UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam|| Ex Egregiis Manvscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre

Complectens Sanctos Mensivm Novembris Et Decembris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10263

December

urn:nbn:de:hbz:466:1-77423

Visual Library

DECEMBER.

VITA S. ELIGII NOVIOMENSIS EPISCOPI, A BEATO AVDOENO ROTHOMAGENSI PRAESVLE, EIVS AEQVALI, CONSCRIPTA.

libris duobus. Historia admodùm prolixa est. Authoris longum Prologum omisimus, nihil ferè, præter simplicis styli excusationem, habentem.

LIBER PRIMVS.

De sancti Eligij genere & patria. Cap. 1.

GITVR Eligius Lemouice Galliarum vrbe, quæ ab Oceano Britannico ferè ducentorum millium spatio seiungitur, in villa Catalacensi, quæ à prædicta vrbe sex circiter millibus ad Septentrionalem plagam vergit, oriundus fuit. Est itaq; præfata ciuitas partibus sita Armoricanis in vlteriore Gallia, primaque Aquitania, quæ ad plagam respicit Occidentalem. Cui contigua est ab Oriente prouincia Lugdunensis, Galliaque Belgica. Habet etiam ab Euro & Meridie prouinciam Narbonensem: à Circio autem ambitur Oceano. Porrò ab Occasu habet Hispanias. In hac ergò regione parentibus ingenuis, atque ex longa prosapia Christianis, Eligius natus atque altus est. Cuius pater Eucherius, mater verò Terrigia vocitata est. Ipse autem, gratia diuina præsciente, congruum sibi ac velut speculum mentis suæ, Eligius nomen accepit. Ergò cùm propositum sit de his, quæ gessit, immò quæ Dominus per eum operari dignatus est, sicut gesta constat, narrare: tamen id, quod, priusquàm nasceretur, ad indicium sanctitatis eius ostensum est, quodque magnorum virorum testimonio didici, omittere non debeo.

Decẽbris 1.

S. Eligij patria.

Itẽ parẽtes.

Quid mater eius de illo præuiderit. Cap. 2.

CVm adhuc vir beatus matris esset aluo inditus, vidit genitrix eius visionem, quæ huiusmodi habet ordinem. Videbat quasi aquilam valdè pulchram supra suum volitantem stratum, ac se tertiò inclamantem, sibique nescio quid pollicentem. Cumque ex reciproca voce euigilâsset, perterrita nimis, cœpit mirari, quænam esset hæc visio. Intereà venit tempus pariendi, & præ magnitudine doloris cœpit mater periclitari. Vocauerunt autem quendam religiosum presbyterum, boni testimonij virum, vt pro eâdem orare deberet. Qui cùm veniisset ad eam, quasi propheticum mox vsurpans verbum, ait ad illam: Noli, inquiens, mater timere: quoniam benedictum partum tibi Dominus dignabitur largiri. Erit etenim vir sanctus, ac de gente sua electus, vocaturque magnus in Ecclesia Christi sacerdos.

Visio matris eius grauidæ.

Prophetia de S. Eligio.

Vt sit optimè à puero institutus. Cap. 3.

IGitur Eligius nutritus est in fide recta, atque imbutus à parentibus Christianis religione catholica. Exindè igitur pueritiæ annos excedens, æuum adolescentiæ cum industria gerebat, & quicquid operis ætati suæ congruum arripuisset, mira agilitate perficiebat. Cùm ergò videret pater eius tantum filij ingenium, tradidit eum ad imbuendum honorabili viro, Abboni vocabulo, fabro aurifici probatissimo: qui eo tempore in vrbe Lemouicina publicam fiscalis monetæ officinam gerebat. A quo in breui huius officij vsu plenissimè doctus, cœpit inter vicinos & propinquos in Domino laudabiliter honorari. Gerebat enim simplicitatem columbæ, nè cuiquam machinaretur dolos. Habebat & serpentis astutiam, nè aliorum supplantaretur insidijs. Dignumque in cunctis habens ingenium, & facilè loquebatur, & purè. Ecclesiarum etiam conuenticulis frequenter intererat, & quæcunque ibì ex diuinis

Instituitur in fide recta & religione catholica.

Fit egregius aurifaber.

Docile eius ingenium.

scripturis recitabantur, aurem libenter accommodans, auidissimè hauriebat, atque ità in corde suo memoria recondebat, vt etiam cùm absens esset, ea quæ didicerat meditatione intentissima ruminaret.

Vt in Franciam profectus sit. Cap. 4.

Bobboni regio quæstori adhæret.

INtereà post aliquot annos extitit quædam causa, diuina (credo) gubernante prouidentia, vt relicta patria & parentibus, Francorum adiret solum: vbi paucis degens diebus, factus est notus cuidam Regis thesaurario, Bobboni vocabulo, viro honesto & mansueto. Cuius se patrocinio committens, sub eius ditione degebat. Strenuè enim ad omne opus se aptabat, & omnes, cum quibus colloqui potuisset, suo amore annectebat.

Vt ad Regis notitiam peruenerit. Cap. 5.

Clotario Regi duas ex auro cõficit sedes.

POst aliquod autem temporis interuallum, peruénit ad notitiam Clotarij Francorum Regis, huiusmodi ex causa. Volebat enim idem Rex sellam vrbanè auro gemmisque fabricare: sed non inueniebatur in eius palatio, qui hu iusmodi opus, sicut mente conceperat, posset opere perficere. Cùm scire ergò præfatus Regis thesaurarius Eligij industriam, cœpit explorare eum, si quo minùs opus optatum posset perficere. Et cùm facilè id apud eum fieri intellexisset, ingressus ad principem, indicauit ei inuenisse se artificem industrium, qui dispositum sine cunctamine aggrederetur eius opus. Tunc Rex mente gratissima tradidit ei copiosam auri impensam: sed & ipse nihilominùs tradidit Eligio. At ille acceptum opus cum celeritate inchoauit, atque cum diligentia celeriter consummauit. Denique quod ad vnius opificij acceperat vsum, ità ex eo duo composuit, vt incredibile foret, omnia ex eodem pondere fieri potuisse. Nam absque vlla fraude, vel vnius etiam siliquæ imminutione, commissum sibi parauit opus: non cæterorum fraudulentiam sectans, non mordacis limæ fragmina culpans, non foci edacem flammam incusans: sed omnia fideliter complens, geminam meruit felix remunerationem. Opus ergò perfectum defert protinùs ad palatium, tradiditque Regi quam donauerat sellam, altera penès se, quam fecerat, gratuitò reseruata. Cœpit tunc eum princeps mirari, simul & efferre tantam operis elegantiam: iussitque ilicò fabro tribuere mercedem laboris dignam. Tunc Eligius altera ex occulto in medio prolata, Quod superfuit, inquit, ex auro, nè negligens perderem, huic operi aptaui. Confestim stupefactus Clotarius, & maiori admiratione detentus, scisitabatur opificem, si cuncta ex eodem penso facere potuisset. Et cùm consequenter iuxta id, quod fuerat scisitatus, responsum accepisset, ingenium eius sublimi fauore attollens, Ex hoc iam, inquit, etiam in maximis credi poteris. Porrò hoc fuit initium, necnon & testimoniũ in palatio Regis honorandi, immoque * credendi Eligium. Ex hoc nempe adauctius consurgens, factus est aurifex peritissimus, atque in omni fabricandi arte doctissimus. Inuenitque gratiam in oculis Regis, & coram omnibus optimatibus eius. Domino ergò iuuante, roboratur in fide, ac à Rege prouocatus, crescebat quotidiè in melius.

Nota integritatẽ eius

* Credendi, id eo, quod esset, fidẽ eius valdè spectatam fore.

Vt Rex eum iureiurando adigere voluerit. Cap. 6.

ME igitur præsente, nescio quam ob causam, nisi quòd facilè datur intelligi, fidelitatis obtentu, dum apud Regem puerulus habitarem, quodam die Rotoilo in agro accito Rex Eligio, coram reliquijs sanctorum præcipiebat ei, vt impositione manuum sacris pignoribus daret sacramentum. Sed ille diuinum intuitum verens, excusare humiliter omni nisu tentabat. Cumque instantiùs id facere compelleretur, anxius valdè, cœpit mox vbertim lachrymas profundere, metuens scilicet Regem offendere, septuplumque pauens sanctis pignoribus manus imponere. Intuens itaque Rex eius timorem, simulque mirans tantam viri deuotionem, desijt vltrà eum cogere: sed magis blandè leniterque demulcens, lætissimo illum vultu dimisit, pollicens se plùs eum ex hoc iam crediturum, quàm si multimoda tunc dedisset iuramenta.

Crediturũ, id est, fide dignum habiturum.

De eius mira conuersione. Cap. 7.

Confessio sacramentalis.

NOn post longum spatium, cùm iam Eligius virilem ageret ætatem, cupiens se vas exhibere Deo sanctificatum, ac metuens nè aliqua suum delicta pectus fuscarent, omnia ab adolescentia sua coram sacerdote confessus est acta: sicque sibi austeram imponens pœnitentiam, cœpit fortiter colluctationi carnis, spiritus feruore resistere, in laboribus scilicet, secundùm Apostolum, in vigilijs

vigilijs,in ieiunijs,in castitate,in patientia multa, atque in charitate non ficta. Propo- 2. Cor.6.
nebat nanque sibi aduersùs præsentes carnis ardores, futuri supplicij ignes: ac me- Domat car-
moria ardoris gehennæ,ardorem excludebat luxuriæ. Orabat iugiter pro donis cæ- nem.
lestibus,precabatur Deum diebus ac noctibus,illud ex libro Iob crebrò reuoluens:
Ego,inquit,deprecabor Dominum,& ad Deum ponam eloquium meum: qui facit Iob 5.
magna & inscrutabilia,& mirabilia absque numero. Qui ponit humiles in sublimi,&
mœrentes erigit sospitate. Adimebat sibi saturitatem panis, vt cælestem posset pro- Abstinentia
mereri panem. Ora quidem eius ieiunijs pallebant, corpus aridum marcebat, sed eius.
mens acriùs semper æternæ patriæ amore æstuabat: & vndè grauiora recordabatur,
indè patientiùs leuiora portabat. Semper enim præsentis vitæ terminum intuens,fu-
turam Dei sententiam ac metuenda iudicia formidabat,sciens scriptum: Beatus Prou.28.
homo,qui semper est pauidus. & illud Apostoli: Cum timore & tremore vestram Philip.2.
salutem operamini. Necnon & illud Iob dictum: Semper enim quasì tumentes su- Iob 31.
per me fluctus timui Deum. Ad Domini verò pedes noctibus iacebat, manibus pe-
ctus tundens,genas lachrymis irrigans,moderatoque suspirio oculis ad cælum leua- Lachrymæ.
tis,illum semper respiciebat, quem fortasse delinquendo offendisse timebat, ac la-
mentabili voce hæc crebriùs verba geminabat: Tibi soli peccaui, miserere meî se- Psal.50.
cundùm magnam misericordiam tuam. & illud beati Iob: Memento,inquiens,quia Iob 7.
ventus est vita mea. &,Parce mihi: nihil enim sunt dies mei. Et ex se quodammodò Ibidem.
egrediens,illud ante suam pingebat mentem: quòd nec oculus vidit, nec auris audi- 1.Cor.2.
uit,nec in cor hominis ascendit,quæ præparauit Deus diligentibus se. Ideò ista iugi- Esa.64.
ter meditando,quanto plùs proficiebat,tanto plùs humiliabatur: vt quanto plùs hu-
miliatus esset,tanto ampliùs proficeret. Cuius quanta fuit mœstitia, tanta fuit & ve-
nia: & quantùm se humiliter afflixit,tantùm clementer à Domino meruit sublimari.
O profunda benignitas Dei: fit velocior venia,quàm culpa. O felix pœnitentia, quæ
tam velociter ad se Christi traxit misericordiam, quæque non priùs assiduo fletu de-
lictorum flammas extinguendo, frequentique ieiunio peccatorum virus excluden-
do destitit,quàm misericordiam, quam poscebat à Domino, impetraret. De talibus
quippè per Malachiam prophetam Dominus dicit: Dedi ei timorem meum,& ti- Malac.2.
muit me,& à facie nominis mei pauebat. Hinc iterùm scriptum est: Timor Domini Eccli.1.
expellit peccatum. & rursùs: Qui timet Dominum,nihil trepidabit,& non pauebit: Eccli.34.
quoniam ipse est spes eius.

Vt diuinitùs cognouerit remissa sibi peccata. Cap. 8.

DEniquè quodam tempore interpellans Dominum, fide pleno pectore exi-
gebat,vt si accepta Deo pœnitentia eius esset, quoquo modo dignaretur
ei dare notitiam. Habebat itaque in cubiculo, vbì assiduè cubitare solitus Nota de re-
erat,multorum pignora sanctorum in supremis dependentia,sub quorum liquijs.
sacro velamine,reclinato in cilicio capite,orare consueuerat nocte. Quo nimirùm in
loco cùm ex more quadam nocte in oratione prostratus, super cilicium incumbe-
ret,somno ingruente oppressus, velutì transeundo in momento obdormiuit, visum- Visio eius.
que est ei adstitisse repentè quendam,atque dixisse: Eccè Eligi, exauditæ sunt preces
tuæ,indiciaque olìm quæsita nunc tibi concessa. Mox ille excitatus, odorem hausit
gratissimum. Sensit etiam ex gerulo reliquiarum guttas suauissimas super suum leniss-
simè defluere caput. Ex quo nimìs attonitùs,surrexit velociter,& solicitè conspiciens,
vidit quasì balsamum distillare de chrismario,& pallio,quo erat opertus. Tanta quip-
pè fragrantia odoris suauissimi totum illud impleuerat cubiculum, vt etiam ipse vix
ibi subsistere quiuisset. Tunc memor suæ petitionis, nimiumque largitatem bonita-
tis Dei miratus, altiùs ingemiscens,fidelem retributorem ex intimo corde benedice-
bat Christum, qui nunquàm derelinquit sperantes in se. Hoc ergò fuit initium virtu-
tum eius,immò omnipotentis Dei,per quem omnes omnia possunt. Quod cùm vir
sanctus sodali suo Audoëno, cognomento Dadoni,quem sicut animam suam dilige- Hic Audoë-
bat, secretiùs enarrâsset, vicissìm ab eo exegit, nè, vsquequò ipse in corpore mane- nus est au-
ret,eadem cuiquam indicaret. At ille hæc audiens,cœpit continuò animo compun- thor histo-
gi,cœpitque secreta arcanorum eius vis quædam interni amoris accendere. Iamque riæ huius.
ex hoc,spretis seculi blandimentis,cupiebat ex studio Eligium æmulari ad bonum.
Et accito etiam germano suo Adone in consilio communi, (erant enim viri inclyti,
oprimates aulæ,filij scilicet Antharij) Hi ergò communi habito consilio, cœperunt

imitari, quæ ab Eligio gerebantur: eratque eis familiare consortium, & cor vnum in Domino, atque anima vna.

De obitu Clotarij, & quàm gratiosus apud principes fuerit B. Eligius. Cap. 9.

INuénit ergò Eligius gratiam coram Deo, & coram Regibus Francorum, & ferebatur ei ab omnibus testimonium, intantùm vt copiosam molem argenti & auri & gemmarum absque vlla pensa à Rege acciperet: crescebatque ei honor cum magno fauore de die in diem, & omni ex parte probatus, vernabat in aula deuotus. Mortuo intereà Clotario Rege Francorum, Dagobertus filius eius monarchiam regni solus obtinuit. A quo Eligius tanta familiaritate habitus est, vt plurimorum eius felicitas ingens gigneret odium. Siquidem oderant eum praui, quippè quoniam magnoperè oderat ipse superbiam, diligebat veritatem: & cùm esset strenuus, iugis ei erat contra eorum vesaniam pugna, perpetuumque certamen. Sed planè omnes boni illum admirabantur & diligebant, quia nouerant catholicam hominis scientiam, ac patriæ cælesti mentem iugiter intentam, semperque actibus bonis præparatam. Sectabatur igitur iugiter charitatem, mansuetudinem & longanimitatem. Diligebat Deum ex toto corde, ex tota anima, atque ex tota virtute. Erat quoquè tranquillus moribus, & serenus adspectu. Gerebat vultum planum, moderatam speciem, ornatum adspectum, quietum sensum, animum lętum, humilem sapientiam. Semper opera bona factis ampliùs, quàm verbis ostendebat: corpus fame castigans, ieiunium potiùs quàm epulas amans, dolentem consolans, spem suam Deo committens, orationi frequenter incumbens, nihilque amori Christi præponens: quod credebat, docens: quod docebat, imitans. Semper enim ante oculos eius dies vltimus versabatur, semperque mens eius præcepta cælestia meditabatur. Orabat autem frequenter, quia didicerat, quòd oportet sine cessatione Dominum rogare. Satagebat magnoperè, nè secundus cuiquam in operibus bonis inueniretur. Erat etiam erga famulos Dei valdè humanus atque benignus. Charitatem verò super omnia & ipse diligebat, & omnibus seruare mandabat. Existebat vtiquè in cunctis casibus firmus, omniaque aduersa patienter ferebat. Pericula aliena in se pertimescebat, aliorumque casus, suos esse laqueos iudicabat. Finem quoquè vitæ suæ solicitus considerabat, metuens nè se tanquàm fur hora illa inermem comprehenderet. Cum opere etiam lectioni vacabat, sciens quòd lectione sensus augentur, & intellectus tribuitur: & quòd lectio doceat, quid caueatur. Erat verò erga omnes humilis, nimiumque in humilitate fundatus: nulli se præponens, nulli superiorem se deputans: sciens & illud, quia si quis perfecta contentus fuerit humilitate, habebit ex illa gloriam: & quanto quis humilior fuerit, tanto eum altitudo gloriæ sequetur. Habebat enim temperamentum in prosperis, patientiam in aduersis, mentemque nec gaudio nec mœrore à Christi vnquàm amore reuocabat. Irascentem quoquè patientia deliniebat, & blandimento iracundiam furentis temperabat, ac sic alienam miseriam tanquàm suam lugebat. Eratque ei in gressu simplicitas, in gestu grauitas, in motu puritas, in incessu honestas, in ieiunio hilaritas. Animus enim eius in modestissimo corporis habitu apparebat. Erat etiam parcus in sermone, blandus in eloquio. Tristem, immoque dolentem, dulci consolabatur affatu. Hoc proferebat ex labijs, quod mentem ædificaret audientis, fiebatque eius sermo expectationi Ecclesiæ vtilis. Nihil enim ex omnibus quæ egisset bonis, meritis suis tribuebat, nihilque in viribus suis vnquàm præsumebat: sed omne opus suum ad Deum semper conferens, in cunctis actibus eius auxilium implorabat. Bonum quod didicerat, docebat: verba tamen operibus præcedebat: sciens non esse laude dignum, quod docet quis, nisi dictis facta coniunxerit: sed potiùs si quod docet, & facit, tunc habebitur gloriosus. Vndè & Apostolus dicit: Nè, cùm alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Hostem præterea inuisibilem orationibus & precibus repellere iugiter contendebat, pugnans ore, non gladio: orationibus, non telo: precibus, non ferro. Cunctis autem diebus, cunctis horis Dei flagitabat præsidium, vt dignus post mundi lucem posset peruenire ad brauium. Res temporarias tribuebat egenis, vt pro eisdem mercaretur paradisi delicias. Deuitabat quidem superbiam, amplectebatur humilitatem: Dei semper auxilium rogans, finem iugiter felicem postulans. Quis enim illo tempore humilitatem eius cernens, non protinùs compungeretur? Aut quis amator pecuniæ, eius humanitatem ac parsimoniam, deuotionem quoquè & studium adspiciens, non admirando confestim obstupesceret? Nam quicquid bonorum

Eius felicitati multi inuident.

Catalogus virtutum S. Eligij.

Luc. 18.

Lectio sacra docet quid caueatur.

Nota eximium docendi genus. 1. Cor 9.

Eleemosyna eius.

Constantia in bono.

rum in principio arripuit, vsque ad finem vitæ nullis negocijs passus est implicari: sed integrum & sanctum propositum seruans, in nullo cœptam regulam commutauit. Sub habitu alterius semper alteri militauit: & quicquid habere potuit in mundo, Christo tradidit ex toto.

Sub mundi habitu militabat Christo.

Quantoperè in Dei timore & operibus misericordiæ profecerit. Cap. 10.

POllebat itaque magis ac magis in vigilijs, in ieiunijs, atque in charitate. Fabricabat in vsum Regis vtensilia quamplurima ex auro & gemmis. Sedebat fabricans indefessus, & contra illum Tyllo vernaculus eius ex genere Saxonico: qui magistri vestigia sequens, & ipse postmodùm venerabilem vitam duxit. Sedens ergò Eligius ad opus prædictum, codicem sibimet præ oculis præparabat apertum: vt quoquo genere laborans, diuinum perciperet mandatum. Sic igitur duplum gerens officium, manus vsibus hominum, mentem vsui mancipabat diuino. Fragrabat eius vbiquè fama intantùm, vt si qui ex Romana, vel Italica, aut Gotthica, vel qualicunque prouincia, legationis fœdere, aut alia quacunque ex causa palatium Regis Francorum adire pararent, non priùs Regi occurrerent, quàm Eligium aggrederentur, vel iuuamen alimoniæ ab eo poscentes, vel certè consilium salubre quærentes. Confluebantque ad eum vndiquè viri religiosi, aduenæ quoquè & monachi: & quicquid militare poterat, aut eis in eleemosynam dabat, aut certè captiuorum in precia distrahebat. Habebat maximum in huiusmodi opere studium. Sanè vbicunquè venundandum intellexisset mancipium, magna cum misericordia & festinatione occurrens, mox dato precio liberabat captiuum. Interdùm etiam vsque ad viginti aut triginta, seu & quinquaginta numero simul à captiuitate redimebat. Nonnunquàm verò agmen integrum, & vsque ad centum animas, cùm nauì egrederentur, vtriusque sexûs ex diuersis gentibus venientes, pariter liberabat, Romanorum scilicet, Gallorum atque Britannorum, necnon & Maurorum: sed præcipuè ex genere Saxonum, qui abundè eo tempore velutì greges à sedibus propijs euulsi, in diuersa distrahebantur. Quòd si contigisset, vt copiosus venditorum numerus mensuram precij excederet, cuncta præter corpus proprium, quæ habere poterat, vsque ad cingulum & amphibalum, necnon & victum necessarium, sed & vsque ad calceamenta cuncta se expoliabat, tantummodò vt captiuis subueniret. Id etiam & in peregrinos Christi sæpissimè faciebat. O quotiès debitor esse voluit, vt debitoribus subueniret? Quotiès brachile aureum, pungam quoquè auro gemmisque comptam sibi subripuit, tantùm vt miseris succurreret? Vt autem breuiter comprehendam, tantam captiuorum multitudinem per succedentia temporum spatia à duro dominorum absoluit iugo, tantas eleemosynas diuerso hominum generi vtriusque sexûs, diuersis ecclesijs ac monasterijs distribuit, vt nullus ea orator, quantunuis studiosus, quanuis sit eloquens, ad plenum narrare sufficiat. Redemptos enim captiuos protinùs coram Rege statuens, iactatis ante eum denarijs, chartas eis libertatis tribuebat. Deindè trinam ipsis optionis proponebat electionem, id est, vt si qui velint iam liberi ad propriam remeare patriam, ipse eis inquantùm suppetebat, præberet subsidium. Si qui autem cum ipso velint permanere, libens valdè accommodabat assensum, ità duntaxàt, non iam vt serui, sed potiùs vt fratres cum eo degerent. Porrò si quos suadere poterat, vt venerabilem monachorum vitam arripientes, claustra cœnobij expeterent, hos tanquàm dominos insigniter honorans, vestimenta etiam & quæque necessaria tribuens, ilicò archisterijs cum exultatione destinatos, cum grandi demùm solicitudine eorum gerebat curam. Habebat præterea secum plures vernaculos, in suo contubernio degentes, sibique necessariò iugiter obtemperantes. Ex quibus erat Baudericus, eiusdem libertus comprouincialis, qui in omnibus honestè valdè eius curam gerebat. Erat etiam Tituënus, genere Sueuus, fidelis cubicularius laicus, qui postea ad mercedis cumulum peruénit interemptus. Necnon & Buchinus, ex gentili conuersus: qui & ipse postea venerabilis extitit, ac Ferrarienſi cœnobio præfuit. Andreas quoquè & Martinus, atque Iohannes, qui eo etiam procurante ad clericatum peruenire meruerunt. Sed & alij quamplures, quos enumerare perlongum est: qui diù noctuque in eius camera cum omni studio solenniter canonicum adimplere studebant cursum.

Odor boni nominis ei⁹ multas penetrat terras.

Militare, pro emerenti, vel emerendo acquirere.

Mirum eius studiũ erga redimẽdos captiuos.

Multis persuadet monasticì instituti vitã arripere.

Aliquot ei⁹ præclari discipuli, vel familiares.

Canonicũ cursum, id est, preces horarias siue canonicas.

Quàm humanus erga peregrinos & pauperes fuerit. Cap. 11.

MVltitudo præterea pauperum, sicut apes ad aluearium, vndiquè quotidiè ad eum confluebant, intantùm vt si quis ignotus aut peregrinus Eligij inquirens domicilium, cùm de eo interrogaret quempiam, id ab eo acciperet responsum: Vade in illam plateam, & vbi pauperum cœtum conspexeris, illic vtiquè & Eligium reperies. Sicut enim, vt dictum est, apes circundant fauum, ità assiduè turbis pauperum cõstipatus incedebat Eligius, quibus aut per se, aut per famulum alimoniam pariter & eleemosynam tribuens, benignissimè quotidiè refouebat. Habebat autem & loculos, vbi aurum distribuendum secum portare iugiter consueuerat, nè sicubi pauperem fortuitù obuium habuisset, dilatio vel parua porrigendi intercederet. Quid plura? Quicquid habuit, excepto tegumento & victu, totum egenis & monasterijs dispersit sciens Apostoli esse præceptum, Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Nam cùm vespertinis horis sæpè post biduum, nonnunquàm post triduum paratum accederet sumere cibum, destinatis in diuersa famulis, omnes quos inuenire potuisset egenos & peregrinos, seu mẽdicos ac languidos, sibimet adduci præcipiebat. Hoc etiam cunctis diebus, exceptis his, quibus & ipse reficiebatur, faciebat. Rarò enim, aut certè nunquàm contingebat, vt cum eo pauperes minimè conuiuarentur. Quibus adductis, ipse propriè famulorum incipiens officium, eorum necessitatibus hilariter valdè seruiebat, auellens ab humeris farcinas, dorsa mantilibus leuians, aquam manibus fundens, merumque scypho refundens, ipse potum porrigens, buccellam ipse præbens, omnes postremò per ordinem faciens in mensa discumbere, ipse panem frangens, cibumque illis inferens. Deniquè his peractis, omnium iam fame refecta, sic ipse aut ante eos stans, aut certè ad cornu mensæ vili sellula vtens, valdè exiguum, atque ex comedentium fragmentis relictum sumebat cibum. Plerunquè verò egenis ad mensam iuxta morem vocatis, cùm & ipsi esset congrua cibi sumendi hora, mensa allata atque composita, manibus etiã lotis, nec vnus quidem supererat panis, qui inuitatis posset apponi, omnibus, vsquè contingebat, eodem die vsque ad victum aut in eleemosynas redactis, aut in precia captiuorum absumptis. Sed cùm ex famulis circunstantibus quidam istud sæpiùs irriderent, nonnulli etiam humiliter inopiæ eius compaterentur, vniuersos simul beatus vir coërcens atque refouens, aiebat: Quid molesti estis, modicæ fidei? Nunquid qui Eliam & Iohannem in deserto pauit, nos modò in medio cœtu hominum suo fraudabit beneficio? Credo, inquit, in creatorem meum, quoniam etsi nos non meremur, hi tamen pauperes Christi, refocillati hodiè ipsius dono, ab hoc recedent domicilio. Nec mora, aliquandò priusquàm verba compleret, pulsabant viri vestibulum domûs, panes cæteraque necessaria affluenter deferentes: quos aut Rex, vt sæpè consueuerat, aut diues quidam, aut deuota mittebat persona. Omnes enim iam compertum habebant, & quibus Eligius indigeret, & quibus sui iuris substantiam dispergeret. Vndecunquè autem veniret, Eligij tamen fides eum nunquàm fefellit: quoniam veraciter dicit scriptura: Hilarem datorem diligit Deus. Et hoc sanè non transitoriè, aut ad momentum fecit: sed omni penè vitæ suæ tempore id agens, tale Galliæ reliquit exemplum.

Pauperes benignissimè fouet.

1. Tim. 6.

Obserua eius inediam.

Vide officiosam humanitatẽ.

Ecce cibum Eligij.

Magna eius confidentia in Deum,

3. Reg. 17. Matt. 3.

2. Cor. 9.

Quæ forma eius & habitus corporis, itemque preces fuerit. Cap. 12.

SEd cùm viderim hominem, cur non & formam eius depingam? Erat sanè statura procerus, facie rubicundus. Formosam habebat cæsariem, & quasi crispantes capillos, manus honestas & oblongos digitos, Angelicum vultum, simplicem & prudentem adspectum. Vtebatur quidem in primordio auro & gemmis in habitu: habebat quoquè zonas, ex auro & gemmis comptas, necnon & crumenas eleganter gemmatas: lineas verò metallo rutilas, oras sarcarum auro opertas: cuncta quidem vestimenta preciosissima: nonnulla etiam holoserica. Sed his omnibus ob ostentationem fugiendam primo tempore vtebatur palàm: intrinsecùs verò ad carnem cilicium gestabat ex consuetudine. Posteà verò cùm adauctus profecit, cuncta ornamenta in egentium necessitatibus consumpsit. Videres plerunquè ire funiculo cinctum, vilibus vestibus tectum, quem videbas dudùm radiantis auri & gemmarum mole opertum. Nonnunquàm verò cùm videret eum

Forma corporis eius.

Vestes eius.

Rex

Rex ob deuotionem amoremque Christi expoliatum, subripiens sibijpsi, dabat ei proprium indumentum & cingulum. Dicebat enim, non esse dignum, eos, qui seculo militarent, incedere ornatos: eos verò, qui ob Christum cuncta sibi auferrent, esse inglorios. Deniquè apud Regem habitans, habebat mansionem assiduè coniunctam cum Dadone. Sicut enim animam suam, ità diligebat eum. De cuius quidem exemplis multa sumpsimus, quæ nec alongè vtiquè narrare sufficimus. Habebat autem in cubiculo suo multa sanctorum dependentia pignora, necnon & sacros libros in gyro per axem plurimos: quos post psalmodiam & orationem reuoluens, & quasi apis prudentissima diuersos ex diuersis flores legens, in aluearium sui pectoris optima quæque recondebat. Erat ei consuetudo noctibus cilicium ante lectum sternere, seque aut à primo crepusculo, aut post paululum quietis è lectulo excutere, & super eo submisso capite orare prostratum. Sicque plerunquè noctem totam, excubijs insistendo, cum lachrymis ducere. Grandis enim ei collata erat gratia lachrymarum. Diuersis autem modis, quantùm humana posset natura permittere, semper in id incumbebat, vt omne noctis tempus in Dei seruitio consumeret. Cùm enim prolixè oraret, pro quodam leuamine intermittens orationem, psalmos concinebat ex ordine. Quibus diù cantatis, ad lectionem accedebat: cumque sacra verba percurreret, videres repentè suppliciter oculos ad cælum leuare, suspiria suspirijs iungere, fletum lectioni miscere, singultibus pectus quatere, atque ora lachrymis vberrimè perfundere. Et cùm plerunquè inter ipsa verba diuina somno vehementer ingruente grauaretur, ex ipsis quodammodò lectionis verbis etiam per somnum meditabatur. Cumque subitò excitus lectionem expleret, rursùs se secundùm morem conferebat adorationem. In quo opere tanto studebat silentio, nusquàm caput reflectens, nihilque aliud intendens, vt vix aliquis spirantem eum audire posset. Non rarò quidem diuersas ob causas & noctù, & maturiùs in Regis conclaue vocatus, nullatenùs eò ire volebat, etiamsi nuncij alij super alios mitterentur, priusquàm propositum & institutum suum in Christi seruitio complêsset. Egrediens domum, oratione & Crucis munichatur signo. Regredienti verò domum oratio occurrebat priùs, quàm sessio. Eum in modum ille se gessit omnibus diebus vitæ suæ, & his exercitijs ad æternam patriam iugiter anhelabat. Deniquè erat modis omnibus affabilis & subtilis, corde pius, atque etiam animo ad belligerandum fortis.

Plurimos habet libros

Longæ eius vigiliæ & preces.

Quotidiana eius exercitia.

Vt in Britanniam missus, pacem confecerit. Cap. 13.

Deniquè aliquandò rogatus à Rege legatione fungi in partibus Britanniæ, nihil ille cunctatus, perrexit non minùs festinus, quàm Christi charitate securus. Quò cùm peruenisset, Britannorum principem adijt, causas pacti indicauit, pacis obsidem recepit: & cùm nonnulli lites vel bella sibi mutuò eos indicere æstimarent, tanta illum principem comitate, mansuetudine & dexteritate attraxit, vt etiam facilè illi persuaderet secum vt proficisceretur. Itaque commoratus ibidèm aliquandiù, rediens domum, illum Regem secum adduxit cum multo exercitu gentis eius, cumque in Priulo villâ Regi Francorum præsentans, pacis fœdere illos cõiunxit. Et ille quidem Britanniæ Rex copiosa munera attulit, sed vberius muneratus, ad propria redijt. Quis verò ad plenum sufficiat enarrare, quantas in eo itinere Eligius eleemosynas fecerit? Nam præter aurum, cæterasque opes, quas distribuit, etiam cingulum suum aureum, elegantissimè aptatum, pauperibus & necessitatem patientibus dispersit, vt aptè ei Psalmistæ vox posset congruere: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculũ seculi. Semper enim vbicunquè esset, sententiam illam Apostoli meditabatur: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli. Et hæc iugiter considerans, faciebat amicos de mammona iniquitatis, qui ipsum reciperent in æterna tabernacula. Atque ità satagebat, vt cùm hæc omnia faceret, ostẽtationem penitùs fugeret, nè in hoc seculo laudes humanas suo pro opere reciperet. Nam nunquàm ille propter excellentiam suam inflatus est superbia: nunquam seruos suos adducta fronte contempsit: sed cunctis ipse amabilis, principes diligebat vt fratres, venerabatur vt dominos. Eorum etiam ministros, ac vniuersum palatij ordinem, quo regalis frequentatur ambitio, cõcordissimo sibi charitatis Christi conglutinauerat vinculo.

Regem Britanniæ mirè cõciliat Regi Francorũ

Psal. 111.

1. Tim. 6.

Luc. 16.

Aulici oẽs eum amãt.

Quàm facilè à Dagoberto Rege quicquid peteret, impetrârit. Cap. 14.

Dagoberti Regis laus.

PORRÒ Rex Dagobertus, torrens pulcher & inclytus, ità vt nullus ei similis fuerit in cunctis retrò Francorum Regibus, intantùm diligebat eum, vt frequenter cateruis principium, optimatum, ducum atque Episcoporum se subtrahens, Eligij secreta expeteret colloquia. Quicquid autem Eligius ab eo petijsset, id absque vlla dilatione impetrabat: idque totum, quod ab illo adipisci poterat, in eleemosynas egentium, in precia captiuorum, in remedia debilium expendebat. Vndè & ipse princeps libentissimè præstabat, quod sciebat non vni, sed pluribus, prodesse.

Vt monasterium Solenniacense condiderit. Cap. 15.

Obtinet à Rege locũ construẽdo monasterio aptissimum.

DEniquè inter cætera petijt ab eo villam quandã in rure Lemouicino, quam Solenniacum vocabant: Hanc mihi, inquiens, domine mî Rex, serenitas tua concedat, quò possim ibi, & tibi & mihi scalam construere, per quam mereamur ad cælestia regna vterque conscendere. Quam eius petitionem libenter Rex, sicut solebat, admisit: & quod ille popposcerat, sine mora, dato præcepto, concessit. Erat autem tempus, quo census publicus ex eodem pago in Regis thesaurum inferendus exigebatur: cumque omnis ille census, in vnum collectus Regi pararetur afferendus, velletque tum domesticus, tum monetarius aurũ ipsum priùs fornacis coctione purgare, vt pro more purissimum atque rutilum aulæ Regiæ præsentaretur metallum, (Nesciebant enim Eligio prædium esse concessum) toti viribus triduò vel quatriduò labori insistentes, nulla poterant, Deo id præpediente, arte efficere, donèc ab Eligio præueniens nuncius, opus cœptum interciperet, eumque id dominio reuocaret. Mox ergò vt hoc nunciatum est, cunctis loci illius accolis exultantibus, & opus perfectum est, & eius ditioni cõmissum. Quo in loco primum ac potissimum virorum Dei construxit monasterium: vbi etiam Abbate constituto, multos ex suis vernaculis mancipauit. Plures quoquè ex diuersis prouincijs vsque ad centum & quinquaginta monachos congregauit, redditusque terræ, qui affluenter possent sufficere, delegauit. Ipse verò tanta se deuotione, tantoque amore eidem loco impendit, vt quicquid habere potuisset, quicquid à Rege adipisci, quicquid dignè comparare, illi destinaret, additis etiam illis, quicquid magnates sua sponte ei largiti essent. Videres plaustris vehi onera, copiosa vascula, tum ænea, tum lignea, vsibus illorum necessaria. Tum quoquè vestimenta, ad lectum attinentia, & linteamina atque mappas: sed & sacrarum volumina scripturarum plurima. Denique omnia, monasterij vsibus necessaria, intantùm, vt improbi quidam ea causa, ingenti inuidia inflammarentur. Cogitabat autem ille seipsum demùm illi mancipare monasterio, nisi eum diuina dispensatio alteri loco destinâsset.

Solẽniacense monasterium conditur à S. Eligio.

Vt in eo monasterio monasticam disciplinam retinendam curârit. Cap. 16.

QVem ad locum etiam ipsę accessi, & tantam illic sacræ regulæ obseruantiam vidi, vt penè sit vita singularis eisdem monachis præ cęteris Galliæ monasterijs. Est autem congregatio etiam nunc magna, diuersis gratiarum floribus ornata. Habentur ibi & artifices plurimi, diuersarum artium periti: qui in Christi timore perfecti, semper ad obediẽtiam sunt parati. Nullus ibi quicquam proprium sibi vendicat: sed vt in actibus legitur Apostolorum, sunt omninò omnibus omnia cõmunia. Est verò locus ipse tam fertilis, tamque amœnus, vt cùm quis eò diuertit, inter pomorum nemora, & hortorum amœnitate virentia, in hæc ei verba libeat protinùs prorumpere: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israël: vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. De talibus per Salomonem dicitur, Habitacula iustorum benedicentur. Est autem idem cœnobium haud procùl à Lemouica vrbe situm, sex circiter millibus ad plagam distans meridianam. Ambitur verò in rotundum muro non quidem lapideo, sed fossa sepe munita, decem ferè stadiorum habente spatium in circuitu. Ex vno quidem latere munitur optimo flumine, cui mons excelsus sylua opertus, ac prærupta valdè rupes imminet. Omne autem spatium monasterij, diuersi generis arbores pomiferæ occupant: sicque illic segnis animus recreatur, acsi partem amœnitatis paradisi se occupâsse gratuletur.

Actor. 4.

Num. 24.

Prouer. 3.

Situs amœnissimus monasterij Solenniacẽsis.

Vt Parisijs ancillarum Christi cœnobium extruxerit. Cap. 17.

Ista

ISto igitur cœnobio in omni opere perfecto, omniq́ue ex parte cum solertia stabilito, cogitabat in Parisiensi vrbe fabricare xenodochium. Sed excellentiori consilio, Deo inspirante, concepto, cœpit ex domo sua, quam in eádem vrbe ex munere Regis acceperat, virginum Christi ædificare domicilium. In quo opere diù multumq́ue instantissimè desudans, dignum tandèm sanctarum virginum construxit asceterium. Vbì districtam constituens disciplinam, vsque ad trecentarum numerum puellarum ex diuersis gentibus, tam ex ancillis suis, quàm ex nobilibus Franciæ matronis cõgregauit. Quibus & Abbatissam, dignam Deo puellam, nomine Aureã, filiam scilicet Maurini & Quiriæ, constituit. Terræ etiam redditus copiosos delegauit, atque ex integro omne suum studium eò conuertit. Videres & ibì trahere vndiquè velut vtilissimã apem, cuncta monasterio necessaria, vasa simul & vestimenta, necnon & sacra volumina, aliaq́ue quamplurima ornamenta. Nam quicquid huic sexui congruere & necessarium fore videretur, vt pijssimus pater solerti satìs in omnibus diligentia & cura solicita prouidit. Cumq́ue opera omnis, cunctæq́ue domus necessariæ in eo loco completę essent atque perfectæ, vnum adhuc restabat, vile quidem, sed necessarium, ædificandum domicilium. Et cùm non haberet terræ copiam, omnia etiam ædificijs occupata essent, adiacebat illic ad opus necessarium area quædam fiscalis exigua. Præcepit ergò metiri terram, vt sciret quanta esset: confestimq́ue abijt ad principem, suggessit de area, & sine mora obtinuit quod petebat. Cumq́ue reuersus ad aream, linea iactata amplitudinem habitaculi expendisset, inuénit quasì pedem vnum amplius spatium, quàm ipsi Regi indicâsset. Contristatus igitur, vt qui nemini vellet imponere, se Regi esse mentitum, relicto protinùs opere, ad aulam mœstus redijt, moxq́ue vt ad principem vénit, humì se strauit, mendacium indicauit, aut veniam, aut mortem poposcit. Sed cùm Rex minutissimæ rei causam cognouisset, magìs in stuporem versus, eius iniuriæ condoluit, atque ad circunstantium sese conuertens frequentiam: Eccè, inquit, quàm præclara & quàm venerabilis Christi fides. Duces mihi & domestici spatiosas subripiunt villas, & Christi famulus propter fidem, quam habet in Domino, nec palmum quidem passus est nobis celari de humo. Sic ergò clementer Eligio consolato, duplicauit donum, quod dudùm pusillum tribuerat. Ex quo facto liquidò potest intelligi, quantùm vir sanctus mendacij culpam pertimuit, qui vilissimæ rei erratum in sua noluìt hærere conscientia. Talis eum fides ad cælum euexit: hæc illum fidelitas & Deo charum, & apud homines præclarum fecit.

Condit virginũ cœnobium.

Asceteriũ, pro monasterio.

Nota innocentissimi viri miram religionem.

Fidem hîc pro fidelitate accipit.

Vt SS. Pauli & Martialis extruxerit ecclesias: itemq́ue de aperto carcere. Cap. 18.

IGitur cuncto opere monasterij peracto, atque omnibus ædificijs ancillarum Dei absolutis, pro quibus mercedem laboris adeptus est lucra animarum: ædificauit postremò basilicam in honore S. Pauli Apostoli, ad ancillarum Dei corpora sepelienda. Cuius tecta sublimia plumbo eleganter operuit. In ea basilica beatus Quintillanus Abba humatus est. Aedificauit etiam, immò renouauit basilicam in honore S. Martialis Lemouicini pontificis & confessoris, eaq́ue vrbanè stabilita, tecta eius plumbo vestiuit. Cumq́ue eiusdem sancti reliquias satìs deuotus cum magno triumpho, magnoq́ue vtriusque sexûs comitatu, cum melodia psalmorum ac dulci modulamine antiphonarum chorus eò deferret psallentium, miraculum Dominus declarauit memoria dignum. Ob hoc enim & Eligius ea via deportari volebat sacra pignora, cùm potuissent alia rectiùs & compendiosiùs. Erat haud procùl à tramite illo claustrum tetri carceris, vbì septem viri siue noxij, siue innocentes, in tertia custodia tenebãtur. Cùm ergò Eligius, vtì quoudàm Dauid ante arcam exultans atque tripudians, cum reliquijs & præfato agmine in voce exultationis præteriret, mox vt ad ergastulum propinquare cœperũt, repentè gestator pignorum graui pondere depressus, solo fixus restitit. Cumq́ue omnes eum compellerent promouere gressum, ille se id nullatenùs posse voce publica confessus est. Stantibus igitur cunctis, & ad rei euentum obstupescentibus, vincti in carcere, lenis tonitrui cœperunt audire vocem: statimq́ue vis quædam cum magno impetu aduenies, totum ab imis carcerem validè concussit: moxq́ue effractis seris omnibus, nexibusq́ue dissipatis, ostia obserata patuerunt inclusis. Ilicò vestigia depressa ferentium pignora, releuata sunt: & rei è carcere egressi, ecclesiam petiêrunt. Omnes igitur, qui aderant, in

1. Reg. 6.

Præclarum miraculum ad reliquias S. Martialis

in stuporem versi, cœperunt attollere nouitatem miraculi, ac merita duorum coniuncta simul sanctorum, Martialis laudem, Eligij fauorem prædicare. Denique quicunque hęc viderunt, Christo Domino vberes laudes, qui in suis operatur seruis, continuis vocibus depromebant.

De incendio Lutetiæ. Cap. 19.

Lutetia ardet.

POst aliqua temporis curricula, cœperat vrbs Parisiaca sæuissimo cremari incendio. Nam cùm tota penè arderet ciuitas, vsquequaquè vis flammæ edacis ferebat glomerantes quaque in parte fauillas. Tunc Eligius mœstus, cùm videret iam supra suum monasterium flante vento, ad eamque, quam suprà diximus, ecclesiam globos flammarum cum axibus & carbonibus ferri, grauiter ingemuit. Iam enim inualescente igne, in promptu erat, vt etiam tegumentũ basilicæ funderetur vi vastantis incendij. Attollens ergò Eligius vocem, cum gemitu dixit: O sancte Martialis, cur domui tuæ modò non succurris? Certè enim nóueris, quòd si hodiè te non curãte crematur, nunquàm iam ab Eligio in æuum restaurabitur. Confestim verò adfuit Domini gratia, & aliam in partem vento flammas impellente, & ecclesia, & totum eius monasterium remansit incolume.

Ecclesia à sancto Eligio extructa, diuinitùs conseruatur.

Quanto studio quotidiè in melius profecerit. Cap. 20.

Virtutes eius enumerantur.

HIs itaque transactis, iugiter vir sanctus intentus manebat diuinis officijs. Erat in eleemosynis præstandis largus, in vigilijs sedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profusus, in doctrina præcipuus, in sermone parcus, in locutione cautus, in conuersatione sanctissimus, nulla mundi compede constrictus, ad præstanda seruis Dei officia & obsequia accinctus, ad redimendos captiuos solicitus, ad largiendum egenis diffusus, in duris afflictionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissimus, in hospitalitate latissimus, inter opprobria securus, inter odia beneficus, in prosperis & aduersis cælo semper intentus. Non poterat in eo inuenire humani generis inimicus, nec quod fraude deciperet, nec quod simulatione fuscaret. Synceritatem quidem mentis, vultûs synceritate monstrabat: & pietatem clemẽtissimi cordis, sermonis lenitate prodebat. Nihil quippè eius animo clementius, nihil illius seueritate iucundius, iucunditate nihil seuerius, nihil risu grauius, nihil prorsùs tristitia suauius. Si pauperem vidisset, sustentabat: si diuitem, ad benefaciendum cohortabatur: Deum testem inuocans, pro eius se nomine hæc omnia facere. Nemo pauperum ab eo vacuus reuersus est, illud Domini in Euangelio aliquandò iugiter commemorante: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. itemque illud: Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemosyna extinguit peccatum. & illud: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Nam sicut de beato Iob dicitur, ianuæ eius omni aduenienti patebant, vt & ipse cum eodem posset voce libera proclamare, Ostium meum viatori patuit. Erat pes claudorum, & oculus cæcorum, orphanorum pater, ac viduarum consolator: non carcere clausis, non ægritudine fatigatis suum vnquàm, quatenùs facultas suppeditauit, negauit auxilium: sed misericorditer consulens miseris, omne semper eis adminiculum præbuit. Quem enim cæcum non suum vocauit hæredem? aut quem debilem non eius sustentauit manus? Fores quippè eius iugiter à ministris obsessæ, expeditum ei ad bellum præparabant solatium. Hoc iugiter comitatus incedebat exercitu: in his Christum adspiciens, se amplecti gestiebat: atque indumenta tribuens, sub inopis veste, Christi se membra tegere credebat. Hoc certè existimabat se perdere, quicquid eleemosyna non absumeret: id se tutissimè gaudebat recondere, quod dura egentium necessitas ipsi auferret. Valdè quippè deuotus, in eorum vsibus substantiæ exaggerabat pondus: vt quo pauperior esset seculo, locupletior Deo fieret. Considerabat quidem, quia quotidiè deesse non potest, quod peccetur: ideò nec quotidianas debere deesse eleemosynas, quibus peccata tergantur. Et ob hoc cum Domino suo pecuniam diuidens, lætabatur se substantiam suam partiri cum Christo, faciens eum possessionum terrestrium participem, vt & ipse faceret eum sibi regnorum cælestium cohæredem. Illi scilicet assignabat facultates, vt ipse custos esset perpetuus: sciens quòd patrimonium Deo creditum nec respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit. Sciens etiam scriptum esse, quòd ea hæreditas benè reconditur, quæ Deo custode seruatur. Eius verò apud suos monita, non fuerunt aliud quàm magisteria diuina, fundamenta scilicet corroborandæ

Benignitas eius in pauperes.

Matt. 5.
Eccli. 3.
Luc. 11.

Iob 31.

Christum in pauperibus complectebatur, &c.

Pauperibus dũ impertit res suas, augetsibi opes in cælis.

borandæ fidei, nutrimenta fouendæ animæ, gubernacula dirigendi itineris, præsidia obtinendæ salutis. Dignum ergò est, vt eum boni imitentur & diligant, plebs colat, noxij timeant: quem ità diuina virtus illustrauit, vt etiam in laici habitu habuerit à Deo collata dona, doctrinamque mellifluam, & spiritusancto conditam, de desiderio Christi salitam, de æterna beatitudine semper solicitam. Quique sic religiosus extitit ac timens Deum, vt seculi oblitus dignitates, omne consortium cum egenis haberet & monachis.

Quo pietatis ardore monasteria adierit. Cap. 21.

DEniquè cùm frequenter ad eum monachi quique religiosi cõfluerent, nec sic tamen eorum satiabatur alloquio: sed aliquandò etiam nimis sanctæ conuersationis ardens desiderio, properabat ad monasteria, maximeque Lussedium, quod erat eo tempore cunctis eminentius atque districtius. Neque enim tam crebra adhuc erant in Gallijs monasteria: & sicubì essent, non sub regulari quidem disciplina, sed prorsùs erant in malitia fermenti veteris secularia. Præter Lussedium ergò, quod solum, vt dictum est, districtionem regulæ solerter tenebat, Solenniacense monasterium in partibus occiduis huius religionis extitit caput. Exquo demùm multi sumpserunt & initium & exemplum, adeò vt nunc quoquè, propitia diuinitate, innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina, alma vtriusque sexûs cœnobia. Itaque, vt dicere cœperam, quis valeat enarrare, cum quanta Eligius deuotione, quantaque humilitate prædictum monasterium adiens, inter fratres incederet? Videres eum cùm ianuam ingrederetur monasterij, deiecto in terram vultu, depressis luminibus, capite in humeros submisso, toto extenuato corpore, cum magna grauitate inter fratres versari, & coram singulis monachis se propè humì prosternere, atque ab omnibus deuotissimè benedictiones haurire. Cumque ab eis recederet, pro larga illis data eleemosyna, vilissimam panis tortam, vt vocant, pro benedictione sibi vendicabat: eamq; pro magno amplectens munere, diebus singulis quousquè durare incorrupta potuisset, eulogias ex ea velutì sacram communionem, ieiunus sumebat.

Lussedium ꝓ Luxouio, nisi fallor.

Innumera in Gallijs monasteria

Reuerentia erga monachos.

Vt pedes loca sacra inuiserit, & de cura egenorum. Cap. 22.

HAbebat verò & hanc consuetudinem, vt vbicunquè iter ageret, si sciret eádem se nocte vel ad monasterium, vel ad qualemcunque ecclesiam, siue etiam ad religiosum quẽpiam virum posse attingere, nullatenùs cibum sumeret, etiamsì biduanem vel triduanum ieiunium expleret, priusquàm ad locum destinatum quanuis defessus pertingeret. Sed & si nósset venerabilem, ad quem pergebat, locum esse, ilicò ab equo descendens, per tria vel quatuor millia pedestri labore conficiebat iter, donèc ad sancta illa posset limina pertingere. Cumque eò ventum esset, priusquàm in domum ingrederetur, mittebat pueros fideles, qui omnia latè vagantes scrutarẽtur loca mansionis, & sicubì possent mendicos, egenos vel peregrinos inuenire, omnes, quos reperissent, ad se aut adduci, aut certè deportari iubebat. Quibus ipse occurrens, si morbidum videret, medebatur: si putridas habentẽ carnes, ipse saniem radebat: vt cum Iob dicere valeret: Flebam quondàm super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Porrò si horrentia conspiceret ora, proprio palato perfricans, digito dolorem leniter mulcebat morbidum. Sic nimirùm omnia cum cura & diligentia perficiens, iubebat cunctos suos sedere per ordines: & priusquàm ipse quicquam sumeret ex cibo, omnibus manu propria & escam præbebat, & merum. Postremò ipse Deo gratias actitans, vnà cum eis sumebat cibum, sed parciùs multò, quàm illi. Cùm enim illi carnibus vterentur & vino, ipse panem pro cibo, & pauxillum aceti aqua mixti pro potu sumebat. Octo nanque vel decem fluxêre anni, quibus nunquàm vinum hausit. De carnibus verò melius tacere puto, quàm aliquid dicere: quandoquidem eas post propositum nec edere, nec attingere sustinuit. Intra illos autem, quos dixi, annos, non nisi semèl memini eum propter hospites, charitate exigẽte, ex volatilibus parum aliquid gustâsse. Porrò autem peracta refectione, cùm singuloũ priùs abluisset capita, manus demùm abluens, & pedes abstergens deosculabatur. Ad extremum in lectos eos reponens, diligenter ad eorum capita puluillos componebat. Deindè seipsum spolians indumentis, cubitum se collocare simulabat: sed cùm omnes alto sopore pressos aduerteret, adhibitis secum paucis fidissimis famulis, si esset in ciuitate, castro, vel vico, omnia

Iob 30.

Quid hac charitate admirabilius?

Vide cibum eius & potũ

Profunda nocte inuisit oratoria.

omnia orationum loca profunda iam nocte circuibat penè inuisus: & si modis omnibus redire posset ante lucem, ad stratum suum defessus reuertebatur. Quòd si ecclesia in loco hospitij non haberetur, completo, vt dictum est, vesperi omni officio, simulabat se in strato quiescere. Mox autem vt eius cubicularij obdormijssent, exiliens è lectulo, totum se prosternebat in pauimento, ibique omni noctis spatio exacto, cùm aurora diei daret initium, iterùm se in lectulo reponebat. Hæc autem ità faciebat ob vitandam ostentationem, illi soli cupiēs ea perspecta esse & cognita, qui dicit:

Matt. 6. Ora patrem tuum in absconso, & pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi. Sic nimirùm se comparabat, sicque faciebat Eligius & in itinere, & in propria domo, & hic perpetuus ei mos fuit cunctis diebus vitæ suæ. Atque his beatis actibus intentum, intantùm diuina prouexit clementia, vt adhuc in laico habitu, Domino largiente, miraculis coruscaret.

Vt contractum sanârit. Cap. 23.

DEniquè quodam tempore, cùm anniuersaria Parisijs sancti Dionysij martyris celebraretur passio, dum vigilia à Clero caneretur in choro, egressus Eligius è templo, ad atrium se conferebat: viditque eminùs virum cunctis membris cōtractum, contra sancti sepulcrum iacére in pauimento. A Deo fortè inspiratus, accessit ad hominem, blandeque eum compellans, cœpit ab eo inquirere & tempora claudicationis, & causam ægritudinis: simul ex eo sciscitās, num spem haberet in Christo, crederetque se quandoquè sanandum, itemque post mortem resurrecturum, & vel præmia, vel pœnas, pro meritorum qualitate, recepturum.

Præmia & pœnæ pro ratione meritorum.

Cumque ille eius secutus verba, cuncta hæc se credere fateretur, rursùs Eligius: Si ergò hæc, inquit, vt adstruis, credis, quid ità inaniter hîc iaces? Roga potiùs hunc sanctum, vt intercedens apud Dominum, reddat te protinùs sanum. Dicente autem illo, se ea causa ibi excubare, Eligius eum intuens, Credis, inquit, posse hunc sanctum isthuc tibi apud Deum obtinere? Illo respondente, se sic credere: rursùs ad eum Eligius: Si sic credis, ait, promitte iam te deincèps Deo seruiturum, & vide nè vacillet fides tua, & absque mora sanabit te Dominus. Illo per omnia fidem dante, fixit Eligius genua in terra, & prolixè orauit. Deindè oculos pariter & palmas ad cælum attollens, Dominum Iesum fide plenus, promissionis suæ fideliter admonuit, qua dicit:

Marc. 11. Iohan. 14. Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. itemque: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Cumque pleno pectore ac fida deuotione deposceret, conuersus ad ægrum, apprehensa eius dextera, ait: Si indubitanter credis, sicut promittis, in nomine Domini Iesu Christi surge, & sta super pedes tuos. Atque hæc dicens, attraxit eum ad se fortiter, & ilicò nexibus artuum resolutis, eleuatus æger stetit, moxque consolidati sunt pedes eius & membra, & sanatus est ex ipsa hora. Comminans autem ei Eligius & contestans, præcepit, vt si nollet rursùs talia pati, nullum aliud de reddita ipsi sanitate verbum ediceret, nisi quòd Dominus Iesus per sanctum Dionysium eum sanâsset.

Sanat contractum.

Vt cuiusdam manum aridam iocans curârit. Cap. 24.

QVodam iterùm tempore, cùm prætereunte Eligio copiosa pauperum turba eminùs consederet, accedens ille ad eos, singulisque propinquans, vt solebat, sanctis digitis eleemosynam in singulorum includebat pugnos. Cumque ad quendam ventum esset, qui contractam aridamque habebat manum, illamque non valens extendere, alteram ad stipem extendebat, Non hanc, inquit Eligius, sed alteram quantocyùs porrige. Illo, vt aridam ostenderet, eam proferre volente, apprehensa ea, Eligius animo cœpit rogare Christum. Cumque brachium hominis palparet à cubito, simul atquè extraxit manum, confestim remissis neruis, curuos digitos direxit. Deindè oleo allato manum perungēs, quam primùm eam ità solidam sanamque effecit, vt erat altera. Cùm autem illi, qui id videbant, ei id adscriberent, ille gratia humilitatis contentus, cautè satìs occultare tentauit, ità dicens: Ego putaui ideò illum fingere, vt à me faciliùs eleemosynam posset percipere.

Manū aridam restituit sanitati

Vt exiguo vino multos pauperes refecerit. Cap. 25.

ALio tempore cùm aliquò iter haberet, obuiàm ei venit pauperū turba, eius iam opinione collecta. Quibus elemosyna, vt solebat, data, voluit insuper siti fatigatis laborem temperare itineris. Cœpit ergò quærere ex ministris, quisnam

quisnam eorum potum apud se haberet. Illis, vt res erat, minimè se habere dicentibus, vnus tandèm ait se lagunculam, in qua parùm sit vini, habere. Quo protinùs allato, vir sanctus benedixit, & vt pauperibus offerret, imperauit. Sed quid erat tam exigua mensura, trium fortasse cotylarum, in tantam pauperum turbam? Cùm ergò pincerna pauxillum mitteret in scyphum, mox increpatus ab Eligio, totum scyphum implere iussus est. Puero autem lagenæ exiguitatem obtendente, statìm ille signum Crucis opponens, Eià, inquit, eià misce crateram plenam: quoniam larga & magna est Domini clementia. Sic ergò factum est, vt ex ea vini quantitate & vniuersi largissimè haurirent potum, & eius tamen exiguitas non deficeret: ità vt in illo vasculo, quod vir sanctus Cruce signauerat, liquor vini non quidem augeretur, sed protinùs nasci crederetur. Magnum miraculũ.

Vt claudum restituerit. Cap. 26.

CVm aliquandò Parisijs loca orationum circuiret, veniens ad basilicam sancti Germani confessoris, vidit illic claudum quendam carruca vectum, querulis se vocibus inclamare. Ad quem accedens, eius valdè miseratus, manus ei voluit imponere. Sed humilitatis pristinę recordatus, protinus se ab eo subtraxit, alteri potiùs quàm sibi, fauoris gloriam tribui volens. Præcepit tamen ministris, vt auferentes ægrum à carruca, in ecclesiam deportarent, ac iuxta cancellos iam dicti sancti confessoris deponerent. Quod cùm factum fuisset, ingressus Eligius in basilicam, prolixè orauit, monuitque claudum in fide immotum persistere, donèc eum Dominus sanari iuberet. Nec mora: post hæc claudus vociferari cœpit, totoque corpore contremiscere. Cumque omnes procùl stantes ad spectaculum concurrerent, confestìm claudus, resolutis neruorum vinculis, líberà pauimento surrexit, & ità incolumis ab ecclesia processit. Fuerat is annis nouem claudicationis impedimento adstrictus. Tum verò Eligius ex intimo corde Christo gratias referens, iter cœptum lætus iam peregit. Vide humilitatem. Claudus sanatur.

De alio claudo sanato. Cap. 27.

CArpebat quandoquè iter adhuc in laico habitu cum pueris suis è villa regali, quam Scerpiniacum vocant. Cumque peruenisset ad Gamapium vicum, ingrediens ilicò basilicam, inuénit quendam pauperem claudum, pro foribus iacentem. Qui viso Eligio, cœpit clamoribus petere eleemosynam ab eo, vel aliquam sibi adhiberi consolationem. At Eligius sciens fortè donum spiritussancti, accessit ad eum, dicens: Rogemus Deum pariter, si fortè incolumem te reddat. Et mox introducens eum in ecclesiam, præcepit enixè orationi insistere. Ipse verò prosternens se in terram, diutissimè orauit. Deindè paululùm se erigens, cùm videret adhuc claudum iacére, rursùs orationi incubuit, & lachrymabiliter precem fundens, tam prolixè orauit, tantasque lachrymas effudit, vt ijs partem pauimenti humectaret, ac velutì riuulum decurrentem in terram efficeret. Tandèm roboratus fide, erexit se, & cum magna fidutia ad ægrum accessit, manuque eius apprehensa, dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi filij Dei excelsi, surge & ambula. Et confestìm prosecuta est salus verbum hominis Dei, conualuitque æger & surrexit. Omnes autem, qui aderant, audiebant cum magno stupore iuncturas & neruos, atque omnia ossa claudi illius, crepitare & solidari. Sanus ergò factus est ex illa hora, & ambulauit, exiliens, & laudans Deum cum omni alacritate. Fuerat enim ex multis iam annorum spatijs vinculis artuum adstrictus, atque ob id magìs cunctos occupabat admiratio, quòd tam celeriter eius curatio fieri potuisset. Dedit autem ei eleemosynam vir beatus, & dimisit eum in pace. At ille adorans glorificansque Deum, reuersus est in locum suum. Tunc Eligius terribiliter cœpit adiurare pueros & cunctos comites suos, nè, quousquè in corpore ipse maneret, rem gestam vlli hominum indicarent: magnoperè metuens, nè in virtute facti, mens eius humanis laudibus grauaretur. Præcipit claudo vt surgat, moxque sit sanꝰ.

Vt aurum in crumena vacua repererit. Cap. 28.

QVodam die copiosa pauperum multitudine ad eum confluente, totum penè, quicquid auri habere poterat, illis erogauit. Cumque ijs discedentibus, alij aduentarent, loculo auri solicitè perscrutato atque excusso, nihil penitùs reperit, quod eis tribuere posset. Porrò à quodam è suis fa- Sũmã auri accipit mutuam, vt det pauperibus.

miliaribus auri ſumma accepta, eam pauperibus dedit. Ijs abeuntibus, poſt aliquot horarum ſpatia eccè ſuperueniunt & alij. Tunc Eligius ſuperioris temporis minimè recordans, aliò fortè mente intentus, protulit, quam priùs ſcrutatus erat, crumenam: & vbì anteà nihil repererat, mox vt eam aperuit, aurum in illa conſpexit, idque pauperibus quam primùm elargitus eſt. Atq; tum demùm prioris facti non ſine admiratione reminiſcens, nomen largitoris Chriſti cum ingenti exultatione glorificauit.

Diuinitùs pecunia ei crumenæ imponitur.

Vt cæcum illuminârit. Cap. 29.

CVm aliquandò Pariſijs commoraretur, & ad neceſſarium quēdam locum abire pararet, explorantes egeni, quà tranſiturus eſſet, cuncti ex more ad pontem ſeſe contulerunt. Quò cùm Eligius aduenisſet, ſingulisque, vt ſolebat, ſingulatìm in manus eleemoſynam includeret, peruenit inter cæteros ad quendam cæcum, querulis valdè vocibus clamitantem. In cuius manū cùm eleemoſynam imponere vellet, ſubtrahens ille manum, clamabat virtute qua poterat: Domine Eligi, exerce in me pietatem: oculis Crucem imprime: quod magìs deſidero, præbe. Tum ille valdè ciuiliter diſſimulans ac ſubridens, Tu, inquit, amice, nónne te nôſti ſignare? Nouerat enim vir ſanctus iactantiam virtute fugere, in quo tamen non poterat gratia conceſſa latére. Sed cùm ille eadem ingemināns, importunè clamitaret, Tu, inquiens, domine, tu ſigna: ille fidem hominis cernens, ſignum Crucis impreſſit. Et (ò mira Chriſti potentia) ſtatìm ſignum ſanguinis vnda ſecuta, diù clauſas ilicò reſerauit in fronte feneſtras, atque ingrediente die, fecit diſcedere noctem. Sicque homo gemino munere percepto, adorans Chriſtum, laudans Eligium, diſceſſit.

Cæcũ ſigno Crucis illuminat.

De baſilica vaſtata, & rebus ex ea ablatis reſtitutis. Cap. 30.

ALio tempore Pariſijs degente illo, manè ad eum tremebundus aduolauit cuſtos baſilicæ ſanctæ Columbæ virginis: prouolutusque pedibus eius, nunciauit, eádem nocte ſe quieſcente, ſpoliatam omni ornatu baſilicam. Quod Eligius audiens, triſtis admodùm effectus, citò tamen ad ſolita ſpei præſidia recurrens, clementer refouit cuſtodem. Deindè ad ſanctæ Columbæ oratorium pergens, oratione præmiſſa, in hęc prorupit verba: Audi, ſancta Columba, quæ dico: Nouit meus redemptor, nisì ornamenta huius ædis furto ablata citò reduxeris, me vepribus allatis ità hanc ianuam obſtructurum, vt deincèps nunquàm tibi in hoc loco veneratio exhiberi poſſit. Dixit hæc, & receſſit. Et eccè ſequenti die cuſtos maturiùs ſurgens, inuénit vela omnia vſque ad minimam pallam, ſicut priùs fuerant, reſtituta. Tunc concito curſu quanto pridiè triſtior, tanto nunc lætior cuſtos ad beatum Eligium properans, ei hæc nunciauit. Atque ille accedens, & omnia, ſicut dudùm fuerant, ſuis in locis compoſita cernens, martyrem quidem laudauit, ſed Chriſti nomen, ſicut & ſemper, vberiùs cum hilaritate magnificauit.

Obſerua miram ſanctiſſimi viri puritatem & ſynceritatē.

De homine vitæ reſtituto. Cap. 31.

INter cætera autem infinita bonorum ſuorum operum acta, etiam hoc apud Regem obtinuerat, vt quæuis humana corpora, quæ vel Regis ſeueritate, vel iudicum cenſura diuerſis ex cauſis per multimoda argumenta perempta eſſent, vbicunquè inuenire potuiſſet, ſiue per ciuitates, ſiue per villas, licitè poſſet ex rotis & patibulis depoſita ſepelire. Delegauit ergò ex comitibus ſuis veſpillones, Gallebodum ſcilicet atque Vincētium cum illorum collegis, qui huiuſmodi curæ inſiſterent, & vbicunquè pergerent, ſiue in proximas vrbes, ſiue in longinquas, iugiter ſecum ſarcula ferrent, vt ſicubì cadauer inueniſſent, continuò illud humo tegerent. Igitur cùm quodam tempore in comitatu Regis, Auſtriæ partes peragrarent, deuenerunt ad vrbem quandam, quæ Stratoburgus vocatur. Cumque haud procùl ab vrbe eſſent, adſpicientes eminùs, vident hominem, cui ipſo die vita laqueo extorta erat, pendére in patibulo. Protinùs igitur accedentes, illum deponunt, vt pro conſuetudine ſepulturæ eum traderent. Sed vir venerabilis ſenſit fortè operandum: dumque ſepultura paratur, feſtinè ad corpus appropinquans, cœpit illud ab imis vſque ad ſumma palpare. Vbì autem ſenſit adeſſe animam, mira arte à ſe virtutem facti repellens, O quàm grande, inquit, ſcelus, nisi Dominus adiuuiſſet, perpetrare poteramus, ſi corpus hoc humo texiſſemus, cùm anima eius

Auſtrię, pro Auſtraſiæ, vt alij vocant.

Excitat mortuũ, & tamen diſſimulat.

ma eius in ipso sit. Hæc dicens, cunctis mirantibus, iussit eum vestimentis indui, & quiescere paululùm. Deindè recreato spiritu, vir ille surrexit è terra, tanquàm nullam passus iniuriam aut molestiam. Quod factum cùm in vrbe illa percrebuisset, mox aduolantes eius hominis insectatores, importunè eum rapere, & denuò morti tradere conabantur. Sed Eligius vix è manibus illorũ eum eripiens, Regem pro eo deprecatus est, chartamque securitatis ab illo impetrauit, eumque defendit. Is non diù pòst ità se subtraxit ab eius contubernio, Eligio fortasis conscio, nè res gesta ampliùs in vulgus diffunderetur, vt nunquàm deincèps à ministris eius conspectus sit. Sed de his ista sufficiant. Satis autem est, solum Deum nõ latére, quæ occultè vel in seculi habitu, vel in venerabili & Apostolica tonsura gesserit. Veniam nunc ad ea, quæ artificio manuum suarum effecit, eaque quanta possum breuitate perstringam.

Vt multas sanctorum fabricârit thecas. Cap. 32.

Inter alia bonorum operum insignia, multas sanctorum ex auro, argento atq; gemmis fabricauit thecas siue tumbas: putà Germani Parisiensis Episcopi, Seuerini Abbatis Agaunensis, Piatonis presbyteri & martyris, Quintini, Luciani Bellouacensis Apostoli, Genouefę, Columbæ, Maximiani, Iuliani, multorumque aliorum: sed præcipuè beati Martini apud Turones, Dagoberto Rege impensas præbente, miro opificio ex auro & gemmis thecam confecit. Sancti quoquè Britij fecit tumbam, itemque aliam, in qua corpus beati Martini anteà iacuerat, elegantèr composuit. Magnum præterea beneficium eidem ecclesię apud Regem obtinuit. Nam pro reuerentia sancti confessoris Martini, Eligio rogante, censum omnem, qui reipublicæ soluebatur, Dagobertus Rex illi ecclesiæ ex toto condonauit, scriptoque confirmauit. Atq; ab eo tempore omne ius fiscalis censûs ecclesia sibi vendicat, vt vsque in præsens, in eádem vrbe per pontificis literas Comes constituitur. Fabricauit etiam Eligius mausoleum sancti martyris Dionysij in Parisiensi ciuitate, & super illud tectum marmoreum mirifico opere auro & gemmis ornatum, itemque cristam & species de fronte magnificè composuit: necnon & axes in circuitu throni altaris auro operuit, & posuit in eis poma aurea atq; gemmata. Lectorium quoquè & ostia diligenter argento vestiuit. Sed & tectum throni altaris argenteis operuit axibus. Fecit quoquè * repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinsecùs ad pedes sancti martyris fabricauit: tantumque illic, suppeditante Rege, suam exercuit industriam, atque ità suum declarauit ingenium & artificium, vt penè singulare sit in Gallijs ornamentum, & in magna omnium admiratione vsque in hodiernum diem.

Multas sanctorum thecas preciosas fabricauit.

Axibus, pro laminis argenteis.

De obitu Dagoberti Regis, & concilio Martini Papæ. Cap. 33.

His operibus mirificè perfectis, atque omnibus circunquaquè gentibus sedatis, ferocissimis etiam Vasceis ditioni suæ hostili gladio subactis, mortuus est Rex magnus & inclytus Dagobertus, & sepultus est in eádem sancti Dionysij basilica sub arcu in latere dextero. Cui successit in regno filius eius iuuenculus ætate, nomine Clodoueus. Sub huius regni principio nefanda hæresis in partibus Orientis cœperat pullulare, Constantio tunc Romani Imperij apicem gubernante. Ij ergò hæresiarchæ nequiter Ecclesiasticam ausi sunt violare regulam, & peregrina quædam à veritate docere ac prædicare, asserentes Dominum & Saluatorem nostrum Iesum Christum minimè habere formam serui, neq; eum ex Maria veram assumpsisse carnem, profanis vocibus garriebãt. Quæ res plurimos in Ecclesia Dei perturbabat, & plerosque iam contagium huius pestiferæ assertionis infecerat: nec solùm vrbes, in quibus morabantur, sed & vrbem, quæ est caput omnium, Romam paulatìm iam eorum prauitas penetrabat. Erat autem eo tempore Romæ præsul beatissimus Papa Martinus: qui solicitè ac viriliter pro hac causa inuigilans, adeoque pugnans, multa probra & aduersa ab hæreticis sustinebat. Vndè tandèm permotus, cùm & Imperatorem, & plures alios cerneret eorum assertionibus intento satis animo obsecundare, congregauit concilium sacerdotum causa compescẽdi, immò delendi huius dogmatis prauitatem. In quo concilio, omnibus orthodoxis consentientibus, edidit cõtra hæreticos fidem magnificè valdè atque accuratè. Quam etiam cum subiuncta Epistola, Galliarum partibus destinauit, mandans & obtestans Regem Francorum, vt, si essent ei viri catho-

Hanc hæresim excitauit Paulus Constant. Episcopus, vt habetur in Vita S. Martini Papæ 12. Nouẽbris præsenti tomo.

Synodus Martini Papæ.

lici eruditi, eos ipsi adminiculum ad hæresim comprimendam faceret destinari. Quò tunc etiam Eligius cum sodali suo libentissimè perrexisset, nisi ei res quædam impedimento fuisset.

Sodalē Eligij, dicit author seipsū.

De multimodis Papæ Martini iniurijs atque obitu. Cap. 34.

SEd interìm dilatione intercedente, inimicus humani generis acriùs incitatus, pulsabat fortiter murum Ecclesiæ per homines perditos, ac turrim validissimam omni oppugnationis genere infestabat Martinum, perpetuis afflictionibus illum Episcopum ad se inflectere cupiens. Sed quanuis impurus spiritus omni nisu pugnaret armatus, at tamen resistebat Martinus, Christi gratia & virtute repletus: ac velutì si saxo immobili vndarum fluctus illidantur, ità virili animo dicta respuebat hæreticorum garrientium. Iubebant decreta imperialia, vt fidem ederet patribus contrariam: sed ille, cui sacra fides venerabilis erat, constanter affirmabat se non posse impia contra Deum proferre verba: consultius fore existimans, temporalem ponere vitam, tantùm vt ei conscientia fidei duraret illaesa. Nouimus quendam fratrem, à partibus Orientis venientem, qui ea, quæ refero, se præsente gesta esse testabatur. Itaque cùm nullo persuasionis genere Martinus a catholica abduceretur fide, multiplicibus iniurijs affectus, diuque coram populo flagellatus, demùm reuinctis post tergum manibus, velut electus aries, cuncta Vrbe lamentante, in exilium protruditur, Constantinopolimque perductus, atq; ibi in exilium relegatus, sola oratione meruit cæco lumina reddere. Porrò exulans & delitescens, post multa tormenta, claram valdè & nobilem vitam optimo & venerabili fine conclusit. Simulent nunc hæretici quantùm volunt, confundantur & erubescant à se martyrem factum, quanuis eum in pace animam exhalâsse clamitent, quanuis non à se interemptum, sed propria fingant morte defunctum: quasi non eum pœna consumpserit, in quo pœna consumpta est. Qui si in præsenti nunc adessent, hæc à me pro martyre verba audirent: Etsì imminente carnificis gladio mortuus non fuit, in confessione tamen catholicæ fidei in exilium relegatus, post continuam & indefessam professionem, gloriosum mortis exitum meruit, sicque ad Deum suum redeuntem cælestis aula martyrem susscepit. Neque enim virtus eius aut honor minor est, quò minùs beatis martyribus aggregetur: quia quantùm in ipso fuit, æquanimiter tolerauit, quicquid ei aduersitatis oblatum est. Nam sicut quidam testatur, non est inferior gloria, sed potiùs excellentior, sustinere martyrium pro eo, nè scindatur Ecclesia fallacijs hæreticorum, quàm est illa, nè immoletur idolis impulsu paganorum. In paganorum nanque persecutione, vnusquisque tantùm pro sua anima, in hæreticorum verò, pro vniuersali patitur Ecclesia. Et idcircò potiorem eum dixerim, quia proculdubiò excellentior magisque eximius comprobatur. Hæc pauca de tanti viri memoria, Eligij vita sibi inserta habeat: loquanturque ea, vbicunquè Eligij vita legetur per secula, quantùm Martinus fidei dogmate claruerit. Quæ quidem nos dilectionis gratia hactenùs narrâsse sufficiat, vt tam eximij viri memoria, qui vtiquè collegis meis in vrbe Romana multa impendit bona, quanuis in Oriente frequentetur, non vsquequaquè in Occidente oblìuioni tradatur.

Martini Papæ virtus & constantia.

Deportatur in exilium.

Oratione, cæcū illuminat.

Martyrium pro Ecclesiæ vnitate.

De Concilio Aurelianensi, & hæretico quodam profligato. Cap. 35.

PEr idem ferè tempus, quo apud vrbem Romam hæc gesta sunt, quidam hæreticus pulsus à partibus transmarinis, in Gallias venit. moxque se conferens ad ciuitatem, quæ olìm Hedua, nunc autem Augustodunum vocatur, cœpit tam cautè, quàm fraudulenter sua nefanda dogmata prodere. Quod cùm in palatio ad aures Eligij peruenisset, cœpit vigilanter (vtì semper in ciusmodi rebus solicitus erat) cum Audoëno & cæteris catholicis viris tractare, quemadmodùm hanc pestem palàm omnibus manifestatam detegerent. Nec destitit Episcopos commonere & optimates, quousquè iussu principis sacerdotale cōcilium apud vrbem Aurelianensem congregaretur. Vbì eo, quem diximus, hæretico in medium deducto, conabantur eum docti quique diuersis modis interpellare, sed nullo poterant genere concludere. Tanta quippè dicendi arte obiectis quæstionibus occurrebat, vt vbì maximè putaretur constrictus teneri, ibi ceu anguis lubricus quibusdam foraminibus dilapsus, eorum se fronti opponeret. Cumque nullo genere à quoquam posset concludi aut superari, extitit quidam ex nostris pro De-

Hæreticus quidā Augustoduni serit zizania.

Synodus Aurelianēs.

pro

prouidentia doctissimus Episcopus, nomine Saluius, qui ità ei in omnibus obuiauit, vt ingens ea causa nostris fieret gaudium & expectatio. Omnes enim eius versutias & artes, quas ille nunc occulere, nũc etiam dissimulare conabatur, frequenti disputatione palàm funditùs detexit. Sicque aduersùs eum omnium Episcoporum sententia prolata, & per singulas ciuitates super eius nomine decretis constitutis, cum ea, qua par erat, ignominia & dedecore è finibus Galliæ eliminatus est. Saluius Episcopus doctissimus.

Vt apostatas quosdam sanctus Eligius deprehenderit atque notârit. Cap. 36.

Sed & alium nihilominùs apostatam cùm comperisset Eligius euertere plebem Parisijs, multa affectum ignominia exterminauit ab vrbe. Itemque alium, qui Episcopum se simulans, circuibat villas & plateas, decipiendo populum, diù carceri mancipatum, eiecit à finibus regni Francorum. Necnon alios atque alios, diuersis artibus populũ subuertentes, grandi est semper authoritate persecutus. Valdè enim oderat omnia hæreticorum & schismaticorum, cunctorumque catholicam doctrinam non afferentium figmenta, iugique instantia eorum infectabatur vesaniam. Erat enim eloquentia affluentissimus, & in studio scripturarum subtilissimus: cumque ipse sufficienter esset instructus, populum, quocunquè pergeret, Euangelicis cohortationibus docebat in fide Christi constantissimè persistere, atque ab hæreticorum contagijs solerti cura sibi cauere. Plerosque hæreticos S. Eligius persequitur.

Quanta erga pauperes beneuolentia fuerit. Cap. 37.

Sed inter cætera, semper fœminarum, viduarum & pupillorum consolator fuit, viduamque illam Sareptanam imitans, ipse plerunquè esuriens, facultates in Christi viscera erogabat. Si infirmum vidisset, clementer consolabatur: si quempiam in Dei amore feruentem, cohortabatur ad studium. Si quis æger ad eum accessisset, ità eius fouebatur ministerio, vt nec delicias vrbium, nec matris desideraret affectum. Denique intantùm erga debiles ex deuotione obsequiosus & officiosus fuit, vt multi pauperes sani languentibus inuiderent. Atque ità ob Christi amorem eorum assiduè gerebat curam, vt pauperes omnes eum patris loco se habere lætarentur. Sciebat enim, quid Lazaro quandoquè diues purpuratus non præstiterit, & qua retributione superba illius mens damnata sit. Idcirò magis ac magis erga omnes misericordem se exhibens, benignè miseris iugiter succurrebat. Quo enim dolente etiam ipse non doluit? vel quo pereunte non ingemuit? Quem nudum eius vestimenta non texerunt? Quod verò cœnobium non eius largitate sustentatum est? Denique pro spe æternæ vitæ quas ille non pertulit angustias, putà famem, sitim, vigilias? Porrò in tali proposito perseuérans, præbuit se in futurum vas electionis & vtile Deo, ad omne opus bonum paratum. 3. Reg. 17. Aegros humanissimè fouet. Luc. 16.

Vt magnos in sanctitate progressus habuerit. Cap. 38.

CVm sic autem totum se Dei seruitio mancipâsset, bona principum iussa præclarè exequebatur: contraria verò præclariùs contemnebat. Multaque libertate arguebat eos, ijsdemque humiliter obediebat: subiectus Regibus, Christo deuotus. Sic autem sese exercebat, acsi semper inciperet: ità se præparabat, tanquàm quotidiè moriturus. Itaque repugnantem carnem inedia subiugabat, & vltricis gehennæ sæua tormenta præueniens, ipse sibi persecutor & tortor extitit. Et si quidem sors temporis ità tulisset, cupiebat martyr pro nomine conditoris fieri. Sed quanuis eum gladius persecutoris nõ confodit, libens ipse sibi quotidianum martyrium indixit: fuitque ei fames pro vngula, sitis pro flamma, mundi calamitates pro bestijs, abstinentia pro craticula. Atque sub quadam martyrij specie, ceu catena rigentis ferri, sic dura lege constrictus, semetipsum sibi abnegauit, vt Christum sequi posset: illum semper diligens, illum desiderans, illum ingenti auiditate sitiens, qui pro amore hominum homo factus est: vt nos ad cælum traheret, de sinu patris in terram descendit: eique omnem laborem suum, omnemque dilectionem impendens, bonam terram sui cordis iugi cultu & indeficientibus exercitijs excolebat. Et perindè vt esuriens quispiam aut sitiens, sic ille magno quodam ardens desiderio, illud Psalmistæ voce flebili crebrò repetebat: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? itemque illud: Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? atque etiam illud Salomonis: Trahe me postte: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Porrò sectabatur in Erga principes vt se gesserit. Desiderium martyrij. Psal. 54. Psal. 41. Cant. 1.

omnibus mansuetudinem, fidem & charitatem perfectam, quæ spiritualis ædificationis vinculum est. Studebat se vas sanctificatum exhibere, vt habitatorem Deum in mentis suæ hospitio posset recipere. Salutaribus erat actibus perpetuò occupatus, vt quotiescunquè tentator accederet, quotiescunquè hostis callidus aditum quæreret, clausum semper aduersùm se pectoris ostiũ inueniret. Orabat frequenter, secundùm Apostolum, pro omnibus hominibus, pro regibus & ijs, qui in sublimitate constituti erant, vt quietam & tranquillam vitam agerent in omni pietate & charitate, sciens secundùm eũdem ipsum Apostolum, hoc bonum & acceptum esse coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

1.Tim.2.

Ibidem.

Catalogus virtutum eius. Cap. 39.

QVid verò pluribus commemorandis immorer? In omni conuersatione sua quasi Lucifer inter astra refulgens, instàr magnæ lampadis micabat. Semper perfectos æmulabatur ad bonum: semper aliorum virtutes sibi proponebat ad imitandum. Tardus erat ad loquendum, secũdùm Apostolũ, & velox ad audiendum. Sermone subtilis, humilitate sublimis erat, eleemosynis diues, charitate longanimis, vigil in ieiunijs, eloquio promptus, studio flegrans, vtile vas in Christi magna domo, ad miseris præstanda officia impiger, ad orationem paratus, ad tribuendum largissimus, studiosus mansuetudinis, paupertate valdè gaudens, bonitatis tenax, puritatem cordis semper amplectẽs, animum suum Ecclesiasticæ regulæ adeò tradens informandum, vt tametsi adhuc laicus esset, Episcopi iam gratiam abundè adeptus videretur: ità deniquè seipsum priuata disciplina necdùm tonsus exercens, vt iam præclarum de se specimen præberet, quàm esset quandoquè in Christi templo sacerdos irreprehensibilis futurus. O laicum perfectissimum, cuius imitatores esse etiam Episcopi desiderabant. O mentem ab omnibus prædicandam, cui non fuit aliud viuere, nisi Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere. O verè felicem seculi inimicum, cui mundus tantoperè fuit crucifixus, & ipse mundo: qui ità sapientia fuit peruigil, lenitate placabilis, vt & serpentis astutiam cum discretione obtineret, & columbæ simplicem animum non amitteret. Cuius quidem in mente, virtutum omnium decorem obtinente, collocauit valdè sobrium sapientia domicilium. Verè dignissimũ, in quo Dominus habitaret, templum, ieiunijs mundatum, orationibus ornatum, puritate conspicuum, vigilijs exercitatum, tum nomine, tum meritis electum. Deniquè dum ille nominis sui dignitatẽ tuetur, sic se quotidiè exerit, vt nequeat amittere, quod vocatur, in Christo Iesu Domino nostro.

Iacob.1.

Christũ timẽdo amat, & amando timet.

Author se excusat, quòd non omnia eius scripserit, promittitq; librum secundum. Cap. 40.

SEd longum nimis est, virtutum eius insignia singillatim cõmemorare, præsertim cùm liber iam modum excesserit, finemque postulans, plura non admittat: & ariditas quoquè sermonis nostri attenuata, & veluti longo tramite penè defessa succumbat: non quòd omnia, quæ de Eligio narranda erant, expleuerit: quippè quæ nec ad centesimam eorum, vt ità dixerim, attingere potuit, bonorum & ornamentorum partem, quæ in eum supernæ remunerationis prærogatiua contulit: sed quòd tanquàm eminẽs quidam in sublimi scopulus, magna iam ex parte transmissus, ipsa sua arduitate & longitudine fronti se narrantis opponat. Nunc ergò interim illa solummodò, quæ in laico habitu gessit, præsenti libello percurrere voluimus: cui etiam finem iam libẽter imponimus, nè eius prolixitate audientibus fastidium ingeramus. Cæterùm ea, quæ adhuc restant, quæque in Episcopatu gessit, quóve ordine de hoc seculo migrârit, quasq; etiam post obtum virtutes operatus sit, si vita comes fuerit, & facultatem Dominus tribuerit, intercessionibus eius sanctitatis adiuti, alio libello explere desideramus. Confidimus enim, non nostris, sed ipsius meritis opus cœptum feliciter atque fideliter ad finem vsque perducere, si ipse dignetur pro nobis Christum Dominum interpellare in cælis, qui eius munere meruit tanta mirabilia operari in terris: per eundem Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Deo patre & spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Virtutes, dicit miracula.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO AVTHORIS.

DOmino propitiante, vitam beati Eligij cõfessoris pridèm aliqua ex parte ordiri cœperam, & penè defessus ac lassabundus, medio in tramite stylum retrahens, opus imperfectum reliquerã. Nunc paululùm viribus recreatis, vrgente voto, corde iucundo, calamoque venusto opus inchoatum prosequi tentabo. Etsì autem arduum est iter & profundum, tamen liberè fateor, quò nõ possum pedibus pertingere, ardẽtissimo ducor amore. Ibo ergò votis, quò non possum verbis accedere. Indignum enim profectò reor, tãti ac talis viri vitam ad posteritatis memoriam pro viribus ingenij non ad plenum literarum monimentis commendare, cùm ego sic opiner, ex narratione rerum ab eo gestarum ædificationis plurimum ad lectores peruenturum. Sed quoniam talia ac tanta sunt facta illius, vt magnitudo quidem bonorum nihil me præterire patiatur, multitudo verò gestorum, quãplurima cogat omittere, in incerto æstuat animus, dum deliberare non valet, quid retineat, quídve omittat. Nam si cuncta velim annotare, & dies me narrantẽ deficiet, & modum excedam voluminis. Porrò autem si pauca commemorem, vereor nè me hypocritæ irrideant, dicantque, Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare: magìs etiam offensam antistitis pertimesco, si, dum seriem condere nitor, arctatus eloquij siccitate, potiùs ei iniuriam videar irrogâsse, quàm vitam exposuisse. His igitur ex vtraque parte trutinatis, articulum iam membranis infigam, & quæ primus huius operis liber tanquàm redundans reijcit, hic modò sequens ceu nimiùm sitiens prosequetur: satisque sit, priori libro ea tantùm conscripsisse, quæ in habitu seculari gessit. Nunc verò ad ea accedimus, quæ ab eo sunt in Episcopatu perpetrata.

Authoris ingẽs amor erga virum sanctissimũ.

Luc. 14.

Vt hæresis Simoniaca in Gallijs grassata sit. Cap. 1.

ELigius itaque iam antè in palatio militauerat sub habitu seculari, æterno omnium principi Christo, idque temporibus Clotarij mansueti Francorum Regis, & Dagoberti inclyti principis, eiusque filij Clodouei, atque vsque ad initium regni iunioris Clotarij mansit in corpore. Sed illis diebus immaniter Simoniaca hæresis pullulabat in vrbibus, & cunctis finibus regni Francorum, maximeque à temporibus Brunechildis infelicissimæ Reginæ, vsque ad tempora Dagoberti Regis violabat hoc contagium fidem catholicam. Soliciti tamen contra hoc inuigilabant sancti viri Eligius & Audoënus: & communi cum cæteris catholicis viris habito consilio, suggesserunt principi & optimatibus eius, vthoc mortiferum virus citò extirparetur à corpore Christi, quæ est vniuersalis Ecclesia. Habuit itaque effectum eorum pia petitio, & libenter obtinuerunt, quod deuotè rogauerunt. Tunc ergò placuit omnibus, vno in spiritusancto accepto consilio, simul cum Regis imperio, vt nullus precio dato, ad sacerdotale officium admitteretur: neque eos, qui vt lupi rapaces dando munera, mercanda censebant dona spirituſsancti: sed illos potiùs, qui essent boni testimonij viri, & irreprehensibilis vitæ, ad pontificatûs ministerium eligerent.

Simoniaca hæresis.

Brunechildis infelicissima regina

Vt S. Eligius ordinatus sit Episcopus. Cap. 2.

EXindè igitur elegerunt ob meritum sanctitatis ad sacerdotale officium cunctis bonis operibus præditum sanctum Eligium, iam lumine spirituſsancti irradiatum, vt præesset Ecclesiæ Nouiomensi. Decesserant enim eo anno Acharius, eius vrbis antistes. Elegerunt autem cum eo & Audoënum sodalem eius, qui vocabatur Dado, vt præesset Ecclesiæ Rothomagensi. Hoc ergò modo aurificem inuitum detonsum, constituerunt custodem vrbium seu municipiorum, quorum hæc sunt vocabula, Veromanduensis scilicet, quæ est metropolis vrbs: Tornacensis, quæ quondàm regalis fuit ciuitas: Nouiomensis & Flandrensis, Gandensis atque * Corturiacensis. Ob hoc autem vel maximè eum his locis dederunt pastorem, quòd eius regionis incolæ magna adhuc ex parte gentilitatis errore detinerentur, vanisque superstitionibus satìs dediti essent, & tanquàm agrestes ferænullius salutarem sermonem admitterent. Itaque vir beatus, cùm se nullo modo ab imposito munere excutere posset, nè in vllo à catholica regula deuiare

S. Eligius creatus Episcopus Nouiomensis.

* Curtracensis

tiare videretur, non se permisit priùs sacerdotem consecrari, quàm sub clericatus normula, aliqua temporis curricula exegisset. Eo igitur tempore transacto, & Audoëno à partibus transligeritanis reuerso, iamque eo presbytero à domino Deo-
for. * Matisconensis dato * Matascensis vrbis Episcopo ordinato, inito consilio, pariter sub vnius diei
Dies Rogationum. articulo Apostolicam benedictionem gratuitò meruerunt eo tempore, quo apud Gallias à cuncto populo Rogationes celebrabantur. Conuenientes igitur simul in ciuitate Rothomagensi quartodecimo die mensis tertij, anno tertio Clodouei, iuuenculi adhuc Regis, die Dominico ante Litanias, inter cateruas populi, inter agmina clericorum, inter choros psallentium consecrati sumus gratis ab Episcopis pariter Episcopi, ego Rothomago, ille verò Nouiomo. At-
Hic author nomen suũ prodit. que ità Episcopatu suscepto, ad sedem suam remeans, qualem se deinceps, quantumque præstiterit, quis dignè valeat explicare? aut quis tanta verborum copia instructus existat, vel quæ oratio tantæ affluentiæ vbertate redundet, quæ rectè facta eius ità, vt par est, prosequi possit? Idemipse semper robustus, ad vir-
*exercens tutis instantiam se * exerens, constantissimè in cœpto proposito perseuerabat.
Honor non mutat in eo mores. Eadem in corde humilitas, eadem in vultu grauitas erat. Eadem erga pauperes cura, eadem, quæ priùs, solicitudo cernebatur. Eadem dilectio fraterna, eadem mentis constantia ei permanebat: nisi quòd Episcopalis dignitas, quæ alijs pompæ fomentum subministrare solet, ei maius abiectionis studium attulit: & vndè
Virtutes eius iam Episcopi. alij ad tempus videntur extolli, indè ampliùs ille humiliari studuit. Erat Christo semper subiectus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, pontificatu dignus, humilis in honore recusando, subditus in suscipiendo, exul spontaneus, fide plenissimus, obediens Dei præceptis, credens eius promissis, peregrè locuples, industria solers, in opere docilis, spe longanimis, in colloquio sapiens, prudens in consilio, in corrigendis vitijs vehemens, diligendo ardens, patiens in aduersis, fortis in periculis, in disciplinis mansuetus, in eleemosynis largus, in studijs assiduus, metu mortis solicitus, in timore Dei eximius, in religione magnificus, in exequijs deuotus, misericordia illustris, in disciplina strenuus, excellenti ingenio præditus, iustitia insignis, seueritate terribilis, promptus ad humanitatem & clementiam, ad ignoscendum paratus, humilitate summus, hospitalitate præcipuus, nutritor gregis pijssimus, pastor Ecclesiæ prouidus, dispensator fidelis, moderator
Summa humilitate seruit abiectissimis. insignis, delicta propria cauens, aliena vt sua lugens, plebi salutaria monita adhibens, eamque Christi præcepta docens, proteruos non armis, sed patientia vincens, superbos Christi iugo suauissimo subdens. Semper in obsequijs pauperum, in adhibenda erga peregrinos diligentia infatigabiliter perdurabat, ijsque adeò officiosè inseruiebat, vt nisi quis fundatam in Christo haberet mentem, proculdubiò ignominiosum putaret talia vel æqualibus exhibere, qualia ille perpetim luridis, infirmis & despicabilibus præstabat. Deniquè omni Episcopali pompa posthabita, populi neglecto agmine, clericorum postposita frequentia, famulantium relictis obsequijs, pauperum semper & captiuorum consuetudine & familiaritate delectabatur. Itaque habebat certum quendam, eumque secretum locum, in quem certis quibusque diebus egenos ac debiles intromittens, ipse vt anteà con-
O hominẽ Dei. sueuerat, famulorum more satagens, deuotè eis inseruiebat, squalentia lauans capita, concretam deformemque cæsariem propria manu radens, potum ac cibum singulis prębens. Deindè collato cuilibet munere, & nudis etiam vestitis, humaniter eos dimittebat: illisque ab vna parte exeuntibus, alios, si adessent, ex altera parte intromitti iubebat: ijsque eodem modo seruiens, illos humanissimè refouebat. Nonnunquàm etiamsi turba plurima confluueret, similiter omnibus faciebat. At tamen singulis diebus certo, id est, duodenario, numero comprehensos reficiebat, ipse plerunquè cum eis hora congrua ad vnam mensam pariter conuiuans, ità tamen, vt priùs singulorum manibus aquam funderet, vinumque & panes suis manibus præberet. Sed quid his narrandis diutiùs immoror? Equidem fateor, nunquàm me sic vidisse cuiusquam studia feruere: nusquàm ego in Gallijs eiusmodi opera sic à quoquam actitari audiui. Potest quilibet quodlibet Dei opus arripere,
Perseuerantia in bonis sed aut vix, aut difficilè perpetuò retinere. Hic verò quod semèl proposuit, perpetuò retinuit: quod Deo primùm vouit, nullis mundi negocijs impediri passus est, quod initiò arripuit, ad finem vsque perduxit.

Qua instantia gregem sibi creditum, ad viam salutis pertraxerit. Cap. 3.

Porrò

PORRÒ autẽ pastoris cura solicitus, lustrabat vrbes & municipia, circũquaq; sibi commissa. Sed Flandrenses atq; Andouorpenses, Frisones quoquè & * Sueui, & barbari quique, circa maris litora degentes, quos velut in extremis remotos, nullus adhuc prædicationis vomere exarârat, principiò eum hostili animo & auersa mẽte exceperunt. Postmodùm verò, cùm paulatìm per gratiam Christi eis verbum Dei insinuare cœpisset, pars maxima trucis ac barbari populi, relictis idolis, conuersa est ad verum Deum, & Christo subiecta. Sicque dum factum est, vt quasi cælitùs lumen ostensum, aut radius quidã solis erũpens, totam regionis illius barbariem illustraret. Nam & illi, qui eum primò ceu ferocissimæ bestiæ discerpere cupiêrant, posteà attendentes eius bonitatem & mansuetudinem, imitatores eius fieri cupiebant. Quis enim ità esset obstinatus, qui eius modestiam intuens, non confestìm admirando obstupesceret? aut quis tam arrogans, qui sobriam eius vitam considerans, non ilicò ad iustitiam sese conuerteret? Crescebat nimirùm in eo quotidiè opinio, virtutis pedisequa. Seminabat in plebem verba veritatis, fructu fidei redundantia, sufficienti sale cõdita, & velut aromaticis vnguentis infusa. Nec erat contenta eius fama circuniectas dũtaxàt illustrare Gallias: sed exteras etiam prouincias complebat, meritorum eius gratia præcurrente. Inter barbarorum enim fremitus, quasi egregius signifer, corporis formidine nudus, sed fidei feruore vestitus, sese ingerebat, Christi charitate securus: aduersantesque sibi fortiter superabat, non lorica corporea amictus, sed fidei virtute indutus. O quoties ob veritatis assertionem, * paratam habuit mortem: fecisset̃que satis votis, si sors tulisset temporis. Sed licèt ei ratio temporis non potuerit præstare martyrium, gloriam tamen martyris non amisit: quandoquidem pro spe æternitatis iugiter laborauit. Quòd si ei Neronianis aut Decianis temporibus in illa, quę tunc extitit, congressione pugnare licuisset, securus dixerim, sponte sua eculeum ascendisset, & vltrò se pro Christo ignibus intulisset, libens̃que palmam sanguinis occupásset. Sed quanquàm ista non pertulit, impleuit tamen etiam sine cruore martyrium, dum fortitudine roboratus, in vigilijs sedulus, in ieiunijs assiduus, fidem seruando, cursum consummando, repositam sibi à Christo iustitiæ coronam, quotidiè reddendam expectauit. Tanquàm speculator à Domino constitutus, prædicabat verbum cum multa authoritate: instabat secundùm Apostolum, opportunè, importunè, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia & doctrina: suauiter semper de ijs, quæ Dei sunt, vel populum instituens & alloquens, vel cum fratribus & familiaribus conferens: in doctrina sua perpetim Apostolicam retinens authoritatem: eaque fretus, inter gentiles ità versatus est, vt & ferocissimæ gentis paratos haberet animos, & copiosum exercitum ex ijs ad Christi fidem traduceret, & fidei catholicæ intemerata consortia custodiret.

* Suedi

Multos in Flandria & alibi ad fidẽ traduxit.

Nihil timet mortem.

* id est, paratus fuit mori.

2. Tim. 4.

De beati viri virtutibus. *Cap.* 4.

SANÈ si quem vidisset peccatis noxijs vulneratum, & sagittis diaboli cõfixum, mox adhibebat dignas sermonum curationes, & verbi Dei salutaria medicamenta: ostendens contra vulnera tentatoris, salubre malagma confessionis. Si qui inter suos essent incompositis moribus, & à recta atque honesta viuendi regula deflecterent, eos & arguebat clementer, & tolerabat patienter. Erat verò mira eius in cunctis operibus discretio, & imitanda erga omnes dilectio. Erat Eligius opere castus, fide catholicus, charitate diffusus, in tẽtationibus cautus, in fide firmissimus, in bonis operibus prõptus, sermone verissimus, consilio prouidus, bonitate conspicuus, charitate præclarus, Deo sedulè seruiens, errantes corrigens, correctos fouens, obstinatos spernens, humiles semper diligens. Exuberabat in eo constantia fidei, puritas dilectionis, synceritas pacis, amor charitatis. Ad æternam capessendam vitam filios suos, quos doctrina sua in Christo genuerat, perpetim incitabat. Quos autem sermone erudiebat, eos exemplo anteuertebat, quæ docebat faciens, & quæ faciebat docens: nec aliud ore promens, aliud animo volens: sed quod ore docebat, opere confirmabat. Qualis eius sermo erat, talis & vita: & qualis vita, talis quoquè sermo. Summa bonitate regebat subditos, summa seueritate seipsum damnabat. Non erat terribilis erga subiectos, sed valdè seuerus in vitia & piacula. In se censuram seruabat, erga alios præ se iustitiam ferebat. Rigore vtebatur in iustitiæ discussione: misericordia, in iustitiæ definitione. Ipsam autem districtionis censurã semper temperabat misericordia, sciens scriptum, quia in eo quod quis iudi-

Erga peccatis saucios vt segesserit.

Summatim recensentur virtutes eius.

Optimi doctoris exemplum.

Matt. 7.

Sap. 6. Ibidem.

iudicat, iudicandus sit, & quòd potentes potenter tormenta patientur, & quòd iudicium fiet durissimum in his, qui præsunt. Hæc ergò sedula mente pertractans, in omni actione discretionem tenuit, nec in vllo penitùs immoderatè se gessit: sed omnia diligenter dispiciens atque distinguens, & in disciplina, & in misericordia modum semper atque temperamentum seruauit.

De cœnobio monialium Nouiomi condito. Cap. 5.

Condit monasterium virginum.

EXtruxit quoquè in oppido Nouiomensi ancillarum Christi monasteriũ, cui magnam congregationem, & vitæ seueram institutionem adhibuit. Terras quoquè redditus sufficienter delegauit, & omnia, quæ essent illi necessaria, solerti satìs cura prouidit. Sed & alia multa monasteria, partìm eius opere, partìm institutione à discipulis eius constructa, hodiè intra Gallias nota sunt. Multi enim ex discipulis eius ecclesias condiderunt, multi monasteria salubriter rexerunt: non pauci etiam ad Episcopale regimen sublimati, Ecclesijs præfuerunt.

Vt multa sanctorum corpora, & in ijs sancti Quintini, repererit. Cap. 6.

Hæc eadem S. Quintini translatio habetur ferè ad verbũ vltima Octobris Tõ. quinto.

HVic viro sanctissimo inter cætera virtutũ suarum miracula id etiam à Domino concessum fuit, vt sanctorum martyrum corpora, quę per tot secula hactenùs à populo ignorabantur, eo ingẽti fidei ardore inuestigãte, reperta sint. Nonnulla enim plebs anteà venerabatur ijs in locis, in quibus non erant, & tamen quo loco humata essent, prorsùs incompertum habebatur. Ex eo autem tempore, quo Eligius pontifex consecratus, & pastor datus est, quædam ab illo inuenta, & populo declarata sunt. E quibus primum ac summum martyrem sanctum Quintinum, in principio Episcopatûs sui grandi instantia quæsitum, iam olim latentem, in lucem produxit. Deniquè priusquàm Eligius illi loco datus esset Episcopus, vir quidam improbus, Maurinus nomine, habitu quidem, vt populus videbatur, religiosus, cantor etiam in Regis palatio celebris, atq; ex hoc, vt rei docuit exitus, mente tumidus, corde proteruus atque actione dissipatus. Qui audacia suæ præsumptionis deceptus, cœpit verbis extollere & iactitare, à se martyris Quintini corpus & inquiri posse, & inueniri. Sed vt & eius proteruiam ilicò, & Eligij demùm merita Dominus declararet, mox vt terrã sarculo fodere cœpit, manubriũ fossorij manibus eius inhæsit. Sicq; miser opus præsumptũ relinquens, sequenti die in manibus eius vermibus ebullientibus, miserabiliter expirauit. Ex quo factus tantus timor extitit in populo, vt nullus deincèps, quanuìs probabilis vitæ, præter Eligium huiusmodi negociũ auderet appetere. Eligius ergò cura pastorali suscepta, statim in exordio suæ ordinationis cœpit assiduus esse in loco illo. Est enim haud procùl ab vrbe Veromandensi, in eo scilicet loco, vbì quondàm martyr ex fluuio eleuatus ab Eusebia, in mõte fuerat tumulatus. Eligius itaq; diuino nutu instigatus, voluebat in animo, sed & liberè proclamabat in populo, nõ illic haberi corpus, quo in loco illud venerabãtur homines, sed esse potiùs in parte vlteriori. Cumq; diù huiusmodi * conditio mentẽ eius stimularet, cœpit tandèm sagaci inquisitione per basilicæ pauimentum huc illucq; tentare, sicubi sacratum tumulũ posset depræhẽdere. Sed cùm nullatenùs indiciũ tumuli reperiret, cœpit à fratribus destitui, prosequẽtibus cum timore interitum illius, qui dudùm huiusmodi inuestigationẽ superba mente concipiens, lugubri morte vitam finìsset. Necnon & antiquitatem corporis, longinquitate iam temporis consumpti, atque ad nihilum in puluerem redacti obijcientes, conabantur eum à cœpto mentis proposito reuocare. Cumq; ei eiusmodi impedimẽta à fratribus obijcerentur, altiùs ille ingemiscens, aiebat: Nolite fratres, quæso, nolite impedire deuotionem meam. Nam ego credo in creatorem meum, quòd tanto thesauro, tantumque mihi desiderato, haud quaquàm me fraudabit. Tunc ergò attentiùs persistens, suscepit triduanum ieiunium, atque enixiùs Christi Domini diuinitatem cum lachrymis exorans, vouit non se priùs quicquam alimoniæ sumpturum, quàm mereretur voto potiri suo. Tanta nanque erat ei fides, tanta; constantia, vt plerunquè sic facienda præueniret, tanquàm iam facta crederet, & nonnunquàm ità cum Deo, quemadmodùm cum terreno suo loqueretur domino: quodq; ipse proposuisset, id à Deo completũ iri crederet indubitanter. Vndè etiam multis eũ dehortantibus, dicebat: Tu Domine Iesu, qui omnia nôsti, priusquàm fiant, tu scis, quòd nisì manifestum mihi ostenderis corpus huius testis tui, qui propter nomen sanctũ tuũ passus est, quanquàm sum indignus, nũquàm tamen dein-

for.* cogitatio

Obserua sancti viri constantiã in inuestigando corpore S. Quintini.

Da n. 3.

deinceps plebis huius Episcopatum geram: sed exul potiùs ab hac prouincia procul secedam, vbi, vt dignum est, inter bestias moriar. Quid multa? In cœpto opere persistens, cùm adiutores eius per diuersa ecclesiæ loca tentando discurrerēt, nullamque inueniendi spem caperent, leniter ille omnes compescens, vnum eis locum, de quo nulla esse suspicio poterat, in posteriori ecclesiæ parte effodiendum designat. Tunc omnium labore eò conuerso, libenter iussis cuncti obtemperant. Defossáque iam in altum ad pedes decem vel eo ampliùs terra, iterùm spe inueniendi corporis destituuntur. Et cùm tertia iam nox media fluxisset, arrepto Eligius sarculo, reiectoque amphibalo, cœpit totis viribus cum cereis & lampadibus terram sanctis fodere manibus. Cumque paululùm ima fossæ declinans, in latus cauernæ humum fodere cœpisset, mox reperit tumbam sanè veterrimam, tegentem corpus sacratum. Tum verò gaudio magno repletus, cùm sarculo, quod manu gestabat, auidissimè latus ferisset sepulcri, confestim forata tumba, tanta odoris fragrantia cum immenso lumine ex eo manauit, vt etiam ipse sanctus Eligius fulgore luminis, odoreque inenarrabili perculsus, vix subsistere posset. Nā & globus splendoris, qui ex tumulo ad ictum ferientis processit, tantam vim sparsit claritatis suæ, vt cunctorum adstantium obtutibus oculorum retusis, partem maximam regionis illius in diei claritatem mùtaret. Vndè omnes, quos eádem hora vigilare contigerat, quique rei causam ignorabant, magnum quoddam cælitùs datum signum existimabant. Erat enim transacta media nox, & nox quidem obscura valdè & caliginosa: sed procedente fulgore, quasi lux diei ad tempus resplenduit, & in tempore claritas recessit. Tunc ergò sacrum inuentum corpus Eligius cum gaudio lachrymans exosculatur, ac de profunda tellure eodem eleuato, reliquias sibi, vndecunque concupiuit, segregauit. Dentes etiam pro languētium medela ex maxilla sancta abstulit, atque ex radice dentis gutta sanguinis exiuit. Clauos quoquè miræ magnitudinis, quos tempore passionis eius persecutores corpori infixerant, ex cerebro cæterisque artubus abstractos, sibi pro reliquijs sequestrauit. Capillos etiam pulcherrimos in reliquias separatos delegauit. Deindè holoserico pretiosissimo obuolutum, compositumque honestissimè corpus summa cum diligentia retrò altare transposuit. Tumbam deniquè ex auro argentoque & gemmis miro opere desuper fabricauit: ecclesiam quoquè, quæ exigua conuentibus populi videbatur, eximio opificio ampliatam decorauit. Ipse demùm ex reliquijs, quas à sancto corpore sequestrauerat, multa loca condiuit, multimodamque medelā diuersis ęgritudinum * incommodis easdem impertiendo præbuit.

Inuenit corpus S. Quintini.

Ecce quomodo honestet Deus martyris sui reliquias.

Præclarum sanè miraculum.

Nota thecā pretiosissimam.

*morbis

De reperto S. Piatone, alijsq; sanctis. *Cap.* 7.

POst hęc simili modo grandi labore atque instātia inuenit in territorio Medenatensi, vico Siclinio, sanctū martyrem Piatonem. Cui similiter clauos oblongos ex corpore ablatos, populis in argumentum monstrauit. Corpus deniquè, sicut martyrem decuit, accuratè composuit, atque mausoleum desuper eleganter fabricauit. In Suessionum quoquè ciuitate sanctos martyres & germanos Crispinum & Crispinianum, ex quadā crypta prolatos, mirificè composuit, eorumque memoriam insigni ornamento decorauit. Necnon & in Bellouacensi municipio beatum martyrem Lucianum, collegam quondàm S. Quintini, inuentum similiter composuit & fabricauit. Sed & alijs permultis Sanctorum memorijs impendit diligentiam, quæ nunc non sufficit narrantis explicare lingua.

Inuenit S. Piatonis corpus.

Itém S. Luciani.

Quos labores apud Gentiles exantlârit. *Cap.* 8.

MVltùm prætereà in Flandris laborauit, iugi instantia * Andouerpis decertauit, multos erroribus implicatos Sueuos cōuertit, fana aliquot profana, Christi clypeo protectus, Apostolica authoritate destruxit: idolatriam quoquè diuersi generis vbicunquè comperit, funditùs euertit. Inter hæc autem cùm sobriam semper religiosis viribus teneret disciplinā, frequenter ab ingrato ac perfido populo lacessitus, & penè vsque ad contumeliam prouocatus, nullatenùs à cœpta doctrina retardatus est, sed magis etiam lenis, patiens, humilis & mitis, pro eis Dominum deprecabatur. Cumque circunquaquè rura lustraret, inenarrabili subtilitate desides barbarorum animos, & minùs de se solicitos, solerti sanè studio verbis blandis nitebatur stimulare, atque ad amorem superna patriæ accendere, prædicans infestis pacem, ferocibus lenitatem: docens eos pariter

*al. Antuerpiæ

Vt barbaros tractārit.

pariter debere ad ecclesiam conuenire, monasteria construere, atque in bonis actibus Deo sedulè seruire. Ad quas eius adhortationes ità plerique barbari mutati sunt, vt subitò in arido & squalenti agro videretur fœcunda seges & vberrima messis existere. Videres complures ad pœnitentiam currere, opes pauperibus elargiri, libertate familiam donare, aliaque plurima bonorum operum studia sectari. O quàm multi, Eligij industria ab errore gentilitatis retracti, Christi venerabili coniuncti sunt gregi. Quàm multi, eius exempla secuti, omnes mundi illecebras respuentes, beatam monachorum vitam adepti sunt. Quàm multæ puellæ, eo suadente, carnales nuptias spreuerunt, vt in matris Ecclesiæ gremium receptæ, Christi dignæ sponsæ haberentur. Quàm copiosum etiam agmen vtriusque sexûs, quod toto anno acquirere poterat, annis singulis in Paschali solennitate manibus proprijs baptizans, sacro fonte abluebat? Extrahebat enim non minùs suauiter, quàm vtiliter è faucibus inimici viros & mulieres, senes cum iunioribus, salubriaque monita assiduè tradens, innumeros ad viam salutis traducebat. Videres plerunque inter multas infantium turbas, anus decrepita valdè ætate, membris omnibus tremen-tes, cano iam capite, rugata fronte: necnon viros æquè grandæuos, sub eius manibus in sacro fonte renasci, & subitò albis indutos, quodammodò renouari. Videres etiam nonnullos ad piam confessionem concurrentes, & sagittis inimici saucios, ità ab Eligio, velutì aptissimo medico, redire sanos, vt nulla iam in eis vulnera remanerent, nullaque prioris culpæ eos delectatio comitaretur. Sed quid diutiùs immoror? Manifestè ei & euidenter aderat diuina gratia, qua innumeros ad imitationem suî prouocauit. Porrò resplendebant in eo virtutes eximiè, modestia cum verecundia, sapientia cum simplicitate, seueritas cum mansuetudine, doctrina cum humilitate, humilitas cum rigore. Cùm esset autem alijs misericors, sibipsi durissimus erat durissimus: cæteris humanus, sibi abstinendo seuerus: omnibus largus, sibi soli parcus. Inter eius colloquia, sacra semper resonabant verba: de pace solicitus, de salute patriæ curiosus, die noctuque pro quiete Ecclesiarum, quæ vbique sunt, ac pro pace principum supplicabat. Denique cum vocabulo illius, & virtus animi, & cælestium gratiarum magnificentia concordabat.

Ingens fructus adhortationum eius.

A se cõuersos proprijs manibus baptizat.

Sibijpsi durissimus est.

De dotibus & virtutibus eius. *Cap.* 9.

QVis verò abundantiam & copiam rigantis ingenij, aliaque eius bona explicare queat? quàm fuerit in timore Dei fundatus, in differendo prouidus, consilio profundus, in rebus seculi siue politicis eloquens, in virtute humilitatis mirabilis, astutus iuxta prophetam, & prudens, columbæ simplicitatem non amittens? O venerabilem Christi sacerdotem. O imitandum virum pietate, misericordia & charitate: quæ cùm quotidiè etiam in perfectis frigescat, in eo tamen vsque ad finem aucta, in dies perseuerauit. Quis eius mansuetudinem, quis puritatem, quis spiritûs feruorem, quis discretionem, quis benignitatem, quis iugem in præceptis Domini die ac nocte meditationem verbis consequi possit? Quis illo, in opere Dei promptior, in oratione feruentior, in sobrietate parcior, in lachrymarum copia redundantior, in corpore honestior, in corde syncerior, in mansuetudine moderatior, in compunctione ardentior, in charitate iucundior facilè potuit inueniri?

Prou. 19.

Die ac nocte in mandatis Dei sui meditatur.

Rursùs de quibusdam eius virtutibus. *Cap.* 10.

PRæcipuas deniquè virtutes, quæ possunt hominem ad veræ celsitudinis honorem euehere, putà, prudentiam, iustitiam, fortitudinem & temperantiam, inter se aptas atque connexas, sibique mutuò cohærentes ità excoluit, vt penè in singulis excelleret. Habuit prudentiam in discernendo, iustitiam in iudicando, in arrepto proposito fortitudinem, in qualitate discretionis temperantiam. Quid enim eo prudentius, qui contempta mundi stultitia, Christum secutus est, Dei virtutem & Dei sapientiam? Quid iustius, qui omni substantia sua in pauperes distributa, docuit diuitias pro Christi amore penitùs contemnendas? Quid fortius, qui in Francorum proterua gente, & inter barbaras nationes, arrogantiumque probrosas contumelias, spiritu semper & animo inuicto fuit? Quis temperantius, qui nobilium spreta felicitate, mâluit in humilioribus tuto gressu pergere, quàm pendulo gradu in sublimibus fluctuare? Magnoperè enim concupiuit inter homines esse inglorius, vt coram Deo appareret gloriosus: mentemque

Eius prudentia.

1. Cor. 1.

Iustitia.

Fortitudo.

Temperantia

in Christo benè fundata, cælestia potiùs, quàm terrena desiderans, humana studiosè contempsit oblectamenta, vt posset diuinam in cælestibus obtinere consolationem. Inter huiusmodi itaque institutionis exercitia, vir beatus ex dono sancti spiritûs virtutum insignia operabatur.

De curato dæmoniaco. *Cap.* 11.

CAusa quandoquè extitit, quę eum cogeret in eam proficisci regionem, quę propriè Prouincia nuncupatur. Cumque die quodam cum nobili suo comitatu eius Prouinciæ regiones peragraret, occurrit ei vir quidã, immundo & nimìs sæuo repletus spiritu. Is cùm vidisset sanctum virum, timore perculsus, & spumans ac pallens, dixit ad eum: Quid hîc tu Eligi? Conuersus ad eum S. Eligius, Quid ad te, inquit, immundissime diabole? In nomine Iesu Christi obmutesce, & exi ab illo. Et continuò vehementer discerpens hominem, exijt ab eo. Quindecim verò annis obsederat & cruciauerat virum pessimus ille spiritus. Statìm ergò pristinæ sanitati restitutus homo, surrexit incolumis.

Cogit dæmonẽ confestim exire ab homine.

De sanata dæmoniaca. *Cap.* 12.

PRofectus indè Eligius, venit in villam, quæ Ampucius vocatur, sitaque est in ripa Rhodani fluminis, pertinetque ad prædium Erchenberti illustrissimi viri. Erat autem ibi fœmina quædam, infestum diù dæmonem patiens. Eo ergò in loco Eligius orationis gratia basilicam ingressus, cùm oratione completa regrederetur, occurrens ei mulier, cœpit nomen eius crebriùs atque insolentiùs inclamitare. Tunc Eligius eam respiciens, misertus eius, fixis in terram genibus, orauit. Deindè conuersus ad eam, dixit: Adiuro te, maligne spiritus, per Deum patrem omnipotentem, & per Iesum Christum filium eius, & per spiritum sanctum paracletum, vt ipsius virtute fugatus, discedas ab hoc vasculo, quod captiuum obsides. Mox ad eius verbum elisit malignus spiritus mulierem in terram, & facta est velut mortua. Sicque vim maximam patiens dæmon, & sanguinem per os mulieris ex internis visceribus egerens, confusus exijt ab ea, aufugitque à facie hominis Dei. Sanctus autem Eligius iussit subleuari mulierem: & cùm benedixisset aquam cum oleo, bibendam ei obtulit. Illa vbì gustauit, refocillata est anima eius, & sana facta est ex ea hora.

Sanat dæmoniacam.

Vt furtum indicârit. *Cap.* 13.

NEque illud prætereundum puto, quanuìs sit humile, quod eodem itinere vir beatus spiritu cognouit. Cùm iam satis ea omnia, quorum causa aduenerat, expedijsset, cunctosq; amicos & Episcopos Prouinciæ visitâsset, domumque Aspasij, qui filius erat Iunini Christianissimi viri, inuisisset, cum omnibus suis parabat remeare ad propria. Postremò autem omnium, vbì Aureliano *Vsecensi Episcopo, conuiuio peracto, valedicere instituit, accidit vt vtriusque famulis satagentibus, vnus ex ministris eius perderet rem quandam, qua camelum onerarium semper ducere solebat, eaque causa huc illucque cursitans, iter eius retardaret. Tunc Eligius illi ad se secretiùs accito indicat hominem, qui furtum fecerat, additque: Vade ad rupem propinquam, atque illic inter vepres reperies absconsum & ligatum id, quod quæris: solutoque eo, accipe quod tuum est, & absque vlla iniuria vel verbo aspero redde homini tibi designato ligamẽ illius. Quod cùm ille fecisset, nimio fur pudore atque stupore perculsus, veniam facti sui precabatur, offerens etiam satisfactionem homini.

*Vsecensi

Indicat locum ablatæ rei.

Vt deindè se gesserit, domum reuersus. *Cap.* 14.

POst hæc Eligius ad vrbem propriam regressus, institutionis suæ normam in dies in melius proue hebat: diligens in primis Deum ex toto corde, ex tota anima, atque ex tota virtute sua: deindè proximum sicut seipsum. In lege Domini sine lassitudine permanens, mores bonos nulla noxia conuersatione inquinabat. Vitam temporalem pro exilio ducens, vitam æternam toto mentis desiderio suspirabat. Actus vitæ suæ omni hora custodiens, oculum mentis suæ semper in Deum defixum habebat. Ab omnibus, quæ lex vetat, solerti cura abstinens, à cogitationibus quoquè noxijs animum reuocabat, sciens hominem etiam cogitationum suarum rationem redditurum. Nihil de se præsumens, nihilque boni sibi tribuens, bona à se facta diuino muneri adscribebat. Odientes ad pacem, discordes ad concordiam reuocabat. Consilium & opus suum semper ad Deum refe-

Pertexit generatim virtutes eius.

Esa. 66.

Esa.52. rens,in omni conatu suo Christi auxilium flagitabat. Pedes eius semper directi ad euangelizandum pacem,ad euangelizãdum bona.Honesta specie,animo benigno

Luc.12. incedebat,& sicut hdelis seruus & prudens,quem constituit Dominus super familiam suam,vt det illis cibum tempore opportuno,populum sibi commissum modis omnibus curabat spiritali reficere alimonia,comiter docẽs,optimè instruens,à peccandi consuetudine tota virtute omnes retrahere nitens. Erat feruens spiritu, solicitudine non piger, spectatis moribus, ornatus operibus, omniq́ue suauitate conspicuus.In oratione assiduus,in ieiunijs strenuus,in eleemosynis largus.Porrò

Inter diuites & pauperes vt se gesserit. inter diuites & pauperes ità se medium gerebat,vt pauperes cum patris, diuites superioris loco haberent.Ille verò non personæ potentiam,sed morum elegantiam attendebat: tantoq́ue vnicuique plus habebat honoris,quanto eum sanctiùs viuere didicisset.Erga egenos & aduenas adeò se solicitum exhibebat,vt verè Christum in eis esse,fide integra crederet: atque ità non tam illis,quàm ipsi Christo,quicquid in eos conferret,se præstitisse lætaretur.Ipsis quidem præbebat cibum,sed oculis coelum suspiciebat.Ipsis dabat alimenta,sed Christum cum fiducia inuocabat. Manus & brachia porrigebat dando,at mercedem proculdubiò è cælis expectabat.Quantam ille facultatum vim & molem Christi amore ardens disperserit,non me vnum necesse est dicere.Quod enim monasterium non eius penetrauit eleemosyna? aut quis clericus non eius substantia refocillatus est? Quis peregrinus nõ eius receptus hospitio est? quibus aduenis non suum impendit obsequium? quos ille curiosissimè locis omnibus perquirens,damnum suum putabat,si quisquam debilis aut esuriens, alterius beneficio sustentaretur. Ardentissima quippè fide Saluatori toto animo coniunctus, reddebat ei, quod ab illo acceperat: atque in singulis eius famulis Christum se videre credens, quicquid in illos contulisset, Deo se præstitisse gratulabatur: illud semper animo reuoluens,quod Dominus in Euangelio ait:Be-

Matt.5. Eccli.3. Luc.16. Luc.11. ati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. & illud: Sicut aqua extinguit ignem,ità eleemosyna extinguit peccatum. & illud: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna tabernacula. &,Date eleemosynam,& eccè omnia munda sunt vobis.Huiusmodi ergò studijs intentum Eligium, diuina gratia vberiùs comitabatur.

Vt patriam reuisens, apud Bituriges reos è carcere liberârit. *Cap. 15.*

VEnit ei aliquandò in mentem affectu pietatis & cura pastorali solicito,solum paternæ possessionis in ciuitate Lemouicina,reuisere.Audiẽs enim sanctam famam monasteriorum,ipsius iam exemplo in ea vrbe conditorum,desiderabat magnoperè suis ea oculis intueri,maximè verò monasterij sui venerabilem atque omnibus imitandã institutionem. Cùm autem in ipso itinere Biturigum ciuitati propinquaret,comitibus suis antecedere iussis,ipse cum paucis statuit apud memoriam S.Sulpitij confessoris adorare. Quò cùm peruenisset,oratione facta, audit cõplures nupèr mortis sententia damnatos, in fiscali carcere vinctos teneri.Interfecerãt enim quendã fiscalem iudicẽ, & ea causa in vinculis habebantur.Eligius ergò memor Christi dicẽtis,In carcere erã,& venistis ad me.

Matt.25. Ibidẽm. &, Quãdiù vni ex minimis meis fecistis,mihi fecistis: rogat se duci ad eos. Sed cùm appropinquâsset custodijs,milites cõfestim exurgẽtes, valdè ei obstiterũt, nec permiserũt eũ propiùs accedere. Tunc ille mœstus admodùm,indignatusq́; animo re-

Indignatur ex iustitiæ zelo vir pius. cessit,& cœptũ peregit iter. Vbì autem ad destinatũ peruenit locũ,commoratus est aliquãdiù apud Lemouices,inuisensq́; omnia monasteria, tam intra vrbem, quàm in suburbanis sita,deuotissimè omniũ benedictiones hauriebat.Visitatis etiã in suo monasterio fratribus,& secũdo eius Abbate,(primus enim ad Episcopatum raptus erat)paterna singulos solicitudine admonebat, hortans omnes seruire Deo in veritate & simplicitate cordis,quotidieq́; in melius ꝓficere,arreptũ propositũ omni instantia ad finẽ vsq́; perducere. Venit aũt & ad prædiũ parentũ suorum.Nam & ibi

Alitius frater S.Eligij. habebatur iã monasteriũ,à germano eius Alitio in ipsa paterna domo cõstructum. Ibiq́; similiter salutatis fratribus,& comiter cõsolatis,ad ciuitatẽ suam reditum perat: cumq́; haud procùl Biturigibus iter carperet,voluit iterùm diuertere ad ciuitatẽ.Stimulabat enim animũ eius,quòd reos,qui tenebantur in carcere,nihil antea iuuisset,nec eos liberare potuisset.Itaq; iter agẽs,precabatur Dominũ, vt adito carcere,non pateretur laborem suũ fruſtrà cõsumi. Qua aũt die ingressurus erat ciuitatem,cùm valdè diluculò leuâsset oculos suos ad cælũ, facta est caligo & nebula

rent

tenebrosa nimis, ità vt habitatores ciuitatis ad spatium iacti lapidis cernere non possent. Sic ergò Eligius vrbẽ ingressus, cùm appropinquâsset ianuis carceris, confestim ceu magno ferientis impulsu, diuino nutu confractæ sunt seræ, dissipati cardines, ostia carceris patefacta, omniaq; compeditorum vincula soluta. Tunc Eligius concessam sibi virtutem quasi nihil ad se pertinere simulans, citò à carcere recedit: dat tamen reis consilium, vt mox indè exeuntes, ad ecclesiam confugiãt. Tum illi egressi sine mora, celeri cursu ad basilicam beati Sulpitij properant. Vbi cùm omnia essent ecclesiæ ostia obserata, & rei hinc indè circunspicientes, nusquàm inuenirent introitum, subitò fracta est fenestra vitrea, vna ex maximis, quæ erant in fronte basilicæ: simulq; ostium vnum in ecclesiæ latere patefactum est: atq; ità illi in basilicam ingressi, altaris thronũ petiêrunt. Cumque sanctus Eligius omnia sanctorum loca inuisens, eò peruenisset, inuenit eos omnes circa altare, seu apud sepulcrum iam dicti antistitis consistentes. Porrò milites vt viderunt carcerem dissipatum, statim persecuti sunt eos vsq; ad locum memoratum: ingressiq; basilicam, iniecerunt eis manus, ac ferro vinctos, foràs trahere conabantur. Quos beatus Eligius blandè compellans, Nolite, inquit, homines Dei, nolite sic in loco sacro agere. Cur eos perdere nitimini, quos iam pius Dominus liberauit? Quarè facitis tam impiè in domo Dei? Cur non pertimescitis tanti sceleris culpam? Domus hæc, non mortis, sed vitæ domus est. Refugium est delinquentium, non damnatio cuadentium. Orationis est locus, non latronum specus. Sed cùm nihil apud eos sermo eius proficeret, iterùm ait: Dominus Deus videat id, quod facitis. Vos quidem me audire non vultis, sed audiet (credo) ille, qui nunquàm derelinquit sperantes in se. Mox ergò ad solita præsidia se conuertens, prostrauit se in terram inter altare & confessoris memoriam, atq; enixiùs Domino supplicauit. Et cùm ab oratione caput eleuâsset, statim confractæ catenæ in terram ceciderunt, cunctaque quæ eis imposita erant ligamina, omnibus adstantibus magno sunt impetu dirupta ac dissoluta. Quod milites videntes, ingenti metu perculsi, moxque ad pedes sancti Eligij prouoluti, veniam facti sui precabantur, dicentes: Peccauimus, domine pater, iniquè egimus, stultè gessimus, quòd contra te contendere ausi sumus. Agnoscimus modò culpam nostram: impietati nostræ petimus vt ignoscas. Tum ille: Et ego, inquit, ignoranter vos fecisse nóui. Dominus autem fecit, sicut ipse voluit. Et ille ergò, qui hos eripuit, vobis (oro) tribuat indulgentiam, & à cunctis vos peccatis propitiatus absoluat. Non enim ego, sicut vos putatis, sed sanctus Sulpitius ad se fugientes defendit reos. Hoc ergò modo Eligius, immò Dominus per Eligium, absoluit reos à diræ mortis periculo. Ille pius, ille misericors, qui sæuiente Herode, eripuit Petrum de obseratis militum custodijs, nunc operatus est cum Eligio famulo suo apud Bituriges. Qui vinctum in carcere absoluit vas electionis Paulum, ipse nunc dissipato carcere, humiliauit arrogantiam superborum. Illi ergò laus, illi gloria, per quem serui eius in mundo tanta possunt facere mirabilia. Sic ergò reis absolutis, qui penè nudi videbantur, Eligius vestes & eleemosynam præstitit, mandauitque vt decæterò vitam corrigerent. Multam verò eodem die diuersis alijs pauperibus & monasterijs pecuniam distribuit.

Diuinitùs fores carceris patefiũt, & captiui recedunt.

Nota aliud miraculum.

En tertium miraculum.

Act. 12.

Act. 16.

Quæ pro concione ad populum dicere consueuerit. Cap. 16.

INdè autem digressus, cœpto tramite pergens, peruénit tandèm ad suos: vbi diebus singulis plebem sibi commissam admonẽs, indefessus salutares eis adhortationes adhibebat. Nimirùm zelo veritatis accensus, volebat populis pandere, quid ipse intemerata fide teneret, mandans omnibus seruire Deo in veritate, facere iustitiam in omni tempore, memores esse beneficiorum Christi, & benedicere nomen eius cunctis diebus vitæ suæ. Collectis autem vndiquè ad ecclesiam turbis, multa quidem & magna breui sermone compræhensa, sed spiritali ædificatione copiosa, cum prophetica fiducia exaltans vocem, hunc in modum proponere solebat: Rogo vos, fratres charissimi, & cum grandi humilitate admoneo, vt intentis animis auscultare velitis, quæ vobis pro salute vestra suggerere volo. Scit enim omnipotens Dominus, quòd prompta erga vos charitate ista vobis profero: Quod si non fecero, proculdubiò reus debiti tenebor. Vos ergò non pro mea parnitate, sed pro vestra, quæ dico, salute libenter suscipite: ità duntaxàt, vt quę aure percipitis, opere compleatis: vt & ego de meo obsequio, & de vestro profectu merear vobiscum gaudere in cælesti regno. Si cui fortè displicet, quòd tam frequenter

Vtinã plerique concionatores in suis concionibus hunc sanctũ virũ imitarẽtur.

vobis prædico: rogo, non mihi ille molestus existat, sed magis periculũ meũ con-
Ezech. 3. & 33. sideret, & audiat Dominũ, per prophetã terribiliter sacerdoti comminantem: Si dicente me, inquit, ad impiũ, Morte morieris: non annunciaueris ei, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua: ipse quidem
Esa. 58. in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberâsti. itemq; illud: Clama, nè cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum. Cõsiderate ergò, fratres, quia oportet me sine cessatione vestros animos ad timendum Dei iudiciũ, & ad desideranda cælestia præmia excitare: vt vobiscum pariter merear in Angelorũ consortio perpetua pace gaudere. Ideoq; rogo, vt diẽ iudicii
Extrema semper metuenda. semper pertimescatis, diẽ mortis suspectũ quotidiè ante oculos habeatis. Cogitate quales eritis præsentandi cõspectibus Angelorũ, vel qualem pro meritis vicẽ recepturi: an possitis in illo die illibatum referre, quod in baptismo promisistis. Meminisse enim debetis, quia tunc pactũ cum Deo feciſtis, atq; diabolo & omnibus operibus eius abrenũciâstis. Qui tũc potuit, per seipsum & pro seipso sic respondit. Qui verò non potuit, fideiussor pro eo eius vice hæc Deo promisit, ille videlicet, qui eũ
Vtinã hoc pactũ homines seriò cogitarent. de sacro fonte suscepit. Considerate iam, quale cum Deo pactũ inistis, & vosipsos explorate, num post hanc promissionẽ opera maligni dæmonis, cui abrenũciâstis, secuti sitis. Abrenũciâstis diabolo, & omnibus operibus & põpis eius, id est, idõlis, sortibus, augurijs, furtis, fraudibus, fornicationibus, ebrietatibus & mendacijs: quæ planè sunt opera & pompæ illius. Contrà verò dixistis, credere vos in Deũ patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius vnicum, Dominũ nostrum, conceptum de spiritu sancto, natũ ex Maria virgine, passum sub Pontio Pilato, quitertia die resurrexit à mortuis, ascendit ad cælos. Dixistis quoq; credere vos in spiritũ sanctum, sanctã Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Hæc proculdubiò cautio & confessio vestra semper manet apud Deũ. Quapropter moneo vos, charissimi, vt hæc confessio & promissio vestra semper memoria retineatur, vt hoc quòd Chri-
Christiani cur facti simus. stiani vocamini, non ad iudicium vobis sit, sed ad remedium. Nam idcircò Christiani facti estis, vt semper Christiani opera faciatis, id est, vt castitatem ametis, luxuriam & ebrietatem fugiatis, humilitatem sectemini, superbiam detestemini: quia
Matt. 11. Dominus Christus humilitatem & exemplis ostendit, & verbis docuit, dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Inuidiam respuatis, charitatem mutuam conseruetis, semper de futuro seculo & æterna beatitudine cogitetis, ac plùs pro anima, quàm pro corpore laboretis. Caro enim breui tempore erit in hoc mundo: anima verò, si benè egerit, sine fine regnabit in cælo: si malè egerit, sine misericordia ardebit in inferno. Quisquis autem non cogitat, nisi de hac vita, brutis animalibus & bestijs similis est.

Non sufficit vobis, charissimi, quòd Christiani appellamini, si opera Christiani
Cui nomen Christianũ prosit. non facitis. Illi enim prodest Christianũ nomẽ, qui semper Christi præcepta & mente & corpore perficit, qui furtũ non facit, qui falsum testimoniũ non dicit, qui nec mẽtitur, nec peierat, qui adulteriũ non cõmittit, qui nullũ hominẽ odit, sed omnes
Matt. 19. sicut seipsum diligit, qui inimicis suis malũ non reddit, sed magis pro eis orat: qui lites nõ concitat, sed discordes reuocat ad concordiã. Hæc enim præcepta ipse Dominus Christus per semetipsum dignatus est in Euãgelijs tradere, ità dicens: Non
Matt. 7. homicidiũ facies, nõ adulterabis, nõ facies furtũ, non falsum testimoniũ dices, non periurabis, & fraudẽ nè feceris: honora patrem tuũ & matrem, & dilige proximum tuum sicut teipsum. &, Quodcunq; vultis, vt faciãt vobis homines, & vos facite eis.
Matt. 5. Hæc est enim lex & prophetæ. Et adhuc his maiora, sed valdè fortia atq; fructifera dedit mãdata, dicẽs: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderũt vos, & ora-
Ibidem. te pro persequentibus & calumniantibus vos. Eccè forte & arduũ mandatũ, quod hominibus quidẽ durũ videtur, sed magnum habet præmium. Audite quale: Vt fi-
Rom. 13. tis, inquit, filij patris vestri, qui in cælis est. O quãta gratia. Per nos serui digni nõ sumus, & per inimicorum dilectionem filij Dei efficimur. Itaq; fratres, & amicos diligite in Deo, & inimicos propter Deum. Qui enim diligit proximũ, sicut dicit Apo-
Quis bonus sit Christianus. stolus, legem impleuit. Qui ergò vult esse verè & germanè Christianus, is necessariò hæc debet præcepta custodire. Quæ si non obseruat, ipse se decipit & circunuenit. Ille bonus Christianus est, qui nullis phylacterijs vel adinuentionibus dæmonum

num credit, sed omnem spem suam in solo Christo ponit: qui peregrinos tãquàm Christum ipsum cum gaudio excipit, quia ipse dicit: Hospes fui, & suscepistis me. &, Quandiù vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Ille, inquam, bonus Christianus est, qui hospitibus pedes lauat, & eos tanquàm parẽtes charissimos diligit, qui iuxta quod habet, pauperibus eleemosynam tribuit, qui ad ecclesiam crebrò venit, & oblationem, quæ Deo in altari offeratur, exhibet: qui de fructibus nõ gustat, nisi prius Deo aliquid offerat: qui stateras dolosas & mensuras duplices non habet, qui pecuniam suam non dat ad vsuram, qui & ipse castè viuit, & filios vel vicinos suos docet, vt castè & cum timore Dei viuant: & quotiès sanctæ solennitates aduenĩunt, plures dies antè etiam à propria vxore se continet, vt secura conscientia ad Dominicam altare possit accedere. Deniquè qui symbolum Apostolicum & orationem Dominicam memoriter tenet, & filios atque familiam suam ea docet. Qui talis est, is proculdubiò reuerà Christianus est, & Christus habitat in eo, qui dicit: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: itèm per Prophetam: Ego inhabitabo in eis, & inter illos ambulabo, & ero illorum Deus.

Matt. 25. Ibidem. Iohan. 14. Leuit. 26. 2. Cor. 6.

Ecce audistis, fratres, qui sint boni Christiani. Quantùm igitur potestis, cum adiutorio Dei laborate, nè nomen Christianum falsò habeatis: sed vt veri Christiani esse possitis, præcepta Christi semper animo cogitate, & opere exequimini. Redimite animas vestras à pœnis, dum habetis in potestate remedia. Eleemosynas pro viribus præstate, & charitati studete, discordes reuocate ad concordiam, mendacium fugite, periurium horrescite, falsum testimonium nolite dicere, furto abstinete, oblationes & decimas ecclesijs reddite, luminaria sanctis locis pro facultate exhibete, symbolum & orationem Dominicam memoria tenete, & filijs vestris tradite. Illos quoquè, quos ex baptismo suscepistis, docete & castigate, vt semper in timore Dei viuant. Noueritis vos apud Deum pro illis fideiussores teneri. Ad ecclesiam sæpiùs conuenite, sanctorum patrocinia humiliter expetite: diem Dominicum pro reuerentia resurrectionis Christi, absque vllo seruili opere colite, sanctorum solennitates pio affectu celebrate. Proximos vestros sicut vosipsos diligite: quod vobis vultis ab alijs fieri, hoc & vos alijs facite. Quod vobis fieri non vultis, nulli faciatis. Ante omnia charitatem habete: quia charitas operit multitudinem peccatorum. Estote hospitales, humiles, omnem solicitudinem vestram proijcientes in Deum: quoniam ipsi cura est de vobis. Infirmos visitate, in carcerem coniectos inuisite, peregrinos suscipite, esurientes pascite. Sit vobis æquum pondus, & æqua mensura, sit statera iusta, iustus modius, æquusque sextarius. Nec plus, quàm dedistis, repetatis: neque vsuras ex pecunia mutuò data, à quoquam exigatis. Quæ si obseruaueritis, securi in die iudicij ad tribunal æterni iudicis venientes, dicetis: Da Domine, quia dedimus: miserere, quia misericordiam fecimus. Nos impleuimus, quod iussisti: tu redde, quod promisisti.

Decimæ ecclesijs exoluendæ. Dies Dominici & solẽnitates sanctorum celebrandæ. Matt. 7. Tob. 4. 1. Pet. 4. 1. Pet. 5. Leuit. 19.

Ante omnia autem illud denuncio atque contestor, nè vllas paganorum sacrilegas consuetudines obseruetis, non diuinos, non sortilegos, non incãtatores pro vlla re aut infirmitate consulere ausi sitis. Qui enim id facit, ille mox perdit baptismi gratiam. Neque etiã auguria vel sternutationes obseruetis, nec in itinere constituti aues cantantes curiosè attendatis: sed siue iter, seu quodlibet opus suscipitis, signate vos in nomine Christi, symbolumque & orationem Dominicam cum fide & deuotione dicite, nec quicquam vobis nocere poterit inimicus. Nullus Christianus obseruet, qua die domum vel exeat, vel reuertatur. omnes enim dies Dominus fecit. Nullus ad inchoandum opus diem vel lunam attendat. Nemo in Calendis Ianuarij nefanda & ridicula, vetulas aut * ceruuolos vel * iocticos faciat, neq; mensas per noctem componat, neque strenas aut potationes superfluas exerceat. Non cælum, non terram, non sidera, nec vllam omninò creaturam, præter Deum, vllus adorandam credat: quia omnia ipse solus condidit atq; disposuit. Altum quidem est cælum, ingens terra, immẽsum mare, pulchra sidera: sed longè maior & pulchrior sit necesse est, qui hæc creauit. Si enim hæc, quæ videntur, tam incomprehensibilia sunt, putà, varij terræ fructus, pulchritudo florũ, diuersa pomorũ genera & animantium in terra, in aëre, in aquis, apum sedula prudentia, ventorum flatus, nubium rores, tonitruorum fragores, temporum vices, dierum atq; noctium vicissitudines varijque recursus: quæ omnia nullatenùs mens humana comprehendere

Sacrilegia, incantationes, diuinationes & his similia, omni Christiano fugienda. Ex creaturis quid colligendum de Deo.

potest: si ergò hæc talia sunt,quæ videmus, & haudquaquàm comprehendimus: qualia æstimanda sunt illa cælestia,quæ non videmus? vel qualis horum omnium opifex,cuius nutu cuncta creata sunt,cuius & arbitrio omnia gubernantur? Illum ergò,fratres,super omnia timete, illum adorate, illum præ omnibus amate, illius misericordiæ inhærete,de eius clementia nunquàm desperate.

Quos bonos videtis,illos imitamini: quos malos conspicitis,castigate & corripite,vt duplicē mercedē habere possitis.Qui hactenùs immunis à supradictis malis fuit,gaudeat,& Deo gratias agat,& deincèps quoquè ab illis sibi caueat,studeatque perseuerare in operibus bonis.Qui verò vsque in præsens malè vixit, citò se corrigat,& toto corde agat pœnitētiam,antequàm de hac luce decedat.si enim sine pœnitentia obierit,non ibit ad requiem, sed præcipitabitur in gehennam ignis,vndè nunquàm exire poterit,sed ardebit illic in secula seculorū. Omnes igitur vos,quibus loquor,viri & fœminæ,corrigite vitam vestram: vnusquisque,dum potest,vitia sua profliget: mala quæ fecit,pœnitentia expiet. Nemo se inebriet, nemo in conuiuijs cogat alium plus bibere, quàm par sit: quandoquidem vino multo deditos Apostolus acriter obiurgat,vbi ait:Neque ebriosi regnum Dei possidebunt.Nemo vel in vlla re minima diaboli sequatur adinuentiones: nullus siue exiēs, siue egrediens domū,obseruet quid sibi occurrat, vel num qua vox reciproca seu echo audiatur,aut quid aues garriant, vel quid sit quod portat ei factus obuiàm. Qui enim hæc obseruat,partim adhuc paganū se esse declarat. Qui verò hæc contemnit,Prophetam sibi clamare gratuletur: Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius,& non respexit in vanitates & insanias falsas. Vndè & Apostolus monet:Omne quodcunque facitis,in nomine Domini nostri Iesu Christi facite.Prorsùs recedendū est à cunctis huiusmodi obseruationibus: mathematici spernēdi, auguria horrescenda,somnia contemnenda: quoniam,sicut scriptura testatur,vana sunt.Vndè & per Moysen præcipitur:Nō augurabimini,nec obseruabitis somnia,neq; ad magos declinabitis. Oportet igitur, vt hæc tota mente obseruetis: & si quos cognoscitis vel occultè aliqua phylacteria exercere,expedit cum eis nec cibum sumere, nec quicquam habere commercij.Ista ergò omnia spernentes, ad Dei vos auxilium conferte,de eius misericordia nunquàm desperate.

Nemo debet in conuiuijs cogi ad bibendū. 1. Cor. 6.
Psal. 39.
Coloss. 3.
Ezech. 13.
Leuit. 19.

Omni die Dominico ad ecclesiam conuenite,& ibi non negocia,non lites aut rixas,vel ociosas fabulas tractetis: sed lectiones diuinas cum silentio auscultate,& pro pace Ecclesiæ & pro peccatis vestris orate.Qui enim in ecclesia fabulari non timet,& pro se,& pro alijs redditurus est rationem,dum nec ipse verbum Dei audit, nec alios audire permittit.De talibus quippè Dominus in Euangelio dicit: Væ vobis hypocriræ,quia clauditis regnum cælorum ante homines: vos enim nō intratis,nec introēuntes finitis intrare.Qui aliorū iudices estis,iustissimè iudicate.Nihil in iudicio iniquè agatis,nec munera super innocentes accipiatis: non personā attendatis,nec res alienas vi rapaci tollatis,quandoquidem,quid vel nocte proxima vestris accidere possit,ignoratis. Pauperem & aduenam nullatenùs in iudicio opprimatis,timentes illud,quod veritas in Euangelio dicit: In quo iudicio iudicaueritis,iudicabimini: & in qua mēsura mensi fueritis,remetietur vobis. Videte nè in vos quadret illud propheticū: Væ qui iustificatis impiū pro muneribus,& iustitiam iusti aufertis ab eo. Væ qui dicitis malū bonum,& bonum malū. Labia vestra locuta sunt mendaciū, & lingua vestra iniquitatē fatur.Facta est veritas in obliuionē,& iustitia longè stetit. Hęc fratres considerātes,& vos,& illos,quibus præestis, pariter in Dei timore confirmate. Retinete quæ dicta sunt: facite quæ præcepta sunt.Habete semper Christū in mente,& signū eius in fronte. Memineritis multos vos habere aduersarios,q cursum vestrū impedire conētur.Idcircò in omni loco,horis omnibus Crucis signaculo vos armate,Crucis vexillo vos cōmunite.Hoc enim vel maximè illi timent & expauescūt.Hoc vobis datū est scutum,quo possitis ignitas omnes maligni sagittas extinguere.Profectò magna res est signum Christi,& crux Christi: sed illis solis prodest,qui faciunt mandata Christi. Vt ergò etiam vobis prosit,præcepta eius totis viribus implere cōtendite: & siue sedeatis, siue ambuletis,siue cogitetis,siue lectum ascendatis, siue à lecto surgatis,semper Christi signum munimedatis,siue lectum ascendatis, siue à lecto surgatis,semper Christi signum muniat frontem vestram: vt vos semper memoria Dei & vigilantes protegat,& custodiat dormientes: & quotiès nocte euigilatis, & somnus ab oculis recedit, mox labijs signū Crucis imprimatur, mens orationibus occupetur, Dei præcepta animo voluantur,

Contra eos qui fabulantur in tēplis. Matt. 23.
Matt. 7.
Esa. 5.
Esa. 59.
Crux semper in frōte ferenda &c.

uantur, nè stupido pectori repentè subrepat inimicus, vel perstultam oscitãriam & incuriam serpat in animam auidus aduersarius. Cùm turpem ille vestris sensibus cogitationem suggerit, proponite vobis futurum Dei iudicium, inferni supplicia, gehennæ flammas, tartari tenebras, quæ impij patiuntur. Si sic feceritis, mox turpis cogitatio euanescet: nec vos deseret virtus Christi: quia verum est, quod Prophe- Psal.31.
ta canit: Sperantem in Domino misericordia circundabit.

Cùm autem hæc omnia, Domino auxiliante, feceritis, certum habere debetis, molestè id laturum diabolum, quòd videat vos à sua societate discedere, & ob hoc fortasis aliquam in vos nequitiam exercebit, aut infirmitates vobis immittet. Sed id minimè vos frangat: ad probãdos enim vos, permittit id Deus, vt exploret, num toto corde eius misericordiæ innitamini, & si verè in eum credatis. Cuncta ergò patienter ferte, & Deum in omnibus benedicite, vt in vobis impleatur quod scriptum est: Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, acci- Iacob.1.
piet coronam vitæ. Consolari vos debet id, quod Apostolus ait: A Domino cor- 1.Cor.11.
ripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. & illud: Quem diligit Dominus, ca- Heb.12.
stigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quòd si semèl atque iterùm nequitijs dæmonis viriliter atq; fideliter pro Dei timore restiteritis, ità eum posteà à vestri infestatione Deus repellet, vt deincèps nunquàm vobis nocere queat. Sic nimirùm, si verè, nõ falsò, Christiani estis, omnes diabolicas fraudes & circunuentiones fugere & despicere debebitis, totoque pectore Deo adhærere & inniti: vt quæcunque vobis aduersa ab inimico illata fuerint, patienter & fortiter toleretis. Quòd si per sortilegos aut diuinos aliqua prædixerit, & ità euenerint, nolite mirari. Spiritus enim illi per aëra volitantes, facilè possunt quædam futura præuidere. De his sic habet scriptura diuina: Si surrexerit in medio tuî prophetes, & prædixe- Deut.13.
rit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus & sequamur deos alienos: non audies verba prophetæ illius: quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat, vtrùm diligatis eum, an non. Illud autè scitote, quòd nes vos, nec quicquam vestrum lædere poterit inimicus, nisi quatenùs permiserit Deus. Permittit autem id Deus, quòd pecata hominum mereantur. Permittit, inquam, duas ob causas, vt aut probet vos, si boni estis: aut castiget, si peccatores. Sed qui patienter Domini dispensationem sustinet, si quid perdiderit, sic dicat: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ità factum est. sit nomen Dominibenedictum. Pro ista patientia aut coronam accipiet, si iustus est: aut indulgentiam, si peccator. Quòd si murmurauerit, vel desperauerit, rei pariter illius atque animæ suæ iacturã faciet. Sed mihi credite, fratres, si ex toto corde in Dei semper timore permanseritis, & præcepta eius custodieritis ità, vt nihil ex gentili consuetudine obseruetis, nihil vobis iam inimicus nocere poterit, sed omnia vobis prosperè cedent. Probè enim Christiano nec auguria, nec alia quælibet figmenta possunt officere: quia vbi signum Crucis cum fide & timore Dei præcesserit, nihil ibi inimicus nocere poterit. Tepidis verò & negligentibus ideò nocere possunt, quòd relinquentes Dei præcepta, per vitæ suę negligentiam praua exercendo opera, ipsi se dæmonum potestati sponte tradunt: qui si in Christi seruitio perseuerarent, & eius niterentur auxilio, nihil prorsùs mali paterentur.

Permittit Deus ob duas causas hominem à diabolo tentari. Iob 1.

Efficacia signi S. Crucis.

Hæc ergò scientes, totis viribus diuinæ inhærete misericordiæ, opera bona semper agite, & de substantia vestra pauperibus erogate. Qui plus habet, plus tribuat: qui verò minus, ex ipso largiatur beatus & hilaris. Vnusquisque det pro viribus. est enim, vnde gaudeat, sciens se pro paucis, quæ largitur, plurima recepturum. Dat enim nummum, & comparat cæleste regnũ: dat paruam pecuniam, & emit vitam æternam. Sitis ergò studiosi præstandæ eleemosynæ. ea enim, vt scriptũ est, à morte Tob.4.
liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Qui habet aurum, det aurum: qui habet argentum, det argentum. Qui verò pecunia caret, bono animo det pauperi fragmen panis: quòd si nec illud integrum habet, frangat, & partẽ tribuat pauperi: nec dubitet, quanuis parùm bono animo obtulerit, gratum & acceptum Deo fore. Dominus enim non tam copia munerum, quàm largientis bona voluntate & deuotione pascitur ac delectatur. Vt autem nullus pauper ab eleemosyna se excusare possit, ipse Dominus pro calice aquæ frigidæ mercedem se redditurum promittit. Qui autẽ maiores à Deo facultates accepit, maius vtiquè iudicij periculum sustinebit. Potuit quidem Deus omnes homines diuites facere: sed idcircò in hoc

Eleemosynæ pauperibus studiosè præstandæ.

Matth.10.

mundo pauperes esse voluit, vt diuitibus supperet occasio redimendi peccata
sua. Redimite ergò vos, charissimi, dum precium suppetit. Date eleemosynam ex
iusto & bono labore, non de rapina. Audite iam ad fores vestras orãtes pauperes,
Prouer.21. vt ipsi pro vobis in die iudicij orent. Sapientem attendite, ità dicentẽ: Qui obturat
aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. Date ergò
Deo, quod vobis ille dedit. Ipse enim accipit, quicquid pauperi tribuitis. Et illi quidem datis, sed vobis in futurum transmittitis, non vndè ventrem farciatis, sed vndè
Eccli.3. flammas extinguatis: quia sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit
peccata. Date ergò, dum licet, in redemptionem animarum vestrarum: redimite
vosipsos, dum viuitis: quia post mortem nemo redimere vos potest de gehenna.
Decimæ dandæ. Vnusquisque de arte sua, vndè viuit, decimas det Deo in pauperibus vel ecclesijs.
Consideret omnia esse Dei, vndè viuit, putà terram, semina, flumina, & omnia quæ
sub cælo sunt & supra cælos: & si ille nõ dedisset, nihil vtiquè haberet. Deus autem
noster, qui dignatur totum dare, decimas de suo dignatur à nobis repetere, non si-
Malac.3. bi vtiquè, sed nobis, profuturas. Sic enim per prophetam promisit, dicens: Inferte
omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me su-
per hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cęli, & effudero vobis be-
nedictionem vsque ad abundantiam. Reddite ergò libenter ex omnibus, quæ pos-
sidetis super terram, quod Deo gratum cognoscitis. Nolite de omni substantia ve-
stra fraudare decimas, nè vobis nouem partes auferãtur, & sola decima remaneat.
Pasce fame morientẽ. Si voluntariè dederitis, plus semper vobis Dominus dabit. Si non dederitis, quot
Si nõ pauperes in locis, quibus habitatis, fame mortui fuerint, tot homicidiorum rei eri-
sti, occiditti tis. Atque insuper immittet in vos Dominus pestilentiam & famem, & perdetis
totum, quod habetis, immò ipsas etiam animas vestras. Quod nè vobis eueniat, li-
bẽter bono animo detis, quo animas vestras possitis redimere. Nec eligatis, cui mi-
sericordiam præstetis, nè fortè prætereatis eum, qui meretur accipere: quia nesci-
tis, in quo Christus dignetur eleemosynam accipere.

In his autem omnibus, quæ Dominus exerceri iubet, benignitatis operibus nihil
ille quærit aliud, nisi salutem animarum vestrarum, & vt timeatis illum semper, &
Leuit.26. custodiatis mandata eius. Quod si feceritis, dabit vobis, sicut per sanctum Moysen
pollicitus est, pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis ar-
bores replebuntur, & omnibus bonis abundabitis. Dabit pacem in finibus vestris:
dormietis, & non erit qui exterreat, & ipse habitabit inter vos. Contrà verò, si non
Ibidẽm. custodieritis præcepta eius, venient in vos plagæ, ab eodem Moyse prædictæ, pesti-
lentiæ, fames, gladius, eritque cælum vobis ferreum, & terra ænea: terra non pro-
feret germen, segetes peribunt, & labor vester omnis inanis erit. Et super hæc infe-
stabunt vos hostes, & gladius deuorabit vos, & erit terra vestra deserta atque deso-
lata. Et tunc præ angustia clamabitis, nec exaudiet vos Dominus, sicut per prophe-
Zach.7. tam minatur, dicens: Et factum est, sicut locutus est, & non audiẽrunt: sic clama-
Esa.59.* bunt, & non exaudiam, dicit Dominus. & per alium prophetã, sic dicentem: Non
est abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat: neque aggrauata est auris eius,
vt non exaudiat: sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum, &
peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis, nè exaudiret. Vt igitur ista vobis
non contingant, custodite quæ præcepta sunt: implete Dei mandata, vt viuatis, &
benè sit vobis, nullaque vobis calamitas accidat. Omnipotens enim Deus conso-
Ierem.18. latur per prophetam, ità dicens: Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod
locutus sum aduersùs eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui
vt facerem ei. Hæc, fratres, semper animo retinete, hæc filijs & vicinis vestris nar-
rate, hæc commemorate vobiscum, cùm sedetis in domibus vestris, & cùm ambu-
latis: nec obliuiscamini eorum in rebus prosperis, sed Deum semper timete, illi
2.Esdræ 1. soli seruite, nè irascatur contra vos furor eius. Noueritis, eum custodire pactum
& misericordiam illis, qui eum diligunt, & custodiunt mandata eius, omnesque
1.Iohan.1. eis auferre languores. Audiatis beatum Iohannem Apostolum, dicentem, Nouis-
sima hora est. Nolite diligere mundum: citò enim transit, & omnis concupiscen-
tia eius. Facite voluntatem Dei, vt maneatis in æternum, & habeatis fiduciam, cùm
1.Iohan.3. apparuerit, nè confundamini in aduentu eius. Nemo vos seducat. Qui facit iusti-
am, iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est. Et reuerà peccatũ omne, siue fur-
tum, siue adulterium, siue mendacium, sine dæmonis operatione non fit. Pensate,

quæso,

quęso, quàm pernicioſum ſit, diaboli opera exercere, eiusque participem fieri, non quidem in requie, ſed in pœnis gehennæ. Itaque quotieſcunque in peccatum incidis, nolite mortifera ſecuritate expectare, donèc vulnera ipſa putreſcãt: nec alia addatis peccata: ſed continuò per pœnitentiæ confeſſionem remedium vobis adhibere feſtinetis. In magnis virtutum exercitijs ſemper creſcere nitamini: vt qui fuit hactenùs ſuperbus, ſit iam humilis: qui erat ſcortator & adulter, ſit caſtus: qui ſolebat furari & tollere res alienas, incipiat proprias dare pauperibus & eccleſijs: qui fuit inuidus, ſit benignus: qui fuit ebrioſus, ſit ſobrius: qui iracundus, patiens ſit. Si quis alteri faciat iniuriam, citò veniam petat: cui iniuria irrogata eſt, abſque mora remittat, vt etiã illi remittatur. Et quidnì fratri parùm remittat, vt illi Deus totum remittere dignetur? Nam & hoc eleemoſynæ genus eſt, vt ignoſcat quis ex animo ei, à quo læſus eſt. Quòd ſi quis adeò pauper eſt, vt nihil habeat, vndè corporalem præſtet eleemoſynam: quandoquidem fieri vix poteſt, vt non ab aliquo afficiatur iniuria, ſi ex animo omnibus in ipſum peccantibus remittat, nec contra vllum in corde odium retineat, ſed omnes diligat vt ſeipſum: id ei proculdubiò maximæ eleemoſynæ loco imputabitur. Vt autem peccantibus in nos libentiùs ignoſcamus, audiamus quid Chriſtus dicat in Euangelio: Si dimiſeritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autẽ non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.

Lapſus in peccatũ, ilicò reſurgat.

Contraria contrarijs curanda.

Pauperes qualẽ præſtabũt eleemoſynam.

Matth. 6.

Nemo ergò ſe fallat, nemo ſe decipiat: quia quiſquis vel vnum hominem odit in hoc mundo, quicquid interìm Deo boni operis offert, totum perdit. Non enim mentitur Apoſtolus terribiliter clamans: Qui fratrem ſuum odit, homicida eſt, & mendax eſt, & in tenebris ambulat. Quo loco fratrem oportet omnem hominem intelligi: omnes enim in Chriſto fratres ſumus. Ego autem, fratres, ad inimicorum dilectionem idcircò tantoperè vos adhortor, quòd ad ſananda peccatorum vulnera, vix vllum ſciam efficacius remedium. Et quanuis grandis eſt labor, inimicos diligere in hoc ſeculo, at in futuro ingens erit præmium. Qui hîc inimicos diligit, amicus erit Dei: nec ſolùm amicus, ſed etiam filius: ſicut ipſe promiſit, vbì ait: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt. Qui ergò diligit, requie perfruetur. Qui non diligit, ſicut Apoſtolus ait, manet in morte. Cùm hæc ergò ità ſe habeant, chariſſimi, non falſa, ſed vera inuicèm dilectione vos proſequimini: actiones veſtras ad Deũ ſemper dirigite, & quicquid poteſtis, pro ſtudio & amore vitæ æternæ laborate. Currite, dum lucem habetis, priuſquàm vos tenebræ compræhẽdant. Si laborem pro carne ſuſcipitis, etiam pro anima laborem nè recuſetis. Si curritis carnis cauſa, quam paulopòſt vermes deuoraturi ſunt: multò alacriùs pro anima currite, vt ornata illa bonis operibus, ſine fine lætetur in cælis. Quandò ieiunatis, quod in prandio ſumpturi eratis, pauperibus erogate: nec tũc, vt Dominus admoner, inſtãr hypocritarum triſtes eſſe debetis, vt videamini ab hominibus: ſed ab illo ſolo, qui videt in abſcõdito. Semper autẽ maiori vobis curæ ſit cibus animæ, quàm corporis: dumq; in mundo verſamini, benè viuẽdo æternam vobis vitam comparate. Lectiones diuinas in eccleſia libenter auſcultate, & quæ illic auditis, iugiter in domibus veſtris cõmemorate: vt quomodò corpus cibo, ità anima Dei verbo reficiatur. Certũ eſt enim, quale eſt corpus, quod poſt multos demùm dies percipit cibum, talem eſſe animã, quæ rarò paſcitur verbo Dei. Siue ergò ambulatis, chariſſimi, ſiue ſedetis, ſiue quippiam agitis, ſemper ad mentem reducite ea, quę in eccleſia ex ſacra lectione audiſtis, ſemperq; Euangelica præcepta in corde ruminate.

Odij quãta pernicies.

1. Iohan. 3.

Inimicos diligere, quid conferat.

Matth. 5.

1. Iohan. 3.

Iohan. 12.

Matth. 6.

Cibꝰ animę

Ante omnia luxuriam fugite, prauam concupiſcentiam vitate, timentes illud, quod Dominus in Euãgelio dicit: Qui viderit mulierem ad concupiſcendũ eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Vxores veſtras abſq; vlla ſimulatione diligite, ſicut Apoſtolus præcipit, vbì ait: Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam. Mulieres autem, vt idem Apoſtolus docet, viris ſuis ſubditæ ſint ſicut domino, & timeant viros ſuos. Nec quiſquam legitimam vxorem ſuam quacunq; ex cauſa dimittere auſus ſit, cùm ipſe Dominus dicat, Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, eum facere illam mœchari. Cõcubinas ſiue ante nuptias, ſiue poſt nuptias habere prohibemus, quãdoquidem omninò illicitum eſt. Qui enim legitimam vxorem ducere cõſtituit, æquum eſt, vt virginitatem vſq; ad nuptias conſeruet, & poſt nuptias nullã aliam, præter vnam legitimam coniu-

Matth. 5.

Ephes. 5.

Ibidem.

Matth. 5.

Heb.13. coniugem, cognoscat, sicut & Apostolus Paulus præcepit: cui etiam fidem seruet, quemadmodùm ab illa sibi seruari vult: nec peccet cum alia, sicut nec illam vult
Ibidèm. cum alio peccare, timẽs illud, quod idem Apostolus terribiliter clamat: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Quicquid enim coniugij iure fœminis nõ licet, nec viris licet. Quamobrèm, ô Christiane, fuge fornicationem: erubesce iam sub oculis Dei & Angelorum peccare. Capitalia crimina modis omnibus detestare, vt
Sub adulterio sæpè etiã alias libidines cõpræhendit. sunt, sacrilegium, homicidium, adulterium, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, inuidia, auaritia, iracundia & ebrietas. Hæc enim sunt crimina, quæ mergunt hominem in supplicium æternum. Ex quibus si quis vel vnum admittat, nisi agat pœnitentiam, sine vllo remedio in gehennæ igne ardebit. Et idcircò anima Christiana, vigila, ora, caue semper ista crimina, & quicquid boni potes, age pro vita æterna. Aperi pauperibus manum tuam, vt Christus tibi aperiat ianuam suam, per quam intres in gaudia paradisi.

Noli ipse te tradere in perditionem, pro quo Christus fudit sanguinẽ suum. Satis superquè te dilexit, quem tanto precio comparauit. Terreant te gehennæ supplicia, quô vel sic possis à prauis operibus abstinere. Omni hora existimes adfuturã mortẽ, & euentura tibi iudicia Dei semper reformides, vt illud scripturæ tibi pos-
Prou.28. sit aptari, Beatus homo, qui semper est pauidus. Quod malè admisisti, dum potes,
Non est desperandum ob enormitatẽ criminum. emenda, dum adhuc licet pœnitere. Veniam non desperes, si velis resipiscere. desperatio enim peccatis omnibus deterior est. Nequaquàm igitur de Dei misericordia desperes vnquàm, nec si vel centũ, vel etiam mille perpetres crimina. Nulla enim tam grauis est culpa, quæ per pœnitentiam non possit obtinere veniam. Si quis te lacessat & irriter, si conuicietur, si iniuriam irroget, tu patiens esto, nec reddas contumeliam: meliùs tacendo vinces. Cùm tibi maledicitur, tu benedic: magnam consequéris gratiam, si non lædas eum, à quo læsus es. Nullum despicias, non egenum, non seruum: quia fortassìs apud Deum te melior est: & omnes, secũdùm
Gal.3. Apostolum, vnum sumus in Christo Iesu, nec est personarum acceptor Deus: sed
Act.10. sicut scriptum, Vnusquisq; quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, si-
Ephes.6. ue seruus, siue liber. Non detrahas fratri tuo, nec calumniã facias, neq; vi opprimas
Leuit.25. eum: sed sicut per Moysen dicitur, si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitute famulorum: sed cum timore Dei agas erga
Leuit.19. illum. Memineris te quoquè seruum esse. Non oderis fratrem tuum in corde tuo,
Matth.18. sed publicè argue eum, nè habeas super illo peccatum. Si peccauerit in te frater tuus, ait in Euangelio Dominus, corripe eum inter te & ipsum solum. Et alibi: Si of-
Matth.5. fers, inquit, munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersùm te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

Hæc te, Christiane, præcepta reuocent ad concordiam: hæc suauia Christi medicamenta curent odij vulnera. Quòd si contempseris, terribilẽ illam in te sententiam retorques, qua dicitur: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: & qui
Ibidèm. dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. En audîsti Christiane, quid timeas, quid obserues. Stude ergò charitati, serua patientiam, fuge discordiam, impone
Prou.18. frenos linguæ tuæ, nè trahat in gehennam animam tuam: quia secundùm scriptu-
Psal.139. ram, mors & vita in manibus linguæ, & vir linguosus non dirigetur in terra. Quæ quidem solicita consideratione pensantes, charissimi, verba simul moresque cor-
Esa.55. rigite. Sectamini semper iustitiam, amate Christi præcepta. De relinquat impius viam suam, & reuertatur ad Dominum, clamat propheta, & miserebitur eius: quia
Iere.3. multus est ad ignoscendum. Audite eum dicentem: Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras. & rursùs: Quærite bonum, & non malum, vt viua-
Amos 5. tis, & erit Dominus exercituum vobiscum. Odite malum, & diligite bonum, vt misereatur vestrî Dominus. Eccè hoc ipse Dominus per prophetam clamat. Si me audire contemnitis, saltem illum audite. Consolatur ille in Euangelio peccatores,
Luc.5. dum ait: Non vẽni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Rursusq; admo-
Matth.6. net: Quærite primùm regnum Dei, & iustitiã eius, & hæc omnia adijcientur vobis.
Luc.11. & iterũ: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Et certè pro ineffabili pietate sua Dominus non solùm admonet, sed etiam rogat nos, vt conuertamur ad ipsum. Audiamus rogantẽ, nè, si negligamus, nõ audiat illos iudicaturus. Dicit in scriptura: Miserè animæ tuæ, placẽs Deo. Quid ad hæc re-

sponde

spondes humana fragilitas? Deus rogat, vt tuî miserearis, & non vis. Quomodò igitur ille te audiet in die necessitatis supplicantem, quandò tu illum nõ audis pro te rogantem? Si iam hæc negligitis fratres, quid acturi estis in iudicij die, & ad cuius confugietis auxilium? Certè si vos nunc negligitis tales Dei adhortationes, non effugietis tunc inferorum tormenta: nec liberare vos poterit aurum & argentum, neque opes & diuitiæ, quas nunc in arcîs absconditis, & quibus inflati, salutis vestrę obliuiscimini. Audite, quæso, comminantem Dominum: Visitabo super orbem mala, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Audite etiam admonentem: Redite præuaricatores ad cor. Quiescite agere perperam, discite benefacere: subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam &c. Hæc, fratres, magnoperè obseruare nitamini. Date operam, vt separati à diabolo, coniungamini Deo, qui vos redemit. Admirẽtur gentes conuersationem vestram. Quòd si detrahant vobis, aut irridcant vos, Christianismi opera vos sectari, nihil conturbemini. Reddent enim Deo rationem. Totam spem vestram in Christi misericordia collocate, & non solùm ab actu impudico, sed etiam à cogitationibus sordidis animas vestras custodite: quia Deus iustus iudex etiam cogitationes malas iudicabit.

Esa.13. Esa.46. & 1. Non solùm actus impudici, sed & cogitatiões vitãdæ sunt malæ.

Moneo vos, fratres, vt superbiam prorsùs repellatis, per quam diabolus è cælo corruit. Audiatis Apostolum: Deus, inquit, superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. itemq; ipsum Dominũ, in Euangelio sic dicentem: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. & iterùm: Nisì conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Iurandi cõsuetudinem penitùs abijcite. valdè enim ea pugnat cum præceptis Dei. Ait enim in Euangelio Dominus: Dico vobis, non iurare omninò: neq; per cælum, quia thronus Dei est: neq; per terram, quia scabellum est pedum eius: neq; per caput tuum iuraueris. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non. Cùm iniuriam patimini, succurrat animo illud Domini mandatũ, Dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & qui vult tunicam tuam tollere, præbe ei & palliũ. Qui petit à te, da ei: & qui aufert quæ tua sunt, nè repetas. Orandi rationẽ eam conseruare debetis, quam Dominus præscribit, vt non multis verbis contẽti sitis, sed ex intimo pectore Dominum deprecemini. Vbicunq; estis, Christi mentio habeatur in mutuis colloquijs vestris. ipse enim dicit: Vbicunq; sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibì sum in medio eorum. Scandala fugite. Dominus enim grauiter perstringit authores scandalorum, Væ, inquiens, homini, per quem scandalum venit. Semper memores sitis illorũ Domini verborum: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunq; voluëritis, petetis, & fiet vobis. Apostolũ quoq; clamantem audiatis: Tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquàm non habentes sint: & qui flent, tanq; nõ flentes: & qui gaudent, tanquàm non gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquàm non vtantur. præterit enim figura huius mundi. Vt autẽ plùs appetamus cælestia, quàm terrena, Dominum audiamus dicentem: Quid enim proficit homo, si vniuersum mũdum lucretur, seipsum autẽ perdat, & detrimentum suî faciat? Ad studium autẽ charitatis excitant nos illæ sententiæ: Si diligamus inuicèm, Deus in nobis manet, & charitas eius perfecta est in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Charitatis excellentiam beatus Paulus indicare volẽs: Si distribuero, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ità vt ardeã, charitatem autem nõ habuero, nihil mihi prodest. Vndè etiam alibi admonet, vt omnia nostra in charitate fiant. Idem verò ipse malos in viam reuocãs, Qui furabatur, inquit, iam nõ furetur. itemque: Fugite fornicationẽ. Omne enim peccatum, quodcunq; fecerit homo, extra corpus est: qui autẽ fornicatur, in corpus suum peccat. & rursùs: Neq; fornicarij, neq; idôlis seruientes, neq; molles, neq; adulteri, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; malédici, neq; rapaces regnũ Dei possidebunt. Alibì quoq; testatur, omniũ malorum radicem esse cupiditatem. Vos ergò, fratres, profligate cupiditatẽ, sectamini charitatem, deponite impietatẽ, supportate inuicèm cum humilitate. Reuelatur enim, vt Apostolus ait, ira Dei de cælo super omnẽ impietatẽ & iniustitiam hominũ. Cogitate sæpè cum animis vestris, quàm sæuus, quàm timendus sit gehennæ ignis: & qui iam nec digitum vnum sustinet in ignem inferre, timeat illic toto corpore in omnem ęternitatem ardere.

1.Pet.5. Luc.14. Matth.18. Matth.5. Ibidèm. Luc.6. Matth.18. Ibidèm. Iohan.13. 1.Cor.7. Luc.9. 1.Iohan.4. 1.Cor.13. 1.Cor.16. Ephes.4. 1.Cor.6. Ibidèm. 1.Tim.6. Rom.1.

Rogo

Rogo itaque vos, fratres, si vultis ab illo igne, ab illis horrẽdis pœnis seruari, de-
Ioel.2. sinatis iam peccare, & toto corde ad Dominum conuertamini in ieiunio, & fletu,
& planctu, sicut ille per prophetam hortatur. Vigilate solicitè: quãto enim finem
mundi propinquiorem conspicit diabolus, tanto crudeliùs in Christianos sæuit:
vt quia se propediem damnãdum cognoscit, plures sibi socios in pœnis adiungat,
cum quibus sine fine crucietur. Cauete ergò attentiùs, & semper in Dei timore per-
Quilibet habet propriũ Angelũ sui custodem. manete, certi vnumquenque nostrûm habere Angelum Dei, qui obseruet iugiter
quid agamus: & si quidem benè agimus, gaudium afferimus Angelis nostris: si ve-
rò malis operibus vacamus, Angelos sanctos repellimus, & malignos dæmones
nobis assciscimus. Hæc me loquente, vos charissimi, introrsùs ad vos redite, in vos
ipsos descendite, conscientias vestras discutite, num dignos consortio Angelico
vos exhibeatis, explorate. Et si bonos vos & Deo dignos exhibetis, nũquàm de me-
ritis vestris superbo animo præsidatis, sed cum humilitate magis etiã deinceps vo-
bis cauete. Si verò peccatis vos obnoxios cernitis, nequaquàm desperetis, sed cum
Deo in animo pactum feriatis, posthàc nolle vos peccare, & ità fidenter in Domi-
no speretis. Ille enim sinum pietatis suæ semper expandit, & omnes per pœniten-
tiam ad se recipere cupit. Quòd si quis adulter, vel scortator, aut fur, aut ebriosus,
vel mendax, vel etiam filiorum suorum necator est, agat pœnitentiam, & decete-
rò caueat, & condonabit ei altissimus. Occurrant vobis ex Euangelio publicanus,
Actor.9. 1.Tim.1. latro, mulier peccatrix, & Paulus, qui de seipso dicit: Priùs fui blasphemus, & per-
secutor, & contumeliosus: sed & misericordiam consecutus sum, quia ignorans
feci in incredulitate. Et vos ergò si quid fortè ignoranter admisistis, reparate vos,
Psal.117. quæso, dum licet, per pœnitentiam. Confitemini Domino totis præcordijs, quo-
niam bonus est. Doleat vobis, non egisse vos quod bonum est: & qui agit pœniten-
tiam, sic eam agat, vt deincèps lugenda non admittat. Vos qui pauperes estis, noli-
te contristari. si enim benè egeritis, in cælo ditiores eritis.

Cauete verò omnes, nè quis turpem sermonem proferat: & secundùm Apostolum, doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci: sed corripite inquietos, consola-
Heb.13. 1.Thes.5. Ephes.4. 1.Cor.15. mini pusillanimes, patientes estote ad omnes. Omnis sermo malus ex ore vestro
non procedat. Corrumpunt mores bonos colloquia mala: Crapulam & ebrieta-
Luc.21. Ephes.5. tem perhorrescite, quas Dominus per seipsum reprehendit, vbi ait: Attendite vo-
bis, nè fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Et Apostolus, Nolite,
inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Proculdùbiò enim, qui plus mãducat aut
bibit, quàm expedit, & peccatum incurrit, & castitatem tueri nõ potest. cùm enim
venter nimio cibo, aut potu repletus est, necesse est, vt in libidinem pronus sit. Vn-
Eccli.31. dè etiam alibi scriptum est: Amaritudo animæ, vinum multum potatum, & iram,
& ruinas multas facit. Ebrietatis animositas imprudentis offensio, minorans vir-
tutem, & faciens vulnera. Et hæc quidem dico, non vt creaturam Dei malam asse-
ram, aut damnãdam iudicem: sed vt vos magis sobrios cautioresque reddam. Im-
Gen.1. mò verò admoneo, nè quam Dei creaturam dicatis esse malam. cuncta enim valdè
bona creauit Deus. Nam quæ nobis mala esse videntur, aut nocent nobis, non sua
natura, sed nostro vitio nobis mala sunt. Itaque fratres, solum diabolum, qui su-
perbiendo factus est malus, detestãtes, tot bonarum rerum creatorem Dominum
glorificate.

Cauete semper viam latam, quæ ducit ad perditionem: intrate per angustam,
Matth.7. quæ perducit ad immensam cæli latitudinem. Pauperes & peregrinos vocate ad
Luc.14. conuiuia: sic enim Dominus hortatur his verbis: Cùm facis prãdium aut cœnam,
Pauperes secundũ Euãgelium ad prandiũ vocandi, non diuites. noli vocare diuites, nè fortè & ipsi te reinuitẽt, & fiat tibi retributio. Sed voca pau-
peres, debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. re-
tribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Neque enim iustum est, vt in popu-
lo Christiano, qui vno precio redempti sunt, & vni Domino seruiunt, alij multis
epulis fartos habeant ventres, & ebrij sint, alij fame deficiant. Prorsùs peccatũ est,
si vestra superflua tineæ rodant, & pauperes nec vetustissima quidem à vobis acci-
piant. Cur non attenditis pari conditione nos venisse in hunc mundum, vniusque
Domini seruos esse, similique exitu è vita migraturos, & si benè egerimus, ad vnam
beatitudinem venturos nos esse? Aut quarè pauperes nobiscum non accipient ci-
bum, qui nobiscum habituri sunt consortia Angelorum? Cur non accipient à no-
bis vel veterem tunicam, qui pariter accepturi sunt immortalitatis stolam? Hæc
atten-

attendentes fratres, ità pauperum curam gerite, vt vberrimam in cælis mercedem recipiatis. Mendacium semper fugite. non enim minimum crimen est, dicente scriptura: Os quod mentitur, occidit animam: & testis falsus non erit impunitus. Et Dauid ad Dominum, Perdes, inquit, omnes, qui loquuntur mendacium. Et Apostolus: Deponentes, inquit, mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. In hac ergò vita positi, sic vos comparate fratres, vt cùm hinc migraueritis, & caro vestra cœperit à vermibus deuorari, anima ornata bonis operibus, cum sanctis omnibus lætetur in cælo. Retrahat vos à malo vel ipse peccatorum interitus. Cogitate eorum, qui iam decesserunt, calamitates. Contemplamini diuitum sepulcra, vel eorum, qui ante breue tempus vobiscum fuêre, qui iam sint, quid eis diuitiæ & cupiditates seculi iam prosint. Eccè nihil ex eis præter cineres remansit: qui si loqui possent, hæc vobis proculdubiò dicerent: Quid ità infelices propter mundi huius cupiditates discurritis? quid ità vos vitijs & criminibus obstringitis? Considerate ossa nostra, vt vel sic horrori sit, & displiceat cupiditas & insania vestra. Quod vos estis, nos fuimus: quod nos sumus, vos eritis. Hæc, inquam, fratres, solicita consideratione pensate, & considerantes expauescite. Sap. 1. Prou. 19. Psal. 5. Ephes. 4.

Diem mortis semper ob oculos statuite, ad vitæ emendationem, quantùm potestis, festinate. Nolite negligere, quòd vos pius Dominus peccantes sustinet. quanto enim diutiùs expectat, vt vos corrigâtis: tanto grauiùs vindicabit, si neglexeritis. Si fortè persuasum habetis, finem mundi procùl abesse: certè cogitare debetis, suum cuique impendére finem. Eccè quàm multi, dum viuunt iucundissimè, multaque in longum tempus moliuntur, repentè tolluntur è medio, & eximprouisò rapiuntur è corpore? Itaque beatus ille est, qui horam illam semper habuit ob oculos, studuitque in ea paratus inueniri, vt possit tanti criminis expers esse. Scire enim debetis, fratres, cum ingenti metu magnisque doloribus animam separari à corpore. Veniunt enim Angeli, vt sistant eam ad tribunal tremendi iudicis. Tum verò illa commemorans opera sua mala, quæ die noctuque gessit, miserè contremiscit, cupit ea fugere, petitque vel vnius horæ dilationem sibi dari. Adsunt eius opera, dicuntque illi: Tua sumus, tu nos perpetrâsti. Non te deserimus, sed tecum ibimus ad iudicis tribunal. Interim illa infelicissima cum horrendo timore separatur à corpore, plena peccatis & summa ignominia. Secùs est de anima iusti, quæ cùm exit è corpore, non timet nec expauescit: sed potiùs cum gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad Deum, sanctis Angelis eam deducentibus. Illam ergò horam modò timeatis, fratres, nè tunc timere cogamini. Memineritis iugiter vos ambulare in medijs laqueis diaboli: & idcircò semper parati sitis, vt cùm Dominus iusserit vos exire, liberi ab omni labe peccati, ad requiem transeatis. Nec arbitremini vos diù in hoc mundo mansuros. vbi enim Dominus iusserit, non licebit nec vnius horæ spatio in hac vita consistere. Cauete igitur, nè exitu vestro mœrorem afferatis Angelis, & gaudium inimicis. Scitote, cùm anima è corpore euellitur, eam aut pro bonis meritis statim in paradiso collocari, aut propter peccata continuò præcipitari in tartarum. Nunc igitur vnum è duobus eligite, aut æternùm gaudere cum sanctis, aut sine fine cruciari cum impijs. Itaque vel pœnæ vos terreant, si præmia non inuitant. Si mundum hunc necdùm despicere potestis, quæ mundi sunt, iustè possidete. Qui in iuuentute errauit, vel senex resipiscat, & mala quæ fecit, pœnitentia expiet. Eccè in dies deficit mundus, cuncta, quæ videntur, instàr vmbræ celeriter transeunt. Quæ olim prænunciata sunt, iam perspicuè videntur. Bona omnia subtrahuntur, & in dies crescunt mala. Nolite ergò diligere mundum, quem sic videtis ad finem tendere, præsertim cùm Apostolus dicat, eum qui velit esse amicus seculi huius, Dei inimicum constitui. Vitam æternam medullitùs concupiscite: ad eam properetis, vt semper viuatis, & nunquàm mori timeatis. Si enim sic amatis hanc miseram momentaneamque vitam, vbi cum tanto labore viuitis, & cursitando, satagendo, sudando, suspirando vix necessaria corpori acquirere potestis: quanto magis amanda vobis est illa vita æterna, vbi nullus labor est, vbi summa semper securitas, secura felicitas, felix libertas, libera beatitudo? Vbi, sicut Dominus ait, erimus similes angelis Dei: & iusti fulgebunt sicut sol. Nulla ibi erit tristitia, nullus labor, nullus dolor, nullus timor, mors nulla, sed perpetua sanitas. Nulla illic existet malitia, nulla carnis miseria, nulla ægritudo, necessitas nulla: non fames, non sitis, non frigus, non æstus, non lassitudo, non vlla inimici tentatio: non peccandi libido, immò nec malè agendi facultas: sed gaudium & lætitia omnia Mors ob oculos perpetim statuenda. Opera nostra nobiscũ proficiscuntur ad Christi tribunal. Hæc de valdè iustis & impijs dicũtur. Medij inter hos, q colligunt ligna, fœnũ, stipulã, per ignẽ purgatorium salui fiũt. 1. Cor. 3. vt exponit D. Augustinus & alij. Iaco. 4. Matt. 22. Matt. 13. Nulla corporalis passio in regno cælorum.

occupabit, hominesque Angelis sociati, sine vlla carnis infirmitate perpetuò florebunt. Erit illic lætitia certa, requies secura, pax vera, iucunditas infinita. Ibì quicquid semèl adepti erimus, nunquàm amittemus. Nihil loco illo magnificentius, nihil glorioſius, nihil illuſtrius, nihil pulchrius, nihil verius, nihil munificentius. Nihil illa bonitate ſyncerius, nihil illa abundantia copioſius. Ibì ſemper pax, & ſumma ſolemnitas: ibi vera & certa felicitas. Ibì nullus erit metus hoſtis ferociſſimi, qui ſemper cupit animas iugulare. Non timebuntur ignita iacula, nec vllæ tentationes eius. Non afferet terrorem barbarorum immanitas: nec vlla timebitur aduerſitas, non ferrum, non ignis, non facies truculenta tortoris. Nemo illic veſtimento indiget, vbi nullus æſtus, neque frigus vllum, nec vlla aëris intemperies. Nemo ibì ſitit, nemo triſtatur: nullus illic peregrinus eſt, ſed omnes in patria ſe degere gloriabuntur. Non rebellabit aduersùs ſpiritum caro: ſed cum Angelis ineffabilia, Chriſto donante,

1. Cor. 2. præmia percipientur, quæ, vt Apoſtolus ait, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt. En qualem ille perditurus eſt beatitudinem, qui modò ſe, dum licet, emendare non vult. Nos igitur, fratres, Domino nobis auxiliante, prorsùs recuſemus vltrà ſeruire peccato, quibus tanta beatitudo præparatur in cælo. Dum tempus eſt, maturemus propitium nobis efficere Deum. Deſpiciamus terrena, vt adipiſcamur cæleſtia. Cogitemus nos peregrinos eſſe in hoc ſeculo, vt liberius feſtinemus ad patriam cæleſtem. Cogitemus, quę confuſio illa erit, cùm in die iudicij contiget cuiquam propter peccata ſua in cõſpectu Dei & hominum & Angelorum erubeſcere ac pudefieri: qui pauor, eum tunc iratum videre, quem etiam tranquillum mens humana capere non poteſt.

Illum diem timeamus, quem præuidere non poſſumus: illum formidemus iugiter, vt vel ſic actus noſtros corrigamus. Penſitemus, quis timor tunc erit, cùm de cælo Dominus ad iudicandum veniet, ad cuius conſpectum cuncta elementa concutientur, cælum cum terra contremiſcet, & virtutes cælorum commouebuntur. Tunc canentibus Angelorum tubis, mortales vniuerſi, boni & mali, momento temporis reſurgent in ijs corporibus, quæ hîc habuerunt, adducenturque ad tribunal Chriſti, venientis cum virtute multa & maieſtate, Angelis omnibus eum comitãtibus. Tunc plangent ſe omnes tribus terræ, oſtendetque illis fixuras clauorum in corpore ſuo, quod propter noſtras iniquitates vulneratum eſt, peccatoresque compellans, dicet: Ego te, homo, de limo terrę formaui manibus meis, & in paradiſi delicijs immeritum collocaui: ſed tu me & mea iuſſa contemnens, impoſtorem ſequi maluiſti. Vndè etiam iuſtè damnatus es. Sed tamen ego miſertus tuî, carnem aſſumpſi, in terris inter peccatores habitaui, contumelias & verba propter te pertuli: vt te eriperem à pœnis, colaphos & ſputa toleraui: vt tibi paradiſi delicias redderem, acetum felle mixtum bibi. Propter te ſpinis coronatus, crucifixus, lancea vulneratus ſum. Propter te mortuus, & in ſepulcro poſitus, ad inferna deſcẽdi, vt te ad paradiſum reducerem. Agnoſce ergò humana impietas, quæ tua cauſa perpeſſus ſim. En clauorum veſtigia, quibus ad Crucem affixus fui. Recepi in me dolores tuos, vt te ſanarem: recepi pœnas, vt te gloria afficerem. Tuli mortem, vt tu ſine fine viueres. Ecquid verò facere debui, & non feci? Dicite iam mihi, peccatores ingrati, quid paſſi ſitis propter me, aut quid boni pro vobis egeritis. Ego cùm eſſem inuiſibilis, ſpontè propter vos incarnatus ſum: cùm eſſem impaſſibilis, propter vos pati dignatus ſum: cùm eſſem diues, propter vos egenus factus ſum. Sed vos & humilitatem meam & præcepta mea ſemper reſpuiſtis: ſeductorẽ potiùs, quàm me, ſecuti eſtis. Itaque nunc iuſtitia mea aliam ſententiam ferre non poteſt, quàm qualem merentur opera veſtra. Quæ ergò vltrò elegiſtis, ea nunc accipite. Contempſiſtis lucem: ſint ergò vobis tenebræ. Amãſtis mortem, abite in perditionem. Secuti eſtis diabolum, ite cum illo in ignẽ æternum. Quis tunc, putamus, chariſſimi, mœror erit, quis luctus, quæ triſtitia, quæ anguſtia, cùm hæc fuerit prolata aduersùs impios ſententia? O quàm acerbum tunc erit malis, ſeparari à ſuauiſſimo ſanctorum conſortio. Traditi enim dæmonum poteſtati, ibunt cum corporibus ſuis in ſupplicium æternum. Procùl relegati à beata cæleſtis paradiſi patria, cruciabuntur ſine fine in gehenna, nunquàm lucem viſuri, nullum vnquàm refrigerium habituri, ſed per infinitas annorum myriades ſemper apud inferos pœnas horrendas daturi. Nec fatigabuntur vnquàm, qui eos torquebunt: nec ipſi qui torquebuntur, vnquàm mori poterunt. Sicut enim ibì ignis depaſcit, vt tamen ſemper conſeruet: ſic tormenta ſæuiunt, vt ſemper renouentur. Pro qualitate autem

Dies extremi iudicij ſolicitè timendus.

Matt. 25.

Apoc. 1.

Chriſtus in iudicio vt ſit malos compellaturus.

Chriſtus in iudicio oſtẽdet peccatoribus clauorum veſtigia.

Sentẽtia in impios.

Pœna inferni.

autem culparum, pœnas illic singuli sustinebunt. Auditur illic perpetuus planctus & stridor dentium: nulla miseris erit consolatio, præter flammas & terrores pœnarum: ardebuntque sine fine cum dæmonibus in igne æterno in omnia secula seculorum.

Iusti autem ibunt in vitam æternam, in illa sine dubio carne, quam hîc habuerunt, sociabunturque Angelis sanctis in regno Dei, sempiternis perfruituri gaudijs, nunquàm iam morituri, nullam vnquàm corruptionem passuri: sed perenni lætitia & suauitate Christi perfusi, fulgebunt sicut sol in claritate & gloria, quam præparauit Deus diligentibus se. Et quanto quisque in hac vita Deo fuit magis obediens, tanto illic vberiorem percipiet mercedem: quantoque amplius hîc eum dilexit, tanto propius eum contemplabitur. Eccè charissimi, dixi iam vobis simpliciter, vt intelligere possitis, quæ bonis & malis euentura sint. Nemo iam se ignorantia tueri poterit, quandoquidem vita & mors, præmia iustorum & supplicia impiorum, denunciata sunt vobis. Iam in vestra optione est & arbitrio, eligere quod teneatis. Quod enim quisque hîc concupierit, id illic obtinebit. Vitam ergò æternam totis viribus concupiscite, nec emendationem vitæ procrastinetis: sed ob lucranda regna cælestia vltrò ipsi relinquatis, quod tamen cum ipsa vita amittendum est. Surgat iam, obsecro, quisquis vitiorum catena adstrictus est, & à somno mortis euigilet. Recurrat ad confessionem, agat pœnitentiam, nec erubescat publicè iam agere, ob immunditias, quibus se fœdauit: quia reuerà multo melius est, hîc ad breue tempus agere pœnitentiam, quàm per infinita secula apud inferos cruciari. Si ex animo egerit pœnitẽtiam, citò illi succurret pius redemptor, qui Lazarum quatriduanum & iam fœtentem, Ioan.11. suscitauit. Paratus est semper ille misericordiæ sinus, & clementer expectat, vt excipiat pœnitentes. Non debet quisquam, quantumuis magnis obstrictus sceleribus, vnquàm de Dei misericordia desperare. Ipse enim clamat per prophetam: Impietas Ezech.33. impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Itemque: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non Ezech.18. erit vobis in ruinam iniquitas. & per alium: Ego sum, qui deleo iniquitates tuas. Esa.43. & in Euangelio: Gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia. itemque per Luc.15. prophetam: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Animaduertite fratres, quàm sit profusa & larga bonitas Dei nostri, quàm ineffabilis misericordia eius. Quotidiè contemnitur, & quotidiè nos ad pœnitentiam benignissima pietate inuitat. Fiduciam nobis eius pia benignitas præstat, vt nec desperemus eius misericordiam, nec tamen absque pœnitentiæ fructibus veniam nos impetrâsse præsidamus. Quàm enim ille patris pietate indulgẽs semper & misericors est, tam iudicis maiestate seuerus & metuẽdus est. Aequissimè iudicat, vnumquenque iuxta vias suas, & reddit vnicuique iuxta opera eius, bona Rom.2. bonis, mala malis. Redite ergò, charissimi, in memoriam eorum, quæ fecistis: & si peccâsse vos cognoscitis, sine vlla dilatione ad pœnitentiæ remedia confugite. Audite scripturam dicentem: Non tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de die Eccli.5. in diem. subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Memineritis semper, versari vos in conspectu omnipotentis Dei, cunctorum hominum non solùm facta, sed etiam cogitationes inspicientis. Non est enim, vt ait Apostolus, vlla Hebr.5. creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius.

Iustorũ beatitudo post hanc vitam

Libertũ hominis arbitrium.

Duritia hominum malorum.

Hæc ergò iugiter cogitantes, intentissima solicitudine vos custodite, & ad extremum mundi diem studio bonorum operum semper vos præparate. Finis mundi iam propinquus est, &, quod lugendum est, tot quotidiè mala fiunt, tot calamitates existunt, vt per hæc ipsa mũdus finem suum indicare & proclamare videatur. En omnia, quæ prophetæ & Apostoli prædixerunt, propemodùm impleta iam sunt: dies iudicij & horrendus Antichristi aduentus restant. En bella alia super alia, tribulationes aliæ post alias, perpetua fames & pestis. Quid ergò adhuc tam sumus lapideo & ferreo pectore, vt de animæ salute nec inter tot mala cogitemus? Diù est, quòd Deus comminatur, sed nihil flectitur hominum pertinacia. Cælestis iam olim intentatur vltio, nec vlla hominum adhibetur satisfactio. Dei ira propinquat, & tepidè agitur pœnitentia. Testantur propheræ ventura supplicia, & rarò ab hominibus diuinum implo-ratur auxilium. Quapropter moneo vos, dilectissimi, vt vel cum mundo deficiente, faceſſat omnis malitia, Deique totis viribus misericordia cõcilietur. Non nos diuitiarum sarcinæ ad terram deprimant, quas hauddubiò ocyùs relinquemus. Non pute-

mus nos pariter & Christum habere posse, & mundum. Itaque spreto mundo, ad cælum liberi festinemus. Veniat nobis in mentem, quàm grauia sint scelera, quæ admisimus: quàm dira inferorum supplicia, quæ timemus: & pro ratione culparum, pœnitentię medicinam adhibeamus. Succurrat animo illud Apostoli dictum: Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quin nec auferre quid possumus. Nudi nati sumus, nudi etiam moriemur. Quicquid autem hîc inuenimus, etiam hîc relinquemus. Sola opera bona, si ea fecerimus, nobiscum ad cælum feremus: immò illa nos in cælum ferent. Itaque tanquàm peregrini, rebus necessarijs contenti, illas nobis diuitias hîc acquiramus, quas nobiscum ad paradisi patriam feramus. Deum super omnia diligamus: quia reuerà impium est, eum non diligi, cui vicem rependere non possumus, etiam cùm diligimus. Quid enim nos impij, pio Domino retribuere possumus pro omnibus, quæ ille tribuit nobis? qui nullis nostris præcedentibus meritis tanta nobis præstitit indignis, vt nos à iugo diræ damnationis redimeret. Descendit ille ad nos de sede paternæ maiestatis, iniurias in terris multas pertulit, probra mortemque innocens perpessus est. Et omnia quidem tulit patientissimè, vt nobis humilitatis & patientiæ exempla relinqueret. Vndè etiam ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.

1.Tim.6. Iob 1.

Non diligere Deũ valdè impium est.

Matt.11.

Oportet igitur, vt quemadmodùm ille propter nos, ità & nos aduersa omnia, quæ propter peccata nostra nobis eueniunt, æquanimiter toleremus, vt patientiæ fructus in vita æterna capiamus. Vrgeamus, fratres, cursum nostrum, dum tẽpus habemus: odiamus hunc mundum, quem tamen diù tenere non possumus. Nulla nos malorum operum contagia polluant: sed oculus diuinæ maiestatis omnia intuens, semper à peccatis nos retrahat. Si enim homines, nostrî similes peccatores, & ex eodem luto formatos, ferre non possumus inspectores scelerum nostrorum: quanto magis æternum illum & omnipotentem Dominum, in quem nullum potest cadere peccatum, timere ac reuereri debemus? Eum ergò timeamus & reuereamur perpetuò, sicque nos spes veniæ erigat, vt metus gehennæ semper solicitos nos reddat. Ante omnia & super omnia charitati studeamus, vtì nos pluribus locis scriptura diuina hortatur. Si charitas in nobis est, cunctis virtutibus ornabimur. Si illa caremus, perit quicquid boni habere videmur. Nec in arrepto benè agendi proposito lassemur vnquàm, præsertìm cùm Dominus eum, qui miserit manum suam ad aratrum, & respiciat retrò, affirmet non esse aptum regno Dei. Respicit autem retrò, quem pœnitet boni propositi, & qui terrenis rursùs desiderijs implicatur. Dum licet, castigemus nos, & factorum nostrorum à nobis rationes reposcamus, coram iudice nostro nos accusemus, nec vitæ emendationem ad extremum diem differamus: sed quotiès labimur in peccata, per pœnitentiam mox resurgamus, totisque viribus prauas voluntates carnisque illecebras proteramus. Semper enim ad mortẽ propiùs accedimus, & dum nos securos putamus, repentè illa extinguet nos. Tendamus alacriter ad illam beatitudinem, in qua sancti omnes videre nos desiderant, & Christus Rex cælestis & spiritus Angelici expãsis charitatis brachijs nos expectant. Hæc nos, charissimi, tanquàm lac vobis proposuimus: & sub testimonio Dei & sanctorũ Angelorum, qui nos loquentes audiunt, perfuncti sumus officio nostro, cælestia vobis præcepta tradentes. Vestrum iam est curare, vt admonitio nostra suum habeat salutis effectum: & vt semper voluntatem Dei facientes, ab omni vos malo custodiatis: atque tandèm ab omni peccati contagione liberi, ad regna cælestia tripudiantes peruenire possitis: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Oculus Dei omnia intuens, metuẽdus.

Luc.9. Retrò respicere quid sit

Qua ratione conciones suas claudere consueuerit. Cap. 17.

HAec summatim de sancti viri concionibus narrâsse sufficiat: quæ ille quidem non hoc ordine, vt à nobis commemorata sunt, in singulis concionibus proponere solebat, sed diuersis temporibus. Tandèm autem hęc inferebat: Hæc vos, fratres, si seruaueritis, habebitis pręmium: si neglexeritis, supplicia perferetis. Nam quòd ad me attinet, ego meam coram Deo liberaui conscientiam, testesque inuoco cælum & terram, exhibuisse me vobis debitum ministerium, vitamque & mortem annunciâsse. Id autem vobis nunc affirmo, si quidem sprcueritis verba mea, & per contemptũ ea audire nolueritis, vbì venero ad redemptorem meum, accusaturum me pertinaciam & peruicaciam vestram, palamque testaturum, vos

Frequens conclusio concionis suæ.

semper

semper voluntati maligni dæmonis potiùs, quàm Christi, obediuisse. Et tunc reuerà indignante iudice, exactori trademini, dabitisq; pœnas sine fine, donèc nouissimum quadrantem persoluatis. Hæc igitur sunt, quæ beatus Eligius summo studio ex locupletissimo pectoris sui thesauro plebi depromere solebat: Interìm nihilominùs alia multa his similia quotidiè exhortans, populo euangelizabat. O verè copiosum vas, quod tam affluenter ministrabat plebi adipem frumenti Christi, lætitiam olei & sobriam vini ebrietatem. O verè gloriosum virum, eximium Dei amatorem, qui vt pastor bonus satagebat strenuè vagabundos reuocare, confractos alligare, errantes ad paradisi caulas reducere. Cuius bona & simplex doctrina redolet proculdubiò prophetas, sapit Apostolos, imitatur Euangelistas. Cuius sermo non alius apud suos fuit, quàm de regno Dei, de delicijs paradisi, de gehennæ supplicijs, de iustitia, fide & charitate, de contemnendis mundi illecebris & oblectamentis, & vt soli Deo totis viribus seruiendum sit. Dicere autem solebat illud Apostoli: Non quæro quæ vestra sunt, sed vos. Sciebat dictum à Iacobo Apostolo: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Sed nunc tandèm ad vitæ eius ordinem reuertamur.

Luc. 12. Matt. 5.

Sermo familiaris S. Eligij.

2. Cor. 12. Iaco. 5.

De vino in vase aucto. Cap. 18.

VIr quidam in Parisiensi suburbio haud procùl à basilica beati Petri Apostolorum principis morabatur, quem & Eligius ob fidem & deuotionem eius amaret familiariter, quique Eligium pro sanctitatis eius reuerentia vnicè diligeret. Contigit autem, vt quandoquè Eligius prædia monasterij sui inuiseret, ac deindè Lutetiam redire volens, eminùs ab hoc viro cõspiceretur. Vt ergò aduertit ille, Eligium non longè à domo sua habere iter, accurrit obuiàm, osculatur eius genua, orat vt cum comitibus velit diuertere ad domum ipsius, & bibere pauxillum vini, quod in vase remanserat. Recusat Eligius: sed tandèm vix precibus suorum victus, abit ad domum illius. Habebat autem is in cellario suo vas vinarium, in quo parùm vini relictum erat. Quod offerens beato viro, orat obnixè, vt indè vel parùm bibat. Satisfacit ille homini, & per parùm bibit: sed comites eius omnes benè largiter biberunt. Deindè cùm benè precatus esset domui illius, valedixit ei, & recessit ad monasterium suum, quod intra vrbem Parisiensem erat. Eo abeunte, vas illud penè exhaustum, diuino munere totum impletum est vino. Altera luce vir ille casu ingressus in cellarium, cernit vas omninò plenum. Obstupescit igitur ad rei nouitatem: sed mox recordatus sanctitatis Eligij, ocyùs se cõfert ad eum, indicat quid beneficij propter eum Dominus sibi contulerit. Eligius id audiens, agit gratias Deo, orat hominem, nè rem cuiquam aperiat, sed cum gratiarum actione vtatur Dei beneficio. Ille autem orat virum sanctum, vt veniat secum, & benedictionem suam impertiat vino illi, & vtendum ex vase proferat. Quod nî faciat, protestatur se nevnam quidem guttam eius vini vnquàm hausturum. Sanctus Eligius videns hominis deuotionem, iuit cum illo, veniensque in ædes eius, humì se prostrauit, orans diutissimè. Indè surgens, vt vidit vas plenum, iuber vinum ex illo promi: ex quo parùm ille gustauit, cæteri largissimos accepêre haustus. Tum ille oculis manibusque in cælum porrectis, gratias agens & laudans Deum, abscessit.

Vas vinarium penè vacuũ, vino impletur diuinitùs.

Quanta vis fuerit excommunicationis eius. Cap. 19.

NOn mihi silendum videtur illud, quod possit multis afferre metum, nè sint ausi procacibus verbis in sanctos viros incurrere, nisì velint similia experiri. Quidam è familiaribus Ebroini, homo infaustus, nimiumque proteruus, multo tempore conabatur syluam longè optimam Ecclesiç beati Eligij eripere, & in suum ius transferre: crebrò ea causa veniens ad illum, & procaciter eum lacessens. Quodam autem die in multa hominum frequẽtia etiam violenter syluam illam ab eo extorquere voluit. Eligio autem modestè & comiter respondente, ille magis etiam petulanter cœpit virum Dei infestare. Sed neque sic Eligius quicquam de sua patientia remittens, blandis verbis ait ad eum: Amice, injce frenos cupiditati tuæ. Cur non erubescis tam cæca mente rem alienam appetere? Si peteres quæ mea sunt, darem forsitan tibi. At nunc quandò non meam, sed Ecclesiæ rem expetis, prorsùs nõueris me minimè tibi donaturum, quod pauperum necessarijs vsibus delegatum est. His ille acriùs stimulatus, minitabundus ait ad eum: Si mihi vltrò non dederis, ego vi tollam. Tum Eligius commotus, seuero vultu dixit ei: Nouit creator meus,

Dereſtabilis res cupiditas.

Hæc ſancti viri cõmo-

tio nō de-vitio, sed zelo iustitiæ profecta est.

nisi citò mutaueris sententiam, dignam meritis tuis excommunicationem in te prolatum iri. Ille id audiens, mirè cachinnari cœpit, multaque in virum Dei probra conuiciaque iactare. Cernens ergò Eligius eum nulla ratione posse compesci, dextera

Obserua Deũ exequẽtem sententiam eius.

manu extensa, excommunicationis fulmen in eum terribiliter vibrauit. Mox præpotentis Dei ira eius sententiam prosequens, ità perculit virum, vt viribus omninò destitutus, mortuo similis videretur: & simulatquè Eligius ore protulit verba, humi collaberetur, cunctique eum animam expirâsse putarent. Mirabantur omnes Eligij iniuriam tam citò vindicâsse Deum, orabantque sanctum virum, vt pro misero Dominum deprecaretur. Quod vtrùm fecerit, incompertum habemus. Id sanè admiramur, tantam vim habuisse sermonem eius, vt sine vllo ictu repentè superbum dejiceret. Simul aduertimus, quàm charus fuerit Deo, vt qui sententiam eius tam perspicuè sua vltione confirmârit.

Quid acciderit quibusdam refractarijs. Cap. 20.

CVm aliquandò dies natalitius beati Petri Apostoli haud procul Nouiomẽsi oppido in vico quodam celebraretur, beatus Eligius illic suo more cõstantissimè prædicabat verbum Dei, dicebatque profligandos & exterminandos esse cunctos dæmonum ludos, & nefandas saltationes atque choreas, vanas quoquè & impias superstitiones. Sed ea verba præcipui quidam eius loci habitatores indignissimè ferebant, quòd legitimas, vt ipsi putabant, consuetudines eorum abolere vellet. Tractârunt tunc quidam impij inter se, præsertim è familia

Hunc Aemylius vocat Ercembaldum.

* Erchonoaldi, qui erat palatio præfectus, de nece S. Eligio afferenda, si pergeret ipsorum nugas insectari. Quod vbi ille comperit, martyrij incensus desiderio, vno duntaxàt diacono & duobus clericis sibi adiũctis, reliquis domi manere iussis, ocyùs eò profectus est, & per medias turbas transiens, in edito quodam loco ante basilicam

Magno martyrij desiderio feruet.

maiori instantia concionabatur, acriter obiurgans illos, quòd spretis salutaribus monitis, vsqueadeò dæmonum ludibrijs dediti essent. Ijs verbis admodùm commoti, conuicijs & contumelijs eum proscindebant, mortem ei minitantes, atque dicentes: Nunquàm tu Romane, licèt crebrò eas taxes, nostras poteris abrogare consuetudines: sed eas nos mordicùs retinebimus, nec vllus mortalium tollet nobis gratissimos ludos. Tum ille nihil se proficere cernens, rei indignitate permotus, Dominum Iesum toto pectore orauit, vt permitteret homines improbos, qui tam audacter contra eius præcepta venirent, & dæmonibus petulanter obsequerentur, ab ijsdem obsideri, vt vel sic cognoscerent, quorum operibus delectarentur, & homines fideles propensiùs laude & prædicatione ipsius Christi nomen efferrent. Dixit, & confestim permulti, ij præsertim qui manus ei inijcere moliebãtur, à dæmonibus arrepti,

Homines ampliùs quinquaginta arripiuntur à dæmone.

multis modis debacchari cœperunt. Ea re valdè territi omnes, qui aderant, ad hominis Dei se vestigia abijciebant, veriti nè similia paterentur: promittebantque se dictis eius omnibus audientes fore. Ad quos vir beatus: Nè timueritis, inquit, sed iustum Dei iudicium laudate. dignum est enim, vt qui eius iussa contemnũt, ad tempus illis traditi, quos amant, sentiant magistros suos, quos colunt. Vos autem, si

Latrũculos, dicit dæmones.

Christi præceptis libenter parére vultis, nihil timeatis hos latrunculos. Multis autem rogantibus, vt pro eis Dominum deprecaretur, Sinite, inquit, reipsa experiri illos, quibus hactenùs morem gesserint. Atque ità illo anno vsque ad anniuersarium eus solennitatis diem, manserunt illi obsessi à dæmonibus. In ipsa autem solennitate iussit

Aqua benedicta sanat eos.

eos omnes exhiberi palàm, porrigensque eis aquam benedictam, ilicòcurauit illos. Erant sanè homines ampliùs quinquaginta. Cumque eos probè instituisset, & graui ter obiurgâsset, sanos à se dimisit.

De singulari efficacia interdicti eius. Cap. 21.

CVm aliquandò visitaret diœcesim suam, vt solẽt Episcopi, quadam ex causa interdixit, nè Cursus, id est, preces Canonicæ, & sacrificium celebrarentur in basilica quadam, donècipse iuberet. Erat illic presbyter quidam sibi malè

Nota de campana insigne miraculum.

conscius, ob cuius culpam id fecerat beatus Episcopus. Is paruipendens eius sententiam, cùm procùl illum recessisse arbitraretur, campanam hora statuta, vti moris erat, pulsare cœpit. Sed vt eius temeritas reprimeretur, campana rationis expers, beato viro obtemperans, nullum sonum reddidit. Perstitit ille trahendo restim campanæ, sed sonum exprimere non potuit. Itaque egressus è basilica, omnibus rem exponit. Tum quidam ex eis memores, quid iussisset beatus Eligius, properè illum

sequun-

sequuntur, orant vt bona ipsius venia liceat diuina celebrare officia. Sed ille, tametsi erat clemens & benignus, noluit tam facilè relaxare sententiam suam, nisi præcederet satisfactio. Interim triduum labitur, & presbyter sæpè frustrà tentat elicere è campana somnum. Tandèm optimatum & seniorum flexus precibus, cùm pœnitentiæ satisfactio accederet, solo verbo beatus vir conciliauit locum, & mox campana somnum edidit, vti priùs consueuerat. Mira virtus beati viri.

De arbore arefacta. Cap. 22.

QVandoquè iter necessarium suscipiens, peruenit ad locum quendam propinquum Compendio, regali palatio. Fessus ex itinere, diuertit in agrum cuiusdam coloni, vbi erat arbor nucibus onusta, è quibus ministri eius, illo in diuersorio manente, quasdam decerpserunt. Accurrit ocyùs arboris dominus, procaciter improperans nuces sibi eripi. Id vbi comperit beatus Eligius, vocat ad se virum, & blandè ac comiter illum appellans, orat nè propter paucas nuces, cùm plurimæ illi relictæ essent, tantas turbas ciëat: ait se pro nucibus ablatis liberaliter satisfacturum. Sed ille tumido animo bonitatem eius spernens, asperis in eum verbis inuehitur, eadem sæpiùs iterans. Tum vir Dei animo mutato, famulos quidem, quòd id fecissent, acriter obiurgat, homini illi tres aureos numerari iubet: sed ad arborem conuersus, vt olim Saluator noster ad ficulneam, ità ait: Quandoquidem adeò tua causa infestamur, nunquàm deincèps ex te fructus nascatur inèternùm. Confestim ad vocem eius arbor exaruit, hodieque sic perseuérat. Tenebat fide plenissima illam Domini sententiam, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: atque ità cum fiducia imperauit arbori, Dominicum, vt diximus, secutus exemplum. Matt. 21. Nota miraculum. Ioan. 14.

Dæmoniacis imperat silentium. Cap. 23.

IN ferijs beati Martini Episcopi quandoquè more suo inter Missarum solennia post Euangelij lectionem ad populum vir sanctus concionabatur: sed eius vocem ampliùs duodecim dæmoniaci, in templo debacchantes, valdè interturbabant. Tum ille porrecta in eos manu, præcepit in nomine Iesu Christi, vt dum ipse concionaretur, nemo illorum mutire ausus esset. Párent ilicò: nec solùm clamor omnis conquiescit, sed etiam plerique dæmones, non ferentes vim verborum eius, relictis illis, quos obsidebant, pudefacti aufugiunt. Magna eius in dæmones potestas.

De famulo eius repentè sanato. Cap. 24.

QVidam ex famulis eius, Ermensindus nomine, pessimo laborabat morbo, diroque & intolerabili pressus dolore, vix spiritum trahebat. Volebat tum Eligius aliquò proficisci. Ille verò miser, non verbo, sed nutu obsecrat, vt priùs sese velit inuisere. Venit Eligius ad eum: duriter obiurgat, quòd ob culpas suas cæco pectore non egerit pœnitẽtiam. Illo autẽ penè iam efflante animam, & non verbis, sed lachrymis & altis suspirijs satisfaciente, beatus Eligius, vt erat certè valdè humanus erga familiam suam, permotus misericordia, præcepit ei, vt in nomine Iesu Christi sine mora surgat sanus, secumque proficiscatur. Puncto temporis fugit dolor omnis: surgit homo, cunctis mirantibus, incolumis: exiliensque, abit cum Episcopo. Diaconus quidã immani lateris dolore multos dies cruciatus, morbo crescente, toto penè corpore tabescebat. Eius latus & artus vt sancta manu vir Dei contrectauit, celerrimè curatus est. Hominem ab ipso mortis aditu reuocat ad vitam incolumem. Diaconus æger curatur.

De presbytero excommunicato & mortuo. Cap. 25.

QVidam presbyter diœcesis eius pessimè apud vicinos audiebat. Eum Eligius crebrò verbis castigans, ad sanitatem reuocare non potuit. Cumq; mala eius fama latiùs serperet, beatus vir tam nefanda audire ampliùs non sustinens, accersit eum ad se, percontatur de crimine, quod fama vulgâsset, comiter hortatur ad emendationem & confessionem. Ille prorsùs negat se illud admisisse flagitium, audacterque pergit excusare sese, videlicet plùs hominem, quàm diuinam vltionem, reformidans. Eligius sentiens nulla via adduci eum posse ad confessionem, ferit eum anathemate, vt sic publicè agat pœnitentiam, nec ausus sit ad altare sacrificaturus accedere. Addit minas, si id faciat, se seueriùs in eum animaduersurum. At ille abscedens, eiusq; minas floccipendens, pergit more suo viuere dissolutè, atq; post paucos dies, neglecta beati Episcopi excommunicatione, ad altare,

sacrificium oblaturus, non veretur accedere. Cumque primas altaris partes intrepidus attingeret, mox diuinitùs percussus, & magno impetu humi prostratus, expirauit. Ea re factum est, vt beati viri indignatio magno omnibus terrori esset: dictaque eius, oraculi instàr haberentur. Vbì autem ille comperit tam horrendam hominis mortem, valdè eum luxit, multisque malè viuentibus, vt se corrigerent, eius casum proposuit. Tanta autem animi eius puritas erat, cunctisque virtutibus adeò florebat, hymnis & precibus sedulè vacans, vt etiam futura longè antè prædiceret.

Nota terribile Dei iudicium, in presbyterũ nequam.

Vt prædixerit mortem cuiusdam magni viri. *Cap.* 26.

ROgauit eum aliquandò Erchonoaldus, præfectus palatio, vt cum ipso longiùs proficisceretur. At ille multa secum reputans, nolebat ire cum eo: sed tamen coactus à senioribus & Abbatibus ciuitatis suæ, verentibus nè tanti viri animum offenderet, ità palàm dixit: Quid necessè est, fratres, vt tanta nos afficiatis molestia? Equidem nòui, quod vos ignoratis, si cum illo ierimus, malè id cessurum. Ille enim hinc quidem exit, sed ibì morietur. Iuit tamen cum illo: ventum est ad locum destinatum. Cumque illic nocte quadam, alijs dormientibus, casu beatus Eligius foràs egressus obambularet, & de psalmis nescio quid secum volueret, subitò vidit columnam ignis è cælo descendere, & magna vi cubiculum Erchonoaldi penetrare. Rei itaque euentum tacitè secum considerans, interitum bestiæ illius diacono suo, qui fortè solus tum ei aderat, indicauit. Mox autem diuinitùs percussus Erchonoaldus, sentiens magno ardore cruciari viscera sua, iubet ocyùs ad se introduci Eligium. Venit Eligius, videt hominem magnis correptũ angoribus, hortaturque eum, vt quandò iam desperat se victurum, vel moriturus faciat, quod viuens sponte noluisset: videlicet vt loculos multos auro tumentes, quos equi vehebant, pauperibus quamprimùm eroget pro refrigerio animæ suæ: Id solum profuturum ei asserens: nocitura verò, quæ in thesauris esset relicturus. Sed ille vt rapax, ità etiam tenax, dum moras nectit, repentè extremum efflat anhelitum. Corpus eius, misericordia motus, Eligius secum absportauit, & tradidit sepulturæ.

Visio S. Eligij.

Diuinitùs percutitur præfectus palatio.

Vt Flauadum quoquè prædixerit moriturum. *Cap.* 27.

FLauadus tyrānus crudelissimus Vuillibaudum Christianissimum virum, Burgundiæ patritium, immerentem occidit. Id vbì ad aures beati Eligij perlatum est, ille narrantibus ait: Vos quidem dicitis Vuillibaudum cæsum, Flauadum incolumem. At ego illum, quem vos interfectum dicitis, pro eximijs meritis aio nunc in cælis meliùs viuere: Flauadum verò, quem vos gratulabundi asseritis vita frui, breuì malè periturum. Vuillibaudus, inquam, verus Dei cultor, mortuus quidem videtur, sed sine fine vitam viuet beatissimam: Flauadus verò qui diù victurus putatur, intra hos decem dies, vtì dignus est, malè morietur. Post dies septem deimprouisò Flauadus percussus, miserè excessit è vita.

Prædicit Flauadi tyranni mortem.

Vt obitum cuiusdam Episcopi, spiritu cognôrit. *Cap.* 28.

PRemulta alia, cùm iam Episcopus esset, prædixit. Quinetiã adhuc laicus futura annunciauit. Nocte quadam post absolutas ex more preces, paululùm se ad quiescendum componens, mox in somnis visus est res admodùm seriàs agere. Excitatus ergò à clerico, & interrogatus quid vidisset, sic respondit: Simplicius Lemouicum Episcopus nupèr obijt, & Felix ei successurus, mittit nuncios ad nos, vt ei nostram operam nauemus. Cum illis ego iam loquebar: & certè breui hîc aderunt. Dixit, & reddit se quieti. Indè sub lucem nuncij illi pulsant fores eius: ijs apertis ingrediuntur, índicant Episcopi mortem, afferunt multã pecuniam, missam à Felice, vt ei ad obtinendum Episcopatum esset adminiculo: sed Eligio persuadere nulla ratione possunt, vt quicquam eius attingat. At tamen ingressus ad principem, gratìs impetrauit, quicquid illi petebant, ficque eos à se dimisit.

Reuelatur ei mors Episcopi Lemouicensis.

Odit munera vir sanctus.

Cuidam Abbati índicat pericula monasterij eius.

ABbas Domnolus quandoq; venit ad eũ, & aliquandiù hęsit apud illum. Quadam igitur nocte post quietẽ clàm ad se accito illi ait: Tu hìc securus degis, sed monasterium tuum magno inimici impulsu quatitur & exagitatur. Vidi enim in visione flumen ingens in illud multa vi inferri, & quędam ædificia prorsùs subuertere. Quamobrèm perge, quæso, nisì oneroſum est, & vide num fratres tui rectè habeant. Confestim Abbas, solicitudine anxius, iter capessit: & priusquàm ingrederetur in monasterium, nunciatur ei, duodecim ferè monachos dæmonum

Visio eius.

num instinctu è monasterio clàm aufugisse. Tum ille non sine admiratione reminiscens, quid ab Eligio audijsset, diuinam in illo gratiam suspiciebat: mox abit quęsitum fratres illos profugos: & quosdam quidem reduxit ad monasterium: alios verò, quòd longiùs recessissent, compræhendere non potuit.

Quænam incluso cuidam prædixerit. *Cap.* 30.

CVm aliquandò monasterium suum Lemouicense vir sanctus visitâsset, & in reditu in Biturigum vrbem venisset, voluit Euergisilum inclusum videre, cuius tum erat celebris apud Bituriges opinio. Sed ille propositi sui plùs æquo tenax, faciem suam beato viro ostendere noluit, non nisì per fenestram opertam cum illo colloquens. Paucis igitur vltrò citroque habitis sermonibus, Eligius ei valedicturus, Iam quidem, inquit, te hîc frater videre non potui, sed certè breuì in aula Regis Clipiaci visurus sum. Illo constanter asseuerante nunquàm id futurum, Eligius rursùs ait: Vera me dicere tum cognosces, cùm loco memorato coram principibus & populo ego palàm te visurus sum. Non diù pòst talis se casus obtulit, qui eum necessariò cogeret Regis palatium adire, vbi ab Eligio honorificè exceptus est, qui eò tum quoquè aduenerat. Porrò inter familiaria colloquia ciuiliter admodùm & comiter atque peramanter ab eo repræhensus, deindè confecto negocio suo, Bituriges reuersus est.

Prædicit Euergisilo, quod ille nunq̃ putâsset futurũ.

De quibusdam alijs ab eo prædictis. *Cap.* 31.

MVlta alia in colloquijs familiaribus prædixit, putà mortem Ariberti Regis, itemq; Dagoberti inclyti principis, natiuitatem Clotarij iunioris: qui cùm adhuc matris vtero gestaretur, & Regina valdè solicita timeret se fœminam parituram in regni detrimentum: Eligius venit ad eam, & iucundissimè eam appellans, ait coram omnibus, masculam prolem edituram, seque è baptismo eam susceptururum. Nomen etiam necdùm nato tum imposuit, Clotarium eum vocans. Præter quem alios duos eadē Regina peperit: qui cùm adhuc paruuli essent, & Rex atque Regina pacificè & amanter victitarent, talis Eligio oblata visio est: Adspiciebam, inquit, in visione noctis solem sub horam diei tertiam clarè lucentem, repentè disparére. Cumque insolens prodigium intentè contemplarer, video repentè ceu dimidiam oriri lunam, tribus in orbem vallatam stellis, eaq; via ingredi, qua solet quotidiè sol recurrens. Eccè autem dum hîc quoquè attonitus defigo obtutus, mox stellis manentibus, luna euanescit. Deindè illas tres accuratè considerans stellas, ad horam penè meridianam video eas accedere, vicissimq; suis se radijs cædere, & eam, quæ inter eas præstantior erat, deimprouisò non apparére. Cumq; duæ reliquæ inter se coniungi viderentur, dicto citiùs altera earũ obscurata & sublata, vna sola remansit, eaque recto tramite solis cursum imitans, magno tandē lumine aucta est: quantoq; ad Occidentem magìs ferebatur, tanto eius lux copiosiùs propagabatur. Porrò vbi ad vltimum peruénit occubitum, tantam vim luminis ex se diffudit, vt solis splendorem vincere videretur. Huius autē visionis hęc est interpretatio: Defuncto Clodoneo Rege, qui sine dubio breuì desinet esse in humanis, aliquādiù Regina cōiunx eius cum tribus filiolis Francorum regnū obtinebit. Illa autē sublata, & filijs in regno relictis, vnus ex ijs cadet: nec diù pòst alter quoquè è duobus, regno priuabitur. Tertius verò solus obtinebit monarchiam, eritque eius magna gloria & potentia. Hucusquè Eligius. Nos verò dubitare non debemus ità fore, vt prædixit, cùm iam nonnulla impleta videamus. Nam & Clodoueus Rex intra breue tempus in pace obijt, & Regina coniunx cum tribus paruulis ad paucos annos regnans, filijs posteà reliquit principatum. Paucis interìm labentibus annis, maior natu dum pacificè regnat, excedit è viuis, duobus relictis fratribus: de quibus quid futurum sit, solus Deus nouit. Hæc aliaque complura, quæ referre longum sit, sæpè prænunciare solebat Eligius.

Prædicit Reginę masculam prolem ex ea nasciturum.

Visio eius.

Visionis eiꝰ interpretatio.

Catalogus quidam virtutum eius. *Cap.* 32.

INter alia diuina charismata, sermo quoq; sapientię & scientię atq; consolationis multus ei collatus erat. Humilitas autem & charitas admirabilis & planè eximia ei inerat. In honore non preferebat diuitē pauperi, aut nobiles & potentes abiectis & vilibus: sed illis seueriorem, istis blandiorem se exhibebat. Famulos suos non affligebat, vt solent domini seruos, sed tāquàm fratres humaniter diligebat. Iam verò in tolerandis barbaris quanta comitas, patientia quanta? Non cessabat infideles suadendo ad fidem traducere, ingratos officijs lenire, contradicentibus leniter respon-

respondere, superbos humiliter tolerare. Ad quæuis dura & aduersa perferenda fortis, ad iniuriam omnem placidus, ad misericordiam facilis erat. Dicere solebat, res suas non suas esse, sed pauperum: quorum sanè procurator egregius fuit, omnia sua liberaliter illis impertiens, in cælis condens thesauros, vbi se sperabat feliciter sine fine victurum. Erat fide firmus, opere iustus, iudicio circunspectus, deuotione præcipuus, moribus suauissimus, sensu doctissimus, animo tranquillus, corde pijssimus. Semper seruabat in factis synceritatem, in corde puritatem, in actione virtutem, in moribus disciplinam. Exhibebat in simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, in humilitate modestiam, in adhortatione diligentiam, in adiuuandis laborantibus vigilantiam, in fouendis pauperibus misericordiam, in defendendis Catholicæ Ecclesiæ dogmatibus constantiam. Sermo eius semper comitate & charitate conditus erat, quo mentes audientium tanquàm luminare radiantissimum illustrabat. O verè imitandum virum, ô semen Abrahæ benedictum, ô proponenda omnibus Eligij exempla. Iure Abrahæ filius dicitur, non genere, sed fide: non progenie, sed imitatione: non stirpe, sed deuotione. Abrahæ benedictio dedit filium: Eligius verò benedictus, transit in numerum filiorum. Abraham Domino obtulit filium: Eligius munus præstantissimum obtulit seipsum. Et Abraham quidem dedit hæredem, Eligius hæreditatem: ille innocentem filium, hic omnem substantiam suam. Consequens indè fit, vt similitudo officiorum paria efficiat merita. Deniquè Abraham obtulit id, quod habuit: Eligius quicquid in mũdo habere potuit, Domino dedicauit. Sed hactenùs quidem, etsi parùm eleganter, tamen prolixè, de beati viri vita diximus, quanquàm longè minùs, quàm pro meritis & dignitate illius. Superest nunc, vt pro ædificatione multorum, eius è vita decessum commemoremus.

Pauperum est egregius procurator.

Collatio eius cum Abrahamo. Gen. 22.

De felicissimo beatissimi viri ex hac vita imminente decessu. *Cap.* 33.

CVm ergò beatus Eligius omnia mundi huius aduersa multiplicesq; labores diù fortiter tolerâsset, innumera misericordiæ & benignitatis officia præstitisset, optima viuendi exempla de se præbuisset, captiuos plurimos & propè innumerabiles redemisset, magnos monachorum & monacharum greges Domino collegisset, incredibilem eleemosynarum copiam in pauperes contulisset, & ingentes sibi meritorum thesauros coaceruâsset, annos iam natus amplius septuaginta, sentiens imminere dissolutionem corporis sui, quodam die cum discipulis suis in Nouiomensi oppido deambulabat, atq; interim casu eminùs conspiciens in fronte basilicæ beati Medardi parietem nonnihil diruptum, ruinam minari: ocyus iussit acciri artificem, qui parietem communiret. Dicentibus autem discipulis, vt opportunum tempus sustineret, quô & faciliùs & durabiliùs reparari posset, ille respondit: Immò iam fiat. nam alioquì Eligio superstite non fiet. Illo verò sermone mirè omnes consternati, gemebundi dixerunt ad eum: Non contingat, domine, nobis famulis tuis videre, quod dicis: sed potiùs ad Ecclesiæ suæ ornamentum & pauperum leuamentum, Christus tuam beatitudinem in multos annos florere velit. Tum ille, sublatis suppliciter in cælum oculis, ab imo pectore longa trahens suspiria, Non nostra, inquit, sed Domini voluntas fiat de me. Exigit sanè ipsa naturæ conditio, vt post longa vitæ huius oblectamenta tandèm eamus ad veniam. Sed & vobis expedit, vt à diuina voluntate, quam impedire non potestis, minimè discrepetis. sine dubio enim præfinitum tempus nunc adest. Omnibus igitur valdè mœrentibus, rursùs ait: Nolite, filioli, dolere hoc nomine, sed potiùs gratulamini mihi. Hoc tempus enim iam olim ego desiderabam, iampridèm hanc mihi missionẽ post longas vitæ huius ærumnas fieri peroptaui. Verùm illis gementibus, & tamen quadam adhuc ambiguitate hærentibus, illa tum colloquia intermissa sunt. Sed statim leui beatus vir febre laborare cœpit, certiusq; iam edoctus de obitu suo, iubet conuocari omnes ministros suos, quos ipse multo tempore & aluërat & instituerat, ijsque denunciat finem vitæ suæ iam impendere, atque vti semper consueuerat, inter cætera hortatur eos ad seruandam pacem mutuam, ad charitatẽ vel maximè colendam, vt quæ sit vnitatis & concordiæ vinculum. Deindè euocato Baldredo Tornacensis Ecclesiæ Abbate, sic ait: Ego, frater, quod certissimè futurum scio, te celatum nolo. Equidem iam sum abiturus à vita: te verò admoneo, nè vnquàm velis Turones redire: sed mane hîc apud fratres tuos. Quòd si secùs feceris, iam antè tibi prædico, viuũ te indè non rediturum. Quod quidem sic accidit. Baldredus enim post obitum beati viri sine dilatione Turones petijt, sed post dies non multos, turba in eum irruẽte, valdè cæsus, & tandèm interfectus est.

Summatim commemorãtur recte facta eius.

Præuidet sibi imminere mortem.

En vir sanctus, qui oĩa mundi delectamẽta penitùs contempsit, se ijs abũdâsse dicit, incredibili vtiquè modestia.

Eius prophetia.

Cui-

Cùm sic autem, vt dicere cœpi, vir beatus ægrotaret, & morbus ad quinq; vel sex dies ità eum infestaret, vt ipse tamẽ interìm scipioni innixus obambularet, morbumq; dissimularet: non cessabat ab opere Dei, bonam eam virtutum suarũ coronidem fore sperans, si ad extrema vsque perduceret id, quod per longa vitæ spatia constanter retinuisset. Pernox enim in vigilijs & orationibus, membra lassescentia spiritui seruire cogebat, & iam mente quodammodò in cælis degens, optatum iter lætissimus expectabat. Sentiens autem iam appropinquare felicissimæ migrationis diem, pridiè Calendas Decembris congregatis vndiquè famulis & discipulis suis, sic locutus est: Vltimam, dilectissimi, paruitatis meæ audite sententiam, & vos amantis suprema verba gratis animis accipite. Si mihi amoris vicem rependitis, mandata præpotentis Dei seruate: Iesum semper suspirate, præcepta eius vestris animis affigite, eius nomen, ità vt ego, amate: incertum vitæ lubricæ occasum ob oculos perpetìm habete, Dei tremenda iudicia nunquàm non formidate. Ego iam ingredior viam vniuersæ carnis. Itaque me posthàc habituri hîc non estis. Ego autem certè cupio dissolui, &, si Domino sic visum est, ire ad requiem. His dictis, cùm omnes flerent & eiularent singulatim euocatis ille vernaculis suis indicauit præstantissima monasteria, ad quæ ipso defuncto conferre se deberent, aitque eis: Eccè hodiè in manus vestras commendo salutem animarum vestrarum. Mementote admonitionum mearum, & iam singuli de vobisipsis cogitate. Eligius enim migrat, nec deincèps in hoc seculo erit vobiscum. Tum verò omnes, qui aderant, cum ingenti rugitu, singultibus vocem interrumpentibus, ità dixerunt: Cui nos, pater, relinquis? quid ità citò à nobis recedis? Cui orbatos tradis alumnos tuos, aut cui, pastor optime, gregem, quem ex gentibus congregâsti, fouendum committis? Scimus quidem iam olìm flagrare te Christi desiderio, sed salua tibi manent præmia tua: nec si diutiùs hîc eris, illa minuentur, immò aucta potiùs in dies cumulabuntur. Si igitur fieri potest, differ exitum: nè ille nobis omnibus afferat exitium. Non te cogit migrare ætas: nostrî, pater, miserere, quos deseris. Aut si omninò placet exire, nos habeto itineris comites. Nobis enim præstabilius est tecum mori, quàm sine te viuere. Absentiam tuã ferre non possumus. Neque enim habebimus similem tuî. Hæc atq; alia illis dicentibus, vir pijssimus vbertim flebat, lachrymis clementissimum eius animum satìs testantibus. Gaudebat se vocari à Domino, dolebat illos destitui. Incitabat pietas, nè eos desereret: Christi desiderium impellebat, nè diutiùs ab illo se separari pateretur, quem ardentissimè sitiebat, & oculis interioribus tota mente complectebatur. Tãdèm inter ipsas lachrymas ità rursùs eos compellat: Facessat mœror, nec mihi, quæso, fletu vestro molestiam afferatis. De recessu meo, si sapitis, gaudere vos potiùs conuenit, quàm lugere, etsì enim corpore absens ero, spiritu tamen meliùs vobis adero: atque etiamsì ego nullibì essem, Deus tamen semper vbiquè est. Illi equidem vos commendo: ego verò si quid bonifacere potui, vestris profectibus seruire volui. Scietis hoc in illa die, cùm iudicabit Deus occulta hominum, & dabit vnicuique secundùm opera eius. Scio quidem me ceu inutilem seruum non feciſſe vt debui, sed tamen Dominus nouit, quid voluërim. Vos ergò moneo, & per gloriosum Christi aduentum obtestor, vt si qua in vobis erga me charitas est, institutа & iussa mea seruetis, & monasteriolis meis, quæ Christo auspice condidi, vbì poteritis, solicitudinem adhibeatis: Valete viscera mea. Hæc cùm dixisset, die iam adueſperascente, fixis humì genibus, cum multo gemitu orauit Dominum, vt benignissima pietate sua daret pastorem commodum & humanum plebi suæ: Nè fiat, inquit, æterne pastor, hæc plebs sicut oues non habentes pastorem. Commendo tibi oues, quas mihi credidisti: & familiam omnem, quam per ministerium officij mei tuo sancto seruitio mancipâsti. Tuo, quæso, semper auxilio protegantur, tuo nutu gubernentur. O præstantem Eligij charitatem, & eximiam bonitatem. Iamiamque abiturus è mundo, suî quodammodò cura neglecta, aliorum, vtì semper consueuerat, tam solicitè memor est.

Mirabilis feruor spiritus eius.

Vltima eius adhortatio.

Dolent se à suo patre diuelli discipuli eius.

Rom. 2.

Orat Dominum pro idoneo successore.

Vt animam Domino reddiderit. Cap. 34.

Deindè in extremis positus, cùm modicus calor teperet in pectore, nec præter sensum quicquã viui hominis supereſſet, osculatus est discipulos suos, & per singulos plorans, Iam non vltrà, inquit, loquar vobiscum. Valete iam in pace, & me deincèps sinite quiescere. Redeat terra in terram. Quę eius verba omnium animos incredibili conficiebant dolore, ità vt lachrymas nulla ratione reprimere possent, & vox faucibus hæreret, conantesque linguas in verba prorumpere,

pere, ſingultus & ſuſpiria interpellarent. Sed hæc tamen vtcunquè depromebant: Dolemus quidem acerrimè nos tua præſentia orbari: ſed tua cauſa, pater optime, conſolamur nos, quòd poſt vitæ huius labores ad requiem æternam proficiſceris. Tum ille oculis manibusq́ue in cælum erectis, diù mente precabatur. Deindè in vocem prorumpens: Nunc dimittis, inquit, ſeruum tuum Domine, ſecundùm verbum tuum in pace. Memento quæſo, quòd ſicut lutum feceris me: & non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Memento meî, qui ſolus ſine peccato es, Chriſte mundi redemptor, & educens me de morte corporis huius, ſaluum me fac in regnum tuum cæleſte. Tu ſemper fuiſti protector meus: in manus tuas commendo ſpiritum meum. Scio me non mereri conſpectum tuum: tamen tu ſcis, quia ſemper ſpes mea fuit in miſericordia tua, & fides mea in tua credulitate permanſit. Et nunc quoquè in confeſſione ſancti nominis tui moriens, ex tremum, Chriſte, anhelitũ efflabo. Suſcipe ergò me ſecundùm magnam miſericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione mea. Aperi mihi properanti ianuam vitæ, & principes tenebrarum non occurrant mihi, nec conturbent me poteſtates aëris huius: ſed clemens dextera tua protegat me, & tua potentia me defendat, manusq́ue tua deducat me in locum refrigerij, & vel in vltimam manſionem ex ijs, quas præparâſti ſeruis tuis timentibus te. Sub his verbis reddit ſpiritum. Erat tum prima noctis hora: & eccè confeſtìm viſa eſt ex illis ędibus lux ingens & valdè coruſca ſurſùm aſſcendere, atque inter mirantium obtutus ſphæra ignea, crucis in ſe effigiem præferens, perniciter admodùm per denſas nubes in cælum penetrare. Atque hunc in modum ſancta illa anima, depoſita carnis ſarcina, & à vitæ huius angoribus liberata, ad ſuum iucundiſſima reuolauit authorem, & in antiquam poſſeſſionem poſt longam exilij huius peregrinationem, cælo gaudente, terra plorante, Angelis plaudentibus, ouans aſſcendit. Quàm verò ſanctus ille vir charus fuerit plebi, mox ab eius obitu declaratum eſt. Vix enim ſpiritum exhalauerat, & iam tota vrbs luctu omnia complebat, vt tanquàm communis parentis obitu, omnes orbitatis vulnere confecti viderentur. Compoſitum autem ex more corpus, in eccleſiam deportatum eſt, ibiq́ue pariter clerus in hymnis, populus in lamentis, noctem duxêre peruigilem.

Luc. 2.
Iob 10.
Pſal. 142.
Feliciſſimè exit è corpore ad vitam ſempiternam.
Ingens ſuî relinquit deſideriũ.

Vt ſanguis fluxerit è naribus eius, & vt corpus loco moueri non potuerit. Cap. 35.

MAnè ingens vtriuſque ſexûs multitudo ad oppidum aduolauit, itemq́ue regina Bathildis cum filijs & proceribus, multoq́ue exercitu. Et ipſa quidem regina properè ad corpus beati viri accurrens, magnam illic fudit lachrymarum vim, valdè dolens, quòd eum viuum non reperîſſet. Interìm iubet præparari omnia, vt poſſit corpus ad Calam monaſterium eius transferri. Sed cùm loco moueri non poſſet, magno animi dolore affecta eſt, curauitq́ue triduanum indicendum ieiunium: quod etiam ipſa cum optimatibus ſuis & clero ſeruauit, ieiunio etiam cum illis pariter perpetuas adiungens vigilias. Quæ cùm fierent, intantùm illa mœrebat & lugebat, vt nullo pacto lachrymas frenare poſſet. Cumq́ue præ nimio dolore deſiderium eius ferre non ſuſtineret, tandèm vt animo ſuo ſatisfaceret, detecto eius vultu, cum multis lachrymis oſculata eſt eum, itemq́ue pectus & manus. Eccè autem dum ſic palpat ſacrum corpus, tametsì erat hybernum tempus, & iamdiù illud fuiſſet exanime, prorſusq́ue frigidum, copioſus ſanguis ex eius naribus manauit. Id vbì viderunt Epiſcopi & regina Chriſtianiſſima, confeſtìm admouerunt lintea, ſummo ſtudio ſanguinem colligentes, eum pro magno munere in reliquijs ſeruandum ſepoſituri. Interìm expleto ieiunio, modis omnibus ſatagebat regina, vt corpus beati viri in Calam monaſterium eius transferretur. Sed ediuersò alij Pariſios illlud transferre volèbant. Quibus vtriſque ſe opponebant ciues Nouiomenſes, iuſtiſſimam hæreditatem corpus antiſtitis ſui ſibi vendicantes. Sub ea pia contentione, cùm Epiſcopi & præſtantiores quique fauerent reginæ partibus, decernerentq́ue ad monaſterium beati viri corpus eius transferendum, magnus clamor & tumultus ortus eſt in vniuerſo populo Nouiomenſi. Tum regina prudenti vſa conſilio, omnipotentis Dei iudicio rem totam committens: Faceſſant, inquit, verborum contentiones. Si placet Deo & ſancto eius, vt perducatur corpus, quò ego volo, ilicò ſe leuari ſinat. Sin aliter, iam experiamur. Mox accedunt ad corpus, vt illud tollant, ſed nulla vi moueri poteſt. Tentatur id ſubindè ab alijs atque alijs, & tandèm ab ipſa regina totis viribus in id incumbente, ſed nihil efficiunt. Tum regina ad proceres ſe vertens

Corpus ei⁹ loco moueri nõ poteſt.
Obſerua rẽ admirandã.
Corpus immotum permanet.

lam

Iam perſpicuè, ait, animaduertimus, nolle eum aliò abſportari. Permittamus igitur huic populo vel inuiti, quod hactenùs ſpontè noluimus. Aſſenſerũt omnes, & ſimul atquè feretrum leuare cœperunt, tanta facilitate motum eſt, vt commodè iam à duobus portaretur, quod pauloantè plurimi nec mouere leuiter poterant. Id miraculum cùm vidiſſet regina & ciues omnes, in Dei laudes eruperunt, dixeruntque: Mirabilis es Deus in ſanctis tuis. Cùm autem ad ſepulcrum deduceretur, tota penè ciuitas præſtò fuit ad funeris obſequia, multùm lugens deceſſum paſtoris ſui. Ipſa quoquè regina, licèt hyemis tempore palus valdè excreuiſſet, adduci non potuit, vt equo veheretur: ſed pedeſtri grauique labore ſequens feretrum per paludem, cum omni familia lamentabatur. O quantus ibì tunc erat luctus omnium, inprimìs autem monachorum & pauperum, quorum planctus per plateas omnes audiebatur. Cantabat clerus voce lachrymabili, & agmina plorantium miſerabiles in æthera dabant voces. Et vt in pauca conferam, plena erant omnia luctu incredibili: flebilibusque vagas implebant vocibus auras, clamabantque paſsìm omnes patrem ſe & nutritium perdidiſſe: nec facilè poterat pſallentis cleri cantus à lamentantis populi planctu internoſci. Et quis illo die tam ſaxeus aut planè ferreus eſſe poterat, vt cùm videret reginam & proceres, pauperes & * inopes, plebem vniuerſam tam miſerè plorare, non ipſe pariter acerbè fleret? Iam verò quis ſatìs explicare queat, aut ſiccis etiamnùm recordari oculis, cùm peruentum eſt ad ſepulturæ locum, quo ardoris deſiderio, quo amoris affectu, qua doloris vi & impetu retentum, compreſſum, retractumſit feretrum à populo, vt, quoàd fieri poſſet, maneret oculis expoſitum corpus, quò vel ſic vtcunquè ſuo ſatisfacerent deſiderio? Omnes ſtudioſè quaſdam inijciebant moras, nè ſepulcrum clauderetur. non enim ferre poterant eius abſentiam. Aegrè tandèm ab Epiſcopis populo ereptum, monumento traditum eſt: celeriterque aduoluto ſaxo, inprimìs reuerenter & honorificè illic habetur, aliquandò in gloria ſurrecturum. Ad extremum Regina venerabilis cum plebe valdè feſſa, poſtquàm illud reuerenter venerata eſt, ieiuna receſſit, luctuque eam non ſinente cibum ſumere, ſictriduanum lachrymabunda ieiunium expleuit.

Eccè miraculum.

Pſal. 67.

Summè oẽs lugent amiſiſſe ſe tantum virum.

* diuites

Reginæ Bathildis dolor ingens.

De celebritate funeris eius. *Cap.* 36.

COmparetur nunc, ſi placet, beati viri huius non funus, ſed triumphus, cum inani pompa ſeculi huius, & hominum diuitijs affluentium. Iſtos miſerè viuentes confuſis plauſibus turba inſaniens extollit: Eligium mundi huius ærumnis ereptum, cum ſummis laudibus cælicolæ in cælum deducunt. Iſti poſt pompas momentaneas truduntur in tartara: Eligius poſt mundi huius aduerſa omnia fortiter ſuperata, ſinibus patriarcharum excipitur. Iſti diuitiarum mole preſſi, ruunt in gehennam: Eligius eleemoſynis fultus, ſublimis fertur in cælum, cum beatis reſurrecturus in gloria. Illi ob mala merita pœnas dant mortis æternæ apud inferos: Eligius pro meritis beatis in ſinu Abrahæ quieſcit, ſine vllo metu iam felix. Iſti poſtremò in profundo tartari lugent miſeri cum damnatis: Eligius meus perpetìm laureatus, cum ſanctis omnibus in cæleſti paradiſo exultat. Gratias tibi inter hæc, & propter hæc, Deus fidiſſime retributor: quoniam reddidiſti ei magna pro paruis, & quieſcere eum feciſti in amœnitate ſempiterna & ſemper virentis paradiſi tui delicijs. Sed nè lectori nimietate faſtidium afferamus, de his dixiſſe ſatìs ſit. Volebam equidem, quòd iam admodùm multa dicta ſint, finem opuſculo imponere: ſed miracula, quæ ad ſanctiſſimum corpus eius aſſiduè fiunt, cogunt me addere nonnulla: ſed ità tamen, vt propter lectores, omiſſis plurimis, nè moleſtus ſim, pauca tantùm commemorem.

Mala & bona merita, diuerſa habent præmia.

De furto indicato. *Cap.* 37.

POſtquàm beati viri corpus mandatum eſt ſepulturę, caſu relicta ibì fuit pellis quædam caprina longè optima. ex Epiſcopi domo, quę feretro impoſita fuerat. Eam, cunctis abeuntibus, Vffo diaconus, natione Sueuus, clàm ablatam, in lectuli ſui ſtramine abſcondit. Reuerſi funeris miniſtri, vident eam non eſſe, nec mediocriter conſternati, paſsìm eam inquirunt. Sed cùm nulla ratione reperire poſſent, extitit inter eos non minima turbatio. Interìm nox cogit omnes dare ſe quieti, & eccè Abbati Sparno vir ſanctus in viſione appáret, blandeque, vt ſolebat, eum compellans, índicat locum, vbì res ablata haberetur. Altera luce Abbas, quid in viſione cognouerit, duobus fidelibus fratribus exponit: illisque aſſumptis,

Appáret Abbati Sparno S. Eligius.

abit ad lectum diaconi, quærit rem furto subductam, moxque inuenit. Tum accitum diaconum durissimè obiurgat, non tamen verberat, siquidem B. Eligius prohibuerat, nè id faceret. Vbi res ad aliorum notitiam perducta est, B. Eligium omnes cœperunt timere haud vulgariter, & ità vt par erat, perpetua eum veneratione prosequi.

Vt vinum cuidam auxerit. Cap. 38.

Item cuidã presbytero.

DVlciolenus presbyter, homo simplex & rectus, non longè à Lutetia degebat, eumque B. Eligius adhuc in corpore manens, oblata opportunitate crebrò inuisere solebat, & res necessarias liberaliter ei suppeditare. Cùm autem ab eius obitu fluxissent dies ferè triginta, aut non ampliùs, nocte per visum ei appárens, sciscitatur quinam habeat, aut cuius benignitate sustentetur. Tum ille, Benè, inquit, hactenùs habeo, precibus tuis adiutus. Putans autem corporaliter eum secum colloqui, maiori indè concepta fiducia, Parùm, ait, vini habeo ex ea vinea, quam per te Dominus mihi dedit, quæso, mî domine, vt pariter indè gustemus: simul calicem ei offerens. At vir sanctus porrecta manu benedixit poculo, iussitque refundi in vasculum, vndè vinum illud hauserat. Id illo faciente, confestim sublata visio est, & presbyter expergefactus, consternatusque, manè ingressus est cellam, in qua pridèm parùm vini reliquerat, diligenterque inspectis vasculis suis, vidit vas, in quo pauxillùm anteà fuerat vini, iam ad summum vsque repletum.

Obserua miraculũ.

Quid reginæ Bathildi iußerit denunciari. Cap. 39.

ALteri cuidam in Regis palatio commoranti in luculento habitu appárens, iussit, vt quamprimùm adeat Reginam Bathildem, admoneatque eam pro Christi reuerentia deincèps missa facere vestium aurea gemmataque ornamenta, quibus etiamnùm vteretur. Illo dissimulante, nocte altera rursùs appáret ei, repetitque eadem, quæ priùs mandârat. Sed illo minimè id auso Reginæ indicare, tertiò adest, grauiterque homini comminatur, nî faciat, quod iussus sit. At nec sic tamen iussa capessentem præ timore, mox febris infestat. Regina ad eum venit, causam morbi perquirit. Ea data opportunitate, aperit ille, quid ab Eligio audierit, statimque pulsa febre, reualescit. Porrò Regina ocyùs ponit ornamenta omnia, nihil præter manicas aureas retinens: cunctaque pauperibus distribuens, elegantiora quæque seruauit, atque ex ijs Crucem pulcherrimam fecit, eamque ad caput beati Eligij deponi iussit. Thecam quoquè ex multo auro & argento, in quo eius sacra ossa conderentur, miro opere conficiendam curauit, ità dicens: Hic vir beatissimus multorum sanctorum effecit thecas: & ego quoquè, vt dignum est, eius memoriæ, si potero, operam dabo. Cumque id fecisset, tanta deincèps à proceribus & potentibus ei loco auri & argenti atque gemmarum copia collata est, vt eam difficile sit verbis explicare.

Febre corripitur, negligens iussa eius: exequens, mox reualescit.

Nota studium veterũ erga sanctos.

Vt linteum thecæ eius sudârit. Cap. 40.

EA autem theca, propter auri gemmarumque splendorem, Quadragesimę diebus tegi solebat lineo panno, itemque holoserico sanè eleganti & precioso. Quod cùm aliquandò initio Quadragesimæ factum esset, post aliquot dies, multis adstantibus, contigit inauditum miraculum. Cœpit enim sudare linteum illud, sensimq; magìs atque magìs vapores exhalans, copiosiùs humectari. Quod vt viderunt qui tum aderant, rei nouitate obstupefacti, Christi eximiã illic aiebant declarari potentiam. Cùm autem etiam distillare cernerent linteum, senioribus id consultissimum visum est, vt ablato linteo à theca, exprimerent humorem in vasculum, isque pro medicina seruaretur. Sicque factum est, & ille liquor in vase æneo seruatus, multis posteà attulit sanitatem. Tanta autem fuit eius sudoris admirandi copia, vt pannus holosericus, cui erat linteum illud adiunctum, optimo colore tinctus, colorem illum amitteret, eoque linteum inficeretur. Duos ferè sextarios sudor ille compleuit.

Miraculum sanè stupẽdum.

De mira efficacia sudoris illius. Cap. 41.

EA tempestate aliquot Franciæ vrbes dirè vastabat morbus quidam, cuius pelendi causa credimus liquorem hunc diuinitùs collatum. Si quis enim illo correptus morbo, in mortis discrimen veniisset, & eum liquorem attigisset, confestim sanabatur. Erat tum Veromanduorum Comes Ingomarus, homo prædiues & potens. Is metuens vndiquè tum grassantem pestem, vbi didicit sudoris huius miraculum, totum se contulit ad B. Eligij patrocinium implorandum, atque eo-

Mira vis eiꝰ liquoris.

eodem

eodem liquore cum multa fide nonnihil sibi dari petijt, promittens, si sanctus Episcopus obtineret apud Deum, vt eius prædia nõ infestaret is morbus, decimas rerum suarum & maximam villam suam se eius Ecclesiæ delegaturum. Accepto igitur salutari liquore, inuisit prædia sua, iussitque omnes eorum incolas reuerenter eum attingere. Atque ità factum est, vt cùm vndiquè morbus ille prouinciam vastaret, nullum tamen ex ijs, qui erant ditionis eius, corripuerit. Quamobrèm valdè ille exhilaratus, decimam partem ex omnibus donauit Ecclesiæ S. Eligij. Fuit autem donum illud amplissimum, ità vt centum homines & pecora plurima cesserint Ecclesiæ illi.

Vt quendam percusserit, nequiter ipsi insultantem. Cap. 42.

QVidam cultor vineæ eiusdem Ecclesiæ, cùm esset desidiosus & negligens, sæpè à beato viro adhuc superstite reprehensus fuit: & vt curari posset, interdùm etiam minæ verberum ab illo intentatæ fuêre. Postquàm autem vir sanctus è vita decessit, homo ille stultus & insolens quodam die venit ad monumentum eius, insultans illi non absque cachinno, sicque, vt aiunt, garriens: Eccè qui mihi verbera minabaris, iam hîc iaces mortuus, ego verò aura vitali fruor. Dixit sic, moxque videt sibi adstantem beatum Eligium, & virgam, quam manu tenebat, vibrantem in caput suum, sicque dicentem: Animaduerte, serue nequam, non me esse mortuum, vt tu iactitas: sed reuerà me viuere, è terris ereptum. Ad hæc verba mox ab ictu cædentis intumuit viri caput, membra omnia mirè pressa sunt. Increscente dolore, vtraque manu complectens caput turgidum, per omnes vrbis plateas voce lachrymabili, quid sibi accidisset, enunciauit. Confluebant ciues plurimi ad hoc spectaculum non absque multo stupore, & quanuis nonnulli cuperent mederi homini, frustrà tamen id fuit: immò quanto plùs conabantur adhibere leuamenti, tanto magìs augebatur dolor. Tandèm post immensos cruciatus ad beati viri monumentum reductus, ibique à multis edoctus, pro culpa sua satisfaciens, post longa spatia ægrè potuit amissam recuperare salutem.

Obserua hîc, num sancti ignorent res nostras.

Vt vincula reorum apud eius ecclesiam rumpantur. Cap. 43.

SEd quis possit vllis verbis consequi omnia, quę illic Christus Dominus assiduè operatur? Si ob culpam suam vincti catenis per aggerem publicum, qui basilicę eius proximus est, ducantur, vbi ventum est contra basilicam illam, mox diruptis vinculis omnibus, soluũtur rei. Id vt certiùs constet, vnũ tantùm ex multis commemorabo. Vir quidam iure vel iniuria ferreis aliquandò constrictus vinculis, cùm ad supplicium duceretur, clàm è manibus trahentium elapsus, celeriter ad beati Eligij ecclesiam confugit. Cumque ad eius thecã venisset, & illic subsisteret trepidus, ilicò fracta catena décidit. Insecuti autẽ illum tortores, vt viderunt stare ibì liberum, furore pérciti, rursùm collo eius & manibus catenam injciunt, magna vi è templo eum extrahere conantes. Tum miser ille tremens & pallens, ad sepulcrum beati viri supplices tendit manus, &, O beate Eligi, inquit, placet ne tibi ad te confugientem tuo auxilio destitui? His dictis, ilicò magno impetu fracta catena, longiùs prosilijt. Ea re valdè perterriti omnes, qui viro manus iniecerant, in terram se abijciunt, & temeritatis suæ veniam cum ingenti metu precantur. Post aliquot horas venit eò loci eius Episcopus, & cùm audiuisset hoc miraculum, non credidit factum. Abiens autem è templo, simulatquè ascendit equum mansuetissimum, qui illum aduexerat, ab eo excussus, & humì collapsus, diris est doloribus affectus. Statìm igitur hæsitationis suæ reminiscens, coram omnibus culpam suam agnouit. Atque ità indè sublatus, & post multos dies restitutus, cautior deincèps fuit.

Eccè miraculà.

Præclarum miraculum.

Punitur à Deo, nõ credens miraculum factum.

De equo viri Dei, temerè ab Episcopo vsurpato. Cap. 44.

CVm adhuc in terris degeret vir beatus, equum habuit inter cęteros mansuetissimũ, quo, cùm poscęret necessitas, sedere plerunquè consueuerat. Post eius decessum, equus ille cessit Abbati eius ecclesiæ. Porrò Mommolenus eius loci Episcopus valdè illi inhians, vi eũ abstulit Abbati. Abbas nihil illi reluctari ausus, mox ad beati Eligij se monumentum contulit, eique rem totam commendauit. Itaque equus mox cœpit laborare ex pedibus, immò toto corpore tabescere. Id cernens Episcopus, adhibet medicum: qui etsì sedulam illi curam impénderet, nihil tamen potuit efficere: immò si quis vellet equum accedere, omni posita mansuetudine, calcibus cædebat, & morsus intẽtabat. Tandèm Episcopus veritus nè equũ penitùs perderet, cuidam matronæ eum dono dedit. Illa verò accuratè sanan-

Nota cælestem animaduersionem.

dum curauit: sed cùm aliquandò iter factura, eius tergo insedisset, ille frendens & calcibus verberãs, grauiter eam excussit, ità vt toto ferè anno decumberet. Tum illa remisit equum Episcopo, probra conuiciaque adiungens. Episcopus recepto rursùs curam adhibet, sed semper equus deteriùs habet. Adextremùm quidã religiosus presbyter consuluit Episcopo, vt equum restitueret Abbati, cui iniustè ablatus esset. Fecit sic Episcopus, & equus ad iustum possessorem postliminiò reuersus, intra paucos dies totus reualuit, pristinaque formæ elegantia & mansuetudo ei reddita est.

Mira sunt hæc.

Vt sacrum beati viri corpus eleuatum sit. Cap. 45.

CVm sic autem beati viri corpus ad latus altaris sepultum esset, Episcopo & Reginæ inprimis consultum visum est, vltra altare ei condere mausoleum, atque eò honorificè illud transferre. Eunt igitur, & diligenter inspiciunt locum, & eccè subitò in pariete vident instàr arcûs quandam apparere rupturam. Indè ergò colligunt, diuinitùs significari parietem illum eo loco demoliendum. Cumque id magna fidutia facere instituunt, ità paries ille absque vllo hominis conatu sponte collapsus est, vt nec hominem vllum, nec thecam ei propinquam vel tenuiter læderet. Mox itaque cœptum est egregium constrvi mausoleum. Aduentante autem anniuersario migrationis eius die, iam se præparabant ciues ad corpus eius honorificè transferendum. Regina quoquè vestes holosericas maximi precij apparabat, exutura illud alias, in quibus curârat anteà sepeliendum, & has nouas indutura. Ad ipsum autem anniuersarium diem conuenit in oppidum valdè frequens populus. Interìm canente clero, populo in vigilias incumbente, theca diligenter ablata est à monumento. Deindè sublato tumuli opertorio, suauissimus è corpore sancti viri manauit odor: quod quidem tam adhuc integrum planeque incorruptum cernebatur, vt viuere putaretur: quodque admirabilius est, barba & capilli eius, qui ex more abrasi erant vita functo, in sepulcro rursùs creuerant, cunctis ad nouum & inauditum miraculum obstupescentibus. At Episcopi cum multo timore leuantes illud è tumulo, exutis prioribus indumentis, preciosissimis, quæ Regina parauerat, induunt, magnoque studio sigillis munitum reponunt: atque ità demùm choro psallente, modulantibusque organis, indè inprimis reuerenter & studiosè translatum, in præparato mausoleo accuratè condunt & componunt, in dies maiori honore & veneratione prosequendum. Quæ autem deincèps miracula illic facta sint, iam partìm annotabimus.

Illustre miraculum.

O mirabilẽ Deũ in Sanctis suis.

De miraculis ad monumentum eius. Cap. 46.

DVo cæci aliquot diebus illic excubantes, lumen receperunt. Puella contracta sanata est. Alius quoquè cæcus illuminatus est. Sed hæc fortasis, dum lectori gratificari volumus, succinctè nimis dicimus. Paulò igitur fusiùs agendum est. Ad caput beati viri pendebat lampas. Ea cùm die quodam penè semiuacua esset, repentè apparuit plena oleo: igni quoquè diuinitùs accensa, ardere cœpit, atque ità deincèps plerunquè & impletur, & ardet. Cùm autem vir sanctus etiamnùm in terris ageret, Garifredus Comes Veromanduorum, quiddam in eum admiserat, quod etiam illo iam defuncto minimè expiârat. Tandèm post longa temporum interualla, negligenter oblitus culpæ suæ, venit adorare sepulcrum eius. Ardebat tum ex more lampas ea, quam diximus: sed Comite in templum ingrediente, confestìm extincta est. Id ille mox animaduertens, timens & pallens, orauit. Finita oratione, exijt è templo, & lampas lumen recepit suum, non humanitùs, sed diuinitùs, accensa. Indicauit id Comiti, iam equum ascendere volenti, vnus è famulis eius. Ille audiens, multùm doluit, & in seipsum descendens, cœpit excutere latebras conscientiæ suæ, vt sciret, qua culpa sua id accideret. Recordatur interim, quid olìm in sanctum Episcopum admisisset, festinusque redit ad basilicam. Sed postquàm pedem posuit in basilicæ pauimento, rursùs lampas extincta est. Tum ille nimiùm territus, cum lamentis & magno rugitu prosternit se corã beati viri sepulcro, & diutissimè pro culpa sua satisfaciens, se indignum & miserum fatetur, cuius causa lampas lucere desijsset: palamque protestatur, se ex eo loco non surrecturum, nisi priùs lampas ardeat. Post multas ergò lachrymas, lampadi restituta lux est. Qua re nonnihìl ille recreatus, iubet famulum ire ocyùs, & afferre vas argenteum sanè pretiosum: idq; Christi confessori obtulit, ad sepulcrũ eius illud deponens, promittens etiam, se nonnulla è facultatibus suis illi ecclesiæ collaturum. Deindè lætus abscedit.

Multa miracula.

Nota lector

Adorare, p venerari, frequens est apud veteres.

Res admirandæ.

De

De alijs miraculis. Cap. 47.

IVuenis quidam, Saxo genere, miserandum in modum cõtractus, & ad beati Eligij monumentum adductus, breuì curatus est. Fœmina quoq; muta & cęca, diù ad sepulcrum eius orans, tandèm somno oppressa, videt aduenire ad se S. Eligium, oculosque suos leniter tangere, & instrumento quodam chirurgico linguæ vincula molliter discindere. Expergefacta igitur, oculis inusitatam sentit lucem, & post multum ore reiectum sanguinem, loquitur promptè & expeditè. Alia puella muta eò perducta, docta est à templi custodibus mente implorare beati viri opem. Eam tandèm mater iubet illic hærere, donèc sentiat se adiutam: se domum abire velle indicat. Vbì ergò illa foribus templi propinquare cœpit, puella videt è lampade quiddam ad se dimanare, magnoque timore correpta, ruptis linguæ nexibus, sic locuta est: Ita´ne hîc me relicta, tu mea mater ascendis? Audiens hæc mater, celeriter redit ad eam: flensque præ gaudio, cupiensque etiam alios eius sermones audire, auidè illam compellat, & ad omnia planum atque absolutissimum ab ea responsum accipit. Mirantur omnes, qui adsunt, laudant Christi potentiam, & beati Eligij merita concelebrant.

Contractus sanatur.
Item cæca & muta.
Item alia muta.

De obitu Aureæ Abbatissæ & aliarum. Cap. 48.

PEste aliquandò Parisijs grassante, cùm iam aliquot virgines monasterij beati viri, cui Aurea Abbatissa præerat, ad Dominum migrâssent, sanctus Eligius apparuit cuidam adolescenti in ecclesia eius monasterij, veste candida & toga amictus. Illo autem præ timore se in latebras abdere volente, vir beatus blandè eum compellans, iussit properè ire ad Auream Abbatissam, dicereque ei, vt cum certis virginibus ocyùs ad ipsum veniat. Abit ille, dicit Abbatissæ quæ iussus erat. Surgit velociter Abbatissa, immenso affecta gaudio, & magna celeritate contendit ad templum. Sed postquàm eò venit, visio disparuerat. Nè tamen posset ambigere veram fuisse, relicta erat nebula, totam ædem replens, vndè etiam candelabra & vela rorem quendam stillare viderentur. Abbatissa igitur ad se reuersa, intellexit se ex hac vita euocari: protinusque sorores omnes conuocans, illis valedixit, quibusdam exceptis, quæ cum illa decessuræ erant. Mortua est deindè Aurea Abbatissa, & eam secutæ sunt ex eodem monasterio centum sexaginta sorores, ea tempestate defunctæ.

S. Eligius apparet cuidam.
Res mira.
Nota magnum numerum sanctimonialium.

Item de alijs miraculis. Cap. 49.

COmitis Garifredi scriba venit quandoquè ad basilicam sancti Eligij, & cùm post preces fusas, staret ad fores eius, videt illic pauperum gregem, stipem poscentium. Sed nihil apud se habens, quod illis daret, misericordia motus erga illos, mœstus intra se ait: Nunquàm vos talem habebitis consolatorem, qualis fuit hic sacratissimus antistes. Quid enim eum vnquàm retardare potuisset, nè in vos beneficia conferret, vosque surda transiret aure, vti iam multi faciunt, & ego miser? Dum ergò sic tacitus secum cogitat, visus sibi est tanquàm in ecstasi videre adstantem sibi beatum Eligium, simulque in manu sua vel veste cernit aurum, quod pauperibus eroget. Quod etiam absque mora fecit, multa secum cogitans de eo, quod acciderat necopinanti.

Obserua miraculũ.

De filio Ebroini sanato, &c. Cap. 50.

EBroinus vir illustris, præfectus palatio, siue, vt vulgò dicunt, maior domûs, filium habuit Bobonem, ipsi & matri eius vnicè charum. Is morbo grauissimo correptus, magnum parentibus mœrorem attulit, præsertìm quòd morbo inualescente, vita eius desperaretur. Sed tamen parentes, de miraculis beati Eligij magna spe concepta, munera ei offerunt, & balteum filij elegantissimum apud sepulcrum eius deponunt. Eodem temporis puncto puer reualescit, ac deincèps mansit incolumis. Vir quidam nefarius de admisso crimine se purgaturus, non dubitauit ad sepulcrum beati viri falsum iurare. Sed simulatquè iurauit, iusto Dei iudicio, venter eius crepuit, effusisque in terram visceribus, indignam vitam digna morte finiuit in terrorem multorum.

Præclarum miraculũ.
Terribilis mors peierantis ad sepulcrum S. Eligij.

De vltione illius, qui agrum ecclesiæ S. Eligij sibi vendicauit. Cap. 51.

VIr quidam agrum ecclesiæ sancti Episcopi apud Caluomontem situm, sibi rapaci cupiditate vendicare voluit, sed obsistebat ei Sparnus, eius ecclesiæ Abbas. Res ad palatium regis relata est, pronunciatumque à rege, vt si Abbas in sacro loco iurare vellet, agrum esse ecclesiæ, eum ipse retineret. Sed Abbas maluit virum illum pertinacem iurare suum esse agrum, & non ecclesiæ. Lata igitur sententia est, vt vir ille cum multis alijs iuraret. Sic enim apud Francos in more positum est. Verùm Abbas alijs omnibus remisit iuramentum, nè alterius flagitio implicarentur: solus ille agri vsurpator, procerum sententia iurare iussus est. Itur ergò ad ecclesiam B. Eligij, venitur ad sepulcrum eius, expectatur ab omnibus rei euentus. Vir temerarius rem paruipendens, importuna audacia imponit manum loco sacro, sed cùm vix medium expressisset iuramẽtum, toto corpore contremiscit, caput retrorsùm in ceruicem curuatur, diductoque ore, & magno indè fumo erumpente, cùm hoc solum dixisset, Abba Sparne, recipe terram tuam: repentè humi prosternitur, & infelicem animam exhalat. Alius quidam cùm illic peierâsset, & domum ceu victor lætus rediret, priusquàm limen domûs suæ attigisset, extinctus est. Vndè tantus omnes inuasit timor, vt nullus hodiè etiam in causa iustissima ad sepulcrum eius iureiurando se obstringere ausit: sed si iuramentum faciendum sit, ad ostij circulum non sine magno timore id fiat.

Mos Francorum iurare volentium.

Horrenda vltio periurij.

Item alterius.

De quodam dæmoniaco, itemque morbida fœmina, curatis. Cap. 52.

DAemoniacus quidam, importunissimo correptus dæmone, incredibili furore & amentia rumpebat catenas, compedes, & clausta ostiorum, quorundam nares, aliorum aures mordicùs apprehensas lacerabat. Eius parentes summoperè cupiebant eum ad beati Eligij memoriam adducere: sed qua id possent via, propter hominis rabiem, non videbant. Tandèm reperto consilio, miro quodam ligneo instrumento constrictum, ægrè septem viri eò perducere potuerunt. Perductus autem, paulò pòst, beato Eligio orante, & Christi gratia largiente, sanatus est, & ibidèm in clerum assitus, admodùm religiosè vixit. Modoleni cuiusdam ciuis Nouiomensis vxor pia valdè, toto corpore intumuit: sensimque morbo ingrauescente, vir eius, homo centenarius, de sepultura iam cogitabat. Ei obuiàm factus Abbas ecclesiæ beati Eligij, discit ex eo periculum vxoris eius: simulque rogatur, vt in basilica eam sinat sepeliri. Abbas, his auditis, celerrimè contendit ad sepulcrum beati antistitis, tollensque de oleo illic manante, ad fœminam moribundam se confert. sic enim per visum iusserat ei beatus Eligius. Ingressus, videt inter lachrymantes cognatos & amicos fœminam decumbere inflato valdè corpore, & iam planè frigido: mox illud vngens oleo, ità ait: Hæc mandat S. Eligius, vt in virtute nominis Christi sana consurgas. Dixit sic, & oleo sancto viscera fœminæ penetrante, illa palpebras commouet, & tanquàm è somno grauissimo euigilans suspirat. Iudè mira celeritate detumescente corpore, auctisque viribus, resident: statimque dolore omni euanescente, nec vllo remanente tumore, faciei quoquè restituto decore, è lectulo se proripit, laudans & prædicans Deum, qui ipsam à morte reuocâsset: Deindè compellit omnes mensæ assidere, ipsaque illis accuratè ministrat.

Dæmoniacus immanis curatur.

Mira vis olei sepulcri eius.

De fure indicato. Cap. 53.

IN rure Nouiomensi furtum perpetratum fuit, sed fur ignorabatur. Iuuenis autem quidam suspectus de furto, cùm eo nomine compellaretur, in patrem suum crimen conferre conatus est. Habebat enim quiddam cum illo controuersiæ, eique insidias molliebatur. Vterque igitur sistitur coram Episcopo & Comite: filius multis modis studet patrem reum efficere: pater verò, vti erat, se innoxium demonstrare. Alij fauebant filio: alij iniquum dicebant, fidem adhibere filio patrem insimulanti. Cùm sic autem longa fieret altercatio, nec facilè quisquam ausus esset ferre sententiam, Episcopus tandèm communicato cum Comite consilio, rem statuit beati Eligij iudicio permittendam. Ducuntur ergò ambo ad beati viri monumentum, & iuramentum facere iubentur. Iuuenis simulatquè iurare cœpit, arreptus à demone, magna vi in terram eliditur, atque illic miserè seipsum discerpens, tremensque & spumans volutatur. Ità prodito iam fure, ab ecclesia recedunt omnes. Tandèm diù malè mulctato iuuene, cum multi pro eo orarent beatum Eligium, curatus est.

Cælestis vindicta in periurum.

De alijs miraculis. Cap. 54.

Lepro-

Leprosus quidam ad sepulcrũ beati viri mirabili modo sanatus est, radio quodam indè exeunte, & in eius horrida vulnera se infundente. Quem secutus est multus hominis sudor, & cum sudore omni putredine abeunte, relicta est cutis mũdissima, atque adeò restitutus est homo, vt nulla lepræ vestigia in eo cernerentur. Claudus quoquè curatus est à beato viro, illi per visum apparente. Contrà autem fur quidam sacrilegus, aliquandò è templo egressis custodibus, aurea quædam ornamenta beati antistitis monumẽto subducere volens, catenam auream vi attrahens confregit: vndè tantus excitatus est sonus, vt extra templum procùl audiretur à custodibus: simulque homo nefarius ità diuinitùs ad limen ecclesiæ detentus est, vt loco mouere se non posset. Itaque accurrentibus custodibus, deprehenditur in sacrilegio, profert res ablatas, petit veniam sacrilegij, humaniter ignoscunt custodes, abscedit liberè, nullo iam eius gressum retardante. Vir quidam nobilis ob culpam non magnam prorsùs infensum habuit principem. Adducitur ergò in palatium, & capite damnatur. Interìm seruãdus traditur Amalberto Comiti Nouiomẽsi. Post aliquot dies audit è famulis eius, proxima luce se capite plectendum. Valdè ea re consternatus, omni spe euadendi sublata, hoc solo se consolabatur, si posset obtinere, vt eam noctem apud S. Eligium duceret peruigilem. Eo igitur impetrato, ardentissimo animi desiderio properat ad sancti mausoleum, tota penè nocte in lachrymis & gemitu est, orans sanctum Episcopum, vt in crastinum suo ipsi velit patrocinio adesse. Post absolutos à Clero nocturnos hymnos, nimio mœrore depressus, obdormit: & eccè mox adest S. Eligius, humanissimoque vultu blandè eum consolans, pollicetur se futurum apud principem, nec ipsum vllas daturum pœnas, sed cum principe in gratiam rediturum. Eodem die accitus à principe, liber dimissus est.

Not. hanc leprosi curationem.

Fur deprehenditur in sacrilegio.

S. Eligius apparet cuidam.

De capillis beati viri quædam admiranda. Cap. 55.

CVm beatus Eligius apud Turones adhuc laicus sancti Martini thecam fabricaret, cuiusdam matronæ hospitio vtebatur. Ea cernens virum sanctum iugiter eximijs operibus intẽtum, (vt erat reuerà promptus ad omne opus bonum, creber in precibus, largissimus erga pauperes) non temerè sibi persuasit eum esse Dei seruum. Cumque aliquandò tonderentur pili capitis & barbę eius, illa pannum lineum, quo exceperat pilos, & quicquid ex pilis ipsis colligere potuit, ei linteo inuolutum in arca reposuit. Permultis indè labentibus annis, fœmina eius rei penitùs oblita fuit. Post obitum autem beati Eligij sæpè noctibus audiebat in cubiculo suo suauissimam psalmorum melodiam. Curiosè itaque explorare volens, quid agatur, videt per foramina quædam miram radiare lucem. Cumque id crebrò fieret, admodùm perterrita, non audebat noctibus manere in ædibus suis: nec tamen recordabatur pilorum, quos illic olìm ex fide condiderat. Accito autem ad se Agerico, ecclesiæ S. Martini Abbate, rem ei exponit: dicit lachrymabunda, se non posse securam cubare in domo sua. Ille scisciatur ex ea, an ne aliquis seruus Dei illic quandoquè manserit, vel num quod à sanctis viris munusculum acceperit, aut certè an non ipsa aliquandò quasdam sanctorum reliquias abstulerit. Tum illa veluti per somnium, pilorum beati Eligij reminiscens, pectus crebrò verberat, indicatque Abbati se olìm pilorum S. Eligij segmina collegisse, & fideliter illic reposuisse. Mox igitur ad locum accedentes, inueniunt pilos illos admodùm suaueolentes, prorsusque incorruptos. Indè ergò facilè colligi potuit, & quanti apud Deum meriti esset beatus Eligius, & quàm grata fuisset Deo fides mulieris, cùm post tot annorum curricula eo in loco diuinitùs tam admiranda fierent. Audiui autem posteà, illic elegans constructum oratorium. Quiddam simile huic contigit in monasterio Nouiomensi, à beato viro constructo. Sanati sunt etiam quidam contactu earum rerum, quibus vir Dei, adhuc viuens, aliquandò vsus esset.

Vide vt Deo honestet etiam extremas reliquas sanctorum suorum.

Vt punitus sit, qui pro reliquijs eius prœcium à quodam extorsit. Cap. 56.

VIr quidam non longè à Rhemis habitans, religiosæ mentis studio voluit in prædio suo in beati Eligij honorem basilicam construere. Ea autem iam absoluta, reliquijs eiusdem sancti viri ornari eam cupiens, ad Nouiomenses profectus est, & ab illis optatum munus impetrauit. Sed cùm indè recedere vellet, clericus quidam cupiditatis œstro percitus, vi eum detinuit, dicens se non passurum vt cum reliquijs abeat, nisì priùs aliquo dato munere. Ille vt posset ex eius manibus euadere, munusculum quoddam tristis ei largitus est. Quod

Basilica in honorem S. Eligij.

Vide vltionem cælestem.

clericus auidissimè complectens, mox in sinu abscondit. Et eccè repentè immisso diuinitùs igne, pectus cum vestimentis ardere cœpit, ità vt alta voce exclamans diceret: Parce sancte Eligi: miser ego nihil tale deincèps faciam. Mox illi, qui aderant, properè ei vestimenta fumantia detrahunt, munusque acceptum reddunt ei, qui dederat, ilum iam dolentem & multùm lachrymantem ad beati Eligij monumentum adducunt: vbi oleo vnctus, vix tandèm ab incendio illo liberatus est. Equidem nihil dubito idcircò hoc ei accidisse, vt pudefiat & reprimatur similium improba cupiditas, qui non verentur exacta pecunia sanctorum reliquias venundare. Cesset igitur, obsecro, locis omnibus hæc contagio, nè simile quid accidat similia facientibus.

De hominis cuiusdam temeritate punita. Cap. 57.

* villam

Pœna irreuerenter tractantis lectum sancti viri.

SOlebat vir sanctus, adhuc in corpore manens, crebrò venire Compendium, regale * oppidum, & trans fluuium propinquum Isaram apud Vualdolenum habere hospitium. Postquàm autem desijt esse in humanis, ille eius hospes lectulum eius absque vlla tanti viri reuerentia demolitus est, & è sponda, quam sæpè sua manu triuerat vir beatus, limen effecit, atque cum sua coniuge eo loco, quo vir Dei cubare solebat, se reposuit. Eccè autem eádem nocte acerrima febre correptus, nauseat, tremit, sudat, pallescit: pedes, quibus spondam calcauerat, dolent, & magno ardore æstuant, ità vt ingredi non posset. Interìm dum ille sic cruciatur, vxori per visum præcipitur, vt quamprimùm ab eo loco recedant, spõdam instaurent, totumque lectum, vti priùs erat, diligenter restituant atque componant. Sed illa negligenter visionem obliuiscente, maritus acrioribus vrgetur dolorum stimulis. Proxima nocte etiam ipse admonetur, nisì ocyùs ex illo lecto recedat, fore vt seueriùs castigetur. Post eam visionem nonnihil se remittente febre, vt potuit, celeriter surrexit, spondam ilicò collegit, diligenter ablutam in locum pristinum restituit, lectumque instaurauit, & ab illo deincèps se abstinens, temeritatem suam pœnitentiæ multa satisfactione expiauit, atque ità demùm curatus est. Eo miraculo posteà diuulgato,

Miracula ad lectum eius.

cœperunt vndiquè aduentantes ad eum locum munuscula inferre, cœperunt etiam crebra fieri miracula, & multi eò frequentes aduenire. Id non multa sine admiratione cernens Vualdolenus, domo illa relicta, & beato Eligio æternùm dedicata, in propinquas ædes commigrauit. Indè ea domus diruta est, & basilica illic constructa, atque in ea lectus ille repositus, mirificè ornatus cernitur. Locus ille in ditione est

Clemens Episcopus Bellouacēs.

Clementis Episcopi Bellouacensis, multaque illic miracula fiunt: è quibus, breuitatis studio, non nisì duo commemorabimus.

De duobus miraculis, ad lectum beatissimi viri editis Cap. 58.

DVo Reges, germani fratres Clotarius & Theodoricus, quandoquè è palatio egressi, orandi causa ad eam basilicam accesserunt. Absolutis precibus exeuntes illos quidam proceres admonuerunt, vt aliquam eleemosynam pro sancti Eligij veneratione illi loco tribuerent. Sed Rex senior contempsit: iunior verò aliquot solidos ex radianti metallo ibì reliquit. Vbì ad palatium reuersi sunt, Rex senior Clotarius molesta confestìm febre vexatur: totoque corporis ardore ad caput tendente, secutus est vehementissimus dolor dentium. Nocte igitur illa in summis cruciamentis transacta, manè recordatur, quid hesterno die neglexerit, seque confert ad beatum Eligium deprecandum, cui etiam per hominem fidelem multos misit solidos: qui simulatquè illati sunt in templum, dolor omnis repentè sopitus est. Puella quædam eodem ferè tempore desponsa, malo dæmone instigante, ab alio turpiter vitiata est. Sponsus id suspicatus accidisse, vrget eam, vt iureiurando se probet innocentem. Illa, vtpotè adultera, incunctanter offert iuramẽtum, nihil prorsùs periculi metuens. Iubet ergò sponsus, vt ad beati Eligij lectum hunc, de quo paulò suprà diximus, sola iuret. Eunt pariter in ecclesiam: puella proterua & insolens sine vllo metu ad lectum accurrit: sed mox vt illi iuratura manum imposuit, viribus destituta corruit: cumque eam circunstantes alij leuare vellent, tremens & spumans inter manus illorum animam expirauit. Sponsus id cernens, multùm quidem expauescit: at tamen Christi potentiam & beati Eligij iudicium laudans, non sine metu recedit. Multa alia ibidèm, Domino iubente, miracula fiunt, in quibus est etiam illud, quòd lampas oleo abundè cælitùs impletur: quo sancto liquore muti illic perunctì, varijs liberantur incommodis & morbis. Et hæc quidem omnia

Clotarium Regẽ febris vexat.

Ilicò sanatur.

Vide exemplum terribile.

Lãpas oleo cælitùs impletur.

apud

apud Compendium fiunt. Consimilia autem perpetrantur miracula apud alium quendam lectum eius, qui in quodam monasterij eius prædio, quod Victuriacum vocant, asseruatur: quæ omnia si commemorare pergamus, onerosi erimus. Nos verò iam summoperè ad finem properamus.

Generalis quædam miraculorum commemoratio. Cap. 59.

AD sepulcrum beati viri multæ catenæ diruptæ, multæ compedes fractæ, cippi dissipati, multaque alia visuntur certissima argumenta miraculorum, quæ illic facta sunt & fiunt: è quibus tamen nos vel pauca, vel potiùs nulla retulimus, quòd omnium oculis exposita sint. Neque verò, vt in plerisque solet, hæc miracula illic fieri cessant, sed quotidiè vndiquè aduentant morbidi, & sanantur, ferro vincti absoluuntur, claudi carrucis aducti, suis pedibus recedunt: periuri aut arripiuntur à dæmone, aut moriuntur, dæmoniaci liberantur, cæci illuminantur. Multi quoquè sanantur morbi oleo illic succrescente: immò quisquis eo perungitur, quacunque laborat infirmitate, statim fugiente morbo, curari potest. Oleũ ad sepulcrũ eius nascẽs morbidos sanat. Sed quia iam vtcunquè absoluimus optatum opus, lectorem rogamus, nè vilitatem sermonis nostri planè despiciat. Fortassis potuissent dicià nobis pleraque elegantiùs: sed studio sic stylum temperauimus, vt res potiùs, quàm verba, lectori commendaremus. Maximè verò ab hoc opere cothurnus tumentis eloquij remoueri debuit, quod de tanti antistitis humilitate manauit. Me quoquè deuotum potiùs, quàm temerarium fuisse, præsens pagina testabitur. Neque enim confidentia viriũ mearum, tantam in me prouinciam recepi, cùm scirem absurdum esse, tantæ historiæ tantillum adhiberi authorem: sed cùm sim debitor decem millium talentorum, vel parùm aliquid ei, à quo accepi, reddere volui: planè dignum & iustum arbitratus, vt exiguum talentum in laudem sancti viri & gloriam omnipotentis Dei expenderem: & quod ab illo indignus percepi, eidem subiectus impenderem. Tibi nunc, Christe, librum hunc contra æmulos omnes defendẽdum commendo: tibi deuotionis meæ dicta supplex committo: tibi in his omnibus & per hæc omnia pio, vt possum, affectu persoluo laudem & præconium, qui tulisti adiutorium, quô posset cõfici opus optatum. Tibi ergò laus, tibi gloria, tibi honor creatori & recreatori hominum Iesu Christe, qui cum Deo patre & spiritu sancto viuis & regnas Deus per infinita secula seculorum, Amen.

*Epistola beati Audoëni ad *Robertum Episcopum Parisiensem de vita S. Eligij.* * Rodobertum

DOmino sancto, & à nobis in charitatis vinculo iugiter amplectendo Rodoberto papæ, Dado salutem. Vitam beati Eligij, quam nuper, frater charissime, descripsimus, per præsentem latorem strenuitati argutiæque vestræ * emendandam direximus. Quæsumus ergò, vt sepositis paululùm curis exterioribus, studium illic adhibeas quantocyùs: &, si quid fortè aut mea, aut notariorum incuria in verbis, vel syllabis incompositum, aut minùs aptum deprehenderis, iuxta prudentiam tibi collatam studiosè emendes, nobisque demùm emendata restaures. * concertãdam Vide sancti Audoëni humilitatem.

Epistola Roberti Episcopi Parisiensis, qua beato Audoëno respondet.

DOmino verè sancto, culmine Apostolico sublimato, mihique modis omnibus venerabiliter præferendo, domino & patri Dadoni, * Rodobertus peccator. Decreueram quidem gratificæ iussioni vestræ, venerabilis pater, obtemperare, nisi imperitiæ meę prudentia vestra in dictandi studio tantoperè obuiâsset. Totum itaque volumen, quo vita sancti continetur Eligij, à summis ad ima vsque solerti, vt iusseras, cura quidem percurrẽs, nihil omninò, quod adijcere emendareque deberem, vsquàm potui reperire: sed magis potiùs, quod admirarer, venerarer, præferrem & prædicarem. Et vt vera fatear, pinxisse mihi illic vidéris sanctitatis tuæ, immò beatissimi antistitis Eligij integerrimam formam, ità vt nihil prorsùs defuerit ex cunctis sancti virtutibus, quod non potentatu verborum per singula inuestigaueris, ventilaueris, celsoque in sublime phaëo sustuleris. Vndè equidem animo iam meo ex eius vbertate refoto, exemplari etiam integerrimi voluminis fratribus mihique cõfecto, toto demùm volumine sanctitati vestræ remisso, orationum vestrarum supplex quæso suffragium domine semper Dado. * Robertus

F. Laur.

F. Laur. Surius pio Lectori.

EQuidem libentissimè, propter authoris reuerentiam, beatissimi Eligij vitam, sicuti ab illo edita est, integram nihilq; mutatā edidissem, candide Lector: sed cùm eam ex quodā MS. codice de scriberem manu mea, & iam aliquousquè progressus, viderem eam valdè prolixam, nonnulla etiam subindè repeti, quædam etiam multis verbis fusè & copiosè dici, quæ possent paucis compræhendi: temporis angustijs exclusus, & nè opus nimiùm excresceret, coactus sum nonnulla aliquot locis omittere, quædam contrahere, quibusdam etiam aliquam lucem afferre. Quæ cùm sine styli mutatione commodè fieri non possent, inuitus pleraque reddidi verbis meis, sed ità tamen, vt æquus lector facilè id boni consulturus sit, cùm nihil historiæ integritati detractum aut diminutum sit. Est autem ab eodem authore Audoëno etiam tertius liber scriptus de vita S. Eligij, sed illum omisi, quòd non nisi Epitome sit eorum, quæ duobus hisce libris à nobis editis, continentur. Vale.

DE S. NATALIA, cuius festum occurrit prima Decembris, quærat Lector in Vita S. Adriani octaua Septembris, tomo 5.

DE S. AGERICO VIRDVNENSI EPISCOPO CARMEN FORTVNATI PRESBYTERI, QVEM QVAEdam historia commemorat ab illo humaniter hospitio exceptum fuisse.

Decembr. 1.

VRBS Virduna breui quanuis claudaris in orbe,
Pontificis meritis amplificata places.
Maior in angusto præfulget gratia gyro,
Agerice tuus quam magis auxit honor.
Plurima magnarum fudisti semina laudum,
Quæ matura operis fertilitate metes.
S. Agerici liberalitas in inopes. Tempore præsenti victum largiris egenis.
Vndè futura dies centuplicabit opes.
Dogmatis arcani reseras penetralia pastor:
Non solùm dapibus, pascis & ore greges.
Instaurat & condit templa. Templa vetusta nouas preciosiùs, & noua condis,
Cultior est Domini, te famulante, domus.
Egregios fontes sacri baptismatis exples:
Tam pia diuino fonte repletus agis.
Candida syncero radiat hæc aula sereno,
Etsi sol fugiat, hîc manet alta dies.
Ad noua templa auidè concurrunt vndiquè plebes,
Et tribuis populis plus in amore Deum.
Te solamen inops meruit, te nudus amictum,
Et solus cunctis potus & esca manes.
Felix qui meritis æternæ lucis amator,
Tempore tam modico non moritura paras.

Aliud eiusdem carmen.

PHœbus vt elatum suspendit in æthera cursum,
Purus & igniferum spargit vbiquè iubar:
Effusis radijs totum sibi vendicat orbem,
Montes, plana replens, ima vel alta tenens:
Sic præsul splendore animi cum sole coruscas:
Ille suis radijs fulget, & ipse tuis
Agerice sacer, cuius sermone colente,
Ecclesiæ segetes fertilitate placent.
Rebus pauper, diues virtutibus. Terrenis rebus sterilis, fœcunde supernis:
Cuncta caduca negans, diues iture polis.
Carnis amarus amor. Illecebris mundus, mundi lasciua repellens:
Nil cui subripuit carnis amarus amor.

Lubri-

Lubrica culpa perit, neque mors de crimine gaudet,
Cùm tua delictis libera membra vides.
In templis habitando pijs sic purus haberis,
Vt tua corda, pater, sint pia templa Dei.
Eligit in tali se Christus vase recondi:
Quam sibi purgauit, possidet ipse domum.
Non dolus in labijs, non sunt fera nubila mentis:
Synceris animis vernat in ore dies.
Doctiloquum flumen salienti fonte refundis,
Et sensus steriles voce rigante foues. Doctrina eius.
Ardua cælorum pandis mysteria terræ,
Per quem plùs Dominum scit, timet, orat, amat.
Dogmate diuino præsul facunde triumphas:
Das pastor monitis, nè premat error oues.
Delicijs reficis, quas cælum, arua, vnda ministrant,
Et satiat populos hinc cibus, indè fides.
Sumit pauper opem, tristis spem, nudus amictum:
Omnia, quicquid habes, omnibus esse facis.
Sic tibi longa salus maneat, licèt indè futura,
Atque diù pastor pro grege vota feras.

VITA SANCTI PETRI, COGNOMENTO CHRYSOLOGI, RAVENNATIS ARCHIEPISCOPI, EX *Hieronymi Rubei libro secundo historiarum Rauennatum, collecta.*

SVCCESSOR Iohannis Rauennatum Archiepiscopi qui vidit Angelum, numeratur Petrus Rauennas vocatus, cognomento Chrysologus, quòd ea fuerit suauitate sermonis, vt aureum orationis flumen funderet. Blondus hunc patria Rauennatem fuisse scribit, & Fori Cornelij Episcopum, sed fallitur, cùm ex Foro Cornelij, vbi natus erat, in Archiepiscopum Rauennatē fuerit electus. Nam Rauennates, vt moris erat, cùm Archiepiscopum ab eis creatum, Romam ad Xystum tertium Pontificem, qui Cælestino successerat, vnà cùm Cornelio, Fori Cornelij Episcopo mīsissent, vt confirmaretur electio, Xysto ferunt per quietem Petrum Apostolum atque Apollinarem se ostendisse, qui medium sibi adolescentem haberent, prædicerentque illum Archiepiscopum Rauennatem vt crearet: ab Rauennatibus electum non confirmaret. Quapropter cùm postridiè Rauennates adessent, primò reijcit quem elegerant: iubet deindè omnes ad se accedere qui illic essent, vt eum Archiepiscopum faceret, quem Petrus & Apollinaris præmonstrâssent. Sed cùm ex Rauennatibus neminem illius similem fuisset conspicatus, Cornelio Episcopo mandat, vti suos in medium proferat. Eminebat inter cæteros, vitæ innocentia ac doctrina Petrus, Cornelij Diaconus. Hunc cùm illius similem cognouisset Xystus quem in somno viderat, Archiepiscopum Rauennatibus præficit. Rauennatibus autem id ægrè ferentibus, rem omnem aperit: vndè maxima reuerentia apud omnes Petro conflata est. Petrus inuitus & non absque ingenti molestia Archiepiscopus factus, Rauennam reuersus, summa gratulatione ab Valentiniano primùm & Galla Placidia, mox ab omnibus Rauennatibus excipitur. Ille ab eis id vnum petere dixit, vt, quandò tantum oneris pro ipsorum salute subire non recusauit, studerent ipsi monitis suis obtemperare: præceptisque diuinis non obsisterent.

3. Decembr.

S. Petr⁹ hic, cur Chrysolog⁹ cognominetur.

Diuinitùs eligitur in Episcopum Rauennatē.

Sūmo gaudio à Rauēnatibus excipitur.

Intereà Galla Placidia D. Iohanni Baptistæ egregiam ædem, iuxta domum suam, extruendam curauit, vniuersæ ædificationis negocio demandato Baduario Patricio Rauennati. In eo templo Barbatianus Deo seruiens, multis prodigijs innotescebat in dies magis ac magis: ex quibus illud maximè commendatur, quo Iuliani Rauennatis nobilissimi viri filium, strumis ità laborantem, vt ab omnibus iam esset desperatus,

Extat de S. Barbatiano sermo beati Petri Damiani. quære

31. Decemb. præsenti tomo, post ei⁹ Vitam.

tus, sanauit: cùm sacris peractis cubiculum ingressus, mox ex cera emplastrum, imminutumque panem cum oleo mixtum, vlceribus imposuisset, signoque Crucis obsignâsset, repentè enim disruptis illis vermes egressi sunt, & puer ingenti miraculo in sanitatem restitutus.

Pari felicitatè ac prodigio, Theodoram primariam mulierem, refractario sanguinis fluxu ad desperationem laborantem, sanauit. Cùm enim vir sanctus, deductus ad eam, in qua expressa mortis effigies videbatur, eam intuens dixisset: Christus, qui hoc morbi genere laborantem liberauit mulierem, te sanet: Quamobrèm eius nomine tibi prædico, surge & ambula, Theodora statim ad sanitatem reducta est, cuius beneficij magnitudine commota, frequēs deinde virum sanctum conueniebat, ab eoque de Christi religione docebatur. Verùm Vrsicius Theodoræ maritus, intantùm ob id zelotypiæ cæco furore exarsit, vt quadam die sub auroram in Barbatianum, qui orabat in templo Deum, districto ense impetum fecerit: sed continuò aruit manus, immobilisque permanens, viro sancto orante, Deus illi restituit sanitatem.

Matt. 9. Luc. 8.

S. Barbatianus mulierē à sanguinis profluuio liberat.

Miraculū.

Per idem tempus Petrus Archiepiscopus, ad Ecclesiæ administrationem conuersus, Tricollim aggressus est, quod ædificium, ad trium collium simulacrū extructum, sacerdotibus Vrsiani templi, stationem tutam assiduamque præbebat. Id à successoribus admirabili ædificatione absolutum, nunc non extat. Eius vicem reddunt horti, qui circa Vrsianam ædem conspiciuntur. Templum præterea sacrauit, quod diuo Iohanni Baptistæ Baduarius iussu Placidię ædificauerat. Cumque Placidia Ariminum se contulisset, incumbens in ędificationem templi D. Stephano, haud procùl ab vrbis mœnibus, dedicati, incidissetque Barbatianus in leuem quidem morbum, sed pertinacem qui illi postremus fuit, Petrus certiorem fecit Placidiam, quæ omnibus repentè relictis, Rauennam conuolauit, vbi non multò pòst Barbatianus tranquillè & placidè animam exhalauit. Ab Petro Archiepiscopo ablutus, & aromate conditus, sepultus est in monumento iuxta aram maximam diui Iohannis Baptistæ. Temporum successu, cùm eius nomini erectum fuisset templum, haud procùl ab D. Zachariæ, illuc cadauer importatum fuit. Cæterùm tandèm corruente templo, ac potiùs ædicula, in Vrsianam ædem est translatum.

S. Chrysologus Tricollim ædificat.

Templū D. Iohan. Baptistæ confecrat.

S. Barbatianum sepulturæ tradit.

Interea cùm Eutyches Byzantius Abbas, factiosorum ope, disseminaret falsam doctrinam, asseuerans in Christo diuinam naturam cum humana in idem recidisse, Leoque Pontifex, qui Xysto successerat, tricentorum & sexaginta Episcoporum ad Chalcedonem conuocato Concilio, eam pestem restinguendam summa ope niteretur, Petrum Chrysologum iussit ad Concilium aduersùs Eutychen quæ viderentur scribere. Quod & Petrus fecit adeò luculenter, grauiterque & piè, vt ad hanc vsque ætatem eas literas quæ extant, viri omnes docti mirentur, & primo loco habeant.

Concilium Chalcedonense.

Chrysologꝰ aduersùs Eutychen scribit doctissimè.

Accessit Rauennam hoc tempore, ad Valentinianum, Germanus Altissiodorensis Antistes, eximia vir sanctitate, ab eo, Placidiaque matre honorificè exceptus, vbi cùm in argenteo vase ad eum misisset aliquandò Placidia lautissimos cibos, quibus cœnaret, ità munus accepit, vt seruis præbuerit cibos: vas autem argenteū voluerit apud se esse, egenis viris distribuendum: Ipse Placidiæ panem ex hordeo in scutella lignea remisit, quod illa viri sancti munus venerabunda acceptum, summa semper apud se veneratione habuit, scutellamque ligneam argento circundedit. Cùm verò semèl ad cœnam Germanum inuitâsset, ille benignè assensus, vectus asello ob id quòd vix pedem mouere posset, confectus inedia & castigatione corporis, contigit vti asellus, qui nihilo, quàm Germanus, firmiori valetudine erat, inter cœnandum moreretur. Quod cùm resciuisset Placidia, iussit generosum equum maximæ mansuetudinis afferri. Sed Germanus, cùm suum se velle asinum diceret, petereturque, vti sibi locus in quo cadauer esset indicaretur, ad illum productus, Surge, inquit, reuertamur ad hospitium: statimque & asellus rediuiuus surrexit, & Germanum reuexit vndè discesserat. Verùm non multò pòst, Germanus multò antè ab se præuisam atque prænunciatam mortem Rauennæ cum vita commutauit, septimo postquàm laborare ex febre cœperat die. Eius cadauer à Petro Chrysologo Rauennatum Archiepiscopo ità conditum, vt in Galliam importari, quemadmodùm moriens Germanus petierat, posset: quod & Valentinianus curauit faciendum. Petrus sancti viri cucullam & cilicium sibi habuit, ac nè quid pius hæres ex intestati bonis non posslideret, sibi vendicauit.

Istius Germani Episcopi vita habetur 4. tomo, Iulij 31.

Abstinentia eius & corporis mortificatio.

Asellum suū mortuū resuscitat.

S. Chrysologus Germanum Episcopum sepelit.

Aedificationi posteà intentus, in Classe extruxit mirabilis magnitudinis fontem duplicem

duplici alto muro extructo. Diuo etiam Andreæ Apostolo, iuxtã Vrsianam ędem, haud procùl ab Posterula, quam Vincilionis appellant, ædificauit egregium templum, ligneis tamen columnis suffultum: supra valuas, eius imago, emblematico vermiculatoque opere picta conspiciebatur. Cùm verò hoc tempore, Rauennates ad deorum commentitiorum simulacrum, quos antiquitas, ante partum Virginis, errore delusa, coluerat, personati Calendis Ianuarij, tota vrbe, per ludum, discurrere consuêssent, ipse multis concionibus habitis, eam pernicioſam consuetudinem tollere conatus est. His absolutis, Chrysologus cùm imminere sibi extremum vitæ diem, diuinitùs intelligeret, decimumque iam annum Rauẽnati Ecclesiæ præfuisset, contulit se ad Forum Cornelij, vbì diui Cassiani martyris templum ingressus, muneribus tributis, Deum precatus atque ipsum Cassianum martyrem, qui benignè eius animam exciperent: hortatusque Rauennates, qui illum fuerant insecuti, vt in deligendo optimo pastore inuigilarent, nec discederent ab diuinis mandatis, initio Pontificatûs Leonis primi placidè ac trãquillè ex hac vita migrauit tertio Nonas Decembris annum Domini circiter quadragesimum supra quadringentesimum. Sepultus est ibidèm iuxta aram D. Cassiani, vbì & nunc quiescit. Eius tamen brachium auro ac gemmis ornatum, in Vrsiana æde veneramur. Inter alia, quæ reliquit, doctrinæ monumenta, eius ad populum conciones, diuino spiritu & eximia pietate religioneque illustres, ab omnibus bonis & doctis iudicantur. Communi omnium consensu in Diuos relatus est, eique anniuersarij honores ob id decreti.

S. Andreæ Apostolo templũ ędificat, & cultum falsorũ deorum tollit.

Feliciter obit.

Sanctorum catalogo ascribitur.

VITA SANCTI ELOQVII ABBATIS LATINIACENSIS, VT VIDETVR, A MONACHO VVALciodorensi conscripta, habetur in peruetusto MS. codice Ecclesiæ Traiectensis.

REGNANTE Clodoueo Christianissimo Rege, venit beatus Eloquius ad Galliarum litora ex Hyberniæ regione, cum aliquibus venerabilibus viris, videlicet Fursęo, Vltano, Foillano, Boëtio, Ettone, & cæteris confratribus. Cumque plura monasteria, per insulas maris cõstruxissent, & per Britanniam ac Saxoniam transuecti essent, plurimum ibì populum Domino acquisierunt. Tunc quibusdam causis ingruentibus, relictis ibidèm monasterijs expulsi à populo & Rege, causa visendi Romam profecti sunt, atque à Clodoueo memorato perhumaniter excepti, in loco qui dicitur Latiniacus monasterium extruxerunt: ibique fratribus ordinatis, S. Fursęus cœptum volens prosequi iter, nõ multò pòst apud villam Peronam defunctus est, beato Eloquio monasterij Latiniacẽsis & animarum curam relinquens. Post multos verò dies, S. Eloquius sciens discipulorum animos diaboli instinctu contra se excitatos, relictis omnibus, cum paucis fratribus super fluuium Isaram nominatum, in loco qui antiquo vocabulo * Girimacus dicitur, ibidèm eremiticam vitam duxit. Vbì & à viris religiosis honorificè susceptus, atque ab Eligio Nouiomi Episcopo, viro venerabili, vndiquè per suam diœcesim licentiam prædicandi accipiens, multos orationeægros pristinæ sanitati restituit: ac sanos & incolumes in viam veritatis induxit.

3. Decemb.

Saxonia hęc pars Angliæ est, à Saxonibus olim occupata.

De his omnibus lege vitam S. Fursei, 16. Ianuarij circa finem.

Extat S. Eligij vita 1. Decemb.

Quadam autem die, dum ad eius cellulam quidam æger eleemosynam peteret, vir Domini quod ad manum porrigeret non inuenit: iam enim cætera in vsus pauperum expenderat: tantæque eius inopiæ condolens, in oratione prostratus, profusis lachrymis Domino supplicare cœpit, vt qui cæco nato oculos aperuit, & quatriduanum Lazarum resuscitauit, ipse pristinam ei conferre dignaretur sanitatem. Statimque pro foribus Domino gratias agens profectus est ab infirmitate plenissimè curatus. Cumque fama longè lateque diuulgaretur, quòd vir Domini precibus apud Deum, multis incolumitatem impetraret, cœperunt in grabbatis ægros plurimos offerre, quos ille tangens sancti olei liquore, post susceptam be-

Iohan. 9.

Iohan. 11.

Aegrũ oratione sanat S. Eloquius.

Eccè vim sacri olei.

nedictionem sanos dimisit. Viri itaque religiosi circuniacentis loci, magno gaudio replebantur, quòd apud eos talis vir habitandi moram elegerat, atque eius oratorium, ex agris, vineis, & pratis omnes magnificè honorauerunt.

Quadam verò die cùm operarios in vineam cõduceret, ac operantibus adstaret, venit quidam eiulans & clamans: Heu me miserum, eccè filium meum vnicum, quem ex sacro fonte aqua baptismatis abluisti, in domo mea semiuiuum reliqui: succurre illi, obsecro. serue Dei, & eum adiuua. Cumque eum leniter cõsolaretur, quòd ex hac infirmitate non esset moriturus, eccè mater pueri occurrens, dixit: Noli molestare virum Dei, iam enim filius noster mortuus est. Quod vir Dei audiens, Euangelica verba profudit, dicens: Docuit nos Dominus spe obtinendi orare, dum ait: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis. Credite igitur, & fundamus ad Deum preces, & recipiet puer sanitatem. Cumque orationi simul incumberent, eccè puer sanus effectus, seu potiùs rediuiuus, venit ad locum, vbi sanctus Dei orabat. Quem cùm viderunt parẽtes eius, gratias Deo egerunt, qui saluat sperantes in se. Multa quidem & alia sunt, quæ per eum Dominus dignatus est operari, quæ breuitatis ergò missa facimus.

Matt. 18. Mar. 11.

Mortuum resuscitat.

Feliciter obit.

Igitur sanctissimus Dei famulus Eloquius, vitæ cursu fideliter peracto, repletus omnium bonorum operum fructu, ad cæli gaudia, tertia die Decembris ascendit. Cuius corpus sepultum fuit à fidelibus in quodam monticulo, iuxta aggerem publicum super fluuiolum nomine Sommeron. vbi posteà ædificata est ædicula super tumbam eius, propter crebra miracula ibidèm ostensa.

Miracula ad sepulcrũ eius.

Tempore Ludouici Imperatoris mulier quædam Richildis nomine, diù cæca, ad ecclesiam eius veniens, statìm ad sepulcrum eius illuminata est. Alia nomine Herlefreda cæca, & totis neruorum compagibus dissoluta, illuc deportata, ipsa die videns, & sana, est regressa. Alia nomine Germuara, per annum contractam habens manum dexteram, ibidèm est curata. Alia nomine Gertrudis de pago Hasbanico, dextro lumine priuata, ibidèm illuminata fuit.

Translatio eius.

Odo Caroli Simplicis tutor & regni gubernator. Aimonius lib. 5. cap. 41. Papirius Massonus lib. 2. Annalium. in Carolo Simplice.

CVm ergò temporibus Regis Francorum Odonis, plurimæ fierent circunquaquè stragcs Christianorum ex crudelitate Danorum, ac multa incendia ecclesiarum ac villarum agerentur: sancti Eloquij pariter cremata est ecclesia. Posteà sæpiùs in eo loco à transeuntibus auditæ sunt voces suauiter psallentium, & luminaria ardentia de nocte conspiciebantur. Cùm verò huiusmodi signorum fama circunquaquè percrebuisset, ac maximè quòd sanctus Dei absque ecclesiastico cultu sub dio & in deserto loco solus iaceret: Hardericus venerandus Comes cum Heresinde coniuge sua clarissima, accesserunt ad Rodohardum tunc temporis Laudunensem Episcopum, petentes vt licentiam daret aliorsùm corpus illud sanctum transferre, vbi honorabiliùs possit custodiri. Quo concesso, delatũ est sancti viri corpus ad hãc præsentem ecclesiam Vualciodorensem. Vbi cùm intrâsset, multi hac die ex varijs infirmitatibus, antequàm Missarum solennia complerentur, sanati sunt.

Transfertur corpus eius in monasterium Vualciodorense.

Alia permulta miracula.

Presbyter huius ecclesiæ nomine Dendinus, febricitans, statìm vt huius limen ecclesiæ trãsiuit, sanatus est. Alius per xvj. annos cæcus, illuminatus est. Paralyticus in porticu huius ecclesiæ solitus eleemosynã petere, sanatus est. Posteà quidam à dæmone grauiter obsessus, vbi ad sepulcrum eius obdormiuisset prostratus, statìm surrexit, & sanus in domum propriam est reuersus. Illius itaque translationis ac sepulturæ decus, tertio Nonarum Decembrium celebratur cum honore ad laudem nominis Dei, qui viuit in omnia secula Amen.

VITA

VITA S. BIRINI EPISCOPI DORCESTRIENSIS ET CONFESSORIS, INCERTO QVIDEM *authore, sed fide digna.*

SANCTVS Birinus à Papa Honorio ad prædicandum verba salutis genti Anglorum directus est. In præsentia autem eiusdem Pontificis Honorij, in intimis vltrà Anglorum partibus, quò nullus doctor præcessisset, sanctæ fidei semina se sparsurum promisit. Vndè etiam iussu eiusdem Pontificis per Asterium Genuensem Episcopum in Episcopatûs consecratus est gradum. Porrò ad litus Britannici freti arrepto itinere perueniens, asscensurus nauem, diuina celebrat mysteria: sibi suisque viaticum parans, salutaris hostiæ pia libamina Deo obtulit. Vrgente verò nauigationis articulo, ad nauem festinans introducitur: & insurgente vento, dum alta sulcarent pelagi, reminiscitur Birinus ferem præcipuè charam amisisse, & nautis vrgentibus impeditum, in litore, vndè asscenderat, reliquisse. Dederat enim ei Honorius Papa pallã, super quam corpus Christi consecrabat, & in qua corpus Dominicum inuolutum, & ad collum suspensum, semper secum ferebat, atque inter sacranda sacrosancta mysteria super sanctum altare ponere consueuit.

Decemb. 3.

S. Birinus proficiscitur in Britanniam.

Viaticũ spirituale peregrinãtibus necessariũ, ob pericula.

Fide igitur armatus, in mare descendit: Deum authorem habens, per mare securus incedit: & recepto quod reliquerat, ad nauẽ regreditur. Offendit autem illam quasi immobilem stantem, cùm paulò antè per vndas maris velociter currentem reliquisset. Vt autem in eam ingressus est, nec vna quidem in vestimento eius aquę gutta depræhensa est. Id nautæ videntes, flexis genibus tanquàm Deum eum adorauerunt, & complures ex eis ad fidem Christi, prædicante illo verbum Dei, conuersi sunt. Intrante porrò illo in portum apud Occidentalium Saxonum gentem, qui antiquitùs Geuissæ vocabantur, cùm omnes ibidèm paganissimos inueniret, vtilius esse ratus est ibì potiùs verbũ Dei prædicare, quàm vltrà progrediendo, eos, quibus Christum annunciaret, inquirere: maximè cùm populi cateruatim irruerent, audire cupientes beatum antistitem, & tum corporis, tum cordis auribus, quę ab illo dicebantur, humiliter complectentes.

Ambulat siccis pedibus super mare.

Erat verò in ea prouincia mulier quædam annosa, quæ longo tempore nec videre, nec audire poterat. Ei per visionem dictum est, vt ad beatum antistitem, recepturа sanitatem, ire festinaret. Surgens igitur mulier, ducem parat, qui gressus eius regat. Episcopus autem visa illa motus pietate, auribus & oculis eius signum Crucis impressit: & mox depulsa cæcitate, visus redditur, & surditatis excluso vitio, auditus reparatur.

Signo crucis sanat surdam & cæcam.

Euangelizante porrò illo in ea prouincia, cùm Rex Cinigilsus catechesi instructus, fonte baptismi cum sua gente ablueretur, sanctus Nordanhumbrorum Rex Osuualdus eum de lauacro exeuntem suscepit: sicque pulcherrimo prorsùs Deoque digno consortio, cuius erat filiam habiturus coniugem, eum priùs secunda regeneratione Deo dedicatum, sibi filium accepit. Donauerunt autem ambo Reges eidem Episcopo ciuitatem, quæ vocatur Dorcic, id est, Dorcestra, ad cõstituendam illic sedem Episcopalem. Anno autem tricesimooctauo ab ingressu S. Augustini in Angliam, prædicare cœpit S. Birinus Vuestsaxonibus, & eos baptizare. Porrò anno Domini sexcentesimo tricesimoquinto, tempore Regis Cinigilsi, canonicos regulares instituit apud Dorcestram, ab Oxonia milliaribus septem distantem: vbì ipse & successores eius viginti & septem Episcopi, annis circiter quadringentis & quinquaginta septem, fuêre: sed Vuilhelmo Conquæstore regnante, Remigius Episcopus eam sedem in Lincolniam transtulit. Stephano autem regni gubernacula moderante, Alexander Episcopus canonicos regulares Dorcestræ instituit.

Vuestsaxonibus, id est, occidentalibus Saxonibus.

Anno 1067 is regnauit.

Beda venerabilis de gestis Anglorum libro 3. cap. 7. scribit, beatum Birinum factis dedicatisq; ecclesijs, multisque ad Dominum pio eius labore populis aduocatis, migrâsse ad Dominum, & in eádem ciuitate sepultum esse: & post multos annos, Hedda Episcopatum agente, eum indè in Vuentam ciuitatem, id est, Vuintoniam, translatum, & in ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli honorificè

ficè collocatum. Sed Dorceſtrenſes canonici in hoc Bedæ non aſſentientes, ad

Literæ Honorij III.

Honorium Pontificem ſcripſerunt, quibus ille hunc in modum reſpondit: Honorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Stephano Archiepiſcopo Cantuarienſi, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, & dilectis filijs Archidiacono & Officiali Cantuarienſ. ſalutem & Apoſtolicam benedictionem: Ex parte dilectorum filiorum Abbatis & cõuentûs de Dorceſtria, fuit nobis humiliter ſupplicatum, vt corpus ſancti Birini, qui olim à felicis recordationis Honorio Papa prædeceſſore noſtro in Angliam deſtinatus, claræ memoriæ Regem Angliæ ab idolatria cum gente ſua conuerſum baptizauit, & multis coruſcans virtutibus, feliciter officio legationis impleto, defunctus & ſepultus in ſuo monaſterio in loco humili extitit, cùm nomen eius in ſanctorum catalogo habeatur, faceremus in loco magis idoneo collocari. Nos igitur de veſtra diſcretione plenam fiduciam obtinentes, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs ſi rem inueneritis ità eſſe, præfatis Abbati & conuentui, vt corpus ſancti prædicti ad locum transferant digniorem, authoritate noſtra licentiam concedatis. Datum Lateran. ſeptimo Idus Martij, Pontificatûs noſtri anno octauo.

Archiepiſcopo autem Stephano prædictis Archidiacono & Officiali vices ſuas committente, pluribus conuocatis anno Domini milleſimo ducenteſimo viceſimoquarto, inter multos teſtes, quidam canonicus iuratus dixit crebrò ſe audiſſe Vuilhelmum canonicum dicentem, quẽdam ipſi in viſu ſæpiùs apparuiſſe, iuſſiſſeque ſepulcrum quoddam inquirere in eccleſia Dorceſtrẽſi ante altare ſanctæ Cruceis, vbi inuenturus eſſet corpus S. Birini: factaque ab Abbate poteſtate, quæſito ſepulcro & aperto, præſentibus Abbate & canonicis, inueniſſe corpus Epiſcopi integrum cum duplici ſtola, & infula rubra è panno ſerico, atque cum Cruce è metallo confecta, pectori eius impoſita: deniquè cum calice ad vmbilicũ eius poſito. Poſt hanc autem corporis inuentionem, quidam ſeptennij cæcitate laborans eò venit, & viſum recepit. Adoleſcens à natiuitate ſurdus & mutus, & audiendi & loquendi ſibi ſenſit redditam facultatem: qui quidem ait, in viſu iuſſum ſe ire Dorceſtram, ſanitatem illic conſecuturum. Cùm autem reſpondiſſet neſcire ſe locum, cum qui apparuit, dixiſſe, ſe ipſum velle ducere. Atque ità expergefactum ſe ab eodem perductum eſſe ad locum. Vbi cùm curatus eſſet, & Anglicè loqueretur, canonicum quendam ioco dixiſſe ipſi: Qui te loqui docuit, non fuit aulicus: nam alioqui potuiſſet docere te aliud idioma. Tum verò intra triduum ità perfectè Gallicè, vt Anglicè, ſe loqui cœpiſſe. Eſt illic etiam quidam excitatus mortuus, leproſus mundatus, rurſusque duo alij à morte ad vitam reuocati, & ab ipſo ortu mutus, loquendi beneficio donati.

S. Birinus iubet corpus ſuum inquiri.

Eius corpus inuenitur.

Miracula poſt corporis eius inuentionem.

Quæ quidem omnia, & plura alia cùm ab Abbate & cõuentu propoſita fuiſſent, quæſitum eſt ex eis, num qua ſcriptura cum corpore reperta eſſet. Abbate id negante, cunctis conſentientibus, apertum eſt ſepulcrum: inuentaq; ſunt oſſa omnia naturali ſitu & ordine collocata, ſed carne in cineres redacta. Inuentus quoquè eſt annulus, itemque Crux plumbea ſuper pectus eius, calix paruus, particulæ veſtimentorum eius, duæ ſtolæ, ſed nõ integræ. Inuenta eſt etiam crumena quædam ſerica ſuper pectus eius, itemque pera ex vna parte auro contexta: in qua omnes aſſerebant pallam ſuprà memoratam, cum Chriſti corpore fuiſſe, cuius cauſa, vt dictum eſt, ſupra mare ſiccis pedibus ambulauit. Exclamauit autem Abbas quidam: Certus equidem ſum, iſthuc corpus eſſe ſancti Bertini. Audiui enim hac nocte quaſi cuiuſdam magnæ perſonæ vocem eiuſmodi: Nè dubitetis de inuentione corporis beati Birini. Totum corpus reperietis, ſed redactum in cinerem. Quæſtum deindè eſt ex Abbate, quid reſponderet ad id, quod Beda ſcriptum reliquit, beatum Birinum ſepultum quidem fuiſſe in eccleſia Dorceſtrenſi, ſed poſt multos annos ad eccleſiam Vuentanam tranſlatum. Ille verò non negauit ità ſcriptum eſſe, ſed addebat, in Chronicis non ſolùm viſa, ſed etiam audita annotari. Tum

Bertini, non Birini, corpus Vuintoniã tranſlatum.

prætereà aiebat, corpus cuiuſdam Epiſcopi, in angulo retrò oſtium eccleſiæ ſepultum, Vuentanam ſiue Vuintoniam tranſlatum fuiſſe, oſſibus quibuſdam in ea eccleſia relictis: nec credendum eſſe, talem Epiſcopum atque Legatum, tam vili loco humatum eſſe. Deniquè addebat, poſt primam beati Birini inuentionem quendam ſanctæ vitæ virum, incluſum apud Haliuuelle extra Oxoniam, Matthæum nomine, audiuiſſe vocem dicentem ſibi: Birinus in pauimento, Bertinus retro oſtium

ostium: qui quidem Bertinus decimus à Birino Episcopus fuit. Ad extremum affirmabat, multa Dorcestræ miracula fieri, Vuintoniæ nulla.

Aliæ literæ Honorij III.

De ijs autem certior redditus summus Pontifex, ità rescripsit: Honorius Episcopus &c. Venerabili fratri Stephano Cantuarien. Archiepiscopo, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, & dilecto filio magistro Othoni subdiacono nostro, salutem & Apostolicam benedictionem. Dilectis filijs Abbate & conuentu de Dorcestre olim nobis insinuantibus, quòd corpus beati Birini Episcopi in eorum ecclesia in loco humili requiescit: & humiliter supplicantibus, vt illud faceremus in loco magis idoneo collocari: tibi frater Archiepiscope, ac dilectis filijs Archidiacono & Officiali Cantuar. per nostras dedimus literas in mandatis, vt si inueneritis rē taliter se habere, concederetis ipsi Abbati & conuentui authoritate nostra licētiam corpus ipsum ad locum magis idoneum transferendi. Nupèr autem recepimus tuas, & eorum Archidiaconi & Officialis literas, continentes quòd ipse Archidiaconus vice tua & Officialis prędicti, personaliter ad locum ipsum accessit, & accitis viris vita & fama conspicuis, super hoc veritatem quanta potuit diligentia inquisiuit. Licèt autem per ea, quæ inuénit super inuentione sepulcri, vbi prædicti sancti corpus requiescere dicitur, ac super miraculis, quibus diuina dignatio locum ipsum ad inuocationem nominis præfati glorioßissimi Sancti, tam misericorditer, quàm mirabiliter modernis temporibus illustrauit, necnon per indicia in sepulcro ipso, quod fecit aperiri, reperta, * nobis fuit verisimile visum, quòd eiusdem sancti corpus in loco requiescit eodem: quia tamen in libro Bedæ de Gestis Anglorum, legitur, corpus ipsum apud Vuintonienſem ecclesiam olim fuisse translatum: verentes procedere in negocio, contra tanti viri dicta nè argueremini aliquid præsumpsisse, negocium ipsum ad Apostolicum iudicium remisistis, processum ipsius Archidiaconi nobis sub sigillis vestris fideliter transmittendo. Quanquàm igitur ex ipso processu appareat euidenter, locum ipsum tot & tantis, tamque claris per æpedicti sancti merita glorioſa coruscare miraculis, ac verisimile sit, & meritò credi possit, quòd ipse glorioßissimus sanctus locum ipsum sua præsentia corporali nobilitat, quem ad inuocacionem nominis eius diuina potentia tot & tantorum miraculorum attestatione illustrauit: nè tamen in tali negocio aliquid de contingentibus omittatur, processum ipsum vobis sub bulla nostra duximus remittendum, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandantes, quatenùs ad Vuintonienſem ecclesiam personaliter accedatis, & inquiratis solicitè, si per miracula facta in ipsa Vuintonienſi ecclesia mirificauit Dominus sanctum suum. Et si vobis constiterit, miracula paria vel maiora his, quæ continentur in processu prædicto, ad inuocationem nominis dicti sancti facta esse in ipsa Vuintonienſi ecclesia, negocio supersedeatis eodem, nobis, quod inueneritis, literis vestris fideliter intimantes. Alioquin cùm verisimile sit, immò dubitari non debeat, quin ipse Beda in Anglorum historia multa retulerit de auditu: & etiam esse potuerit, vt cùm duorum sanctorum pontificum, Birini scilicet & Bertini, corpora in præfata ecclesia de Dorcestre, sicut ex ipso processu colligitur, fuerūt tumulata, quod Beda de Bertino scripsit, fuerit de Birino receptum, nomine Scriptorum negligentia vitiato: æpedicti sancti glorioßissimum corpus pronuncietis requiescere in æpedicta Dorcestre ecclesia, quæ ipsius sancti meritis tot tantorumque miraculorum fulgore noscitur illustrata, ipsi Abbati & conuentui tribuatis authoritate nostra licentiam ipsum corpus in locum magis idoneum transferendi. Datum Reatine Nonis Augusti, Pontificatūs nostri anno decimo.

for. * vobis

Nota de authoritate Bedæ.

Miracula S. Birini meritis facta.

Executionem huius Bullę nusquàm reperire potui: nóui tamen, sicut in illo loco didici, corpus S. Birini glorioßum de loco, vbi in memorata ecclesia antiquitùs fuerat sepultum, cum magno honore, sicut intuentibus liquet, esse translatum. Obijt autem tertio Nonas Decembris.

DE SS. CLAVDIO & HILARIA ac filijs eorum, quære in Vita Chrysanthi & Dariæ 25. Octobris, Tom. 5. cap. 12. & 13.

DE TRANSLATIONE verò SS. Gutuualdi & Bertulphi, quæ in tertium diem Decembris incidit, quære in Vita eiusdem Bertulphi, quinta Februarij cap. 30. in primo Tomo.

S. BARBARÆ VIRGINIS ET MARTYRIS VI TA, A PETRO GALESINIO, PROTONOTARIO APOstolico, viro insigniter docto, contexta ex Græcis authoribus Iohanne Damasceno & Arsenio.

Decemb. 4.

S. Barbaræ pater.

BARBARA virgo & martyr, Maximiano Imperatore Christiani nominis infensissimo hoste, multis & virtutibus & miraculis insignis fuit. Patrem habuit Dioscorũ, Græcum hominem, nobilem quidem virum, diuitijsque affluentem: at impium, & idolorum cultui vel maximè deditum. Huic patri filia planè dissimilis, æternæ salutis appetens, in assidua Dei diuinarumque rerum contemplatione versabatur. Nam ab ineũte ætate ità se à rerum humilium & caducarum cogitatione abduxit, vt cùm mundi fabricam sæpè intentoque animo consideraret, tum magnitudine eius & pulchritudine animaduersa,

Ad Dei cognitionem vt peruenerit. Psal. 113. & 134.

perpetuam constantiam, & certum rerum ordinem admiraretur: facilè indè perspexit, tanti operis laudẽ fortunę ac falsis idolis non esse tribuendam: sed aliquem præesse, qui hæc omnia fabricatus, summa sapientia moderetur atque conseruet. Hacque contemplatione summum rerum opificem colligens, in idolorum, quæ pater venerabatur, os conspuit, ac dixit prætereà: Vestrî similes sunt, & qui vos fingunt, & qui vos colunt. Atq; ità quidem puella Barbara, spiritus sancti lumine duce, progrediebatur in fide, & sapientia, & ætate, & gratia.

Eam vnicam filiam pater Dioscorus habuit, egregia forma & morum sanctitate præstantem: quæ nè ab hominibus videretur, turrim altam ędificauit, in quam virginem inclusit. Qua in turri cùm illa, vtpotè quæ initio ætatis contemplationi rerum cælestium dedita fuit, vitam traduceret, multa secum piè & religiosè meditabatur: sæpeque idolorum nefarium cultum detestata, Christianæ religionis fidem non modò intimis animi sensibus, sed apertè colens, zelo Dei accensa, cùm de diuinis cæteris rebus, tum de animæ immortalitate, de cælestibus præmijs, de supplicio æterno, ac de caducis huius mundi rebus sermonem habebat: in ijsque solis animi exercitationibus virgo conquiescebat: cuius voluntas in lege Dei fuit, & in eius præceptis meditabatur die ac nocte. Quibus meditationibus cùm animũ virgo excoleret, pater impulsus à multis, ijsque nobilibus & potentibus viris, qui sibi illam in matrimonium dari contendebant, hoc multis verbis ei suadere conatur.

Degit in turri sanctissimè. Psal. 1.

Respuit sponsos omnes.

At illa præcisè negat se velle nubere. Stultum enim fore duxit, se iam semèl cælesti sponso dicatam, terrenas nuptias inire, hocque pacto à contemplatione rerum diuinarum abduci: qua vna suauissima cogitatione, tanquàm saluberrimo cibo, eius anima alebatur ad æternitatem.

Itaque pater cùm id impetrare nulla ratione potuerit, perspecta constanti filiæ voluntate, ab eius oculis longè peregrinari statuit, id certè sperans, vt patris desiderio victa filia, eius voluntati cederet. Sed ex cælestibus illis delicijs, quas pura mentis cogitatione virgo concipiebat, tantum roboris accepit, vt nullis minis perterrita, nuptijs vnquàm consenserit, quas terrenas pater appetebat. Iste porrò cùm peregrinari statuisset, hoc ab eo filia petit, vt balneum sibi ędificetur. Consentit pater, fenestrasque duas, quibus lumen exciperetur, in eo fieri iubet. Hoc ædificium, patre absente, contemplata virgo Barbara, vt fidei, quam religiosè colebat, posteris monimentum relinqueret, sanctæ Trinitatis exemplar in eo exprimendum curauit. Itaque pro duabus fenestris, quas pater præscripserat, tres fieri, & labri pauimentum Crucis imagine ornari iussit: sicque magna cum fidei suæ significatione, ædificium illud obscurum & antri simile, sanctimoniæ & spiritûs plenum demonstrauit. Pater reuersus, ædificij rationem mutatam dolet, * idque proptereà furenter irascitur. Fabri culpam in filiam reijciunt: quæ opportunam hanc nacta occasionem, apertè de sacrosanctæ Trinitatis gloria diuinitùs multa dixit. Deindè pluribus verbis ad salutarem Christi Iesu fidem cohortata est patrem: qui graui filiæ oratione iratior factus, vt is, qui omni impietate imbutus erat, è charitatis finibus egressus, stricto ense vnicam filiam aggreditur.

Balneum ei pater construit.

f. * isque

Patri fidem suã explicat

At

At ea scelerati patris impetum cùm potiùs miseraretur, quàm timeret, ob eam causam, nè ille se filiæ cæde nefaria inquinaret, vt irruentis in se patris crudelem conatum animaduertit, statim fuga salutem quæsiuit: Deique ope tunc è periculo liberata, quòd ingens saxum mirabiliter se patefaciens, fugienti viam aperuit, in summum montem se recepit, vbi in specu occultata, patri latéret. O rem verè omni admiratione dignam: saxum discinditur, vt suo complexu virginem tueatur. Pater ea re admirabili conspecta non commotus, filiam insequitur, vt occidat. Itaque illam diligenter dum inuestigat, in duos pastores incidit: quorum alter se puellam vidisse negauit, alter digito ostendit, quo loco latéret. Pater inhumanus filiam vbi inuenit, eius latera pedibus, dorsum pugnis fœdè percutit, crinibus raptatam, via aspera ac difficili illam trahit. His cruciatibus virgo, tanquàm domus in saxo fundata, quæ neque fluminum, neque ventorum vi concutitur, à fidei Christianæ proposito non remouetur: immò firmior & constantior facta, in tetrum carcerem includitur: vbi ab omnibus destituta, fame & siti afflicta, passis ad cælum manibus, à Christo sponso, cuius desiderio tenebatur, auxilium implorat, clamitans: Demonstra mihi, quem dilexit anima mea, vbi gregem pascis, vbi meridiè recubas. Rursùs: Vnguentum est effusum nomen tuum, propterea dilexerunt te puellæ, te prosecutæ sunt, dicentes: Curramus in odorem vnguentorum tuorum.

Magno miraculo euadit mortẽ.

Matt. 7.

Cant. 1.

Ibidem.

Crudeliter eam cædit pater.

Barbaræ virginis constantiam pater ægrè ferens, vehementiori ira exardescit: eamque propterea Præsidi prouinciæ Martiano tradit: à quo id magnoperè petit, vt nisi Barbara filia, Christiana repudiata fide, patrium deorum cultum suscipere velit, exquisitis torqueatur supplicijs. Præses autem, nè ira aut perturbatione vlla commotus videretur, primùm verborum blanditijs, & laudum illecebris, quibus armis ad fallendum satanas vtitur, virginem attentat: cumque de eius pulchritudine, generis splendore, paternisque opibus, tum de alijs rebus, quibus illa facilè allectari posset, multa admodùm dixisset, postremò ostendit, se, vt eius statui consuleret, depositis magistratûs, quem gerebat, seueritate, leniter ac benignè secum egisse. Proindè ipsa daret operam, vt benè monenti paréret, paternamque religionem amplecteretur, tempore & legibus confirmatam. Vbi ea, quæ Præses locutus est, virgo audiuit, graui ac pia oratione declarauit, se, quæ terrena sunt, quæque caduca, aliaque eiusmodi, contemnere, ac pro nihilo putare: eaque toto animo solùm appetere, quæ cælestia sunt, & quæ sempiterna. Propterea non esse dixit, cur eius consilio paréret: immò verò voce, vultu & animo constanti ac libero sanctam Iesu Christi fidem confessa, Præsidem, qui idolorum impietatem malitiosis blanditijs suadere ei conabatur, vehementer reprehendit ijs verbis: Ego, inquit, sacrificare parata sum Domino meo Iesu Christo, qui creauit cælum & terram, & omnia quæcunque cæli & terræ ambitu continentur. Vestros autem deos detestor, quos Propheta optimè sic descripsit: Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt: manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non erit vox in gutture eorum. Similes illis sunt, qui faciunt, & omnes qui confidunt in eis.

Præsidi Martiano cruciandæ traditur.

Præses ei blanditur.

Nihil efficit.

Constantia eius.

Psal. 113. & 134.

Præses igitur cùm allícere blanditijs virginem non potuisset ad falsum idolorum cultum, tum etiam eius oratione grauiùs commotus, deposita omni simulatione, vultu tristi ac seuero tormenta, quibus illa crucietur, apparari iubet, id aliquandò sperans fore, vt hac via sibi succederet, quod assequi vehementer conabatur. Itaque virgini vestimenta primùm eripiuntur: deindè nuda neruis bubulis cæditur: & quò acrior ei dolor inureretur, præacutis testulis vulnera perfricantur. His tamen cruciamentis virgo & martyr Barbara non fracta, neque debilitata, à Christiana religione abduci non potest. Quam animi constantiam in ea Præses expertus, in carcerem tandiù illam includi iubet, quoàd statueret, quæ grauiora ei in posterum adhiberet supplicia. In custodia cùm illa esset, media nocte carcer, vbi erat, clarissima luce collustratur, in conspectumque ei se gloriæ Dominus dedit: qui & præsentem dolorem consolatus est, & ad reliquas pugnas atque pœnas cohortatione confirmauit: tum vulnera, quæ ei grauia iniusta erant, sanauit.

Nuda neruis flagellatur.

Christus in carcere eam confirmat.

Quæ miracula cernens Iuliana religiosa fœmina, secum ipsa mirata est, quo modo in ipso ætatis flore illa præ paterno timore & obseruantia antiquius duxerit se

Conuersio S. Iulianæ matronæ.

per tormenta Deo conciliari, quàm paternas, quæ ab Præside ei propositæ erant, delicias persequi. Hæc igitur non sine summa admiratione animo illa reputans, in idem certamen, quod forti inuictoque animo Barbara virgo sustinebat, se sponte coniecit. Sic admirabiliter sanata virgo, maxima fiducia esse cœpit, ità vt tormenta vel grauissima non timeret. Itaque postridiè eius diei manè in iudicium cùm ducta esset, neque vllum plagarum, quas acceperat, signum appareret: Præses admirabili ea curatione perspecta, Vides, inquit, puella, quantam tuî curam dij gerant, qui te verberibus grauiter cæsam, sanauerunt? Est igitur, cur illis & gratiam habeas, & cultum tribuas, quorum singulari beneficio incolumis & salua es. At illa, quæ à Christo sponso, non vllis verborum insidijs, non minis, non cæde, non supplicijs diuelli poterat, summa vocis & orationis grauitate in hanc, quæ sequitur, sententiam respondit: Dij tui sunt tuî similes, muti, cæci, & sensûs omnis expertes, qui cæcis non videndi, claudis non ambulandi, mutis non loquendi facultatem tribuere queunt, non ægros sanare, nō mortuos ad vitam reuocare possunt. Qui hæc omnia præstitit, & præstare potest, is Christus est Iesus filius Dei viui. Hic ipse est, qui me sanauit, quem tu prophanis oculis, & mente tenebris obducta videre non potes: neque enim tanta dignus es gratia.

Constanter Præsidi respondet.

Hac oratione Præses vehementiùs commotus, virginem ferreis vnguibus dilaniari, eius lateribus faces accensas admoueri, tum demùm caput malleolis quibusdam pertundi iubet. Illa verò, coniectis in cælum oculis: Domine, inquit, qui scrutator es cordium, nôsti quanto tuî desiderio teneor: nè me derelinquas, quæso, vsque in finem. Strenua Christi martyr Barbara iterùm grauissimis supplicijs cùm torqueretur, ea fortiùs tulit, quàm non solùm mulieris imbecillitas, sed humana natura postularet. At Iuliana, religiosa & pia mulier, cùm terrima, quibus illa afficiebatur, supplicia cerneret, non potuit lachrymas & gemitus continere: non destitit tamen in his lamentis eam ad fidei constantiam cohortari.

Diri ssimè cruciatur.

Quod cùm Præses animaduerteret, ijsdem tormentis ipsam cruciari imperat. Itaque vni, & item alteri vbera præciduntur, idque ad inurendam sexui grauiorem contumeliam. Hoc autem ipso in cruciatu beata Barbara ità precabatur: Nè projicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum nè auferas à me. Vberibus præcisis, tum vtraque nuda, direptis vestibus, per loca publica passim perducitur. Num vllum aliud commentum hoc scelere fœdius excogitari potuit? num aliud contumeliæ genus tam insigne ad muliebris sexûs infamiam? At illæ Deo gratias agebant. Nam quo plures impius Præses & iniurias & cruciatus adhibuit, eo plures coronas vtrique imposuit: sibi autem plus dedecoris accessit: ideoque grauiores pœnas, & plures carbones ardentes capiti suo congessit.

Iuliana fit socia pœnarum horribilium. Psal. 50.

Posteaquàm verò ità fœdè in omnes vrbis partes ambæ perductæ sunt, fertur sententia: capitis damnatæ, gladio feriri iubentur. Tum verò lætæ incedunt, non tanquàm ad necem, sed sicut athletæ ad ludorum magistrum, victoriæ palma proposita, quam à Domino accepturæ erant in cælis. Cædis minister non aliquis alius fuit, sed pater ipse martyris & virginis Barbaræ: qui omnis humanitatis expers, & in filiæ nece nullum sentiens dolorem, triste expleuit ministerium. Cuius feram crudelitatem non diù tulit impunem diuina iustitia. nam statim eo ipso loco, quo filiæ caput abscidit, fulminibus de cælo iactis comburitur. Atque hoc quidem victricis Barbaræ virginis fuit stadium, hoc nouum certamen, quod illa forti inuictoque animo, & summa fidei constantia confecit. Hæc est victoria, quam vicit in Christo, & redmita est non oleastro, sed illustri corona gloriæ: quam laudauerunt Angeli, quam Dominus descripsit in cælis, quam admirati sunt homines, & admirantur, plaudentesque prædicant in Ecclesijs. In memoriam enim sempiternam erit iustus, & iustitia eius manet in seculum seculi, Amen.

Pater eam interficit.

Fulmine propterea perit.

MIRA-

MIRACVLVM SANE MEMORABILE, DIVINITVS DECLARATVM IN HOMINE QVODAM FLAMMIS

miserè exusto, & tamen in vita conseruato admirabiliter, donèc confessione & Eucharistia munitus esset meritis sanctissimæ martyris Barbaræ, à Theodorico Pauli Gorcomensi, qui præsens interfuit, conscriptum. Contigit miraculum hoc, anno Christi 1448.

POst mortem domini Frederici de Blanckenheim, Traiectensis Ecclesiæ Episcopi, propter electionis dissidium duos accidit pro Episcopatu cõtendere: è quibus alter, quanuis canonicè electus, & à subditis receptus, paulò pòst tamen vi denuò est extrusus atque fugatus. Eam ob rem Martino Papa in rebelles schismaticosque excommunicationis censura animaduertente, accidit, multos tum Ecclesiasticos, tum plebeios Deum timentes, à Traiecto, propterea quòd Apostolica ibi censura contemnebatur, discedere: quippè qui inobedientiæ exilium præferre mâllent. Inter hos lanius quidam, non minùs pius quàm diues, nè peccatis consentiret alienis, néve anathema contemneret, in Gorcum, quod est Hollandiæ oppidum, exul sese continuit. Nomen viro erat Henrico Kock. Hic diuam virginem ac martyrem Barbaram quotidiè consueuerat venerari. Audierat nanque, quisquis hanc in honore habuisset in vita, absque confessione & Eucharistiæ sacramento non mori.

Fredericus Episcopus Traiectẽsis.

S. Barbara quid impẽtret suis cultoribus.

Agebat vitæ suæ annum fermè septuagesimum, qui diuinæ incarnationis erat millesimus quadringentesimus quadragesimus octauus, dum ex agro redeunti hęc accidit calamitas. Siquidem in nocte, qua festum agitur diui Augustini, quando labore rurali fatigatus dormiebat, candela ardens in stramina, quorum fortè ingens tum copia aderat, cecidit. Vndè domus accensa, ilicò tota conflagrauit. Euigilârunt prædictus Henricus & Andreas filius eius, & pariter territi, vix incendium vel nudi euasêre. Nam Andreas inter fugiendum ab igne circa genitalia læditur: Henrico verò patri indusium, quo caput inuoluerat, duobus in locis ardere cœpit. Verùm corpore liberatus, pro pecuniæ amissione maiori solicitudine cœpit vrgeri. Quarè in domũ redire statuit extracturus nũmos. Itaque signo Crucis se muniens, vbi in domum flammis relictam cucurrit, hæc antè super corpus eius nudum corruit, quàm ad conclaue, in quo pecunia recõdita iacebat, peruenire. Hinc cùm certa iam mors instaret, tametsì vrentibus flammis grauiter torqueretur, maiori tamen dolore afficiebatur, quòd sacramentis Ecclesiasticis non esset præmunitus. Eapropter, desperata corporis salute, pro animæ duntaxàt remedijs ad diuam Barbaram, qua tunc potuit deuotione, se contulit. Orans igitur: Sancta, inquit, Barbara, quod per sponsum tuum nunc potes, succurre misero, & in peccatis morienti. Fiat tuis precibus in me, quod olim pro Christo tibi morienti cælitùs est promissum. Memor sit sponsus tuus sanguinis tui rosei atque virginei: memor sit castissimi atque feruentis amoris tui, nè de corpore meo egrediatur anima, nisi confessionis sacramento antè purgata, & saluifico viatico præmunita.

Inuocat sanctam Barbaram in medijs flãmis Henricus quidam.

Vix orationem finierat, & eccè virgo adstat decora sanctissima Barbara, eo scilicet schemate, quo in templo picta cernebatur. Hæc pallio suo mox ignium globos restinguens, per stramineum tectum candida sua manu illum eduxit, atque tutò in loco statuens, sic illi locuta est: Quia grata mihi sæpenumerò deuotionis obsequia obtulisti, & modò diuinam misericordiam per meum patrocinium implorâsti, meo scias interuentu tibi ad auroram vsque vitam prorogatã: quo viuendi spatio, confessionis, Eucharistiæ atque extremæ Vnctionis sacramenta recipias. His dictis, ad superna rediens Barbara virgo, disparuit. Sæuiebat interea ignis, & vicinas domos absorbere festinabat. Clamant vigiles, & pulsatis campanis ciues excitati, accurrũt. Cæterùm Henricus ille prædictus, sanctissimæ Barbaræ præsidio flammis ereptus, abimo pedum vsque ad verticẽ capitis fuerat adustus, nec minùs intùs, quàm extrà, in corpore torridus. Vndè assati cadaueris speciem magìs, quàm hominis, præferebat. Siquidem verenda eius ignis edax adeò absumpserat, vt hiantibus in inguine vulneribus, etiam exta nudarentur cremata. Nates & clunes eius flamma vorauit: hypochondria, venter, pectus, ascellæ, collum ac scapulæ non modò adusta, sed inflexi-

S. Barbara extrahit hominem è flammis.

Hypochondria, Latinè præcordia.

flexibilia quoquè,& vt ferrum rigida erant. A vertice deniquè capitis, capilli cum carnibus defluentes,& ossa nudantes,in genis hærebant.Quid multa recenseo?Adeò fuit crematus, vt ossibus vix modica adhæreret caro, tanquàm Aethiopis nigra. Nam præter oculos, linguam & cor, quæ per beatæ Barbaræ subuentionem ex diuina miseratione adhuc suo in vigore viuebant, nihil in eo manebat reliquum.

Eccè miraculum admiratione dignissimũ.

Hic itaque, quanuis nihil in eo cerneretur præter admirabile horrendumque cunctis simulacrum,per duos longos vicos,& plateam dictam **die Molenstraet**,de incendij loco ad filiæ suæ dilectæ Dietuardæ,quæ viro honorabili Neudoni filio Arnoldi dudùm nupserat,domum solus iuit: vbi arentes pedicæ inter eundum à corpore eius decidentes,combustionis pariter ac miraculi euidens testimonium præbuêre.Hæ tamen altera die collectæ,humando eius corpori sociatæ sunt.Itaque ad filiæ domum postquàm aduénit,præmortuum eius corpus lecto impositũ est: ipse verò nihil aliud, quàm sacramenta Ecclesiastica, paulopòst moriturus expetijt, omnibus interìm manifestans,quanta sit Dei misericordia,beatæ Barbarę precibus ac meritis in se collata. Quippè cuius mortuo atq; cremato corpori,nè sacramentorum expers moreretur,vita seruabatur.

Itemque aliud.

Percrebuit interea per ciuitatẽ stupendi huius miraculi rumor: & licèt incendium interìm omni ferè momento seipso fieret maius,adeò vt ad templum vsq; diuę Agnetis,tunc aliquotiès etiã accensum,multas domos absumeret,ad spectaculum tamẽ hoc mirabile cadaueris,vt ità dixerim, morituri,plures, quàm ad restinguendum ignem,confluebant.Idcircò vt maius fieret miraculũ,confortatus à DeoHenricus,perindè ac sanus & incolumis,populo aduẽtanti prædicabat.Noscebat oẽs,& ad terrenorũ contemptum cælestiumq; amorẽ,quoscunq; poterat,inuitabat.Flentes pro se,propterea arguebat,quòd pro se nõ vltrà dolendũ sentiebat:quippè cum quò Deus misericordiã fecerat. Hortabatur quoq; eos, qui aderant, vt Deũ in cunctis eius operibus laudarẽt,casta ac feruenti deuotione colerent,& eius matrẽ virginem Mariã pia veneratione diligerent,sanctissimã quoquè Christi sponsam Barbaram præcipua deuotione honorarent. Hæc enim,inquit,vt cernitis nunc oculis vestris,honorãtibus se sacramenta cõfessionis & Eucharistiæ ante mortẽ impetrat. Ad hæc miraculi huius in se facti narrans ordinẽ atque modum replicat,addens, illucescente aurora quantocyùs in testimonium veritatis è seculo se migraturum.

Mira profecto sunt hęc

Nè verò de miraculi adhuc veritate quis dubitaret,aut quod diuinæ erat miserationis, naturæ aut fortunæ adscriberet, rogabat honestissimos quosque vtriusque sexûs senes,vt accederent, & exploratis visu,tactuq; probatis singulis & membris, & locis,discerent non virtutis humanę,quòd viueret,sed potestatis esse diuinæ.Accedentibus ad lectum multis,& cum trepidatione tangẽtibus: Non sentio,inquit, vestro ex tactu læsionem.Tangite securi adusta membra,& hiantia vulnera,corporisque rimas, quoniam gloriam Dei loquuntur,etiam oculis explorate. Videbitis quidem combusta ac præmortua omnia,nec sine admirabili Dei virtute mihi adesse vitam. Ad hæc humana curiositate permoti, cùm multi omnia lustrâssent, Dei omnipotentiam,& sanctæ Barbaræ merita benedixerunt.

O verè impios, qui sanctorũ meritis & inuocationi derogant.

His ità peractis,cùm omnium peccatorum suorum ab infantia confessionem fecisset,& sumptis sacramentis,tèr adhuc denuò cõfessionem repetisset, S.Barbaram electã suam patronã diuumq; Laurentiũ inuocauit,orans vt hæc assatio corporalis,& temporalis,quã sustinuërat,incendij pœna,sibi in omnium cederet expiationem peccatorũ.Postremò illucescente aurora,confessori & adstantibus dixit: O pater amãde cõfessor,cęterique omnes amici,adest iam hora,qua moriens à vobis recedam.Quapropter hoc temporis breui spatio à me,quæso, nolite recedere, sed orationibus me vestris iuuate.Hæc dicens,ad Deum orando se conuertit,atq; beatissimæ virgini Mariæ,B.Barbaræ atque omnium Dei electorum precibus se commendans,suorum veniam peccatorũ iterùm orauit.Post hæc sonora voce: Domine, inquit,Iesu Christe misericordissime Deus,qui me in ara sanctæ Crucis pretiosissimo sanguine & acerbissima morte redemisti,miserere meî.Eccè in manus tuas commendo spiritum meum.Hæc dicens,emisit spiritum.Ad laudem igitur Dei,& honorem beatæ virginis ac gloriosæ Barbaræ,crematum eius corpus oculis omnium intra domũ contuendum exponitur,& tandèm in templo Gorcomensi iuxta suggestum,ciuibus omnibus pro amore viri accurrentibus,vesperè sepelitur.

Tãdèm moritur homo, sacramẽtis munitus.

His

His ego Theodoricus Pauli de Gorcum quia interfui,& prædicti Henrici confessionem quatèr audiui,sacramenta administraui,vulnera eius ac membra tractaui,tractandaque alijs obtuli, ipsum prætereà tenui inter brachia mea morientem, & ne modico quidem tempore, vt rogatus quoquè à filiabus & amicis, ab eodem recessi,non potui tam glorioso miraculo testimonium non præstare,& hæc ad Dei gloriam scribere.

ITEM CERTAMEN EIVSDEM SANCTÆ ET GLORIOSAE MARTYRIS CHRISTI *Barbaræ, Authore Simeone Metaphraste.* *Habetur apud Aloysium.*

MAXIMIANO impio Imperatori,qui studij plurimum conferebat in errorem idolorum, hoc maximè perpetuò erat curæ, vt dæmones quidem coleret,& impietatem omnibus opibus & viribus confirmaret: ij autem, qui Christi diuinum nomen colebant, aut piam fidem abiurarent,aut varijs traditi supplicijs,cum bonis omnibus quæ aderant, vita quoquè violenter priuarentur. Quædam autem regio, quæ vocatur Heliopolis, virum habebat insignem, religione quidem gentilem, valdè verò diuitem,& huius mundi splendore clarissimum.Is vocabatur quidem Dioscorus: vnius autem puellę erat pater, cui nomen erat Barbara. Eius verò in illam is erat amor,qui debebat esse eius,qui in illam solam omnem suam spem defixerat. Eam cùm,vt quæ esset vultu admodùm formosa,& pulchritudine eximia,vellet conseruare integram,& nulla labe pollutam,& ideò nec sineret quidem adspici ab ijs,qui foris erant, excelsa turre constructa,& domo in ea artificiosè ædificata,illic beatam ità collocauit habitandum,vt nec vlli ad eam pateret aditus,nec vir vllus eam attingeret oculis. Erat autem hoc opus diuinæ prouidentiæ,quæ futurũ diù antè considerabat.In ea enim paracleti gratia latentes eius oculos latenter attingens,& illuminauit luce diuinæ cognitionis,& verum Deum notũ ei fecit admirabiliter. Habebat ergò turris virginem,quæ ædificata erat super fundamentum fidei,& conseruabatur ad hoc,vt esset salus multorum.

Decemb.4. Cap.1.

Dioscorus pater S.Barbaræ.

S.Barbara in turri cõmoratur.

Cùm autem iam esset nubilis, pater erat valdè solicitus,quisnam esset eam accepturus vxorem : & multi quidem & genere & opibus præstantes,de eius coniugio cum eo sermones contulerunt. Eius enim pulchritudo,etsì non conspecta,auditione tamen accepta, faciebat vt eius nuptiæ magna contentione peterentur. Verumenimuerò patri videbatur esse indecorum & planè illiberale,si quod ipse magno agebat studio,filiæ non notum existeret,& eius scopo minimè assentiretur.Ad eam quidem certè veniens,de matrimonio cum ea communicat,& quanto studio & quanta cura ei prouidere cuperet,significat. Illa autem cùm non modò corde, sed ne summis quidem auribus eam rem vellet admittere : sed tanquàm absonum & absurdum aliquid id reiecisset,& ipsum patrem iratè repulit : &, Nè de ea re,dixit,mecum iterùm verba feceris. Nam tu pater deincèps non vocaberis, & efficies, vt ego mihi manus afferam. Pater autem statuens longè esse honestius persuadere, quàm cogere, ratusque eius constantiam non esse pertinaciam, nec inobedientiam, sed vehemens desiderium castitatis : & alioquì ei præbens tempus deliberandi, sperans fore, vt fortasse mutaretur, & ei morem gereret, cùm nihil dixisset amplius, ex turre quidem descendit protinùs: veniens verò ad lauacrum, quod tunc ædificabat, totus ei vacabat. cuius vrgens ædificationem, & magnam artificum adducit multitudinem : & cùm, vt quamprimùm effectum redderent ædificium, mandâsset, & eis integram mercedem præbuisset, ipse in longinquam profectus est regionem.

Cap.2.

Omninò recusat nuptias.

Lauacrũ ei conditur.

Cùm diù autem esset moratus in ea peregrinatione,Dei ancilla Barbara descendit ex turre, visura quemadmodùm fieret lauacrum. Deindè cùm illic fuisset,& contemplata esset partem,quæ vergit ad meridiem,duas habere fenestras, quæ lucem

Cap.3.

cem præbeant, repræhendit artifices, dicens: Cur duabus feneſtris tertiam non adieciſtis, cùm ſic & maius lumen poſſet accipi, & id ſimul eſſet futurum elegantius & magis decorum? Cùm ij autem dixiſſent, Pater tuus ſic iuſſit: inſtabat Barbara, vt aliam adijcerent. Cùm ij verò alteram vererentur addere, patris metum adducentes tanquàm honeſtam excuſationem, beata Barbara tres ſimul oſtendens cum digitis, Vobis, inquit, tres ſunt conſtituendæ feneſtræ. Si pater autem ægrè ferat, ipſa reddam rationem. Cedunt artifices, & implent id quod eis imperatum fuerat. Poſtquàm verò fuit effectum totum lauacri ornamentum, ſæpiùs accedens ſancta ad id contemplandum, quoniam cor eius poſſidebat diuini ſpiritûs gratia, & per fidem impletum erat fiducia in Chriſtum, ſtans ad piſcinam, & adſpiciens ad Orientem ijs, quæ erant in ipſa, marmoribus digito impreſſit figuram diuinæ Crucis, & vt poſteris quoquè notum eſſet id, quod factum fuerat, & Chriſti virtus prædicaretur, Crucis figura, quæ digito erat ſignata, tanquàm ferro inſculpta, in hodiernum vſque diem ſignata oſtenditur in marmore, non ad tactûs ſolùm admirationem, ſed etiam ad maiorem fidem adducens ſpectatores. Verumenimuerò in hodiernum vſque diem hoc quoquè lauacrum conſeruatur, quod ijs, qui ſunt Chriſti amantes, curat omnem dolorem. Quod quidem ſi quis velit comparare cum fluentîs Iordanis, aut cum fonte Siloë, aut etiam cum piſcina Probatica, à veritate minimè aberrauerit. Etenim per illud ſimiliter Chriſti virtus oſtenditur multa efficere admirabilia. Per hoc ergò lauacrum martyr aliquandò tranſiens, cùm in ſimulacra iniecisſet oculos, quæ ab eius patre colebantur, & dij malè exiſtimabantur, eorum quidem adſpectũ ægrè tulit: grauia autem edens ſuſpiria propter eius, qui ea colebat, animam planè nullo ſenſu præditam, deindè illorum quoquè vultus conſpuit, dicens: Similes vobis fiant, qui vos adorant, & omnes qui veſtrò indigent auxilio. Sic dixit, & cùm in turrem rursùs redijſſet, orationibus vacabat & ieiunijs, & tota dependebat à bonis cælestibus.

S. Barbara iubet tertiam adijci feneſtram in lauacro.

Nota ſignũ Crucis, & in eo factũ diuinitùs miraculum.

4. Reg. 5. Ioan. 9. Ioan. 5.

Pſal. 113. Vide ſanctæ virginis exercitia, Cap. 4.

Non multum temporis interceſſit, & iam pater ad eam reuerſus, & quæcunque erant domì, conſiderans, poſtquàm in lauacrum iniecit oculos, viſa tertia, quæ duabus adiecta erat, feneſtra, rogauit quonam modo hoc factum fuiſſet præter eius iuſſum. Cùm autem illi ei expoſuiſſent, quæ innouâſſet filia, eam accerſijt & rogauit. Illa verò nullo modo negauit: ſed dixit oportere ſic fieri, & rectè factum eſſe aſſeuerauit. Ille verò ſtatìm motus ad iram, Dic mihi, inquit, quomodò & quanam ratione ità ſe habet meliùs? Illa autem, Quatenùs, inquit, tres multùm differunt à duobus. Nam tres, inquit, feneſtræ illuminant omnem hominem venientem in hunc mundum. Hoc verò dixit omninò, ſanctæ Trinitatis ſignificans maieſtatem. Deindè pater conturbatus nouitate ſermonis planè admirabilis, cùm eam ſeorsùm aſſumpſiſſet, & veniſſet ad ipſam lauacri piſcinam, Quonam modo, inquit, lumen trium feneſtrarum illuminat omnem hominem? Illa autem, Attende, inquit, pater, & intelliges id quod dictum eſt: & ſimul ei oſtendit ſignũ Crucis. Deindè etiam oſtendens digitis, Vide, inquit, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Ab hac luce omnis creata natura illuminatur intelligenter. Hunc itaque verum ſermonem cùm malæ & ad mendacium exercitatæ aures minimè tuliſſent, ira fuêre repletæ: & pater oblitus ſe eſſe patrem, tyrannus properauit eſſe & parricida, & qui pendebat ab humeris, ſtricto enſe pater aggreſſus eſt ſua manu occidere Barbaram. Illa autem cùm manus ſimul & oculos & mentem in cælum ſuſtuliſſet, eum qui poteſt dare ſalutem, vocabat ad auxilium. Ille verò non neglexit ea facere, quæ conſueuerat: ſed quomodò Teclam protomartyrem conſeruauit ab ijs, qui perſequebantur, petræ quæ occurrerat, iubens, vt diſrumperetur, & eam ſinu exciperet: ità hanc quoquè glorioſam ſimili conſeruat miraculo. Nam cùm ille carnifex (neque enim parricidam fas eſt vocare patrem) enſe ſublato procederet in filiam, petra ſciſſa in duas partes, eam excepit diuino & omnipotente nutu, &, nè à manibus cædem ſpirantibus caperetur, conſeruauit, tranſmittens ad loca magis montana. Sed nec ſic quidem poterat intelligere, qui ipſis lapidibus erat magis impatibilis, & minùs ſenſu præditus. Adhuc enim eodem incitabatur impetu, & deſiderabat accipere filiam: non vt qui eſſet pater, ſed potiùs filius eius, qui fit homicida ab initio, vt dicam cum diuina ſcriptura: vt, cùm inuenerit, ſimul mactet & perdat.

Pater ægrè fert tertiam adiectam feneſtram.

Patri prædicat S. Trinitatem.

Ille cædem ei afferre vult.

Inſigne miraculum.

Ioan. 8. Ioan. 10.

Cap. 5.

Cùm verò in duos incidiſſet paſtores, rogauit an de ea ſcirent aliquid. Ex his autem

autem alter quidem, qui erat animo misericors, & cui displicebat, eam quam pater persequebatur, prodere, statim negauit, & se simulauit ignorare, mendacium salutare pro veritate, quæ læderet, éligens. Cæterùm hîc apertè erubescat Herodes, qui non rectè seruabat iusiurandum, vt etiam aliquid inferam narrationi, & qui, vt malam defenderet voluptatem, stabat iusiurando. Alter verò nequaquàm quidem lingua, sed digito, quod est sceleratius, indicans, ostendebat viam, quæ ad ipsam ducebat. Quod factum est itaque, non tulit iustitia, sed statim sceleris intulit supplicium: & cùm eius oues execrata esset martyr, non ampliùs erant oues, sed mutatæ fuerant in scarabeos, qui ad perpetuam sceleris accusationem, sanctæ Barbaræ sepulcrum perpetuò circunuolant. Hæc ergò dolosi pastoris vestigia secutus amens Dioscorus, cùm sanctam in monte comprehendisset, primùm quidem ità vt erat ira percitus, conscindit verberibus. Deindè eam coma apprehendens & vi trahens, tunc quidem includit in parua domuncula, imponens custodes, & ostium obserans & obsignans. Deindè etiam magna celeritate veniens ad Præsidem Martianum, qui tunc illic gerebat magistratum, refert ei rem omnem. Summa autem erat, quòd deos quidem negâsset filia: res verò Christianorum elegisset præter spem honorare. Hæc dixit, & adductam tradit in manus illius, cùm eum priùs adegisset sacramento, nō parsurum esse filiæ, (ô paterna viscera, pater) sed violentissimè eam esse tractaturum, & esse grauissimis consumpturum supplicijs.

Mendaciū salutare, putà virgini. Matt 14.

Crudeliter in S. Barbaram sæuit pater.

Martianus ergò cùm sedere protinùs fecisset iudicium, & sanctam curâsset sistendam: tunc morum contemplatus honestatem, & formæ pulchritudinem, patris sacramenti oblitus, eam paratus erat magìs mirari, quàm castigare. Sic ergò & verbis benignioribus, Miserere tuî, dicebat, ô Barbara, promptoque & alacri animo nobiscum dijs sacrifica. Nam ego quidem tuî curam gero, & parco tormentis talem subijcere pulchritudinem. Sin autem non paruëris, me deincèps cogeste vti, vt volo. Martyr autem, Ego sacrificium, inquit, laudis Deo meo offero, qui creauit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt. De tuis verò, inquit, vanis dijs, prædictum quidem est à Dauide in diuino spiritu: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. &, Omnes dij gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Ei verò ego quoquè assentior, esse vanam, quæ est in eis, spem, & inanem apertè confiteor. Hæc cùm dixisset martyr, iudex ira accensus, iubet eam exuï, & crudelibus boum neruis crudeliter cædi. Deindè cùm vellet ei efficere sensum acerbiorem, iubet plagas cilicio atteri. Cùm puniretur ergò tam inhumanè, aperiebantur graues fontes corporis, adeò vt totum solum irrigaretur sanguine virginis. Deindè post verba eam carcer excipit, dum occupatus esset Præses in deliberando, cuinam supplicio eam posteà traderet.

Cap. 6. S. Barbara sistitur ad tribunal.

Pſal. 113.

Pſal. 95.

Cùm autem iam esset nox media, lux ipsam circuncircà illuminat à superis, & Christus appáret, qui & ei addebat animum, & iubebat vt nullo modo timeret mala hominum. Ego enim, inquit, sum tecum, & seruaberis sub vmbra alarum mearum. Nondùm finem acceperant verba, quæ fiebant martyri, & quod ab Esaia dictum est, in ea est consummatum. Nam cùm citò ei exortæ essent curationes, & plagæ, tanquàm non fuissent ab initio, à corpore expulsæ essent, gaudium tenuit sanctam & exultatio, & lætitia æterna super caput eius, vt rursùs dicam, quod dicit Esaias. Mulier autem quædam pia, & timens Dominum, nomine Iuliana, tunc conuersans cum martyre, postquàm admirabilia, quæ in ea facta sunt, est intuita, & quemadmodùm continuò plagæ euanuerunt, Deo dans gloriam, & instàr sororis cum martyre consentiens, seipsam præparabat ad plagas & flagella. Deindè cùm Præses ad secundam sedisset examinationem, adducta ad eum sancta, & viso admirabili omnibus spectaculo, quòd nec leuis quidem in eius corpore laceratio, neque vllus vibex apparebat, Iudex ad veritatem apertè cæcutiens, mittens magnæ Dei potentiæ asscribere id, quod factum fuerat, & prioris vitæ & erroris duci pœnitentia, ille potiùs omnem exuit pudorem, & dijs suis impudenter eam attribuens sanationem: Vides, dixit, ô Barbara, quemadmodùm te dij tuentur, & tuî curam gerunt, qui tuas plagas curârunt. Cui martyr Christi: Qui similiter, inquit, atquè tu, cæcutiunt, & humana manu indigent ad hoc, vt perducantur ad essentiam, quemadmodùm tale quid potuerunt facere? Sed si vis scire quisnam sit, qui me sanauit, est Iesus Christus filius Dei viui: quem fieri non potest vt contuearis, cùm profundis tenebris impietatis orbatus sis oculis animæ.

Cap. 7. Christus ei in carcere appáret.

Iuliana mulier, martyrisse associat.

Esa. 35.

Constans vox martyris.

Cap.8. Immaniter eruciatur.

His verbis Præses ad maiorem accensus iracundiam,& non valens se continere, iubet ijs,qui aderant,ferreis pectinibus latera virginis scindere,& tedis ignis membra iam lacerata vrere. Deindè etiam malleo percutere venerandum eius caput. Quæ quidem cùm celerrimè fierent, ea videns pia Iuliana, & animo ægrè ferens, cùm non posset opem ferre,faciebat quod poterat,& suum in eam amorem ostendebat,nihil curans eos qui aderant,nec Præsidem: sed vberes lachrymas effundens ex oculis. Cùm eam ergò adspexisset Martianus, & quænam esset didicisset, postquàm eam quoquè audiuit esse Christianam,& Barbaræ misericordia motam,animo perturbari, iubet eam quoquè comprehendi,& ligno suspendi,& similiter atquè martyri,pectinibus ferreis latera discerpi. Atque varijs quidem certaminibus exercita Barbara,cùm acerbè laniaretur,oculis in cælum sublatis, Tu nósti, inquit, Deus cognitor cordium,quòd te desiderans,& tuas amans leges,me totam tibi obtuli,& à tua pendeo dextera. Tu ergò Domine,nè me derelinquas: sed me per tuam suscipias misericordiam, & nos ambas confirma & corrobora, vt cursum præsentem peragamus. Sed sic quidem martyr Christi Dominum, propter quem hæc sustinebat, rogabat, vt eius auxilio roboraretur naturæ imbecillitas. Sciebat enim eum esse veracem, qui dixerat: Spiritus quidem promptus,caro verò infirma.

Item S. Iuliana.

Matt.26.

Cap.9.

Tyrannus autem,vt qui ei se omninò opposuisset aduersarium,vt animi superaret fortitudinem malorum copia, conuertitur ad aliud supplicium: & iubet earum vbera scalpello effodi. Sciovos ad solum perpessionis auditum caligâsse,Quid ergò effecturum erat vt hoc paterentur,idque fœminæ,nisi amor quo tenebantur, Christi,inquam,amor inexpugnabilis? Sed enim Christi ancillam Barbaram minimè latebat,quodnam esset eis medicamentum aduersùs dolorem tam vehementem. Propterea rursùs inuocabat supernum auxilium: Nè auertas à nobis,dicens, faciem tuam Christe, & spiritum sanctum tuum nè auferas à nobis. Redde nobis, Domine, exultationem tui salutaris,& spiritu principali confirma nos in tuo timore. Cùm verò ad hoc supplicium ambabus esset vnus animus,& vna & eadem constantia ac tolerantia, Præses aliquid callidius, vel potiùs malignius excogitans,eas disiungit à se inuicèm: & Iulianam quidem tradi in custodiam, Barbaram autem iubet nudam traduci per regionem, & præterea flagris cædi. Martyr ergò tam turpiter & tam indecorè circumacta,rursùs faciebat ea quæ consueuerat,& in cælum defixis oculis, Qui cælum,aiebat,circundas nubibus,& terram tanquàm fœnum tegis caligine,ipse quoquè ô Rex,meam operi nuditatem: & effice, vt mea membra non cernantur ab oculis infideli im: nè tua ancilla subsanner & irrideat ab ijs,qui nos circunsistunt. Audiuit extemplò sancto suo velox Deus ad defensionem: & statim appárens,cor quidem eius implet gaudio: quæ sub visum autem non cadebat,eam stola induit. & cùm sic peregisset transuectionem,rursùs eam ad sceleratum adducunt Martianum.

Vbera earũ excindũtur

Psal.50.

Graue supplicium pudicissimæ virginis.

Cap.10.

Postquàm ergò cognouit eam,& quæ idem sentiebat,pulcherrimam Iulianam, neque bonorum promissis, nec malis intentatis vel tantillùm persuaderi, canens nè maiori afficeretur dedecore, vt quod esset apertè stultum ea tentare,quæ fieri non possent,fert in ambas sententiam,vtrique iubens caput amputari. Præsens autem filiæ occisor pater,cùm esset spectator eorum quæ fiebant,non hoc satis habuit,neque contentus fuit tam magna calamitate, quòd paternis scilicet videret oculis filiam,eamque tam pulchram, manibus perimi lictorum: sed nisi ipse suam manum ictum inferret, hoc iudicabat esse imbecillitatem & animi mollitiem, perindè ac nisi ille quoquè cerneretur malus,arbitraretur esse manifestum dedecus. Propterea ergò iam prolata sententia, assumit martyrem, facturus cædem proprijs manibus. Cùm ergò abduceretur in montem, & ipsam consequeretur Iuliana,Barbara iam vitæ exitum acceptura,curam gessit sibi charæ orationis,& genibus flexis: Principij expers,inquit, Deus, qui cælum extendisti,tanquàm fornicem: terram autem fundâsti super aquas: Qui nubibus iubes vt pluant, & produxisti Solem, vt luceat præberet omnibus: & communiter hæc & iustis & iniustis,& bonis & malis simul suppeditas,tu quoquè nunc me precantem exaudi,ô Rex,vt qui tui nominis & memor meminerit decertationis,nè pestilens morbus in eius domum ingruat: neq; vllum aliud ex ijs,quæ possunt corporibus afferre damnum & molestiam. Scis enim,Domine,nos esse carnes & sanguinem,opera intemeratarum tuarum manuum,& nor-

Precatio S. Barbaræ.

norata tua imagine & similitudine. Dixit,& vox de cælis audita est admirabiliter, ad cælum vocans ipsam & Iulianam sociam certaminis: & simul pollicens implenda ea,quæ petierat. Hanc iucundam vocem cùm audijsset Barbara,iter ingredi perrexit: & ducta est ad locum sui decessûs.

Cùm eò autem peruenisset, inclinato capite,paternis manibus,paterno ense accipit consummationem,bonus fructus ex mala arbore,apparens manifestè: Iuliana quoquè simul cum ea ibidèm consummata à quodam ex ijs,qui illic erant militibus. In eo autem loco,vbi hæc facta sunt,impiũ quoquè patrem diuina persequitur iustitia, cùm nec modicùm quidem hîc expectâsset bonitas,propter insigne vitium,& quòd nulla esset spes curationis. E monte enim reuertens ferítur fulmine, & vita omninò priuatur,non hac solùm fluxa,sed ea etiam,quę manet,ille verè miser & vtrisque indignus. Transijt autem ad Præsidem quoquè Martianum huius diuinitùs immissi ignis impetus,planè initium & certum signum illius ignis immaterialis,qui ipsum æternùm est puniturus. Valentianus verò vir quidam pius & religiosus,cùm martyrum sacra sustulissent corpora,& sacris,vt oportebat, honorâsset canticis,ea piè & honorificè deponit in loco,qui dicitur Gelassus,qui abest duodecim milliaribus ab Euchaitis,morborũ medelam,animarũ exultationem,piorum virorũ amabilẽ delectationem: Ad gloriam Christi veri Dei nostri, Quẽ decet honor,potentia,maiestas & magnificentia,nunc & semper,in secula seculorũ,Amen.

Cap.11. Patris sui manib⁹ virgo sanctissima decollatur. Vltio diuina in parricidam.

DE MELETIO Archiepiscopo Antiocheno,cuius memoria habetur quarta Decembris,extat Sermo D.Iohannis Chrysostomi Tomo primo, quærat eum Lector 12. Februarij.

DE SYMPHRONIO verò & OLYMPIO,habetur in actis S.Stephani Papæ,quærat Lector in Tom.4.secunda die Augusti,cap.7.& deincèps vsque ad vndecimum exclusiuè.

VITA S. ANNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, SCRIPTA GRAVITER IVSSV REGINHARDI, *Sigebergensis cœnobij Abbatis, à quodam, qui tamen nomen suppreßit suum: satis autem indicat, se Sigebergensis cœnobij monachum fuisse.*

Is Reginhardus fuit beati Annonis æqualis.

PROLOGVS AVTHORIS.

CVm nonnullis id consuetudinis sit,reprehensioni magìs, quàm emendationi fraternæ operam dare: cumque sint & alij,partìm inuidi, partìm rerum ignari, qui contraria sentiant ijs,quæ propositi operis series pollicetur: ea nobis vtiquè consolatio est in descriptione vitæ sancti patris Annonis, quòd obedientiæ non leuis necessitas ad hoc nos impulit: & quòd is laudes eius declaraturus in medio testis habetur,quem & deuotionis puritas, & rerum notitia vrgent in idipsum: quem & authoritas tanta roborat,vt etiã sit idoneus per se fidem facere eorum,quæ aliundè testibus vacant. Hic est,inquam,pater Reginhardus,cœnobij Sibergensis venerabilis procurator: qui formam scribendorum tradens,ità me suorum vltimum huic operi subiugauit,vt cùm verbis prioris vtar,eius omninò sensum sequar: sicutì moris est puerulis, elementa prima tentantibus, id sonare, quod priùs vox monitoris præmiserit. Eius est impositi laboris merces,ipse legentium profectibus singulariter coronabitur: nobis nihil hîc debetur, præter quod dum obedientiæ voto præcipienti concordauimus, suis participari præmijs,aliquod spei patrocinium habemus. Quisquis ergò non immemor animalis bruti,quondàm in nostra verba diuinitùs prorumpentis,hanc vel auribus dignatus fuerit historiam,credo,non valdè personæ,vel verborum vilitate mouebitur,dummodò narratio tota illi seruiat,quem in sanctis suis laudare iuuenes & virgines,senes cum iunioribus per Psalmistam & monemur,& præcipimur. Cæterùm de prolixitate nemo causetur. Quem diligimus & veneramur, cuius eleemosynis & patrocinijs die noctuque sustentamur & regimur,honore digno nunquàm à nobis recompensabitur. Quod & ipsum de suo quenque patrono, si deuotus est, sentire non dubitamus.

Fides historiæ huius.

Procurator, pro, Abbas.

Num.22.

Psal.148.

LIBER PRIMVS.

Vbi & quibus parentibus ortus sit S. Anno, vtq; ab auunculo literis adhibitus sit, cùm esset à patre militiæ destinatus. Cap. 1.

Decemb. 4. S. Annonis parentes.

ANNO generis & patriæ suæ decus, sideribus ipsis meritis altior, ex Alemannorum populis duxit originem. Pater eius Vualterus, mater Engela dicebatur: ambo studio religionis insignes, illamque, qua secundùm seculum non adeò celebrabantur, claritatem, cùm essent tamen ex ingenuis ingenui, nobilitate quę est ad Deum, valdè transcendentes. Horum in filios & filias fusa fœcunditas, posteritatis suæ satis inclytam produxit familiam, alijs eorum in Ecclesiasticas, alijs in seculares sublimiter transeuntibus disciplinas. Ampliùs autem bonæ suæ indolis generositatem Anno moribus, ingenio formaque commendans, cunctorum oculis gratiosus, omnium animis amabilis cœpit haberi. Vndè pater magnis exhilaratus gaudijs, licèt admodùm religiosus esset, dum tamen, vt vir secularis animi, pro terreno nomine satagit, cum per exercitia militaria mundo nutrire cœpit. Datusque puer ad huiusmodi studia, didicit hinc interìm fortitudinem moralium disciplinarum nobilissimam, dum crebras asperitates patitur algoris, dum inedia, sitique, super hæc & vigilijs æstuat: quæ cuncta in eo futuræ constructioni necessariò parabantur. Sed cælestis pater, qui quos prædestinat, hos & vocat: quod ante tempora secularia misericorditer in Annone disposuit, in fine temporum immutabiliter adimpleuit. De illo quippè veridica voce dicitur: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Eo itaque adspirante, auunculus præfati pueri, Babinbergensis Ecclesiæ canonicus, patriam, propinquos & notos inuisere veniens, vbi conscius esse cœpit erga Annonem deliberati patris consilij, protinùs indoluit, ægrè ferens tam egregiæ indolis infantiam mundanis primitùs conficiendam negocijs, ac nō potiùs, quod futurum erat * ad multorum profectum, Ecclesiasticis informandam disciplinis. Quapropter explorata opportunitate, secretiùs conueniēs puerum, & blādè complexans, sic interrogat: Quibus studijs, quibus've occupationibus, Anno fili, inseruis? Eo dulciter & innocenter arridente, auunculus sermone, tantillo satis congruo puerulo, de cælestis regni gloria, vel pœnis inferorū, breuiter præmisso, subsequenter intulit: Placet'ne tibi seruitus omnipotentis, & clericalis ordinis disciplina vel habitus? Quod cùm ille libenter annnueret, auunculus ex abundanti lætitia gratiarum vota corde & ore Deo persoluens, sic demùm conuersus ad eum, ait: En ego proxima luce recessurus, professionis & ordinis mei locum, Deo prosperante, quantocyùs adibo: tu verò fili, domesticis abiectis impedimentis, clā patre tuo discedens, in itinere me transeuntem præstolare, hoc certum mēte habens, nunquàm te ab illo deserendum, sub cuius protectionis alas nunc confugis, quoadusquè in spem & gloriam totius generis tui, nō modò temporalibus, sed & ęternis in cælo commodis & dignitatibus amplificeris. Quid plura? Anno puer non pueriliter aufugiens, vt præmonitus fuerat, inter fruteta salicum delituit, donèc à prætereunte furtìm sublatus auunculo, in schola Babinbergensium, qui tunc temporis disciplinæ, religionis ac studij feruore cunctis in Germania præpollebant, succiduis temporibus magnum Ecclesiæ documentum futurus, ad literas positus est. In quo studio per incrementa temporum, accrescente simul ardore discendi, ope & gratia comite illius intimi magistri, de quo veritas testatur, Spiritus vbi vult spirat: maximas humanorum diuinorumq; voluminum acris ingenij adolescens hausit diuitias, vndè postèa suo tempore creditis sibi populis eructaret noua & vetera. Quicquid ad exercendum ingenium, quicquid ad nobilitandos mores competens, & iucundum auribus vel oculis sese offerebat, statìm vt apis prudentissima ingeniosè perlustrans, alueolo cordis intulit, & suis quandoquè armis Goliath infandissimum iugulaturus, iugi meditatione torrentes eloquentiæ secularis, quasi per naturam victor obtinuit.

S. Anno puer studijs militaribus adhibetur.

Rom. 8.

Prou. 21.

* ob

Auunculus eius persuadet ei, vt fiat clericus.

Documentum, id est lumen & doctor.

Ioan. 3.

Miré proficit in literis

1. Reg. 17.

Vt factus sit magister scholæ Babinbergensis, & deindè in aulam asscitus. Cap. 2.

Hi

HIs & huiusmodi profectibus in altum velut cedrus Libani succrescēs, vbi robur virilis ętatis ingressus est, magister scholarum inibi effectus, probitatis suæ & virtutum ramos longè lateque per ora multorum cœpit extendere. Episcopos accersitus adijt, nec latuit principes: à quibus pro sua reuerentia in amicitiam admissus, Henrico tertio Romanorum Augusto facilè innotuit. A quo in palatium assumptus, breui apud eum præ omnibus clericis, qui in foribus palatij excubabant, primum gratiæ & familiaritatis locum obtinuit: hoc prę-cipuè diligentibus in eo omnibus bonis, quòd iusti ac recti admodùm tenax esset, atque in causis omnibus pro suo tum statu, non adulando, vt cęteri, sed cum magna libertate obloquendo, iustitiæ patrocinabatur. Erat autem præter virtutes animi & morum gloriam, corporis quoquè bonis ornatissimus, statura procerus, vultu venerandus, lingua promptus, vigiliarum & inediæ patientissimus, postremò ad omne boni operis exercitium naturæ muneribus affatim instructus. Cui de virtute in virtutem, instàr auroræ in ascensu suo, procedenti, sicut apud Deum creuit sanctitas, sicitèm de gloria in gloriam, de honore ad honorem in dies proficienti, apud homines accessit authoritas. Actum est hoc non humano * arbitratu, sed consueta Dei prouidentia, qui sciens lucernam suam celeberrimo in candelabro ponendam, vt luceret omnibus Ecclesiæ filijs, nè repentina exaltationis eius nouitas miraculum duntaxàt gigneret, non lætitiam, meritorum eius lucem antè voluit mundo declarare, quatenùs eo fructuosior eius fieret promotio, quo & gratior: quod & factum est.

In hoc capite quædã ad verbum accepta sũt ex Lãberto Schafnabur gensi.

AbHenrico Imperatore in palatiũ assciscitur.

*libitu

Forma corporis eius.

Matt. 5.

Quid Hermannus Colonienſis Epiſcopus, ad quem ab Imperatore legatus miſſus erat, de eo prædixerit. Cap. 3.

DEniquè exactis in palatio haud multis annis, magna Imperatoris, magna omnium, qui eum nouerant, expectatione adeptus est Agrippinæ, quæ & Colonia, nobilem sedem, Hermanno nominis huius præsule secundo, ante paucos dies ex hac luce subtracto. Ad quem in lecto mortis iacentem cùm idem venerabilis vir Imperatoria legatione transmissus, post salutationem mandata Regis absoluisset, & iam ad hospitium remeâsset, testantibus qui aderant, idem pontifex dixisse fertur, & se ocyùs mortis iura subiturum, & Annonem vicesua Coloniam susceptur um. Atque illo post hæc verba obeunte, tametsì iam Annonem velociùs regredi necessitas regalis negocij perurgeret, non immemor ille tamen bonæ suæ consuetudinis, funeri eius, quousquè terræ mandaretur, magna cordis contritione obsequebatur. Legerat enim, & opere, quoàd vixit, semper impleuit: Melius est ire ad domum luctûs, quàm ad domum conuiuij: laudabile satis, immò necessarium cunctis inculcans exemplum: quoniam, sicut illic scriptum est, in illa finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurus sit.

Fit Colonienſis Epiſcopus.

Eccles. 7.

Ibidem.

Vt ſit Colonienſis Eccleſiæ Epiſcopus inſtitutus. Cap. 4.

PEr id tempus Imperator apud Confluentiam morabatur, & eccè adsunt optimates & capita populi Colonienſis, baculũ Episcopalẽ Regi restituentes, inque locum defuncti idoneum successorẽ supplici prece vnanimiter postulantes. Tunc, vt in his rebus fieri certum est, alijs atque alijs hac vel illac pro libitu suo vel commodo, promissis, consilijs, seu precibus Regem solicitantibus, Deus arbiter summus, in cuius manu cor Regis est, & quocunquè voluërit, vertit illud, non in alium, quàm in solum Annonem, sententiam Regis & voluntatem deduxit, laudantibus alijs, alijs non sine felle reclamantibus. Suscepit itaque regijs ex manibus virgam pastoralem, patris & magistri figuram prætendentem: suscepit & annulum in dotem fidei, conseruandæ ad Deum & ad sponsam suam sanctam Ecclesiam. Nec mora, in similitudinem Moysi, dux saluandorum populorum Coloniam ingressus, protinùs caninis rictibus oblatrantes audiuit: Quis iste est, vel quis eum constituit principem & iudicem super nos? Simulque pollutis & nefarijs labijs clarũ nomen diuæ memoriæ Brunonis Archiepiscopi prę ferentes, eiusq; facta quasì in ipsius laudem, re autem vera in derogationẽ Annonis sinistro corde iactantes, iterùm iterumq; tumultuosè vociferabãtur, Quis iste est, & vbi sunt illa, quibus amplificaturus est Coloniam? Hoc illi dixerint, genimina & sequaces eorum, qui viperea lingua Dominum Saluatorem fabri filiũ conuiciabantur:

Prou. 21.

Coloniẽſes ægrè eum ſuſcipiunt.

Exod. 2.

Matt. 13.

Coloniēsis Ecclesia quantùm sub illo creuerit.

nobis autem & cunctis deincèps seculis luce clariùs constat, ex quo Colonia fundata est, vnius nūquàm Episcopi studio (saluo Brunonis, vt ità dixerim, priuilegio) tantùm opes & gloriam creuisse Colonienſis Ecclesiæ. Sed his in locis suis plenius dicendis, nos historiæ vestigia insequentes, cœptæ narrationi operam demus.

Vt sit ordinatus Episcopus, & qualem se deindè præbuerit. Cap. 5.

IGitur authoritate simul & metu regiæ maiestatis pressi, qui quasi contra montem seu impetum fluminis niti frustrà proposuerant, tandēm necessitatem in voluntatē vertentes, in consecrationem electi pontificis communiter cōsenserunt. Fit conuentus Episcoporum, ac totius Ecclesiastici ordinis virorū, procerum quoquè frequentia cum ambitione nimia, diuersi etiā sexûs & ætatis ingens populositas: quos omnes sua benedictione, sua gratia per seruū suum Annonem Christus Dominus ea die releuaturus, cum Angelis aduenerat, sanctis omnibus pro conciue cælitùs destinato congaudentibus. Producitur intereà ordinādus ante altare, vestibus sacris induitur, olei sacri liquore perfunditur, & verè larga sancti spiritūs infusione repētè mutatus in virū aliū, anno Dominicæ incarnationis millesimo quinquagesimoquinto, quinto Nonas Martij ponitur in cathedra Episcopali, ad regendā sanctam Ecclesiā & plebem vniuersam. Iamq; instabat hora sacrificij singularis, cùm eccè pontificalibus insignitus ornamētis, accessit ad altare pontifex summus, verè sacerdos & hostia Christi. Vbi quanta compūctione, quāta cordis contritione ministerium illud peregerit, quis sufficiat explicare? Totus enim in lachrymas fusus, tanti sacramenti vim in seipsum excepit, mirantibus nonnullis immensitatem lachrymarum, & cum gemitu quodam & suspirio, simulq; pectoris tunsione, cordis illius secreta per hoc rimantibus. Ad cuius preces cælum tunc patuisse nulli dubium, cùm & ob hoc ipsum misericors & miserator Dominus eum posuerit, vt pro sui gregis excessibus intercedens, in tempore iracundiæ fieret reconciliatio. Postquàm verò Missarum solennijs cum benedictione pontificali finitis, conuentus ille solutus est, ipse deincèps in omnibus tam Ecclesiasticis, quàm reipublicæ negocijs haud imparem se acceptæ dignitati gerebat, & sicut editioris loci insignibus, ità cunctis virtutum generibus inter cæteros regni principes conspicuus incedebat. Reddebat solicitus, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo: quia Colonienſis nominis maiestatem & secularem pompam ambitiosiùs penè, quàm aliquis ex præcessoribus eius, ostentabat ad populum: nec propterea tamen inuictum inter tātas occupationum procellas spiritum, vnquàm relaxabat à studio diuinarum rerum. Ieiunijs non adeò, quàm legitimis, se macerabat, sciens scriptum, Omnia munda mundis, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Pernoctabat plerunquè in orationibus, & per ecclesias, paucis ac certis comitibus, interdùm vno tantùm puero cōtentus, discurrens nudis pedibus, nonnunquàm etiam cilicio ad carnem indutus, flens procedebat. Et diem quidem in disponendis priuatis seu publicis negocijs, noctem verò totam in Dei opere expendebat. Nam tunc pœnitentiam agere, errata cōfiteri, commissa deflere, ob corporalis quoquè flagelli castigationem, inferioris personæ manibus tantus pontifex humiliare se non erubuit. Multa illius in pauperes, in peregrinos, in clericos, in monachos benignitas, mira liberalitas erat. Nullam intra diœcesim suam congregationem prætermisit, quam non aut prædijs, aut ædificijs, aut stipendijs sua speciāliter donatione auctam vita decedens reliquerit. In iudicandis causis subditorum nec odio, nec gratia cuiusquam à vero abducebatur: sed semper in omnibus propositam indeclinabiliter sequens æquitatis lineam, ad euertendum iudicium nec considerabat personam pauperis, nec honorabat vultum potentis. Cuius rei idoneum satis & euidens subijcimus exemplum.

Ordinatur Episcopus.

Pontifex summus, id est, Archiepiscopus.

Hæc ferè ad verbum ex Lamberto Schafnaburg.

Matt. 22.

Tit. 1. 1. Tim. 4.

Noctibus quid fecerit

Multa eius in pauperes liberalitas.

Leuit. 19.

Quàm durè & verbis & verberibus Regem Henricum castigârit. Cap. 6.

REx Henricus, Romanorum patritius, sceptra regalia moribus, prudentia & gloria regaliter obtinens, ac iustissimis legibus tam in diuinis, quàm in humanis administrans, ità se exteriùs agebat ad populum, vt suî tamen non obliuisceretur interiùs. Cōsiderans enim tanti nominis maiestatem longè suis præcellere meritis, nunquàm insignia regalia sibi præsumpsit imponere, nisi clàm confessionis ac pœnitentiæ, verberum insuper satisfactione, licentiam à quolibet sacerdotum suppliciter mereretur. Ergò tempore quodam magna immi-

En quātùm ille Rex detulit sacerdotibus.

imminente festiuitate, cùm pontifices, Duces ac Comites, & cuiuscunque alius dignitatis seu ordinis viri, regiam vndiquè properarẽt ad curiam, cùm & ipsum mos & honor impositus trabeatum exigeret procedere, non inscius sanctitatis & vitæ probatissimi inter præsules Annonis, vt suæ cõsuetudinis seruaret institutum, supplex & pœnitẽs eum cœpit adire. Mox sacer antistes authoritate plenus, tali in negocio Imperialem paruipendens magnificentiam, sicut parcere solitus erat inopi & pauperi, sic opportunitatem adeptus, misericors sine misericordia sæuire cœpit in principem. Nam vehementissimis illum inuadẽs correptionibus, quicquid animo pro iustitia concitato se obtulit, liberè & cõstanter effabatur, illumque durissimis verberum plagis afflictum, non aliter ea die coronatum incedere consensit, quàm priùs manibus suis trigintatres argenti libras in pauperes expendisset. Nec abnuit Imperator, sed cuncta eo ordine, quo dicta sunt, superni iudicis respectu & passus est, & fecit: sicque demùm more suo indutus processit. Miranda sanè constantia præsulis, nec minùs laudanda humilitas principis: porrò in vtroque timoris Dei imitanda perfectio. Et quia se occasio præbuit, licèt per digressionem, de eiusdem Regis morte, in qua omnis iniustitiæ frena laxata sunt, inferre libet mentionem, ob id præcipuè, quoniam virtus non minima hîc occurrit Annonis, quem prophetæ spiritu subindè floruisse veritas ipsa diffamauit.

Præclaram eximiæ humilitatis & virtutis in Imperatore exemplum.

Vt prædixerit mortẽ Henrici Imperatoris, & eius filiũ educandum susceperit. Cap. 7.

QVibusdam simultatibus inter ipsum & Regem fraude malignantiũ obortis, cùm Rex mentem, quam conceperat in Archiepiscopum, mandatis solito durioribus detexisset: præsul ad audientiam veniens, ratione & iustitia pro causa sua agere laborauit. Cui facultate erepta hac progrediendi via, tandèm in hæc verba prorupit: Rex excellentissime, cælestis Regis intuitu, cuiuscunque discordiæ aut odij malum vel hoc anno non præualeat inter nos, quandoquidem anno proximo quid nos maneat, mentium nostrarum nunc penetralia latet. Quæ dicens, Regem, quem præsciebat hocipso anno moriturum, emendatioris vitæ nisus est ad semitam reducere. Sed crescentibus per dies alijs atque alijs ex causis discordiarũ spinis, iterùm curiam adijt in Goslaria, quò per idem tempus, magna totius regni principum expectatione, venerabilis Papa Victor, qui & Gebehardus, conuenerat. Illic compositis vtrorunque animis in prioris amicitiæ statum, discessurus Archipræsul, sic scisitatus est Regem: Nunquid dilectionis & gratiæ vestræ recedens amodò certus ero? Id Rege haud aliter se habere testante, subiunxit atque ait: Scio, scio non nos mutuis in hoc corpore deincèps fruituros adspectibus, quorum alter in mortem citò rapietur, alter adhuc in certamine relinquetur. Idcircò valere vos optans, quia satis fructuosè satisque salubriter animæ vestræ Coloniam disposueritis, ipse qualiscunque pastor eius hoc in Deo præsumens polliceor. Rex protinùs metum, quem conceperat, pallore vultûs insinuans, in quem ista dicerentur, vehemens perquisitor fuit. Vos, ait, hæc tam tristis expectatio manet. Quod vtiquè Rex ipse, velociter finiens vitam, verum fuisse declarauit. Eo autem viam vniuersæ carnis ingresso, fidei & deuotionis affectu non minùs defuncto, quàm viuenti, sacer præsul assistens, ieiunijs, vigilijs, orationibus & eleemosynis, spiritualibus videlicet remedijs, animam diuinæ bonitati reconciliare non cessauit. Instituit præterea annualem eius memoriam agi Coloniæ, ipse quandiù vixit, nunquàm illius specialiter immemor. Eius quoquè filium, nominis & regni hæredem, ad honorem Imperij & Ecclesię profectum susceperit nutriẽdum, multorum propter hoc inuidiam contra se accendens. Sed nõ destitit in laborando spe fructûs percipiendi, regaliter puerum nutriens, sublimiter erudiens, adeò vt ipsius posteà testimonio, vir in toto regno profundioris animi illo non inueniretur. Fecit & hoc olim Ioiada pontifex sanctus in Rege Ioas: sed non dissimilem bonitatis suæ retributionem, vt ille, sic & hic prohdolor consecutus est. Verùm his sepositis, ad vitæ eius instituta describenda stylum vertamus.

Prænidet Regis mortem.

Victor Pontifex venit Goslariam, quæ est Saxoniæ vrbs.

Obitus Hẽrici Imperatoris.

S. Anno nutrit filium eius.

2. Par. 24.

Quotidiana vitæ eius institutio. Cap. 8.

APrimis ordinationis suæ temporibus, congruum & verè dignum officio suo opus arripiens, iuxta docentis Apostoli monita, In omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministeriũ tuum imple: omnẽ Episcopatûs sui parochiã perlustrauit, homines fidei ac penè totius religionis ignaros, solo

2. Tim. 4.

Crebrò cõcionatur.

autem nomine Christianos, assiduis prædicationibus ad catholicæ pietatis cultum informans, breuiter & apertè complexus, quid credi, quid sperari, quidve amari oporteat. Imperauit dein authoritate pontificali, suasitque pietate paterna, singulos auditores hæc eadem domi suæ euangelizare, bonam illis pro hoc à Deo vicissitudinem pollicens. In quo eousque profecit, vt pueri quoque, teneros infantiæ annos necdùm egressi, fidem, vt asserunt, beati Annonis inuicèm discerent, inuicem docerẽt, & ex ipsa boni studij assiduitate, singulis eorum eam manè vel vesperè coram Deo pronunciandi quasi lex inoleuerit. Habebat autem hoc insigne meritorum suorũ apud homines indicium, quòd quotiès prædicaturus in publicum processisset, tantis subitò lachrymis immaduit, vt omniũ corda ad miserationem commouisset. Tum melliflua, & compunctione plena verba profundere, clementiam Dei proponere, iustitiam non tacere: hortari bonos, vt ad meliora proficerent: malos, vt ad perpetrata cessarent, omnes in commune, vt se reos clamarent, ac pro totius mundi necessitatibus communem Dominum inuocarent. Quis vnquàm vel saxei cordis Annonem in ecclesia loquentem audiens, à lachrymis valuit temperare? Denique ab exteris etiam & remotioribus prouincijs, ob solam indulgentiæ & doctrinæ eius famam, plurimi confluxerunt, omnibus delicijs præferentes Annonem audire, diuitias incomparabiles æstimantes, eius indulgentia relaxari, eius benedictione præmuniri. Præterea pietatis & misericordiæ operibus nullo erat inferior. Nam agricolas & debitores reddituum, antecessorum suorum nimietate vel superfluitate grauatos & propè nudatos intelligens, exactoribus vt parcerent iussit, singulis vel totum, vel ex parte, prout opùs erat, remittens. Pauperum, peregrinorum & infirmorum prima illi & perpes erat solicitudo, imitanti eum, qui dixit: Estote misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est. Illucescente enim primo surgentis diei crepusculo, eccè velut examen apum, turba egenorum vndecunquè conuolans, eius quotidiè fores obsedit, sufficientia alimenta hora statuta singuli percepturi. Inter quos omnes miserrimi quique numero vigintiquatuor perscrutati, seorsùm congregabantur. Ante quorum pedes humilimè procumbens pontifex summus, postquàm lauit ac tersit, osculum quoquè cordis & oris impressit, necnon manibus aquam infudit. Cõsummato misterio humilitatis, versus est ad opus charitatis, cum cibo & potu vnicuiq; nummum porrigens. Iam verò imminente hora & necessitate, vbi & ipse consedit ad mensam, more solito, quotquot superuenerant, introducebãtur ante eum ad conuescendum peregrini. Tum ex singulis, quæ mensæ erant imposita, partem propè decimam colligens, pro reficiendis hac & illac per vrbem ægrotis in locum vnum separauit. Postremò mensa submota, surrexit verè pater orphanorum, verè iudex viduarum, & tanquàm diceret, Sinite paruulos venire ad me: talium est enim regnum cælorũ: acclinans se, manu propria cibauit pupillos, refecit orphanos, aluit filios pauperu, delicatioribus escis ex mensa per seipsum in hoc reseruatis: præterea matribus eorum, familiariùs suas illi miserias conquerentibus, necessaria misericorditer impendens. Cùm enim esset erga cunctos inopes misericors & compatiens, erga pauperculas tamen & earum infantulos speciali quadam miseratione ducebatur. Quod huiusmodi fœminę experimento cognoscentes, explorato nonnunquàm tempore, in plateis sese gregatim obtulerunt, paruulos ei suos cum clamore supplices obijcientes. Interdùm trãsiens, & præ lassitudine diutinæ expectationis in soporem versos conspiciens eiusmodi puerulos exesos & seminudos, aliquem eorum, quem nec dignum oculis quis arbitraretur, piè se adhibens, materna vice exosculari cœpit. Quædam etiam proprios non habentes, alienos infantulos expetiêrunt, indubium habentes, Annonem erga ipsas misericordia motum iri, si talibus onustæ sarcinulis, eius conspectui præsentarentur. Inter hæc solennis ei mos erat, vertente semper anno, à vigilia natalis Domini vsque ad intactæ genitricis eius purificationem, per continuos quadraginta dies quanlibet lactantem habere, cuius manibus aquam præbens, ipsemet pedes ac manus paruuli lauit, moxque datis alimentis, solidum vnum porrexit. Super hæc & xenodochium Coloniæ construxit, languidos, & debiles, & omni destitutos solatio illuc inferens, deputatis ad eorum subsidia quotidianis stipendijs. Nunquàm pauperem se inclamantem absque misericordia præteriuit, nũquàm veniens ad inuisendum egenos, monachos vel canonicos, absque charitatis larga manu remeauit. Sed in

Eccè fructũ concionis eius.

Multi confluũt ad audiendas cõciones eius.

Benignitas in pauperes Luc. 6.

Obserua lector.

Et hìc pontifex summus, pro Archiepiscopo dicitur.

Matth. 19.

Humanitas erga pauperculas fœminas & filiolos earum.

Xenodochium Coloniæ condit.

nè in cœna Dominica quàm prodigus fuerit, ſuperfluum eſt memorare, cùm nec parcus quilibet ea die manum retrahat ab eleemoſyna. His omnibus antecellunt numero & admiratione, quæ per nocturnas tenebras, ſolo Deo teſte, rariſſimis ſecretalium ſuorum duntaxàt exceptis, operatus eſt: cum quibus, vt dictum eſt, noctù ſanctorum limina circuiens, peregrinos & quibus non erat tectum, in porticibus, in angulis vaſisque vinarijs per plateas expoſitis, ſcrutatus eſt: quos inuentos pauit atque veſtiuit, allato ſecum pro hocipſo victu & veſtitu.

Nocte ſanctorum limina circuit.

Vt tractârit fœminam, noctù è partu in platea periclitantem. Cap. 9.

CVmque more conſueto per cuiuſdam noctis ſilentia pro negocio ſimili eſſet egreſſus, lamentabile & omni miſeratione plenum in itinere offendit ſpectaculũ, mulierem, quàm ob inopiam nullus hoſpitio dignabatur, recentis & ipſa hora editi infantis partu periclitatam, ſuper nudam humum ſeſe lachrymabiliter volutantem. Erat ergò videre miſeriam. Nox tenebris denſis vagantem occupauerat, fatigatam tellus cœnoſa ac petroſa ſeminudam exceperat, fame & ſiti confectam frigus ampliùs vexabat, nullus mortalium aderat: & eccè vrgente natura, cœpit cruciari, voces emittere, ſuſpiria crebra trahere: tandemque enixam prolem in puluerem fundens, ipſa diſiectis hac & illac miſerabiliter membris, nil vltrà præter mortem expectabat. Hac ergò miſeria quid miſerius? Superuenit igitur, vt dictum eſt, ſacer præſul, ac protinùs velut ictu ſagittæ trãſuerberatus, repreſſo gradu, præ horrore & miſeria ſubſtitit attonitus: cùm eccè grauitate pontificali poſtpoſita, inſtàr velociſſimi curſoris reproperauit, impoſitoque humeris ſuis grabato cum ſtramentis, celeritate qua venerat, recurrit. Mox abiecto à ceruicibus onere, incuruauit ſe quantocyùs ad iacentem, puerulum pannis obuoluit, ipſam à terra ſublatam in lectulum collocauit, ac proprijs extractis veſtibus, vtroſque diligenter contexit. In eodem loco diſpoſitis pro ſuſtentatione eius, quouſquè conualeſceret, neceſſarijs, proceſſit verè precum ſuarum conſecuturus effectum, qui tam humili & pio miniſterio per horrorem cæcæ noctis in minimis membris ſuis illi obſecutus eſt, quem quondàm pro nobis incarnatum, virgo mater vilibus obuolutum pannis, reclinauit in præſepium.

Lamentabile cuiuſdã parturiẽtis ſpectaculũ.

Vide in tãto Epiſcopo exemplum memorabile.

Luc. 2.

Vt vagientem paruulum nocte inuentum, ſecum abſportârit. Cap. 10.

ALia quædam ſubierat nox, & vir Deo deuotus, æſtimationis humanæ fugiens oculos, venerandos ſanctarum virginum cineres ſupplex cœpit adire. Quod vna ex conſuetis mulierculis ſolicitè præuidens, neceſſitate ſimul & arte inſtructa, neſcienti hac fraude obuiauit. Scilicet præter mendicitatem nil ad indigentiam corpoream certi habens, filiolum ſuum in lacte recenti poſitum, ante venientis veſtigia clàm media depoſuit in via, ſeſeque indè proripiens, cum feſtinatione in latebras immerſit. Nec mora, ſacerdos approximans, vbi primam vagientis infantuli vocem aure percepit, præ dolore totus intremuit, varias animo gerens paſſiones, vndè puer huiuſmodi ea hora noctis illic haberetur. Intereà velut ad obſequium Chriſti, ſub fœno cubantis, impiger accurrens, flexo corpore puerulum à terra ſuſcepit, memor ſancti Simeonis, qualiter olim infantiam Saluatoris pijs vlnis amplexus, pacem & ſalutem ſibimet imprecaretur & populo. A cuius deuotione in re diſſimili non diſſimilia ſentiens, tali gratulabundus onere ibat cubiculum repetens: illum imitatus, qui relictam pijs humeris ad ouilia reportauit ouiculam. Confeſtim autem paterna ſolicitudine nutricem paruulo procurans, quem carne non genuit, ſpiritali regeneratione per baptiſmum meliùs regenerauit: quem & à fonte ſacro ſuſcipiens, Annonem poſt ſe nominauit, ſingularis patrocinij ſpem ante Deum in illo ſibi prouidens.

S. Vrſulam & ſocias virgines inuiſit.

Luc. 2.

Luc. 15.

Vt nocte quadam pugnis cæſus ſit à malignis. Cap. 11.

HAecigitur quotidiana viro Dei inſtitutio, hæc inceſſabilis ſolicitudo, hic labor, hoc ſtudium. Cumque talis eſſet, qui verbis beati Iob dicere poſſet, Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum, & cor viduæ cõſolatus ſum: & cùm ſederẽ quaſi rex circunſtante exercitu, eram tamẽ mœrentium conſolator: quia ab infantia creuit mecum miſeratio, & de vtero egreſſa eſt mecum: conſpirantibus quibuſdam æmulis iuſtitiæ, quorum nequitiæ compẽſes hodieque fidem derogant Annonis ſanctitati, quadam nocte ad ſimilia deuotionis

Iob 29.

Iob 31.

tionis suæ opera progressus, insidias perpessus est. Furioso enim impetu venientem inuadentes, furem criminabantur, obijcientes & alia, quorum ipsi sibimet conscij, in alienam sugillationem sine difficultate poterant erumpere. At socijs Episcopi hæc refellentibus, & sacrilegium esse dicentibus, clericum orationis gratia transeuntem his conuicijs agi: illi procacissimo responso fictum arguentes, ac prioribus peiora subijcientes, linguis venenatis manus sanguine plenas mox adiunxerunt: non sine retractione ceu bestiæ ferocissimæ in innocentem sæuientes, cùm eum birro violenter spoliâssent, correptum crinibus in cœnum protraxerunt, pugnis grauiter insistentes. Eius quoquè comites cùm insania simili non minùs affecissent, furore satiati alacres recesserunt, illorum participes effecti, de quibus scriptum est, Qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Sed concepta semèl inuidia, modum nescit imponere malitiæ. Vndè supradicti malefici maiorem vesaniam spirantes, horreo dicere, necem Archiepiscopo moliebantur, insidijs ei non semèl, nec bis compositis, facinus execrabile, nec minùs lamentabile, si copia daretur, perfecturi: quippè qui nec ipsi bonorum omnium capiti parcerent. Quod cùm familiaribus & amicis Episcopi certiùs innotuisset, nunc quidem gaudium de eius adhuc ereptione gerentes, nunc verò horrorem consideratione tanti periculi non ferentes, cum sacramento testati sunt, se minimè sinere illum ampliùs taliter egredi, nè fortè extingueret lucernam Israël. Eorum verò consilijs & precibus persuasus, numerum orationum singulis in locis habendarũ, deinceps in lecto recubans, vel in vnaqualibet ecclesia consistens, nihilominùs persoluebat. Abhinc quoquè tale quid excogitauit, vndè non iniuriæ suæ, sed iusti zeli solicitis pastoribus esset imitatio.

Birrum, pro pileo, vel capitis tegmine.

Prou. 2.

Quidam ei necem moliuntur.

Vt castigârit scortationi & libidini deditos. Cap. 12.

SCiens quorundam profanos & incestuosos ad opera libidinis per noctem discursus, zelo iustitiæ inflammatus, nefariæ commixtionis homines deprehensos, ad exemplum omnium decaluari ac decoriari publicè mandauit, presbytero cuidam ex familiaribus suis huiuscemodi potestate concessa: cui iugis imminebat ex obedientia necessitas, ab incipientibus noctis tenebris ad sequentis exordia lucis tales excursus obseruare. Nonnullas tamen illarum, quibus proh pudor castitas venalis erat, ad se accersitas verbis castigans, donis quoquè demulcens, vel ad continentiæ propositum, vel ad honestæ copulæ coniunctionem deduxit, animas earum à morte saluans per charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum.

Animaduertit in homines flagitiosos.

Prou. 10. 1. Pet. 4.

Vt quandam prolapsam, humanissimè ab infamia liberârit. Cap. 13.

SVnt quamplurimi sepulcris dealbatis similimi, qui pharisæorum more de sanctitatis munditia foris tumentes, cùm sint ossibus mortuorum intùs pleni, erga peccantes vel infirmiores quoslibet non compassione, sed conuiciosa quadam dedignatione feruntur: qua profectò peste Anno, suis in oculis humilis, nunquàm laborauit. Siquidem nocte quadam, profundis tenebris omnia circundantibus, ipse more suo sanctarum virginum limen ingressus, aliquem secessit in angulum, quò secretiùs stans, precibus obnixiùs inseruiret. Illic vna ex consororibus in facie iacens, crebris singultuum & internorum gemituum vocibus, diuinæ miserationis aures feriebat, amarissimis lachrymis ac pectoris tunsione, perpetratam nupèr carnis delectationem grauiter deplorans. Cumque immanitas piaculi stimulos compunctionis ei excitâsset, acriores tamen reddidit iam iamque intumescentis vteri conceptus: quoniam etsi per emendationem vitæ sequẽtis, de benignitate pij Saluatoris præsumebat, humani tamen improperij confusionem per secula se habituram, querelis miserrimis non tacebat. Hac itaque gemina tribulatione inenarrabiliter angustata, spe collecta, viribusq; resumptis, solum humanæ miseriæ perfugium, eum scilicet, quem & offenderat, misericordem Dominũ nostrum corde & ore, lachrymis instàr riui currentibus, pulsabat: vt qui quondàm pro peccatoribus natus, & pro peccatoribus mori dignatus fuerat, etiam suæ solita bonitate succurrẽs infelicitati, sic facinus admissum remitteret, vt ignominię publicę derisionẽ euaderet. O bonitas authoris, ô clementia Saluatoris: quæ natura bonus, & potestate immensus, cùm nunq̃ humani cordis lachrymas absque misericordia valeat intueri, consolationem quoquè iuxta suam magnificentiam despo-

Aedem vndecim millium virginum dicit.

Matth. 23.

desperatis subministrat. Cùm enim talibus incũberet mulier afflicta clamoribus, ea inscia, pius sacerdos, quasi missus à Deo, retrò consistens, aure diligentiùs adhibita, omnia plangentis ac deprecantis verba percepit: nec erat difficile, tantæ contritionis causam cõijcere. Tandèm signorum pulsatione nocturnales ad hymnos inuitata, surrexit è terra, chorumque petijt: quam diuinæ bonitatis minister clàm uestigiò insecutus, ex ordine loci, quem in choro adijt, eius personam solicitiùs inuestigauit, moxque recessit. Vt verò dies redditus est, volens comprobare, quoniam iuxtà est Dominus his qui tribulato sunt corde: qui etiam se per seipsum obligauit, dicens: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat: mittens ad consorores, euocauit eandem, illa metum, quem conscientia suggerebat, præ oculis habente. Sed venientem præter spem filius misericordiæ blandè susceipiens, iuxta se sedere fecit, de vitæ eius qualitate inter alia colloquia quasi per ambages conquirens, ac causam mœroris, quem vultu prætendebat, quasi nescius scisciţans. At ea vulnus lethale spiritualis medici manibus, nè ferret, offerre detrectante, ille non inscius morbi, ferrum apposuit, asserens se scire causam tristitiæ, nec ignorare, quas, admissi pœnitens, illo in loco nocte proxima preces emisisset: eam confiteri tantùm debere reatum, cæterùm ex diuina miseratione in promptu esse & veniam, & euadendi opprobrij possibilitatem. Sed vt rem fine concludam, illa confessionis viam flebiliter ingrediens, diuinæ bonitatis beneficium in suorum casuum ærumnis inopinatò experta est. Deniquè mœrentium consolator, & suæ memor fragilitatis, secũdùm Apostolum præmonentem, Considerans teipsum, nè & tu tenteris: eam postquàm in spiritu lenitatis sufficienter instruxit, militi cuidam è Saxonia, gratiæ eius largitate præ cæteris domestici vsio, sub sacramentis fidei debitæ commendauit, imponens illi, vt sub prætextu familiaritatis eam secum abducens, donèc illicito conceptu liberaretur, ad quascunque necessitates ei diligenter assisteret, nec vnquàm, si sua gratia priuari nollet, huius rei cognitio domatis eius limen excederet. Expletis verò diebus partûs, cùm & ipsa iam incolumis priorem recuperâsset statum, eam itidèm cum paruulo suæ præsentiæ reconsignaret. Is protinùs imperatis obediens, negocium hoc, præter se & Episcopum, nulli cognitum, fideliter executus est, post omnia mulierem cum infantulo ipsi repræsentans. Mox pius pastor alibi delegato paruulo, ouem quæ errauerat, alacriter ad consororum suarum domicilia destinauit, laudis transitoriæ nil appetens, vt cælesti mercede dignus inueniretur.

Pſal.33. Ezech.33. Cõfessio sacramentalis quid præstet. Gal.6. Tuetur misera humanitate famam lapsæ cuiusdam.

Vt cuiusdam fœminæ conceptus euanuerit. Cap. 14.

HVic historiæ res non valdè dispar Coloniæ similiter accidit, quam exempli causa venerabilis pontifex referre solitus erat: res planè memoria digna, & omnium bonorum ore celebranda & frequentanda. Cùm enim lapsos magno desperationis malo liberare queat, non minùs stantibus ingerit formidinem, nè præsumptione sanctioris vitæ, ruinæ pateant irreparabili. Omnes igitur hæc audientes, aures cordis arrigamus, & quàm sit terribilis in consilijs super filios hominum misericors & iustus Dominus noster, cum spe & metu consideremus. In monasterio Dominæ nostræ pijssimæ Dei genitricis Mariæ quædam sanctimonialis, omni morum honestate, omnique vitæ sanctitate inter consodales suas à primo succreuerat tempore, eiq; speciale munus omnipotens gloriam virginitatis, velut quoddam diadema capitis, concesserat. Sed cùm instinctu superbientis angeli quædam de castitate ei subreperet elatio, aliasq; iam dedignarentur consorores, virorumque consortia, quasi nunquàm casura, incautiùs admitteret, iuxta quod scriptum est, Ante ruinã exaltatur cor: magno blandientis inimici plausu prohdolor in foueam corruptionis incidit. Sed miseræ cõmixtionis opere perfecto, in se rediens, ingentis tristitiæ fluctibus penè in amentiam versa est, reputans & quasi per somni ludificationem hæsitãs, quæ esset, vel quid fecisset. Inter hæc vbi anterioris vitæ puritas animũ eius tetigit, velut ictu fulminis in corde perculsa, gemitus & suspiria traxit amarissima, & instàr repentini imbris cum eiulatu miserrimæ vocis tota ruit in lachrymas. Verùm cùm degustata semèl mortifera carnis delectatio, conquiescente parũ fletu, vehementioribus incendijs eius mentem stimularet, metuens nè pòst, etiam ruptis publicæ verecundiæ frenis, in omnẽ præceps raperetur impudicitiam, cælum suspiciens, altè ingemuit, orans, vt quia iam confu-

Pſal.65. Ante ruinã exaltatur cor. Prou.16. Degustata semel carnis delectatio, post fletum, vehemẽtiùs mentem incendit.

confusionem animæ clàm induerat, in apertam quoquè ignominiam per conc
ptum partumq; criminosæ prolis veniret, quatenùs publicis subiacens opprobr
superbiam cum luxuria humilis & pœnitens deincèps effugeret. Id cùm exorâs
aluusque intumescens indicia violatæ castitatis oculis proderet alienis, illa om
consilij expers, quid faceret, quò se verteret, ignorans, omnium præ confusio
declinabat adspectus: non somno, non esca, non potu, deniquè non ipsa vita del
ctabatur, quoniam incomparabilis tristitię profunditatibus operta erat. Nihil iam
de peccati satisfactione meditabatur, nil de pœnis inferni cogitabat: solo, quo te
bescebat, rubore liberari votis omnibus exoptabat. Hinc factũ est, vt cùm nullum
consolationis occurreret suffragium, secundùm illud Propheticum præsagium,
Psal.82. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine: de Christi cle
mentia spem tota mente cõciperet. Ante eius ergò imaginem pro nobis crucifix
corruens, templum sanctæ genitricis eius ingressa, his precum querimonijs flebili
ter vsa est: Domine clementissime, mearum miseriarum calamitas tuę pietatis pe
netret aures, nec meis offensus prauitatibus, tui plasmatis cõditor pius immemor
Professio castitatis. existas. Heu me coinquinatam, heu me professæ castitatis præuaricatricem, heu me
confusionis æternæ inuentricem. Meritò nũc me cum maximo salutis meæ detri
mento infra omnes conspicio, quæ dudùm meipsam nescien s, cùm sim puluis & ci
nis, supra omnes in immensum gloriata sum. Quid congruentiùs tantam decebat
præsumptionẽ, quàm huius turpissimi volutabri detestabilis impuritas? Nihil mi
hi iam aduersùs tuam bonitatem, Deus, querelæ remansit iustæ, cùm hæc omnia
propria patiar voluntate, cœno me tradens libidinis incestuosæ, dein ore proprio
imminentem publicam exprobrationem petens, & quidem audientia indigna,
sed vtinàm in hac parte. Vt audirer, nõ indicium sanctitatis, sed pœna flagitij præ-
Apoc.14. cedentis fuit. Vę miseræ mihi, quæ cælestis Agni perdidi sectatum, quę virginei can
tici gloriam iam ampliùs non sperabo. Sufficiat mihi vel sola indulgentiæ via, &
his, te miserante, Iesu benignissime, confusionibus ërui. Eccè piæ genitricis tuæ pe
dibus rea & gemens aduoluta, per eius suffragia tuæ consolationis gratiam humi
liter quæro, conuersionis omnimodæ veritatem promittens, & perpetrati sceleris
amodò continentiam & pœnitentiam. Hæc ea fletu maximo prosequente, qui re
Luc.22. spexit Petrum flentem, respexit & illam misericors Dominus noster, & quantùm
miserijs condoleat nostris, cuidētissimo maiestatis suæ dignatus est monstrare mi-
Admirandũ sanè mitaculum. raculo. Nam postquàm clamare desijt, & à terra surrexit, vterus illius detumuit, ma
lè conceptus fœtus euanuit, ipsa præ gaudio largiùs flens, debitam conuertendi
sponsionem implere non distulit. Annis siquidem non paucis iugiter in pœniten
tia perseuérans, corpus vigilijs & orationibus attenuatum, panis & aquæ tantùm
sustentabat edulio, sine cessatione lachrymas in humilitate fundens, & ex occasio
ne sceleris admissi, priori vitæ sequentem longè anteponens. Quantæ verò fuerit
contritionis, hinc datur intelligi, quòd exceptis alijs extrinsecùs orationibus, Psal
terium inter diem & noctem ter semper percurrebat, primò humi strata, secundò
genibus affixa, tertiò stans: vt meritò deficiente spiritu, membra quoquè lassaren
tur. Faciem cum macie pallor obduxerat, & diuturnitas inediæ atque vigiliarum,
viribus penè exhaustis, miraculum cæteris sororibus ingerebat, nil extrà suspican
tibus, quàm desiderio sponsi cælestis sponsam suam charitatis languore tabescen
tem: quippè quibus culpæ eius nullum patebat vestigium. Non enim tanti reatis
Nõ sunt hęc accipienda de sacramẽtali cõfessione, quæ fit sacerdoti: sed quòd nõ fuerit ausa extra hanc confessionẽ cuiquã aperire crimen suum. confessionem humanæ cõmittebat fidei, quæ interdùm nulla est, vbi maximè spe
ratur, soli Domino fidutialiter clamans, Miserere meî Deus, miserere meî: quo
niam in te confidit anima mea. Talibus cùm, sicut dictum est, annis aliquantis in
sistens operibus, diuinam quæreret propitiationem, vbi iam de spe veniæ quid hau
sisset, eccè pestis antiqua superbiæ sub pedibus iacens, contra eam denuò caput at
tollere cœpit. Quod illa cautè præuidens, & hanc esse causam ruinæ prioris ani
maduertens, quanuis lapsa, salubriter tamen edocta, suggestionis huius initia non,
vt antè, negligenda duxit: sed festina sancti patris Annonis præsentiam adiens,
omnem suorum casuum ordinem subtiliter enarrauit, consilij & precum eius iu
uamina magno cordis mœrore petens, nè ea rursùs in similia proruẽte, tanti tem
poris pœnitentia deperisset. Tunc sanctus pontifex secundùm datam sibi sapien
tiam consolationis verbum multipliciter proferens, eam non in proprijs viribus,
Iohan.15. sed in Deo confidere docuit secundùm illud: Sine me nihil potestis facere: nil ità

dæmones

dæmones atterere, quàm in humilitatis fundamento consistere, nulli se vel in cogitatione præferre, præ omnibus humilia de se sentire: cæterùm peccati transacti noxa non teneri, si lugenda non præsumat iterare. Mentis quoquè eius qualitate intima consideratione perspecta, cùm didicisset in elationis arma verti, quicquid præ cæteris quasi sanctior specialiùs attentâsset: salutarem sanctamque dixit esse viam, communis vitæ limitem non excedere: se mandare, si nollet in interitum ire, nè consororibus contraria, singularis vitæ aliquid vsurparet, cum comedẽtibus comederet, cum dormientibus dormiret, itemque cum abstinentibus abstinens, cum vigilantibus quoquè vigilaret. Hanc prorsùs esse regiam viam, quæ nullam declinans in partem, per se gradientes in æternæ salutis patriam inducat. His doctrinæ fluentis ancilla Dei salubriter infusa, benedictione percepta, monasterium repetijt, matremque virtutum temperantiam mox ingrediens, totius honestatis & religionis prorupit in fructus, communis vitæ lege contenta: nec vllam se virtutibus superiorem, ità decedens, in illa congregatione reliquit. Hactenùs nobis in descriptione vitæ vel morum Deo dilecti pontificis occupatis, iam tempus est aperire, qualiter quantumque per eum profecerit in augmento diuinæ seruitutis Ecclesia Colonienſis. Id cùm ingenij nostri tarditas vtcunquè præsumat attentare, quis tamen ipso quoquè carnis intuitu non videat, omnem hìc eloquentiam magnitudini rerum imparem inueniri? Et primò quidem mentis eius erga Deum & proximum ardorem plenè prosequi, laboris est non minimi. Quod nè falsò iactitare videamur, hinc historiæ sequentis sumamus exordia.

Temperantiam hìc dicit, quã alij discretionẽ vocant.

Vt omnes diœcesis seu Episcopatûs sui congregationes reformârit. Cap. 15.

CVm per omnes curæ suæ congregationes, cuiuscunque professionis essent, regularis disciplinæ tramitem licentia deperisse doleret, alijs pro vitæ necessitatibus, alijs pro mundi cupiditatibus extrà vagantibus: vniuersorum Præbendas pro supputatione annualium reddituum largè dispositi, nonnullas ex suis adaugens: vt occasione libertatis crepta, necessitatem iugi claustralis cunctis induceret. In his exequendis Apostolicis vtebatur præceptis, obsecrans vt pater, increpans vt magister: interdùm stimulos exorbitantibus ac recalcitrantibus addens, & eatenùs neglectam disciplinæ cælestis scholam temporibus suis mundo reformans. Quibus studijs quo plùs charitate feruebat, eo solicitiùs insistens, ad maiora diuinæ laudis opera magis inflammatus accessit, quinque monasteriorum structuras ab ipsis fundamentorum initijs ad perfectum deductas, non animam tantùm, sed & corpus omne, quinis à conditore sensibus institutum, ipsius addicens seruitijs.

S. Anno reformat monasteria.

2. Tim. 4.

Quinq; monasteria è fundamẽtis extruit.

Vt primum monasterium suum, ad Gradus S. Mariæ, condiderit. Cap. 16.

ITaque quod primum erat monasterium, quod dicitur, ad Gradus, in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, iactis fundamentis erexit, omnique varij decoris elegantia pulchrè distinctum consecrauit, prædijs ad triginta Canonicorum sufficientiam copiosè delegatis: quos vndiquè scientia, vita vel moribus exquisitos, illuc adunauerat. Ipse verò speciali deuotione dilectæ sibi Dominæ torus inhærens, cùm eius patrocinijs animam credidisset, etiam sepulturam in eodem sibi monasterio, adhuc futurorum nescius, extruxit, & quasi iamiamque migraturus, locum frequentabat, pernox in orationibus, sua suorumque peccata lachrymarum fluminibus expians. Cumque noctem totam sæpè duxisset insomnem, sub ipso lucis exortu super mattulam, vel super nudam humum aliquotiès super gradus in ingressu capitolij se reclinans, vix puncto temporis oculis in soporem clausis, surrexit. Cuius contritionis & abiectionis virtus non facilè credebatur in eo, quandoquidem familiarissimis suis non semper innotuerit, & ipse publicis obsequijs vallatus incedens, adspectu ipso tremendus & gloriosus seculi dignitatibus fuerit: qui tamen inter pauperes Christi degens, mitis & humilis semper extitit. Nam vt à fratribus nostris accepimus, cum eis residens, nonnunquàm subridendo intulit: Quàm magnum, quamque terribilem omnibus aulicis, veniens ad eos, me ingero? quomodò caput erecto collo circunducens, sæuos oculos in vnumquenque retorqueo, totum me componens illi, sub cuius vestigia sint omnia ruitura? cùm tamen inter hæc pauidus atque timidus, longè deiectior intùs incedam, quàm vlli pateſcat fidei. Hæc suis ipse de se confessus est. Cæterùm quotiès curię necdùm prẹsens adesse nũciabatur, non laicus, non clericus, non Comes, non alius quis potens, non Episcopus, non ipse deniquè

Monasteriũ S. Mariæ ad Gradus, cõstruit.

Capitoliũ, dicit domũ Capitularẽ, vt vocant vulgò.

Rex exceptus est, qui non habitum suum aliter excoleret, comam æquaret, gestu quoquè suos eo præsente temperaret.

Vt S. Georgij ecclesiam extruxerit, & quæ mira illic euenerint. Cap. 17.

PRosperis igitur successibus in consummatione templi, quod cœperat, vsus, vbì magìs magisque desiderio supernæ iucunditatis æstuabat, exiguos deputans præteriti temporis labores, eminentioris meriti arcem cupiebat apprehendere. Vndè secundò copijs contractis, S. Georgij martyrijs ecclesiam extra murum construxit, annuis redditibus abundantem, iuxa quod exigebat illic congregatio facta clericorum. Ad cuius dedicationem votis omnibus inhians, reliquijs beati martyris adhuc acquirendis præpediebatur: & eccè, sicut ipso referente compertum est, nocte quadam sopore pressus, eundem martyrem ex interioribus oratorij S. Pantaleonis cum ingenti luminis frequentia procedere conspexit. Quem in amictu splendidissimo vultu roseo perfusum, cùm mirantibus oculis ad nouam suæ deuotionis fabricam gradum direxisse specularetur, illo iam ingresso, mox euigilauit. Illicò diuinæ inspirationis gratia tactus, aliquid suis votis consonum in illo persensit somno: tenebrisque finitis, omnis impatiens moræ, sancti Pantaleonis adiens sacrarium, auspice Deo, brachium præclari martyris Georgij sibi præsentatum, maxima cum veneratione suscepit: idque comitante multitudine, cùm & processio solennis fieret per vestigia, quæ noctu martyr calcare visus est, ad locum, vbì ingressus est, baiulauit. Tunc secundùm consecrationis ritum insistente clero cum pontifice, opportunitatem sermonis habendi tempus & locus expetijt. Repentè igitur tumultu concitato, discursus hincindè fiebat, nemine alium expectante, sed singulis præoccupantibus locum, qui voci prædicantis Episcopi vicinior æstimaretur. Alijs verò parietes, alijs domos & arbores conscendentibus, plurimi duas per grandes trabes, per quas ad ædificium muri dispositus erat asscensus, circuniacebant, innumeris subtus eas conglobatis. Igitur omnibus arrectis auribus & oculis in ora loquentis Episcopi defixis, trabes pressuræ nimietatem non ferentes, cum fragore magno corruerunt, ijs qui super eas erant, pariter ad inferiora labentibus. Cumque molem ruentium turba subtùs stans excepisset, clamor & concursus ingens exortus est, nullo dubitante, magnitudinem periculi mortes plurimorum peregisse. Sed postquàm facto silentio, nullius læsionis vestigium in aliquo repertum est, maior laudis & admirationum vox ab omnibus insonuit: quibus diuinæ virtutis potentia meritum martyris ac sacerdotis tanto glorioſiùs, quanto iucundiùs patefecit. Huius itaque lætitiæ suauitate perfusus sacer antistes, brachium sanctum manibus sumens, ecclesiam ingressus est, resonantibus in hymnis & supplicationum vocibus hinc clero, illinc populo. Interea splendor igneus cælitùs aduenies, ingredientem cum sanctis sanctum pontificem prosecutus est, visibiliter in templum descendens, perpaucis eorum, qui foris erant, & propè nullis ab hac exceptis visione. Qua de re plùs in exultationis voce cunctis perstrepentibus, ipse tot diuinæ præsentiæ signis exhilaratus, magna cum securitate, magna cum deuotione totius ecclesiastici ministerij cultum peregit.

Hodiè intra murũ est Ecclesiam S. Georgij condit.

Ingressus est, nos addidimus: videtur enim in exẽplari deesse.

Egregiũ sanè miraculum.

Vt à quodam ignoto sene admonitus sit Sigebergensis monasterij accelerare structuram. Cap. 55.

DEindè cùm totus in anteriora respiceret, eorum quæ retrò sunt, oblitus, in secreto cuiusdam noctis profunda quiete resolutis omnibus, more suo cœnobium S. Martini transiens, vigilijs nocturnis monachos insistentes aure cordis & corporis audiuit, grauiterque suspirans, ad presbyterum quẽdam occultorum suorum scientissimum, ait: Nunquìd cordis tui ianuam non pulsat, quòd in tota Colonia sopitis omnibus, hi soli diuinę seruitutis solicitudinem habentes, hoc tempore noctis ad psallendum Deo consistunt? Et me quidem nihil dignũ ministris eius exhibentem, cùm in omnibus negligentem mea tulerit infelicitas, quàm maximè monachis hactenùs inutilis vixi. Et cùm pectus feriens hæc dixisset, oculis ad sidera leuatis cum expansione manuum, corde & ore subiunxit: Te precor, vitæ mortisque dominator, & summe pater, te precor, vt huius lucis inducias mihi concedas, donèc tuo munere proficuum quid & in huius religionis viros elaborem. Qua voce cælos penetrante, domũ regressus, primo manè limen beati Petri adijt: vbì residens in crypta secretiùs & psallens, à quodam superueniẽte sene his verbis est admonitus:

Cœnobiũ S. Martini Coloniæ.

Ignotus quidam senex hortatur eũ,

N

Nè mora sit, venerande præsul, in extruendo requiei tuæ loco, quem Deo prædestinante in monte, qui à præterfluēte fluuio Sigeberg cognominatur, habebis. Dixerat, & ab adstantibus quasi delusor citiùs repulsus est, Episcopo vim verbi profundiùs, quàm dici possit, excipiente. Cuius abhinc intentio non aliud, quàm id, die noctuque voluens, qualiter ad finem peruenerit, expediendum est. vt cōdat Sigebergense cœnobium.

Quo pacto obtinuerit montem Sigebergensem. Cap. 19.

PAlatinus Comes Henricus, vir potentiæ secularis & glorię, tunc temporis inimicitias aduersùs innocentiam Deo dilecti pontificis exercens, cædibus, rapinis & incendijs per omne ferebatur Episcopium, ad deuastationem patriæ præsidio fretus in prædicti montis vertice. Hunciustis exigentibus causis, anathematis sententia feriens Archiepiscopus, tandèm ad satisfactionem coactum captiuumq; traxit. Qui Coloniam veniens, ad eius vestigia ruit supplex & pœnitens, & accepto communionis & indulgentiæ loco, pro gratia se reconciliantis Episcopi, beato Petro montem Sigebergensem dono contradidit. Tunc diù desideratum cernens sibi præsul patére negocium, portentis quibusdam, quæ de monte rumor inuexerat, quasiam currens, accepto stimulo reddebatur incitatior. E quibus hoc, multis adstipulantibus, non improbabiliter fertur. Palatinus Comes dat S. Petro mōtem Sigebergensem.

Vt signum Crucis multi in eo monte conspexerint cælitùs appárens. Cap. 20.

INteriacente propè milliario, vicus quidam Stieldorp dictus, memorato distat à monte. Huius incolæ Dominicæ diei festo tracti, sub ijsdem diebus ecclesiam petentes, cùm licentia populari varia conferentes, liberum quaquauersùm dirigerent intuitum, contra montem prospicientes, repentè signum Crucis cęlo contiguum, quasi dependens vertici eius imminere cernebant. Quod dum pulchrè ceu colorum varietate distinctum singuli mirarentur, qui prudentiores erant, ingens dicebant esse ostentum, per quod portenderetur, triumphum Crucis inibi digna veneratione frequentandum, cultoribus loci fide Crucis, non armis visibilibus, semper triumphantibus. Signū Crucis in aëre conspicitur

De visione duobus Græcis oblata, & monasterij in eodem monte ædificatione. Cap. 21.

DVobus quoquè peregrinis ex Gręcia per idem tempus apud Veronam, quę etiam Bonna dicitur, hospitantibus apparuit in visu magnę claritatis scala, à vertice montis in cælum vsque subrecta, per quam miri candoris agniculi lætis gestibus assendētes, ætheris alta penetrabant. Et hoc in bonam partem cunctis interpretantibus, ad ædificium montis, diuersis vallatus artificibus, pontifex accessit: quorum alij arbores succidentes, alij succisas abigentes, alij terram effodientes, alij lapides aduchentes, omnes verò varijs in artibus pari studio feruentes, opus accelerabant, instante desupèr Episcopo & exactoribus eius. Quid multa? De cælis auxilio præstito, consummatio templi prosperata est: quod anno Dominicæ incarnationis millesimo sexagesimosexto, decimo Calendas Octobris, nomini sancti Michaëlis Archangeli specialiter assignans, in honore omnium cælestium Virtutum sub patrocinio glorioſi ducis Mauricij sociorumq; eius consecrauit. Cumque sanctæ Crucis aram sanctificaret, & in eam reliquias imponeret, lux igneo cælitùs radians fulgore, pariter introire visa est. Visio duorū peregrinorū è Græcia. Templū Sigebergensis cœnobij cōsecratur.

Vt visio cælestis ignis inter sacramenta, S. Annoni apparuerit. Cap. 22.

EX quo lætum sumens auspicium, cùm in occidentali plaga monasterij versùs Septentrionem, S. Martini dedicaret * sacellum, post peractum cōsecrationis officium ad altaris ministerium palliatus stetit. Vbì cùm in contritione spiritûs & compunctione cordis seipsum mactans, corporis & sanguinis Christi conficeret sacramentum, inter oculos & manus repentè globus igneus emicans, tremenda voluebatur visione. Isque paulatìm se colligens, totus est illapsus calici. Expauit sacerdos, & vt ipse retulit, præ timore extra se penè factus, hærebat quid ageret. Temerarium iudicabat vltrà manus ad benedictionem calicis extēdere, quem tantæ maiestatis præsentia repleuerat: & ediuersò culpam formidabat, si desistens, vniuersalis Ecclesiæ ritum infringeret. Tandèm occurrit animo, spiritusancto reuelante, quod sui erat officij, benedictiones solitas percurrere: cæterùm diuinæ dignationis fuisse, quod visum est, quæ etiam inuisibiliter id quotidiè operaretur. His & similibus * capellam Visio S. Annonis sub Missæ sacrificio.

electionem supernam suis arridere cœptis grataner accipiens, locum augustissimis ædificijs excoluit, & exquisitissimis ecclesiæ ornamentis illustrauit, & amplissimis atque in multorum fratrum vsus sufficientibus prædijs locupletauit.

Vt monachos quosdam ex Italia in Sigebergense cœnobium adduxerit, quantoque studio eos complexus sit. Cap. 23.

Hæc ex Schafnaburgensi, penè ad verbum.

CVm autem in omnibus Teutonici regni monasterijs cerneret antiquum illum regularis disciplinæ feruorem admodùm refrixisse, & monachos à vita communi ad rem familiarem curam omnem studiumque cõuertisse, graui tædio angebatur animus eius, quòd ingentibus expensis nihil Deo dignum confectutus putaretur. Interea contigit, vt pro causa Reipublicæ Romam proficisceretur: cumq; nonnullas Italiæ regiones peragraret, principes eius regni, nè à Rege deficerent, suis exhortationibus confortaturus, ad monasterium quoddam, cui Fructuaria nomẽ est, causa orationis diuertit. Ibi admiratus monachorum arctissimam, & secundùm Regulæ institua couersationem, duodecim ex eis in opere Dei probatissimos secum rediens abduxit, & eos ad tradendum Gallijs eiusdem disciplinæ formulam, in Sigeberg constituit, prioribus monachis, quos aliundè assciuerat, honorificè in locum suum remissis. Quod eius factum imitati cæteri Galliarum Episcopi, alij ex Gorzia, alij ex Cluniaco, alij ex Sigeberg, alij ex alijs monasterijs monachos euocantes, diuini seruitij scholam in suis singuli monasterijs instituerunt: adeoque breui conualuit felicis huius facti æmulatio, vt pauca intra Galliam monasteria videamus, quæ non iam nouæ huius institutionis iugũ subacta receperint. Ipse verò monachos suos, iuxta quod in Fructuaria compererat, cernens arctissimis viuere disciplinis, & conuersationis eorum opinione longè lateque vulgata, multos ad mundi contemptum inflammari, & eorum magisterio se in via Dei erudiendos tradere, magnas Deo gratias referebat, quòd non confudisset eum ab expectatione sua. Omnem quoquè diligentiam adhibebat, nè quam earum rerum, quibus corporis imbecillitati consulendum sit, penuriam sustinerent. Honorabat ac venerabatur eos, vt dominos suos: nec solùm Abbati, sed decanis etiam monasterij ita subditus dictoque obtemperans erat, vt ad primum eorum imperium, quantunlibet grauibus publicę seu priuatæ rei negocijs implicitus teneretur, ilicò exoccupatis manibus surgeret, & omne quod iussissent, instàr vilis mancipij exequeretur. Cibos summa industria confectos quotidiè, dum adesse potuisset, ipse eis inferebat, ipse apponebat, ipse potum miscebat, ipse quasi diuinas inter hæc singulorum exosculabatur manus, ipse reficiẽtibus ad omne obsequium quolibet famulo promptior pariorque assistebat: intentusque lectori, postquàm omne ministerium peregisset, in assensu graduum, satis humili contentus sede, quiescebat. Silentium quoque ac cæteras monasterij consuetudines, dum inter eos versaretur, ità attentus solicitusque seruabat, acsi pro excessibus suis ipse quoquè quotidiè in capitulo eorum causam dicturus, & sententiam accepturus foret. Nullus vnquàm pater tali erga filios ducebatur affectu, nulla mater. Omnes vt se diligens, singulis compatiebatur, & animam suam pro vnoquoque paratus impẽndere. Hoc eius in Sigeberg, hoc in Saleuelt, hoc in Grascaf, locis scilicet pòst ab eo constructis, studium erat, hic mos, hæc institutio.

Ex Italia addaeit monachos in Sigeberg.

Quàm reuerẽter eos habuerit.

Silentiũ seruat vt monachus, & cæteras monasterij cõsuetudines.

Quanta à Rege perpessus sit iustitiæ causa, quantique fecerit Sigebergensium monachorum preces. Cap. 24.

POrrò à Rege grauissimis sæpenumerò diffidens inimicitijs, nunc quidem in summam familiaritatem, & penè in regni consortium ab illo assumebatur: nunc verò, quoniam ea quæ in regno prętер æquum & bonum perperàm gerebãtur, vehementer detestaretur, & acerrimè impugnaret, cum cõtumelia de palatio ejiciebatur, & ad extinguendum nomen eius, totum regni robur concitabatur. His vicissitudinibus per plures annos cum Rege concertationem habens, semper velut ad turrim fortitudinis recurrens, Sigebergensium fratrũ preces in auxilium assciuit. Vndè quodam tempore Rege pessimis aduersùm se consilijs inflammato, pergens ad curiam, fratribus in horti cultura generaliter repertis, ait: Commotionis & indignationis regiæ non inscius, iturus ad palatium, Deo me vobisque cõmendo. Vos clypeus meus estis, vos præsidiũ meum estis: vos inquam, filij dilectissimi, omnia mea estis. Nulla mihi spes in militibus meis, nil præsumptionis est in armis eorum. In

Modò charissimus, modò planè inuisus est Imperatori

In periculis ad monachorum preces recurrit.

In fide loquor: maior mihi fiducia est in vobis, quàm in omnibus illis. Itaque sit in benignitate Saluatoris, & in potestate vestræ dilectionis, quemadmodùm à Rege vel à suis excipiar. His dictis, profectus est, & plerunquè per imperium eius, qui ponit terminum mari, Rex à feruore cordis sui desistens, cùm paulò antè necem, vltimumque, si copia fieret, exterminium Annoni & omnibus, quæ eius essent, minaretur, eo veniente, quasi diuinitùs impulsus surgens, osculum pacis ei cum magna dilectione porrexit. Quapropter in stuporem versi quique circunstantes, inter se susurrabant: Vbi nunc iræ? vbi minæ? vbi tot insultationes paulò antè habitæ? In his omnibus Dominica vox consideranda est, quæ sic promittit: Ego me glorificantes glorificabo. Et reuerà non modò nostris, sed & retrò temporibus difficilè inuentus est, qui tantam præ se ferret maiestatem ad seculum, tantam humilitatem erga Deum. Ierem. 5. Hæc mutatio dexteræ excelsi. 1. Reg. 2.

Quæ priuilegia Sigebergensi monasterio attribuerit. Cap. 25.

IGitur postquàm voti sui compos, monachos suos in diuinis rebus ad omnium imitationem singulariter florere conspexit, omnem pro eis solicitudinem in futurum extendens, publicæ excommunicationis & æternæ damnationis vindictam protulit in omnem hominem, quicunque eis ad nocendum pertinax & malitiosus incumberet. Deindè authoritatis suæ sigillo roboratam paginam fecit, in qua sub eadem contestatione decreuit, nè quis primam monachorum illorum consuetudinem immutare præsumat: nè quis Abbatem ad aliquod curiale seruitium, aut non regulare officium constringat: nè quis Episcopus, vel suorum quisquam eo loco standi potestatem habeat sine licentia Abbatis: nè quis aduocatus aut subdefensor, nisi quem voluërit Abbas, eidem monasterio vel bonis eius constituatur. Et vt maior his constitutionibus inesset authoritas, priuilegium Apostolicæ sedis Romam pergens expetijt, quod adhuc in pace & concordia agente Ecclesia, in hæc verba rescriptum accepit. De Sigebergēsibus quæ statuerit.

Literæ Alexandri Pontificis. Cap. 26.

ALexander Episcopus, seruus seruorum Dei, Annoni Archiepiscopo sanctæ Colonienſis Ecclesiæ, in Christo Iesu fratri charissimo. Quod à nobis, Deo dilecte frater, expetis, ex officio suscepto & auctoritate Apostolica vniuersis debemus ecclesijs. At mihi tecum, in Deo dilecte frater, aliter agendum est, quippè apud virum religiosum, & reuerà tam operibus, quàm nomine Episcopum. Itaque ex parte Domini nostri Iesu Christi, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli, omniumque sanctorum & electorum Dei, confirmamus & coroboramus Abbatiam illam in perpetuum: nè qua persona magna vel parua, non aliquis successorum tuorum, non Rex aut comes, nullus, inquam, hominum ex ea quicquam ad destructionem loci demoliri audeat: verùm omnibus inibi collatis atque conferendis, pax sit permanens & inconuulsa: & prima ista, qua modò instituuntur, apud monachos permaneat consuetudo, sitque illis de Abbate libera electio. Si quis huius nostri priuilegij temerè violator extiterit, perpetui anathematis vinculis se innodandum nouerit, nisi fortè resipiscens, dignè satisfecerit. Qui verò pia deuotione obseruator esse studuerit, peccatorum suorum omnium consequatur veniam, & æternæ beatitudinis gloriam mereatur. In quibus Papæ dictis facilè datur aduertere, quantæ sanctitatis & venerationis iste nostrorum temporum singularis præsul in pectore tanti Pontificis habitus sit, quem virum religiosum, & reuerà tam operibus quàm nomine Episcopum, sic vigilāter appellauit. Exemplar quoquè regalis decreti ponimus ex parte, nè lateat lectorem, legitima præfati cœnobij non leuiter infringenda. Vide quid Pontifex de illo testetur. Habes hìc ætatem Authoris huius historiæ.

Item scriptum Imperatoris. Cap. 27.

HEnricus diuina fauente clemētia Rex. Cunctis Christi cultoribus, nostrique fidelibus, tam gignendis, quàm modernis innotescat, qualiter charissimus nobis Anno Archiepiscopus monasterium, quod in monte Sigeberg construxit, nostræ tutelæ & defensioni subdidit, & mercatum, telonium, monetam atque prædia, cum omnigenis ad hoc quæsitis & datis, siue quærēdis & dandis vtilitatibus, nostra regali authoritate firmari & corroborari postulauit. & post aliqua: Itaque monasterium & omnia, ad hoc pertinentia, in nostram accipimus defensionem, & regio more hanc indè conscriptā chartam, propria manu corroborauimus, & sigilli nostri impressione insigniri iussimus. Imperator idē monasteriū in suā defensionē accipit.

Vt alia duo monasteria S. Anno condiderit. Cap. 28.

Apoc.22. Alia duo extruit monasteria.

POst hæc prudentissimus pontifex, adhuc huius vitę dies sibi concessos videns, ob id quod scriptum est, Iustus iustificetur adhuc: duas monachorum congregationes addidit: vnam in regione Vuestfalorum, loco qui dicitur Grafcaf: aliam in confinio Turingorum & Sclauorum, loco qui dicitur Saleuelt, quarum prior in honorem S. Alexandri martyris & sex fratrum eius: sequens, in honorem principis Apostolorum ab ipso consecrata est. Has structuris & prædiorum sumptibus abundè ditatas, ad normam Sigebergēsium viuere instituit, adductis illuc eiusdem cœnobij fratribus. Tunc demùm numero quinque virginum prudentium perfectè admissus, non in visu, non in auditu, non in gustu, non in odoratu, non in tactu sponsi venientis offendere dignus erat vultum, per singulos sensus deputatis, qui perpetuis orationibus, vigilijs & eleemosynis, digno cælestis Regis conspectibus ornatu, & viuentem eum & mortuum excolerent. O verè felix, nimiumque felix, qui tantorum fultus intercessionibus, si quid per quinque sensus deliquisset, venia poterat aboleri facili. Cuius dilectioni quam vicem debeant sui alumni, magnoperè singulis curandum est: qui totus in ipsis, vt vnica mater vnico pendens in filio, nonnunquàm corporis debilitatē sustinuit ex compassione, qua erga illos afficiebatur. quod vno satis elucebit exemplo.

Matt.25.

Vt quandoquè febri laborans, nihilominùs in cœna Domini pedes suorum abluerit, & paulò pòst mirè curatus sit. Cap. 29.

Nundinæ Coloniēses.

INstabat aliquandò Paschalis festi singularis & iucunda celebritas, & confluentibus Coloniam non solùm ex omnibus prope Rhenum ciuitatibus, sed & de transmarinis, & adhuc remotioribus prouincijs absque numero populis ad nundinas toto orbe celeberrimas, fiebat vt ex ipsa frequentia geminum Colonienſibus immineret tripudium. Verùm, quod huius lætitiæ pulchritudinem magna

Ardenti febre laborat vir sanctissimus.

poterat ex parte fuscare, vehemens febrium ignis inuasit Episcopum: qui & decidit in lectum. Cumque Dominicæ cœnæ dies illuxisset, & ipse membris omnibus defatigatus, ministerium sacri mandati se desperaret implere posse, quod speciali semper deuotione suo tempore frequentare solebat, maior ex tristitia morbus cordis eius intima penetrauit. Cœpit enim varijs intùs æstuare cogitationibus, qui foris æstuabat

Obserua sancti viri piũ animũ.

febribus: & nunc quidem, nè fructu tam pij priuaretur obsequij, ad id exequendum modis omnibus surgere definiuit: nunc verò perpensis imbecillitatis suæ viribus, vix ad primum motum sufficiētibus, stultitiæ proximum iudicauit id conari velle, quod, nullo dubitante, facultatem excederet. Hoc gemino cordis conflictu die cōsumpto,

Ioan.13.

aderat hora, qua Rex summus, trementibus Angelis, seruorum vestigia perens, humilitatis suæ exemplum factis & dictis fidelibus suis ingessit. Quod pius vir intimo mentis oculo considerans, in maximam afflictionem incidit, dum timuit ab eius excludi consortio, quem in hoc facto non imitaretur & infirmus. Tum verò totus versus ad preces, petijt vt omnium Dominus, cui præstò est, cùm voluerit, posse, suis adesse dignaretur desiderijs, concessis viribus, quas intentio pia supplex exigeret: præmissoque puero, fratribus mandatum direxit, vt breuissimo temporis interuallo, se, sine dubio venturum, sustinerent. Illis inopinato nuncio retentis ab officio sacro, postquàm cunctantius Episcopi præsentia offerri cœpit, priores expectationis tædio exacerbati, miserunt ad eum, dicentes: Nobis quid expectemus ignorantibus, hora pertransijt, & iam nocte vicina, hodierni diei reuerentiæ in imminutione diuini cul-

Charitas vincit morbi vim.

tûs, non sine dolore plus iusto certè detrahemus. Mox igne charitatis, febrium ignes mitigante, lectum relinquens pontifex, fratres adijt, & ex more linteo præcinctus, ad ablutionis mysticæ ministeriū præter spem omnium processit. Hîc quàm humiliter,

Nota lector

quàm piè, quàm deuotè velut ad ipsius Domini vestigia procubuerit, quomodò per singulorum pedes lachrymans, eos capillis venerādi capitis sui terserit, & osculo suppliciter honorauerit, illam quondàm pœnitentem Mariam in oculis cordis semper

Luc.7.

habens, lectoris prudentię derelinquo. Sedentibus autem singulis in ordine suo, congregatio beatę Mariæ semper virginis, ipsius olìm studijs elaborata, iuxta suam dispositionem vna nihilominùs tenebatur in parte. Ad quam, consummato in cæteris charitatis suæ & deuotionis opere, veniens, intimo dilectionis oculo defixus in illam, recordabatur & aliarum in Christo per se cōgregatarum. Interìm & prior ad animum redijt infirmitas. Hinc factū est, vt suorum quādoquè desolatio cor eius pulsans, tanta subitò

subitò miseratione eum commouerit, vt dolore correptus, in terram rueret, iamque moribundus, & omni membrorum officio destitutus, gestantium manibus ad lectum reportaretur. In eádem infirmitate triduò iacens, respiciente Domino piam eius solicitudinem, qua timebat nè grex suus sacri verbi pabulo per sancta solennia careret, in ipsis Dominicæ resurrectionis vigilijs mirabiliter sanatus est. Cùm enim matutinalia signa insonuissent, repentè quasi diuino tractus instinctu, prosilijt è lecto, & à reclamante puero cubiculario, qui eum doloris insania suspicabatur agitari, calceamenta cum vestimentis vix extorquens, ad ecclesiam lætus processit. Porrò cunctis in admirationem versis, ipse cum alijs cantans, & psalmum dicens ei, qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi: ad tertiæ quoquè lectionis enunciationem accessit, solito iucundiùs & hilariùs eam perlegens. Ex hoc pastor bonus ouium, pulchris & paschali cultui condignis alludens tripudijs, generale gaudium suis extulit & cumulauit gaudijs, totam solennitatis illius instãtiam tam iucundè, tam deuotè, tamque studiosè peragens, vt nulli dubium esset, quin ad hæc peragenda, dextera Christi resurgentis eum à lecto doloris erexerit.

Subitò mirabiliter reualescit.

Psal. 67.

De eius fama celeberrima, & studio erga monasterium Saleueldense. Cap. 30.

PRæterea cuius famæ vel nominis vir tantarum inter suos virtutum, apud exteras quoquè barbarasque nationes fuerit, hinc æstimari potest, quòd Anglorum Danorumque Regibus amicitia iunctus, donis & legationibus eorum crebrò honoratus est: quòd Henricum Imperatorem in Pannoniam persecutus, cùm regno patriaque pulsum, & ad se profugum Hungarorum Regem reduceret, ipse per industriam suam in subiugandis hostium castris, cunctis illic armis plus præstitit & effecit: quòd cum epistolis legatos suos ad Græciæ Regem direxit: qui reuersi, Dominici ligni partem non modicam, aliaque regalium donorum insignia Rege transmittente, ipsi præsentârunt: quodque Regina Polonorum, ex Teutonicis oriunda, fama nominis eius ducta, ad inuisendum eum properauit, eiusque ditioni Saleuelt, & quæque cohærentia concessit, acceptis ab eo variarum specierum & precarij condignis precijs. In quo loco, sicut paulò superiùs commemoratum est, cœnobium construxit, quod speciali quadam veneratione semper dilexit, tum propter expertam inibi cælestis gratiæ præsentiam, tum etiam ob lucrum paganæ gentis, in circuitu commorantis. Nam frequenter tumultum Coloniæ declinans, illuc secessit, vbi spiritualibus studijs occupatus, quædam diuinæ laudis carmina vel hymnos composuit, quibusdam etiam reuelationibus interfuit, & contemplationi vacans, futuræ quietis dulcedinem prægustauit.

Exteri quoquè Reges eũ veneran-tur.

Componit hymnos quosdã.

Vt crebrò testatus sit, sibi nec nummum vnum reliquum esse. Cap. 31.

CVm autẽ diuitijs & gloria cunctos in regno præcederet, quod forsitan fidem excedit, sæpè nec nummũ, & propè nec nummi precium sub sui iuris custodia reperit. Quicquid enim ab huius mundi diuitibus vel emendo, vel in pretariã accipiendo, vel aliter acquisierat, mox in pauperes, vel ecclesiarum ministros expendit: hoc propositũ habens, nè minimam saltem rem in omni proprietatis suæ iure moriens post se relinqueret. Deniquè nunc multis, nunc paucioribus, aut certè singulis è fratribus nostris, coram eo positis, Quid, inquit, hominum æstimatione quasi magnum diuitemq; celebrat? En exceptis vtensilibus capellulæ, ministerijque pontificalis & hoc annulo, nescio me saltem vnum hodiè possidere denarium. Nec enim inexplebilis auaritiæ thesauros meis congrego claustris, vndè vel Regis, vel suorum vita periclitetur, aut ingluuies satietur, eorum edacitati me satis in hoc obuiante, vt nec assem vnum oculos claudens, inter illorum vngues relinquam. Cuius verbi quis finis fuerit, patet ex eo, quòd in ægritudine, qua mortuus est, alienis fouebatur operimentis: quotiesque manibus ferebatur in occursum sanctorum, quos iam infirmus in suis liminibus ipse visitare non præualens, ad se visitandum plerunquè deferri voluit, habitu proprio carens, interim ab aliquo canonicorum contegi necesse habuit. O quantus Ecclesiarum defensor ille extitit, quàm impenetrabilis inimicis Christi murus: non ex illis, in quos prophetia dirigitur, Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini: qui summi pastoris imitator bonus, animam suam pro ouibus suis obtulit, dum nunquàm more mercenarij lupis ingruentibus cessit: sed semper eos aut verbo seuerissimæ increpationis, aut gladio iustissimæ excommunicationis

Omnia sua ecclesiarum ministris & pauperibus elargitur.

Eccè pauperiatẽ voluntariam tanti principis.

Ezech. 13.

Ioan. 10.

insecutus est, interdùm etiam impudentiores quasì militari manu deterrens, porrò contra omnes orationis inuictæ scutum arripiens. Extant eius innumerabiles pro Ecclesia sudores, nec possint cōmemorari omnia, quæ pertulit ab impijs. vnum duntaxàt, in quo potissimùm orationis eius vis & efficacia cognoscitur, ad terrorem eorum, qui nunc quoquè cælis inuecto impudenter obloquuntur, inferimus: vt vel serò resipiscentes, quid, cum Christo viuens, possit, attendant, quem carne tectum, tantum potuisse forsitan mirabuntur.

Quæ à Comite Palatino perpessus sit, & quid illi Comiti tandē acciderit. Cap. 32.

Sigeberg, Latinè Victorius vel Victoriæ mons.

Comes Palatinus fit monachus.

Deserit monasterium.

Vastat ditionē S. Annonis.

POstquàm mons Sigebergensis, qui vertitur in victoriam, victor vtiquè vitiorum, tradente Palatino Comite, ditioni S. Petri cessit, idem magnæ tyrannidis vir, quasì sopito peruersitatis igne, Gorziam venit: vbì deposito pompæ secularis cingulo, monachicæ paupertatis habitum sumpsit. Egit hoc arte sua diabolus, qui substantiæ spiritualis & angelicæ dignitatis creatura, per subtilitatem naturæ suæ nonnunquàm ex anterioribus futura perpendit, & semèl obnoxios gehennæ, mille circunueniens dolis, dupliciter filios eius efficit. Hac vsus fraude circa virum hunc, eum post aliquod tempus à professione fallaciter vsurpata deturbans, amplexus coniugales resque familiares repetere suasit, & coniunctis sibi nequitiæ suæ septem spiritibus, cor eius intrans, in omnem deincèps flagitiorum voraginem præcipitauit. Is exosos habens omnes Dei seruos, vtpotè refuga, bella mouit, seditiones concitauit, & ad suæ perditionis cumulum, ad extinguendum nomen celeberrimi tunc pontificis Annonis, Agrippinensem vrbem post rapinas & incendia, post cædes & detruncationes plurimorum, hostiliter aggressus est. Ibì cominùs cum armatorum multitudine sedens, omnia per circuitum quasì sæuus aper deuastauit, ignem pariter & ferrum miscens. Interìm sacer pontifex intrinsecùs cilicio tectus, minori pro se, maxima verò pro commisso sibi grege solicitudine æstuans, die quadam cùm processisset ad murum, vidit procùl ignem micantem, & vicorum nupèr incensorum flammam fumumque in sublime conscendere, incolis ex vno latere fugientibus hostes, ex altero ignes. Ad quod spectaculum pastor pius intimo dolore traiectus, non aliter, quàm si gladijs omnium confoderetur hostium, ingemuit, & miserabilem emittens vocem: O me miserum, inquit, ô me peccatorem, & ô nimìs infelicem, quem tanti mali, tanti doloris, proh dolor, inspectorem ætas ingrata protraxit in hanc horam. Moxque loco cedens, intra matricis Ecclesiæ limen sese recepit, & ante protectoris sui sancti Petri memoriam ruens, has lugens & eiulans edidit voces: Heu heu Domine, quid commeruit grex & ouile tuum, vt sic rabidis luporum dentibus expositus, eorum morsibus attrectetur, eorum faucibus deuoretur? Se lædentes non læserunt: læsi vicem non rependunt, gratìs iugulantur, sine causa sedibus pelluntur, & quicquid pœnarum pessimus quisque dictante iustitia luit, hi, sola imperante crudelitate, longè duriùs exoluunt. Eccè qualis clamor viduarum, quantæ pupillorum & orphanorum miseriæ, quot pauperum contritiones te susceptorem eorum, te iudicem eorum, iamiam necessariò prouocant ad iudicium. Miserere, pacisque nobis serenum adspira diem, in eum, cuiuscunque causa talis Ecclesiæ tuæ tempestas imminet, tuæ vindictæ determinans sententiam. At verò Coloniensibus ad arma conclamantibus, ac pro defensione ciuitatis hostiles impetus bellicis apparatibus hac illac per murū obseruantibus, tyrannus quidem velut dissimulans, in castrum suum, quod Cochomo dicunt, se contulit: magìs autem, vt viribus & multitudine se sequentium illic adunatis, iudicium sanguinis cum Episcopo eiusque administris publicè committeret. Contra quem cùm Episcopi milites nihilominùs omnibus armarentur viribus, & studio partium quidam consanguinei cum Palatino, quidam cum Episcopo ordinarentur, essetque ciuilis belli periculosissima cunctis suspicio, sanctus pontifex graui pressus angustia mentis, quod è duobus tolerabilius eligeret, ignorabat. Si superbiam hostis armis humiliare decerneret, occurrebat inhumana crudelitas, & miserabile scelus, cùm frater fratrem, gener socerum, socer generum hostiliter prosternerent. Si verò aliter vellet, imaginarijs oculis expugnandæ vrbis miserias, ecclesiarum destructiones, clericorum vel monachorum contumelias, viduarum pauperumque necessitates, postremò iuuenum & senum indiscretas cædes attendebat. In huius articulo necessitatis quod primum, quod maximum, quodque certissimum erat solatium, totum se contulit ad Dominum, cum ieiunijs litanias ordinans, & diuersa sanctorum oratoriis

Episcopus se munit cōtra eū precibus, ieiunijs &c.

lustrans

lustrans. Iamq; futurus quasi præsens timebatur hostis, & sacerdos cum populo circuiens, tristes meditabatur causas, nec tamen à psalmorum modulatione cessabat. Cumque ordine venisset ad * tricesimumquintum psalmum, cuius est initium, Iudica Domine nocentes me, atque in eum altiùs intenderet, ex ipsa psalmi conuenientia dolor cordis eius increscebat. Vbi autem ad versiculum illum, Veniat illi laqueus, quem ignorat: ventum est, quasi præsagio quodam de aduersario tactus, infremuit spiritu, lachrymisque cum voce prorumpentibus, eundem, diacono stupente, denuò repetiuit, dicens: Veniat illi laqueus, quem ignorat, & captio quam abscondit, apprehendat eum. Hoc quomodò protulerit, orantis ne affectu, an potiùs spiritu prophetantis, vel, vt melius reor, vtroque modo, historiæ nil obest: quandoquidem paucis euolutis diebus, laqueus, quem prædixit, incomprehensibili superni arbitri iudicio tam terribiliter hostem ipsum irretiuit, vt inaudito seculis furore, vxorem suam, propter cuius mortiferam dulcedinẽ apostatauerat, proprijs manibus interficeret. Nam militum præfectis bellantium acies foris instruentibus ad futuram, quæ sperabatur, cum Episcopo congressionem, ipse residens in cubiculo iuxta suæ cupidinis sociam, irascente Domino, nec diutiùs calamitates innocentium sustinente, in amentiam versus est, ac mox dependentem arripiens bipennem, dilectæ coniugis Adelheidis caput feriens amputauit, cursuq; fores egressus, plausu manuum & cachinno, quid egisset, insanientis, vt erat, more exposuit. Exhorruit ad tam triste piaculum omnis ætas, omnisque conditio, cessauitque tam operosa bellicæ conuentionis apparatio, singulis ad propria recedentibus. Ipse verò princeps & author seditionis captus, vinculisque suis iniectus, quandiù superuixit, furiosus & impos sui mansit, proprijsque calamitatibus contentus, in alienam cladem ampliùs grassandi nec copiam, nec voluntatem habuit. Tunc pius sacerdos, vnicum cælestis magisterij suis temporibus exemplar, opere complens illud Dominicum, Orate pro persequentibus vos, & benefacite his, qui oderunt vos: mulierem miserabiliter interemptam, officiosè ac nimis flebiliter terræ commendauit, filium eius in sua suscipiens, affectu benignissimo nutriuit, multisque beneficijs indulgentissimè remunerauit. Exindè Colonia pace repleta, pastoris sui iucundabatur in operibus: qui non solùm diuersis misericordię deditus erat officijs, alens egentes, vestiens nudos: sed & ecclesiasticæ religionis decus amplificauit, monasteria construens, ministris Dei necessaria procurans, & semper in perquirendis & honorandis sanctorum cineribus infatigabili satagens studio.

*34.

Palatinus suã vxorem interficit.

Mente capitur.

Vide iudicium Dei, & time.

Matt. 5.

Studiũ eius erga sanctas reliquias.

Vt beati Innocentij Thebæi martyris corpus in Sigeberg adduxerit. Cap. 33.

CVius rei desiderio tempore quodam Romam ingressus est, Romanorum Archicancellarius, suæ deuotioni pariter & Ecclesiæ consulturus vtilitatibus. In quo negocio non paruo illic tempore insumpto, Apostolicæ benedictionis impetrato commeatu, se cum suis ad regrediendum ocyùs absoluit. In eo autem positus itinere, precibus contendit ab Adelheida, tunc Alpium Cotiarum Marchionissa, vt Thebęæ regionis reliquias, eius authoritatis iussu mereretur ab Agaunensibus. eius quippè ditionis erat locus ille. Quò perueniens, licèt splendè ac populariter, vt non solùm Archiepiscopum Colonienſium, sed & Archicancellarium totius Italiæ decebat, exciperetur, consilio tamen & prudentia magis, quàm potestate, sibi censuit illic agendum. Proindè donis & promissionibus ad voluntatem suam flexum habens sacrarum ædium custodem, remotis aliarum personarum impedimentis, in secreto noctis paucis suorum admissis, ecclesiam ingressus est: vbi sacratissimum beati martyris Innocentij corpus vnà cum capite sancti Vitalis, reuerenter extulit, & tam sui voti prosperitate, quàm etiam suspicione alicuius in populo perturbationis actus, profectionem maturiùs imperauit. Christo ergò viæ præduce, post emensum peregrinationis suę pelagus, mœnia Sigebergensis cœnobij contingens, sanctarum reliquiarum thesaurum auro preciosiorem, cum magno populorum tripudio, qui eo die confluxerant, illuc intulit tertio Idus Maij, qui dies Dominicæ assensionis tunc gaudijs illustrabatur, ab incarnatione Domini post millesimum sexagesimumnonum anno septuagesimo vertente, fratribus cunctis & de patrocinio cælitùs collato, & de præsentia diù desiderati patris pio gaudio solenniter sese agentibus.

Infert in Sigebergense monasteriũ corpꝰ S. Innocẽtij martyris.

Vt sancti Cæsarij brachium ab Vrbe Coloniam attulerit. Cap. 34.

Hoc

HOc rumore Colonienſes quoquè tacti, frequentia magna Cleri ſimulque plebis, eum ciuitatem ſanctum poſt hæc ingredientem, ſuſceperunt. Atille, nè quas ex Italiæ diuitijs opes aduexerat, ſuæ ſedis conciuibus minùs communicâſſet, elegantis artificij * ſacellum, templo S. Georgij contiguum, inſtruxit, reponens in eo, quod à Roma detulerat, dignum veneratione martyris Cæſarij brachium. Quod vt Apoſtolici nominis dignitas celebrius redderet, in honorem S. Iacobi ſacraturus illud venerabilis pontifex, cum populo proceſſit: & eccè vorax incendium eo iam, vt mos exigit, infulato, repentè ciuitatem versùs Orientem inuaſit minaciter. Tunc turbis ad eius extinctionem ſeſe certatim ſubtrahentibus, & Epiſcopum vix paucis ex tam nimia, quæ confluxerat, multitudine ſeptum relinquentibus, ille tanto mœrens impedimento, cùm caput intra manus deponens, paululùm reſediſſet, quasi reſpōſo diuinitùs accepto, Non, inquit, ſuæ virtutis vim ignis, qui fraude malitioſi ſerpentis emerſit, in periculum aliquod huius vrbis hodiè exeret: tantùm plebs de hoc ſecura redeat, vt in conſecratione filiæ matris noſtræ, ſanctæ ſcilicet Eccleſiæ, beneplacitum Domino miniſterij noſtri perſoluamus obſequium. Protinùs reuerſo populo, flamma nihilominùs emoriens defecit. Itaque iuxta ritum inſtitutionis Eccleſiaſticæ, cunctis in dedicādo ſacerdotem proſequentibus alacriter, vbi tempus expetijt, eminentioris loci petens apicem, melliſluis & compunctione plenis exhortationibus circunſtantes alloqui cœpit: cùm repentè per inſidias inuidioſi hoſtis, edax denuò conſurgens ignis, turbationem non minimam ſacri verbi auditoribus incuſſit. Quos forti commonitione, nè loco mouerentur, retinens Epiſcopus, omnibus in periculis primum aſſeruit præſidium, laudibus Chriſti nullum præponere periculum: ipſos oculis inſpecturos, ſi tantùm ſtare deliberâſſent, quàm velox, nemine obſiſtente, furentis incendij fieret interitus. Adhuc eo talia proſequente, cùm nonnullis contrà facientibus, cæteri pro verbi Dei reuerentia gradum fixiſſent, adſpicientibus cunctis, velut inundatione deſupèr fuſa, momento temporis totus oppreſſus eſt ignis, & ad maiorem Chriſti gloriam, regnāte non minimùm ſuper eos *incendio*, quos ardor auaritię non paſſus eſt in audiendo ſacerdote perdurare, ij, qui verbis eius aſſenſi fuerant, ne leuis quidem ſcintillæ veſtigium in omni ſupellectili ſua repererunt. Vndè materiam dicendi ſumens Epiſcopus, in longum protraxit ſermonem, multa de dæmonum inſidijs, multa de Dei clementia diſſerens: finem, non initia, in Chriſtianis quæri: cæterùm cœpiſſe bonum, nec perfeciſſe, non modò nulli mercedi, ſed & ſupplicijs obnoxium affirmans. Poſtremò in extollendis ſanctorum laudibus immorans, hoc relatione dignum, cunctis ſuſpirantibus, annexuit.

* Capellam

Hodiè eſt eccleſia parochialis S. Iacobi.

Sētēria memorabilis.

Ignis miro modo extinguitur.

Relatio eius de quodam Andrea mortuo, ſed paululùm reuiniſcente. Cap. 35.

IN vrbe Roma vir quidam Andreas nomine, non opere, diuitijs & vitæ delicijs affluens, laxæ conuerſationis amplam terebat viam, animam oneri, corpus habens voluptati: cui præter nomen Chriſtianitatis & emortuam fidem, Chriſtianę religionis nihil videbatur ineſſe: excepto, quòd beato Cæſario martyri deuotus, eccleſiam eius cum cereis frequentare ſolebat. Hic generali mortis conditione pręuentus, ſerò ſuî pœnitens, vltimum efflauit ſpiritum. Nec mora, corpus in feretro compoſitum, flentium & plangentium amicorum triſti ambiebatur obſequio, ſepulturam eius ob quædam impedimenta in diem alterum differentium. Itaque protractis ad medium noctis excubijs, alto ſilentio cunctis, altoque ſtupore perfuſis, repentè feretrum moueri cœpit: eleuansq; caput, qui iacebat exanimis, cùm vndiquè circunſpiciens, ampliorem videntibus terrorem incuſſiſſet, fugæ præſidium nonnullis arripientibus, omnibus verò pariter mente conſternatis, in feretro reſedit. Interim prudentiores fiducia nonnihil reſumpta, procùl quibuſdam ſubſiſtentibus, propiùs accedere cœperunt, & inſpecto diligenter homine, quid rei contigiſſet, ſciſcitati ſunt, vtrùm phantaſijs diaboli luderentur, an inſueta mortalibus lege ab inferis redituus emerſiſſet, vel, quod magis erat in ſuſpicione, languoris immanitate pro mortuo habitus, oculos tantùm intuentium fefelliſſet, cæterùm vitam non planè amiſiſſet. Ad hæc ille grauiter ſuſpirans, Non, inquit, ſimulatè, ſed verè mortis incidi ſortem: at verò perpetuæ mortis ſententiam & in anima & in corpore, proh dolor, luerem, ſi Cæſarij martyris Deo digna non interceſſiſſet ſupplicatio. Subiungensque ſecundùm tenorem interrogantium, vbi fuiſſet, quid vidiſſet, & vt redijſſet, ira ait: E corpore violenter eiectus, ad terribile nimisque pauendum Chriſti ſolium ducebar. Ibi circunſtantibus cum tremore millibus Angelorum, ego miſerrimus conſcientia reus

Homo mortuus reuiuiſcit.

Vide quid conferant ſanctorum patrocinia.

teus, nec oculos in quenquam illorum supplex attollere præsumebam: solummodò districti iudicis tristem sententiam accipiens, à teterrimis & horrore plenis dæmonibus ad æternæ damnationis loca trahebar absque misericordia. Pectusque feriens, ac nimis flebiliter ingemiscens, Illius, inquit, horæ miseria nullis dignè exponenda verbis, mei cordis memoria nunquàm elabitur. Cumque me flentem procacissimi dæmones cachinnantes, meisque casibus insultantes, ad perditionem atrociter impellerent, preciosus martyr Cęsarius, meis calamitatibus piè commotus, cum fauore sanctæ Dei genitricis, sanctorumque Apostolorum & martyrum, prócidit ante Dominum, vulnerum suorum stigmata demonstrans, & dicens: O clementissime Domine, tremendi nominis tui causa hæc quondàm libẽter excepi, nec erat in his perferendis, licèt caro gemeret, vlla reluctatio mentis: dummodò temporalium tormentorũ asperitate corpus semèl enecatum, nullis deincèps tristitię stimulis vel animam, vel carnem, te præside, afficeret. Quid itaq; te, qui pius es, inspiciente nouis in corde doloribus denuò premor? Eccè qui meo credulus patrocinio, vitam suam mihi commisit ex integro, præceps impellitur ad inferos, iamque meritò stultitiæ arguitur, qui vana spe seductus, me coluerit vt vitæ suæ gubernatorem, quem in alleuandis saltem supplicijs habere non possit intercessorem. In his vocibus eo coram Christo Rege iacente, pijssima Dei genitrix virgo Maria, cum reliquis sanctis se adiungens, filium & Dominum suum ad voluntatem martyris sui flexit: per cuius imperium pessimis dæmonibus ereptus, iam veniæ securus & vitæ, corpus ad hoc reinduere iussus sum, vt his cognitis, vnusquisque suæ salutis solicitior reddatur. Hæc homine perorante, cùm adstantes stupor inuaderet, collegit se super feretrum, & obijt. Tali conclusione rem doctor egregius finiens, omnes suspirijs & compunctione, quod audierant, commendantes, mox allocutus est: Et vos fratres, vosque sorores, huius considerationem facti in cordiũ vestrorum secreta admittentes, ad quemcunque deuotionis & seruitij cultum vosipsos sanctis Dei offerte, vt extremæ tribulationis angustijs arctati, quemlibet sanctorum tanto lætior quisque vestrûm illic patronum experiatur, quanto deuotior hîc in eius vixit obsequio. His ab eo dictis, nos ob id, quod paulò antè attigimus, docuisse scilicet eum, omnibus in periculis primum esse præsidium, laudibus Christi nullum præponere periculum, memorabile quiddam, ipsius ore celebratum, subijcimus, vndè possit adstrui, quod eum proposuisse non falsò testati sumus.

Intercessio Sanctorum.

Sancti honorandi & inuocandi.

Alia eius relatio de puella, quæ moriens dæmonum turbas vidit. Cap. 36.

ANtiquę structurę monasterium, titulo S. Cęciliç virginis & martyris, Colonię frequens habetur, in quo sacrarum fœminarũ exemplo, puellaris innocentiæ & ætatis infans quędam dulcissimo nutriebatur affectu, omnibus, & prę-cipuè matri congregationis, vnicè chara. Verùm immatura superueniens mors, tam lætæ principia simplicis & iucundæ indolis, amarissima sorte turbauit, iacebatque iam omnium oculis onerosa, quæ fuerat antè gratissima. Lugenda sanè conditio nostra, quæ non solùm nos in nobisipsis vltimę separationis ineuitabilẽ necessitatem cogit pati, sed & in amissione charorum quotidiana, proh dolor, strage mortificat. Sic omnes homines quotidiè patimur: sic & tunc prędictæ sorores passæ, puellam in extremo spiritu constitutam ocyùs amissuræ, post vespertinos hymnos hora Completorij iam instante, chorum petiêrunt, vt sua Domino redderent, mœstæ de suis. Necdùm verò primorũ modulatio psalmorum inchoatione sequentium plenè perfecta est, cùm subitò tactu signi notissimi sorores ad egressionẽ animæ migrantis euocatæ, non sine magnæ præuaricationis audacia, singulę chorum relinquẽtes, diuinæ laudis opere neglecto, ad morièntem quasi suffragium, magis autem periculum ex hoc allaturę, concurrebant. Ad quarum introitum oculos, mortis sopore clausos, puella violenter aperiens, impetu magno, quasi nil aduersi passa, prosilijt è lecto, curru petens Abbatissam, eiusque apprehensa tegminis parte stridens dentibus & toto corpore tremens, illa se tenaciter obuoluit, clamans & dicens: Fer præsidium, domina, fer præsidium. At cunctis insolitæ rei nouitate non minùs, quàm clamoribus puellæ, more fœminarum, cum emissione confusæ vocis angustatis, mater tremebunda, Quid habes, inquit, filia? Illa respondit: Monstrosorum dæmonum ingens & horrenda multitudo cum sororibus fores ingredientibus irrumpens, ad inferos me secum abducere velle minantur. Cumque causam huius mali mater infusa lachrymis scisciteretur, Nullas, inquit illa, alias ob culpas id patior, nisi quòd propter

Monasteriũ S. Cæciliæ perantiquũ Coloniæ.

En quàm ingratum est Deo diuini cultûs officia negligere.

me

me detrimentum seruitij sui Christus habet: cuius laudes, si mihi sorores aliquid conferre vellent, oportebat priùs debito fine concludi. Protinùs ad imperium matris cunctæ sorores ad monasterium regressæ, tanto deuotiùs, tantoque obnixiùs diuinis cœperunt laudibus insistere, quanto manifestiùs intellexerunt, propter illas neglectas & puellam esse periclitatam, & se non contemnendæ transgressionis offensam incurrisse. Quibus cubiculi limen excedentibus, puella lectulum repetens, ibi se strauit, & sororibus ad psallendum Deo chorum tenentibus, ipsa nullius horroris gestus præ se ferens, paulatim, vt solent morientes, deficiens, vita functa est.

Vt beati Agilolfi corpus in ecclesiam suam ad Gradus transtulerit, & duos Euualdos eleuârit. Cap. 37.

S. Agilolfũ Episcopum Coloniẽsem transfert in eccleſiã ad Gradus.

SEd vt ad priora redeamus, Anno beatissimus in terris excolens, quibus in cælis associari totis nisibus festinabat, Colonienſem vrbem diù fraudatam corpore martyris & Episcopi sui Agilolfi, membrorum eius restitutione lętificauit: quę Malmundarienſibus præripiens, in monasterium suum, quod est ad Gradus, cum magna ciuitatis exultantis ambitione transtulit. Inter hæc & duorum Euualdorum preciosa corpora, reuelatione eorundem martyrum instructus, de tumulis subleuauit: quos olim in Saxonia passos, Rhenus amne refluo Coloniam sepeliendos aduexerat.

Vt beati Benigni corpus in Sigebergense monasterium adduxerit. Cap. 38.

Videat hinc Lector Tomo 1. Historiã SS. Speusippi, Eleusippi & Meleusippi.

REstat nunc commemorare, quemadmodùm corpus beatissimi martyris & sacerdotis Benigni temporibus eius ad perpetuam Sigebergensium gloriam & salutem vel inuentum sit, vel translatum. In Sueuia loco, qui dicitur Cella S. Viti, quidam Alemannorum atque Burgundionum Dux olim ecclesiam constituens, suis eam hæreditarijs bonis ad sustentationem monachorum illic Deo militantium abundare fecit. Qui deuotione pariter & fide instructus, cùm sanctarum reliquiarum studio Diuionem veniſſet, indè rediens, corpus Deo dilectissimi martyris Benigni secum exportauit: qui diuinitùs ab Oriente Gallijs destinatus, post multos agones tandèm sub Aureliano Cæsare lancea militis percussus, in specie niueæ columbæ cælos penetrauit. Illos quoquè tergeminos fratres Speusippum, Eleusippum & Meleusippum, à prædicto martyre baptizatos, & apud Lingones egregiè coronatos, vnà cum corpore S. Mamerti, ciuitatis illius Episcopi, Dux idem concedente Christo emeruit, lętusque cum tanto cælestis patrocinij pignore fines Alemanniæ repetens, eccleſiæ quam construxit, desiderabilem consignauit thesaurum, sanctis corporibus, ob metum futurorum, in sacrario cum attitulatione nominum, terræ altiùs immersis. Post multos annos omnibus generationis illius hinc sublatis, cùm locus idem regali cœnobio, quod Eleuuange nuncupant, in proprietatẽ cessisset, & tantarum lucernarum fulgor incognitus mundo, puluere vilis sepulturæ tegeretur, ordinante Deo, qui producit Luciferum in tempore suo, cuiusdam operis intentione pauimentum sanctis corporibus imminens, à fossoribus apertum est. Proscindentibus autem illis humum, eamque certatim egerentibus, eximprouiso sanctarum reliquiarum sarcophagi discretis nominibus reperti sunt. Illic magni meriti martyr & sacerdos verè meritis & nomine Benignus, cæteris nominatior inuentus ac subleuatus est, per idem tempus Abbate Renigero, qui beati Annonis consanguineus fuit, cœnobium illud administrante. Proximè dehinc Dominici natalis gaudia Rex Babinbergæ celebrauit: vbi cùm multorum procerum & dignitate pollentium conuentus esset, etiam Abbas idem aduenit. Propinquus ergò cùm esset Annonis Archiepiscopi, quasi gratulaturo Benignum, qui mittente S. Polycarpo discipulo beati Iohannis Euangelistæ, venit ex Asia, se testatus est inuenisse. Rapiens autem pontifex nomen ipsum ex ore eius, Benignum, inquit, te affirmas habere? Hic meorum specialis intercessor est monachorum: hunc meis petitionibus oportet vt indulgeas, si te delectat ex hoc iam vllum dilectionis meæ beneficium. Ille, vt qui in persoluendo non parui ponderis argento Regi obnoxius esset, ità respondit: Ecce vt pecuniæ, quam debeo, cura me leues, desiderijs tuis, vt vis, satisfaciam, mittens tibi non alium, sed eundem reuerà Benignum, qui in Diuionensi castro sub Aureliano martyrium duxit. Huic sponsioni præsul grataṅter annuens, quippè qui nullas opes haberet, quas non libenter in huiusce modi commercium insumeret, cùm sibi mutuò fidem dantes, vtrique recessissent ad propria, post mensem & dimidium mona-

Iob 38.

S. Benigni martyris corpus inuenitur.

Hæc piè accipiẽda sunt Nõ enim licet vendere sacras reliquias.

chos

chos precioſi corporis glebam ferẽtes, Coloniæ cum gaudio ſuſcepit. Quibus fidem adſtruere nitentibus publicis ſacramentis, quòd non alius, quàm qui rogabatur, Benignus eſſet, non permiſit, dicens in eius veneratione, de quo agebatur, hunc ſe indubitanter habiturum. Præmiſſoq; in Sigeberg huius lætitiæ nuncio, ipſe cum ſuis conſcenſis equis, comitantibus pariter ex Colonia non exiguæ multitudinis viris & fœminis, in ipſo veſpere Dominicæ noctis, quæ ieiunij Quadrageſimalis initium erat, ad radices mõtis applicuit: & deſcendentibus ad eum debita cum reuerentia proceſſionibus fratrum, oſſa ſacra cum laudibus recepta ſunt per noctem in eccleſia, quæ adiacet monti. Manè verò Dominici diei, quod tertiodecimo Calendas Martij expectatione omnium illuxit, omni conuentu ſolenniter induto, diuerſis etiam ornamentis, multisque luminaribus templo reſplendente, ſacer antiſtes, ac ſanctæ memoriæ Erpho Abbas, pios humeros ſanctarum reliquiarum feretro ſubijcientes, reſonante populo, ſignisque concrepantibus, cum magnæ deuotionis carmine præcedentium monachorum, martyrem & ſacerdotem ſuum Chriſto in odorem ſuauitatis ad altare præſentârunt. Indè ſermonem ad populum habiturus, altiora præſul conſcendit, & totus præ gaudio lachrymis fluens, nunquàm ſibi iucundiorem illuxiſſe diem teſtatus eſt. Exponensque quis vel cuius meriti eſſet, qui portabatur, quòd Benignus appellaretur, indicauit, dicens: Benignus, inquit, beneuolus dicitur. & meritò: Apertas enim aures ad omnium noſtrũm preces habet, & libentiſſimè exaudiens, per ſeipſum accedit ad Deum ad interpellandum pro nobis. Nunc igitur, dilectiſſimi, tanti patroni præſentiam habentes, erigite corda, & ſinguli, quid vobis expediat, illi ſuppliciter intimate. Mihi credite, ſi tantùm fides non deſit, quia Benignus eſt & nominatur, benigniſſimè quodcunque petitis, annuens accelerabit. Annus Dominicæ incarnationis, quo hæc tranſlatio celebrata eſt, milleſimus ſeptuageſimustertius erat. Poſt hæc duobus loculis nouis altrinſecùs poſt altare compoſitis, medio inter eos vacante loco, in dextero beatum Innocentium, in ſiniſtro verò beatum Benignum pontifex collocauit, & lætitia perfuſus, quaſi ludens, vt plerunquè ſolebat, loquebatur: Erit ad libitum meum rei proceſſus, ſi quandoquè dignus altario, medius inter vos recipiar. Alioquì ex me ſperanda vobis gratiarum actio profectò non erit. Quæ vox quanuis leuiter dicta, quàm ſeriò ſit ab eis accepta, nos oculis fidei iam contemplamur: qui etsi corpore necdùm viderimus, merito tamen credimus eum inter eos locum iam accepiſſe. De cuius vita & operibus pauca pro numero, non vt debuimus, ſed vt potuimus auxiliante Deo, hoc fine terminantes, ocio interim indulgemus, vt ijs, quæ de virtutibus eius prædicantur, elucidandis, leuiores aſſurgamus.

S. Benignus transfertur in Sigeberg.

Sancti audiũt preces noſtras, & orant pro nobis.

LIBER SECVNDVS.

Vt ſine claue thecam, qua S. Gregorij brachium continebatur, aperuerit. Cap. I.

INtentionem huius operis diuinæ laudis intuitu præ manibus habens, fictis narrationibus incumbere vehementer & ipſe deteſtor: quandoquidem vndè mihi ſpes eſt aliquantulùm exhauriendi peccata, indè grauior accederet iniquitas, ſi, præterquàm veritas eſt, vel à me verum æſtimatur, quicquam impudenter exprimerem. Deus enim noſtro mendacio non eget: nihilominùs & is, quem hoc opere mundo declarare voluimus, ad hoc deuotionis noſtræ beneuolentia non delectatur, vt falſis laudibus per nos coloretur, qui veris, etiam nobis tacentibus, quouſquè mundus voluitur, ſemper adornabitur. Hæc diximus, vt conueniremus eos, qui iuxta voluntatem cordis ſui metientes ſanctum virum, non credunt eum huius meriti, per quem talia, qualia dicuntur, poſſent fieri: quippè quibus in ſignum contradictionis & ipſe Saluator poſitus eſt. At nos ſcientes ſanctitatem hominis Dei, nec potentiæ Chriſti quicquam detrahentes, ad ea, quæ vel auditu, vel ſcripto probabilia de eo reperimus in ſignis & reuelationibus, atque ijs, quæ propheticè prælocutus eſt, ſpirituſſancti gratia ſenſum & linguam regente, ob poſterorum notitiam hoc exordio colligenda accedamus. In cœnobio ſuo, quod in monte ſitum eſt, frater quidam accedente moleſtia, in morbum aliquandò incidit, nec vllum oc-

Iob 13.

Luc. 2.

currebat remedium, vndè spes esset meliorationis ægroto. Quod cùm auribus vi-
Dei, qui tunc præsens aderat, insonuisset, cursorem velocissimum cum mandatis Co-
Vide quid vir tantus senserit de sacris reliquijs. loniam direxit, vt brachium sancti martyris Georgij sibi quamcelerrimè mitteretur, asserens in hoc ægroto certissimè subueniendum, si liquorem, quo perfunderetur o sacratissimum, fide plenus in potum sumpsisset languidus. Cumque ità, vt iusserat, brachium in capsula delatum sibi præsentaretur, clauim ad reserandum petijt: tunc-que primùm reminiscens nuncius, eam se, nemine illius mentionem faciente, Colo-niæ reliquisse conquestus est. Pontifex verò, cùm quasi tentans aperire, duobus digi-tulis seram leuiter concussisset, testantibus nobis qui aderant, ad primam digitorum
Nota rem miram. eius appulsionem resiliente repagulo, sonitus tinniens, vt ex violentis clauibus fieri solet, exortus est intantùm, vt præsentium aures acutissimè feriens, stuporem non minimum eis ingereret, cernentibus hominem Dei clauis officium absque clauein apertione capsulæ paratissimè peregisse.

Vt ad tactum vestis eius, cæcus illuminatus sit. Cap. 2.

QVidam oculorum lumine destitutus, in sacrario beati Petri die quadã sup-pliciter eum interpellans, cùm ad eius vestigia quasi spe cuiuscunque con-solationis se industriè inclinâsset, à parte lateris sancti viri vestem manu colligens, vno duntaxàt ex officialibus Episcopi rem considerante, ocu-
Cæcus tactu vestis eius illuminatur lorum loca fideliter defricauit, & mox extersa caligine, quantùm fides valeat, in ex-ortu nouæ lucis, se non ferens ipse præ gaudio & admiratione, salubriter expertus est. Quæsitor ergò stipis exiguæ, nullis terrenis precijs adequandas diuitias in restitutione luminum adeptus, dissimulans quod acciderat, ad accipiendum quodlibet eleemo-synæ munusculum decæterò pietatem Episcopi nec implorauit, nec expectauit: sed recedens, vti meminimus, facti cognitionem vni ministrorum eius dereliquit. Ira ad mensam pontifice cum non parua virorum frequentia recumbente pariter recum-bens, sciscitante illo, vbi cæcus idem haberetur, respondit eum impetrato illo, quod optauerat, ilicò recessisse. Quid hoc esset, viro Dei vt ediceret imperãte, Satis, inquit, & vltra consuetam mortalibus largitatem homini reuerà contulistis. Nam ad vestræ sanctitatis genua cæcus proruit, indè surgens, abscessit videns. Quid hoc munere prę-stantius? Meritò magnus tanti largitor doni, meritò beatus & ad ista munera voca-tus, qui profectò, tametsi concessis non similia petere videretur, ad promerenda so-la, quæ & accepit, fidei gressus creditur attulisse, cùm post acceptos oculos aliud quid accipere non quæsiuit. Expalluit ad ista sacerdos, & totus subitò exanguis effectus,
Molestè fert se laudari. euidens ex se præsentibus indicium dedit, quàm inuitus hæc audiens, existimationis huius in populo libenter aura careret. Imitator etenim eius, qui potentia sua signa
Matt. 8. faciens, quibusdam hæc occultandi præceptum imposuit: quod eum, in quem pec-catum cadere non potuit, feciisse non ignorabat, multò magis sibi faciendum neces-sariò censebat, qui purus homo tanto procliuior esset ad ruinam, quãto contra hoc, quod Deus & homo suasit exemplo, ipse improuidus aliquandò vel leuiter animo peccâsset. Hinc accidit, vt quanuis diuinæ gratiæ donum expertus, non adeò tamen infirmitatis suæ mensuram in his rebus transgrederetur: sed etsi quid horum fortè eo nescio, vel occasione magnæ necessitatis contigisset, modis omnibus id humanis au-ribus subtrahere, quantùm in ipso fuit, non negligebat. Quæ res & materiam nobis hanc rarionem effecit, & inuidis illi obloquendi fomitem præstitit, quasi qui de mor-tuo finxerimus, quæ de viuo nec in suspicione versabantur. Sed hoc ideò, quia secun-dùm viri secularis sententiam, quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo acci-pit: supra ea, velutì ficta, pro falsis ducit. Non tamen his territi, ab reliquis aliquate-nùs deuocabimur.

Vt alius quidam cæcus lumen receperit ex aqua, qua manus suas Episcopus abluerat. Cap. 3.

VEnerabilis pontifex die quadam Missarum solennia celebraturus, cryptam Sigebergensis ecclesię, ministris prosequentibus, adire cœpit. Er hîc homo, luminis æquè carens officio, suis votis opportunum tempus & locum ra-tus, eius conspectibus se suppliciter exhibuit, fidem ex visione se collegisse testatus, quòd ea, qua damnatus erat, cæcitate liberari posset, si quam vsui manuum suarum exhibitam proiecisset aquam, hanc duntaxàt ipse mereretur, vndè malè va-cantes humidos redderet orbes. Non hæc æquanimiter humilitatis custos accipiens, magi-

magis præsentium existimationem veritus, quàm diuinæ bonitati diffisus, hominem asperrima abiecit inuectione, fallacē eum & impostorem causatus, qui respectu parsimoniæ stipis, odiosæ fraudulentiæ, quæ necat animam, se subdidisset: reuerà fictæ visionis eum ex corde suo verba protulisse, cùm si quid de beneficio diuinę miserationis eius miseria exegisset, potiùs hoc illis patrocinantibus agendum foret, quorum probata sanctitas omni mundo iam olim enituisset: non eius, qui quotidianis sordens piaculis, futuræ discussionis metu & ipse pro quolibet reperiendo suffragio anxius staret. Sic pauperem confusione plenum ad ianuas relinquens, cryptam intrauit. Ab eius verò facie miser declinans, in angulum cryptæ sese contulit, supernæ pietatis aures crebris feriens precibus, non incredulus visioni suæ, nec minùs arrogans fidem Euangelicis dictis: Omnis qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Diù igitur gemitus & suspiria suppliciter eo trahente, quidam ministrantiū clericorū, hæc ipsa posteà testatus, miserationis intuitu peluim cum aqua desideranti clàm porrexit, quam à manibus sacerdotis ad sacrificium accedentis suscipiens, non sine diuinæ voluntatis instinctu pro hocipso reseruauerat. Qua mox faciem totam cæcus fideliter abluens, expectationis suæ moras iam nulli amplius conquestus est: quippè qui, fugatis tenebris, sereniſſimæ lucis diem sibi tunc primùm illuxisse magnis plausibus exultaret. Aestimans prætereà mentis acrimoniam in Episcopo tandèm leniendam, si is, qui cæcus antè, iam videns eius præsentiæ redderetur, post Missas exeunti quasi congratulaturo prosternitur, voces gratiarum congeminans, & celeritatem salutis impensæ palàm, & vt erat, ab initio recitans. Ad quæ verba præsul, quasi totus iam commotus, quod ratione minimè conuincere quibat, saltem procaciori inflammati pectoris impetu circunstantibus ingratum efficere visus est, frequenti iteratione minaciter inquirens, Vndè præsumptionis huius vanissimus attentator emersit, qui reuerentiam authoritatis nostræ vilipendens, huic * iniussus aquam illam administrauit, & quid vel ego, nil hac in re habens, mererer, vel diuina dignatio concedere vellet, ausu improbissimo explorare veritus non est, cùm lex dicat, Non tentabis Dominum Deum tuum? Tremefactus his inquisitionibus clericus, cominùs stans, quod dissimulare non poterat, se simpliciter egisse verbis vtcunquè collectis satisfecit, simul & veniam admissi non segniter petens. Cui pontifex leniter alapam dans, Hunc, inquit, de me rumorem per populum disseminare vis, vt leuitate vulgari nouorum mirabilium effector passim celebrer, & instàr antiquorum patrum ego quoquè meis temporibus, longè meritis infrà iacens, operum eorum specimen in signis & prodigijs mundo repræsentâsse dicar? Hac'ne vanæ laudis aura transitoriè tumens, inter eos nouissimè reperiar, quibus ad Deum dicentibus, Nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, respondebitur, Nescio vos: discedite à me operarij iniquitatis? Tremenda sanè comminatio, nec secundùm multitudinem doloris illius hæc consolatio temporalis. Idcircò te, vosque presentes omnes, & te quammaximè, non nostris, sed diuinis illuminatum beneficijs, inuocatione cuncta cernentis semèl atque iterùm iterumque obtestor, nè, me mortalitatis huius tenebris adhuc circundato, res hæc alienis auribus aliquod suî vestigium, vobis prodentibus, vnquàm generet. Factum est hoc, & quod interìm silentio tectum latuit, Episcopo claustra carnis egresso, relatione clerici memorati, tam nobis, quàm & aliorum fidelium cordibus commendatum est.

Fert indignissimè à se expectari miraculum, idque modestiæ causa.

Luc. 11.

Cæco redditur lumen.

Aduerti hîc potest candor animi eius, laudes sui planè ab ominantis.

*inuisus

Deut. 6.

Matt. 7.

Itèm de cæca fœmina sanata. Cap. 4.

SEd & mulier egestate pariter & cæcitate diuinis obnoxia flagellis, per reuelationem directis ad idē cœnobium gressibus, procedenti post Missas ab ecclesia summo sacerdoti prona aduoluitur, supplex & gemebunda. Qui suspenso gradu, sicut semper infirmiori sexui solebat, & huic piè condescēdens, blandis appellationibus causas querimoniarum eius percontatus est. Illa respondente, se prænonitam in visu, nec vllo dubietatis scrupulo teneri, si suæ dignationis manus oculos eius lauando contrectaret, tenebras pellendas: propter adstantes se commotum simulans, vt custodiæ traderetur, mox imperauit, in suspicione relinquens, verbera quidem se ei multiplicaturum: aliàs autem ostentationem fugiens, curam in secretis adhibiturus. Cumque sedens ad mensam prandium inîsset, lautiora quæq; ciborum ex suis manibus ad refectionem eius transmisit, eamque, finitis epulis, in cubiculum suum latenter iussit adduci. Quò intrans, duobus clericis & vno duntaxàt puero

Mirè vitat omnē ostentationem.

cubiculario arbitris, cæteris hac illac defluentibus, non, vt illa petierat, oculos eius tanquàm præsumptor miraculi, sed humilis magistri & Domini exemplo, poplite flexo, pedes eius lauit, manibus aquam infudit: post hæc & alimentorum copiam administrans: nimirùm per hanc humilitatis viam & sibi & mulieri plùs apud Deum profuturus. Nec hæsitandum, inter hæc pietatis & abiectionis officia eum in superna animum leuâsse, & opem cælestis medici pro ea implorâsse. Nam residens, obsequio peracto, velut qui responsum orationis admissæ cælitùs meruerit, monuit eam benedictionis oblatæ perparùm degustare. Quæ vbì vix eiuscemodi edulio palatum imbuisset, cæleste sensit antidotum, & restitutis plenè luminibus, cum immensis gratiarum actionibus humì prostrata, Deum in seruo suo Annone suppliciter venerata est. Tum oculis eius, experimenti gratia, hæc & illa proponebantur: cumque absolutissimè singula quæque discreuisse visa est, quinque solidos ei pro eleemosyna vir beatus impendens, vt sibi non charam harum rerum opinionem de se nè circunferret obtestatus est. At tamen minùs ei credulus, abeuntem ad propria, donèc villa digrederetur, ab vno clerico comite deducendam curauit.

Vide humilitatem. Iohan. 13.

Cæca mulier videt.

Vt iuuenis cuiusdam hydropem aqua à se benedicta curârit. Cap. 5.

INter hæc adolescens quidam, vicinorum locorum indigena, toto ventre deformiter intumescens, sibi suisque factus erat inutilis. Hic meritis beati Annonis ex fama cognitis, vehiculo ductus, montem in quo Deo placitum est habitare, conscendit, præsentiam eius adijt, aliquod tanti doloris remedium miserabiliter quæsiuit: quod, etsì lingua cessaret, ipsa fœditas & miseria hominis oculis obiecta, facilè extorsisset. Exhorruit languoris immanitatem ponti fex sanctus, iuuenemque miseratus, aquam benedixit, & ipsa moribundum potauit & adspersit. Indè Crucis signo ventri impresso, eum ad propria celeriter remeare iussit, spem integerrimæ sanitatis abeunti cum fidutia promittens: eius vsus exemplo, qui leprosos mundaturus, ad sacerdotes eos direxit. Siquidem in ipsa, quæ iam imminebat, nocte humor ille subcutaneus, in perniciem longo tempore malè congestus, fluxu ventris salubriter ad plenum est egestus: homoque pristinæ sanitati restitutus, proxima luce pedibus suis ad montem recurrit, Deo eiusque seruo Annoni, gratiarum voces magnis *lætitiæ* laudibus persoluens.

Aqua benedicta & crucis signo pellit hydropē. Matt. 8. Luc. 17.

De cuiusdam fœminæ curatione. Cap. 6.

EXigentibus aliquandò negocijs publicæ administrationis, sua cuique principum regni parabatur in Saxoniam profectio, tendentibus singulis ad curiam Imperatoris, quę per id tempus Goslarię habebatur. Necessariò itaq; summus hic Coloniensium pręsul idem carpebat iter. Mansiones autem, prout opportunitas viæ poscebat, diuersas habens, ex itineris & horæ decliuioris necessitate quadam die Corbeiense monasterium adijt, illic pernoctaturus. Necdùm verò mœnibus ipsis successerat, tantùm proximus habebatur: & eccè conspicit ex aduerso duos pauperes carrum vice iumentorum trahentes, in quo mulier membris omnibus debilis decumbens, causa stipis emendicandæ, hoc ductu circunquaquè ferebatur. Hæc famosi nominis antistitem Coloniensem transire comperiens, eleuata voce petijt, vt in Christi nomine respectu S. Viti martyris, suis succurreret ærumnis, datis subsidijs ad coemptionem asini quo subuecta, conuiatorum suorum iniurioso labori consulere posset. Pijssimus sacerdos ad eius vocem retentis habenis, quinque solidos vni è clericis & cubiculario tradidit, mandans vt dilatione prorsùs remota, dignum tantis precijs animal vbiuìs inuentum mulieri festinatò adducerent: atque ijs dictis, quod supererat viæ, celeriter percurrit. Porrò ministris ad imperata satagentibus, asinus tandèm votis eorum aptus obuénit: quem illi pauperculæ præsentantes, miraculi sequentis testes postmodùm extiterunt. Nam illa cùm in gratiarum vocibus iumentum suscipiens, nomen Annonis Deo digni pontificis ore frequentaret, mercedem illi pro beneficijs imprecans, nullius antè roboris, subitò conquiescentibus dolorum stimulis, tantæ se sensit fortitudinis, vt prosiliens ad terram, solidis gressibus sanissima, quomodò vellet, vteretur. Eam currentem, vocesque dantem exultationis, sed & obuijs quibusque exponentem, hæc se meritis & pietate Annonis Episcopi percepisse, ijdem memorati duo stupentes, concitatis equis, post vestigia sociorum dominum suum Corbeiam persecuti sunt: sed certi commotionis eius & indignationis in talium rerum semper obiectu, nullis ausibus eò ducti sunt, vt hinc quicquam

Cōmiseratio eius in debiles & claudos.

Miraculum illustre.

quam eius auribus intimarent, cùm tamen eis interdùm mutuò indè colloquentibus, apertè clarueriteum isthuc minimè ignorare. & meritò: Ex illis enim maximis Ecclesiæ luminaribus erat, quibus per spiritum datur vel sermo sapientiæ, vel gratia sanitatum, vel operatio virtutum, siue propheria, vel aliud quid cælestium charismatum: quæ singula singulis diuidens spiritussanctus, prout vult, in hunc propè generaliter mirificè contulit. Quorum omnium mentionem locis suis pro viribus nostris exaratam lector habens, hîc, quomodò præscius futurorum, per spiritum nonnulla prædixerit, paucis relationibus accipiet, tametsì totũ voluminis huius corpus idem sparsim loquatur. 1. Cor. 12.

Vt prædixerit Hildulphum sibi successurum. Cap. 7.

ERgò sicut ad nos vsque veris assertionibus propagatum est, omni veneratione plenus Anno beatissimus, cùm in Goslaria, villa scilicet regia, publicis maiorum conuentibus interesset, quidam ex latere Regis clericus, Hildulphus nomine, pro familiaritate petijt, vt codicem sacramentorum, qui vulgò Missalis dicitur, quem pontifex non parui decoris habebat, sibi dono daret. At præsul, Hac, inquit, interìm postulatione carebis, donèc iuri tuo conferatur omne ministerium, quod capellulæ meæ claustris debetur. Prædicit Hildulphũ sibi successurum.

Vt idem prædixerit de Sigeuuino. Cap. 8.

NEc minori reuerentia excipiẽdum reor, quod in Gradibus, qui Coloniæ insignes habentur, quodam die cum venerabili viro Bennone, Osnaburgensis Ecclesiæ præsule residens, de Archidiacono suo Sigeuuino cominùs veniente, dixisse fertur: Eccè verè Israëlita, in quo dolus non est. Quod ex ore tanti viri non leuiter erupisse prædictus Episcopus reputans, ausu dilectionis & amicitię imminebat, vt vim prolati sermonis eius participaret notitiæ. Quẽ ille respiciens, primò, qua super eum existimatione moueretur, inquit, ac deindè subiunxit, Hunc profectò nóueris in sede Colonienſium, meo iure quandoquè recipiendum. Sed cùm & hoc, sicut & illud superius, humano sensu dictum crederetur, & ob id negligentia quadam præteriretur, ipso tenebras has egresso, successit in cathedram eius primus Hildulphus, secundus Sigeuuinus: quorum testimonio sanctissimus prędecessor eorum, vera de eis prænunciâsse agnitus est. Benno Episcopus Osnaburgẽsis. Idẽ de Sigeuuino prædicit.

Vt literis Episcopo Mindensi scriptis suum obitum significârit. Cap. 9.

ATverò quibus exemplar epistolę præ manibus est, quam olìm dilectionis índicem Egilberto magistro suo direxerat eo tempore, quo Mindonensi præficiendus Ecclesię, annulum & insignia reliqua, Rege transmittente, suscepérat, in hanc facilè fidem adducentur, nè dubitent eum in multis futurorum scientia claruisse. Nam finem scriptorum faciens, in hęc vltima verba digressus est: Et tu me terræ commendes. Hoc Egilbertus legens, sed inuitus accipiens, cùm post tempus ambo conuenissent, in medium literas illas proferens, quam earum conclusioni fidem deberet, se sine difficultate dixit inuenire non posse: maximè, inquiens, cùm progressior ætas vires mihi iam denegans, hoc quod posuisti, me à te spera-re cogat. Ad hæc Annò beatissimus: Minimè, inquit. verbis enim tuis rei finis, te superstite, refragabitur: & quod tibi litera sonuit, viua vox denuò confirmat: Tu me terræ commendes. Egilbertus Episcopus Mindensis. Prophetia S. Annonis.

Vt iurauerit cuiusdam locum munitum euersum iri. Cap. 10.

NVnc Iudæ proditoris exemplo, de ministris eius nõnulli, quos copiosissimis ad omnem libitum eorum ornauit beneficijs, pro bonis mala nequiter reddentes, prorsùs ab illo defecerunt. Horum vnus hodieque, quandò hęc scribuntur, Solis huius particeps, in eius contemptum vehementiùs insaniens, quasi liber, nec vllis cuiquam obnoxius seruitijs, ab illo propè milliari remotus, minaciter residebat, fretus firmitate munitionis suæ, quam pridèm sacer præsul eidem temerario, pij patris indulgentia constructerat. Eam verò eius presumptionem multis indignè ferentibus, die quadam procedens ab ecclesia Christi sacerdos, in partes, vndè huius mali superbia sese erexerat, oculorum aciem direxit, mouenscque caput, irà locutus est: En ille meus, vt sibi iam videtur, dominus regaliter tumens, suis securus fouetur tectis, nec vlla futurorum formidine compungitur. Sed ego per illam, quam in sancto Petro possideo, fidutiam iuro, totum illud præsidium, quo nunc Quidã eius ministri, Iudæ proditoris more, ab illo deficiũt

Alia eius prophetia.

superbè gloriatur, non arietibus, non hasta, non clypeo brachiorum virilium: quin potiùs ab ignauis & nullius constantiæ turbis expugnabitur ac destruetur. Idem post hæc animositate plenus, in necem militis cuiusdam Colonien sis deuolutus est. Vndè concitati Colonienses, ex agris & villis plebeia contracta manu, munitiunculam illam circundederunt, captamque subuerterunt, iuxta præsagium Annonis Episcopi, hæcipsa prædicentis.

Quæ ad fratres Sigebergenses propheticè dixerit. Cap. II.

Plurimùm fidit Sigebergẽsibus. 1. Ioan. 4.

QVis autem huius infidelitatis inuenietur, qui neget eum spiritu prophetico sermones, quos subiungimus, habuisse, cùm opere completos in sequentibus audierit? Quos in Sigeberg ad fratres familiariter habitos, authoritate narrantium inducti, nefas credimus subducere. Cum illis enim in hilaritate sedens, quasi pater cum filijs, secretorum suorum conscios eos semper habebat, nec erat aliquod cordis eius arcanum, quod non eis credidisset. Quæ res, secundùm illud Apostoli, Charitas foràs mittit timorem, ausum eis subministrabat & respondendi, & quælibet ex ipso percontandi. In hunc ergò modum, quasi postpositis serijs, frequenter eos allocutus est: Simeon ille nominatissimus, quo Treueris inclyto gloriatur patrono, sed & Bardo sanctissimus, vrbis Moguntinæ decus, reuerà sanctitatis suæ meritum plurimis indicijs commendantes, omni quidem reuerentia iure sunt colendi: verùm quia magni prædicantur & sunt, donarijs amplis honorari satagunt. At mihi meritis eorum non æquè consociando, post depositionem huius corporalis sarcinæ, non erit ingrata quantumlibèt parui xenij deuotio, suscipiamq; breuissimę cerę linique munusculum. Ad quod eius dictum arridentibus, qui assederant, senioribus, & an etiam ipse post mortem signis crebrescere vellet insistentibus, cum magna fiditia respondit: Voluntatis huius magnitudinem profectò verbis aperire non sufficio: tamen nè secretorum meorum aliquid vestris inquisitionibus negetur, huius me desiderij semper & esse sciatis, & fuisse, vt in eorum oculis, qui me vitamque meam insectantur, adhuc aliqua signa per me dignetur exhibere Christus, tum & pro sui nominis augenda gloria, tum & pro meo auferendo opprobrio, dùm illi placens apparuero, qui nunc in omnium reprehensione sum positus. Id verò signorum meorum erit initium: Ad litus Rheni fluminis, flentium & plangentium humeris exanimis adductus, ante memoriam sanctæ martyris Afræ luctuosis obsequijs in nauim exponar: quæ circumacta, nil vltra solitum agente remigum instantia, recto cursu contra sanctum Heribertum applicabitur, altiorem in vlterioribus, quàm in anterioribus ripis stationem habens. Vos autem vnici filij mei & fratres dilectissimi, cùm me semper lætis gestibus susceperitis, audite quo ordine mihi tunc occurretis. Pro cantu fletus incomparabiles offeretis, ad psalmos & hymnos ora aperientes, planctuum & singultuum voces potiùs emittetis, quotiesque repressis virtute lachrymis immanissimi doloris, psallere tentaueritis, totiès in ipso conatu nouis fletibus deficientes, imperfecta saltem verba vix exprimere sufficietis. Inter hæc omnes & iuniores & prouectiores circa feretrum meum cum eiulatu miserabili ruentes, horrorem & miseriam maximam, non hominibus tantùm, sed & angelis ingeretis. Hic mihi sepeliendi cultus à vobis exhibebitur, hęc dilectionis vicissitudo, hęc erunt exequiarum mearum insignia. Post hæc membris terræ matri consignatis, vos operti tristitia, tumulum relinquetis: ingredientur verò cuncti milites mei, vocesque cum gemitu dantes, orationis Dominicæ supplicem precem ob requiem meam singuli Deo fundent. Quibus recedentibus, vniuersi ministri mei & mihi seruientes, in ianuam irrumpentes, clamores & suspiria congeminabunt, & ipsi quoquè simili modo Deo me commendantes, ad sua quique conuertentur, vobis in tristitia & luctu perseuerantibus. At ego præsentiæ cælestis Regis exhibitus, primo quidem conspectu tremebundus, nimiumque timidus adstabo: sed accepta paululùm fidutia, qua mox importunitate, qua scilicet precum instantia pro meis monachis agere contendam, vobis iam exprimere potero? Nec deerunt minæ terroresque venenatarum linguarum, quibus tristitia vobis inducatur. Destructio loci, vobisque dispersio prædicabitur: passìm quisque, prout animo collibuerit, de loco, de rebus eius, & de vobis sermones agitabit: quæ cuncta dæmonum instinctu fient, vt feruor studij vestri hac occasione quoquo modo infirmetur. Sed nihil horum vos pertimescatis. Patris vestri dictis fidem adhibete: cuncta vobis ad abundantiam & omne commodum, ampliùs me mortuo, quàm viuo, seruient, ità duntaxàt, si vos Domino seruientes,

Vir sanctus multa de seipso verissimè prædicit.

tes, cœptæ conuersationis tramitem infatigabiliter curratis. Quòd si subterfugiētes, regularis disciplinæ iugum excusseritis, animumque leuitati subiugantes, iocos & ocia sectati fueritis, pigritiam & vitæ delicias amaueritis, contentionibus, murmurationibus, & detractioni operam dederitis, iamnunc scitote, quot monachi estis, mâlle me tot ethnicos eleemosynæ meæ deuoratores existere. Hæc dicta beatissimi præsulis Annonis equidem omnibus generaliter admiranda, quia rerum veritate iam præcesserunt: specialiter autem nobis non minùs metuenda, quàm amplectenda, quia nos potissimùm respicit, quicquid in eis vel dulce sonat, vel amarum. Eô autem hîc inserta sunt, vt sciatur gratia viri sancti in præscientia futurorum, & nè contemnenda videantur, quæ quasi leuiter interdùm dixisse perhibetur. Nam vt sciamus pondus & vim eorum, quædam subiungenda sunt, è quibus idem adhuc probari possit. Monachis fugienda summoperè

Vt per meritum fidei eius, contractus ad S. Bardonis tumulum sanatus sit. Cap. 21.

APud Moguntiam, Germaniæ nobilissimam & populosam ciuitatem, magnam cuiusdam nominatæ festiuitatis celebritatem regni principibus, & Ecclesiarum præsulibus iussio regalis effecerat, qui diuersis ex prouincijs illic adunati, curiæ præsidebant. In eo cōuentu sicut meritis intùs, sic & authoritate foris singularis præminens Anno, summus Colonienſium præsul, quadam die populorum frequentia densissimè circunfusus, ad immolationem immortalium sacramentorum ex more stetit in atrio principalis ecclesiæ, prope tumulum sancti Bardonis Archiepiscopi, eius nimirùm sanctitate delectatus, quæ recentibus interìm miraculis commendabatur. Cumque multam cordis contritionem habens, totus lachrymis flueret, (nam quotiès idem exequebatur ministerium, non, vt plerique, coactis, sed sponte currentibus infundebatur lachrymis, vt crederes ex aliquo fonte venas viuas prosilire) mundissimis labijs orationes solitas complens, ab altari descendit. Cernens autem quendam toto corpore miserabiliter contractum, adhærere tumbæ beati præsulis, isque quis esset non ignorans, (fuerat enim à progenitoribus mancipium, super hæc & eleemosynarius illius, cuius cineribus ob custodiam assidebat) suo more vsus, contra sepulcrum stans loquebatur: Ignotos, & propè nullius deuotionis, ope celerrima respicis: hunc verò tuis innitentem semper obsequijs, tui iuris famulum, te diligentem, te precibus assiduis inquietantem, tanta hactenùs obstinatione contemnere potuisti? Si nos tuis meritis adscribere vis, quod in aliorum curationibus hîc actum esse fama confirmat, in huius reparatione contracti, nobis cementibus, declara tuæ virtutis efficaciam. Hæc multis audientibus cùm dixisset, nulla intercipiēte mora, æger in pedes repentè constitit, incolumitatem suam & alio memorabili signo comitante, quòd absq; fluore sanguinis, absque dolore neruorum, integræ sospitati momento redditus est. Quod factum Anno Dei seruus mira lætitia suscipiens, magnoque preconio S. Bardonis nomen & meritum extollens, hymnum Te Deum laudamus, altæ vocis modulatione inchoauit, tam populo quàm clero pariter eádem deuotione consonante, signisque solenniter concrepantibus. Rumor totam mox ciuitatem peruolauit, ędes regias intrauit: vnum proceres, vnum reliquę multitudines personabant, Annonis fide, virtutem Bardonis emicuisse, meritis vtrunque sanitatem homini applausisse: quam tamen si lingua conticuisset Annonis, nec tunc quoquè sanctitas annuisset Bardonis. S. Bardo claret miraculis. Præclarum miraculum in paralytici curatione.

Vt serenitas redierit ad minas, ab eo S. Seuerino piè intentatas. Cap. 27.

NOn inferiora dicturi sumus. Sanctissimus vir multa deuotione cælestes patronos excolens, speciali dilectione beatū Seuerinum, suæ sedis antistitem, semper in ore, semper in corde tenebat, id habens studij, vt qui sibi dulcis & charus ex animo constabat, is & in veneratione non à suis tantùm, sed ab exteris quoquè populis haberetur. Qua feruens intentione, tempore quodā gratum sibi vię laborem cum suis assumpsit ad illam opibus, omniq; probitate tunc insignem Babinbergensium ciuitatem, vt sui iuris domum, in qua puer olim nutritus fuerat, filiam matris Ecclesiæ constituens, eius eam nomini consecraret & honori. Hoc per oppidum cùm innotuisset, die qua sperabatur ipsa dedicatio, tantis pluuijs ab hora prima surgentis auroręq; tota cęli facies obducta est, vt vehementiam imbrium nullius tectureę operimenum arcere sufficeret. Cunctis itaque, quibus animo erat accurrere, tectis suis se tuentibus, pontifex à proposito suo violenter impeditus, tacitis precibus S. Annonis singulare studiū & deuotio erga S. Seuerinū.

intra cubiculum cordis incubuit, vt imminens vel ad modicum interciperetur elementum, quantū in his negocijs exigeret mora Eccleſiaſtici inſtituti. Sed vltra mentis ſuæ placitum hac prece nil proficiente, velut ex magna iam commotione vocem concipiens, ipſi beato Seuerino charitatis minas intulit, dicens: Si me tuis auxilijs in hac pellenda inundatione quamcelerrimè proſecutus non fueris, certè tantis iritatus aduerſitatibus, ad tui nominis reuerentiam eccleſiam prorsùs refugio conſecrare. Mira res. Adhuc fragili carne preſſus, ſudabat in terris, qui talia loquebatur: alter verò, cui minæ intentabantur, vnū cum Deo iam effectus erat, cuncti terroris expers, ærernæ autem ſecuritatis hæres: & tamen ad motum eius, qui videbatur inferior, quoniam & infirmior, expauit eminentior. Nam vt putaretur irato velle reconciliari, mox vt dictorum finem Anno fecit, conquieuerunt venti, diſparuerunt nubes, ceſſauerunt imbres, repentini ſolis radij, roſeo lumine micantes, oculos ſubitam aëris immutationem ſtupentes crebris ictibus reuerberabant, & regnante ſereniſſimi diei luce, omnis qui vēl deuotione, vel curioſitate illectus erat, curſu proſequebatur antiſtitem, ad nouæ dedicationis gaudia procedentem. Igitur arridente votis ſuis ſerenitate cælitùs præſtita, cum exultatione vniuerſorum, qui aduenerant, tanto lætiùs conſummauit illam, quam conceperat, conſecrationem, quanto liquidiùs intellexit in hoc ſe nutui deſeruire diuino, quandoquidem teſtimonijs elementorum idem vellet & Seuerinus.

Repentina ſerenitas redit non ſine magno miraculo.

De miraculo, in muſca ſub ſacrificio perpetrato. Cap. 14.

POſt hæc omnia fruſtrà quæritur, eius ori quàm propinquus fuerit ipſe Dominus, cuius oculi ſuper iuſtos, cuius aures in preces corū, qui propè eſt omnibus inuocantibus eum in veritate. Non deerit tamen huic inquiſitioni documentum ſatis egregium. Adſtabat quandoquè ſacro circundatus amictu conſpectibus omnipotentis, offerens noſtræ redemptionis ſingularem hoſtiā ſuper altare, quod attitulatione S. Michaëlis præcipuum habetur in monte, qui nunc precioſi corporis eius gloria illuſtratur. Oculi cordis in illam cæleſtium ſecretorum ſpeculationem intendebant, exteriores lachrymarum riuos emanabant, & cùm viſibilis rei ſubſtantiam manibus contrectaret, hunc fidei complexibus dulciter adſtringebat, qui Crucem pro nobis aſſcendit, ipſemet ſacerdos, ipſemet & hoſtia: cui preces ſuppliciter fundens, pro Epiſcopis, pro Regibus, & omnibus in ſublimitate poſitis, ac pro cunctis Eccleſiæ catholicæ cultoribus, eiusque pace inſtanter laborabat. Foris ſilentium agebatur, ſed magnos clamores interior homo dabat, qui cælos penetrantes, ad ſummæ maieſtatis thronum admittebantur. Interea toto ſacramentorum ritu conſummato, quod adhuc reſtabat, fractio panis fiebat. Pars in calicem mittebatur, reſiduum digitis ſacerdos venerabiliter tenebat: in quod intendens, ab initio lachrymis replebatur, ſe proteſtatus indignum eius perceptione, quod nullus vnquàm ſanctorum ſine metu ſumere præſumpſiſſet. Currebant lachrymæ ſuper lachrymas, creſcebant gemitus, augebantur & ſuſpiria: nihil aliud in corde, nihil in ore voluebatur præter hoc ſolùm: Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Nec verò quasi nouæ compunctionis tunc in eum ſubierant ſtimuli: quotidianus iſte mos eius erat ad ſacrificium ſtantis. Interìm oratione longiùs protracta, imago dæmoniorum, muſca videlicet ſpurciſſima, viſu quoquè nauſeam generans, impetu ſuper Dominicum corpus ruit, ereptamque morſu particulam, cum maximo dolore ſacerdotis auolans exportauit. Cerneres eum ſubitò colore mutato mortui ſimilitudinem expreſſiſſe. Horruit auſum animalis immundiſſimi, nec minùs proſe pauidus, ob augendas culpas id ſibi reputabat euenisſe. Sed ex maxima triſtitia, maxima mox lætitia creata eſt, & vndè credebatur ſatanas inſultaturus, indè quammaximè confuſus eſt, ordinante clementia Saluatoris: vt quo eſſet ignobilius in creaturis, quod viro ſancto tantū intulit luctum, eo glorioſius eſſet miraculum, per quod ad meritorum eius declarationē de eodem triumpharet. Siquidē venerabilis pontifex his anguſtijs vltra ſtyli noſtri facultatem grauiter obſtrictus, tandèm cor & oculos in Deum fixit, nullis quidem indicijs rem alicui circunſtantium prodens, auxilium verò non labiorum motu, ſed animi contritione & humilitate lachrymarum ab omnipotente inſtantiſſimè flagitans. Quid multa? Omnis impuritatis amica, quaſi violenter impulſa, præcipiti volatu redijt, murmure ſuo & ſibilo quodammodò vim, quam patiebatur, aperiens, illudque quod raptu nefandiſſimo fragmen ſuſtulerat, in oculis

Pſal 33. Pſal. 144.

Matt. 8.

Sacrificium quàm deuotus ſemper obtulerit.

Obſerua rē notatu dignam.

Eccè miraculū admirat one dignissimum.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

sacerdotis patenæ restituit. Indè se velut auolatura leuans, seorsùm super altare ruit exanimis, dignam tanti flagitij pœnā luens. Tum verò mœror, qui pectus sancti viri sauciauerat, totus in gaudiū versus est, nec puto quenquam tantæ facundiæ, qui plenè possit exprimere illas gratiarum voces, illudque diuinæ laudis iubilum, quod omnia personabant interiora, tantam Domini pietatem admirante sacerdote, quòd eius lachrymis, qui puluis futurus erat, adeò flexus est ad misericordiam, vt in tam vili animante suæ potentiæ non dedignaretur exercere magnalia, quodque non minori prouidentiæ suæ miraculo res tam exigua, quanuis preciosa, per illas moras, nè periret, reseruata sit, quam vtiquè præscierat modis omnibus restituēdam. Ad clericum deindè conuersus, qui sibi proximus assistebat, innuit vt incendio musca consumeretur: ipse verò sanctam communionem magna cum securitate suscipiens, sanctiſpiritūs gaudio comitante, ministerium illud debito fine terminauit. Hoc nè in dubium alicui veniat, sciat qui eiusmodi est, patris Reginhardi relatione nobis id innotuisse, cui ore suo sanctus pontifex idem affirmauit: nisi fortè tantæ perfidiæ sit, vt conetur adstruere, beatum virum de seipso non vera finxisse.

Testis huius miraculi P. Reginhardus.

De duobus à suspendio, miro quodammodo liberatis. Cap. 15.

QVicquid tamen eorum, quę dicuntur, in dubium venit, cùm non dubia, sed certa certis fulta testibus ediderimus, facilè suî fidem capit ex vno, quod ad eius comprobanda merita, mirabilis in sanctis suis Dominus, mirabiliter operari dignatus est. Res verò tali teste defenditur, vt veritatem eius grauitas morum verborumque, ipsaque canities hominis, etiam incredulis loquātur, hoc principio editi miraculi tenorem exequentis. Erat regalium obsequiorum in vrbe Moguntia tempore quodam celebritas agēda, primisque de regno iuxta morem ad curiam euocatis, Anno venerabilis, & famosi inter omnes nominis, à Rege curam & administrationem huiusce tripudij tunc acceperat. Cumque, vt iusserat Rex, festinaret à cunctis ad metropolim iam dictam, & ipse nihilominùs idem cum suis iter accelerans, in quasdā terræ partes pernoctaturus deuenit, vbi sermone celebri rumor circunquaquè ferebatur, & Regem cum suis inibi nocte proxima māsiones acceptu-rum. Ea die concilio prouincialium facto, duo iuuenes, vt ex consequentibus intelligi datur, sententiam damnationis innocentes exceperant, furentibusque crudelitate bestiarum exactoribus, statim ad ceruicem positis restibus, ad suspendium vrgebantur. Non erat eis excusationis vel veniæ locus, nulla contra eos defensio, qui iustificant impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferunt ab eo: solummodò cor & oculos ad eum habebāt, cuius omnia iudicia iusta sunt, cuius vniuersæ viæ misericordia & veritas. Iam gelidus per ossa pauor fundebatur, iam expectatione sola mortis exanimes stabant, cùm inter angustias ipsas ad exorandum Dominum animati, clamores validos ab intimis dabant, eius omnipotentiam, eius inuocando clementiam, vt per interuentū cuiuscunque serui sui, quomodò vellet, fieret eis à morte liberatio: quandoquidem à cunctis exclusa pietate, nemo de præsentibus parceret, nec esset, quem naturæ propinquitas ad misericordiā traheret. Audiuit Dominus, & misertus est, inuisibilemque visibiliter adesse iubens potestatem, ad declarandum mortalibus suæ diuinitatis de Annone testimonium, in eius eam effigie potissimùm apparére voluit. Nam illi cùm ad patibulum manibus retrò ligatis traherentur, in ipso mortis eorum articulo, quandò duello sæuo mors vitaque confligunt, circunstantes omnes iuxta famam superiorem de Rege mentionem inferentes, eorum auribus eiusmodi confabulationis strepitum ingerebant. Protinùs ambo tracti corporalibus oculis ad similitudinem quandam percepti sermonis, sicut eis pòst referentibus innotuit, quasi Regem ipsum imperiali comitatu circunfusum aduentare conspexerunt, magnæ dignitatis clericum quendam in illa frequentia secum habentem, cuius habitudo faciei totam, in qua pius agnitus Anno est, effigiem exprimeret. Isque vniuersis præteruntibus, solus in miseros pios defigens obtutus, locum ocyùs adijt, seque medium vtrisque supponens, hac manu dextrum, altera verò sinistrum ad medias noctis tenebras singulis in pedibus sustentabat. Nulla deindè in liberandis illis morarū obluctatio: pariter ab eo depositi, pariter manuū & vitæ libertati ab eo redditi, hac hortantis eos ad fugam voce sunt commoniti: Cursu, qua placet, viam arripientes, hinc miserandi secedite: liberator vester, Deus potēs & clemēs. Eo cum his verbis euanescente, manifestam diuinæ bonitatis virtutē in se iuuenes admirati, quanlibet è villis adia-

Conuentus principum Moguntiæ.

Duo innocētes iuuenes sententiam mortis excipiunt. Esa. 5. Dan. 3. Psal. 24.

Dominus in forma Annonis eos à suspēdio cōseruat & liberat.

adiacentibus, effugiendi ſpe petere ſtatuerunt: ſecutiq; iam non tam ſui cordis, quàm cælitùs propoſitum callem, in eam, vbì miniſter gratiæ cæleſtis Anno ſtationem ea nocte metatus erat, ingreſſi ſunt: & mirum in modum, cùm vbiquè numeroſæ ædes ſe offerrent obuias, ſolam Annone hoſpite tunc inſignem, ceu eorum animis inſcriptam, recto itinere domum petiêrunt, cùm tamen nulla ad eos vel nominis, vel præſentiæ eius notitia peruenisſet: illo nimirùm ducente eos, qui ſe viam teſtatur & vitam. At vbì primùm inſperatam viri Dei faciem inter curioſorum orbium ſpecies offenderunt, membris omnibus concuſſi, ad eius veſtigia velociter proruerunt, illum lachrymis, illum gratiarum actionibus ſummæ maieſtatis ſeruum & amicum clamantes, per quem Chriſtus ſe diem cum nocte facientes in ligno, per tot moras, nè ſuffocarentur, ad vitam ſeruauerit. Credendi maximum indè ſumebatur argumentum, quòd fœda totam faciem operiente macie, nodorum ad colla adhibitorum veſtigia cernerentur. Sed præſul ab humilitate ſua prorsùs animum non mutans, homines à ſe iniuriosè repulit, dicens eos cupiditate lucri nequiter illectos, hanc fallaciæ plenam excogitâſſe fabulam. Nonnullis tamen ex clericis innuit, vt ſeorsùm illis aſſumptis, rem inquiſitione ſubtili pleniùs inueſtigarẽt, mandans & de cauſis, vndè damnati eſſent, quæſtionem mouere: vt innocentia ſua vel defenderent, vel improbarent, quod actum erga ſe cælitùs affirmabant. Sicque factum eſt, vt cùm nullis inſtructi fraudibus, ad omnem interrogationem ſimplicibus reſponſis occurrerent, & diuinitùs operata per pontificem virtus innoteſceret, & culpa vacantes iuuenes, iniuſtè damnati inuenirentur. Tum verò mox in laudem creatoris brachia ſacer antiſtes & oculos attollens, Non, inquit, hæc meritis meis adſcribere fas eſt: tua, Chriſte, ſunt hæc opera, tuę profectò benignitatis in his declarantur exempla: qui verus innocentiæ reſtitutor & amator, quomodò voluiſti, nè perirent, miſertus es innocentibus. Aliquantis dein ex eleemoſyna ſua ſolidis in viros expenſis, ipſe cœptę viæ ſe cum ſuis dans, ibat, ſicut dicitur, de virtute in virtutem, habens & gratiam reuelationum multam. Hinc iam aliqua dicturum, copia per ſingula non patitur ire: paucis tantùm partìm hîc, partìm in poſterioribus, lectoris erunt ſtudia concilianda.

Obſerua, vt vir beatus ſemper odit ſe prędicari.

Ioan.14.

Nõ ſuis meritis aſcribit hoc miraculum, ſed miſericordiæ Dei. Pſal.83.

Quid S. Petrus in viſione ei mandârit. Cap. 16.

ACcidit, vt eccleſiolam quandam nouæ cõſtructionis, intra partes regiminis ſui ſitam, die quadam ſanctificaturus, cum ſuis conueniret. Dos autem, vndè legitima nominis eccleſiæ fieret articulatio, nuſquàm reperiebatur ad manus, prędijs, quæ acquiſierat, alijs eccleſijs in eleemoſynam ab eo diſtributis. Hac pro re multis æſtuans cogitationibus, diem ad noctis ingreſſum protraxit, Eccleſiaſtica ſanctione ſciens inhiberi, ſine dotis priuilegio talibus inſeruire negocijs. Porrò nè diuinũ officium qualibet dilatione deincèps illic poſtponeretur, tunc quidem deliberabat inſiſtendum conſecrationi, pòſt autem & pro dote ſolicitiùs ſatagẽdum. Huiuſmodi definitionem poſt varias retractationes animo concipiens, in ſomnum reſolutus eſt: & eccè per viſum contemplabatur ſe prope quoddam altare cõſediſſe, pontificali cultu ſplendidè circundatum: eam verò ſpeciem prætendentem, vt putaretur iamiamque proceſſurus ad quandam dedicationis celebritatem. Cui protinùs aſſiſtens vir canitie angelicus, vultu roſeus, claritate ſimul & authoritate ſuſpicięndus, cùm ſe Petrum eſſe dixiſſet, quęrere cœpit, quid illic expectaret. Sanctus vir, tanquàm notiſſimam cerneret perſonam, manens imperterritus, ſe reſpondit ad ædiculæ eiuſdam conſecrationem eò veniſſe. ſtatimque ſubiunxit Apoſtolus: Dotem, quæ competit, aſſignatam habens, id quod cupis, legitimè poteris exequi? Qua præſul inquiſitione conſcientiam ſuam cõuentam intelligens, id ſe dixit ex animi deliberatione propoſuiſſe, licèt ad præſens dotis ſuffragio deſtitueretur, nè benedictionem, pro qua venerat, diutiùs ſuſpenderet: quandoquidem in procraſtinatione dotis diuinis nil obeſſet ſeruitijs, quam ſe, vita comite, ſciret breuì reperturum, & ex more traditurum. Hoc, inquit Apoſtolus, Eccleſiaſtica iura non habent, vt ſine dotis commendatione, ſponſa Chriſti thalamis admiſceatur. Vndè nè tranſgreſſionis huius occaſione grauiùs peccetur, ex noſtræ poteſtatis authoritate tibi concedimus, vt quotiès neceſſitas exegerit, ab his, quæ matris Eccleſiæ ſunt, dos filiæ præſtetur. Euigilauit cõtinuò pontifex, ordinemque viſionis ſuæ, rationis oculo crebriùs examinans, nè fortè deceptionis miniſtra fuerit, à Deo ſe præmonitum euidenter agnouit. Sic tenebris ad ingreſſum diei recedentibus, ipſe certus ex viſione quid faceret, ad conſecrationis officium

Viſio eius.

Nõ eſt conſecrãda eccleſia ſine dote.

officium lætus processit, ex prædijs metropolitanæ sedis eam, quam sine damno matris inuénit, filiæ dotem tradens.

Vt in ecstasi à sanctis Mauris flagellatus sit. Cap. 16.

VT autem antecedenti narratione comprehensum est, eius in diuinis rebus studium omnis etiamnùm Colonia testatur: quæ multis sanctorum congregationibus repleta, habet in singulis, quod monimentorum eius posteris reseruet. Verùm inter multas antiquitatis structuras, quibus ipsa ciuitas nobiliter excellit, beati Gereonis olim eximia celebrabatur fabrica, quam Helena Christianissima matrona, Constantini mater, regijs sumptibus in rotũdum erexit, ità marmorea pulchritudine, auriq́ue luce foris & intùs resplendentem, vt ad Aureos sanctos appellaretur. In hoc sanctorum ambitu, sicut fama loquitur, post beati Gereonis & sociorum eius interfectionem, milites ex Mauritania numero trecenti sexaginta, pro fide pariter trucidati, eandem cum beato Gereone, sicut animarum, ità & corporum requiem meruerunt: sed in negligentiori veneratione habebantur à populo, eò quòd in Australi látere templi, suæ memoriæ cryptam satis humilem, & paucorum receptioni propter angustias habilem, obtinentes, ex accessu rariori per ætatum successiones è memoria penè sublati essent. Quæ negligentia multis increscens annis, sic & Annonis sancti durabat temporibus, donèc nocte quadam eo quiescẽte, reuelationis huiusmodi salutari correptus est verbere. Sublatus in excessum mentis, eorundem Christi martyrum, sanctorum scilicet Maurorum, multitudinem cum magna luminis gloria velut ad concilium vno in loco congregari videbat. In quos cùm mirãtibus defixus oculis, quem visio ipsa finem esset habitura, summa sustineret expectatione, raptus continuò, locum, qui congregatæ multitudinis medius erat, vt examinandus accepit, toruis adspectibus in eum cunctis respicientibus. Cumq́ue discussio subtilis ageretur vel operum illius, vel meritorum, ab illa sancta concione magnarum querimoniarum generalis clamor exortus est, conquerentibus eis, antecessorum eius incuria se tanti temporis contemptum pertulisse, nec vllius veneration is cultum à conciuibus vrbis suæ eatenùs accepisse: in hoc se ampliùs permoueri, quòd qualitercunquè à superioribus Episcopis erga ipsos actum sit, eius, de quo spes melioris studij habebatur, non minor in eos neglectus existeret. Post has sanctorum interpellationes, vbi per increpationem districtè requisitus est, quia temeritate tot veritatis testes in tanta vilitate habuisset, non inuento excusationis loco, cunctorum sententia iustæ vltionis flagellum subire iussus est. Itaque veste spoliatus, verberibus grauiter attrectatus est. Suspirijs autem, & omnis emendationis sponsione supplici terin tormentis, vt parceretur, laborans, hac eádem conditione tandèm dimissus, à somno grauissimo, magno pauore æstuans, euigilauit, ità tremens, & totius corporis habitu ità se gerens, quasi sub flagellis etiamnùm palpitaret. Mox in se reuersus, intelligentiam somni non aliundè, sed ex illatis plagis in ipso corpore sensibiliter habens, necessariò placandos dixit, quibus iratis tantæ acerbitatis animus inesset: satisq́ue metuendum, nè denuò concitatis eis, non, vt antè, aliqua respirandi copia sibi concederetur. Collectis ergò viris industrijs & ingeniosis, ad eandem rotundi schematis basilicam, ab orientali parte rupto muro veteri, nouum continuauit ædificium, quod dispositis in longum parietibus, per ascensus adspectu decentissimos in chorum spectabilem, turresq́ue geminas operosè superiùs consurgens, cryptam in inferioribus magnæ capacitatis explicabat. Addens prętereà hunc vel illum ex coloribus siue metallis ornatum, egregiæ laudis titulum, in eisdem picturis versibus appositis, ità promeruit:

Multæ antiquæ structuræ Coloniæ.

Mauri martyres 360. Coloniæ cæsi.

Visio alia S. Annonis.

Quid igitur fiet illis, qui dedita opera sanctorũ religas plane contemnunt?

crypta apud S. Gereonẽ fit auctior.

Ex Domini monito compunctus Episcopus Anno,
Quicquid habere potest, diuinis cultibus offert.
Iussit & adstantes appingier ordine patres
Vrbis Agrippinæ, sanctę virtutis amicæ.
Pro quibus in cælis lætabitur ipse fidelis.

His omnibus, vt hodiè cernitur, pulchrè perfectis, deincèps in exquirendis sanctarum reliquiarum corporibus immorabatur. Huius autem intentione spei, stratam marmoribus terram intra templi septa detegens, principem sanctæ sodalitatis illius, beatorum scilicet Maurorum, Georgium nomine, socijs in circuitu quiescentibus, accuratiùs præ cæteris humatũ reperit, chlamyde purpurea circundatum, orarũ eius extremitatibus in insignem auri textũram desinentibus. Hunc cum nonnullis alijs de se-

S. Gregorius Mauri martyr inuenitur.

de sepulcro super altare debita reuerentia exaltans, in eius laudem, qui talium thesaurorum author & largitor erat, erupit: & exindè nomen & memoria sanctorum Maurorum, per omnes Coloniæ angulos celebrior inoleuit.

Sanctus Eliphius martyr quid ei in somnis improperârit. *Cap.* 18.

S. Eliphius apparet S. Annoni.

ELiphius quoquè magni meriti martyr, qui post abscisionem capitis, cum eodem viæ longissimæ spatiũ percurrit, in visione beato viro assistens, eius erga se negligentiam redarguit, improperans quòd eam, quam vt religiosus in cæteros vrbis suæ patronos mentis deuotionem ostentabat, in eo multùm obfuscaret, quòd sciens ipsum nulli meritis secundum, hac extremitate post omnes habuerit, vt ne minimis quidem indicijs suam vnquàm beneuolentiam in eius ecclesiæ amplificatione prodiderit. Eo respondente, iactis quibusliber nouis fundamẽtis, inundationem Rheni fluminis in subuersionem totius monasterij sine dubio mox incubituram: perstitit ille, quanlibèt vel paruam eius deuotionis exigens operam, sicque disparuit. At sacerdos à toro se post quietem excutiens, cœnobium S. Martini, in quo martyr idem patrocinabatur, adijt inspecturus loci situm, habitoque consilio, duas turres, à fronte sanctuarij consurgentes, in aërem subrigi præcipit, laudem meritumque viduæ, duo minuta offerentis, proculdubiò obtinens.

Luc. 21.

Vt in visione de sacrosanctæ Trinitatis gloria instituatus sit. *Cap.* 19.

MVltis in hunc modum reuelationibus proficiens, ad meliora in dies incitabatur, Diaconum boni magistri æmulatorem secum habens: cum quo iugis illi erat consuetudo, cessante strepitu publicæ dispositionis, ad psalmos & orationes recurrere semper. Porrò sicut per imbecillitatis humanæ defectum nonnunquàm accidere solet, idem clericus in decãtatione psalmorum cum Episcopo per vices tædio superatus, ex negligentioribus & præproperis alternorum versuum enunciationibus in eam décidit consuetudinem, vt in ijs canticis, quæ patris & filij & spirituſsancti gloriam per discretas personarum appellationes *resonant*, mediam semper, id est, filij, transiliret personam. Quam fidei contrariam, & omninò fugiendam negligentiam cùm nemine attendente nulla per longum tempus corrigeret emendatio, venerabilis pontifex in secretissimo noctis cuiusdam silentio quiescendi gratia iacens in lecto, palpebris necdùm plenè sopore depressis, ex ea desuper parte, quam vertice respiciebat, sonum aure percepit negligenter & corruptè percurrentis, Gloria patri & spirituſsancto, ac denuò repetentis idipsum, media per celeritatem intermissa dictione: factusque repentè tanquàm in ecstasi, quendam, cuius claritas & habitus humanum excedebat modum, in maiestate, qua filium Dei decebat, contra se stantem adspexit: qui radiantibus oculis in ora stupentis comem & placidum se ingerens, protensis coram eo tribus sinistræ manûs digitis, primum eorum dextro tetigit indice, dicens: Eccè Pater: moxque secundum, Eccè Filius: post hæc & tertium, Eccè Spirituſsanctus. & vocem intra fauces paululùm cohibens, Eccè tres, ait, in vna Deitate similiter adorandæ personæ, quibus gloria par dicitur ab vniuersali semper Ecclesia. Mediam inter patris & spirituſsancti personam filius habet, nec vllam recipit diuisionem à duobus in vlla diminutione maiestatis eiusdem & gloriæ. His ità catholica veritate se habentibus, vt quid clerici tui blasphemias sine correptione prẽteris? Eam, quam cum patre & spirituſsancto communem possideo, gloriam mihi subtrahit, in duarum vocabulis personarum me, qui media Trinitatis persona sum, ad omnem gloriæ decantationem transiliens. Protinùs excitato sacerdote, imago quæ videbatur, euanuit. Admirans autem in consideratione visionis tam perspicuæ, moras quas interìm patiebatur, donèc ad consuetos hymnos veniretur, annorum instàr putabat, summoperè festinãs corporis auribus discernere, quod intelligibili sensu per excessum iam acceperat. Obseruans itaque diligentissimè psallentis Diaconi os, solito festinantiùs vltimum psalmi versiculum ipse terminauit. Mox gloriam trini numinis clericus adiungens, mediam solita acceleratione intercepit personam, duas tantùm dicens. Nec vltrà sequentium psalmorum modulatio processit, donèc ab Episcopo reprehensus, ex ordine visionis iam dictæ, non negligendam tanto tempore se contraxisse didicit offensam, habens decæterò non emendationis tantùm, sed & proficiendi salubrem occasionem. Sed iam stylum mutare rerum Dominus iubet: plena sunt lachrymis, plena miserijs & ærumnis, quæ sequuntur: & forsitan eo digniora tanto viro, quo & grauiora: quoniam vbi durior pugna, ibi

Negligẽtia Diaconi in decantatione psalmorum.

Visio S. Annonis.

Meminerint hoc exemplo clerici, suas horas integrè persoluere.

ibi glorioſior & victoria. Si Iob recipitur flagellatus, & hinc Annonem beatificabimus, qui poſt multas tribulationes meruit introire in regnum Dei. Iob 1. & 2.

Quod eius perſecutionum fuerit initium. Cap. 20.

PIus enim Dominus, qui, quos amat, arguit & caſtigat, hāc quoquè dilectam ſibi animam ante diem vocationis eius multis tentari permiſit incommodis: vt ſcilicet ab ea omnem ſcoriam terrenæ conuerſationis excoqueret caminus tranſitoriæ tribulationis. Primùm moto Saxonico bello, fratrem eius Vueſſelum Magdaburgenſem Archiepiſcopum, & conſobrinum eius Buccononem Halberſtadenſem Epiſcopum, tempeſtas inuoluit grauiſſimæ perſecutionis. Contra hos cùm Regi, totius Saxonicæ gentis exterminium anhelanti, opem non ſatis impigrè ferret, naturę profectò legibus & carnali affectione inhibitus, inuiſus ei ſuſpectusque efficitur, periurij ac perfidiæ inſimulatur. Apoc. 1.

Quæ à Colonienſibus perpeſſus ſit. Cap. 21.

Hoc caput ferè ad verbum deſcriptum eſt ex Chronico Lamberti Schafnaburgenſis.

HInc inter eum & Regem quotidiè diſcordijs incrementa accipientibus, ciues quoquè Colonienſes, quibus paulò antè vnicè charus acceptusque fuerat, ad interficiendum eum pròh dolor ſolicitantur: quibus ad patrandum, quod nefariè machinabantur, caſus idoneam attulit occaſionem. Archiepiſcopus Paſcha Coloniæ celebrauit, eratque cum eo Epiſcopus * Mimigardenordenſis, ad communicanda tantæ ſolennitatis gaudia, familiaris amicitiæ obtentu euocatus. Cumque exactis ex parte ferijs Paſchalibus, abſcedere pararet, ij qui Archiepiſcopi domeſtica negocia curabant, iubētur ad euectionem eius nauim idoneam prouidere. Qui luſtratis perſpectisque omnibus, vnam mercatoris cuiuſdam prædiuitis nauim, quia in eos vſus competens videbatur, occupant, eamque in miniſterium Archiepiſcopi, eiectis mercibus quas habebat, ocyùs expediri iubent. Negantibus famulis, qui nauim ſeruandam ſuſceperant, vim, nisi maturè iuſſa capeſſant, minitantur. Illi verò, quantùm poterant, citato curſu ad dominum nauis rem deferunt: quid facto opùs ſit, conſulunt. Habebat ille filium adulta ætate, non minùs audacia, quàm viribus, excellentem, & cùm propter generis affinitatem, tum ob merita ſua primoribus ciuitatis maximè charū & acceptum. Is aſſumptis famulis ſuis, & iuuenibus ex ciuitate, quantos in ea trepidatione, in auxilium ſuum conſciſcere potuit, concitus ad nauem euolat, & miniſtros Archiepiſcopi, acriter, vt nauis ex occuparetur, inſiſtentes, cum iniuria proturbat. Dehinc aduocatum vrbis in idem opus ſuccedentem, tumultusque inſtaurantem ſimiliter repellit, fundit & fugat. Iamque & his & illis, ſui ſingulis amici armati ſubſidio accurrūt, & ad magnum diſcrimen pugnamque ancipitem res ſpectare videbatur. Perlato mox nuncio ad Archiepiſcopum, quòd atrociſſima ſeditione cōfunderetur ciuitas, miſit feſtinanter ad ſedandos motus populi, irarumque plenus minabatur ſe proxima ſeſſione ſeditioſos iuuenes merita pœna coërciturum. Erat quippè vir omni genere virtutum florentiſſimus, & in cauſis tam reipublicæ, quàm Eccleſiæ, ſpectatæ ſæpiùs probitatis. Vix ad modicum direpta eſt concertatio: ſed ferox animis, & elatus primo ſucceſſu iuuenis, non ceſſabat interturbare omnia: percurrensque ciuitatem, varios ſermones per populum ſerebat de inſolentia & auſteritate Archiepiſcopi, qui totiès iniuſta præciperet, totiès innocētibus ſua adimeret, totiès honeſtiſſimos ciues procaciſſimis verbis inceſſeret. Nec difficile fuit, id hominum genus in omne, quod velles, tanquàm folium quod vento rapitur, trāsformare. Prætereà in mentem veniebat Vuormatienſium inſigne præclarumque facinus, quòd Epiſcopum ſuum inſolentiùs agere incipientem, vrbe expuliſſent, & cum ipſi multitudine, opibus armisque inſtructiores ſint, dedignantur quòd inferiores æſtimentur audacia, & Archiepiſcopum tyrannico ſibi faſtu imperitantem, tandiù muliebriter patiantur. Conferunt primores inepta conſilia, fœuit vulgus intemperans nouarum rerum ſtudio, & per totam ciuitatem ſpiritu diabolico raptatum, ad arma cōclamat: nec iam Archiepiſcopum vrbe expellere, ſicut Vuormatienſes, ſed per omnes cruciatus trucidare, ſi copia detur, conſpirant. Natalis erat beati Georgij martyris, qui eo anno feria quarta hebdomadæ Paſchalis obuenerat, & Archiepiſcopus celebrata Miſſarum ſolēnitate apud beatum Georgium, cùm ſermonem faceret ad populum, præſagio quodam futurorum, neſcius ipſe mali quod imminebat, conteſtatus fuerat audiētibus, quòd ciuitas diabolo in po-

Miniſtri Epiſcopi malè accipiuntur à quodā mercatore.

Ironia eſt.

Seditio Coloniæ.

testatem tradita esset,& propediem perituta, nisi iamiam impendentem iram Dei per pœnitentiam inflectere maturarent. Auxit huiusmodi suspicionem omnibus quædam in hunc modum visio celebris: Quidam bonæ vitæ vir ante dies aliquot huius turbulentiæ, vidit per somnum coruum quendam horrendæ magnitudinis per totam volitare Coloniam,& terribiliter crocitando, populum tali spectaculo attonitum huc & illuc agitare: superuenire post hæc virum, tam veste quàm forma præcellentem, qui & coruum horrifico sonitu perstrepentem vrbe expelleret, & populum mente consternatum, iamq; extrema omnia formidantem, cassa formidine absolueret. Cumque à circunstantibus interpretationem somnij horret concussus quæreret, audiuit quòd ciuitas propter peccata populi diabolo in potestatem tradita fuisset, sed interuentu Georgij martyris liberata, instantis iam atque à Deo prædestinati interitûs necessitatem euasisset. Igitur post meridiem, inclinata iam die in vesperum, cùm igni oleum, iracundiæ accessisset ebrietas, subitò ciuium cõiurata manus erupit: ac primò portæ ciuitatis omnes custodijs vallatæ sunt: dein ex omnibus vrbis partibus ruunt ad * curtim Archiepiscopi, & eum celebri quodam loco cum Episcopo Monasterienſi cœnantem adorti, tela contorquent, saxa iaciunt, nonnullos ex assistentibus interficiunt, cæteros plagis & vulneribus confectos, in fugam vertunt. Inter hæc conspicantur quamplurimi, ipsum talium furiarum incentorem dæmonem præcurrere insanienti populo galeatum, loricatum, igneo mucrone terribiliter fulgurãtem, nec vlli, quàm sibi, similiorem. Cumque militari quodam classico cunctantes, vt se in pugnam sequerentur, concitaret, in ipso impetu, quo portarum seras effracturus vociferando irruebat, repentè ab oculis sequentium disparuit. Tunc Archiepiscopum sui inter cuneos hostium, nubemque iaculorum vix & ægrè expeditum, in templum S. Petri abripiunt, foresque non modò seris & vectibus, sed admotis etiam magnis molibus obfirmant. Sæuiunt foris, & instàr inundantis aquæ rugiunt vasa diaboli, plena vino furoris Dei, & per omnia Episcopij penetralia discurrentes, fores infringunt, thesauros diripiũt, vasa vinaria concidunt, & dum vina in diutinos vsus summa ope congesta, præcipitantiùs effundũt, repletum subitò cellarium, ipsos, quod dictu quoquè ridiculum sit, inopinis fluctibus periclitatos penè suffocauerat. Alij capellam Archiepiscopi irrumpentes, altare spoliant, sacra vasa pollutis manibus contrectant, vestimenta pontificalia diripiunt: dumque omnem supellectilem sacri ministerij curiosa, immò furiosa diligentia euertunt, reperientes illic quendam clericum, præ timore se in angulo altaris occultantem, & putantes quòd Archiepiscopus esset, interficiũt, non sine gratulabunda exprobratione, quòd petulantissimæ linguæ tandem aliquandò modum imposuerint. Sed cognito, quòd decepti similitudine essent, & Episcopus intra templum S. Petri & loci religiõne, & murorum firmitate se turaretur, vndiquè conglobati ipsum templũ obsident, muros perfringere dedita opera moliuntur: postremò, nisi ocyùs sibi tradatur Archiepiscopus, ignem quoquè se abhibituros minitantur. Tum ij, qui intùs erant, videntes obstinatos esse omnes ad necem eius animos populi, nec ebrietate sola, quæ tempore digeri solet, sed etiam odijs & phrenetico quodam furore homines agitari, suadẽt ei, vt mutato habitu effugere conetur de ecclesia,& fallere obsidẽtes, hoc facto, & sacras ædes incendio,& se mortis periculo liberaturus. Opportunũ fugæ patrocinium tempus pollicebatur. Nam seditione in mediam noctem protracta, horrebãt omnia tenebris & caligine, vt haud facile cuiquã esset, vultus occurſantium discernere. Angustus aditus patebat de templo in dormitorium, itemque de dormitorio in atrium domumque canonici cuiusdam adhærentem muro ciuitatis: isque ante paucos dies ortæ seditionis impetrauerat ab Archiepiscopo, Deo ad salutẽ Archiepiscopi hoc ipsum misericorditer prouidẽte, vt rupto muro ciuitatis, paruulum sibi posticum facere sineretur. Ibi eductus Archiepiscopus, applicitis in euectionẽ eius & comitum eius quatuor equis, abijt, opacæ noctis tenebris, nè ab obuiantibus agnosceretur, cõmodissimè vsus: repertoq; post modicum Episcopo Mimigardeuordensi, socijs iam pulchrè pro ea tum calamitate constipatus, in locum, cui Nussia nomen est, peruenit. Interìm ij, qui circa templũ erant, crebris arietum ictibus muros quatiebant, eratq; confusa vox tumultuantiũ, & fidem omnipotentis Dei testantium, quòd non euasurus esset manus suas, non decepturus obsidentium diligentiam, etiamsì in minima terræ reptilia se transfiguraret. Econtrà ij, qui obsidebantur, nũc

suppli-

Visio cuiusdam boni viri.

Interpretatio eius.

* chortem, pro domo vel ædibus.

Diabolus incentor seditionis.

S. Anno ægrè à suis in templum S. Petri infertur.

Homicidium.

Oppugnatur templũ.

Sanctus Episcopus aufugit.

Venit Nouesium.

supplicando, nunc pollicendo, quòd diligentissimè quæsitum, si inueniretur, ipsis tradituri essent, callidè ludebant operam perurgentium, vsquequò Archiepiscopum longiùs euectum, atque in tuta loca progressum esse arbitrarentur. Tum demùm recluſis foribus, ipsos ingredi, & pro libitu suo quærere sinunt: adijciuntque, frustrà eum quæri intra septa templi, quem certò cõperissent primo incursu concitatæ multitudinis, clara adhuc die vrbe egressum, iam in longinquas partes trãsire potuisse: idque magis suspicandum, quòd contractis vndiq; per moram nocturnitemporis copijs, primo manè ad occupandam armis ciuitatem sit aduenturus. Igitur ingressi, cùm omnia templi penetralia diligentiùs inuestigando euertissent, vix tandèm admissa fide, quòd falli potuissent, deincèps ab inquisitionis studio ad tuendam vrbem animos vertunt, armatamq; multitudinem circunquaq; per propugnacula dispertiunt. Inter hæc arreptum quendam de turba, super portam vrbis ad ignominiam Episcopi suspendũt, magis in hoc furori suo, quo præcipites raptabantur, satisfacientes, q̃ quòd crimen vllum suspendio dignum, misero obtendere possent. Alteri crura succiderunt. Mulierem etiam quandam de summitate murorum præcipitant, fractisq; ceruicibus interficiũt, hoc ei crimini dantes, quòd homines plerunq; magicis artibus dementare infamata fuisset. Sed hoc scelus cõmodiori tempore, & pacatiore animo vindicare debuerant. Induxerãt etiã in animum, si non fuga vix euasisset, Abbatissam perimere de S. Cæcilia, solam mortis eius causam habentes, quòd Archiepiscopo consanguinitate iungebatur: adhuc & scelerationa aggredi statuentes, nisi Deus Coloniæ misertus, breuiâsset dies amẽtiæ eorum. Prætereà iuuenes impigros citato, quantùm possent, gradu ad Regem ire iubent, nunciare ei quæ gesta fuerant, & suggerere vt quantocyùs veniat, vacantem, expulso Archiepiscopo, ciuitatem occupare: in eo verti salutem ciuitatis, & ipsius vtilitatem maximam, vt grandia molientem de vindicanda iniuria Archiepiscopum anticipare conetur. Talibus furijs toto triduo agitabãtur. Postquàm auditum est per prouinciam, & celebri rumore vulgatũ, quòd Coloniẽses sua Archiepiscopum probris & cõtumelijs affectum, vrbe fugâssent, exhorruit omnis populus nouitatem rei, atrocitatem sceleris, spectaculum humanarum rerum, quòd vir tantarum in Christo virtutum, tam indigna perpeti, Deo adspiciente, potuisset. Magna eius in pauperes liberalitas, multa in diuinis rebus deuotio, multa in humanis moderatio, vehemens in corrigendis legibus studium, libera in corrigendis qui malè agerent seueritas, omnium ore celebrabantur, earumq; rerum cõmemoratio non minimum ei gratiæ apud populares conciliabat. Exclamant omnes, ad suam magis iniuriam pertinere violatam pontificalis nominis maiestatem, & mori sibi satiùs esse, quàm vt tantum flagitium suorum temporum inultum patiantur. Igitur per quatuor vel quinq; milliaria circunquaq; ad arma conclamant, multa hominum millia dicto citiùs concurrũt, nullo qui per ætatem arma ferre posset, tam religiosam militiam detrectante: conglobatiq; in vnum, rogãt Archiepiscopum, & cunctantem vi impellunt, vt ad recuperandam ciuitatẽ quantocyùs festinet: se pro eo dimicaturos, & si ea necessitas incumbat, oues pro pastore, filios pro patre libenter mortem excepturos: ac nisi Coloniẽses maturent venientẽ susципere, & pro ipsius arbitratu satisfacere offenso, se aut ingesto igne populũ cum ciuitate consumpturos, aut dissipato muro, eum super congeriem occisorum in cathedram pontificalem reducturos. Ità Archiepiscopus quarto die pòst, quàm exiërat, magno vallatus agmine, ad vrbem accessit. Quod vbi Coloniẽsibus compertum est, & se tantæ tamque efferatæ multitudinis impetũ nec muro, nec acie sustinere posse animaduertunt, tum primùm furor deflagrare, ebrietas euanescere cœpit: magnoque terrore concussi, obuiàm legatos de pace miserunt, se reos confitentes, & omnẽ, quam vita incolumi iuberẽtur, pœnam péndere paratos. At Archiepiscopus dignè pœnitentibus se veniam non negaturum respondit. Tum celebrata Missarum solennitate apud S. Georgium, eos, qui pontificem sede propria expulissent, qui ecclesiam homicidio polluissent, qui templum S. Petri hostiliter impetîssent, qui cętera religionis iura ausu barbaro temerâssent, Episcopali banno ad satisfactionẽ vocauit. Prorsùs omnes nudis pedibus, laneis ad carnem induti processerunt, vix & ægrè impetrata pace multitudinis, quæ circa Episcopum erat, vt hoc tutò facere sinerẽtur. Nam & vehementer ei succensebãt, quòd dum immoderatiùs clementiam ostentando, popularis fieri vellet, nefarios homines ad audẽda nequiora, huius sceleris

Egregiè illudũtur tumultuosi.

Suspenditur homo innoxius à furẽte populo.

Prouinciales statuunt vlcisci iniuriam S. Annonis.

Coloniẽses pacẽ & veniam petunt.

impunitate, animaret. At verò Archiepiscopus eos postero die ad suscipiẽdam secundùm canonum scita pœnitẽtiam tam immanis flagitij, ad S. Petrum præstò esset iubet: ipse progressus ad S. Gereonem, ibì extra vrbem pernoctare statuit: veritusque quòd tradita ciuitate, vis concitatæ multitudinis inhiberi non posset, sed partìm iniuria, partìm cupidine prædæ accensi, acerbiùs sæuirent in populum, obnixè rogat prouinciales, qui secum erant, vt singuli in sua cum pace recederẽt: fatìs se opera eorum vsum, & euidens tulisse documentum, quid animi oues erga pastorem, filij erga patrem gererent: asperrimam partem negocij multa eorum virtute exactam esse: cætera quæ restent, facilè iam priuata ac domestica manu posse confici. Proindè, quod bonum, felix, faustumque esset, abirent in domos suas, hanc reportãtes spem, quòd huius beneficij gratia apud eum, seu viuum seu defunctum, perpetuò mansura foret. Hoc vix impetrato, milites suos, quantos ad comprimendos vrbanos motus, si qui fortè leuitate vulgi instaurarentur, sufficere putabat, præcedere in ciuitatem iubet, secuturus ipse proxima luce, cùm eorum, qui præcessissent, diligentia, nè quid fortè insidiarum lateret in ciuitate, præcauisset. Ea nocte sexcenti, aut eo ampliùs mercatores opulentissimi ex vrbe profugi, ad Regem se contulerunt, intercessionis eius opem aduersùs Episcopi sæuitiam imploraturi. Cæteri ingresso Archiepiscopo ciuitatem, & toto triduo iuxta condictum expectanti, minimè se præsentârunt ad proponẽdum aliquod satisfactionis genus. Vndè indignitatem rei non ferentes Episcopi milites, inscio, vt plurimi asserunt, atq; inconsulto Archiepiscopo, arma rapiunt, domos incursant, possessiones diripiũt, occurrantes partìm sternunt, partìm captos in vincula conijciunt, & prorsùs, vt veritati vel coacti assentiamur, multò ferociùs, quàm tanti pontificis existimationi competeret, iustæ vltionis negocium exequũtur. Sed grauior morbus acriori indigebat antidoto. Filius suprà memorati mercatoris, qui primus seditione inflammauerat populum, & pauci alij luminibus sunt orbati, nonnulli virgis cæsiae detonsi, omnes grauissimo rei familiaris damno mulctati, atque iusiurandum dare compulsi, quòd deincèps Archiepiscopo ciuitatem contra omnium hominũ violentiam, quantùm consilio & armis possent, vindicaturi essent, & eos, qui ex vrbe profugerãt, quoàd dignè Archiepiscopo satisfeciissent, semper pro infestissimis hostibus habituri. Ità ciuitatem pro diuersitate partium, & luctus pariter & lætitia reuerunt, alijs in regressu pontificis electi iustas audaciæ suæ pœnas luentibus, alijs dignos consolationis suæ choros instituentibus. Siquidem nõ in vrbe tantùm, sed & vbicunquè locus exhibendæ processionis offerebatur, ibì post istam famã Christi confessor in hymnis & canticis velut Angelus exceptus est. nec immeritò: Quis nanque neget eum vnum ex illis angelis fuisse, de quibus per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirũt ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est? Cuius post hæc lachrymas in assensu vel descensu dilecti sibi montis effusas, illi, quibus ibì seruitur, & viderunt, & miserati sunt sancti: quorum pietati conquestus eam, quam à suis tulerat, contumeliam, omnes ad fletum traxit, quos vel ex clero, vel ex populo contigit adesse. Leuauerunt autem & monachi pariter voces suas, & vt rediuiuam desiderabilem faciem eius contemplantes, vniuersi personabant: Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebãt lamenta: tu factus es spes desperatis, magna consolatio in tormentis. Audiebantur hæc in excelsis, & vtiquè credendum est tam eorum, quæ canebantur, dulcedine, quàm sacrificio lachrymarum oblectatum, reuerà ibì Christum adfuisse, sicut & ipse promisit, cùm ait: Vbì sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Cæterùm quia nonnullis etiam bonis scandalum ingerit, quòd in vltionem tanti viri, tam sæua dicitur redundâsse castigatio, à grauissimis fideque dignis personis testimonium habemus, eum cum sacramentis multotiès affirmâsse, suam conscientiam ab hac tyrannide prorsùs immunem: quippè cuius nec officij, nec voluntatis esset vnquàm, vltra legis Ecclesiasticæ iura vindictam suarum iniuriarum extendere. Qua de re contrahat os suum inuidus: cui cùm sermo fit, ab eiut tumulo cæcos plerunquè redire cum lumine, solet obijcere, magis ereptos, quàm redditos per eum oculos. Nec mirum, cùm & Moysen sanctum, homicidam nonnulli blasphement.

Nota sancti viri erga rebelles ciues humanitatem.

Colonienſium res, inſcio Epiſcopo, diripiũtur.

Hucuſquè ferè ex Lãberto Schafnaburgenſi.

Malac. 2.

Matth. 18.

Nota hæc Lector.

Exod. 2. Num. 16.

Vt apud Imperatorem falsò delatus sit, & quid ab eo pertulerit. *Cap.* 22.

Post hæc

POst hæc cùm Imperator celebrata Paschali solennitate in Babinberg, Ratisponam ire disposuisset, à nuncio fictæ legationis audiuit, Vuilhelmum cognomento Bastardum, Regem Anglorũ, ab Archiepiscopo Coloniensi vana pollicitatione illectum, cum magno exercitu aduẽtare, regni sedem Aquisgrani occupare paratum. Tunc Rex territus tam atroci nuncio, ad Rhenum concitus remeauit, celebritatem Pentecosten in Moguntia ciuitate splendidè peragens. Indè cùm Coloniam ire instituisset, multum spirans irarum & comminationis in Archiepiscopum Coloniensem, ille missis in occursum eius nuncijs, mandauit falsam omninò, ac scenicis figmentis similẽ esse fabulam, quam in eum æmuli sui composuissent: ij nimirùm, qui cum paulò antè vrbe expulissent, & nunc ad opprimendum eum, quoniam armis non possent, mendacijs grassarentur: se non ità rationis expertem, vel communis commodi negligentem esse, vt in vltionẽ priuatæ iniuriæ, patriam suam barbaris prodere velit: nec ea leuitate vitam à puero instituisse, vt quisquam sanum aliquid sapiens, tam inepta de se suspicari possit. Impetrata dein per legatos coràm veniendi copia, in Andernaco villa Regi occurrit: cumque Rex de ijs, quæ compererat, seuerissimè quæstionem promulgaret, proditæ quidem reipublicæ crimen, quod obijciebatur, sacramẽto purgauit: cætera quæ delata fuerant, ait Rex se veteri amicitiæ ac pontificali nomini condonare, nec pro iure suo expostulare velle. Ità non extincto, sed interìm cohibito furore, Coloniam processit. Ibi posterò die ad iudicandum populo assedit, sperans per accusationem eorum, quos Archiepiscopus propter iniurias suas pœna affecerat, occasionem sibi futuram, vt cum seditione cõcitata rursùs ciuitate exturbaret, vel propter oppressos per calumniam innocentes, saltem reum maiestatis faceret. Sed ille omnes accusationum strophas, responsi veritate ac sententiarum grauitate, tanquàm araneorum telas dirupit. Postquàm autem Rex innocentia eius ac vitæ integritate, consilijs quoquè omnia septa vidit, nec vllum patére locum calumniæ, ad aliud se vertit genus iniuriarum. Exegit ab eo, non precibus quidem, vt oportuit, sed imperiosa quadam authoritate, vt Coloniensibus admissæ in se temeritatis veniam daret, excommunicatosque Ecclesiæ reconciliaret: præterea vt ad firmamentum conseruandæ erga se in perpetuum fidei, sex sibi ex militibus suis obsides daret. Vtrunque ille cum magna constantia negauit: obsides quidem, quòd nullus Regum priorum tale quid ab aliquo præcessore suo postulâsset: excommunicatorum autem reconciliationem, quòd sine digna pœnitentiæ satisfactione excommunicatos in Ecclesiam recipi, leges Ecclesiasticæ vetarent. Imminebat ille vehementer, comminans omnia incommoda se illaturum, & cuncta quæ illius sint, ferro & igne demoliturum. Perstabat hic fixus in proposito, dicens se mori quidem paratum, si ipse cum Colonienſibus conspirâssent ad eum interficiendum: sed nunquàm retinendæ vitæ studio, ab iure ad iniuriam declinaturum. Diù anceps erat pugna, & vtrorunque milites magna concusserat solicitudo, expectatione tam tristis spectaculi. Tandèm euictus Rex ab ijs, quorum consilijs plurimùm tribuebat, flexit sententiam, & ait mâlle se cum eo beneficijs certare, quàm damnis aut inimicitijs: & si eum fidum sibi deuotumque in causis reipublicæ experiretur, primum deinceps inter amicos habiturum. Hoc modo reconciliatus Archiepiscopo, * Aquasgrani perrexit, & aduersùs ea, quæ de irruptione barbarorum fama vulgauerat, eam regni partem, quantùm poterat, communiuit.

In hoc quoquè capite multa ad verbũ ferè descripta sunt ex Schafnaburgensi.

Imperator venit Coloniam.

Præclarum S. Annonis encomium

Constantia eius.

* Aquisgranum

Aliarum calamitatum eius commemoratio. *Cap.* 23.

INterìm insurgente satana contra virum Dei, duo ministri eius, qui in laribus eius familiarissimè obuersabantur, insidias ei tendunt, & nisi Dei misericordia malum hoc præuertisset, nihil tale suspicantem trucidâssent. Alij cuidam, quem beneficijs suis maximè fidum sibi obnoxiumque fecerat, familiares literas à seipso in tabulis, propter maiorem secreti cautelam, cõscriptas dedit Episcopo Halberstadensi perferendas, quibus nepotem suũ, tantis vndiquè aduersitatum procellis iactatum, & penè naufragantẽ, consolaretur & instrueret. At ille ex ipsa rem operosa secreti communitone conijciens aliquid Regi, reique publicæ aduersum, ijs literis contineri, Regi eas detulit. Quas ille cõtra spem suam nulla videns infidelitatis indicia dare, tamẽ ad terrendum eum, exemplar earum Archiepiscopo misit: vt experimento colligeret, non raram apud se suorum secretorum proditionem.

Hic quoquè multa sunt Schafnaburgensis.

Superiùs vocatur consobrinus.

ditionem. Item alius quidam ex ministris eius, quem Colonienſi Eccleſiæ propria induſtria ipſe acquiſierat, quemque ob hoc indulgentiſſimo ſemper affectu coluerat, & bonis omnibus etiam ſupra natales ſuos locupletauerat, repentè inſolentia ſeruili elatus, iugum Eccleſiaſticæ ſeruitutis cœpit detrectare, ſeque in libertatem violento quodam iure fori, cum magna Archiepiſcopi contumelia, velut equus effrenis excuſſit. Tum verò crebris mortibus charorum ſuorum ità amaricatus eſt, & vulnere conciſus ſuper vulnus, vt ſaxeum quoquè pectus, & ſupra petram fundatum ædificiũ concutere poſſet tam vehemens ille turbo tentationis. Ad omnem autem doloris & mœroris plenitudinem, illa nouæ confuſionis miſeria, quæ per omnes angulos regni ſe dilatare iam incipiebat, tanto acerbiùs cordis eius intima tetigit, quanto res ad generale totius Eccleſiæ diſcrimen ſpectabat. Nam feritate barbarica confligentibus inter ſe Francis & Saxonibus, immiſcebant ſe fide dubia nunc his, nunc illis Sueui, gensque Baioariorum: fiebantque cædes, incendia ſimul & rapinæ per omne regnum Teutonicum. Harum calamitatum incẽtrix, & quoddam in præſens durandi ſolidamentum exurrexit intereà illa lugenda ſemper omnibus Eccleſiæ membris inter Regem & dominum Apoſtolicum controuerſia, quæ ſchiſmatis horrendi lue ſanctam mirabiliter confundens Eccleſiam, multorum millium animas inferis pròh dolor deſtinauit, pacis vnanimitatem è terris prorsùs exturbauit, fœda monachos altercatione diſſoluit, clericos in contemptum adduxit, Eccleſiaſtica iudicia laicis ſubiugauit, omnem æquitatis regulam ſubuertit: nec ceſſat hodiè tanti mali lachrymoſa pernicies. His angoribus vir, cui nil Deo charius, adeò coarctatus & excoctus eſt vndiquè, vt etiam tæderet eum viuere. Itaque voces huiuſmodi cum Pſalmiſta dabat ad cælos: Heu mè, quia incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitantibus Cedar: multùm incolatus fuit anima mea. Cupiensq; diſſolui, & eſſe cum Chriſto, dicebat: Quãdò veniam, & apparebo ante faciem Dei? Graue iam ei erat terrenum omne: neceſſitate, non voluntate, ſub onere carnis adhuc æſtuabat. Tabeſcebat corpus, nihilominùs & animus infirmabatur. More turturis viduatæ, ſolo luctu paſcebatur, publicas frequẽtationes declinabat, ſingularitate delectabatur, aſſiduè flens, aſſiduè mœrens. Nec diù militis ſui ſudores bonus Dominus irremuneratos prætériuit, neque paſſus eſt eum tẽtari ſupra id, quod ſufferre poterat: verùm hinc eum erepturus, antè per altam contemplationis vim, futurorum malorũ inſpectorem eſſe voluit: nè ignoraret, quantis à Deo beneficijs donaretur, ſi neceſſitatem talibus communicãdi moriens euaderet. Id ſubiecta pagina loquitur, ſola ſufficiens meritum viri declarare, qui in hac mortalitatis adhuc degens ſubſtantia, ſecretorũ cæleſtiũ particeps fuit.

Multa patitur aduerſa vir ſanctiſſimus.

Franci & Saxones inter ſe digladiantur.

Pſal.119.

Phil.1.

Pſal.41.

2.Cor.12.

De quadam illius admiranda viſione. Cap. 24.

POſt eam ſuperiùs deſcriptam Colonienſium nefariam conſpirationem, hyberni temporis aderant dies, & beatus antiſtes pro quodam leuamine ſauciati cordis vrbem egrediens, Saleuelt deuénit: vt viſis illic filiorũ ſuorum ſpiritalibus exercitijs, quaſi ſalutaris antidoti hauſtu recreatus, ſui mœroris amaritudinem temperaret. Indè exacto viſitationis officio diſcedens, feſtum illud, quod Hypapante Domini dicitur, in Heresfeldia ſolenniter egit: imperataque profectione, viam quæ tendentibus in Sigeberg peruia eſt, curru ſubuectus, cum ſuis inceſſit. Cumque die quadam pſalmis & orationibus vacãs, animum in ſuperna leuâſſet, inſtante iam hora nona, non in ecſtaſi, nec in viſione ſomni, ſed ſicut carneis oculis adſpici ſolet, cælos ſuper ſe aperiri vidit: &, vt olim propheta rum eximius Daniel, horrore concuſſus ac tremore, membris omnibus diſſolutus eſt: animi quoquè robur omne cóncidit. Tranſmiſſis viæ propoſitæ interualiis, per biduum nil incommodi pertulit, in monte degens, præter quòd nonnullis, quaſi qui ſeſe exceſſiſſet, in verbis ſubindè admirationi eſſet. Tertia verò poſt hoc die cœnantẽ valida infirmitas tam atrociter inuaſit, vt ſpes omnis auferretur, noctem illam eum ſuperuicturũ. Erat autẽ crepuſculum veſpertinum, fratresque finitis Completorijs, ſeſe receperant in dormitorium. Mox igitur vt huiuſmodi nuncius Abbatis aures perculit, eo perturbatione concuſſo, res per omnes angulos cœnobij diffundebatur, fiebatque concurſus hincindè fratrum, ſigno, quo colligerentur, vehementiùs perurgente. Angebat omnes pauor intolerabilis, & rangẽ vniuerſorũ vita pendéret in ancipiti, monaſteriũ petiêrũt, illud corde meditãtes, illud ore rumināntes: Domine, ſalua nos: perimus. His verò, quibus egrediẽdi clauſtrum vnà

Stupenda S. Annonis viſio.

Dan.10.

Grauiſſimo morbo corripitur.

Matth.8.

vndecunq; licentia offerebatur, cubiculũ Episcopi certatim adeũtibus, cęteri chorum irrumpentes, septem psalmos cum litanijs luctuosè prosequebantur, omnes pectora tũdentes, omnes fletus & suspiria emittẽtes, & quanta charitate erga patrẽ amantissimum filij afficerentur, sibijpsis singuli testimoniũ existentes. Inter hęc ille dolore graui laborans, clamores insolitos magìs ac magìs edebat. Sed cùm postera die doloris vehementia non adeò iacentẽ crucians, recuperandi vires mentis aliquantulã ei facultatẽ indulsisset, Abbas tres probæ vitæ fratres ad eũ misit, qui, sicut in ea necessitate expedit, ad confessionem, & ad rerum suarum dispositionem eum hortarentur, vtq; nouellæ suæ constructioni, inquantùm tunc licuisset, prospicere non negligeret. Quibus iuxta sensum hunc, cùm lectulo assiderent, hortamẽtis suis eum mulcentibus, idq; quærentibus vnicè, cur filijs suis, quibus alia post Deũ prętер eum spes non esset, minimè loqueretur: ille tenuissimam vocem, vt poterat, exprimens ait: Vndè loquendi sumam exordia fratres, vel quas mœstitiam vestram releuaturas triste cor meum dictabit sententias? Væ misero mundo: væ cunctis humanæ sortis angulis ab ijs, qui dicũtur Episcopi, meî, peccatoris vtiquè, similitudinem præferentibus, quibus nomen, non vita, sacerdotum est. Et graue suspiriũ à pectore trahens, attonitis & ardentiùs huius verbi radicem inuestigantibus, respondit: Sol in nonã iamiamq; vergebat horam, & ego in curru meo residens, iter accelerabam. In aërẽ me visum expandẽte, scissis eximprouisò cælis, omnia desupèr aperta, oculisq; meis non modò mentis, sed & corporis, peruia remanserunt: expauitque cor meum, & dissolutus sum, nec remansit in me quicquã virium: certusq; sum, lãguoris huius immanitatẽ indè me collegisse. At verò non aliter illam terribilem visionem intuitus sum, quàm vos modò contemplor, corporales in vos dirigens acies: nec reor quicquam eorũ malorum, quæ terris imminent per omnes secuturas ętates, & per ipsum æuum, oculorum meorũ acumina latuisse. præcordijsque palpitantibus, altiùs ingemiscens, denuò replicabat: Væ misero mundo: væ cunctis humanæ sortis angulis ab ijs, qui dicuntur Episcopi. Nec poterat vlla precantium importunitate ad hoc adduci, vt eorum quæ viderat, vel minimum eis cõmunicaret. Hoc solùm ad omnem inquisitionem eorum dolens protulit: Væ væ misero mundo, væ misero mundo. Porrò crescente per dies infirmitate, cùm esset sibi mortis suspicio quotidiana, primates cleri Colonienſis ad se accersiens, postulauit, & sub testificatione diuini nominis terribiliter adiurauit, nè consensum suũ ijs vnquàm accommodarent, quibus conueniret alibì, quàm in Sigeberg corporis eius repositio, dicens: Si desiderij mei vobis insistentibus processerit effectus, hicq; mihi sepultura cesserit, tametsi meritorũ meorũ pensa reluctetur, per misericordiam nostri redẽptoris excedentẽ omnia, vestræ, vt spero, de me haurient adhuc aures, quod in magnæ cõsolationis, in magnæ spei patrociniũ vobis & Coloniæ vestræ ante Deum proficiat. Fidei suæ sponsionẽ super hac re singulis ei dantibus, discesserũt. Ille verò sensim recolligens vires, debilitatem illã corporis euasit: memoriã autem mentis non eam, quam antè, per longũ tempus assequi valuit: ità ad visionis illius maiestatem exterritus, & extra se factus erat. Id ex eo innuitur, quòd cùm olim ab Egilberto Mindonensium Episcopo quandam perpetuò dicendam confessor ei factus accepisset orationem, ad eius notitiam nullo poterat ingenio pertingere, donèc directis ad eum literis, ordinem eius ex rescriptorum annotatione colligeret.

Exponit quibusdam generatim visionem suam.

Memoriæ eius multũ debilitatæ ex illa visione.

De alia quadam eius visione. *Cap.* 25.

IAm Septuagesimæ diebus, in quibus hæc obtigit reuelatio, Quadragesimales feriæ successerãt, & dilectus Domini præteritæ valetudinis defectum necdùm plenè superauerat: cùm eccè positus in quiete noctis cuiusdam, somniũ suę felicissimæ dissolutionis præsagum, in hunc modum adspexit: Visus est sibi domum quandam, omni decore intùs & foris resplendentem, intrare: & eccè in subsellijs iudicialibus, tanquàm ad concilium solenniter euocati, residebant Heribertus Colonienſis Archiepiscopus, Bardo Mogũtinus Archiepiscopus, Boppo & Euerhardus Treuirẽses Archiepiscopi, Arnulphus Vuormatiẽsis Episcopus, & alij quamplures Galliarum Episcopi, quorum alios ipse in carne nouerat, alios fama tantùm vel lectione compererat: amicti omnes stolis pontificalibus, & habentes vestem instàr niuis candidam. Ipse quoquè candidis admodùm atq; preciosis vestibus indutus sibi videbatur: sed partem candentis vestimẽti, eam scilicet, qua pectus regebatur, sordida quædã ac fœda caligo obduxerat, ac cæterum cultûs eius splen-

Hęc fere ad verbum ex Schafnaburgensi.

dorem sua fœditate plurimùm obfuscabat: quam tamen ipse nimio rubore perfusus, obiecta manu tegere ac celare, nè inspicientium offenderet obtutum, conabatur. Vidit prætereà inter eos sibi quoq; sedem miri decoris paratam: quam cùm occupare, gaudio & exultatione æstuans, properaret, surgens *Arnoldus Vuormatiensis Episcopus, modesta voce eum prohibuit, dicens reuerendos patres, qui assiderent, nolle eum in suum admittere consessum, propterea quòd vestē eius hęc turpis macula fœdaret. Cumq; iussus loco cedere, flens confectoque nimiùm animo egrederetur, insecutus eum idem Episcopus, Aequo animo, ait, esto pater. Maculam tantùm hanc, quæ vestem tuam infecit, maturiùs ablui præcipe: quia non post multos dies beatæ huius mansionis consortium, & sanctorum patrum, quos adspexisti, consessum, voti compos percipies. Manè facto, cùm familiari cuidam suo visionem retulisset, ille sapienter rem conijciens: Macula, inquit, hæc vesti tuæ illita, nihil aliud est, vt æstimo, quàm memoria iniuriæ ciuium tuorum, qui te anno superiore Colonia expulerunt, quibus te diuinæ pietatis respectu iam olim oportuerat admissi huius veniam dedisse. Hæc, quod bona venia dixerim, pectori tuo tenaciùs, quàm æquum sit, residens, amarissimo mœrore contra fas mentem tuam decoquēs, cæteram sanctissimæ cōuersationis tuę claritatem molesta quadam caligine obducit & obscurat. Archiepiscopus conscientiæ suæ testimonio conuictus, nè inficiaretur quod audiebat, reatum suum humiliter agnouit: statimque destinatis circunquaquè nuncijs, ciues omnes Coloniæ, qui eius iniurię participes, vrbe cesserant, ad se reuocauit, eisque proxima festiuitate Paschali omnia sua, quæ direpta fuerant, benignissimè restituit. Sic grauis illa tempestas, quæ spiritu diabolico suscitata, totam concusserat Coloniam, conquieuit: pater filios, filij patrem recognouerunt: Archiepiscopus amaritudine, populus metu & solicitudine, ciuitas liberata est solitudine.

*Arnulphus

Visionē cuidam suo familiari exponit.

Expositio eius.

Amaritudinem, pro quodā animi dolore accipe.

LIBER TERTIVS.

Vt extremo vitæ anno, solito crebriùs fuerit in Sigeberg. Cap. 1.

IGitur dilectissimus Deo præsul vltimum agens annum, dilectum sibi montem plùs solito frequentabat, singulis diebus, singulisque noctibus frequentans altaria singula, se prosternens in faciem coram singulis, flens & orans pro statu periclitantis Ecclesiæ, suamque animam creatori commendans. Et Septuagesimam quidem partemque Quadragesimæ infirmus ibi peregit. Cùm autem Pentecosten festiuo celebraturus gaudio, denuò aduenisset, Anno puer, filius sororis eius, vnicè dilectus ab eo, immaturæ mortis violentia repentè prostratus, nouum ei dolorem, nouum intulit luctum. Intererat tamen communis festi publicis conuentibus, præcedentes in lætitiæ carminibus & vestium decore monachorum choros lugubri vultu prosequebatur, memorans illud, quod & sanctus Tobias, Dies festi vestri conuertentur in luctum. Vulnerabatur autem mente omnis, qui in faciem eius intendisset. Denigrata enim erat valdè, coloremque pristinum prorsùs immutauerat, horrorem quendam præferens, per quem interni doloris eius adspicientes testimonium caperent.

Tob. 2. Amos 8.

De obitu Hermanni Prioris, Episcopo charissimi. Cap. 2.

Ab hoc capite vsque ad finem libri F. Laur. Surius suo stylo plera que contraxit ob vitā dam nimiā prolixitatē.

PAucis pòst diebus Hermannus cœnobij Sigebergensis Prior, vir strenuus, & regularis disciplinæ obseruantissimus, vita functus est: cuius obitus tantum animi mœrorem beato Episcopo attulit, vt multa illa acerba, quæ anteà perpessus erat, huius comparatione pro nihilo putarentur. Valdè enim amauerat virum illum, tantaque eum veneratione prosecutus fuerat, vt quicquid Ille amoris fidutia non tam rogare, quàm præcipere voluïsset, id minimè negligendum sibi existimaret: haud secùs eius dicta accipiens, quàm si spiritussanctus eius ore eà expressisset. Illo ergò viro mortis sæuitia destitutum se sentiens, cùm eius sobrietatem & vitæ integritatem mœstissimo animo commemoraret, sumptis sacramentis, stans post feretrum, hanc orationem admodùm luctuose habuit:

Oratio Episcopi ad fratres Sigebergenses. Cap. 3.

Miseri-

MIseriarum nostrarum negocium præ manibus habemus, & quis sit finis conditionis humanæ, oculis ipsis hîc iam contemplari licet. Admonemur hoc exemplo verissimè dixisse Apostolum, Dies Domini sicut fur in nocte, ità veniet. Cùm enim dixerint, Pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Quicquid hinc vel animo cogitari, vel verbis dici potest, totum hîc nostris obtutibus expositum est. Itaque sermonem generalem in pauca conferens, speciatim meos acerbos casus perstringam. En pròh dolor Anno puer, quo nemo mihi in hac vita charior fuit, ante dies decem abijt è vita: & cùm dolor ille, quem indè accepi, necdùm vel ad momentum quieuerit, eccè illi hodiè funus celebro, qui mihi lõgè aliter, quàm cæteri amici, plangendus est. Maiorem vir iste lachrymarum mearum vim reposcit: quandoquidem talis ipse est, vt locus hic non immeritò luctu perpetuo eum prosequi debeat. Quæ verò spes conseruandi statûs loci huius deincèps reliqua esse potest, quandò exanimis hic iacet, cuius industria disciplina monastica hactenùs hîc suos habuit progressus? Erat aliquo modo tolerabile, quicquid hactenùs, Deo permittente, me infestauit: at quæ nunc patior, prorsùs intima sunt, nec potest manus Domini duriùs me attrectare, quàm dum offertur occasio inimico grassandi in locum hunc meum. Restat igitur, vt me quoquè omnibus debita absumat mors, potestque ex me scire, quisquis hodiè adest hîc, antistitem Annonem non multos superuicturum dies. Ad eam vocem multis lachrymantibus, corpus ex more humatum est.

1. Thes. 5.

Hermanni Prioris cõmendatio.

Prædicit obitũ suum S. Anno.

De postremo eius in Sigeberg aduentu, vtq; sepulcrum suum ipse dimensus sit, & quæ militi cuidam prophetice dixerit. Cap. 4.

CVm deindè dedicationis ecclesiæ & beatissimi Michaëlis agerentur solennia, postremò ad Sigebergenses venit. Quæ duo sibi cohærentia festa tanto maiori animi pietate & deuotione illic celebrauit, quòd spiritu iam cognouerat, se ad illum locum in corpore minimè rediturum. Recessurus, fratribus paterno affectu valedixit, petensque monasterium, intentissimis precibus, adiunctis præsentium illic sanctorum patrocinijs, Deum obsecrabat pro defensione corporis & animæ suæ, pro Ecclesiæ pace, pro loci conseruatione. Precabatur illis filijs suis animarum salutem, ad singulas preces humì se prosternens, tum genua flectens, tum in cælum manus & oculos attollens, lachrymis perpetim manantibus, vt ad tantæ deuotionis instantiam meritò cæli patescere crederentur. Tandèm sancta illis Cruce consignatis, dum vult exire ostium, catenula quædam ferrea ei oblata est non absque nutu diuino. Nam etsi ea iussu illius confecta erat, non tamen nisi Deo disponente ea hora exhibita est. Eodem enim momento præsul intrò reuertens, locum sepulcri sui baculo designauit eo loco, vbi nunc est, & catenulam illam iussit per tabulata submitti ad lucernam subuehendam. Porrò Suithardo milite non sine admiratione scisciante ex eo, quid tam accurata dimensione sepulcri sibi vellet, respondit se suam illic designare sepulturam. Illo rursùs inquirente, quænam corporis necessitas eum, id vt faceret, perurgeret? Ea, ait beatus vir, quæ vtiquè summa est, nempe mors ineuitabilis. non enim posthàc viuum me locus hic recipiet. Tum mox expalluit miles, crebroque se Cruce signauit: iterumque percontari ex Episcopo cœpit, cur non in choro, sacratiori templi loco, humari potiùs vellet. Respondit Episcopus: Id ego ea causa nolo, nè tu, tuique similes ad sepulcrum meum orandi causa venturi, fratribus diuina officia persoluentibus molestiam exhibeatis. Tum etiam, vt pateat ad sepulcrum meũ aditus pauperculis fœminis, ex rure pro deuotione sua poma vel oua, aut quodlibet aliud sanctæ simplicitatis munusculũ allaturis: quarum cùm deuotio tanto sit gratior Deo, quanto vita simplicior, non parùm detraheretur honori meo, si illarum reiectis lachrymis & querimonijs, solis nobilibus pateret accessus ad monumentũ meum. Igitur exemplo Domini mei, duo viduæ minuta accipientis, ego quoq; harum & munuscula complexurus, & preces admissurus, omnibus expositum habere volo sepulturæ meæ locum. Ità ille more suo quasi per iocum militi aperiens secreta pectoris sui, foràs egressus est. Indè cõscenso equo, mœstus identidèm animo redibat ad monasterium illud, multùm id deplorans, quòd vltrà non visurus locum illum vnicè sibi charum, filijs suis copiosissimam lugendi materiam præberet. Ec-

Salutifera oratio eius.

Designat locũ sepulturæ suæ.

Cur noluerit in choro sepeliri.

Luc. 21.

quus

quis autem tanti viri mortem, etiamsì saxeo esset pectore, siccis posset ferre oculis? Meritò eum & posteritas lugebit, qui, vt scriptura ait, in diebus suis non pertimuit principem, nec superauit eum verbum aliquod: qui in omni opere suo dedit confessionem Deo: qui curauit gentem suam, & liberauit eam à perditione: cuius bona stabilita sunt in Domino, & eleemosynas eius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum. Vir magnus, vir catholicus, Ecclesiæ propugnator, tyrannorum persecutor, verbo, opere & moribus dignus summo sacerdotio: post quem non extitit pastor illi similis in finibus nostris. Nec illi tamen pepercit vltrix primæ præuaricationis: immò solito crudelior, vitam eius longo cruciatu cæteris inclementiùs attriuit, vt non dubitârint insipientes quidam etiam illi obijcere illud ex Tobia: Manifestè vana facta est spes tua, & eleemosynæ tuæ modò paruerunt.

Eccli.48. Eccli.47. Eccli.50. Eccli.31. Tob.2.

Vt grauissimos podagræ dolores pertulerit. Cap. 5.

Podagra dirècruciatur vir sanctiss.

NAm cùm esset Coloniam reuersus, dolor podagræ dextrũ eius pedem inuasit, quo nouem plùs minùs hebdomadibus miserabiliter discruciatus, tandèm ad extrema perductus est. Sed enim initio quadam animi cõstantia dolores illos hebdomadam vnam vtcunquè dissimulare visus est, donèc in ferijs sancti Gereonis martyris Missarum solennia in eius ecclesia celebrans, intantùm viribus fractus est, vt omissa, quam habiturus erat, concione, vix sacramentis consummandis sufficeret. Atque illud extremum fuit eius sacrificium: quo peracto, décidit in lectum mortis, omnibus suis dolorem & mœrorem afferens. Longum esset persequi, quas miserias, quæ tormenta toto illo tempore ægritudinis tum à medicis, tum à morbo ipso perpessus sit: nec minùs difficile perscribere, quæ spiritu prædixerit, quæ in ecstasi viderit: è quibus vel pauca adferemus, quatenùs historiæ opportunitas admittet.

Multa in spiritu præuidet & vaticinatur.

Vt S. Euualdum nigrum in visione viderit. Cap. 6.

CVm iam exesis carnibus, pellis ossibus adhæreret, quandoquè somno correptus, atque indè expergefactus, in has ferè voces lachrymabundus prorupit: O Euualde martyr, qua ego iniuria te affeci, aut quid in te admisi miser? Sciscitantibus alijs, quid in his verbis sibi vellet, respondit: Equidem vidi sanctissimum martyrem Euualdum, quem nigrum vocãt, sanctis assistentem altaribus: cumq́ue ego sacrificanti ministrarem, ille absoluto sacrificio, in casula purpurea, vesteq́ue candidissima speciosus valdè, ceu nupèr ex lauacro veniens, in cælos receptus est. Ego verò sequebar abeuntem, & vbì ad fores cæli ventum est, sperabam me pariter ingressurum: sed ab eo heu violenter repulsus, video me in hanc caliginem reuolutum. Hæc dicens, tantas fudit lachrymas, vt qui aderant, miseratione permoti, simul cum illo flerent.

Visio eius.

Quæ cum domino Reginhardo propheticè locutus sit. Cap. 7.

HAbuit in illa aduersa valetudine, quoàd vixit, quosdã apud se fratres Sigebergenses, interdùm etiã Abbatẽ ipsum: qui per vices aduentãtes, & recedentes, pręsentia sua nonnullã ei recreationem afferebant. Cumq́; recessuri alij, alijs succedentibus, ab eo benedictionem peterent, ille magno eos eiulatu prosequebatur, tanquàm nunquàm reuersuros. Venit autem ad eum etiam Reginhardus Prior, vnus ex senioribus, qui inter cætera cum illo secretiùs colloquens, ità ait: Eheu pater & domine, quæ nobis deincèps spes relicta erit? quæ nostrarum consolatio lachrymarum? Quis instaurabit futuram desolationem loci nostri? Eccè iam solum tibi præmortuo sepulcrum superest, nec immeritò formidamus, nè qui viuum te retinere indigni fuimus, vita functo quoquè priuemur. Vndè id consecuturum creditur, vt nostra ædificia omnia veniant in desolationem, & nos, qui Dei & tua causa montem illum incolimus, rebus omnibus nudati, miserandum in modum dispergamur. Ad hæc vir Dei, collecto spiritu, celeriter respondit: Facessat prorsùs timor iste. Testor ego veritatem illam, quæ Deus est, corpus meum exanime, vtì optâram, ad vos allatum iri: tametsì multis contrà nitentibus, sed nihil tamen effecturis, magnã adhuc videtur habere difficultatẽ, quemadmodùm & quãdò id fiat. Sit interìm modus dolori vestro: certa prorsùs spes est, me apud vos sepulturã habiturũ. Aderit bonus Dominus, aderit gratia eius: veniamq́; locũ cõseruaturus, & per locũ ipse quoq; conseruandus. Vos tantùm in ijs quæ benè cœ-

Is Reginhard⁹ posteà factus est Abbas.

Multa prædicit futura S. Anno.

nè cœpistis, perseuerate, immò inchoata melioribus studijs augete, laboris vestri fructum & hîc, & in futura vita centuplum habituri. Nihil vos terreat suspicio de successoribus meis: pauci in ijs erunt, qui non ad adspectum tumuli mei, pro meâ reuerentia caput inclinent, cùm etiam bruta animantia, si cominùs transeant, sensu quodam honoris exhibendi prædita videri queant. Si quis autem ea fuerit perversitate, vt me contemptu & contumelia afficiat, illum eiusmodi manebit interitus, vt satiùs fuerit, nunquàm illum natum fuisse. His dictis, abiturus pater Reginhardus, rogauit, ecquidnam filijs suis per se mandari vellet. Ille mox sublata voce cum multis lachrymis dixit: Animam & corpus meum. Iamque Reginhardo foras egredi volente, ità eum compellauit: Vt tuipse iam vidisti, res meæ finem habent. Itaque ego te, dilecte frater, per Christum oro, nè singulare spei meæ præsidium, montem illum meum deseras, sed me defuncto, integritate & constantia tua foueas atque sustentes. Magnorum illi periculorum materiam subtraxeris, si peccandi licentiam, quæ religionem omnem euertit, in fratribus regulari seueritate coërceas, conuenienter illi sententiæ sapientis cuiusdam: Filiæ tibi sunt: serua corpus earum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad eas. Nóueris autem non deesse iam illic, posthàc verò etiam plures futuros, quorum animi & actiones spectabunt ad loci destructionem, si tu, quod absit, cœperis esse remissior. Vide igitur, vt regulæ authoritate constanter armatus, prauorum cœptis occurras, nè tua negligentia locus ille meus collabatur. Hæc tum quidem senior ille Reginhardus, quid sibi vellent, non assequebatur: sed paucis post beati viri obitum mensibus, electus à fratribus, coactus est totius Sigebergensis monasterij curam suscipere, quam hodieque, memor beati Annonis singularis intercessoris sui, multa fide & solicitudine gerit, annis iam vigintinouem non suis, sed Christi, viribus sustentatus.

Peccādi licentia oēm religionem euertit. Eccli. 7.

Vt primos è clero & senatu adiurârit, nè impedimento essent, quò minùs in Sigeberg sepeliretur, &c. Cap. 8.

PAucis post hæc diebus primarios viros, quorum sententiam reliquos è clero & populo sequi certum erat, ad se acciuit: sedensque in lecto, vt maius accederet dictis eius pondus, stolam pontificiam ad collum adhibuit, ac deindè terribiliter eos adiurans, simul etiam excommunicationis minas intentans omnibus, qui vel consilio, vel facto secùs facerent, impensè illos rogauit, nè corporis sui in Sigebergense cœnobium translationem impediri paterentur. Quarta autem ante decessum suum hebdomada, Erphonem Sigebergensem Abbatem, quem pro canitie veneranda patrem semper appellabat, aliorumque monasteriorum patres & fratres non minùs duodecim iuxta se assidere voluit, & cordis oculis perlustrans omnem vitæ suæ decursum, confessione publica se reum, se peccatorem proclamabat, indignum planè, qui hactenùs tanti sacerdotij titulis ornaretur. moxque stolam pontificiam à ceruice remouens, eis offerebat cum his ferè verbis: Ab hac ego meritis longè alienus, vobis eam pœnitens & confitens restituo. non enim elata ceruix mea illa diutiùs abutetur, qua meo iudicio nūquàm dignè vsus sum. Reclamantibus verò vniuersis, tandèm Erpho Abbas victus ab offerente, eam recepit: authoritatem autem ex fidutia vsurpans, ità ait: Magna est humilitas tua, non possunt non commendare boni omnes hoc factum tuum: quòd causa timoris Dei nobis, & meritis & ordine longè inferioribus, intantùm te submisisti, vt excellentiæ Episcopalis nos præceptores habere velis. Nos igitur per filij Dei sanctam obedientiam tibi mandamus, vt stolæ tuæ authoritatem & priuilegium incunctanter recipias. Nam tametsi proprio tudicio indignum te fateris eius eminentia, non tamen idcircò perijt apud Deum, si quid boni, & quod Episcopo dignum sit, in summi iudicis oculis obtines: immò verò, cùm sit iustus in principio accusator suî, & per prophetam Dominus loquatur, Dic tu iniquitates tuas prior, vt iustificeris: non mediocriter illud cumulâsti & auxisti. Non ausus resistere ille sanctus Episcopus, id solum agebat, vt certus Missarum aliarumque precum numerus designaretur, quem singuli pro peccatis, quæ cōfessus esset, persoluerent. Factumque est ità, & oratio humiliantis se, vt ait scriptura, nubes penetrauit, & non discederet, donèc adspiciat altissimus.

Valdè vrget, vt apud Sigebergenses sepeliatur.

Vide humilitatē tanti viri.

Prou. 18. Esa. 43. iuxta 70.

Eccli. 35.

Quàm

Quàm reuerenter occurrerit sacris reliquijs. Cap. 9.

CVm iam autem acrioribus ad finem doloribus vrgeretur, non immemor quibus iam olim patronis cælestis obtinendæ patriæ spem hausisset, eos ad matrem ecclesiam voluit deportari, seque sellæ impositum obuiàm eis perferri, habitu sanè eleganti primarij Decani indutus, cùm proprium non haberet. Valdè tum madebat humus recentibus pluuijs, locusque quem sub diuo æger occupârat, sustinens reliquiarum transitum, lutulentus & humidus erat ex aquis hincindè collectis. Ad singulas autem reliquias prætereuntes caput reuerenter inclinans, vbi postremò sanctum Seuerinum cominùs adesse vidit, in lachrymas ingentes prorupit coram venerabili theca eius, & de sella pronum sedeiecit in cœnum, vt vestis illa candida & magni precij maxima ex parte luto fœdaretur. Id verò cernens populus frequens vtriusque sexûs, qui sacras reliquias sequebatur, rugitus quosdam edidit miserabiles, tantisque eum lachrymis prosequebatur, vt hodieque plerique ex eis testentur, eiusmodi luctum se nunquàm sensisse. Mouebat enim omnes, quòd tantus antistes, tam in imperio celebris, in eas se luti sordes præ deuotione & humilitate abijceret flens & eiulans, etiam splendidè vestitus, quas despectissimus quisque etiam vilissimo habitu contingere nollet. Facilè autem indè conijciebant, quanta esset erga beatum Seuerinum animi deuotione, & plerique minimè diffidendum censebant, pares illos futuros in gloria, quorum essent merita tam præclara. Postquàm autem sacræ reliquiæ in summam beati Petri principis Apostolorum ædem importatæ sunt, nox illa ad cælestes thesauros cum laudibus exacta est, & vir Dei eò perductus, ob expianda peccata rogauit accelerari Missarum celebrationem. Deindè cùm honorem multum sacris reliquijs impendisset, & illæ iam in sua loca reducēdæ essent, cum lachrymis eis valedicens, Scio scio, inquit, quicquid hactenùs in hac lachrymarū valle de vestris auxilijs mihi pollicebar, id iam finem habere, quòd ad hanc vitam conseruandam attinet: sed certa mihi de vobis spes est & consolatio, tametsi corpori succurrere non vultis, semper vos salutem animæ meæ curaturos.

En sancti viri multā reuerētiam erga sacras reliquias.

Reliquiæ sunt cælestes thesauri.

Vt dæmonem ad lectum suum stantem viderit. Cap. 10.

POrrò autem dolor pedis omne crus & partem femoris occupās, crebrò vitalia ipsa infestabat, cumque ad vicinam mortem iacéret anxius, quandoquè vidit ex aduerso diabolum stantem, aitque ad eum: Quid tu hîc agis scelestissimè? quanquàm non mirum est, si nos exiguos & nullis fretos meritis attentes, quandò nec beatissimi Martini sanctitate absterritus es, quô minùs eius quoquè extremis tu insidiareris. Deindè exclamans, num quis opem sibi ferre vellet, vbi omnes paratissimos comperit, aquam benedictam petijt. Qua celerrimè exhibita, aspergillo eam cum impetu coniecit in dæmonem, isque continuò disparuit.

Aqua benedicta abigit dæmonem.

Vt omnibus condonârit, & ab omnibus condonari sibi petierit, &c. Cap. 11.

AD extremum stolam suam accipiens, quascunque ob causas quenquam ligâsset, absoluit, & ab omnibus humiliter veniam petijt, omnes contestans, nè se celarent, si quid in his ab ipso esset prætermissum. Accitis quoquè rerum Episcopalium procuratoribus, ea fide, quā ipsi dedissent, eos obstrinxit, vt in persoluendo ære suo alieno, quod non exiguum contraxerat, sine personarū acceptione suas vices implerent, & tam Iudæis quàm Christianis iustè omnia redderent, certam eis pecuniam assignans, quam in hos vsus & exequiarum suarum eleemosynas mensę suæ cautè prudenterque subtraxerat. Et potuisset ille sanè auri & argenti immensa pondera inferre in thesauros suos, vndè alijs & corporum & animarum pericula crearentur: sed non id illi studio aut curæ fuit. Dispersit autem, sicut scriptum est, & dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Deniquè eo defuncto, nec teruncius vnus repertus est, qui illius esset, & neque Rex, neque vllus auarus eius satelles gloriari potuit, ex Annonis amplis marsupijs hæc vel illa sibi post eius obitum obtigisse. Nec tamen quisquam ex ijs, à quibus mutuò pecuniam acceperat, solutione frustratus est, nec tam largas eleemosynas nostra vel vidit, vel audiuit ætas, quales octiduo in eius exequijs præstitæ fuêre: Deo id agente, nè quid ab ijs, quibus harum curam demandârat, aut negligentia, aut dolo malo prætermitteretur.

Contemnit diuitias, pauperibus omnia distribuens. Psal. 111.

Qui

Quæ Comiti Gerlaco mandârit atque prædixerit. Cap. 12.

TErtio ante obitū ſuum die, quem ipſe non ignorabat, Comitem Gerlacum, dominū caſtri Vuichinrodenſis, ad ſe accerſiuit, eiq; dixit: In hoc iam certum dabis tuæ erga me fidei documentū, ſi extremis domini tui iuſſis obſecundans, ſtrenuè in id incubuëris, vt ante craſtini ſolis occaſum Dux Godefridus mihi locuturus, Coloniā adducatur. Comite autē reſpondente, nulla id ratione fieri poſſe, vt intra biduū ille adſit, qui tum procùl abeſſe ferebatur: magnum fore, ſi vel ad diem tertium poſſit adeſſe: ſanctus pontifex ilicò adiecit: Fruſtrà tertius quæritur dies, quandò ante illū diem finem habebunt ſermones mei, ſpiritu redeunte ad creatorem, qui dedit illum. Ijs verbis territus Comes, Faceſſat, inquit, domine, hæc oratio: Deo propitio, certa aderit ſalus. Rectè ais, reſpondit Epiſcopus, ſtabilem breui ſalutem ad futuram mihi, quem beati Seuerini cingunt merita, pro quo Coloniēſium patroni communiter intercedunt, in quos ego ſemper totis viribus ſuſpenſus, iamiam ingrediar requiem ſempiternā, ab illis mihi prouiſam. Tu verò, quem à priori mandato excuſat impoſſibilitas, fidem fefelliſſe cēſeberis, ſi me defuncto, neglexeris mandata mea perferre ad Ducē Godefridum. Iurante Comite, ſe id diligenter curaturum, Epiſcopus benè confidens, ait: Quæ pro Saxonū pace & venia apud Regis efferatum animum mandata perſequatur, ea tuæ fidei committo. Tu ea Duci perferes ex me, ille porrò apud Regem ea conficiet. Admonebis autem ad ſingula Ducem eius amoris & fidei, quæ me & illum arctiſſimè coniunxerit: tum quoquè addes, etiam ipſum intra annum è vita deceſſurum. Sic quidē ſanctus Epiſcopus: at verò eodem anno per inſidias Dux Godefridus occiſus eſt. Altera ab hinc die vir ſanctus circa nonam ad extrema deductus, repentina deſperatione Coloniam vniuerſam conſternauit. Aderant mox primi è Clero, in exequias eius toto pectore incumbentes: atque cum clero communicatis conſilijs tractantes, quidnam ei honoris & deuotionis migranti poſſet impendi, ad cuncta Colonienſis vrbis monaſteria celeres mittendos nuncios deſignâruut, qui dato ſigno obitūs eius, cursìm adirent ſinguli ſingula ipſis aſſignata monaſteria, & quæ illis obuiæ eſſent, parochias, iuberentque in animæ eius obſequium ſigna omnia compulſari. Illo interìm in extremis agente, aderant ei lectores quatuor, duo à dextris, & à ſiniſtris totidem: qui per vices legentes, ſi inter legendum nonnihil errâſſent, ab illo manum agitante ilicò corrigebantur: &, ſi vel parùm à legendo ceſsâſſent, oculos ille vi quadam aperiens, cogebat eos progredi. Ità vſque ad extrema ſenſus illi manſit viuax & incolumis.

Iterùm prædicit obitū ſuum.

Ecce quid tribuat ſanctorum patrocinijs.

Prædicit obitū ducis Godefridi.

Vt ſub mortē S. Mariā & alios ſanctos inuocârit: & de felici eius deceſſu. Cap. 13.

CVmque in agone noctem cum die continuaret, illam peſtem, quam nos iam cernimus, qua miſer mūdus, omnis honeſtatis & religionis expers, iacet oppreſſus, ſpiritalibus ille oculis intuens, repentè manus, vt poterat, in alta ſuſtulit, & miſerandum in modum exclamauit: Sancta Maria, ſuccurre miſeris, ſuccurre Coloniç, ſuccurre ciuitati iamiā periturę. feſſaq; brachia paulùm deponens, rursùs ad ſidera ſublatis illis, Quænam ſunt, inquit, ô Domina, quæ ſe meis offerunt oculis, horrenda ſpectacula? Per ſingularem miſericordiā tuam te obſecro, vt mihi ianua fias, per quam hinc emigrem, nè tanta mala cogar videre oculis meis. deficientemq; ſpiritum breui ſilentio recreans, ad ſuccurrendum Coloniæ etiam S. Petrum inuocauit, interdùm etiam alios ſanctos appellans. Tādèm cum multo gemitu in hanc prorupit vocem: O amici omnes ſummi Regis, in eius notitiam admiſſi, ſubuenite Coloniæ interceſſionibus veſtris. His dictis, vltimum trahens ſpiritum, die illuceſcente, ad ipſum lucis fontem feliciter emigrauit, munda luctum, cælis gaudium morte ſua afferens. Ità poſt diuturnum morbum, quo illum Dominus tanquàm in camino ad purum excoxit, anno Saluatoris milleſimo ſeptageſimoquinto, Epiſcopatūs ſui viceſimoprimo, pridiè Nonas Decembris, illuceſcente ſexta ſabbati, ab hominibus ad Angelos profectus eſt.

Viſio eius in extremis

Multùm orat pro Colonia.

Feliciter migrat ad Dominum.

De viſione cuiuſdam fratris, & Colonienſium mœrore. Cap. 14.

QVidam tum monaſterij eius frater in hoſpitio quieſcens, eiuſmodi audiuit vocem: Quid tu ità nunc ſtertis, quandò ad obitum Archiepiſcopi domos omnes luctus occupat? Ilicò erpergefactus frater, cum multo tremore ſurgit, & dum ſe induit, audit crebra campanarum ſigna, mor-

tem Episcopi significantia, vt erat anteà constitutum. Paulò pòst, concrepantibus passim campanis, dici non queat, quantus vrbem vniuersam luctus & mœror occupârit. Omnis ætas, & sexus omnis è lecto exiliens, complodendo, pectus tundendo, diuersis edendis vocibus se plangere declarabat: tantusque tota vrbe clamor extitit, quantus ad alicuius exequias nec anteà illic compertus est, nec facilè deincèps comperietur. Mirè plorabant permulti è populo homines pij, Clericorum dolorem testabantur immutati vultus: monachis, viduis & virginibus vna erat plangendi ratio: specialis autem luctus nostra obtinebat hospitia, qui Annonis milem nunquàm sumus habituri. Videre licebat omni ex parte ruere pauperum, orphanorum, ægrorum miseranda profecta examina, atque in ijs mulierculas paruulos suos gestantes, præcurrere, ferire pectus, lacerare crines. Quo spectaculo nihil possit gloriosius videri illi, qui non ignoret illud dictum Saluatoris, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. In horum enim sinibus absconderat eleemosynas suas, ijque cum ramusculis oliuarum & precibus præcedentes & subsequentes in eius obsequium, ad ipsam maiestatis sedem cum illo appropinquârunt. Felicem sanè, qui sibi tales parauit amicos de mammona iniquitatis, qui eum reciperent in æterna tabernacula. Parua autem sunt hæc. In ipsis etiam hostium Christi Iudæorum synagogis, primo manè tumultus, & clamor ortus est, Annonis nomen, Annonis probitatem & integritatem prædicantium, mortemque eius complorantium. Interìm tamen non sumus nescij, plures eius obitu partim palàm, partìm occultè lætatos, in quos rectè quadret illud, Omnis qui mala agit, odit lucem: de quibus etiam Apostolus dicit, Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Facit hoc potiùs ad laudem beati viri, vt qui talibus displicere voluerit, quibus nulla placet Ecclesiastica disciplina. Satisque mirum videri queat, quòd cùm plerique Colonienses, qui eum vrbe eiecerant, eum odio habuerint, ità tamen ad exequias eius ciuitas omnis propensa fuit, vt in ea ciuitate nullæ vnquàm similes vel fuerint, vel futuræ sint exequiæ. Non enim vel ipse totius Ecclesiæ pastor Petrus Apostolus, si vrbem illam corporali præsentia inuiseret, maiori posset gloria & celebritate excipi, quàm funus illud diebus septem frequentatum est: si tamen funus dici debeat, & nō potiùs cæleste munus, quod Colonia in prorectionem suî, filiorumque suorum sanctificationem, diebus sex circunduxit, & septimo tandèm die cum ingenti comitatu tam honorificè, quàm luctuosè, ad montem Sigebergensem transmisit.

Multū eius decessu mœrēt Coloniēses.

Mast. 25.

Luc. 16.

Etiā Iudæi lugent.

Ioan. 3. Galat. 1.

Celeberrimæ eius exequiæ.

Quales fuerint beati viri exequiæ. Cap. 15.

Exequiarū eius descriptio.

COrpus exanime lotum, & vt Episcopum decebat, in feretro compositum, adhuc ab horum ministris tractabatur, & eccè necdùm orto sole Clerus totius Coloniæ cum Crucibus aduentans in curiam regiam, cum frequentissima tam vrbana, quàm suburbana plebe, ædes Episcopi circunstiterunt, non vt mortuum excepturi, sed tanquàm viuentem ad insignem aliquam celebritatem cum triumpho prosecuturi. Mox in humeros receperunt onus sacratissimum quidam viri venerabiles, Clerici & monachi, plangentibus ministris, qui eos sequebantur, exportâruntque illud ad Episcopum Mindonensem & Cleri frequentiam, duobus cum pedo Episcopi & Crucis vexillo præeuntibus. Vbi autem in conspectum hominum venit, dictu incredibile est, quæ tum illic lachrymæ & gemitus extiterint. Indè cum psalmis & canticis, cum magno campanarum fragore & clangore in summæ ædis atrium illatum est, depositumque sub corona quadam magni operis illic pendente, multis in ea cereis ardentibus. Adfuêre mox frequentes monachi, & Deo sacratæ fœminæ: celebratum est defunctorum officium, quod vigilias vocant, templum omne cantantium vocibus complebatur. Hora sacrificij cunctis congregatis, inprimis reuerenter & deuotè Mindensis Episcopus cum sacris ministris accessit ad aram, eumque omnes secuti sunt, permixtim psallentes atque lachrymantes. Peracto sacrificio, sacerdotes omnes cum stolis suis post feretrum steterunt. Ibi tum luctus & gemitus, dolor & lachrymæ increuerunt, magisque affectu, quàm voce, dicebant omnes: In paradisum deducant te Angeli, in tuo aduentu suscipiant te martyres, & perducant te in ciuitatem sanctam Hierusalem. Cui vel tenuis pietatis scintilla inesset, non poterat non compungi, si vidisset officia, quæ illo die beato viro persoluebantur. Ipsæ canentium voces, ipsę carminum suauitates, ipsi verborum

Nota mirabilem luctū omnium.

sen-

sensus, atque adeò ipsi offerentium ordines & multitudo testari videbantur, iam in cælis eius festa celebrari. Omnia compunctionis plena erant, digna tali funere. Interim totus Ecclesiæ Coloniensis magistratus vna animi sententia in id summopere incubuit, vt sacrum corpus Coloniæ suam haberet sepulturam. Et alijs quidem bona animi voluntate, alijs ex inuidia id connitentibus, Clerici illi, qui olim à beato viro in ecclesia ad Gradus in honorem matris Dei constituti fuerant, publicæ iustitiæ detractum iri aiebant, si præter illud sepulcrum, quod ipse apud eos sibi mensus esset, aliud, quanuis ab eodem ipso, tamen posteriùs designatum, iam mortuus obineret. Huic sententiæ cùm etiam proceres plerique omnes subscriberent, soli tres, Sigeuuinus Decanus summæ ædis, Hermannus Vicedominus, qui ambo posteà ei successêre, & Gerlacus Comes, acerrimè sese opposuêre, & nunc precibus, nunc conuicijs cum alijs agebant, præter perfidiæ crimen, quo se obstringerent, qui eam sententiam sequerentur, etiam anathemate plexos eos asserentes. Et triduò quidem nihil impetratum est. Quarto autem die obstinatioribus animis vtraque parte suum propositum vrgente, tandèm Gerlacus Comes in medio conuentu stans, ità ait: Esset meritò tantorum virorum sententiæ cedendum, si non publica iustitia staret à nobis, quæ, si scire vultis, æquè vos atquè nos, domino nostro adhuc liberam habente sepulturæ deligendæ facultatem, obstringit, ità vt sine magno salutis nostræ discrimine secùs, quàm ille iusserit, hac in parte facere nequeamus. Nôstis quæ ille, vestræ pertinaciæ præscius, vobis dira imprecatus sit, vt quisquis sapit, vitam hanc perdere mâlit, quàm eam excipere maledictionem. Et tamen appetitur tanta animarum pernicies. Etsi verò nihil isthæc vos permouent, non mihi certè integrum est vestro exemplo adiurationem domini mei, cui fidem obstrinxi meam, negligere, cùm certum sit, eoipso in excommunicationis mucronem me ruiturum. Quòd si etiam diuina vltio non vrgeret, at certè leges humanæ eam à me fidem reposcerent, vt priùs velim nobiliter occumbere, quàm iniuriam cuiuscunque domini mei, cui sacramento obligatus sim, ignobiliter negligere. Quòd si ea fides cuilibet domino debetur, quanta illi præstanda est, qui à cælesti senatu iam medio consessu receptus est, cuius dignitas & vrbis, huius nobilitate, & summi sacerdotij culmine illustris est? Cuius tanta fuit vitæ sanctitas, vt beatus meritò prædicetur, qui pro eius defensione vel afficiatur contumelijs, vel sanguinem fundere cogatur. Id igitur omnibus vobis notum sit, hac me esse sententia, ob conseruandam domino meo fidem, vt, si aliter non liceat, opera commilitonum meorum eius corpus constanter tollam, & armata manu mihi vindicem, donèc ius cuique suum victorum mortes asserant. Hæc illo Comite magno animo prosequente, cæteri metu absterriti siluerunt: solus Rudolphus Præpositus Graduum, cum suis necdùm destitit suam tueri sententiam: sed eum Comes coram omnibus ità compellauit: Ridiculum sanè fuerit, si putes nos impudenti oratione tua adeò frangi posse, vt ignauia victi, imbelles vos patiamur occupare depositum nostrum, pro quo etiam ferro dimicare velimus? Itaque planè id tibi persuadeas, nunquàm fore, vt quauis arte id, quod cupis, assequaris. Nam etiamsi, dubio adhuc rei huius euentu, necessitas eò nos adigat, vt absque nostra quidem culpa in hac vrbe corpus hoc sepeliendum sit, tamen etiam tunc pudebit vos inutilem suscepisse laborem, quandoquidem necesse erit humari illud in ipso B. Petri choro siue adyto, vbi nullus antehàc, quanuis sanctissimus, terra conditus est. Ità Præposito illo cum suis quoquè remoto, controuersia omnis sopita est, respicientes Deo pauperes suos, qui in preces, vigilias & ieiunia non cessârunt incumbere, donèc optato illo thesauro potirentur. Porrò autem exactis primæ noctis excubijs ad corpus beati viri, altera luce apparente, rursùs populus & clerus frequens ad beati Petri ædem conuénit, nouusque planctus, noua lamenta extitêre, & salutaris hostiæ ferebat ministerium. Indè quidam sacrum corpus tanquàm diuinæ propitiationis arcam in suos humeros sustollentes cum lachrymis & eiulatu multo, ad portam illam contendebant, quæ meridiem respiciens, ituris ad S. Martinum per chortem regiam iter præbet. Concrepuerunt mox signa campanarum, psallensque chorus antecedebat sacrum corpus, magistratu cum populo à tergo sequente. Incredibilis etiam tunc dolor & planctus fuit, nec minor deuotio: mireque alij alios excludebant à ferendo feretro, dum singuli illud onus sibi imponi peroptarent: omnes verò certatim vel ad solum feretri contactũ inhiabant, magnæ cuius-

Plurimi conantur eius sacrum corpus Coloniæ retinere.

Gerlac' Comes acerrimè se opponit.

Nouus plãctus & noua lachrymæ alterius diei.

dam benedictionis opes indè sibi pollicentes. Stabant in ostijs domorum suarum pudicæ matronæ, qua transitus erat, & passim videre licebat homines manus in cælum tollentes, caput mouentes, oculis prosequentes illud sacrũ corpus. Vbi autem in monasteria quoquè introductum est, eximij sanè illi habiti sunt honores. Tem-pla enim cereorum & lampadarum illustrabant lumina, auro gemmisque radiabant altaria, parietes tapetis multicoloribus ornabantur, sanctorum quoquè corpora suis locis mota, quod nunquàm antcà in exequijs visum fuerat, cum processionibus educebantur. Neque id absque occultioris cuiusdam inspirationis vi factum arbitror: sed quemadmodùm beatus Anno, dum esset in humanis, quicquid potuit animo, ore & manibus atque pedibus, beatis illis cæli ciuibus honoris impendere, haudquaquàm prætermisit: ità ei quoquè id specialiter collatum est, vt, ad tumulum deportandus, sacrarum reliquiarum comitatu frueretur. Ecquis autem parem illi se in sanctorum veneratione existimare ausus erit? Quis vnquàm tanto flagrauit auri studio & amore, quanto ille vel minimis sacrarum reliquiarum portiunculis delectabatur? Ferebant interim studia omnium erga beatas exequias, & tanto se quisque gloriosiorem arbitrabatur, si noui quippiam aut præ cæteris amplius aliquid in earum apparatum expendisset. Vbiquè offerebantur sacrificia, & alia religionis officia præstabantur, nec in ijs aliquid vnquàm occurrit impedimenti, vt ipsi quoquè prosperi successus, Annonis sanctitati gratulari viderentur. Et primò quidem è summa æde deportatum est eius corpus ad beati Martini cœnobium, indè ad sanctæ Mariæ monasterium, quod nouum vocant: tum ad beatam Cæciliam, postremò ad sanctum Georgium, vbi ea nocte ad illud vigiliæ celebratæ sunt. Tertio die post oblatum sacrificium, ad iucundissimi intercessoris eius Seuerini templum pastor exanimis adductus est: vbi singulari priuilegio obuiàm ei prolatæ sunt tanti pontificis sacræ reliquiæ. Postquàm autem ibi quoquè oblatum est sacrificium, ad S. Pantaleonis religione & censu præstantissimum cœnobium itum est, indè ad ecclesiam Apostolorum, pòst ad sancti Gereonis. Excipiebatur autem apud sanctum Gereonem honorificentissimè. Nam extra fores basilicæ, sancti cum multa reuerentia obuiàm proferebantur, micabant intùs luminaria, resplendebant diuersæ metallorum species, campanarum permixtus clangor perstrepebat, totiusque templi facies non alia erat, quàm solet esse in solennitate præcipua. Atque ea quidem nocte ibi cum psalmis vigilatum est ad sacrum funus. Quarto die post Missas celebratas, deportatus est vir sanctus ad monasterium sancti Andreæ, ad sacras Virgines, ad sanctum Cunibertum, vbi inter duos Eualdos medius est collocatus. Tandem ad Gradus ventum est, vbi innouatus est dolor, increuerunt lachrymæ, nec admittebatur consolatio, quòd in omnium oculis extinctum iacéret Coloniæ decus & ornamentum. Ibi deliberatum est à proceribus de maioribus impendendis honoribus beato antistiti, tanquàm nihil dignum hactenùs præstitum esset. Statutum est igitur, vt proxima luce generalis illic celebraretur conuentus, sanctorum reliquiæ ex omnibus ecclesijs eò adducerentur, singulis congregationibus suos patronos honorificè sequentibus. Factumque est ità, non sine multorum summa admiratione. Prædicanda sanè omnibus seculis Colonienſium fides & deuotio, qui sui pastoris funus tam splendidè cohonestârunt. Postquàm autem sacræ illæ reliquiæ in templum illatæ sunt, in medio earum positum est corpus exanime beati viri, vt quasi illis antecellere videretur, quibus vel æquari non nisi summorum sit. Equidem quid alij sentiant, ignoro: me quidem præ admiratione vix capio, dum non memini vlli vnquàm funeri illos exhibitos, quibus præ timore sanctitatis eorum, vix quisquam propinquare ausus est. Quinto die leuati sunt sacrorum corporum æterni magnique thesauri, beatissimum funus tanquàm singulare pa-trocinium fertur in eorum medio, commixtim lachrymæ & cantus immolantur, itur ad ædem sancti Petri, atque in eam tanta celebritate & gloria infertur sacrum corpus, vt vix vnquàm clarior illic regum triumphus celebratus sit. Innumeræ illic splendebant lampades & cerei, amplissimum templum præ nimia hominum multitudine angustum videbatur, baculus sancti Petri, ornamentum insigne, obuiàm proferebatur cum multis reliquijs alijs & crucibus. Et vt paucis expediamus, quod multis comprehendi non potest, nihil neque digniùs, neque celebriùs excogitari potuit, quàm sit illic præstitum. Sequenti indè die ad solis ortum dic

Vide studium & deuotionem.

S. Anno quanto studio sanctos veneratus sit.

Tertiæ diei exequiæ.

Cœnobium S. Pantaleonis, religione & censu præstantissimum.

Quartæ diei exequiæ.

Coloniensium fides & deuotio.

Quintæ diei exequiæ.

Itèm sextæ diei.

no

non potest, quanta vi in ianuas sese intulerint, & clerus & populus, quantoque studio sacrificium & commendationes peractæ sint, aut quemadmodùm deindè ad Rhenum sit instituta processio. Cantabatur Responsorium illud inprimis lugubriter, Adspice Domine, quia facta est desolata, ciuitas plena diuitijs &c. vndè vtcunquè colligi licet, quo animi mœrore pastorem illum suum Colonia tum prosecuta sit. Cùm autem iam naui impositum esset beati viri corpus, & litora Rheni plangentium luctu personarent, adessent etiam illic quidam ex ijs, qui virum Dei odissent, euidentissimo miraculo declaratum est, cuius apud Deum meriti ille esset. Nauis enim in alteram Rheni ripam transmissura, contra fluminis impetum ascendens, instàr sagittæ litus aliud feliciter occupauit, fortassis etiam eddem vi contra nautarum conatum altiùs itura, nisi sancti Heriberti ædes impediuisset. Eratque ea res tanto admirabilior, quòd nautæ præ frigore vix manus mouere viderentur, Rhenusque & pluuijs & glacie plùs solito intumuisset. Iam antè, vt suprà meminimus, id ità fore prædixerat vir sanctus, cùm adhuc esset in humanis. Vbi autem id conspicati sunt, qui in citeriori litore stabant, nauem scilicet illam contra naturæ vim, altiorem in ripa vlteriori attigisse locum, quàm quo ipsi starent, valdè attoniti laudabant Deum: alij, qui odio beati viri conflagrârant, suspirantes tundebant pectora, domumque abiêrunt. Completum est tum, quod in Psalmo dicitur: Videbunt recti, & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum. Illatum deindè est sacrum corpus in templum matris Dei, vbi sanctus Heribertus miraculis coruscat, & nox illa cum hymnis & psalmis exacta est. Postridiè manè, vt septimo quoquè die Colonienses suam & fidem & deuotionem seculis omnibus testatam efficerent, frequentes clerici, monachi, sanctimoniales & ciues transmisso Rheno, ante lucem eò peruenerunt. Multis autem in templo ardentibus cereis, sacrificium & commendationes celebratæ sunt, idque ea, qua par erat, reuerentia. Aderant Episcopi duo, Fridericus Monasterienſis & Egilbertus Mindenſis, vterque decus sui temporis, & tanti funeris procuratione dignus. Aderant etiam primores Colonienses, permulti nobiles, monachorum greges, populus innumerus, parati omnes prosequi cæleste pignus ad montem vsque Sigebergensem. Per hos omnes medium ducebatur funus venerabile, psallentium choris valde latum: ferentibus illud vicisìm modò manibus, modò humeris suis per quatuor ferè milliaria non nisì nobilissimis viris pedestri itinere, quod tum resoluta glacie admodùm lutosum & permolestum erat: nec quisquam seruilis conditionis, aut qui equo veheretur, permissus est ad iactum lapidis feretro propinquare. Interìm donec conspici posset, Coloniæ signa campanarum omnia aërem sono complebant. Postquàm ad montis conspectum ventum est, rursùs tantus ortus est omnium planctus & luctus, vt nullis verbis explicari queat. Irruebant super feretrum monachi, & miserandum in modum plorabant obitum tanti viri, donèc deficerent in eis lachrymæ: nec poterant absoluere inchoatam Antiphonā illam, In Paradisum &c. Miri quiddam ibi tū accidit. Ab Occidente aduolabant aues frequentissimæ, noui cuiusdam generis, montem operientes, & sua densitate plerunquè cæli conspectum intercipientes, illicque permanentes, donèc humato corpore, homines indè recederent. Eas vel Angelos, vel animas sanctas existimabant, qui eas cernerent. Rectiùs autem fortassis interpretabimur, significâsse eas concursus futuros hominum. Tandèm sepulturæ mandatum est corpus sancti Episcopi, volensq; hominum lachrymas & eiulatus sedare Hermannus Vicedominus, Facessant iam, inquit, dolores omnes. Habet iam pater & pontifex noster, quod optauit, psallitq; & dicit: Eccè quod concupiui, iam video: quod speraui, iam teneo. Illi sum iūctus in cælis, quem in terris posita tota deuotione dilexi. auditque illam iucūdissimam vocem Domini sui: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudiū Domini tui. Nonnihil tum cessatum est à lachrymis. At nō diù pòst, primùm nobiles omnes, indè ministri Episcopi, postremò pauperes intrò ingressi, luctū instaurârunt toto die. Conferat iam qui potest, harum exequiarum gloriam & celebritatem, cum quibuslibet regum & principum pompis atque triumphis. Cœpit autem Dominus illustrare seruū suum etiam miraculorum signis ad confutandam illorum impudentiam, qui paulò antè sanctissimam eius vitam dente rodebant canino, & preciosam margaritam, cælestis regis diademati destinatam, falsis rumoribus obfuscare nitebantur.

Illustre miraculum, quòd vir sanctus viuens prædixerat.

Septimæ dimissi ei exequiæ.

Obserua hæc lector.

Luctus ingens apud Sigebergēses.

Res mira.

Hæc viuēs prædixit vir sanctissimꝰ.

De visionibus fratrum duorum. Cap. 16.

Visio fratris cuiusdam.

POst obitum beati viri Abbas Sigebergensis, veritus nè deessent fratribus res necessariæ, parciùs administrare cœpit alimẽta. Qui tum legumina coquebat, quodam hebdomadæ suæ die in somnis vidit se anxium & fessum stare in culina, mox verò ad se ingredi beatum Annonem, & more suo degustare cibum qui coquebatur: sciscitari quoquè, cur tam parcè, tamque viliter tot fratribus cibus ministraretur. se verò respõdere: Te mortuo, pater, nobis alumnis tuis & mendicis spes nulla est, cogitque metus futuræ inopiæ hac vti parsimonia. Tum autem sic, non absque reprehensione, dicere Episcopum: Itáne mortuum tu me arbitraris? Faceſſat hæc opinio. Illa enim vita ego nunc fruor felicissimè, quæ summi boni, summæ beatitudinis æternitate tota fluit: ad quã si conferar, qualis eram, cùm à vobis dicerer viuere, quasi qui non essem, meritò putari deberem. Ocyùs igitur ex me dicito Abbati, vt certus de rerum copia, non sit ausus fratrum minuere portiones. Nam paucos post dies efficiam, vt tanta vos rerum abundantia affluatis, vt præ admiratione nec ipsi capere id possitis. Magna tum illic quoquè cereorum penuria erat, ità vt ad Missas priuatas vix, & ne vix quidem interdùm sufficerẽt fratribus. Apparuit igitur sanctus Episcopus alteri cuidam fratri quiescenti, aitque ad eum: Demiror custodis vestri tenaciam, tam parcè cereos fratribus suppeditantis. Velim huius ex te causam nôsse. Respondit frater: Non est culpa custodis, amantissime pater, quippè quem penuria cogit ità facere. Tum arridẽs beatus vir, Si non alia, inquit, huius ratio est, tu mihi iam eris promissionis meę nuncius ad fratres, dicesque eis, intra paucos dies tantam ipsos ceræ copiam habituros, vt etiam colligere sine fastidio non possint.

Non sunt mortui sancti, sed viuunt.

Alterius fratris visio

Vt arida manus fœminæ cuiusdam curata sit, & de monasterio per Reginhardum Abbatem aucto. Cap. 17.

CVm itaque his & id genus alijs fratres animati essent ad quædam magna de beato viro sperandi, fœmina quædam contractos habens digitos, ceram palmæ effigie ad tumulum eius attulit, flexis genibus orauit, ceram cum manu debili protulit, & simulatquè sepulcrũ attigit, ilicò sanata est, primum miraculum in sanctitatis eius testimonium indè reportans. Factum est hoc octauo Calendas Aprilis, quo die tum fuit Parasceue & Dominica Annunciatio. Mox circuncircà res diuulgata est. stupebant omnes, & difficulter volebant credere ob rei nouitatem, sed mulier & genere & nomine notissima, vel inuitis fidem fecit. Abijt autem fama miraculi etiã in exteras regiones, turbisque vndiquè confluentibus, copia quam promiserat vir sanctus, adesse cœpit. Memor autem futurorum Reginhardus, sciensque assiduitate sæpè vilescere, quod tam splendida ex vulgi concursu initia haberet, construendis ædificijs, acquirendis prædijs, templo ornando operam dedit. Deniquè ex ijs rebus, quibus tum ille sacri corporis locus die noctuque plenus inueniebatur, tanta effecit, vt cùm vix quadraginta illic monachi essent, ipso Abbate primùm creato, breuì ampliùs septuaginta vel octoginta inuenti sint. Condidit etiam mausoleum beati viri, in cuius vertice literis aureis hoc scriptum est Epitaphium:

Arida fœminæ manus sanatur

Multũ augetur Sigebergense monasterium.

Epitaphiũ S. Annonis.

Patribus egregijs ornata Colonia multis,
Ecclesiæ speculum misit ad hunc tumulum.
Emicuit mundo noua lux Annone secundo,
Qui per cuncta suo par erat officio.
Mensibus hoc denis, annis actoque vicenis,
Quarta Decembris eum lux tulit è medio.

De aliquot miraculis alijs. Cap. 18.

INtereà populo magìs magisque eò aduentante, faber quidam Colonensis ex candente ferro cæcatus, itidèm accessit, ad tumulum eius preces fudit, & antè quàm surgeret, curatus, coëgit omnes sublatis vocibus tam repentinum beneficiũ laude & prædicatione efferre. Adducta est puella paruula, arido brachio misera, & ipsa quoq; sanata est. Placuit tum omnibus circuncircà commorantibus, vt pridiè Nonas Maij cum Crucibus & reliquijs ecclesiarum suarum eò se conferent, & noui patroni suffragia communi supplicatione ambirent. Aderat dies, ac currit populus infinitus, curatus est in medio turbæ claudus, incredibili vocum strepitu miraculum ab omnibus celebratum est. Quantus deincèps illo in monte homi-

Cæcus videt.

hominum concursus fuerit, vel indè satìs constare potest, quòd Sigefridus Archiepiscopus Moguntinus per id tempus deuotionis studio eò aduenies, nec dignitate functionis, nec famulorum satellitio impetrare aditum potuit ad sepulcrum, diù à turbis irruentibus exclusus, donèc Abbatis opera, per loca clandestina introductus est. Singula commemorare miracula neque nobis possibile est, neq; lectori gratum fuerit. Præcipua quædam, optima fide annotabimus.

Plurimi ad eius sepulcrum confluunt.

De monacho claudo sanato. Cap. 18.

VIuente etiamnùm beato Annone, quidam monachus Sigebergensis ab excelso templi loco corruens, dissolutis & confractis membris, in linteo sublatus est, propemodùm animam expirans. Postquàm verò in lectulo repositus est, diù decubuit, multisque adhibitis curationibus, cõtra spem omnium eousquè perductus est, vt cum scipione posset, licèt claudicans, vtcunquè ingredi. Ei iam ætate & religione prouecto, quandoquè more suo iocosè dixit beatus Episcopus: Tantisper huic innitéris scipioni, donèc à me curatus, illum abijcias. Id quidem nemo tum nisì facetè dictum, interpretabatur. At vbì cœpit ille iam viuere in cælis, & crebrescentibus ad tumulum eius miraculis, ei custodiendo hic frater inuigilaret, quodam die vis inuisibilis eum è sede expellens, totum humì coram tumulo strauit. Scire ille volens, cuius impulsu id pateretur, dum circũfert oculos, conatur que surgere, toto corpore se sentit incolumẽ, neruis laxatis, membrorumque iunctu ris diù confusis, suo loco restitutis. Itaque è templo properat ad domum capitularem, abijcit scipionem, flectit genua, iterùm atque iterùm tentat num possit porrecto corpore osculari humum, siue venias capere, quod anteà impossibile fuerat, nec vllam sentit difficultatem. Currit auidissimè ad Abbatem Reginhardum, tradit illi scipionem in testimonium curationis suæ seruandum. Abit citò tanti miraculi fama per omne monasterium, locaque vicina, conueniunt ad ecclesiam monachi & populus frequens, promuntur Deo laudes & carmina, festum inprimis celebre ab omnibus peragitur.

Per iocũ futura prædicit S. Anno.

Sanatur frater claudus.

De quodam homine miserrimo curato. Cap. 19.

FVit Bonnæ homo quidã vsqueadeò calamitosus & miser, vt credi non possit, nisì coram intuitus sis. Toto tremebat corpore, idque perpetuò: stridebat dentibus, voces edebat horridissimas, & quas nemo crederet humano ore effici posse. Ad huiusmodi autem edendos clamores vires ei addente dolore, cæterùm adeò vi morbi frangebatur, vt prorsùs nihil loqui posset. Nec iacére poterat, nec sedere, multo minùs stare. Quotiès mouebat pedẽ vltrà progressurus, mox retrorsùm agebatur: hominemque videre, miseria erat. Aiebant ei quidam, rectè eum cõsulturum sibi, si in Sigeberg proficisceretur, vbì noua iactitarentur miracula. Sic illi loquebantur, non homini cõsulentes, sed beato Annoni suo more insultantes. Et tamen quia præpotẽs Deus etiam malis nouit benè vti, eis insistentibus adducitur asinus: eo vectus miser, venit in Sigebergense monasterium: prosternit se miserandum in modum coram sacro corpore: omnes eum & miserantur, & miserantur. Paulò pòst tanquàm ad se reuersus, vertit crebrò oculos, appellat circunstantes, surgit à terra, ruit in ipsam precioſi corporis thecam siue locum, identidèm osculatur, vota nuncupat, & abit sanissimus, Angelis hominibusque lætantibus. Subijcimus nuncaliud insigne, soliusque Dei miraculum, quod quanuis difficile sit credere, tamen tanta eius veritas est, vt vltrò velim diuino esse iudicio obnoxius, si secùs est, quàm à me referetur. Legant & credant, qui nôrunt omnia posse Deum: &, si quidem pij & religiosi sunt, gaudeant se in beato Annone magnum habere patronum: sin aliter, timeant obtrectatorum suorum potentissimum persecutorem.

Homo miserrimus mirè restituitur.

Matth. 19.

De blasphemo quodam oculis orbato, rursúsque dum agit pœnitentiam, restituto. Cap. 20.

ARnoldus vir strenuus & diues, Dollindorpensis castri dominus, cùm aliquandò sederet ad audiendas suorum causas & lites, iram quidem præ se ferre videbatur in noxios homines, at tamen mitiùs agebat, si non criminis grauitas obsisteret. Erat enim pro suo instituto pius, & magna prorsùs in Deum fide. Accusabatur tum coram illo Volebertus homo nequissimus, quòd non persoluisset æs alienum. At ille animo ferox & lingua procacissimus, nihil

modestum aut sanum respondit, immò ipsum quoquè iudicem criminari cœpit. Querebatur se ab illo & ab omnibus præter meritum opprimi, absque vlla noxa rapi ad tribunal, prorumpensque in voces impias, Quandoquidem, inquit, frustrà à Deo speraui iustam sententiam, alius mihi iudex & patronus quærendus est. Horrebant omnes, & miser ille diabolum inuocans, Tu, inquit, mihi præsidio sis: ego verò tibi me seruum vtráque manu trado & addico. Vlciscere iniurias meas, quod à Deo non obtinui. Ferebat Deus impij hominis blasphemiã: sed vbi ille nequam etiam in sanctos eius iniurius esse cœpit, vltio inaudita consecuta est, vt perspicuè liceret animaduerti, verissimè dixisse eum, Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi eius. Surgebat iudex & cum eo maiores omnes, tantam non ferentes blasphemiam: agebant cum insano nunc minis, nunc blandimentis, vt ad sanitatem rediret, sed ille tanto furebat magis. Iam sol ibat ad occasum, & malignus ille in pascuis quærebat equum suum: veniensq; ad syluam propinquam, inter vmbras arborum vidit hominis horrendam speciem, sicque prior appellat eum: Quisnam es tu, aut qua causa hic subsistis? Respondit diabolus: Equidem huc véni misertus tuî. Scis enim, quem plenus amaritudine paulò antè inuocaueris, cuiq; te seruum deuoueris. Ego ille ipse sum diabolus. Me ergò protectore felix semper futurus, redi domũ, sic tamen, vt à meo famulatu minimè te subducas. Abscedit miser, & altera luce sedens equo cum commilitonibus suis sequitur iudicem aliò tendentem. Rursùs iudex cum suis tanquàm nocturna cogitatione mutatum inuitat ad satisfactionem: promittit veniam pridiè perperàm gestorũ, modò persoluat debitum. Ille reditad contumelias & conuicia, ait se iam inuenisse meliorem patronum, qui & possit tueri suos, & aduersarios opprimere: cui nõ sit alius similis. Percontantibus alijs, ecquisnam ille sit, incunctanter respondet diabolum esse, nec dubitat in Christum & sanctos eius blasphemias & nefanda multa iactare. Tum iudex religioso mœrore affectus: O miser, inquit, ô prœda satanæ, itáne insanis in creatorem tuum? Nisi plenus esses eo, quem iactitas, nunquàm tot probra conijceres in mundi Dominum & sanctos eius. Impietate etiam dæmones vincere vidéris. Illi credunt, & contremiscunt: tu verò totus amens, nihil metuis Dei potestatem, nec credis miraculis, quibus terra mariq́ue sancti illustrantur. Et vt alios omittam, de beatissimo Annone, præter alia eius miracula, constat, magnam eius in cæcis illuminandis esse efficaciam: nec dubium, quin possit etiam videntes luminibus priuare. Vide ergò, nè percussus cæcitate, vel serò cogaris eum deprecari. Ad hæc ille erecta ceruice, cachinnans & subsannans: Istum verò, inquit, signis claréscere credere quisquam, nisi delirus, potest? Nóui ego hominem adhuc viuentem, & certè alienum à fide est, mortuum eum iam facere miracula, quæ viuus non potuerit. Si vanus sum, quid ità ille cunctatur vlcisci opprobrium suum? Si ille quenquam vnquàm cæcum sanauit, radicitùs éxcidat mihi oculus vterque. Vix elocutus erat hæc, cùm eccè repentè sinister oculus eius sensìm instàr aquæ totus diffluere cœpit, foramine ad horrendum spectaculum vacuo relicto. Accurrũt ilicò milites, certatìm cupiunt inspicere virum, nec possunt admirari satìs, celebrant omnes beati Annonis nomen: solus miser ille manet incredulus. Hortantur eum omnes, vt vel experientia cautus fiat, & beatum Annonem precibus sibi conciliet. Ille verò seipso deterior, rursùs exclamat: Donèc vlla mihi luminis portio relicta erit, absit vt ei supplex fieri velim. Sit erroris vestri, sanctum eum dicere: mihi, si potest, priùs etiã alterum excutiet oculum, quàm hoc ego fateri velim. Dixit, & cunctis cernentibus, tãquàm fulminis iaculum in caput eius vibrari visum est, cuius ictu reliquus oculus radicitùs euulsus est. Mox equo fugam capessente, infelix ab illo excussus, humì corruit: sed pede altero inhærente vni è stapedibus, longiùs ab equo miserè raptatus est. Sequuti illum equites velocissimi, moribundum, equo comprehẽso, soluerunt. Confluebant ad eum omnes horrore concussi: ille verò præ dolore clamitabat & eiulabat, in puluere sese volutans. Tum omnes pauore & stupore correpti, appellabant sanctum Annonem, sese in terram prosternentes, identidèm clamabant Kyrie eleeson. Ijs clamoribus per nemora & agros sese diffundentibus, ex locis propinquis magna hominum turba cum sacerdotibus aduolauit: qui cùm rem totam didicissent, non mediocriter obstupuêre. Sustinebant verò omnes, quid porrò euenturum esset misero illi. Propiùs autem ad eum accedens iudex & quidam religiosi viri, scisciabantur ex eo, quînã haberet. Respondit ille tantis se diseruciari doloribus, vt spem

viuendi

Homo nequam mendacio iungit blasphemiam.

Zach. 2.

Diabolus ei appãret.

Iacob. 2.

Impiè conuiciatur S. Annoni.

Eccè tibi diuinam vltionem.

Item alia vltio hominis blasphemi.

viuendi omnem abiecerit. Hortabantur cum illi, vt dum adhuc tempus pœnitentiæ adesset, colligeret sese; quod si faceret, & beatum Annonem ex animo deprecaretur, & veniam & sanitatem ei pollicebantur. Tum ille dolore vrgente exclamauit: Fateor sanctum Annonem posse, si velit, mihi restituere oculos ablatos; manusque tremulas in cælum porrigens, cunctis audientibus, lachrymabundus ità orauit: Parce, sacratissime pontifex, parce misero mihi iurè castigato, nec neges conuerso misericordiam, quam Dominus cunctis resipiscere volẽtibus offert, vbi ait: Viuo ego: nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat. Si reddideris mihi lumina, quod te posse credo, toto corde tibi semper subditus ero, & quod hactenùs impiè negaui, per totum orbem annunciabo, te prioribus sanctis æquatum esse meritis & factis. Hæc cùm ille diceret, & omnes miseratione afficerentur, Arnoldus iudex hortabatur eos, vt communibus votis & precibus homini misero diuinam misericordiam conciliarent, sublatisque manibus, Kyrie eleeson vna voce clamitarent. Impietatis enim notam se non posse effugere dicebat, si naturæ consortem in ea calamitate desererent. Itaque primus ipse humi se abijciens, omnes vt idem facerent permouit. Postquàm autem à terra surrexerunt, sanctum Annonem iteratis vocibus inuocãtes, inaudito miraculo noui in hominis capite oculi repentè extiterunt, solito clariores: & tanquàm nihil passus esset, sanus & incolumis homo surrexit: populus circũstans præ gaudio lachrymas fundens, immensis vocibus ità vt par erat laudes diutissimè depromebat. Posteà ille ad beati Annonis tumulum venit, expositoque quid ipsi accidisset. Sed cùm nemo crederet, Abbas Reginhardus curauit eum adducendum ad synodum, quæ tum, Hildulpho Archiepiscopo præsidente, Coloniæ habebatur. Ibi ille coram omnibus totam huius rei pertexuit historiam, multis eius dicta suis verbis confirmantibus. Tandèm etiam, cùm missis nuncijs id exigeret Episcopus Hildulphus, vir fide dignissimus Arnoldus ille, cuius crebrò iam meminimus, grauissimum dixit testimonium, iuramento illud confirmans.

Vexatio dat intellectum auditui.

Ezech. 33.

Ad inuocationem S. Annonis fit insigne miraculũ.

De alio quodam blasphemo punito. Cap. 21.

QVidam ex diœcesi Treuerensi Romam ad beati Petri Apostolorũ principis limina, vsitata iam seculis deuotione proficiscentes, Confluentinum quẽdam clericum itineris comitem habuêre. Cum quo varia conferentes, vt fit, leuandi laboris, animosque oblectandi causa, tandèm in mentionem beatissimi Annonis inciderunt, omissisque alijs sermonibus, multùm & diù de vitæ eius sanctitate & virtutum præstantia loquebantur, eiusque res gestas vicissim alij post alios commemorabant. Iam in vesperam propè perductus erat dies id genus sermonibus, cùm eccè clericus ille incredulum pectus suum prodẽs, Vos, inquit, perditum illum vanis in cælum vsque laudibus effertis, quem ego nihil extra communiter mortuos habere existimo: quippè virum, vt aiunt, suis malum, sibijpsi pessimum. Hæc ille execrabilis effutiens, socijs suis & pallorem & silentium præ horrore attulit. Cumque paululùm substitissent, cœpto pergentes itinere, ità aiunt ad eum: Ecquis vel amentissimus eiusmodi ausus sit proferre sermonem? quem cùm à nemine magis, quàm à clerico pro authoritate officij coërceri oporteret, ex clerici ore proficiscitur. At ille peiora euomens, Si me, inquit, etsi à vestra fide, non tamen à veritate aliena dicentem, idcircò reprehendẽdum putatis, quòd è clero sim: audite hominis finem, cui sanctitatem arrogare vultis. Vehementissimus dolor pedum, & hactenùs incognitus podagræ morbus animam ei, vt audistis, infeliciter extorsit. Crudelissimum autem fuerit, vllius bonitatis hominem ea pœna diuinitùs consumi, quam nec sceleratissimus facilè meretur. Non benè cum vixisse, vltio testis est: immò quàm malè obierit, & vita, & vitæ testis vltio docet. O linguam meritò præcidendam, cùm scriptura diuina tam multis testetur locis, quem diligit Deus, eum quoquè arguere & castigare. Quanta verò & quàm indigna & immania passus est etiam ipse filius Dei? quanta Apostoli & martyres? quorum quo fuit vita celsior, eo mors despectior: immò preciosior. Preciosa enim in conspectu Domini, mors sanctorum eius. Absit ergò à fidelium animis, vt putẽt beatum Annonem vllam meritorũ suorum iacturã mortis acerbitate fecisse. Immò, vt nôrint potiùs indè illi auctã gloriã: audiant, quę blasphemũ hunc vltio consecuta sit. Monebãt illum satìs superq; comites eius, vt finem faceret tam peruersè loquendi, nec tamen cessabat miser. Itaque cunctis iam exacerbatis, & tantæ temeritatis

Peregrinatio ad sanctum Petrũ

Clericus quidã proscindit S. Annonem.

Prou. 3. Heb. 12. Apoc. 3.

Psal. 115.

Punitur maledicus sancti viri obtrectator.

ritatis vindictam expetentibus, repentè alijs liberè progredientibus, immotus ille substitit, & qui Christi confessori dolores pedum improperauit, tanquàm ferreis ad talos constrictus vinculis, loco hæsit, interim graues pedum sentiens cruciatus. Mox igitur tremere, pallescere, miserè quiritari & eiulari cœpit. Respiciunt alij, mirantur clamantem, aspernantur subsistentem, iratis vultibus perquirunt, quid ità hæreat ipsis properantibus. Aperit ille cum multo gemitu quid patiatur, non ambigunt illi id accidere meritis eius, cui detraxerat: dolent quidem præ commiseratione, at tamen lætantur euenisse. Tandèm communes pro eo preces fundunt, ille veneratur in eis fidem, quam antè culpauerat: valdè pœnitet eum temerè esse locutum, preces & vota offert beato Annoni pro suâ liberatione. Tandiù oratum

Curatur inuocans S. Annonem.

est ab omnibus, donèc laxatus, susceptum incolumis expleret iter. Indè domum reuersus, nihil habuit antiquius, quàm vt sacratissimi præsulis venerabiles cineres inuiseret. Hoc enim & voti necessitas, & amicorum consilia hortabantur. Vbi autem eò venit, cum multis lachrymis totam historiam verissimè enarrauit, nobisque scribendam reliquit.

De muliere contracta sanata. Cap. 22.

Vide miraculum.

COntracta quædam fœmina, ad beati viri tumulum cereum paruum attulit. Indè recessura, mira velocitate se sentit erigi. Turbata igitur exclamat: O summe sacerdos Anno, quid mihi infelicissimæ necopinanti accidit? Tanto enim fragore spina dorsi & costæ adhærētes restitutæ sunt, vt quercus frangi videretur. Aduolabant multi, & fœminæ clamore, & ossium strepitu inuitati: videbantque erectam stantem ad illam felicis thesauri arcam, gratiasque agentem, quam hactenùs curuam semper viderant. Referunt rem ad alios, multique vtriusque sexûs in ecclesiam irruentes, vna voce summæ Trinitati laudes gratesque agunt.

De puerulo contracto, itidèm curato. Cap. 23.

Festum Assumptionis S. Mariæ toto orbe celebre.

TOtius orbis commune celebrabatur festum, in cælos assumptæ beatissimæ virginis & matris Dei: qui dies est venerabilis, dies sanctus, dies præclarus, cui comparari non possint vllæ sanctorum solennitates: fratribusque nocturnas vigilias hymnis & psalmis solēniter agentibus, puerulus quidam, & nomine & facie omnibus notus, (quippè quem pater Reginhardus miserè contractum, studio misericordiæ alendum, à Rheno adduxerat) ad beati Annonis sepulcrum manibus reptans venit. Aderant tunc ibi quidam, pro honore sacratissimæ Virginis, Reginæ cælestis vigilijs intenti. Viderunt illi puerum semèl atque iterùm apprehendentem tumuli summitatem, conantemque surgere, sed totiès relabentem, tertiò tandèm idem tentantem, in pedes erigi. Et stabat ille quidem, sed ruinam minari videbatur. Obtinuit tamen, vt aliquandiù scipioni innixus posset ambulare. Sed illo tandèm reiecto, saluus & incolumis, integram gradiendi facultatem adeptus est. Multam ea res illo die lætitiam peperit, ad tam præclaram illustrissimæ virginis solennitatem, tam insigni accedente miraculo. Sunt verò etiam permulta alia lectu dignissima beati Annonis miracula, quę tamen cuncta prętermittens, ità paucissimis istis ad optatum laboris mei perueni portū, vt & clarissimum meritis & sanctitate virum, satis (vt reor) expresserim, & necessariam propter

Puer contractus curatur.

fastidiosos breuitatem non valdè tamen excesserim. Præstet omnipotēs Deus, vt in illa vita prosit animæ, si quid in hoc opere dignum suis laudibus elaboraui: sitque migranti patronus, qui scribenti materia fuit, Anno terque quaterque beatus, per Iesum Christum Dominum nostrū, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

In pedo seu baculo pastorali S. Annonis ligneo, qui adhuc in monasterio Sibergensi religiosè asseruatur, in superiori parte in cupro, incisi sunt versus sequentes:

Tityre coge pecus, cæcus nè ducito cæcos.
Moribus esto grauis, rector fore disce suauis.
Astu serpentis, volucris tege simplagementis.

VITA

VITA SAPIENTIS ET DIVINI PATRIS NOSTRI SABAE, AVTHORE CYRILLO MONACHO:

fortassis autem à Metaphraste reddita paraphrasticôs. Habetur enim in Metaphraste, & quinto tomo Aloysij. Nos capita margini adiecimus.

NIHIL est æquè vtile ad commouendos animos ad desiderium virtutis, atquè vita optimorum & præstantissimorum virorum, tradita piorum auribus. Illius enim viam licèt asperam, non tamen esse eiusmodi, vt adiri non possit, nec esse omninò desperatam, ostendit: sed rectè factis eorum, qui præcesserunt, inducit ad imitationem: & narratione donorum, quæ illi acceperũt tanquàm arrhas futurorũ bonorum, in animos auditorum immittit prõptum & alacre animi studium: & persuadet despicere omnem laborem & difficultatem, & ea postponere acquisitioni eius, quod est bonum & honestum. cuiusmodi est vita magni Sabæ, & Dei amor ineffabilis, & qui propter ipsum susceptiri sunt sudores: & rursùs innumerabiles donorũ largitiones, quæ eam, quæ illic est futura, confirmant beatitudinem. Sed satiùs fuerit deincèps virum ab altè petito principio persequi, resq; eius sedulò ac diligenter tractare, nihil prętermittendo eorum, quæ sunt magìs opportuna. quod quidem apertè maximũ damnum & est, & existimatur ijs, qui amant res eiusmodi. Decemb. 5. Cap. 1. Vitæ Sanctorum cognitæ, quid conferant.

Huic ergò beato patria quidem erat Cappadocia. Natus est autem in vico Mutalasca, (hoc est enim ei nomẽ) quæ priùs quidẽ erat vilis & ignobilis, & sita sub metropoli Cæsareensium: ex eo autem postèa euasit insignis, & longè clarior illa Armathen, quæ olim tulit diuinum Samuelem. Oportebat verò ei omninò meritas referre gratias, quòd eum in lucem produxisset. Pater Iohannes, mater Sophia: qui erant ambo clari genere & pietate. Natus est autẽ decimoseptimo consulatu Theodosij. Cùm verò iam quintum ætatis annum ageret hic vir admirabilis, eius autem parentes migrâssent Alexandriam, (nam necessariò eos vocabat tunc futura quædam expeditio) ipse in Cappadocia diuina quadam prouidentia, apud auunculum, cui nomen erat Hermias, cum paternis relinquitur facultatibus: partim quidem, nè nimìs tenera pueri ætas defatigaretur itineris longitudine: partim autem, vt si parentes vitam illic finijssent, pulchrum illic semen & eius, quæ illic erat, hæreditatis successorem relinquerent. Sic ergò apud auunculum manens Sabas, iam ætate proficiens, cùm vxoris illius malignitas molestia afficeret adolescentem, (Erat enim reuerà mulier impudens & difficilis) illinc recedens, accedit ad quendam Gregorium, qui ipse quoquè erat patruus, in quodam vico nomine Scandos, statìm ab initio ostendens, quanto odio haberet malos, & se maiorem curam gerere virtutis, quàm cognationis. Cap. 2. Patria S. Sabæ. 1. Reg. 1. Item parentes. Affligitur ab vxore auũculi sui adhuc puer.

Postquàm autem, cùm ageret apud Gregorium, vidit hoc patruo & auunculo magnam afferre dissensionem ac discordiam, (Contendebat enim vterque & ipsius Sabæ, & rerum eius esse dominus) ille omnem offensionis auferens occasionem, & statuens difficultates esse, velutì quandam viam vitæ, quæ ducit ad philosophiam, rectè non secùs àc boni imperatores, vsus est difficultate temporum, & repentè despiciens diuitias, cognatos, pecunias, & quęcunque maximè solent adolescentium animos delinire, seipsum tradit cuidam monasterio, quod vocabatur Flauianæ, quod distabat viginti stadijs à Mutalasca: ostendens labores, qui ferunt ad virtutem, esse à sapientibus præferendos quieti & relaxationi, quæ ducit ad vitium. Benignè itaque acceptus ab eo, qui tunc præerat monasterio, & cooptatus in numerum monachorum, illic deincèps se exercet in doctrina sacrorum psalmorum, & accuratè instituitur in omni regula monastica. Ità beato Sabæ patrui & auunculi contentio, & vita accliuis & ardua, maxima fit causa, vt proficiat in vita, quæ est ex Deo. Cap. 3. Petit monasterium, relictis omnibus. Regula monastica.

Postquàm autem ij, cùm diù seditionem inter se agitâssent, vix tandèm composita inter se discordia, tentârunt sacrum Sabam auellere à monasterio, & à pulchro illo Cap. 4.

illo vitæ instituto, volentes eum & paterna frui hæreditate, & suis facultatibus, & coniungi matrimonio, (quæ quidem sunt paruis magna & iucũda, & ea puerorum potiùs optiones, quàm virorum esse significant) ipse diuino Dauide vtens tanquàm consiliario, iudicauit esse optabilius, abiectum esse in domo Dei, quàm talium tabernaculorum frui diuitijs & alia prosperitate. Videbat enim illa quidẽ ipsorum amatorem diuitem transmittere ad gehennam, & ostendere vel sola egere gutta, quod quidem est paruum linguæ, quæ ardet, solatium: angustias autẽ & malorum perpessionem dignos efficere beato sinu Abrahæ, & recreatione ac delectatione, quæ in eo nunquàm desinit. Et alioqui iudicabat esse longè stultissimum, voluptatem quæ est ad tempus permutare æterno supplicio. Atque sic quidem beati Sabæ propositum, vel ab ipsis, vt dicitur, cognitum est carceribus, & talem ab ineunte ætate ostendit philosophiam. Etenim ipse super seniores intellexit, quoniã mandata Domini exquisiuit. Seipsum verò exercuit cùm in alia omni abstinentia, tum vel maximè in ea, quæ ad gulæ pertinet compescendas delicias, & ventris nimiam curationem, vt sigillatim declarabunt, quæ deincèps sequuntur.

Pſal.83.

Luc.16.

Pſal.118.

Cap.5. Operabatur aliquandò hortum monasterij. Mála autem quæ pendebant ab ijs, quæ illic erant, arboribus, eius incitabant appetitionẽ, & mouebant ad vescendum ante tempus. Atque fuit quidem victus ab adspectu pomorum, (erant enim pulchra visu) vt qui ipse quoquè esset homo, & humanis deliniretur cupiditatibus. Victus est autem vsque adeò, vt málum manu caperet. Deindè cùm intellexisset esse tales maligni insidias, & solere eum latenter attrahere, semper voluptatem obijciendo tanquàm escam, & posteà suspicatus esset in fructu latére serpentem, & cogitâsset primos parentes à voluptate & cibo iectos fuisse ex paradiso, quæ eos confixêre malis innumerabilibus. Hæc cùm ille mente pulchrè agitâsset, & iuueniliùs ipse seipsum increpâsset, málum statìm iecit humì: & cùm id pedibus conculcâsset, cum málo etiam conculcat cupiditatem, & eam, quæ eius vicerat oculos, per probrum & contumeliam proterit suis pedibus: hanc in posterum sibi legem imponens, vt toto vitæ tempore, málo non vescatur ampliùs, neque indulgeat ventris appetitioni. Ab illo ergò tempore perpetuò in summa omnium rerum vixit abstinentia, somni tantum capiens, quantum satìs erat ad eius corpus continendum, quod erat continuis defessum laboribus. Manus verò beato Sabæ nunquàm quiescebant: sed quandò non eas ad Deum extensas habebat oratio, eæ perpetuò versabantur in opere aliquo faciendo: nè, si vel parumpèr relaxaretur cogitatio, clàm non animaduersus sensìm irreperet inimicus. Hinc virtutis fit ei penna leuior, & omnem quæ erat Flauianis fraternitatẽ (erat autem circiter septuaginta fratrum) obedientia, & humilitate, & omnibus alijs Euangelicis rectè factis superabat.

Gen.3.

Fortiter vincit gulæ appetentiã.

Cap.6. Porrò autẽ hoc quoquè dicitur de conuersatione eius in hoc monasterio. Cùm pistor hyeme aliquandò vestes haberet madefactas, nec eas posset exiccare ad Solem, relinquit in clibano. Deindè oblitus se eas illic reliquisse, vt exiccarẽtur, cùm, vt repentè panis fieret, esset opùs, ipse Sabas & alij monachi vnà cũ pistore fermentum commiscebant, & clibanum accendebant, intùs relictis, vt diximus, vestibus. Flamma verò iam sublata, recordatus pistor, quãdò nihil poterat efficere, flamma iam minante terribiliter, cor eius sauciabat tristitia, & angebatur animo. Non ferens autem Sabas videre fratrem, qui ità angebatur, & ipse quoquè internis nõmi-

Vide Crucis signaculo maximũ patratum miraculum.

nùs ardens visceribus, corpus quidem contemnit, & ignem despicit: munitus verò signo Crucis, continuò ità vt erat ingreditur clibanum: flammaque conculcata, sicut priùs voluptate, seruat ex igne vestimenta, & ipse egreditur illæsus: non propter pietatem quidem ac religionem, sicut olìm adolescentes, sed potiùs propter amorem in fratrem, eum flamma optimè reuerita. Hoc non solùm eos, qui aderãt, obstupefecit: sed Pauli quoquè discipulum Sabam apertè ostẽdit. Nam si propter solum fratris dolorem, nec carni parsit, & aduersùs ignem suam ostendit audaciam, quomodò is recusâsset esse à Christo anathema, vt possent alij esse salui? Qui ergò aderant, cùm vidissent id quod factum fuerat, & ex ijsipsis ij, qui ad maiorem gratiæ mensuram peruenerant, & ea accuratè dijudicare poterant, quanta procedente tempore futura erat Sabæ virtus, cogitãtes, illi quidem decæterò magis animum adhibebant, quàm eius postularet adolescentia: iurè autem Deo agebant gratias. Sed sunt hæ quidem narrationes conuersationis eius in Flauianis, vt ipse posteà Gregorius patruelis illius mihi tradidit, non leuis aliquis & ei sola necessitudin

Dan.3.

Rom.9.

tudine coniunctus, sed etiam ex vita satis magnum afferens argumentum veritatis.

Quædam autem in corde agitans, cùm diuini desiderij nullum modum nósset, nec satietatem, in animo habebat ire in sanctam ciuitatem, & contemplari loca sancta, lustrareque & visere patres, qui erant in solitudine: & ea frui, quæ ex ipsis percipitur, vtilitate, aut etiam incitatione eorum vitæ institutionis, ostendere acriorem impetum ad virtutem. Si enim malæ consuetudines & congressiones possunt bonos mores corrumpere: quanto magis bonos mores bonæ adiuuabũt, & pulchrè deducent ad viam, quæ fert ad virtutem? Accedit itaque ad Præfectum monasterij, & animum aperit, & ab eo petit, vt liceat secedere. Ille verò non permittens, sed volens imperare iuuentuti tam moderatæ, & quæ admodùm pulchram habebat animam, non audiebat obsecrantem, & peregrè proficisci properantem non dimittebat, & ipsum omninò conabatur detinere. Deindè cùm ad eum è superis diuina quędam aduenisset visio, mãdat vt Sabam dimittat, nec prohibeat, quò minùs peregrè proficiscatur. Ille ergò persuasus visione, eum dimisit, & inuitus volenti permittit, vt exeat. Ille autem id, quod desiderabat, consecutus, & cum precibus illinc dimissus, Deo duce pulchri illius itineris, tendit Hierosolyma: cùm in hoc quidem monasterio annos decem transegisset, ætatis verò ageret annum octauumdecimum: quo Marcianus & Iuuenalis ambo pij ac religiosi, ille quidem ab Imperio, hic autem à Pontificatu, morte desistunt. Cap. 7.

Abbas eius per visum iubetur eũ dimittere, peregrè iturum ad loca sancta.

Cum verò hyeme venisset Hierosolyma, & à quodam sene Cappadoce in monasterio sancti Pasarionis hospitio esset exceptus, tunc qnidem apud ipsum hyemat. Posteà autem alijs aliò beatum trahentibus, & vim afferentibus, vt qui ab illius virtute multo magis vicissìm attraherẽtur, & vt apud se maneret, vnoquoque rogante, eo autem sene, qui ipsum primò hospitio acceperat, rogante, nè recederet à monasterio: ille tanquàm eius, quæ Deo conuenienter agitur, vitæ matrẽ quietem amans & silentium, non induxit in animum, vt cum vllo quidem eorum cohabitaret: sed cùm de magno accepisset Euthymio, (virtus enim eius vbiquè prædicabatur) captus est vehemẽti desiderio cum eo congrediendi. est enim simile semper amicum simili. Et quoniam ille non secùs ac Hesperus, in solitudine quæ est ad Orientem, clarus erat miraculis & doctrina, desiderabat Sabas frui luce bonorum Euthymij, & cum eo lætari, & ali radijs illius virtutum, & non secùs atquè generosæ plantæ, in anima & spiritaliter augeri. Atque ei quidem, quod dictum est, monasterio diuinus præerat Elpidius. Cùm hoc autem desiderio teneretur beatus Sabas, accedit, & id enunciat beato Elpidio. Cùm verò inuenissent eum quoquè esse in eádem sententia, diuinis illius precibus acceptis pro alio viatico, ad magnum Euthymium tanquàm filius ad patrem, non ex sanguine, sed ex virtute potiùs trahens cognationem, accedit. Cap. 8.

Huius vitæ habes Tomo 1. die 20. Ianuarij.

Cùm ergò aliquot illic dies mansissent, ad synaxim de more eunte Euthymio, ad eius pedes prócidit, rogans, supplicans & obsecrans, vt fieret eius quis rationis particeps, & ab ipso pastore pasceretur cum alijs. Magnus autem Euthymius, qui in exercendis pueris erat præstantissimus, vt qui omnium certaminum spiritualium fecerat periculum, cùm vidisset Sabam adhuc iuuenem, dubitans nè ardor esset solùm, non habens rationis iudicium & grauitatem, quæ ex ea proficiscitur, non priùs permisit vt habitaret cum monachis, qui erant in Laura, quàm totam monasticam persecutus esset vitæ institutionem, quæ est in cœnobio, & ostendisset eam, quæ exigebatur, absolutionem. Quinetiam ei dixit: Non cónuenit omninò, ô fili, vt qui est iuuenis, Lauram habitet. Hoc enim neque Lauræ vllam affert vtilitatem, neque tibi expedit. Sed si me audias, ibis nunc in inferius monasterium ad Abbatem Theoctistum, apud quem scio fore, vt tu maximam accipias vtilitatem. Cùm beatus his acquieuisset Sabas, (nam præter alia didicerat etiam obedientiam) & quęcunque ipse mandasset, se prompto & alacri animo facturum promisisset, (ideò enim, aiebat, ad te confugi, vt per te salutem assequar) eum continuò illuc mittit ad beatum Theoctistum, iubens vt eius magnam curam gereret. Dicebat enim se reuerà videre in eo infusam spiritus copiosam gratiam, & eum non multo interiecto tempore sua gloria esse impleturum vniuersum orbem terræ: vera, inquam, gloria, & quæ nullum finem sit habitura. Quæ quidem talem finem sunt consecuta, & ostenderunt esse veram illius prædictionem. Nam & ipse plurimam partem solitudinis effecit habitabilem, & Lauram extruxit maximam earum, quæ sunt in Palæstina, & ab omnibus, qui vitam eligerant anachoreticam, tãquàm pastor est agnitus, eis effectus regula ad sanctitatem. Cap. 9.

S. Sabas cupit esse cum Euthymio, sed is eum non admittit.

Euthymij de Saba prophetia.

Nam & mores eis tradidit, & legem imposuit, doctus ab Euthymio, & seipso vtens exemplari, vt nullum imberbem in Lauram admitterent: quod quidem & apud patres veteres fiebat, & diligenter ab illis obseruabatur.

Cap.10. Cùm sic ergò diuinus Sabas fuisset in beati Theoctisti potestate, seipsum totum purè Deo tradit, & totus in illius versatur desiderio. Cùm autem sciret esse duplicem suî constitutionem, ex anima, inquam, & corpore, duplicem excogitauit etiam exercitationem: nunc quidem corpore laborans, nunc autem anima. & nunc quidē diei

Exercitia corporis & animæ. transigens in laboribus corporis, nunc verò integras noctes insomnis peragens in precibus. Nunc aquam portans, nunc ligna ferens, & omnibus, quibus fuerat creditum aliquod ministerium, sustinens illorum operationes. Erat enim cum animi fortitudine, procera quoquè corporis magnitudine, & admodùm robustus. Et ipse quidem aliâs alia subibat ministeria, & ipsam etiam malorum curam: & ante omnes quidem veniebat ad synaxim: post omnes autem rursùs recedebat, promptoque & alacri animo diuino seruiebat ministerio: & his omnibus velutì sacram imponebat

S. Sabæ magna perfectio in ætate tenera. summam, obedientiam scilicet & moderationem. Quocirca hoc mirabatur vniuersa multitudo monachorum, quòd ætatem tam teneram virtutū ornaret corona & perfectio. Cùm verò quæ est ex Deo, semita æquabiliter & inoffensè ab eo dirigeretur, eum aliquo modo supplātare, & nè progrederetur, sistere conabatur malignus: etiamsì ille eum dolosè aggrediens & malitiosè, ab eo rursùs est repulsus generoso & valdè forti animo. Quisnam autem fuit modus insidiarum?

Cap.11. Erat quidam monachus genere Alexandrinus, nomine Iohannes. Is iam longo tempore molestus erat beato Theoctisto, vt ei permitteret ire Alexandriam, vt paterna bona illic disponeret: (resciuerat enim parentes paulò antè esse mortuos) Atque ille quidem, vt volebat, dimissus, petebat vt sanctus Sabas esset sibi socius itineris, vt quem sciret esse generosum ac strenuum, & qui cupéret & posset esse particeps laborum aliorum. Cùm beatus ergò Theoctistus annuisset Iohanni petitionem, Sa-

Insidiæ diaboli. bam quoquè emisit. Hoc autem, vt diximus, fiebat arte maligni, vt ab eo qui est ex Deo, cursu eum reprimeret, & in mundo, & in ijs quæ ad hunc mundum pertinent, eum occuparet. Sed qui profunda & occulta aperit, non permisit vt eius latérent insidiæ. Nam cùm ex Palestina profecti agerent Alexandriæ, & ambo *occupati* essent

Agnoscitur S. Saba à parentibus. in quærendis rebus Iohannis, agnoscitur à parentibus Sabas admirabilis, qui nupèr illuc migrârant propter expeditionem, sicut iam antè ostendimus. Cùm autem sic euasisset notus paternis oculis, fuit rursùs Sabæ principium secundum certaminum: & cum maiori tunc luctatus fuit necessitate, quàm quæ fuerat cum patruo & auunculo. Instabant enim parentes, quid non facientes, aut à qua arte & machinatione abstinentes, vt Sabæ persuaderent, vt vellet cum eis habitare, & decaterò apud eos

for. * militaret? degens, patrìs susciperet militiam, & pro illo * habitaret? Ille verò cùm esset celeris & acris ingenij, cognoscit hoc fuisse excogitatum à maligno, vt parentum misericordia relaxaret contentam eius exercitationem, & spiritalium rerum desiderium red-

Egregiè illis respōdet Matt.10. deret frigidius. & eorum quidem amori sapienter opponit Dei desiderium, dicens se timere illud præceptum, quod illos statuit eo esse indignos, qui desiderium parētum ei præferunt, & non crucem sustulerunt, & eum sunt secuti: Mundanæ autem huic militiæ, verè angelicam & diuinam: Si terrestris Regis miles, dicens, qui conspectus

Nota monache apostata. fuit ordinem deserere, magnas luit pœnas: quantum est periculum, si quis eius, qui est verè Rex, miles effectus, & in numeros illius adscriptus, proprium ordinem reliquerit, & tam paruam militiam ea permutauerit? Illud tandèm adiecit ijs, quæ dicta fuerant, quòd nec eos quidem decæterò parentes vocare sustinuerit, si eos amplius viderit rogantes & contendentes, vt à pulchra illa deficiat militia.

Cap.12. Cùm nescirent ergò parentes, quid agerent, cesserunt filij constantiæ, & tandèm vel inuiti concesserunt quidem, vt abiret: eum autem vehementer rogârunt, vt suæ pecuniæ acciperet aliquid ad parandum viaticum, quo opùs habet peregrinatio. Atque illi quidem prompto & alacri animo Sabæ præbebant viginti aureos: ipse vix tri-

bus acceptis, eisque, quòd rogarent parentes, nè eos despiceret, soluit Alexandriā vnà cum Iohanne. Quòd autem propter parentes eos tres aureos acceperit, non est

Monachi non debent habere proprium. procùl quærenda probatio. Cùm enim iam venisset in monasterium, eos ferens datin manus Theoctisto, ipse nihil volēs habere proprium: & alioquì nè malignus hinc acciperet occasionem suggerendi ei cogitationem auaritiæ. Iam verò decem annis illic diuinus transegerat Sabas, & beatus è viuis excesserat Theoctistus: quem cùm

sancte

sanctè magnus sepelijsset Euthymius, pro illo quendam Marin, virum non paruifaciendum, elegit præfectum monasterij. Cùm autem is duos annos vixisset post susceptam præfecturam monasterij, è vita excedit. post quem diuinus Euthymius cuidam Longino viro bono monasterij cõmittit rectionem. Illo autem tempore admirabilis Sabas iam triginta annos natus, cùm resplenduisset in vniuersa monasticæ vitæ institutione, & obijsset omnem rationem exercitationis, capitur amore solitudinis: & cùm non posset ferre vim desiderij, accedit ad Lõginum, petens quem desiderabat secessum. Ille verò (nesciebat enim, quomodò hoc ei ex se permitteret) de eo refert ad magnum Euthymium. Is autem cùm oppletas haberet aures Sabæ virtutibus, quinetiã ipse quoquè rectè sciret viri perfectionem, & in rebus spiritalibus ardorem & constantiam, continuò rescribit ad Longinum, nè ei esset impedimẽto, quõminùs suum exequeretur institutum: sed ei permitteret vti quiete & silentio quinque dies hebdomadæ. Sciebat enim fore, vt omninò rectè vteretur solitudine, & haberet occasionem ad Deum assensionis. Sic ergò ei permisso silentio, compos iam effectus eius, quod desiderabat, ingressus est monasterij speluncam, quæ vergit ad austrum, quinque quidem dies hebdomadæ intùs degens, & nihil cibi sumens, sed solùm vacans precationi, & labori manuum: Sabbato autem egrediens, & seipsum superans in accessione eius, quod est melius, & quinquaginta numero cõfectas sportas, quas solent vocare Μαλάκια, afferens: Die autem Dominico cùm collegisset tot ramos palmarum, quot sciebat sibi in hebdomada sufficere ad operandum, ingrediebatur speluncam. Et hoc modo perpetuos quinque annos se exercuit. S. Saba degit in spelũca mirè abstinens &c.

Deindè diuinus Euthymius cùm eum vidisset sic viuentem, eum sumpsit cum Domitiano socium decertationis ad certamina, quæ suscipiẽda erant in solitudine, cùm de eius mẽte factus esset certior, & eum vocaret παιδαριογέροντα, id est, puerum senem, & vt qui exercitationis esset præceptor optimus, ad sublimiores eum virtutes exercet. Et quoniam consueuerat admirabilis Euthymius decimoquarto mensis Ianuarij egredi cum Domitiano in vastam solitudinem Rubæ, & illic transigere sanctissimos dies iciuniorum, egressus quidem est, vt consueuerat: Ei autem aderant Domitianus & Sabas: ingrediebantur verò per solitudinem, quæ vergit ad meridiem, vltra mare mortuum: & cùm iter diù produceretur, ipsa solitudo, quæ est & arida & aquæ expers, & re ipsa ab omni re deserta, Sabæ sitim accendebat vehementem: & viæ prolixitate & siccitate efficiebat, vt iam defatigaretur & deficeret, neque pedibus vti posset ad ingrediendum. Atque ille quidem cùm defecisset, humì iacebat, nescio an naturali aliqua ratione, vt solet fieri ijs, quæ sunt huiusmodi, propter magnam calidi frequentiam consumpto humido: an quòd Deus vellet ostendere Sabæ adhuc opùs esse maiori fortitudine. Iacebat verò parua, vt ità dicam, viuens parte animæ, & iam apertè ostendens se deficere. Cùm eum autem sic affectum magnus vidisset Euthymius, & ipse non minùs esset animo perturbatus, parùm quidem ab eo recedit: humì verò prócidit, & cùm cor ad Deum sustulisset: Domine Deus, inquit, da aquam in terra sitienti, iam deficientem iuuenis huius consolans animam. Sic dixit, & cùm Sabam protinùs accersiuisset, ter fodit ligone, & terra vim sensit diuiniorem, & paruit nutibus, qui sub adspectum non cadebant: & quæ erat deserta & aquæ expers, aquam genuit, & protinùs aquam emisit limpidissimam, & maximè potabilem. Sabas autẽ cùm illam bibisset, tunc restinxit sitim, & satis est recreatus: & latenter vim accepit diuinam, adeò vt decæterò alacriter ferre posset difficultatem solitudinis. Cap. 13. S. Euthymi sui precibus impetrat aquã à Deo

Cùm sic ergò S. Sabas se gereret in solitudine, & magnum imitari Euthymium, & tanquàm ad exemplar archetypum, ad illius vitam intueri studeret diligentissimè, parùm temporis intercessit, & cùm ille magnus virtute Euthymius ibidèm obdormisset, verè beatam quietem est assecutus. Sed cùm post illius decessum monasterium socio & socordiæ paulatìm se dedisset, longo tempore aufugit beatus Sabas, & habitabat in solitudine, cùm Gerasimus eam, quæ est circa Iordanem, solitudinem non secùs atquè stella illuminaret. Sabas verò tunc attigerat tricesimumquintum annum suæ ætatis: iam autem aduersùs eum cœpit bellum dæmonum, non obscurè nec latenter, sed apertè & ità, vt oculis cernerentur, eum inuadentium. Nam cùm illam Deo gratam moram traheret in solitudine, esset autem nox media, humì verò accumbebat, vt labores parumpèr remitteret, videt quosdam dæmones, qui scorpionum & serpentum speciem erant imitati, & eum inuadebant, & omnibus modis tentabant eum perterrefacere. Atque primùm quidem parùm veretur: deindè cùm S. Euthymij obitus. Gerasimus monachus. Dæmones infestant S. Sabam.

citò intellexisset cuiusnam esset machinatio, audacter surgit ad precationem, & in
Psal.90. eius lingua versatur psalmus: Hoc autem erat quod canebatur, Non timebis à timore nocturno: sed super aspidem & basiliscum ambulabis. Talibus armis vtebatur Sabas aduersùs dæmones. Solummodò ergò sic locutus est Sabas, & venenata illa animalia, tanquàm fumus, statim euanuerunt, & dissolutum est visum in aërem.

Cap.15. Cùm aliquot autem dies deincèps intercessissent, rursùs eum adoritur satanas, leonis formam suscipiens, torueque & furiosè intuens, & tanquàm qui impetum esset in eum facturus: impetum verò rursùs sustinens, & vitans congressionem. Ille autem
Contemnit terriculamẽta dęmonis. cùm cognouisset esse maligni insultum, & ideò visione minimè esset conturbatus: Si accepisti, inquit, contra me potestatem, cur reprimis impetum? Ego sum paratus, Dei cedens nutibus, & non inuitum me offerens, vt deuorer. Sin minùs, cur fremis & exultas inaniter? Ambulabo enim, & conculcabo te leonem, munitus Christi virtute. Hæc dixit diuinus Sabas: & protinùs aufugit belua, quæ latebat sub specie leonis: omnes autem feræ ab illo tempore fuerũt magis mansuetæ & obedientes: adeò
Illęsus viuit inter feras. vt ipse vnà cum eis versaretur, & nihil omninò læderetur à cohabitatione. Cùm verò sic se gereret Sabas, ei prætereunti in via quatuor occurrunt Agareni, qui fame valdè laborabant, & indigentia vehemẽter erant afflicti. Cùm autem iam propiùs accessissent, illi quidem qui fame vrgebantur, eum diligenter circunspiciebant, & scrutabantur, & naribus quodammodò odorabantur, an aliquid cibi afferret. Ille verò (ô misericordiam & paternum animum) placidis eos intuens oculis, cùm nihil haberet aliud, quo ipsos aleret esurientes, ea quibus ipse alebatur in commune proposuit: &
*corticibus legendum opinor. extensa statim pelle ouilla meleagriorum radicibus & arundinum * cordibus eos excepit. Mirati autem barbari eius promptum & liberalem animum, tunc quidem vrgentem famem, vt licuit, sedârunt. Posteà verò remunerantes eius hospitalitatem, (ad talem enim simplicitatem & benignitatem vel ferę ipsę placidè adspexissent, non solùm animi hominum, quibus est à natura insita mansuetudo) venerunt afferentes caseos & dactylos. Ille autem, qui sicut apes laboriosæ, sciebat ex omni parte colligere id quod est vtile, ex eo cepit occasionem maioris modestię, & ad sui condemnationem & compunctionem deuénit vehementiorem: Hei mihi, dicens, ô anima: eccè enim hi quidem barbari vel parui illius nostri fuêre memores beneficij, & referre gratiam studuerunt tam præclarè & munificè. Nos autem, qui quotidiè fruimur bonis creatoris, nullam ei studemus vicissìm referre gratiam per mandatorum obseruationem. Quænam ergò decæterò excusatio, quænam nobis dabitur venia? & sic multos dies compungebatur animo. Sed hæc quidem facta sunt à Saba admirabili, cùm degeret solus in solitudine.

Cap.16. Posteà autem accedit ad eum quidam monachus, nomine Anthus, vir amicus virAnthus monach⁹ degit apud S. Sabam. tutis, qui ipse quoquè longo tempore versatus fuerat cum beato Theodosio. Is cum Saba vinculis spiritûs tunc colligatus, permansit decæterò ab illo inseparabilis. Cùm verò sic essent inter se coniuncti, eos inuadunt quidam Agareni planè barbari, & animo maligniſſimi: qui quidem volentes honestam accipere occasionem, vt perindè àc iniuria affecti, se viderentur vlcisci, non autem priores facere iniuriam, mittunt ad sanctos vnum ex suis velutì quandam escam, vt si illi vel ninimum impetum fecissent in eum, qui missus fuerat, ipsi ambos inuaderent & interficerẽt. Non enim ex animo illorum, sed ex seipsis vniuersum iudicabant, similiter esse moribus barbaris sanctos existimantes. Illi verò cùm periculum protinùs præuidissent, nulla re alia, quàm ea, in qua sola poterant cõfidere, nempe precatione, aduersùs eos armabantur: & cùm simul inclinâssent & genua & animos, Deum rogabant ardentissimè, vt liberarentur
Psal.19. ab illorum insidijs: Hi in curribus, Domine, dicentes, & hi in equis: nos autem in no-
Psal.146. mine tuo magnificabimur. Quoniam non in fortitudine equorũ, nec in tibijs virorum delectaris: sed in contritione cordis & humilitate nomen tuum inuocantibus. Sic finem acceperunt eorum preces, & terra dehiscens, quomodò olim Dathan, ità
Nota terribile Dei iudicium. Num.16. etiam tentatorem illum, qui ad eos missus fuerat, in aliorum conspectu deuorauit. Cùm autem illud nouum vidissent miraculum, statìm magno timore afficiũtur, & seconijcientes in pedes, longè recedunt. Ab illo verò tempore diuina à superis ad Sabam adueniens gratia, ità eum affecit, vt deincèps nihil ifaceret barbarorum insidias: & non solùm ab eis non vinceretur, sed ne terreretur quidem penitùs.

Cap.17. Sed tunc quidem primùm diuinus hic Sabas euadit notus beato Theodosio, cùm eis ad hanc cognitionem Anthus pulchrè interceſſiſſet. Deindè autem etiam solitudinem

dinem facit Sabas habitabilem, & Lauram in ea constituit: quam omnium clarissimam & maximam, & virtus & multitudo eorum, qui in ipsa habitabant, breui tempore effecerunt. Verumenimuerò operæprecium est repetere, vndenàm & quemadmodùm constituta sit Laura, & quisnam locum ostenderit, & mandauerit illic iaci fundamentum. Iam quatuor annos transegerat hic admirabilis Sabas in solitudine. Cùm fuisset autem aliquandò in excelso illo colle, in quo celeberrimi Theodosij doctrinæ fructum percepisse dicitur beata Imperatrix Eudocia, in consueta precatione pernoctans, videt visionem quandam admirabilem, splendore coruscantem & veste lucida, ei ostendentem torrentem, qui à Siloë defluit ad austrum: & denunciantem, vt habitaret torrentis speluncam, quæ vergit ad Orientem: & ei pollicentem auxilium ex sancto, & alimentum ab eo, qui vel ipsis iumentis producit fœnum. Et fuit quidem visio eiusmodi. Ipse autem magna ex visione affectus lætitia, cùm statìm è colle descendisset, quadam diuina & sapiente prouidentia, tanquàm ab aliqua dextera, deducitur vsque ad speluncam. Quadragesimo itaque anno suæ ætatis cœpit habitare hanc spelũcam, quandò Anastatius quidem Archiepiscopus Hierosolymitanus, cùm implêsset decimum annum sui patriarchatûs, cum eo vita quoquè excessit, sui pontificatûs successore relicto Martyrio. Zeno verò Imperator Romanorum, interempto tyranno Basilisco, cùm is viginti menses obtinuisset tyrannidem, rursùs accepit imperium.

Laurã condit S.Saba.

Psal.146.

S. Sabas in spelunca moratur.

Cùm hanc ergò speluncam habitâsset magnus Sabas, quoniam ea in ascensu magnam habebat difficultatem, quandò vellet egredi aquatum, (fons enim distabat quinquaginta stadia qui nominatur Heptastomus) ab eo desupèr appendens funem, sic suum ascẽsum & descensum effecit faciliorem. Cùm is autẽ rerum necessariarum nullam aliam curam gereret, sed contentus esset herbis, quæ nascebantur propter speluncam, Deus qui mandauit Sabæ, vt subiret speluncam, ipse ea quæ promissa fuerant, deducit ad exitum. Quomodò enim Eliæ prophetæ, qui olim ingressus erat montem Sidoniæ, & seipsum abscondebat: ità nunc quoquè mittit ad iustum eos, qui res necessarias erant suppeditaturi, nisi quòd ad illum quidem coruum: ad hunc autem, quosdam homines, licèt barbaros, mites tamen & moderatos, & qui nihil aliud æquè sciebant, àc virtutem habere in honore. qui ipsi quoquè tanquàm ab aliquo quem non videbant manu ducti, rectà perueniunt ad speluncam: & cùm per quendam funiculum ascendissent ad Sanctum, vbi viderunt illic vitam planè illaboratam, & nulla omninò supellectile instructam, nec vllis ornatam vtensilibus, virtutem adeò iurè sunt admirati, vt magnificarent vel illius solùm seruire ministerijs. Sibijpsis quidem certè imponunt velutì voluntaria quædam vectigalia, vt certis quibusdam diebus illuc venientes, ad illum afferrent caseum & panem & dactylos, & si quid erat aliud ad vsum necessarium, Deo hæc sapienter contexẽte & admirabiliter, vt Sabæ minimè deessent necessaria, & ijs, qui ea afferebant, magnam cõciliaret mercedem ea suppeditatio. Atque quinque quidem annos sic Saba transegit in spelunca, solus cum solo Deo conuersans, & fruens bono quietis ac silentij. Quinto verò anno iam desinente, simul etiam desiêrunt in eum maligni artes & machinationes: qui verso tergo turpiter fugiebat cum suis satellitibus & dæmonibus, & nec virum quidem ampliùs intueri poterat.

Cap.18.

ἑπτάστομος, septẽ habẽs ostia.

3.Reg.17.

Barbari quidam aiunt eum.

Victus ab illo dæmon, turpiter fugit.

Cùm autẽ iam sic esset securus à dæmonibus, nec ei molestia afferretur ab hominibus, quietisque & silentij esset amator vehemens, attamen cùm non solùm quæreret quod suum erat, sed etiã curam gereret salutis aliorum, immò verò cùm hoc etiã ei iussisset Deus, dedit se solicitudinibus. & priuatus fuit silentio, re ipsa implens id, quod dictum fuerat à propheta: Conscindite gladios vestros in aratra, & lanceas in falces: iubens ijs, qui ad perfectum boni habitum peruenerant, & iam hostes fugârant ac profligârant, transire ad colẽdos agros animæ fratrum, nimiùm syluescentes, eosque mundandos & reddendos fertiles * fructus spiritûs. Agebat autẽ tunc ætatis annum quadragesimum quintum. Multis verò ex multis locis illuc confluentibus, & maximè quicunque à mundo, & ab omnibus, quæ sunt mundi, recedentes, in monte versari elegerant, admirabilis ille grex celeriter augebatur: beato Saba cum alia spiritali eorum cura, aptum quoquè locum vnicuique deputante ad cellarum ædificationem. Quãobrẽm videre licebat viros circiter septuaginta numero, omnes breuì ad ipsum conuenisse, omnes diuinos & à Deo inspiratos, & qui Christi mandata accuratè seruabant, implentes quendam secundũ chorum septuagenarij numeri Apostolorum,

Cap.19.

Esa.2.

* fructûs

Plurimi ad eũ se adiungũt, mundo cotempto.

aut Angelorum ecclesiam Dominum laudantium. Inter quos erat quidem Iohānes, qui nouæ posteà Lauræ prę fuit. erat autem Iacobus quoquè, qui Lauram Pyrgiorum ædificauit in Iordane, Firminusque & Seuerianus. Ex quibus alter quidem ædificauit Lauram, quæ est in Malischa: alter verò monasterium, quod est in Maricha: & Iulianus opifex Lauræ, quæ est in Iordane, quæ nominatur Elceraba: & reliquorum sanctorum catalogus, quorum singulorum meminisse, & eos nominatim persequi, propter multitudinem recusat oratio.

Cap. 20. Cùm eos ergò omnes diuini Sabæ virtus quauis tuba acutiùs clariusque procùl inuocâsset, illic quoquè statuit maximam Lauram constituere, vt per hanc solitudinem eis compararet supernam Hierusalem. Et primùm quidem in colle, qui est in fontibus torrentis, qui sunt ad boream, turrim ædificat. Deindè verò inter torrentem domum excitat oratoriam: & cùm in ea sacram mensam statuisset, & templum dedicâsset, cùm videret ex sacratis aliquem ad eum accedentem, eum faciebat in eo diuinum celebrare mysterium: ipse propter magnam in Deum reuerentiam, modestiamque insignem & humilitatem, rem fugiens, & omnibus modis differens sacerdotium. Cùm templum autē sic excitâsset, & Lauram illic cōstituisset, in cura gerenda fratrum deincèps studiū & operam ponebat. At verò, vt qui esset acuto & subtili ingenio, & peruasisset omnem formam & rationem exercitationis, in illos se admodùm aptè gerebat & congruenter: alios quidem adhortans, alios verò admonens, alios autē increpans, & omnes, vt semèl dicam, generosè ac strenuè resistere maligni artibus efficiens, & non pusillo & abiecto animo ferre laborcs solitudinis: nequein animi cadere angorem, quod quidem apertè est ars maligni: sed spe futurorum confirmari ac roborari. ab angore enim vinci & tristitia, & defatigari in laboribus, est animi planè mollis & effœminati, & qui non habet viriles & generosos spiritus. His & similibus vtens ad eos admonendos, effecit discipulos superiores quauis difficultate, quicquid intercedebat asperum, & vllam afferebat offensionem, dissoluēs, & faciens eos maligni tela superuolare, & leues eis pennas faciens ad virtutem: in rebus autem necessarijs, & quæ vsum requirebant ineuitabilem, & precibus eos sæpè adiuuabat, & clanculùm eis opem ferebat: nè, si plus, quàm possent, ferre tentâssent, tandem defatigarentur. quod quidem euestigiò declarabit oratio.

Missæ celebratio.

Præclarè instituit monachos suos

Cap. 21. Nam procùl quidem à spelunca, vt iam priùs diximus, fluebat aqua. Hoc verò malè habebat monachos, & in ea importanda magna afficiebantur molestia. Ille ergò beatus non sustinens eos videre id tam molestè ferre, se tunc noctù dedēs precationi, Deum orauit vehementissimè, dicens: Domine Deus noster, si res est tuæ ineffabilis sapientiæ prouidentia, si hoc est omninò tuæ bonæ voluntatis & gratiæ, vt presens locus habitetur, & floreat hominibus sanctum tuum nomen ferentibus, ipse nunc quoquè nos intuere propitius, & alicundè nobis aqua scaturiat ad nos reficiendos & refrigerandos. Sic precatus est, & quidam sonus statim eius pulsat aures. Videbatur autem sonus infernè emitti ex torrente: & cùm despexisset, luna iam illustrante terram plenissimo lumine, videt quendam onagrum vngula pulsantem solum & fodiētem: Deindè postquàm terram satis fodisset & cauâsset, ore fossæ impositō bibentem. Ille itaque id, quod erat consentaneum, reputans, Deum ipsos visitâsse, statim descendit, vbi vidit onagrum fodientem. Cùm autē ipse quoquè parùm fodisset (ó ineffabilem tuam, Christe, gratiam) inuenit aquam, quæ emittebatur ex terræ viscēribus: quæ ab illo tempore vsque in hodiernum diem fluit per mediam Lauram, & neque crescit hyeme, nec deficit æstate: idque cùm hauriatur ferè ab omnibus, qui sunt in regione.

Precibꝰ impetrat aquā à Deo.

Cap. 22. Rursùs verò cùm is aliquandò solus noctù deambularet circa torrentem, & psalmos caneret Dauidicos, ei appáret columna ignis apud ipsum prę cipitium, quod erat diruptum ad Occidentem torrentis. Videbatur autem columna in terra quidem fixa, capite verò cælos tangere. Cùm ille ergò hoc vidisset, scalæ quæ olim apparuit Iacob, & illius terribilis recordatur visionis: & statim eum inuasit timor commixtus lætitia, vt qui dignus esset habitus rebus tam magnis & tam arcanis. Cùm ergò perseuerâsset in oratione, donèc luceret lux diei, pergit versùs Orientem, vbi ab eo visa fuerat columna ignis, & offendit quoddam magnum & diuinum antrum, quod seruabat effigiem templi Dei. Ad Orientem enim erat quædam concha, quæ non humanæ, sed diuinæ manûs videbatur esse opus. In eo autem à tergo erat apertus latus quidam ingressus. Solis verò radius illinc influens, implebat domum copioso lumine, & suauem intùs præbebat aërem, & valdè benè temperatū, vsum implens Diaconici.

Visio eius.

Gen. 28.

κόγχη videtur templū diuinitùs fabricatum.

Cùm

Cùm sic ergò ædem illam inuenisset diuinam, non manufacta ornatam pulchritudine, & ipse quoquè pro viribus in eo artificiosè fuisset fabricatus, & naturali pulchritudini adiecisset artis elegantiam, constituit Sabas, vt sabbatis & diebus Dominicis in eo consueta fieret glorificatio. Cùm autem vidisset quandam petram, quæ templum supereminebat, ipse quidem eam delegit ad habitandum. Cùm verò vellet semper manere in hoc diuino templo, & rursùs nè eius quies & silentium conturbaretur, prouideret, illud sua sponte constructum tectum Diaconici insculpit, & quandam illinc cochleam, quæ sub turre latebat, ædificat vsque ad petram: per quam assiduè cum grata quiete & silentio latens veniebat ad ecclesiam. Templum autem consecrare, vt par erat, differebat, vt qui nec ipse auderet suscipere dignitatem sacerdotij, nec alicui alij ex ijs, quibus præerat, rem permittebat. Ità enim statuebat sacerdotium esse semper monachis causam ambitionis. Atque talis quidem fuit visio: & sic diuinum illud templum Sabæ est reuelatum. Seipsum & suos indignos sacerdotio iudicat.

Cùm autem multitudo monachorum quotidianis crescceret accessionibus, & breuì peruenisset ad numerum centum & quinquaginta, aucta quoquè est ex vtráque parte torrentis cellarum ædificatio, & Sabæ cura & diligentia perfectum est, vt & iumenta administerium, & alia quæ sunt apta ad vsum corporis, possiderent monachi: nè necessariarum rerum indigentia, eis sæpè specie pulchra & honesta esset occasio pergendi ad mundum, neglecta quiete & silentio. Cùm ergò eius fama breui tempore in omnem partem peruasisset, multi ad eum veniebant cum multis pecunijs, quod illi præbuissent, hoc solum lucrifacere arbitrantes, & id tutò se habere reputantes. Has autem diuinus accipiens Sabas, non immisit in crumenas, nec abscondit in penetralibus: sed consumpsit ad fabricanda ædificia monachis conuenientia, & ad suppeditanda alia, quæ erant eis vsui: maximè cùm etiã Martyrius, qui tunc sedem obtinebat pontificiam, esset in eum optimè affectus, & ei familiaritate coniunctus, eumq; & reuereretur, & in magno honore haberet. Sed cùm Patriarcha octauo anno sui Põtificatũs è vita excessisset, & Salustius sedẽ post illum accepisset, iam quadragesimo octauũ ętatis annũ agente B. Saba, quidam ex Laura prauis animis, mentecq; peruersa & illiberali, qui planè erant carnes, & vt cum diuina dicã scriptura, spiritum non habebant: qui parùm curantes exercere linguam ad canendũ cantica Dauidica, eam diligenter exercuerunt, vt mouerent aduersùs Prefectum, & pacifica apud eũ dicentes, (nam hoc quoq; est Dauidis) ad iram dolos cogitabãt. Nam cũ frumento sępè etiam nascuntur zizania, sicut rubus in vinea, & ex discipulis cernitur vnus proditor, & Elisei discipulus erat Giezi, & Esau constat fuisse fratrem Iacob, & Cain Abelis. Multa ei pecunia donatur. Iudæ 1. g 4. Reg. 4. Gen. 25. & 4.

Seditiosi ergò isti (oportet enim non ex nominibus sed ex studijs potiùs illos vocare) mala meditantes aduersùs diuinum Sabam, veniunt in sanctam ciuitatem, & ad Salustium Episcopum linguis dolosis, aut, vt meliùs dicam, cordibus accedentes, eum quærebant, qui esset præfuturus. Ille autem cùm esset sapiens, & aures non haberet faciles, nec ea admitteret, nisì priùs examinata, accuratè rogauit, quinam essent & vndè. Illi verò dicebant se habitare proptèr quendam torrentem, & illic peragere certamina exercitationis, celantes nomen Sabæ. Sciebant enim eum ex virtute notum esse omnibus: quomodò ipsi studium ponebant, vt ex vitio cognoscerentur ab omnibus. Cùm ij autem sæpè rogarentur, vt dicerent cuiusnam esset torrens, & quomodò vocaretur, cùm non possent effugere interrogationem: Qui ab aliquibus, dixerunt, vocatur torrens Sabæ. Ille autem, cùm intellexisset eum esse Præfectum, aduersùs quem isti struebant calumniam, rogauit rursùs, Vbi est hic Sabas? Illi verò mittentes respondere ad propositum, (ô arrogantiam & amentiam) dixerunt eum non posse sufficere curæ de tam multis suscipiendæ, propter simplicitatem nimiam & rusticitatem: lenitatem illius & moderationem, simplicitatem vocantes improbi, eò quòd nollet hic populus, vt admirandus dixit Esaias, aquam Siloë, quæ fluit silentio. Esa. 8. Porrò autem illud quoquè addiderunt accusationi, nempe nimiam in suscipiendo sacerdotio cautionem, dicentes neque ipsum velle esse sacerdotem, neque alteri, vt fiat sacerdos, concedere. Sed hæc quidem illi. Calumniãtur quidã S. Sabã apud Episcopum Hierosolymæ. Cap. 24.

Quiricus verò quidam sacerdos, & virtutis amator ardentissimus, cùm tunc adesset apud Episcopum, & quæ dicta sunt audiuisset, Quid verò, inquit, vos primi Sabam susceptistis, an ille vos? Cùm illi autem respondissent, illum quidem ipsos suscepisse & congregâsse, eis verò regendis eum minimè nunc sufficere, qui in magnam creuissent multitudinem, cùm esset agrestior & simplex: Excipiens rursùs Quiricus: Si Cap. 25. Defendit partes S. Sabę Quiricus sacerdos.

ille, inquit, vos ab initio congregauit, & locum qui erat desertus, construxit ad habitandum: quanto magìs & ipsum locum iam constructum & habitatum, & vos qui in vnum estis congregari, erit is aptus ad regendum? Cui enim in ijs, quæ erant magis difficilia, opem tulit Deus, ipse etiam omninò adiuuabit in ijs, quæ sunt minùs laboriosa, & facilem ei reddet præfecturam & administrationem. Ad hæc illos, qui pacem oderant, cum quibus erat Sabas pacificus, & clàm de proximo illiberaliter detrahebant, cùm nihil possent respondere, tunc dimisit Episcopus, Considerate, inquit, in præsentia: crastino autem die accuratiùs de his inquiremus. Et statìm quidem accersit beatum Sabam, nescientem cur esset accersitus. Porrò verò eos quoquè adducit, ad probandum quidem, vt putabant, suam accusationem, & ad expellendum Sabam à rectione: vt autem rei ostendit exitus, ad ora potiùs eis obstruenda, & omnem auferendam sermonis occasionem. Nam postquàm adstiterunt, rectus ille & incorruptus iudex, nihil illis omninò dicens, non arguens, neque alio egens testimonio, vt qui de virtute Sabæ optimè esset certior factus, & ab ea iam esset satìs persuasus, eum quidem ordinat sacerdotem in conspectu omnium: hac autem apud eos vtitur admonitione: Eccè, inquit, habetis vestrum patrem, & Lauræ vestræ Præfectum, quem Deus desupèr, & non homo, elegit. Nos verò solùm spirituisancto manus commodauimus, non ipsum, sed nos potiùs ipsos afficientes beneficio. Sic dixit: & cùm statìm assumpsisset beatum Sabam, & ipsos seditiosos, & pium ac religiosum, qui tunc aderat, Quiricum, cum eis in Lauram proficiscitur: & primùm quidem sanctum illud templum consecrat: Deindè etiam aram in eo constituit, & gloriosorum Christi martyrum illic multas recondit reliquias.

S. Sabas ordinatur sacerdos.

Obserua de consecratione templi cũ reliquijs.

Cap. 26.

Atque tunc quidem agebat Sabas quinquagesimumtertium annum suæ ætatis, quo tempore Anastasius quidem sedem tenebat imperatoriam, cùm è viuis iam excessisset Zeno. Eodem autem anno ad Lauram accedit vir quidam diuinus, quem dona decorabant spiritalia, genere Armenius, nomine Hieremias: quem duo quoquè sequebantur discipuli, qui vocabantur Petrus & Paulus, qui cognoscebantur eius vitam apertè referre & exprimere. Ex his verò Paulus cùm longo tempore in Laura fuisset superstes, & admirabilis Sabæ rerum gestarum accuratam accepisset experientiam ijs quoquè, qui sunt eum secuti, multa narrauit: quorum plurima sita sunt in præsenti Sabæ vita. Cùm hi ergò ad Lauram accessissent, magnam ex ijs voluptatem accepit B. Sabas: & tunc paruam cellam ad borealem speluncæ partem, in qua ille priùs versabatur in exercitatione, quandò solus torrentem incolebat, eis tribuit, & eis paruũ reliquit oratorium, vt diebus Dominicis & sabbatis sua lingua consuetam peragerent glorificationem: ex quibus etiam auctum est in Laura genus Armeniorum. Cùm itaque Hieremias & qui cum ipso erant, ità ventitâssent ad Lauram, diuinus quoquè Episcopus & silentiarius Iohannes, eorum vestigia sequens, eodèm accedit, iam agens tricesimumoctauum annum ætatis: cuius angelicam in carne vitam, in suum tempus reseruat oratio: in præsentia autem immorabor in bonis beati Sabæ. Hæc enim de eo dicit insignis ille virtute Iohannes, qui fuit ipse quoquè vnus ex monachis Lauræ, quòd illi quidem magno esset studio, vt se in omnibus gereret sicut magnus Euthymius, & eius vteretur vita tanquàm exemplari aliquo.

Eccè quanti viri secuti sunt eius vitę institutũ.

Cap. 27. Quadragesimalibũ ieiuniorũ diuini dies.

Festũ S. Euthymij.

Cùm itaq; soleret Euthymius quartodecimo Ianuarij semper proficisci in vastam solitudinem, & illic versari in diuinis diebus ieiuniorum, nulli se videndum præbens, & neminem alloquens, hoc quoquè solebat B. Sabas facere consequenter, tempore solùm parùm mutato: quandoquidem ille quartodecimo, sicut diximus hic autem vicesimo die mensis secedebat. Nam post diuini Antonij memoriam, magni Euthymij diem festum vicesimo die mensis celebrans Sabas, sic se conferebat ad solitudinem, & illic morabatur vsque ad festum Palmarum, non secùs atquè ille, se purum conseruans ab omni humana congressione. Et sic quidem semper faciebat vnoquoque anno vertente. Cùm mortuum autem mare aliquandò obiret, & in eo paruam quandam vidisset insulam admodùm desertam & horridam, eius quidem statìm captus fuit amore: animum verò induxit, in ea perferre dies ieiuniorum.

Inuidia maligni dæmonis.

Inter eundum autem dęmonis inuidia cecidit in quandam fossam, quæ ex fornace cum igne emittebat caliginem: fuitque ei vultus & barba exusta, & multæ aliæ partes corporis, adeò vt cùm multis pòst diebus redijsset ad Lauram, signis tantùm suorum morũ & voce, ijsque valdè exiliter & obscurè, agnosceretur, eius forma omninò mutata, barbaque effecta rariore. Nam nec loqui quidem omninò poterat, donèc vi

quædam

quædam diuina eum visitans à superis, ei vires immisit aduersùs malos spiritus, infirmumque & languentem renouauit ac recreauit. Propter barbæ autem rarefactionem Deo quoquè Sabas egit gratias, vt qui modestię ei causam prębuerit, nè proptet barbæ densitatem sibi nimis placeret.

Porrò autem hoc quoquè de eo dictum est à beato Iohanne, quòd rursùs quidem vertisset annus: ille verò cùm assumpsisset vnum ex discipulis, cui nomen erat Agapetus, pro more exibat in solitudinem. Non multi itaque dies præterierant, & Agapetus quidem cùm se somno dedisset, supinus iacebat, confectus labore & inedia: Vigilans autem Sabas, & vacans orationi, videt quendam leonem iacenti discipulo adstantem, & occulti leonis imaginem quodammodò referentem, & deindè ipsum in orbem obeuntem, & omni ex parte odorantem. Ille verò cùm hoc vidisset, valdè suò timuit discipulo, & cor eius cœpit vehementer trepidare, & pro eo ardentem fudit precationem: & statim * fuit leo trophæum orationis, & se proripuit in fugam, discipulo nihil læso, nisi quòd cauda solùm sensim eius vultum percussit, & eum à somno excitauit. Atque ille quidem apertis oculis cùm vidisset leonem, calígans, confugit ad Sabam: Is autem primùm quidem eum metu liberat: deindè etiam admonet, nè tam facilè vincatur à somno & socordia, nè capiatur ab his feris, & multò magis ab ijs, quæ *sub* obtutum non cadunt. Cap. 28. * fugit. Oratione fugat leonē à discipulo S. Sabas.

Iam verò hoc quoquè rebus Sabæ addit præclarus Iohannes, quòd cùm de more esset iturus in vastam solitudinem, Agapeto pellem tradit ouillam, & panes siccos ad eius vsum. Nam ipse Sabas toto ieiuniorum tempore erat ieiunus, nihil omninò cibi attingens, nisi quòd sabbatis & diebus Dominicis diuina sumebat sacramẽta. Ineuntes autem viam, quæ ducit ad Iordanem, & eius eam partem, quæ vergit ad Septentrionem, inueniunt locum quendam præruptum & præcipitem, in cuius cacumine erat quædam spelunca aditu difficilis: ad quam cùm non sine maxima difficultate peruenissent, Deo vtiquè Sabam ad hanc latenter attrahente, inueniunt quendam monachum, qui vtebatur vita ab omni præparatione aliena, & planè anachoretica. erat verò is dignus habitus gratia perspiciendi. De more ergò factis precibus, cùm sermones cœpissent conferre, rogauit, inquit, Sabam anachoreta cum admiratione, etiam nomen adijciens: Vndenàm, dicens, motus, ô admirande Saba, aut quonam tibi locum indicante, ad nos venisti? Eccè enim iam Dei gratia hîc annos egi quadraginta, duobus solùm demptis, & cum nullo homine non modò sum locutus, sed ne vilum quidem adspexi: quod me quidem magna afficit admiratione, quonam modo ipse, aut vndè motus, huc véneris. Beatus autem Sabas excipiens, Deus, inquit, qui meum nomen tibi notum reddidit, is quoquè me in eam, quæ huc fert, viam, quomodò ipse scit, deduxit. Cùm hi ergò sermones inter eos essent habiti, & anachoretæ dixissent ea, quæ consueuerunt, egressi sunt. Cùm autem se satis longo tempore contulissent ad lustrandam solitudinem, reuertuntur vt visant anachoretam, & rursùs benedictionem ab illo consequantur. Ingressi itaque speluncam, vident eum genibus flexis iacentem ad Orientem. Existimantes verò eũ vacare solitæ orationi, diù expectauerunt. Cùm autem iam esset tempus vespertinum, & ipse adhuc humì iaceret, dicit beatum Sabam accedentem dixisse, Commenda nos Christo, pater. Cùm verò ne sic quidem respondisset, sed longum illud silentium in aliam adduxisset opinionem, accedens Sabas & tangens, inuenit eum iam expirâsse & excessisse. Conuersus itaque ad eum, qui sequebatur, discipulum: Adesdùm, inquit, ô fili, sancti componamus reliquias. Ad hoc enim fortasse nos Deus conuocauit. Hæc Sabas quidem dixit discipulo, & cùm iusta fecissent mortuo, & quæ de more cani solent cecinissent, & eum sanctè & honorificè composuissent, deposuerunt in quadam parte speluncæ, magnis lapidibus aditum obstruentes. Deindè illinc recesserunt, & pridiè Palmarum, vt solebant, ad Lauram sunt reuersi. Cap. 29. Videsancti viri admirãdam inediã. Anachoreta 38. annis nullum vidit hominẽ. Eum vitã sanctũ Sabas ritu Ecclesiastico sepelit.

Sed hæc quidem sunt, quæ à beato Saba facta esse in solitudine, tradidit hic præclarus Iohannes. Eodem autem anno, in quo & aucta est Laura, & diuinum illud templum fuit consecratum, & Sabę fama manabat in omnẽ partem: accidit vt ex parentibus, qui, vt priùs à me dictum fuit, erant Alexandriæ, pater quidem è vita præclarè excederet in insigni numero Isaurorum: mater verò Sophia cùm ante oculos vidisset mortem mariti, & alioquì eam valdè traheret fama filij, venditis facultatibus, continuò venerit ad filium, magnam vim auri afferens. Quæ quidem cùm eum lubenter adspexisset, & lubentissimè apud eum diuersata esset, ei persuadet filius, vt omnibus Cap. 30.

quæ

quæ sunt mundi renunciet,& velutì magnã & filio dignam, quòd illum in mundum produxerit,ab eo accipiat mercedem,nempe ab hoc mundo separationem. Deindè paulopòst mater quoquè decedit in filij suauissimis manibus,iam prouecta ætate, & vitæ ex Deo agendæ institutionem studiosè & acriter persequens. Sed eam quidem sepelit sanctus Sabas,& in communi omnium matre condit venerabiliter: illius autem pecunias omnes Deo consecrat,eas opportunè & vt par erat expendens. Lauræ enim hortos & habitacula ac diuersoria per eas comparat. Quorum alterum quidem construxit apud Hiericho,alterum verò apud ipsam Lauram ædificauit ex ipsis fundamentis: vt illud quidem viatores, hoc autem monachos reficeret & recrearet.

Mater eius decedit.

Cap.31. Operæprecium est autem, ne illud quidẽ prætermittere, quod accidit in ædificando illo in Laura diuersorio. Vnum enim ex monachis miserat Hiericho Sabas admirabilis,vt illinc quandam exportaret materiam Lauræ iumentis. Ille verò feruente Sole torrefactus, laborabat siti vehementissima, & iacebat in via iam deficiens. est enim via admodùm deserta, & planè aquæ expers. Cùm tandèm autem illi venisset in mentẽ beatus Sabas, diuinas illius preces tanquàm aliquod sitis medicamentum implorabat: & statìm, qui in columna nubis deduxit Israëlem, ei quoquè expandit nubem aquam parturientem,& eum quodammodò tegentem, & instàr roris refrigerantem,& ei vires addentem. Sicque desupèr nubem habens sequentem, venit in Lauram. Sed hoc quidem vel ab absente Saba factum est miraculum: persequamur autem,quam cœpimus,narrationem.

Exod.13. Miraculum haud vulgare.

Cap.32. Cùm solitus esset magnus Sabas ijs, qui à viris bonis desiderantur, diebus ieiuniorum peregrinari,sicut diximus,venit ei aliquandò in mentem collem quoquè habitare,qui dicitur Castellium: qui quidem distat à Laura viginti stadijs: ad eum autem hominibus propemodùm nullus patet aditus,tam propter multitudinẽ dæmonum, qui eum incolunt,quàm propterea,quòd sit locus valdè asper & agrestis. Cùm in eo itaque colle fuisset,& Crucis oleum tanquàm terrorem aliquem inexpugnabilem in omnem partem diffudisset, & altissimum esse suum statuisset refugium, collem habitauit toto vertente tempore ieiuniorum. Sed primùm quidem graue bellum quotidiè in eum excitabatur,& tam vehementer eum aggrediebantur dæmones, & tanta in eum mouebatur tempestas, vt continentibus malis propemodùm fractus & defessus esset exercitator, & iam considerares, quomodò è colle excederet. Sed qui olìm magno apparuit Antonio,ipse quoquè Sabæ nunc appárens,& eum bono iussit esse animo, & aduersùs malignam illam cateruam tantum ei dedit audaciæ, vt nec possent quidem illum ampliùs videre orantem: sed hoc satìs esset ad eos fugandos,si se ille solummodò conuerteret ad orationem,& hymnos ad Deum lingua sua attingeret. Hinc factum est,vt iusto Sabæ cor esset hilare, & tranquillitate impleretur animus.

Dæmonum improbitas.

Mira vis precum S. Sabæ.

Cap.33. Itaq; circa finẽ ieiuniorum cùm vir diuinus noctù aliquandò vacaret orationi, rursùs illuc aduentat maligna illa caterua,vltimã afferens tentationem. Et repentè quidem strepitus faciebant,& terrores intentabant: & partìm quidem in serpentum & ferarum,partìm autem in coruorũ figuram mutabantur,& sic conturbare sanctum, & ei terrorem incutere conabantur. Cùm is autẽ fortiter & constanter perseueraret in oratione,neq; illi qui cquã omninò possent efficere, tunc vel inuiti se fatentur esse victos: & (ô violentiam) humana vt poterant voce exclamantes, deindè hæc quoquè vociferantes: Quid, dicebant,ó Saba,non sufficit tibi torrens? Non satìs est tibi spelunca,& petra,& alia solitudo,quam objisti & reddidisti habitabilem? sed nunc quoquè ascendisti nostros fines,& ex ijs quæ sunt nobis propria, nos contendis expellere? Eccè & monte,& tuis tibi moribus cedimus,cùm talem, vt videmus, adiutorem habeas,nempe Deum. Vbì hæc cum magno eiulatu inuerecunda illa & impudens visio, & alia eiusmodi deincèps dixisset, & quodammodò suam cladem deplorásset & calamitatem,cum magno tumultu circa mediam noctem è monte exierunt, coruis similes, & absonum & grauem quendam strepitum edentes. Hoc ipsos quoquè obstupefecit pastores, qui pascebant greges circuncircà in montibus: sic, vt ego quidem existimo, diuina dispensante gratia,nè sine teste essent, quæ sunt huiusmodi. Nam cùm ij sensissent strepitum coruorum, & illorum clamores, & repleti essent timore,manè congregantur ad collem, vt scirent quænam essent ea, quæ facta fuerant: trepidique & timore affecti Sabam conuenientes, ei renunciant omnia qua

Dæmones se ab illo victos fatẽtur

Vident dæmones in forma coruorum pastores ouiũ.

quæ noctù viderant & audierant. Ille autem cùm eos vidisset tanto metu affectos, & adeò perturbatos, illam ab eis expulit timiditatem & animi anxietatem, & eorum, qui conciderat, animum recreauit. Deindè cùm eos iussisset esse bono animo, eisque benedixisset, & pro eis essет precatus, eos dimisit in pace.

Cùm iam autem præterijsset tempus ieiuniorum, reuertitur quidem diuinus Sabas in Lauram, vt solebat: Cùm præclarum verò Paschatis festum præclarè in ea celebrâsset, quibusdam secum assumptis fratribus, venit in Castellium, collemque repurgauit, & quæ erat in eo materia, vsus est ad cellas ædificandas. Interim autem dum cum fratribus intentus erat operi, inuenitur domus cuiusdam in mundo splendidi, expulcherrimo lapide constructa, tecto excelsa, magnitudine ampla, ornata copiosis gratijs & elegantijs. Cùm eam ergò inuenisset diuinus Sabas, & ipse quoquè eam reddidisset elegantiorem, ex ea diuinum templum effecit. Hinc arbitratus fore, vt res ei succederet ex Dei voluntate, statuit plura ædificare habitacula, & locum redigere in cœnobium. Cùm is autem sic cum suis laboraret in ijs ædificandis habitaculis, eorum verò quæ sunt necessaria, nullam curam gereret, & quorum est hominibus vsus ineuitabilis, Deus cui gratum erat locum ædificari, & cuius est præceptum, vt è solicitissimus quid comedamus & quid bibamus: qui est vel ipsa matre nostrî amantior, & maiorem nostrî curam gerit, quàm ipse pater: ipse viro longè optimo Marciano, etiam ad id ferentem, immittit visionem, qui ipse quoquè præerat ijs, quæ sunt in * Betheleem cœnobijs, & rursùs curam gerebat eorum, quæ erant vbiquè, cœnobiorum.

Cap. 34. Paschatis præclarum festum.

Matt. 6.

Videt ergò is noctù velutì angelicam & alienam formam, quæ suauissimum & pulcherrimum emittebat splendorem. Videbatur autem hæc quoquè ei dicere: Tu quidem, ô Marciane, sine molestia & labore pernoctas, vt qui nullo indigeas ex ijs, quæ ad corpus conferunt: Dei verò seruo Sabæ, qui propter multam in Deum charitatem in Castellio cum fratribus multos labores sustinet, rerum necessariarum magna est inopia, nec est vllus, qui sit vel paucis eos impertiturus ex ijs, quæ ad vsum pertinent. Eum ergò imperti ijs quæ habes, nihil omninò differens, nè adhuc maiore premantur indigentia. Et hæc quidem visio: Marcianus autem protinùs nihil cunctatus, mittit ad Sabam multa necessaria, ijs quæ monasterio seruiebant, iumentis vtens ad ea exportanda. Ille verò, cùm ea quæ missa fuerant accepisset, & quænam missionis esset causa, didicisset, hoc quoquè duxit esse signum, quòd ædificationi & habitationi loci Deus faueret: & simul quidem vehementiùs Domino egit gratias, & cœnobij ædificationem vrsit vehementiùs. Deindè postquàm fuit finitum, in monasterio collocat multitudinem electorum monachorum, Paulum quendam, qui anachoreta fuerat longo tempore, cum Theodoro discipulo præficiens eorum administrationi. Sed cùm Paulus paulopòst è vita excessisset, Theodorus suscipit omnem rerum administrationem, & fratrem Sergium, & Paulum auunculum cooptat in monasterium, qui & ipsi Castellio posteà præfuerunt: eisque commissus fuit pontificatus Ailæ & Amathuntis.

Cap. 35. Visio Marciani cuiusdam.

Congregat multitudinem monachorum in recèns extructo suo cœnobio S. Sabas.

Atq; Sabæ quidem magnæ erat curę, vt, quos esset plantaturus in cœnobio Castellij, & prouectæ essent ætatis, & monasticam viuendi formâ accuratè tenerēt. Nulli autem ex mundanis, & ijs, qui recèns aduenerant, concedebat habitare in Castellio: sed paruo cœnobio ad Lauræ borealem partem extructo, cùm ei præfecisset viros industrios & sobrios, & quorū fidei credi possent fratrum animę, hoc habitandum tribuit ijs, qui è mundo recèns ventitabant, donèc ipsum Psalterium didicissent, & se exercuissent in alia monachorum vitæ institutione. Dicebat enim oportere monachum, qui degit in cella, esse studiosum, discernendi potestate præditum, sobrium, moderatum, temperantem, aptum ad docendum: non autem indigentem doctrina aliorum, qui posset & sua membra refrenare, & mentem tutò custodire. De eo enim dicebat dictum fuisse à Dauide: Dominus habitare facit vnius moris in domo. Cùm autem vidisset hic diuinus pater, eum qui renunciauerat, & regulam monasticæ institutionis accuratè didicisse, & mentem suam rectè posse custodire, & aduersùs contrarias depugnare cogitationes, & è mente sua expulisse omnem rerum mundanarum memoriam, ei præbebat cellam in Laura, si corpus haberet infirmū & imbecillum. Si verò esset fortis & robustus, ei iubebat cellā ædificare, hoc dicens & asserens, quòd si quis in eo loco cellam ædificaret, aut superędificaret, is templum Dei esset ædificaturus, illiqúe & ipsi par futura esset merces. Nulli autem imberbi omninò licebat

Cap. 36. Monachus solitarius qualis esse debeat.

Psal. 67.

licebat Lauram ingredi, propter eas quæ ex maligno oriebantur offensiones, sicut iam antè declarauimus. Dicebat enim diuinus Sabas, hoc ab initio traditum fuisse à * parentibus: & propter illud ipsum, parem modum ab eo esse seruatum: Quoniam quandò, inquit, véni ipse ad magnum Euthymium adhuc imberbis, volens in Laura habitare, non fui admissus, sed missus fui ad beatum Theoctistum. Dicebat enim esse valdè periculosum, adolescentes & pueros simul habitare cum viris solitarijs.

for.* patribus

Periculosum est adolescentes & pueros habitare cum solitarijs.

Cap. 37.

Eandem ergò formam seruans diuinus quoquè Sabas, si quē ex ijs, qui mundo renunciabant, videret eiusmodi, cui scilicet facies nondùm esset tecta pilis, eum mittebat ad illum, qui mihi dictus est superiùs Theodosius: qui quidē iam recesserat ab ecclesia, quæ dicta est Cathismatis, & in parte Laurę, quæ vergit ad Occidentem, constituerat monasterium, quod vitæ communiter degendæ conueniebat, distans à Laura trigintaquinq; stadijs: qui eos, qui mittebantur, lubenter admodùm excipiens, omnibus modis studebat eorum curam gerere, ei qui miserat, gratificans. erant enim magno inter se amore coniuncti diuinus Sabas & hic beatus Theodosius: & vterque alterius voluntatem præferebat voluntati suæ, immò verò voluntatem alterius putabat esse suam: cùm Christi amor sic eos coniunxisset, & vt idem sentirent, eis persuasisset. Hoc autem erat omnium sermone celebratum, & aliud par Apostolicum ab Hierosolymitanis iudicabantur atque nominabantur. Eis ab Archiepiscopo, à Salustio, inquam, qui erat in Christo consummandus, mandata fuit præfectura vniuersi cœtûs monachorum, non quòd ipsi eam rem concupijssent, sed potiùs electi fuissent à monachis, & præmium virtutis eam accepissent præfecturam. Quonam modo autem ad hanc administrationem peruenerint, dicam paucis.

Theodosius S. Sabæ maxima charitate coniunctus.

Cap. 38.

Cùm Elpidius & Elias, successores magni Pasarionis, è vita excessissent, consequenter ad Lazarum transit administratio. Sic etiam ad Gerontium. Qui cùm decessisset, Anastasio cura fratrum cōmittitur. Cùm ij ergò, Lazarus, inquam, & Anastasius, præessent administrationi, res monachorū erant admodùm turbulentæ, & maximis agitabātur fluctibus. Cùm hi ergò, quos diximus, Lazarus, inquam, & Anastasius, monasticę perfectionis paruam aut nullam curam gererent, ad quasdam autem mundanas curas & pecuniæ * euolumenta tota mente & anima conuersi essent, maximè cùm Anastasius tunc post Zenonem suscepisset imperiū, & schismata cum summa impudentia & licentia loquerentur aduersùs Ecclesiam: Cùm tunc ergò diuinus Salustius (erat autem is Patriarcha Hierosolymitanus) statuisset liberare fratres ab illa tempestate, primùm quidem constituit, vt qui iam à me dictus est, Marcianus eis præesset, & eorum susciperet rectionem. Cùm autem intercessisset aliquantum temporis, ægrotabat quidem diuinus Salustius, & corpore erat malè affectus: ad eum verò conueniunt omnes, qui erant in solitudine: ipse autem communi suffragio eorum, qui simul conuenerant, statuit vt monasterijs, quæ erant circa sanctam ciuitatem, prę̄essent Sabas & Theodosius, ij quos præsens vobis ostendit narratio. Ab illo ergò tempore Theodosius quidem ijs, qui communiter viuebant: Sabas autem ijs, qui cum nemine congrediebantur, & erant omninò separati, præerant.

Salustius patriarcha Hierosolymitan⁹ qd præstiterit monachis.

Cap. 39.

Postquàm autem Salustius migrauit ex hac vita, Elias quidē, cuius sæpè memini in vita magni Euthymij in sedem illius euehitur. Statim verò omni studio contendit, vt circa se congreget bonos monachos sanctæ resurrectionis, circa turrim Dauid dispersos in aliquibus cellis. Monasterium quidem certè construit apud Episcopatum, & cellas ædificat ad illos excipiendos, & vnicuiq; eorum, qui conueniebant, abundè suppeditat ea, quę erant necessaria. Cùm hi ergò omnes monachi illic congregarentur, diuinissimus Sabas rursùs emens multas cellas, in quibus illi priùs habitabant, adiecit eas ad illos hospitio excipiendos, qui veniebant ad Lauram erant enim ei proximę. Cùm in his autem occupatus esset Sabas, & alias quidem haberet, alias verò esset habiturus, in eo fit quoddam miraculum, magnum quidem, & quod est consentaneum esse incredibile, & admirabile quidem & contra opinionem, sed ab eius virtute minimè alienum. Nam emerat quidem, vt diximus, multas cellas: volebat autē alias quoquè emere, quæ erant etiam propinquæ Lauræ, & suo instituto vtiles: sed auri indigentia obstabat voluntati: & cùm earum acquirendarum ardentissimo teneretur desiderio, non habebat tamen manum, quæ ei opem ferret. Nihil enim ei reliquum fuerat, nisì dimidium numismatis. Sed ille, vt qui Dei sciret copias sapientiamque, & ad omnia fortitudinem, & illi permisisset vniuersum, id quod tunc habebat cellarum dominis dedit tanquàm arrham, pactus quòd nisì die sequenti solueret reliquum, id etiam

Elias Episcopus Hierosolymæ.

Magna Sabæ fiducia in Deum.

etiam perderet, quod soluerat. Atque ille quidem cùm sic conuenisset cum monachis, solùm ad illam intuebatur dexteram, quæ non potest * examinari. Venit autem manè quidam hospes omninò ignotus: & cùm nihil dixisset, aut ab eo rursùs audiuisset, dat ei centum & septuaginta aureos. Quos cùm dedisset, continuò recessit, nec quo nomine quidem vocaretur, ei significans. Cùm verò statìm coniecisset Sabas, vndenàm & quàm prompta fuisset eorum quæ data erant, suppeditatio, & eam à Deo esse profectam apertè cognouisset, protinùs & precium soluit cellarum, & alteram domum ædificauit ad excipiendos monachos, qui veniebant peregrè. Quinetiam Castellio duo prætereà acquisiuit habitacula, vnum quidem in sancta ciuitate, non multùm distans à turre Dauid: alterum autem in Hiericho.

* forsan examiniri

Obserua rē admirandā.

Acrem itaque eius in his rebus zelū adhuc magìs amplificans Dominus è superis, duos quosdam secundùm carnem fratres, genere Isauros, nomine Theodúlum & Gelasium, qui ipsi quoquè erant iuuenes, sicut ille Beseleel & Eliab, architectos noui tabernaculi, mittit ad nouum hunc Mosem. Quibus ille vtens opificibus ædificiorum, adstruxit quidem quæcunque in Laura adhuc deerant: construxit verò circa eam quoquè monasteria. Deindè ædificat etiam domum ad panem faciendum. Fabricatur etiam nosocomium, & aquarum quoquè receptacula construit propter torrentem. Quoniam autem neque quod ei priùs apparuerat à Deo conditum templum, synaxi fratrum sufficiebat: & rursùs multitudo Armeniorum, oratorij exuperabat magnitudinem, alteram ædem excitat diuinus Sabas ab ipsis fundamentis, quæ ornatu & magnitudine nulla erat altera inferior: eamque Deo consecrat. quæ quidem cùm ab Elia, qui tunc Ecclesiæ præerat, de more fuisset dedicata, illas quidem sacras fratrum synaxes illic iubet deincèps peragi: Armeniorum autem multitudinem transfert in illud diuinum templum, adeò vt Christianis quidem consueta glorificatio, & ipsa Euangelij lectio, quæ fit ijs qui sunt præsentes, proprio eorum sermone impleretur: simul verò cum alijs diuina sumerent sacramenta, & fieret omnibus communis eorum participatio. Quoniam autem quidam, sequentes inanem vocem Petri cognomine Fullonis, (qui eadem sentiens, quæ Eutyches, cùm Antiochenam sedem impiè inuasisset, sæpè fuit expulsus à sacris vestibulis) angelico ter sancti hymno inserebant, Qui propter nos fuit crucifixus, diuinus Sabas adulterinam hanc tollens nouitatem, aliam quidem sacrorum hymnorum consequentiam, (quandoquidem sciebat eam rectè prosequi Armenios) permisit eis solita voce canere: solum verò hymnum trisagium sanxit canere lingua Græca. hoc quoquè prætereà præcipiens, vt die quidem sabbati in templo spelunceæ, diebus autem Dominicis fierent synaxes in templo Deiparæ: in alijs autem ecclesijs, & Dominicis & insignioribus festis magìs solennibus, à vespera vsque ad manè producerent vigilias.

Cap. 40.

Exod. 31.

Multa ædificat S. Sabas in vsus monachorum.

Petrus Fullonis sectator Eutychetis.

Vigiliæ in festis solennibus.

Cùm sic ergò se gereret Sabas, & Lauram & Castellium quotidiè augeret ædificijs, & fratrum accessionibus, ij qui fuerant priùs eius discipuli, deindè, vt iam antè diximus, calumniatores, non ferentes Lauram videre sic florentem: sed etiam adhuc maiore inuidia flagrantes, & cum alijs fratribus conspirantes, & mala synagoga effecti circiter quadraginta, dolos aduersùs sanctum consuëbant, & ei omnibus modis parabant insidias. Hæc autem cùm cognouisset ille mitis ac mansuetus, & eius qui verè est pacis author & legislator germanus discipulus, quod priùs in diuinis, hoc in hac re quoquè facit: & nè esset fratribus causa offensionis, non solùm despicit cibum, vt vult Apostolus, sed etiam ab illa ipsa Laura recedit. Didicerat enim Sabas pugnare quidem cum dæmonibus: hominibus autem facilè cedere. Hoc verò faciebat, tum improbos quidem pudore afficiens lenitatis suæ exuperantia: tum autem illo discessu inuidiam consumens & tabefaciens: ostendensque nullam rem propriam esse ei curæ: sed Dei causa omnem laborem suscipere, & fratrum vtilitatis. Hac de causa facilè quidem recedit, & venit ad partes Scythopolis: manet verò in quodam loco, qui erat quidem desertus, vocabatur autem fluuius Gadarorum.

Cap. 41.

1. Cor. 8.

S. Sabas cedit quorundam fratrū inuidentiæ.

Deus autē, cuius causa hæc Sabæ acciderant, Sabam non habuit despicatui: & ipse quidem subit speluncam quandam, sitam proptèr flumen: in ea autem habitabat leo insigni magnitudine. Cùm in ea ergò versaretur, & post preces se sopori parùm dedisset, ad eum media nocte accedit fera illa terribilis: & cùm eum sensìm veste apprehendisset, eum foràs trahebat, & quodammodò iubebat eum exire è spelunca. Ille ergò excitatus, & illius conspectu minimè conturbatus, nocturnos hymnos protinùs est aggressus. Leo verò (ô magnam in Saba operationem spiritûs) statìm extrà

Cap. 42.

Habitat in spelunca.

Nota Lector.

recedens, dum preces fierent, expectabat. Peractis autem precibus, ille quidem humi sedens, vbi solebat leo decumbere, paululùm requieuit. Is autem aduenies, eum trahebat similiter, & tentabat eum è spelunca expellere. Quid deindè consequitur? Non ampliùs obscurè gratia cum Saba versabatur, sed apertè ostendebatur: quomodò olim Abrahæ, eum quauis calamitate reddens superiorem, regibusque & tyrannis ipsis insigniorem, etsi esset erro, & hospes, & nullam haberet ciuitatem. Sic in hoc quoquè loco Sabam, non solùm dæmonibus, vt vobis sæpè ostendit oratio, sed etiam belluæ maximè horrendæ, venerabilem reddidit & terribilem. Nam cùm leo sic eum contenderet expellere, & vehementer instaret, & Sabam vi traheret, ille labris sensìm apertis, O fera, inquit, hæc quidem spelunca ambobus, si velis, sufficit ad habitandum. Tibi verò si hoc non videtur, at tu mihi potiùs cede spelunca. ego enim Dei manu sum formatus, & eius sum honoratus imagine. Hæc admodùm leniter & placidè dixit Sabas, & fera perindè ac sermonem reuerita, statim abijt, Sabæ cedens spelunca & cubili.

Gen. 13. 14. 20. & 21.

Vide vt se gerat erga ferã bestiã.

Cap. 43.

Cùm is ergò illic versaretur, multi ex finitimis ad eum ventitabant, & maximè quicunque habitabant Scythopolim & Gadara. eos enim vndiquè vocabat illius fama, non secùs atquè clara tuba, virum veluti præconio prædicans. Quo quidem in loco quidam ex Scythopolitanis genere clarus, iuuenis ætate, nomine Basilius, à Deo motus ad ea quæ sunt honesta, cùm humana omnia iussisset valere, ad ipsum accedit & Deum. Et ille quidem versabatur cum Saba, & apud ipsum viuebat, & eo vtebatur præceptore. Quidam autem latrones, pecunijs abundare arbitrati Basilium, circa mediam noctem spe pleni ad eos accesserunt. Postquàm verò nihil inuenissent eorum quæ sperârant, recesserunt, & pro alio lucro sibi parârunt animę vtilitatem. Nam cùm vidissent vitam adeò tenuem & frugalem, & cui deerant etiam quæ sunt necessaria, obstupuerunt, & magni Sabæ copias sunt admirati: quæ in eo erant, quòd nihil possideret. Suum itaque facinus animo versantes, & nè aliquo graui malo à Deo afficerentur dubitantes, recesserunt, audacis sui cœpti magna ducti pœnitentia. Tale etiam aliquid, quod contigerat, iniecit eorum animis maiorem eius, quod bonum & honestum est, æmulationem. Cùm enim iam essent in medio itinere, in eos incidunt leones ingenti magnitudine, & visu terribiles. Quorum adspectu timore perterriti, & vitæ bonam spem non habentes ampliùs, vnam solam prospexère salutem, si ad Sabam & illius orationis virtutem confugissent. Res enim sapiens est anima ad videndum, quod est conducibile, cùm ceciderit in necessitatem. Bestias ergò per illum adiurârunt, dicentes: Per preces monachi Sabæ, via nobis cedite. & statim leones, tanquàm graui aliqua plaga, percussi nomine Sabæ, in pedes se coniecerunt. Latrones autem insigni miraculo obstupefacti, & vt qui persuasum haberent Sabam multùm posse apud Deum, ad ipsum reuertuntur. Vide verò, quàm ex metu acceperunt vtilitatem, & ineffabilis Dei prouidentiæ bonitatem & sapientiam. Ipsi enim statim seipsos accusant, & per se ea annunciant, quæ eis in via contigerant: & cùm Deo promisissent, eiusmodi furtis & latrocinijs se non esse ampliùs implicandos, abeunt ad Sabam, quòd à bestijs non essent læsi, hanc ei velutì referentes gratiam, nempe suam in melius mutationem. Decætero enim latrones non fuerunt ampliùs latrones: sed dimissa omni iniusta & iniqua actione, operam dabant agriculturæ, & occupati erant in terræ laboribus.

Basilij adolescens nobilis fit monachus.

Opes S. Sabæ.

Res mira profectò.

Latrões recipiũt se ad bonam frugem.

Cap. 44.

Cùm hoc autem miraculum ad multorum aures breui peruenisset, & omnes ad eum conuocaret, vexatus ille multitudine eorum, qui confluebant, desiderabat rursùs priorem quietem & silentium. Cùm Deo ergò commendâsset fratres, qui illic erant congregati, & eis tradidisset cellam, quam nupèr construxerat, facilè tanquàm passer aliquis, vt cum diuino psalmo dicam, transmigrat, & ad desideratum reuertitur silentium. Cùm illi autem aliquot pòst annis ex hac vita migrâssent, Eumathius quidam genere Isaurus, cùm cellam accepisset ex successione, fecit cœnobium, & in eo collegit monachorum multitudinem: quorum vnus est etiam Tarasius, cui post Eumathium fuit commissa præfectura, vir qui fuit ipse quoquè genere Isaurus, moribus verò laudabilis, & virtute insignis. Sabas autem cùm longo pòst tempore reuertisset ad Lauram, existimabat se inuenturum quidem esse eos, qui priùs erant seditiosi ex fratribus, ira remissiore, vtpotè quòd tempus, quod intercesserat, inuidiæ vigorem multùm tabefecisset, & cum eius è Laura peregrinatione vnà quoquè eorum de ipso abiret cogitatio. Hoc autem non ità habebat. magìs enim vigebat & amplificatus erat

Psal. 10.

erat perturbatio, & erat acrior inuidia. Hoc verò hinc fuit manifestum. Non enim ipsi soli aduersùs sanctum parturiebant iniquitatem: sed cùm alijs quoquè viginti persuasissent, & eo quod est sub labris veneno eos impertijssent, tota die bellicam aciem aduersùs eum instruebant. Quid ergò ille ad hæc? Dolebat quidem, videns fratrum procedere interitum: & eius grauiter scindebantur viscera: eorum, qui surrepti fuerant, prolapsionem perindè deplorabat, atquè suorum membrorum amputationem. Deindè etiam hunc à ratione alienum volens motum eorum sustinere, opponebat iræ illorum lenitatem, odio dilectionem, rerum malarum meditationi benignitatem: vt reueriti eius mansuetudinem, ducerentur pœnitentia, & suam salutem lucrifacerent. Inuidia quorundã recrudescit aduersùs S. Sabam.

Cùm autem, vt est in prouerbio, conaretur lauare Aethiopem, & efficere vt cancer rectus ingrediatur, (nihil enim difficiliùs dedisci potest, quàm improbitas) & videret eos vitio effici magis viriles, & nulli rei magis fidere, quàm impudentiæ, &, vt dicit admirabilis Esaias, spem posuisse mendacium, & sperâsse fore vt eo protegerentur: quoniam non poterat eis aliter mederi, rursùs recedit ad partes Nicopolis: & diuertit ad quandam arborem, quæ fert siliquas, alimento quidem vtens illiùs fructu, tegumento verò ramis. Sed Deus, propter quem hæc rursùs sustinere æquum censebat Sabas, tunc quoquè rem suæ curationis sapienter contexit Sabæ, & quæ viro bono & virtutis amanti mercedem conciliauit. Nam cùm hoc curâsset, vt veniret ad cognitionem domini agri, (erat autem is quoquè, vt est consentaneum, amicus virtutis) efficit vt is mox ad eum accederet, & tum in cæteris eius curam gereret, ac ei prouideret, tum cellam quoquè ei excitaret: quæ posteà, Deo opem ferente, constructa fuit cœnobium. Sed cùm Sabas quidem in eo loco sic degeret, scelesti illi homunculi, & maligni scilicet figmenta, illi, inquam, seditiosi & Iudæ planè discipuli, tempus sibi dari opportunum ad illum calumniandum, arbitrati propter longam illam viri peregrinationem: cùm de ipso talem in Laura famam confinxissent, Abbas noster, dicentes, obiens solitudines, captus fuit à fera: & sic induxissent eos, qui erant minùs præditi ratione, & accessissent ad Patriarcham, etiam vbinàm grauis hic casus accidisset falsò adijciunt. In solitudine enim, aiebant, mortui maris fuit deuoratus à leone. Hoc verò sic dicebant, vt quod ab eis fictum erat, videretur probabilius. Deindè etiam quærebant aliquem, qui esset eis præfuturus. Ille autem, qui nihil temerè & inconsideratè neque dicere didicerat, neque alios audire: & alioquì Sabæ vita qualis esset à puero, non ignorabat, & quod dictum fuerat mentis iudicio permittebat: Sed non possum, inquit, ego facilè credere, quod dictum est. Scio enim, quòd cùm sit Deus iustus, & iustitiam diligat, vt dicit diuinus Dauid, non sic dimisit seruum suum deuorari à bestijs. Abite ergò vos potiùs ad illum quærendum: aut si vobis videtur, expectate aliquantulum temporis, donèc Deus nobis de eo aperiat. Cùm illi ergò sic à scopo excidissent, & vacuis manibus reuertissent, quieuerunt in præsentia. Cap. 45. Esa. 28. Vide cibi & vestitûs auſteritatem. Aemuli eiꝰ fingũt eum deuoratũ à fera. Psal. 10.

Cùm autè aduenisset dies festus dedicationis, venit quidem, vt solebat, diuinus Sabas in sanctam ciuitatem cum quibusdam alijs fratribus monasterij, quod ab eo constitutũ fuerat Nicopoli. Cùm verò eum vidisset Episcopus, & quòd eum præter spem vidisset, fuisset gaudio repletus, & de illo longo & insperato reditu esset cum eo locutus, eum deindè accepit seorsùm, & rogauit vt ad suam rursùs rediret Lauram, & non sic rectore destitutam eam derelinqueret. Eo autem rogante vt ignosceret, (neque enim se posse tam multorum virorum curam gerere) ille non cessabat instare & obsecrare. Cùm verò videret Sabam magis resistere, & nequaquàm cedere, ille hæc ægrè ferens, & nonnihil etiam ex suo commotus officio: Sed si non, inquit, audiueris hanc meam petitionem, non venies mihi ampliùs in conspectum. Non possum enim ferre, alios frui tuis laboribus. Cùm sic autem dixisset Patriarcha, pollicitus quidem est se iussui illius esse cessurum: nè verò in negocia & turbas se rursùs conijceret, malam seditiosorum mentem cogitur aperire. Patriarcha autem protinùs excitatus ad ei ferendum auxilium, hæc scribit monachis Lauræ: Vos, qui estis fratres in Christo, scire volo, patrem nostrum, non vt à vobis auditum fuerat, fuisse à bestijs consumptum: sed eum adhuc viuere, & esse superstitem, & ad nos venisse ad festum. Ego verò eum detinui, non æquum esse censens, vt ipse Lauram relinquat, quam suis construxit laboribus. Prompto ergò & alacri animo vos eum eo, quo par est, honore suscipite, & ei omnibus modis cedite. Sin autem sunt aliqui apud vos arrogan- Cap. 46. Festum dedicationis Ecclesiæ. Literæ Episcopi Hierosol. ad fratres Laurę.

arrogantes, contumacesque & superbi, & se ei nolentes submittere, hos eos iubemus quamprimùm à Laura recedere. Neque enim est permittendum, eum, locum suum non recipere.

Cap. 47. Acceptis itaque literis, diuinus Sabas descendit ad Lauram, cùm quendam constituisset Seuerum, vt præesset monasterio Nicopolis: cui, cùm post aliquot annos fuisset consummatus, successit Dominus, & illi rursùs Sabaron, qui ad mea vsque tempora fuit perpetuò Præfectus huius monasterij, cùm iam ad profundissimam peruenisset senectutem. Cùm venisset autem ad Lauram beatus Sabas, & omnibus audientibus lectæ essent literæ in ecclesia, illi qui nihil non audebant, vbi quæ lecta fuerant, audiuissent, suo impetu incitati, & occulto eorum præfecto egregiè parentes, alij quidem secures, alij verò dolabras & ligones sumentes in manus, & ad eam, quæ à Saba ædificata fuerat, turrem cum ira ascendentes, eam euertunt ab ipsis fundamentis, nihilo tolerabiliùs affecti, quàm dæmones. Et alij quidem ligna & lapides iaciebant in torrentem: alij verò monachorum indumenta, & quicquid aliud habebant, rapientes, sic egressi sunt è Laura: & ad Sucæ Lauram protinùs venientes, rogabant vt in eorum numerum referrentur. Sed Lauræ præfectus Aquilinus, vir diuinus, cùm non esset ignarus eorum, quæ ipsi fecerant, ne passus quidem est, vt qui erant tam improbi, Lauræ hospitio omninò exciperentur. Cùm itaque ad Thecoum, qui dicitur, torrentem perueniissent, & quasdam cellas propter eum inueniissent, quæ olim factæ fuerant ab ijs, qui desciuerant, & se ab alijs separauerant, & alias quidem instruxissent, alias verò ædificâssent ipsi à fundamentis, in eis habitabant, eas nouam Lauram nominantes.

Homines importuni euertũt turrim S. Sabæ.

Cap. 48. Cùm illi quidem sic è Laura excessissent, alij fratres tanquàm frumentum, ablatis zizanijs, fuerunt fructus Deo vtilissimus & purissimus. Cùm interim autem effluxisset aliquantum temporis, quoniam huic amanti patri viscera non quiescebant, sed de ijs, qui se ab illo abruperant, grauem dolorem conceperat, &, vt Apostolicè dicam, corde vrebatur, postquàm resciuisset vbinàm degerent, & Lauræ & Castellij iumenta multis onerâsset rebus necessarijs, abit ad ipsos: partim quidem volens sedare eorum maleuolentiam, partim autem volens succurrere egentibus. Erille quidem sic. Nonnulli verò ex ijs, & maximè ij, quos acrior inuaserat inuidia, cùm eum procùl adspexissent venientem, sic sensim inter se susurrabant, Videte, dicêtes, quòd ne hîc quidem malum effugimus: sed rursùs ad nos venit ille Strabo: & quæcunq; eis alia subijciebat inuidia. Sed cùm ab ijs non fuisset illius retardatus cursus, ad eos venit, & placidis eos adspexit oculis, & eos impertijt rebus necessarijs. Cùm autem vidisset eos magna vndiquè premi inopia, quòd neque haberent qui eorum curam gereret, neque eis diuinum esset templum ad orandum: sed in propheticam ædem, quæ est Thecois, singulis ascenderent Dominicis, participaturi diuina sacramenta: & eos deindè inter se decertare, implerique tumultu & perturbatione, quòd essent sine duce, & nulli parérent pastori & Præfecto, refert omnia ad Patriarcham, & vehementer rogat, vt eos congreget & conciliet, & eis omnia præbeat, quibus indigent. Ille verò datis Sabæ septuaginta aureis, ei concedit dominium & res monachorum.

2. Cor. 11. Insignis charitas Sabæ erga æmulos suos.

Cap. 49. Is autem cùm rerum, quæ illic erant, sic factus esset dominus, primùm quidem eis prouidet res necessarias, vt nihil eis deficeret, sed omnia eis suppeterent. Deindè templum quoquè eis magnificè ædificat, & id eis consecrat & dedicat. Deindè eis quoquè domum construit ad panem faciendum. Quæ cùm fecisset, tractabilesque & mansuetos reddidisset, qui priùs erant seditiosi & inobedientes, accersit Iohannem, qui iam à me dictus est, & ei nouæ Lauræ committit præfecturam: qui ortus quidem fuerat ex Græcia: ante mortem autem suam ea, quæ multis pòst annis in Laura euenerunt, prædixit & apertissimè enunciauit. Cùm enim è præsenti vita iam esset migraturus, & extremum iam traheret spiritum, & extrema verba emitteret, quoniam multi eum circunsidebant ex ijs, qui erant è Laura, cum profundis suspirijs, lachrymisque & animi perturbatione: Eccè, inquit, veniunt dies, in quibus qui præsentem locum habitant, desciscent à recta fide: & extollentur quidem in seipsis, vt cum diuino Dauid dicam, qui exacerbant: in audacia verò sua destruentur, & altitudo eorũ repentè decidet. Et cùm hæc dixisset, migrauit, cùm septem annos implêsset in præfectura Laurę. Deindè post illum consilio diuini patris Sabæ, qui illic erant monachi, cuidam Paulo committunt administrationem: qui erat quidem Romanus genere, sed simplicili-

Bonitate tãdem vincit obtrectatores suos.

Psal. 65. Prophetia Iohannis Abbatis iã morituri.

plicissimus & ab omnibus negocijs alienissimus: veras solas diuitias cognoscens, nil possidere. Ipse autem cùm sex solùm menses a dmodùm inuitus permansisset in Laura, nihil sibi volens exhiberi molestiæ, aufugit in Arabiam: & cùm illinc venisset ad Seuerianum, excedit è vita: Seuerianum, inquam, illum, quem superiùs ostendimus constructisse monasterium in Barichã. Sed cùm diuino Sabæ fuisset eius fuga significata, ille Agapetum suum discipulum iussit præesse monachis, non magis honorans eius virtutem, quàm satisfaciens illorum petitioni. Ipsum enim, vt præesset, communiter vocabat totius simul Lauræ legatio. Neque ipse quidem hoc lubens suscipiebat: sed euectus fuit illorum iudicio & sententia. S. Agapetus præficitur nouæ Lauræ.

Cùm ei ergò commissa fuisset præfectura, inuénit quosdam ex fratribus, (erant autem ij quatuor à Paulo admissi, qui fuit simplicissimus, neq; accuratè examinati) tanquàm virus sub labris quædam Origenis occultantes. Inter quos primas partes obtinebat quidam Nonnus Palæstinus: qui videbatur quidem esse Christianus, & pietatis præ se ferebat speciem, laborabat autem morbo gentilium & Manichæorum, Didymique & Euagrij & Origenis, qui nugati sunt de præexistentia. Cùm eos ergò ità se habere deprehendisset Agapetus, timens nè malum manaret ad alios, & omnes communiter inficerentur, eam rem communicat Patriarchæ: eoque in eius, quod statuerat, adhibito societatem, illos è Laura expellit. Non multum temporis intercessit, & cùm è vita excessisset Elias, vt deincèps apertiùs ostendet oratio, accedens Nonnus cum suis ad eum, qui illi successit, Patriarcham, rogabant vt rursùs restituerentur Lauræ, à qua dicebant se non iustè nec rectè fuisse expulsos. Ille verò cùm alia quidem nondùm sciret, sed solùm eos fuisse expulsos à Deo dilecto Agapeto, & existimâsset illum virum nihil fecisse nec dixisse aut gratia aut odio commotum, eum statim accersit, rogatque num fieri posset, vt illi rursùs admitterentur. Cùm is autem dixisset non licere, & se mâlle illinc recedere, quàm videre illos in suum gregem relatos, qui sunt pleni tali contagione, ipse quoquè eos abominandos amandat Patriarcha. Sed cùm Agapetus quoquè post hæc, quinto anno susceptæ administrationis, migrâsset ad Dominum, & cuidam Mæmanti commissa fuisset fratrum præfectura, Nonnus cum suis tanquàm morte Agapeti ansam accepissent libertatis, reuertuntur ad Lauram, & in ea clanculùm subijciuntur Mæmantis administrationi, malignum quidem morbum adhuc in animis inhabitantem circunferentes, sed quem metu Sabæ non proferebant, nec ad aliorum aures audebant transmittere. Sed hæc quidem de ijs, quæ in Laura posteà acciderunt, vt ostendamus ea euenisse, quæ Iohannes prædixerat. Nunc illa quoquè necessè est persequi, quæ sunt delectatura aures virtutis amantes, & animum sic affectum exuscitatura ad æmulationem. Cap. 50. Quidã monachi Origenistæ. Expellũtur è Laura. Redeũt fallaciter ad eam.

Cùm fratres, qui defecerant, Sabas sic recõciliâsset, & nouã Lauram sic ædificâsset, & rectè constituisset, & ad suã Lauram sic rursùs redijsset, non satis habuit tam multa tam præclarè gessisse in cõstituendis monasterijs, & effecisse, vt, de qua priùs diximus, habitaretur solitudo: sed adhuc vehementer spirans aduersùs dæmones, & diuino zelo motus contendebat efficere, vt reliqua solitudo fieret habitabilis, & fertilis monachorum multitudinis, vt per ora multorũ, aut vitam potiùs & virtutem, laudaretur Dominus. Ea de causa tempore ieiuniorum, accedit ad quendam torrentem, qui à maxima Laura distabat decem stadijs, cum quodã Paulo, ætate quidem sene, florenti verò virtute: & cùm offendisset quandam speluncam in torrentis parte, quæ est ad boream, in ea quidem totam transegit Quadragesimam. Cùm vidisset autem locum omni ex parte tranquillum, silentioque & quieti valdè aptum, & esset velutì quadam percitus æmulatione, si non is quoquè opem ferret ad fratrum exercitationem & salutem animarum: postquàm illinc reuersus fuit ad Lauram, & ad præclarum & diuinum festum resurrectionis, cùm & alios fratres & Paulum quoquè assumpsisset, illuc rursùs reuertitur: & ex spelunca quidem construit ecclesiam: circa ecclesiam autem insigne cœnobium. Et speluncam quidem nominat monasterium: Paulo verò mandat eius curam, ei adiungens socios solicitudinis Quiricum quendam & Eustathium. Sed de monasterio quidem hæc, Deo fauente, dicta sint. Creuit autem posteà & monachorum multitudine, & copijs rerum necessariarum: & qui illic primùm relicti sunt à diuino Saba, cùm fuissent alterius successores & morum & rectionis, illic quoquè è vita emigrant. Cùm multi autem ad eum accederent, & multa quidem ei offerrent, & magnam quoquè ei suis manibus opem ferrent ad ædificationem, nullus fuit, qui vel aquæ frigidæ solùm dedisset calicem: vt vel hinc possis conijcere de ijs, qui S. Sabas totam Quadragesimã agit in spelunca. Præclarũ & diuinum festum resurrectionis.

maiora contulerant beneficia, qui non eueſtigiò ſit à ſuperis maximã & magnificam̃ conſecutus remunerationem. Sed hoc quidẽ oſtendemus per multa, quæ ſunt deinceps dicenda. Poteſt autem hoc quoquè hinc cognoſci. Erat quidam Marcianus, qui erat quidem relatus in numerum ſacerdotum diuinæ reſurrectionis: præerat autem ſanctæ Sion. Is crebrò veniebat ad beatum Sabam cum ſuis filijs, ex ijs, quæ habebat, multa ad eum afferens, & ad ea quæ ſuſcepta erant ædificia, cum filijs non parùm adiuuans: qui priùs ne in conſpectum quidẽ veniebant Eliæ Patriarchæ: tantum abeſt, vt amicitiæ & fidutiæ eſſet eis apud illum vllum pignus. Diuina verò gratia, pro continuo illo ad Sabam aduentu, & oblatione eorum quæ habebant, & auxilio quod dederant ad ædificationem, eos deſuperè remunerans, eos & admirabiliter ac præter opinionem conciliauit Patriarchæ, & perindè atquè ſuos filios effecit familiares. Vndè etiam Marcianus quidem ab eo prouehitur ad excelſam ſedem Sebaſtes: Antonius autem primus eius filiorum, creatur ipſe quoquè Epiſcopus Aſcalonitanus: Iohannes verò, qui erat ætate ſecundus, adſciſcitur in ſortem Diaconorum. Sic is, qui vel parua Deo dedit, hîc quoquè omninò accepit centuplum.

Marcianus ſacerdos S. Sabæ multũ familiaris.

Cap. 52. Duo monachi Neſtoriani.

Diuinus autem Sabas (ad illum enim rursùs feſtinat oratio) cùm duos quoſdam monachos in turre, quæ imminebat capiti eorum, quæ ipſe ædificârat, monaſteriorum, extructa autem fuerat à beata Eudocia, videret eadem ſentire quæ Neſtorius, & neque Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnum eſſe ſanctę Trinitatis, neque rursùs Virginem confiteri Deiparam, valdè angebatur, & intra viſcera magnam habebat perturbationem. Ad eum ergò ſic affectum accedens quædam viſio, efficiebat dolorem magìs intolerabilem, & maiore, quàm priùs, mœrore ei affligabantur viſcera. Videbatur enim videre quidem fratres de more venientes ad ſacram ſynaxim: in templum autem ipſos quoquè vnà cum illis accedentes, & ſimul ingreſſos. Deindè cùm diuini quidem myſterij peragerentur celebratio, alios quidem liberè & ſecurè veneranda frui menſa: ipſos verò, duos, inquam, illos vi expelli velutì à quibuſdam ſatellitibus & lictoribus, & è templo exturbari: Se quoquè præſentem rogâſſe ſatellites, nè eos tam iracundè expellerent: ſed eis permitterent, vt ſacramentorum ſumerent communionem: eos autem in ipſum efferatos, dixiſſe voce aſpera, non oportere eos communicare, qui apertè erant Iudæi, & neque Chriſtum verum Deum, neque virginem Mariam eſſe cenſerent Deiparam. Hæc beneuolo Sabæ animo dolorem magìs auxerunt, & ab illo tempore vehementiores fudit ad Deum preces, vt eis immitteret aliquem purum radium cognitionis. Sed nec ipſe fuit negligens in eo faciendo, quod potuit pro viribus: ſed aſſiduè ad eos ventitabat, docens, rogans, & admonens, increpans, ſupplicans, nihilnon faciens, donèc Dei auxilio eos à graui morbo liberauit, & effecit vt rectè ſaperent.

Viſio S. Sabæ de illis.

Eos S. Sabas reducit in viam.

Cap. 53.

Deindè cùm à turri deduxiſſet, illos quidem refert in numerum conuentûs, qui erat apud beatum Theodoſium: vnum autem ex eius diſcipulis, nomine Iohannem, genere Byzãtinum, moribus admirabilem, qui ex primo ordine ſcholariũ vitam elegerat monaſticam, & exercebat Deo gratum viuendi inſtitutum, turris præficit curationi, alios quoquè fratres ei tradens ad ferendum auxilium, & ei prætereà, quantum ſatìs erat, ſuppeditans res neceſſarias. Sed nec ipſe eos, vt ſolet fieri, negligebat: ſed ad eos viſitandos frequenter veniebat, & vehementer laborabat, & ad res eorum gerendas eis opem ferebat, donèc ipſam turrem fecit cœnobium, alijs nihìl inferius. In quo cùm hic quidem Iohannes tanquàm quædam ſtella in omnibus fulſiſſet, & magnam congregâſſet monachorum multitudinem, ex quibus vnus quoquè eſt Cratias inſignis Habramius Epiſcopus, poſtquàm trigintaquinque annos vixiſſet in præfectura, excedit è vita.

Cap. 54.

Sed nobis rursùs venit tempus ieiunij, beatũ Sabam vocans ad conſuetum ſeceſſum ſolitudinis. Operæprecium eſt autẽ nec illud prætermittere, quod contigit fieri in ea peregrinatione. Nam è Laura quidem egreditur hic vir diuiniſſimus, vt optandum ieiunij ſtadium peragat in ſolitudine: Iacobus verò quidam ex diſcipulis, genere Hieroſolymitanus, moribus arrogans, mente vſus ſiniſtra, inita ſocietate cum aliquot alijs monachis pari arrogantia, apud eum lacũ, qui ſeptem habet oſtia, de quo à me priùs dictum eſt, aggreſſus eſt propriam Lauram conſtituere, cellas fabricans, & ædem excitans oratoriam: & alia conſtruens, quæ ad Lauram pertinent. Valdè verò iraſcentibus fratribus, & ædificium vlteriùs progredi non ſinentibus, ille rei iniquitati adijciens mendacium, dixit hæc fieri de ſententia Sabæ patris. Quod quidem cùm audijſſent

Iacobus monachus arrogans & temerarius.

audijssent monachi, destiterunt quidem prohibere eum ædificare, sed non desiêrunt angi animo, cùm viderẽt ante oculos suos eum non paruam Lauræ partẽ præcídere. Sed existimantes verum dixisse Iacobum, tacebant, patris expectantes reditum. Post completos autem illos dies ieiunij, ipse quoquè diuinus Sabas ad Lauram reuersus, cùm vidisset ea, quæ facta fuerant, continuò quidẽ accersit Iacobum: paternè autem admonet, vt à cœpto abstineat. Neque enim id ex Deo esse, neque placere fratribus: quinetiam illijpsi quoquè esse valdè periculosum, priusquàm seipsum rectè instituerit & castigârit, illius fidei committi aliorum animas. Et sic quidem diuinus pater eum priùs benignè & paternè admonet.

Postquàm autem vidit resistere Iacobum, & minimè cedere, paululùm mutata sua consueta lenitate, Ego quidem, ô fili, inquit, quod tibi existimo conferre, consului. Quoniam verò non vis parére, vide nè magno tuo damno discas eligere id, quod est vtile. Hæc cùm ille quidem dixisset, profectus est in turriculam: Iacobus autem protinùs sustinens tremorem totius corporis, & vehementi febre correptus euestigiò, cùm sex totos menses decubuisset, eo morbo vexabatur & premebatur. Interìm verò cùm omnem spem vitæ amisisset, recordatus est suæ in patrem Sabam inobedientiæ: & vehementer rogat eos, qui aderant, vt & eum ità, vt erat in lecto, tollant, portentque & ponant ad sacros beati Sabæ pedes, vt eum roget, vt det ei veniam suæ inobedientiæ: & non data venia, eum non sinat sic è vita excedere. Cùm hoc autem factum esset, & in lecto decumbens illuc translatus esset Iacobus, eũ placidè intuens, qui erat verè mitis & misericors Sabas: Nósti, inquit, ô frater, quis sit fructus arroganliæ. Satis didicisti, quænam sit merces inobedientiæ. Ille verò cùm vix potuisset aperire labra, (erant enim illa quoquè morbo vincta & præpedita) Ignosce, inquit, mihi ô venerande pater, qui iam sum excessurus. Ille verò protinùs, Deus, inquit, tibi condonabit, ô frater. Cùm sic dixisset, porrexit manum. & manus illa ei vires attulit: quinetiam, ipse (ô miraculum) surrexit. Deindè eum sanctus intemeratis imper- tijt sanctificatis, & diuinum illud nutrimentum rursùs est consecutum corporis nutrimentum, alebaturque & conualescebat, fortisque & robustus mirandum in modum cernebatur ab omnibus, & miraculum erat propemodùm oculis incredibile. Homo, qui tam graui & diuturno erat morbo maceratus, & qui ne labris quidem vti poterat, tantum abest vt pedibus, tantillo momento temporis & cibum sumpsit, & verba fecit, & è lecto faciliùs surrexit, quàm qui erant sani. Ille autem hanc sibi imponit pœnam suæ inobedientiæ, quòd ad noua illa ædificia non sit ampliùs reuersurus.

Punitur diuinitùs eius temeritas & inobedientia.

Illustre miraculum.

Cùm ea autem res venisset ad aures Eliæ Patriarchæ, non visum est ei ferendum sinere, vt illæ manerẽt ampliùs: sed statim mittẽs, eas euertit funditùs, & humì deijcit. Diuinus autẽ Sabas cùm quosdam è Laura posteà assumpsisset, & circa quinque stadia recessisset ab ædificijs, quæ euersa fuerant, nouas cellas fabricatur, & domum excitat oratoriam. Erat verò nomẽ Zagranon ei, qui locum ipsi præbuit ad illarum ædificationem. Quo quidẽ in loco Andream quendã & Paulum fratres secundùm carnem, & ambos genus ducẽtes è Græcia, illarum rectioni præficit & curationi: & cum effecisset, vt quidam fratres simul cum eis habitarent, Lauram constituit, & eam eodem nomine vocat, quo lacum. Porrò autem lacobum quoquè (ei enim, quod de eo dicitur, necesse est hoc quoquè addere) volens ostendere filium obedientiæ, tradit ei ministerium eorum, qui hospitio excipiebantur in Laura. Accidit autem aliquandò, vt cùm fabas coqueret, &, vt qui in eis esset omninò inexercitatus, nimium & plus, quàm opùs esset, pararet, vt, quæ remanserant sufficerent ad tertium diem. Sed ille quidem secundo die quæcunq; fabę erant plusquàm opùs esset, eas tanquàm stercora proiecit in riuum propinquum. Quod quidem diuinum Sabam nequaquàm latuit. Sapientis enim oculi super caput eius. Abit itaque latenter, & collectis, quæ effusæ fuerant, fabis, cùm eas parùm extendisset ad solem, ipsas rursùs tollit. Deindè cùm aliquantũ intercessisset temporis, solum Iacobum vocat ad conuiuium: & cùm rectè parâsset illas fabas, quas ipse nupèr in torrentem iecerat, ei suaue apponit obsonium. Postquàm autem comedissent, diuinus Sabas velutì tentans Iacobum, Ignosce, inquit, mihi frater. fortè enim non te ità excepi obsonio, vt volebam. condiendi enim artem non satis teneo. Cùm is verò dixisset id sibi valdè placuisse, & iam longo tempore tam suauem cibum non comedisse: excipiens magnus Sabas, Scias, ô fili, illas esse fabas, quas paulò antè, tanquàm inutiles, in riuum proiecisti. Oportet ergò te

Nouas cellas extruit S. Sabas.

Cap. 56.

Ecclesiastæ. 8. Melior est finis orationis quàm principium eius. Melior est patiens arrogante. Ne festines in spiritu tuo irasci, quia ira in sinu stulti requiescit.

Cap. 57.

Obserua sanctũ virum erga fratrẽ moderationem & prudentiam.

considerare, quomodò qui ne ollam quidem leguminis ità potest dispensare, vt cum vsu debitam proportionem habeat, & non redundet, poterit is fratribus regendis sufficere? Quamobrèm nec ad testimonium quidem, inquit, huic rei ferendum, valdè
1.Tim.2. discrepat illud Apostolicum: Si quis domui suæ nescit præesse, quomodò is Dei præerit Ecclesiæ? Cùm hęc & similia dixisset Iacobo, & simul quidē œconomiam paternè correxisset, & illius priorem arguisset temeritatem, & nè ei tale quid rursùs eueniret, præmunijsset, tunc eum quidem cum precatione dimisit & benedictione.

Cap.57. Aliquanto autem pòst tempore in cella silentium agens Iacobus, grauiter vexatus
Prœposterus zelus Iacobi monachi. fuit à fœdis carnis cogitationibus, & eum opprimebant magni fluctus libidinis. Is verò cùm eis diù fortiter restitisset, deindè adspexisset ad vastum pelagus tentationum, nec putâsset fieri posse, vt vnquàm sedarentur fluctus, à maligno indutus & insidiosis illius machinationibus & suggestionibus, & animo incensus, fortasse verò sacrorum quoquè canonum oblitus, stricto gladio amputauit sibi genitalia, malum malè medicans. Cùm dolorem autem ferre non posset & fluxum sanguinis, eos qui propè erant implorauit, & conuocauit eos, qui erant opem laturi. Illi verò cùm accurrissent, & hoc graue malum ab eo sua sponte susceptum adspexissent, arte medendi, vt potuerunt, opem tulerunt, & dolorem sedauerunt. Cæterùm rès peruenit vsque ad aures
S. Sabas eū expellit. sacri Sabæ: & cùm conualuisset Iacobus, expellit eum è Laura, vt qui sibijpsi esset infidiatus, & manus improbè attulisset. Hinc cùm grauis quædam pœnitētia Iacobum subijsset, ea acerbè eius percussit animum, effecitque, vt calidas profunderet lachrymas, & ex imo pectore acerba traheret suspiria: & ad summā, erat visu miserabilis, & eoipso eos, qui videbant, incitabat ad misericordiā. Cùm sic ergò esset affectus, accedit ad beatum Theodosium, grauia illa bella carnis enuncians, & à se sibi allatas manus exponens, & Lauræ defiens alienationem. Ille ergò ab eo flexus, cum ipso venit ad beatū Sabam, & fit ei supplex, & rogat vt fratri ignoscat, & eum rursùs in Lauram
Ab eo rursùs admittitur. admittat, ijs pœnis, quas par est, impositis. Amici itaque precibus motus Sabas, proprijs quoquè visceribus ei opis plurimum ferentibus, admittit Iacobum: hoc inter cætera ei præcipiens, vt cum nemine sermonē conferret, neque aliquem adspiceret,
Pœnitentia Iacobi monachi. præter eum, qui illi ministrabat necessaria. Quiescentem ergò & silentium agentem Iacobum rursùs habebat cella, & plurimam ostendentem pœnitentiam, & Deum vehementer rogantem, donèc ei desupèr remissum fuit crimen, & data est delicti venia. Quomodò autem, statìm dicetur.

Cap.58. Visus est aliquandò huic diuino Sabæ vir quidam visu splendidus, & vndiquè emit-
Visio S. Sabæ. tens dulcem radium lucis, propè stare, & ante pedes Iacobi iacētem ostendere mortuum: Iacobum verò orantem pro mortuo. Deindè vox quædam desupèr audiebatur, Iacobe, dicens: Preces tuæ sunt exauditæ. Tange ergò mortuum, & resurget. Deindè cùm Iacobus quidem tetigisset, vt iussus fuerat, mortuus resurrexit. Vir autem ille luminosus dixit Sabæ: Eccè surrexit mortuus. Tu quoquè decæterò relaxa à vinculis eum, qui suscitauit. Hæc cùm vidisset Sabas, & celerrimè cōiecisset, quidnam sibi vellet illa visio, protinùs egressus est è cella: & cùm vocâsset Iacobum, iussit vt deincèps accederet ad diuinam synaxim. Cùm ille ergò venisset in ecclesiam, & fratres
Feliciter obit Iacobus monachus. impertijsset eo, quod est ex Christo, osculo, & deindè descendisset ad beatum Theodosium, & ille similiter in Christo salutâsset, septimo die post visionem, è præsenti vita lætus emigrat.

Cap.59. Post hæc autem duo quoquè quidam ex ijs, qui erant in Laura, cùm in ijs, quæ ad Deum pertinent, esset fraternus inter eos consensus & cōcordia, (vocabantur autem Zanus & Beniamin) petunt à beato Saba cellam, quę quinque stadijs à Laura distabat
Nouū monasteriū cōstruitur. versùs meridiem. Ille autem, vt qui sciret eorum in virtute studium & diligentiam, concessit quod petebant: & dat eis cellam, quam postulabant. Cùm illi ergò eam accepissent, Saba quoquè eis magnam opem ferente & præbente impensas, ipsum cœnobium constructre. Cùm multi autem illuc conuenissent, ecclesia ædificata, & ara fixa, & ea vt par erat consecrata, statuit vt ij quoquè eádem regula & lege viuerēt, qua alij, qui eius parebant imperio. & sic locus ab initio erectus in monasterium, floret vsque in hodiernum diem: & denominatur à beati Zani nomine.

Cap.60. Quidam autem senex, qui ortus quidem erat in Bethania, vocabatur verò Anthimus, cùm multis ex Deo sudoribus vitam suam ornâsset, erat vltra torrentem ad Orientem, ex aduersò turris, quæ à beato Saba fuerat extructa, cella ædificata, & triginta annis illic peractis. Deindè cùm morbo quodam postremò fuisset implicatus,

iacebat

iacebat senex in lecto doloris. Cùm ergò Saba admirabilis, eum & morbo & longa senectute sic vidisset omninò resolutum, rogauit vt transferretur ad aliquam cellam ex ijs, quæ sunt iuxta ecclesiam: vt sic possent fratres eum visitare, & seruire ei minori labore. Hæc ille quidem rogabat: senex autem non patiebatur, dicens debere eum in Deo confidere: fore, vt illic consumeretur, vbi habitauit ab initio. Deindè cùm noctù aliquandò surrexisset Sabas, ante eam, quæ fit manè, congregationem, visus est audire quandam symphoniam & modulationem tanquàm multorum canentium. Arbitratus itaque cani ea, quæ cantari solebant in matutino cantica, apud se dubitabat, quomodò non, vt consueuerant, præter eius sententiam peragerentur cantica matutina. Cùm ocyssimè itaque venisset in templum, & portas inuenisset pulchrè clausas, reuertitur, & rursùs videbatur audire priores voces, quæ canebantur cum maxima voluptate. Erat autem hoc quod canebatur:

S. Sabas audit cantica cælestia.

Transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domũ Dei, In voce exultationis & confessionis, soni eorum, qui festum celebrant. Cùm ergò didicisset, vndenàm sit sonus canticorum illorum admirabilium, è somno repentè excitat eum, qui sub eo erat ordinatus: & iubet, vt ligni pulsu conuocet fratres. Qui cùm repentè fuissent congregati, assumens aliquos Sabas, venit ad cellam senis cum suffitibus & lampadibus. (illinc enim audiebatur canticum) & cùm fuissent intra cellam, nullum quidem aliud inueniunt, nisi solum senem, eumque iam consummatum. Quem cùm reuerenter complexi essent, & ei iusta fecissent, sacrum illius corpus mandant sepulturæ.

Cap. 61. Psal. 41.

Vide catholicum sepeliendi modum.

Fit autem post hæc aliud quoquè à Saba miraculum, quod est cum ijs, quæ præcedũt, conferendum. Erat in beati Theodosij monasterio quidam monachus, nomine Aphrodisius, genere Asianus, corpore maximo, & cui robore nullus poterat cõferri. Pondus enim frumenti duodecim modiorum è terra tollens, imponebat humeris, nemineid attingente. Huic ergò Aphrodisio, cui fuerat commissum multorum ministerium, accidit aliquandò, vt cùm manu asinũ percussisset in maxilla, faciem ipsam contereret, & sic ex hac causa mulum interficeret. Ille verò & onere & mulo humeris impositio, venit in monasterium. Deindè illinc expulsus propter iumentum interfectum, abit ad Iordanem, conuenturus Iohannem, qui resplendebat in Chuziba: & narrat ei calamitatem. Is autem ei consulit, vt eat ad beatum Sabam, & quæcunque ille iusserit, faciat prompto & alacri animo. Sic enim fore & non aliter, vt salutẽ consequatur. Is verò cùm obedire constituisset, ad Sabam rectà proficiscitur, deplorans id quod acciderat, & suam deflens alienationem: & si non aliud possit facilè cõsequi, atinterim breuem aliquem ab eo quærens audire sermonem, vt sciat quidnam faciens, inuenire possit salutem animæ.

Aphrodisius monachus maximi roboris.

Cùm hæc verba audijsset Sabas, & vidisset animæ agrum ad suscipienda semina spiritualia aptum, eum excipit prompto & alacri animo. Iubet autem eum in hac cella manere, & ad nullũ alium accedere, neque è Laura egredi, linguæque & ventri moderari. Hoc cùm ille accepisset mandatum, apparuit magnus in operibus, & maximum potiùs & generosum animum, quàm tale esse corpus consecutus. Perpetuos enim triginta annos nunquàm est è Laura egressus, nec ad aliam vnquàm accessit cellam: & neque æris aliquid, neque vllam habuit ollam: non vsus est igne, non fuit particeps olei, non vinum bibit, non mulsum, non duas possedit tunicas: sed dormiebat super stoream: perpetuoque fletui & operi manuum erat intentus. Id autẽ erat contextura sportarum, quas multi solẽt appellare Μαλάκια. Is enim nonaginta texens suis manibus singulis mensibus, eas præbebat cuidam ex ijs, qui ministrabant in Laura: & ipse rursùs vicissìm ab illo accipiebat ea, quæ ad vsum pertinebant. Quænam autem ea erant? Mensæ fratrum reliquiæ, siue olera essent, siue legumina. Hæc enim ab illo accipiens, reponebat in quadam pelui: & parùm illinc sumens, quotidiè alebatur, & eo erat contentus. Quòd si contigisset ea vermes párere, & si tetro essent odore refecta, nihil erat ei reijciendum: sed implebant omnia vsum nutrimenti.

Cap. 62. Excipitur à S. Saba, expulsus è suo monasterio

Egregia vitus eius.

Magna eius abstinentia

In hac vitæ ratione ille triginta annos transegit, vt dictum est: & nec ægrotauit, nec vlla affectus est tristitia, neque vnquàm ei doluit stomachus. Præuidendi quoquè donum consecutus, septem diebus antè mortem suam præcognouit, cùm illa ei vltima fuisset reuelata. Petit ergò à diuino Saba, vt sibi liceat descendere ad Theodosium, vt ab eo quoquè consequatur remissionem: deindè reuertatur ad cellam. Annuit itaque Sabas petitioni. Nam ei quoquè nota erat mors Aphrodisij. & cum eo mittens discipulum Theodulum, per ipsum significat beato Theodosio: Eccè communem

Cap. 63.

nem fratrem Aphrodisium, quem aliquandò accepi hominem, nunc Dei gratia eum ad te misi Angelum. Quem cùm lubenter diuinus excepisset Theodosius, & eum communi mensa impertijsset & salutatione, cum Theodulo rursùs dimittit in pace.

Felix obit⁹ eius. Is autem statìm reuersus ad cellam, cùm parùm ægrotâsset, migrat ex hac vita ad iucundam illam vitam, & in quam nulla cadit perturbatio. Eius verò diuinas & sacras reliquias, cum conuenientibus hymnis & lampadibus tollens conuentus fratrum, deponit cum alijs sanctis patribus in quodam loco, qui erat ex trãsuerso Laurę, cùm hoc quoquè mandâsset beatus Sabas: vt cùm ab ijs, qui accedebant, cognosceretur eius capsa, vtpotè insignis, eius virtuti conuenientes haberet etiam post mortem honores. Talis fuit hic magnus pater noster in virtutis exercitatione, & tam pulchros collegit fructus suorum laborum.

En q̃ præclarè antiquitas sensit de sacris reliquijs.

Cap. 64. Sed cùm talia & tanta sint, quę dicta sunt, nempe in multis locis deserti constructa ædificia monasteriorum, continua trophæa contra dæmones, correctio fratrum, qui fuerant supplantati, ipsos facere Angelos ex hominibus, gratia prævidendi futura: Cùm talia ergò sint & tam digna admiratione, quæ dicta sunt, habent ea, quæ consequuntur, nihilo pauciora, si non etiam plura, quæ non sunt minùs admiranda. Dicantur autem ea quoquè. Est quædam ciuitas ad Orientem, quæ vocatur * Medapa, sita trans Iordanem, subiecta nonnullis Arabum. Qui eam ergò habitabant * Madapeni, frequenter euntes ab beatum Sabam, & quandam ab eo magnam percipientes vtilitatem, ipsi rursùs multa suppeditabãt necessaria illius monasterijs, ea veluti quandam mercedem reddentes spiritalis illius vtilitatis. Ex ijs erat etiam vnus Gerontius: quem cùm inuasisset quædam corporalis infirmitas, & longo tempore decubuisset in sancta ciuitate, omnium iucundissimam desiderabat profectionem, nempe vt veniret in montem Oliueti, & illic oraret, vbì dicunt diuina eloquia meum moratum esse Christum & peregisse magnum miraculum assumptionis. Cùm ergò iumentum ascendisset Gerontius, statìm init viam, quæ fert ad montem. Interìm autem, seu casu, seu maligni potiùs dæmonis improbitate, conturbatum iumentum, deijcit vectorem: & repentè deturbatus Gerontius, talem subijt ossium confractionem, vt vel earum rerum periti medici desperarent de curatione. Erat verò Gerontio frater iunior: is cùm vidisset fratrem confractum tam miserabiliter, & magno fuisset dolore affectus, alia quidem parua esse reputans, & quæ longo tempore indigent, nempe medicorum euocationem, oleum & ligamenta, & quæcunque sunt artibus illorum consequentia, statuit ei adhibere medicamentum vtilissimum. & continuò currens ad Lauram, accedit ad diuinum Sabam, miserabiliter eiulans, & fratris deflens calamitatem, & ad ipsum visitandum, eum vocans. Ille autem (eius enim doloris valdè fuit misertus: erat enim corde propensissimo ad misericordiã) vadit ad Gerontium, & cùm eum offendisset tam malè affectum, primùm quidem vtitur efficaci auxilio orationis. Deindè cùm etiam salutari vnxisset oleo Crucis, sanum protinùs reddit eum, qui fuerat confractus, adeò vt nullo opùs ei fuerit tempore ad recreationem, quod maximo stupore affecit eos, qui aderant, & admirati sunt magnum & præclarum opus Sabæ, & eius ad Deum fiducium.

Luc. 21. Act 1.

Gerõtij casus miserabilis.

Eum precibus & oleo Crucis sanat S. Sabas

Cap. 65. Posteà autem Thomas quoquè (eo enim nomine vocabatur filius Gerontij) propter vsum quendam venit ad habitaculum, quod est in Hiericho. Cùm tunc autem fame laboraret ciuitas, conuenit magnum Sabam, & Paulum & Theodorum, qui administrabant Castellium & speluncam. Cùm diuinus autem Sabas eum lubenter & iucundè vidisset, ingenuè & spiritaliter eum alloquitur, viro valdè delectatus. Volebat verò eum quoquè corporali conuiuio excipere, eumque mẽsa & sale impertire. Sed cœna quidem erat parata. Minister enim hospitij, quãdò vidit Thomam accessisse, non neglexit statìm facere id, quod erat solitus: sed hospitem excepit ijs, quę habebat in promptu. Interìm autem dum comederent, ministrum rogat Sabas, an posset vinum quoquè præbere. Cùm is verò respondisset, se vix habere acetũ in vase cucurbitæ, idque admodùm acre, vt magìs condiret olera, ille excipiens, Afferatur, inquit, ad me vas cucurbitæ. Benedictus enim Deus: nos vinum ex eo faciemus. Est enim perspicuum, quòd qui omninò aquam mutauit in vinum, eius etiã mutabit acorem. Hæc dixit diuinum illiud os & mellifluum: & allata protinùs cucurbita, inuentum est in ea vinum, & vinum reuerà lætificans cor hominis. Cùm ij autẽ qui aderant, vt par erat, affecti fuissent admiratione, suffitũ & ignẽ iussit ille beatus afferri. Diuina enim, inquit, visitatio facta est in hac hora. Sed non eousquè solùm constitit miraculum, sed

Ioan. 2.

Acetũ mutatur in vinum, multumque augetur.

sed eousquè processit, vt multitudini quoquè daretur vinũ: & enim ad tertium vsque diem ab illo tempore ad satietatem sufficit bibentibus. Thomas itaque ipse quoquè admiratus insigne miraculum, à beato Saba petit cucurbitã: & cùm accepisset, illam quidem habuit tanquàm thesaurum: quod in ea autem remanserat vinum, ei sufficit domum vsque. Hæc mihi narrauit Gerontius, Gerontius, inquam, Gerontij quidem nepos, cuius membra iam confracta fuerant, & à diuino Saba fuerat admirabiliter in integrum restitutus: filius autem Thomę, de quo dixi paulò antè: cui nunc quoquè propter insignem virtutem obtigit præfectura monasterij magni Euthymij.

Porrò verò illud quoquè adiecit ijs, quæ dicta sunt, quòd multis posteà annis fuit cucurbita compluribus occasio salutis. Si quandò enim contigisset aliquem morbo opprimi, nos, aiebat, eam aqua implentes, ei qui laborabat, infundebamus: & aqua illa morbum soluebat protinùs. Sed hæc quidem Gerontius. Mihi autem se offert narranda res lepida & amœna. Nam cùm aliquandò ad Iordanem beatus iter ingrederetur, secum autem quendam adduceret ex suis discipulis ætate iuuenem, eis fit obuiàm multitudo mundanorum: inter quos erat etiam adolescentula specie venusta, vagis & lasciuis oculis: laqueus, qui non poterat facilè superari. Postquàm verò illi præterijssent, Sabas velutì tentans discipulum, Tibi, inquit, qualis visa est puella? Mihi enim visa est vnum solùm habere oculum. Nequaquàm, inquit, ó pater: sed duos habebat oculos. Ille verò, Falsus es, ó fili. erat enim reuerà orbata altero oculo. Discipulus autem ignorans hanc fieri interrogationem à sapiente Saba, vt ipsum tentaret: dum quærit, vt rectè cognosceretur, quod non ab ipso rectè cognitum fuerat: Nequaquàm, inquit, ô pater: sed vel valdè lucidos habebat oculos, & visu iucundissimos. Sabas autem, Quî factũ est, inquit, vt hoc scires tam accuratè, vt hoc etiam tam constanter audeas asseuerare? Ego, inquit, eam pulchrè attendi, & apertè nóui eam habere ambos oculos. Cùm verò iam esset discipulus laqueis implicatus, tunc diuinus eum apertè arguens, Vbì, inquit, tibi positum est illud præceptum, Nè ad eam attraharis tuis supercilijs? Decæterò ergò, inquit, non ampliùs mecum versaberis, neque mecum in cella manebis, donèc assuefeceris oculum non sic vagari, sed in loco manere. Cùm sic dixisset, illum statìm mittit in Castellium. Deindè cùm illic satìs longo tempore esset versatus, & pulchrè castigatus, & pro oculis satìs luisset supplicij, non fallaci pœnitentia, sed cordis doloribus, eum rursùs suscipit beatus, & refert in numerum suæ cellæ.

Cap. 66. Nota hæc miracula. Prou. 6. iuxta 70. S. Sabas monachũ oculos nõ cõrinentẽ, acriter castigat.

Sed quod in cucurbita factũ est miraculũ, me propemodùm effugit, nisì quę de aliera cucurbita à me paulò antè dicta sunt, id reuocâssent in memoriã. Nam ab athleta hîc quoquè fit aliquid simile ijs, quæ priùs fecerat Moses in fluentîs Marræ. Laræ enim coquus aliquandò quidem coquebat cucurbitas, & eas parabat obsonium operarijs ędificatorum. Cùm autẽ iam tempore prandij gustâsset obsonium, inuénit id felle amarius. Cùm ergò ægrè ferret id quod acciderat, (neque enim erat aliud, quod illius vsum impleret) diuino Sabæ annunciat id quod factum fuerat. Is autem statìm veniens in culinam, cùm in ollam iniecisset signum Crucis, iussit coquo eam accipere, ac securè apponere. Is verò sic fecit, & lubenter comederunt artifices, sic admirabiliter mutata qualitate. Eius enim volũtatem diuina sequebatur gratia, quæ sola potest fidem facere eorum, quæ deincèps sequũtur. Nam aliquandò quidem veniebat beatus ea via, quæ fert à Ruba ad Iordanem. In via autem incidit in leonem ingenti magnitudine, cui pes erat paxillo transfixus, & magnum sentiebat dolorem. Sic ergò affecta fera, quandò vidit sanctum Sabam prætereuntem, ad eum accedit protinùs, pedem tollens sublimem, & paxillum quodammodò ostendens, & rogans vt misereretur, & eum illa liberaret molestia. Ille ergò cùm rem statìm intellexisset, & leonis doloris esset misertus, (mansuetus enim & rerum honestarum amantibus animis, etiam ad eos vsque pertinet misericordia) illum quidem humì facit sedere: cum pedem autem sensìm apprehendisset, eximit paxillum, & sic leonem liberat à dolore. Verumenimuerò ipse quoquè beneficio affectus, & quasì magno & excelso animo volens referre gratiam, ferinæ quidem naturæ obliuiscitur: ei autem adhærebat tanquàm gratus & beneuolus famulus, studiosè in omnibus inseruire desiderans.

Cap. 67. Exod. 15. Obserua magnã vim signi Crucis. Leo curatus à S. Saba, ei studiosè inseruit.

Nam erat quidem huic venerando patri discipulus quoquè, nomine Phlais. aderat autem quidam quoquè asinus, per quem inseruiebat Phlais magni ministerijs. Si quandò verò contigisset discipulum emitti ad aliquod ministerium, leoni asini custodiam, & aliam etiam eius curam pater leoni committebat. Cernebatur itaque leo asini

Cap. 68.

Vide rem ſtupendam.

aſini capiſtrum ore accipiens, & manè ad veſperam vſque ipſum ducens ad paſcua: veſpere autē ducens ad aquam, & ſic domum reducens, & diſcipuli implens omnem curam in aſinū. Dies aliquot interìm tranſiêrunt, & leo ſic aſſiduo fungebatur miniſterio. Deindè quid accidit, & quid efficit inuidia? Phlais miſſus ad aliquod miniſteriū, & à diuina gratia deſertus, fortè propter aliquam mentis elationem, ex qua multa delicta procedunt, cadit in lapſum fornicationis. Illo verò die, aſini quoquè cuſtos leo, ferociter inſurgit in eum, quem cuſtodiebat, & eum deuorat. Cùm hoc autem intellexiſſet Phlais, & animaduertiſſet peccatum ſuum cauſam fuiſſe, vt deuoraretur aſinus à leone, non auſus eſt ampliùs venire in conſpectum ſenis: ſed reuerſus in locum, vndè trahebat genus, triſtitia afficiebatur, & ſeipſum affligebat. Non tamen deſpexit eum diuinus ſenex: ſed cùm eum diù quæſiſſet, inuenit, & ad ſe rursùs reuocat: Deindè admonitionibus eum ducit ad pœnitentiā ex animo agendam, & efficit, vt abluat peccatū multis & calidis lachrymis, & ſic vita laudabili Deo rursùs placeat. Atque ſufficiunt quidem ea, quæ iam dicta ſunt, ad oſtendendam huius viri virtutis magnitudiuem, & quanta Dei gratia eſſet locupletatus. Operæprecium tamen eſt, ſe oblectare in ijs bonis narrandis, quæ fecit Byzantij: & quidnam eum impulerit, vt relicta Paleſtina, ad vrbem venerit regiam.

Fratrē lapſū S. Saba reuocat ad pœnitentiam.

Cap. 69.

Anaſtaſio & Elia, illo quidē imperij, hoc verò Eccleſiæ, quæ eſt in Palæſtina, ſedem adminiſtrante, oritur interìm quoddam ſcandalum, quod Imperatorem & aduersùs multos alios, & aduersùs Eliam adeò irritauit, vt eum damnârit exilio. Dicatur autem primùm, quidnam eum ad iram incitauit, vt ſic, quæ ſunt deincèps dicenda, faciliùs intelligantur. Tertio anno imperij Anaſtaſij, incidit grauis ſeditio inter eos, qui præerant Eccleſijs: Romanis quidem Pontificibus diſſidentibus à Byzantinis, quòd Acacium, qui Conſtantinopolitanus quidem fuit Epiſcopus, de rebus autem Chriſtianis non rectè ſentiebat, inſcriptum haberet in ſacris diptychis: Byzantinis verò rursùs infenſis Alexandrinis, qui Chalcedonenſem quidem ſynodum feriebant anathemate, Dioſcori autem admittebant communionem. Cùm ergò inter eos inuicèm magna eſſet diſſenſio, qui priùs dictus eſt Elias. qui præerat Paleſtinæ Eccleſiæ, ſolius Euphemij, qui erat Conſtantinopoli, amplectebatur communionem, Occidentalibus quidem, vt diximus, depugnantibus: Palladio verò Antiocheno ad gratiam intuente Imperatoriam: & ideò Chalcedonenſem quidem ſynodum feriente anathemate, ea autem amplectente, quæ tenebant Alexandrini: vtpotè quòd Anaſtaſius eadem quæ Alexandrini ſentiret. Cùm ſic ergò ſe haberet Elias, & ſtatuiſſet ſoli communicare Euphemio, Euphemius quidem, propter rectam de fide ſententiam, ab Imperatore (ô iuſtitia) impiè pellitur à ſedis rectione: & in eius locum euehitur Macedonius.

Elias Epiſcopus Hieroſolymæ damnatur exilio.

Cap. 70.

Cùm in his autem eſſet Eccleſia, ijs quidem, qui Euphemium ſede expulerant, aſſentiri non ſuſtinuit Elias, vt qui eum expuliſſent præter regulam: Macedonio verò non dubitauit communicare, & cum eo conuenire, vt qui ipſe quoquè rectam fidem amplecteretur. Quod quidem non parùm ab initio conturbauit Imperatorem. Poſtquàm autem Flauianus quoquè, qui poſt mortem Palladij Antiochenæ præfuit Eccleſiæ, eadem quæ ij ſentiebat, & in vera & recta ratione ingrediebatur, non poterat ampliùs contineri ira Imperatoris, qui aduersùs pietatem ſolam erat fortiſſimus: nec ferre poterat eorum concordiam: ſed efferatus & acri ira pércitus, vtroſque damnat exilio. Solum autem in præſentia quidem Macedonium, cùm innumerabilibus impetijſſet calumnijs, eijcit Epiſcopatu: Timotheo verò, illius loco tradit adminiſtrationem. Studium autem & curam ponebat, vt Flauianus & Elias aſſentirentur Timotheo. Illi verò Timothei quidem ſuſceperunt communionem, vtpotè quòd ipſe quoquè conueniret verbo rectæ fidei: Macedonij autem admodùm ægrè ferebant exterminationem, vt quæ non tam iure ac legibus, quàm vi & poteſtate fuiſſet facta. Hoc aduersùs ambos magno furore ciet Imperatorem, & efficitur Eccleſijs cauſa magnæ tempeſtatis. Quod quidem cùm neſcio vndè reſciuiſſet Elias, qui Palæſtinæ præerat Eccleſiæ, miſſis legatis, diligenter agit de reconciliatione. Legati autē erant & multi alij patres, & ipſe Sabas, cuius nunc vita eſt argumentum noſtræ huius oratonis, iam ſeptuaginta annos natus. Præterea verò mittit etiam Elias epiſtolam, in qua hęc ſcripſerat: Habitatores eremi, & Sabam cum eis, qui eſt caput eremi, ad tuam potentiam mittimus legatos pro Eccleſijs. Tu autem eorum laborem reueritus, & eos qui ſunt ex Deo ſudores, ô Imperator, fac vt ceſſet bellum aduersùs Eccleſias, &

Anaſtaſius Imperator taxatur.

Epiſtola Eliæ patriarchæ ad Anaſtaſium Imperatorē

nē

nè sinas malum progredi vlteriùs. Scimus enim tibi curæ esse, vt ea agas, quæ Deo grata sunt, qui tibi concessit diadema.

Cùm hi ergò diuini patres iam ingressi essent viam, quæ ferebat ad Imperatorẽ, erat Sidone quædam synodus Episcoporum Orientis & Palæstinæ tunc congregata aduersùs Flauianum & Eliam, quæ prætextum quidem habebat iussa Imperatoris: acceperat autem duces, Soterichum Cæsareæ Cappadociæ, & Philoxenũ Hierapolis Episcopum: qui Chalcedonensem synodum abrogantes, Eutychis & Dioscori studebant confirmare dogmata. Cùm ergò legati venissent Constantinopolim, arcana & quæ comprehendi non potest Dei sapientia, quæ eminùs rerum magnarum præbet occasiones, & ijs, qui eum glorificant, semper aliquãdò tribuit gloriam, hîc quoquè certo consilio aliquid gerit, per quod beatum Sabam, qui indutus erat cilicio, & vili habitu amictus, omni imperatoria purpura reddit splendidiorem: & eam, quæ in eo habitabat, aperit gratiam spiritûs, quæ operta erat multis velis moderationis & humilitatis. Nam cùm ij, qui cum ipso erant, deducerentur ad Imperatorem, & fuissent iam omnes intra aulam imperatoriam, ille solus à custodibus arcetur ab ingressu, seu propter vilissimam & contritam tunicam, seu Deo potiùs eum sic volente facere insignem & glorioſum. Cùm illos ergò benignè esset intuitus Imperator, & ea dixisset, quæ dici solent in aduentu: & deindè requireret, quisnam esset is, qui erat præcipuè in literis positus Sabas. Cùm monachi autem in omnem partem circuncursarent, (neque enim sciebant, quonam modo ille esset ab eis disiunctus, & vbinàm mansisset) statimque Imperatoris satellitibus ad eum quærendum quoquouersùs obirẽt, inuenitur stans in quodam angulo ante aditum regiæ, & psalmos canens Dauidicos. Cùm illinc ergò eum diripuissent satellites, & per regiam cum festinanter introducerent, cùm iam esset ascensurus limen, vbi præsidebat Imperator: videt ille circa eum insignem quandam & planè admirabilem visionem, non vt qui dignus esset talia videre: sed vt ei fieret manifestum, quantum honorem sit Sabas apud Deum consecutus. Visio autem erat huiusmodi.

Cap. 71.

1. Reg. 2.

S. Sabas nõ admittitur in palatium Imperat.

Quidam specie angelicus, veste splendidus, eum in orbem circumiens, & ingressus illum præcedens. Hæc cùm vidisset Imperator, & virum verè esse diuinum censuisset, & ei assurgit, seque in eum ostendit valdè officiosum, & magno eum habet in honore. Deindè iussit omnes sedere: reuerà enim erat ei magna in monachos reuerentia, etsi quidam scelerati efficerent, vt conturbaret rectam fidei rationem. Aures ergò præbens omnibus, iussit vt vnusquisq; diceret, de quo vellet. Illi autem veluti obliti communis Ecclesiarum legationis, & cuius causa missi fuerant, vnusquisque proprias proponebat petitiones. Imperator verò cùm eorum postulata benignè concedens, quæ volebant impleuisset, quoniam petentibus omnibus silebat Sabas, nec omninò quicquam rogabat, ad eum vultum conuertens Imperator, Tibi autem, ô pater, inquit, quid sibi vult tantus labor itineris, cùm nihil omninò roges, nec postules? Ad hæc ille respondẽs, Hac de causa, inquit, véni ô Imperator, primùm quidem, vt tuam adorem pietatem, donèc sum adhuc in hoc corpore. Deindè, vt rogem pro sancta Dei ciuitate, & eo qui illi est præfectus, vt nullam tuæ potentiæ subeat indignationem, sed pax concilietur potiùs Ecclesijs. Ità enim & ipse Deum habebis propitium, & tibi præclaras præbebit victorias aduersùs inimicos. Eius ergò libertatem admiratus Imperator, & quòd nihil peteret ex terrenis, & ijs quæ ad victum pertinent: sed quæ ferunt ad Dei cultũ, & Ecclesiæ constitutionem, aliis quidem concessit, vt recederent: ei autem largitur munus mille aureorum, dicens ea esse distribuenda monasterijs, quæ fuerunt ab ipso constituta: & simul iussit eum manere, statuens vt ad se posset ingredi citra vllum impedimentum. Cum verò non sustineret sedare iram, quam iampridèm conceperat aduersùs Palæstinæ Pontificem, aliquandò dicit magno Sabæ: Qui vestræ præest Ecclesiæ, ô venerande pater, nos, vt videtur, magnæ damnans leuitatis, non solùm synodi Chalcedonensis suscepit patrocinium, quæ confirmauit dogmata Nestorij: sed etiam effecit, vt Flauianus Pontifex Antiochenus eandem etiam viam iniret: & nunc solus restitit synodo Sidone congregatæ, Flauiano consentiens, vt non feriantur anathemate, qui improbè tutantur dogmata Nestorij. Vndè etiam nos putans ludificari, per epistolas nostris iussis fert leges contrarias, iubens eijci, quicquid in nostram fidem sentitur recèns excogitatum. Sed non ampliùs tali nostra

Cap. 72.

Visio Imperatoris circa S. Sabam

Eius reuerentia erga monachos.

Adorem, id est, venerer.

Vide falsam & impiam de Synodo Chalcedo. nensi opinionem Imperatoris.

fruetur lenitate. Sed eccè decernimus, vt vides, illum quidem sede expelli: eius autem loco eum suffici, qui sit dignè præfuturus Ecclesiæ: quoniam non conuenit sacra illa loca profanari sceleratis decretis Nestorij.

Cap. 73. S. Sabas cõciliat eum Eliæ Episcopo.

Hæc cùm dixisset Imperator, & adeò graui ira ferretur in Eliam, incipiens diuinus Sabas Eliam defendere Patriarcham, eius iram ità compressit, vt non solùm illam latam rescinderet sententiam: sed etiam Patriarchæ magis caueret, & iuberet ei decæterò remanere sedem minimè auferendam. Illinc autem cùm ad Imperatricem venisset Ariadnam, eam multùm rogauit, vt patris Leonis tueretur sententiam, & leges conseruaret pietatis. Hinc exercitatorem subijt amor vehementior quietis & silentij, & valdè desiderabat reditum. Quoniam verò menti eius tempus minimè congruebat, (tunc enim vigebat hyems) statuit vrbanos tumultus in præsentia declinare: & egressus in quendam locum, non procùl ab vrbe remotum, qui dicebatur suburbanum Ruffini, hyemauit illic reliquo tempore. Quem quidem in locum & alij quidam ad ipsum ventitabant, maximè autem Valentiniani Imperatoris neptis Iuliana, & Pompeij coniux Anastasia, quæ in hodiernum vsque diem floret multis rectefactis in monte Oliuarum. Cùm post hæc autem ver aduentâsset, ille quidem, vt qui iamdiù teneretur magno amore quietis & silentij, paratus erat decæterò proficisci in solitudinem. Contigit verò aliquid in pagis, qui sunt Hierosolymis, quod eius repressit impetum, & fecit eum rursùs venire ad Imperatorem. Deindè paulopòst magno cum desiderio ingressus est viam, quæ ducit ad solitudinem. Verumenimuerò non ingratum fuerit hoc quoquè addere ijs, quæ dicta sunt, quod magnam iusti illius significat misericordiam in pauperes, quibus fiebat iniuria: & zelum aduersùs eum, qui improba mente contendebat prohibere misericordiam, & admirabilem in eum prædictionem.

S. Saba Cõstantinopoli redit ad suos.

Cap. 74.

Fames simul & pestis, duo mala, & quæ similiter possunt tollere de medio, cùm inuasissent nonnulla loca ex ijs, quæ sunt sita sub imperio Romanorũ, multas quidem domos exinaniêrũt hominibus: totos autem pagos, & habitationes, & agros reddiderunt vacuos habitatoribus. Porrò autem malum quoquè procedebat vlteriùs, & adhuc pluribus afferebat interitum. Cùm ergò considerâssent communium curatores, quinetiam ipse Imperator, quanam ratione commune non pateretur damnum vectigalium annuorum, decernunt vtà finitimis, qui attriti fuerant & perierant, ea exigerentur. & hoc locum habuit per vniuersam regionem, quæ parebat eorum imperio: & quicunque habitabat in locis vicinis, cogebatur etiam péndere vicinorum vectigalia, siue perijssent fame & inopia, siue etiam essent suis bonis euersi propter necessitatem. Beatus ergò Sabas pro re tam iniqua ciuitatibus, & tam impia, & maximè quòd etiam Hierosolymis executioni mandabatur hoc iniquum & tyrannicum decretum, accedit ad Imperatorem, annuncians rei absurditatem, ostendens pauperum interitum, dicens commune nihil hinc lucrifacere, sed extremo potiùs damno affici, omnibus, qui grauem illam famem & inopiam effugere potuerunt, afflictis ab hac graui exactione, & quæ essent in posterum soluturi, eorum iactura commune afficientibus. Deindè fit etiam supplex, & vnam ab eo petijt gratiam, nempe vt pauperibus iniustum illud vectigal remitteret, & duplici exactione miseros illos non ampliùs opprimeret. Cùm is autem & iustum esset reueritus, & propter illius viri preces motus esset pudore, & nesciret quid ageret, & pauperibus vellet præbere immunitatem à crudeli illo munere, Marinus quidam agrestis moribus, qui linguam cohibere nõ poterat, tunc verò magnam habebat potentiam, agebat autem & ferebat, quò volebat, leuitatem Imperatoris, se in pedes erigens, honestam illam & verè regiam euertit sententiam, dicens esse Nestorianos, qui erant in sancta ciuitate, & tali dono minimè dignos.

Decretum valdè iniquum.

S. Sabæ in pauperes & oppressos cõmiseratio

Cap. 75. Prophetia S. Sabæ.

Cùm eum autẽ increpâsset beatus Sabas, & iussisset eum cessare desupèr bellum excitare aduersùs Imperatorem: in fine autem illa quoquè adiecisset, Nisi te velox propter ea, quæ dixisti, subierit pœnitentia, tibi monimentum peribit cum sonitu: Marinus quidem nihilo se euadit melior: Ille verò cùm Imperatori statim vale dixisset, & alias ab eo drachmas accepisset, vt distribueret ijs, quæ sub eo erant, monasterijs, proficiscitur statim in Palæstinam & eas, quæ sunt in ea, solitudines. hæc autem magna in pauperes iniustitia, mansit incorrecta tempore Anastasij: cuius partem quidem curauit Iustinus, cùm diuinus quoquè Sabas tũc literis apud illum

illum interceſſiſſet: perfectam verò illius curationem poſtremò effecit Iuſtinianus. Non multum interceſſit temporis, & finem acceperunt venerandi huius viri ad Marinum prædictiones. Nam cùm quædam rerum innouatio occupâſſet ciuitatem, & mota eſſet popularis ſeditio, facultates omnes Marini raptæ ſunt à ſeditioſis, & domus fuit igne exuſta: & parùm abfuit, quin ipſe periret. Neque verò mortem, quæ imminebat, potuiſſet effugere, ſi non citò ad conuerſionem adſpexiſſet & pœnitentiam. Hoc autem & alij plurimi renunciârunt, & Pompeius quoquè conſobrinus Imperatoris: multùm quidem deflens Marini calamitatem, multùm autem admirans beati Sabæ certam & veridicam prædictionē. narrauit etiam poſteà Anaſtaſia, vxor huius Pompeij, quam in monte Oliueti omni florere virtute, vobis ſuperior tradidit oratio.

Marini hominis fœui facultates diripiũtur, &c.

Diuinus autem Sabas cùm emiſiſſet quidem partem auri ſibi datam ab Imperatore, paternam domum, quæ erat in Mutalaſca, extruxit in templum martyribus Coſmæ & Damiano: quod reliquum verò erat, ex æquo diuiſit & ijs, qui ſimul erãt, fratribus, & quæ ſub ipſo erant, monaſterijs. Quoniam autem quidam ex monachis, qui cum ipſo aſſcenderant Conſtantinopolim, ſordidi & illiberalis animi notam ſubeuntes in auri diuiſione, dicebant maiorem ad ſe partem pertinere, vt qui plùs, quàm alij, laborâſſent, & cum magno Saba veniſſent vſque ad Conſtantinopolim, non permiſit, vt diù conturbarentur, & eſſent adeò parci & ſordidi: partìm quidem ex hiſtoria adducens, & oſtendẽs eis, regem Dauid æqualem partem vtriſque tribuiſſe, nempe & exercitui, qui in bello cum eo adijt certamina, & ijs, qui remanſerant ad caſtrorum cuſtodiam: partìm verò etiam oſtendens eis à cõtrario, quòd illis maior pars debebatur: quandoquidem illi, inquit, pro nobis & corpore & animis decertauerunt: ipſi autem ſolîs corporibus in via laborauimus. Et hæc quidem ſic.

Cap. 76. S. Sabas cõdit templũ SS. Coſmæ & Damiani.

1. Reg. 30.

Diuinus autem Sabas Mamantem quoquè quendam, qui præerat monachis in Eleutheropoli, qui laborabant morbo Seueri: & priùs quidem apud tribunal Imperatoris liberè & cum magna confidentia locutus erat aduersùs fidem orthodoxam, poſteà autem ab ipſo Seuero vehementer diſſenſit, aſſumens Hieroſolyma, ab acerba illa hæreſi blandis verbis abducit, & vt Eliæ adiungeretur, efficit. Deindè multos quoquè alios hæreticos ſuo exemplo Mamas illaqueat, & deducit ad fidem orthodoxam. Venit autem deincèps oratio ad id, quod fuit caput certaminum, quæ ſuſcepit Sabas pro recta in fide ſententia. Iam enim Soterichus & Philoxenus cum ſuis improbè aſſcenderunt in Sidona, vt anathemati quidem ſubijcerent Chalcedonenſem ſynodum, Flauianum autem & Eliam de ſede deponerent. Sed illi eas, quæ in ſe ſtruebantur inſidias, ſupplicibus literis miſſis ad Imperatorem, tunc quidem depulerunt. Poſteà verò Soterichiani maiore in illos inuidia accenſi, magno furore in eos incitant Imperatorem, vt qui maledictis ab eis appeteretur & irrideretur. Certè cùm à mente deprauato Imperatore ſceleratis iſtis tradita fuiſſet poteſtas in Alexandrinos, auro ſubeunt & corrumpunt populum Antiochenum. Quæ autem ſunt conſecuta, ſunt potiùs lachrymis ſcribenda, quàm literis. Nam cùm Flauiano quidem omnem adhibuiſſent neceſſitatem, & quid non graue & moleſtum in eum intuliſſent, cogunt eum anathemate notare ſynodum Chalcedonenſem: deindè è ſede & ciuitate ſimul turpiter eijciunt: Seuerum verò profanum caput Acephalorum, habentes etiam Imperatorem, maximam ad id opem ferentem, eius loco ſufficiunt. qui, cùm appræhendiſſet ſedem Antiochenam, innumerabilia quidem mala fecit ijs, qui non ei communicauerant. Mittit autem ſua quoquè ſynodalia ad Eliam Patriarcham. Quibus minimè admiſſis, non mediocriter ad iram accendit Imperatorem: & hæc ſynodalia rurſus mittuntur Hieroſolyma, ſimul miſſis etiam quibuſdam Clericis, & non parua manu militari, vt ijs, quibus non perſuadebatur eadem tenere, quæ ipſi, vim etiam afferrent.

Cap. 77. Mamãtem hæreticum conuertit.

Flauianus eijcitur à ſede Antiochena, & ei Seuerus impius ſubſtituitur.

Cùm hæc autem ità ſe haberent, & tam acerba in fidem orthodoxam exercerentur tyrannis, & iam Eliæ graue immineret periculum, & eius capiti malum impenderet, & nuſquàm auxilium, cùm cõgregâſſet diuinus Sabas eximios omnes & electos monachos, & cum illis accedens, & illam, quæ circunſiſtebat Eliam, perrumpens multitudinem, (ô generoſam animam) regis ſatellites & Seueri miniſtros illinc fugat tanquàm quædam mancipia. Deindè alia quoquè vndiq; confluentium

Cap. 78. Fides catholica infeſtatur.

monachorum multitudo, eos qui Seuero communicabant, in illorum ipsorũ conspectu anathemati fidenter subijciunt. Hoc dedecus & hanc ignominiam volens delere Imperator, contra eos mittit Olympium quendam Cæsareensem, ei traditis copijs, quæ erant in Palæstina, regia vtens authoritate, non legibus nec iudicijs.

Elias Episcopus agitur in exiliũ

Qui cùm primùm ascendit Hierosolyma, Eliam quidem de sede deponit, ac eum damnat exilio: Iohannem autem filium Marciani, qui Seueri quidem confessus fuerat communionem, anathemati verò subiecerat Synodum Chalcedonensem, reponit in illius sedem. Quod quidem cùm didicisset beatus Sabas, non licuit ei cunctari: sed cùm rursùs assumpsisset sacrum illum exercitum monachorum, tanquàm præstantissimus quispiam Imperator, irruit in certamen: & Olympium quidem non offendit: (iam enim ille, tanquàm res ei rectè successissent, reuersus est in ciuitatem) in Iohannem autem incidens nouum Patriarcham, testificatur & denunciat, nè Seuerum admittat in communionem: sed tueatur potiùs synodum Chalcedonẽsem, & pro ea ad sanguinem vsque periclitetur. Quod quidem facit ille, reueritus patrum protestationem, omninò oblitus conuentorum cum Olympio.

Cap. 79.

Impius Imperator qd exegerit ab Episcopo Hierosolymæ.

Propter quæ iratus Imperator, Olympium magnæ condemnans stultitiæ, illum quidem statìm deponit de magistratu. Cùm eum autem tradidisset Anastasio, & eum constituisset Ducem totius Palæstinæ, illuc mittit. Ille verò cùm quamcelerimè venisset Hierosolyma, & ne solo quidem verbo impertijsset Patriarcham, sed solùm spectaret gratiam Imperatoris, & pro honore ei dato sine ratione, ei vicissim præstaret officium magis expers rationis, eum statìm conijcit in carcerem, impudenter vim afferens, & in difficilem adducẽs necessitatem, vt synodum quidem Chalcedonensem seu abrogaret & confirmaret, amplecteretur autem & defenderet Seueri communionem. Sed ille cùm rem communicâsset Zachariæ, qui præerat Cęsareensibus, latenter consulendo de ijs, quæ erant proposita, callida arte subterfugit necessitatem. Ea autem erat: Pollicitus se omnia facturum, quæcunque Dux iuberet, prompto & alacri animo, si relaxaretur à custodia, postquàm duo soli dies præterijssent: Nè vi, inquit, videamur parére iussis Imperatoris, ità dimittitur è carcere. Deindè vna nocte multitudo eorum, qui erant circumcircà monachorum, conuocatur in templum Stephani primi martyris, specie quidem, vt qui esset manè celebraturus commune festum primo martyri: re verà autem eos aduocãs ad auxilium orthodoxæ fidei: vt sic magìs hæreticorum coërceret arrogantiam. Diluculò ergò congregata fuerat multitudo monachorum, partìm quidem ex ijs, qui fuerant illic cõgregati monachi, sicut dictum est: partìm autem de more veniens ad synaxim: partìm verò, quæ concurrerat ad videndũ Hypatium, qui erat consobrinus Anastasij Imperatoris, modò seruatus ex captiuitate. erat enim templum quoquè capacissimum multitudinis. Aderat autem ipse quoquè Dux, vt eo teste abrogaretur & abdicaretur synodus Chalcedonensis.

Cap. 80.

Iohannis Episcopi anathema in hæreticos.

Protinùs ergò ascendit suggestum Iohannes, vtráque manu tenens Sabam & Theodosium pietatis propugnatorẽs. Cùm se autem sustinuisset aliquantulùm, visus est sensìm susurrantem audire multitudinem, & dicentem oportere ferire anathemate eos, qui non rectè sentiunt. Hoc ergò ille cùm tanquàm diuinum aliquod signum accepisset, & cor habuisset repletum audacia, vnam emittit vocem cum multitudine: Si quis ea sentiat, quæ Eutyches, Nestorius, Seuerus & Soterichus Cęsareæ Cappadociæ Episcopus, sit anathema. Tunc sentit Dux fraudem, & veritus populi consensum vnanimem, satìs habuit, si se subducens silentio fugeret: & abijt Cæsaream. Qui autem remanserat consobrinus Imperatoris, iureiurando affirmauit diuinis patribus, se non venisse, vt communicaret malæ Seueri opinioni: sed vt loca adoraret veneranda, seque velle potiùs communicare eorum sanctitati. Dat itaque Sabæ magnã vim pecuniæ, & iubet eam distribuere omnibus, qui illic erant, monachis: simul quidem ostendens suam in Deum fidem, & quam erga illum habebat pietatem & reuerentiam, efficiens manifestam.

Hypatius cõsobrinus Imperatoris, suã declarat fidẽ.

Cap. 81.

Cùm autem beato Sabæ sic processisset è sententia certamen, quod pro recta fide susceptum fuerat, sciens ille Imperatorem hæc non esse passurum, sed pro ignominia & dedecore id habiturum, & ægrè laturum, & omnibus modis operam daturum, vt se vlciscatur, congregato toto cœtu monachorum, vbi cum eis rem contulisset, simul scribit epistolam ad Imperatorẽ, quæ hoc modo habebat: Domine

noster Iesus Christus, omnium rex æternus & Deus, excelsi post illum regni sceptra piæ vestræ potestati sua benignitate tradidit: re vera volens omnibus quidem sanctissimis Ecclesijs, præcipuè autem matri Ecclesiarum, bonum pacis conciliare per vestram in Deum pietatem. Sciunt verò omnes, quòd cùm ab hac Ecclesia cœpisset verè magnum veræ religionis mysterium, peruasit vsque ad fines orbis terræ: quod quidem nos horum diuinorum locorum habitatores, ab alto à sacrosanctis acceptum Apostolis, sanum & integrum in hodiernum vsque diem conseruauimus, & in æternum Christi gratia conseruabimus, à recta verbi semita minimè deducti ab aduersarijs, aut corrupti profanis & vanis eorum vocibus. In hac ergò intemerata, & in quam nulla cadit reprehensio, fide, cùm nutritum & eductum ab ineunte ætate fuerit vestrum imperium, venit nobis in mentem admirari, quemadmodùm in diebus vestræ pietatis tantus tumultus & tanta perturbatio inuaserit matrem harum ecclesiarum, vt ne parcatur quidem ijs, qui Deo ministrant: sed sacerdotes & monachi, qui virtutem sequuntur à pueris, modestèque & silentio vitam transigere delegerunt, in conspectu Iudæorum & quorundam aliorum gentilium, ab ipsa sancta Sion, per mediam ciuitatem, turpiter trahantur & intemperanter, & in profana quædam loca expellantur: quin etiam cogantur nonnulla facere ad rectæ fidei labem & reprehensionem, adeò vt qui huc veniunt voti causa, pro vtilitate animæ recedant repleti scandalis & offensione. Rogamus ergò vestram potentiam, vt nos quoquè aliquandò à tantis malis relaxemur, quorũ omnium author & origo est Seuerus, cui, vt in Antiochena præsideat Ecclesia, manda-tum est ad pœnam nostrorum peccatorum, ad malum quidem priùs suæ animæ, & totius Ecclesiæ multitudinis. Quomodò enim non est absurdum, nos qui sumus Hierosolymitani, modò doceri de fide, & qui fuimus omnium patres ad verbum pietatis, tam serò videri didicisse veram religionem? Quomodò non est hinc manifestum, quòd hæc, quæ recenter appáret & videtur esse correctio rectæ & sanæ fidei, quæ fuit tradita à patribus, non est reuerà correctio, sed peruersio & adulteratio potiùs eius, quod rectè habet, eius susceptæ mercedem ijs, qui persuadẽtur, procurãs animæ interitum? * Non ergò nec patiemur aliquid aliud addere præter ea, quæ decreta sunt à trecentis & decem & octo patribus, qui fuerunt Niceæ, & tribus quæ posteà consecutæ sunt synodis: neque quicquam aliter innouare: sed pro eo etiam animas profundere, & innumerabiles, si fieri possit, mortes parati sumus suscipere. Pax autem Dei, quæ superat omnem intelligentiam, fidem nostram custodiet sanctam, & sedabit tempestatẽ, quæ est aduersùs eam excitata, nutu vestræ potentiæ, ad eius gloriam, & decus pij vestri & religiosi imperij.

Epistola S. Sabæ ad Imperatorem.

Sacerdotes & monachos hæretici persequuntur.

Seuerus, à quo Acephali hæretici orti.

Pulchrè hęc quadrant etiã in horũ temporum nouatores.

Philip. 4.

Cæterùm Imperator quidem cùm hãc accepisset epistolam, in aliud tempus distulit respondere. eum enim tunc vocabat quędam barbarica expeditio. Nobis autem sunt reliqua adijcienda huius viri narrationibus. Post iniustum illud Eliæ Palæstinæ Antistitis exilium, fames quædam & penuria rerum necessariarum, siccitas quoquè & locusta, & graues quædam plagæ, integris quinq; annis oppresserunt Palæstinam. Cùm verò essent septem, quæ ab ipso constituta fuerant, monasteria, & quorum ipse curam gerebat, nulli eorum redditum ac prouentum prouidit: sed cùm Deo eorum omnem mandâsset curam, & ea similiter premerentur rerum omnium inopia, ille nõ modò nihil vile & abiectum est locutus: sed etiam conuocans Præfectos monasteriorũ, suadebat vt propter hęc nihil angerentur animo, neque de corpore quicquam essent soliciti: sed fidem haberent patri, qui sciebat eos his indigere, & omnipotente sua dextera ea suppeditabit. Cùm sic ergò statuisset Sabas, magnoque & excelso esset animo præditus, in ea, quæ ei parebat, Laura adeò defecerant necessaria, vt ne suppeteret quidem panis ad Deo sacrificandum & offerendum. Accedit ergò is, cui commissum fuerat ministerium, significans ei calamitatem: & simul appropinquare diem Dominicum ei in memoriam reuocans: & quòd non poterit vtiquè celebrari diuinum mysterium, cùm neque panis sit in Laura ad oblationem, neque aliquid aliud ex rebus necessarijs. Sed hæc quidem ille.

Cap. 82.

7. monastẽria S. Sabæ.

Matth. 6.

Magna penuria in Laura eius.

Magna autẽ illa reuerà & admirabilis anima, ne sic quidem desperauit de Dei curatione, & arcanis & ineffabilibus vijs prouidentiæ: Sed ego, inquit, nequaquàm prohibebo sacrum Dei ministerium. Tanta verò rerum necessariarũ indigentia, præbebit nobis aliquem sacrarum rerum thesaurum ad sacrum celebrandum mi-

Cap. 83.

Matth.6. nisterium: sed est fidelis, inquit, qui iubet crastinum manere liberum à solicitudine, quod attinet ad vsum corporis. Et cùm nondùm adueniſſet dies Dominicus,

Mira Dei prouidẽtia res necessariæ ei suppeditantur abundè. veniunt quidam ad ipsum tanquàm consultò missi à prouidentia, simul ferentes onus triginta iumentorum. Onus autem erat frumentũ & vinum & oleum, & alia monachis apta ad alimentũ: adeò vt Laura propemodùm esset angusta ad capiendum res esculentas. Statìm ergò diuinus Sabas ei, qui indigentiam parcè & sordidè ei obiecerat, Quid ais, inquit, sacrúmne dimittemus ministerium? Ille autem intelligens interrogationem esse repræhensionem cogitationum, quæ non satis erant validæ ad sperandum in Deo, procidit ad eius pedes, petens veniam, & pro tam illiberali parcitate vehementem inferens pœnitentiam: & ille citò eam dat discipulo, & ea quæ oportebat suadet, dicens non oportere esse tam paruo & abiecto animo: sed à spe diuina firmiter dependére, & quod dicit diuinus Dauid, curam iactare in Dominum: cui nos longè magìs, quàm parentibus, curæ sumus. Cùm in his esset beatus Sabas, accedunt quidam monachi ex ijs, qui erant in spelunca, dicentes: Modò quidam pastores non solùm securè immittunt pecora agris Lauræ: sed ipsi quoquè crebrò sine pudore ad Lauram ventitant, illinc magna licentia alimenta exigentes, tumultuque & strepitu fratres implentes quotidiè. Ille verò præcepit pastoribus admodùm placidè & benignè (vt erant eius mores humani & mansueti) vt decæterò abstinerent à via, quæ ducit ad Lauram, & nè talia amplìùs aggrederentur. Illi autem, quæ dicta fuerant, nihilifacientes, cùm nihil omninò cessissent, re ipsa docentur non contemnere mansuetudinem, quæ in Deo multa potest. Protinùs enim admirabiliter quidem & præter opinionem arcetur lac vberibus gregum: intereunt autem nuper geniti fœtus pecorum, cùm eis esset miserè excluſum nutrimentum. Cùm ergò sensissent pastores se luere pœnas suæ in Sabam inobedientiæ, ad ipsum veniunt, casum miserabiliter deflentes, peccatum suum acriter confitentes, neque se deincèps ingressuros esse viam, quæ ducit ad Lauram, constanter affirmantes. Ille autem tam celeri pœnitentiæ veniam concedit celeriorem, & protinùs benedictione soluit calamitatem, & eos liberat à supplicio. Nam simulatquè ille benedixit, mox solutæ sunt vberum pediculæ, & lac profusè manabat, & agni alebantur & crescebant, & pastoribus in gaudium mutata est tristitia. Hinc magnus ille à superna motus prouidentia, venit ad visitandum Eliam Patriarcham, annos iam natus octoginta. erat autem, vt iam diximus, Elias in exilio. Secum verò duxit Stephanum & Euthalium, qui ipsi quoquè præerant aliquibus monachis. Cùm ergò cum eis Sabam vidisset Patriarcha, qui erat in exilio, & gaudio fuit repletus, & omnium præsentium malorum quodammodò est oblitus. Eiusmodi res est anima, quæ luctatur cum calamitatibus, & condemnata est alienam domum habitare pro sua, si solummodò notos adspexerit oculos, hoc minuit molestias, & affert magnum solatium calamitatis.

Vltio diuina in proteruos pastores pecorum.

Mira vis benedictionis S. Sabæ.

Cap. 84. Cùm illos ergò adeò lubenter vidisset Patriarcha, eum multos dies apud se retinuit, neque eum volebat omninò dimittere: sed quotidiè circa horam nonam iam è domo procedens (toto enim alio tempore in grato permanebat silentio) sermone & alimẽto eos impertiebat, amicè & syncerè cum eis vitam agens. Cùm vno itaque die illi venissent, vt consueuerant, (is autem erat nonus Iulij) cunctabatur egredi Patriarcha. Et illi quidem expectabant, cibum minimè tangentes: Patriarcha verò media iam nocte egressus, lachrymosos habẽs oculos, Vos, inquit, cibum sumite. Non est enim mihi ocium. Illis autem diligenter scisciantibus, quidnam ei accidisset, quòd tam tardè esset egressus, & cur tristis esset, & essent eius oculi suffusi lachrymis, ille acerbè eiulans, O beate pater, inquit, ad Sabam intuens, Heu, inquit, hac hora mortuus est Imperator Anastasius: & oportet me quoquè omninò decimo die post eum excedere, vt causam nostram agamus ante horribile tribunal. Hocipsum quoquè apertum fuit beato Sabæ, & illa nocte, qua visione dignatus est Patriarcha, dicitur ipsum quoquè vidisse fulmina, quæ deinceps immittebantur in Imperatorem, & eum velutì persequebantur, vt interimerent: eum autem fugientem in regiæ penetralia, turpiter effudisse animam. Sed mors quidem Imperatoris, vt quæ apparuerant visiones significabant, statim fuit audita. Deindè vita quoquè excessit Elias Patriarcha, sicut ab ipso prædictum fuerat.

Elias patriarcha in exilio diuinitùs discit obitũ Anastasij Imperatoris.

Cùm

Cùm ergò post Anastasium Iustinus piè assumpsisset imperiũ, & per vniuersum orbem terræ misisset edictum, vt Orthodoxi quidem remitterẽtur ab exilio: Chalcedonensis autem synodus scriberetur in sacris tabulis, & veteres honores redderentur Orthodoxis, & rursùs tranquilla fruerentur Ecclesia. His sic factis, & Iustino Imperatore reuersa rursùs fide orthodoxa, erat quidem beatus Sabas natus plusquàm octoginta annos ætatis, & corporis imbecillitate & senectute, & longa illa & intensa virtutum exercitatione afflictus & maceratus. Verumenimuerò etsi ità se haberet, prompto tamẽ & alacri animi studio florebat ac vigebat: & quos propter Christum suscipiebat labores, præferebat omni quieti & animi relaxationi. Vndè etiam omnia postponẽs zelo, quo ducebatur pro fide orthodoxa, statim profectus est per Cæsaream & Scythopolim, vbiquè prædicans pium illud edictum Imperatoris, & in tabulis ecclesiarum inscribens quatuor synodos: & alios quidem ex eis, suasionibus & admonitionibus, alios autem etiam reprehensionibus reuocans: & omnes perfundens suaui melle suæ doctrinæ, & optimè inducens ad fidem orthodoxam. Erat autem Scythopoli vir Scholasticus, nomine Iohannes, bonus animo, & vitam suam virtute exornans: qui de quodam Syluano, genere quidem Samaritanò, authoritate autem insigni, & multam aliam narrabat improbitatem & animi vitium, & dicebat etiam eum maximè insectari Christianos. Hæc cùm magnus ille audiuisset, quædam prædixit de Syluano, quæ non ità multò pòst effectũ sunt consecuta: quomodò etiam paulopòst ostendet oratio, nempe igne in media vrbe accensò malum malè esse periturum. Quid ergò? Sufficiunt ne hęc ex viri miraculis, an adhuc sitiunt vestræ aures & sunt arrectæ, & nondùm sunt satiatæ tam pulchris & pijs narrationibus? Conuertenda est ergò oratio ad ea, quæ deincèps sequũtur. Nam in his quoquè est gratia similis, & operatio miraculorum.

Cap. 85. Iustinus succedit Anastasio Imperatori.

Zelus S. Sabæ in conuertendis hæreticis.

Prædictio S. Sabæ de Syluano impio.

Versabatur vir quidam in quodã monasterio ex ijs, quæ sunt Scythopoli, nomine Iohannes, qui à congressione hominum separatam quietamq; in silentio vitam ab incunte ætate susceperat. Is animæ quidem oculos valentes habebat & sanos, & per ipsos sæpè præuidebat futura: corporis autem oculi luce carebant, & nec minimum quidem splendorem admittebant. Causa verò erat eius per totam noctem assiduæ vigiliæ, & fontes lachrymarum, & senectus iam profundissima. Dicebatur enim vixisse plusquàm centum annos: quorum octoginta quidem transegit in eodem monasterio: quinquaginta autem permansit nusquàm progrediẽs. Cùm eius multo sermone vbiquè fama cèlebraretur, peruénit etiam vsque ad ipsum Sabam. Qui cùm eius conueniendi teneretur desiderio, iter ad eum est ingressus. Mulier autem quædam in illa via iacens, laborabat iam multos annos fluxu sanguinis: neque poterat malum omninò comprimi, vincebatque artem medicinã, & manum. Emittebat verò tetrum quoquè quendam fœtorem, minimè tolerabilem: adeò vt propter hocipsum afficeretur maiori animi ægritudine, vt quam fugerent omnes & auersarentur. Ea ergò postquàm sanctum solùm sensit transire, supplicationibus & eiulatibus eum prouocabat ad morbi curationem. Ille autẽ acribus illis cedens clamoribus, velociter ei opitulatur: & solo tactu manûs morbum cõprimit. Deindè cùm huius rei fama permanâsset ad multorum aures, vir quidam ad sanctum accedit cum sua filia. Luctabatur verò illa cum tetro dæmone, & patri vitam faciebat acerbam, & planè non vitalem. Ea ergò cum magno * calore allata, valdè miserabiliter rogabat pater sanctum, aut, vt idipsum meliùs dicam, paternè. Quamobrèm misertus Sabas, & respiciens preces miserabiles, vt qui erat re vera clementissimus, & apud se paratam habebat consolationem, puellam vngit oleo Crucis, & cùm eius, qui in eam actus est, nomen dixisset, eam statim liberat à morbo, parentique eam tradit sanam & mente & corpore.

Cap. 86. Iohannes monachus assiduis vigilijs & lachrymis amittit lumen.

Præclarum miraculum.

* for. clamore, vel labore.

Aliud miraculum.

Atque sic quidem Sabæ animæ diuina quædam insidebat gratia, quæcunque ipse peruisset, operans admirabiliter: & corpus quidem semper habebat cedens eius voluntati, vt neque defatigaretur laborum assiduitate, neque voluptate rursùs remitteretur. Nam toto quidem tempore ieiuniorum permanebat ieiunus. Solebat autem semèl tantùm vesci in hebdomada. Si verò aliquandò ab aliquo vocatus esset ad cœnam, aut ipse rursùs aliquos conuiuio exciperet, bis sæpè vescens in die, nihil damni ac detrimẽti sentiebat stomachus. Deindè postquàm redijsset Scythopoli, admodùm iucundus autem & optatus appárens Iohanni Hierosolymitano Pontifici, (quod interceſſerat enim tempus, auxerat desideriũ, vt solet amicorum)

Cap. 87. Nota singularẽ gratiam abstinendi,

ab ipso vocatus esset ad conuiuium, quoniam vnà etiam aderat Antonius Episcopus Ascalonitanus, qui erat frater Archiepiscopi, cùm illi Sabam medium interpissent, illi amicè propinabant, & pro viribus eum inuitabant & accipiebant. Sed neque rursùs sancto erant manus ociosæ: sed vt par erat, remota omni fictione & simulatione, vescebatur appositis. Aderat autem diuinus quoquè Theodosius, qui erat ei valdè amicus & familiaris, vt iam à me sæpè dictũ est: qui cùm veluti quoddam condimentum, vellet mensæ speciosam aliquam & gratam injicere orationem, vrbanè admodùm & lepidè inferens, dixit diuinum Sabam ità esurire, vt ne vos quidem ambo, aiebat, qui sufficitis ad totam simul alendam Palæstinam, possitis eius ventrem alere ad satietatem. Tale & tam validum ac robustum corpus beati Sabæ generosæ contigerat animæ. Erat autem summa modestia præditus, & moribus lenis ac facilis. Et ad eum quidem conueniendum facilis patebat aditus: erat verò in sermone iucundus, & moribus quidem simplicissimus: prudentia autem constantissimus, charitatem non fictam & synceram apud omnes conseruans. Erat verò valdè affectus in Theodosium, adeò vt quotidiè ad se inuicèm ventitarent, & inter se de virtute conferrent, & essent ambo instàr luminarium omnibus, qui vitam amplectebantur monasticam. Sed ille quidem eorum, qui vitam exercebant communem: hic autem, Sabas, inquam, eorum qui à congressione separatam & quietam, susceperat præfecturam. Dicitur certè, beatum Sabam vrbanè sæpè dixisse diuino Theodosio, illum quidem puerorum, se autem esse præfectum præfectorum.

Amicitia ingẽs inter Sabam & Theodosiũ Abbates.

Cap. 88. Sed eò reuertendum est, vndè digressi sumus, & ijs, quæ dicta sunt, addenda sunt quæ sequuntur. Appetente iam fine anni quarti, quo aquæ penuria & siccitas, & alia mala his cognata, Palæstinam inuaserant, accedunt ad Sabam monachi spelunca, petentes vt illinc recederent. Neque enim se posse ampliùs manere, neque resistere tantæ aquæ inopiæ. Quocircà ille qnidem partim adhortatus, vt forti & excelso animo ferrent quæ ingruebant: partim autem eos paternè admonens, persuasit vt rursùs permanerent in Laura. Ad vos enim, inquit, veniet Dei misericordia, & ros citò ab eo descendet. Tertio deincèps die finem acceperunt, quæ promissa fuerant. Repentè enim erumpens vehemens pluuia, eis impleuit aquarum receptacula: & quod est maximè incredibile, illis solis delapsa est pluuia, qui cogitârant à Laura recedere. In omnibus autem illius, quæ circuncircà erant, monasterijs, ne minima quidem gutta descendit. Hinc factum est, vt monasteriorum, quæ erant circuncircà, præfecti ad eum confluerent, deflentes & lamentantes, & dicentes: Quid peccauimus Pater, quòd non ad nos quoquè per tuas preces aqua cecidit, qui æquè laboramus siccitate, & valdè desideramus benignitatem & refrigerationem? Ille autem paucis verbis eos liberauit à magna illa animi afflictione, sic dicens: Nunc quidem misit Deus benedictionem ad eos, qui egent maximè: sed neque vos diù despiciet. Neque vos aqua deficiet, donèc dederit pluuiam super terram. Iam verò instabat Dominica dedicationis, & cùm aquæ penuria diutiùs produceretur, omnis autem fons propemodùm deficeret, & nec in se quidem paruum seruaret aquæ vestigium, sed multi ideò miserè perirent: Iohannes Antistes Hierosolymitanus, valdè suspectam habens multitudinem, (solet enim, cùm laborauerit inopia alicuius rei necessariæ, seditionem protinùs agitare, & aliorum facultatibus parare insidias) omnes partes obibat, loca locis mutans, & puteos fodiens, humidiora loca proscindens, & fossas perscrutans, & à nullo abstinens, quod ei occurreret. Sed hoc nihil proficiebat. Omni itaque spe abiecta, sedebat decæterò mœstus, & apud se deflens communem vrbis calamitatem.

Insigne miraculum.

Cap. 89. Cùm is ergò ità esset affectus, & communem casum, suum luctum esse duceret, quidã ex eius amicis, Summus nomine, volens esse particeps solicitudinis, & quoàd eius fieri posset, illius consolari ægritudinem: quoniam aliundè inuenire non poterat mali solutionem, accedit ad eum, narrans de pluuia quæ eruperat, & de diuinis illis signis, quę facta fuerant Sabæ precibus: & consulit, vt eum ad se accersat, & vehementer roget, vt hanc eis alleuet calamitatẽ, & cessare faciat plagam, quę tam grauiter infligitur. Ille aũt persuasus, cùm eũ accersijsset, & ad eius pedes procidisset, oẽs adhibuit preces, vt sanctas manus ad Deũ tolleret, quas ipse solet respicere, & eius misericordiæ viscera in mentem reuocaret, & efficeret, vt qui est bonus, eos benigni-

benignè adspiceret, & eis reconciliaretur, & solueret calamitatem siccitatis, quæ eos opprimebat. Cùm is autem differret, & rem suas vires superare diceret, Episcopus non cessat obsecrare, & genua prensare, & nullum prætermittere modum supplicationis: (Quid enim ad deprimendum & deijciendum animum est calamitate vehementius, & maximè ea, quæ tam multos tandiù affligebat?) nescius deinceps, quid ageret mitissimus Sabas, se includit in domuncula, iubens illos quoquè simul preces fundere. Deindè ille quidem intensæ vacabat orationi, & pro eis fundebat preces. Tertius iam dies præterierat, & circa primam noctis vigiliam repentè conuertuntur nubes, & ex serenitate mutato aëre in profundam caliginem, vehemens erumpens pluuia, replet quidem aqua fontes: torrentibus autem sua reddit fluenta, & vniuersam simul ciuitatem ad vno animo & vno ore gratias Deo agendum excitat. Et hæc quidem sic.

Modestia S. Sabæ.

Oratione sanctus pluuiam impetrat à Deo.

Cùm autem multum temporis interceßisset, & magno Sabæ ad octoginta & sex annos ætas prouecta esset, decedit quidem Iohannes, relicto successore Petro, viro virtute insigni. Tertio autem deincèps anno Imperator quoquè Iustinus valdè iam prouectæ ætatis, & alioquì oppressus morbo corporis, cùm ad administrandam rempublicam non ampliùs sufficeret, deponit imperium, Iustiniano patruele suo constituto pro se Imperatore, qui erat patricius, consul & dux exercitûs, & qui iam fortiter rempublicam gerere erat aggressus. Sed de Iustiniano quidem dicere interìm differamus: immoremur autem in ijs, quæ admirabiliter à sancto Saba facta sunt in Petrum successorem Iohannis: quæ quidem velim nolim ad se trahũt orationem, & sunt alijs longè iucundiora & gratiora. Nam is quidem veniebat assiduè in solitudinem ad diuinum Sabam, & eandem in eum seruabat reuerentiam, quam priores Patriarchæ. Interìm verò cùm morbus inuasisset sororem, (erat enim ei soror nomine Hesychia, non vulgaris virtutis) & cùm omnis ars medicorum abiecisset spem eius curationis, ipse non minùs, quàm illa, animi mœrore confectus, & nullum inueniens medicamentum calamitatis, ad diuinum Sabam statuit confugere, vt videret an aliquam assequeretur clementiam. Ipse autem cùm accessisset ad ægrotantem morbo incurabili, & tèr manu fecisset signum Crucis, non differendo, sed continuò eam sanam reddit fratri. Talem ergò Episcopus inuenit remunerationem sui in Sabam honoris.

Cap. 90.

Petrus Hierosolymæ Episcopus.

Iustino abdicanti succedit Iustinianus.

Signo Crucis tèr edito repentè sanat morbũ incurabilẽ S. Sabas.

Tunc verò, cùm &, quæ à me superiùs dicta est, Iuliana è vita excessisset, eorum qui apud ipsam erant Eunuchorum fidelissimi, qui iam longo antè tempore erant beato Sabæ amici & familiares, accedunt ad ipsum, afferentes cumulos pecuniæ: pro quibus nullam aliam petebant remunerationem, quàm solùm, vt referrentur in numerum suorum monachorum. Ille autem cùm non posset suam legem soluere, neque Eunuchorum & imberbium aliquem in suam Lauram admittere, cùm multis admonitionibus & sermonibus apud eos esset vsus, & eos confirmâsset ad futurum, ipsos emittit ad B. Theodosium. Illi verò paulopòst Patriarcham conuenientes, petunt ab ipso quendam locum, volentes in eo degere separatìm, & sibi soli & Deo vacare. Ille autem cùm Alexandro Eliæ monasteriorum præfecto eos commendatos, apud ipsum aliquo breui tempore deposuisset, apud se consultabat, quemnam eis locum tribueret, & quemadmodùm finem imponeret eorum voluntati. Interìm verò pecunijs illectus Alexander, non stans pactis illis conuentis, quæ cum Elia iniërat, diuidit Eunuchis monasteria, cùm ad ea nullum laborem nec operam priùs contulisset, quæ ille multis laboribus & sudoribus construxerat. A quibus vnum ex monasterijs in hodiernum vsque diem nominatum est Eunuchorum. Sed de his quidem satìs.

Cap. 91.

S. Sabas eunuchos & imberbes in suã non recipit Lauram.

Cùm iam autem imperium assumpsisset Iustinianus, & rerum suscepisset administrationem, agebat quidem beatus Sabas nonagesimum & vnum annum: finem verò vitæ acceperat diuinus Theodosius: qui in Palæstina quidem erat populus Samaritanorum, cùm Iulianum quendam, qui ipse quoquè erat Samaritanus, sibi regem creâssent, multas iniurias faciebant Christianis, ecclesias depopulantes & exurentes, Christianos afficientes supplicijs innumerabilibus, & deindè etiam occidentes: & in vicos finitimos facientes incursiones, & capsas sanctorum rumpentes, & igni mandantes. Quæ quidem maximè fecerunt in locis, quæ erant circa Neapolim: vt qui Episcopum quidem gladio interemerint: quosdam autem presbyteros compræhenderint: & primùm quidẽ membratìm & frustatìm eos dissecuerint,

Cap. 92.

Samaritani Iulianũ regẽ sibi constituunt, & affligunt Christianos

Nota quos hodiè imitentur hæretici.

rint,& deindè eos cum martyrum reliquijs frixerint in sartagine, & nulli probro & contumeliæ parserint in Christianos. Hæc postquàm renunciata fuerunt Imperatori, aduersùs illos magnas emittit copias: quæ cum eis manus confligentes,& multos alios interimunt,& ipsum etiam Iulianum. A quibus Syluanus quoquè tunc Scythopoli compræhensus,in ignem inijcitur,& ità acerbum accipit vitę exitum, vir qui multis probris & contumelijs affecerat Christianos, & idcò,vt arbitror,pulchrè ad hocà diuina reseruatus erat iustitia,vt sic lueret supplicium sufficiens,& finem acciperet: quod non multis antè diebus de ipso dictum fuerat à Saba. Deindè quidam ex eius comitibus,nomine Arsenius,illustris dignitate,ad falsa fingenda,& confundendam veritatem omnium callidissimus. Is cùm post tetrum Iuliani interitum venisset Cõstantinopolim,& accessisset ad Imperatorem,& cum ipso & eius cõiuge,nescio vndè,ei magna intercessisset familiaritas,multa quidem dicit, ad magnam autem iram eos accendit aduersùs Christianos, qui erant in Palæstina,dicens eos vel maximè fuisse authores & causas seditionis Samaritanorum, & dignos grauissimo supplicio.

Arsenij cuiusdam calumniæ.

Cap.93. Hæc postquàm in Palæstina renunciata fuêre Patriarchæ,eum statim subit misericordia eorum, qui falsò accusabantur: & accedens ad beatum Sabam,cum vehementer rogauit,vt abiret & fungeretur legatione apud Imperatorem, & excogitatam refelleret calumniam,& Christianos liberaret à tantis periculis, nihil aliud futuros,nisì diaboli linguæ trophæum & improbitatis. Ille autem paruit,& nullo interiecto spatio,iter statìm arripuit: eratque reuerà præter fidem id, quod cernebatur,nempe hominem, qui in tam imbecilla lababat senectute,& quem par erat in lecto se quieti dedere, citra moram tantum iter inire,minimè cedentem,neque senile quippiam aut languidum,remissum've sustinentem: sed perindè atquè ætate adhuc vigentem,& magnam corporis imbecillitatem vincentem copia prompti & alacris animi. Cùm iam autem peruenisset ad suburbia Constantinopolis,Imperatori quidem significatur aduentus: & ipse statim mittit vnum ex iuuenibus Imperatorijs,& quosdam ex suis satellitibus,aduentum illius maximè honorans. Deindè eo,quo par erat,comitatu stipatus,Sabas ad ipsum deducitur. Deindè Patriarcham quoque Epiphanium,& quicquid erat apud se clarũ & illustre, emittit, vt ei procederent obuiàm. Neque enim terrenum & mundanum aliquem,sed tanquàm vnum ex angelis,& ciuem supernæ Hierusalem se censebat accipere. Quem postquàm adhuc procùl procedentẽ agnouit Imperator,ille quoquè cernebat aliquid simile ei,quod viderat Anastasius. Videbat enim quandam coronã eius capiti impositam,eleganti quodam splendore decoratam,& micantem luce omnis generis gratiarum. Visione ergò Rex obstupefactus,è cathedra surrexit,& sacrum illud caput reuerenter & iucundè est complexus. Deindè cùm ille ab eo accepisset benedictionem,orauit vt sua quoquè cõiux esset eius particeps. Cùm ea autem adfuisset,adorauit & rogauit,vt soloueretur vitium eius matricis,(erat enim petra sterilior) & vt ex se natum posset videre filium: quod quidẽ illa pluris faciebat,quàm ipsum imperium. Ille autem ad hæc tacens,solùm illi precabatur,vt sospes & salua esset eius potentia. Illa verò rursùs instabat,petens preces liberorũ procreationis. Ille autem pergebat eadem rursùs preces dicere,& apertè præ se ferebat se recusare petere,nè ipsa fieret mater filiorum. Vbì verò cùm illa hoc sæpè petijsset,ipse nihilo magìs annuit orationi,neque edidit preces conuenientes eius desiderio, tandèm abijt Imperatrix magna affecta tristitia, quòd id quod volebat, non esset assecuta. Deindè cùm qui in preces incidissent,& maximè quicunque solent principum gratificari cupiditati, etiamsì sint inutiles & nihil iusti habeant,eum crim· narẽtur,quòd preces recusâsset,& dicerent id,quod Imperatricem maiori molestia afficeret, ille ægrè ferens, causam apertè protulit: Sinite, dicens, ô beati. Non enim sinet aliquem fructum ex ea edi,nè ipse quoquè gustet Seueri dogmata, & deteriores, quàm priùs ab Anastasio, tumultus Dei conturbent Ecclesiam.

S.Sabas valdè grandæuus,it legatus ad Imperatorem.

Admodùm honorificè accipitur ab Imperatore.

Imperator eius petit benedictionem.

Diuinitùs edoctus Sabas nõ vult soluere vinculum sterilitatis ab Imperatrice

Cap.94. Imperator aũt Iustinianus in sanctum tantam ostendit pietatem & reuerẽtiam, vt cùm eum conuenisset, non solùm remiserit iram, quam iam olìm conceperat aduersùs Christianos,qui erant in Palæstina,sed etiam Samaritanos * plenè expulerit è ciuitate,& eorũ synagogas deincèps prohibuerit: & de illis hanc legem tulerit,nè essent alter alterius hæredes,nè per successionem opes eorũ crescerent & am-

for.*planè

amplificarentur. Quinetiam vt interficerentur, quicunque eorum fuissent authores seditionis. Quamobrèm timore affectus Arsenius, qui erat ipse quoquè vnus ex Samaritanis, cum humano, metu quoquè diuino concurrente, supplex à Saba contendit, vt ab ipso baptismum accipiat: & tam piam impetrat petitionem. Sed hæc quidem posteà. Imperator autem cùm talem sanxisset legem aduersùs Samaritanos, & sic ea propter quæ venerat, sancto esset gratificatus, nõ hucusquè sistit promptum & alacrem animum: sed se extremum damnum accipere existimabat, si non eum regalibus & splendidis afficeret beneficijs, & fidei esse abundantiam ostenderet suam in eum munificentiam. Cum eo certè assiduè colloquens, & eum honorans, sicut priùs Anastasius, vehementer instabat, vt aliquod pecuniæ vectigal subiectis ei monachis constitueret. Ille autem, Vectigalium quidem, inquit, & pecuniæ, quantum satis est ad vsus necessarios, ille nobis prouidebit, qui populum non obedientem copiosè aliquandò aluit in deserto, & aquam eduxit è petra: & qui non solùm necessaria, sed etiam sæpè quæ redundant, suppeditat. Tibi autem, ô Imperator, si tantæ est curæ, vt nobis gratificeris, adsunt aliæ quoquè non paruæ, & non contemnendæ occasiones, per quas poteris in nos tuam exercere liberalitatem. Nam & Palæstini, qui malè sunt affecti à Samaritanis, & quorum magnæ quidem prædæ sunt abactæ, multa verò ædificia & diuina templa, & mancipia præterea & greges, frumentumque & alios fructus viderunt exuri ante oculos, & nunc non habent, vndenàm sibi victum quotidianum cõparent: supplices petunt aliquam ad tempus immunitatem, vt se parùm recreent ac reficiant, & rursùs possint sufficere annuis soluendis muneribus: & qui ad adorandum viuificum sepulcrum veniunt in sanctam ciuitatem, ipsi tecto opùs habent, vt se parùm recreent à labore itineris: & maximè si quis eorum aliquandò in morbum inciderit, postulant necessariam corporis curationem. Quinetiam quod à Patriarcha Elia priùs cœptum est ædificari Deiparæ Virgini templum, multis adhuc indiget, nec satis est instructum ornamentis: & quæ sunt meis constructa manibus monasteria, cùm nullum in propinquo habeant præsidium, in quod se recipiant, nullo negocio capi possunt ab inimicis, & prima incursione venire possunt in manus hostium. Ante omnia autem, Arrij, Nestorij & Origenis dogmata conturbant Ecclesias, nec sinunt eas pura fruitranquillitate: & ideò à tua potentia magnum est adhibendum studium, vt omnibus viribus ea tollas de medio, & tantum malum procùl expellas. Hæc si feceris, bonam spem concipio, & in Deo confido, fore vt mox dies sequatur remunerationi, Romaque vniuersa & Carthago, & quæcunque amiserunt, qui ante te imperârunt, cernentur rursùs partes tui imperij. Et fuerunt hę quidem piæ & in commune vtiles beati Sabæ petitiones apud Iustinianum.

Iustiniani multa erga S. Sabã beneuolentia.

S. Sabas orat Iustinianũ pro Palæstinis.

Arrij, Nestorij, & Origenis dogmata conturbant Ecclesiam.

Operæprecium autem est quærere, cur prætermissis alijs hæresibus, Arrij solùm meminit, Nestorij & Origenis. Fortasse enim quibusdam simplicioribus videbitur eis assentiri, & ideò harum trium solùm meminisse. Quanam ergò de causa harum meminit? Quòd aliæ quidem hæreses non valdè tunc vexabant Ecclesias. Secta enim Arriana cùm Gothos occupâsset, & Vandalos, & Gepidas, & comprehendisset totum ferè Occidentem, omnes ferè ex æquo pestifero repleuit exitio: Nestorij verò & Origenis hæresis morbo multi monachi laborabant, & timendum erat, ne alios attraherent ad malorum societatem. Nam cùm quidam nupèr conuenissent monachi Byzantium, visi sunt quidam tenere dogmata Theodori Mopsuestiæ: rursùs autem Origenis dogmata defendere, Leontius, qui erat ipse quoquè monachus, genere Byzantinus, qui erat vnus ex ijs, qui cum Nonno ingressi fuerant nouam Lauram, quos postquàm cognouit magnus Sabas, à suorũ statim expulit conuersatione. Sed nobis reuertendum est ad seriem narrationis. Cùm diuinus Sabas proposuisset tales apud Imperatorem petitiones, ille perindè ac iamdiù sitiẽs gratificari sancto, statim scribebat, imperabat, decretum in omnem partem mittebat, omnia faciebat, nè hęc differrentur & in longũ protraherentur: nè eorum quæ fiebant dilatio, tam pulchrorum beneficiorum obtunderet splendorem. Hæc quidem Imperator. Qui autem ei, qui frigidum solum aquæ calicem dedisset in nomine suo, pollicitus est, scilicet se daturum centuplum, non distulit remunerari & referre gratiam: neque promissum suum produxit in longum: sed vt magnus pollicitus est Sabas, simul atquè Imperator per Præsides prouinciarum impleuit, quæ fuerat pollicitus, Aphrica vniuersa & Roma eius accesserunt imperio: & qui erant in

Cap. 95.

Artiani, Nestoriani & Origenistæ multi.

Matt. 10.

Iustinianus recuperat Asiam & Romam.

in vtraque tyranni, Vittigis Romæ, & Gelimer Carthagine, eos pro liberis seruos, & pro regibus captiuos, & supplices accepit pro inimicis.

Cap. 96. Sed cùm huc deducta sit oratio, venit mihi in mentem huius viri constantia & animi generositas, quòd nulla eum temporis necessitas coëgerit ad illiberalem adspicere adulationem, aut se aliqua in re gerere seruiliter: (quod quidem difficiliter obseruari potest à viris bonis, & est factu admodùm difficile) sed vsus est conuenienti aduersùs omnes moderatione, honestatisque & philosophiæ magnam ducebat rationem. Hoc autem facilè potest ostendi. Nam cùm in eius petitionibus occupatus esset Imperator simul cum Tribuniano Quæstore circa eam, quæ vocabatur Magnaura, & in consilium eum adhibuisset, ille, cùm iam venisset hora tertia, relicto Imperatore, Deo seorsùm reddebat preces solitas, vacans sacris diuini Dauid psalmis. Cùm Hieremias verò vnus ex discipulis ad eum accessisset, & dixisset, Quid hoc sibi vult, pater? Cùm Imperator tantum adhibet studium, & vt tuas impleat petitiones vehementer laborat, tu, eo relicto, nunc agis alibì: ille admodùm ingenuè respondens, Non est hoc alienum, inquit, ô fili. Nam & ipse facit, quod ei conuenit: & nos omninò id, quod debemus. Sed redeat nobis oratio ad ea, quæ proposuimus.

S. Sabas statu tempore relicto Imperatore persoluit preces solitas.

Cap. 97. Imperator ergò tanto studio affectus aduersùs huius viri petitiones, per vniuersum orbem terræ mittit decretũ: & statìm Episcopis, Antonio Ascalonitano, & Zachariæ Pellæ, literis præcipit Imperatorijs, vt visant loca Palęstinæ, quæ fuerunt exusta à Samaritanis, & habita ratione eorum, tributa alleuent. Visant autem templa quoq; Sanctorum, & quantum ipsa damnum acceperint à scelerata & audaci manu Samaritanorum, per illorum ipsorum facultates, aut publicas reparent pecunias, & in sancta ciuitate extruant nosocomium, & annuos ei dent redditus mille octingentorum & quinquaginta aureorum. Quinetiam aliam quoquè domum, vt in ea habitarent, qui procùl illuc veniebant, & Deiparæ templum eleganter extruant & exornent, & præsidium prope Lauram muniant, vt in inimicorum insultibus esset tutum monachis refugium. Præter hæc verò nominatìm quoquè declaratas hæreses tollant de medio, & præclaro subijciant anathemati. De his autem ferè omnibus Procopius quoquè Cæsareẽsis in quinto libro de Iustiniani ædificijs, ab eo constructis, hæc sigillatìm refert, ipsumq; constructum Deiparæ templum accuratè exponens, eiusque pulchritudinem & magnitudinem nulli dicens esse similem, & id nouam vocari ecclesiam: cum Cyrillo conueniens, qui diuini Sabæ vitam conscripsit ab initio. Præterea autem de duabus quoquè ædibus cõstructis illi suffragatur: quarum vna quidem est ad excipiendos hospites: altera verò ad recreandos eos, qui morbo affliguntur. Quinetiam illic constitutos multos pecuniæ redditus, & templorum renouationes, quæ exusta fuerant à Samaritanis, & propter inimicorum incursiones extructum præsidium, ei congruenter persequitur.

Imperator mira facit ad preces eius.

Hinc appâret, Metaphrastẽ hãc Sabæ historiã ornâsse stylo suo.

Cap. 98. Cùm has ergò cõstitutiones diuinus Sabas ab Imperatore accepisset in literis, & recessisset Cõstantinopoli, venit Hierosolyma. Cùm aũt illuc venisset, & magistratibus tradidisset literas, quas habebat imperatorias, illinc venit Scythopolim, vbiquè prædicãs decreta Imperatoris, docẽs ciuitates, compouensq; & instruẽs ad fidẽ orthodoxã. Deindè eos quoquè, qui grauia illa passi fuerant à Samaritanis, & alijs modis recreãs, & tributorũ immunitate consolãs. Hieremias aũt monachus, cuius iam feci mentionem, cùm nescio quo pusillo & abiecto animo motus, à Laura maxima recessisset, in quodã deserto torrente statuit habitare, qui quinq; stadijs aberat à spelunca boreali. Cùm illic verò fuisset magnus Sabas, & locũ vidisset valdè apũ, vt qui in rebus honestis nõ soleret cunctari, paruã quandam aram & oratorium, & diuersas cellas intra paucos dies ædificat: & statuens, vt quidã monachi eas habitarent, eorũ curam tradit Hieremiæ: & sic Dei gratia fuit locus in Laurã constructus, quæ floret vsq; in hodiernũ diem, Hieremiæ sortita appellationẽ. Cùm Scythopoli autem, vt diximus, esset sanctus, ad eum accedunt Cyrilli parentes, qui fuerãt olim sancto noti, & ei legibus amicitiæ coniuncti, qui ei commendant Cyrillum adhuc valdè iuuenem: & efficiunt, vt ab eo impertiatur puer benedictione. Hic est verò Cyrillus, qui magni Sabæ vitam nobis conscriptam tradidit. Dicit ergò ille ipse Cyrillus: Cùm me, inquit, magnus Sabas adspexisset, & salutâsset, & sua dignatus esset benedictione, Hic exhinc, inquit patri, est meus discipulus. Doceatur ergò psalterium: eo enim opùs habeo. Sed enim redeundum est, vndè digressi sumus.

Laura Hieremiæ conditur.

Cùm

Cùm ergò regiæ literæ fuissent ostensæ Episcopis,& quæ factæ fuerant eccle- Cap.99.
siarum euersiones,subiectæ fuissent eorum oculis,primæ quidē Palęstinæ, vt quæ per-
fectam sustinuisset vastitatem,duodecim * centariorum publicorum fecit remissi- * for. centenariorum, vel centuriarum
onem : Scythopoli autem, quæ minus damnum acceperat,non plusquàm vnius.
Postquàm verò hæc rectè gesta fuissent à magno Saba,reuersus Hierosolyma,ado-
ratis sanctis locis,& ijs dictis,quæ quodammodò dici solent in exitu,venit ad maxi-
mam suam Lauram.In qua cùm parùm esset moratus,morbus quidam ingruens,il-
lum verè fortem adamantem lecto tradit.Quod quidem cùm significatum fuisset
Patriarchæ,repentè venit ad illum visendum.Cùm verò venisset,& sic vidisset eum
in cella iacentem, egenum rerum omnium necessariarum, quandò oportet ea
etiam suppetere, quæ redundant,& circa corpus omnem excogitare curationem,
vtpotè quod & morbus & senectus & longi labores possint vehementer cruciare:
supplex ab eo contendit,vt exportetur ad sibi subiectam ecclesiā,vt possit illic frui
aliquo ex ijs,quæ pertinent ad remissionē ac recreationem. Ille autem Patriarchæ
reueritus supplicationē,& illuc exportatus,iacebat cum ipso morbo luctans,& ab
eo similiter confectus.Cùm verò aliquantū tēporis intercessisset,ad eū diuina quæ- Visio S.
dam aduenit visio,significās illius hinc futurū excessum. Statìm ergò reportatus in Sabæ.
cellam,cùm vltima verba dixisset fratribus, & postremum eis dedisset osculum, &
cuidam Melitæ illorum commisisset præfecturam,viro idoneo cui id crederetur,à Obitus felicissimus.
terrenis migrat ad cælestia,suam animam in manu Dei deponens,iam natus nona-
gesimumquartum annum.Erat verò quintus dies Decembris, quo mortuus est vir
illeinclytus,& ad vitam quæ illic est,migrauit,comitatus ab angelis & martyribus,
vt paulopòst ostendet oratio.Nunc autem per seriem procedat narratio.

Cùm ergò mors Sancti, breui tempore in omnem partem peruasisset,concurrit Cap.100.
quidem ad sacrum illius corpus multitudo innumerabilis. Concurrit autem vni- Honorifica sepultura.
uersus quoquè ordo monachorum,& quicunque erant Episcopi: qui cùm quo par
erat ornatu corpus composuissent,hymnos & cantica ei de more canentes,piè ad-
modùm & sanctè inter duas ecclesias in media Laura deponunt: vbì cùm ille esset
superstes,vidit columnam lucis.Atque talis quidem fuit vita beati Sabæ,& eius tam
admiranda,& quæ naturam superabant rectefacta.Nobis autem eundum est ad mi-
racula,quæ facta sunt post mortem,quæ sunt & numero multa,& insignia magni-
tudine.

Dicatur verò primùm quidem id, quod se paulopòst esse dicturam pollicita est Cap.101.
oratio. Romulus quidam,genere Damascenus,illiberalis artis opifex, primas par-
tes tenens in choro Diaconorum, qui erant Gethsemane. Is domo sua perfossa eo
tempore,quo obdormijt B.Sabas,& multa surrepta pecunia,sicut ipse narrauit,an-
gebatur,& perplexo erat animo,nescienssquid ageret.Accedit autem ad templum
martyris Theodori,vt qui sciret sanctum esse feruentissimum, & qui posset effice- Vide quid possint Sancti.
re,vt deprehenderentur malefici.Cùm verò in templo perseueraret orare, & iam
quintus dies aduenisset,martyr noctù apparens ante eius oculos, Cur, inquit, tam
acerbè affligeris & lamentaris? Postquàm autem is dixit,se ipsi suam exposuisse ca-
lamitatem,ille benignè pro se respondens: Sed scias,inquit,me hìc non adesse.Iuss
si enim sumus omnes martyres concurrere,& beati Sabæ animam, quæ modò est
exoluta à corpore, ad loca quietis deducere.Sed noli,inquit,flere. Cùm enim, in-
quit,in hunc locum véneris,inuenies fures & pecuniam. Romulus autem cùm sta-
tim secum assumpsisset alios,venit quamprimùm ad locum, & inuenit, sicut vidit,
veram esse visionem.Et hoc quidem est huiusmodi,quod testatur Sabæ in Domino
multam fuisse fidutiam. Quod autem iam deincèps aggreditur dicere oratio,nihil
videbitur minùs,si non etiam magìs,admirabile,& magìs gratum ac iucundum.

Erant quidam fratres,genus ducentes ex campestri regione,sanctum semper co- Cap.102.
lentes,& in eum adhuc superstitem,magnam fidem ostendentes. Hi in agro viuen-
tes,& cùm suis colentes manibus, in ipso tempore vindemiarum quodam malo
morbo feriuntur,& spem omnem vitæ abijciunt. Atque illi quidem graui morbo
iacebant oppressi: fructus autem egebat manu,quæ eum colligeret. Cùm hi ergò
bifariàm diuisum haberent animum,& propter metum mortis, & propter fructu-
um interitum,nec possent inuenire vllam mali solutionem, Sancti vix tandèm re- S. Sabas & inuocatur, & exaudit.
cordantur,& eum inuocant,vt malo ferat auxilium. Ille verò eis præter spem citò
subuenit,& vtrique eorum apparens separatìm, hæc significat,se Deum quidē pro

eis rogâsse,& oportere eos manè venire in agrum & in vineas. Illi autem cùm surrexissent,vsi sunt statìm pedibus firmis & valentibus,& facilè confecerunt viã, quæ ducebat ad vineam: & erant decæterò pręclari præcones miraculi: & eo die, quo fuêre curati,festum publicum celebrabant. Illi post hæc adijciatur tertium, quod ipsum quoquè est paris gratiæ & potentiæ.

Cap.103. Mulier quædam Palæstina,nomine Ginarusa,quæ erat pia & amans virtutis,promiserat,se duo templa sancti ornaturam esse duobus velis: spelunce, inquam,& Castellij. Vbì autem ad illa conficienda fuissent parata omnia,quæ se ea esse texturas cum illa conuenerant,nescio quanam de causa differebant. Cùm animo ergò angeretur,& ægrè ferret Ginarusa,si propter illarum dilationem videretur fidem fallere, & non stare promissis, quæ fecerat sancto, ille ei in somnis placidus appárens,eius sedauit molestiam: & rogauit,nè eam conturbaret mulierum negligentia. Manè enim,inquit,tibi parentes,opus aggredientur.Hæc simul quidem pię mulieri significat: & ijs,quæ se contexturas opus erant pollicitæ,appárens valdè terribilis,efferabatur,& se vltima eis mala allaturum minabatur,si decæterò vel tantillùm opus differrent. Manè ergò mulieres sibi inuicèm renunciabant ea,quæ visa fuerant: & statim, quæ se operaturas fuerant pollicitæ, manus operi diligenter admouerunt: & sic pia Ginarusæ promissa finem accepêre. Nobis autem deincèps fuerit consequens illud persequi,quod vulgò iactatur de camelo. Frumentum à mari mortuo per camelos mercede portabatur ad Lauram. Camelorum autem dominus erat Saracenus. Postquàm verò cameli fuissent prope Lauram, vna ex ijs, quæ à via declinauerat, (ea est autẽ præceps,& admodùm alta) labitur nescio quomodò,& cum ipso onere defertur in torrentem. Hoc autem vbì vidisset Saracenus, clamauit protinùs: Abba Saba, preces tuæ meæ camelo opem ferant. Nondùm finiërat sermonem, & visus est, vt ille dicebat, videre quendam canis capillis, cameIo insidentem: ipse verò cursu processit per aliam viam,& camelum omninò illęsam suscepit ex præcipitio: gratias autem velutì reddens sancto pro beneficio, quotannis accedit ad capsam,& mercedis,quam suis colligit laboribus,ei cõsecrat tertiam partem numismatis, paruam gratiam egregio proposito. Porrò verò hoc quoquè ex ijs, quæ post mortem ab eo gesta sunt,& iucundissimum simul, & maximè admirabile: quod cùm pro multis velutì quoddam signaculum adiecero orationi,imponam finem narrationibus.

Appáret cuidã fœminæ religiosæ. Item alijs.

Saracenus Sanctũ inuocat,& is statim adest,opemque fert.

Cap.104. Laura laborabat aquæ penuria,sicut iam antè diximus: & cùm sæpè produceretur defectus pluuiæ,grauiter affligebantur monachi: & eò apertè redigebantur,vt nescirent quid consilij caperent. Cùm itaque aliquandò apud se considerâssent, quemadmodùm aqua eos deficeret, cogitârunt aliquod supra petram construere ædificium, & fodere inferiùs cisternam: vt aquæ quidem pluuiæ congregarentur in ædificium, illinc autem paulatìm confluentes in cisternam,eorum supplerent inopiam. Ad opus quidem certè conducunt quendam Mamantem cum filio, qui erat eiusdem artis: ambos,inquam,ędificandi peritos. Qui postquàm supra petram construxissent ædificium,sub qua iacebat illud beatum corpus Sabæ,& aquam contendebant inducere,& eam excauabant,& faciebant aquæductum, vt per eum ferretur aqua in cisternam,& non per obliquum subiens effluere. Interìm verò cùm imber vehemens erupisset, rumpitur quidem repentè ædificium,aqua supra modum repletum. Cùm autem vix potuisset Mamas effugere periculum,filius Auxentius(sic enim vocabatur) præoccupatus à materia &ab impetu aquæ,detractus fuit à præcipitio,& delatus in vestibulum duarum ecclesiarum: vbì etiam diximus beatum iacére corpus patris, non minùs quàm decem vlnas distante altitudine. Deindè cùm cessâsset pluuia,inuentus est puer sub lapidibus illæsus & integer, & nec sæuus ille aquæ impetus,neque lapidum pondus,ei detrimenti aliquid attulerunt.

Insigne sanè miraculum.

Cap.105. Sed diuini quidem Sabæ omnia enumerare,non est tutum, nè ipsi fugientes socordiam,à multis arguamur crimine immoderationis. Conuerti autem oportet ad ea,quæ deincèps sequuntur: & narrandum est bellum,quod deincèps exortum est in Ecclesijs. Postquàm enim fuit Ecclesia recèns liberata ab hæresibus,& respiruit à longis illis tumultibus & perturbationibus,& fuit in ea quies & tranquillitas, malignus in eam rursùs inuidum inijciens oculum,mouet aduersùs eam quosdam Nonni assecIas: Domitianum,inquam,& Theodorum. Qui cùm iam olim sentirent ea,quæ Origenes,vbì etiam assumpserunt auxilium temporis,& eorum alter

quidem

quidem Galatarũ, Theodorus autem Cæsareæ Cappadocię creati sunt Antistites, magnam suam ostentârunt potestatem. Hinc Nonni quoquè assectæ per classes in omnem partem proficiscentes,& in omnia Orthodoxorum monasteria & ecclesias securè facientes incursiones, aduersùs ipsam quoquè maximam Sabæ Lauram militant cum securibus & dolabris,& quibusdam alijs instrumentis,aptis ad diruendum & euertendum,vt vel eam funditùs euerterent,vel eam etiam sua peste implerent.Sed magni Sabæ Deus nunc quoquè magnum operatur miraculum,& eos, sicut olim Aegyptum, densis tegit tenebris & profunda caligine: & cùm esset hora secunda diei, illi cùm perindè ac noctù per totum diem ambulâssent, & nec vbi quidem essent scirent,vt illud Esaiæ in eis impleretur,qui dicit:Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis nesciuerunt. Palpabunt vt cæcus murum,& tanquàm non sint oculi palpabunt.Cùm sic ergò nihil scirent, sed in viam asperam,& acclíuem,& omninò minimè tritam incidissent,vix tandèm die sequenti inuenti sunt circa monasterium beati Marciani: & sic cùm lucem adspexissent cõmunem, pudore sunt repleti,& re infecta rediêrunt.

Discehinc mores & studia hæreticorum, nempe vastare monasteria &c.

Exod.10.

Esa.59.

Pudefiunt impij.

Hocsapientibus & non mente captis hominibus suffecisset,si vel paruã honesti curam gessissent,vt scirent se ea aggredi,quæ non essent Deo grata. Sed nõ illis: verùm eis magis crescebat vitium,& bellum excitabatur vehementius & tetrius.Dolis enim quibusdam compositis, & sceleratis instructis insidijs, mittunt quendam paulopòst,nomine Theodorum,ad Petrum Episcopum Hierosolymitanũ,& egregio illi viro (hei mihi) persuadent ijs, quæ improbè confinxerunt,vt Petri Alexandrini,& Iohannis,cui erat cognomen Strongylus,id est, rotundus,susciperet communionem.Quod quidem Nonni assectis maiorem addidit animum,& plus dedit fiduciæ,& suam hæresim non latenter, sed apertè circuncirca obeuntes, tanquàm legem ferẽtes, promulgabant. Quinetiam si aliquem ex orthodoxis monachis deprehendissent in sancta ciuitate, impia manu ferientes,& Sabaitem vocantes,illinc cum turpiter expellebant.Multos quoquè cùm grauissimis tradidissent supplicijs, quoniam non potuerunt latére, apertum eis bellum indícunt. Cùm autem rem sensissent viri,qui circa Iordanem habitabant,Eliæ zelum,vt par erat, spirantes,ve-niunt ad eis opem ferendam,& communiter cum eis,tanquàm ad aliquod præsidium,confugiunt ad Lauram diuini Sabæ. Postquàm verò hæc renunciata fuerunt Origenistis, in eos maximo impetu irruunt: & cùm portarum confregissent cataractas, Lauram ingressi sunt, & vulnerantur multi ex orthodoxis & ex socijs, Deo hîc quoquè permittente arcanis rationibus, & minimè prohibente,vt fieret manifestior furor hæreticorum, & suis athletis splendidior contexeretur corona-

Cap.106.

3.Reg.19.

Furor hæreticorum.

Cùm hæc autem sic processissent, mittitur patrum communi suffragio Gelasius, cuius fidei commissa fuerat Laurę præfectura, Byzantium,vt significaret Imperatori ea, quę facta fuerant. Qui cùm interim tantum terræ & maris obijsset, ei tamen excluso omni aditu ad Imperatorem & Patriarcham (omnes enim aditus præoccupauerat vitij colophon, qui Nonni sectatorum erat præcipuus, Theodorus, eis diligentibus impositis custodibus & speculatoribus,nè per aliquem eorum eis inscientibus ingrederetur monachus ex Hierosolymis,& Patriarchæ & Imperatoris aures ad se attraheret) Cùm sic ergò omni aditu exclusus fuisset Gelasius, post tantam viæ longitudinem,quam propter Christum pro fide orthodoxa sustinuit, post tantam afflictionem vacuis manibus reuertitur: & cùm fuisset Amorij, (quæ est ciuitas clara & illustris) propria morte è vita excedit. Cùm hoc autem resciuissent Nonnus, Theodorus & Domitianus,& quicunque erant ciusdem vitijæmulatores, Georgiũ,qui ipse quoquè sectam sequebatur Origenis, eius loco præfectum & ducem constituunt,& in diuinissimi Sabę throno improbè (ô iustitia & Dei tolerantia) collocant. Rei absurditate meus intumescit animus,iraque disrumpor & suffocor. Hinc enim miserabiliter accidit,vt patres,qui erant in Laura, alius aliò dispergerentur,non secùs atquè agni quidam lupo aduentante.

Cap.107.

Obserua artes hæreticorum.

Etiam S. Sabæ Lauram occupant hæretici.

Sed non diù admodùm permisit Deus hanc superare tempestatem,neque diuini Sabæ preces passæ sunt eum ampliùs tacere,& vti lenitate: sed mox diuinam iustitiam excitant ad vindictam.Et ideò Nonnus quidem,malorum illorum studiorum opifex, vitam euertit miserrimè. Eueștigiò Georgius quoquè accusatus cuiusdam libidinis,cuius vel meminisse solùm,linguam polluit,ab illa Laura turpiter expellitur,cùm septem solùm menses ei præfuissent. Deincèps autem rectionem suscipit

Cap.108.

Diuina vltio in sceleratos hæreticos.

Cassianus, vir qui ab infantia fuerat educatus apud diuinum Sabam,& in pulchra illius disciplina pulcherrimè institutus,& factus sacerdos maximę Lauræ.Qui cùm decimum mensem implêsset in administratione, & deindè ex hac vita excessisset, Cononi post ipsum mandant monachi Præfecturam. Mandant verò Deo, vt arbitror,monachorum animos ad hoc mouente.Fuit enim vir ille summè resplẽdens, & rectis dogmatibus,& omni virtute & rectefactis. Qui etiam in præfectura vsus est magna cura & diligentia.Nam & eos,qui illinc recesserant eiecti ab Origenistis,patres rursùs collegit,& Lauram,quæ à frequentibus illis tumultibus & bellis hæreticorum iam inclinata fuerat in genua,mox erexit,& velutì renouauit.

Cap.109. V.Synodus œcumenica

Post hæc cùm sancta & œcumenica quinta synodus congregata fuisset Byzantij, Theodorus Mopsuestiæ, & Origenes,& vnà cum his impia de præexistentia & restitutione dogmata,generali fuerunt subiecta anathemati:& sic hęreticis deinceps omni ablata libertate loquendi, diuini Sabæ Lauræ, & vniuersa ferè cum eis Palæstina, vicesimotertio anno post illius mortem, à grauibus hæresibus,& temporis acerbitate & iniquitate respirârunt,& quietam deinceps & tranquillam vitam egérunt,gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto spiritu sit gloria & potentia,nunc & semper,& in secula seculorum,Amen.

MARTYRIVM GLORIOSI MARTYRIS DALMATII EPISCOPI, PER HIERONYMVM VIDAM CREmonensem, Albæ Episcopum, Heroico carmine conscriptum. Habetur in operibus eius.

5.Decẽbris.

NEC te nos tacitum,indictúmve relinquere fas est,
Nec sinere ire tuos sine carmine Dalmati honores,
Quos tibi ritè die memores redeunte nouamus.
Huc ades, ô quondàm clarum iubar,addite cælo
Post tantas vitæ ærumnas,post mille labores,
Et quos insigni es perpessus morte dolores
Pro Christi decore,& veræ pietatis amore.
Huc ades,& festas quas læti ereximus aras
Inter & Eridani ripas,& fluminis Ollij,
Dexter adi,populíque tua prece vota secunda,
Seu Rhodani te gens halantibus inuocat aris
Accola,quam quondàm in tenebris,& nocte iacentem
Erexti, verumque dedisti cernere lumen,
Omnem luce noua,radijsque recentibus oram
Perfundens,dictisque hominum fera pectora lustrans,
Seu Ligurum extremis tenet inclyta finibus Alba.
Quandoquidem haud procùl indè ferunt te lucis inîsse
Limina,& in Tanari ripa vagîsse sonantis.
Mox charam implêsti meritis ingentibus vrbem
Celsa docens rectas ad sidera tollere menteis:
Nec potiùs te Ticini liquidissimus amnis
Detineat,sedésve iuuet cognominis vrbis,
Quam pater imperijs sacris placidissimus olîm
Rexisti gentis custos,templíque sacerdos.
Illic,credo equidem,fumant maioribus aris
Templa tibi,quæ quondàm atauí eduxêre sub astra
Indigenæ tua mirati immortalia facta.
Illi iure quidem hæc memores,visúque coacti:
Nos verò,quos longè alia regione remotos
Vix tantorum operum tenuis famæ attigit aura,
Ad nomen tibi præcipuos largimur honores.
Spontè autem: non diues opum,non æris abundans
Stat pagus,sed enim pietate in teque,fideque
Nulla fasellifero certauerit ora Paderno.
Nulla tuas tendat meliùs gens dicere laudes.

S.Dalmatius permultos in Italiç, Germaniæ, & Galliæ finibus conuertit.

S.Dalmatius ecclesiæ Papiensis olim Antistes.

Nam

Nam simul àc lætum in cœtum conuenimus omnes,
Fœmina,virque choros agimus,tuaque inclyta facta
Aequamus cælo. Respondent densa salicta
Vndiquè,& aërea recinit de turre Cremona
Armipotens,gaudetque procùl pietate suorum.
Primus ego ante aras vates,vicique sacerdos
Carmina mille cano,totidem plebs consona reddit.
Primò ipsam vt meritis præsens deuinxeris Albam,
Expulerisque adytis mentitos numina diuos
Indigetes,verumque Deum detexeris vrbi
Implentem maria,ac terras,cęlumque profundum
Concinimus.tum vt tota tuis vltroque citroque
Gallia præbuerit faciles hortatibus aures
Admirata hominem supra te plurima vbiquè
Posse Deo plenum,vanasque reliquerit aras,
Et simulacra,Deûm falsos reddentia vultus,
Sparseris vt veri diuinos numinis haustus
Per populos in corda,animosque in nube iacentis
Obscura illustrans monitis erexeris aureis
Ad sanctum iubar,immensique ad luminis ignes,
Omnia per terras quæ latè fama canebat.
Hoc te Ticini gens accola nomine tanto
Præfecit diuumque adytis,morumque magistrum
Haud vrbi indecorem summo insigniuit honore,
Multa vbi mira olim superûm regnator ab alto
Te poscente hominum solitas superantia vires
Edidit.obstupuit regio ad miracula rerum.
Tu varijs ope diuina de casibus ægros
Mortales nulla eripuisti præditus arte.
Tu vocem surdis,tu lucem lumine cassis
Reddis,& in media positos iam morte,relictosque
Erigis.elatos tu priscæ ad munera vitæ
Restituis,animasque in frigida membra reponis,
Tu ductori Italo,cùm te miser imploratum
Finibus æquoreæ venisset ab vsque Rauennæ,
Incolumem ac validum prædixti viuere natum,
Quem modò discedens ægrum,mortique propinquæ
Luctantem,& superis propè functum liquerat auris.
Addimus innumeros,quos nocte dieque labores
Pro superûm decore,& vera pietate tulisti:
Quot casus,quot per mortes,per quanta pericla
Iueris,aut diros quotiès euaseris enses.
Ipse aderat pater omnipotens,teque ocyùs vsque
Ceu fluuiarum auium subuectum insignibus alis
Omnibus eripiens seruabat casibus vltrò.
Huius ope instantem fugeres cùm protinùs hostem,
Ticinum,pleno tibi qui se obiecerat alueo,
Tranâsti suspensus,iteréque impunè tulisti
Aëra per,fluctusque supra sine ponte,sine vllis
Nauigijs rapidę correptus turbine nubis
Ocyor aut Euri pennis,aut fulminis igni,
Nec te oculis potuêre sequi trans flumina,donèc
Conspexêre amnis ripa vlteriore canentem
Cœlicolûm tanto grates pro munere Regi.
Talia frustrati viderunt multa,nec vnquàm
Gens infesta tuum potuit contingere corpus,
Donèc purpurea emeritum insignire corona
Omnipotens statuit pater,è tenebrisque vocare

Turris ciuitatis Cremonæ totius Italiæ altissima.

Prædicat Albensibus S. Dalmatius fidem Christianã.

Multis claret miraculis.

Rauennatis cuiusdam filium pristinę sanitati restituit.

Multa pro Christo patitur aduersa.

Transit flumen per aërem Dei auxilio, siccis pedibus.

Iucundam ad lucem ſemper florentis Olympi.
Tum demùm ipſius Ticini in littore captum
Ab infidelibus Papiæ capitur & decruncatur. Spontè ferunt gladio colla obiecisse secanda,
Et nil mutato lætum isse ad funera vultu.
Nec commune tamen fuit, aut sine numine lethum.
Nam caput exectum penitùs ceruice cadendo
Blandum nomen adhuc seruantis cuncta sonabat,
Et longo erectus tenuit se tempore truncus,
Post eodem lógo tẽpore mãsit viuus truncus corporis ei⁹ quo signo multi conuertebãtur Viuus adhuc velutì vigor & vis pristina adesset:
Quo monstro attoniti crudeli cæde madentes
Agnouêre Deum, veniamque immanibus ausis
Orantes verum tenebris hausêre fugatis,
Omnia quæ in nunerum memores altaria circum
Dicimus. hic nullus, qui non mihi succinat, ordo est,
Nulla tuis quæ non titulis indulgeat ætas.
Nempe tibi primos pueri, mixtæque puellæ
Semper vere legunt flores, & cerea cantu
Dona ferunt, varijsque onerant altaria frugum
Primitijs de more, viri, matresque, suorum
Ipsę etiam tibi dant operum testantia fructum
Mos Italicus, in exornandis altaribus, & Sanctorũ imaginibus. Munera, bombycum folles, linique maniplos
Enodis, albumque oculo nigrante fasellum.
Tu populi præsens vota audis ritè vocatus,
Auertisque tuis precibus mala plurima genti,
Concilians nobis auersum crimine nostro
Cælestûm Regem, & quodcunque piacula pubis
Infecêre, tuo tu diluis ipse fauore,
Et tua, qua multùm polles, nos gratia seruat.
Nunc verò si nostræ vnquàm fuit vlla salutis
Inuocat Sanctum author, pro sua & patriæ salute. Cura tibi, aut nostri si te mouêre labores,
Nunc, ô nunc pater, auxilio, nunc munere nobis,
Est opùs alme tuo, tantis occurre periclis,
Quæ nostris, nisì pulsa vetes, ceruicibus instant.
Inter se Reges aduersi bella lacessunt:
Militis ipsi inopes nos semper prętereuntis
Præda sumus: nostros manus est externa labores.
Adspice nos, & tanta tuis dispendia pelle.
Vitam inopem nostro liceat tolerare labore,
Solarique famem, paruasque educere natos.
Si quid prætereà in nostris fraudisve, dolíve est,
Corrige tu, & meliorem animum prece suffice genti.
Nos furto nihil inter nos carpamus auari
Dives quisque suo: pateant noctesque, diesque
Prædia nostra: domus nullo custode relictæ
Nullos nocturno metuant neque tempore fures.
Ipsi iam culmis sint tuti arentibus agri,
Prataque, siluæque, & pictis vineta racemis.
Surripiant nec iusta auidi plus parte coloni.
Assuescantque satìs dominorum inhibere iuuencos,
Spontè sua pactos nec agro subducere sulcos.

De hoc martyre plura habentur, vel certè eadem, infrà in Vita SS. Valentini, Concordij & sociorum, quære 16. Decembris.

VITA

VITA S. NICOLAI MYRENSIS EPISCOPI,

E GRAECIS IDONEIS AVTHORIBVS, PRAESERTIM

Simeone Metaphraste, collecta & conscripta per Leonardum Iustinianum Patricium Venetum, fratrem S. Laurentij Iustiniani Venetorũ Patriarchæ. Habetur in 1. Tomo Aloysij Lipomani cũ Authoris Præfatione, quam brevitatis studio omisimus.

PATARAM rerum scriptores tradunt, vrbem fuisse in terra Lycia nobilem inter primas: Eique si cætera defuissent ornamẽta, quibus tamen plurimis affluebat, poterat sanè vel hoc vno nobilitari præcipuè, quòd magnũ Nicolaum Myrarum Episcopum tulit, virum profectò, quem in Republica Christiana nemo propè sanctorum omnium in omni virtutum laude facilè anteiret. Nam Pataræ natum illum constat, & claro quidem genere. Mater eius fœmina fuit sanctissima, atque grauis: Patri verò non tam vitæ splendor, quàm integritas: non tam populi, quàm Dei cultus: non tam diuitiæ, quàm eleemosyna, fuerunt in precio. Mundi itaque relictis illecebris, nullum erat illis, nisi bonarum actionum studium, atq; voluptas. Hi tanquàm lignum plantatum secus decursus aquarum, in tempore suo specioßissimum edidêre fructum, infantem videlicet hunc, cuius cælestis indoles futuræ virtutis præsagium præ se ferret. Illum autem primum mater pariter atque postremũ tulit. Infœcunda posthàc cum charissimo coniuge perseuérans, siue desperante natura per illos posse huic similem alterum in lucem producere, siue vt puer hic multifariàm Baptistæ similis, in hoc quoquè cum illo quodammodò conueniret. Ille enim infœcũdæ matris dissoluit vterum, atque sterilitatem: Iste fœcundæ matris vterum obstruxit. Sic itaq; parentum diligentia omnis, studia & voluptates, in hunc vnum diuinè ornandum instituendumq; sunt collectę, vt quẽ carnaliter genuerant, spiritualiter educandũ, & omnibus sanctissimarum institutionum ornamentis excultum, admirabilem cunctis mortalibus redderent.

Decẽbris 6. Cap. 1. Patria S. Nicolai. Parẽtes eius quales fuerint. Psal. 1. Luc. 1.

Infantem autem hunc quis dubitet, in ipso statim natiuitatis exordio, diuino fuisse numine afflatum, sanctificatumque, qui non priùs viuere, quàm Deum venerari: nõ priùs comedere, quàm ieiunare cœpit? Compertum enim habemus, illum, cùm reliquos dies, noctesque omnes, nutricis vbera fugeret crebrò, quarta tamen, sextaque feria nisi semèl duntaxàt, & id vesperi quidem, lac voluisse gustare. Atq; hoc semper certo, immotoque seruauit ordine, vt nullis posset blanditijs, nullo nutricis lenocinio, nulla naturæ necessitate à ieiunio cœpto deflecti. Quãobrèm vel improbum quenq; bonarũ rerum interpretem planè fateri oporteat, non fortuitù illud, aut intemperie stomachi factum esse, sed quasi consultò, & Dei afflante spiritu. O miraculum singulare, & inter rara omnium seculorum spectacula per Ecclesias meritò decantatum, & dignum viuendi principium, cui tam excellens vita succederet: quandoquidem crescentibus annis, debebat eius quoquè virtutibus, tum natura, tum studio & gratia patris, fieri accessio admiranda.

Cap. 2. Nota rem mirã in infantulo Nicolao.

Posteà enim, quàm è pueritia excessisset, castissimos mores, & disciplinam ab optimis acceptam parentibus, in melius redigens, ipse quoquè suapte natura & ingenio non desinebat, velut generosa quædam & fertilis gleba, nouos quotidiè honestatis & pietatis fructus edere. Indè ætate poscẽte, ad capiendum animi cultum, traditur studio literarum. Vbi tum ingenij magnitudine, tum velocitate discendi, breui admodùm æuo multa ingenuarum disciplinarum scientia imbutus, ab omni humanæ laudis cura abhorrebat. Aequalium verò sodalitates, cõuiuia, consuetudines vitabat omninò, quia in illis cerneret sicut festiuitatis multum, ità plurimum esse intemperantiæ atque periculi. Mulierum nõ modò colloquia, verùm etiam conspectum, tanquàm iuuenilis animi pestilentissimam labem fugiens, totum se honestati pudicitiæque addixit. Libidinum verò & carnis incendia, quibus æstuare plerunquè omnes adolescentes solent, quotidiani labores, ieiunia, vigiliæ extinguebant. Talibus instructum artibus, totum sese accepimus ad Christi seruiti-

Cap. 3. Proficit in pietate. Adhibetur puer discẽdis literis. Mulieres fugit. Domat libidinem.

tium contulisse. Schola illi erat ac diuersorium, Dei templum, vt se dignum praeret templum, in quo Deus ipse pernox & perdius habitaret. Neque bonarum disciplinarum studia aut legendo, aut audiendo, aut meditando intermittebat. In quibus tantùm excelluit, quantùm magno futuro Antistiti opùs erat. Sed quo vita recta doctrinis omnibus longè maximè præstabilior est, eo plus in componēdis formandisque moribus nauabat operæ ac laboris, quo iuuenilis, fluctuantisque ætatis inconstātiam senili quadam firmaret grauitate. Quem enim ad modum non illud senium laudamus, in quo non emineat par senio & annis modestia: sic etiam solemus iucundè admirari, multaque laude dignam existimare adolescētiam, quæ planè didicerit eiusce ætatis compescere motus, & senectutis grauitatē ac modestiam retinere. Est enim sicut iuuentus in sene turpis, ità pulcherrima quidem in adolescente senectus.

Senilis modestia in puero Nicolaum.

Cap. 4.

Habuit autem Nicolaus auunculum, nomine Nicolaum, à quo hunc nostrum arbitror id nominis vsurpâsse. Is cùm nepotem animaduerteret religioni & sanctimoniæ deditum, mundo se penitùs abdicâsse, parentes hortatur, vt adolescentem sacerdotalibus sacris initiari permittant. Illi in sentētiam venêre faciles. Cur enim gratos homines pigeat reddidisse, quod gratis acceperint, & fidelium more debitorum, æs alienum cum ipsa etiam vsura persoluere? Nam in veteribus memorijs scriptum inuenimus, Nicolai nostri parentes aliquandiù steriles, & propemodùm de sobole desperantes, multa prece & lachrymis à Deo hunc filium impetrâsse, atque illum propterea Deo, qui dederat, reddidisse libentiùs. Perhibent autē auunculum, sancto afflatum spiritu, de nepote vaticinantem, præciniſse in illo cælestium donorum redundantiam. Cùm enim initiaretur, ad adstantes conuersus: Nouum, inquit, fratres, terris Solem oriri video, & humano generi grande solatium comparari: O gregem felicem, qui hūc sibi pastorem sit habiturus. Hunc enim videbitis errantes oues ad pietatis pascua reuocantē: hunc periclitantibus salutem, calamitosis opem, laborantibus præbere quietem. Neque secùs, atquè iste prędixit, omnia euenisse insequens sermo docebit. Nulli autem mortalium admirabile videri debet, vel nepotis præclara facinora vsque adeò mundū illustratura, sui splendoris vatem aliquem habuisse, vel auunculum prophetādi spiritū meruisse, quem admirandæ vitæ integritas, Ecclesiæ iudicio, inter cæli sidera collocauit. Nam duos fuisse Nicolaos constat, auunculum illum, hunc nepotem: sanctos ambos, Episcopos ambos, illustres ambos: quanquàm longè illustrior quidem nepos est habitus, is, cuius nunc vitam & facta conscribimus, cuique propterea Magno cognomen fuit. Igitur factus sacerdos, morum & vitæ seueritatem pariter cum dignitate augendam putauit, naturæ sapientiam imitatus, quæ arbores ipsas, quo se celsiùs in cælum tollunt, eo altiùs demissis in terrā radicibus, firmiores reddit. Sacerdotij aūt quis dubitet solidissimas esse radices, integritatem vitæ, misericordiam, pietatem, continentiam, sobrietatem, reliquasq; virtutes id genus, quibus potissimùm propiùs ad Deum acceditur? Itaq; corpori suo bellum indicit, non quod illud necaret, aut contereret, sed quod domitum & omni petulantia exutum, redigeret in seruitutem. Igitur somno, & quotidiano cibo, quantùm ratio permittebat, detrahit, ieiunijs, nocturnisq; vigilijs solito plùs indulgens, vino parcissimo vtebatur, sæpiùs aqua sola contentus: Veste si non sordida, vt hypocrita & vanus ostentator, nullo tamen conspicua luxu deincèps est vsus. Crebrior illi fuit ad delubra aditus. Nulla penitùs, nisi sacrarum literarum, lectio. In vultu & gestu modestia maior. Sermo rarior, & grauis quidem, & qui nihil haberet inanitatis & fuci: vt his præditus ornamentis, videretur in corpore mortali immortalium vitam degere.

Prophetia eius de S. Nicolao.

Solidissimæ sacerdotij radices.

Nicolai abstinentia, ieiunia & vigiliæ.

Vestiū eius modestia & humilitas.

Cap. 5.

Per id aūt temporis Nicolaus auunculus templū nobile, sub sacræ Sion nomine struit, eique pari dignitate monasteriū addit. Cui cùm de preficiendo gubernatore pro rei amplitudine cogitaret, visum est, id negocij nepotis curę sapiētiæq; cōmittere, tum vt admirabiles eius virtutes vsu & exercitatione vegetiores redderet, tum quia nemo erat in prōptu, qui rem illā aut sapientiùs, aut sanctiùs, aut diligentiùs gubernaret. Nepotē itaq; præfecit, eiq; plurimos præstantes adiungit monachos, vt velut in re militari, & Imperatorē exercitus, & exercitū Imperator pari virtutum cultu & volūtate haberet. Hoc itaq; munus ità Nicolaus administrauit, vt dignitatem monasterij gubernatoris præstātia facilè superaret. In eoq; perstitit, quoàd ipse visendorum sacrorū locorum gratia in Palęstinam est profectus. Quod iter paulo

Præficitur monasterio, ab auūculo constructo.

pòst

pòst plusculis attingemus. Sed me iam video de narrationis semita declinâsse. Prius enim, quàm de monasterio dicerem, erat de parẽtum interitu, & hereditatis distributione dicendum. Quem locum nunc paucis absoluamus. Parentes eius in illius pestilentiæ vastitate, quæ Lyciam ea tempestate depopulata est, intra triduum morientes, hæredem illum testamento instituunt. Quorum mortem omni officio pietate ità est prosecutus, vt nihil omitteret, quod ab amantissimo filio parentibus optimis præstari par sit. Hæreditatem igitur adiens, & non tam possessorem se, quàm hæreditatis dispensatorem relictum intelligens, cœpit, non quomodò patrimonium augeret, (id quod plerique omnes mortales factitant) cogitare, sed quo pacto patrimonium seminando, vberiorem sibi frugem in cælo colligeret. Quid enim aliud agat vir constans & sapiens, qui ab ineunte ætate funditùs ex animo terrenas eiecerat cupiditates, nisì vt duriore iam ætate contemnat, quod teneris annis animo magno & excelso contempserit, nè vitæ præclara exordia à succedentis ætatis actionibus dissentirent? Itaque non ad congregandas diuitias, sed ad congestas dispertiẽdas, animum appulit, vt nil aliud patula manus, quàm egenum & pauperem cogitaret. Cæterùm quemadmodùm tellus ipsa omnium longè liberalissima, herbis, frugibus, arboribúsve sic alimenta atque vitæ præsidia porrigit, vt nemo quidẽ omninò id sentiat: ità noster hic egenorum alumnus, clàm quidem, & nullo sciẽte mortalium, misericordiam suam incredibili studio in pauperes exercebat. Cuius reliquas eleemosynas intelligemus faciliùs, si hoc vnum è pluribus celebre illius factum subijciemus.

Parẽtes eius pestis tollit.

Liberalis est in pauperes, sed clàm.

Fuit Pataræ vir genere nobili, qui (vt fert humanæ felicitatis fragilitas) ab honoribus in contemptum, à diuitijs in egestatem deciderat. Ei erant tres filiæ, corporis formæque venustate, & morum elegãtia longè præstantes, virgines omnes, & quarum ætas (si patris calamitas non obsistat) nuptias flagitaret. Has inops pater, omni rerum egestate calcatus, non modò viro tradere, sed ne alere quidem quoquo pacto poterat: neque spes vlla miserum hominem solabatur, qua quotidiè crescentis inopiæ vim perferret. Heu rem dictu fœdam, heu quò mortalium mentes insuperabilis vis egestatis impellit? Tetrum, atrox, immane facinus patrem (paternæ pietatis memorem ne, an immemorem potiùs dixerim?) exagitat filiarum decus, ac pudicitiam deserentem, vt natis esurientibus nõ deesset. Cœpit enim de illarum virginitate alienę prostituenda libidini cogitare, vt turpissimo & flagitioso quęstu vitam pereuntis familiæ tueretur. Iam vesana fames reluctantem patris animum ægrè perfregerat. Iam crudele, & humanis indignum luminibus, spectaculum parabatur. Quid enim tam validum est, tamq; munitum, quod necessitas nõ prosternat? Sed affuit de cælo miserator Dominus, qui escam daret timentibus se: qui patris in filias inuitam crudelitatem non pateretur: qui virginum castissimas lachrymas miseratus, à tam fœtido flagitio liberaret. Sed quo pacto id facies, dulcissime Deus, vniuersæ misericordiæ pater & fons, aut quo ministro auxilium tuum oppressæ familiæ porriges? Angelũ profectò tute tibi Nicolaum delegisti, quo nemo mortalium esset, qui tua iussa meliori aut studio, aut cõsilio, aut pietate perficeret. Tua igitur miseratione factũ est, vt crudele cõsilium famulus tuus, nescio quo, nisì te volẽte, sentiret: cuius animus tum rei atrocitate, tum insita pietate commotus, in auxilium periclitantium totus accingitur. Stimulabant misericordem animum esurientis familiæ lachrymæ. Stimulabat castarũ puellarũ prostituenda virginitas. Stimulabat amãtis patris misericordia, qui in pudicitiam inuitus agebat, nè in ventrem crudeliter agere videretur. Sed seruus tuus, qua ratione Deus impleat præcepta, non videt. Cùm enim iubeas misericordes nos esse, vetas tamen sinistram scire, quid faciat dextera nostra. Ardet animus misericordiæ faciendæ studio, sed humanum fuj beneficij testimoniũ refugit: quippè qui tibi soli, benefactorum gratissime remunerator, placere conetur. Tantùm enim vir Dei ab omni humanæ laudis desiderio abhorrebat, vt quantùm cæteri sua maleficia, tantùm ipse *iste beneficia sua celare studeret. His agitatus stimulis impiger animus, credo, te, Domine, inspirante, intempestæ noctis silentio è strato prosiliens, auri haud mediocre pondus sacculo bellè insutum sumit, domo egreditur clanculùm, miserandę familiæ domũ tacitus adit, circunspectat sagaciter omnia: animaduertit tãdèm, luna ipsa adiuuãte, fenestram apertã paululùm: Ea cubili inseruiebat, in quo infelix pater membra quieti tradiderat. Tunc Nicolaus pulcherrimam sibi à Deo oblatam occasionẽ ratus, auro per

Cap. 6.

Nobilis q. dã pressus inopia, vultẽ prostituere filias.

Psal. 110.

Luc. 6.

Matth. 6.

Mirè odit sui ostentationem & laudes humanas S. Nicolaus.

Leuat inopiam nobilis viri.

ro per fenestram immisso, domum se statim proripit. Manè pater, auri comperto miraculo, stupens, cùm tanti muneris datorem suspicari non posset, dæmonũ eam esse, aut callidi cuiuspiam hominis fallaciam putat, adulterinoque credit se lusum auro. Indè cùm aurum digitis contrectaret, iamque rei cognosceret veritatem, incredibili lætitia gestiens, lachrymas vbertim effundit. Miratur rem, animo versat omnia. Et cùm humanum benefactorem coniectare non posset, in Deum hoc muneris transferens: Quid faciam nũc miser, inquit, nè tanti beneficij ingratus arguar? Certum est, peccatum meum diluëre, & impio meac nefario scelere expia-

for.*eruam

te. Filiam, in cuius pudicitiam crudelissimè sęuiebã, à fœdo periculo * emam. Aurum virginem redimat, quæ meo scelere auri gratia perdenda erat. Hæc itaque secum reputans, primam ex tribus filiam honesto marito locat. Nicolaus nõ minùs dato, quàm ille accepto munere gaudẽs, vbi virginem videt à periculo liberatam: Liberabo, inquit, & reliquas. aurique tantundem noctù, vt anteà, per patentem fenestram immittit. Diluculò pater cùm secundum aurum inuenisset, vix sui compos, humi supplex sese prosternit. Tum ora pectusque largis irrigans fletibus: Deus, inquit, misericors, esurientium liberalis alumne, fac (quæso) Domine, vt sciam, quo ministro tu flagitiorum meorum periculum sustulisti, vt te, Domine, in illo laudem, te in illo magnificem, te in illo contempler, Domine, qui me iampridèm sanguine tuo redemisti, & nunc auro pereuntem familiam redimis. Ostende mihi dispensatorem hunc tuum, & Angelum profectò in terris, cuius ope eccè secũdam

Fornicationis crimen S. Nicolaus sua eleemosyna impedit.

quoquè filiam, diabolo crudeliter maritandam, sancto cõnubio honestabo. Hæc cùm dixisset, nõ prius destitit, quàm alterum quoquè generem sibi associuit, nec minore certè gaudio duplicis coniugij celebrati, quàm spe tertij quoquè propediẽm celebrandi. Iam enim tantum sibi de Dei misericordia pollicetur, vt sese putaret tertiæ quoquè filiæ dotem tenere manibus. Ità ab inferno ereptus homo, noctes diesque perpetuos ereptoris sui desiderio æstuabat. Statuitq; noctes insomnes per excubias ducere, quoàd, quisnam esset hic, exploratum haberet. Nec minùs admirabilis noster, tertiam quoquè filiam nuptijs tradi cupiebat. Profunda itaq; nocte veniens tacito (vt assolet) pede, per eandem fenestram tertiam introiecit dotem. Ac peruigil pater decidentis auri strepitu monitus, quanta potest pedum velocitate prosiliens, Nicolaum tandèm fugientem assequitur, compræhendit, tenet, atque illius pedibus aduolutus, redemptorem suum, adiutorem, saluatorem pereũtium animarum flens gaudensq; compellat. Nisi enim miserationes tuas, inquit, misericors excitâsset Dominus, dudùm iam periërat infelix cum tribus infelicioribus natis pater: sed clementissimus Dominus per te saluauit nos, & à crudeli peccati casu

Psal.112.

liberauit Dominus, suscitans inopem è terra, & de stercore erigens pauperem. Talia lachrymantem, beatosq; osculãtem pedes, Nicolaus ægrè compescuit: qui cùm beneficium suum quanta potuit humilitate attenuâsset, multis tandèm adiurationibus, vt rem nulli mortalium patefaceret, frustrà precatus est. Vna igitur hæc ex

Multa S. Nicolai in egenos benignitas.

innumeris propè misericordis hominis huius eleemosynis. Quòd si reliquas quoquè recensere pergemus, quotiès indigentibus opem tulit, quotiès pauit esurientes, quotiès alieno grauatos ære leuauit, immensi propemodùm laboris id fuerit.

Cap.7.

Posteà verò quàm perfecta iam & absoluta viri virtus illum maiore Dei familiaritate dignum effecit, cepit eum solitudinis cupiditas ingens: in eoque desiderio diutiùs immoratus, statuit tandèm ab omni hominum cœtu secedentem, in abditam aliquam eremum sese recondere, vt remotior mundo, Deo fieret propior.

Eremi encomium.

Eremus enim quietis atque tranquillitatis animi optima parens & nutrix: comes verò atque tranquillitas cogitationum, diuinæq; cõtemplationis fructifera radix, certaq; pronuba cum Deo coniugij spiritualis. Itaq; cùm veteri visendæ Palæstinæ desiderio teneretur, vbi Saluator noster ante Crucẽ inter mortales versatus est, nauim in Aegyptũ redituram conscendit, vt indè ad loca sancta profectus, solitudini se deindè dicaret. Sed Palæstina & eremo intermissis, nauigationi ipsi paululùm in-

Nicolaus peregrinationem ad sancta loca suscipit.

dulgeamus. Igitur è portu tranquillo cælo soluentes, rectà in Aegyptũ enauigant. Cùm autẽ docti nautæ nihil aduersi suspicarẽtur, quos tamen diuturnus vsus futurarum tempestatum prescios solet facere, Nicolaus illis horrendas ventorum, turbinumq; procellas imminere prænũciat. Etenim videre se, ait, humani generis hostem iratum, nauim stricto gladio ingressum, atq; rudentes, omniaq; simul mali & claui retinacula concidere cupientẽ, molientemq; nauim, quasi rapidis vorticibus circum-

circumactam, in profundum cum viris ipsis demergere. Vix ea fatus erat, cùm derepentè, quasi signo dato, vehemens atraque vis tempestatum exoritur, vndiquè horrendo fragore erumpunt turbines, mare vertitur funditùs, tolluntur fluctus in cælum, trepidi nautæ subito metu perterriti, ad genua se Nicolai prosternunt: orant, miserè periclitantibus opem ferat, Dei auxiliũ pro se imploret, quibus nulla reliqua sit spes salutis. Tunc vir Dei confidere illos iubet, ac breuì hoc periculo liberatum iri, modò iactent spem suam in Domino, qui saluos facit sperantes in se. Psal. 16. Post cùm paululùm orâsset, (mirabile dictu) sedantur fluctus, turbines in leuem auram dissoluuntur, luxatram caliginem dissipat, & iam vndiquè læta tranquillaque pereuntibus dies redit. Tum nautæ à lachrymis in gaudiũ versi, ex animo gratias cùm Deo, tum admirabili famulo eius habere fatentur, duplici viri admiratione commoti, quòd & futurum prædixisset periculum, & præsens tam facilè sustulisset. Auxit autem illorum admirationem insequẽtis quoquè rei miraculũ. Conscenderat nauta supremum antennæ cornu, vt solutos carbasi funiculos religaret. Is dum incautior descẽdere pergit, & manus illum falleret, magno lapsu super nauis tabulata corruit, contusum corpus iacet exanime, & sine dubio è vita migrârat. Tum Nicolaus misericordia vehementer motus, defixis in cælum luminibus, orauit intentiùs. Indè rediens, vt primùm cœpit illum lachrymans contractare, mortuus quasi è leuissimo somno excitatus resurgit, & corpore vt priùs integro, ad obeunda munera nauis redit. Post hæc vir Dei pandere illos vela iubet. Illi toto sinu flantem à tergo Corum accipiunt, nec priùs illos felix deseruït aura, quàm Alexandriam adducti sunt. Ibi nautæ peruulgatis, quæ viderãt, miraculis, ciuitatem incredibili huius viri visendi studio excitant. Hîc, bone Deus, multa per seruũ tuum mirabilia Aegyptijs ostendisti. Et erat operæprecium, magnalia illa tua, Domine virtutum, singula recensere, nisi hoc esset negocij nimis longi. Magnus etenim factus ægrotantium hominum ad eum concursus, magnus calamitosorum opem perentium, magnus ab immundis spiritibus vexatorum, magnus mœrentium, & infestis fortunæ casibus laborantium. Sed quis, donorum largitor Deus, quis, inquam, æger non sanus abscessit? Quis mœrens non lætus? Quis arreptitius non mundatus? Sed quid hæc ad te, Domine, qui fecisti cælum & terram in intellectu? Non tuam igitur, incomprehensibilis Deus, omnipotentiam admiramur, sed ministrum hunc tuum, quem suæ virtutis merito, viuentem mortuumque per omnia secula nouis quotidiè signis claresceré voluisti. Hũc iurè miramur, hũc vniuersus orbis immortali gloria dignum laudat & extollit. Tua tamen hæc laus est, Domine, quia sine te laudata non esset. Sed iam reliquum itineris absoluamus.

Precibus suis sedat tempestatem.

Excitat mortuum.

Multa Alexandriæ facit miracula.

Ex Aegypto itaque soluens, & in Palæstinam, vt constituerat, veniens, ascendit in Golgotha, vbi pro salute generis humani Christi patibulum fuit. Indè cùm ad diuinæ Crucis lignum venerandum incederet, & nox illum intercepisset, ferunt templi fores tunc clausas venienti vltrò cum fractis vectibus patuisse. Nec mirum id quidem, quippè cui cæli ipsius patebant portæ. Non enim caruit cumulata mercede ista profectio: vberiorem enim spiritus sancti gratiam, maioraque deinceps omnium virtutum atque signorum dona perpetuò eum habuisse accepimus. In Palæstina igitur, quantùm par fuit, moratus, in solitudinẽ sese colligere parat. Cæterùm Dominus, qui ciuitatem supra montem positam abscondi vetat, & ardẽtem lucernam poni sub modio, illi per visum semèl atque iterùm imperat, vt ad oues, quas reliquerat in Sion, confestim redeat. Quod vbi diuinum id esse mandatũ manifestè deprehendit, seipsum abnegans, colla impiger diuino iugo submittit. Nauẽ Alexandrinam cõduxit precio, cum qua è Palæstina in Lyciam remearet. Ast eum improbi nautæ dolo fallere aggressi, suæ propè dederũt pœnas improbitatis. Nam sumpta mercede, cùm è portu soluissent, non quò pepigerant, sed Alexandriæ prorasobuertunt. Iam erat in conspectu patria illorum tellus, cùm repens exorta procella, clauo antennaq; cõfractis, vltimum illis exitiũ minabatur. Tunc nautæ conscij perfidiæ suæ, ignosci sibi postulant, & supplices, vt deindè pro sua exoret salute, magno flagitant studio. Miram dictu rem. Vix illi sermouem compleuerant, cùm subito vis omnis tam sæuæ tẽpestatis compressa resedit, & nauis, nouis surgentibus austris, in Lyciam pulsa applicuit. Descendens itaq; Nicolaus, sese ad monasterium confert, quod auũculus eius, vt paulò antè dicebamus, sub nomine sacræ Sion, magnis ædificârat sumptibus. Eum fratres incredibili gaudio excipiunt, amplectũtur, osculan-

Cap. 8. Venit in terram sanctam.

Nota fructum peregrinationis ad terram sanctam.

Matth. 5.

Mirè sedatur tempestas.

oſculantur, & quasì Angelum à Deo ſibi redditum, venerantur. Hunc ſibi locum Nicolaus, quasì trãquillum aliquem portum delegerat, in quo à turbulentis mundi actionibus ad contemplandam futurę vitæ felicitatem conuerſus, deincèps quieturum ſeſe ſperabat. Sed breuis admodùm ea ſpes, eaque quies fuit. Non enim paſſus eſt, qui omnia ſapienter gubernat, Deus, vt locupletiſſimus iſte omnium virtutum theſaurus humì lateret defoſſus, ex quo erat futura ſecula innumeris beneficijs ditaturus. Voluït enim, vt magnum hoc lumen, quod ipſe immenſa ſua accenderat prouidentia, ſuper magnum erectumque candelabrum ſuis radijs vniuerſum orbem per ſecula illuſtraret. Itaque dum in ſecretiorem aliquãdò locum ſeſe orandi cõtemplandique gratia, vtì inſueuerat, recepiſſet, vox eum de cælo alAudit cælitùs vocẽ S. Nicolaus. loquitur: Nicolae, ad mundi, inquit, palæſtram tibi redeundum eſt, ſi meam coronam expetis. His verbis exterrito, cogitantique, quidnam vox iſta portenderet,
Itẽ ſecũdò. iterùm vox eadem acriùs intonans: Nicolae, inquit, non hic eſt ager, in quo fructum, quem ex te flagito, proferas. Ad homines redi, vt in te nomen clarificetur meum. Tunc hac voce Nicolaus planè ſibi imperatum à Deo intelligit, vt, relicto ocio, ad deferendum miſeris mortalibus, quam poſſit, opem redeat. Hic cùm Deo parendum exiſtimaret, diuque ſecum versâſſet animo, in patriámne, ac inter notos, an alio terrarum orbe ſeſe habitaturus reciperet, fecit tandèm humanæ laudis odium atque contemptus, vt neglecta Patara, & ſuis, Myras, vbì nemo quiſquam illum nouerat, commigraret.

Cap. 9. Myra, Lyciæ metropolis. Fortè autẽ fortuna per eos dies Myrenſis pontifex è vita migrârat, cuius rei gratia (quoniam ea ciuitas Lyciæ metropolis erat) prouinciales Epiſcopi, quos ſuffraganeos vocant, frequentes illò conuenerant. Ibi de ſufficiẽdo antiſtite actum eſt. Tum diuino operante ſpiritu, incredibilis quædam cupiditas cepit non Epiſcopos modò, verumetiam vniuerſum clerum, vt ſanctiſſimum atque ornatiſſimum aliquem præſulem ſedes illa pro ſua dignitate, amplitudine atque gloria, conſequeretur. Quod tametsì multi præſtantes viri nominabantur, non tamen vnuſquiſque facilè oſtendebatur, in quem huius concilij ſuffragia conſentirent. Ità cùm varia (vt in conuentibus hominum fit) ſtudia eorum eſſent, variæque ſententiæ, placuit tandèm precibus, omnique ſupplicationum genere orari Deum, vt reuelaret, quiſnam eſſet huic obeundo muneri deligendus. Magno ſtudio diutiùs orarum eſt, nec ieiunia etiam, nec pleraque pietatis opera defuerunt. Tandèm de cælo Dominus, non tam precantium meritis, aut ſedis dignitate, quàm huius immenſi luminis patefaciendi gratia, voces eorum exaudiuit, præficiendumque antiſtitem vni ex ſuffraganeis Epiſcopis venerando ſenio & vita præſtabili reuelauit hoc pacto. Huic enim antelucanam cum cæteris Epiſcopis orationem faciẽti, apparuiſſe quendam ferunt habitu auguſtiore, quàm humano, eique imperâſſe, vt ab oratione confeS. Nicolaus diuinitùs declaratur Myrarum Epiſcopus. ſtìm ad templi excubias ſe conferret, & quem primum in templum venientem deprehendiſſet, illum eſſe, ad quem diuino cõſilio Epiſcopatus & Eccleſiæ gubernacula deferantur, hominique Nicolao nomen eſſe. Hæc iſte cùm cæteris Epiſcopis nunciâſſet, viſum eſt omnibus ità fieri, quemadmodùm Epiſcopo ſanctiſſimo reuelatum fuerat. At nè qua poſſet humana ſuſpicio Dei voluntatem labefactare, omnisque tolleretur huius rei in fraudem nunciandæ occaſio, decretum eſt, vt nemo quiſquam omninò de templo ante rei finẽ egrederetur. Tum omnibus ad orationem conuerſis, hic vnus ad exequenda Dei mandata pro templi foribus excubat. Habebat ſuſpenſos omnes (vt eſt humanus animus ſolicitus futurorum) huius
Media nocte orare conſueuit S. Nicolaus. tantæ rei, diuinique iudicij expectatio. At Nicolaus media nocte ad confitendum tibi, clementiſſime Deus, de more ſurrexerat, ignarus certè voluntatis tuæ, cui tamen ſe totum addixerat. Et cùm in tuis laudibus, vt ſolebat, nocturna ſilentia abſumpſiſſet, antequàm primos radios rutilans aurora diffunderet, ortumque ſolis ægris mortalibus nunciaret, in templum, te inſpirante, Domine, ſecurus ire pergit. Quò cùm primus omnium adueniſſet, explorator iſte diuinorum iudiciorum ingredienti Nicolao templi veſtibulum, Siſte gradum, inquit, fili mî: dic, quæſo, quis es, quóve nomine vociteris. Tum vas iſtud electionis nil tale ſuſpicans, manſuete, verecundeque, Peccator, inquit, ſum, & ſeruus inutilis, nomine Nicolaus. Tum ille vultus & morum grauitatem, verborumque modeſtiam conſpicatus, & viri prę tereà nomen ſibi cælitùs deſignatum, non dubitauit hunc illum eſſe, quem diuina viſio futurum Epiſcopum prædixiſſet. Non erat enim neſcius, in quos ſoleat Deus reſpicere

respicere, in mansuetos videlicet, & humiles corde. Itaque incredibili plenus gaudio, sicut qui inuenit spolia multa, aut in abscõditum agri thesaurum incidit, Sequere me, inquit, fili mî: & appræhensum dextera, ad reliquos introducit Episcopos. Illi audita re, nouum Episcopum non humano certè, sed planè diuino suffragio declaratum, insolita quadam veneratione excipiunt, venerantur, Deoque laudem & gloriam decantantes, in medium templi statuunt, non tam reluctantem, quàm noui huius velut prodigij stupore vix comporem suî. His continuò promulgatis, (Quid enim est ocyus fama rerum præsertim admirabilium?) ad tantæ rei spectaculum innumerabilis propè confluit multitudo. Tum surgens Episcopus ille, qui visum haberat, docet, quàm chari habendi sunt, quámve à populis honorandi rectores animarum, illi præsertim, à quibus iustè, sanctè, humaneque gubernarentur, nihilque pro pemodùm felicius esse illa ciuitate, cui istiusmodi antistitem habere contigisset: propterea lætari oportere Myrensem populũ, & Deo perquammaximas habere gratias, qui eum esset præsulem consecutus, à quo planè sperare liceat, quicquid ab optimo atque sanctissimo pontifice expectari par sit. Neminem enim dubitare oportere, hunc virum esse omnium virtutum arcam atque thesaurum, & iucundissimum spiritûs sancti diuersorium: qui non humano consilio, non Episcoporum suffragijs, non cleri, aut populi electione, sed sola Dei miseratione sit pontifex declaratus. Indè omnibus, quemadmodùm euenerãt, accuratè expositis, abire illos lęto animo iubet, & gratias vnumquenque Deo pro immortali ac inæstimabili beneficio reddere: se cum cæteris Episcopis ad vnctionem nouitij pastoris iturum, quem spiritûs sancti digitis inunctum manifestè iam perspiciant. Cùm dicendi Episcopus finem fecisset, vniuersus hominum cœtus in lætitiam lachrymasque profusus discedit, synodus frequens ad noui præsulis vnctionem cõuenit. A quo magno tandèm labore impetratum est, vt se patereturinungi, tum magistratûs magnitudine, tum virium suarum, vt ipse putabat, imbecillitate deterritum: quanquâm Dei hoc esse imperium, multa riàm planè cognouerat. Quo igitur die Myrensem thronum conscendit, secum ait: Hic dies, Nicolae, hic locus mores alios affert: iam non tibi, sed alijs est viuendum, quandoquidem alijs viuere, hoc est profectò sibijpsi perquammaximè viuere. Ille cùm sibi videretur cleri populique vitia partìm corrigenda, partìm tollenda esse, non soli Deo, vt antè, sed hominibus quoquè vitam suam palàm faciendam esse putauit, vt illi exemplo suî facerent, quod prece, aut imperio, aut ratione fortasìs facere noluissent. Erant eius pristini mores, vt iam expressimus, absolutæ virtutis & formæ, atque accurata quadam castigatione compositi. At quoniam alia est priuati hominis ratio, alia magistratum gerentis, vitam omnem, moresque pro magistratûs dignitate transformandos esse putauit. Igitur in omni corporis cultu maiore, quàm antè, incuria & negligentia fuit. Nihil erat in eo venustum, nihil elegans, nihil accuratum, præter mores, viuendique disciplinam. Vestis plùs solito vilis atque neglecta, in qua nullus esset omninò nitor, aut fastus, sed castigatæ potiùs humilitatis & modestiæ significatio. nec enim alio quouis pacto poterat sapientiùs, aut faciliùs sacerdotum in vestitu luxuriem amputare. Nam quis tam impudens fuerit, qui priuatus pręciosam & nitidam vestem non erubescat, cùm magistratum amplissimum viderit vulgariter & negligenter indutum? Ego præterea sic arbitror, indumentorum splendorem hunc, & plusquàm regium luxum, quo nostri antistites nunc vtuntur, aut nullis ecclesiasticis, aut his solummodò magistratibus conuenire, quibus nulla excellens virtus authoritatem vendicet, aut venerationem: vt quod propria luce non possunt, externo fulgore oculos vulgi perstringant. At in quo vniuersæ honestatis ac modestiæ eluceat species, maior certè gloria est, atque hominum admiratio ex veste vulgari. Semèl edebat quotidiè, & vesperì quidem, vt publicis negocijs, quæ pro magistratûs amplitudine magna erant, multaque, diem licentiùs commodaret. Nec cœna tamen publico vacabat munere, quandoquidem triclinium eius, suo consilio autope indigentibus patebat semper, & cœna sæpiùs pro negociorum opportinitate intercidebatur. Cibus erat eiusmodi, qui ad ieiunitatem & abstinentiam, quàm ad iucunditatem, potiùs inuitaret. Carnes ab ineunte ætate ità dimisit, vt illas nunquàm in omni reliqua vita resumpserit. Non plus vno ferculo cœnauit vnquàm, nisi hospitum gratia, quorum dignitas aut affluentiorem escam, aut delicatiorem expeterer. Nunquàm sine sacrorum librorum lectione cœnatum est. Post epulas verò grauis aliquis sermo, sanctissimo atque doctissimo conuentu dignus, inducebatur.

Esa. 66.

Myrẽsi populo S. Nicolaus commendatur.

Vngitur & ordinatur Episcopus.

In Episcopatu quales eius vestes fuerint.

Semèl tantùm vescitur quotidiè.

batur. Nam sacerdotes aliquot eruditione & vita probatos, perpetuos sibi contuas delegit, à quibus suauiore aliquo animi cibo aleretur. A mensa in cubile semisatur sese recipiens, totus in cælestium contemplationum campum diffundebatur, & animum diurnis alienisque curis distractum, nocturna meditatione collectum refouebat. Cumque inter has delicias aliquantum noctis assumpsisset, membra randèm humì demissa, somno tantum indulgebat, quantum ad perferendum diei labores sat putabat. Indè surgens, socios aduocabat, quibuscum antelucana oratione resumpta, inter psalmos & hymnos aurora expectabatur. Tum vnà cum sole in templum prodiens, diuina exoluebat officia: A quibus ad pascendum curandumque gregem, reliquum lucis accommodabat. O Antistitem admirandum, & ab Ecclesia meritò Magnum cognominatum: qui vtranque vitam ità complexus est, vt nunquàm à diuinarum rerum contemplatione negocium, aut à negocio contemplatio læderetur.

Humì cubat.

Vtrique vacat vitæ, cõtemplatiuæ scilicet & actiuæ.

Cap. 10. Quales pastores suis præfecerit.

Vt autem suorum morbi faciliùs sanarentur, medicos ad eam rem præstantes magno studio vndiquè conquisiuit. Nam primùm omnium id curauit, vt vnaquæque ex suis ecclesia, eius generis rectorem haberet, à quo, exemplo, atque doctrina, atque studio vitia populi tollerentur, praui corrigerentur mores, virtutum atque religionis cultus induceretur. Ijs medicis vtebatur, ab ijs discebat quotidiè, si quid insigne in animis, corporibúsve vspiàm locorum suorum esset, quod suum auxilium, aut præsentiam flagitaret. Incredibile autem est, quanto studio & charitate opem suam quoquo modo laborantibus impartiebat. Non labores vlli hominem fatigabant, non sumptus deerat, quo oppressos aliqua siue corporis, sine animi mole leuaret: animo grauiùs laboranti medendo erat impiger iste, & longo, si oportebat, confecto itinere, accurrebat. Iacebat quispiam ægroto corpore pauper & egenus, nunquàm, quantum necessè fuerat, rerum & pecuniarum in hominis auxilium defuit. Non enim à Myrensibus tantùm, verùm & à vicinis vrbibus, haud parùm argenti, in eleemosynas dispertiendi, quotidiè ferebatur. Quòd si necessitas aliqua occurrisset maior, quàm vt ei posset præsenti pecunia subueniri, ab diuite aliquo misericorde, quos multos habebat in promptu, pecuniam vel mutuò, vel dono accipiebat. Nam præter necessaria corporis operimenta, & supellectilem tenui vitæ peropportuna, nihil ei reliquum erat, quod vel pignori, vel venum posset dari. Nam etiam, quos legebat libros, mutuò petebantur. Ità semper voluntariam paupertatem omnibus diuitijs facilè antetulit. Hoc autem elegans in eo, atque præcipuum fuit, quòd cùm perfacilis eius ad omnes, & omnium ità ad eum accessus esset, amplitudinem tamen & dignitatem magistratûs ità retinuit, vt dignus pro sua grauitate videretur, qui non modò Lyciam, sed multas quoquè prouincias gubernaret. Habebant Myrę nobiles quasdam matronas, vita, moribus & religione præstantes, quæ se totas ad misericordiæ contulerant studia. Ijs Nicolaus (quoniam sexus iste ad eiusmodi obeunda munera videtur impigrior) quasì exploratoribus & ministris vtebatur, quibus vinctis, ægrotantibus, egenis, indigentibus omnibus opem ferret. Nec ei deerant graues aliquot ciues, à quibus disceret, si quid in ciuitate fieret tum publicè, tum priuatìm, quod sua suique magistratûs cognoscere interesset: vt ea cogitatione posset aut nascentibus malis occurrere, aut iam natis remedium adhibere. Haud multo autem post, quàm Episcopatum iniuit, prouincialem habuit synodùm, in qua plerasque multa, tum ad Dei templorumque cultum, tum ad vitam moresque cleri, decreta præclarè & sapienter instituit, partìm vetera corrigendo, antiquandóve: partìm noua condendo, quibus vniuersa prouincia Lycia vteretur. Atque quotannis prouincialia concilia, quoàd vixit, Calendis Septembribus conuenêre, in quibus de institutis ac disciplina cleri, deque omni Ecclesiarum statu accuratissimè agebatur: nec improbis censuræ ac pœnæ deerant, nec bonis faces, quibus ad meliorem vitam accenderentur. Initio autem magistratûs sui ferunt, cùm exoluendi officij, debitique reddendi magnitudinem formidaret, eum lachrymis & gemitu Deum sæpiùs intentissimè deprecatum, vt ab se intolerabilem hanc molem tolleret. Nam cùm hinc animaduerteret, de singulis sibi subiectis, qui innumerabiles propè erant, sibi reddendum esse rationem, illinc vires suas (quanquàm erant magnæ, validæque) nihil pro sua humilitate existimaret, in desperationem satisfactionis adductus, animo incredibiliter angebatur, atque sæpiùs ob id cùm vbertè lachry-

Erga subditos mira humanitas.

Pro dandis eleemosynis accipit mutuas pecunias.

Magna paupertas eius.

Synodus ei⁹ prouincialis.

Petit à Deo absolui onere pastorali.

lachrymas effudisset, vocem tandèm audiuit de cælo in hæc ferè verba: Nè timeas, Nicolae, vt à me, mea negocia fideliter gerens, ingratè destituaris. Hac voce maximè recreatus, & spem suam omnem in Deum conijciens, opem sibi a Deo pollicebatur: sed ità pollicebatur, vt omnia tamen à seipso petenda putaret, quæcunque opera & consilio præstare potuisset. Sciebat enim Deum eos non iuuare solitum, qui seipsos negligenter deseruissent. Itaque vires suas omnes tum animi, tum corporis, ad gerendum id negocij explicauit. Quas cùm (vt dicebamus) imbecillas existimaret, duos sibi quasi consiliarios adiungit, Paulum videlicet Rhodium, & Theodorum Ascalonitam, viros in omni Græcia celebres, & quibus explorata virtus, atque doctrina, & diuturnus præterea rerum vsus, authoritatem pepererat. Horum fide atque consilio priuatim, publicèque plurimùm vtebatur, à quibus ità sciebat se diligi, vt nihil illi magis in eo cuperent, quàm vt Deo placeret quammaximè. Ad eorum itaq; sententiam quasi ad fidele aliquod speculum, proprios ornabat mores, & ad magistratum aptos accommodabat. In obeundis insuper Episcopatûs negocijs, si quid paulò difficiliùs iudicandum, agendúmve accidisset, hos sibi continuò adhibebat, cum quibus de re ipsa statueretur.

Diuinitùs cõfirmatur.

Quorũ consilijs plurimùm vsus fit.

Interea vetus humani generis hostis, ira crescentis Christianæ religionis feroces animos Diocletiani Maximianique solito atrociùs instigat, crudelioremque, quàm anteà, persecutionẽ parat. Veniunt itaque ab Imperatore edicta in omnes, qui Christianã fidem profiterentur, quibus carceres, tormenta, vincula, postremò truculenta mors indicebatur. Hæc cùm Myris publicè legerentur, aderant pariter Imperatorij carnifices, Christianis non obtemperantibus extrema omnia minitantes. At contrà Nicolaus pastor intrepidus, acerrimusque Christiani gregis propugnator, fidelibus omnibus clypeum sese præstat, & Christi fidem, quanto potest ardore, vbiquè intonat, liberi profectò atque sanctissimi pastoris officio fungẽs. Tum vrbis Præfecti ægrè ferentes contemni ab eo regia mandata, illi, nisi desistat, decernunt supplicia. At Nicolaus (perquàm enim erat martyrij cupidus) cõtemptis minis, acriùs tum insurgens, tandèm vinctus in lõginquas custodias abducitur, in quas & Christiani multi ex varijs ciuitatibus erant conjecti. Vbi non parùm æui omnibus incommodis captiuitatis affectus, tanta mentis constantia ac firmitate fuit, vt cum inter delicias vitam degere arbitrareris. Nec exemplo modò, verumetiam assiduis cohortationibus imbecilliores adiuuabat socios: & velut agricola bonus teneras plantas religionis & pietatis riuulis irrigabat, vt eorum radices in fertili stabiliquè solo defigeret. Robustiora verò pectora ad martyrium inflammare, ardorem illis & spiritum addere, quàm *preciosa esset in conspectu Domini mors sanctorum eius, disserere, & prædicare quotidiè, nilque omittere, quó illi celso firmoque animo breuem hanc miseramque vitam pro beata illa & immortali contemnerent, non cessabat.

Cap. 11. Persecutio fæuissima Ecclesiæ.

S. Nicolaus ducitur in custodiam.

Animat cõptiuos suos. Psal. 115. *speciosa

Interea verò benignus Dominus de cælo suum populum miseratus, qui solem post tenebras, & post tempestates tranquillitatem solet seruis suis inducere, dissipare protinùs, ac perdere crudelia sceptra parat, ac sui nominis inimicos de medio tollere, Diocletianos scilicet, & Maximianos, & quotquot cum eis suo populo impiè præfuerunt. Erigit autem cornu salutis plebi suæ, & cælesti Crucis signo Constantinum, Constantij & Helenæ filium, aduocat ad Romanum Imperium. Ille non ignarus, quisnam hic esset, à quo cælitùs vocaretur, omnem spem suam in eum conijciens, Maxentio confestim exacto, dignitatem nominis Christiani in propriæ maiestatis solium exaltauit, vertitque priorũ lætitiam Imperatorum in luctum. Tum per orbem edicta profert, quibus iubet, idola & gentium delubra euerti, solui eos, qui pro Christi nomine vincti essent, instaurari Christianorum sacra, templa refici, & pristinum ornatum resumere. His Constantini edictis vbiquè promulgatis, Christi confessores soluti, vnusquisque in patriam suam redit. Sicque Myrensis populus pontificem sum recipiunt, martyrem profectò voluntate ac desiderio, atque incruentũ athletam & bellatorem. A quo cùm cælitùs collata sibi dona miris modis exercerentur, tanta creuit apud populum de illius virtute opinio, vt iam planè miraculo omnibus esset. Hic cùm videret dæmonum delubra quædam, nonnullasque gentilium aras adhuc superstites, non exiguamque impiorum, ac varij generis hominum multitudinem ad eas confluere, atque id mali serpere quotidiè latiùs, incredibili ardore succensus insurgit: & vndiquè Dei verbum prædicans, vbi idolorum aram quampiam conspexisset, funditùs euertebat, nulli parcens, neminem metuens, nihil nisi de Dei gloria,

Cap. 12. Constantinus restituit nobis rem.

S. Nicolaus redit ad suos.

Eius virtus omnib⁹ miraculo est.

hominumque salute solicitus. Sic itaque omni dæmonum cultu eiecto, puram gregi suo tranquillitatem & requiem comparauit.

Cap. 13. Hæc cùm Christi miles, immò Imperator & dux, aduersùs principes tenebrarum non minùs feliciter, quàm fortiter auderet, cepit continuò illum libido, quatenùs ne ab ipso Dianæ templo abstineret: facinus siquidem desiderandum potiùs, quàm sperandum. Erat enim ædes hæc admirabili pulchritudine, & magnitudine singulari, & quæ à Myrensi populo inter primaria vrbis ornamenta præcipuè coleretur. In hanc igitur cum robustissima iuuenum manu impetum faciens, non solo illam, vt cæteras, æquâsse contentus, fundamẽta quoquè radicitùs euulsa disiecit, nullo prorsùs ciuium obsistente. Horrenda res erat, profligatorum dæmonum audire vlulatus, immurmurantium, terribilique stridore inclamantium: Nunc se per iniuriam è sedibus proprijs eijci, atque fugari. Hic itaque triumphus armis eius & militiæ aduersùs infideles finem fecit, non autem animo, corporique in alienum auxilium exercendo, aut mirabilibus faciendis. Quæ quoniam multa sunt, non omnia idcircò silentio patiemur obrui & obliuione: sed strictim pauca attingemus, si priùs ostenderimus, qualem se ipse præstitit in illo celebri, & omnium nobilissimo Christianorum conuentu, qui tum Niceæ est habitus. Constantino igitur, qui primus Christianorum cultum in vniuersam suam ditionem induxit, Romanum Imperium gubernante, * Iulius, qui summus tunc erat Pontifex, non modò Constantinum, verumetiam cæteros omnes, quibus præerat Imperator, ad orthodoxæ, rectæque fidei ritum & disciplinam assiduè inflammabat. Et cùm Arrianus error haud paruam orbis partem occupâsset, Pontifex tandèm effecit, vt suo, Imperatorisque iussu vniuersale Christicolarum concilium Niceam conuocaretur: vbi dogma incorruptæ fidei Christianorum comitiorum firmaretur authoritate, pariterque vt Arrius, Arrianæque stultitiæ sectatores damnati, è Republica Christiana abigerentur. Ei concilio affuerunt trecenti decem & octo Episcopi, inter quos Nicolaus non minor doctrina, quàm vita: neque sermone, quàm opere, in refellendis Arrianis fallacijs iudicatus est. Hæresim illam acutissima ingenia tuebantur, & viri omnium doctrinarum cultu & elegantijs expoliti, quos contra non modò disputationibus & lingua, verùm multo maximè supplicationibus & assiduis ad Deum precibus Nicolaus pugnabat. Ità cùm illorum tandèm argutias & errores ipse cum cæteris veritatis defensoribus dissoluisset, canonemque ipse & reliqui synodi patres orthodoxæ fidei præscripsissent, homousion videlicet, hoc est, consubstantialem patri & æqualem credendum esse Christum, resarcita scissura Ecclesiæ, indè discedens, ad proprium gregem regressus est: cui neque doctrina, neq; exemplo, neque assidua exhortatione defuit, quò magis omnes ad virtutem, ad mores, ad animi cultum, ad pietatem, religionemque perpetuò concitaret.

Euertit funditùs Dianę templum.

for. * Syluester

Nicenum Concilium sub Syluestro habitũ est.

Ei interest S. Nicolaus

Contra Arrianos non lingua tantum sed orationib⁹ pugnat.

Cap. 14. Accidit autem ea tempestate, vt terram Lyciam valida vexaret fames, tantaque Myris, alibique tritici egestas esset, vt iam ad interitum hominum res spectaret. Tum Nicolaus ad horrea Dei, hoc est, ad orationem confugit. Per id autem temporis mercator quidam in terra Sicilia magnam frumenti vim in nauim intulerat, exportandi in Hispaniam, dandique venum causa. Huic noctù dormienti Nicolai simulacrum sese per visum offert: imperat, vt Myras triticum primo statim tempore aduehat, ex eo grande precium relaturus, fidemque verbis, tribus datis aureis, facit. Excitatus ille cùm aureos propè, & cubile clausum inuenisset, admonitum se diuino numine ratus, Myras sine mora frumentum vehit, preciumque accipit, quod dormienti sibi spoponderat Nicolaus. Eo pacto Myræ sæuientis iam inediæ vim repulêre. Ità cùm mercator rem omnem, vt sibi euenerat, cunctis palàm fecisset, Myrenses suum præsulem maiori deinceps, quàm hominem venerari par sit, honore & laude sunt prosecuti.

En vt fami suorum medetur.

Cap. 15. Ea tempestate Constantino nunciatum est, ab nonnullis rerum nouarum cupidis, seditionem haud negligendam, in superiori Phrygia excitatam. Tunc Constantinus tres ad eos reprimẽdos motus legatos mittit: Nepotianum videlicet, Vrsum, & Herpilionem. Hi celerè cum armis ad negocium sibi datum profecti, Andriaciama appulêre. Id erat in terra Lycia oppidum, subiectum Myrensibus. Ibi milites aliquandiu aduersa maris tempestate detenti, emẽdorum ciborum gratia in terram egressi, tandèm (vt est eiusmodi genus hominum rapax, & alieni appetens) ad prædam incolarum sese vertunt: multa rapiunt per vim, plurima temerè deuastant. Quorum improbitas cùm in dies augeretur, vicit tandèm incolarum patientiam effrenata licentia mili-

militum. Igitur agrum omnem armat iniuria: seditio & tumultus exoritur: & iam in mutuam cædem vtrinquè ruebatur: cùm Nicolaus (is enim rem perspiciens, citato pede ad locum venerat) adesse nunciatur. Tum oppidum omne, necnon & ipsi Imperatoris legati, ac milites (tanta erat in omni Lycia Nicolai authoritas atque nomen) depositis armis, venientem Episcopum obuiàm progressi incredibili quadam veneratione ità excipiunt, vt nullum penitùs tumultûs, aut irarum vestigium appareret. Nicolaus rem sedatam animaduertens, benignè legatos congressus, in vrbem honorificè perhumaneque inductos hospitatus est. Dùm illi se placatis ventis ad nauigandum expediunt, adsunt Myrenses aliquot anxij flentesque: hi ad sancti viri pedes prouoluti, celeritatem & auxilium conclamant contra nequissimi hominis vim atque iniuriam. Eustachium enim Prefectum vrbis auro victum, tres innocentissimos ciues capite damnâsse, ciuitatem omnem in luctu esse, vnam reliquam superesse in Nicolao spem: qui si affuisset, ille nunquàm tam immane facinus in animum induxisset: opùs esse maturato: nî citò accurrerit, de capite & fortunis insontium actum esse. Hæc illi cùm flentes lamentarentur, vir Dei, diuinæque misericordiæ imitator, rei crudelitate vehementer percitus, iter arripit, Constantinique legatos contra Prefecti vim, si oporteat, sibi comites & adiutores adiungit. Itaque cùm in locum, cui Leo nomen est, aduolâsset, obuios quosdam rogat, si quid de tribus his damnatis ciuibus exploratum haberent. Illi reliquisse eos aiunt, in Castoris & Pollucis campo tractos, vt mactarentur. Tum Nicolaus ad locum velox contendit, vt illorum præueniat necem. Iam miseros illos crudelis carnifex tyranni iussu ad portam loci pertraxerat, vbi capite damnatos plecti mos erat. Quò Nicolaus incredibili ardore flagrans cùm irrupisset, videt magnam mortalium vim vndiquè circunfusam, & tres (miserum dictu) manus post terga vinctos, & lumina linteolo velatos, nuda colla carnificis securi præbentes. O miserum spectaculum, & indignum profectò, quod humanos oculos suæ immanitatis testes haberet. Iam carnifex securim erexerat, & furenti similis, truculentos oculos in miseras ceruices defixerat, nihil aliud quàm crudelitatem atque cruorem gestu, vultu, fœdaque voce significans. At diuinus hic noster, vt primùm pia lumina nefario iecit spectaculo, non tumultuans quidem, aut temerarius, sed grauiter admodùm, & cum seueritate carnificem compellat: Quid agis sceleste? securim contine. simulque accedens intrepidus, & fiduciæ plenus, cum regia quadam authoritate, securim è manibus extortã abijcit: tribus damnatis lumina & manus reddit, bonoque animo esse iubet. Hæc cùm ità fierent, nemo tamen quisquam ausus est ex omni apparitorum turba, non modò Nicolao obsistere, sed ne in eum quidem vel attollere oculos: tanta erat moribus authoritas, gratia atque maiestas, tantaque de illius virtute omnium mortaliũ existimatio. Rei præterea indignitas illis (vt arbitror) manus & linguam ademerat. Tum tres illi, sanctissimi viri beneficio in lucẽ restituti, quanta poterant voce cum lachrymis beneficium extollebant, simulque vniuersus campus, in quem facti misericordia ciuitatem propè omnem conciuerat, in eius laudes resonabat. Inter hæc Præfectus vrbis cùm aduenisset, ei Nicolaus neque obuiàm ire, neque venientem inspicere passus est. Tum ille, siue sceleris sui conscientia, siue pœnæ metu, si Constantinus factum rescisceat, in pœnitentiam versus, Episcopum benignè congreditur. Ille repulsum seuera increpat voce: Affirmat, hanc se publicam iniuriam non passurum, imploraturumq; non modò vltoris Dei, verumetiam Constantini iustitiam in eum, qui auro corruptus, magistratum sibi traditum fœdè & crudeliter administrâsset. Cumque illi extrema minaretur supplicia, Prefectus vehementius sibi timens, iam non verbis modò, verùm & lachrymis supplex sibi veniam postulat, omniq; pœnitentiæ significatione Nicolaum sibi conciliare studet, in Simonidem & Eudoxium Myrensium principes, iniuriæ culpam falsò transferens. Tum incredibile est, quàm ea res charum omnibus hunc virum reddiderit, vt in eius laudes fusa multitudine, confestìm ea res tota Lycia celebraretur.

Suo aduentu sedat tumultum.

Eustachius præfectus auro victus tres viros capitali sententia damnat.

Liberat tres insontes homines capite dãnatos Nicolaus.

Seueré obiurgat præfectum crudelem.

Sed iam Constantini legati, confecta re, abeundum rati, Nicolai benedictionem efflagitant, pulcherrimum tutissimumque itineris sui viaticum. Ea accepta, benignè dimissi, proficiscuntur in Phrygiam. vbi cùm motus illos sapienter composuissent, Byzantium ad Imperatorem regressi, honorificè & perhumanè excipiuntur, nouis honoribus atque donis aucti: quippè quorum opera atque consilio id incendij tutè matureque extinctũ esset. Iamque inter primos Constantino chari, & cæteris omnibus illustres & conspicui habebantur. Cæterùm hanc eorum felicitatem non diutiùs

Cap. 16.

Vide quid pariat liuor

pertulit laudum semper & gloriæ hostis inuidia. Ij enim, quibus erat cum tribus istis de honore contentio, Byzantij prætorem clàm adeunt, confícta in illos crimina afferunt, quòd scilicet illi pecunia victi, in authores seditionis non animaduertissent, seminaque eiusce mali reliquissent, breuì maius periculum paritura. Cæterùm accusationem hanc per se infirmam atque suspectam, grandi pecunia prætori data comViri innoxij falsò apud Imp. deferuntur.

muniunt. Prætor corruptus, ad Constantinum omnia defert, comperta se habere horum peccata affirmans. Tum opinionem Imperatoris de legatorum fide & integritate vicit suspicio, quæ Regum animos facilè occupat, ac dominatur. Prætori itaque ab Imperatore datur potestas, Nepotianum, Vrsum, Herpilionem huius accusationis ignaros, vinculis & custodia coërcendi. Tum prætor se satìs accusatoribus fecisse arbitratus, quòd illos coërcuisset, pariter intelligens ficta illa contra insontes crimina fuisse: neque ad quæstiones, neque ad crimina quouis pacto discutienda accedit. Sic ergò cùm aliquantulum æui effluxisset, veriti accusatores, nè, si vincti inopinatò dissoluerentur, periculum patratæ fraudis in suam redundaret ceruicem, ad prætorem redeunt: eum perquàm multo concitant studio, vt negocium reorum intermissum resumat, efficiatque vt illi factorum suorum pœnas luant: neque sibi, neVerè dona & xenia offuscât oculos iudicũ.

que prætori conducere, vt illi liberati, acceptam iniuriam vlciscantur. Prætor & ipse sibi pro auro ab accusatoribus sumpto metuens, ad Imperatorem redit, vultu, gestu, oculis se malæ rei nuncium venire dissimulat. Tum vbì fandi copia data est: Legatos, ait, nondùm odium suum satìs expleuisse ex his, quæ contra Imperij maiestatem gessissent in Phrygia: à quibus tantum aberat priorum flagitiorum pœnitentia, vt etiam vincti & custoditi, noua non desinant pericula moliri: quibus nisì occurratur, antequàm veniant, frustrà, cùm venerint, occursurum. Cùm itaque suam fraudẽ prætor lachrymis contexisset, Imperator vera atque comperta sibi afferri putans, simulque
Damnantur ab Imperatore malè persuaso.

motus, tum ira ob illorum ingratitudinem, tum metu sui periculi, mortem reis in crastinum decernit. Erat custos carceris vir, tum humanitate præditus, tum veteri consuetudine cum tribus his legatis coniunctus, quorum calamitatem ægrè admodùm & molliter semper tulerat. Ad eum igitur cùm tristis crastinæ cædis nuncius aduenisset, exclamans: Me miserum, inquit, & hominum longè infelicissimum, quem tam funesti ludi spectatorem fortuna delegit: Quàm noluissem vnquàm hos carceres conspexisse: Quàm præstabat in vltimis terrarum finibus nunc abesse. His vocibus custos omnem compleuerat carcerem: neque largi fletus lamentis deerant. At tres illi, quibus vitæ factorumque innocentia dudùm & mortis, & pœnæ metum ademerat, ad subitum nuncium consternati: Quæ nos, inquiunt, aduersa fortuna in hoc miseriarũ atque calamitatis impulit? Quæ tanta in nos falsa suspicio potuit, vt insontes sceleratorum hominum supplicio damnaremur? Tum amicis cognatisque, qui aderant, frustrà imploratis, Quandoquidem, aiunt, nihil præsidij innocentibus in terris est, Deum ipsum, & integritatis nostrę testem, & iniuriæ atque necis vltorem inuocamus. Inter hęc Dei miseratione effectum est, vt Nepotianus in memoriam Nicolai veniret, iamque versaret animo, quo pacto ille damnatis Myrensibus succurrisset, qua vi atque misericordia eos ab interitu vindicâsset. Hæc cùm socijs in memoriam reuocâsset: Et quid, inquit, spei nostræ saluti supereſt, nisì vt huncipsum innocentiæ nostræ patronum ex animo imploremus, qui pulchrè didicit insontes ab omni mortis
Implorãt S. Nicolai patrocinium. Psal. 101.

periculo liberare? Tum & duo reliqui ad orationem lachrymis & mente conuersi, sanctissimi viri patrocinium inuocant. Exaudiuit autem eos Dominus de excelso sancto suo, & de cælo in terram adspexit: Audiuitque gemitus compeditorum mirabilis Dominus in sancto suo, cuius non est passus frustrà patrocinium implorari. Voluit enim, vt discerent Reges, & omnes populi, principes, & omnes iudices terræ, Regum
Psal. 145.

Regem in cælis esse, qui non spernat iniurias pauperum, qui soluat iniustè compeditos, & elisos erigat. Noctù enim per quietem Imperatori Nicolaus apparuit, ore pro
Appáret S. Nicolaus Impatori, iubens absolui insontes viros.

fectò sicutì venerando, ità & terribili, formidolosoque: atque illi imminens: Surge confestim, Imperator, inquit, & Nepotianum, Vrsum, & Herpilionem vinculis & custodia solue. Falsò enim & per inuidiam accusati sunt, & iniuria abs te damnati. Id nisì feceris, intolerabile tibi bellũ indíco, & fœdam insuper stragem, turpissimumq; tibi, domuique tuæ interitum, verus Dei præco denuncio. Tum Imperator rei nouitate perculsus, miratusq; (vt sæpè in somnis solet) cùm viri maiestatem & verba, tum quòd intempesta nocte in regiam, Regisq; penetrâsset cubile: Et, quis tu es, inquit, qui hæc mihi denuncias, & minaris? At ille, Nicolaus sum, Myrarum Dei miseratione antistes.

Quo

Quo dicto, ab eo euanuit, & Alabio prætori tunc quoquè dormienti sese per visum offert, eodem oris habitu, ijsdemque verbis, quibus Constantinum terruerat. Tum Constantinum somni terrore excitatum, secumque tum minas horrendas, tum minantis speciem reputantem pauor non mediocris occupat, idque visum minimè negligendum ducit. Eodem pauore, eademque animi cogitatione cùm teneretur prętor, ab Imperatore aduenium nuncij, qui visa ab eo per quietem accuratè exponant. Tum prætor metu adaucto, ad Imperatorem confestìm venit, quæ vidisset, quæque audisset, quantùm potest, verissimè explicat. Ità cum singula vtriusque somni conuenirent, & velut ab eodem imperante, quasì signo dato, in vtraque cubicula irruptum esset, tandèm visum est, reos ipsos è vinculis accersiri. Qui cùm coràm constitissent, rogantur, num disciplinam magicam didicissent? Cùm negarent illi, & studia eorum omnibus manifesta esse contenderent: Rex, Num, inquit, de interpretandis, aut inducendis somnijs exploratum habetis aliquid? Cùm illi negarent, Constantinus se per vim (quandoquidem voluntariè non licet) veritatem ab illis extorturum minatur. Illi Regis iustitia implorata, neque magicam, neque vllam somniorum disciplinam vsquàm attigisse affirmant: se à parētibus ab ineunte ætate ità educatos, institutosque, vt nihil didicerint, nisì Imperatorem venerari, illum colere, illum rebus anteferre omnibus, quas mortalium animus solet concupiscere. Hoc institutū ità constanter & perpetuò tenuisse, vt nihil nisì pro augenda Imperij maiestate dixerint, fecerint ve: si secùs compertum habuerit, nulla se prorsùs misericordia dignos putet. At si nonnihil quandoquè tuendi, extollendique Romani Imperi causa fecerint, si vitam sæpenumerò minimi pro illius dignitate æstimârunt: si data sibi ab eo negocia, caste integreq; gesserūt, iam non prępmia, quibus amplissimis eiusce modi facinora donari solent, sed fama tantùm, nomenq; vt sibi restituatur suū, supplices postulare. His verbis cùm vultus, gestus, lachrymę oculis obortę, fidē facerent, cœpit Constantinus de illorum innocentia cogitare, & suæ pœnitere sententiæ, quippè qui Dei iustitiam formidaret, vereretur que, nè si ipse innocentes damnaret, nocens ipse diuino iudicio damnaretur. Iam itaq; benignus illos inspicit, benignus alloquitur, vt vultus verbaq; pœnitentiā animi sui facilè indicarēt. Tum illi paulò fidētiùs Constantinū intuiti, Nicolai simulacrū continuò vident assidentis Imperatori, & nutu sibi veniam & misericordiam pollicentis. Tum Nepotianus, & duo reliqui deincèps vehementiore animi exultatione permoti, sublatis in cęlū oculis, conclamāt: Deus misericors, Deus Nicolai, qui tres innoxios olìm Myris ab interitu liberâsti, libera innocētes sperantes in te, nè angelus hic tuus frustrà videatur nostrum patrociniū suscepisse. Miratus hunc sermonē Constantinus, quid sibi hęc verba velint, rogat, quive hic Nicolaus sit, quósve tres ab interitu liberârit. Tum Nepotianus ordine exponit omnia, & quid ipsi Myris vidissent, & quo pacto in vinculis illius auxiliū implorâssent, quem penè assidentem conspexerint. Constantinus (vt par erat) miraculo rei cōmotus, neque immemor domesticæ clementiæ ac lenitatis, quam à maioribus acceptam, magno ipse semper studio auxerat, vtroq; somnio cum istorū narratione collato, solui cōfestìm tres vinctos iubet, & pristinę dignitati restitui. Atq; ad illos conuersus: Abite ad eū, inquit, qui me de fortunis & capite vestro solicitus territat dormientem, & gratiam illi reddite, eique meo nomine nunciate, quid suî gratia fecerim. Hæc cùm dixisset, Euangelium aureis literis proferri iubet, aureumque thuribulum gemmis & arte insigne, & duo præterea puro ex auro candelabra. ea omnia imperat, vt Nicolao offerant, quibus inter sacrificandum vtatur, suę pietatis perpetuum monimentum. His atque alijs admirabilibus viri factis eousque nomen eius diffusum est, vt iam vel remotas orbis terrarum plagas attingeret, essetque calamitosis & periclitantibus certissima spes atque profugium, quibus ille vocatus deesset nunquàm. Qua verò misericordia atque pietate nauigantes olìm è faucibus mortis extraxerit, operæprecium arbitror enarrare.

Mandat accersiri vinctos Imperator.

Res admiratione digna.

Absoluūtur viri innocentes.

Constantinus Imperator mittit S. Nicolao præclara munera.

Cap. 17.

Ferunt enim, nautas quosdam horrenda disiectos tempestate, furentique pelago propè absorptos, Nicolai, quem nunquàm viderant, auxilium inuocâsse. Audierant enim, quàm multos sæpè è summis periculis liberâsset. Itaq; iam non manibus fidere, non clauo, non viribus vllis, aut arte nauigandi: sed toti in sanctissimi viri inuocationem proiecti, contra procellarum rabiem hoc quasì tutissimo scuto sese tueri, illum inuocare, illi manus tendere, illi tota mentis cogitatione inniti. Tum hic noster impiger humanarum calamitatum adiutor, inclinante iam naui, & pelagus imbibente,

Adhuc viuens S. Nicolaus, apparet ipsum inuocatibus. Ioan. 14.

oculis omnium manifestus, Eccè, inquit, adsum, quem inuocatis, opem, si sperabitis, allaturus. In Deo confidite, cuius ego minister aduéni: simulque clauo, cernentibus cunctis, arrepto, nauim erigit, gubernatque: indè mare minaciter increpans, fluctus confestim, sæuientesque procellas placat, vt nautæ dicerent: Quis est hic, quia mare & venti obediunt ei? Et ipse Christi promissis fidem faceret, dicentis: Amen dico vobis, qui credit in me, signa, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Ità cùm procellarum omnis illa superbia resedisset, eisque placidam reddidisset nauigationem, ex oculis eorum euanuit. At nautæ, vt primùm illos optata tellus excepit, Myras, quę stadia viginti à mari aberant, rectà contendunt, saluatoris sui visendi cupiditate incensi. Vbi cùm scisciantes didicissent, beatum hunc in templo cum reliquo clero diuina officia exoluentem, templum ipsi anxij petunt. Erat sanctissimus hic noster sacerdotum choro immixtus, nihilque habebat insigne, quod à cæteris secerneret. In quem simulatquè nautæ oculos coniecerunt, quasi bacchantes per confertam turbam ad illū irrumpūt: prostratique, Hic est, inquiunt, hic est, cui vitam planè debemus: hic est, cuius ope ab interitu erepti sumus: hic est, qui inuocatus, vt parens misericors laborantibus præstò fuit. His vocibus cùm in se circunfusos Myrenses conuertissent, rem omnem, vt ab initio gesta fuerat, edixerunt. At Nicolaus ora ingenuo quodam rubore suffusus: Date, inquit, gloriam Deo, filij. Ego peccator sum, & seruus profectò inutilis: ipse est, qui facit mirabilia magna solus. Indè illos seorsùm euocatos cum placida quadam seueritate admonet, vt post acceptam corporis salutem, animi quoquè salutem non negligant. Habebat enim ex spiritusancto, quem in illum Deus vbertìm effuderat, vt alieni cognoscere cordis arcana. Ex quo nautas istos sciebat peccatis quibusdam, & diabolo esse obnoxios: Cognoscite igitur, inquit, cognoscite filij, errata vestra, & corda, motusq; vestros in tutiorē portum traducite, Deumque horrendum iudicem formidate. Estis enim (vt inquit Paulus) Dei templum: qui verò Dei templū corruperit, vt corrumpat & destruat illum Dominus, æquum est. Ego (vt dicitis) vestræ corporalis salutis adiutor, spiritualis nunc periculi nuncius venio. Et cùm post hæc secretiora quædam illorū peccata proferret, eos iusta admiratione & pœnitentia repletos dimisit. O medicum expetendum, & omnium mortaliū linguis per secula celebrandum: qui cùm corpora omni periculo liberaret, animos quoq; sanctificare non neglexisset: vt totum hominem sanū redderet, eius nullam omninò partem incuratam prætermisisset. Quamobrèm verè putandum est, Deum ipsum hoc tantum terrarū cæliq; ornamentum, suis plasmâsse digitis, & inter primas suas delicias habuisse, dedisseq; animo illi profectò cęlesti habitaculum, pari omniū elegātiarum ornatu prędituni. Sic enim inter veterum memorias literis Grecis mandatū inuenimus, beatissimum hunc cælesti quadam oris & vultûs venustate fuisse, moribusq; senili ac venerāda grauitate iucundis, & velutì sanctificationem quandā & gratiam ex se spirantibus: in cuius intuitu ea esset vniuersę honestatis species & exemplum, vt sibi congressos adspectu solo à vitijs ad virtutē facilè reuocaret. Si quem autē nactus esset vlla animi molestia laborantem, nunquàm non abundè consolatum atq; lenitū abs se misisset. Tradunt præterea, ex eius vultu velut coruscantia fulgura micare solita: faciemq; super humanū eluxisse splendorem. Sermo erat admirabili quodā lenocinio & suauitate suffusus, grauis, modestus, & in sententiam facilè etiam reluctantes trahens. Compertum enim habemus, multos illum de veritatis curriculo declinantes, & in hæreticam foueam delapsos, ad catholicæ fidei semitam reuocâsse, vt in opere atque sermone iustè sit habitus efficax.

Pſal. 135.

Corda hominū nouit singulari Dei dono.

1. Cor. 3.

Singularis gratia vultûs eius.

Multos ab hæresi reducit.

Cap. 18.

Hic itaq; tantis præditus ornamentis, sic inter mortales versatus est, vt cælo semper & immortalitate omnium consensu dignissimus videretur. Qui cùm diutiùs, quasi lilium intra Myrenses hortos iucundissimè redoleuisset, & velutì vnguentum fragrans, diuinarum virtutum odorem atque suauitatem ex se spirâsset, tandèm dierum sanctorum plenus, in viridem senectutem inducitur. Iamque cùm communi hominum lege litandum esset naturæ, in breuem, eamque leuem, ægritudinem incidit. Ità cùm intelligeret, hinc sibi migrandum esse, beatus iste superioris Hierusalem vereri desiderio flagrans, in hymnos & gratiarum actiones totus diffunditur, omniquè lætitiæ significatione vale dicto, in cælum, quod sibi apertum cernebat, euolat, longæuam illic & sempiternam acturus vitam, angelorum splendoribus consors, diuinæque pulchritudinis perpetuus contemplator. At venerabile corpus, singulare orbis terrarum ornamentū, Episcoporum, vniuersiq; cleri & populi laudibus & lachrymis decoratum,

Abit è corpore in cælum.

decoratum, humatur in templo, quod Myris maximum ac pulcherrimum ea tempestate fuit.

Ex purissimis autem illis & redolentibus membris per anteacta secula in hunc usq; diem nectareus distillat liquor, certissima spiritualium ac corporalium ægritudinum medicina. Eius itaque fama cùm ad remotissimas quoquè prouincias subitò penetrâsset, ad eius venerabilem tumulum incredibilis continuò factus est hominum exomni plaga concursus. Neque illis multorum licèt dierum itinera visendi busti desiderium adimebant, vt & sacro vngerentur liquore, & tumuli ipsius complexu & veneratione consecrarentur. Cap. 19. Liquor ex eius membris distillat miré efficax.

Sed antequàm finem faciamus, primum saltem eius post mortem admirandum in nautas facinus exponamus: reliqua, quoniam propè innumerabilia sunt, & hominum linguis vndiquè celebrata, prætermittamus. Compertum habemus, quosdam amplexandi tumuli desiderio à Tanai ostio soluisse, vt Myras contenderent. Cùm autem in nauim sarcinas & viaticum intulissent, inuidus ille dæmon, qui in eo Dianæ colebatur templo, quod pauloantè dicebamus à Nicolao deiectum, huius nauigationis causa cognita, ad impediendos homines, si possit, sese dolo & fraude exornat. Nondùm enim exciderat animo ædis illius à fundamentis euersio: non violenta, ignominiosaque cum suî, tum ministrorum suorum è Myris expulsio: non cultus hominum ad se confluentium sibi ademptus. Hæ faces ad vltionem dæmonem inflammabant, præterinsitam nocendi libidinem, & alienæ virtutis odium immortale, quo in expulsorem suum iam toto illustrem orbe flagrabat. Igitur mulieris formam induit, vas oleiplenum humero gestantis: & nauim conscendens, se ait magno teneri desiderio cinisce tumuli adorandi, sed imbecillam corpore, stomachoque, maris & nauseæ crudelitatem non posse perferre, missuram se (quandò proficisci non licet) oleum illud, quo tumuli lampades accendantur: rogat itaque, vt oleum ipsi suo nomine sanctissimo monumento offerant. Illi facilè persuasi, quippè quibus nulla inerat suspicio fraudis, dolium accipiunt. Erat in eo prophanum nescio quid, diabolica execratum arte, & dignum profectò, quod à dæmone nocendi causa præberetur. Soluentes ergò, cùm diem vnum prosperè sulcâssent marè, cœpit insequens aurora zephyros in proram mittere, & noctes diesque deinceps plurimos sic pertinaciter aduersi erant, vt nautæ tædio diuturnæ procellæ, infecto itinere, de reditu cogitarent. Iamque proras obuerterant, cùm infatigatus hic noster omnium laborantium adiutor, lembo se redeuntibus offert: Quò, viri, tenditis? inquit. Quid constitutum iter deseritis? Vestrum est, viri, ventos in puppim conuertere, & aduersæ nauigationis tollere impedimenta: diabolica hæc fallacia est: non enim fœmina dolium, sed infernus vobis dæmon commendauit. Liberate nauim hac peste, & vas in mare abijcite, eruntque deinceps omnia vobis secunda. Nauigantes, imperantis veneratione permoti, (inerat enim homini diuina quædam maiestas) vas ipsum in pelagus repentè contorquent: ex quo tetra quædam exiliens flamma, fumo & caligine aërem totum obnubilat, intolerabiliquè fœtore complet omnia: tantoque stridore vas ipsum mari excipitur, vt è damnatorum officinis exisse nemo ambigeret. Tum Nicolaus, cùm sese, quisnam esset, patefecisset, ex oculis eorum euanuit. Indènunquàm cõstituto itineri clementes auræ defuêre. Cap. 20. Diabolus sanctas peregrinationes impedire conatur. Lampades ad sanctorũ tumulos etiam antiquitùs arserũt. Maligni dæmonis fraus detegitur à S. Nicolao.

Hæc sunt, sanctissime pater, pietatis tuæ à Deo collata præmia. Hæ sunt laborum retributiones. Hæ certaminum tuorum coronæ, ad te in hoc mundo delatæ. Nam quæ apud immortales spiritus es consecutus, illa eiusmodi sunt, quæ nec vllo corporis sensu, neque vlla mentis cogitatione percipiantur. Ego verò minimè dubitauerim, te fortissimum martyrem, & incruentum appellare bellatorem. Siquidem non tam mors ipsa per se, & cruoris effusio, quàm moriendi pro Christi nomine ardor efficit. Nam Christiani nominis sæuos oppugnatores (quandoquidem corpore volens non potuisti) vita, moribus, doctrina, oratione deniquè contriuisti, piè credentibus validissimum auxilium præstitisti, vltima minantes supplicia contempsisti, vincula lætus subijsti: nihilque præter carnificis crudelitatem tuo defuisse martyrio intrepidus affirmârim. Sed tua vita, beatissime pater, Deus rerum sapientissimus dispensator plius, quàm morte, delectatus est, vt te genus humanum quamdiutissimè clementissimo, & super omnes impigerrimo frueretur patrono in terris: tuque togatus, de diabolo pro innumeris ciuibus Christianis abs te saluatis, gloriosissimè triumphares cum Christo in gloria per immortalia secula seculorum, Amen. Cap. 21. videtur desse † martyrem

SERMO

SERMO BEATI PETRI DAMIANI DE EODEM SANCTO NICOLAO EPISCOPO. HABETVR *octauo Tomo Aloysij Lipomani.*

Festiuitas S. Nicolai Episcopi.

NIcolaus iste meus, immò & vester, electus ab vtero, sanctus à puero, iuuenum gloria, reuerentia senum, sacerdotum honor, splendor pontificum, conuentum vestrum sua lætificat festiuitate. Hic est Nicolaus, cuius miracula per totam mundi latitudinem diffunduntur, quem laudat orbis terræ, & qui habitat in eo. Tot enim & tanta miracula cumulantur, vt omnes literatorum argutiæ, vix ad scribendum sufficiant, nos ad legendum. Et licèt scholarium numerus in incude Rhetorica, sub Quintiliani vel Ciceronis malleis, tenuissimas orationum laminas extendat, superat tamen gloria Confessoris vocem, mentem, linguam, & conscientiam. Crebrescunt enim quotidiè mirabilia, nec requiescit spiritus Dei, ad memoriam militis sui, sua continuare miracula. Glorificatur in mari, laudatur in terra, in omnibus periculis inuocatur. Deniq; qui descendunt mare in nauibus, facientes operationes in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo: ipsi viderunt opera Domini, & Nicolai per Deũ, miracula in profundo.

Deus per inuocationẽ sanctorum miracula facit, siue illi per Deum. Psal. 106.

Nónne post memoriam virginis, tam dulcis pietas, vel pia dulcedo in cordibus fidelium obuersatur, vt in die tribulationis, Nicolai nomen teneatur in ore, requiescat in corde? Si coruscationes fulgurant, & procellis detonantibus à supernis vindicta procedit, Nicolaus in patronum assumitur, Nicolaus dulciter inclamatur. Si tempestas sæuiens, & crudelitas maris nauigantibus mortem intentant, Nicolaus flebiliter exoratur vt audiat, suppliciter inuocatur vt veniat, vt eruat misericorditer acclamatur. Si pulsamur incommodis, vel offendiculis indolemus, statim sanctum nomen prosilit in os nostrum: Nicolaus ingeminatur, patrocinium quæritur Nicolai. Nè putetis autem me declamatoriè loqui, vel venustate Rhetorica verborum aggerare splendorem, cùm totus mundus beneficia sentiat Confessoris, nec sit, qui se abscondat ab amore eius. In testimonium sunt peregrinationes ad sanctum illius corpus, à finibus terræ susceptæ, vt videantur, quæ per eum fiunt mirabilia. Non solùm autem Christianis, sed & paganis in tantam reuerentiam sancti nominis aduolauit authoritas, vt certatim confluant ad laudandum & glorificandum nomen sanctum eius. Præcipuè sacerdotum & clericorum turba tanta deuotione circa cultum eius afficitur, vt in toto terrarum orbe quicunque vndecunquè se contradant ad obsequendum tantæ solennitati. Lætantur pueri, iuuenes gratulantur, ornantur virgines, senes exhilarantur, & omnis ætas personanter alludit. Vnusquisque autem habet materiam gaudiorum, vt laudent pueri puerum ieiunantem, iuuenes iuuenem iuuenes liberantem, virgines virginum infamiam redimentem, senes senis inopiam miserantem. Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudant nomen domini huius.

Vide quomodò etiã olim ad sanctorum visenda sepulcra peregrinabantur homines.

Psal. 148.

Sed nunc post actus eius Græcorum linguis excellentibus insigniter diffamatos, quid audeat sermo pauperculus balbutire? Veruntamen nè videar excusatorias tergiuersationes inducere, recurro ad Euangelicam lectionem, & quod de communi accepi, profero in commune. Ait enim: Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam, & ait seruis suis: Negociamini, dum venio. Securè negociabor, præcipiente Domino meo, nec timebo Psalmistam dicentem: Quia non cognoui negociationem, introibo in potentias Domini. Non enim paruum mihi fiduciæ robur præstat, quòd ille summus Imperator factus est negociator meus, & negocium meum sine ocio egit, quandiù fuit in terris, & preciosarum mercium sarcinulas portans ad Patrem, ipsi vultui Dei, & quid emit, & quid redemit, & vndè redemerit, ostendit. Tu ergò, illo negocioso, ociosus esse disponis? illo laborante, quiescere? Ipse venit negociari in regionem longinquam, & tu ad regiones proximas ambulare contemnis? Aggredere, & ingredere regionem dissimilitudinis, videlicet mundum istum, & vide quàm frequentes ibi nundinæ, quantæ germinent & regerminent vanitates: prorsùs dissimilitudinis, quia regionem similitudinis, vbi ad similitudinem Dei facti nos fuimus, amisisse nos constat. Nunquid non magna dissimilitudo, de Paradiso ad infernum, de Angelo ad iumentum, ad diabolum de Deo? Vade ergò per forenses tumultus, & hîc decertantes circunspice. Quantùm verò colligo, in tribus causis natat omnis voluntas. Alij diuitijs, alij honoribus, alij gloriæ innituntur.

Luc. 15. & 19.

Pſal. 70.

Cum Domino negociari debemus in hac mortali vita.

In tribus causis natat omnis voluntas.

Curris

Curris ad Indiam, Aethiopiam circuis, maria transis, & alium orbem tibi aperis nauigando, vt diuitias congreges. Fugis patriam, ignoras filios, diuelleris ab vxore, & omnium necessitudinum oblitus, quæris vt acquiras, acquiris vt perdas, perdis vt doleas, thesaurizas, & ignoras cui. Filij hominum, vsquequò graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Et hoc quidem pro diuitijs. Audi & breuiter de honoribus. Ducem te constituerunt, & data est tibi facultas, vt miser sis, & amplius non quiescas. Cumulatur matetia solicitudinum, & inter ærumnas corripsum exedentes, necesse est vultum induere gaudiorum. Nunquid in honore sine dolore, in prælatione sine tribulatione, in sublimitate sine vanitate esse quis potest? Miseri, iuxta Philosophum, mercedem miseriarum amamus, ipsas execramur. Regum nobis animos induimus, & quicquid nobis ex voluntate non respondet, statim euocat iram, nec communis recogitatur humanitas, & tamen est vermis arrodens, qui conscientiam iugiter torqueat, timor potentiæ superioris. Hæc est iustissima lex, vt sic viuas cum inferiori, quemadmodùm superiorem vis viuere tecum. Audi & de gloria. Si quæris gloriam, omnibus inuidiæ semina præbuisti. Inflatus es, & ventilatorio spiritu plenus disrumperis, nec attendis quot te sequantur, sed quot præcedant. Conglomerantur omnes ad detrahendum tibi, ad maledicendum linguas acuunt, & argutissimus es, si vel linguam, vel manum inuidorum possis euadere. Ecce vndè gloriosus esse volebas, inglorius esse conuinceris. Nullum enim inexorabilius persequitur multitudo, quàm illum qui sibi multitudinis arrogat principatum. Iunge his tribus potentiam, & voluptatem, quæ & ipsa tenui & perfusorio gaudio rapiuntur, & videbis quia copia pauper est, honor humilis, vilis gratia, potentia debilis, & laborioſa voluptas, vt, iuxta Apostolum, omnem intellectum in Christi obsequium redigamus. Relege maximum illum Latinorum Philosophorum, & in illius verbis meam inuenies esse sententiam. Contemne igitur hæc omnia, quia omnia contemnenda, & de his omnibus fac sarcinam tuam, contemptum mundi.

Pſal. 4. Diuites miseri sunt. Nullus honor sine dolore. 2. Cor. 10. Mundus cũ omnib⁹ põpis suis contemnendus

Decursa verò hac regione, & quod preciosius est indè sublato, transi ad secundam, quæ est Paradisus claustralis. Verè claustrum est Paradisus. Hìc prata virentia scripturarum, præterfluens lachrymarum vndositas, quam de purissimis affectibus amorille cælestis eliquat. Hìc sunt arbores erectissimæ, chori sanctorum, nullaque est, quæ non multa fructûs gaudeat vbertate. Hæc est illa sublimis mensa, in qua Deus est, & cibans & cibus, munerans & munus, offerens & oblatum, conuiua & conuium. Hìc aggestæ sunt omnipotentis diuitiæ, hìc refusa est gloria Angelorum. Putas nullas hìc esse nundinas, & ociari illos, qui habitant vnius moris in domo? Videas hunc sacris lectionibus intendentem, illum incumbentem orationibus, hunc pro suis excessibus lachrymantem, illum in Dei laudibus exultantem, hunc vigilantem, ieiunantem illum, & officia pietatis sibi adinuicèm inuidere. Nocte consurgunt ad confitendum Deo: vespere, manè, & meridie narrant & annunciant laudem eius: & omnis illorum sedulitas in orbem diuini rotatur obsequij. Curre ergò per omnes, curre per singulos, & de vniuersis & singulis fac sarcinam tuam, formam viuendi.

Monasteria paradisi terrestres. Monachorum exercitia & forma viuendi.

Relicto ergò mundo, & modo viuendi suscepto, transi ad tertiam, quæ est regio expiationis. In hac regione benignus Pater examinat filios rubiginosos, sicut examinatur argentum, ducit per ignem & aquam, vt inducat in refrigerium. Trinæ sunt distinctiones locorum, quas pro diuersitate meritorum animæ sortiuntur. Ad cælum statim euolant, qui domicilio corporis vsi sunt tanquàm carcere, qui defecatam puramque substantiam vtriusque hominis seruauerunt. Econtrariò qui fecerunt vsque ad mortem, quæ digna sunt morte, locis gehennalibus sine misericordia deputantur. Qui verò neutrum sunt, sed sunt inter vtrunque, qui mortalia quidem commiserunt, sed circa mortem pœnituerunt pœnitentiam non explentes, indigni vt statim gaudeant, nec digni vt semper ardeant, loca purgatoria sortiuntur, in quibus flagellantur, sed non ad insipientiam sibi, vt extorti transferantur ad Regnum. Pro his, qui in cælo sunt, non orandum, quia eos, non pro eis orare debemus. Pro his, qui in inferno sunt, suspendendæ sunt preces, quibus clausa est misericordiæ ianua, & totius spes intercluſa salutis. Pro illis tantùm vigilandum est in orationibus, subueniendum sacrificio singulari, qui locis purgabilibus emundantur, vt benignus Pater pœnitẽtiam eorũ in satisfactionem, satisfactionem in glorificationem, citò conuertat. Curre iterùm per istos intuitu pietatis, & fac sarcinã tuam, affectum compatiendi.

Trinæ sunt distinctiones locorũ; Cæli, Inferni & Purgatorij.

Pro detentis in purgatorio orandum & sacrificandũ.

Quarta

Quarta regio, est regio gehennalis, regio dura, regio extimescenda, terra afflictionis, terra obliuionis, terra miseriarum, terra tenebrarum, terra turbinis & caliginis, terra maledictionis & mortis, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Totus tremo atque horreo ad memoriam regionis istius, & concussa sunt omnia ossa mea. Illic est ignis qui non succenditur, vermis qui non moritur, frigus horrendum. Ibi fœtor intolerabilis exoritur, percutientes mallei resonant incessanter, obfusæ tenebræ cumulatiùs indensantur. Illic confusio peccatorum, horribilis facies dæmonum, inextricabilium vinculorum fertilis multitudo. Ibi fletus & stridor dentium, planctus & gemitus, & alternantia mala impios sine pietate discerpunt. Nihil sic valet ad extirpandas voluptatum radices, quàm istorum memoria, & recordatio vulnerum Domini mei, qui stetit ante iudicem, qui alapas accepit, qui flagellatus est, cõsputus, qui coronatus spinis, qui colaphis cæsus, qui suspensus in ligno, cui pendenti insultatum est, qui mortuus in Cruce, qui lancea percussus, qui sepultus, qui resurrexit, qui ascendit ad cælos, qui fecit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri. Curre per has tumultuantes nundinas, vt viuens descendas in infernum, & fac sarcinam tuam, odium peccati.

Esa. vltim. Infernalis regio qualis.

Matt. 25. Luc. 13.

Ex inferni memoria nascitur odium peccati

Quinta regio, est Paradisus supercælestis, regio beata & glorioſa, plena voluptatis & gloriæ, suauitatis & lætitiæ, gratiæ & benignitatis. Ibi requies à labore, iucunditas de nouitate, de æternitate securitas. Ibi est ciuitas Regis magni, cuius plateæ constratæ sunt auro purissimo, quæ fœcundata est in saphiris, in qua iaspidis propugnacula præuirescunt, & per ordinem lapides insternuntur. Nam lapides precioſi omnes muri eius. Illic omnes viuunt, nullus moritur, omnes exultant in voce exultationis. Intrauerat Dauid in sanctuarium eius, & mente excesserat Deo, nec tamen aliquid aliud potuit absportare, nisi, Quia glorioſa dicta sunt de te, ciuitas Dei: & illud, Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te. Nescio quid magnum promittitur, videre Deum, & laudare. Lætatus sum & ego in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Iam stamus in atrijs Hierusalem, iam è vestibulo magnæ ciuitatis gaudia somniamus. Curre igitur & per regionem istam, & fac sarcinam tuam, amorem Dei.

Cæli regio qualis. Apoc. 21.

Psal. 86. & 83.

Psal. 121.

Negociamini ergò, donèc veniat homo ille nobilis, qui abijt in longinquam regionem accipere sibi regnum, & reuerti. Reuertetur planè, & tunc cum vsuris exiget pecuniam, quam tradidit nobis. Nihil perdit, nihil obliuiscitur, nihil impunitum relinquit. Supplicemus igitur Confessori, vt Redemptori nostro, amico suo pro nobis hodiè supplicare dignetur, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

Luc. 19.

DE SS. DIONYSIA, DATIVA, LEONTIA, ITEMQVE TERTIO, BONIFACIO, ET ALIIS QVIBUSDAM, *ex libro 3. sancti Victoris Episcopi Vticensis, De persecutione Vandalica.*

Decẽbris 6.

ADDIDIT bestia illa (Hunnericus vel Honoricus Vandalorum Rex) sanguinem sitiens innocentum, Episcopis necdùm adhuc in exilium directis, per vniuersas Africanæ terræ prouincias vno tempore tortores crudelissimos destinare: vt nulla remansisset domus & locus, vbi non fuisset eiulatus & luctus: vt nulli ætati, nulli parceretur sexui, nisi illis, qui eorum succumberent voluntati. Hos fustibus, illos suspendio, alios ignibus concremabant. Mulieres, & præcipuè nobiles, contra ius naturæ nudas omninò in facie publica cruciabant. Ex quibus vnam nobilem Dionysiam cursìm ac breuiter nominabo. Cùm viderent eam non solum audacem, sed etiam matronis cæteris pulchriorem, ipsam primò nisi sunt fustibus expoliatam aptare. Quæ cùm peteret, diceretque, de Domino suo secura, Qualiter libet, cruciate: verecunda tamen membra nolite nudare: amplius illi magis furentes, celsiori loco, vestimentis exutam, * constituũt, spectaculam eam omnibus facientes. Quę inter ictus virgarum, dum riuuli sanguinis toto iam corpore fluitarẽt, libera voce dicebat: Ministri diaboli, quod ad opprobriũ meum facere compu-

* consistũt, S. Dionysia crudelissimè cęditur.

computatis, ipsa est laus mea. Et quia erat scripturarum diuinarum scientia plena, arctata pœnis, & ipsa iam martyr, alios ad martyrium confortabat. Quæ suo sancto exemplo vniuersam suam patriam liberauit.

Quæ cùm suum vnicum filium, admodùm adhuc teneræ ætatis & delicatum, timore pœnarum formidolosum conspiceret, verberans eum nutibus oculorum, & increpans authoritate materna ità confortauit, vt matre multò fortior redderetur. Cuiinter crudelia verba constituto ità dicebat: Memento, fili mî, quia in nomine Trinitatis in matre Catholica baptizati sumus: non perdamus indumentum nostræ salutis, nè veniens inuitator, vestem non inueniat nuptialem, & dicat ministris: Mittite in tenebras exteriores, vbì erit fletus oculorum, & stridor dentium. Illa pœna timenda est, quæ nunquàm finitur: illa desideranda vita, quæ semper habetur. Talibus itaque filium solidans verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis verò adolescens, Maioricus nomine, in certamine confessionis spiritum reddens, cursum palmiferum consummauit: amplexansque illam hostiam suam, quantis potuit vocibus Domino gratias agens, ad gaudium spei futuræ in sua domo mâluit sepelire: vt quotiès super sepulcrum eius Trinitati preces effundit, alienam se à filio nunquàm esse confidat. Quanti igitur per eam in illa ciuitate, vt fati sumus, acquisiti sunt Deo, longum est narrare.

Præclara vox S. Dionysij, filium suũ confirmantis. Matt. 22.

Nam & eius germana, nomine Datiua, atque Leontia filia sancti Germani Episcopi, cognatusque Datiuæ venerabilis * Emelius medicus, religiosus quoquè Tertius, Trinitatis confessione præclarus, vel Sibidensis Bonifacius quanta pertulerint, qualibusque cruciatibus euisceratæ vel euiscerati sint, qui valet, ordine dicat.

* Vsuardus hunc Aemilianũ vocat

VITA SANCTÆ ASELLÆ VIRGINIS, PER DIVVM HIERONYMVM AD MARCELLAM SCRIPTA, *habetur Tomo primo Epistolarum eius.*

6. Decẽbris.

NEMO reprehendat, quòd in epistolis aliquos aut laudamus, aut carpimus: cùm & in arguẽdis malis, sit correctio cæterorum: & in optimis prædicandis, bonorum ad virtutem studia concitentur. Nudiustertiùs de beatæ memoriæ Lea aliqua dixeramus. Ilicò pupugit animum, & mihi venit in mentem, non debere nos tacere de virgine, qui de secundo ordine castitatis loquuti sumus. Igitur Asellæ nostræ vita breuiter explicanda est: cui quæso nè hanc epistolam legas: grauatur quippè laudibus suis: sed jis potiùs, quæ adolescentulæ sunt, legere dignare: vt ad exemplum eius se instituentes, conuersationem illius, perfectæ vitæ normam arbitrentur.

Lege vita habetur 2. Tõ. 22. Martij.

Prætermitto, quòd in matris vtero benedicitur ei, antequàm nascatur: quòd in phialanitentis vitri, & omni speculo purioris, patri virgo traditur per quietem: quòd adhuc infantiæ inuoluta pannis, & vix annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis consecratur. Sit gratiæ omne, quod ante laborem fuit: licèt Deus præscius futurorum, & Hieremiam sanctificet in vtero, & Iohannem in aluo matris faciat exultare, & Paulum ante constitutionem mundi seperet in euangelium filij sui. Ad ea venio, quæ post duodecimum annum sudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cœpit, impleuit. Vnius cellulæ clausa angustijs, latitudine paradisi fruebatur. Idem terræ solum, & orationis locus extitit & quietis. Ieiunium pro ludo habuit, inediam pro refectione. Et cùm eam non vescendi desiderium, sed humana confectio ad cibum traheret: pane & sale, & aqua frigida concitabat magìs esuriem, quàm restinguebat.

Asella benedicitur in matris vtero, & decẽnis Dominico cõsecratur. Hier. 1. Luc. 1. Rom. 1.

Mira abstinentia eius.

Et quia penè oblitus sum, quod in principio debui dicere: Cùm primùm hoc propositum arripuit, aurum colli sui, quod quidem murenulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena contexitur, absque parentibus vendidit, & tunicam susciorem, quam à matre impetrare non potuerat, indura, pio negociationis auspicio, se repentè Domino consecrauit: vt intelligerer vniuersa cognatio, non posse aliud ei extorqueri, quæ iam seculum damnâssset in vestibus. Sed, vt dicere cœperamus, ità se semper moderatè habuit, & intra cubiculi

Voluntaria paupertas.

Solitudo & silentium.

2. Thes. 3.

sui secreta custodiuit, vt nunquàm pedem proferret in publicum, nunquàm viri nôsset alloquium: &, quod magis sit admirandum, sororem virginem amaret potiùs quàm videret. Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: Qui non operatur, non manducet. Sponso aut orans loquebatur, aut psallens. Ad martyrum limina penè inuisa properabat. Et cùm gauderet proposito suo, in eo vehementiùs exultabat, quòd se nullus cognosceret. Cumque per omnem annum iugi ieiunio pasceretur, biduò triduoque sic permanens, tum verò in Quadragesima nauigij sui vela tendebat, omnes penè hebdomadas vultu lætante coniungens. &, quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem præstante possibile est, ità ad quinquagenariam peruenit ætatem, vt non doleret stomachum, non viscerum cruciaretur iniuria, non sicca humus iacentia membra confringeret, non sacco asperata cutis, fœtorem aliquem situmque contraheret: sed sana corpore, anima sanior, solitudinem putaret esse delicias, & in vrbe turbida inueniret eremum monachorum. Et hæc quidem tu melius nôsti, à qua pauca didicimus, & cuius oculis durities de genubus camelorũ in illo sancto corpusculo præ orandi frequentia obcalluisse perspecta est. Nos, quod scire possumus, explicamus. Nihil illius seueritate iucundius, nihil iucunditate seuerius, nihil suauitate tristius, nihil tristitia suauius. Ità pallor in facie est, vt, cùm continentiam indicet, non redoleat ostentationem. Sermo silens, & silentium loquens. Nec citus, nec tardus incessus: idem semper habitus. Neglecta mundities, & in culta veste, cultus ipse, sine cultu. Sola vitæ suæ æqualitate promeruit, vt in vrbe pompæ, lasciuiæ, deliciarum, in qua humilem esse miseria est, & boni eam prædicent, & mali detrahere non audeant: viduæ eam imitentur, & virgines: maritatæ colant, noxiæ timeant, suspiciant sacerdotes.

Solitudinẽ deliciasreputat.

Eius genua in camelorũ duritiẽ obcalluerunt.

Vestitus eius.

DE S. MARTINO ABBATE SANTONICORVM, EX D. GREGORII ARCHIEPISCOPI *Turonensis De gloria Confessorum capitulo* 57.

7. Decẽbris.

S. Martinus monasteriũ extruit.

MARTINVS Santonicæ vrbis Abbas, Martini, vt ferunt, nostri discipulus, apud vicum vrbis ipsius in monasterio, quod ipse post magistri dogmata ædificauit, in pace quiescit. Ad cuius tumulum quædam è pagensibus manus contractas deferens, retulit sanas. Alius qui exustis febre neruis, poplitibusque intortis gressu caruerat, vt ad sepulcrum sanctum prostratus est, nouum robur sumens, aridítate sublata, incolumis relatus est, multos ipsi deinceps seruiens annos. Huius sepulcrum Palladius Episcopus cùm non valuisset cum multis, opitulante adiutorio confessoris, cum quinque Abbatibus mouit, composuitque quomodò voluit.

Multa ad sepulcrũ eius miracula.

DE

NIS MARIAE, QVAM CATHOLICA ECCLESIA CELEbrat octauo Decembris die, multa præclara extant doctissimorum virorum scripta, ad quæ Lectorem remittimus. Interim in laudem tantæ virginis libuit huc adscribere Sermonem B. Epiphanij Episcopi Cypri, authoris per antiqui, quem è Græcis conuertit vir doctissimus Iohannes Picus Canonicus Parisiensis. Potest autem hinc facilè colligere Lector, quanti fecerint hanc singularem Virginem patres antiqui.

8. Decembris. En quàm reuerenter loquitur vir tantus de matre Domini.

MISER ego sum, qui effulgentes splẽdores Deiparę, radios terribiles & incomprẽhensas facultates, cęli & terrę inhabitatæ mysterium, admirandumq; propitiatorium verbis consequi tentaui. Gestiebat quidẽ interioris animi cogitatio ad exactiorem intelligentiam, quę exprimere conabatur profundæ memoriæ, & altissimę speculationis miraculum: veruntamen, charissimi, & timor multus & grauis cõtinuit me. Nam memoria contemplationis horrendæ exagitans tremebundã animam meam, & cor exhorrescens non mediocriter afflixit, sed & grauiter vexauit. Concutit enim mentem meam maximæ contemplationis, ac velut incomprehensi mysterij memoria, nempe quæ illud eloqui minimè possit. Quis enim huiusmodi mysterio exprimendo queat sufficere? Quale verò os pronunciare, quæ've lingua proferre? Nequaquàm potest dicere, quod latet. Iam verò audebo. Dicam de sola Deipara, quatenùs assequor. denuò tamen vereor, vtpotè qui lingua non sim præditus idonea ad ea dicenda, quæ sunt valdè magna. Sum enim exili voce, tardaque lingua, & minimè disertus, vt sic verba facere possim de percelebri, sancta, innupta & Deipara Maria, matre Domini, de qua leuiter loqui non debet humana lingua. Pertenuem enim habet vocem, illius habita ratione, & imminuta est lingua, quæ pro dignitate facultatem dicendi non habeat. ità siquidem vel cælorum Virtutes in stuporem conuertit. Obstupuerunt omnes Angeli, Archangeli, Principatus, Potestates, Throni, Dominationes, Cherubim ac Seraphim, & Angelorum vniuersus exercitus, timore tremoreque graui detenti: quia cernebant illum, qui habitat in cælis, per eam versari in terra, & exhorrescebant. Spectabant Virginem, cęlum & thronum, & formidabant dum conspicerent eum, qui principio caret, descendentem à throno Cherubico, in vtero virgineo sedere. O beata radix, quæ hanc produxit. de hac Esaias propheta turturis more gemendo submurmurat, ignea lingua exclamans: Exurget virga de radice Iesse, & flos de radice ascendet, & requiescet super * eum spiritus timoris Dei. De radice Iesse ortus est Rex Dauid, & de tribu Regis Dauidis sancta Virgo: sancta, inquam, & sanctorum virorum filia, cuius parentes fuerunt Ioachim & Anna: qui quidem in vita sua Deo placuerunt, atque etiam fructum eiusmodi germinârunt, sanctam virginem Mariam, templum simul & matrem Dei. Ioachim porrò, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palàm sacrificium laudis offerebant. Ioachim enim interpretatur præparatio Domini, eò quòd ex illo prẽparatum sit templum Domini, nempe Virgo. Anna rursùm similiter gratia interpretatur: propterea quòd Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt, accedentibus prẽcibus, talem fructum germinarent, sanctam Virginem adepti. Ioachim siquidem prẽcabatur in monte, & Anna in horto suo. Anna verò grauida effecta, cęlũ & thronum Cherubicum peperit, sanctam puellam Mariam. Illa enim reperitur esse cælum, templum & thronus: quia Mariam, interpretari solemus Dominam, atque etiam spem. Peperit enim Dominum, qui est spes totius mundi, nempe Christum. Rursùm nomen illud, Maria, interpretatur myrrha maris. Myrrham verò dicet aliquis (quod ego etiam aio) de immortalitate, eò quòd paritura esset gemmam immortalem, in mari, hoc est, in mundo. Mare autem dicet vniuersum mundum, cui Virgo serenitatem & tranquillitatem contulit, dum portum peperit Christum. Rursùm itaque præclaræ puellæ Mariæ beatum nomen, interpretatur illustrata, vtpotè quæ illustrata sit à filio Dei, & cunctos vsque ad terminos terræ credentes Trinitati, illuminauerit. Sancta enim puella virgo Maria, est sponsa Trinitatis, & thesaurus dispensationis planè arcanus, cui Gabriel inquit: Aue gratia plena: Dominus tecum. subiunxit Gabriel. Et

De matrẽ Domini leuiter loqui non debet humana lingua.

Esa. 11. Codex habet, ἐπ' αὐτὴν, i. super eã.

Ioachim & Anna parẽtes Deiparę

Maria quid significet.

S. Maria sponsa Trinitatis. Luc. 1.

pater misit arrhabonem de cælo spiritum sanctum, præparauit Virginem vnigenitò filio, cælesti sponso: quam pater dilexit, filius inhabitauit, spiritus sanctus percupiuit. Ipsa est enim sponsa & thalamus, & ex ea sponsus procedit Christus, virgineum indumentum, iuxta suauem Dauidis prophetæ cantionem: In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquàm sponsus procedens de thalamo suo. O sponsi desiderium summæ puritatis: propriam ancillam propensiore affectu constituit sponsam & matrem. Gabriel effectus hospes Virginis, cæli & terræ incensum atque suffimentum vnà copulauit: quam quidem Virginem prophetæ clarè descripserunt, dum prædicârunt seriem nuptiarum. Quomodò Virgo inuenitur esse cælestis sponsa & mater, quæ donorum antenuptialium nomine, spiritum sanctum accepit: dotis verò gratia, cælum vnà cum paradiso? Quærebat igitur Virgo conspicere, quem desiderabat, inquiens: Vbi est sponsus, cuius pulchritudinem exopto? Vbi est pulchritudo sole splendidior? vbi totius formæ gloria ineffabilis? vbi lumen, quod extingui nequit, quod ego summo cum desiderio requiro? vbi sol, qui radium exquirit? vbi ipsorum Cherubim cithara? vbi oculus Seraphim, nunquàm dormiens, Christus? vbi angelorum adoratio, quam Gabriel indicauit? vbi solus ac solius patris vnigenitus filius, quem Virgo exoptans redamat, perquirens salutat? Cui Gabriel ait: Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue gratia plena. Gratia sanctæ Virginis est immensa. Aue gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lampade gestans lucem inextinguibilem, sole splendidiorem. Aue gratia plena, hami esca spiritalis. in te siquidem hamus diuinitas. Aue gratia plena, gloriæ arca spiritalis. Aue gratia plena, quæ es vrna aurea, continens manna cæleste. Aue gratia plena, quæ sitientes perennis fontis dulcedine satias. Aue gratia plena, mare spiritale, habens gemmam cælestem Christum. Aue gratia plena, splendidum cælum, quæ in cælis incomprehensum continues Deum. Aue gratia plena, quæ Cherubicum thronum diuinitatis fulgore superas. Aue gratia plena, quæ cæli circulum habes, & Deum incomprehensum angusto potissimùm loco in teipsa contines. Aue gratia plena, nubes columnæ similis, quæ Deum habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dico? & quid prologuar? quo pacto beatam prædicabo gloriæ radicem? solo enim Deo excepto, cunctis superior existit: naturâ formosior est ipsis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu angelico: cui prædicandæ cælestis ac terrena lingua minimè sufficit, immò verò nec Angelorum. Etenim ipsi quidem hymnum, laudem, honorem protulerunt, non tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt. Lætabantur verò Angeli, tanquàm ipsi duntaxàt Deum haberent, quibus sanctissima Virgo superior nata, Deum habitantem in cælis, concepit in terra, vt hac ratione exercitus angelorum traheret in terram, & versaretur cum hominibus. Ipsa enim est cæli & terræ mediatrix, quæ vnionem naturaliter peregit. O beata Virgo, columba pura, & sponsa cælestis Maria, cælum, templum, & thronus diuinitatis, quæ coruscantem in cælo & terra solem habes Christum: nubes lucida, quæ fulgur de cælo lucidissimum, ad illuminandum mundum, deduxisti Christum. Nubes cælestis, quæ tonitruum spiritus-sancti in seipsa reconditum, deduxit in mundum, & imbrem spirituſsancti in vniuersam terram ad producendum fidei fructum cum impeditu demisit. Aue gratia plena, porta cælorum, de qua propheta vociferatus est his verbis: Eccè porta clausa, & nullus ingredietur per eam, nec egredietur, præterquàm Dominus Deus solus: & erit porta clausa duci: quia dux ipse vocabitur, & in ipsum sperabunt omnes gentes. De hac porta etiam in Canticis propheta in discursu orationis planè & apertè proloquitur, inclamans: Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Mansit in virginitate sancta & præclara puella Maria, quæ est nubes lucida, habens intùs Deum verbum: ad quam vocalissimus Esaias, Eccè nubes leuis, & veniet in Aegyptum: mons nullatenùs incisus, præruptam habens petram Christum. De qua sapientissimus Daniel ait: Absciſſus est lapis de monte sine manibus: hoc est, Absque viro solidam petram Christum Virgo peperit. Ipsa templum minimè compositum, quæ lapidem cælestem habet Christum. Ipsa nubes tonitrui formis, quæ fulgur interiùs in vtero gestat: sermonique meo attestatur diuina scriptura, dum ait: Venter tuus aceruus frumenti, vallatus in lilijs. Ipsa est ager minimè cultus, quæ verbum velut granum frumenti suscipiens, etiam manipulum germinauit. Ipsa cibanus intellectualis, quæ ignem & vitæ panem habebat. Ipsa es sancta mater Saluatoris, quæ verbum patris, ex te incarnatum, peperisti. Ad quam Esaias: Eccè Virgo

Pſal.18.

Quàtoperè Christu deliderarit B. Maria.

Luc.1. Gratia S. Mariæ est immensa.

Exod.17. Heb.9.

Pſal.135.

Creaturis omnibus celsior virgo Maria.

Cant.5.

Exech.46.

Cant.4.

Esa 19.

Dan.2.

Cant.7.

Esa.7.

in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. O Virgo pura, sancta mater Domini, beata sponsa Trinitatis indiuiduæ: beata tu inter mulieres, quæ Deum & hominem omnium creatorem, velut infantem in terra peperisti. Beata tu inter mulieres, quæ sola in terra Deum cælestem concepisti. Beata tu inter mulieres, cuius vbera suxit is, qui alit vniuersa. Sancta Maria, Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quæ nunc genuisti eum, qui olim in paradiso formauit Adam è luto. Tu enim es Deipara, quæ verbum ex te incarnatum peperisti. Deipara exisiis, quæ Deum verbum in forma serui concepisti. Deipara existis, quia Deum verbum suscipiens, incarnatum peperisti. Deipara existis, quæ sola solius Dei vnigenitum filium genuisti. Non temporaneum Deum genuisti ex te incarnatum, sed æternum, qui ante te est, & ante omnia. Ouis immaculata, quæ peperit agnum Christum. Iuuenca nunquàm iugum experta, quæ vitulum genuit. Fidei mensa intellectualis, quæ panem vitæ mundo suppeditauit. Quid dicam? & quibus verbis explicabo gloriam radicitùs fundatam? De hac sancta puella, semper, inquam, puella & virgine, Deus per prophetam ait: Ex te mihi exibit dux, qui sit dominator in Israël, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis: propterea dabit eos vsque ad tempus parientis. pariet, & reliqui filiorum eius conuertentur ad filios Israël. & stabit, & videbit, & pascet ouile suum in potentia Dominus. O Virgo sancta, lucis æternæ mater: lucis, inquam, quæ in cælis illuminat copias angelorum: lucis, quæ illuminat ipsorum Seraphim incomprehensum oculum: lucis, quæ illuminat solem splendidis facibus: lucis, quæ fines terræ illuminat ad credendum Trinitati: lucis, quæ dixit: Ego sum lux mundi. lucis, quæ dixit: Ego lux in mundum véni. lucis, quæ assumpta est, & illuminauit cuncta, quæ sunt in cælis & in terra. O Virgo sanctissima, quæ exercitus Angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum enim est miraculum in cælis, mulier amicta sole. Stupendum miraculum in cælis, mulier gestans lucem in vlnis. Stupendum miraculum in cælis, alter thronus Cherubicus. Stupendum miraculum in cælis, mulieris filius, qui & ipsius & seculorum est pater. Stupendum miraculum in cælis, thalamus Virginis, habens filium Dei, Deum sponsum Christum. Stupendum miraculum in cælis, Dominus Angelorum, infans Virginis effectus est. O sanctissima Virgo, mater Saluatoris, quæ genuisti principio carens verbum, filium scilicet eundem cum patre habentem thronum, consubstantialem patri & spiritui sancto: qui cum patre & spiritu sancto est ante secula: qui concamerauit cælos, & terram condidit. Aue sanctissima Virgo, quæ velut rubus intellectualis, absque combustione diuinitatis ignem tenes. Clibanus intellectualis, qui ignem & panem vitæ calidum mundo in esum attulit, de quo saluator mundi Christus ait: Accipite, comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Locuples est, charissimi, virtutibus plena mensa Virginea, optimis quibuscunque cibis abundans, quibus terra fruatur. Largita est sancta Virgo & mater Christi, quæ splendidam lucernam relucentem in cælo & terra Christum gestauit, ad quam propheta Zacharias: Eccè candelabrum aureum, & facula super ipsum. Quinetiam Dauid canticum hoc suauissimum inclamat: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. O candelabrum Virgineum, quod illustrauit tenebris inuolutos. O candelabrum Virgineum, repellens tenebras, & lucem splendere faciens. O candelabrum Virgineum, quod ignem & oleum inseparabile ad illuminandum intulit. O candelabrum Virgineum, quod ab altissimo throno accepit tèr lucidum ignem, vnum inextinguibilem, consubstantialem, & ad illustrandam terram resplenduit. O candelabrum Virgineum, de quo per prophetam Deus inquit: Illuc producam cornu Dauid, parari lucernam Christo meo. Corona regia, preciosissimum habens lapidem, & gemmis similem Christum. Purpura regia, quæ cæli terræque Regem induit vniuersale corporis indumentum, purpuram referens, constantissima Christianorum fides, liber incomprehensus, quæ verbum & filium patris mundo legendum exhibuisti. Beata inter mulieres, quæ verbum ex te incarnatum peperisti: verbum, inquam, patris, filium verbum, ante secula Deum, verbum initiò carens & æternum, verbum cum patre & spiritu sancto vnitum, verbum, eundem cum patre habens thronum: verbum, sedens super Cherubim: verbum, quod glorificant animalia, quadruplicem faciem habentia: verbum, quod creauit angelos: verbum, quod fecit, vt principatus & potestates essent: verbum, quod extendit cælos, & terram condidit: verbum, verum Deum, ipsum Christum Dominum nostrum, quem sanctissima Virgo perperisti, &

S. Mariæ Encomiũ.

Mich. 5.

Ioan. 8.

Ioan. 9.

Apoc. 12.

Exod. 3.

1. Cor. 11.

Zach. 4.

Psal. 118.

Psal. 131.

Ezech. 1. Apoc. 4.

denuò post partum virgo, quæ gemmam produxisti, & coronam regiam plexuisti. O beata Virgo, quæ gloriam cælestem portâsti, & ex multis floribus paradisi, mundum odore bono replêsti. Virgo est lilium immaculatum, quæ rosam immarcescibilem genuit Christum: vitis veritatis fertilissima, & quòd ad virginitatem, minimè vindemiata: quæ licèt non fossa, vuarum tamen feracissima, nempe quæ maturam vuam germinauit Christum. Quamobrèm, sanctissima Virgo, fac nobis fidem, qua ratione germinaueris, quo pacto suscipiens verbum, quod est ante secula, mater Dei visa sis super terram. Ego Virgo incorrupta, quæ in vtero gestaui, effecta sum templum impollutum habitantis in me verbi Dei, aptiarum expertis. Emmanuelem gestaui in vtero incorrupto, in ventre impolluto, similis effecta throno Cherubico: in qua caro factum est verbum patris, qui Deus est initio carens: & licèt inuisibilis, spectabilis tamen per dispensationem assumptæ carnis factus est. Non experta nec cognoscens virum, peperi Deum, qui est ante secula, ipsum Christum. Nam etiam nunc sum virgo, post partū purior (si dicere liceat) quàm anteà: sine labore peperi, non vt omnes mulieres. dissimiles enim fuerunt res meæ ac illarum inter pariendum. Non nouit natura humana partum meum, excepto solo Deo, qui in me habitauit. O Virginem, stupendum Ecclesiæ thesaurum, qui adeptus est ingens mysterium. Virginem appellat, velut sacerdotem pariter & altare: quæ quidem mensam ferens, dedit nobis cælestem panem Christum in remissionem peccatorum. O vterum impollutum, habentem circulum cælorum, qui Deum incomprehensum, in te verò comprehensum, portâsti. O vterum cælo ampliorem, qui Deum in te non coarctâsti. O vterum, qui cælum es septem circulis constans, & capacior illis existis. O vterum septem cælis sublimiorem atque latiorem. O vterum, qui es octauum cælum, septem firmamentis celsiorem. O vterum habentem inextinguibile lumen septiès lucentis gratiæ. Quid dicam, aut quid loquar de præclara & sancta Virgine? Desiderium me trahit, vt de Deipara verba faciam: & formido me retinet in silentio, vt qui non habeam facultatem dicendi pro dignitate. Animus hortatur, & metus deterret: ille quidem trahit me, iste verò me abstrahit. Cùm ergò ab vtroque distinear, expedit mihi, vt sermonem habeam de percelebri & sancta Virgine. Dico enim illam esse cælum, thronum, simul & crucem. extendens enim sanctas vlnas, Dominum portauit. Thronus Cherubicus, cruciformis, & cælestis: de qua per scripturas in cælos incumbo, & conspicio illam ab angelis adorari. Hinc Gabriel in primis salutat Virginem: Aue gratia plena, quæ es splendidum cælum. Aue gratia plena, quę habes radium de cælo, lucidis facibus coruscantem, vtpotè solem Christum. Virgo plurium nominum & multocula, effecta est Seraphim incomprehensæ visionis: quæ inuenta est velamentum quoddam intellectuale corporis vniuersalis, Cherubim transcendens. Illa enim auertuntur, cùm nequeant spiritalem ignem diuinitatis fixis oculis intueri: hæc autem apertis oculis fixè intuens incomprehensibilem & omni expertem oculum Christi, cum desiderio & osculo salutabat. Exercitus Angelorum (qui sunt scabellum pedum Christi) procidentes, nec videre possunt, nec contingere: hæc verò labra labris coniungens, incomprehensum salutabat. O Virgo incomprehensi mysterij ferens miraculum, quæ fidem tèr optatam orbi prædicâsti. Virgo sublimior Angelis facta est, superior ipsis Cherubim & Seraphim, placens Christo Regi, à Deo in honore habita, tanquàm ancilla digna & mater. Sancta mater immaculata, quæ genuisti Christum, qui est ante te, & dixit: Priùs quàm Abraham fieret, ego sum. quæ stabulum gloria exornâsti, & præsepe illustrâsti. Virgo siquidem, spelunca & præsepe, cæli circulum præ se ferentes, Deum incomprehensum gestabant, vtpotè tres, Trinitati aperrè ministrantes, quandò Virgo in spelunca citra laborem prægnans, cæli & terræ Dominum deposuit in præsepio, tunc etiam ordines Angelorum circunstabant Virginem, cum clamore dicentes: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Quapropter etiam pastores, qui rurì pernoctabant, huiusmodi glorificationem Angelorum audiêrunt de Saluatore, & celeri cursu properantes, lucem adorauerunt, spectantes miraculum insolens, ancillam Domini & Virginem in terra versantem, euasisse sponsam cælestem. Ipsa enim & sponsa, & thalamus, & Dei mater visa est in stabulo, quandò peperit infantem Christum, iuxta prophe-
ticam Esaiæ vocem, nempe, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: cuius imperium super humerum eius, & vocatur nomen eius, magni consilij angelus, Deus fortis,

Virgineum partum non nôrunt homines.

Vir sanctus reformidat dicere de matre Domini.

Adorare, & venerari, frequens apud scriptores.

Ioan. 8.

Luc. 2.

Esa. 9.

fortis, potestate pollens, princeps pacis, pater futuri seculi. Tum post hæc & Magi à partibus Orientis, à stella splendida illustrati & deducti, peracta itineris ab Oriente longitudine, venerunt Bethleem ad adorandum partum. Vndè cùm ad ciuitatem Hierusalem peruenissent, occultari cœpit stella: illi verò tumultuantes, eó quòd viæ ducem perdidissent, necessitate cogente, interrogabant incolas ciuitatis, & scisciabantur ab eis, vbi natus esset Christus. quod quidem miraculum inauditum omnes existimabant. De quo cùm audîsset Herodes, turbabatur vehementer: & vocatis sacerdotibus, percontabatur eos, vbi Christus nasceretur. Illi autem dixerunt, & non negauerunt: confessi sunt, & non sunt mentiti. Solis radios abscondere non poterant, vocem scilicet per prophetam de Saluatore clarè pronunciatam, testatò dixerunt, in Bethleem nasci Christum. Hunc enim in modum per prophetam clamat: Et tu Bethleem, nequaquàm es minima in principibus Iuda. ex te enim exiet dux, qui sit dominator in Israël. O infidelem Israëlem. confessus est legis effectum, & legislatorem denegauit. testificati sunt ipsi, vbi nasceretur Christus, & hi rursùs Christum natum abnegârunt. Cur igitur Magi, quorum vis animi propria immutata erat, quorum cor admodùm turbabatur, & extinguebatur præ dolore, quorum suspiria fluctuum violentorum instàr nauem submergebant: quorum oculi lachrymis, gemmas præferentibus, terram irrigabant: quorum afflictio intolerabilis erat, ductorem ab Oriente requirentes, quam non habebant, habentes quæritabant, vbi esset Magorum dux stella. At verò perpende veritatem, quonam pacto occultatur eis stella, & inuere miraculum, & eius significationem. Hac de causa absconditur eis stella, vt dum percontarentur incredulos sacerdotes, manifestum redderetur omnibus cæli & terræ mysterium. quapropter vbi cognouerunt omnes, rursùm appáret stella Magis, donec venisset supra infantem in stabulo, vel potiùs in cælo. (Vbi enim Christus, ibi & cælum) Nam stabulum, visum est esse cælum in terra: Illi verò cùm vidissent stellam, immò potiùs Saluatorem, gauisi sunt gaudio magno: & incuruantes se, adorauerunt, obtuleruntque dona, aurum, thus, & myrrham: aurum quidem velut Regi, thus autem tanquàm Deo, & myrrham tanquàm mortali. vel potiùs, vt indicarent sepulturam creatoris & opificis omnium Christi, quem peperit sponsa cœlestis Maria, quæ est cælum, templum & thronus diuinitatis, inexplicabile paradisi monile. Angeli accusabant Euam: nunc verò Mariam gloria prosequuntur, quæ mulierum infirmitatem verè gloriosam reddidit, quæ lapsam Euam erexit, & Adamũ è paradiso deiectum, in cælos misit, quæ paradisum clausum aperuit, & per latronem rursùm Adamum complantauit. Per te enim, ô sancta Virgo, medius obstructionis paries, inimicitias dissoluit, per te pax cælestis donata est mundo, per te illuminati sunt fines terræ, per te homines facti sunt Angeli, per te homines appellati sunt amici, serui, & filij Dei: per te homines meruerunt esse conserui Angelorum, & cum eis familiariter conuersari: per te notitia cælestis, à terra transmittitur in cælos: per te homines fiduciam habent in cælo erga altissimum: per te Crux resplenduit per vniuersam terram, in qua quidem Cruce pependit filius tuus Christus Deus noster: per te mors conculcatur, & spoliatur infernus: per te ceciderunt idola, & excitata est notitia cælestis: per te cognouimus vnigenitum filium Dei, quem sanctissima Virgo peperisti, Dominum nostrum Iesum Christum, quem omnes Angeli atque homines adorantes, dicimus principio carentem patrem, carentem principio filium, & principio carentem spiritum sanctum, Trinitatem indiuiduam & consubstantialem glorificantes in secula seculorum, Amen.

Matt. 2.

Mich. 5. Iudæorum cæcitas & perfidia.

Stella cur abscondita sit Magis.

Munera Magorum.

Per S. Mariã homines facti sunt Angeli & filij Dei.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM ALEXANDRINORVM SVB DECIO IMPERATORE PASSORUM, Macaris scilicet, Epimachi, Alexandri, Ammonarij virginis, & sodalium eius: Heronis, Isidori, & Dioscori, ac sociorum eorum, vt habetur apud S. Dionysium Alexandrinum, Ecclesiasticæ historiæ Eusebij Cæsareensis libro sexto cap. 34. Iohanne Christophorsono interprete.

8. Decēbris. SANCTVS Dionysius Alexandrinus Antistes, ad Fabium Episcopū scribens certamina & dimicationes eorum qui sub Decij imperio martyrium pertulerunt, cæteris martyribus præmissis, isto modo persequitur: Alius quidam genere Afer, qui & appellatione Macar (& ob vitam beatam, quā diuinæ gratiæ subsidio degisset, verè Macar, id est, beatus fuit) cùm ad fidei negationē, iudice eum ad eam rem magnoperè cohortante, adduci non posset, viuus crematus est.

S. Macarius viuus crematur.

12. Decēbris Epimachus & Alexander.

Epimachus etiam & Alexander, non longo pòst tempore quàm vincti tenebantur, post horum martyrium multos dolores perpessi, dilaniati nouaculis, & flagellis lacerati, ad extremum ardentissimis flammis circunjectis absumpti fuerunt. Quibus quatuor mulieres martyres adiungebantur: quarum prima fuit Ammonarium, sancta virgo, quæ, cùm iudex diù illam admodùm torsisset, vtpotè constanter asserentem se nihil eorum aliquandò dicturam, quæ ille iussisset, eaque in sententia firmè perstaret, ad supplicium abducitur. Mercuria, secunda erat, anus inprimìs veneranda. Tertia, Dionysia: quæ quanquàm erat multorum liberorum parens, illos tamē Domino in amore minimè prætulit. Quarta, Ammonarium altera: quæ tres, cùm præses vereretur nè incassum tormenta illis infligeret, & quodammodò euinceretur à mulieribus, nullum cruciamentorum genus ampliùs subire cogebātur: sed statìm capite obtruncato, mortem oppetunt. Pro omnibus enim prior Ammonarium, tanquàm in prima dimicationis acie locata, satìs tormentorum exceperat.

Sancta Ammonarium cum tribus sodalibus decollatur.

14 Decēbris

Heron prætereà, Ater, & Isidorus, Aegyptij: & Dioscorus vnà cum illis, adolescens quindecim annos natus, iudici traduntur. Et primum iudex adolescentem, tanquàm facilem ad persuadendum, blandis verbis in fraudem inducere, tum velut remissum & flexibilem ad fidem negandam, tormentis impellere tentat. Sed Dioscorus neque persuasione quicquam cōmotus est, neque iudicis omninò cessit sententiæ. Cæteros acerbissimè crudelissimeque verberibus dilacerat: quos cùm tormenta magno & fidenti animo, pro fide tolerare cerneret, rogo cremandos tradit. Dioscorum autem, cùm propter singularem animi magnitudinem, quàm palàm ostenderat, tum propter prudentissima responsa, quæ ad singula rogata dederat, iudex magnoperè admiratus, dimisit: affirmans, se propter ætatem certos dies illi velle concedere, quibus resipiscendi haberet facultatem. Iam ergò Dioscorus summa pietate eximius, nobiscum est, expectās cùm certamen prolixius, grauiusque, tum amplius præmium & diuturnius.

Dioscori adolescētis constantia.

Herō, Ater, & Isidorus igne cōcremantur.

19. Decēbris

Porrò Nemesis quidam, & ille etiam Aegyptius, falsò in crimen vocabatur, quòd cum latronibus societatē coiuississet: sed istam calumniæ notam ab eo alienissimam quidem, cùm coram centurione diluisset, iterùm per iudicem fuit delatus, quòd Christianus esset, vinculisque constrictus ad præsidem venit. Iste iniustissimus præses, beatum martyrem tormentis & verberibus duplo grauioribus, quàm latrones ipsos, affligens, exemplo Christi inter latrones interiectum (vndè non parum honoris adeptus est) feruido ignis exurit incendio.

S. Nemesis exēplo Christi inter latrones igne exuritur.

20. Decēbris

Quædam porrò militum turma derepentè accedit: nimirùm Ammon, Zeno, Ptolomæus, Ingenes, & pariter cum illis senex Theophilus: qui pro tribunali se ipsi stiterunt. Cùm igitur quidam, quòd Christianus esset, in quæstione versaretur, & iam ad fidei negationem propenderet: isti assistentes, præ rei indignitate dentibus frendere, vultum mutare, manus extendere, toto deniquè corpore gestus quosdam

quosdam agere cœperunt. In quos cùm omnium ora essent conuersa, priusquàm vlli alij in eos iniecerũt manus, illi ipsi ad subsellia accurrere, se Christianos profiteri: sic, vt cùm præfectus, & assessores qui aderant ei in concilio, timore obstupescerent. tum Christiani, in quos iam inquirebatur, ad ea tormenta quæ pòst essent perpessuri, toleranter sufferenda maximè confirmarentur: tum deniquè iudices, qui essent contra eos sententiam pronunciaturi, maximo metu exhorrescerent: isti verò è foro gloriantes abscedere, & præ testimonio quod Christo perhibuerant, summo gaudio exultare, Deo per illos glorioſos triumphos agente. Alij prętereà complures in vrbibus & pagis, à gentibus distracti erant, & quasi membratim discerpti: ex quibus vnum exempli gratia commemorabo.

SS. Ammonis, Zenonis, & sociorum, gloriosum martyrium.

Ischyrion cuiusdam magistratûs negocia, mercede conductus, procurat. is qui eum conduxerat, iubet idolis sacrificare: quem, cùm mandato minimè obsequeretur, cœpit conuicijs lacerare: ac cùm constanter fidei adhæresceret, grauibus affecit contumelijs. atque vbi vidit eum pacatè & tranquillè omnia sufferentem, arrepto fuste præacuto, intestina ac viscera illius transfodit, crudeliterque interemit. Quid attinet percensere multitudinem eorum, qui in solitudine & montibus vagi, errantesque, fame, siti, frigore, morbis, latronibus, bestijs fuerunt extincti? Quorum electionis beatæ & eximiæ victoriæ quanquàm testes sunt hi, quibus adhuc ex illo numero vita suppeditat: tamen vnum aliquod facinus proferam, quo res istæ sint exploratiùs cognitæ, perspectæque.

22. Decẽbr. S. Ischyrion pręacuta fuste per viscera transfoditur.

Multi martyres diuersis supplicijs interimũtur.

Charemon Episcopus ciuitatis quæ Nilus dicitur, cùm iam planè grandis esset, & ætate propè exacta, vnà cum vxore sua ad montem Arabiæ confugiens, neque pòst reuersus est, neque vsquàm eos quispiam videre potuit. Et licèt fratres iam aliquotiès cum cum vxore quærerent, tamen neque ipsos, neque corpora eorum vspiàm reperire potuerunt. Permulti certè in eo Arabico monte erant, à barbaris Sarracenis facti captiui: quorum alij ægrè quidem, & vix ingenti pecuniæ summa redimi potuerant: alij hactenùs nullo modo. Atque ista, mî frater, non frustrà equidem dicendo persecutus sum: sed vt cognoscas quantæ & quàm acerbæ calamitates apud nos obtigerint: quas qui fuerint magis experti, plura de illis & sciunt & dicere possunt.

Charemonis Episcopi cum vxore fuga.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI PATAPII, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Habetur in Tomis Aloysij.

NON multos parit Aegyptus: sed quandò parit, magnum parit. Hoc dictum quidem est de quodam alio ex antiquis Philosophis: euentum autem accipit in Patapio. Vir enim ille, & vita, & miraculis, non solùm pro multis, sed etiam pro omnibus sufficit patriæ ad ornatum: adeò vt illa non magis pudore suffundatur propter eas, quæ olim in ea fuerant, impietates, quàm quòd hunc pòst gratiam produxerit, gloriatur. Is patriam quidem habuit clarissimas Thebas: Thebas illas, quas pulcherrimus fluuiorum Nilus circunfluit quidem semper: irrigat autem in tempore: præbet verò iucundissimum fluentum & ad videndum, & ad bibendum. In his ergò natus, & per aquam & spiritum renatus, (ortus enim erat ex fidelibus parentibus) honestè quidem alitur: diligenter autem eruditur, & sic in moribus componitur, vt virtutis rami paulopòst ostendent.

Decẽbris 8. Cap. 1.

Patria S. Patapij.

Cùm sic ætate & vera sapientia magnus ille crescceret, philosophus factis, non sermonibus, res humanas despiciens, & res solùm diuinas persequens, propter hæc alijs quoque omnibus despicatui habitis, patria, parentibus, amicis, familiaribus & cognatis, Aegyptum quidem illam & illum Nilum iubet valere, vt quæ terrenorum solùm fructuum profiteretur fertilitatem. Ille autem sciebat solitudinem esse maximè accommodatam ad virtutum exercitationem. In eam ergò profectus, ei se tradidit: in qua cum multis laboribus longo tempore versatus, non solùm quicquid erat pulcherrimum & produxit & aluit, sed etiam perfecit, vt in ipso radices ageret, vt propemodùm secundùm naturam virtus ad eum pertineret. Sic cùm * sufficientem

Cap. 2. Verũ se prębet philosophum.

Degit in solitudine.

for. * sufficienter

cientem illum diuinum percepisset radium, & lux totus esset effectus, non sub modio, sed super candelabrum à Deo ponitur. Illud autem maximè omnium, velle multos latére, vel maxima causa fuit ei vt non lateret. Nam ille quidē postquàm mons eum celare non potuit, (erat enim ille reuerà ciuitas multis ornata bonis) claraque voce clamabant, & omnes conuocabant, partim quidem eius rectefacta, partim autem etiam miracula.

Cap.3. Multi ad eū se adiūgūt: at ille fugit.

Cùm ergò multi confluerent, & propter multitudinem eorum, qui accedebant, præberet solitudo speciem ciuitatis, ab illa quidē se fuga subducit, & ab ijs, qui ipsum rectè nôrant: ignotus verò venit Constantinopolim, & cùm ad murum, qui est in Blachernis, fixisset sedem suæ habitationis, soli sibi & Deo vacabat, hospes solitarius, & qui neque cum multis vllam habebat congressionem, neque ab eis adspiciebatur: & quæ alius finem statuisset certaminum, ea arbitratus ille esse principium, præcedentia, inquam, & quæ ipse iam rectè gesserat, acriter tendebat ad anteriora, maiora velutì certamina aggrediens, & se totum arcens à cōsensione affectionum corporis.

Negligit curam corporis.

Nihil erat ei curæ vestitus, nihil alimentum, nihil somnus: vt qui exercitatoriam quidem, seu quæ in agendo consistit, vitam superauerat: angelicam autem æmulabatur etiam cum corpore, & in alijs, & quòd intelligenter versaretur cum intelligentia, & illam diuinam visione apprænderet pulchritudinem. Sic cum actione concurrens contemplatio, erectum & sublimem tenebat exercitatorem, & ad ipsum vsque cælum extollebat. Multa verò & admirabilium rerum effectrix, mirandum in modum vigebat & florebat gratia, vtpotè quòd non posset virtus suum celare operarium, & Deus simul glorificaret eos, qui elegerunt ipsum glorificare. Sed quod iam mihi dicere aggressa fuerat oratio, gloriam quidem minimè admirans, latére autem maximè cupiens, hîc quoquè euadit manifestus miraculorum & virtutis thesaurus.

1.Reg.2.

Cap.4.

Adolescens quidam, qui oculorum quidem splēdorem ab ortu amiserat, fidei autem lumine resplendebat, eum desupèr ad id mouente prouidentia, ad hunc magnū accedit, & imitatur cæcum, qui dicitur in Euangelijs: nisì quòd ille quidem ad Christum: hic verò accedit ad Christi famulum, & loquitur eadem quę ille, & cum eodem ardore & affectione, dicens: Miserere meî, & præbe lumen meis oculis, qui es veræ lucis filius & gratiæ: vt ego quoquè effectus contemplator horum, quæ videntur, admirer quidem eorum excellentiam: per res autem creatas, celebrem creatorem. Et hæc quidem cæcus: Ille verò homo misericordiæ, videns oculos quidem nullius omninò splendoris participes, tantam autem fidem, quam dicit diuina scriptura efficere etiam, vt montes transferantur, frangitur quidem; (Quidnì enim, cùm esset animo clementissimo & mansuetissimo?) & simul mentem illius examinans: Quid ad me, inquit, accedens, ô adolescens, quæris vt ea donem, quæ meas vires superant? Quid in me vidisti eiusmodi, vt id à me postules, quod solus potest efficere vniuersorum opifex? Ille enim hæc, vbì, & quandò, & ijs quibus vult, dat admirabiliter. His sensìm verbis abigens adolescentem, nihilo minùs eum aliquid inuenit de fide remittentem, neque à sua petitione & desiderio desistentem: sed voces adhuc flebiles emittebat & miserabiles. Et miserandus quidem eius videbatur habitus: admiranda autem prudentia & oratio, persuadens verbis, lachrymis rogans, se in omnem speciem mutans, & postremò affirmans, se non esse abscessurum, vt qui sciat fore, vt ab illo accipiat curationem. Tunc ergò cùm certam & minimè dubiam fidem apud eum inuenisset, impertit ei magnus gratiam: & quoniam ad curationem ei sermo sufficiebat: In nomine Iesu Christi, qui & cæcis, inquit, lucem, & spiritum largitur mortuis, in quo etiam credens accessisti, esto videns. Ille quidem dixit: hic autem vidit, & ità se habere est conspectus, & ibat omnia faciens, gaudens, glorificans, gratias agens, oculos omnium ad se conuertens, adeò vt nonnulli significarent digito, dicentes: Hic est, qui erat aliquandò cæcus. Hoc fuit principium magni Patapij miraculorum, & hic modus, nè magnum lumen illius gratiæ esset sine teste, & nè non cerneretur à multis. Vult autem oratio ei quoquè alterum addere, quod ad miraculi rationem non est priori inferius.

1.Cor.13.

Luc.18.

Solo verbo cæco restituit lumen.

Cap.5.

Vir quidam inter Byzantinos insignis, laborabat hydrope, & ei erat corpus valdè inflatum: quæcunq; autem habebat, effundens in manus medicorum, illos quidem iuuit, reddens locupletiores: se autem præter sanitatem, priuauit etiam facultatibus. Is de illis quidem spe abiecta, in superno verò auxilio, & magni Patapij precibus spem

ſpem ſuæ ſalutis collocans, venit ad eum, & morbi oſtendit grauitatem, & dolorum enunciat acerbitatem. Ille autem rem nouam vidēs & miſerabilem, pellem quidem illam inflatam & tumefactam: tumorem verò, qui totum corpus peruaſerat, & velutì quoddam ſepulcrum animatum, calamitatis mouetur miſericordia, & his tribus vtitur ad eius curationem, nempe oratione, & Cruce, & lachrymis: oratione quidem, tanquàm medicamēto: Cruce autem, tanquàm inſtrumento, qua etiā ſignat omnia circa ventrem: lachrymis verò, tanquàm pecunijs. Eas cùm commiſcuiſſet oleo, vnxit corpus. Deindè etiam ei nomen óccinens Dominicum, & dicens: Ieſus Chriſtus, qui ei, qui priùs laborabat hydrope, præbuit ſanitatem, ipſe te nunc curat, & liberat à plaga, quæ te premit. Hoc cùm ipſe dixiſſet, ſtatìm quidem ſoluta ſunt vincula humidarum ventris obſtructionum: meatus autem naturales emiſerunt quicquid erat humidum & ſanioſum: & purgata fuit interna viſcerum vniuerſorum ſtructura, & homo conualuit.

Oratione, Cruce & lachrymis hydropē ſanat

Luc. 14.

Tertium vult his adijcere oratio, quod eſt & dictu maius, & narratu admirabilius. Quidam alius ętate iuuenis, miſer autem animo, à ſęuo dæmone agitatus, aliquandò veſte rupta nudus errabat: aliquādò verò per præcipitia & foſſas ferebatur: aliquandò autem vagabatur in montibus & ſolitudinibus: aliquandò etiam ſe in aquam iaciens, ſibi mortem minabatur miſerabilem. Hic ergò cùm à conſueta & dæmoniaca plaga aliquandò agitaretur, in mare, pròh dolor, maximo impetu ferebatur. Sed Deus à ſuperis eius ſiſtit impetum, præter opinionem ad eum magnum adducens Patapium. Nam cùm ei exinopinatò occurriſſet dæmoniacus, incipit quidem conturbari, & miſerè in orbem ſaltare: ſpumam autem ex ore expuere, & oculos peruertere, dentibus verò ſtridere, & ad ſanctum minaci & cædem ſpiranti intueri obtutu. Poſtquàm autem fuiſſet propiùs, dæmonium voces emittebat miſerabiles, dicens: O calamitatem. Quid hoc eſt? hîc quoquè rursùs eſt Patapius? Quid agam? Quò me vertam? Vbinàm deincèps habitabo, qui iam multùm laboraui, & vix inuéni habitaculum, & ex eo nunc per vim expellor? Verè terribilis es, ô Nazarene, verè terribilis, & vbiquè in omnes obtines imperium. Quò ergò proficiſcar? Si in deſertum, ſi in ciuitates, ſi vbicunquè dixerit aliquis, ipſe illuc præuenis, ſola Crucis figura, ſolo tuo nomine nos expellens. Victus ſum, ſuperatus ſum: cogor recedere. Hæc malignus loquebatur ſpiritus, & iuuenem in medium aërem excutiebat ſaltibus. Magnus autem ille Dei athleta cùm in aëre Crucem formâſſet digito, & eum eo modo, quo Dominus, increpâſſet: Egredere, inquit, immunde ſpiritus, egredere: abi procùl in ſolitudines. Chriſtus hæc tibi per me præcipit, cuius potentiam vel inuitus es confeſſus. Hæc cùm iuſſiſſet Patapius, adoleſcentem diſcerpens ſpiritus, terræ alliſit, & per os tanquàm quidam fumus exijt & effugit. Cùm autem ad ſe redijſſet adoleſcēs, lachrymabatur præ gaudio: & primùm quidem Deo, ſecundò verò Patapio adſcribebat ſalutem.

Cap. 6.

Adoleſcens à dæmone miſerè vexatur.

Nota vim ſigni S. Crucis.

S. Patapius expellit dæmonem.

Suffecerint hæc quidem, vt ſint ſigna illius gratiæ, & in Deum fidutiæ: ſed tamen cùm his vnum adhuc addidero, (non eſt enim iniucunda narratio) finem imponam orationi. Mulier quædam in grauem morbum inciderat. Affectio autem quomodò erat maior, quàm vt eam vlla manus humana medicaretur: ità maior eſt etiā, quàm vt eam vlla lingua dicat. Eius enim mamilla in ſe, pròh dolor, producens morbum, quem medici vocant cancrum, exedebatur cum magnis doloribus. Nihiloſeciùs autem reliqua quoquè membra corporis, cum vno per conſenſum affecta, tabeſcebant. Procedente tempore, tota quidem ferè pars fuerat conſumpta: dolores autem cor acriùs attingebant, & mors appropinquabat. Periti verò medicinæ, callidè tractātes mulierculam, & ipſi facultates, & morbus nihiloſeciùs attondebat mamillam. Ea, cùm magni Patapij fama in omnem locum peruaderet, prudenter & vtiliter faciens, ad eum accedit, & terræ caput allidit, & tangit eius genua, & flens miſerabiliter: Cura ſerue Dei, cura me miſeram, clamabat lamentabiliter: cuius ante ſepulturam vermis corpus depauit, & dolores exederunt, & mortem omnibus fugiendam, mihi reddiderunt optabilem. Ille autē cùm ante corpus priùs adſpexiſſet ad animam: Si putam, inquit, fidem offers Deo, qui hæc poteſt, & nihil dubitas de curatione, conſequens fidei ſequetur exitus tuæ petitionis. Audiuit mulier, & cùm ex imo miſerabiliter ingemuiſſet, Credo Domine, magna voce exclamauit, cui ſunt omnia aperta & manifeſta, medere graui meæ ærumnæ: Credo Domine: huic malo medere: non fero dolores, qui cor meum penetrant, & mortem parturiunt. Cùm eam vidiſſet adeò

Cap. 7.

crucia-

Crucis signo sanat morbũ incurabilem.

cruciatam, iubet eam ei ostẽdere locum morbi: & cùm manum admouisset vulneri, & eam Cruce signâsset, O mulier, inquit: scio morbum tuum esse grauem, & curatu difficilem: cæterùm fides vincit affectionem, & spes percipit curationem. Abi ergò in pace: sanatum est vlcus tuum, & sopitus est dolor. Simul atquè hæc dixit, & mulieri cessauit affectio, & mamilla euasit omninò sana. Cùm illa esset talem consecuta gratiam, fuit apud omnes testis & prædicatrix diuinæ & admirabilis magni Patapij virtutis curationum.

Cap. 8. Ex quibus cognitus sit Patapi⁹ virtutibus.

Ex vnguibus leo, ex his nobis cognitus fuerit Patapius. Nam qualia quidem fuerint, quæ ab illo fiebant, hæc possunt ostendere. Si quàm multa autem vellem dicere, opùs esset longa oratione & tempore. Sed quomodò in signaculo, quod est vnum & idem, nihil oportet anxiè inquirere de ea, quam habet, potestate, seu sint plura, seu pauciora ea, quæ imprimuntur: ità hîc quoquè non oportet nimìs curiosè scrutari multitudinem. Similis enim est gratia, & eadem potestas. Conuertenda est ergò oratio ad illius decessum: & eius vitæ finis, sit nobis quoquè finis orationis.

Cap. 9.

Sic magnus ille homo Dei, & re vera virtutis exemplar animatum, cùm vitam suam ornâsset bonis factis & miraculis, cùm esset excessurus, immò verò in suam ciuitatem profecturus, & sublatum esset è cælo signum, apud eum quidem adetant, quicunque se dediderant exercitationi, & erant amantes virtutis, mœrore affecti & lachrymantes, illius migrationem cõmunem existimantes orbitatem: fine illo viuere, mortem communem nominantes: dolore vincentes rationem, & in apertas erumpentes lachrymas, & conquerentes de separatione: Pater, dicentes, chariſſime, pater suauissime: cur nos filios diligens, apparuisti sic decessum accelerans? Cur patris orbitatem filijs concilias? Cur migras in aliam patriam? Cur non nos quoquè priùs eò amandâsti, si potest fieri? Quis est, qui post te sit quidem sedaturus dolorem, corpus verò curaturus, animam autem medicaturus oratione, vita & miraculis? Quænam est spes decæterò? Quænam filijs tuis consolatio? Heu quomodò feremus calamitatem?

Multi eius decessu valdè mœrent.

Cap. 10.

Hæc illi quidem, casum, vt poterat vnusquisque, tragicè deplorantes. Ille verò se aduersùs mortem fortem ostendens, & vitæ minimè cupidum, ad eos qui circunstabant se amanter inclinans, sensìm oculos attollens, & ad eos intuens: Nè sic, ó chariſſimi, nè sic vestrum patrem lachrymis prosequimini: sed potiùs precibus. Nam illud quidem & vos & me lædit: hoc autem prębet auxilium. Sic cùm eorum luctum sedâsset & fletum, & de anima, & de futura illic vita multa esset philosophatus, & omnibus, prout vnuscuiusque ætati conueniebat & dignitati, monita dedisset, & deindè esset precatus, tanquàm in somnum resolutus, puram illam emisit animam. In virtute autem exercitatæ & sacræ illius reliquiæ, sanctis manibus compositæ, deponuntur in sacro templo Præcursoris, multis eas prosequentibus, & glorificantibus patrem & filium & spiritum sanctum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Obdormit in Domino

VITA BREVIS SANCTI CYPRIANI PE
TROCORICI ABBATIS, PER S. GREGORIVM
Archiepiscopum Turonensem conscripta, De gloria Confessorum capitulo centesimo.

9. Decẽbris. Deus S. Cypriani meritis multa operatur miracula.

CYPRIANVS Abbas Petrocorici oppidi, magnificæ sanctitatis vir fuit, per quem Deus multa miracula in hoc mundo operari dignatus est. Nam manus debiles frequenter reintegrauit, paralyticis gressum, cæcis restituit visum, tresque leprosos inunctos oleo pristinæ reddidit sanitati. Sed & nunc crebrò super infirmos sanitates ostendit, si fideliter eius tumulum expetant, aut illum exorent.

MAR

MARTYRIVM S. EVLALIÆ VIRGINIS ET MARTYRIS, AVTHORE PRVDENTIO

Hymno 3. Perì Stephanōn.

10. Decēb.

Patria S. Eulaliæ, quam ipsa ornat reliquijs suis.

GErmine nobilis Eulalia,
Mortis at indole nobilior.
Emeritā sacra virgo suam,
Cui⁹ ab vbere ꝓgenita est,
Ossibus ornat, amore colit.
Proximus occiduo locus est,
Qui tulit hoc decus egregium,
Vrbe potens, populis locuples:
Sed magè sanguine martyrij,
Virgineoq́ue potens titulo.

Aetas, qua passa est.

Curriculis tribus atque nouem,
Tres hyemes quatèr attigerat,
Cùm crepitante pyra trepidos
Terruit aspera carnifices,
Supplicium sibi dulce rata.
Iam dederat priùs indicium,
Tendere se patris ad solium,
Nec sua membra dicata toro:
Ipsa crepundia reppulerat,
Ludere nescia pusiola.
Spernere succina, flere rosas,

In teneris annis senilis morum grauitas.

Fulua monilia respuere:
Ore seuera, modesta gradu,
Moribus & nimiùm teneris,
Canitiem meditata senum.
Ast vbì se furiata lues
Excitat in famulos Domini,
Christicolasq́ue cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis:
Infremuit sacer Eulaliæ
Spiritus, ingenijq́ue ferox
Turbida frangere bella parat,
Et rude pectus, anhela Deo
Fœmina, prouocat arma virûm.

Mater eam sutientem martyrium capit abscondere.

Sed pia cura parentis agit,
Virgo animosa domì vt lateat,
Abdita rure, & ab vrbe procùl,
Nè fera sanguinis in precium
Mortis amore puella ruat.
Illa perosa, quietis opem
Degeneri tolerare mora,

Illa verò fugit, & ad martyrium properat.

Nocte fores sine teste mouet,
Septaq́ue claustra fugax aperit:
Indè per inuia carpit iter.
Ingreditur pedibus laceris,
Per loca senta situ & vepribus,
Angelico comitata choro:
Et licèt horrida nox sileat,
Lucis habet tamen illa ducem.

Exod. 13. Num. 4.

Sic habuit generosa patrum
Turba columniferum radium:
Scindere qui tenebrosa potens,
Nocte viam face perspicua
Præstitit, intereunte chao.
Non aliter pia virgo viam
Nocte secuta, diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cùm fugeret,
Et super astra pararet iter.
Illa gradu cita peruigili,
Millia multa priùs peragit,
Quàm plaga pandat Eoa polum:
Manè superba tribunal adit,

Fidenter se offert crudeli tyrāno, eumq́ue repræhendit.

Fascibus adstat & in medijs,
Vociferans, Rogo, quis furor est,
Perdere præcipites animas,
Et malè prodiga corda suî
Sternere rasilibus scopulis,
Omnipatremq́ue negare Deum?
Quæritis, ô miseranda manus,
Christicolûm genus? en ego sum
Dæmonicis inimica sacris:
Idola protero sub pedibus,
Pectore & ore Deum fateor.
Isis, Apollo, Venus nihil est,
Maximianus & ipse nihil:
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:
Friuola vtraque, & vtraque nihil.
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipse cliens lapidum,
Prostituat, voueatq́ue suis
Numinibus caput ipse suum:
Pectora cur generosa quatit?
Dux bonus, arbiter egregius,
Sanguine pascitur innocuo,
Corporibusq́ue pijs inhians,
Viscera sobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.

Vide constantiam.

Ergò agè tortor, adure, seca,
Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilem, facile est:
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prætor, ait: Rape præcipitem
Lictor, & obrue supplicijs:
Sentiat esse deos patrios,
Nec leue principis imperium.
Quàm cuperē tamē ante necem,
Si potis es, reuocare * viam,
Torua puellula, * nequitiæ:
Respice gaudia quanta metas,
Quæ tibi fert genialis honor.

*tuam
*nequitiam

Tyrannus ei primùm blanditur.

Te lachrymis labefacta domus
Prosequitur, generisq́ue tui
Ingemit anxia nobilitas,

Flore quòd óccidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa tori,
Non pietas veneranda senum,
Quos temeraria debilitas.
Minas intentat. Eccè parata ministeria
Excruciabilis exitij.
Aut gladio feriére caput,
Aut laniabere membra feris,
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterque vlulanda tuis,
In cineres resoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor est, fugere?
Si modicum salis eminulis
Thuris & exiguum digitis
Tangere virgo benigna velis:
Pœna grauis procùl abfuerit.
Martyr ad ista nihil: sed enim
Sancta virgo eũ conspuit. Infremit, inque tyranni oculos
Sputa iacit: simulacra dehinc
Dissipat, impositamque molam
Thuribulis, pede prosubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Dirè vngulis laceratur Iuncea pectora dilacerant,
Et latus vngula virgineum
Pulsat vtrinquè, & ad ossa secat,
Eulalia numerante notas.
Scriberis eccè mihi, Domine:
Quàm iuuat hos apices legere,
Qui tua Christe trophæa notant?
Nomen & ipsa sacrum loquitur
Purpura sanguinis eliciti.
Gaudet in tormentis, & Deo laudes decantat. Hæc sine fletibus & gemitu
Læta canebat & intrepida.
Dirus abest dolor ex animo,
Membraque picta cruore nouo
Fonte cutem recalente lauant.
Vltima carnificina dehinc,
Non laceratio vulnifica
Crate tenùs, nec arata cutis:
Ignibus crematur. Flamma sed vndiquè lampadibus
In latera stomachumque furit.
Crinis odorus & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineusque lateret honos,
Tegmine verticis oppositо.
Flamma crepans volat in faciem,
Perque comas vegetata, caput
Occupat, exuperatque apicem:
Hausto igne expirat animã, in columbæ specie ex Virgo citum cupiens obitum,
Appetit, & bibit ore rogum.
Emicat indè columba repèns,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi: eius ore euolãtem.
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacteolus, celer, innocuus.
Colla fluunt abeunte anima,
Et rogus igneus emoritur:
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ouans,
Templaque celsa petit volucer.
Vidit & ipse satelles auem
Fœminæ ab ore meare palàm:
Obstupefactus & attonitus
Prosilit, & sua gesta fugit,
Lictor & ipse fugit pauidus.
Eccè niuem glacialis hyems
Ingerit, & tegit omne forum:
Nix operit corpus eius. Membra tegit simul Eulaliæ,
Axe iacentia sub gelido,
Pallioli vice linteoli.
Cedat amor lachrymantũ hoĩm,
Qui celebrare suprema solent,
Flebile cedat & officium:
Ipsa elementa, iubente Deo,
Exequias tibi, virgo, ferunt.
Nunc locus Emerita est tumulo
Clara colonia Vectoniæ:
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit, & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lauat.
Hîc, vbi marmore perspicuo
Atria luminat * alta nitor * alma
Et peregrinus, & indigena: Sacros eius cineres habet Emerita.
Reliquias, cineresque sacros
Seruat humus veneranda sinu.
Tecta corusca superrutilant
De laquearibus aureolis,
Saxaque cæsa solum variant,
Floribus vt rosulenta putes
Prata rubescere multimodis.
Carpite purpureas violas,
Sanguineosque crocos metite:
Non caret his genialis hyems,
Laxat & arua tepens glacies,
Floribus vt cumulet calathos.
Ista comantibus è folijs
Munera virgo, puerque date:
Ast ego serta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, festa tamen,
Sic venerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum:
Illa Dei sita sub pedibus, Vident nos sancti, & tuentur.
Prospicit hæc, populosque suos
Carmine propitiata fouet.

MAR.

MARTYRIVM SANCTORVM CHRISTI MARTYRVM MENAE, HERMOGENIS, ET EVGRAPHI: *authore Simeone Metaphraste. Habetur in Tomis Aloysij.*

POST Seruatoris Christi in terram aduẽtum, multi quidem etiam alij se ad martyrica certamina exuërunt: cum omnibus autem se quoquè magnus exuit Menas. Postquàm enim Diocletianus simul & Maximianus magnum quidem habuerunt imperium, fuerunt omnibus terribiles. Cùm autem voluïssent repugnare pietati, & fidem in Christum expugnare, quam vel portis inferi validiorem mansuram ipse pronunciauit: postquàm magnum ad hoc adhibuêre studium, & omnem mouêre lapidem, quãdò cognouerunt se ea aggredi, quæ non possent fieri, & vt dicitur, iaculari in aërem, & conari mouere, quæ sunt immobilia, vterque eorum deposuit imperium: apud alios quidem præexentes fortunæ satietatem, & amorem mutationis: ijs autem, quibus poterant secreta communicare, & animum aperire, dicentes Christi virtutem, & quæ ex signis proficiscebatur, persuasionem: & quòd cùm hoc non potuissent efficere, alia posthabentes & parua existimantes, nec imperare quidem volebant. Decẽb. 10. Cap. 1. Matth. 16. Diocletianus & Maximianus cur se imperio abdicârint.

Cùm sic ergò illi imperium deposuissent, Maxentius quidem ab eis Romæ, Constantius autem Gallijs, Maximinus verò Orienti præficiuntur Imperatores. Fuit ergò protinùs in Oriente magna persecutio aduersùs Christianos, & rerum communium confusio, & vt semèl dicam, magna quædam perturbatio & seditio in terra & in mari, Maximino studente quidem cõfirmare maiorum suorum deceptionem, & falsam religionem: è terra autem, si fieri posset, tollere res Christianorum, & omninò auferre de medio. Cùm verò ei relatum esset, totam Alexandriam (ea est autem ciuitas illustris in Aegypto) & per se quidem seditionem agitare causa reipublicæ, & seditionem etiam agitare, cùm Christi ad eam venisset prædicatio, vbi deliberâsset & considerâsset, & visum est (quoniam non poterat per se præsens ciuitatem conciliare) edictis interea reprimere quidem prædicationem, componere autem controuersias publicas & ciuiles. Cùm verò edicta videretur superare eorum, qui seditionem agitabant, controuersia, & ratio prædicationis, relata sunt hæc quoquè rursùs ad Imperatorem. Ille autem continuò non parùm quidem ægrè ferebat suarum contemptionem constitutionum: irascebatur verò, quòd dij patrij abolerentur. Cap. 2. Maximinus fœuus hostis Christianorum.

Iræ itaque hunc prætextum præ se ferens, quòd tanta defecisset ciuitas, tunc quidem suum retinuit impetum, eos qui erant in Ecclesia, vt qui essent ex magistratibus, reueritus: Posteà autem cùm in hoc totum suum conuertisset studium, & cognouisset sibi quidem necesse esse reipublicæ gratia adhuc versari Byzantij, non expedire verò, eo relicto, proficisci Alexandriam, mittit ad eos virum, qui vocabatur quidem Menas, & erat genere Athenien sis, & vnus ex senatu, & ex Græcorum professerat disciplina: vt qui cùm in alia esset doctrina summè exercitatus, tum etiam in arte rhetorica, quæ in disceptationibus versatur & contentionibus, erat inexpugnabilis: & vt paucis dicam, ad dicendum quidem erat promptissimus, ad audiendum verò prudentissimus: tunc autem celabat religionem, & occultè sectabatur res Christianorum: vsque ad hoc tempus autem se simulabat sequi volũtatem Imperatoris. Verebatur enim, quoniam sunt certamina periculosa, sua sponte venire ad martyrium. Atque Imperator quidem maxima celeritate eum mittit Alexandriam, vt rerum quidem ciuilium componat controuersias, & eos reconciliet, qui propter eas processerunt ad seditiones: maximè verò & præcipuè, vt zelo patriæ religionis, & dicendi arte, & animi celsitudine, Christi prædicationem expellere è ciuitate, & rursùs imperatoriam doceret religionem, eos subiungens, qui illam abiurauerant. Cap. 3. Menas senator & egregiè doctus orator, occultè verò Christianus.

Ille autem potestatem & tantarum rerum molem suscipiens, cum breui tempo- Cap. 4.

Is sedat tumultus Alexãdrinos.

re fuisset in ciuitate, artis necessitate & ingenij præstantia cõtrouersias facilè composuit: & ciuibus quidem antiquam pacem, ciuitati verò potentiam & tranquillitatem omninò restituit, adeò vt rarò quidem tribunali, plagis autem ne semèl quidem opùs fuerit. Cùm autem in alijs quidem vidisset conuenire ciuitatem, in noui verò dogmatis sententia nondùm conuenire, & omnia sigillatim scripsisset ad Imperatorem, conuersus est ipse ad prædicationem: & intelligens esse facile, si modò velit, totam per se ciuitatem conuertere ad veram religionem: & quòd si in alio quidem tempore subijsset martyrium, pro se solùm accepisset coronam: hodiè autem pro ijs, qui decertant, accipiet mercedem: intuens ad coronas, statuit & magis arguere deceptionem, & traducere ciuitatem ab errore gentilium, & persuadere omnibus, vt discant pietatem, & seipsum reddere manifestum, & certaminum occasiones ipse tanquàm ansas præbere alijs. Quoniam verò perspiciebat multitudinem nequaquàm quidem nudas admittere adhortationes, sed eas potiùs habere

Conuertit Alexandrinos ad Christum.

suspectas: facilius autem capi à fide, quæ proficiscitur ex operibus, pauca docens, idque solum, quandò videbat interrogantes, & cupientes discere: magna ex parte autem eos per signa inducens, adeò breuì ad eam, quæ latebat, traduxit veritatem, vt fuerint omnes parati dæmonum statuas & aras deijcere: &, si quandò liceret, pro Christo pati mortem prompto & alacri animo. Nam cùm ille quidem cum rebus publicis ipso quoquè dignitatis fastu exutus, totum forum obiret honesto & moderato incessu, & totus quoquè ferè populus ipsum consequeretur, propter reuerentiam magistratûs & signorum & curationum: accideret autem fortè fortuna, vt ipse incideret in ægrotos, aut illis occurreret, quibus erat corpus aliqua parte mutilum, ille quidem protinùs cernebatur animo perturbatus, & manus eis impo-

Multos curat languidos signo Crucis, &c.

nebat, & Christum inuocabat, & signo Crucis obsignabat. Illi verò cùm essent claudi, statim saltabant omnibus videntibus: surdi autem & cæci, protinùs videbant & audiebant, mutique loquebantur, & dæmoniaci curabantur.

Cap. 5.

Cùm hæc ergò fierent, & precaretur quidem beatus Menas: ad inuocationes autem concurrerent omne genus miracula, (manifestum enim erat ijs, qui simul aderant, quis solùm nominatus faceret miracula, & quòd non erat alius, nisi Christus Deus) erumpens repentè vniuersa ciuitas à maiorum, in qua enutriti fuerant, deceptione, & patrios quidem deos multùm ludificans, multa verò dicẽs aduersùs Imperatorem, & grauissimè execrans tam eos, qui colunt, quàm ea quæ coluntur, & toto animo abiurans parentum impietatem, à martyris lingua & mente omnes simul pependerunt, & sua ei anima adhæserunt, sacras voces arbitrantes, & verba vitæ, illius solius verba agnoscentes: paucis ad signa cõniuentibus, & ad agnitionem eorum obsurdescentibus. Quinam autem erant isti? Ij, à quibus magni quidem fie-

Nota qbus Christi doctrina displiceat.

bat festum dæmonum, quod peragebatur ad aras, propter comessationem, & ebrietatem, & cubilia, & intemperantiam: contemptui verò habebantur res honestæ & venerandæ Christianorum, propter vitam continentem & impatibilem, & quæ erat cum corpore, vitam incorpoream. Cùm autem isti tenebrarum filij & interitûs, derelictum errorem & suorum simulacrorum dedecus non ferentes, sanctum quærerent vlcisci pro facta eis iniuria, & populum pro eius in deos cõtumelia, ca-

Accusatur S. Menas apud Imperatorem.

uerent autem impetum multitudinis, hæc quoquè clàm referũt ad Imperatorem. Vt verò eius iram maximè accenderent, & ad pœnas sumendas eum totum inducerent, & à dubitatione & ira obsessum, efficerẽt celerem vltorem audacis facinoris, hoc nomen Galilæus, seminârunt per totam epistolam: eiusque dominatus, & deorum contemptionem & abolitionem: & aduersùs ambos scommata & irrisionem, & vniuersam ciuitatis defectionem.

Cap. 6.

Maximinus autem statim eis lectis literis, pudore & dolore fuit repletus. Dolebat enim propter damnum ciuitatis, cùm considerâsset, quàm mutilatum sibi esset imperium, & quanta pars potestatis esset sibi ablata: Pudore verò afficiebatur, videns se esse victum, & suos deos esse affectos contumelia. Cùm autem præ se tulisset eam, quæ ipsum inuaserat, animi perturbationem, & vultûs tristitiam, esse solummodò intensam cogitationem, & eius quod expediebat, meditationem, quoniam huic tempestati diù non potuit resistere, fit protinùs manifestus, & arguitur

Maximinus Christum proscindit.

ab animi perturbatione, & apertè erumpit in iram. Cùm itaque multis maledictis Christum esset insectatus, & beatum Menam condemnâsset erroris: & adiecisset, fieri quidem non posse, vt homines hominem discernant: peccare autem pecca-

tum

rum minimè ignoscendum eos, qui cùm nihil habeãt, cuius insimulent benefactores, efficiunt vt illorum in eis spes cernatur inanis: surrexit, interìm rerum vrgentium prætermissa solutione. Manè autem die sequenti conuocatis magistratibus, cùm communiter cum eis considerâsset, & vidisset omnes consentientes in quendam Hermogenem, virum quidem honestum & clarum, & alioquì non malum, (erat enim temperans & bonus in pauperes, &, vt dicit Apostolus, legem non habens, naturâ faciebat, quæ sunt legis: ignorabat verò tunc Christi virtutem, & nec eius erat baptismo consummatus: etiamsì imprudens ingrediebatur via, quæ est ex Christo: & erat quidem eius ouis, sed non signata: & coniunctionis ac familiaritatis nondùm acceperat signaculum) Cùm ergò hæc ei adessent, & esset quidem ipse quoquè genere Athenienſis, & in Græca eruditione summè exercitatus, tam experientia, quàm natura valeret prudentia: & ad dicendum ità accederet, vt videretur ad hoc venire meditatus: & ideò censeretur esse aptus implicatis & perplexis, quæ tunc orta erant, negocijs, & ad eum adiecit animum Imperator: & cùm vidisset vniuersum ad hoc consensisse senatum, statìm quidem tanquàm probri & ignominiæ causa vel absentem beatum Menam remouit à rectione: misit autem Hermogenem, qui tunc erat Præfectus vrbis, iubens eũ & magnũ Menam examinare, & ciuitatẽ ab errore, vt ei quidem videbatur, liberare: non modica quidẽ ei data manu er Byzãtio, quę cũ eo versaretur, & maiore ex Alexãdria, quę ei inseruiret. Rom. 2. Multæ Christi oues nec-dùm signatæ. Hermogenes vir egregius, mittitur ab eo Alexandriã.

Hermogenes ergò iam nauigans in Aegyptum, cùm vndiquè circunflueret mi- Cap. 7.
nistris & satellitibus, videt tres viros luminosos, ei dicentes: Vide, Hermogenes, Visio eius.
quòd nec breue quidem studium Deus despicit. Cùm ille autem interrogâsset, Et quod est hoc breue studium? Imperfectum tuum, dixerũt, susceptum propositum, viam tuam, quæ ad multorum spectabat naufragium, effecit tibi gloriæ conciliatricem & honorum immortalium. Vide ergò, vt hæc bona nuncia apud te cõserues, & nẽe a mandes obliuioni. etenim per hoc tuum iter, mox habebis verum Regem & æternum. Porrò autem à nobis quoquè ipsis eum virum consequéris, per quem & huic beato Regi fias amicus, & eum accipias profectum, quem qui hodiè regnat, tibi dare non potest. Cùm verò ad extremum gallicantum nox iam peruenisset, excusso simul somno, &, quam ex nocturna visione acceperat, perturbatione, nõ valens conijcere ea, quæ visa fuerant, suspicatus est solummodò somnium esse visionem illam, quod illi necopinatam eucstigiò rerum annunciabat mutationem, & gloriam fortasse constantiorem quidem, sed tamen terrenam. Cùm autem paucis post diebus longam illam confecisset nauigationem, & placido fluctu in portum appulisset Alexandriæ, descendit de naui, & continuò se totũ dedebat exequendis Imperatoris monitis atq; iussis. Nam cùm Imperator quidẽ multa Præfecto mandâsset aduersùs beatum Menam: ei verò vniuersa ciuitas obuiàm processisset in litore: tympana autem & laudes & tubæ in occursu circunsonarẽt: & vna vox esset laudantium, cum extollens, qui missus fuerat ab Imperatore, cùm ipse Præfectus suos tanquàm in phalãgis ordinem direxisset satellites, & iussisset præcedere lictores & apparitores, cum tanto stupore & admiratione omnium ascendit in ciuitatem, cum quanta ijs, qui tũc erant, potuisset videri vel ipsam terram mouere, & negociorum meditatione, & in rebus omnibus studio diligentissimo, constantiq; & inflexibili habitu animi, sperãs se & ab Imperatore mandatum honorem rectè administraturum, & eorum, qui non erant firmi, gressus supplantaturum. Intrat Alexandriã cũ multo satellitio.

Cùm autẽ vesperè solus per se esset, dimissa turba, quæ eum deduxerat, animad- Cap. 8.
uertens magnus Menas, quòd cùm seorsùm quidem sunt homines, & maximè viri clari & insignes, ferunt repræhensiones, & cùm ea, quæ eis sæpè visa fuerant, refelluntur, sustinent: in concione verò & congregata multitudine, ægrè ferunt se redargui, & constanter permanent in ijs, quæ sibi visa fuerint. Hoc ille optimè considerans, & quòd eruditissimus quidem vir erat Hermogenes, nondùm autem potens compræhendere tantam dogmatis altitudinem: & quòd si sic ascenderet tribunal, cùm de pietatis institutione nihil anteà audiuisset, non priùs discussis malis, quæ anticipauerat, notionibus, dicendi scientia, & vehemens ingenium, & cõtentio animi, ingentes spiritus excitante authoritate magistratûs, non solùm erũt impedimento ad tradendam pietatem, sed satìs etiam erunt ad tantam corrumpendam ciuitatem, quæ in fide nupèr est plantata, & ad eius pia euellenda semina: moderato & honesto habitu ingreditur ad Præfectum. Quem cùm compellâsset, di- Magna sancti Menæ prouidẽtia. S. Menas ad eum venit.

xit: Gratia vni & magno Deo. eius enim, vt videtur, prouidentia nunc primùm tu excelsus & clarus, magna illa & prima regia vrbe relicta, ad hanc vltimam & paruam accessisti. & cùm iam esset sanctus de pietate sermonem inchoaturus, vel potiùs malas de Deo anticipatas notiones priùs labefactaturus, Præfectus cùm & vnũ Deum audiuisset, & nè à calumniatoribus vocaretur in inuidiam, vt qui admitteret inimicos Imperatoris, & eos sermone impertiret, & alioquì morum grauitate, & in sanctum acerbitate, Imperatoris captans beneuolentiam, & ad emolumenta adspirans, interrupto sermone, eum iubet comprehendi & conseruari in custodia, tantùm dicens assistẽtibus, Si venerit dies crastinus, sciet hic solidus mysta Galilej, qualis ego sum amicus inimicis Imperatorũ & deorũ, & an sit vnus Deus, an multi.

Sed ab illo iubetur abduci in carcerem.

Cap. 9. Sistitur ad tribunal.

Crastino autem die ei proposito tribunali, & spectante toto populo, & assistentibus satellitibus, ipse præsidens, iussit sanctum assistere. Cùm hoc autem factum esset, & læto vultu & interrito animo martyr adstitisset, dixit Præfectus: Acquũ est, ô Mena, omnẽ hominẽ honorare Reges, & Regum deos colere, & præterea à grato esse animo in benefactores: aut ipse apertè doce, quid ad hæc facere oporteat. Sanctus verò, Eatenùs, inquit, ô Præfecte, grato esse animo oportet in benefactores, quatenùs & ei, qui est gratus, & ei in quem hoc fit, id fuerit vtile. Quandò autẽ contrà magnum vtrisque affert damnum, tunc oportet reiecta ea, quæ est cum damno, beneuolentia, ea præferre quæ conferunt. Reges verò honorare quidem sanctũ est propter potestatem & principatum. Quandò autem ij non sunt rectè & sanè affecti in Deum, qui est primus principatus, neque ei, vt par est, honorem tribuerint, non dixerim eos esse honorandos. Quinetiam eorum dij non sunt temerè colendi, nisì priùs examinauerimus, an verè possint, quæcunque oportet Deum posse: & num, cùm & ortum habeant & principium, fine quoquè careant & sint immortales. Sin autem eis horum desit aliquid, eos quidẽ oportet despicere. Quomodò enim fuerit Deus imperfectus? feruenti autem desiderio & mundo corde quærẽdus est Deus, qui est verè Deus.

Reges quãdò honorãdi, & quandò non.

Cap. 10. Ego igitur, vt ipse scis, ô Præfecte, cùm & essem Athenienſis, & patriam legem iamdiù honorarem, & in tenera adhuc ætate amissis parentibus essem nescio quomodò studiosus & valdè laboriosus, statui percurrere omnem Græcorum fabulosam doctrinam. Hoc verò à me breui est confectum, omnemq; eorum scientiam & artem accuratè percurri. Cùm vix tandèm autẽ accepissem, esse apud Christianos quoquè quasdã scripturas, fuit mihi studio eas legere. Cùm verò legissem, animaduertebam in eis tantam latére vtilitatem, quanta ne dici quidem potest: & eas conferens cum Græca disciplina, inueniebam magnam differentiam, easque inter se pugnare quasì ex diametro. In illis quidem virtutem & veritatem, in hac autẽ errorem & improbitatem. Nam quæ sunt apud Christianos quidem scripturæ, inducunt Christi virtutes Deo conuenientes, & alioquì simplices, diuinæq; naturæ, & sibi consequentes: Græcorũ autem scripturæ, inducunt Deum præditum humanis affectionibus & perturbationibus: & sunt quidem plenæ mendacio, plenæ etiam turbulentis animi motibus: repletæ quoq; intemperantia & immoderatione, habentes deos inter se pugnãtes, victosq; & sauciatos ab hominibus, in quos cadit interitus: & innumerabilibus alijs malis refertæ & fabulis. Et vt semèl dicam, illarum quidẽ finis est salus, ex veri cognitione: harum autẽ apertus interitus, & deductio ad turpes probrosasq; affectiones, & inuentionẽ erroris. Quanuis verò ità se habeant scripturæ Christianorũ, non continuò decreui eas sequi: sed etiam Christi virtutis quærebam experientiam, vt facto docerer veritatem: & cùm incidissem in quendam, cui erant mutila membra corporis, & cùm hoc dixissem esse bonę fortunæ, inuéni verbis diuinis factum quoquè esse consequens. Postquàm ergò solùm Christi nomen dixissem super illa membra mutilata, illa, protinùs amissa mutilatione, perindè àc rursùs transformata, ad eam, quæ erat in principio, traducta sunt sanitatem. Cùm ergò re ipsa & facto agnouissem Opificem, & Græcorum ac gentium abiurâssem vanitatem, baptizatus sum, & me soli Christo dedicaui. Ab illo autem tempore in hodiernum vsque diem, ô Præfecte, morbos difficiles, & affectiones incurabiles, & quas solus poterat curare Deus, citò & facilè curo, solùm Christi nomen inuocans. Eorum verò, quæ dico, testis est mihi vniuersus populus, & hoc quod circunsistit theatrum: nec potest dicere hæc esse falsa, & verba inania. Nam nunc quoquè licet ea, quæ dicuntur, facto ipso comprobare.

Christi doctrina lõgè diuersa à Philosophica.

Refert S. Menas Hermogeni cõuersionis suæ modum & ordinẽ.

Menas vt cognouerit Deum, & baptizatus sit.

Cùm

Cùm sic veritatem apertè explicauisset martyr, totus populus & vniuersum theatrum ab hora tertia vsque ad septimam, à lingua martyris quodammodò dependebant, & illius magis sermonem desiderabant, quàm contumeliam. Et postremò cùm vidissent ipsum simul & deos Imperatoris refellisse & arguisse, & verum Deum demonstrâsse, & simul illos producere testes suorum miraculorum, vno ore omnes, Nè labores, dicebant, ô bone Præfecte. Nam nos ipsi fuimus testes prodigiorum: ipsi fructum sensimus eius miraculorum. Nullum serpit mēdacium, neque vlla fraus subest in ijs, quæ ab ipso fiunt. cognouisses ipse quoquè veritatem, si simul adfuisses, & quòd non oportet alium existimare & adorare Deum, quàm eius Deum. Reueritus autem Præfectus ciuitatis fidentiam, & loquendi libertatem, & videns omnem ferè populum ad Christum declinâsse, & iuisse in athletæ sententiam, & seruare, nè quid noui in eum audeatur: & partìm quidem non potens dicere contra veritatem, partìm verò etiam erubescens eum punire, qui veritatis verbum tam rectè tractabat, vt omnes qui aderant, ei parérent & crederent, perturbatione plenus & tristitia, iubet sanctum rursùs includi. Surrexit ergò protinùs à tribunali, & dimisit theatrum: & à certamine simul effluxit populus, & vniuersum theatrum: & eorum omnium emanabat quidam susurrus, martyrem laudibus prosequentium. Atque sanctus quidem erat inclusus: linguam autem ne sic quidem habebat tacentem, & ab hymnis in Christū abstinentem. Liberâsti nos Domine ab affligentibus nos, & eos qui nos oderunt, pudore affecisti. Aperuisti in parabolis os nostrum, & locuti sumus propositiones ab initio.

Cap. 11.

Menas in custodiam reducitur.

Psal. 43.

Psal. 77.

Præfectus autem reputans, quantùm ex prima quidem experientia eum condemnâsset ciuitas, quantùm verò sit eum etiam condemnaturus Imperator, cùm acceperit, & non parùm se afflictans, propemodùm sibi indicebat inediam. Cùm tamen apud se cogitaret somnia, & tota nocte ea mente versaret, postquàm illuxit, audiuit verò congregatum rursùs esse theatrum, & hesternam superare hominum frequentiam desiderio communis in dicendo contentionis, & athletæ probabilitatis, reliquarum rerum curam dicens esse posthabēdam, sedit in tribunali. circunsistebāt omnes satellites attoniti, & subijciebatur eius oculis quodlibet instrumentum factum ad torquendos homines. (ità enim iusserat Hermogenes, vt metum afferret martyri.) Postquàm ergò hæc facta sunt, & introductus est sanctus vinctus funibus, dicit Præfectus: Dic mihi tu execrande: Quanam fortuna fretus, eò processisti audaciæ, vt populo quidem persuaderes, vt à potestate deficeret Imperatoris: impudenter autem dijs detraheret, & tuam teneret sententiam, & sic repentè tuæ linguæ mentique adhæresceret: & conuictus es criminis peregrinæ à te introductæ religionis, & affectatæ tyrannidis? Ad hæc sanctus: Quòd tyrannidem quidem, inquit, non affectem, moderatus hic, in quo me inuenisti, habitus ante me pro me respondit. Populum verò non ipse persuasi deficere, sed zelus Dei, qui per signa ab eis fuit agnitus. De tuis autem & Imperatoris dijs malè dixi, quòd oportet omnem hominem, cùm ratione & iudicio falsum deprehenderit, ipsum quidem execrari, adorare autem veritatem. Veritas verò, ô Præfecte, apud homines, de qua non est dubitandum, est ipse Christus.

Cap. 12.

Sistitur coram Hermogene.

Veritas adoranda, quę est Christus

Præfectus verò dixit: Hoc tibi ità videtur, ô demens. Quòd enim non oportet colere & adorare Crucifixum, & quòd nugæ erant & inanes sermones, quæcunque à te heri dicta sunt, ex hoc patebit. Quandò enim, cùm ego aliquod tuū membrum execuero, aut exussero, tu qui Christum adoras, non potueris id restituere, quomodò hæc visus fueris alijs re vera dedisse, quæ non potuisti tibijpsi largiri? Ad hoc annuit vniuersus populus. Sanctus verò dixit: Opto, ô Præfecte, vt tu in me Christi facias periculum. Confido enim fore, vt ea deposita, quam nunc sustines, dignitate, ipse quoquè cernaris vnus ex ijs, quibus Christus imperat. Præfectus itaque & suam volens iram vlcisci: sperans autem fore, vt propter ea, quæ dixerat, sanctum in omnibus conuinceret, iubet carnosam illam partem plantæ pedum, super quam collocata est vtraque basis, gladijs excoriari, & sic denudatis ossibus, stare ipsum ad rogata de dijs ei proponenda: vt sic maximè laborum dolorumque acerbitate perculsus, ad danda responsa & soluendas quæstiones facilè impediretur. Sanctus autem, cùm ei immisericorditer caro gladijs scinderetur, & vniuersæ, quæ circunsitæ erant, venæ ei rumperentur, & quicunque nerui motum administrantes circà congenerati erant, diuellerentur, parùm quidem ingemiscebat, gratia quodam-

Cap. 13.

Vide crudele supplicij genus.

modò cedente, & athletam probante, quinetiam ei coronarum præbente occasionem.(apertè enim fructus laborum, sunt coronæ) Se enim fortiter gerebat aduersùs dolores, tanquàm ipsa magìs adesset, & ipsum sustentaret, & leuaret sensum dolorum. Postquàm autem fuit dimissus è tormentis, protinùs exiliens sanctus, stetit rectus super sola ossa. Pes meus, psallens, stetit in rectitudine : in ecclesijs benedicam te Domine. Effluebat autem vndiquè ex eius vestigijs magna vis sanguinis : & ipse quidem lætum habebat vultum : florentem verò & vigentem habebat animam aduersùs pericula : liberam autem linguam ad vehementiùs arguendum, quàm priùs. Nullum autem eum omninò terrebat instrumentum tormentorum. Statìm ergò manibus plausit theatrum, tanquàm parta victoria.

Insignis martyris virtus. Psal.25.

Cap.14. Præfectus autem simul & cogitans vitare repræhensiones, & aduersarium reddere velutì inermem & inutilem, iubet ei statìm amputari linguam ex ipso gutture. Sanctus verò, Etiamsì, inquit, extinxeris pupillas meorum oculorum, ne sic quidem ego offendam. Est enim lucerna meis pedibus lex Christi. Confido autem, dicens, quòd postquàm ipse linguam amisero, tunc tu linguam suscipies, clara voce canentem Christi magnalia. Postquàm verò quadam machina & studio lictorum, lingua martyri crudeliter euulsa fuit ex ore sacro, & ipsi ferri aciem deorsùm injicientes, eam iam excindebant, patiebatur vir generosus, & angore plenus erat eius animus. Fortem tamen se præbebat, & ad Christum totam suam dirigebat cogitationem. Postquàm autem finem accepit tormentum, defessum quidem erat sancto robur corporis : ipse verò Christi desiderio animo confirmatus, sensim sublato capite, & multum sanguinem expuens, & defluxionibus totus effectus purpureus, confidenter omnes fixis adspiciebat oculis : & nutu Præfecto suum in rebus asperis animum, & populo suam significabat fortitudinem : & se non modò non cedere, sed eam rem etiam delicias putare, & mortem sitire. Præfectus autem furore correptus, quòd etiam ludificans supplicium, populum suis nutibus testem faceret suæ magni animi virtutis, iussit protinùs eius quoquè excindi oculos. Postquàm verò ministri ad hoc magnam adhibuêre diligentiam, & statìm, nulla communis naturæ moti misericordia, tenentes athletam, crudeliter eius sacros effodiebant oculos, dolentis quidem, (Quidnì enim?) & significantis humanæ naturæ imbecillitatem : ferentis autem hoc quoquè fortiter, & caput, quotiès id ab eis remittebatur, inclinantis, & quodammodò Domino gratias agentis, quòd talia sit bona consequi dignus habitus : Præfectus repentè animo affectus, & tristitia motus ob ea, quæ videbat, cùm hoc solùm dixisset, Cràs reliquum corporis erit tradendum auibus, vt nullæ ad memoriam superstint reliquiæ, & eum sic iussisset seruari, surrexit è tribunali.

Pſal.118. Lingua sancto martyri euellitur. Oculi quoquè effodiuntur.

Cap.15. Milites verò sanctum adhuc modicùm spirantem abducunt, & conijciunt in carcerem. Noctù autem hora circitèr tertia, cùm quasì fulgur illustrâsset carcerem, accedit Christus ad locum, in quo proiectus fuerat sanctus : & primùm quidē eum complet fiducia & animi alacritate : Deindè linguam quoquè & oculos reformat, vt priùs. Deindè cùm pedes quoquè sanâsset, & vt semèl dicam, eum velutì mortuum totum denuò viuificâsset, Attende, inquit, tibijpsi, ô Mena. Ego enim, inquit, sum Iesus Christus, propter quem es passus, qui neque priùs à te aberam, neque longè eram à tuis certaminibus : sed expectabam, vt tuus in me amor cognosceretur à magistratibus & potestatibus. Quoniam autem est cognitus, decætero ero tecum, apertè te defendens. Hermogenem autem Præfectum, qui meo est infestus nomini, cràs quidem habebis supplicem, paulopòst etiam socium certaminis, vt tibi erit manifestum, & qui pro me vnà tecum feret testimonium, promptoque & alacri animo tecum patietur, & simul coronabitur. Est enim mea indignum clementia, propter ignorationem, eius in cognitione bonitatem, & bonorum operum effectionem præterire. Hæc cùm dixisset, & sanctum ei afflâsset spiritum, eum replet omni lætitia.

Christus ei apparēs, totum illum sanat. Christus ei suum afflat spiritum.

Cap.16. Præfectus autem quoniam & ipse erat solerti ingenio, & vir bonus : & beatū quidem Menam sciebat esse & doctum, & genere clarum, & ex eádem prætereà ortum patria, media nocte cùm somnum excussisset, & ab ira, quæ tenebras offundit, ad se redijsset, & animo reputâsset, qualia quidē sancto Menæ intulisset supplicia : quantam verò ipse contrà attulisset fortitudinē & animi constātiam, nihil quod pusillū & ab

& abiectum ostenderet animum, aut passus, aut locutus: & quòd is perijsset, cuius sapientiæ & studio sunt omnes inferiores, (eum enim iam existimabat mortuum, vt qui ad tanta non suffecisset supplicia) & seipsum damnans, quòd non blanditijs eum potiùs induxerit (benè enim actum esset, si vel sic eum cepisset) oculos suffundit lachrymis, & deplorat iacturam. Decreuit ergò velutì viri tantam reueritus virtutem, cùm manè surrexisset, illius corpus publicè honorare, vt mortuos honorant, qui sunt eis proximi genere: & sic martyri pro iniuria, quam ei fecerat, satisfacere. Orto autem iam die, quoniam erat theatrum plenum Alexandrinis, (fuerat enim congregatum à præconibus, cùm sic iussisset Præfectus) præsidens ipse, iussit maximo honore è carcere ad tribunal deferri corpus martyris.

Dolet Hermogenes, quòd S. martyri tam crudele intulisset supplicium.

Cùm verò qui missi erant, ingressi fuissent carcerem, viderunt miraculum, quod erat superius ratione & cogitatione: luce quidem plenum, obscurum alioquì carcerem: duos autem viros, quorum forma non potest verbis exprimi, qui assistebãt quidem tanquàm satellites: vt milites verò, erant parati ad defendendum: Martyrem autem non solùm viuum, & conseruantem illęsam corporis integritatem: sed placidè etiam intuentem, & linguam mouentem, & iucundè psallentem. Nam etsì ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es Domine. Protinùs ergò visione obstupefacti, stetêre muti. Cùm breuì autem perspexissent non esse fraudem & somnium ea, quæ videtur, sed vigiliam & veritatem, & diuinam quandam potestatem, mutati exclamauerunt: Magnus Deus Christianorum. Protinùs ergò procùl abiectis illis ensibus militaribus, iudicis autem iram nihili facientes, & Præsides quidem ac Præfectos damnantes: damnantes verò etiã ipsum Imperatorem, crediderunt in Christum, & statuerunt deincèps manere apud sanctum. Cùm autem ex eo contigisset diutiùs tardare milites: desiderabat autem ciuitas quidem videre corpus fortissimi athletæ: videre verò etiam, quid esset euenturum, stabat theatrum, aduersùs ipsum Præfectum & milites indignans & tumultuans. Præfectus autem volens gratificari populo, postquàm cognouit nihil aliud esse, quod eis afferret molestiam, nisì militum moram diuturniorẽ, pluribus alijs diligentioribus militibus iubet, vt afferant martyrem. Cùm autem illijpsi quoquè veniissent in carcerem, & illas res omnes vidissent admirabiles: audiuissent verò martyrem apertissimè & expeditissimè disserentem, & linguam diserte mouentem: Viderunt autem milites quoquè ei, tanquàm Deo alicui animum adhibentes, admiratione pleni & spectaculo propemodùm resoluti, ipsi quoquè statim cognouerunt rem esse diuinæ virtutis, & toto animo crediderunt, nihil Præfecti curantes potestatem, & reliquis accesserunt.

Cap. 17. In carcere luce & duos Angelos conspiciũt satellites Præfecti. Psal. 22. Credunt in Christum. Alij quoquè milites credunt.

Sanctus verò postquàm audiuit à militibus, iam totam adesse ciuitatem, magnificentem eum videre, & paratos esse omnes credere illius Deo, si, quæ in eum facta sunt, tantùm viderint miracula: nihil cunctatus egreditur, habens etiam simul cum eo futuros milites. Cùm autem eum ad theatrum accedentem vidit populus adeò sanum & integrum, atquè si nihil asperum & molestum esset passus: audiuit verò eum quoquè canentem: Si constiterint aduersùs me castra, non timebit cor meum: simulatum & scenicum quendam esse actum suspicabantur ea, quæ videbantur. Postquàm autem curiosiùs oculos conijcientes, agnouerunt illum esse Menam, oculis videntem, & lingua loquentem, & ingredi ctem pedibus, statìm omnes vna voce: Fortis fuit, dixerunt, fortis fuit Christi virtus, etiam aduersùs ipsam mortem. Felix ciuitas Alexandrina, quæ per vnum hunc virum hodiè tantam fraudem deprehendit, & pulchrè didicit veritatem. Dei solius citra controuersiam est hæc potestas & virtus. Gloriare, ô orator, athleta veri Dei & Seruatoris, gloriare. Præfectus autem obstupefactus rei nouitate & admirabilitate, & veritus, ne præter spem aliquid noui facere cogitaret theatrum, statuit surgere. Postquàm verò vidit totum populum ferri quodam magno motu & impetu, & audiuit omnes clamantes: Mane, ô venerande Præfecte. Noli inuidere tantæ ciuitati rem maximam, nempe vt verum Deum agnoscat hodiè, & rectà ingrediatur ad lucem veritatis: ipse quoquè totus versatur in contemplanda re admirabili, quæ acciderat martyri, & populo denunciat silentium. Cùm autem sanctum iussisset ad se venire, vbì proximè fuit, eum animaduertit & cognouit. Nam ei quidem antea videbantur somnia ea, quæ apparebant, vt qui Christi nondùm habuisset experientiam. Postquàm autem & qui aderant lictores, & omnis alia satellitum caterc-

Cap. 18. Pſal. 26. Populus Alexãdrinus mirè celebrat Christi virtutem.

terua, quinetiam ipſe Præfectus, proprijs manibus ſingula examinantes, cui contradici non poteſt, fidem cognouêre miraculi, tunc omnes circunſiſtentes, & ipſe quoquè Præfectus obmutuit.

Cap. 19. Cùm autem permultum tranſijſſet temporis, multum verò ſtuporis excuſſiſſet Præfectus, & ad ſe redijſſet, dixit ſancto: Dic mihi ô homo verè per Deum tuum. Quid hæc ſibi volunt? & quæ hæc ſunt, quæ videntur admirabiliter & præter opinionem? Poteſt enim hæc Deus ſolus facere, & non alius. Sanctus autem cùm breuì & principij expers Dei principium eos, qui aderant, docuiſſet, & quàm eſſet Crux neceſſaria & maximè ſalutaris, eſſet elocutus, & ad ſummam, vniuerſum ſuſceptæ carnis œconomiæ explicâſſet myſterium, ſubiunxit in fine: Deus ergò, ô Præfecte, cùm ſit bonus atque benignus, & propter ſalutem hominum in terram deſcenderit, nullum vult omninò perire ex omnibus, & à bonis æternis excidere: ſed quomodò mater poſt partum omninò quidem curam gerit filij: ſuſtinet autem, propterea quòd ſit imperfectus, eius etiam contumelias, non ideò malè volens infanti: (vincitur enim à viſceribus, & valdè potiùs cupit videre eum, cùm peruenerit ad perfectionem, gloria aliqua & ſplendore inſignem) ità etiam Deus noſtrî quidem curam gerit poſt creationem, & tanquàm pater ſuſtinet ea, quæ in ipſum admittuntur delicta propter ignorationem: & à ſuis potiùs victus viſceribus, beneuolè ſe gerit & clementer: nihil aliud deſiderans, quàm vt eius gloriam cõſequamur, cùm in virum perfectũ creuerimus ad menſurã ætatis ſpiritalis, ſicut nos docet Paulus, plenitudinis ipſius Chriſti. Poſtquàm ergò vidit vos Seruator à dæmonibus ineſcatos, tardare venire ad eius cognitionem, & ad æmulationem ipſum prouocantes in non deis, & ad iram concitantes in veſtris ſimulacris, & non formidantes eius vires & potentiam, veſtrî curam gerens tanquàm filiorum, in me hodiè conuicit, & errorem veſtrorum cultuum, & zelum qui non eſt ex cognitione, vt ipſi quoquè præſentes mihi confitemini. Diſcat ergò vnuſquiſque veſtrûm, in me Chriſti reputans potentiam, quòd homo, qui iam ſpectabam ad ſenectutem, & magnã quidem corporis partem, omnes autem vires tormentis amiſeram, & perindè ac mortuus eram coniectus in carcerem, adſum nunc coram vobis integer, illæſus, nihil diminutus, tanquàm rursùs in lucem editus, & iterùm natus valentior. & ſi quis velit inuenire eum, qui eſt verè Deus, cùm agnouerit eum, qui mihi hodiè dedit linguam, & pedes, & oculos, eum quoquè eſſe credat, qui ab initio & alia, & ipſam lucem, & rarionem, & motum rebus donauit mobilibus. Cùm ſis ergò intelligens, ô Præfecte, nè ſuſtineas ignorare eum, qui tuî curam gerit, & tuam expectat cõuerſionem. Oportet enim te quoquè ipſum ad Chriſtum accedere, ſicut etiam ab ipſo mihi fuit ſignificatum. Lætare autem, quòd ad bonum & æternum ſis Regem acceſſurus, & ad martyrij ſtadium te mecum exuturus,

Menas docet Hermogenẽ & alios, quæ noſtræ fidei ſunt.

Ephes. 4.

Præclara ſunt hæc Chriſti miracula.

Cap. 20. Præfectus autem, vt qui bonam haberet animam & gratiæ capacem, maximè verò cùm etiã gratia eius animæ oculos attigiſſet, cœpit intelligere, & partim quidem ex verbis, partim aũt etiam ex miraculo, verũ Deum & ſplendorem pietatis paulatim admittere. Cõiectans verò eam quoquè, quã priùs in nauigando adſpexerat viſionem, & quẽadmodùm Deus, qui apparuerat, vult eum cõnumerari cum ſuis miniſtris & amicis, lætabatur quidẽ tanquàm de re magna: dubitabat aũt, quemadmodùm qui tanto tẽpore errori adhæſerat, repentè dignus fuerit habitus, qui tali Deo fieret familiaris. Cùm ergò hęc apud ſe verſaret, diuina gratia eum adhuc magis vocans ad agnitionẽ, ei illuſtriora præbet ſigna veritatis: & videt ille cum quibuſdam paucis, duos viros ſanctũ circunſiſtentes, fulguri forma ſimiles, alatosque, & ijs qui videbant, magnũ afferentes terrorẽ, vt qui eſſent parati ad eum defendendũ: caput autẽ corona redimibãt. Poſtquàm verò alijs quoquè cõmunicauit id, quod cernebat, & inuénit eos eandẽ, quam ipſe adſpexerat, vidiſſe viſionẽ, cùm nihil eſſet quod dubitaret, conſtitit repentè, cùm è ſede exilijſſet, & clamauit ad populum: Eſt hic reuerà veri Dei famulus, manu ſanctum oſtendens: & magnus eſt is, quem nos docet colere Deum verum: qui adeò quidem admirabiliter & contra opinionem proprios refingit athletas: è cælis autem eis, vt videtis, tribuit victorias: & intelligentem eis opem ferens, eos defendit. Imprudens verò eram malis deditus dæmonibus, & volebam idipſum vobis perſuadere, qui rectè Chriſto volebatis parére.

Viſio Hermogenis.

Hermogenes diuinitùs illuminatus, credit in Chriſtum.

Cap. 21. Hæc dicens, paratus quidem erat currere, & prenſare pedes martyris: diù autem cum

eum retinuit terror & spectaculum Angelorum. Atque repentè quidem euanuerunt Angeli: Ille verò accurrens, & sancti pedes apprehendens, suauiter deosculabatur, & ei dicebat: Ora vere Dei serue: ora, quæso per ipsam, quam prædicas, veritatem: Ora, vt ego quoquè indignus fiam seruus, & Deo tuo seruiam. Nunc sensi ex ijs, quæ in te facta sunt, spectaculis, quibusnam vtantur satellitibus, qui germanè ad Christum accedunt, & vndenàm eis & quales sint laborũ remunerationes: & quòd sint quibusdam alienis & terribilibus stipati satellitibus, vt tu quoquè. Qui nos eriam tanquàm sceleratos & profanos, visu aliquandiù repellebant & amouebãt. Tandèm autem vsi humanitate, tua nobis cesserunt sanctitate & puritate: & vereor, nè me accedentem Christus repulerit, rogantem, & hoc magnum, & quod nostra merita superat, postulãtem, vt referar in numerum infimorum suorum famulorum. Verumenimuerò sic quoquè præclarè mecum agi existimo, si talem Deum affecutus, luam pœnas pristini erroris & amentiæ. Osculatur pedes S. Menæ.

Sanctus autem: Bono animo esto, inquit, clarissime Præfecte: neque quicquam de clementia Dei dubitaueris. Ego enim, qui ex meipso Dei feci periculum, & scio eum esse benignum & misericordem, & qui ob vitia hominum mouetur misericordia, confido quòd te non solùm non repellet accedentem: sed hac etiam tua syncera suscepta fide, scripsit iam nomen tuum in libro vitæ: & quantùm ego possum scire, statuit vt tu per martyrium, diuinũ eius nomen mecum glorifices. Cùm sic dixisset, & intellexisset populum toto die manere ieiunum, & vidisset eum stare erectum præ admiratione eorum, quæ cernebãtur, & velle adhuc manere, & eius vultum cernere, & sermones audire, pollicitus cum manè affuturum, statim abijt, & dimisit theatrum. Sed Præfectus ne sic quidem sustinuit discedere à martyre: sed eum eo vacante tota nocte est versatus, accuratiùs per catechesim ab eo institutus in verbo veritatis. Cùm autem esset manè, & tanta frequentia congregatus esset populus, vt nec eum caperet quidem locus theatri, vnà verò cum Præfecto ascendisset sanctus in concionem, magna multitudo gentilium sancto dedita opera occurrens, tanquàm vno ore, Omnes nos, dicebat, credimus Deo, qui à te prædicatur, & iam omnia negamus, & ei soli militare & seruire constituimus. Cùm Deo autem gratias egisset sanctus, & laudâsset multitudinem propter celerem conuersionem, & dixisset, quòd nec protinùs quidem credidisse cùm audiuerint, neque esse cunctatos animo dubitantes, apud Deum caret mercede: & quòd mox baptizati, futuri sint participes donorum Christi, cùm vnà cum Præfecto ascendisset, constitit. Cap. 22. Tota nocte discit à S. Mena fidẽ nostram. Multi gentiles credunt.

Postquàm autem intuens ad populum, Deus, dixit, vos suo perficiat signaculo, & reddat sibi ad omne opus vtiles, iussit vnumquenque rogare & discere de Deo, quod vellet. Præfectus verò cum toto populo, De tuo, inquit, Deo nulla est nobis dubitatio, ô sanctissime. Omnia apertè cognouimus, & omnibus, quæ à te dicta sunt, credidimus. Vnum solùm petimus, vt Deo coniungamur, & familiares reddamur per baptismum. Cùm itaque consensisse Præfectum vidisset populus: Reuerà, dixerunt, non est Deus acceptor personarum, vt qui propter moderationem & curam quam gessit pauperum, reddiderit Præfecto suî cognitionem, & vero Dei cultu eum sit remuneratus. Postquàm autem ex ijs, quæ circumcircà erant, ciuitatibus affuerunt Episcopi quidam pij & religiosi, qui erant omnes tredecim: qui alij quidem solùm vt viderent certamina martyris: alij autem ideò è deserto descenderant, vt visitarent fideles, qui erant in ciuitate, & allata quoquè esset aqua, cùm ità iussisset sanctus, ipse sanctus cùm è loco excelso descendisset, & Præfectum quidem inclinare caput Dei amantissimis fecisset Episcopis, illos verò eius capiti aquam infundere, & dicere: Suscipit lauacrum regenerationis Hermogenes in nomine patris & filij & spiritûs sancti, sic eum fecit baptizari coram toto populo. Eo autem nomine populus Christum multis laudibus est prosecutus. Cap. 23. Act. 10. 13. Episcopi adsunt. Hermogenes baptizatur.

Quoniam verò & Præfecti regeneratio cogebat festum celebrare, nec facilè potebat satisfieri tantæ multitudini, tunc quidem sanctus dimittit theatrum. Deindè eriã conuersus ad Episcopos: Non iustũ est, inquit, vt Ecclesia tanto viro priuetur, qui est tam studiosus, & modestus, & tam sublimi ingenio. Ea de causa propter multam in sanctum reuerentiam, cùm accepissent Hermogenem nihil contradicentem, illi eum referunt in cleri numerum. Deindè cùm per ordinem ecclesiasticos Cap. 24. Refertur in Clerum.

Fit que deinde Episcopus.

sticos omnes gradus transiuisset, eum constituunt Episcopum ciuitatis. Qui etiam cùm post electionem die septimo coegisset quicquid habebat auri & aliarum facultatum, & valere iussisset delicias & lautitias, & alia quibus delectantur eorum animæ, qui mundo delectantur, omnia dedit in manus pauperum. Deindè cùm etiam alia omnia paruifecisset, cum vniuersa multitudine se armauit ad bellũ gerendum contra dæmones, vt aduersùs quos gereret inimicitias propter priorem vitam, & eorum errorem vehementer persequeretur: & cùm breui eorum fana & aras euertisset, & simulacra deiecisset, vbique Crucem fixit, & in Christi nomine construxit altaria. Atque turbas quidem posteà ad eius pedes procidentes, & rogantes baptizari, baptizabat, tam multos quotidiè, vt nec facilè posset eorum numerus comprehendi: dæmoniacos autem, aut qui ab alijs premebantur ægritudinibus, sola Christi inuocatione, repentè liberabat à dæmone, & ab ægritudine: & docebat semper amplecti castitatem, & pium Dei cultum, humilitatemque & charitatem, mansuetudinemque, & nil possidendi virtutem, & cæteras similiter virtutes: seipsum proponens exemplar ijs, qui docebantur.

Vbique figit Crucem

Multa facit miracula.

Cap. 25.

Cùm autem non multi dies præterijssent, & tota ciuitate in vnam conueniente sententiam, effecti sunt omnes vnus grex Christi, vir quidam deditus falsæ religioni dæmonum, vnus ex Senatu, nomine Rusticius, ciuitati inuidens & nobis Christianis: & simul ebrietatem, qua vti solebant ad aras, & reliquam intemperantiam pluris faciens, quàm eam, quæ est apud Christianos, abstinentiam & moderationem, ità vt erat ira percitus, magna celeritate currens ad Imperatorem, paucis narrat omnia: Abolitum est, dicens, omne sacrificium: contumelia est affecta deorum magnificẽtia: euersa sunt templa: diruta sunt omnia deorũ altaria: & ad summam, refert deorũ deletionem, & Præfecti mutationẽ: & quòd Præfectus Hermogenes, vetere beneuolentia & lucro ciuili inductus ab eloquente Mena, vniuerso ferè persuasit imperio, vt declinaret ad Crucifixum: & iam quidem vbique securè adoratur Christus: eum autem secuta est tota Alexandria. Hęc cùm dixisset, vt eum magìs prouocaret ad iracundiam, & ad pœnas de Christianis sumendas acriùs iritaret, adijcit: Nisì hoc tibi magnæ fuerit curæ, & à te quidem euertantur res Christianorum, in pristinum verò statum restituantur res deorum, scio fore, vt tuum quidem imperium citissimè euertatur: confirmetur autem regnum eius, qui dicitur Christus.

Nota Christianorum vet erũ abstinentiam.

Cap. 26.

Rusticius delator ac proditor magno honore afficitur.

Hoc cùm audiuisset Maximinus, fore quidem, vt suum corrueret imperium, Christi autem regnum erigeretur: laudato quidem & honorato Rusticio propter eius in ipsum & in deos beneuolentiam, efferatus aduersùs Præfectum & vniuersam ciuitatem, & magìs quàm expediret indignatus, statuit illeipse continuò proficisci Alexandriam, magno studio & apparatu, cùm bellicosorum hominum decem millia ad hoc iussisset sequi, dicens: Vel sola Imperatorum reuerentia motus populus, eos deos honore afficiet, quos illi censent colendos, & se ab alia reprimet improbitate. Nam nisì ità esset, vt ipse rerum status arguit, citra vllum ruborem mala fierent, & nec studeret quidem latére aliquis. Attamen cùm deorum prouidentia fuêro Alexandriæ, & hosipsos vlciscar, & meam corrigam ignorationem, procùl amandans errorem in Crucifixum. Dixit, neque multum temporis permisit intercedere: sed rebus omnibus publicis posthabitis, magna celeritate venit Alexandriam: & statìm iubet sanctos comprehendi, & manè, tota vidente ciuitate, & manu assistente militari, sedens pro tribunali, eos iussit nudos introduci.

Maximinus Imperator venit Alexandriam.

Cap. 27.

SS. Menas & Hermogenes, nudi coram illo sistuntur.

Postquàm autem eos solùm vidit introductos, magna voce exclamans, O dij, inquit, quid hoc futurum est, quòd iste, cuius tantam curam gessi, & ei primos magistratus, quos nulli alij ex ijs, qui nobis párent, mandaui, sua sponte omnia despexerit, & ad tam obscuram & abiectam fortunam transfugerit, & comam etiam capitis sibi ademerit, & nihilo meliùs sit affectus, quàm mimi & scurræ, qui in scena risum mouent. Propiùs verò accedens ad Hermogenem, Dic mihi, inquit, ô infelix, quanam de causa tibi commisi totius terræ & maris imperium, & decreui, vt absque successore gereres magistratum: non vt dijs quidem futurum beneuolum, & nullo modo eos abnegaturum, & beneuolum quoquè nobis futurum, & vt hunc doctum & sapientem virum, qui prospero fortunæ afflatu præter æquum inflatus, & hinc lapsus est in errorem, arte & experientia & verborum persuasione ad patriam reduceres religionem? Quidnam ergò te mo-

uit,

uit, aut quidnam spectâsti, vt sineres eum diutiùs versari in vanitate, & non solùm eum ab errore non reduceres, sed eiusdem malæ opinionis ei fieres socius: & tibi prætereà caput, ô stolide, tonderes, & reputareris esse vnus ex ijs, qui sunt in theatro, histrionibus? Cùm eò iræ & acerbitatis processisset Imperator, iracundeque & furiosè eos esset intuitus, benignè Deus adspexit marryres: & repentè eis apparent Angeli, eos audacia replentes & viribus, & vngentes ad certamina: iubentes, nè timerent iram Imperatoris, vtpotè quòd victoria sit cum eis futura.

Nota quorum similes sint, qui eiusmodi tonsuram irrident.

Hermogenes autem statìm respondit: Si sustines me patienter audire, Imperator sapientissime, quanam de causa & quid spectans, primas quæ apud te reputantur felicitates lubens abiecerim, promptoque & alacri animo ad hanc fortunam descenderim, vt velim videri stultus, & pauper, & ridiculus, & inglorius, & dici potiùs Christi: & ideò lubenter accusari erroris & ignorationis, & paratus esse & ensem, & ignem, & bestias propter Christum despicere: & pro illo potiùs mortem sitire quàm vitam, toto meo testimonium ferente concilio, maximè verò re ipsa subiecta oculis, magnam veritatis curam gerens, & nè quid, quod sit opportunum, prætermittam, dicam id quod quæsiuisti. Imperator autem, Ego, inquit, hoc omninò, & nihil aliud cupio, si non ipse falsum præfers veritati, hoc in maiori honore habens propter necessitatem. Hermogenes autem: Mihi, ô optime Imperator, me aduersùs Christum audacter & insolenter gerenti, & volenti quidem quos olim deos colere, tuam autem obseruare potentiam, studio fuit, vt ipse quoque ieis, cum tanta ad ciuitatem venire pompa & apparatu: & virum quidem partim blanditijs, partìm verò metu ad hanc, quæ vigebat, patriam reducere impietatem: vt te ne cum maiore quidem dixerim ad nos accessisse, & ne tu quidem, si affuisses, desperâsses virum posse vincere. Mihi autem feret testimonium vniuersus hic populus, quàm eram ab initio varius, blandiens, minans, terrens, in omnes denique species me transformans, vt virum abducerem à pietate. Ego enim stultus ignorabam, in qualem virum incidissem, quàm interritum & valentem, & qui liberam quidem habebat linguam ad responsa, animum verò ad ferenda intentata supplicia, & omnia denique perpetienda paratum, potiùs quàm ad Christum abnegandum. Sed vt alia omittam, cùm vidissem eum recusare deos colere, & neque potestatem curare, neque suppliciorum aut tormentorum vllam ducere rationem: sed tam probabiliter quidem, & ad persuadendum aptè contradicere, vt ego quidem ab eius ingenio vincerer: dij autem arguerentur: & ei vniuersus suffragaretur populus, & eadem, quæ ipse, sentiret de religione: cogitaui eum paulo-post talibus cruciare supplicijs, vt, si possem quidem, eum perfectè vincerem: sin minùs, eius quidem certè reprimerem promptum & alacrem animum, & dicendi facultatem impedirem. Visum est ergò mihi, plantas pedum eius gladijs excindere vsque ad ossa: quinetiam eius quoquè linguam excindere eloquentem, à qua omnia superabantur: prætereà verò eius quoquè oculos effodere: vt propter oculorum quidem tenebras ocio deditus, fractus autem dolorum cruciatu, tardior quidem fieret ad respondendum, imbecillior verò ad contendendum. Atque lictores quidem cùm primùm iubentem audiuissent, fecerunt vniuersum. Ille autem homo continuò esse conuictus, & nihil ampliùs ferens, quàm communis possit natura, missus in carcerem, erat planè mortuus. Viri tamen misertus, (verum enim fatebor) vt docti & mei ciuis, & ægrè ferens, quòd vir perijsset tanta sapientia præditus & eloquentia, summo manè afferri iussi corpus eius exanime, volens videre, quonàm eius redijsset constantia.

Cap. 28.

Hermogenes respondet tyranno.

Narrat ei totam S. Menæ historiam.

Postquàm autem eum vidi accersitum rectè ingredi, & purè intueri: deindè etiam eum audiui apertè differentem, videbar mihi videre spectrũ & inane somnium, & statim clausi oculos, deorum inimici vel ipsum simulacrum abhorrens. Cum autem de sede descendissem, & visionem simul cum alijs curiosè indagâssem, & non solis credens oculis, sed etiam manibus examinans & contrectans, illum ipsum didici esse Menam, protinùs victus sum à veritate, non falsum testem habens conscientiam. Verumenimuerò adest ipse quoquè, ô Imperator: & dicat quidem populus cruciatus: curiosè autem ipse quoquè inquire, vt voluëris, cùm miraculum sit tibi ante oculos. Dic verò mihi per tuos deos, ô Imperator, Si quis vidisset Christum, sicut ego ipse vidi, repentè totum hominem reformantem &

Cap. 29.

animantem,& ex hoc quidem suam potestatem confirmantem, nempe quòd hæc
Gen.1. quidem non sunt alterius, quàm Dei, & quòd ipse sit,qui primum creauit homi-
Matth.16. nem : pollicetur autem ijs, qui illum secuti fuerint, in cælis quidem regnum æter-
Iohan.14. num,hîc verò tantum posse,quantum ipse solus. Si quis,cùm hæc & didicisset & vi-
disset, despiceret quidem talis Dei esse & dici amicus : despiceret autem posse
omnia agere & mutare,quæ solus ipse Deus: & cæcos quidem facere videre, clau-
dos autem saltare, & montes mouere, & mortuos suscitare: & vt semèl dicam,
rem omnem mouere creatam solo verbo & nutu : Deindè etiam pignus habere,
quòd lætabitur,& regnabit in æternum: Qui eum reliquisset,& clausisset oculos
ad tantam beatitudinem: elegisset autem vestros deos colere,& esse Consul &
Imperator,quisnam is tibi videretur? Non verè stultus,non emotæ mentis,& qui lon-
gè abest,vt intelligat quod sit conducibile?

Cap.30. Propterea igitur,ô Imperator,ego errorem,& fabulas vestras,& deos abomina-
tus,& abnegata hac omni,quæ videtur,felicitate,ad solum Deum accessi,& mâlui,
vt ipse dixisti, esse infelix: potiùs videri stultus, quàm esse,eligens. Atque nostra
quidem ex ijs quæ audijsti, iam didicisti: Res autem Christi si velis experientia di-
scere,nè cuncteris. Excogita citò in nos magnum aliquod & graue supplicium: &,
si tibi fortè deest aliquid ad excogitanda supplicia,ego qui magna in his exercitati-
one ad summam processi experientiam, ea quoquè quæ restant reuocabo in me-
Magna cõstantia & dicendi libertas S. Hermogenis. moriam. Obijce bestijs,deturba è præcipitio,mari obrue,terra infode, gladio scin-
de, igni combure, vnicuique membro appositum excogita supplicium. Sic enim
ego quoquè paulò antè cæcutiens, feci meo luminari, & qui me deduxit ad verita-
tem,Menæ. Atque populus quidem, cùm tam artificiosè & liberè dixisset Hermo-
genes,admiratus est eius animi virtutem,& dicendi facultatem: Imperator autem
cùm nec aduersùs quæ dicta fuerant,posset aliquid dicere, (nam & populus testifi-
cabatur,& in conspectu eius erat miraculum) & simul cogitans, quòd si ad dicendi
veniret contentionem, ipse quidem pudore afficeretur, eius verò dijs refelleren-
Eius manus & pedes amputantur. tur: animi dubius & dolore affectus, iussit sancti manus & pedes, illas quidem ex
humeris, hos autem ex genibus ense amputatos,ipso vidente, iaci in focum ignis.
Deindè cùm ventrem conto percussissent, & omnia effecissent fluere, id quod re-
stabat adhuc spirans iacere eos iussit in fluuium,qui præterfluit ciuitatem. Lictores
Videtur deesse † tenentes, aut quippiam simile. ergò nudos † enses,& crudeliter intuentes,cùm essent vel solo adspectu terribiles,
sanctum statim circunsistentes, primùm quidem crudeliter manus, deindè rursùs
quoquè pedes immaniter amputauerunt. Ille autem laborabat quidem frequenti-
bus confectus doloribus: adeò verò se fortem præbebat, acsi non ipse pateretur,
sed alios potiùs videret affectos supplicijs.

Cap.31. Postquàm autem vidit sua membra igne redacta in cinerem,caput parùm attol-
Præclara eius fortitudo. lens, & ad focum adspiciens, Quàm felix sum, inquit,quòd manus meas,quas ali-
quandò extendi ad deos alienos, & pedes, qui ambulauerunt in errore, Deus ho-
Dirè cæditur. die accipit vt oblata ei in sacrificium. Protinùs autem milites, postquàm absciſſæ
fuerunt manus & pedes,ad ventrem se contulerunt: & conto quidem eum verbe-
rârunt,fluxerunt autem intestina. Ipse verò iam quidem deficiebat,& imbecillum
adhuc conseruabat spiritum: tam generoso autem erat & forti animo, quàm si
modò cœpisset decertare. Cùm eum ergò adhuc spirantem accepissent milites,sic-
In flumen mergitur. ut iussi fuerant, in fluuio demersérunt. Postquàm autem Maximinus de martyre
Hermogene vix tandèm deposuit solicitudinem, protinùs de beato Mena cœpit
deliberare. Cùm verò timeret, nè, si cum eo differuisset, (quoniam & miraculis
& dicendi facultate existimabatur esse supra hominem) ipse quidem victus de-
coraretur : & eos etiam perderet, quos adhuc habebat errore implicatos, san-
cti miraculis inductos ad veritatem : omnibus prætermissis, iubet vt cùm eum in
obscuro & tenebricoso carcere inclusissent, primùm quidem vinctum manibus à
Atrocia in S. Menam supplicia statuuntur. tecto suspenderent : Deindè etiam ab eius pedibus lapidem appénderent adeò
grauem, vt vehiculo impositus,vix posset ferri: Deindè eum relinquerent,vt di-
uulsus violenter moreretur.

Cap.32. Protinùs ergò ij, quorum est hoc munus,fecerunt quod eis fuerat imperatum:
& sic ipsum dimittunt suspensum, nullũ omninò sinentes eum videre ad consola-
tionem. Sanctus autem cùm & capiti impositis vinculis,& deorsùm trahente pon-
dere lapidis extenderetur,& ei propemodùm dissoluerentur compages, neruiue-
rò

rò conuellerentur, & carnes dilacerarentur, & vt semèl dicam, omnis ei alia grauiter abrumperetur cōmissura, quandiù quidem vires corporis suffecerunt ad animi constantiam, grauiter quidem patiebatur, psallebat autem assiduè: Vide humilitatem meam, & laborem meum. & illud, Non sunt cōdignę passiones huius temporis ad futuram gloriam. Postquàm autem planè ei consumptis viribus, suā cōiunctionem omninò negauit natura, cùm dixisset, Gratias ago tibi, Domine, quòd tua bona perceperim: tanquàm pondere supplicij repentè ei voce repressa, in soporem resolutus, tacuit. Psal. 24. Rom. 8.

Postquàm verò vtrique athletæ tanta constantia & fortitudine desijt certamen martyrij, repentè affuerunt amantes & socij Angeli ad eos defendendos: & primùm quidem cùm martyris Hermogenis corpus è fluuij profundo sustulissent, & repentè eum totum integrum restituissent, & deindè etiam animâssent, & dixissent se proficisci ad Menam athletam, & ipsum hortati essent, vt consequeretur, vbì parùm ingressi venerunt ad custodiam, intrò statìm perrexerunt, viribus, quæ sub adspectum non cadunt, dissolutis eis claustris. Hermogenes verò seipsum quidem mente agitans, & totum actum tacitè considerans, obstupescebat: beatum autem Menam etiam suspensum adspiciens, & iam non spirantem amplius, & tormentum cernens intolerabile, tristitia afficiebatur. Vt verò esset attētus & videret, hortati Angeli, statim cum quodam honore & reuerentia ad sanctum accedunt. Relaxatis autem vtriusque vinculis, cùm, quam sustinuerat, membrorum iunctura compegissent & sanâssent, & eum magno gaudio & alacri animi studio repleuissent, statim quidem soluunt Hermogenis mœrorem propter magnū Menam. Cùm autem vsque ad matutinum cum eis essent versati, & ad pericula subeunda eos magìs acuissent, & iussissent eos festinare ad mox eis mittendas coronas, & polliciti essent se simul adfuturos, & certamina vnà esse adituros vsque ad tempus coronarum & victoriæ renunciationem: & deindè etiam eis pacem dedissent, & faustum victoriæ nuncium eis significâssent, statìm ab eis recesserunt. Cap. 33. S. Angeli vtrunque restituunt.

Imperator autem cùm summo manè iussisset aperiri theatrum, & ad eū omnem comenire populum, sedit pro tribunali. Quoniam autem acceperat totam ciuitatem credidisse Christo: deliberando verò & consultando statuerat esse quidem inutile eam relinquere impunitam: rursùs autem inconsideratum & à ratione alienum, condemnare omnes, vt puniantur: simulans se totum ignorare, dixit: Quòd vos quidem qui adestis, deos quidem sacrificijs & alijs libaminibus, nos autem Imperatores reuerentia & timore & in alijs rebus obedientia colere statuerit, ex multis alijs intellexi. Quòd autem non statìm repugnâstis & restitistis illis execrandis, qui Crucifixi res ausi sunt docere, & non ipsos ante nos lapidibus obruerit, existimo deos ex hoc iram non leuem concepisse. Ego igitur, qui & ipsos deos cupio vlcisci, & nullum vestrùm in diuinitùs immissàm incidere calamitatem, iubeo ciuitatem & vos omnes priuari ijs, qui vtrisque olìm fuerunt attributi, honoribus: vt sciatis & ex his pœnis vobis impositis, & stultorum illorum supplicijs, quòd quandò Iudex, qui non fuerit ipse præoccupatus, non vult suam prodere sententiam, & prodigia facere cum his histrionibus, nunquàm potest opem ferre Crucifixus, aut liberare à malis: solùm autem hoc potest, certam mortem & extremam infelicitatem procurare ijs, qui párent. Eorum quæ dico, fidem vobis possunt facere deceptores illi & præstigiatores Hermogenes & Menas, vterq; ipsorum antormenta pollicentes se esse alios à mortuis suscitaturos: à me autem breuì, vt oportebat, graui morte vita priuati, ne sibijpsis quidem possunt opem ferre. Vbì autem nunc est plani illius Christi virtus? Cap. 34. Impia & blasphema Tyranni ad Alexandrinos oratio. Plani, id est impostoris.

Postquàm ergò ad tantam blasphemiam processisset Imperator, multo tumultu plenum erat theatrum, eius maledicta omnibus ægrè ferentibus, & iam res nouas moliri statuentibus. Cæterùm cùm à præconibus factum esset silentium, & rursùs diturus esset Imperator, quæ erant ex sui animi sententia, repentè totum adspiciens theatrum, cùm vidisset sanctos, qui in medium tribunal descenderant, (exinopinò enim apparuerant) vna velut lingua & vno ore omnes exclamauerunt: Vnus verè est Deus, Deus Christianorum. Hoc facto, quidam Eugraphus, qui ipse quoque in Græcorum doctrina erat exercitatus, rempublicam autem adhuc gerentis Menæ fuerat minister: Is ergò cùm tunc esset vnus ex ijs, qui erant in theatro, & rideret quæ fiebant, cùm vidisset miraculum, & esset velut zelo accensus, & Cap. 35.

Vsitatissimum semper Christianis fuit signare se Cruce.

se diuinæ Crucis signâsset signaculo,& animi fortitudine & audacia esset repletus, in medium prosiluit,& audacter Imperatori,Ego,ô Imperator,inquit,sum Christianus,& tua iussa respuo & execror,& non abiuro religionem,& iam tibi sum propter Christum propositus,nulla mearum carnium motus misericordia. Nè existimes autem fore, vt minis vel blanditijs me sis omninò superaturus,sed neque vllum Christianorum. Nobis enim mors quidem est vita, quæ cum vobis agitur impijs. Verè autem vita est mors, quæ pro Christo suscipitur. Et scio quidem, quòd tanquàm leo rugiens in hanc ascendisti ciuitatem, quærens ira corripere,& cultu simulacrorum Christi gregem discerpere: & quòd hodiè quoquè ad nos prosiluisti cum eádem spe & armis. Sed te auersabimur,& audacia,qua impellimur ad mortem lubenter suscipiendam, & pietate immutabili,tãquàm dolosam aliquam vulpem,quæ ludit maximè ridiculè.

Cap.36. Tyrannus non ferens libertatem Eugraphi, eum suis manibus interficit.

Hæc cùm audijsset Imperator, & esset ei cor ira accensum,& iam esset emotæ mentis ex stupore miraculi, velutì oblitus se esse Imperatorem, è sede desiliens, cùm insana manu cuiusdam eorum, qui propè erant, strinxisset ensem, multa & certa vulnera affert Eugrapho: & sic per se interimit prope tribunal virum fortem & martyrem: primùm quidem stantem citra vllum timorem, & ferentem plagas,& vel in ipsis arguentem Imperatorem: posteà autem in terra iacentem firmo & constanti animo, & Deo agentem gratias, quòd primus aliorum ad eum ingrederetur: & non vno ictu, sed multis finem acciperet,vt dignus pluribus haberetur coronis. Qui cùm & has plagas aeciperet,& has voces ederet,expirauit. Temulentam autem adhuc habens animam Imperator, quòd ira victus, sic ad militare descendisset ministerium, cùm rursùs reuertisset ad sedem, aliquandiù manens cogitabundus, cognouit se per impudentiam dubitationi attulisse remedium, & specie oppugnâsse veritatem. Cùm repentè ergò ad se redijsset, & se ad sanctos conuertisset, Iuro, inquit, deorum potentiam, me multa quidem alia sperâsse videre inopinata: tales autem me visurum esse magos, nunquàm sum opinatus. Sed quid noui facere videmini, arte magica & præstigijs populum à se facientes discedere, & simpliciores abducentes à deorum potestate,& mori pro Crucifixo tam facilè persuadentes? Ego itaque, qui vos miseros sum optimè expertus, mox apertè ostendam vel vos esse spectra, vel hanc ementitam membrorum vestrorum reformationem, esse fraudem oculorum,& apertas præstigias.

Imperator virtutem diuinã magicæ adscribit arti.

Cap.37.

Sancti autem dixerunt: Consequentia dixisti, ô Imperator. Nam quoniam mens quidem tua est infatuata, cæcutit autem anima, cor verò est excæcatum: meritò rei quoquè admirabilis veritas, præstigiæ esse videtur & deceptio. An non enim apertè cæcutis, qui ijs non credis, quæ sunt vel luce clariora? Quòd si quid etiam de ijs, quæ vides, dubitas, in nobis adhuc ipsis diligenter inquire veritatẽ. Sin autem sæuis minis, vel bonorum promissis, etiamsì ipsum dixeris imperium, quod res est apud vos maxima & beatissima, existimas nos à nostra traducere sententia, falleris, ô Imperator. Nam tu priùs,mutato errore, Christum confiteberis, quàm nos à veritate deficientes, falso simus adhæsuri. In nos ergò pronuncia sententiam, rectè sciens, quòd quicquid decæterò dixeris aut feceris, à te fiet inaniter,& ab eo,quem tibi proponis,scopo longè cadet. Imperator autem cùm & ex se quidem intellexisset veritatem, maximè verò eam cognouisset ex stupore & admiratione eorum, qui adstabant, (Sanctos enim tangentes, & manibus contrectantes obstupescebant) timens nè populus, cuius iam erant animi persuasi à rei euidentia, illo resistente manifestæ veritati, aliquid noui in eum agerent, cùm hoc solùm iussisset eis amputari capita, surrexit è tribunali. Postquàm autem sancti cum ijs,qui eos ducebant militibus, & toto populo ad locum venerunt, stantes & manus simul & oculos in cælum tollentes,in conspectu omnium satìs diù sunt precati ciuitati,& Christianis omnibus,& Ecclesijs quietem & tranquillitatem,& vt nemo,qui eorum eguisset auxilio,reuerteretur inanis. Deindè post precationem se inuicèm amplexi,dataque pace & salutatione, porrectis collis,vterque eorum à milite, cui id obtigerat,beatum finem accepit.

Imperator manifestæ resistit veritati.

Decollantur sancti martyres.

Cap.38.

Quoniam autem magnus Menas adhuc viuus petierat ab Imperatore, vt eius corpus deponeretur Byzantij, (De eo autem mandauit etiam ijs, qui tunc erant fideles, & erant ei alioquì familiares, dicens eam ciuitatem sibi esse attributam ad habi-

habitandum) ei inuidens Maximinus vel ipsam sepulturam, iussit capsam construi ferream, & in ea imponi corpora martyrum: deindè etiam in maris profundum transmittere: nè fortè, dicens, aliquid de iustis faciendis Galilæis prædixerit: & vt sic eius excideret prædictio. Qui ad hoc ergò inseruiebant, cùm essent vniuersum diligenter executi, in arca ferrea sanctorum corpora in mari demerserunt. Imperator autem, cùm nec ciuitatis ferre posset scommata, & simul intellexisset populum in eum efferri audacia, & dubitaret, nè temerè & periculosè aliquid in eum iniretur, ex ea iter ingressus est versùs Byzantium, metu & pudore affectus. Cùm hic ergò fuisset rerum exitus, fit rursùs etiam aliquid, non minus ptioribus.

Tyrannus timet sibi ab Alexandrinis.

Imperatorem equitantem præuenit capsa, quæ ferebat corpora martyrum, quæ & tanta erat, & ferrea, & per mare nauigabat. Nam cùm diuina quadam virtute ceterrimè è fundo emersisset, & fluctus marinos peruasisset, secunda aqua nauigabat, & celeritate par volucribus currebat Byzantium: & eum, qui condemnauerat nè habitaret ciuitatem, ea quæ fuerat condemnata, magna præuenit celeritate. Postquàm autem diuina quædam apparitio ciuitatis Episcopo facta est media nocte, quæ significabat & mox affuturos martyres, & iubebat eum properare ad litora, quæ sunt in arce, vt eos descendentes è mari statim exciperet: cùm hac ipsa hora noctis congregâsset eos, qui ex clero simul aderant, & quosdam pios & fideles, cum eis perrexit ad litora, quæ ei ostenderat is qui apparuerat. Cùm autem versùs mare intenderent oculos, repentè vident lucem, tanquàm columnam è cælo vsque ad mare peruadentem, & in quadam cymba quodammodò fundatam: duos verò viros adspectu præclaros, ex vtraque parte honorificè & veneraliter appropinquantes. Idipsum autem quod videbatur, appellere ad portus, in quibus illi stabant.

Cap. 39. Insigne & profectò miraculum.

Visio.

Postquàm verò paulatim fuit propiùs, & iam cognitum fuit, eam esse arcam & non nauem, considerantes eam, neque cùm vndæ erant conuexæ, resilire: neque cùm rursùs concauæ, delabi: & sine remis & clauo ingredi, & ex aduerso virorum illorum nauigare: lucemque esse multam & splendidam, & tantam, vt non minùs quàm Sol locum illustraret: & viros illos in se ferre quidem signa cuiusdam diuinæ & admirabilis naturæ, qui ipsi quoquè quodammodò pedibus ingrediebantur peraquam, & deducebant capsam cum quadam reuerentia: omnes metus & horror inuaserat. Atque Angeli quidem capsæ ductores, cùm iam fuissent in conspectu eorum qui adstabant, cùm tantùm visi essent & appropinquâssent, quantum satis erat ad mandandum, vbi nunc quidem martyres ponere oporteat, propter Imperatoris amentiam, & vbi paulò pòst propter eorum voluntatem, & quę, & quemadmodum facere oporteat, repetè ex eorum oculis recesserunt. Episcopus autem, & qui cum eo aderant, primùm quidem arcæ circunfusi, eam amplectebātur: postquàm verò intellexerunt eam esse totam ferream, eos stupor inuasit, considerantes quonam modo supra tam tenuem nauigauerit superficiem, non omninò obruta. & tunc quidem, cùm eam suprà in arcem detulissent, in occulto quodam templo absconderunt, sicut iussi fuerant.

Cap. 40.

Episcopus Byzantinus cum Clero corpora Sanctorum honorificè condit.

Postquàm autem statim reuersus Maximinus, & euestigiò plaga diuinitùs immissa percussus, priuatus fuit oculis, & simul ab Angelis flagellatus, vt ipse suis diuinis familiaribus, paucis pòst diebus expirauit: cùm post plagam & flagella tantum vixisset temporis, quantum satis erat ad aperiendum arcanum ijs, qui ad ipsum genere attinebant: nè latéret Dominus iudicia faciens, & diuina iustitia etiam hîc malos puniens: adhibita audacia Episcopus, considerans solam fidem sufficere ad auxilium, magno studio & honore transferens fortissimorum martyrum Christi corpora, propter mœnia arcis ea deposuit, custodes quidem ciuitatis, nauigantium autem conseruatores: eorum, qui sunt in morbis & calamitatibus, certissimum solatium, ad gloriam magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Cap. 41.

Nota quid antiquitas senserit de martyribus.

SERMO DIVI EPHRÆM, DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE, DE LAVDIBVS SANCTI IOSEPH Patriarchæ, Ambrosio Camaldulensi interprete. Extat in operibus eius. Nos eum in capita distinximus.

Decemb. 11. vt quibusdã placet. Cap. 1.

DEVS Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus magne atque admirabilis, qui etiam elegisti semen sanctorum seruorum tuorum diligentium te, largire, clementissime, vt fluant in me gratiæ tuæ fluenta largissima, quò dignè valeam præclarum ac maximum præbere spectaculum pulcherrimi atque castissimi Ioseph: qui semper baculus fuit, cui inniteretur patriarchæ Iacob profunda & veneranda senectus. Hic enim profectò, hic sanctus puer à prima statim ætate, Christi & primum, quo ad nos ex Virgine prodijt: & secundum, quo summo pauore concutiet omnia, signauit aduentum. Itaque, charissimi mei, à Christo dilecti fratres, constantes & alacres animo simus, vt honestissimi pueri facta tam grandia, suspensis mentibus inspicere atque audire possimus. Equidem, fratres mei, hunc adolescentulum non modò honestissimum dixerim, sed omni dignissimum admiratione, pudicitiæ fontem, victoremque libidinum, ac trophæum mirabile de hoste referentem. Vndè & futuri illius Saluatoris aduentûs figura præcessit. Quisque igitur abijciat ex animo omnem terrenarum rerum curam, & cum desiderio suscipiat dulcia carmina. Sunt enim spiritalia cantica, quæ lætificant animam. Sicut enim Dominus noster de sinu Patris, vt nos omnes redimeret, missus est: ità & puer Ioseph à patre directus est, vt suos reuiseret fratres. Et quemadmodùm illi, simul atquè inspexerunt appropinquãtem Ioseph, cœperunt aduersùs eum cogitare nequitiam, & quidem cùm illis pacem à patre perferret: ità & Iudæi duro semper corde, mox vt Saluatorem viderunt, dixerunt: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & nostra erunt omnia. Et sicut fratres Ioseph dicebant: Occidamus eum, & euademus somnia ipsius: ità & Iudæi: Venite, inquiunt, occidamus eum, & obtineamus ipsius hæreditatem. Ioseph fratres comedentes vendiderunt, quem proposito & voluntate necauerant: eodem modo Iudæi execrabiles, Pascha manducantes, Saluatorem occiderunt. Descensus in Aegyptum Ioseph, Saluatoris signat ad nostra descensum. Sicut autem Ioseph intra thalamum inclusus, omnem peccati vim magno vigore calcauit, atque aduersùs Aegyptiam dominam suam, coronas victoriæ clarissimas retulit: ità & Dominus ac Saluator animarum nostrarum ad inferni claustra descendens, dextera sua omnem illic atrocissimæ mortis, & eatenùs inuicti tyranni potentiam strauit, atque destruxit. Quoniam verò peccatum superauerat, Ioseph in carcerem seruandus includitur, donèc tempus coronæ percipiendæ veniret: ità & Dominus, vt peccata mundi omnia tolleret, in monumento reponitur. Ioseph biennij tempus egit in carcere, magna ibi cùm requie ac libertate versatus: & Dominus noster triduum in inferno permansit, vt potens, & corruptione intactus. Iussu Pharaonis Ioseph placidè ex carcere, vt verissimus Christi typus, educitur, ac somniorum fidelis interpres futuram frugum vbertatem facilè signat: at verò Dominus noster ex mortuis propria virtute surrexit, inferni spolijs captis, reconciliationem nostram Patri offerens suo, resurrectionemque prædicans, & æternam vitam. Ioseph, accepta super omnem Aegyptum potestate, in curru Pharaonis sedit: Rex autem noster ante secula, atque Saluator, ascendens in nube lucida in cælum, ad dexteram Patris cum gloria sedet, vtpotè vnigenitus filius. Cùm verò in Aegypto regnaret Ioseph, accepta contra inimicos suos potestate, adducuntur sponte illius fratres ante eius solium, quem addixerant neci: ingrediunturque cum metu ac tremore, vt adorent in conspectu eius, qui ab illis in mortem venditus fuerat: & cum timore procidunt coram Ioseph, quem super se regnare noluerant. Agnitis verò ille fratribus suis, vno verbo ostendit homicidas. Quod illi audiẽtes, attoniti, & pauore perterriti steterũt, obtutibus humi depressis, confu-

Ioseph, typus Christi.

Item pudicitiæ fons & victor libidinis, is dicitur.

Gen. 37.

Ibidem.

Matt. 21.

Gen. 37.

Ibidem.

Ibidem.

Gen. 41.

Ibidem.

Act. 1.

Gen. 42.

sione pleni, & loqui minimè audentes, neq; omninò quicquã habentes, quod in excu-

cusationem sui sceleris afferre possent, recognoscentesq; apertè peccatum suum. Putârant infelices, qua illum hora vendiderant, eum esse iam mortuũ, dum repentè is, qui fuerat ab eis peremptus, magna fretus potestate, super illos regnare deprehensus est. Ità & in die illa terribili, cùm venerit Dominus in nubibus aëris, sedebit super sedem regni sui, adducenturq; victi corã illo ab Angelis terribilibus omnes inimici eius, qui eum super se regnare noluerunt. Arbitrati enim tunc sunt impij Iudæi, illum, si crucifixus esset, quasi hominem esse moriturum, non intelligentes miseri, Deum illum esse, qui, vt saluaret animas nostras, aduenerat. Ac sicutì Ioseph dicebat palàm fratribus suis, terrens eos, ac pudore suffundens: Ego sum Ioseph, quem vos vendidistis: eccè nunc regno etiam nolentibus vobis: ità & Dominus Crucem ostendet lucentem ipsis crucifixoribus suis, recognoscentq; ipsam Crucem, & filium Dei à se crucifixũ. Vidistis, vt Ioseph in carne figura certa fuerit Domini sui? Quoniam verò à puero effloruit ipsius virtus, agè hinc iam initiũ sumentes, ipsius gesta enarrare pergamus. Luc. 19. Gen. 45. Matt. 24. Zach. 12.

Hic nempe beatissimus, decem & septem annorum tempus in domo patris gratia sublimis virtutis enituit, proficiens quotidiè in timore Dei, in honestate propositi, & honore parentum. Cùm verò in fratribus suis depræhenderet iniquitatem, modicè illam annunciauit patri. Re enim vera virtus semper ab iniquitate dissentit, nequeilli congruere potest. Huius rei gratia illum oderant fratres, quòd ab eorum scelere alienus esset, virtutique puer operam daret. Habens autem habitantem in se Deum sanctum, cernebat in somnis, quæ sibi ex dispositione summi Dei euentura erant. At pater Iacob cùm ignoraret fratrum odium clandestinum aduersum Ioseph, simplici animo diligebat Ioseph, virtutum flore ab ipsa prima ætate vernantem. Pascentibus autẽ illis oues in Sichem, contigit Ioseph esse cum patre domi. Pater autem Iacob absentium filiorum affectu patrio curam gerebat. Dixit ergo ad Ioseph dilectissimum filium suum: Veni, fili, perge ad fratres tuos, & diligenter addisce, an rectè valeant ipsi, & greges: citoque rediens, renuncia mihi. Accepto patris mandato, Ioseph pergebat gaudens ad fratres suos, deferens pacem ex persona patris, nullaque eum de illis mordebat suspicio. Profectus igitur, oberrabat in solitudine, fratribus suis, eorumque pastoribus minimè inuentis. Cùm verò mœrens ac tristis incederet, occurrit illi homo, viamque monstrauit, quæ ducebat ad fratres. Vbi autem eos procùl adspexit Ioseph, lætior aduolat, amplecti omnes nimio amore desiderans. Illi autem postquàm eum appropinquare viderunt, quasi feroces bestiæ, de occidendo eum tractare cœperunt. Ibat igitur Ioseph, velut innocens agnus, manibus atrocium luporum discerpendus. Atvbi ad eos peruénit, placidè illos ac blandè salutauit, vt sese haberent, ex persona patris interrogans. Verùm illi insurgentes continuò, tunica illum, qua indutus erat, exuërunt, & singuli stridebant dentibus in eum, viuum absorbere cupientes, trucesque & immites, vt odio suo satisfacerent, honestissimum illum ac sanctum puerum, varia cæde affligebant. Cernens autem Ioseph seipsum tot malis expositum, (nullus enim prorsùs erat, qui misereretur) ad preces se & lachrymas, gemitusque conuertit, & extollens vocem, obsecrabat eos, dicens: Vt quid, fratres mei, ità irascimini? Deprecor vos omnes, sustinete modicùm, dum loquar. Mater mea defuncta est, & pater Iacob eam nunc vsque quotidiè luget, & vultis luctum alium afferre patri nostro, priore adhuc vigente, & necdùm sedato? Obsecro vos omnes, nè me à Iacob patre meo separetis, nè descendat senectus eius cum mœrore ad infernum. Adiuro vos per Deum Abraham, Isaac & Iacob, qui ab initio vocauit Abraham, & dixit ei: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram bonam, quam ego ostendam tibi: & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut arenam maris, quę est innumerabilis: per Deum excelsum, qui dedit Abrahæ tolerantiam promptè offerendi in sacrificium filium suum vnigenitum Isaac, vt reputaretur ipsi Abrahæ in gloriam: per Deũ, qui erue Isaac de morte, dans pro illo arietem in holocaustũ acceptabile: per Deum sanctum, qui dedit benedictionẽ Iacob ex ore patris sui Isaac: per Deũ, qui descendit cum Iacob in Charran in Mesopotamiam, vndè exiërat Abraham: per Deum, qui liberauit Iacob ex omni angustia, & dixit se daturũ ei benedictionẽ: nè, quæso, destituar patre Iacob, nè ità me lugeat, sicut luxit Rachel: neq; rursùs cõtenebrẽtur oculi eius, qui horis singulis opperitur reditum meum, & ingredi ad se expectat. Cap. 2. Gen. 37. Ibidem. Ibidem. Ibidem. Ioseph à fratribus inhumanè tractatur. Oratio S. Ioseph ad fratres suos. Gen. 22. Ibidem. Gen. 27. Gen. 28. Gen. 32.

Remittite me ad Iacob patrem meum. Nolite, obsecro, spernere lachrymas meas, sed patri me restituite.

Cap.3. Gen.37. In lacum à fratribus inijcitur.

Hæc illo per Deum patrum adiurante, feræ illæ belluæ continuò in lacum eum iniecerunt, neque Deum metuentes, neque eius adiurationē ad reuerentiam moti, & quidem cùm ille singulorum vestigia stringeret manibus, & fratrum pedes rigaret affatim lachrymis, clamans, ac dicens: Fratres mei, miseremini meî. Iniecto autem Ioseph in lacum solitudinis, amarissimis lachrymis, miserabilibusq; lamentis atque gemitibus, seipsum vnà & Iacob patrem deflebat, lachrymansque & trahens ex alto corde longa suspiria, dicebat: Inspice, pater Iacob, quæ filio tuo contigêre. Eccè enim in lacum missus sum velutì mortuus. En ipse præstolaris meum ad te reditum, pater, & ego nūc in lacu iaceo tanquàm homicida. Dixisti mihi, pater: Pergè ad visitādos fratres tuos cum pastoribus, & ad me cum celeritate reuertere: Sed eccè isti velut immanissimi lupi effecti sunt, & me abs te separārunt, honestissimè atque amabilis pater. Non iam adspicis faciem meam, neque vocem audis, neque vltrà super me innititur tua sancta & veneranda senectus. Non iam ego vicissìm intueor sacram dulcemq; canitiem tuam, quoniam sepulto mortuo melior non est conditio mea. Defle, pater, filium tuum, & te filius vicissìm deploret, quia ità à puero separatus sum à facie tua. Quis dabit mihi loquentem columbam, vt profecta hinc annunciet senectuti tuæ gemitum meum? Defecerunt, dulcis pater, & lachrymæ, & gemitus, voxque ipsa penitùs elanguit, nec est qui adiuuet. O terra, ô terra, quæ clamâsti ad Deum sanctum pro Abel iusto iniustè peremptō, sicut tradiderunt nobis aui, ac parentes, quòd scilicet terra clamauerit propter sanguinem iusti: ipsa nunc quoquè clama ad Iacob patrem meum, apertè illi indicans, quæ mihi à fratribus acciderunt.

Deflet se & patrem suū. Gen.4.

Cap.4. Gen.37.

Vt autem iniecerunt Ioseph in lacum funesti illi, sederunt vt comederēt ouantes, ac biberent: ac velutì exultant victores fugatis hostibus, & capta præda, ità illi nimio cum gaudio discubuêre. Cùm verò læti atque gestientes manducarent ac biberent, leuantes oculos, viderunt negociatores Ismaëlitas venientes, qui pergebant in Aegyptum, camelos ducentes, qui aromata ferrent, dixeruntq; adinuicem: Multo nobis melius est, venundare Ioseph peregrinis negociatoribus istis, vt profectus hinc, in aliena regione moriatur, nec sit manus nostra super fratrē nostrum. Eduxeruntque Ioseph de lacu fratrem suum, tanquàm feræ belluæ, acceptoq; precio vendiderunt mercatoribus, non patris sui mœrores considerantes, cui curam ingentem angoremque inijciebant. Illis verò iter agentibus, contigit vt deuenirent in locum Hippodromi, vbì sepulta est Rachel. Illic enim defuncta erat, cùm rediret Iacob de Mesopotamia. Vbì autem vidit Ioseph sepulcrum Rachel matris suæ, accurrens cecidit supra monumentum, extollensque vocem suam, ingemuit lachrymans, & clamauit in amaritudine animæ suæ, dicens: Rachel, Rachel mater mea, exurge de puluere, & inspice Ioseph filium tuum, quem dilexisti, ac vide quid illi contigit. En ipse captiuus in Aegyptum abducitur, traditus quasì maleficus in alienorum manus. Fratres mei omninò nudatum vendiderunt in seruum, & pater Iacob ignorat, quomodò proditus sum. Aperi mihi, mater mea, & suscipe me in sepulcro tuo. Fiat tumulus tuus, vnus mihi ac tibi lectulus. Suscipe, mater, filiū tuum, nè violenta pereat nece. Accipe me, mater, qui subitò Iacob patre destitutus sum, sicutì & tuo mater cōtubernio à puero priuatus sum. Audi, mater dulcis, gemitum cordis mei, grauemque eiulatum, & me in tuo monumēto suscipe. Non enim iam sustinent oculi mei lachrymarum imbres, neq; anima mea gemitibus sufficit. Rachel, Rachel, non audis vocem Ioseph filij tui? En vi abducor, & me suscipere non vis? Iacob vocaui, nec audiuit vocem meā. Eccè rursùs & te voco, & ne tu quidem audis me. Hîc, hîc supra tuum tumulū moriar, nè in alienam regionem quasì malefactor aliquis ducar.

Diuenditur mercatoribus Ismaëlitis. Gen.37.

Deflet casum suū S. Iosephus super tumulū matris suæ Rachel.

Cap.5.

Vbì verò omnes simul adspexerunt Ismaëlitæ, qui emerant Ioseph, illum ità cucurrisse, ac super tumulū Rachel matris suæ in faciem corruisse, dixerunt adinuicem: Adolescens iste prestigias artis magicæ in nos exercere vult, vt manus nostras possit effugere, nobisque ignorantibus euanescere. Comprehendamus eum igitur, & fortibus nexibus constringamus, nè nobis magijs suis auferat visum. Accedentes itaque ad illum, frementesq; dixerunt: Surge iam, atque magicam exercere desiste, nè te supra tumulum hunc percutientes, auri, quod pro te dedimus, iacturam

Ismaëlitæ suspicantur eum artem magicam exercere.

lacturam patiamur. Postquàm verò surrexit, viderunt omnes illius faciem lachrymis ac gemitibus nimijs adustam, cœperuntque singuli modestè illum rogare, dicentes: Cur fles? Quid lachrymis manas? Magno enim mœrore detineris, ex quo sepulcrum istud vidisti, cùm esses in huius Hippodromi via. Itaque abiecto metu, confidenter nobis eloquere, quod sit opus tuum, cur item venditus sis. Pastores enim illi, cùm te venderent, nobis ità dixerunt: Cautè illum obseruate, nè fortè in via diffugiat à vobis: insontes sumus nos: eccè enim prædiximus vobis. Itaque diligenter expone, cuiusnam sis seruus, pastorum ne illorum, an liberi alicuius: causamque edicito, cur ità flebiliter, tantoque cum affectu ac studio supra tumulum illum cecidisti. Nos nempe te emimus, dominiq; tui sumus: vt seruus igitur noster tua omnia nobis edissere. Nam cui ea magis pandere debes? Nostri iuris cùm sis, effugere vis, negligentibus nobis, vt pastores illi prædixerunt? Verùm dic nobis apertè, oramus, quisnam sis, quod sit opus tuũ, bonoque esto animo: vidéris enim liber. Non te vtemur vt seruo, sed tanquàm fratre, aut charissimo filio. Nanq; cernimus in te maximam libertatem, atque in statu honesto ingentem disciplinam: dignusque profectò es etiam Regi adstare, & cum magnatibus honorari, ô iuuenis. Quippe hic decor tuus te & nunc honestissimum reddit, paulò pòst liberum, ac tui iuris facier esse, erisq; noster amicus, & inprimis familiaris in terra, ad quam te duximus, lætaris & gaudeas. Quis enim huiusmodi non cupiat puerum, oculorum specie insignem, & ingenuitate sapientiaque præstantem?

Respondens autem Ioseph, inter suspiria & gemitus, dixit eis: Neque seruus vnquàm fui, neq; fur, neque magus, nec vllo quidem scelere meo in manibus vestris venũdatus sum: sed filius vnicè dilectus patri meo fui. Porrò pastores illi fratres mei sunt, misitque me pater videre eos, vt sese haberent: quippè indulgentissimus pater illorum cura macerabatur. Aliquanto enim diutiùs illic inter montes morati erant: cuius rei gratia me ad videndum illos miserat pater. At illi zelo magno, inuidiaque contra me concitati, me vobis in seruum vendiderunt, auulsum à sinibus & visceribus patris, minimè ferentes tanta in me paternæ dilectionis indicia. Sepulcrum verò istud, matris meæ est. Nam cùm ex Charran migraret pater meus, vt abiret in locum, vbì nunc habitat, hinc transitum habuit, atque in eo itinere mortua est mater mea, & in hoc tumulo, quem cernitis, sepulta. Ista cùm illi audissent, lachrymati sunt, vicem illius miserantes, dixeruntque ei: Noli timere, adolescens: ad summum enim honoris prouehendus, modò proficisceris, Aegyptum ingrediens: nempe enim effigies tua, tuæ ingenuitatis index est: immò nunc meliore esto animo, fratrum insidijs atque inuidia liber, qui te vendiderunt nobis.

Cap. 6. Ioseph illis sapienter respondet.

Gen. 35. Ismaëlitæ eius vicem miserantur, eumque cõsolantur.

At verò fratres Ioseph, vbì illum vendiderũt, allato hirco, ac mactato, tunicam eius fœdantes sanguine, miserunt patri, dicentes: Hanc in montibus iacentem inuenimus, ac continuò cognouimus Ioseph fratris nostri esse vestem, omnesque in mœrore sumus illius gratia. Quamobrèm hanc ad te mittimus tunicam Ioseph variam, pater, cùm fratrem nostrum minimè inuenerimus. Agnosce igitur & ipse, si filij tui est: omnibus quippè visum est, hanc esse Ioseph. Cùm vidisset autem Iacob tunicam Ioseph, amaro cum gemitu & eiulatu exclamauit, dicens: Tunica Ioseph filij mei est, fera pessima deuorauit filium meum: amaroque animo inter luctus & intolerabiles gemitus dicebat: Cur ego pro te, fili, magis deuoratus non sum? Vt quid mihi non continuò occurrit bellua, vt satiata carnibus meis, te, fili dulcissime, reliquisset illæsum? Quarè me magis non discerpsit & dilaniauit, cibus quelli factus non sum, miser? Væ mihi, væ mihi: disrumpuntur viscera mea propter Ioseph. Deficite plorantes oculi mei, & caliginem obducite semper: eccè enim tunica tua in alium me impellit gemitum, fili. est enim integra. Itaque non ferã, puto, deuorauit, dulcis fili, sed humanis profectò manibus & exutus, & occisus. Nam si, vt fratres tui aiunt, cõsumptus à bestia fuisses, tunica vtiquè tua per pectus discissa esset. Neq; enim fera priùs exuëre sustinuisset, ac tũc demùm exatiari carnibus tuis, fili. Rursùm si priùs exuïsset, ac demùm deuorâsset, tunica tua sanguinea non esset. Non scissuræ vnguium in tunica, non dentium sunt vlla vestigia. Vnde igitur sanguis? Si autem fera, quæ comedit Ioseph, ità sola fuit, quo pacto hæc omnia perpetrare potuit? Hic igitur mihi deserto ac destituto luctus, hic geminus est. Ioseph lugeo, & tunicam defleo. Duo hi luctus, duo gemitus, acerbissimique ploratus, Ioseph, atque tunicæ. Quomodò enim ille exutus est? Moriar eccè,

Cap. 7. Gen. 37. S. Iacob luget filium suum.

Facilè conijcit non à fera, deuoratum esse;

Ioseph

Ioseph fili mî, mea lux, meumque firmamentum, & tunica tua mecum descendet in infernum. Nolo enim iam Solis radios absque te cernere, fili mî Ioseph. Deficiat anima mea cum anima tua, Ioseph lux mea.

Cap. 8. Intereà Ismaëlitæ sumentes Ioseph, magno studio illum in Aegyptum deduxerunt, existimantes ob eximiam adolescentis formam pecunias plurimas à quouis ex principibus sibi conferendas. Ipsis autem per medium ciuitatis prætereuntibus, eccè Phutiphar illis continuò occurrit, intuitusque Ioseph, percontatus est eos, dicens: Dicite, negociatores, vndè est hic adolescens? Non enim vobis similis est: omnes nanque vos Ismaëlitæ estis: hic autem formæ honestate præcellit. Qui re-

Gen. 39. sponderunt: Nobilissimus omninò, plenusque prudentiæ est. Dato igitur precio, quantum illi postulauerant, summo affectu emit ab eis Ioseph. Et cùm introduxisset domum, inuestigabat, quænam fuisset eius educatio. At verò illeà sancto semine iusti Abraham, Isaac & Iacob nihil degenerans, proficiebat virtute, magna-

Insigne studium pudicitiæ S. Ioseph. que constantia in domo domini sui, ac de die in diem pudicitiæ virtutem, adspectu ac verbo magis magisque tuebatur, habens ante oculos iugiter Deum sanctum, cuncta supernè inspectantem, Deum patrum suorum, qui illum ex lacu & morte, atque ex fratrum eripuerat fcelere. Verùm ipsius cor iugiter contristabatur, ac mœrebat pro sancto patre suo Iacob. Animaduertens autem dominus eius constantiam iuuenis, atque grauitatem, summamque disciplinam & gratitu-

Gen. 39. dinem, omnia, quæ possidebat, Ioseph pulcherrimo, tanquàm charissimo filio, tradidit gubernanda: neque quicquam aliud nouerat dominus, nisì panem solummodò, quo vescebatur. Sciebat enim Ioseph esse fidelissimum, expertusque erat rem suam ac omnem substantiam, sub manibus illius in dies augeri. Porrò

Ibidem. domina ipsius cùm vidisset Ioseph singulari pulchritudine præditum, vulnerata

Hera eius insidiatur pudicitiæ illius. est acri amoris iaculo, vesaniaque diaboli, & vehementi cupidine dormire cum illo cupiebat, honestissimumque adolescentem, ac pudicitiæ fontem, in foueam turpitudinis ardebat impellere, innumeras artes, variosque ornatus excogitans, ac nullis omninò sumptibus parcens. Nam horis singulis mutabat amictum, faciemque stibio ac fucis varijs pingens, & crinibus aurum inserens, atque impudicis nutibus subridens, castissimos tentabat iuuenis oculos. Putabat nimirùm infelix, hisce illecebris sancti animum facilè illaqueari posse. At verò Ioseph, timore Dei vndiquè septus, ne simplici quidem adspectu in illam intuebatur. Postquàm verò illa animaduertit artes suas & ornatus insignes nihil iusto prævalere, maiore flagrabat cupiditatis ardore, ac solicitudine anxia, quid ageret ignorabat. Cogitabat procacibus verbis illum ad ignominiæ opus hortari, obseruans tempus, quo illi, velut aspis insaniens, impudicitiæ virus infunderet: impudentique facie dicebat ad Ioseph: Dormi mecum, nihil omninò formidans. Audacter mecum congredere, vt & ego specie tua affatim fruar, & tu vicissim mea satieris pulchritudine. Cubilia multa nobis ad hoc opitulantur. Habes tu liberam totius domûs potestatem: nullus omninò ingredi præsumet ad nos, neque nostrum impedire secretum. Itaque accede ad me, mecumque imple desiderium: valdè enim vror concupiscentia tuî.

Cap. 9. Ad hæc lapis ille adamantinus, & animo, & corpore inuiolabilis perstit, atque in tanta procella immobilis mansit. Cæterùm timore Dei cuncta repellens ignea libidinis iacula, decora congruaque sibi honestate ab se illam diuinis verbis arce-

Eam fortiter à se repellit castissimus iuuenis. bat, ità illi dicēs: O mulier, istud quidem scelus implere minimè cónuenit tecum, quæ domina mea es. Deum enim quidem timeo. Eccè autem & dominus meus omnia tradidit mihi, quæ sibi & domì, & foris sunt: neque est aliquid, quod sub manu mea non sit, præter te. Quàm igitur iniquum esset, tãtam vim dilectionis talis domini prodere, qui me ità dilexit? Quomodò possum coram Deo, qui scruta-

Psal. 7. Heb. 4. tur corda & renes, huiusmodi facinus exequi? Hæc sancta verba dicebat Ioseph horis singulis ad dominam suam, corripiens, admonens, increpans, culpans. Verùm nihil diuinum mulieris auris admittebat, maioreque turpitudinis flagrabat ardore, & insita magis vrebatur obscœnitate libidinis, obseruabatque per momenta tempus reperire idoneum, quo castissimum iuuenem impudicè violare posset. Videns autem Ioseph mulierem adeò impudẽter atque immaniter, ceu feram, super se irruere, vt animum suum, corpusq; corrumperet, leuauit oculos suos ad Deum

Precatio eius ad Deũ. patrum suorum, assidueque orabat altissimum, dicens ità: Deus Abraham, Isaac & Iacob

Iacob, Deus magnè atque terribilis, ërue me ab hac fera peſſima. Eccè enim ipſe adſpicis, Domine, mulieris inſaniã, quomodò me in occulto occídere per flagitium cupit, vt vnà ſecum moriar in peccatis, & prorsùs ſeparer à Iacob patre meo. Libera me, Domine, de morte, & ab iniuſtis fratribus meis: libera me nunc quoquè ab inſaniente fera iſta, nè operibus nequam alienus efficiar à patribus meis, qui vehementer ac piè dilexerunt te, Domine. Atque ex alto corde trahens longa ſuſpiria, Iacob iterùm appellabat, cum lachrymis dicens: Ora, pater, ipſe pro filio tuo Ioſeph: quoniam vehemens aduersùm me concitatur bellum, quod me à Deo ſeparare poſſit. Iſtud mulieris bellum longè atrocius eſt, quàm quod mihi fratres mei inferre voluërunt. Illud necabat corpus, hoc ſeparat à Deo animã. Scio equidem, dilectiſſime mî pater, quoniam orationes tuæ pro me ad Deum ſanctum aſcenderunt, atque ideò ex lacu mortis ereptus ſum. Et nunc rursùs exora altiſſimum, vt me ab hac ëruat fera, quæ filium tuum perdere nititur: cui neque in oculis verecundia, neque in corde timor Dei eſt: nè, ſicuti ſinibus tuis deſtitutus corporaliter ſum, ità & ab animo alienus efficiar. Profectus ſum ad fratres meos, factiſque ſunt vt beluæ, & vt grauiſſimi lupi abs te auulſerunt, pater ſancte: & in Aegyptum deductus ſum in manibus aliorũ, & eccè rursùs fera alia occurrit mihi. Fratres quidem in deſerto interimere me voluërunt: hæc autem in cubiculo me diſcerpere inquirit. Ora, pater dulciſſime, pro me filio tuo, nè coram Deo & patribus meis moriar.

Cùm autem verbis dominæ ſuæ parére noluiſſet, quæ illum ſingulis horis vrgebat, ac veluti aſpis immitis illi, omni pudore abiecto, imminebat, obſeruauit ipſa tempus, quo illum in thalamo ſolum inueniret, ſicque peccatum conſummaret. Vbi vero illum in lectulo ſuo, vt cupiebat, deprehendit, accedens impudenter, ipſum ad ſe conabatur attrahere, nequitiamque perpetrare. Ille autem admiratus mulieris impudentiam ſingularem, continuò extra domum curſu exilijt: ac ſicuti aquila, cùm aucupes viderit, alîs cæli celſitudinem penetrat: ità & Ioſeph ex his retibus fugit, nè vel dicto, vel facto vulnus exciperet: inque illius manibus pallium linquens, diaboli laqueos fugit. Videns autem mulier illum ità effugiſſe, magno in mœrore erat: iamque plectere iuſtum cogitabat, accuſare illum turpitudinis apud virum volens, vt eo comperto, vir eius zelotypo furore ſuccenſus, interimeret Ioſeph, illud ſimul ſecum reputans: Multò mihi melius eſt, vt Ioſeph moriatur, vt vel ſic requie fruar. Non enim fero tantum pulchritudinis in domo mea per momenta conſpicere, cùm frui ipſa vel clàm, aut palàm eximia iuuenis ſpecie nequeam. Vocatis itaque ſeruis & ancillis ſuis, ait: Scitis quid admiſerit in me puer Hebræus, quem conſtituit vir meus ſuper domum ſuam? Voluit mecum impudenter congredi. Non ſufficit illi poteſtas omnis domûs noſtræ, niſi me quoquè ſeparare à viro meo conaretur. Sumptamque Ioſeph tunicam oſtendit viro, probro illi dicens: Adduxiſti eccè puerum iſtum Hebræum, vt contumeliam inferret, illuderetq; mihi vxori tuæ. Scis tu, domine mî, quòd pudica ſum: atque ideò annunciani tibi. Auditis huiuſce calumnijs vir eius, vxoris verbis protinùs credidit, ità eſſe aſſerentis: iratusque iuſſit continuò vinciri Ioſeph, & in domum carceris mitti, maximas intentans minas, verborum illius ac benedictionum, quæ ſibi tum domi, tum foris propter Ioſeph obuenerant, penitùs immemor. Neq; crimen obiectum diligenter inquiſiuit, ſed ſtatìm aduersùs eum iniuſtam protulit ſententiam, dicẽs: Ioſeph in carcerem conijci iubeo, nullaque prorsùs requie frui. Deus autem Abraham, Iſaac, & Iacob, qui ſcrutatur omnium corda, cum ipſo erat, deditque illi miſericordiam in oculis principis carceris, ac permiſit illum in carcere liberum à vinculis viuere. Neque enim vnquàm diſcedit benigniſſimus Deus noſter ab his, qui amant illum corde perfecto.

Cap. 10.

Gen. 39. Fugit Ioſeph relicto pallio in manibus adulteræ.

S. Ioſeph falsò delatus, mittitur in carcerem.

Gen. 39.

Ibidem.

Poſt hæc peccauerunt Pharaoni pincernarum princeps, ac magiſter piſtorũ, iuſſu Regis vtrunq; in carcerem trudi. Porrò Ioſeph miniſtrabat illis. Cùm autem illic ſatis detinerẽtur, poſt dies aliquot viderunt ambo ſomnia, qd eis breui euenturum eſſet, preſignantia. Ioſeph aũt ſanctus, miniſter cùm eſſet, conſuetò ingreſſus ad eos, animaduertit ambos mœſtos ac triſtes: & cùm mœſtitię cauſam percontaretur, dixerunt: Somnia vidimus, nec eſt qui ea nobis exponat: ideoq; in mœrore ſumus. Dixit autem eis: Iſtud quidẽ Dei eſt, obſcura quæq; referare timẽtibus eum. Dicite mihi ſomnia veſtra, vt ea vobis per me Deus meus aperiat. His auditis, pincerna-

Cap. 11. Gen. 40.

Exponit pincernarũ & pistorum præfectis sua somnia.

cernarum & pistorum principes dixerunt somnia Ioseph, quæ viderant ambo. Ioseph autem paucis verbis exposuit eis exactissima fide, quæcunq; illis à Rege euentura erant, vt postmodùm rei probauit euentus. Nanque pincernarum principem honori suo, officioq; restituit: pistorum verò magistrum tradidit morti. Cumque pincernæ ventura prædiceret, orabat eum, dicens: Memento meî coram Pharaone, Regiq́ue de me celeriter suggere, vt me hinc educat. nihil enim peccaui, neque mali quippiam feci: sed absque causa iniectus in domum carceris sum. O semen electum atque beatissimum, quid à mortali homine subsidiũ quæris? Omisso Deo, hominem rogas? Certè expertus es auxilium Dei, quãdò etiam pudicitiæ tunicam intactam, inuiolatamq; seruâsti. Cur, oro, castitatis lilium, deficis animo, cùm Deus tibi regnum gloriamq́ue prouideat? Quo autem tentationem fortiùs toleras, eo illustrior tibi corona victoriæ contexitur. Vt autem, iuxta quod prædixerat Ioseph, impleretur somniorum vtriusque solutio, post triduum fecit Pharao conuiuium omnibus optimatibus suis, recordatusq́ue inter epulas pistorum magistri, & pincernarum principis, alterum quidem in priorem restituit gradum, alterum verò tradidit morti.

Ibidem.

Cap. 12. Gen. 41.

Educitur è carcere, & Regi somnia exponit

Cùm verò oblítus esset pincerna interpretis sui, per Dei prouidentiam post duos annos vidit Pharao somnia magna, quæ sapientum omnium Aegyptiorum, omniumq́ue magorum artem omnem, intelligentiamq́ue transcenderent. Experrectus autem Pharao, sapientes omnes accersiri iussit: quibus cùm somnium annunciâsset, nemo vim somnij explicare valuit. Rege itaque mœrente, curisq́ue confecto, nunciauit ei pincernarum princeps omnia de Ioseph. Eis auditis, Pharao gauisus est gaudio magno, iussitq́ue continuò illum ad se adduci. Et cùm processisset ex carcere, dixit illi Pharao coram optimatibus suis: Audiui de te, quòd vir sapiens, & prudentissimus sis, & qui somnia obscura interpretari nóueris. Respondit autem Ioseph Pharaoni: Indultoris sapientiæ Dei est exponere somnia. Dixit autem Pharao somnia sua coram Ioseph, & omnibus magnatibus suis: audiuitq́ue continuò somniorum expositionem ex ore Ioseph, velut ex ore Dei. Stupefactus Pharao ad tantam adolescentis sapientiam, excellensq́ue consilium, (siquidem illi consuluerat, virum vnum constituere sapientem atque intelligẽrem, vt Aegypti frumenta colligeret: futuram quippè famem ingentem dicebat: vt haberentur fruges plurimæ in tempus pressuræ seruatæ) ait ad illũ: Teipsum constituam hodiè super omnem Aegyptum, qui tale consilium reperisti: atque ad tui oris imperium & Aegyptus, & omnis domus mea disponetur. Tunc imposuit illum in currum suum, omnesq́ue magnates partim antecedebant currum, partim circundabant eum, vnà pergentes, maximè cùm ex ore Pharaonis accepissent, secundum esse illum Aegypti Regem. Videns autem Phutiphar, qui Ioseph priùs in carcerem miserat, mirandum spectaculum, quòd sedisset Ioseph in Pharaonis curru, timuit valdè, sensimq́ue se ex medio principum subducens, cursu in domum suam cum metu maximo se recepit, & aperiens os suum, ait vxori: Vidisti, ô mulier, signum mirabile & insperatum, ex quo timor nobis magnus incumbit? Ioseph enim ille, qui quondàm noster fuerat seruus, dominus noster effectus est, totiusq; Aegypti. Et eccè cum gloria Pharaonis inuehitur curru, & tanquàm Rex honoratur ab omnibus. Ego autem cùm illius ferre nequirem adspectus, sensim me subripui, clamq́ue discessi.

Ibidem.

Fit princeps totius Aegypti.

Cap. 13. Turpis mulier fatetur scelus suum marito suo.

His compertis, vxor viro rem aperuit, ità dicens: Notum sit tibi hodiè peccatum meum, quod ego admisi. Ego sum, quæ pulcherrimũ Ioseph, pudicissimum illum adamaui: cumq́ue per singula momenta blanditijs plurimis, & ornatibus varijs castissimo insidiarer adolescenti, vt illo frui possem, eiusq́ue eximia pulchritudine satiari, neque omninò efficere id quirem, vt vel verbo pudicitiam proderet, vi illum tenere contendi, vt me vel modicè toleraret. Verùm ille, dimisso pallio in manibus meis, aufugit. Ego enim eram, quæ vim illi inferre voluëram, quandò tibi pallium eius ostendi. Cæterùm author sum illi bonorum, quæ ipsi & regnum præstiti, & maximam gloriam. Nisì enim ego ità amâssem Ioseph, in carcerem coniectus non fuisset. Immò verò & gratias mihi habere debet, quę fui gloriæ ipsius causa. Iustus ac pius & sanctus est Ioseph, qui etiam calumniam passus, nemini prodidit. Exurge itaque, ac perge gaudens, & eum vnà cum magnatibus alijs adora securus. Surgens autem Phutiphar, studiosè cucurrit, & Ioseph sanctum reuerenter adorauit

adorauit. Inter hæc impletis iam annis illius vbertatis maximæ, inualuit fames in tota terra Chanaan, mœstusque erat Iacob cum filijs suis. Audiens autem, quòd alimenta venderentur in Aegypto ad omnem copiam, dixit liberis suis: Audiui quòd in Aegypto frumenti plurimum sit. pergite igitur illuc, & emite nobis escas, nè omnes fame moriamur. Acceptis mandatis patris, filij Iacob descenderunt omnes emere sibi cibos. Cumque in Aegyptum peruenissent, accesserunt ad Ioseph cum reliquis, vt triticum emerent: non autem agnoscebāt illum, quòd esset frater suus. Vt autem vidit Ioseph fratres suos, protinùs agnouit omnes, & ait fremens: Hi decem viri, exploratores pessimi sunt, atque ideò ingressi sunt Aegyptum. Compræhendite illos igitur, & in vincula conijcite: profecti enim sunt ad explorandam terram. Hoc illi adijcientes, contremuerunt, & cum metu ingenti responderunt ei, dicentes: Absit hoc à nobis, domine: omnes fratres vnanimes sumus, filijque dilecti patris vnius viri iusti. Fuimus aliquandò duodecim numero, ex his vnus pulcherrimus & charissimus patri, à bestia mala peremptus est, lugetque illum pater vsque in hanc diem. Frater autem alius cum patre nostro est in terra Chanaan, relictus in solatium patris. Respondit illis rursùs Ioseph cum iracundia, dicens: Quoniam quidem ego Deum sanctum timeo & colo, istud vobis condono. Sumite igitur escas, & cōtinuò ad patrem vestrum pergite, ac, si vera dicitis, fratrem vestrum minimum, quem ille amat, adducite ad me huc: sicque demùm credam vobis. Sumentes autem triticum, ad patrem suum cum mœrore profecti sunt in terram Chanaan, nunciaueruntque ei suspicionem pessimam, & iracundiam viri. Vehementer autem hac illorum relatione tristatus est pater, aitque cum gemitu: Quid hoc feciſtis? Vt quid domino Aegypti alium vos habere fratrem dixistis? Qui respondentes, dixerunt ei: Ipse interrogauit nos, cognationemque nostram scire diligentissimè voluit. Dicit eis Iacob: Moriar magìs, quàm Beniamin ex sinu tollatis meo.

Gen. 42. & 43.

Fratres Ioseph veniũt in Aegyptũ vt emãt frumentum.

Is durè accipit fratres suos.

Gen. 43.

Cùm verò fames vrgeret, dixit eis Iacob: Si ego filijs ex Rachel penitùs orbari, meisque charissimis liberis priuari debeo, vt dicitis, surgite: tollentesque munera in manibus vestris, pergite simul. Fecerunt autem sicut præceperat eis Iacob: cumque venissent in Aegyptum, omnes cum timore magno adorauerunt coram Ioseph. Qui postquàm vidit fratrem suum Beniamin cum metu ac formidine adstantem, cōmota sunt viscera eius, cupiebatque eum amplecti, atque osculari, & interrogabat eum summo affectu, dicens: Viuit pater? Qui ait: Viuit seruus tuus pater noster. Dicit ei rursùm: Num habet adhuc Ioseph in corde? Et ille: Vehementer, inquit, illum haberem fixum in animo, consumiturque ipsius desiderio. Cùm verò illum amplecti non posset, neque vltrà interrogare, ingressus in cubiculum suum, copiosas profudit lachrymas. Qua enim hora vidit fratrē suum, continuò recordatus est patris sui Iacob, dicebatque cum lachrymis: Beati qui videre merentur diuinam sanctæ tuæ senectutis effigiem, dulcissime pater: neque enim totum regnum, omnisque gloria conferri potest canis tuis, ô nimiùm dilecte Deo. Optaui addiscere ex ore Beniamin, an mestares in corde, sicut & ego te. Idcircò fratres meos arte coëgi secum adducere Beniamin fratrē meum. non enim illis credidi dicentibus mihi de te, quòd haberent patrem, & minimum fratrem, putabamq; illos inuidia concitatos, etiam filium tuum minorem Beniamin occidisse, atque in maiorem luctum animum tuum iniecisse: quemadmodùm & me proposito malæ voluntatis occiderunt. Oderant quippè nos quòd vterini essemus, ego & Beniamin. Scio, pater, quia nostrî gratia vehementer angeris, & solicitudine cumularis, & nūc maximè cruciatur senectus tua propter fratrem meum Beniamin: & ipse enim magno cruciatu afficior, dum considero nostrum tuæ senectuti inpræsentiarùm assistere. Non sufficiebat tibi luctus meus: adiectus est tibi, pater, & hic. Ego gemituum tuorum atque singultuum sum author. Durè nimis ac crudeliter feci, Beniamin ad me venire præcipiens, dum addiscere cupio, an verè viueret pater meus. Quis mihi dabit tuam sanctam rursùs effigiem cernere, & insatiabiliter intendere in Angelicam faciem tuam? Deindè cùm amarissimè in cubiculo fleuisset, lota iterùm facie, prodijt hilaris, iubetque introduci omnes in domum suam, vt cum illo conuiuium inirent.

Cap. 14.

Ibidem.

Lachrymatur S. Ioseph viso Beniamin.

Audite, quæso, fratres, quomodò illos vndiquè in formidinem impellit Ioseph. Iuberillos accumbere, singulos nominatìm vocans, & per ordinem, sicut fuerant geniti, stantes, vtebaturque per vnumquenque quodam quasì diuinationis modo. Proposuus erat illi scyphus argenteus, quem tenens ille manu, atque in lævam transfe-

Cap. 15.

Prander cũ fratrib⁹ suis.

rens, pulsabat eum dexteræ digito manûs. Cumque pulsaretur scyphus, magnum sonitum edebat in aures omnium assistentium. Semèl igitur pulsans, ait: Horum omnium primus Ruben est: primus ipse in honore discumbat. Pulsauit secundò, & secundi nomen edixit: Simeon, inquiens, secundus natu est: ipse quoquè secundo discumbat loco. Tertiò dehinc tinnitum digito expromens: Leui, ait, discumbat, & tertio honoretur loco. Atque ità singulos accumbere fecit, nomine illos per ordinem vocans. Quamobrèm eos in stuporem conuertit, maioriquè formidine impleuit, adeò vt putarent ipsum omnia scire, dicerentque ad inuicèm: Putas ne agnouit ex calice, nos sibi anteà esse mentitos, cùm dixerimus Ioseph à fera pessima deuoratum esse? Magna igitur cogitationum tempestate fluctuabant. Vt autem hac eos suspicione leuaret, ex mensa sua partes eis tradit, amplioremquem partem fratri suo Beniamin, ità vt maiorem quincuplo, quàm cæteris, miserit. Cur itaque hoc Ioseph fratribus fecit, vt ex scypho nomina diceret singulorum? Vt scilicet illorum crimen augeret. Tunc iubet dispensatori suo, vt frumenti copiam fratribus absque precio daret, atque in sacco Beniamin clàm deponeret scyphum, eosque gaudentes continuò à se dimitteret. Haud longè à ciuitate discesserant hilares, cùm illos ille cursu insecutus, obiurgare cœpit, atque insectari, grauesque intentare minas, fures eos appellans, & collati sibi honoris indignos. Respondentes autem dispensatori Ioseph fratres, dixerunt: Aurum etiam, quod altera vice inuenimus in marsupijs nostris, retulimus domino nostro, nunc scyphum domini tui qua ratione furati essemus? Absit hoc à seruis tuis. Dixit autem eis: Sacculos vestros deponite, scrutandosque permittite. Festinatò illi saccos deposuêre ex iumentis, inuentusque est scyphus in sacco Beniamin. Quod illi cùm vidissent, sciderunt vestimenta sua, cœperuntque minas multas, & probra, & iniurias inferre ei: neque ipsum solum, verùm & Rachel simul & Ioseph cum patre insimulabant, dicentes: Vos scandalum fuistis patri nostro, tu & Ioseph, filij Rachel. Ioseph enim regnare super nos voluit, & meritò à fera comestus est. Tu autem rursùs frater eius in ignominia & probro nos esse fecisti. Nonne vos estis filij Rachel, quæ patris sui idola furata, se ea furatam esse negauit? Extollens autem vocem Beniamin cum gemitu & lachrymis, satisfacere singulis cœpit, ac dicere: Deus ipse patrum nostrorum scit, qui assumpsit Rachel, quemadmodùm ipse voluit, qui pulcherrimi Ioseph mortem minimè ignorat, ipsumque modò consolatur inuisibiliter, qui videt nostra omnia, qui scrutatur corda & renes: ipse, inquam, scit quia non hunc scyphum, vt dicitis, furatus sum, neque tale aliquid cogitaui: ità videam patris Iacob sanctam, venerandamque canitiem, vt cum gaudio sancta illius osculer genua, vt scyphum istum furatus non sum. Heu, heu, Rachel, quid contigit filijs tuis? Ioseph pulcher à fera, vt aiunt, occisus est. Eccè ego nunc, mater, fur repentè, dum nescio, factus sum, & ignoro, quo pacto in terra aliena seruus detineor. Ioseph in eremo cùm discerperetur à bestia, clamauit vt inueniret qui se liberaret, & non inuenit: En ego rursùs, ô dulcis mater, apud fratres meos me expurgo, nec est qui audiat me, credatque mihi filio tuo.

Simulat se diuinatiõe vti S. Ioseph vt fratres suos probet

Gen. 43.

Gen. 44.

Fratres criminantur Beniamin & Ioseph.

Gen. 31.

Ierem. 17.

Apoc. 2.

Cap. 16. Sumpto itaque Beniamin, regressi sunt in ciuitatem ad Ioseph, nihil habentes, quod respondere possent. Respondens autem Ioseph, irato similis, ait eis: Hæccine est beneficiorum meorum retributio? Idcircò honoraui vos, vt mihi scyphum meum, in quo vaticinor, auferretis? Non ne dixi vobis, quòd non estis pacifici, sed exploratores? Propter timorem Dei hoc agam vobiscum: eum solum, qui furatus est calicem meum, seruum meum esse iubeo. Accedens autem vnus ex eis, Iudas nomine, posito genu, orabat eum, dicens: Nè, quæso, irascaris, domine, si loquar. Interrogâsti nos seruos tuos, dicens: Habetis patrem, aut fratrem? Diximus domino nostro: Est nobis pater seruus tuus, qui duos filios habuit, quos super omnes nos diligit. Vnum ex his fera pessima discerpsit in montibus, lugetque illum horis singulis pater, & in dolore ac gemitu nuncupsque persistit, atque adeò, vt terra (fermè dixerim) ad voces eius lugere videatur. Alterum secum detinet domi in solatium prioris filij. Nunc autem, sicut iussisti, adduximus fratrem hunc nostrum, & inuenti sumus serui tui grauissimi sceleris rei. Oro autem, vt ipse seruus tuus sim pro puero isto, modò puer cum fratribus reuertatur ad patrem. Ipsum enim ego suscepi à patre meo, & sine ipso ad eum redire non possum, nè videam patris mei amarissimam mortem.

Iudas se loco Bẽiamin serui facit.

Cap. 17. Cùm audisset Ioseph verba Iudæ, videretque eos omnes vultibus in humũ demissis assistere,

assistere, adspiceret itèm Beniamin scissa tunica cum gemitu procidentem adstantium genibus, vt ipsi Ioseph exorarent, quô ad patrem cum fratribus eum redire permitteret, nimis omninò turbatus est, commotisque visceribus, adstantes omnes protinùs abire iussit. Quibus abeuntibus, leuauit vocem suam Ioseph cum fletu, dicens fratribus, quos retinuërat: Ego sum Ioseph frater vester: non sum comestus à fera, vt modò dixistis. Ego sum, qui à vobis in lacum proiectus sum nudus. Ego sum, quem Ismaëlitis vendidistis: qui cùm omnium vestrûm genibus vestigijsque prouolueret, nemo fuit ex vobis, qui tunc in illa pressura misereretur meî, sed vt feræ belluæ in me inuasistis. Veruntamen, fratres mei, nemo vestrûm timore turbetur: magis autem gaudete mecum, & exultate. Et quemadmodùm dixistis patri nostro priùs, quòd ego in montibus à fera interfectus essem, ità rursùs læti renũciate Iacob, dicentes: Ioseph filius tuus viuit, & eccè sedet in curru Regis, sceptrum regni Aegypti manu tenens. Cùm verò vocem Ioseph audissent fratres eius, præ pauore ac formidine facti sunt velut mortui. Accedens autem Ioseph, verus sanctæ propaginis palmes, osculabatur vnumquenque eorum magno affectu, nihil prioris iniuriæ memor, vt sibi congruum erat: eosque & donis, & honoribus lętiores fecit, magnoque cum gaudio remisit omnes ad patrem, dicens: Nolite in via contendere omninò: sed magis festinanter properate ad patrem nostrum, & dicite illi: Hęc dicit filius tuus Ioseph: Fecit me Deus Regem totius Aegypti: accede cum gaudio, pater, & adspice filium tuum. Veni, pater, in lætitia cordis, vt videam sanctæ senectutis tuæ Angelicam faciem.

Gen. 45. Gen. 37. Prodit se fratribus suis S. Ioseph.

Humanissimè consolatur fratres suos S. Ioseph.

Abeuntes verò cum festinatione, renunciauerunt Iacob verba Ioseph. Audito Ioseph nomine, suspirauit Iacob, lachrymasque profundens, ait eis: Quarè conturbatus spiritum meum, vt rursùs recolam effigiem Ioseph, pulcherrimi & optimi filij mei, dolorisque flammam, iam sensim extinctam, denuò vultis accendere? Accedens autem Beniamin, deosculatus est illius genua & mentum, dicens: Vera sunt, quæ audisti, pater optime & honestissime. Ostenderuntque illi omnia, quæ miserat Ioseph. Tunc autem credidit verbis Beniamin: surgensque cum omni domo festinus & gaudens, perrexit in Aegyptum ad Ioseph filium suum. Vt autem audiuit Ioseph aduenisse Iacob patrem suum, processit ex vrbe cum optimatibus Pharaonis, magnoque obsequentium stipatus cuneo, occurrit illi. Cùm vidisset autem Iacob filium suum, cecidit super collum eius, magno cum gemitu & affectu dicens: Iam nunc lætus moriar, ex quo vidi faciẽ tuam, dulcissime fili. adhuc enim tu veraciter viuis. Amboque fleuerunt pariter, & glorificauerunt Deum. Et nos igitur pro his omnibus referamus gloriam Patri & Filio & Spiritui sancto nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 18.

Gen. 46. Iacob cum omni domo sua venit in Aegyptum.

DE S. THARSONE martyre, cuius festum hîc occurrit, habetur in gestis Marcelli Papæ, quærat Lector in primo Tomo, 16. Ianuarij in initio historiæ.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI DANIELIS STYLITAE, VT HABETVR IN SIMEONE *Metaphraste, & in Tomis Aloysij. Nos numerum capitum margini apposuimus.*

QVEMADMODVM viris fortibus vsuenit, vt quandò quis de bellis & certaminibus differit & trophæis, eis statim excitetur animus, & quærat instructas acies, & manus conserere cupiant cum hostibus: & quo plura de his verba fieri audiuerint, eo magis eis crescit desiderium, & talia facinora statim aggredi cupiunt: ità etiam virtutis amatoribus, si quis eis narret vitas, quæ in monastica versantur exercitatione, & per omnem peruadunt virtutem, quæ Deo conciliat, simul inflãmantur, & ea cupiunt, quæ sunt sibi conuenientia, & ad summam, ijs quæ dicuntur, vt quæ sint sibi propria, afficiuntur, & se parant ad imitationem. Admirabilis itaque vita huius Danielis, quemadmodùm vel non sola maximè sufficit ad animum, qui captus est amore virtutis, maiore zelo accendẽdum, & ipsum omnino mouendum & demulcendum, & suauissimorum laborum exercitationis afferen-

Decemb. 11. Cap. 1.

Vita sanctorum studiosè imitãda.

dam voluptatem, quę non habet satietatem? Quo est enim admirabilior, eo est etiam vtilior: & si quis eum voluerit æmulari, in modico multam, & quæ cum paucis conferri potest, inueniet virtutem.

Cap. 2. S. Danielis patria. Parentes.

Huic ergò beato patria quidem erat, quæ inter Euphratem & Tigrim sita, & est, & nominatur Mesopotamia. Natus est autē in quodam vico, vicino vrbi Samosatorum: eorum, qui illic habitant, lingua eum vocat Maratha. Ei pater quidem erat Eliu: mater verò Martha: fuit autem hic modus conceptionis. Matris eius vterus erat admodùm mancus ac mutilus. erat enim sterilis ad liberorū procreationem. Cùm itaque mille probris eam in dies insectarentur maritus, noti, cognati, & omnes alij, & liberorum egestatem ei acerbè objicerent, illa ab eis malè affecta & corde cruciata, quid facit? Confugit ad eum, qui hæc potest curare: & clàm domo media nocte egressa, manus in cælum tollens, & terram lachrymis irrigans, Domine Rex, inquit, qui ab initio masculum & fœminam fecisti, qui dixisti, Crescite & multiplicamini: qui dedisti in sterilitate Saræ quidem Isaac, Annæ autem Samuelem, Elisabethæ verò Ioannem: tu quoquè meæ similis miserere calamitatis, & me misericorditer intuere, & solue sterilitatem, & aufer opprobriū, & sterilis vteri da mihi fructum: vt eum quoquè tibi offeram, qui dederis, quomodò prisca anna Samuelem. Cùm tam acerbè fleuisset in contritione spiritûs, domum rursùs ingreditur: & cùm parùm dormitâsset, videt in somnis duo luminaria, præclara pulchritud ine, ingentia magnitudine: figura autem disco similia. Ea videbatur videre cælo relicto sensim descendentia, desuper eius imminere capiti. Cùm manè autem surrexisset, & marito visionem & suis cognatis communicâsset, alius quidem aliquid aliud dicebat euenturum: illud verò erat præsignificatio eius, quod ex ea erat processurum vel ipsis stellis lucidius.

Gen. 1. Gen. 21. 1. Reg. 1. Luc. 1.

1. Reg. 1. Visio matris eius.

Cap. 3. S. Daniel nascitur.

Non multum temporis intercessit, & cùm concepisset, peperit beatū Danielem, & partu, vtrisque mox liberatur, nempe & sterilitate, & animi ægritudine. Hæc beato Danieli vitę fuêre proœmia: sic prodijt in lucem is, qui erat reuerà fœtus luminis. Atque puer quidem quintum annum iam attigerat: nondùm autem ei vllum nomen fuerat impositum à parentibus, vt qui hoc quoquè ei vellent dari à Deo, quomodò eius quoquè in vitam productio ab eo processerat. Duxerunt ergò parentes puerum in quoddam monasterium. Simul autem tulerunt quoquè, quæcunque piæ manus Deo solēt offerre, vt hic verè sacer etiā in sacro loco susciperet appellationem. Cùm verò accessissent, & dicerent Præfecto mandræ spiritalis: Quodnam nomen est imponendum puero? Ille vir diuinus, diuino velut instinctu afflatus, dicit id esse imponendum, quod Dominus omninò reuelauerit. & simul ad puerum intuens, ad hunc, inquam, ipsum intuens, iussit afferre vnum ex ijs libris, qui erant supra mensam. (mos enim erat eis ponere libros super aram sacram, propter communem monachorum vtilitatem.) Protinùs ergò facit puer id, quod ei fuerat imperatum: & affert librum, non fortè fortuna, sed diuina voluntate & ductu Dei, librum illum, qui prophetę Danielis habebat eloquia. Cùm ille ergò vir iudicâsset è cælo datum esse hoc signum, eodem statim nomine, quo prophetam, vocat eum, qui erat ei moribus similis: & vt Deo placuit, puerum vocat Danielem.

Danielis nomen ei imponitur.

Cap. 4.

Atque si parētum quidem verbis acquieuisset hic vir diuinus, tunc fuisset Deo Daniel continuò dedicatus, & ab infantia fuisset cooptatus in numerum monachorum. Cùm is autem non posset persuaderi: sed teneram causaretur ætatem & nimiam infantiam, tunc quidem reuersi sunt domum cum Daniele, cùm ità visum esset ei, qui est superior: vt non aliorum, sed sua, sententia puer bonū eligeret. Atque protinùs quidem primum germen significabat, qualis futura esset arbor: & virtutum vmbræ iam sequebantur eum, qui per lucem ambulabat. Paulatim autem ei procedente ætate, apertè ostendit, quantum incrementum spiritûs accepisset præter ætatem. Nam iam quidem attigerat Daniel annum duodecimum, & cùm nemini quicquam dixisset, neque voluntatē animi protulisset, despicit quidem parentes propter Christum, despicit & cognatos, mundumque & quæ sunt in mundo: omnibusque relictis, amicis, æqualibus, vico illo, qui eum tulit, cùm procùl ab eo abfuisset circiter duodecim stadia, venit quidem in quoddam cœnobium monachorum. Procidens autem ad pedes Præfecti sacri gregis, rogabat vt ipse quoquè cooptaretur in numerum illorum, & eum monastico amictu indueret. Cùm autem ille & corporis imbecillitatem, & teneram ætatem objiciens, dixisset non posse eum ea subire, quæ subeunt monachi: fore enim, vt breuì defatigetur laboribus, qui sunt multi & vel ipsis viris difficiles: vigiliæ, humi-

Duodennis petit monasterium.

Labores & exercitia monastica.

cuba-

cubationes, ieiunia, corporis & eius voluntatũ perfecta mortificatio: & ideò suaderet, vt aliquantum temporis maneret apud parẽtes, & non tantos susciperet labores in ætate tam immatura, & corpore non satis robusto & adulto: Ego quidem, inquit Daniel, ideò accessi, vt sic quidem Christo viuam, moriar autem carni. Quòd si dum hos pulchros suscipiam labores, mors sequetur, melius erit mihi mori, quàm abire vacuum, & mittentẽ manum ad aratrum, vt cum Euangelio dicam, retrò conuerti. Luc. 9.

Cùm ergò multa quidem dixisset, multa autem etiam audiuisset Præfectus sacræ mandræ, nec potuisset eius vehementẽ retardare impetum, & acrem hunc amorem, fratres adhibet in consilium, an oporteat eum in ipsorum admitti monasterium. Illis verò pueri magnam mirantibus constantiam, alacreque & intensum eius animi studium, & existimantibus esse Deum, qui eum moueret, & vt admitteretur, lubenter assentientibus, decæterò est cum eis quoquè Daniel, immò verò supra ipsos, quòd ad vitam ex Deo agẽdam attinet, & ardorem ad virtutem. Intercessit parùm temporis, & cùm cognouissent parentes, vbinàm sit, & apud quos, illi quidem ad eum accedũt cum admiratione. Cùm vidissent autẽ puerum seipsum dedicâsse, & Deo consecrâsse, nequaquàm eis accidit, quod solet hominibus & parentibus: neque petiêrunt charissimum filium, vt eum acciperent, & domũ reducerent: idque cùm nondùm esset valdè lætati sunt de eo quod factum fuerat, & multis precibus à monasterij Præfecto contenderunt, vt ante suos oculos monastico eum amictu induerent. Ille verò hanc rem rursùs communicat monachis: & postquàm illos quoquè vidit assentiri, cùm iussisset omnes congregari in Dominico, & Danieli sacram recitâsset regulam, & tonderet capillos, & monastico eum induit habitu, qui iam sicut monachi viuebat, & vestiuerat. Cùm eius autem præcepissent parentibus, nè ad filium frequenter accederent, lætos emittit, quod quidem est valdè nouum, parentes priuatos filio.

Duodennis fit monachꝰ egregius.

Tondetur, & accipit habitũ monasticum.

Erat ergò illic beatus Daniel proficiens, & inualescens spiritu: & ei crescenti simul quoquè crescebant omnia semina virtutis, & alia quoquè haud ità multò pòst accessurum. Quod autem excellentioris ei fuit vitę principium, & radix fructuũ, qui posteà prouenerunt, hoc iam sum dicturus. Cor eius accendit amor diuinus, & in eo vehemens excitat desiderium videndi loca illa, in quibus Christus pro nobis est passus, & vbi est sepultus, & vndè, cùm surrexisset, ascendit in cælos. Simul autem diuina quoquè quædam cupiditas eius inflammabat animum, videndi virum illum magnum in exercitatione, Simeonem, inquam, qui erat in columna: & accedens ad Præfectum monasterij, id quod volebat, ei cõmunicauit; & rogauit, nè, quod petebat, sibi denegaretur. Ille verò tunc quidem sua sponte non concessit: paulopòst autẽ vel inuitus dimisit. Nam cùm ei necessè esset venire Antiochiam, propter curas ecclesiasticas, tunc cùm secum assumpsisset Danielem, & quosdam alios fratres, incipit iter ingredi. Et postquàm fuissent in illo vico, qui nominatur Telada, vbi magnus ille in sanctitate Simeon, magnos illos peragebat labores exercitationis, cùm ad ipsam iam venissent columnam, contemplabantur & columnæ altitudinẽ, & loci asperitatem, & quemadmodùm vir ille generosus & hyemis ferebat algorem, & æstatis calorem, & minas imbrium, & vim ventorum, & omnem aliam corporis tolerantiam. Cùm hæc viderent, alij quidem insipientiores, existimabant sanctum vana gloria adductum, tanta sustinere certamina: Beatus autem Daniel non solùm ea stupebat & mirabatur, sed etiam incitabatur ad imitationem, & boni zeli stimulum accepit animo. Cùm verò, vbi infernè clamâssent, magnus ille desupèr prospiciens, dixisset oportere admouere gradus, & ad ipsum ascendere: tunc pulchrè licuit videre animorum probationem: alius quidem causatus pedum imbecillitatem, alius renum, alius senectutem, alius aliquid aliud, recusabat ascendere: Daniel verò cùm cucurrisset, & magistrum rogasset, & ab eo iussus esset, ascendit prompto & alacri animo, & magnum salutat Simeonem cum gaudio & admiratione.

Simeõ Stylites, cuius Vita est 1. Tomo, 5. Januarij.

Ei loquitur S. Daniel.

Neque verò fuit hic labor Danieli inutilis, & ad eum ascẽsio: sed primùm quidem ad virtutem excitatur & instruitur, & redditur vehementius eius desiderium. Deindè autem ab eo quoquè, vt oportebat, consequitur benedictionem manûs impositione, & summi suscipit prædictionem. eum enim audiuit dicentem vel maximè propheticè: Esto fortis, fili, & confirmetur cor tuum. Multos enim & difficiles labores propter Christum es susceptурus, qui & sufficiens erit tibi consolatio, & ad eos fortiter ferendos eum roborabit animum. Descẽdit ergò Daniel post hanc suauem cum eo con-

Prophetia illius de Daniele.

greſſionem, & rursùs ad ſacrum redit monaſterium. Poſtquàm autem monaſterij Præfectum ad ſe vocauit Deus: egregius verò hic Daniel, qui paſci pulchrè didicerat, modò rectè poſſe paſcere putabatur, & vi ad hoc trahebatur à ſuis condiſcipulis: ipſe qui gratam conſectabatur quietem & ſilentium, & hoc ambibat, vt eſſet remotus ab omnibus negocijs: & ſciens, quantùm ea poſſit conferre ad virtutem, minimè ſtatuit cedere: ſed alium adduxit, qui eſſet eis vtiliter præfuturus: ſibi autem optimè conſuluit: Eccè, dicens, liber factus eſt Daniel, nemini obnoxius. Eccè tempus, quod antè deſiderâſti. Tuum ergò perſequere ſcopum, & viæ inſtitutum: & quod propoſuiſti, perge exequi. Cùm ſic ergò omnia reliquiſſet, & nulli animi ſui arcanum aperuiſſet, egreditur clàm è monaſterio, & venit ad mandram illam, in qua erat ſita columna beati Simeonis. Infrà enim circa eam erat quoddà monaſterium: in quo cùm totos quatuordecim dies tranſegiſſet, volebat Simeon Danielem adhuc apud ſe manere: (Simile enim ſimili delectatur) ille autē non ſuſtinuit, cùm alio teneretur deſiderio. Deſiderabat enim videre ſacra loca, & interiorem quærebat ſolitudinem: ſed viam, quæ vergit ad Palæſtinam, audiens eſſe difficilem, & propè inuiam, vtpotè quòd Samaritani bello inuaderent Chriſtianos, ipſe non ferens de hoc ſuo prompto & alacri animi ſtudio aliquid remittere, cùm ſe confirmâſſet, & ſibi mortem cōtemnere perſuaſiſſet, paratus erat exequi id, cuius ſtudio tenebatur.

Eligitur præfectus monaſterij S. Daniel, ſed reſpuit præfecturam.

Proficiſcitur in terrā ſanctam.

Cùm verò iter eſſet ingreſſus, ei in via occurrit vir quidam, cui erat ætas ſenis, monachi veſtitus: cana autem coma, & qui erat in omnibus ſimilis Simeoni, qui erat in columna. Syra verò lingua allocutus Danielem, & eum complexus, rogauit, quonàm iter ſuum dirigeret. Ille autem, Si Deo, inquit, videtur, vado ad loca ſancta. Is verò excipiens: Rectè dixiſti, inquit, ſi Deo videtur. Nunc autem certò ſcias, id quod eſt tibi propoſitum, non eſſe ex Dei ſententia. Non enim audiuiſti ſeditionem & tumultum, qui eſt in Palæſtina? Ille verò, Audiui, inquit, ſed in Deo confido eum mihi futurum adiutorem: & maximè quidem ſpero omninò fore, vt nec mali aliquid nobis omninò accidat. Sin autem aliquid tale acciderit, ſeu viuamus, ſeu moriamur, ſumus Domini. Illo autem hoc propheticum proferente reſponſum, Nè dederis in cōmotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui te cuſtodit, angelus: cùm ad hoc prompto & alacri animo reſpōdiſſet Daniel, dicens, omninò bonū eſſe mori propter Chriſtum, id ægrè ferens canus, auertit faciem, &, Non fero, dixit. Non enim permiſit Deus, vt nos intempeſtiuè in mortem conijciamus, & vt per vim interficiamur, procuremus. Ille eſt enim, qui dixit: Si perſequantur vos ex hac ciuitate, fugite in aliam. Cùm autem conceſſiſſet ſanctus obiectioni, & dixiſſet, Si tibi ità videtur, nihil moror reditū: Non conſulo, inquit ille, tibi, vt ab hoc cœpto omninò deſiſtas: ſtultus enim eſſem. ſed ſi mihi credas, iubens multùm valere regiones Orientales, conuerſus, vade Byzantium, quæ, quòd attinet ad ſanctificationem, eſt ſecunda Hieruſalem: immò verò eſt prima. Illius enim priuilegia ei nunc à Deo data ſunt. in qua multis quidem tibi licebit frui templis: multis verò ſacris ſpectaculis: & ſi tibi cordi fuerit viuere in quiete & ſilentio, aut in ſuperiore Thracia, aut in ipſo ore Ponti, eius rei tibi erit magna facultas: & Deus hac in re tuum implebit deſiderium. Prætereà non oportet eſtimare te Deum quidem eſſe conuenturum Hieroſolymis, Byzantij autem minimè. Deus enim nequaquàm loco circunſcribitur, ô dilecte.

Cap. 8.

Reuocatur à cœpto itinere.

Rom. 14. Pſal. 120.

Matt. 10.

Stulti ſunt, q dehortantur à peregrinatione ad loca ſacra.

Hos ſermones cano illo conferente cum Daniele, Sol erat in occaſu: & accidit, vt diuerterēt ad quoddam monaſterium. Cùm audiuiſſet autem Daniel hîc eſſe diuerſandum, Tu quidem, inquit ſenex, prior ingredere: ego autem te ſequar cuēſtigiò. Exiſtimans itaque ſanctus eum vrgere aliquam corporis neceſſitatem, portam ingreſſus, expectabat. Poſtquàm verò ille non ampliùs aderat, ratus Daniel eum in aliquo alio loco diuerſari, ſolus accedens ad Præfectum monaſterij, & ad eos qui erant ſub ipſo fratres, honeſtū dedit oſculum, ſignum dilectionis. Deindè etiam ſumpſit cibum ſibi appoſitum. Poſtquàm autē ſomni tempus eſſe cognouit, ei rursùs aſſiſtens ſenex, ſuadebat illa facere, quæ priùs dicebat, & quamprimùm proficiſci Byzantium. Atque ille quidem excitatus, cogitabat quiſnam is eſſet, & an eſſet homo aliquis, an vnus Angelus. Is verò erat magnus ille Simeon, qui iubebat eum frequentiſſimam & ciuitatum reginam adire ciuitatem, vt hæc eſſet multis via ad ſalutem. Cùm ergò ſic ei viſum eſſet facere, neque vlli quicquam dixiſſet, poſtquàm nocturna cecinit cantica, omnibus valere iuſſis egreſſus, properè contendebat Conſtantinopolim: & cùm in oſtium Ponti eſſet ingreſſus, eum excipit templum Michaëlis militiæ principis, quod illic

Cap. 9.

Simeō Stylites apparet Danieli.

Templū S. Michaelis.

illic pulchrè est positum: & septem illic dies est versatus. Cùm autem audiuisset aliquos dicentes de alio templo, quod situm quidē erat supra id, quod dicitur Hieron: locus verò ab ijs, qui incolebant, nominabatur Philemporus: & cùm accepisset in eo malos habitare spiritus, & nonnunquàm submergere nauigantes, & inuadere eos qui transeunt, & malos esse vicinos accolis, & non posse aliquem eum transmittere illesum, non manè, non meridie, non vesperè, reuocans in memoriam magnum Antonij & res illius, & quàm multas ille quoquè à dęmonibus sustinuerit tentationes, & quòd eos tandèm virtute Domini omninò superauerit, & quàm multos illis superatis honores sit assecutus: ipse quoquè se ad aggredienda exuit certamina: & cùm iussisset eos, qui aderant ei, templum ostendere, & venisset in atrium, medium templum ingreditur, Christi Crucem tanquàm arma inferens inexpugnabilia, & simul psallens: Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo? Quamobrèm vel ante conflictum perterrita ipsa phalange dæmonum, obibat omnes angulos, quæ rens fugientes dæmones, & in vnoquoque eorum flectens genua. Crux Christi arma inexpugnabilia. Psal. 26.

Atque iam quidem erat vespera, & aderat princeps tenebrarum, & iaciebantur lapides in Danielem, & sonus audiebatur, & confusa vociferatio & strepitus excitabatur. Ille autem rursùs perseuérans in oratione, stàbat quietus. Deindè ad eos, Si adhuc nocem, & secundam, quæ posteà est consecuta, sic transmisit. Tertia autem vidit homines magnitudine maximos, forma alienos, crudelitate, quantùm licebat conijcere, tamnuoros, horribiliter stridentes, & minantes Danieli, & metui admiscentes suæ causæ defensionē, & dicentes: Quis tibi, ó infelix, vt huc venires, persuasit, quando ei nihil aliud, tempus quidem certè, quo hìc fuimus, nos loci dominos, vtiquè efficit? Et rex ijs alij quidē minabantur se eum in mare esse iacturos: alij autem rursùs maximos lapides immittebant. Nemo verò audebat ad eum accedere propiùs. Quid ergò facit? Credit Domino, qui dixit hoc genus expelli solo ieiunio & precatione. Cap. 10. Psal. 26. Dæmones terrére nituntur S. Danielem. Mar. 9.

Hæc quidem facit, & eos minantes, atque etiam iacientes parùm aut nihil curans, paulùm quidē ipse quoquè contrà minabatur: tantùm enim in Christi virtute confidebat. Deindè cùm eos adhuc videret se magìs impudenter gerere & tumultuari, ipsis omninò despectis, obstruit omnē templi aditum, ostendens se solum velle cum eis luctari, & nec fuga quidem egére, si ipsi irruperint: solam autem aperit fenestram, vt videret accedentes, & vt corpore exiguum acciperet nutrimentum. Non multum intercessit temporis, & Christi quidem virtute deleta est omnis illa mala dæmonum operatio: redditus est autem vniuersus locus líber ab illorum insultibus: & deincèps liberè & sine vllis insidijs ambulabant, & mare nauigabant. Illè verò contemnit ineptos. Profligat eos penitùs

Huius verò rei fama manauit in omnes partes: & licebat videre viros simul & mulieres, iuuenes & senes, pauperes & diuites, & qui habitabant circuncircà in locis finitimis, tanquàm fluentum aliquod, continuo tractu ad eum ferri, & admirari, quonam modo, vbi nupèr quidē erat exitium, illic sit salus: vbi autem dæmonum vociferationes, illic noctù & diù canantur ad Deum cantica. Inuidus verò satan, & hominum inimicus, neque de se partā victoriam, neque sancti patientiam, neque * priorem vidére sustinens vtilitatem, ad secundum aggreditur callidū commentum: & quibusdam ex ijs, qui in templo cooptati erant in clerum, tales immittit cogitationes, quasi olim Iudæis aduersùs Christum, non bonum esse permittere homini hìc habitare, quem ignoretis, vndè sit. Ille autem & fama omnes ad se attrahit, & illius honor est omninò diminutio vestrorum vectigalium. Sed significate, dicebat, hæc Episcopo, & eum citò * expellit. Et sator quidem hic est: tale est autem semen. Qui verò acceperunt, non ex alio noti, quàm quòd hæc continuò produxerint. Cùm primùm semen acceperunt, fructum produxerunt: & accedunt ad Episcopum, & de sancto renuntiant. Episcopus autem Constantinopolitanus: (is erat Anatolius) Et quomodò, inquit, de homine malè dicitis, & expellere aggredimini, quem, vndè sit, nescitis, neque quænam sit eius vitæ ratio: cùm contrà oporteat quidem eum illic sinere, vt, si sit quidem bonus, nos quoquè faciat participes vtilitatis: sin autem contrà, ipse quidem iniuste expelletur, vos verò & ego hac in re vacabimus reprehensione. Sic illi à semetipsis capti, (Res enim est eiusmodi vitium: ipsum quidem in seipsum cadit, & à rebus foris capitur) præ pudore vultus tegentes, cessârunt ab improbitate. Cap. 11. Clerici S. Danielem accusant apud Episcopū Constantinop. for. * priorē

Postquàm autem eorū insidias sic vidit malignus esse irritas, longum esset dicere, quàm multas quidē rursùs visiones prioribus grauiores beato intulerit: quàm mul- Cap. 12.

Multis eum modis infestat satan.

tas autem molestias & vexationes, nunc quidem minans se eum interempturum: nunc verò in mari submersurum: nunc autem aliquid aliud facturum eorum, quæ nollet, etiamsi maximè & ipse & malus eius exercitus ab ipso hæc erant passuri. Nam postquàm ille surgens orauit, & audacter est locutus, dicēs: Dominus Iesus Christus, in quem * credidistis & credo, ipse vos in vltimum abyssum demerserit: illi tunc acerbè vlulantes, & flebiliter clamantes, & suas facies, vt videbantur, pulsantes, assimilati vespertilionibus, illoipso hæc adspiciente sancto, egressi sunt & abiērunt. Ille autem nunquàm cessans iniuriam facere, existimans quòd si eum sæpè tanquàm in vrbis obsidione inuaderet, tandèm poterit beati spiritus & generosum animum deprimere ac frangere: accedit ad maleficij tertiam probationem, & aduersùs eum rursùs commouet priores calumniatores. Qui cùm accessissent ad Episcopum, perindè ac iam maximis affecti iniurijs, sanctum vocabant maleficum, simulatoremque & deceptorem: dicebantque eius consuetudinem esse eis intolerabilem, vt qui vel solo adspectu sit molestus & importunus. Ille verò iam victus à tot vexationibus, ad se accersit Danielem: & rogat quisnam sit, & vndè, & quibusnam rebus opùs habens: & postremò, quamnam in Deum tenens opinionem, in has partes venerit. Ille autē cùm eius, quod est maximum & primum, nempe orthodoxæ in Christum fidei, primùm meminisset, alia deindè contexuit, patriam, & genus, & finem: nempe quòd eum diuina mouerit reuelatio, vt videret Byzantium, & in hæc loca veniret. Hæc cùm audiuisset Episcopus, assurrexit, & eum est amplexus: & eum tanquàm virum reuerà diuinum honorauit. Atque hæc quidem sic rectè gesta fuerant à magno Daniele. Fieri autem omninò non poterat, vt qui Christi vitæ institutum susceperat, non etiam eius vitæ agendæ ordinem pro viribus videretur imitari. Quomodò ergò eius Dominus cum tentationibus signa videtur inchoâsse, ità hic quoquè, nisi quatenùs ille hunc mouebat, & hic illius virtute faciebat miracula.

* credidi, legendum videtur: aut intelligendum, vt Iacobus ait, dæmones credunt, & contremiscunt.

Episcopus Byzantinus S. Danielem magno affici honore.

Cap. 13.

Non multi dies præterierunt, & vehemens morbus inuadit Patriarcham: qui etiam efficit, vt is fieret sancto supplex, & eum continuò accerseret, vt pro ipso Christum rogaret, vt laboranti opem ferret. Cùm is autem solùm genua flexisset ad orationem, adfuit Christus exaudiens, propemodùm anteuertens petitionem: conualuitque & sanus euasit Patriarcha. Et sic quidem miraculum: non magis autem est admirandus propter curationem, quàm propter benignitatem in curatione. Nam postquàm eum sanauit, petijt mercedem sanationis: ea verò erat, vt ijs, qui calumniati fuerant, remitteretur debitum. Pontifex autem ei lubenter concessit petitionem: &, Quomodò enim, inquit, non remittam, quibus parùm abest, quinetiam agam gratias, quòd effecerint, vt te viderem, qui mihi dedisti salutem, & fuerunt causa, vt tu ad nos venires? Cùm autem apud eum & monasterij, & donorum, & vt cum eo perpetuò esset, meminisset: Si vis me, inquit ille magnus, magno studio prosequi, sine me ea facere, quæ Deo & mihi videntur. Et sic ad templum missus cum magno & præclaro comitatu, cùm eadem fecisset quæ priùs, & aditum obstruxisset, per paruum quoddam foramen colloquebatur cum ijs, qui accedebant. Nouem interìm anni præterierant, & eum ad vitā perfectiorem vocans prouidentia, apertè ostendit futura. Cùm enim fuisset in ecstasi, videt columnam nubis, & ea admodùm sublimè erat sublata, & ex aduerso eius pendebat in aëre: & admirabilis Simeon stabat super caput columnæ. Simul autem cum eo duo adstabant adolescentes: eratque eis vestis clara & refulgens. Desupèr verò ex capite columnæ audit vocem dicentem: Huc ad me ascende Daniel. Cùm is autem respondisset, Et quomodò potero ego, Domine, in tantam extolli altitudinem? iussit Simeon ijs, qui cum ipso erant, adolescentibus, vt descenderent, & assumptum ad se deducerent. Qui cùm imperata fecissent, eum tollunt, & prope ipsum statuunt. Ille autem eum statìm amplexus, simul in cælum eum tollebat, & magna voce clamabat: Esto fortis, Daniel: te strenuum ac robustum præbe, & sta pulchrè ac generosè. Postquàm verò vox admodùm clara eum circunsonabat, (visa est enim terribilis, & tonitrui similis) Daniel, cui percussæ & conturbatæ erant aures, ex somnio quodammodò ad se redijt.

S. Daniel celerrimè sanat Episcopū Constantinop.

Reddit bonum pro malo.

Visio eius.

Cap. 14.

Hoc futurum eius vitæ institutum, Simeonis institutio conueniens, priùs significauit, & quòd oportebat eum & columnam ascendere, & transire ad locum, columna longè excelsiorē. Sic sententia & voluntate omnipotentis, ab eo effecta sunt omnia, & ad eum paulopòst missa est pellis ouilla ab Elia, ad eum, inquam, qui moribus erat Eliseo similis. Sic autē missa est. A Simeone ad Imperatorem missus quidem erat Ser-

gius,

gius, eius discipulus, ad eum deferēs donum, omnia mala depellens, nempe tegmen quod habebat in capite. solent autē id vocare cucullam. Cùm autem Imperator haberet animum alijs intentum, & esset in curis publicis occupatus, Deo hæc omnia prouidente & dispensante, hic, quem diximus, Sergius statuit nauigare & redire: & contendebat peruenire ad monasterium, quod nominant Acœmetorū, id est, non dormientium. Cùm ergò ipse reuertens cum quibusdā alijs accessisset prope locum Danielis, statim tanquàm signo dato, beatus erat in ore omnium: Et alij quidem meminerāt eius tolerantiæ, alij autem precum, alij verò curationū: alij verò, quòd manifecit locum, qui possidebatur à dæmonibus: & nunc quidem qui sunt in mari, sine periculo nauigant: illæsi autē iter obeunt ij, qui sunt in via pedites. Hæc intelligit Sergius, cui commissum fuerat donum precio sissimum: & cùm eius desiderio motus fuisset animus, rogat quisnam hic sit, & vbi, & an liceat eum conuenire. Illi verò & lorum alacriter ostenderunt, & cùm in terram appulisset, ipsi accedunt ad sanctum, & una cum eis Sergius. Qui cùm benignè admodùm beatum salutâsset, alia quidē ipse exponit, Simeonis, inquam, hinc decessum, & quod ab ipso donum ferret ad Imperatorem, dicens Danieli, id ad eum potiùs esse missum, quàm ad illum, ad quem ipse id mitti opinaretur. Alia autem rursùs audit à Daniele, quæ ei Deus significauit de Simeone, & de vita, eius vitæ instituto congruenter agenda. Quæ quidem cùm audijsset Sergius, sacrum statim donum eijciens, id donat Danieli, à patre Simeone dicens migrare ad patrem Danielem. Et hæc quidem sic fiebant.

Monasterij non dormientium.

Deus autem rursùs consueta faciens, incitabat Danielem visione quadam diuinitus, ut aggrederetur viuendi rationem maiorem & sublimiorem, vas eum electionis, quomodò Paulum, præsciens futurum. Apparuit verò visio non Danieli, sed potiùs Sergio. Videbantur enim tres ad eum venisse adolescentes, & dixisse: Surge Sergi, die Abbati Danieli: Expletum est tempus tuæ in templo habitationis. Adesto deinceps, & ad maiora parare certamina. Cùm ergò ei Sergius diuinam aperuisset visionem, quoniam is statuerat non repugnare omnibus nutibus omnipotentis, & alioqui priori quoquè visioni secunda consentiebat: & præterea à Simeonis etiam inducentum erat arrha talis vitæ degendæ, mittitur Sergius, vt disceret loca magis solitaria, quæ illic sunt, vbi oporteat ponere columnam, & aptum ad agendam vitam inquiete & silentio. Qui cùm partes quasdam fastigij montis pulchrè esset perscrutatus, postquàm venisset in illum locum, in quo oportebat stare columnam, tu Deus omnium hoc quoquè ostendis. Videt ergò protinùs dictus Sergius albam columbam: quæ alas frequenter expandens, & parùm rursùs subuolans, iterùm decidebat. Arbitratus ergò eam esse captam & vinctam laqueis, ad eam festinat, & contendit eam capere manibus. Illa verò cùm statim euolâsset, ne oculis quidem poterat apprehendi. Cùm tam euidens accepisset signū statuendæ columnæ, & ipse quoq; satis bellexisset, quàm esset aptus locus, descendit ad sanctum, & omnia sigillatim renunciat cum ea, quam viderat, visione. Ille autē & lætatus est, cùm audiuisset, & ad locum venire cupiebat. Dat verò Marcus quidē ei amicus & alioquì familiaris columnam. Cùm autē factus esset is quoquè, qui solet vocari modius, & capiti colūnæ fuisset adaptatus, iubet circa mediam noctem perforari sibi templi parietem: & ità, omnes latuit, assendit. Deindè etiam cum gaudio concipit preces, quæ ità habebant: Gloria tibi, Christe Deus, quòd me talibus bonis & tali vitæ instituto es dignatus. Sed tu scis, o Domine, quòd te solo fretus hanc assendo columnam, & hoc certamen subeo. Suscipe meū propositum: confirma me ad cursum: cœptum meū absolue. Sic beatus ille non spiritu solùm esse cælestis, sed etiam, quoàd eius fieri poterat, corpore esse contendebat: & decæterò solus erat in columna, seipsum collocans in cæli & terræ confinio: ab hac quidem recedens carne & spiritu, ad illud autem contendens.

Cap. 15. Alia eius visio. S. Daniel assendit in columnam.

Hæc autē non poterat inuidus ferre oculus: neq; patri inuidiæ erant illa tolerabilia. Sed cùm loci dominus ad horum venisset cognitionem, (erat autē illi nomen Gennadius) inconsideratè ira animo perturbatus, aut potiùs dæmonis importunitate commotus, & aduersùs sanctum virum furore percitus, (causa autem prætexebatur, quòd non eam posuisset voluntate illius) Imperatori quidem renunciat id, quod factum fuerat. Renunciat autē etiam Gennadio. (is enim constitutus fuerat Episcopus Constantinopolitanus post decessum Anatolij.) Atque ab Imperatore quidem dicens nonnihil exauditus: Episcopus verò inuidia motus, seu ei qui rogârat concedens, non solùm censebat sanctum è columna deijciendum, sed etiam pœnæ subijciendum.

Cap. 16. Gennadius Episcopus Constantinop. malè statuit de illo.

Redit

Redit ergò Gelasius totus irâ pércitus, alios quoquè **multos secum assumens, & è**
Psal.67. Deus eum mirè tuetur. columna sanctũ volens detrahere. Sed qui semper in sanctis suis est admirabilis Dominus, qualia nunc quoquè fecit, illum audacter insultantem reprimens, & eius seruum, qui erat occultus, glorioſum efficiens. Nam cùm esset maxima serenitas, essetque aër purus & limpidus, nubes repentè concurrerunt, & orta est caligo, & vehemens pluuia & grando deorsùm ferebatur. Tantusque erat eius impetus, & tam ingentes minæ iræ supernæ, vt etiam vitium caderent folia & pampini, non solùm fructus. erat enim tunc tempus vindemiæ. Sed nec hæc quidem reprimebant amentis stultitiam. Sed cùm non multùm abfuisset, quin ille periret, ne sic quidem discebat sapere, & se moderatè gerere: neque volebat scire, quanta superna gratia locupletatus esset Daniel. Sed anhelans, & madefactus, cum ijs qui circa eum erant, aggressus, indignabatur, minabatur, clamabat, & deijcere sanctum aggrediebatur.

Cap.17. Sed postquàm qui cum eo erant, ei quæ erant optima, suggesserunt, dicentes nec esse columnam agro propinquam, & hinc ei nullam futuram molestiam: immò verò eum percepturum fructum multarum orationum, & ei futurum valdè vtilem, cùm sit bonus vicinus: Postquàm hæc dixerunt, persuaserunt. & tunc quidem iussit descendere, pudore, vt arbitror, motus propter eos, qui aderant, nè videretur frustrà venisse: posteà autem ei rursùs pollicebatur ascensum: & cùm rursùs ascendisset, quantùm voluisset, mansurum. Cùm autem, columnæ admotis scalis, sanctus descenderet, & iam in sexto gradu pedem figeret, eum qui erat inflexibilis, cepit misericordia, dum illos videret pedes tanquàm alias columnas: quos per totas noctes & dies
En voluntarium sancti viri martyrium in columnæ statione. stationes reddiderant tumidos & vlceratos, & vulneribus plenos. Quæ ille cum stupore contemplatus, & sanctum adiurauit, vt rursùs rediret, & audacis sui cœpti petijt veniam. Posteà verò ei quoquè columnam posuit excelsiorem, & crassitudine validiorem, basique & cæteris magnificentiorem, & de illius patientia & tolerantia Imperatorem reddidit certiorem. Atque hæc quidem sufficerent, quæ sunt plurima & maxima, ad sancti vitam ostendendam, & gratiam, quam ipse à Deo erat assecutus. Oratio autem hæc parua esse considerans, & tanquàm elementa ac principia, quæ sunt his longè maiora, properat declarare.

Cap.18. Venit paulopòst quidam ad sanctum, Thrax quidem genere, ætate autem senex, qui ex scribendis contractibus sibi victum parabat: νομικὸν, id est legis peritum, vocant Græci. Is filium ferens vnigenam, qui à maligno detinebatur spiritu, cùm eum posuisset ad columnam, & ei lachrymæ fluebant ex oculis, & adiunxit verba, lachrymis magis miserabilia. Vide enim, quàm multas fletûs habebat occasiones: naturam, canitiem, filij adolescentiam, quod propter eum solum laboraret, quòd longè esset profectus, & magni itineris labores esset perpessus, idque cùm esset puer dæmoniacus, & tanta esset eius vexatio & immoderatio. Et cùm postremò addidisset, esse iam tricesimum diem, ex quo nomen illius malignus clamaret spiritus: eius animus, qui facilè mouebatur misericordia, ipsius statim est misertus. Quidnì enim misericordia mouendus erat Christi discipulus? Si tu ergò, inquit, credis fore, vt per me sanetur tuus filius, dabitur tibi secundùm fidem tuam. & simul eum iussit potari oleo à sanctis,
Curat dæmoniacum. qui illic erant. Quod cùm factum esset, statim quidem eum humì iacit sæuum dæmonium, eumque valdè laniat ac lacerat. Deindè magna voce cum luctu clamans, Egredior heu, inquit, egredior. Cùm dies iam adesset octauus, vbi dæmoniacus nigrum & concretum euomuisset sanguinem, glorioſi patris sanatus est precibus, & sanus & rectè se habens, suo patri est traditus. Ille autem cùm accepisset filium, lingua quidem vtebatur ad agendas gratias: lachrymis verò, ad lætitiam. Sunt enim etiam lætitiæ lachrymæ, quandò summam animi ægritudinem summæ excipientes lætitiæ, nubem quæ premebat, protinùs depulerint, & naturali fluxione lachrymarum væ fuerint cum voluptate. Sic puer non solùm curatur à malo dæmone: sed etiam continuò armatur aduersùs dæmones, cùm pater post curationem eum Deo consecrâsset, & vt monasticum amictum & vitam susciperet, effecisset, & medico corporis eum
Is curatus, monachi habitum & vitam amplectitur. tradidisset, & rogâsset, vt esset etiam medicus animæ: qui etiam purus ad purum accessit, omni mundanæ vitæ relicta vanitate. Hoc quidem fuit vnum eiusmodi: alterum autem, eo non inferius.

Cap.19. Cuidam Cyro, qui priùs quidẽ fuit Præses, posteà autem ascendit etiam ad sedem Episcopalem ciuitatis in Phrygia, cui nomen erat Cotyaium, & ab illo posteà discesserat propter quandam motam aduersùs eum calumniam, erat filia nomine Alexan-
dria.

dria. Ea eodem modo erat affecta, quo ille quem priùs diximus, & grauiter vexabatur à dæmone. Eius ergò pater, cùm sanctus ei venisset in mentem, ad ipsum ducit filiam, naturali beneuolentiæ alium commiscens ardorem, nempe fidei. Simul atquè ergò sancti manus eius capiti fuerunt impositæ, fugatus est spiritus: & quæ laborabat, statim conspecta est sana. Porrò autem huic quoquè miraculo fuit alterũ coniunctum. Iam enim Cyrus sancto valdè confidens, eius vtebatur gratia. Vndè etiam vxorem eius, cui suorum agrorum fuerat mandata cura, quæ ipsa quoquè erat dæmoniaca, duxit ad ipsum. Neque eum sua fefellit fidutia: sed ea quoquè cum filia mundata fuit à rabie dęmonis. Pro quibus is vtiquè magnas ei habens & agens gratias, (erat enim vir doctus, & humanis literis eruditus) in posita illic columna epigramma posteà incidit, quod sic habet: Hic stat vir, qui vndiquè impetitur, & ventos non timet: Amboso autem vtitur alimento, & siti experte sanguinis: Actis verò radicibus, fundauit ædificium columna duplici. Est autem radix Simeon, filium prædicans matris, quę non est experta nuptias. Sed hæc quidem sic.

Manûs impositione sanat dæmoniacam.

Deinceps verò erat quidē dies, omnium dierum pręcipuus. Vir autem quidam ex ijs, qui prope Euxinum pontum habitabant, venit afferens filiũ, qui ipse quoquè posse videbatur quidem à dæmone: sed erat alioquì & surdus & mutus, & qualem curâsse Christum docent Euangelia. Cùm autem columnæ iam appropinquarent filius cum patre, exurgens puerum dęmon, & auellens eum ab ijs, qui ipsum tenebant, impulit eum ad scalas, quæ tunc quidem fuerant admotæ columnæ: & ille quidem protinùs ascendebat scalas: sanctus verò desupèr adspiciens, Deũ rogabat. Quomodò enim non à dæmone è scalis proiectus, fuisset confractus, nisì is retinuisset dæmonem precatione? Non ergò ei manus imposuit, neque fecit, quæ alijs facere consueuerat: sed ille quidem precabatur superiùs: puer autem cùm esset adhuc inferiùs, & ad medias scalas nondùm peruenisset, sanitatem est assecutus. Cùm vnius tantùm fecero mentionem, aliorum suo tempore meminero.

Cap. 20. Mar. 7.

Liberat puerum à dæmone.

Magnus Leo, qui Romanum quidem regebat imperium: naturam autem regere non poterat, sed proles ei deerat mascula, quid facit? Confugit ad Deum omnium Dominum, apud ipsum Daniele vsus intercessore. Ille verò paruit, & anno sequenti parturam esse vxorem protinùs significauit. Res ergò, vt dixerat, successit, & natura cessit precibus, non solùm ad hoc, vt daret filium: sed ad hoc etiam, vt daret illo tempore, quo sancti os diuinum prædixerat. Sic ille non solùm erat filius precationis: sed etiam per preces dabat alijs, vt haberent filios. Idcircò eum remunerans Imperator, primæ columnæ ei iecit fundamentum.

Cap. 21. Leoni Imperat. prolẽ impetrat precibus.

Cùm fama ergo sanctũ vbiquè prædicaret, ad eum venit etiã Imperatrix Eudocia, quę nupèr seruata ex Aphrica: & magnam quidē ei reuerentiam, multum autem tribuens honorem, & rogans ipsum, vt de columna quidē descenderet, ad sua verò loca veniret, & ea habitaret: Sunt autẽ, dicebat ea, mihi multa, & simul quidē amica silentio, & quę possint aliã prębere consolationem. Ille verò bonam eius mentẽ accipiens laudãs, statuit non trãsmigrare, sed in eo loco perseuerare, in quo fuerat à Christo plantatus: & virtutis radices in eo agere, & fructum conuenientẽ dare suo tempore. Cùm hęc & alia dixisset eiusmodi, & benedictione eã impertijsset, emittit. Tũc autem ascẽdit ad columnã Gelasij, & simul cum columna (erat enim excelsior) ei quoq; aucta est virtus: & vitę institutum aggressus est excelsius. Non erant autẽ futura hæc tolerabilia, neque diabolo, neque illius assęclis. Propterea ipse quidē ei rursùs accendit fortem tentationũ: vsus est verò ministris hæreticis, qui erant Byzantij. Isti cùm quandam sumpsissent mulierem ex meretricibus, quę erat quidē genere Asiana, ei autem erat nomẽ Basiana: cùm nauigâsset verò Byzantiũ, improbum, pròh dolor, quęstum faciebat suo corpore. Eam cùm verbis decepissent, & promissa pecunia, totam ad id quod volebant, incitâssent, efficiunt vt vadat ad sanctum, & vel illum, vel vnũ ex suis discipulis, ad amorẽ illiciat, & ad fœdã prouocet libidinem. Proficiscitur ergò impudica ad pudicũ, impura anima ad mundam, comitum secum ducens multitudinem, & ornatu, arbitrata se allecturam & inescaturam illos oculos, qui nihil terrenum, nihilq; materia concretum dilexerunt. Manens autem in quodam agro, qui erat ex aduerso columnæ, & mandræ rationis compotum pecorum huius egregij pastoris Danielis, simulabat se ægrotare: vt, si fieri posset, vel ipsi quidem sancto ægrotationis animi causa esset: sin minus, illius saltem discipulis afferret perniciem.

Cap. 22. Eudocia Imperatrix venit ad eum.

Vide malignitatem hæreticorũ.

Cùm

Cap.23. Cùm autem postquàm longo tempore mansisset, inane & irritum erat callidum eius cœptum, descendit quidē ad eos, qui miserant: dicit verò execranda, & ea mentitur de sancto, quę non solùm magno illi nunquàm in mentem venerunt, (hoc enim ne qui valde quidem à mente discessit, crediderit) sed nec vlli ex illius discipulis. mul. tùm quidem abest. Hæc autem erant: Meî amore, dicebat, valdè quidem captus erat Daniel: animo verò telum acceperat: & tandêm cùm iussisset suis discipulis, vt me sursùm ad ipsum per scalas deducerent: ego autem, inquit, passa non essem, me occidendi consilium ceperunt, vt hæc latéret intemperantia. Et eccè vix manus eorum effugiens, mihi fuga consului. Sic mentiente Mænade, & ea dicente, quę probari non poterant, hæc verba illi attendentes, arripuerunt perindè ac verissima, (Quæ enim volebant, ea etiam vera putabantur) & ea ad alios transmittebant. Verumenimuerò hîc quoquè erat idem Deus, & iustitia, quæ neque potest vitari, nec obliuioni mandari. Quid ergò accidit? & quomodò hæc dispensantur? Malus spiritus statìm mittitur ad malam & mendacē fœminam, & inuitus inuitam cogit effari fraudem hæreticorum in illam, & suum rursùs mendacium & machinationem. Cùm eam ergò accepissent ciues, & ad sanctum duxissent, rogabant sanctum vt curaret. Ille autem verus Christi discipulus, qui dixit septuagiesiesseptiès oportere fratribus remittere debita, & diligere inimicos, ambo simul præcepta vna executus est actione: illud quidem, condonando iniuriam: hoc verò, miserendo calamitatis: immò verò eam plenè erigendo, & sanitati restituendo. Nam cùm oratione vsus, eam oleo sanctorū tanquàm salutari aliquo potâsset medicamento, malum quidē spiritum, tanquàm aliquid venenatum, statìm expellit: eam autem, quę laborabat, suis sanam reddit. Quæ etiam illius complexa columnam, magnas quidē agens gratias, & deincèps multa Deo promittens, vt quæ duplicem morbum effugisset: non solùm eum, qui apparebat, & damnum afferebat rei, quæ videbatur: sed multo magìs eum, qui latebat, eratque voluntarius, & sua sponte susceptus, & animam immortalem punire poterat immortaliter.

Impudens fœrtū inere dibilia fingit de illo.

Vltio cælestis persequitur fœminā mendacem.

Mat.18.& 5.

Oleo sancto duplicē pellit morbum.

Cap.24. Non solùm autem morbum, qui modò inciderat, poterat curare sanctus: sed etiā ritu bonorum medicorum, & futurum nósse, & quod erat euenturum, propheticè & videre & dicere certissima poterat coniectura. Magnam quidem certè vrbem magnas adorturas esse minas, cùm à superis accepisset reuelationem, eam Episcopo significat Gennadio, iubens contentiore vti precatione. Quinetiam Imperatori Leoni prædicit similia, & bis in hebdomada iubet communes fieri supplicationes. Sic enim eis pollicetur iram Dei futuram mitiorem. Atque ij quidem sancti præceptis contemptui habitis, erant ipsa intellecturi experientia, ea quæ multitudo peccatorum effecit, vt ad effectum deducerentur. Procedens autem id declarabit oratio. Quoniam autem diuini quoquè agni sacrificatorem oportebat esse Danielem, qui iam ei priùs sacrificauerat & corpus & animam, è superis quidem mouet Imperatorem spiritus: mouet autem Gennadium quoquè Imperator, & ad eum scribit, vt acceptis multis ex ecclesia, veniat ad magnum Danielem, & eum consummet ordine sacerdotali. Cùm is verò hæc fecisset, qui præuidendi quidē futura magnam habebat potestatem, primùm quidem spiritu præcognoscit futurum ad se aduentum: Deindè cùm ille iam veniisset ad columnam, dixit se iampridēm desiderâsse ad eum ascendere: sed curas prohibuisse ecclesiasticas, nè finem imponeret suo desiderio: nunc autem venire, vt & ipsum videret, eiusque precibus frueretur & sermonibus. Rogabat verò, vt scalæ quoquè adhiberentur. Frustrà, inquit ei prædicendi magna vi præditus Daniel, hunc laborem vt susciperes, procurauit, qui te ad nos mouit. Hoc simul & stuporem & metum affert sacerdoti: Stuporem quidem, quonam modo sic eius cognouit aduentum: timorem autem, quòd mens eius magno erat Danieli manifesta. Neque enim, nisì coactus fuisset ab Imperatore, ad eum vnquàm venire annuisset.

Prædicit cladē immi nentē Constantinopoli.

Cap.25. Cùm autem & Episcopus, & qui sequebantur Episcopum, multùm rogauissent, vt admouerentur scalæ, & ad eum ascenderet: prohibebat verò inuictus Daniel: imminebat autem iam Sol medijs eorum capitibus, calidis eos feriens radijs, & videbat Episcopus multitudinem siti & æstu torreri, iubet inferiùs quidem Archidiacono preces dicere consuetas. Ipse autem cùm esset precatus, ordinat magnum Danielem etiam non præsentem, presbyterum, & simul multitudo de eo, qui erat verè dignus, clamabat, Dignus. Cùm sic Patriarcha Gennadius Danielem nominâsset sacerdotem, & eccè dixisset, & tibi populus iustam de more propterea emisit vocem, & Deus desupèr tibi per me manum imposuit: & omnia, vt semèl dicam, suscepisti signa sacerdotij.

Observa q̄ hîc dicitur de presbyteri ordinatione.

ſacerdotij. Reſtat ergò, vt ſcalæ admoueantur columnæ, vt ſis etiam ſacri particeps ſacrificij, & Deo vocanti omninò cedas. Tunc cùm beatus cognouiſſet Daniel hæc nō fieri ſine Dei numine, ſed ei quoquè grata eſſe & accepta, quæ facta ſunt, iubet poni ſcalas, & cæleſtem margaritam, diuinam, inquam, cōmunionem, & dat & accipit. Deindè cùm etiā feciſſet alia omnia, quæ ſolent fieri à ſacerdotibus, & precatus eſſet pro multitudine, eos dimiſit lætantes ſimul & admirantes: partìm quidem propter præſcientiam & verè laudabilem timiditatem: partìm autem, quòd vix quidem, perſuadetur tamē ipſe quidem accipere ſacerdotium, illis verò præbere preces & benedictionem. Hæc Imperatori quoquè ſignificantur, & ſimili eum replent lætitia & admiratione.

Imperator ad eius pedes ſe abijcit.

Cùm non ergò ingentes, qui ſunt imperij proprij, ſumpſiſſet ſpiritus, ſed didiciſſet quantùm ſit virtus imperio præſtantior, ipſe quoquè ad eum aſſcendit, & perindè ac ſi regium faſtum & ſupercilium reliquiſſet inferiùs, & ſe exuiſſet, ſe quidem humì proſternit: tangit autem ſacros illius pedes, quasì hæc faciendo magìs honoraretur, quàm quòd eſſet Imperator. Quos cùm tetigiſſet, impletur admiratione, ſicut priùs Gelaſius. erant enim illi pedes valdè tumentes, & omninò ſcatentes vlceribus: eratque ſimul horribile & miſerabile illos videre & tangere. Tunc ergò Imperator donat eum baſi geminarum columnarum, quas ipſe poſuit, duplicem eam columnam nominans. Quam aſſcendens lætabatur Daniel. Nam & illa erat ſublimior altitudine, & hæc etiam extendebatur ad exercitationem, æſtate quidē, ardentiùs eum ſole feriente: hyeme autem, aëre frigidiùs. Cùm verò & vis ventorum, niuisque & grandinis vehementer impeteret, & violentiam oſtenderent minimè tolerabilem, certè multa conſequebantur miracula: quæ quidem mihi, vitanti prolixitatem orationis, non ſunt omnia dictu facilia: ſed ſolùm, quæ ſunt præcipua, vt ſum pollicitus. Quod autem nec ſi velim quidem, poſſum præterire, hoc nunc, quantùm potero aſſequi oratione, conabor narrare.

Cap. 26.

Cap. 27.

Feſtū S. Mamantis.

Eius feſti vigilia.

Conſtantinopolis ardet.

Iampridèm quidem principium habebat anni ambitus, & menſis inſtabat, quem Romani vocant Septembrem, in quo magni martyris Mamantis feſtū pij celebrant. Veſpere ergò, quandò feſtum à pijs præparatur, & tota nocte agitur vigilia, finē accipit magni Danielis prophetia: & repentè in maxima & regia ciuitate incipit incendium, quod vſque adeò eſt excitatū, & adeò inualuit, vt ferè vniuerſam cōtriuerit ciuitatem. Nam cœpit quidem à muro, qui eſt proptèr mare, quē etiam nominant nauale: pertendit autem vſque ad forum Conſtantini, & pertigit ad portū Iuliani, quasì mediam diuiſſet ciuitatem. Quo in loco & comprehenſa ſunt vniuerſa corpora: quæcunque verò fuêre comprehenſa, facilè periêrunt: & ſic paſtus ignis, in maximam creuit flammam: eratque malum inexpugnabile: quippè cùm quicquid ad opem ferendam afferebatur, argueretur nihil proficere. Quapropter multas quidem domos, multa autem templa, virorumque & mulierum proſerpſit depaſcens multitudinem: multi verò, partibus & membris corporis, quæ inuaſerat ignis, ſtatim mutilabantur: eratque ſemiuſtulati, & media parte cæſi: miſerabiliores ijs, qui omninò cum ſuis periêrant. Erat ergò periculum, nè, quod vulgò celebratur orbis terræ miraculum, Conſtantini, inquam, ciuitas, cerneretur pati ſimilia incendio Sodomorum. Vix tandem, vt in tanto malo, eis venit in mentem ſancti Danielis prædictio, & credunt fore, vt illius ſolùm precibus malum vincatur. Hinc factum eſt, vt ad eum magna celeritate currerent, ille quidem pecuniæ deflens priuationem: hic ſeruorum, alius famulis, alius amicorum: & hic quidem cognatorum, ille verò vxoris & ſuorum filiorum, alius autem omnium facultatum. Propter quæ ſanctum tanto dolore affecêre, vt totus repletus lachrymis, eos damnaret negligentiæ, quòd ipſo eis multùm teſtimonium perhibente, & prædicente, malum pœnitentia vitare non curârint: vt qui in patiendo ſocij fuerint Niniuitæ, non etiam in pœnitendo. Hæc dicens, illis quidem ſic ſuadebat cum gerere orationis & ieiunij. Quinetiam ipſe quoquè manus in cælum tollens, hic implorabat auxilium: & poſt orationem, cùm eis dixiſſet finem calamitatis, conſtituiſſe. Poſt ſeptem, inquit, dies ceſſabunt minæ ignis. Sic ille dixit, & res eſt confecta. Septimo enim die non erat ampliùs ignis. Tunc & alios, & eos qui gerebant magiſtratus, quinetiam ipſum Imperatorem inceſſit metus: & ſecum aſſumpta Imperatrice, fit ſupplex beato Danieli, pro eo quidem, quod præteriërat, miſericordiam: ſecuritatem autem in futurum poſtulans.

Ionæ 3. Vir ſanctus hortatur Conſtantinopolitanos ad orationem & ieiunium.

Atque iam quidem poſt autumnalem conuerſionē mutato tempore erat hyems, Cap. 28.

Vide quanta patitur inuicto animo.

& hyems maior, quàm vt eam possit explicare oratio, quæ tamen superabatur ab inuicto generosi animo. Cadebant autem imbres plurimi, & vētorum erat procella vehemens. Venti verò etiam inter se agitabant seditionem, & multi simul spirabant, & adeò violenti & immanes, vt ferreas ansas columnarum, quæ duas columnas inter se committebant & coniungebant, & Danielem in alto ferebant, violenter auellerent: ille autem in parua sola contineretur columnella, quæ inter eas erat iniecta. Simul ergò & procella irruebat, & conquassabantur columnæ: & iustus superne, tanquàm ramus arboris, huc & illuc circunferebatur, & flatu circumagebatur. Inferiùs autem vociferabantur discipuli lachrymantes: & in illum solum conuertebant oculos, & vna eis erat acerba expectatio, patris eorum priuatio. Sed non itidèm lababat

Virtus orationis eius.

spes Danielis in Dominum: sed super hanc firmam petram fundatus beatus, nemini quicquam loquens, neque si hoc euenerit pertimescens, (Quid enim ei graue erat

Psal. 141.

mori, cui hîc manere, Dauidi congruenter, erat carcer?) perseuerabat mentem sursùm erigere, & orare. Clamauit ergò iustus, & Dominus statìm exaudiuit eum, & de-

Matt. 8.

superè cælo, sicut è naui priùs, ventos increpat, & repentè tranquillitas fuit & serenitas. Et ventorum quidem res ità habuit.

Cap. 29.

Cùm autem non spiritus solùm, sed etiam quosdam ex ijs, qui Arriana laborabant insania, coërceri oporteret à perturbatione: hoc quoquè prudentissimè, vt consueuerat, per illum prouidetur. Et videte, quàm vario vti consilio & multiplici dispensatione, & alia per alia contexere sæpè scit prouidentia. Nouerat Imperator, quæ iusto Danieli acciderant: & contendit ad videndam columnam, partìm quidem pœnas sumpturus de ijs, qui ansas non effecerant firmas & validas: partìm verò, vt eas tutò decæterò committeret. Sed illos quidem magni Danielis mansuetudo eripit à minis Imperatoris, mortem eis minantis. Descendenti autem de monte Imperatori

Ingens Imperatoris periculum.

non paruum accidit periculum. Nam cùm quidam metus equum fortè fortuna perturbâsset, quem ipse asscenderat, isque conterritus, pedes erexisset anteriores, supinus quidem statìm humì iacebat equus, supinus autem etiam cum eo Imperator: id verò, quod antè stabat super sellam regiam, frontem contriuit Imperatori, & quæ erat in capite, coronam procùl expellit. Quo tempore contingit, eas, quæ erant in ipsa, margaritas, aliam aliò, dispergi. Sed Daniel quoquè cùm oratione præuenisset

S. Daniel eum liberat precibus iuis.

malignum, à mala morte seruat Imperatorem: & sic reuersus fuit sine periculo. Sed hoc in loco est caput narrationis, & quomodò nouit prouidentia admirabili vti consilio & dispensatione.

Cap. 30.

Equiso Imperatoris, aut, vt eum vulgaris & consueta lingua vocat, Comes equorum, omni quidem anteriori tempore laborabat nefaria Arrij insania. Tunc autem & Imperatoris timens periculum, & nè, quod acciderat, ei iram conciliaret, cursu venit ad sanctum. Ille verò non solùm eum metu ab Imperatore, sed etiam mala est pollicitus se esse liberaturum opinione, quæ est quouis alio periculo grauior. Hæc

Arrianum liberat ab hæresi.

audiuit Equiso, & cùm mitibus ac placidis eius suasionibus opinionem Arrij abiurâsset, ea sentit, quæ Orthodoxi. Atque sanctus quidem scribit ad Imperatorem, quòd & Iordanes, abnegata deceptione, in rectis incedit dogmatibus: & quòd vel propter hoc ipsum est iustissimus: quinetiam huc ad me venit, vt à te veniam consequeretur.

Literæ Imperatoris ad eum.

Ille autem contrà rescribit: Periculi quidem mei causa non alius fuit, quàm ipse mihi, qui sic ausus sim asscendere ante tuos oculos, & non pedes procùl abij à sacra columna. Hoc autem deincèps diligenter cauebo. Iordani verò non modò non irascor, vt etiam valdè læter, quòd meus ex equo casus, ei causa fuerit, vt, qui iacebat, surgeret. Decæterò autem tanta erat Imperatoris in sanctum reuerentia, vt non solùm ipse honoraret eum ijs, quæ oportebat: sed etiam alijs eum, tanquàm rem cæleste, ostenderet.

Cap. 31.

Itaque cùm paulopòst contigisset, Regem Lazorum venire ad Imperatorem Romanorum, causa faciendi fœderis, alijs quidem prætermissis, eum verò accipiens & ducens ad sanctum: Hoc est, inquit, mei imperij miraculum. Ille autem vsqueadeò obstupuit, eius videns tolerantiam atque fortitudinem, vt non solùm sanctum, sed etiam columnā, in qua erat positus, cum lachrymis adorans, multas voces emitteret barbarus valdè eruditæ mentis, & quæ multa didicerat: Ago tibi gratias, dicens, Rex cæleste, quòd mihi, qui ad terrenū Regem veneram, cæleste huius viri vitam ostenderis, & dignum me censueris, qui essem spectator talium mysteriorum. Adeò autem

En quātum ei deferunt etiā Reges.

vtrisque magnus ille visus est dignus admiratione, vt ambo illum ad definienda fœ-

dera

dera arbitrum constituerent. Porrò autem cùm domum reuertisset Gubazius Rex Lazorum, & subiectis sibi populis narrabat miraculum, & sancti semper meminerat: neque vnquàm mittebat Byzantium, quin ad eum quoquè scriberet literas: quę non terminabantur solis salutationibus, sed etiam plurimi faciebant eius meminisse, & rogabant, vt oraret pro suo regno. Adeò stupebant omnes, iusti tolerantiam, & propinqui & hospites, & priuati & Reges, & Romani & barbari: & accedentes, accedebant tanquàm ad Angelum: & abeuntes, eius inuocabant auxilium: & precibus ab eo aliquid petebant, & impetrabant. Itemque alij omnes.

Atque sufficiunt quidem ea, quæ nupèr dicta sunt ad significandam illius fortitudinem: & quòd quæ ab eo suscipiebantur certamina, erant maiora, quàm vt homini conuenirent. Quoniam autem hoc maximè studeo, nihil prætermittere eorum, quæ sunt præcipua, adijciam ijs, quæ dicta sunt, maius quiddam, quod attinet ad fortitudinem & tolerantiam, & ad eum admirandum, qui dedit illi vires. Erat hyems, eaque glacialis, & valdè aspera: vehementes verò rursùs ventorum procellæ, & grauiores præcedentibus: simul autem cum vento densa quoquè nix decidebat. Venti itaquè vehementiùs ingruentes, ei ex pelle confectam cucullam flando expellunt, & in vallem quandam subiectam iaculantur. Cum ventis autem multa quoquè nix & frigida eius faciem impetebat. Ille autem (neque enim habebat tectum, ad quod confugeret) tota nocte (ô inuictam animam) omnia suffert vinculis corporis, temporis acerbitatem, niuem, ventos, asperam circa auroram concretionem & conglaciationem. Apparebat dies, & malũ non cessabat, sed magìs inualescebat, & hyems intendebatur. Discipuli autem nullo modo poterant è porta prospicere, neque erat vllus, qui opem ferret. Totum ergò illũ diem & sequentem noctem, quę fuit multo acerbior, hic vir generosus fortiter & constanter pertulit. Iam tertius quidem erat dies tempestatis: desierat verò effera glacies: & cùm scalas admouissent, qui erant feruentiores ex discipulis, & properè ascendissent, vident, ô Domine Deus, horrendum spectaculum, & quod antequàm vidissent quidẽ, ab eis expectabatur, ipso tamẽ adspectu multùm est terribilius: sanctum amictu quidẽ iam nudatum, glacie verò omni ex parte comprehensum, & capite, & facie, & reliquis partibus corporis: neq; hoc solùm, sed etiam ipso corpore omninò concretũ, & in glaciẽ, si frigus spectes & concretionem, conuersum. eum quis glacialem hominẽ nominauerit, (Quid enim aliud?) aut mortuum, quòd existimaretur ne posse quidem spirare. Cùm calidis ergò aquis soluissent glaciem, quinetiam corpus adsperssissent, & spongijs absterssissent: postquàm ille ad se rediisset, & tanquàm à morte suscitatus, spiritum recepisset, vocem quoquè accepit, & dixit: Cur mihi vultis exhibere negocium, & suauiter dormientem vexatis? Nam cum modò Domini inuocarem auxilium, accidit mihi, vt parùm dormitarem. Cæterùm benè sit vobis, ô filij, qui patris tantam curam geritis. Date autem mihi, inquit, quo me induam: erubescens, vt arbitror, propter nuditatem, non autem calore indigens. Illi verò alium amictum ad eum attulerunt, & eum induerunt, tunica diuinę lucis indutum, vt dicam cum propheta. Rursùs mirè infestatur à ventis &c. Mira eius patientia. Horrendũ in corpore viri Dei spectaculum. Esa. 61. iuxta 70.

Postèà autem multùm eum rogante & obsecrante Christi amante Imperatore, (hæc enim ad eum vsque peruenerunt) & dicente: Si non tua causa, at nostra & nostræ vtilitatis, parce istis nimìs præcipitibus & proiectis periculis: & nè tibi ipsi mortem propemodùm consciscens, & nos orbos relinquas, & ipse te ante tempus videas meæ vitæ educere: Hæc & his plura dicente Imperatore & rogante, & pedes simul prehensante, vix sustinuit, vt sibi paruũ saltem fieret rectum, reueritus lachrymas Imperatoris. Hoc quidẽ iam à me dictum est, nihilominùs tamen nunc quoquè dicam. Cap. 33.

Solum erat, nec videbatur Imperatori maius miraculum magni Danielis tolerantia & fortitudo. Omnes ergò, qui apud eum fungebantur legatione, siue essent reges, siue legati, aliquos quidem per alios, alios verò etiã per se deduxit ad sanctum. Illi verò magnopere stupebant videntes, quàm audientes: & sic redibant benedicentes, & anima effectiores. Quòd autem vt futura quoquè videret, tanquàm iam præsentia, à superis acceperat, à me quidẽ iam sæpè superiùs ostensum est. Est verò huius quoquè rei manifestum indicium. Quædam fama in omnes partes manabat, Gensericum regem Vandalorum, bellũ gerere aduersùs Romanos magno apparatu & maiore audacia: & quòdiam cum magna manu peruenit Alexandriam, eam sibi volens belli facere præsidium. Non parùm ergò animo angebantur magistratus, & ipse Imperator: qui etiam citò currit ad consuetum medicamentum animi ægritudinis, & sancto famam Vita eius & patiẽtia, maximum miraculum.

significat. Ille verò tanquàm non prævidens, sed iam videns oculis ea, quæ erant
De Genserichō Vandalo quid prædixerit. euentura, dixit protinùs, non solùm Genserichum Alexandriam non esse occupaturum: sed in omnibus etiam alijs, re infecta, domum esse reuersurum. Omninò nihil opùs est adijcere id quod euenit ijs, qui virum nôrunt. Factum est enim non multò pòst, sicut diuina Danielis lingua prædixit.

Cap. 34. Propter hæc ergò, & multa alia his admirabiliora, volens Imperator magnum remunerari Danielem, quoniam alia ratione non licebat, rogat vt fiat saltem domuncula illius discipulis: Vt habeant, inquit, suo corpori habitationem. Sanctus verò, Si dixisti quidem, inquit, de extruendo ædificio, non potest id mihi esse gratum. Neque enim beato Simeoni hoc vnquàm adfuit. Tu autem si velis facere mihi rem gratam, festina huc adducere illius reliquias: & rem mihi gratissimam, acceptam tibi feram. Tunc lubens iubet Imperator: tum vt sacro domus ædificetur Simeoni, ante columnam Danielis ad boream: tum verò, vt domus quoquè fierent hospitibus, qui ad montem ascendebant, & magni Danielis discipulis, etsi ei sanctus tunc multùm prohiberet. Cùm autem qui missi fuerant Antiochiam, sic iubente Imperatore, reliquias attulissent, significat quidem magnus Daniel Episcopo vrbis, vt prædicet & publicè annunciet exportationem tabernaculi, & vt ipse sedeat in vehiculo Imperatoris, sinu tenens reliquias: & sic iter faciat cum psalmis & hymnis: & cùm eas deduxerit ad templū militiæ principis Michaëlis, illic diuinam celebrent mystagogiam. Quæ cùm peragerentur, & magno & splendidissimo comitatu deducerentur, multa per ipsa in transitu facere miracula conspectus est Dominus: quæ quidem sigillatim omninò narrare, non est præsentis temporis. Postquàm autem finem acceperunt ea, quæ pertinebant ad reliquias, & ipse sacerdos, & omnes qui simul consequebantur, cum gaudio ad sanctum ascenderunt, maximas suauissima anima in eos verbis effudit gratias, & mellis plurimum reuerà scatere fecit in illorum animis, de amore in pauperes & in fratres, de charitate, & iudicio, & remuneratione, & de alijs huiusmodi apud eos verba faciens.

Petit reliquias S. Simeonis.

Obserua lector, quàm reuerenter antiquitas habuerit sacras reliquas

Cap. 35. Non solùm autem in ijs, quæ ipse faciebat, ostendebat præstantiam suæ virtutis: sed etiam in ijs, quæ patiebantur ij, qui non erubescebant eum maledictis insequi. Cùm quidam certè aliquandò ex ijs, qui ad eum accedebant, (fuerat verò is lapsus in vera religione) sanctum maledictis incesseret, & qui aderant & audiebant, eum increparent, ipse cùm manū intra indumentum inecisset, & piscem assatum eduxisset: Ecce, inquit, hūc & alios multos comedebat, qui vestro iudicio est abstinens. Statim autem iustitia virū est persecuta. Postquàm enim & ipse paulopòst re vera de pisce comedit, vxoriq; eum dedit & liberis comedendū, eos inuadit furor, & à dæmone possessi conspecti sunt ab omnibus. Qui ergò aderant, cùm causam sensissent, duplicem furorem miserati, eos accipiunt & ducūt ad sanctum. Ille verò cùm non solùm esset mitis erga peccatores, sed etiam calamitates conuerteret in contrarium: postquàm vidit confitentes, precatus, eos liberauit à furore, & à grauiore dæmone, nempe à mala opinione. Qui etiam posteà tantum fructum acceperunt ex eius curatione, vt volentes esse descriptam suam gratiarumactionem, ex argento illius figuram effinxerint, & seipsos sub eius pedibus posuerint, & nomen scripserint, & gratiarum actionem adscripserint, & militiæ principis templo dedicauerint. In beati autem Danielis labris tanta erat salutaris persuasio, & eius oratio propemodùm æquè, ac vita, poterat delinire animum, & persuadere, vt viam angustam eligerent: vt non solùm eos, qui ad hoc ipsum ad eum ascendebant, aut erant alioquì mites & mansueti, flere & eius magno amore capi persuaderet: sed eosipsos, qui erant etiam impudentes & agrestes, similiter afficeret. Huius autem rei apertum est indicium.

Calumniatorē sancti viri Deus punit.

Nota hæc contra Iconomachos.

Cap. 36. Quidam nomine Edranus, genere Galata, fortis alioquì & manu strenuus, in sanguine & bellis educatus, qui etiam in multis locis se præclarissimè gesserat, & suo imperio parentes habebat multos, & eos omnes in bello fortes. Eius fama peruenit vsq; ad aures Imperatoris. Is autem cùm illum, & eos qui eius parebant imperio, accersiuisset, eos quidem alijs afficit honoribus: illi verò tradit curam suorum equorum. solet is vocari Comes, sicut superiùs diximus. Porrò autem ipsum quoquè mittit, vt solebat, ad magnū videndum Danielem, & accipiendam eius benedictionem. Cùm verò ad eum venisset, & eius viram didicisset, & sermonibus ea, quæ verè erant vtilia, doctus esset, & diuina quadā mutatus esset mutatione, & ex lupo in ouem esset conuersus, militias quidem & bella & honores Imperatoris multùm valere iussit, & qui toto

Hæc est reuerā mutatio dexteræ excelsi.

toto antè tempore ad sanguinem & cædem erat exercitatus, & quid aliud, quàm mi-
les, idque barbarus, is repentè philosophus, & mitis Christi erat discipulus: & roga-
bat, vt referretur in numerum eius discipulorum. Postquàm autem vidit magnum
Danielem suis precibus annuere, illius discipulus fit doctor multorum aliorum: &
cùm omnes, qui erāt cum ipso, aduocâsset, familiares & notos, & qui alioquì ad eum
attinebant, suadet illis, vt eádē, qua ipse, via ingrederetur. Adhortatio verò fuit eius-
modi, quæ posset vel cum lingua certare oratorum, & ferre victoriam. Eius ego me-
moriæ mandabo, quæ sunt iucundissima, & scio fore, vt ea quoquè vobis placeant.

Ego, inquit, statui deincèps Regi militare cælesti. Mihi enim persuasi nihil profutu- Cap. 37.
rum homini, si totum mundum lucrifaciat, & damnum suæ animæ patiatur. Quod- Luc. 9.
nam autem ad nos ex bello lucrum redit, nisì omninò gladij, cædes, sanguis & stra-
ges? Quænam verò in his non inest calamitas, & præterea detrimentum animæ? In
quibus, & qui cecidit, iustè cecidit. Quid enim bellum gerebat cum ijs, qui sunt eius-
dem generis? & qui interficit, est omninò parricida & execrandus. Cur enim propter
pecuniam aut inanem gloriam tantū facinus ausus est suscipere? Sed leones quidem, Homes feras
ô homines, & pardi, & lupi, & si quid est his agrestius, nunquàm cōmune inter se bel- belluas cru-
lum gerunt. Nobis autē quibus naturâ adest mansuetudo, & oratio quæ comprimit delitate vin
feritatem, quę est pręter naturam: quinetiam mouet misericordiam, & communem cunt.
naturam reuocat in memoriam: ante omnia verò, quibus, vt neque iniuriā faciamus, Matt. 5.
neque cōtradicamus omninò, si nobis fiat iniuria, est maximū præceptū: idque cùm
propè habeamus exemplar, illūipsum scilicet nostrū Dominum, qui cùm traheretur
ad cædē, sequebatur: (atquì quanta est differentia inter Dominū & seruū?) quomodò
hęc recte habent, quādò & si hęc non faciamus, multas habemus remunerationes:
si faciamus autem, multa supplicia? Quòd si etiam oportet vicissìm inuadere eos, qui
nos inuadunt, oportet omninò magnam manū & excelsam inuocare ad nos defen-
dendos ac vindicandos: vt sic nos potiùs facientes ea, quæ ille præcipit, vehementio-
res plagas imponamus inimicis. Hæc ergò si vultis, finite: mecum autem manete: &
vtamquæ est ex Deo, eligamus. Sin minùs, vnusquisque viam suā ineat. Nullam ego
maiorem imponam necessitatem, in hoc quoquè Christum sequens: qui cùm nos Liberum
multis quoquè alijs honorâsset, primùm honorauit libero arbitrio. arbitrium.

Hæcetsì non videantur esse barbari hominis, si quis tamen reputauerit gratiam di- Cap. 38.
uini spiritūs, & quòd is dignus esset eā assequi, inueniet omninò eum potuisse hæc di-
cere, & his excelsiora. Mox autē ostensa est etiā vis suasionis. Duobus enim barbaris,
qui diuinam doctrinam ne auditione quidē acceperant, persuasit, vt omnibus dimis-
sis, simul cum eo viuerent: alijs verò cùm dedisset pecunias ex ijs, quas habebat, & eos
valere iussisset, permisit vt irent quò vellent. Ille autem & qui cum eo erant, renunci- Vir insignis
ationis sacram sequentes regulam, habitum monachorū sancti manibus accipiunt, in bellis nu-
& Edranus mutato nomine piè vocatur Titus. Neque verò ipse Imperator ignorauit tritus, cum
id, quod factum fuerat: sed cùm resciuisset, id ęgrè ferebat: & mittit, qui Edrano ex- quibusdam
probret eius recessum. Postquàm autem, qui missus fuerat, cognouit illum immuta- alijs sit mo-
bilem, & fuit hoc etiam sancti literis confirmatum, desperato reditu, statuit nihil am- nachus.
plius addere. Ipsum verò Titum tantus subijt magni zelus & imitatio, vt illius etiam
nutrimentum curiosè inquireret, & magnificaret scire quidnam comederet. & quo-
niam non videbat, alijs fratribus post cantica vespertina se ad quietē conferentibus,
ipse clàm egrediens è dormitorio, latebat post columnas, & sanctū curiosè indagans,
prębuit fratribus speciem quandam & opinionem socordiæ. Sed cùm totis septem
diebus nihil ampliùs resciuit, cogitationem suam sancto aperit, & rogat, vt dicat an
quid comedat & bibat. Cùm is autem se comedere quidem & bibere affirmâsset, sed
adeciisset: Tanto vtor alimento, quantum sufficit ad vinculum corporis continen- Non viui-
dum. Non enim viuimus gratia deliciarum: sed potiùs nutrimur, vt possimus viuere: mus gratia
ille quidem adoratione suam significans submissionem, abijt: decæterò autem in ci- deliciarum,
bo & somno tanta cautione vsus est & obseruatione, vt cibi quidem tantum sume- sed nutri-
ret quantum sufficit ad viuendum. mur vt pos-
simus viue-
re.

Aduersùs somnum autē qualem ostendit generosus hic vir decertationem? Cùm Cap. 39.
se tribus ab axillis medium suspendisset in aëre, ad pectus extendit tabulam, & li- Titi mona-
brum imponit tabulæ, vt vtrunque faceret, nempe vt & sic suspensus posset legere, & chi lucta ad-
si à labore aliquandò oporteret ad somnum conuerti, tabula caput exciperet, parùm uersùs so-
consolans vim naturæ. Atque erat ipse quoquè Titus Imperatori charus propter vir- mnum.

tutem: & quandò ad sanctum assendebat Imperator, ad ipsum quoquè ibat & redibat, ex eo magnam capiens vtilitatem. Atque ille quidem cùm sic vitam instituisset, in pace ibidèm obdormijt. Non solùm autem ipse sic adspexit ad virtutem, sed vnus quoquè ex eius famulis, nomine Anatolius: qui illo viuente, vnà cum eo ferebat iugum vitæ ex Christo agendæ: & eo abscedente, adhuc magis virtutem exercuit, & multos alios participes fecit vtilitatis. Sic spiritalis patris in triplici prole conseruabatur gloria, & sic fuit genus fertile, quòd ad virtutem attinet, Anatolio. Duodecim discipuli ei chorum implebant, parem illi zelum spirantes ad ea, quæ sunt pulchra & honesta: & ei posteà sacra ædes constituitur & monasterium, & vir erat clarus & insignis. Sed hæc quidem hactenùs.

Anatolij monachi egregij, 12. discipuli.

Cap. 40. Nobis autem reuertendum est, vndè digressi sumus. Quænam sunt ea, quæ posteà facta sunt ab admirabili Daniele? & quibusnam miraculis vitæ conuenienter effectus est glorioſus? Imperator quidem Leo suam filiam Ariadnam iam nubilem coniungit matrimonio Zenoni Isaurico: & nuptiali † eum honore consulatûs afficit. Deindè etiam cum mittit aduersùs barbaros, qui populabantur Thraciam. Ille autem simul cum ijs, qui eius imperio parebant, principibus ad velox auxilium, nempe beatum asscendit Danielem. Ille verò propheticè effatur & prædicit illæsum reuersurum Zenonem: & aliquos quidem esse ei posteà structuros insidias: eum autem insidijs fore superiorem. Sufficiebant hæc quidem, & nihil amplius dicere oportebat, sed ex ijs, quæ præcesserunt, quòd hæc quoquè ità, vt dixit, facta sunt, certò scire. Dicentur tamen hæc quoquè sigillatim. apud pias enim aures habetur oratio, & quæ omnia scire sitiunt. Iam quidem ex hominibus Leo excesserat Imperator: & filius ex Zenone susceptus, paruus, inquam, Leo, qui etiam ab auo fuerat renunciatus Imperator, quoniam propter nimis teneram ætatem non erat omninò aptus ad tantum administrandum imperium, Zeno pater pueri, à senatu ad sceptrum est perductus. Huic ergò Zenoni, eius quidem in imperio collega filius statim decessit: imperium autem ad solum patrem redit. Omnibus verò rebus Romanis quietis ac tranquillis, grauis in eum exarsit inuidia à cognatis: &, vt dicam cum Propheta, iniquo odio oderant ipsum. Insidiatores autem erant Armatus & Basiliscus. Cùm ergò sæpè Zeno sensisset insidias, omne quidem aliud despicit auxilium: asscendit autem ad sanctum, & ei renunciat vniuersum. Ille verò quid non ei prædixit eorum, quæ erant euentura? Quid verò non factum est eorum, quæ prædicta fuerant? Prædixit quidem fore, vt ex imperio expelleretur, & in exilio aleretur, & præ cibi inopia herba vesceretur: & ab ijs, qui ipsum oderant, posteà reuocaretur, & ad imperium reuerteretur, & in eo vitæ finem acciperet. Ille autem cùm primùm quidem prædicti, ab Imperatrice Verina incitati, ei struebant insidias, lubens cessit imperio, sciens fieri non posse aliter, ei ad fugam opem ferente nocte & multo imbre: & cùm Ponti fretum clàm transmisisset, cum vxore venit in Isauriam.

† viderut deesse, die, aut aliud quippiam.

Zeno obtinet imperiũ

Psal. 14.

Ei euentura prædicit S. Daniel.

Cap. 41. Sed cùm ad hunc locũ peruenit oratio, nescio quò me vertam, cùm me multa simul vocent & vicissìm trahant, quæ sunt & vtilitate paria, & ordine æqualia. Multa enim à magno Daniele simul præclarè gerebantur, & simul effecta reddebantur ea, quæ prædixerat: & ipse in acie stabat pro veritate. Vtrùm ergò sunt illa, an hæc, narranda? Existimo prædictionum vos quidẽ iam cepisse satietatem, neque plures cupere: eius autẽ zelum pro pietate, requirere. Sceptra quidem, vt dictum est, arripit Basiliscus: horribiliter verò statìm sibilat aduersùs Dei Ecclesiam, & de carnis à Christo susceptæ dispensatione nugatur quædam blasphema & adulterina. Acacium autem, qui tunc sedem tenebat pontificalem, qui rectam quidẽ defendebat rationem: illius autem dogmatum tempestati, spiritûs feruore, & dicendi libertate vehementer resistebat, vult iniqua morte mulctare. Hoc cùm multos quidem congregâsset ex ijs, qui vitam agunt solitariam, & ex ijs, qui promiscuè viuunt & communiter, & grex concurrisset vniuersus, seruauit pastorem, qui, nè periret, veniebat in periculum. Decretum fuerat magnum quoquè Danielem vocare in auxilium, & viro miti Sacerdos Imperatoris rabiem significat. Cùm autem, qui erat sapiens ad malefaciendum, hoc cognouisset Imperator, ipse quoquè Danieli significat, huncipsum potiùs Sacerdotem fuisse causam huius tumultûs. Nam & facit ciuitatem aduersùs me insurgere, & milites corrumpit ac peruertit, & in me maledicta congerit, & probra inurit: & aduersùs me facit innumerabilia. Quocircà oportet te, aiebat, precibus tuis Imperatori potiùs opem ferre contra Episcopum.

Basiliscus arripit imperium, de Christo malè sentiens.

Sed

Sed hîc mihi consideret aliquis, admirabilis Danielis & in discernendo summam sapientiam, & in dimicando pro Christo fortitudinem & generositatem. Quorum illud quidē ostendit in deprehendēdo maleficio: hoc verò, quòd non solùm probro affecerit eum, qui susceptam à vero Deo humanitatem probro afficiebat: sed etiam maximas minas in eum intenderit, & propheticè ei effatus sit: Disrumpens, inquit, disrumpet Deus regnum tuum: & alia adiecerit, quæ cor eius vsqueadeò poterant mordere & tangere, vt nec ille quidem, qui minister erat futurus verborum, ausus fuerit hęc ore renunciare Imperatori: sed à magno petierit, vt literis, ijsque obsignatis, hæc significarentur Imperatori. Et sic ille quidem recessit. Pontifex autē cùm omnes fere eximios congregâsset Episcopos, mittit ad magnum Danielem, eum adhortans, vt suum pro Christo daret auxilium: dicens illius esse solius linguæ & virtutis aduersùsadeò absurdam depugnare blasphemiam, & suscipere bellū pro Ecclesia. Atque illi quidem profecti, hæc significârunt. Quoniam verò sancto erat valdè difficile è columna descendere, & renuebat, quid rursùs machinatur Patriarcha, volens eum ad id flectere? Rursùs mittit Episcopos, iubens eos ei apparere mœstos, vtique miserabilibus & verbis & gestibus: & profundere lachrymas, validissimū medicamentum ad persuasionem, & omni ratione conari eum flectere. Imitare, dicentes, primum magistrum & præceptorem. In ijs enim, quæ sunt facienda pro Christo, pulchrum est Christum imitari. Declinauit ille quoquè è cælis & descendit, procurans salutem hominum. Quid ergò absurdi fuerit, si tu quoquè aliquantisper è columna descenderis, & quæ venit in periculū, nè pereat, seruâris Ecclesiam, pro qua ipse eam amans proprio non pepercit sanguini? Existima tibi ipsam adstare Ecclesiam, & vocē emittere, & extendere manus ad auxilium.

Ei quoquè quæ prædixerit S. Daniel.

Aegrè descēdit de sua columna S. Daniel.

Cùm his & alijs pluribus Episcopos priùs instruxisset Patriarcha, & omninò exercuisset, vt aptissimè ad mouendam misericordiam, & maximè miserabiliter ad proponendam accederent petitionem: illis autem imperata facientibus, & infernè supplicum ritu cum lachrymis clamantibus, primùm quidem ea quæ fiebant, ægrè ferebat sanctus, & angebatur animo. Deindè cùm videret magis perseuerantes, & vehementiùs precantes, & cum miserabili clamore calidas lachrymas emittentes, nesciebat quid ageret illa misericors anima, ad vtrasq; distracta cogitationes. Quando enim ad Sacerdotes, & ad Sacerdotum intuebatur lachrymas, mouebatur: quando autem ad columnam, & eos qui sunt in ea labores, & optabilissimam quietem, erat inflexibilis. Sic ergò inter se cōtendentibus cogitationibus, & in æquilibrio quodammodò positis, quærit momentum superni iudicij: & eo stante ad orationem, vox statim è cælo existit, quæ iubet ei, vt & descendat, & rursùs reuertatur ad columnam. Sic eum cum gaudio excipientes Episcopi, deduxerunt ad Pontificem: qui, dici non potest, quanta rursùs fuerit plenus lætitia, & quanto eum honore exceperit. Atque statim quidem Christi miles vertit aduersarium, etsi ei in conspectum non venerit: verbis autem solùm, tanquàm eminùs emissis iaculis, vsus sit, sicut etiam per eam, quam priùs miserat, epistolam, nouum appellans Diocletianum: & cùm per vtraque eum terruisset, nempe & præsentis seculi, & futuri supplicia, tanquàm improbum mancipium, persuasit vt fugeret. Minarum enim timore affectus cùm respondisset, Ecce tibi concedo ciuitatem, & omnes qui sunt in ea, ipse prætextu exercitationis processit extra terminos ciuitatis.

Cap. 43.

S. Daniel diuinitùs iubetur à columna descēdere, & pugnare aduersùs hęreticū Imperatorē

Imperator fugit.

Sed ne sic quidē eum dimisit vir forrissimus: sed fugientem, tanquàm qui clypeum obiecisset, persequebatur militem, & contendebat eum apprehendere, vt argueret, & cum eo singulari certaret certamine. Init ergò viam, quæ illuc ferebat. Vide autem mihi zelum athletæ. Nam cùm ei pedes laborâssent exercitatione, & non possent ingredi, cōmodato accipit alios pedes, & ducebatur portatus ab alijs. Fuit ne verò eius mirinane & absque miraculis? Nequaquàm. & lubentissimè quidem omniū memissem: sed cùm tria prohibeant, nempe & prolixitas narrationis, dicendi facultatis imbecillitas, & nè, si velim omnia dicere, cùm vos exatiauero, sitis socordiores in ijs, quæ sunt præcipua, multis prętermissis, paucorum meminero. Quidam leprosus ad eum in via accedens, emisit vocem, quam olim etiam ad Christum, nisi quòd ille quidem filium, hic autem seruum Dei vocabat, & rogabat, vt ab eo assequeretur curationem. Ille verò, Quid tibi vis, inquit, quòd eo relicto qui hęc potest curare, accessisti ad hominem, qui est similibus obnoxius affectionibus, ea postulans, quę eius vires superant? Verumenimuerò si quidem credis, non illum solùm, sed etiā eius ministros

Cap. 44.

Matt. 8.

Etiã sancti curãt morbos virtute Christi.

posse hæc curare, erit tibi per nos quoquè, vt credidisti, sanatio. Cùm autem ille hæc confitebatur, & adhuc magìs rogabat vt sanaretur, misericordia simul & admiratio magnũ subijt Danielem: misericordia quidem, propter morbum: admiratio autem, propter feruorem fidei. & conuersus, significat ijs, qui sequebantur, vt & manus tollant in cælum, & Deum placent lachrymis. Deindè cùm illius iussu is mari corpus lauisset, & fuisset mundatus, (non procùl enim aberat) ostensus est totus sanus ijs, qui aderant. Qui cùm adspexissent id, quod factum fuerat, & nudum accepissent eum, qui fuerat curatus, quid non faciebant? quid non dicebant? quo non animi motu afficiebantur? Admirabantur, clamabant, glorificabant, obstupescebant: mouebat quidem fides eis linguam ad gratiarũ actionem: verba autem sustinebat admiratio, & efficiebat, vt præ stupore obmutescerent. Quinetiã dicentes, nesciebant quidnam dicturi essent, huius'ne fidem, an illius gratiam, an Dei potentiam. Oculi autẽ omnium in illum solum erant coniecti: voxque vna erat & narratio, leprosus & illius mundatio. Vt ergò essent plures testes huius rei admirabilis, veniunt ad maximum Dei templum, & virum illum in suggesto statuũt, facientes sicut Zacchæus. Nam illi quoquè persuasit fides, vt ascenderet sycomorum: & his rursùs, vt in alto statuerẽt eum, qui curatus fuerat, persuasit similis feruor spiritûs. Quis, quæ tunc propter magnum Danielem fiebant, narrauerit?

Leprosus mundatur.

Luc.19.

Cap.45.

Confluit ad eum vniuersa ferè ciuitas, ægrotantes quidem, desiderio sanationis, propè habentes exemplar, leprosum qui fuerat curatus: sani autem, vt viderent eos qui curabantur, & spectaculo miraculorum minimè priuarentur. Quæ verò eorum, qui accedebant, fidem sequebantur miracula, sunt maiora, quàm vt verbis exprimi possint, & auribus percipi. Cùm autem sic splendidè comitatus magnus ille Daniel ad locum, in quo erat Imperator, fuit prope palatia Septimi, vir quidam Gothus genere, desuper prospiciẽs per fenestram, cùm sanctum vidisset sic deduci & portari, eius irridet mollitiem, & ironicè eloquitur: Eccè, inquit, nouus consul. Hæc dixit, & statim accepit fructum suarum nugarum. illinc enim deturbatus, humi iacebat mortuus. Vident quod factum fuerat satellites: & dolore simul & ira repleti, & alioquì timore correpti, nè vel alius ex suis, vel ipse Imperator simile quid aduersùs magnum illum locutus, in eadem incideret, non sinebant sanctum ingredi regiam. Cùm verò ijs, qui cum eo erant, conantibus ingredi, alioquì magna erat perturbatio, tunc cùm Euangelicè pedum suorum excutere puluerem, eos qui cum ipso erant, hortatus esset sanctus, & ipse hoc fecisset, reuersus est: sed neque tunc vacuus. Multi enim milites, qui cùm eum parùm solùm vidissent, mores & habitum stupuissent Euangelicum, eum statim sunt consecuti. Et sic quidem vadit Byzantium homo Dei.

Statim punitur à Deo Gothus S. Danielem irridens.

Matt.19.

Multi milites eum sequuntur.

Cap.46.

Imperator autem viri reueritus virtutem, & veritus nè quid ei graue accideret propter illius contemptionem, mittit ad eum quamprimùm, & rogat vt reuertatur. Ille verò non modò flexus, sed etiam magìs iritatus, cùm dixisset, quòd qui cælestem Regem conatur exacerbare, ipse multò magìs malorum thesaurum sibi recõdit: & deindè adiecisset etiam fore, vt hic breuì excidat ab imperio, & eas, quæ illic sunt, minas non effugiat: Hæc cùm dixisset, & si quis in tunica remansérat puluis, eum excussisset, processit fidenti animo. Cùm hæc annunciarentur Imperatori, simul etiam sua sponte cecidit turris palatij, perindè àc si per res inanimas arrogantem & insolentem hominem Deus vellet erudire. Quænam autem ab accedente sancto facta sunt miracula, (quomodò enim ex vrbe cum eis est egressus, ità etiam ingredientem ipsa rursùs sequebantur, quodammodò ipsa, vt ità dicam, Dei virtute famulum deducente) cùm ex his pauca, eaque propter satietatem, velutì cursim adduxero, transibo ad ea, quæ supersunt.

Eius iniuriã vlciscitur Deus.

Cap.47.

Duo quidem ab ipso adolescentes primùm sanantur, qui vexabãtur à dæmonibus. Deindè mulier quædam alia fide Chananæa, quæ habebat filiam, & velutì æstuantis animi testes lachrymas profundebat ex oculis, & per eas quærebat curationem, sanam quidem accipit filiam: lætitiam autem referens pro mœrore, domum redijt. Deindè cùm sanctus per mediam procederet ciuitatem, patricius quidam ex senatu, qui ipse quoquè Zacchæum est imitatus, cùm eum feruenti fide domo sua accepisset, Zacchæo quoquè similem consecutus fuit benedictionem. Postquàm autem fuit in ipso maximo Dei templo, & simul versatus fuit cum Patriarcha, qui ipsum cum magna simul lætitia accepit & honore, hîc quoquè alijs quidem noua, sibi verò solita

Quædã eius miracula.

Matt.15.

Luc.19.

solita facit miracula. Serpens, qui alicundè prorepserat, & se magni Danielis pedibus perspiras inuoluerat, erat terribile spectaculum: & cùm ad eum defendendum, qui aderant, accurrissent, illos quidem insimulat timiditatis: ipse autem serpenti audacter ac fidenter minatus, cùm ei tanquàm ministro magna imperâsset authoritate, Vade, inquit, & tuas latebras repete, & specus subterraneos. Ille verò perindè vt qui non posset contradicere, statim repit ad parietem, & in conspectu omnium disrumpitur. Vide sanctorum magnã authoritatẽ

Hæc cùm de magno Daniele didicisset mulier Rais, fide quidem feruentissima & maximè pia, gloria aut ẽvaldè insignis, prompto & alacri animo ad eum accurrens, & similiter atquè illa meretrix, illius pedes rigans lachrymis, precibus ab eo contendit vt sibi nasceretur filius. Cùm autem humi deiecta, vidisset eius pedis soleam, exercitatione à tendine discissam, stupet tolerãtiam, & emittit voces Chananææ similes. dãs enim funiculum, rogat vt cùm circa illius pedem inuoluerit, ei rursùs reddat. hæc est, inquiens, summa meæ petitionis. Ille verò primùm quidem non sustinebat. Deindè motus etiam illius lachrymis, & præterea Episcopi & cæterorum verbis flexus, non solùm cùm funem circũuoluisset, ei reddidit: sed etiam significauit fore, vt ipsa páreret filium, & prædixit etiam nomen filij, Zenonem, dicens, ô mulier, vocabis filium. Ex sic quidem sanctus: ego autem nihil dicam ampliùs. Clarum est enim ità euenisse. nihil enim excidebat ex ijs, quæ ab illo prædicebantur. Propterea sanctum quoquè timens Imperator, & ei omninò repugnare declinans, eum aggreditur arte & blandijs: & cùm ipse sæpè eum, & per multos, vt ad ipsum veniret precatus, non persuadebat, ipse ad eum venit, & ritu supplicis adorat, & illius pedes prænsat, rogans vt sibi detur venia. Ille autem (Quis enim ad ea videnda erat ipso perspicacior) illum quidem multis tunc probris insequitur. Deindè etiam aperit id, quod multos latebat: Humilitas illa, dicens, & contritio est artificiosa simulatio, densa pelle tegens importunitatem eius & immanitatem: sed citò videbitis, qui omnia perspicit Dei oculum, & validam manum, quæ etiam potentes deijcit. Atque cùm sic quidem sanctus tam multa fecisset miracula, Deiqúe vertisset & profligâsset hostem, & res Ecclesiæ benè constituisset, quinetiam futura prædixisset, reuertitur ad columnam, & certamina ac labores magno & forti animo suscipit. Cap. 48. Luc. 7. Matt. 15. Prædicit fœminę partũ. En vt illum veretur etiã impius Imperator. Reuertitur ad suam columnam.

Non multum interfluxit temporis, & Basiliscus quidem, vt à magno prædictum fuerat Daniele, à regia expellitur, & Zeno rursùs sceptra tenet: & finẽ acceperunt eius prædictiones: & ad magnum Danielem venit Zeno cum vxore, videns quidem conuenientes exitus prædictionum: euentu autem dignas redditurus gratias. Iam verò finem quærente oratione, & cum magni Danielis vita volente simul requiescere, in illius miraculis adhuc parumpèr iucundè immorabimur. Vir quidam artificio auriex, habebat puerum, qui septimum quidem iam annum attingebat, nondùm autem poterat ingredi: sed serpentium ritu ventre vtens, se mouendo reptabat. Sumpserũt eum parentes, & posuerunt ante columnam: ipsi autem infrà miserabiliter & flebiliter eiulantes, ipsos quoquè qui videbant, prouocabant ad lachrymas. Sanctus verò ex alto despiciens, cùm partim quidem increpando, partim autem admonendo eorum luctum sedâsset, iubet vt perseuérent in sacra æde Simeonis, & venerandis vtantur reliquijs, & ea tanquàm aliquod soluens medicamentũ, morbo vinctis imponant pedibus. Dixit, & facta sunt: & septimo die cùm de more precatio fieret à beato, (ô admirabilium operum opifex Domine) vident statim puerum salientem, & gradus ascendentem, & columnam amplectentem. Cap. 49. Basiliscopulso, Zeno redit ad imperium. Obserua quo pacto sanetur puer claudus.

Quidam alius iter faciẽs ab Oriente, incidit in latrones: qui cùm ei plagas, vt cum hera dicam scriptura, imposuissent, quæ secum habebat, auferunt: quinetiam cùm eius genuum neruos execuissent, relinquunt semimortuum. Eum quidam viatores cum vidissent sic iacentem, & benignè sustulissent, ferunt in propinquam ciuitatem Antyram, & id ciuitatis Episcopo significant: à quo multorum medicorum traditus manibus, cùm ad eum curandum ab eis adhibitum esset omne studium, sanãtur quidem vulnera, sed nequaquàm restituitur ad hoc, vt posset ingredi. Nondùm enim is renuit sacram anchorã apprehenderat Danielem. Cùm multis ergò lachrymis perasset Episcopo, vt ipsum ad magnum mitteret Danielem, (hac enim de causa iurabat se iter esse ingressum) tanquàm onus inanimum impositum iumentis, ducitur ad sanctum. Deindè columnæ impositus, quid non ad mouẽdam dicebat misericordiam? quas non vel maximas afferebat lamentationes? Clamabat, lachrymabatur, Cap. 50. Luc. 10.

mani-

manibus petebat, oculis reuocabat in memoriã iter propter eum ſuſceptum, oſtendebat mala, quæ acceperat à latronibus. Sed hîc mihi conſidera, quàm eſſet hic magnus à faſtu alienus, & quantùm oderat gloriam: & quemadmodùm in fugiendo honore tantum poſuerit ſtudij, quantùm alij ad gloriam conſequendam feruntur cupiditate. Vt enim alij adſcriberent curationem, eos tranſmittebat ad Simeonis oratorium: etiamsì maior ad ipſum ex eo rediret gloria. Sed reuertendum eſt, vndè digreſſi ſumus. Poſtquàm enim ille portatus fuit ad templum Simeonis, ad quod iuſſus fuerat, & quod ex reliquijs ſumitur, oleo quotidiè vngebatur, iam quidem erat ſextus dies circa auroram, cùm ſtaret magnus Daniel ad cantica matutina, idem huic quoquè accidit, quod priori: nam & repentè conſiſtit ſupra pedes, & cursìm gradus aſſcendit, & columnam amplexus, Deo & eius miniſtro agebat gratias. Sed cur non dico id, quod eſt maius? Quidam Hippaſius, & authoritate & fide Centurio, ſicut erat is, qui celebratur in Euangelijs: Hic ergò ſi quandò vidiſſet aliquem ex familiaribus, aut cognatis, aut filijs, aut ſeruis morbo implicatum, à ſancto ſcriptis verbum ſolùm requirebat, & ægrotanti imponens epiſtolam, ſtatìm morbum tanquàm aliquem fugitiuum fugabat. Cùm vnius adhuc meminero, accedam, ad magni Danielis migrationem.

Egregia ſancti viri humilitas & modeſtia.

Debilis ab infirmitate curatur.

Matt. 8.

Mira vis epiſtolæ à B. viro ſcriptæ.

Cap. 51. Mulier quædam habens filium, duodecim annos natum, ab ortu mutum: ea, inquam, cùm latenter acceſſiſſet, & in ſancti mandra chariſſimum poſuiſſet, cum bona ſpe recedit. Vident itaque monachi puerum, & cùm eum ſumpſiſſent, ducunt ad ſanctum. Ille verò cùm eum ſolùm vidiſſet, iuſſit vt cum eis verſaretur, futurus ipſe Dei miniſter. Poſtquàm autem ſignificârunt beato puerum eſſe mutum, iubet illius linguam vngi oleo ſanctorum. Quis præteriërit ea, quæ ſunt poſteà conſecuta? Suſpicantur matrem propter paupertatem mentiendo dixiſſe filium eſſe mutum, vt ex eo aleretur filius: & accedentes, alij quidem ei incutiebant terrorem, vt ſic conturbatus loqueretur: alij autẽ telis pungebant dormientem, aut lignis acutis, & repentè è ſomnis excitabant, vt clamâſſe, & aliquid interìm dixiſſe deprehenderetur. Is verò cùm vellet ipſe quidem multa dicere præ dolore: valido autem morbi vinculo linguam haberet præpedltam, erat mutus, ore cordis multa loquens ad Deum. Venit dierum primus & præcipiuus: & cùm Diaconus Chriſti Euangelium eſſet de more lecturus, cùm primùm nomen Euangeliſtæ effatus eſt populis, omnes puer præueniens, dixit pura & maxima voce, Gloria tibi Domine: & ſic deincèps per totũ ſacrum miniſterium perſeuerauit ſimul cum populo canere & reſpondere. Atque multa quidem alia à magno Daniele geſta ſunt, quæ neque verbis explicari poſſunt, neque propter ſatietatem capi auribus.

Puer mutus loquitur.

Cap. 52. Verumenimuerò ſufficient hæc ad oſtendendũ, quãta ille fiducia eſſet diues apud Deum, & quanta ei cum illo intercederet coniunctio. Hoc autem ſolùm dicam, & ea quæ dicta ſunt, velutì obſignabo, quòd cum multis & maximis miraculis, tanta erat ei lenitas & moderatio: & nõ ſolùm moderatio, ſed vt cum diuino Dauid dicam, contritio & ſumma humilitas, vt non magis eum quis admiretur propter operationem miraculorum, quàm quòd cùm talia operaretur, nihil exiſtimaret ſe plus habere alijs. Quinetiam cùm virtute tantum præſtaret, in iudicio de alijs ferendo erat admodùm cautus & parcus. Quàm verò eſſet in omni re à faſtu & ſuperbia alienus, quis dixerit? Eorum autem, quæ ſupra nos ſunt, adeò timebat & cauebat docere aliquid, vt cùm quidam, qui de Theologia lubenter ſciſcitabantur, quædam etiam abſurda proponerent, quæ audebant facere ſacerdotes, & ei exhiberent moleſtiam: Si à vobis quidem, inquit, de Deo diſceptant, vobis ſufficit chorus Apoſtolorum, & quæ de Deo diſſerunt patrum voces: neque opùs eſt curioſè vlteriùs inquirere. Quòd ſi de rebus humanis & Sacerdotibus vobis eſt controuerſia, ſunt hæc omnia Dei iudicio relinquenda, & ijs, qui ab illo talem acceperunt adminiſtrationem. nobis verò ſatis eſſe debet, ſi ab alijs paſcamur, & ea conſideremus & inquiramus, quæ ad nos pertinent: non autem has ſuperuacaneas & noxias perſequamur quæſtiones. Et hæc quidem ſic habent.

Pſal. 50.

S. Daniel ab omni ſuperbia & faſtu alieniſſimus

Cap. 53. Oratio autem, cùm iam veniat ſanctus ad finem, deſitura eſt ipſa quoquè in ſilentium. Verumenimuerò cùm hîc quoquè pauca quædam ante finem dixerimus, ſiſtemus orationem. Cognouit quidem vir ille propheticus cum reliquis omnibus, ſuam quoquè ad Dominũ migrationem: idque apertè ſuis prædixit diſcipulis. Cùm autem præſtitutus dies iam appropinquaret, benedictionem eis relinquit in ſcriptis, ſicut

S. Daniel prædicit obitũ ſuum.

sicut quidam alij facultates: eique deseruijt scriba,& tale fuit eius testamentum:Ego, inquit, ô filij & fratres, (ambo enim vos estis, tum quòd vos genui spiritaliter: tum verò, quòd Deus est communis pater omnium) Ad hunc communem patrem iam vado: sed non orbos relinquam mihi dilectos, deflentes patris solitudinem: sed illi patri vestrî relinquo curam, qui cum vobis omnibus me creauit. Ipse ergò, qui omnia fabricatus est ratione & sapientia, & deindè cælos quoquè inclinauit, & descendit in terram,& mortuus est,& resurrexit pro nobis, ipse erit vobiscum. Vt sapiens quidem, vos seruans à maligno: vt Dominus autem, ad suam conseruans voluntatem: vt pater verò, si fortè aberretis, benignè reuocans,& spiritaliter vlnas vobis extendens. Vt autem qui se pro nobis ad mortem tradiderit, vos etiam inter vos inuicèm cõiunget concordia,& efficiet, vt sitis vnum patri. Sectemini humilitatem, seruite obedientiæ, amate hospitalitatem, ieiunium, vigiliam, paupertatem, & quod est primum & maximum præceptum, charitatem. Quæ ad pietatem pertinent, rectè tenete. Hæreticorum zizania cauete; à matre vestra Ecclesia minimè separemini. Si hæc omnia feceritis, eritis virtute perfecti. Testamentum eius. Psal.17. Matt.22. Præclara institutio.

Hęc pijs labris dictauit, & iussit legi ab omnibus monachis, stantibus ad scalarum gradus, & deflentibus illius separationem. Dicitur autem hoc visum esse circa eum: nempe tribus diebus ante mortem, iam media nocte concurrisse & ad eum conuenisse sanctos, qui fuerunt à seculo, Prophetas, Apostolos, martyres, & omnes deniquè sanctos, qui & magnum benignè salutârunt, & iusserunt eum diuinum celebrare mysterium. Quod quidem celebrauit, & intemerata ipsa sumpsit sacramenta, & ijs quibus par erat impertijt. Atque iam quidem magnus extremum agebat spiritum, & ipse Antistes Episcoporum (is erat Euphemius) iam enim mortuus erat Acacius, cum alijs veniebat ad emigrationem. Aderat autem Rais quoquè fidelissima: & vir quidam, qui possidebatur à dæmone, pergebat ad columnam: qui & sanctorum ad sanctum aduentum clamando apertè significabat, & eos suis appellabat nominibus: & ipsorum, vt qui conuenissent, meminerat Angelorum. Deindè etiam adijciebat, fore vt tertia hora huius diei ipse Daniel excedat ad Dominum, & à diuturna habitatione immundus expellatur spiritus. Quæ vtraque suo tempore euenerunt. Quæ priùs dicta est autem Rais, magnificè parabat ea, quæ pertinebant ad sepulturam: & cum multos adduxisset artifices, & iussisset fieri tumulum in inferiori parte basis columnæ, & vsque ad fastigium, statuit ex vtráque parte tumuli homines, qui faces ferrent, & lampades tenerent manibus, & ea canerent, quæ cani solent in decessu. Cumque illa corpus infrà detulisset, in plumbeo id ponit loculo: in hoc quoquè seruans magni Danielis testamentum. Ille enim mandauit discipulis, seu Imperatores, seu reges, aut vlli alij, se inuicèm superare cõtendant in loculi sumptu & magnificentia, nolite suscipere: sed illic & sic corpus deponi sinite, vbi & quomodò voluërit Rais fidelissima. Hæc ergò peracta sunt, & expulsus est immundus dæmon, cùm multùm hominem discerpsisset. Sanctiinuisurum decessum. Felicissimè exit è corpore. Honorificè admodùm sepelitur.

Porrò autem quædam quoquè alia effecta sunt miracula. Tres enim per stellas Cruces, cùm dies esset, & Sol luceret clarissimus, cum summa pulchritudine & splendore dicuntur apparuisse, & stetisse super preciosum illum loculum. Quinetiam volasse columbæ candidissimæ, quæ cum eo semper est, gratiam spiritûs significantes. Sic ergò sacrum illud corpus Danielis, depositum fuit manibus primi pontificis. Rursus illi quoquè fuerunt impositæ reliquiæ trium puerorum, qui erant Babylone, cum sic iussisset sanctus, nè tam illius reliquias, quàm eos, qui erant ei impositi, adorarent accedentes. Sic sanctus ab humana gloria studuit ostendi alienus etiam post decessum. Talis fuit vita magni Danielis ab ortu vsque ad decessum: Talia eius sunt benefacta. Qui cùm obijsset omnem exercitationem, & omne genus certaminis, & in multis clarus fuisset operibus, effectus plenus dierum, tam humanorum, quàm spiritûs, in senectute bona excedit è vita, cùm ad octogesimum annum peruenisset & menses tres. Cap.55. Tres Cruces apparent. Magna ętas eius in tãta vitę duritia.

Aiunt autem eum quoquè capillis capitis processu temporis adeò euasisse comatum, vt quadruplici quidem coma discriminarentur: longitudo autẽ eorum, ad quatuor cubitos produceretur. Barba quoquè erat ei densa, quæ ipsa quoquè bifariàm discriminabatur. Atque ille quidem cùm sic vixisset, requieuit: nobis autẽ pulchrum exemplar suam reliquit vitam, non solùm vt laudemus, aut etiam vt admiremur: sed vt pro viribus quoquè imitemur. Laus enim ad eum fertur solum: Imitatio autem Cap.56.

autem facit, vt simus etiam participes bonorum, quæ ei debentur: gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia cum patre eius, qui caret principio, & sanctissimo & bono & viuifico eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE SS. Epimacho & Alexandro, necnon Ammonario virgine & sociabus, quærat Lector suprà 8. Decembris in historia sanctorum martyrum Alexandrinorum.

VITA ET CERTAMINA SANCTI PATRIS NOSTRI SPIRIDONIS ARCHIEPISCOPI TRIMMY-thuntis, *authore Simeone Metaphraste. Habetur in Tomis Aloysij. Nos capita margini adiecimus.*

Decembr. 12. vt in Metaphraste habetur. Latini autē habent eū 14. Decembris.

Cap. 1.

AD vtilitatem animæ res est maxima, vita generosorum & piorum virorum, & quæ potest parare magnas opes virtutis. Non solùm enim resecat id, quod est deterius: sed etiam magnam efficit mutationē ad id, quod est melius. Siue enim fuerit aliquis vitijs præoccupatus, talibus fruens narrationibus, faciliùs ab eis se continet. Siue sit aliquis virtutis studiosus, audita historia, exurgit alacrior: & amore eius, quod est simile, incitatur ad imitationem. Imitatio autem & æmulatio magnorum & admirabilium virorum quantùm possit, & alij quidem ostenderunt, eorum qui præcesserunt præclarū virtutis studium imitati: maximè verò omnium, vita admirabilis Spiridonis: qui Iacob simul & diuinum Dauid summè est æmulatus: & sicut illi, amplexus est lenitatem ac mansuetudinem, & à simulatione alienam simplicitatem: similiter verò ad Abrahami adspexit hospitalitatem, & suas facultates effecit communes indigētibus. Hincque factum est, vt non terræ, propter mansuetudinem, vt habet promissio, sed ipsorum cælorum assequeretur hæreditatem: & propter diuitias, quas despexit, * Christum planè diuinas comparârit diuitias: miraculorum autem dilatatus sit fluuijs, qui semper quidem hauriuntur, nunquàm verò desinunt.

Gen. 25. Psal. 131. Gen. 18. Psal. 36. Matt. 5. * Christi

Cap. 2. Patria S. Spiridonis.

Eum tulit quidem insula Cyprus: erat autem non garrulus aliquis, neque vrbanus & elegans moribus: neque qui multitudine & foro delectabatur: sed simplex & quietus, & à negocijs curisq; remotionem colens, si vllus alius. Quocirca ad Patriarchę Iacob vitam se omninò effingens, sicut diximus, fuit ipse quoquè pastor ouium: non tamen omninò pastor, aut nimia simplicitate, aut feris & agrestibus moribus: sed commodis & valdè facilibus, & qui à vulgi quidem se abducebat congressione: pauperibus autem & hospitibus tam facilis ad eum patebat aditus, & se eis tam præbebat affabilem, vt esset omnibus hominibus in sermone iucundior, & ad facultates suas cōmunicandas longè liberalissimus. Præterijsse certè aliquem ex ijs, qui accedebant, qui non fuisset ab eo hospitio acceptus, erat ei longè molestissimum, perindè acsi re aliqua maxima & quæstuosissima esset fraudatus. Et erat quidem alioquì ei liber animus, & alienus ab omni illiberali assentatione & humilitate: ad eorū autem, qui iter ingrediebantur, labores recreandos, & ad pedes qui erant fatigati, abluendos, & ad mensam apponēdam, & alia administranda iure amicitiæ & moderationis, erat adeò dexter & officiosus, vt ipse solus hoc magis præstaret, quàm famuli, qui sunt in suos dominos maxima præditi beneuolentia. Erat enim ei contemperata cum grauitate quidem simplicitas: cum animi verò magnitudine, lenitas: cum intensa autem & ardenti charitate, grata florebat temperantia: quam non minùs dilexit, & ardenter est amplexus, quàm reliqua omnia: vt qui cum legitima quidem & pudica vxore non diù versatus, & liberorum pater ex ea effectus, deincèps voluptate & omni alia mundana cupiditate permansit superior. Hinc mel virtutis conficiens diligentiùs, & in lege Domini studiosè meditans, benignissimus euasit & clementissimus. Et vt semèl dicam, erat Spiridon diuinum virtutū exemplar archetypum: habens quidem omnes in se scriptas, sed ad quarum imitationem pauci poterant accedere.

Mira eius affabilitas & liberalitas.

Insignis hospitalitas.

Egregiæ eius animi dotes

Cap. 3. Cùm sic ille resplenderet benefactis, magnamque vitam & insignem attulisset, multa

multa quoquè dona maiora consequitur, tam quæ sunt hîc, inquam, quàm quæ futurorum describunt magnitudinem. Hæc autem erant: Morbo cõfecta confirmabat corpora, membrorum mutilationes sanabat incurabiles, malignos increpabat spiritus: quos cùm primùm increpâsset, nulla mora interiecta fugiebant, & statìm recedebant: alia quoquè ab eo fiebant his maiora, virtute diuina ei opem ferente. Miraculis coruscat.

Quamobrèm ex pastore constituitur pastor, loco ouium cura gregis ei commissa, quotempore magnus Constantinus Romanorum tenebat imperium, Trimythuntinorum creatus Episcopus. Quantam autem, postquàm perductus fuit ad sedem, virtutis curam gesserit, ostendent, quæ similiter à sede adepto facta sunt miracula. Verumenimuerò omnia illius persequi, stulti & ineruditi fuerit hominis: neque verò id quis assequi potuerit: quomodò etiam omnia prætermittere, nimìs magnum damnum attulerit. Quæcunque autem & dici possunt, & auditu valdè sint vtilia, ea dicam. Fit Episcopus Trimythuntis.

Cap. 4.

Castigabat Deus insulã pluuię egestate, & grauis premebat siccitas: & siccitatem quidem consequebatur fames: famem autem pestis. & populi quidem magna pars iam interierat: altera verò id mox credebatur passura. Opùs autem habebat illud malum omninò aliquo Elia, aut alio illi simili, qui cælum aperiret oratione. is verò erat Spiridon. Nam cùm plaga grauiter vrgeret, & populum valdè persequeretur, ipse pro grege magnum capiens angorem, & paternis inflammatus visceribus, rogat quidem vt clemens Deum clementem. Ille autem statìm implet cælum nubibus ex extremo terræ: & quod est mirabile, nè aliquem motum elementorum crastimaret consequi pluuiam, Deus eas procùl ostendit. Sistit autẽ, non priùs permittens eas assçendere insulam, quàm sanctus eum rursùs oraret. Nondùm enim illegutam emiserat lachrymarum, & protinùs multa erupit pluuia: & pinguescit quidem terra: aluntur autem fructus, & crescunt segetes, & omnia simul mala solluntur. In hoc Spiridon fuit ipso Elia, vt aliquid dicam audacter, benignior. Nam Elias quidem cùm pluuiam retinuisset, deindè rursùs remisit: Ille verò primum non imitatus, existit ei par in secundo. Et hoc quidẽ est eiusmodi. Alterum autem est illo nihilo inferius. Siccitas, Fames, Pestis in Cypro. 3. Reg. 18. Efficacia precũ S. Spiridonis. 3. Reg. 17. & 18.

Affligebat rursùs communis calamitas, & fructum non ferebat insula. Frumentarij autem & frumenti cauponatores, in tantis Dei minis volentes frui delicijs, & tempore callidè & malitiosè vtentes, magìs augebant calamitatem, frumẽti, vt dicit scriptura, trahentes & augentes precium: & è propinquorum malis impium sibi lucrum parantes. Ad vnum ergò horum diuitum cùm quidam pauper accessisset, & pecunias quidem non haberet, quibus emeret, quæ erant sibi ad vsum necessaria: lachrymas autem, quas pròh dolor habebat, exolueret, & flebiles voces miserabili habitu & obtutu emitteret, illum inflexibilem conabatur flectere, pedes prensans, totam domum complens eiulatu: Quid non faciens, quid non dicens, quod posset attrahere ad misericordiam? Postquàm autem nihil horum omninò lapideam illam animam mouit ad miserationẽ, vnum refugium inuenit pauper, nempe sanctum. Ad quem cùm accessisset, & suam inopiam, & summam diuitis refert egestatem misericordiæ. Cùm is autem hoc audijsset, misertus quidem est calamitatis: diuitis verò odio habuit immanitatem: & velutì à Deo afflatus, prædixit inprimis propheticè: Tu autẽ nec gemas, nec lachrymeris. Tua enim domus cràs abundabit bonis: qui autem nunc est diues, simul erit & miserabilis, & irridebitur, & inuitus tibi cedet ijs, quibus eges: promptoque & alacri animo rogabit, vt accipias. Hæc pauper putabat sanctum quidem solùm dicere ad consolandam, qua premebatur, calamitatem. Vndè etiam abibat tristis, vt qui sacram anchoram, nempe eam, quam in magno Spiridone spem habebat, inuenisset inanem & irritam. Cap. 5. Amos 5. Prophetia eius.

Cùm nox autem iam aduentâsset, Deus quidem annuit: repentè verò cælum quam effundit in terram, tanta copia & tanto impetu, vt diuitis vna attraherentur horrea: frumentum autem & omnis alius fructus sparsìm eijceretur, & iacéret passim ad rapiendum volentibus. Orto autem die, diues quidem miser, & luctu plenus, & huc & illuc circumcursans, & iustam deflens calamitatem, rogabat eos, qui accedebant, vt sibi opem ferrent ad fructus colligendos. Cùm multi verò, vtpotè esuritores, ad rapiendum concurrissent, accedit etiam ille pauper, miraculo quidem obstupefactus: pauperem autẽ irridens suauissimè & meritissimè, & domum Cap. 6. Vide admirabile Dei iudiciũ in diuitem inhumanum.

replẽs fructibus,& omnia nullo negocio habens,vt dicitur, nec seminata, nec arata. Deindè cùm confluentem videret multitudinem sæuus ille & immisericors, (oportebat enim nihil manere imperfectum eorum, quæ prædicta fuerant à Spiridone)& res omnes illius securè ambabus haurire manibus,& eum quoquè,qui herì fuerat supplex,vnà cum reliquo populo abundè,sicut diximus, frui ijs, quæ iacebant,perindè ac ei sua sponte dare volens,liberalisque esse & munificus,qui sordidissimus erat & parcissimus,iubebat eum ad satietatem accipere ex ijs, quæ aderãt. Ille autem satis irrisa eius ignorantia, domum est reuersus, Deo præcipuè, deindè etiã Spiridoni id accepto ferens. Sic sciebat Spiridon,non solùm propter multos, sed etiam propter vnum,supernos sæpè aperire fontes: & simul quidem prædicere tempus,quo hoc esset futurum: simul autem pauperibus quoquè prodesse,& castigare diuites.Nam etsì parcus ille nihilo melior euasit,vt iam dicetur: multis tamẽ similibus fuit occasio,vt emendarentur. Hæc quis ex præsentibus non lubenter audijt? Quis autem cùm audiuisset, non fuit alia quoquè audiendi auidior, & cupijt scire? quisnam erat adeò ignauus aut inuidus, vt sitientem animam tali priuaret alimento?

Diuitis istius castigatio,multis prębet emẽdationis occasionem.

Cap.7.

Alius autem agricola, viro sancto familiaris, cùm fame valdè premeretur, abijt is quoquè ad inopem illum diuitem,adhuc habẽtem alia multa horrea plena frumento, existimans illam priorem eum omninò castigâsse calamitatem. Visus est autem ille frumẽtum quidem amisisse: pareitatis verò,& quæ in diuite inerat,crudelitatis nihil omninò dimisisse,neq; omninò seipso euasisse melior: etsì polliceretur se tempore æstiuo id,quod datum fuisset, redditurum cum accessione. sed ille dicebat id,quod dicitur, spem pascere insipientes. Tu autem, inquit, absque pecunia non granum vnum,immò ne vnius quidem grani vmbrã accipies. Cùmque hic quoquè pauper desperâsset, imitatur præcedentem, & tanquàm ad cõmunem thesaurum confugit Spiridonem,& ei renunciat quæ esset passus, & quæ diuitem rogans, ab eo audijsset. Ille autem cùm tunc quidem eum satis esset consolatus,domum dimittit. Neque tamen verbis tenùs sistit consolationem: sed sequenti die magnus Pontifex venit ipse ad pauperem, auream quandam secum afferens speciem non leuis ponderis: quæ quænam esset & vndè,& quomodò inuenta sit à sancto, declarabit paulò pòst oratio. Cùm tunc autẽ magnus Spiridon eam immisisset in manus pauperis,Accipe,inquit,& cùm diuiti gratum hoc pignus prębueris, quæ tibi sunt necessaria ad vsum, ab eo accipe. Hoc cùm accepisset pauper, lætatus est,& quanta maxima potuit celeritate contendit ad diuitem.Deindè cùm vidisset ille id, quod erat in manibus, qui paulò antè erat durus & inexorabilis,& cuius aures ad preces obsurduerant,statim flectitur ab oculis, euaditque iucundus & benignus: cumque id accepisset, eum tam copioso frumento impertitur, vt & domum suam impleret,& ad deijcienda semina in ijs,quos habebat, agris datũ sufficeret. Quod autem deiectum fuerat,fructum produxit tam multiplicem, vt & ei qui dederat,debitum reddiderit, & aurum ei datum pignori, receperit: & ad sanctum rursùs grato animo retulerit.

Attẽde auri sacram famem in diuite isto.

Cap.8.

Sed sic quidem pauper debitũ: vult autem oratio quoquè id, quod debet, exoluere, & ostendere id, quod erat pollicita, quidnam erat priùs aurum, & vndenàm fuit sumptum. Cùm eum recepisset sanctus id,quod datum fuerat, Adesdum,ô frater,ait pauperi: & reddamus,inquit,communiter ei,qui benignè commodauerat. Sic inquit, & cùm eum accepisset, ducit ad quendam hortum, qui magni inediam quibusdam paruis recreabat oleribus. Qui cùm in ipso aggere cõstitisset, ac sepem attigisset,in cælum sublatis oculis,Domine mî Iesu Christe,effatus est, eo audiente, qui aderat,qui sola voluntate omnia creas & transmutas: qui aliquandò Mosi virgam,vidente Rege Aegypti,in serpentem conuertisti: ipse hoc quoquè aurũ,quomodò ex animante priùs in hanc mutâsti formã, ità nunc quoquè annue, vt reuertatur in eam formam,in qua erat ab initio: vt hic quoquè sciat, quàm tu nostrũ curam geras: & rebus ipsis discat id,quod est in diuina scriptura,quòd quæcunq; vult Deus,fecit omnia. Cùm ità esset precatus,(Quis,ô Domine,dixerit magnitudinem miraculorum tuorum?) aurum erat serpens, spirans & repens, & circa sepem mouebatur & voluebatur: ex qua primũ sumptus sancti manibus, admirabiliter mutatus fuit in illud aurum. Hoc cùm præter omnem humanam cogitationem adspexisset agricola, tremore correptus, pronus cadit in faciem, & capiti adspergit pulue-

Exod.7.

Psal.134. Vide rẽ admiratione dignam.

pulu erem, lachrymas emittens ex oculis, & se esse indignum non solùm tali dono & gratia, sed vel solo spectaculo, immò verò auditione. Verumenimuerò eũ qui-dem sanctus erigit, & ei animum simul & corpus corroborat. Serpens autem inte-rim per sepem transiens, subijt cauernam, quam habebat ab initio. Miraculum omninò nulla opùs habet oratione ad amplificationem. ex ipso enim satìs osten-ditur, quale sit: & arte omninò non indiget natura, quæ propriam habet exupera-tionem. Dicatur autem id quoquè, quod consequitur, quod est cognatum priori-bus, & eiusdem gratiæ & potentiæ.

Alius, qui erat ipse quoquè sancto amicus, (erat autem virtutis studiosus, & ideò improbos homines mouerat ad inuidiam, & aliquorũ criminum accusabatur per calumniam) compræhensus à Præside ciuitatis, conijcitur in carcerem: protinùs verò damnatur capitis. Cùm autem propè esset dies prestitutus, præuenit sanctus, qui hoc præsciuerat, & festinat liberare amicum à calamitate: erat verò tunc hy-ems vehementissima: & qui præterfluebat torrens, cùm valdè inundâsset, & è suis esset effusus limitibus, ei valdè fluebat in transitu: neq; poterat omninò transmit-ti. Illeautem Iesum Naue, & quæ ille fecerat, mente versans, & arcæ transitum re-putans, & credens eundem esse sicut erat, Deum: & perindè atquè seruo vtens tor-rente: Sta, inquit: communis hoc tibi imperat Dominus: & ego transibo: Vir au-tem sta bitur, pro quo properamus, & multas Deo preces fudimus. Sic dixit, & quod dictum fuerat, protinùs fit compos fluuio, & sistit fluentum: cedit verò via non solùm Spiridoni, sed alijs etiam viatoribus. Decæterò nihil amplius illis ma-lum occurrit & dubium. Quod ergò ab eo factum est transeundo, non fuit minùs admirabile, quàm id, quod instituerat facere. ex hoc autem illud quoquè faciliùs & melius est perfectum. Nam cùm qui cum eo ambulabant, vidissent quod factum fuerat, eum præcurrentes, & venientes quamprimùm in ciuitatem, fiunt præcla-ri præcones eius, quod factum fuerat: & Præses partim quidem stupefactus, partim autem timore correptus, nè virum qui talia potest, cerneretur offendere, repen-tè eius amicum relaxat è vinculis, & eum sancto largitur. Is autem eo accepto est reuersus, cùm ex vna causa duo effecisset: nempe fluenti quidem repressisset im-petum, hominem verò benignè liberâsset à calamitate. Atque quòd ad prophéti-am quidem attinet, aut miracula, aut in ęrumnis commiserationem, nihil arbitror esse maius ijs, quæ dicta sunt.

Cap. 9. Vir bonus falsò delat⁹ damnatur capite.

Ioſ. 3.

S. Spiridon cogit fluuiũ sibi præbe-re iter.

Liberat suo aduentu da-mnatũ ca-pite.

Oratio autem adhuc ampliùs ijs, quæ dicta sunt, parata est ostendere, quod spe-ctat ad prophetiam simul & commiserationem: quòd, inquam, peccata hominum videret ex occulto, & ea remitteret, animi benignitate & gratiæ abundãtia. Vbiquè suos mores seruabat magnus ille Spiridon: delectabatur maximè tenuitate & fru-galitate, vt qui vellet suum imitari Dominum. Neque enim equo vtebatur iter in-grediendo, neque se remouebat ab omnium sermone & congressione, tanquàm qui ex eo videri vellet grauior & seuerior. Cùm ergò aliquandò vehementer am-bulâsset, & defatigati essent pedes itineris longitudine: & à quodam suorum ami-corum, & bona sui gregis pecude hospitio esset exceptus, ipse tanquàm ouis boni pastoris, & qui ad illius vitam tanquàm pulcherrimum exemplar intueretur, ma-gistri, vel potiùs Domini & primi magistri Christi, ostendit moderationem. Nam cùm accepisset aquam, & eam in lauacrum immisisset, paratus erat sancto lauare pedes. Qui autem erant in vicinia, cùm sensissent sanctum accessisse, ipsi quoquè concurrerunt, & volebant nihilosecius hocipsum facere illius pedibus: eamque rem ducebant huiusmodi, vt de ea re esset inter eos decertandum, & inter se con-tendebant de benedictione.

Cap. 10. Tenuitate & frugalita-te admodũ delectatur.

Obseruãtia subditorum eius erga ipsum.

Inter eos autem erat etiam quædam mulier, quæ complures in hoc certamine superabat, vrgebatque, & hoc maximè volebat facere. Ea verò fuerat haud ità pri-dem capta carnali amore, & victa, pròh dolor, à peccato. Ipse autem reuerà in cor suum ingressus, & vt qui sciret, quemadmodùm res eius se haberet, sensim quidem auertit mentem, & vt qui sciret, quemadmodùm res eius se haberet, sensim quidem auertit illius etam illam & suauem suam faciem: sensim verò ei quoquè dicit, Nè me tan-gas, mulier: Non, vt dixerit quispiam, sibi placens & se magnificè circunspiciẽs, aut mulierem abominans, (Quomodò enim, qui erat illius discipulus, qui vescebatur cum publicanis, meretricibus, & peccatoribus?) sed eam pudore afficiẽs, & turpem eius actionem reuocans in memoriam, & sic eam placidè vocans ad pœnitentiam: quod quidem est ab eo perfectum, & scopum est assecutus. Quo enim illa magis

Cap. 11. Nouit oc-culta homi-nũ peccata.

Matth. 9.

contẽdebat facere, quod ſtudebat, magisque vrgebat & inſtabat, ille eo acriùs eam tetigit, apertè dicens id, quod illa fecerat. Tunc ipſa ſapienti quidem reprehenſione animo ſauciata, obſtupefacta autem, quòd qui ſub oculos non cadebant, animæ liuores adſpexiſſet, non ampliùs quidem aquis, lachrymis autem pedes emundat, & contrito corde enunciat id, quod factum fuerat. Quid ergò? illa quidem ei ea, quæ meretrix: ipſe autem ea, quæ Dominus, ei dicit liberrimè: Confide, filia: dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Et rursùs: Eccè ſana facta es: noli ampliùs peccare: ſimul & morbum curans, ſicut ſapientes medici, & prouidens nè rursùs in eadem incidat. Atque ſic illa quidem curationem aſſequitur pulcherrimè & vtiliſſimè, vt non ſolùm ei eſſet ſanitas immutabilis: ſed etiam alijs narrãs, multis eſſet occaſio conſequendæ ſalutis.

Luc. 7. Ioan. 5.

Cap. 12.

Quoniam autem ex miraculis quidem ſumitur de vita coniectura, oportet verò declarare, qualis eſſet ei zelus circa fidẽ, hoc indicabit id, quod eſt propoſitum. Quandò Romanis imperabat magnus ille Conſtantinus, & primus inter Imperatores Chriſtianus, conſul autem erat Paulinus & Iulianus: à regno verò Alexãdri Philippi filij agebatur ſexcenteſimus triceſimus & ſextus annus, tunc Niceæ congregata fuit inſignis illa patrum ſynodus: vt Arrium quidem deponerent, qui rem creatam impiè nominabat filium: decerneret verò filium eſſe eiuſdem eſſentiæ cum patre. Erant autem ex ijs quidem, qui eius ſuffragabantur blaſphemiæ, primi & maximè inſignes, Euſebius Nicomediæ, & cum illo Maris & Theognis: quorum hic quidem Niceæ, Maris autem erat Epiſcopus Chalcedonenſis. Iſti, Arrio duce illius inſaniæ, Dei filium & Deum, creatum eſſe (ô inſaniam) improbi & ſcelerati homines decernebant. Eorum autem, qui pro pietate decertabant principes, quorum & doctrina ſimul & vita erat præſtantiſſima, erant hi: Magnus inter ſanctos Alexander, qui erat preſbyter, tunc verò vicem gerebat beati illius Metrophanis, vt qui ipſe non adeſſet: quòd abeſſet autem, cauſa erat morbus: & clariſſimus ille Athanaſius, qui nondùm ſacerdotali ſede erat decoratus: ſed in Eccleſia Alexandrina munus obibat Diaconi. Quocirca nõ parua in eos irrepſit inuidia, quòd cùm nondùm dignitate præſtarent, in ratione fidei alios ſuperarent. Erat autẽ cum eis quoquè magnus ille Spiridon: cuius vita & quæ cum eo habitabat gratia, erat vtilior ad perſuadendum, quàm linguæ aliorum, & ineuitabiles anſæ ſyllogiſmorum, ſplendidæque & elegantes periodi orationum.

Synodus I. Nicena quã dò habita.

Arrij fautores.

Catholici Epiſcopi præcipui.

Cùm autem hic adeſſet, (hîc enim iam res eſt iucundiſſima) intereſſent autẽ ſynodo etiam Philoſophi, cùm ità videretur Imperatori, qui ab ambulando ſe iactabant, & in animos inducente ſophiſtica arte erant ſummè eruditi. Quidam verò vnus inter eos primas partes tenebat in agendo, qui habebat perſuadendi vim inexpugnabilem, & cuius eloquentia linguis celebrabatur omnium. Is congreſſus cum Epiſcopis, fortiter defendebat Arrium, & valdè reſiſtebat, ſuſcipiens eius patrocinium, adeò vt magnam partem populi attraheret ad audiendum, auentem ſcire, vtri ex contradicentibus futuri eſſent ſuperiores. Nihil enim erat adeò ſolutu difficile, quod non ille redderet facilè ſolubile ſua dicendi copia & facultate. Cùm autem ſæpè in arctum cogeretur reſponſio, inſtàr anguillæ elabebatur, furtis perſuaſionis & eſcis ſophiſticis. Erat ergò veritatis & artis contentio: illis quidem, qui veram tuebantur rationem, ſententijs non artificioſè & callidè excogitatis, ſophiſtam ferientibus: hoc autem, tanquàm arma, obijciente varietatem orationis, fallacemque & ſubdolam ratiocinationem, & ea ſe magis arbitrante poſſe vincere.

Cap. 13. Peripatetici, dicti ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν, quod eſt ambulare.

Sed nè dicẽdi facultatis eſſet victoria, verùm Chriſti & veritatis, alijs viris doctis prætermiſſis, ea fuit Spiridonis viri ſimplicis: qui cùm nihil aliud ſciret, niſi Chriſtum, eumque crucifixum, ſicut ait Paulus: cùm vidiſſet Philoſophum ſe iactãtem ſophiſmatibus, & linguam maledicam mouentem contra Chriſtum, & noſtra conantem ſubſannare, accedens petijt, vt ſibi liceret parumpèr cum eo colloqui. Qui autem erant earundem partium, cùm ſcirent quàm eſſet ei ſimplex & priſca pietas, & prætereà quòd Græcorum doctrinam ne ſummis quidem labris guſtâſſet, prohibebant nè veniret in medium, & congrederetur cum ſophiſta. Is verò ab eis minimè perſuaſus, (ſciebat enim quid ſuperna quidem eſſet ſapiẽtia, quid autem humanæ vires, & quæ inanes redduntur & abolentur) ad virum acceſſit, & dixit: In nomine Ieſu Chriſti, ô Philoſophe, mihi iam quoq; animum adhibe, & audi ipſe quæ

Cap. 14.

1. Cor. 2.

volo

volo dicere. Cùm is autem dixisset: Tu quidem dic, ego verò audiam. Vnus est Deus, inquit Spiridon, cæli & terræ & aliorum omnium quæ intercedũt, opifex. Is est, qui cælestes produxit virtutes. Is est, qui è terra formauit hominem, & omnia continuit tam quæ sub adspectum cadunt, quàm quæ non cadunt. Huius verbo & spiritu productum quidem est cælum: producta est autem terra, diffusum est mare, extensus est aër, generata sunt animalia, homo formatus est, magnum hoc animal & opus admirabile: omnia facta sunt, astra, luminaria, dies, nox, reliqua omnia. Hoc ergò verbum Dei nos scientes esse filium & Deũ, ex Virgine propter nos creditos esse natum, & crucifixum, & fuisse postremò sepultum, deindè etiam resurrexisse. Deindè cùm resurrexerit, & nos simul fecerit resurgere, & ab interitu alienam & æternam nobis vitam præbuerit, eum dicimus etiam rursùs venturum iudicem omnium: nostrorumq; factorum, sermonũ, & cogitationum incorruptum, & qui falli minimè potest, iudicem: eum esse eiusdem cum patre essentiæ, & simul considere, & esse ei honore æqualem. Non hæc quoquè ità tibi esse videntur, ô Philosophe?

S. Spiridon Christi virture fretus, pugnat cũ sophista loquacissimo.

Ille quidem interrogauit: Philosophus verò, vt qui non eandem, quam priùs, haberet animam, nec eandem mentem & linguam, quæ tam facilè opponeret & contenderet, auribus quidem fuit attonitus, animo verò obstupefactus: ei autem vox est extincta: & cùm aliquandiù conticuisset, nihil aliud habuit quod responderet, nisi: Hæc quoquè ità mihi se habere videntur. Sanctus autem, Agè ergò, inquit, quoniam hæc tu mecum confiteris, nec factis velis discrepare: sed cùm scias, quis sit Deus, & quis hoc fecerit vniuersum, surge & accede ad ecclesiam, & accipe signum rectæ fidei. Hæc postquàm audiuit Philosophus, statim quidẽ mutatus fuit ad accuratam ac perfectam religionem. Conuersus autem ad discipulos & alios auditores eorum, quæ dicebantur: Quandiù quidem, inquit, ô viri, certatum est verbis, ego quoquè arte restiti. Quandò verò non ampliùs quidem verba, sed diuina virtus fuit opposita, & in verborum simplicitate arcanam quandam & ineffabilem ostendit virtutem, tunc me non pudet esse victum. Quinetiam & mihijpsi, & alijs libenter consuluerim, si non sit aliquis nimis siniſter & peruersus, aut qui se in veritatẽ velit improbè gerere, vt credat Christo, & hunc senem sequatur: cui lingua quidẽ omninò est hominis, verba autẽ sunt Dei. Quantũ putatis hoc Arrianis quidem dedecus, pijs autem honorem attulisse & voluptatem? Illi autem fuêre superati, cùm omnes ferè quidem rectæ assensi essent sententiæ: sex verò soli relicti essent Arrio, futuri mala pars & improba patris mendacij, & ab initio implacabilis inimici veritatis. Tam apertè confutatis ijs, quorum mala erat opinio, reuersi sunt Episcopi, victoria quidem læti, miraculo autem obstupefacti, & propter hæc ambo Deum laudantes: nempe quòd & adspexissent admirabilia, & quæ erant præter opinionem: & quòd vicissent Arrij insaniam. Porrò autem ipse quoquè Imperator miraculo omninò obstupefactus, Spiridonem omni honore prosequitur: & cùm postulâsset, vt per ipsum, Deum haberet propitium, eum domum dimittit.

Cap. 15. Vide stupẽdam vim sermonum beati viri.

Philosophꝰ repente fit Christianꝰ.

Arriani victi.

Ioan. 8.

Interim verò dum hæc agitarentur, moritur quidem sancto filia: quæ nata ei fuerat ex honorabili coniugio, & florenti ætate longè speciosiorem ostendens temperantiam, permansit virgo toto tempore, res quæ puro sponso digna est thalamis cælestibus. Reuersus autem magnus Spiridon, cùm eam ità tulisset calamitatem, vt par est virum talem: ad eum verò, qui paulò antè aduenerat, accessisset quædam mulier, tristis admodùm & deflens mirabiliter, quòd apud filiam eius adhuc superesset ornamentum quoddam aureum depositum esset: cumque illa celeri morte præpta esset, quod eius fidei creditum fuerat, apud eam mansisset, fuit hoc sancto curæ. (Quidni enim, cùm esset animo tam benigno?) & nisi restitueretur depositum, violatum ius esse iudicabat, & ei putabat fieri iniuriam. Cùm ergò totã suam domum diligenter scrutatus, nusquàm id, quod quærebatur, poterat inuenire, quidnam sit, & quemnam affert exitum multiplex Dei sapiẽtia? Accedit ad locum, sicut meus Christus priùs ad Lazarum, vt qui omninò esset eius discipulus, &, quòd eius fieri posset, res illius imitaretur. Multi autem eum sequebantur ex ijs, qui cum illo versabantur. Deindè perindè acsì non in sepulcro, sed in thalamo adesset viua, conueniens filiam, ea suo nomine vocata, omnibus qui cum eo adeuntibus, Filia Irene, inquit, Vbi est ornamentum, quod apud te fuit depositum?

Cap. 16. Ante Episcopatum obijt eius vxor, cuius hæc fuit filia.

Ioan. 11.

Obserua stupendũ miraculum.

situm? Illa tanquàm ex molli aliquo somno expergefacta, simul sanum seruans & spiritum & vocem: Domine mî, inquit, in hac parte domûs fuit à me repositum aureum illud ornamentum. Inuasit post hæc stupor eos, qui aderant. Deindè miraculum etiam sequitur aliud miraculum. Nam perindè acsi ille esset vitæ & mortis dominus, & hoc dono à Christo quẽ desiderabat honoratus, quiad breue tempus propter vsum eam viuificauerat, iubet rursùs mori. Dormi decæterò, inquit, filia, donèc communis Dominus te cum omnibus communiter excitauerit. Ipse autem cùm accessisset ad illam filiæ domunculam, &, vt dixerat filia, ornamẽtum inuenisset & sustulisset, id tradit mulieri, sic & augens miraculum, & eius maiorem fidem faciens. Et hæc quidem in insula.

Cap. 17.

Vt autem Antiochia quoquè posset videre Spiridonis virtutem & gratiam, & de ea ferre testimonium, hoc quoquè fit valdè mirabiliter, & cõtra opinionem. Quomodò verò, iam ostendet oratio. Nupèr quidem magnus Constantinus, relicto imperio, è viuis excesserat: id autem filij diuiserãt. Et Constantius quidem, cui sorte obtigerat, vt teneret imperium Orientis, in magna vrbe Cœlesyriæ, nempe Antiochia, versabatur. Eum autem grauis morbus inuadit, qui medicorum manus & artem reprobabat. Hac de causa aliorum omnium spe abiecta, cum precabatur solum, qui potest curare animas & corpora. Cùm verò precatione vteretur intensiùs, noctù in visione ei appáret angelus, ostendens ei chorum sanctorum multorum Episcoporum. In quos cùm Imperator defixisset oculos, in medio quidem eorum videt quosdam duos stantes, qui erant ipsi quoquè Episcopis similes: videbantur autem esse duces & præsides aliorum. Cùm eos ipsi ostendisset angelus, solos eos esse dicebat eius morbi curatores. Cùm eum verò dimisisset somnus, considerabat quidem, quinam ij essent: non poterat autem somnium conijcere. Quomodò enim, cùm eorum nec nomen, nec patria ei esset nota? maximè cùm alter eorum, qui apparuerat vt Episcopus, nondùm re vera erat factus: sed quod futurum erat, tanquàm quod iam factum fuerat, apparuerat. Cùm propter hæc ergò esset animi dubius Imperator: & simul quidem visione moueretur, cruciaretur autem doloribus, nesciebat quidnam ageret. Feruor verò fidei illum optimè admonebat, non adeò temerè illam apparuisse visionem. Vndè etiam ei persuadet, vt præclarum & Imperatore dignum, & in præsentia quidem sapientia minimè vacuum, caperet consilium. Quotquot enim Episcopi per vniuersum Romanorum Imperium vitæ ex virtute agendæ curam gerebant, iussit conuenire: vt cùm simul conuenissent, duo quoquè, qui ei apparuerant, ei noti euaderent.

Angelus appáret Constantio Imperatori, grauissimo morbo laboranti.

Cap. 18.

Missæ sunt ergò literæ per vniuersam regionem, quæ parebat Romanis, & vocabant Episcopos: & quoniam cùm alij accessissent, ij qui quærebantur, nequaquàm agnoscerentur, mittit etiam in Cyprum insulam, accersens Spiridonem, & illius gratiam. Ille autem omnia quidem spiritu præuiderat de Imperatore. In somnis enim ei singula significabat gratia. Cùm verò Imperatoris quoquè verba ei consentirent, non inuitus ad eum proficiscitur, illum quoquè virum secum ducens, qui in ea, quæ priùs apparuerat, visione cum illo adstiterat Imperatori. Ei nomen erat Triphyllius: qui nondùm quidem erat adeptus sacerdotium: à superis autem, antequàm eligeretur ab hominibus, fuerat designatus. Cum eo ergò simul ingreditur Spiridon in regiam, tenuiter admodùm ornatus & simpliciter. Nam vestis quidem erat admodùm vilis: In manu autem habebat virgam ex palma, & tiaram gestabat in capite. Prætereà verò vasculum quoquè quoddam fictile ei pendebat ex collo, vt qui, sicut mos erat, ijs qui sanctam habitabant ciuitatem, statuisset ferre oleum sanctæ Crucis.

Constãtius ad se accersit Episcopos plurimos.

Vilis habitus S. Spiridonis.

Cap. 19.

Quoniam autem non satìs erat tenuitate, & à rebus superfluis aliena simplicitate, sed etiam in ferendis iniurijs moderatione suum imitari Dominum: quidam in regia, eius irridens tenuitatem, & indecorum esse arbitrans, eum ingredi in regiam qui ità esset vestitus, illi sacræ maxillæ incussit colaphum. Fulmen autem non fuit è cælo missum in eum qui percusserat: sed id omninò passus est, qui ipse quoquè in seipso diuinè id erat passus. Ille verò (ô generosum animum, & ad patiendũ ambitiosissimũ) ei qui ipsum afficiebat iniuria, præbuit & alteram, promptus ad Dominicam legem implendam: & se promptũ exhibendo ad patiendũ, vincens illam niam celeritatem manûs & impudentiam. Hoc illũ insolentẽ & iniurioſum cepit hominẽ, & magno pudore affecit: & maximè, quòd acceperat eũ esse Episcopum, qui

Ioan. 18.

Insignis ei⁹ patientia. Matth. 5.

qui affectus fuerat iniuria. Vndè etiam mutatus, fit ei supplex: & petit veniam, inconsideratæ lapsum audaciæ curare contendens calore pœnitentiæ. Ille autem (didicerat enim, sicut ferre iniurias, ità debita remittere: immò verò eum, qui ipsi molestiam attulerat, remunerari bonis) verbis quibus potuit, eum affecit beneficio, paternè consulens, & meliorem eius reddens animam. Quo factum est, vt qui apud Imperatorem primos honores obtinebant, eum reuerenter prosequerentur, &, vt par erat, ducerent ad Imperatorem.

Non sunt autem prætermittenda, quæ interìm euenerunt, quę sunt studio digna, & quæ possunt magnam afferre vtilitatem animis studiosis sapientiæ. Videns ille magnus suum discipulum Triphyllium perfectum mox futurum, & ei similem: in præsentia verò ea, quæ in mundo sunt magna, & pro quibus multi esse contendendum existimant, magna esse existimantem, vt qui esset adhuc ætate iuuenis, & haberet ætatem ad hoc opitulantem, & ea quidem admirantem, quæ erant in regia: vestes, inquam, splendidas, & auri nitorem: & ante omnia quidem ipsum Imperatorem, qui in excelso quidem præsidebat, conspiciebatur verò terribilis, & specie insignis: Cùm propter hæc omnia videret eum stare sublimem & erectum, & quasì à se discessisse, ei velutì somnum soluens, & quæ verè habebat somnia, manu palpans & depellens: Sed mihi, inquit, Triphylli, illum ipsum ostende Imperatorem: neque enim possum scire, quisnam sit. Is autem non intelligens, quid magnus sibi vellet Spiridon, Hic est, inquit, manu ostendens Imperatorem. Quid est ergò, inquit Spiridon, hic alijs admirabilior, nisì eum etiam dixeris iustiorem ob fastū & splendorem? Non æquè àc quiuis pauper ignotus morietur: similiter verò sepulturæ mandabitur & interibit: similiter quoquè sistetur ante incorruptum iudicem? Cur quæ fluunt, tanquàm quæ sunt stabilia, honoras: & quæ nihil sunt, habes in admiratione, cùm licet potiùs ea, quæ sunt materiæ expertia & æterna, quærere, & gloriam amare cælestem, in quam non cadit interitus?

Cap. 20.

Triphyllius sancti viri discipulus, posteà Episcopus.

En vt sancti viri paruipendunt ea, quę mūdus admiratur.

Cùm hæc autem diceret Triphyllio, Imperator ex excelso tribunali in sanctum conijcit oculos: & primùm quidem eum attrahebat habitus & amictus, formæ, quę visa fuerat, conueniens. Sic enim visus fuerat ei adesse in somnis, & erant omnia eadem, virga, tiara, vas è collo dependens, & vestis. Eum ergò statìm cognouit ex alto: Triphyllium autem non poterat conijcere. neque enim curabat eius speciem curiosè inquirere, quoniam eum non videbat Episcopum, sicut somnus ei significabat. Quamobrèm statìm surgens è sede, vadit ad magnum Spiridonem. Desiderium enim recuperandæ sanitatis faciebat eum alia contemnere. Splendorem certè imperatorium & imperij magnitudinem postponens honori magni Spiridonis, se admodùm humiliter & abiectè in eum gerit, humilitate captans misericordiam, & ostendens quantum intersit inter Regem, qui est ad tempus: & eum, qui seruit Regi æterno. Ille ergò inclinato capite, placabat eum lachrymis, & eius petebat preces, tanquàm validissimum aliquod medicamētum, quod omnem molestiam potest facilè soluere. Postquàm ergò manus illius tetigit caput Imperatoris, statìm fugatus est morbus, & conualuit Imperator.

Cap. 21.

Imperatoris erga S. Spiridonem reuerentia.

Solo tactu capitis Imperatorem curat.

Quis, quæ posteà consecuta sunt, narrabit, eorum qui aderant, & ipsius Imperatoris, quemadmodùm toto die festum agebant, & propemodùm exiliebant, & neque se præ gaudio poterant continere? Solus Spiridon erat in labris omnium: adspiciebatur Spiridon: Spiridon erat id, quod studio erat omnibus. Imperatori itaque fuit quidem corpus restitutum sanitati: vt autem sana esset eius anima, nunquìd vt paruum & à medico contemnendum, fuit despectum? Vbinàm verò hoc fecit sacrosancta illa anima? Sed ei quoquè omninò conueniens adhibuit medicamentum: vt qui suaserit quidem, vt meminisset Dei beneficij: in eos autem, qui eius parebant imperio, ijs quidem qui offendebant, & aliquam attulerant molestiam, clementem se præberet & misericordem: ijs verò, qui secùs se gesserant, benignum & liberalem: ijs autem, qui priuati erant rebus necessarijs, patris & curatoris munus obeuntem, manumque & viscera ijs benignissimè aperientem. Quantùm enim, inquit, præstas cæteris, tantùm te esse oportet virtute excelsiorem. Qui enim non sic est affectus in subiectos, Tyrannum oportet eum potiùs vocare, quàm Imperatorem: qui non est censendus beatus propter potestatem, sed qui censetur miser & odio habetur propter superbiam. Postremò adhortatus est, vt accuratè teneret & obseruaret ea, quæ pertinent ad pietatem, & nè tantillum

Cap. 22.

Optimè eū instituit.

quidem admitteret, quod non Dei videretur Ecclesiæ. Et hæc quidem magnus,

Cap. 23. Imperator autem volēs eum remunerari propter acceptam ab eo curationem,

Vide perfectum rerum labentium contemptū dabat ei vim auri innumerabilē. Ille verò ei dixit lepidè: Non sic oportebat, ô Imperator, odio remunerari amicitiam. Quæ enim à me propter te facta sunt, sunt rerà amantis, domum relinquere, & tantum maris transmittere, & hyemis ferre difficultatem, & ventorū in aqua immanitatē. Pro horum ergò remuneratione aurum accipiā, quod est omnis mali causa, & facilè perdit, quicquid est iustū? Quomodò non meipsum apertè accusarē, & summæ damnarem improbitatis? Hæc illo dicente, & se nihil accepturum affirmante, violentiùs instabat Imperator, vt daret: dedecus quodammodò existimans, vt, qui beneficio esset affectus, beneficium non remuneraretur: sed expulso morbo corporis, vinceretur in animi probitate. Quocircà magis instabat, vt vinceret sic affectus eum, qui vinci nō poterat. Et persuadet quidem illi, vt accipiat: non autem, vt quod datum fuerat, apud eum maneat. Cùm enim valere iussisset Imperatorem, distribuit omnia ijs, qui erant in regia: re ipsa docens, quomodò oporteat eos affectos esse ad opes & pecunias, si velint esse liberi. Magna enim ad eas propensio, & nimis victum esse ab earum possessione, quid est apertè aliud, quàm voluntaria seruitus? Hoc cùm audijsset Imperator, dixit se non ampliùs mirari, si hic vir, qui ità viuit, tam magna faciat miracula. Quantū itaque fructum percepit Imperator ex verbis Spiridonis? vsque adeò & benignitatem adspexit & humanitatem, vt omnibus quidem egentibus, & viduis, & orphanis, illis quidem viduitatem, his verò orbitatem, his autem etiam inopiam, magno & excelso animo recrearet & sustentaret. Porrò autem omnibus quoquè, qui sunt partium ecclesiasticarum, Sacerdotibus, inquam, & Diaconis, primus lege decernit immunitatem: absurdum esse iudicans, eos qui Regi immortali attributi sunt ad ministerium, Regi mortali soluere vectigalia. Et hæc quidem ità se habebant.

Quid apud Imperatorē effecerit S. Spiridon.

Constātius Imper. Ecclesiasticos statuit esse immunes.

Cap. 24. Vult autem oratio etiam aliorum meminisse miraculorum, quæ sunt ornata

for. *veritate læto flore gratiarum, & cum * vtilitate magnam spirant vtilitatem. E regia sanctus egrediens, hospitio excipitur à quodam Christi amante. Ad eum autē accedit mulier barbara, & linguæ Græcæ imperita: quæ suum filium mortuum ferens in manibus, eum deponit ad sancti pedes: quinetiam ipsa quoquè prona cecidit, deflēs miserabiliter: & ijs quidem, qui aderant, ea dicens, quæ non poterant intelligi propter barbariem, solis loquebatur lachrymis, significans se flere propter filium, & petere à Pontifice, vt eum suscitaret. His frangitur vir animi misericordis, & duabus rebus, moderatione scilicet, & commiseratione mulieris, distrahitur. Quandò enim ad eius dolorem & viscerum ardorem adspiciebat, aggrediebatur miraculum, & incitabatur ad orandum Deum, vt puer reuiuiscceret. Quandò verò rursùs intuebatur ad magnitudinem petitionis, cùm esset modestus ac moderatus, cordeque pius & cautus, cedebat & differebat, & esse iudicabat conatum impudentem. Quocircà statuit adhibere in consilium vnum ex ijs, qui erant secum. is autem erat Artemidotus, qui iam erat Diaconus, vir qui omnia quidem diligenter exercuerat, quæ pertinent ad virtutem. Vnus verò veluti communis quidam color erat contemperatus omnibus, vt rectè gerēs, nulli esset omninò manifestus. Eum ergò rogauit Sanctus, quid eis esset faciendum. Ille autem ei dixit, quod illum omninò oportebat dicere, & hunc audire. Quid enim, ô pater, inquit, interrogâsti? Quid est autem aliud faciendum, & tibi maximè, nisi Christus vitæ dator inuocandus, quem iam in multis fuit euidens tuas exaudire orationes? & alioquì si per te saluus euasit Imperator, pauperes & inglorij iudicabuntur esse despiciendi.

Pugna humilitatis & charitatis.

Cap. 25. Pulcherrimo consilio páret Pōtifex: & corde accensus misericordia, & oculos habens plenos lachrymis, genibus in terram flexis, & eam rigans fletibus, ardenter admodùm clamat & miserabiliter: & bonum Christum benignè rogat, vt miseræ mulieri infantem viuificet, & matrem reddat, congruenter scripturæ sacræ, propter filium lætantem. Qui ergò per Eliseum & Eliam Sareptanæ filio & Sunamitidis immisit spiritum, & vitam est largitus, ipse rursùs etiam audiuit Spiridonem: & puer qui mortuus iacebat, conspectus est velutì plorans ante oculos matris. Lachrymis mihi sunt suffusi oculi præ gaudio. Sic enim meum affecit animum id, quod dicetur, reuocatum in memoriam. Vos quoquè id audite. Cùm enim viuum vidit mater suum charissimum, (ó arcana tua, ó Christe, iudicia) nimi-

Psal. 112.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

S. Spiridon puerū mortuu resuscitat.

timiam non ferens lætitiam, in terram cadens expirauit. Ostendit id quod factum
est, nihil nimis, esse longè optimū. Eccè enim non mortalē solùm esse doloris exu-
perationem, sed etiā gaudij nouimus immoderationē. Vos quoquè, sat scio, affecti
estis animo, ex lætitia mutati in dolorē. Sunt enim homines natura misericordes:
sed propè adest magnus Spiridon, qui vestrā tristitiam mutabit in gaudiū. Rursùs
enim morem gerit Artemidoro, & ad hoc, vt det matrē filio, vir modestus induci-
tur. Ad cælū ergò intuens, & Dominū, qui in eis habitat, mente agitans, illū preca-
tus, qui vitam inspirat mortuis, & sola voluntate omnia transmutat ac trāsformat,
dicit ei, quæ iacebat: Surge, & sta supra pedes tuos. Illa aūt repentè, vt quam somnus
potius, quàm mors, oppresserat, surrexit & ei adstitit, & infantē in vlnis accepit. Ille
verò, vt diximus, erat viuus, & in vlnis maternis exiliebat. Hęc ille quidem magnus,
propter insignem, vt dixi, moderationem nolebat efferri in vulgus. Artemidoro
certè, & mulieri per eum, indicit silentium. Sed Artemidorus post eius mortem
refarciū esse iudicans, fraudare viros pios tam pulchra auditione, immò verò tam
magno miraculo, id aperit, & tradit auribus fidelium. Et hæc quidem sic habent.

Irēm matrē eius admirabiliter.

Postquàm aūt magnus Spiridon Antiochia reuersus est in Cyprū, quispiam ad Cap. 26.
eum accedens, volens emere capras gregis, numero centū, iussus à sancto priùs pre-
cium soluere, deindè accipere, ipse cùm nonaginta & nouem solùm soluisset pre-
cium, minus retinuit, lucrum, vt dicitur, melius dedecore existimans: aut etiā opi-
natus fore, vt lateret illius simplicitatem, remotam ab omnium negociorum soli-
citudine. Cùm ergò ambo fuissent intra mandrā, ille quidem iussit, quantum solue-
rat precium, tot capras accipere. Ille autem ne sic quidem intelligens, centum exi-
gebat è mandra. Vna verò ex capris, tanquàm bona ancilla, cùm sensisset se non fu-
isse redditam à domino, citò rursùs est reuersa, & perrexit ad mandrā. Ille autē rur-
sus abduxit, & per vim retraxit impudēs. Hoc bis iam vel tèr factū erat, quod est mi-
rabile: & capra quidem reuertebatur: ille verò retrahebat manu violenta & ani-
mo. Quid ergò? cùm sic nihil proficeret, eam humo sublatā, & humeris impositam,
adducebat. Illa aūt maxima & asperrima voce clamās, & cum cornibus feriens, &
illius caput impingens, vim illius apertè prædicabat, & auari hominis quodam-
modò puniebat iniuriam: adeò vt qui aderant, fuerint hac re obstupefacti, causam
non valentes cōijcere. Magnus aūt Spiridon nolens eum apertè arguere, sensim
dixit ei, qui faciebat iniuriam: Vide, fili, nè non frustrà hæc faciat animal, & non si-
ne causa ægrè ferat se abduci: sed quòd fortè imprudēs eius non soluisti precium.
Ille piscator animo sauciatus id tulit: & cùm sensum eius, quod fecerat, accepis-
set, & confessus est, & eius petijt veniā. Deindè etiā cùm pro vna soluisset preciū,
non ampliùs clamabat & resistebat, sed tacitè alias sequebatur. Et hic quidē sic.

Hominis fraudulenti malus dolus arguitur miro modo.

Alius autem: sed hoc dicam superius. In insula est quidam vicus, qui dicitur Ery- Cap. 27.
thra, non procùl à metropoli Constantia. Non distat enim ab ea plusquàm trigin-
ta stadia. Huc cùm venisset magnus Spiridon propter aliquē vsum, ingreditur tem-
plum gratia orationis: & iubet cuidā Diacono ex ijs, qui erāt in eo loco, vt breuem
aliquam sacram perageret precationē. Via enim, quæ fuerat longa, erat defessus, &
maximè cùm esset tēpus æstiuū, & ei æstus magnus tunc afferret laborē. Ille autem
erat admodùm tardus, & consultò preces ambitiosè producebat, inanem, vt vide-
retur per hoc sibi captās gloriam. Toruè itaque eū intuitus, qui erat alioquì natura le-
nissimus, increpando dixit: Tace. Ille verò perindè ac linguæ aliquo vinctus cōpe-
dibus sermone priuatus, erat mutus, repentè interrupta serie orationis, quæ tūc ab
eo peragebatur. Sed cùm sanctus id quod deerat, adimplêsset, procidit ad eius pedes
miserabilis, qui paulò antè apud se erat excelsus: mutus, qui verbis anteà abunda-
bat, & mora delectabatur intēpestiua. Ex ijs verò, qui vicū habitabant, eos quidem,
qui aderant, inuasit metus: eos autē, qui aberant, fama fecit concurrere: & multis
continuò confluentibus, tum motis sancti admiratione, tum etiam eius qui passus
fuerat, misericordia, & maximè eius cognatis & necessarijs, qui etiam generosam
illi rogabant animam, vt ei ignosceret, qui damnatus fuerat vt esset mutus, & ei
restitueret vinculum, vide quid facit vir ille aptus virtute & concinnus, cùm preci-
bus quidem flecteretur: quòd castigatione autem adhuc egeret Diaconus retra-
heretur: nam hoc quoquè videbat per spiritum) pœnam scitè partitur: & permit-
tit quidem, vt lingua vtatur ad omnem sermonem, non tamen omninò liberè, nec
vt prius clara & canora: sed hębete & imbecilla, & parùm cæspitante & balbutien-

Solo verbo eripit diacono impotuno loquēdi facultatē

Vide mirā sancti viri potestatem.

te, eru-

te, erudiens, nè ampliùs propter linguam sibi placeret, nec se de verbis iactaret, cùm nec de rebus quidem ipsis se iactare, viro bono sit honestum.

Cap. 28. Volebam nunc imponere finem orationi, & amplecti silentium, vt qui nec habeam linguam, quæ cum tantis possit extolli miraculis. Sed quoniã & ipse propter meam in hunc sanctũ benevolentiã parturio expositionẽ, & vos video nihilominùs ore hiante ad audiendũ attentos, adijciam rursùs alia miracula: melius esse ducens, ea quomodò potero persequi, quàm si ea memoriæ non mandauero, vos illa fraudare vtilitate. Ingressus erat aliquandò quoddam templũ suæ ciuitatis hic vir diuinus, de more vespertina peracturus cantica. Ità autem contigerat, vt populus non esset in tẽplo. Cùm ergò nullus esset alius, nisì æditui tantùm & ministri, iubet solito plura accendi lumina: & ipse quidẽ lætus stabat ex aduerso aræ, pacẽ acclamans consuetã. Cùm autem non esset, vt solebat, populus respõsurus, auditur desuper vox quædam multarum myriadum acclamantium, Et cum spiritu tuo. Erat verò vox quædã modulata & numerosa, & quæ erat præstantior, quàm vt humana esse cõijceretur. Postquàm autem preces peregit Diaconus, timore correptus rursùs audiuit, (ô miraculum) Kyrie eleeson, diuinè acclamatum. Et quoniam hęc vox se manifestam reddebat ijs etiam, qui erant foris, concurrebant omnes simul admirantes. Nam priusquàm portas ingrederentur, aures voce percutiebantur. Cùm autem ingressi essent, nullum ampliùs audiebant, neque vllum videbant, præter iustum, & paucos ex ijs, qui ei ministrabant: qui ipsi quoquè dicebant se neminẽ quidem hucusque videre, audire verò emittentes vocem diuinæ exultationis.

Vsus antiquissimus in templis accensorũ luminum.

Nota hæc.

Cap. 29. Nec hoc quoquè est silentio prætermittendũ, & quòd id dicere conueniat, scietis cùm audieritis. Nam cùm vespertinũ canticum aliquandò esset perductũ ad medium, iam quidẽ lucernæ deficiebat oleũ: aliud aũt non esse tunc contigerat: parùm verò aberat, quin lucerna extingueretur. Ille autem angebatur animo, vt qui nollet impefectum relinquere ministerium. Protinùs autem virtute quadam, quæ non cadebat sub oculos, lucerna quidem scatet oleo: superfunditur verò oleum instàr fontis: & cùm vasa subiecissent æditui, excipiebant id quod defluebat. Tam copiosam habebat ille magnus vim scatentis gratiæ in sua anima, non minùs quàm illud sensile oleum in lucerna. Atque quòd ea quidem, quæ erant in profundo animæ, videre poterat sine impedimento, priùs iam declarauit oratio: declarabit autem nunc quoquè.

Diuinitùs lucerna scatet oleo.

Cap 30. Triphyllio Episcopus Callinicen. Est ciuitas in Cypro eiusdẽ nominis, cuius Cyrene in Lybia. Ad eam ex Trimmythunte, cùm vsus ità vocaret, abibat magnus Spiridon. Eum autem sequebatur Triphyllius quoquè discipulus, qui iam Callinicensiũ ciuitatis (vt visum fuerat in somnis) factus erat Antistes. Cùm verò visum esset ei venire per montem, qui dicitur Pentadactylus; vbì fuit in loco, qui dicitur Parymne, (est autem is locus bonus & amœnus, & multis rebus iucundis affluens) Triphyllius eo loco delectatus, desiderat ipse quoquè fieri dominus alicuius agri in Parymna, & cum suæ consecrare Ecclesiæ. Hæc magnifaciebat Triphyllius, & animo versabat, quæ neque effugiebant conspectum internorum oculorum Spiridonis: sed & ille pulchrè vidit, & placidè reprehendit discipulum: O curnam, dicens, ô Triphylli, hæc vana & inania assiduè mente versas? agros cupiens & vineas, quæ reuerà quidem sunt nullius precij: solùm autem videntur, & nomine demulcent. Habemus possessionem in cælis, quę non potest auferri. Habemus domum non manufactam. Illa persequere: illis vel ante tempus spe fruere, quæ non possunt ab alio transferri ad alterum: sed qui eorum semèl fuerit dominus, manet habens hæreditatem, quæ minimè aufertur. Hæc cùm audijsset Triphyllius, non temerè audijt: sed melior euasit animo, & ea celauit in cordis penetralibus, & rogauit sanctum, vt ei ignosceret: & posteà vitam egit accuratam & perfectam, adeò vt fieret vas electionis Christi, sicut Paulus, & innumerabilia dona sit assecutus. Sic magnus Spiridon alios quidem corrigebat volentes: ijs autem, qui correctionem nolebãt admittere, malus eueniebat exitus: cuiusmodi est hoc, quod sequitur.

S. Spiridon videt arcanas Triphyllij cogitationes.

2. Cor. 5.

Actor. 9.

Cap. 31. Quidam nauta eiusdem ciuitatis, cuius sanctus, cùm peregrè fuisset profectus, & tempus duorũ annorũ cõsumpsisset in peregrinatione, reuersus est: & cùm ad charam redijsset patriam, domum suam inuenit inimicam. apertè enim ei fuerat adulterata mulier. Nam & certus erat testis tumor vteri, & fœtus, qui in eo gestabatur.

Prouer. 6. Ille ergò continuò vxorem propemodùm interfecit. Plenus enim, inquit, ira cil

zelus

zelus viri eius. Cùm vix autem iram cohibuisset, & considerâsset quòd neque esset ei honestum cum ea ampliùs habitare, neque bonum eam interficere: (hoc enim, illius esset exitium: illud verò, perpetuum ei in vita probrum, & cordis cruciatus, qui finem non haberet) eam quidem relinquit: protinùs verò venit ad sanctum, & omnia sigillatim aperit, peregrinationem, tempus, adulterium, & omni exceptione maius vteri eius testimonium. Deindè quid ageret, quomodò ferret, quid de hac velentiret scisciatur: & dicit se velle quidem dimittere vxorem: cupere autem scire, an hoc quoquè ei ità videatur. Ille verò illius quidem mentem admiratur: deplorat autem & miseratur calamitatem: accersit verò mulierem, & non interrogat quidem, num id fecisset, (esset enim superuacanea interrogatio: quis enim id melius renunciet, quàm vterus, cùm sit res manifesta?) sed cur sic virum affecisset probro & dedecore? Illa autem (est enim mulier res impudens & temeraria) cùm pudorem semèl exuisset, nequaquàm mentiri apertè erubescebat: & constanter affirmabat, se cum nullo alio rem habuisse. Illo verò contrà tempus afferente absentiæ, vtpotè quòd per eam posset argui mendacium, ea ne sic quidem quicquam remisit de impudentia: sed tumultuabatur execrãda, & contradicere conabatur mulier audacissima, adeò vt qui audiebant, eius responsionem ægriùs ferrent, quàm adulterium. Quandiù enim, aiebat, fuit maritus meus, tandiù fuit mihi infans in vtero, vtimul & ille ex aliena, & hic ex meo vtero prodiret. Cùm hæc & his maiora magno impudenter diceret Spiridoni: quinetiam tumultum excitaret, & vociferatione compleret ciuitatem, & tanquàm grauissima affecta iniuria, eos qui aderant, rogaret ad opem ferendam, vir ille mitissimus ne sic quidem eam iudicio subijciens, sed eam metu potiùs attrahens ad pœnitentiam: Si quidem, ô mulier, inquit, sicut in magnum prolapsa es peccatum, ità etiam magnam induxisses pœnitentiam, fortasse etiam tibi magna relinqueretur spes salutis. Nulla est enim tanta vis peccati, quæ non à Dei superetur clemẽtia. Quoniam autem adulterio quidem desperationem, desperatione verò impudentiam etiam parturijsti, iustum quidem erat, vtuhorum præmia agnosceres, & velox subires supplicium. Verumenimuerò adductibi præbentes locum pœnitentiæ, hoc dilucidè prædicimus, hunc fœtum non esse tibi in lucem exiturum, donèc ipsa lucem veritatis sub profundis mendacij tenebris celare destiteris, ea volens tegere, quæ vel ab ipsis cæcis videntur, vt aiunt. Hæc verba ad rem paulo pòst rediguntur mulieri, & ante tempus partûs graues eam inuadentes dolores, acriter quidem torquebant vterum, fœtum autem nihilo ciùs intùs retinebant: & quod est malorum omnium extremum, cùm ne sic quidem quicquam de sua remitteret peruicacia, eam transmittunt ad mortem miseram miserabilem. Eius calamitatis alius quidẽ misereretur: egò verò malæ mentis, & cui non potuit vllum adhiberi remedium. Quamobrèm dicunt Sanctũ magnum dolorem accepisse, & lachrymas emisisse ex oculis, & adiecisse, Nõ ampliùs iudicabo inter homines, cùm tam citò eos inuadat prolata sententia. Hæc quæ visa & audita fuerant, effecerunt vt esset magna in Sanctum reuerentia: & ideò piè admodùm eum attendebant, & cum timore ad eum adspiciebant, sicut etiam olim ad Apostolos, qui in Ananiam & Sapphiram modò fecerant miraculum. Act. 5.

Mulier in adulterio deprehensa.

Mulier res est impudẽs & temeraria.

Vir mitissimus suspendit quidem, sed tamen Prædicit adulteræ vltionem.

Sed hæc quidem est narratio improbæ & sceleste mulieris. Adijciatur autem narratio quoquè de ea, quæ rectè & vt oportet, amabat maritum. Mulier quædam nomine Sophronia, quæ moribus erat moderata & pia, non habebat maritum, qui esset eiusdem cuius ipsa in fide sententiæ: sed ille errorem tenebat gentilium. Illa verò non intermittebat ad sanctum ventitare, & eum vehementer rogare, vt maritum liberaret ab insania. Sed nec eius maritus prohibebat, quô minùs veniret ad sanctum: partim quidem, vt qui ignoraret quanam de causa ad eum accederet: partim verò, quòd apud eum quoquè sanctus in magna haberetur reuerentia. Nam ipse quoquè ad illum ventitabat, & eo tanquàm amico vtebatur, & illum honorabat. Cap. 5.

Etiam vir gentilis S. Spiridonẽ in multa habet reuerentia.

proprium suum ducebat honorem. Prætereà autem magnus quoquè Spiridon ad illum veniebat. Cùm ergò sic se inuicèm hospitio acciperent & acciperentur, conuiuium quandoquè simul ineuntes, sanctus opportunè volens captare amicum gentilem, conuersus, eis audientibus, dicit cuidam ex ijs, qui ministrabant: Puer, inquit, paruus, qui meæ fidei fuit commissus, vt gregem pasceret, grauiori somno oppressus, pecudes perdiderat. Cùm eum autem dimisisset somnus, diligenter scrutatus, inuenit omnes simul absconsas in quadam spelunca. Priusquàm

verò

Nouit vir Dei quid agatur in eius absentia.

verò eas inuenisset, ad nos misit nunciũ, qui significaret quod euenerat. Ille autem accessit, & stat pro foribus. Tu verò descende, & ei nuncio significa, omnes esse inuentas, & nec vnam quidem deesse gregi. Audiuit minister, & abiens maxima celeritate, ei significauit, qui stabat pro foribus. Mensa nondùm sublata, alius rursùs veniens nuncius, renunciat omnia similiter, inuẽtas pecudes, & locum, & ne vnam quidem deesse numero. Hæc dicta ijs, quæ sanctus dixerat, omninò conuenientia, magnum stuporem iniecerunt illi idololatræ, & sanctum pro Deo habebat, & obseruabat: & volebat eadem facere, quæ Lycaones aliquandò faciebant Barnabæ &

Act. 14.

Paulo, nempe ei tauros sacrificare, & in vestibulo coronas suspendere. Ille verò sicut illi, ei dixit: Non ego sum Deus: sed seruus Dei potiùs, homo qui sum obnoxius eisdem, quibus tu, affectionibus. Vt autem rectè sciam, largitur is: quem situ quoquè Dominum fueris confessus, accuratè omninò scies, quàm sit apud illum inexpugnabilis potentia, & quantæ vires. Illa verò Christi magìs amans, quàm viri, hac re tanquàm opportuna aliqua arrepta occasione, ex se quoquè ea afferens, quę ei conueniebant, marito persuadet, vt omnem quidem vanum abiuret errorem, &

Gentilis ille credit in Christum.

cultum irrideat simulacrorum: rectè autem discat veram pietatem, & Christum induat per baptismum.

Cap. 35.

Si eam, quæ deinceps sequitur, narrationem silentio texerimus, quomodò non priuabimus auditores maxima vtilitate, cùm simul cum vtili, multum etiam inducat iucunditatis? Dicatur ergò hæc quoquè. Ferunt magnum Spiridonem, prout erat modestissimùs, & ab omni fastu & superbia alienus, præclarè quidem & sanctè Episcopatum suum administrâsse, nihilo seciùs autem ouium quoquè curam gessisse. Intempesta verò nocte stabulum adorti latrones, suffurabantur quasdam ex

Fures diuinitùs ligantur.

eius pecudibus. Deus autem, qui curam gerebat pastoris, ne oues quidem quas pascebat, neglexit. Sed fures isti ineuitabilibus, quæ sub adspectum non cadebant, vinculis compræhensi, & vinctis erant manibus, & non poterant omninò recedere. Iam manè aderat, & cùm magnus cognouisset Spiridon, quod factum fuerat, videns eis manus ponè adductas & vinctas, precibus quidem eis relaxauit vinculum: cùm plurimùm autem eos admonuisset, vt ex iustis laboribus pararent, quæ erant

S. Spiridonis erga eos humanitas.

sibi necessaria, eis etiam præbet arietem, lepidè elocutus: Nè frustrà vigilaueritis. Cæterùm aliud quoquè se offert, volens sequi id, quod dictum est, quod illi nihil cedit iucunditate.

Cap. 34.

Vir quidam Trimmythuntinus erat nauis dominus: & cùm auro opùs haberet ad mercaturam, accedit ad sanctum, ab eo accepturus. Ille autem huius quoquè præcepti cum alijs adimpletor, quod dicit, Eum, qui à te voluërit mutuò accipere, nè auerseris: id paucum quod habebat, idque paratum propter necessarium vsum Episcopatûs, ei tradit prompto & alacri animo. Ille verò, qui id acceperat, cùm ei fausta & felix successisset nauigatio, & cum lucro esset reuersus, accedit ad sanctum, debitum soluturus. Ille autem non curiosè scrutatus, nec multis ratiocinatus, iubet illum ipsum qui attulerat, reponere in illo ipso vase, ex quo id priùs sumpserat. Et tunc quidem eius, qui mutuò dederat, reuertitus mercator bonitatem, & à negociorum solicitudine remotionem, illic aurum deposuit, sicut iussus fuerat. Cùm

Fraus mercatoris cuiusdam.

autem vsu eum rursùs vrgente, sic quidem promptè acciperet, & sic ipse rursùs sine dolo reponeret, & hoc modo sæpè fieret, subit mercatorem vitium auaritiæ, infideliterque & malignè se gerit in eum, qui credebat, & violat veritatem: & cùm maleficij materiam inuenisset libertatem, fingit quidem se reponere. Cùm verò nihil reposuisset, sed vas vacuum clausisset, recessit. Sed sanctum non sic permi-

1. Cor. 3.

sit decipi, qui compræhendit sapientes in malitia eorum, vt sacra dicunt eloquia: & nè simplicitas & liberalitas facilè posset decipi, & facilè despiceretur, & contemptui haberetur ab astutioribus, vide quemadmodùm sapiens & iusta Dei prouidentia eum, qui iniuriam facere erat aggressus, vt sibi potiùs malè faciat, efficit. Nam cùm in sumptibus aurum consumpsisset, non ad lucrum, & deindè redactus esset ad inopiam, prioris viæ meminit: & veniens ad magnum Spiridonem, aurum, quod non reposuerat, quærebat, vt qui reposuisset. Illum verò non latuit quidem

Vide quàm placidè fert maligni hominis fraudem.

maleficium: placidè autem, vt solebat, iussit vt iret, & acciperet. Ille verò, tanquàm qui nihil turpe fecisset & illiberale, abijt, accepturus id, quod repositum fuerat. Cumque aperuisset, & vas inane reperijsset, quomodò etiam reliquerat, hoc quidem sancto renunciat, eum existimans id latére. Ille autem iubet eum quærere dili-

diligentiùs : Ex quo enim, inquit, tu reposuisti, nullius alterius manus, quod depositum fuerat, acceperunt. Ille verò simulat se rursùs scrutari : Cùm autem inueniri non posset, quod reuerà non erat, & præ se ferens ignorantiam, dixit illi rursùs, se nihil inuenire : vir ille bonus & mitis, Si verè, inquit, reposuisses, quod reposuisses, facilè inuenires. Sin verò, quod apud te mansit, id nunc quæris à nobis, scias teipsum potiùs, quàm nos, decipi. Hoc cùm ille audiuisset, & simul haberet conscientiam eum tacitè reprehendentem, minimè tulit : sed humi statim procidit, & sacros illius pedes prehensans, petit veniam. Sanctus autem promptiùs remisit, quàm ille petijt : decæterò verò est adhortatus, nè aliena sic conspiceret, neque dolis & mendacijs pollueret conscientiam. Nam quod ex iusmodi, inquit, rebus paratur lucrum, non est omninò lucrum, sed damnum manifestum.

Cùm vnius adhuc ex sancti miraculis meminerit oratio, vadet ad eius decessum. Cap 35.

Aiunt, quòd cùm sanctus esset adhuc superstes, & præesset Episcopatui, Patriarcha Alexandrinus indicta synodo omnium, qui ei subiecti erant, Episcoporum, volebat gentiles statuas & imagines communibus precibus euertere, & eas in terram deijcere. Nebus enim eiusmodi adhuc plena erat ciuitas : & quomodò Paulus, ipse quoque inflammabatur spiritu, & ardenter spirabat aduersùs impietatem. Cùm omnes ergò concurrissent, & se dedissent precibus, aliæ quidem statuæ Dei nutu & virtute deuolutæ fuerunt & in terram deiectæ. ex ijs autem vna sola, etsi & separatim & simul cum illo Patriarcha multas preces fudissent, manebat in suo loco : non quòd Deus non attenderet, aut despiceret sacras illorum preces : sed hoc sapienti consilio vellet suo famulo gloriam tribuere, & ostendere id, quod à multis ignorabatur, qualis esset inter Episcopos Spiridon. Cùm nox ergò iam aduentâsset, ipse quidem Patriarcha adhuc vacabat orationi : quædam verò diuina ei apparens visio, iussit eum non angi animo, quòd non caderet simulacrum. reseruatum enim esse Spiridoni, vt id ab eo solo deturbatum caderet : sed cùm eum quamprimùm è Cypro accerseret. Is enim est, aiebat, Episcopus Trimmythuntinus. Fecit, vt ei imperatum fuerat, Patriarcha : & literis ad eum missis, accersit sanctum : & literæ significabant causam, cur accerseretur, & eam, quæ apparuerat, visionem : & nequaquàm esse recusandum aduentum. Ille autem páret continuò. Simul atque enim desijt legere, quæ scripta fuerant, iter inijt, & nauem conscendens, nauigauit Alexandriam. Atque nauis quidem appellit Neapolim, (est autem hic insignis portus Alexandriæ) ipse verò de naue descendens, execrandam imaginem, cum multis templis, precibus nondùm peractis, euertit, & in puluerem comminuit. Hoc sancti aduentum, qui nondùm erat manifestus, Papæ significat. Cùm enim qui illud simulacrum sua sponte cecidisse viderant, ei renunciâssent, Papa continuò, O amici, inquit, adest Spiridon ex Trimmythunte. Illi autem præparantes (eos enim inferat ei ire obuiàm) offenderunt magnum, qui adhuc descendebat. Quis adeò remotos habitat orbis fines, qui non hoc miraculum acceperit auditione? Nouerunt quidem Byzantini : nouit autem ipse Imperator. Senserunt omnes quoquè vrbes, quæ intercedunt : & vniuersum ferè orbem terræ peruadens miraculum, dici non potest, quantam parârit vtilitatem tam fidelibus, quàm infidelibus : his quidem conuersis ad pietatem, & sacrum baptismum accipientibus : illis autem stabiliùs fundatis super eius petram. Hæc non quædam nuda & minimè probata auditio, sed rem imago loquitur & testatur, quæ stat inter * porticum, qui dicitur Archontiusq; templum Trimmythuntis, vbi sunt sacræ reliquiæ Spiridonis. Atque his quidem cum alijs dimissis, accedendum est, vt sumus polliciti, ad diuinam illius mortem.

Mira res : precibus Episcoporũ communibus statuæ Gentilium corruunt.

Actor. 17.

Observua sancti viri promptissimam obedientiam.

Item vim precũ eius.

for, *portũ

Tempus erat æstatis, & vberes segetes, fructusque copiosus & multiplex erat fructus. Ipse autem, vt qui suis manibus plurimùm vteretur in opere faciendo, diuinam accipit falcem, & incipit metere : repentè verò admodùm tenues guttæ roris, Deo tunc minimè pluente, solum sacrum illius caput petunt : Deo hoc ei ostendente, quòd ille quoquè florens virtutibus, tanquàm pulchra aliqua seges, rore appetitur, & quòd ilicò hic quoquè fructus portatur ad Dominum & agricolam. Hanc rem admirabilem alia quoquè consecuta fuit admirabilior. Cùm enim ille suum caput tenens dextera, ijs qui aderant, ostendebat roscidum, continuò capilli effloruerunt simul flaui, nigri & albi : nescimus, quidnam Deo per hæc significante.

Cap. 36.

Vide humilitatẽ tanti viri.

Res planè miranda.

cante. Ille autem cùm, vt videtur, cognouisset, Sciatis, ô amici, dixit præsentibus, quòd ego quidem iam excedo è corpore: magna verò gloria Dominus mei excessûs circundabit memoriam, & multis hominibus dies mei aduentûs erit festi argumentum: idque omnis ætas peraget splendidè & magnificè, tam puerorum, quàm iuuenum & senum. Cùm hæc & multa alia dixisset & prædixisset, & alia, quæ oportebat, admonuisset, & quicquid erat bonum & salutare apud eos, qui aderant, oratione, vt semèl dicam, esset persecutus, & maximè de generali & omnium aliarum virtutum maxima, de charitate, inquam, in Deum & proximum, disseruisset, non multò pòst, vt dixerat, castam illam & sacram emisit animam, in Angelorum quidem chorum meritò admissus: neque tamen omninò discedens ab hominibus: sed nunc quoquè maximam curam gerens, quandò & Deo est propinquior, & maiori apud eum fiducia vtitur & libertate. Atque multa quidem post eius decessum & facta sunt ab illo, & adhuc fiunt: Nos autem, nè & fine vitæ protinùs etiam circunscribamus miracula, neque rursùs scriptionem nimiùm extendamus, cùm vnius aut duorum meminerimus, Deo volente, finem imponemus orationi.

Sancti nostri curam gerunt.

Cap. 37. Festum S. Spiridonis.

Dixit quidam ex ijs, qui sunt Christi amantes, & sanctum quidem ardèter amant: amant autem nihilominùs etiam veritatem: quòd cùm eius dies festus celebraretur, (celebratur autem duodecimo mensis Decembris) accessit ipse quoquè ad sepulcrum, tanquàm viuum allocuturus, magnam in eum vultu significans reuerentiam & veneratione. Cùm autem propè fuisset, & oculos esset admoturus, dicebat se tantam diuinam sensisse visitationem intùs operantem, & cor eius adeò penetrâsse, vt sublimè quidem fuerit raptus spiritu, & solas, quæ illic sunt, visione perciperet pulchritudines: oblitus quidem omnium terrenorum: oblitus verò ipsius quoquè corporis, vocisque & sermonis propè expers: ieiunus quoquè, & neque apud vllum vocem emittens, neque cibum aut potum toto illo die admittens, nisi solùm, quòd sumpsit diuinum corpus & sanguinem Dominicum. Porrò autem aliâs quoquè ei extitit miraculum euidentius: est verò modus ad narrandum iucundissimus. Ille quidem, vt dixit, cùm eum rursùs eius dies festus inuitaret, accessit Trimmythuntem: & capsam, quæ sancti continebat reliquias, adorans & amplectens, similiter quidem habuit cor repletum lumine: impletus est autem ei quoquè animus voluptate, & quænam bona expectant sanctos, per præsentia, quoàd eius fieri potuit, coniecit. Deindè iuit ad nundinas, vt supellectilem quandã emeret, & vestimenta, vt ijs indueret pauperes & egenos, vtpotè quòd tempus anni ad id vocaret. erat enim frigus. Cùm ea ergò adornâsset, & domum eundum esset, vsu ità poscente, erat quidem nubium concursus, vt solet hyeme: intentabantur autem minæ vehementis futuræ pluuiæ: & non parùm erat solicitus, num ità afflictus, cùm onus tradidisset pluuiæ, deberet compẽdiò domum iter ingredi. Bonam itaque spem sibi proponit: & cùm supellectilem, & quicquid erat vestium, iumentis imposuisset, ipse currit ad templum Domini, & loculo circunfusus, & tanquàm viuum ardenter amplexus, rogat, vt sit ei viæ comes & bonus dux, eique & suis omnibus faustum & felix iter præbeat, imbriũ minas & vim reprimens ventorum. Ille quidem hæc precatus, exit è Trimmythunte. Sanctus autẽ, sicut ipse fuerat precatus, non solùm fugiens obtutũ, sed etiam cadens sub oculos, per totam viã simul aderat, tanquàm vnus ex viatoribus. Pluuia verò ex confusione aëris, & concursu nubium, vt semèl dicam, impendebat: eius autem virtute cohibebatur, & reprimebatur illius impetus. Quandò verò is peruenit domum, ille quidem protinùs euanescit: eius autem cor rursùs ineffabili luce illustrabatur, & gaudio diffundebatur: perindè àc si sanctus id tetigisset, & ipsum impertijsset sua lætitia & voluptate. Cùm autem sanctus quidem euanuisset, vir verò domum esset ingressus, statìm quidẽ admodùm vehemens pluuia est consecuta: quæ tandiù durauit, vt tres totos dies non defecerit. Et tunc quidem sic viæ difficultatem, aliâs autem ei etiam aliam depulit animi ægritudinem.

Visio cuiusdam.

Inuocatur S. Spiridon.

Vide quid illa effecerit inuocatio.

Cap. 38. Dies festus S. Spiridonis.

Agebatur quidem dies festus magni Spiridonis: non licebat autem huic viro eò venire: & ea res ei quædam grauis videbatur calamitas, rogabatque, nè consueta visitatione priuaretur & gratia. Quid igitur? Nondùm finitæ erant preces, & visus est sibi ire ad templum, & simul illius sensit aduentum, illuminationisque & dulcedinis de more fuit particeps: & sibi visus est templum ingredi: & cùm ipse esset pre-

precatus, fuisse cum eo per totam glorificationem. Qui cùm omnibus, qui aderant, benedixisset, tandèm recessit.

Mihi quidem oratio, si non res omnes illius, at eas quidem certè dixit, quæ viris bonis & virtutis studiosis sufficiunt. Quomodò autem quotidiè eorũ, qui eum rogant, curam gerat, & eos protegat, non alij, vt par est, dixerint, quàm ij soli, qui eius miraculis singulis horis fruuntur & gratia. Oportet verò ne hoc quidem fraudare viros pios, si quis dubitans quærat, vndenàm sit Spiridoni tantum mare miraculorum: & quibusnam benefactis effectũ est, vt esset tam gratus Domino: sciat omnia quidem bona & honesta, tanquàm ex consensu in eum concurrisse, & eum fuisse præstantissimæ vitæ exemplar definitum. Vnum autem signum, quo cognoscere iustum Spiridon, & insigne aliorum præstantissimum, erat summa humilitas & insignis moderatio: & quòd cùm omnes ferè alios superaret, qui sunt miraculorum gratiam consecuti, se nihil existimaret, neque putaret se præstare alicui ex vilibus & abiectis & grauatis peccatorum multitudine. Talia quidem sunt eius vitæ benefacta, talia autem miracula. Concedatur verò nobis quoquè, vt illius aliqua (vix enim fieri potest, vt omnia) eius auxilio imitemur: vt efficiamur etiam cum eo participes paratorum bonorum, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto spiritu, gloria, honor, potentia & adoratio: nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 39.

Nota, Sanctum eorũ curam gerere, qui eũ rogant.

Sũma eius humilitas.

DE S. VVALERICO videat Lector Tomo 2. primo die Aprilis.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, EVSTRATII, AVXENTIJ, Eugenij, Mardarij & Orestis: Authore Simeone Metaphraste.

Habetur in Tomis Aloysij.

IMPERANTE Diocletiano & Maximiano, vniuersum Romanorum Imperium completum fuerat cultu simulacrorũ, & omnes homines pérciti mutua quadam inter se inuicèm æmulatione, proficiebant in hac falsa religione: maximè cùm edicta imperatoria quotidiè, vt semèl dicam, mitterentur ad loci magistratus, quæ iubebant, vt Calendis magnificè offerrentur dijs sacrificia: & fore, vt ab Imperatoribus honorem consequerentur, eisque noti euaderent, qui ad hæc suum studium contulissent, significabant: ij autem, qui in eis colendis essent aliquo modo socordes, & ad aliam inclinarent religionem, priuati ijs bonis, quæ habebant, post multos cruciatus subijcerentur mortis extremæ sententiæ. Erat itaque magna persecutio in toto orbe terrarũ, cùm quotquot erant vbiquè magistratus & Præsides, magnam curam gererent, vt de medio tollerent vniuersum †.

Decemb. 13. Cap. 1.

Cultus dæmonũ maximè feruet sub Diocletiano.

† Deest hîc, Christianismum, vel, Christi cultũ, aut aliquid tale.

Accidit autem, vt cùm illo tempore ad hos tyrannos esset delatum, quòd tota magna Armenia & Cappadocia illorum edicto repugnarent, & iam vnanimes spectarent omnes ad defectionem, immutabilem habẽtes animum in Dominum nostrum Iesum Christum: propter hæc fuit conturbatus Cæsar Diocletianus, & cùm omnes suos accersiuisset proceres, & tribus diebus à manè vsque ad vesperam cum eis consultâsset, deposuit eos, quibus commissę fuerant rectiones vtrarunque earum gentium, eos simplicitatis damnans & stultitiæ: misit verò duos viros, qui è Grecia ducebant originem: patriæ autem doctrinæ magnam consecuti fuerant cognitionem: erant verò ingentis & immanis spiritũs, * aures ad cogitandum, & audiendum promptissimi: & qui mores habebant & calliditatem, quæ non potuit indagando & perscrutando cognosci. Ex quibus cùm vnum quidem, nomine Fiam, iussisset curam gerere omnium limitaneorum: alterum, qui vocabatur Agricolaus, iussit totius Prefecturæ administrare imperium: decernens, vt non solùm eis deseruiret manus limitaneorum, sed etiam quicunque milites erant collocati in propinquis ciuitatibus.

Cap. 2.

* for. acres

Cùm hi ergò in has venissent prouincias, protinùs omnis ætas hominum immi- Cap. 3.

Crudelissimi duo viri mittuntur ad vexandos Christianos.

sericorditer & absque vlla venia excindebatur : cùm neque vlla inueniretur opportuna occasio : parua autem & quælibet calumnia, aut ab inimicis, aut à maleuolis hominibus sequeretur. Innumerabilis verò multitudo Christianorum indagabatur, & quotidiè comprehendebatur, & his sanguinuoris bestijs tradebatur ad interitum. Dux ergò Lysias versans in Sateleon, si huius regionis inueniebat aliquos sanctos viros & sanctas fœminas, post multas interrogationes & tormenta, sub tutissima custodia transmittebat vinctos ad Agricolaum in metropolim Sebastenorum : vt ab illo de medio tollerentur, & non sinerentur in sua regione, & nec eorum cognati & necessarij vllam eorum curam gererent, nec iusta fierent eorum corporibus : Prouinciæ quoquè Præside similiter transmittente eos, qui apud Sebastenos orti erant, Sateleon, hoc improbo diù antè inter se inito consilio. Impia enim sua mente cognouerant, Christi athletis non futurum hoc paruam partem supplicij.

Cap. 4. Eustratij magna pietas.

Cùm hæc sic fierent, quidam Eustratius, qui erat Ducalis ordinis scriniarius, & eo tempore primas partes in ea obtinebat, vir pius & Deum timens, & qui vitam agebat citra vllam reprehensionem, angebatur animo propter ea, quæ fiebant quotidiè : suppliciterque & miserabiliter vociferabatur ad Dominum nostrum Iesum Christum, in ieiunio perseuérans & oratione, vt propitius esset suis famulis, & intueretur populum suum in salute, & in malorum cõsolatione. Cupiebat autem ipse quoquè idem, quod sancti, subire certamen, & assequi martyrium : sed varias minas & sæuitiam insuperabilem, multiplicemque molitionem & machinationem Præsidis pertimescebat. Sui tamen scopi & instituti periclitationem faciebat hoc modo : Nam cùm zonã suam accepisset, dedit famulo suo fidelissimo : & iussit eam portare in ecclesiam * Araucenorum, ex qua processerat, & in ara deponere : cum ipsum autem, cùm eam latenter occultauerit, seruare : & si viderit quidem quendam Auxentium Dei seruum, cui ferunt omnes pietatis testimonium, qui eo tempore erat presbyter huius ecclesiæ, ingressum ad orandum, eam sustulisse, vt habeat zonam, sinere, & ad ipsum reuerti. Si aliquis autem alius hoc faciat, nequaquàm ei permittere, sed eam zonam repetere : hoc in mente iudicans, quòd si presbyter zonam abstulerit, futurum sit id diuinum consilium & prouidentia, quæ significet felicem successum martyrij, quod desiderat. Sin verò hoc nõ euenerit, debere eum latére, nec audere vti fidutia & dicendi libertate.

for. *Arabraciuorum

Auxentius presbyter optimi testimonij.

Cap. 5.

Cùm hoc ergò factum esset, & famulus paucis pòst diebus reuertisset, & dixisset quòd eaipsa hora, qua zonam in ara posuerat, sicut iussus fuerat, presbyter Auxentius, tanquàm ab aliquo missus, ingressus sit ecclesiam, & zonam acceperit. His auditis, lætatus est vir pius, & ex Prætorio accipiens omnes suos amicos hora prandij, venit lætus, & magnam vultûs alacritatem, quantam nunquàm antèà, ostendens in conuiuio : adeò vt propter insuetum hoc spectaculum adducerentur omnes in admirationem, & scire causam, magnificarent. Vnus autem ex ijs, qui simul accumbebant, ætate iunior, eius charus amicus & ciuis, nomine Eugenius, fidenter eum percontatur, dicens : Nunquid, ô maxime Eustrati, propterea quòd à nostro Præside in crastinum diem sunt parata, & publicè producenda omnia tormentorum instrumenta aduersùs Christianos, accessit tibi profusus hic risus, vt qui ex eo speres aliquid lucrari ? Hoc verò dixit, propterea quòd in illum annum esset ipse Commentarien sis. Sanctus autem respondit Eustratius : Rectè existimâsti, ô amice. Spero enim ego quoquè die sequenti ex hac re consequi thesaurum, qui auferri non potest. Sequenti verò die Lysias, ei erecto excelso tribunali in media ciuitate in signostasio, iussit omnes, qui erant in custodia, produci vt interrogarentur. Sanctus autem Eustratius profectus in carcerem, rogauit omnes sanctos, vt pro eo orarent. Dixit enim, se illo die futurum paris socium certaminis. Cùm omnes autem orâssent, & genua flexissent, & extremum Amen dixissent, secuti sunt sanctum Eustratium, cùm eos tenerent milites.

Eu vt lætatur Eustratius ob futurum martyrium.

Cap. 6. Eustratij egregia coram iudice dicendi libertas.

Cùm autem cohors, vt consueuerat, adstitisset ante Iudicem, iussit Lysias sigillatim adduci ad suum tribunal eos, qui priùs fuerant interrogati. Eustratius dixit Commentarien sis : Literis imperatorijs pridiè rursùs lectis in iudicio, quæ decernebant, vt omnes qui vbiquè inueniebantur Christiani, cuiuscunque essent dignitatis, iudicio tuo subijcerentur, Auxentius, qui olim quidem fuit opibus & vita acta insignis, probatior autem & ornatior ex ea, quæ nunc ei inuenta est generositate &

tate & animi fortitudine, vt qui sit seruus Christi Regis cælestis, paucis his antè dicebus assistens in hoc tribunali, transegit certamen immortalitatis, tuam, ô Iudex, arguens impietatem, verborum sapientia & operum tolerantia: & quoniam ab illo die eum inclusum in publica custodia iussisti adduci hodiè examinandum cum ceteris, qui cum eo erat, stant mecum omnes forti & robusto animo, tuas machinas, quæ à patre tuo diabolo sunt tibi suggestæ, dedecore affecturi, & omninò deleturi. Hisanditis Lysias, hanc inopinatam viri admiratus libertatem, & cædem spirantibus oculis eum intuitus, ex imo pectore & iracundo eius animo emisso suspirio, voce intonuit, sic dicens: Acerbius mihi, quàm vnquàm anteà, extitit hoc iudicium, & Græca patria austeritate repletum, oratore mihi proposito scelerato hoc carnifice. Ab eo ergò stante tollatur, qua indutus est, læna & zona: & ex his signis obendat omnibus, se alienum ab ea, quæ ad ipsum pertinebat hucusquè, militia. Deindè nudus corpore, funibusque expansis manibus & pedibus, humi extensus, pergat exequi eam, qua se defendit, concionem. In eum sæuit iudex.

Hocautem facto maxima celeritate, dixit Dux: Nulla, ô Eustrati, dúceris pœnitentia obea, quæ à te sunt inchoata perniciosè, vt, quæ mihi inest clementia, effugias supplicium? sed exordire, & dic ante tormenta, cum tuo nomine, patriam quoque quæ te tulit: & aperi nobis nouitatem eius, quæ in te latebat, religionis. Cap. 7.

Dixit sanctus Eustratius: Natus sum in oppidulo * Araucenorum, nomine Eustratius, cognomine Cyrifices paterno sermone. Sum autem seruus Dei, Domini vniuersorum, & adorandi eius filij Iesu Christi, & sancti spiritus. Ex maternis fasciis didici, quam colo, religionem. Dux dixit: Deponat cohors: quot annos transegerin hac militia? Cohors dixit: Vicesimusseptimus annus completur hoc anno, ex quo, cùm esset adhuc paruus ætate, functus est munere Exceptoris. Dux dixit: Nunc, ô Eustrati, videns quòd ex tua inobedientia tibi imminet periculum, & respiscens ex eo, qui tibi accidit furore, sapienti vtens ratiocinatione, ne relinquas eam, quæ à te tot annis rectè & ordine gesta est militiam, propitiam deorum inuocans potentiam, & Imperatorum beneuolentiam, & iudicij clementiam. Dixit sanctus Eustratius: Execrandos dæmones, & surda simulacra ab hominibus constructa, nullus vnquàm homo, qui compos esset mentis, censuit adoranda. Dictum est enim alicubi in nostris scripturis: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Dux dixit: Sed est ne is compos mentis, qui Deum adorat Crucifixum, sicut vos pleni superstitione? Sanctus Eustratius dixit: Si tibi non essent mutati sensus mentis, & perturbationum conspersione non esset ad res terrenas tibi transmutatus animus, ostenderem tibi hunc Crucifixum, verum esse seruatorem & Dominum, & vniuersæ creatæ naturæ opificem, qui est cum patre ante secula, & ineffabili sapientia per regenerationem suscitauit nostram mortificationem. for. * Aracinorũ Libertimè respondet S. Eustratius. Ierem. 10.

Cùm autem vellet adhuc sanctus contexere orationem, interrumpens dixit Dux sceleratus: Funibus in aërem feratur hic vir generosus: ignis autem congeries accensa admoueatur eius pectoribus ad hoc, vt comburantur. Supra humeros verò tripliciter vno impetu virgis verberetur, vt oratione nobiscum decerret elegantiùs. Cùm hoc autem factum esset, & multis horis sancti interæ viscera & venter ab igne substrato combureretur, & acerbissimis plagis eius tergum virgis flagellaretur, nulla vox emittebatur: sed neque vlla vultûs apparebat mutatio, cernique poterat & conijci, quòd in alieno corpore subibat supplicium. Propterea obstupefactus sceleratus Iudex, vix tandèm iussit eum retrahi à tormento, & vultu subridens, dixit: Quisnam tuus est sensus, ô Eustrati? Vis paruam aliquam aliam tibi impositis plagis excogitem delectationem? Sanctus ait Eustratius: Maximè. Dux dixit: Quoniam ergò quæ nobis placent, à tacente illo sunt approbata, iubeo muriam aceto contemperatam magno fluento infundi membris igne combustis, & acutis testis fortiter ei affricari, donec ex nostro ministerio eorum, quæ sunt iucunda, plurimo sensu percepto satiatus fierit. Cap. 8. Vide crudelissimum iudicem. Et martyrẽ fortissimũ. Immane supplicium.

Cum magna autem celeritate eo quoquè ei allato tormento, eádem vsus est constantia & animi fortitudine, & neque vllus, quantunuis leuis, gemitus audiebatur emitti. Dux dixit: Tanquàm in scena superstitionem ostentat & iactat hic, sicut dicit, athleta Crucifixi. Nunc ergò dicat, si per hæc castigatus, sibi persuaserit ad sa- Cap. 9. Inuicta patientia.

cras deorum aras accedere adoraturus. Sanctus dixit Eustratius: Propter eam, quę est in te, superstitionem & falsam religionem hæc, sicut existimas, mihi inferens supplicia, imprudens & insciens me hodiè multis affeciſti bonis, quæ mihi maximè erant in votis, ô Iudex. Circunfusam enim caliginem & obscuritatem, quæ ex crassitie corporis meo inerat animo, hisà me tormentis depulisti: & quæ principatum obtinet, rationem, earum, quæ longo tempore intentabantur, tentationum victricem conseruâsti: & effeciſti, vt funderem ac profligarem eas, quæ in me magno impetu insurgebant, animi perturbationes, nullo tumultu oppugnandum mihi largitus præsidium interni spiritûs, qui mihi vitam regit in immortalitate: in quo sunt mihi reconditæ diuitiæ incorruptionis: & ostendisti viam compendiosam & ab afflictione remotam, per quam potero in fictili hoc corpore degens, vitam amplecti angelicam, & cælesti frui æternitate. Nunc scio me esse templum Dei, & sanctum eius in me habitare spiritum. Discedite ergò à me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit Dominus vocem fletûs mei, Dominus deprecationem meam suscepit. Exultabit reuerà anima mea in Domino, delectabitur in salutari eius. Omnia ossa mea dicent: Domine Domine, quis similis tibi? liberans inopem à manu potentiorum eo, & à diripientibus eum. Festina ergò & decerta, minister aduersarij, & quòd in te est, nihil remitte: & proba me sicut aurum in fornace magis magisque: & in me non inuenies sordem, quæ est tibi amabilis, & reverà quæritur. Tui enim dij sunt abominationes, quæ tuæ & tui Imperatoris dominantur egestati rationis.

Supplicia S. martyri sunt delicioſa.

Pſal.6.

Pſal.34.

Cap.10. Dux dixit: Mentis fortasse, vt videtur, emotio consecuta est corporis imbecillitatem: quo factum est, vt multis verbis vsus sis obscuris & superuacaneis. Si enim posset ille tuus, vt dicis, Deus te participem reddere immortalitatis, à præsenti vtique te plaga liberâsset. Mittens ergò vanæ spei agitari somnijs, propera ad salutem, quæ à me ostenditur. Dixit Eustratius: Vis persuaderi, ó tu qui es orbus omnibus sensibus, nihil esse quod meus non possit Deus? Attende, & me intuere, quem tuis tormentis existimas morte esse mulctatum. Cumque omnes in eum defixissent oculos, repentè velutì quædam squammæ eiectæ sunt ex eius corpore: & steterit sanctus totus sanus, corpus nihìl habēs omninò laceratum. Cùm propter miraculum autem, quod factum fuerat, omnes Deum glorificâssent, quidā Eugenius vir Araracenus, qui erat ipsè quoquè oppiduli officialis eiusdem cohortis, & permanebat apud sanctum Eustratium, magna voce exclamauit, dicens: Lysia, Ego quoquè sum Christianus, & tuam anathematizo religionem, & iussui Imperatorum & tuæ resisto voluntati, sicut etiam dominus meus Eustratius. Dux ergò propter hæc indignatus, & eum execratus, ipsum quoquè compræhensum iussit duci in medium, & sic est effatus:

Cap.11. Cùm horum, quos punire est difficile, interrogatio tempore & ocio opùs habeat opportuno, nunc autem vrgear ad susciplendam consuetam rerumpublicarum defensionem, hunc præstigiatorem & incantationibus miraculorum effectorem Eustratium & Eugenium, quem nupèr apparuit idem quod ipse sentire, toto corpore ferro vinctos iubeo conijci in carcerem cum reliquis, qui sunt mihi seruandi ad aliam examinationem. Hęc cùm pronunciâsset, descendit è tribunali. Sancti verò ducebantur omnes læti & exultantes propter tantam tolerantiam sancti Eustratij, constansque testimonium, & propter salutare, quod in ipso factum est, miraculum Domini nostri Iesu Christi. Postquàm autem ingressi sunt custodiam, psallebant omnes vna voce: Eccè quid æquè bonum & iucundum, atquè habitare fratres in vnum? & quæ sequuntur. & postquàm preces impléssent, sedentes docebantur à sancto Eustratio, promptique & alacres ab eo reddebantur ad propositam eis decertationem.

Ô prædicā dā Christi virtutem & potentiam.

Eugenius se Christianū profitetur.

Martyres ducuntur in carcerem.

Pſal.132.

Cap.12. Die illo in his trāsacto, sequenti nocte Dux cùm surrexisset, professus est se velle ire ad ciuitatē Nicopolitanam: & interim dum soliti ad iter se parabant ministri, prosilijt ipse in custodiā, vbì erant sancti, & solum beatū Eustratium iubet trahi foràs. Cùm autem esset adductus, vultu ridenti dixit ei: Lætare charissime Eustrati. Sanctus verò respōdit: Deus omnipotēs, cui ego seruio, te vicissìm dignè salutet, ô Iudex. Dux dicit: De Deo sit tibi curę: in præsentia aūt cape & gesta hāc, quę tibi datur, crepidā, vt lubens nobiscum iter facias. erat verò crepida longis & acutis clauis transfixa, vt tanquàm fibulis perforaretur quælibet pars pedum eius. Cùm hāc ergò

O immanē tyrannum.

ergò crepida eum induisset, & loris adstrinxisset, suo obsignauit annulo: & iussit eum dum duceretur, per totam viam verberari & trahi cum reliquis sanctis. Ipse autem cum toto, qui cum eo erat, exercitu iter persequebatur, & post duos dies peruenit ad castellum, quod est prope Arauracos. Cùm sancti autem accessissent, quinquaginta erant illius regionis, egressi sunt ad spectaculũ, desiderantes videre beatum Eustratium. Nullus verò cognatus nec amicus audebat ei appropinquare, nè ipsi quoquè comprænderentur. hoc enim à scelerato Duce quibusdam iam imperatum fuerat.

Quidam autem Mardarius, vir quidem sorte priuatus & suo contentus, cùm il- Cap. 13.
le scelerus domum sibi cõstruxisset, tegebat domum. Cùm in omnes autem sanctos defixisset oculos, vidit medium eorum tanquàm stellam insignem Eustratium: & cùm citò è domo descendisset, dixit vxori suæ sermone Armenio: Vides, ô vxor, eum qui erat dominus eius, quæ est circuncircà regionis, qui & genere & opibus erat tam insignis, & tandiù fuerat militiæ clarus, quemadmodùm omnia despexerit, & abiit, vt Deo fiat grata hostia, & regnum cæleste cõsequatur? Beatus ille, quòd & in hac vita fuerit gloriosus, & apud Dominum nostrum sit magnam habiturus fiduciam, & cum Angelis ineffabili voluptate fruiturus. Egregia autem illius vxor respondit: Dulcissime marite, quid obstat, quô minùs tu quoquè eò venias, & eandem, quam ipse, viam ineas, & sanctam consequaris cum ipso consummationem, viduarum defensor, & horum puerorum infantium, & totius tui generis? Dixit eius maritus: Da mihi calceos, & ingrediar viam à me desideratam. Illa verò hoc fecit velociter, & læta eum dimisit. Qui cùm accepisset calceos, & se veste induisset, & duos quos habebat filios vlnis esset amplexus, stetit ad Orientem, & Dominum inuocauit, & dixit: Domine Deus pater omnipotens, & Domine Iesu Christe, & sanctus spiritus, vna diuinitas, vna virtus, miserere meî peccatoris: miserere ancillæ tuæ, & eam suscipe & hos duos infantes, qui es defensor viduarum, & pater orphanorum. Ego enim, Domine, cum magno & alacri animi studio ad te venio. Hæc cùm dixisset, osculatus est suos filios, & dixit: Salua sis mulier, & noli affici tristitia, nec flere: sed gaude & exulta. Tu enim & filios meos & animam meam depono in manu boni Dei nostri, qui potest omnia.

Vide seruorũ Mardarij, ad martyrium properantis.

Is cõmendat Deo vxorem & filios.

Et cùm hæc dixisset, cursùm est egressus: & venit ad quendam nomine Mucaro- Cap. 14.
rem, qui in regione Auracenorum habebat habitationem, & in ea obtinebat primas partes, & erat vir valdè clarus & diues: & cùm eum salutâsset, dixit: Eccè ego vado ad amicum tuum & cognatum Cyrisicem, & Deo volente, ero ei comes in via, & cum eo subibo discrimen certaminis. Tu ergò esto post Deum defensor meæ vxoris, & meorum filiorum in hac vita: & pro hac gratia ego quoquè tibi operam dabo in illo die, quandò coram Deo sistemur, vt mercedem accipias. Dixit verò ille pius: Abi in pace, fili mî, & pulchrum hoc iter confice: & nè de eo sis solicitus: satisfaciam tuo desiderio. ero enim spiritali affectione vxoris tuæ maritus, & pater tuorum filiorum. His auditis, Mardarius cùm ei valedixisset, iam decæterò prope castellum venit ad sanctos: & sic vocauit sanctum Eustratiũ: Domine Cyrilice, quomodò ouis simplex ad proprium currit pastorem, ità ego quoquè ad te, volens esse vobis in via comes. Me ergò suscipe, & refer, licèt indignum, in numerum sancti tui cœtûs, & adduc me, etsì indignum, testem Christo Domino. Et hæc cùm dixisset, clamauit voce magna, dicens: Ego quoquè sum Christianus, sicut etiam dominus meus Eustratius. Audite ministri diaboli, audite. Tunc cùm ipsum milites compræhendissent, colligârunt cum reliquis sanctis: & cùm in cubello eum coniecissent in publicam custodiam, de eo quoquè ad Ducem retulerunt.

Adiungit se sanctis martyribus.

Præclara Mardarij virtus.

Hucipsa autem hora, tanquàm leo rugiens, sedit ad examinationem: & pro mo- Cap. 15.
do ducente cohorte lictorum, adductus est nudus, funibus manus habens vinctas Eustius Auxentius, sanctis adstantibus, & singula videntibus: & adhuc vultu læto dixit: Auxenti, nos quidem liberans à laboribus, te autem salute dignũ censens, saltem doce, an à vana illa & tibi perniciosa destiteris peruicacia, & cum his reliquis in gratiã. Sanctus dixit Auxentius: Paucis audi, ô Lysia, iuro tibi eam, quæ præest & omnia adspicit, iustitiam, esse mihi mẽtem immutabilem: vnumque Deum me nõsse, & ipsum colere: etiamsì innumerabiles alias mihi plagas imposueris & cruciatus, maiores ijs, qui iampridèm mihi sunt illati: etiamsì me ferro,

Auxẽtij mira cõstãtia.

etiamsì me igne consumpseris, nũquàm poteris meam flectere cogitationem. Decæterò fac quod velis. Tunc Dux pronunciauit sententiam: Auxentius, qui post multa tormenta & cruciatus, etiamnunc pérmanet in sua pernicioſa ignorantia, per ei paratam gladij amputationem, ferream suam, & quæ molliri nõ potest, perdat animam, in loco aliquo nemoroſo & deſerto finem huius sententiæ accipiens, vt iusta sepultura infelix eius corpus careat. Qui autem ausus est se nupèr reliquorum cœtui adiungere, perducatur in medium, celeriter consecuturus honorem, qui ab eo requiritur.

Cap. 16. Sanctum verò Mardarium soluentibus militibus ab ei impositis collaribus, hic beatus dicebat: Domine mî Cyrifices, ora pro me, rogo te: & doce me, quid sum respondsurus huic exitioſo & pestifero homini: nè me tanquàm agrestem & illiteratum hominem irrideat immanis iste lupus. Sanctus autẽ ei dixit Eustratius: Dic solùm constanter, frater mî Mardari, Sum Christianus, Sum Christi seruus: & nihil aliud respondeas, si quid contrà dicat aut faciat. Cùm verò esset adductus, dixit cohors: Adest Mardarius. Dux dixit: Qui se nupèr tradidit interrogationi, is nomen doceat, studiũ, quæ eum tulit patriam, conditionem, & quænam sit ei religio. Mardarius dixit: Sum Christianus. Cùm autem rogaretur ab apparitoribus, vt diceret nomen, & cõditionem, & patriam, perseuerauit clamare, Sum Christianus. Et cùm diù rogaretur, nihil aliud dixit nisì solũ, Sum Christianus, Sum Christi seruus. Cùm eius itaque simplicitatem & puritatem vidisset Dux sceleratus, dixit: Terebra terebrentur calcanei pedum eius, & funibus traiecti, ab orbe rotæ pendeãt: candentes autem obeliſci, eius tergo admoueantur, vt ex hoc ambitu fiat sanæ mentis, & ad danda responſa idoneus. Cùm hoc autem factum esset, & ipse diù pẽderet à calcaneis, & vreretur subulis, emisit vocem, dicens: Domine, ago tibi gratias, quòd me his bonis sis dignatus. Desideraui salutare tuum, & amaui ipsum valdè. Suscipe animam meam in pace. & cùm hæc dixisset, tradidit spiritum.

Mardarius offertur iudici.

Mira eius simplicitas.

En crudele supplicium.

Felicissimè Mardarius expirat.

Cap. 17. Demissis verò sancti eius reliquijs, Dux dixit: Nudo corpore adducatur etiam is, qui est ex Sataleorũ regione Eugenius, qui, cùm de Eustratio haberetur quæstio, ausus est subire, quem non dico Christianum, vt ipsi errantes dicunt, sed planè achreston, hoc est, inutilem. Cùm ipse autem adstitisset, dixerunt apparitores: Adest Eugenius. Dux dixit: Dic mihi sceleratissime, quis malus dæmon te malis fatis actum ad tantam impulit audaciam, vt cum tanta te ingereres impudentia, & nihili faceres iudicij austeritatem? Dixit sanctus Eugenius: Deus meus, qui, quos tu colis, dæmones abolet, ipse dedit mihi virtutem, & largitus est mihi fiduciam & dicendi libertatem, vt tuam conspuam infelicitatem, sordide canis, thesaure satanæ, qui tecum traditur in interitum. Dux dixit: Contumelioſa eius lingua excindatur: ense verò priuetur vtrisque manibus, & baculis confringantur eius tibiæ, vt in nos se gerat temperantiùs. His autem factis, ipse quoquè tradidit spiritum.

Eugenius constante. respondet tyranno.

Direcrucia-tur, & abit ad Christũ. Cap. 18. Hæc cùm fecisset Dux sceleratus, exijt in campum, vt exerceret exercitum. Cùm autem recensérentur, vnusquisque ostentabat suam in armis experientiam, Duce contemplante. Quidam verò Orestes nomine, vir procérus & forma decorus, ad nomen vocatus & ordinem, adstitit Lysiæ. Cùm Lysias autem eius laudâsset speciem, & verum appellâsset militem, iussit pilum torquere ad scopum. Cùm is verò manum direxisset, & arma concussisset, quę ab eo in pectore ferebatur Crux aurea, è veste eius excussa, extrinsecùs apparuit, ità vt omnes eam cernerent, & ipse etiam Lysias. Statìm autem adductus, stetit prope Ducem: & cùm manu Crucem accepisset Lysias, rogauit quidnam hoc esset: Nunquìd tu quoquè es, inquit, ex ijs, qui sunt partium Crucifixi? Ille verò dixit: Sum seruus Crucifixi Domini mei Dei: & hoc gesto amuletum ad omnia mala auertenda, quæ mihi ingruunt. Dux dixit: Hic quoquè egregius miles, vinctus cum illo carnifice Eustratio, sit ei comes in via, cùm opportunè sit de eis habenda quæstio in ciuitate Nicopolitana. Cùm venisset autem Lysias in ciuitatem Nicopolitanam, magna multitudo legionis militum, quæ erat in ciuitate, ad eum accesserunt, & omnes vna voce clamabant: Lysia, nos quoquè sumus milites Domini nostri Iesu Christi: fac quod velis. Ille verò primùm quidem fuit obstupefactus, timens nè aliquid noui aduersùs eum innouarent. Deindè cùm cognouisset, quòd sicut oues seipsos tradiderunt, soluti zonis suis, iussit ipsos compræhendi, & vinctos conijci in carcerem: apud se autem

Oreſtes miles Crucem auream ad pectus gestauit.

Multi milites vltrò Christum cõfitentur.

cons-

considerabat, quemadmodùm in sanctis perdendis se gereret, & non esset à Nicopolitanis, aut ab eorum cognatis aliqua confusio. Præcipuè autem timebat S. Eustratium, nè si rursùs ei inferrentur tormẽta, faceret similiter aliquod miraculum: & non solùm in fide confirmaret eos, qui iam erãt Christiani: sed gentiles quoquè reuocaret à cultu simulacrorũ. Visum est ergò ei, cùm manè surrexisset, transmittere ad Agricolaum in ciuitatem Sebastenorum, sanctum Eustratium & sanctum Orestem. Cùm esset itaque dies, iussit hoc fieri, publicam scribens epistolã ad Agricolaum hoc modo:

Cap. 19. Literæ Lysiæ ad Agricolaum.

Magnificentissimo Agricolao Dux Lysias: Cùm in vniuersa terra, quæ est sub sole, neminem nõssent diuinissimi nostri Imperatores, qui meliùs scrutari posset arcana orbis terræ, regendæ prouinciæ tibi dederunt potestatem. Apertè enim scimus posse noctes, sicut dies, ad rempublicam defendendam cõsumere. Quæ dormire non possunt itaque stellas priùs somnus domuerit, quàm tuos oculos sopierit, donec effectum fuerit id, quod studes ad vtilitatem vniuersorum: & vt semèl dicam, cùm apud te solum summam inesse vidissent vnamquanque partem, meritò huius quam nunc obtines, administrationis, quæ nihil habet contemnendum, dignitatem permiserunt. Quocircà ego quoquè testis tam multarum, quæ in te insunt, rerum præstantiæ, hunc ad te vinctum mitto Eustratium, qui eorum qui dicuntur Christianorum magno morbo laborat: maximè cùm nihil possim inuenire, quod sufficiat ad auertendum audacia eius cœpta: sed etsi eius, quæ mihi seruit, militiæ honorem esset assecutus, maiori superbia animo erectus, desijt in contumeliam. Quòd si intentarem metum, sua arrogantia circunscripsit futurum, vim suę superstitionis reddens potentiorem: & licèt videret alios eisdem affectos supplicijs, neque propter minas, quæ in eos intendebantur, suã repressit audaciam: sed quod euenerat, existimabat esse potiùs fortunę insultũ, quàm supplicium. Eum ergò, & qui cum eo est Orestem, qui est eiusdem sententiæ, ad tuam mitto sapientiam, sequens edicta Imperatoria. Cùm has ergò literas accepissent milites, & sanctos haberent vinctos, viam persequebantur. Sanctus autem Eustratius simul cum Oreste sic canebat in via: Viam iustificationũ tuarum elegi: instrue me, & discam mandata tua.

Locus obscurus.

Psal. 118.

Cap. 20. S. Eustratus cũ S. Oreste iucundè colloquitur.

Impletis verò precibus, dixit: Frater Orestes, narra mihi, qua animi alacritate consummatus fuit sanctus Auxentius, & in quo loco. Sanctus autem Orestes dixit: Postquàm Dux pronunciauit in eum sententiam, rogauit milites, qui eum abducebant, vt veniret ad videndam tuam virtutẽ, & te iuberet valere. Nemo verò eum audire sustinuit: erat enim tempus prandij: & festinabant illi, ventri seruientes, implere id quod eis imperatum fuerat, & duxerũt eum in quandam vallem, quam nos vocamus Ororiam. Veniens autem, in via canebat sanctus: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: & vsq; ad ipsum locum impleuit Psalmum, & flexis genibus orauit. Cùm manus verò sustulisset, accepit tãquàm oblationem, & dixit, Amen: & cùm circunspexisset, vidit me prope eum stantem: & cùm me vocasset, dixit mihi acriter: Frater Orestes, alloquere Dominum Eustratium, & dic ei, vt oret pro me: & eum citò ad me venturum: eum enim expecto. & sic fuit ei caput amputatum, omnibus, quos suspicio erat esse Christianos, passis persecutionem. Sanctæ autem eius reliquiæ noctù furto sublatæ sunt à presbyteris, qui erant in Arabracis. Eius verò capite non inuento, cœperunt flere & Deum rogare, vt eis ostenderet sanctum caput martyris. Dei autem prouidẽtia stans cornix super ramum arboris, in qua erat caput, cœpit clamare. Cùm adspexissent verò ad ramum arboris presbyteri, in qua cornix stabat clamans, vident id iacens prope cornicem: & cum ipsum honorificè sustulissent, sustulerunt etiam sanctas eius reliquias, & eas posuerunt in locum purum & insignem. Hæc cùm sanctus audiuisset Eustratius, ploravit, & Deum inuocauit, & dixit Orestæ: Pergamus nos quoquè, & ad eum venire festinemus.

Sanctæ Auxentij reliquiæ insigni loco reponuntur.

Quinque autem pòst diebus sancti adducti sunt Sebasteam, & traditi sunt à militibus: accepta Lysię epistola, Agricolaus iussit eos seruari in tutissima custodia: & die sequẽti cùm publicè sedisset in foro pro tribunali in ciuitate Sebastenorum, iussit Agricolaus duci sanctos. Vniuersa autem ciuitate congregata ad eos videndos, dixit Agricolaus: Epistola missa ab illustri Lysia, & quæ est consecuta scripti mandata examinatio, priùs legatur. Quæ postquàm fuit lecta, sic locutus

Cap. 21. S. Martyres sistuntur ad tribunal Agricolai iudicis.

est

est Agricolaus: Nè existimes, ô Eustrati, similiter cessurum hîc tibi esse supplicium. Priusquàm ergò eius facias periculum, submitte te edictis Imperatorum: & accedens, sacrifica dijs. Dixit verò sanctus Eustratius: O Iudex, imperant ne leges etiam Imperatoribus, an non? Dixit Præses: Maximè. Nam eæ ab illis seruantur. Sanctus dixit Eustratius: Tibi ergò ante omnes, & eos etiam, qui tecum sunt, in scriptis solis sitæ sunt leges. Dixit Præses: Curnàm hoc dicis, ô caput impium? Quis vnquàm ausus est facere contra leges? Dixit sanctus Eustratius: Quoniam sic continetur in legibus Cæsaris: Vis quidem absit in omni sermone & facto: persuasione autem potiùs administretur respublica: & alterum duorum oportet, vt aut qui imperat, persuadeat ei, qui páret eius imperio, vt assequatur ea quæ cupit: aut qui páret, persuasus, sua sponte faciat quod iubetur. Et rursùs hoc continet post eũdem versum: Statuimus autem, vt Præses iudicet, miscens metum lenitati: vt neque alicui propter metum sint infensi, neque peccent propter lenitatem. Hæc, ô Iudex, ità scripta sunt, an non? Dixit Præses: Sunt. Te ergò rogo, idem ordo in me quoquè seruetur. Dixit Præses: Et in te, & in omnibus leges cum ea, qua par est, reuerentia necesse est custodire. Sanctus dixit Eustratius: Sit ergò, rogo, tuus metus lenitate contemperatus, vt qui cùm sis omnium experientissimus, velis potiùs persuaderi, quàm persuadere, iudicans singula ratione. Sin autem hoc non licet, absque vlla ratione & constitutionibus, puni, occide, fac quod velis. Præses dixit: Quod velis, dic audacter & liberè, cùm gaudeat iudicium hoc potiùs efficere persuasione.

S. Eustrati ipsis legibus arguit Agricolaum.

Cap. 22.

Sanctus dixit Eustratius: Quibusnam dijs iubes me sacrificare, maioribus an minoribus? Dixit Præses: Ioui primùm, & tunc Apollini, & Neptuno. Sanctus dixit Eustratius: Quibusnam párens sapientibus, aut interpretibus, aut prophetis, inuenistis eos esse adorandos? Dixit Præses: Platoni, Aristoteli, Hermeti, & alijs sapientibus: quos si tu esses expertus, eorum coleres memoriam, ô Eustrati, cùm sint diuini viri & admirabiles. Sanctus dixit Eustratius: Nullius horum mihi sunt ignota mysteria: sed ab ineunte ætate eorum habui experientiam. Quinetiam in musica pulchrè sum versatus, vt cui obtigerit pater virtutis studiosus: &, si iubes, incipiamus primùm à Platone. Dixit Præses: Inuenimus Platonem in libro, qui inscribitur Timæus, descendisse in Pyræum, & precatum esse deam. Tibíne videtur hic esse sapiens, an non? Sanctus dixit Eustratius: Valdè condemnat Plato Iouem deum tuum. Audi autem verba Platonis. Quoniam verò incepisti à Timæo, & ciuilibus eius orationibus, audi in secundo eius libro ea, quæ sic sunt posita: Deus quoniam est bonus, omnium bonorum fuerit causa, sicut velutì dicimus: malorum autem nequaquàm causa. Et bonorum quidem nullum alium dicemus esse causam, nisi Deum: malorum autem non esse causam. Sed quid opùs est ab alio quærere? Non est ergò admittendus Homerus & alij Poëtæ, qui dicunt Iouem esse authorem bonorum & malorum. Violati ergò iurisiurādi & confusi fœderis à Pandoro aduersùs Græcos rationem, non hic Iupiter, vt dicit Poëta, procurauit per Mineruam. Non laudabimus autem optionem, ad quam ipse duxit eos, quos tu deos existimas. Dixit verò Aeschylus, Deum causam producere mortalibus, quandò vult domos affligere, & euertere funditùs: Plato autem in sua ciuitate neminem vult hæc dicere aut audire, neque iuuenem, neque senem. Nefarium enim est, Deum fuisse parricidam, sicut hic Iupiter, qui nunc colitur à vobis, fecit, qui suum patrem Saturnum deiecit de cælis, & eum contriuit: aut factum esse cygnum, vt mortalem deciperet mulierem, & eam vitiaret. Pretereà verò rursùs ægrè fert Plato, quòd fletu & muliebri insania correptus deus tuus, ô Iudex, defleat inconsolabiliter mortem Sarpedonis. An non ità est? An non sunt scripta in libris vestris omnia fabulosa? Si ipse autem sapiens Plato vester scriptor, eum deum esse denegat, & iubet neminem hominẽ, cui virtus est curæ, imitari tales animi perturbationes: cur vosipsos submittitis, quarũ ipsi cõuicti fuerũt, actionibus, & nos eos hodiè adorare cogitis?

Sapienter cum illo in disputationem ingreditur.

Iouem ex ipsis ethnicorũ libris proscindit.

Cap. 23.

Dixit Præses: Tuam fero audaciã propter eam, quæ in me ineſt, philosophiam. Sed tu quoquè dic mihi, Quem tu colis Deum, quomodò cùm esset homo, ductusque fuerit ad iudicium, & in crucem actus, Deus esse est à vobis putatus? Sanctus dixit Eustratius: Si me patienter audias, primùm te interrogabo ea, quæ cogitationi meæ sunt proposita: & tunc dicã ordine id, quod à me quæsijsti. Dixit Præses: Dabitur omninò tibi potestas & opportunè & importunè dicendi quod vis. Dic nobis quod velis. Dixit Eustratius: Omnem hominẽ, qui est sanæ mentis, conuenit Deum existimare

Libera ei fit dicendi potestas à

eximmare iustum, qui compræhendi non potest, neque effingi, neque verbis explicari: estque immutabilis, & diuinis suis bonis omnem superat potestatem. an non ità tibi videtur, Iudex sapientissime? Dixit Præses: Ità arbitror. Dixit sanctus Eustratius: Hoc quoquè adijciemus, ei omninò nihil deesse. Præses dixit, Omninò. Sanctus dixit Eustratius: Quid ergò? dabimus ne aliquos etiam alios esse deos, & eos consistere intra hanc, quam dicimus, ab interitu alienam essentiam? Sed est absurdum quod dicitur. Quòd si vel parùm quid eis desit huius beatæ conditionis, non arbitror, eos existimari deos ab hominibus. Deo enim nihil deest, vt priùs dictum est: cui credere, & quem adorare oportet omnes homines. Dicit Præses: Ità habet. Sanctus dicit Eustratius: Quid ergò, multi tui dij consistunt ne intra hæc intemerata bona & immortalia, & pares inter se vires habent? Qui sunt in vna distincti essentia, & tanquàm in vnum verticem, conueniunt in virtutem diuinitatis, dicantur non dij maiores & minores, sed Deus vnus: qui in virtute incomparabili est vnicus, & nomen habet diuinitatis: & nè à vobis existimetur alius quidem cælum habitare, alius verò mare, alius autem terram. An non tibi sic videtur?

crudeli iudice.

Probat vnũ tantùm esse Deum.

Cùm non posset autem Præses ad hæc respondere, diù siluit. vix tandèm verò respondit, dicens: Mittens hos syllogismos, & multùm valere iubens rationum tuarum probabilitatem, hoc doce, de quo fueras interrogatus: Quomodò vos Deum colitis Crucifixum? Sanctus dixit: Incipiam, quomodò tuus poëta Hesiodus: In principio erat Erebus & Chaos, hoc est, caligo & profunditas aquarum. Deus ergò cùm tunc mundum in hunc ornatum distinxisset, & non ex subiecta, aut quæ priùs existebat, materia, sed omnia ex eo, quod non erat, ad essentiam produxisset, fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam. Malus ergò angelus, qui ipse quoquè obtinebat principatum in ordine Angelorum, cùm sua sponte rebellasset aduersùs eum qui ipsum fecerat, & elatus fuisset superbia, à suo ordine fuit expulsus, & à Deo assidendi potestate: & meritò à Deo accepit sententiam, quæ eius puniret audaciam: & tunc propter eam eius inobedientiam, proiecit eum Deus à superna potestate, & Angelica eum priuauit gloria: hominem autem posuit in paradiso, dans ei mandatum quod exercebat ad obedientiam. vt vescerentur quidem omnibus bonis, quæ erant in paradiso: vnam verò non tangeret arborem: hoc ei instituto certamine, vt si ei insidiante malo, non ampliùs Angelo, sed dæmone, qui defecerat, & omni contra eum machinante, posset primus homo non transilire ei datum à Deo præceptum, & dedecore afficere aduersarium, qui ei inuidebat propter insignem honorem: si hoc, inquam, factum esset, homo esset immortalis, degens incorruptione. Sin minùs, non sineretur ampliùs esse in paradiso: sed ex eo exterminatus, viueret & moreretur. Malus ergò dæmon, qui inuidia ferebatur in hominem, in eum varijs vsus est præstigijs, & cùm ope serpentis decepisset vxorem primi hominis, per eam ipsum quoquè induxit, vt præceptũ trãsiliret: vt ipse ideò expulsus ex paradiso à Deo omnipotente, deduceretur ad labores sudorum & interitum. Obtinuit itaque malignus victoriam, qui gloriabatur, quòd propter eam sententiam hominẽ accepisset redactum in suam potestatem: & cùm deceterò multiplicatum esset genus hominũ, is tanquàm tyrannus omnem animam redegit in seruitutem.

Cap. 23. Præses respondere ei non potest.

Gen. 1.

Casus Angelorum.

Gen. 2.

Gen. 3.

Cùm itaque ij in multam lapsi essent impietatem, inundatione Deus mundum perdidit. Conseruauit autem Noë, quendam virum iustum, qui præclarè decertauit aduersùs malignum hunc dæmonem, & non fuit ab eo omninò superatus, in arca lignea cum vxore & liberis. Cùm rursùs verò restituisset omnem terram in pristinum statum, tanquàm ciuem quendam victorem eum in terra posuit. Procedente autem tempore, cùm rursùs multiplicarentur homines, omnis profecit impietas, & omnes vincebantur à peccatis, & morti subijciebantur, & vincti tenebantur apud inferos, ad interitum examinati à maligno dæmone. Misertus autem Deus, qui nos formauit, & non ampliùs volens quod à se factum erat opus despicere, primùm quidem Græcis hanc concessit sapientiam, vt immotis animæ oculis agnoscerent Deum omnipotentem, & superarent dæmonem aduersarium. Hi ergò, etsì visi sunt paululùm resipiscere, & rectum iter pietatis attendere, cùm tamen tanquàm in vmbra verbis solùm apprehendissent visionẽ, rursùs cadebant in errorẽ Maiorum, ipsi quoquè superati à falsa religione, & in deteriorem

Cap. 24.

Gen. 7.

Gen. 8.

Philosophi cognoscunt Deũ, sed relabuntur in errores maiorum.

riorem prolapsi impietatem,& via inuia aberrantes. Et nec sic quidem passa est insignis & ab omnibus celebranda Dei potestas nos iacére in delictis. vndè etiam dedit legem,& misit Prophetas,& multifariàm multisque modis generi Hebræorum viam ostendit salutarem. Omnes autem retrocedentes, recidebant in Maiorum suorum infirmitatem: & morti subijciebātur omnes propter peccatum. Aequum itaque censuit æquale nobiscum certamen susципere Dominus noster, Deus verbum, & nobis ostendere victoriam aduersùs aduersarium, par nobis in omnibus factus præter peccatum: & cùm seipsum humilem reddidisset, & nobis seruis formam similem susцepisset, natus est ex Virgine, non mutatus diuinitate: sed ouis ferens pellem propter lupi progressum. Si enim per supernam diuinā suam potentiam percussisset hunc aduersarium, (poterat enim, vt qui potest omnia, quæ à me non possunt fieri) dedisset ei iustam occasionem defensionis, dicendo: Hominem vici, & à Deo sum victus. Se enim tunc sic facilè potuisset defendere, vt qui sciret, Deum quidem posse omnia efficere: & nec, si corpus quidem induisset, non esse eiusmodi, quod non posset facere.

Cap. 25. Accipiamus autem, ô Iudex, aliquam similitudinem, quæ conueniat huic meæ narrationi. Si tu ipse, qui es dominus huius ciuitatis, cùm vidisses lupū, aut vrsum, aut aliquam aliam bestiam inuadentem tuam ciuitatem, dixeris seruo tuo: Occide illam. Ille autem parens tuo iussui, & sine arte accedens, fuisset à fera deiectus & consumptus, sustineres' ne iterùm alteri seruo tale certamen imperare, aut illum damnare, quòd victus perijsset? Nequaquàm. Sed nè videaris eis imperâsse, quæ fieri non poterant, eos qui tecum sunt, opem tibi laturi, despicis: non vteris autē nec equo, nec aliquibus armis, cùm & habeas & possis omnia: sed propter cæteros tuos seruos, effectus similis seruo, cui iusseras, & qui victus fuerat, sicut ille, nudus & omni alio auxilio defectus, ad hanc bestiā accedis: & ea percussa, tunc famuli quidem, qui fuit consumptus, damnabis imbecillitatem coram omnibus: docebis verò cæteros, vt simili animo accedant & experientia, quotiès tale quid occurrerit: & tunc minaberis, si non similiter eis ostensa assiduè vsi fuerint victoria, & se & sua custodierint. Sin minùs, eos futuros inexcusabiles, & esse ad magnum ducendos supplicium: eos autē, qui se fortiter gesserint, & imitati fuerint virtutem eis à domino ostensam, & honorem & libertatem esse consecuturos, vt bonorum custodes, & præclaros Imperatores.

Egregia similitudine erudit iudicem.

Cap. 26. Sic ergò Dominus quoquè noster Deus, seruator omnium, cùm sui serui in certamine susцepto aduersùs dæmonem, qui nunc à vobis colitur, ab ipso victi essent & contriti, ipse ineffabili quodam consilio seipsum exinaniuit, descendens ad sanctam & venerandam Virginem, & serui formam accipiens, & in omnibus effectus ijsdem, quibus nos obnoxij, affectionibus præter peccatum. & progressus in hoc vitæ theatrum, volūtaria sua & longè sapientissima & salutari humilitate latuit scelleratum, ipsum dæmonem, qui à vobis, vt dictum est, colitur: & eum, vt consueuerat, tanquàm nudum ac solum hominem inuadentem, vicit, & eius totam profligauit potentiam per suam preciosam & nobis salutarem passionem, quam in Cruce subijt, docens nos, qui fuimus eius victoriæ spectatores, eodem exemplo contra eum pugnare, & eius potentiam deijcere ac prosternere. Ipse ergò nostras accepit affectiones, & suam nobis dedit impatibilitatē, cùm tam ijs, qui propè erant, quàm ijs, qui erant apud inferos, largitus esset resurrectionē: & docuisset nos in filiorum adoptionem assцitos, in eo manum habere inuictam, & coronari, si decertauerimus. Corpore ergò vincimur, & vincimus spiritu. Cadimus in interitum: & is casus, nempe mortis, eò nobis deducitur, vt efficiamur incorrupti, & ab interitu alieni. Auersamur vestram ebrietatem, qui ritu brutorum vitam agitis, & angelicam quærimus æternitatem. Non terram proni spectamus, sicut pecora: nec cùm simus belluinis moribus, nominamur homines: sed erecti cælum intuemur: & cùm simus in corpore, vitam, quæ illic est, angelicam amplectimur. Scimus animi nostri & corporis esse perpetuum & implacabile bellum, sapientique & moderata vtentes ratiocinatione, auersamur coniunctionem cum hoc mortali corpore, eiusque titillationes & suaues libidinis motiones fortiter recusamus: cogitatione in altum exilire, & membra mortificare, semper exercemur per tolerantiam, & à rebus proprijs abstinentiam. Vtimur verò pura & perspicua Domini nostri memoria, & scaturit nobis sermo minimè perturbatus. In nos citra vllum impedimentum ra-

Cur Deus factus homo.

Cur passus in Cruce.

Vide quid agant boni Christiani.

tionale

tionales operantur virtutes. Hæc & his plura nobis largitus est Deus, cùm hominem induisset. Vos autem, vt est probabile, corpori estis dediti: & cùm corpori dediti sitis, eos deos appellatis, qui fecerunt probrosa opera ignominiæ: & eorum posita colitis simulacra: & alienati estis à coniunctione virtutum cælestium, & in dies angimini, non solùm propter res aduersas, sed etiam propter insolentes, & quæ in somnis agitantur huius vitæ felicitates. Vos non solùm corpore, sed etiam anima morimini ad eum, qui nunquàm desinit, interitum. Nos autem à Domino nostro Iesu Christo dicimus, viuentem spiritum corpus quoquè, quod omnibus cõmuni soluitur interitu, rursùs animare, & ad immortalitatem ei essentiam præbere. Hæc ergò breuiter sum persecutus, vt & tuo Platoni parens, & à me discens ea, quæ vera sunt, renuncies patricidæ deo tuo & amabili cygno, qui multùm flet propter mortem suorum filiorum.

Cap. 27. Dixit Præses Agricolaus: Non potuimus nos diuinorum & magnorum Regum virtutes discernere: sed solùm ijs cedere, quæ iusserunt Imperatores. Quamobrèm cessante omni superuacanea oratione & dilatione, veni, & dijs sacrifica: alioquì periclitaberis multa supplicia, quæ nunquàm audiuisti. Sanctus dixit Eustratius: Cur nos ergò fecisti tantum laboris capere, & non hoc diù antè cœpisti? Tunc iubet lectum S. Orestes imponitur candẽti craticulæ. afferri, eum, & multum ignem substerni, vt ipse arderet, & candens euaderet: & sanctum Orestem primùm ei iubet imponi, & dicit sancto Eustratio: Aequum est, vt cum, quæ te manent supplicia, priùs in alijs fueris contemplatus, tunc subeas tormentum, vt constantiorem ostendas fortitudinem. Sanctus verò Orestes cùm ad lectum Timet, sed à S. Eustratio cõfirmatur. adduceretur, timuit: & sanctum intuẽs Eustratium, dixit: Ora pro me. laborat enim mihi cogitatio. Sanctus autem respondit Eustratius: Noli animum despondere, frater Oresta. Solus enim adspectus affert timorem & cruciatum: nullus verò eius tibi aderit sensus, si audacter & fidenti animo accesseris. Ipse enim Dominus adest nobis adiutor, & nos defendit. Memento generositatis sancti Auxentij, & reliquorum sanctorum: neque ijs videaris deterior. hæc enim mox deficiunt: manet autem nos thesaurus, qui non potest auferri. Hæc cùm sanctus audiuisset Orestes, audenti & forti animo insiluit, & stetit supra ignitũ grabatum, cùm se signâsset: & statim accumbens, toto corpore se expandit supra ignem: & magna voce clamans, dixit: Domine Iesu Christo red dit animam Christe, in manus tuas cõmendo spiritum meum. & Domino sanctam suam tradidit animam. Acclamauit autem S. Eustratius, Amen: & statim iussit Agricolaus sanctum Eustratium abduci in custodiam. Qui cùm consuetas preces Deo emisisset, & famulum, qui erat cum eo, vocâsset, dicit ei: Agè fili, faciam testamentum. Spero enim fore, vt ego quoquè cràs sistar ante Dominum meum Christum.

Cap. 28. Testamentum S. Eustratij. Charta autem ei allata, fecit testamentum, in eo significans, se velle sanctas suas reliquias efferri in oppidulũ Arabracinorum, & illic deponi: nemini verò licere omnino eas tangere: sed saluas esse deponendas in loco, qui vocatur Analicozora, simul cum Auxentio & Oreste & Mardario & Eugenio: quoniam hi sancti sanctum Eustratium sacramento adegerunt, dicentes, vt, postquàm esset consummatus, cum sanctis suis reliquijs, eorum quoquè deponerentur reliquiæ saluæ & integræ. Quas autem Arabracis habebat facultates, assignauit ad eos alendos, qui erant permansuri in misterio martyrij eorum: reliquorum verò omnium mobilium, dimidium quidem distribuit pauperibus, aliam autẽ suis sororibus. famulos verò suos, donata eis libertate, iussit accipere legata. Hæc cùm decreuisset, toto die ieiunauit: tota autem nocte perseuerauit Deum orare, & ei psallere.

Cap. 29. Episcopus autem ciuitatis Sebastenorum, eo tempore latebat propter persecutorem: qui noctù venit ad eum, & datis custodibus pecunijs, ingressus est ad sanctum Eustratium. audierat enim de magna eius sapientia, & quòd Præsidem cum dijs suis pudore affecerat. & cùm fuisset intra custodiam, pronus cecidit in faciem, & sanctum adorauit, dicens: Beatus es, fili Eustrati, quòd Dominus Deus tantam tibi dederit virtutem. Memento autem mei quoquè, te rogo. Respondit verò sanctus Eustratius: Nolite facias, pater spiritalis: sed ad eam, quæ est tibi data, dignitatem adspiciens, exple hoc à nobis implendum tibi debitum. Cùm ij ergò sedissent, dixit Eustratius Episcopo: Quoniam Deo volente, cràs horâ tertiâ sum sistendus ante Dominum meum Christum, (ità enim mihi fuit apertè reuelatum) ideò accipe chartam mei testamenti, & lege. Cùm ergò legisset Episcopus chartam eius testamenti, rogauit illum cum ijs, qui cum ipso erant, Clericis, vt testamento subscriberent: & eum adegit iu- S. Blasius Episcopus venit nocte ad eum. Mãdat Episcopo executionẽ sui

testamenti S. Eustrati.

reiurãdo, vt illeipse surreptas eorum ferret reliquias, & deponeret in eorum regione, in loco qui continetur in testamento, & reliqua omnia impleret: dicens, pro eo labore esse ei reddẽdam mercedem à Domino nostro Iesu Christo in futura vita. Cùm pollicitus autem esset Episcopus se singula eorum esse facturum, rogauit eum, vt ab ipso sanctam acciperet communionem. Sic enim dicebat sanctus: Ex quo tempore fui compræhensus, non communicaui. Allato ergò eo, quod oportebat, ministerio,

S. Eustrati ab Episcopo accipit Eucharistiam.

& impleto sacrificio, accedens sanctus Eustratius, cælestem accepit margaritam: & repentè tanquàm fulgur illuxit in carcere, & vox venit, dicens: Eustrati, rectè decertâsti. veni deinceps in cælos, & accipe tuam coronam. Hac voce audita, proni in faciem humi ceciderunt. Tota ergò illa nocte mansit Episcopus apud sanctum Eustratium, eum audiens, & voluptatem capiens ex sermone martyris.

Cap. 30.

Cùm manè autem factum esset, recessit, iubens eum valere, & promittens se nihil prætermissurum eorum, quæ in suo testamento statuerat. Agricolaus verò cùm manè è lecto surrexisset, sedit in tribunali, & iussit sanctum Eustratium adduci. Cùm is autem adstitisset, eum vocauit Præses, & dixit ei in arcano: Testis mihi est, ô Eustrati, quæ omnia intuetur iustitia, me de te valdè angi animo, quòd in animum non inducas, vt

O fallacia diaboli.

pareas edicto Imperatorum. Sed publicè saltem simula, & specie deos adora: apud te autem crede, & adora Deum tuum. is autem tibi ignoscet propter impositam necessitatem. Nec, cùm sis vir tanta doctrina & sapientia, malè pereas tanquàm vnus maleficus. Si hoc enim esset remotum à periculo, ne id quidem à te requirerem. multos enim puniui tuæ religionis, & nullius sum misertus, neque ab vllo sum flexus. Tuî verò magnam curam gero, & propter te tota nocte magno sum dolore cruciatus. Sanctus dixit Eustratius: De hac re nè crucieris, neque propter me venias in periculum: sed quod Imperatorum tuorum, continetur edictis, accuratè exequere. Ego enim neque simulatè, neque vllo alio modo dijs tuis sacrificabo: sed semper Deo meo confitebor in omnibus, & in medio multorum laudabo ipsum. Tua verò tormenta me recreant ac iuuant: & huius rei, si velis, fac periculum. Præses autem cùm

Vide insidias satanæ, vt euertat inimicum martyrem.

diù manu vultum texisset, est lachrymatus, adeò vt vniuersa quæ circũsistebat turba, cùm cognouisset Præsidem misereri sancti, vocem emiserit lamentabilem: eratque magnus luctus in ciuitate. Dixit verò sanctus Eustratius: Deus altissimus irritas faciet machinas patris tui satanæ. Ille enim hanc quoquè in me excogitat tentationem, vt mihi propositum impediat brauium. fac quod velis: ego enim sum seruus Domini Christi, & aduersor edicto Imperatorum, & auersor eorum abominationes: quoniam sunt execrandi & ipsi, & qui eos colunt. Cùm ergò vidisset Præses tam alacre & promptũ eius animi studium, vix tandèm in sanctum Eustratium pronunciauit hanc

Cõdemnatur S. Eustratius.

sententiam: Eustratium, qui non paruit iussui Imperatorum, & dijs noluit sacrificare, iubeo, igne combusta ferrea eius anima, finem accipere. Hæc cùm dixisset, cursu recessit in Prætorium.

Cap. 31. Precatio S. Eustratij. Psal. 30.

Cùm autem sanctus abduceretur Eustratius, ijs qui audiebant stantibus, sic orauit: Magnificans magnificabo te, Domine, quoniam respexisti humilitatem meam, & non conclusisti me in manibus inimicorum meorum, & ex necessitatibus eripuisti animam meam. Et nunc, Domine, tegat me manus tua, & veniat supra me misericordia tua. Quoniam cõturbata est anima mea, & tristis est dum egreditur hoc corpore.

En vt vir sanctus metuit sibi.

Nè fortè mala inimici potestas ei occurrat, & eam impediat in tenebris, propter peccata, quæ à me in vita facta sunt in ignorantia. Sis mihi propitius, Domine, & nè videat anima mea tenebricosum vultum malorum dęmonum: sed eam accipiant Angeli læti & lucidi: & da gloriam nomini tuo sancto, & tua virtute deduc me ad diuinum tribunal, dum iudicor. Nè me compræhendat manus principis mundi huius ad hoc, vt me peccatorem attrahat in profundum inferorum. Sed adsis, & sis mihi ser-

Nota hæc verba.

uator, adiutor & defensor. hæc enim corporis tormenta sunt gaudia tuis seruis. Miserere, Domine, animæ meæ, quæ fuit inquinata huius vitæ affectionibus, & eam puram suscipe: quoniam es benedictus in secula, Amen.

Cap. 32. Psallens intrat in fornacem.

Hæc cùm ipse esset precatus, iam accensa fornace & valdè ardente, facto Crucis Christi signo, in eam est ingressus sanctus Eustratius, psallens & dicens: Domine Iesu Christe, in manus tuas commendo spiritum meum: & sic cum pace tradidit suum spiritum, cùm ne eius quidem pilum ignis tetigisset. Consummatus autẽ fuit sanctus Eustratius tertiodecimo Decembris. Sanctissimus verò Episcopus Blasius, cùm sancti accepisset reliquias, easque cum sancti Orestis reliquijs composuisset, ea impleuit,

quæ

quæ ipsi mandata fuerant in testamento sancti Eustratij: glorificantes patrem, & filium, & sanctum spiritum: Cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

HISTORIA S. LVCIÆ VIRGINIS ET MARTYRIS, VT HABETVR IN PERANTIQVIS MS. *Codicibus, quibus antiquissima Martyrologia consentiunt.*

CVM per vniuersam prouinciã Siciliæ beatissimæ Agathæ fama creuisset, & Syracusanus populus per millia propè quinquaginta ad vrbem Catanensium sitienter pergeret ad sepulcrum S. Agathæ virginis venerandum: contigit Luciam virginem venerabilem, nobilissimam Syracusanorum, simul pergere, festiuitatis gratia inuitante, cum matre Eutychia, quæ annis quatuor fluxum sanguinis patiebatur, & nullo medicorum poterat remedio liberari. Igitur dum processionis mysteria agebantur, hæc Euangelij lectio fuit recitata, qua legitur fimbria vestimenti mulier à sanguinis fluxu liberata. Et dum hæc lectio recitatur, dixit S. Lucia matri suæ: Si credis, mater, his, quæ leguntur, crede Agathen passam pro Christi nomine hoc meruisse, vt semper in præsentia habeat eum, pro cuius nomine passa est. Contige ergò sepulcrum eius credens, & liberaberis.

Decemb. 13. Obseruaantiquissimũ morem inuisendi Sãctorum sepulcra.

Mar. 5. Matt. 9.

Igitur cùm peractis omnibus populus abscessisset, prostrauerũt se ante sepulcrum sanctę virginis mater & filia, & cœperunt cum lachrymis flagitare suffragium. Interea dum orationis prolixitas tenditur, somno Lucia virgo arripitur, & videt in somno beatam Agathen in medio Angelorum gemmis ornatam stantem, & dicentem: Soror mea Lucia, virgo Deo deuota, quid à me petis, quod ipsa poteris præstare continuò? Nam & matri tuæ fides tua subuenit, & eccè saluata est: & sicut per me Catanensium ciuitas sublimatur à Christo, ità per te Syracusana ciuitas decorabitur: quia iucundum Christo in tua virginitate habitaculũ præparâsti. His auditis, expergefacta surrexit tremẽs, & ait matri suæ: Mater mea, mater mea, eccè sana facta es. Per ipsam te deprecor, quæ te saluauit suis orationibus, nè tu mihi aliquandò spõsum nomines, & nè tu velis de corporis mei posteritate fructum mortalitatis inquirere: sed omnia, quæ mihi datura eras eunti ad corruptionis meæ authorem hominem moriturum, da mihi eunti ad integritatis meæ auctorem Dominum Iesum Christum.

Visio S. Luciæ.

S. Agatha ei prædicit Syracusanam ciuitatẽ ei martyrio decorandã.

Cui mater eius Eutychia ait: Omnia quæ sunt patris tui defuncti ante nouẽ annos, incontaminata custodiens, ampliaui potiùs, quàm minui, in patrimonio. Mea verò omnia quę sunt, vel esse possunt, ipsa meliùs nõsti. Tege oculos meos, & quodcunque tibi placuerit, de istis facultatibus facito. Lucia dixit: Audi, mater, consilium meum: Non satis Deo charus est, qui illi hoc dat, quod secum ferre non potest, & quo ipse perfrui non potest. Sed si tu vis gratum esse Deo, hoc illi da, quo poteris tu vti. Moriens enim nullo poteris vti: & quod das, ideò das, quia tecum ferre non præuales. Viuens ergò, & salutem tui corporis habens, da Christo, quod possides: & quicquid tẽ mihi daturam spoponderas, vel etiam cogitabas, Christo incipe tradere. Igitur cùm quotidiè de his sermocinaretur virgo cum matre, fiebat rerum distractio, & quotidiè necessitatibus pauperum impendebantur.

S. Lucia facultates suas distribuit egenis.

Interea dum distrahuntur prædia, & gemmæ venduntur, ad sponsi notitiam peruenit: isque solicitus cœpit inquirere à nutrice sanctę Luciæ, quid hoc esset, quòd distractionem repentinam prædiorum & gemmarum audîsset. Cui hæc nutrix cauta confinxit: Sponsa tua inuenit possessionem in venalibus, quę millenos & ampliùs solidos præbet. Hanc ea in tuo nomine cupiens comparare, videtur aliquanta distrahere. Credidit stultus carnale mercimonium, & animum ab indagatione reuocans, etiam ipse cœpit author esse vendendi. At vbi vniuersa penè distracta didicit pauperibus, viduis orphanis, peregrinãtibus & Deo seruientibus erogata, proponit litem in iudicio Paschasio consulari, dicens sponsam suam Christianissimam contra leges viuere Augustorum. Quam Paschasius corripiens, cœpit ad sacrificia dæmonum inuitare. Cui beata Lucia ait: Sacrificium viuum & immaculatum apud Deum & patrem hoc est, visitare viduas & orphanos in tribulatione eorum. Ego per istos tres annos nihil aliud agens, sacrificaui Deo viuo. Iam quia nihil superest, quod sacrificem, meipsam offero

A spõso suo accusatur.

Iacob. 1.

in sacrificium Deo hostiam viuentem. Quod ipsi placet, de hostia sua faciat. Paschasius dixit: Ista verba cuicunque tibi simili narrare potes Christiano: mihi autem, qui principum decreta custodio, ista frustrà prosequeris. Lucia dixit: Tu principum leges attendis, ego Dei leges attendo. Tu principes times, ego Deum timeo. Tu illos offendere non vis, ego Deum offendere caueo. Tu illis placere desideras: ego, vt Christo soli placeam, concupisco. Tu verò fac, quod tibi vtile videtur: & ego hoc ago, quod mihi vtile esse cognosco.

Sapientissimè respondet iudici.

Paschasius dixit: Patrimonium tuum cum corruptoribus tus extirpâsti & dilapidâsti, & idcircò quasi meretrix loqueris. Lucia dixit: Patrimonium meum tuto loco constitui: corruptores autem nec mentis, nec corporis mei aliquandò susceпi. Paschasius dixit: Qui sunt corruptores mentis & corporis? Lucia dixit: Corruptores mentis vos estis, de quibus dicit Apostolus, Corrumpũt mores bonos colloquia mala. Suadetis enim animas hominum meretricari, vt dimittant virum suum, id est, creatorem suum: & sequantur diabolum in idolis vanis, & inanibus simulacris. Corruptores verò corporis sunt ij, qui temporalem delectationem præponunt delectationibus sempiternis: & labentem lætitiam perpetuis gaudijs anteponunt. Paschasius dixit: Cessabunt verba, cùm fuerit peruentum ad verbera. Lucia dixit: Verba Dei cessare non poterunt. Paschasius dixit: Tu ergò Deus es? Lucia dixit: Ancilla Dei sum, & ideò dixi verba Dei, quia ipse dixit: Non vos loquimini in cõspectu iudicum, sed spiritussanctus ipse loquitur in vobis. Paschasius dixit: In te ergò est spiritussanctus, & ipse loquitur in te? Lucia dixit: Apostolus dicit, quòd castè viuentes, templum Dei sunt, & spiritus Dei habitat in eis. Paschasius dixit: Ego te faciam ad lupanar duci, vt cùm fueris scortata, fugiat à te spiritussanctus. Lucia dixit: Nunquàm inquinatur corpus, nisi de consensu mentis. Nam etsi in manu mea thura ponas, & per manum meam iacias sacrificijs, Deus hæc attẽdit & irridet. De sensibus enim & voluntatibus iudicat. Nam sic patitur violatorem * castitatis, sicut serpentem, sicut latronem, sicut barbarum. Nam si inuitam me violari feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Paschasius dixit: Ibi te faciam sub turpitudine expirare, nisi modò cæremonijs consenseris Augustorum. Lucia dixit: Iam dixi tibi: tu voluntatem meam nunquàm poteris ad consensum prouocare peccati. Cæterùm quicquid feceris corpori, quod in potestate tua vidéris habere, hoc ad ancillam Christi pertinere non poterit.

1. Cor. 15.

Matt. 10.

1. Cor. 3.

Peccatũ nõ est, nisi sit voluntariũ.

* castitas

Tunc consularis iussit venire lenones, & tradidit eam illis, dicens: Inuitate populum ad castitatem eius, & facite eam tandiù illudi, donèc mortua nuncietur. At vbi eam cœperunt velle trahere ad lupanar, tanto pondere fixit eam spiritussanctus, vt penitùs moueri non posset. Accedentes autem simul multi ex officio, impellentes & trahentes, deficiebant sudore, & virgo Domini immobilis consistebat. Tunc miserũt funes in manus eius & pedes, & cœperunt omnes pariter trahere, & illa quasi mons immobilis permanebat. Itaque angustari cœpit Paschasius, & mœrore deficere: & vocauit magos, & aruspices, & templorum omnium sacerdotes: qui quidem omnes exercebant superstitiones suas contra eam, vt moueretur: sed ità permanebat fixa corpore, vt penitùs eius vestigia non mouerentur. Tunc Paschasius lotio eam perfundi iussit, credens quòd maleficijs staret immobilis. Itèm adducta sunt multa paria boum, vt ab ipsis traheretur, & omninò moueri nõ poterat. Dicit ergò ei Paschasius: Quæ sunt ista maleficia tua? Lucia dixit: Ista meleficia nõ sunt mea, sed beneficia Dei. Paschasius dixit: Quæ ratio est, quòd puella fragilis, à mille tracta hominibus, non moueris? Lucia dixit: Si alia decem millia adduxeris, audient mihi spiritum sanctum dicentem: Cadent à látere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.

Nulla ratione potest virgo sancta loco moueri.

Impius iudex id adscribit artimagicæ.

Psal. 90.

Torquebatur itaque animo Paschasius, & inter cogitationes & viscerum cruciamenta clamabat. Cui beata virgo ait: Quid cruciaris? quid per diuersa mentis tuæ tormenta torqueris? Templum Dei me esse si probâsti, iam crede: si non probâsti, disce magìs. Paschasius verò eò magìs anhelabat, quòd de seipso risum sibi exhiberi cernebat. Tunc ignem circa ipsam copiosum fecit accendi, ità vt picem, & resinam, & feruens oleum super eam iactarent. At illa in nomine Domini nostri Iesu Christi stetit immobilis, dicens ei: Ego rogaui Dominũ meum Iesum Christum, vt ignis iste non dominetur in me, vt tibi insultent confidentes in Christo. Et ideò petiui inducias martyrij mei, vt credentibus timorem tollerem passionis, & non credentibus vocem insultationis auferrem.

Nihil lædit martyr ab igne.

Tunc angustari Paschasium non ferentes amici eius, gladium in eius viscera mergi fece-

fecerunt. Igitur percussa, quandiù voluit, orauit: quandiù voluit, allocuta est turbam circunstantem, dicens: Annuncio vobis pacem Ecclesiæ Dei redditam, Diocletiano de regno suo deiecto, & Maximiano hodiè mortuo. Et sicut habet Catanēsium ciuitas interuētricem pro se sororem meam Agathen: ità me sciatis huic ciuitati datam à Domino, si voluntatem eius facientes, susceperitis fidem. Hęc loquente famula Dei Lucia, vt diximus, visceribus gladio patefactis, ante oculos eius ferro vinctus ducebatur Paschasius. Cucurrerant enim relationes Siculorum, quòd fuisset prædatus prouinciam. Indè perductus ad vrbem Romam, & ab omni Senatu Romano auditus, accepit sententiam capitalem. Dei autem martyr Lucia virgo sacratissima, de loco, in quo percussa est, penitùs mota non est: neque exijt spiritus eius, donèc viuentibus sacerdotibus, & mysteria ei dantibus, atque omnibus dicētibus, Amen, illa emitteret spiritum. In eodem autem loco fabricata est in suo nomine basilica, in qua orationes eius florent nunc & semper, & quousquè mundus iste steterit, Amen.

Gladio confossa, non moritur statim.

Paschasius iudex plectitur capite.

Sacra Eucharistia pcepta, reddit spiritum S. Lucia.

VITA S. AVTBERTI CAMERACENSIS EPISCOPI, AVTHORE, VT EQVIDEM SENTIO, FVLBERTO. *Is enim, teste Chronico Cameracensi, doctor clarissimus, iussu Gerardi Episcopi scripsit eius vitam, tametsi MS. Codex eius nomen non habet.*

PROLOGVS AVTHORIS.

MVltos secularium gloriæ temporalis spes vana sæpè delusit, quos immoderatus laudis appetitus ad subeundos labores & tolerāda pericula accendit: arbitrantes se viuere post mortem, si sui nominis memoriam in posteros vsque dilatarent, dum per triumphales corruptibilis pompæ titulos fabula eos inanis recitaret. Qua rerum specie quidam Philosophorum inaniter excitati, popularis auræ gratiam captantes, dum se infirmos tolerandis laboribus sentirent, non humili labore, sed consorti errore, ad scribenda gesta secularium virorum se studio accinxêre: qui dum vitam aliam nesciebant, hoc sibi ad quendam quasi fructum beatitudinis proficere æstimabant, si scribendi occasione, ingenia suæ solertiæ in memoriam posteris reliquissent. Sed lectorem meum super his obsecro, quid alter alteri, quid sibi vterque præstitit talibus studijs? Quid enim Dardanus ductor, aut Rutulus ferox suo Maroni, aut iste contulit illis, cùm corpora vermibus, animas dedère sæuis ignibus? Digna planè, sed flenda, errorum suorum remuneratio. Nihil ad veram beatitudinem hæc eorum intentio adspirabat, quos constat suorum fructum laborum quęsisse in rebus, quibus nulla sibi oriretur causa salutis, nec profuturi essent ad memoriā posteritatis. Sed quia scriptum est, In memoria æterna erunt iusti: licèt eis nostra fragilis memoria non sufficiat ad propriam gloriam, quorum nomina iam in libro vitæ sunt scripta: tamen dignū valdè est & summè vtile, eorum ad laudem Domini imitanda gesta recolere, quorum vita sanctitatis profutura est ad ædificationem legentibus, & ad æmulationem virtutum audientibus. Igitur non fretus solertis opę ingenij, sed spiritussancti gratia fidens me posse iuuari, pauca quidem è multis scribere proposui, quæ per beatum Autbertum superna gratia ad laudem sui, & ostensionem fidelis sui confessoris dignata est operari: quæ etiam probatissimorum virorum relatione didici, aut sparsim in sacris chartulis scripta reperi: vt habeat sanctum eius collegium ad laudem conditoris, quo se die solenni in diuinis cultibus exerceat: & ad æmulationem sancti operis, quo proficiat. Qua in re lectorem meum obsecro, vt si fortasse incultus sermo peritas aures perculerit, discat imperitię veniam dare, cùm sciat in humanis partibus nihil perfectum esse: nec tantum periclietur apud eum audacia scribentis, quantū valeat dignitas imperantis. Id verò lector à nobis curiosus requirere non debet, vt beati viri gesta cōtinenti ordine scribantur, videlicet quibus oriundus natalibus, quibus initijs sancta infantia, quibus adolescētia miraculis claruit, dum intelligat miraculorum eius summam & maximam partem, à nostra notitia latére: quod certè dubium est, vtrùm id scriptorum ignauiæ debeat imputari, an iusto Dei iudicio ascribi, qui stellas claudit quasi sub signaculo, dum vidēlicet exigentibus peccatis malorum, vita absconditur bonorum.

Hic non damnātur studia litterarū, sed curiositas, & studiū inanis gloriæ.

Psal. 111.

Vitæ sanctorū quid vtilitatis legētibus & audiētibus adferant.

Iussu enim Episcopi scripsit Author hanc historiam.

Iob 9.

HISTORIA.

Decēbr. 13. Cap. 1.

IGITVR humanę perditionis sortem miseratus Deus & Dominus noster Iesus Christus, peractis paternæ dispositionis sacramētis, ad cælum rediturus, nouamq; victricis carnis gloriam paternis vultibus præsentaturus, nouos nascentis Ecclesiæ cultores, quibus gregis nouelli cura mandaretur, elegit: qui lumine fidei irradiati, spiritussancti munere ditati, mundū ignorantiæ tenebris caligantem, veritatis lumine illustrarent, & virulenta antiqui seductoris semina de agro Ecclesiæ constanter resecarent. Huius Dominicę institutionis executores primi discipuli, deindè successores eorum, sancti videlicet doctores extiterūt, quos in fine senescentis mundi ad excolendas mentes fidelium, prouidentia diuina præordinauit. Qui spiritualium talenta donorū à summo patrefamiliâs accipientes, & prædicandi negocio ad vsurā animarū expendentes: tanto impensiùs amplificare studuerunt, quanto certiores erant de remuneratione largitoris, & Euangelica sententia conterriti de damnatione torpentis serui. De quorum numero sanctus vir Domini Autbertus & sacerdos Christi probatissimus resulsit temporibus Dagoberti Regis Francorum inclyti. Qui ab ipsis sacræ pueritiæ annis superna gratia adspiratus, annosos viros sanctis præibat moribus. Literalibus deniquè studijs traditus, & Ecclesiasticis sanctionibus decenter informatus, per gradus singulos proficiens succedentibus virtutum incrementis, proue&tus est ad culmen sacerdotalis honoris. Exigente itaque sorte mortalis naturæ, contigit Allebertum Cameracensis sedis Episcopum depositio carnis onere, de hoc mundo transisse. Diuina igitur operatione cuncta salubriter disponente, Autbertus vir conspicuus & successor emeritus, proficiens de virtute in virtutem, eiusdem sedis pontificalem sortitus est dignitatem. Porrò humanæ salutis author præscius antiquum hostem tanto ardentiùs gregem Dominicum insecuturum, quanto viciniùs instante fine seculi sciret nihil superesse, quod adtentandum artibus suis vlteriùs patuisset, aduersùs tyrannidis eius impetum, validum defensionis nobis parauit obstaculum, dans nobis Autbertum, videlicet gregis sui pastorem vigilantissimum, & custodem animarum fidissimum.

Doctores Ecclesię cui dati.

Matt. 25.

Floret S. Autbertus tēpore Dagoberti Regis Francorum.

S. Autbert⁹ fit Episcop⁹ Cameracēs.

Cap. 2.

Constitutus autem in sede pontificali, qualis quantusque in ea vixerit, non est nostræ possibilitatis euoluere. altiùs enim eminet, quàm vllo sermone includi valeat. Animalis enim homo percipere non potest, quantus hic fuerit in oculis summi creatoris: cui nihil erat commune cum amatoribus mundi, præter quod curæ pastoralis necessitudine videbatur arctari: quam si inoffensè declinare potuisset, vera fides est, quia eremum potiùs, quàm monasterium delegisset. Frequētabatur igitur à populis, ex vicinis & procùl remotis vrbibus cateruatim ad eum confluentibus: qui eximiæ conuersationis fama excitati, videre eum anxiè sitiebant. Iam verò nisi sexus alternus impediat, cùm personæ dignitati faueat, videas Reginam Austri requirere sapientiam Salomonis, Regem videlicet festinantem ad consulta pontificis. Nam Dagobertus, qui tunc temporis inter Francigenas regni monarchiam regebat, celeberrimę opinionis nuncijs semèl excitatus, depositio fastu regalis excellentiæ, crebrò ad eum veniebat, & licèt terreni regni imperio sublimatus, cupiebat tamen de cælesti acquisitione à viro Dei ædificari. Qui cùm eum de temporalis regni solicitudine, de futuri seculi beatitudine, de iudicij metu, de spe æternitatis familiari colloquio præmoneret, ille eum libenter audiebat, & audito eo multa faciebat: non vt incestus Herodes videbatur audisse Iohannem arguentem, sed vt Ezechias fidelis Esaiam consolantem. Verùm æstimari non potest, quanto Regis animus resultabat gaudio, quòd tanti viri hospitio recipi, benedictione foueri, collocutione meruisset ædificari. Igitur nè ingratus tantis beneficijs videretur, æstuabat animo, quonam modo vberiùs sancti viri gratiam sibi conciliaret. Tandèm à quodam familiari eius audiuit, hoc nullo alio pacto faciliùs se posse promereri, quàm si res Ecclesiæ beatæ Mariæ, cui ipse pater venerabilis, Deo authore, deseruiebat, de suo iure augendas curaret. Nihil enim in rebus transitorijs Episcopo placere, præter quod expenderetur in vsus Ecclesiæ. Tunc Rex, vt erat hilaris dator, fratribus qui in oratorio beatæ Mariæ famulabantur,

3. Reg. 10.

Dagobert⁹ rex sæpè eū inuisit.

Marc. 6.

4. Reg. 19.

vnum

vnum regalis munificentiæ fiscũ donauit ad subsidia temporalia fratrum, cui Oueng antiquitas nomen imposuerat.

Sed nos dum Regis mansuetudinem extollendo prędicamus, in viro Dei quanta fuerit humilitatis constantia, non tam æstimare quilibet potest, quàm admirari: qui inter tanta regiæ sedulitatis obsequia, nullo vanitatis tentamine supplantari potuit. Quod vitiũ in multis nimiùm experti sumus, quos ad vnius homunculi salutationem, aut simulatricem adulationem videas facilè iactantię spiritu inflari. Qui si aliqua signa vel falsa hominum æstimatione egisse dicerentur, proculdubiò se prophetas æstimarent, cùm dona non accepissent. Sed nullo impulsu iactantiæ ab arce humilitatis vir iustus deijci poterat, cui etiam ipsa pontificalis honoris sublimitas, quæ plerisq; pompæ fomenta ministrare solet, plùs adiectionis materiam præstabat. Quin etiam cùm aliquandò ex occasione cuiusdam miraculi clamor populi excitarètur, ille altiori consilio vulgi admirationem compescere nitebatur, opus illud dicens, non suæ fuisse fidei, sed diuinæ virtutis: piè secum reputans, meliorem esse infirmitatis conscientiam virtutum vanitate, vt cum Apostolo videatur dicere: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Cap. 3. S. Autberti constans humilitas. 2. Cor. 12.

Vndenisi hodierna patris nostri solennitas in laudibus Regis superni nos attentiùs adstringi commoneret, eos nimirùm, quos aduersùm sanctum virum requirentes signa scandalizari audiuimus, oportuerat Euangelicæ seueritatis verbere confundi, quæ dicit: Generatio mala & adultera signum quærit: vt pharisaici liuoris vitio ad purum excocto, fidei Euangelicæ verba pensarent: quæ ipse author signorum dixit, Qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: vt videlicet cessantibus exterioribus miraculis, quibus olim carnales oculi, & infirmi auditores indigebant, iam tandèm discerent vitam, & non signa, pensare, quæ longè meliùs proficit ad æmulationem virtutum, quàm ostensio corporalium miraculorum. Visibilibus enim miraculis audientium corda olim ad inuisibilium fidem pertrahebant, dum per hoc quod mirum foris agebatur, hoc quod intùs operabatur, sentiretur. Nunc autem vita, & non signa quærenda sunt: quia operante Deo, numerositas fidelium excreuit. Sed nè fortè quilibet hoc beatum Autbertum indigere arbitretur, vt ad excusandam signorum inopiam, nos de vita potiùs, quàm de miraculis, loquamur: certè præter illa, quæ, vt iactantiam vitaret, occultauit, neque in hominum notitiam passus est peruenire: multa quidem sunt, quæ hominibus innotuère: neque enim celari potuerunt: ex quibus æstimari potest, quanta illa fuerint, quæ teste nullo solus exercuit. Verumenimuerò cùm scriptura dicat, Gloria patris, est filius sapiens: ea fidelibus auditoribus sufficere poterant de viro Dei ad insigne virtutis, quæ per imitatores suos egisse videtur: quia hoc ab ipso sibi acceperunt, quòd signis & miraculis enituerunt, quòd mundi gloriam calcantes, & carnis illecebras declinantes, spretis rerum possessionibus, soli conditori toto corde adhæserunt. Cap. 4. Matth. 12. Ioan. 14. Gloria patris, filius sapiens.

Sed quia signum de cęlo quærentes à Domino, signũ Ionæ audiêrunt, qui tamen signum Ionæ à mortuis resurgentis non crediderunt, per reuocatum hominem quasi de ventre cetiinfernalis, pensanda sunt merita beati pontificis. Erat nanq; in Ecclesia beatæ Mariæ, quæ intra muros Cameracę sedis est constructa, puer quidam nobilis prosapiæ, in villa ortus, quæ ab incolis Vallis nomen accepit, vocabulo Landelinus, quem parentes fonte baptismatis innouandum, & ob suarum salutem animarum, disciplinis sacris imbuendum beato Autberto tradiderunt. Qui, licèt adhuc teneræ ætatis infirmitate detentus, prætendebat moribus quædam signa futuræ sanctitatis. Quamobrèm antiquus humani generis inimicus, qui ab initio bonis actibus resistere contendit, inuidiæ facibus accensus, contra hunc in tentatione se erexit: quatenus & beato viro laboris sui fructum adimeret, & puerum mortis vulnere sauciaret. Futurum enim metuebat, nè per conuersationis eius exempla multi olim exercentur ad normam iusti operis exequendam. Sed vndè hostis impurus aduersum beatum Autbertum suæ malitiæ ausum excitauit, indè ei victoriæ occasionem iniquus ministrauit. Nam quia sub districta prouidi magistri censura puer adhuc modicus agebatur, ex quo nulla sibi insolentiæ patebat occasio, frustratam sibi maligni spiritus erubescebat victoriam. Vt autem in virilis animi robur adolescens euasit, quæ ætas liberior ad quæque audendum semper videtur, continuò hostis improbus se totis viribus ad rebellionis artes reparauit: cœpit subdola tentatione Cap. 5. Matth. 12. Ionæ 2. Landelinus nobilis puer S. Autberto à parentibus commendatur.

Eum malignus dęmō multis oppugnat modis.

iuuenis animum pulsare, cogitationesque varias & illicitas ingerere: nunc quidem immittens ei memoriam terreni patrimonij, generis nobilitatem, familiæ numerosam dignitatem, rerum gloriam, & reliqua vitæ lasciuioris blandimenta. Verùm quidam cognati contubernales illius, qui eum puriore gratia dilectionis amare videbantur, dum se iuueni consulere putabant, pernicioſiùs eum malæ persuasionis ictibus impugnabant. Qui & ipsi eodem spiritu agitati, referebant egregiam iuuentutis formam, indignum esse ecclesiasticis cultibus occupari: debere potiùs virtutem veterum imitari parentum, qui militiæ secularis artibus magnam rerum gloriam acquisierunt. Illam autem monasterij regulam duram, intolerabilem, planam ad suscipiendum, arduam ad exequendū, nemini expetendam, nisi quem animus formidolosus, aut ætas debilior, aut nullum decus fortitudinis aptā, viuere inglorium cogit & ignotum. Verùm sicut solet fieri, vt omnis sermo malus facilè mentem audientis inficiat, cùm assidua colloquia & diuturnus vsus pestem animis infundere soleant, etiamsi morum tranquillitas sit: tamen sicut stagnum mite, ventis exagitantibus, in æstum assurgit: ità bona natura improbis monitoribus fluctuat. Patet certè fallaciæ ætas iuuenilis, & facilè decipitur, cùm fraudulentorum insidijs circunuenitur. Vix etiam resistit dolis ætas senilis, nam & senum prudentia plerunquè versutis circunuenta insidijs irretitur. Ergò si maturior vsus sæpè labefactus, neque sibi prospicere potest: quid mirum, si ætas immaturior sibi adesse non potuit, quæ tantis perurgebatur insidijs? Prouida itaque Dei dispensatione permissum est, ad tempus prævalere improbi seductoris malitiam, non tamen ad * fructum * socialis ruinæ: sed vt manifestarentur opera Dei & merita beati Autberti in illo. Sicque factum est, vt hostis impurus non se ab incepto antè compesceret, quàm incautum iuuenem sensim ad sententiam suam inflecteret.

Vide sibilos serpentis ex ore stultorū

Locus mendosus: for. * effectum finalis.

Cap. 6. Lādelinus, relicto monasterio, fit raptor.

Qui malesuadæ dilectionis blandimentis mollior factus, concitò ceu equus infrenis, rectore contempto, monasterium deseruit, & secularis militiæ armis intentus, postmodùm se collegit totum ad studia rapinæ: & quos huiusmodi negocijs voluntarios audiuit, his tota familiaritate se non inferiorem dedit, tanto proniorad scelera, quanto ei de impunitate securitas, & potentis generis adspirabat authoritas. Timens verò, nè de se solicitis parentibus requiri debuisset, néve indicio nominis inueniri potuisset, mutato nomine, quo appellari consuêrat, Mauroſum se appellari iubet. Sanè non incongruum talibus studijs agnomen, qui candido ecclesiasticæ munditiæ habitu expoliatus, furtiuam Mauritanæ infidelitatis mentem latrocinandi studio induerat, & perditionis se latebris occultauerat. Qua rerum fama excitatus vir Dei, altiùs quàm dici possit, ruina fratris ingemuit: sed & de præsumptione aduersarij pro indignationis motu infremuit. Quid tamen ageret? Itaque vnum, quod illi semper familiare erat subsidium, adijt orationis remedium, multisque pro errantis iuuenis salute precibus Dominū rogat, quatenùs respectu gratuitæ pietatis animam captiuā de laqueo inimici eruëret, nè hostis immundus Dominici gregis damno insultaret. Non autem inanis esse potuit sancti viri petitio, quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Porrò humanæ salutis amator competentem famuli sui causam præuidit, qua & piæ petitionis compleret effectum, & sanctæ matri Ecclesiæ erroneum restitueret filium.

Multū pro eo orat S. Autbertus. Psal. 33.

Cap. 7. Contigit quidem, vt cuiusdā diuitis domum diripere cum suis complicibus solito more pararet. Cumq; iam incumbentibus tenebris nox tetra inhorresceret, qua illi nefarium opus perficere festinabant, pia Dei dispositione contigit, vnū ex supradictis furunculis morte deprehensum spiritum exhalâsse, cuius animam corporeo carcere resolutam, peccatis exigentibus, diabolus secum ad infernalia claustra traxerat. Ad cuius exequias dum inani religionis studio socij excubarent, & Mauroſus defuncti dolore vehementer afflictus, se ex lassitudine & tristitia paululùm daret quieti, diuina voluntate, & suffragantibus meritis beati Autberti, datū est adolescenti videre, quantis pœnis illa miserrima anima in inferno cruciabatur, quantis vltricis flammæ incendijs vrebatur, àc si erranti iuueni ex diuina voluntate hoc daretur ad exemplum formidinis, vt videlicet ex hac consideratione colligeret, quanta ei reatûs sui pœna instaret, quem ex consortio criminis similis culpa accusaret.

Inane studium dicit, q̄ nihil esset profuturum animæ damnatæ.

Cap. 8. Consternatus verò tanto terrore visionis iuuenis, animo æstuabat, quēadmodùm tam districtę animaduersionis iudiciū subterfugere valeret: sed ex cōsideratione criminis oriebatur quasi diffidentia recuperationis. Tum verò in terrā corruēs, lachrymabilis

tiabilis querimoniæ se vocibus incusabat. Cui assistens Angelus Domini, Quidnam est, inquit, miserande iuuenis? quid innocuas auras infructuosis fletibus fatigas? Quid illum importunis precibus inclamas, quem offendere non timuisti? Hæccine est stola, quam ab ipso fonte regenerationis indueras? Hæccine quam, abrenunciato satana cum suis operibus, te seruaturum promiseras? Quid vultus supernos refugis, quos habiturus eras conciues, si Autbertum audisses? Eccè quomodò filius Dei factus est mancipium diaboli. Nunquid Mauroſus signatus, Mauroſus vnctus, Mauroſus renatus? Landelinum in libro nobiscum vitæ Autberti obtinuerat adscribi: Mauroſum diabolus secum inserit chirographo perditionis. Scias verò, quia non leuiter apud districtum iudicem actum est, quòd ad iniuriam suam insolentias tuas tam æquanimiter hucusquè portauit, quòd fugitiuus eius aut manus hominum impunè effugerit, aut mortis laqueum declinare potuerit. Dignum enim est, quòd tanti pœnam incendij cruciandus subiturus eras, nisi interceſſio beati Autberti aduocati tui, iram vltricem iudicis mitigâſſet. Tibi paratus ignis cruciatorius accenditur, sed Autberti lachrymis flammæ eius extinguuntur. Vel nunc expertus intellige, quid potiùs eligas: cum tormento duci in barathrum gehennæ, vel cum Autberto frui cælesti mansione. Sed sera ista deliberatio fuisset, nisi Autbertus præueniſſet. Relinque igitur execranda consortia latronum, & Christi militiam assumens, ducem tuum imitare Autbertum. Audi beatissimum præsulem, & recognosce tuum spiritualem patrem, tuum protectorem, tuum ab æterno interitu redemptorem. Suscipe verò ab eo monita cælestis doctrinæ: quibus emendatior factus, merearis stolam, quam perdideras, recipere ipso intercessore. His dictis, Angelus continuò disparuit. Nos verò quale quantumque æstimare possumus, quòd Autbertus, testibus Angelis, virtutum gratia nitet, & apud homines debitæ veneratione officio caret. Porrò sunt plena iucunditatis, quòd adhuc in terra homo positus, inter angelicos ciues meritis fulget: sed non sine dolore & formidine recolitur, quòd supernis cœtibus coniunctus, inter homines negligentiùs digno cultu veneratione celebratur.

Precibus S. Autberti eſſasit gehennæ flāmas Landelinus.

Reuocatur ab Angelo ad pœnitētiam.

Iam verò Landelinus angelicis affatibus pauliſpèr recreatus, sed timens sibi subueniret tardiùs, relicto nefandæ societatis collegio, quantocyùs ciuitatem petijt, &, si ibi vir sanctus esset, à custodibus diligenter requisiuit. Qui de præsentia beati viri certior factus, nihilque dissimulandum arbitratus, pœnitentia ductus, pedibus sancti prouolutus, culpam fatetur, errori veniam poscit. Tum verò videres ex longinqua regione prodigum filium redeuntem, & patrem in oscula ruentem. Itaque vir sanctus paterna pietate præstrictus, iuuenem excepit, veniam promittens, si mala præterita meliorem vitæ conuersione purgaret. Nihil igitur diffidendū putaret: se pro illo rationem redditurum: quicquid fuerat offensionis, innocentię vice computandū, si tamen sceleratæ consortia penitùs vitanda æstimâſſet. Paratum se iuuenis ad omne satisfactionis genus fatetur, vtpotè quē recentis adhuc visionis horror terruerat. At pius pater votis eius congaudens, suscepit eum pœnitentem, quem diù fleuerat à se recedentem, sinumque ei diuinę aperiens misericordiæ, reddidit eum sanctæ matri Ecclesiæ. Qui interim sub disciplina venerabilis patris vigilijs se & ieiunijs, præteritorum agens pœnitentiam, constrinxit, vt inferni eum vidisse & pertimuisse tormenta, etiamsi lingua taceret, conuersatio loqueretur. Itaq; sub seculari habitu in monasterio aliquantulum conuersantem, vir sanctus ad purum hortatur relinquere seculi negocia, vt liberiùs meditaretur cælestia. Paratumque videns ad omnia, ábscidit eius comam capitis, à quo depulerat maculas cordis. Adeptum deniquè hanc dignitatis gratiam, tum animaduerteret in eo sanctitatis vigere virtutem, per singulos gradus promouit ad Diaconatûs officium: ad quod sic apparuit aptus, vt liquidò clarescceret omnibus, quòd Dei gratia ad id electus esset. Paucis verò interpositis diebus, cùm magis se magis semetipsum erigeret in Dei famulatum, beatus pontifex agens gratias Deo, ad presbyteratûs culmen eum euexit.

Cap. 9. Landelinus resipiscens, redit ad S. Autbertum.

Luc. 15.

Ab eo in gratiam misericorditer excipitur.

Ponit comam capitis sui.

Ordinatur Diaconus.

Item sacerdos.

Sublimatus autem in huius apicem honoris, enarrari non potest, quanto virtutum culmine excreuit. Iam verò magistri moribus informatus, & exercitatæ conuersationis viu roboratus, conuenticula vrbana fastidiens, se ad remotiora loca contulit in locis desertis secus fluenta Sambræ. Quo in loco solitudinis cùm signis & miraculis, & piæ conuersationis studijs pollere videretur, multi illic ab eo ad seruitium summi conditoris sunt congregati. Ad cuacuandam igitur prioris vitæ maculam,

Cap. 10.

culam, in locis, quæ sibi ad refugium & receptaculum latronum parauerat, monasteria construxit, statuens ministros in executione Ecclesiasticæ institutionis: & quos antè socios habuerat criminum, postmodùm fecit cooperatores diuinorum mysteriorum. Quæ, si quis vitæ eius seriem, textumque conuersationis diligentiùs inspexerit, facilè inueniet: præsertìm cùm monasteriales habitationes, quas ipse construxit, præsentibus potiùs appareant, quàm nostro sermone explicentur. Nam vt de reliquis sileam, quæ fortassè non beneuolis auditoribus fastidio sint, apud Laubias extruxit monasterium in honore beati Petri Apostoli: quod cernentibus quidem ad indicium egregij laboris sufficere potest, quod etiam regijs ditauit muneribus, ac villarum familiæque repleuit copia: cui quicquid priorũ Regum munificentia passim per Frãcorum acquisiuit regna, delegauit, nè fratrum congregatio ibidèm seruiens, egeret his, quæ monachis feruntur esse congrua. Quo in loco regendæ Ecclesiæ beatum Vrsmarum præfecit, virum moribus ornatum, signis & miraculis coruscum: cuius dotem meritorum vitæ ipsius libellus editus insinuat. In præsentis autem exempli negocio, quis non simílem Iohanni arbitraretur Autbertum, dum ille ex latrone tutum Ecclesiæ prouisorem, iste ex æquè latrone, & ex impio raptore, verum fecit Domini sacerdotem? Sed nobis ista interìm replicantibus pensanda occurrit immensa pietas conditoris, qui post lapsum peccatores ad innocentiam venire donauit. Iam ex illius sententia maxillam Leuiathan armilla diuinitatis suæ perforatam & credimus, & gaudemus, dum viro huic semèl in fauces eius lapso, & euadendi aditum aperuit, &, nè vlteriùs relaberetur, custodiuit.

Condit monasteria.

Habetur eius vita Tomo 3. Iunij 15.

Lobiense monasteriũ construitur

Vide Tomũ secundum 18. Aprilis.

Cap. 11.

Athenis verò vrbe Græcorum nobilissima, adolescens quidam inclytis ortus natalibus, studijsque literarum exercitatus, sed & fidei moribus adornatus, ex inspiratione superni amoris patriam parentesque deserere, cursumque longæ peregrinationis meditabatur assumere: quatenùs impensis temporalis exilij mercaretur æternæ portionem hæreditatis. Igitur Romam veniens, oratoria Apostolorum orationis gratia lustrando, aliquantulum temporis expleuit. Qui nocte quadam lassescentibus ex itinere artubus in somnũ resolutus, diuinæ iussionis voce monetur occiduos Galliarum fines expetere, pagumque Hagnon penetrans, congruum suæ habitationis locum quærere, vbì oratorio constructo, vocationis suæ tempus expectaret. Sciens ergò diuinam prouidentiam sibi semper affuturam, laborioſi cursûs non paueret iniuriam, donèc ad locum perueniret: vbì inueniret, qui sibi peregrinationis portum indulgeret, & rerum adiumenta præstaret. Qua voce diuina beatum portendi Autbertum, sequentia indicant. Sed iussionem Domini explere desiderans vir Dei Giflenus, (sic enim erat nomẽ illi) regionibus diuersis, insulis & vrbibus peragratis, prospero cursu tandèm peruenit ad locum, qui tunc temporis ab incolis Vrsdungus dicebatur, ex consuetudine videlicet vrsæ parturientis: nunc verò Cella vocatur. Qui locus distat trigenis ferè millibus ab vrbe Cameracensi: in qua ipse ex diuino oraculo sanctum pontificem super gregem Christi cura peruigili audiërat insudare. At ille noxijs auulsis arboribus, basilicam in honore Apostolorum cœpit ædificare, & studijs bonorum se operum exercitare. Disseminante verò diabolo zelum inuidiæ per corda malorum, auditum est, aliquos, vt est mos adulantium, sancto Episcopo suasisse, nè sineret illum pseudodoctorem in finibus suis ad iniuriam sui honoris manere, vt qui ad seducendas mentes simplicium, vrbana sapientium conuenticula vitans, in has solitudines deuenisset. Sed vir Domini aduertens suggestionem inuidia potiùs, quàm ratione, compositam: Non est, inquit, nostrum, hominem indiscussum iudicare, neque omni spiritui credere, donèc probetur, si ex Deo sit.

S. Giflenus parentibus ac patria relictis venit Dei voluntate in Gallias.

Huius vitã quærat lector Tomo 5. Octobris nono.

Inuidia diaboli.

1. Ioan. 4.

Cap. 12.

Mittitur itaq; nuncius, qui hominẽ ad conspectum pontificis accersire debeat, hoc interìm proposito, nè vir Dei ex conuentu quouis iniurię motu contristaretur. Euocatus autem beatus Giflenus, cœpit Deo gratias agere, quòd se per suũ pontificem superna gratia visitâsset. Perueniens itaque ad vrbem, sancto præsentatur Episcopo: quem ille, vt flagrabat charitatis dulcedine, sic affatus: Dic, inquit, nobis frater charissime, cuiâs es, cuiúsve dignitatis? Cui ille respondens: Græcus, inquit, natione, Christianus verò dignitate. Athenis verò ortus, Christi baptismate renatus, ità Romam adiens, per Dei præceptum hanc peruéni in pariam, super flumen Hagnam, in loco qui dicitur Vrsdungus, operor manibus, ędificare gestiens Deo oratoriũ. Desiderabam equidem tuam expetere sanctitatem, petiturus licentiam agendi, quæ sunt cœpta, sed præuénit gratia tua, quæ nos accersiuit. Intuitus autem almus Episcopus

S. Giflenus à S. Autberto accersitur.

viri

viri sermones, nihilque reprehensionis deprehendens, dilexit eum: sicque per aliquot dies gratia hospitalitatis retentum, & corporalis alimoniæ subsidio, & sacro spiritualis vitæ colloquio satiauit. Dehinc benedictionis suæ munere donatum, acceptaque regrediendi licentia, eum venerabilis pater hortatur perficere studiosè, quæ cœperat, seque peractis, quæ congruerent, oratorium suæ authoritatis benedictione consecraturum promisit. Qua Episcopi promissione lætus, operi ardentiùs instabat, animaduertens iam ex rerum euentu se illum inuenisse, quem ad ministerium socialis laboris diuinitùs audierat sibi promissum. Expletis verò pro modulo suo, quæ monasticis vsibus congruebant, vir Dei venerandum talibus verbis interpellat Episcopum: Tempus adest, pater, quo seruo suo dominus pontifex promissæ benedictionis munus exoluere debeat. Gaudens igitur venerabilis pater bonis viri studijs, accersito secum beato ac venerabili Dei cultore Amando, cum magna circunfusæ plebis exultatione, monasterium dictum ad laudem Domini, & honorem Apostolorum Petri & Pauli, consecrauit.

S. Autberti hospitalitas

Oratorium S. Gisleni cõsecrat S. Autbertus.

Sed & illud prætereundum non æstimo, quòd cùm superni spiritus in rebus humanis solicitudine administrandis, paucis, & illis purioris vitæ munditia præditis, non nisi per visiones aut obscura mysticæ visionis ænigmata se videri permittant: beatum Autbertum angelos corporalibus oculis sæpè vidisse, multi audiêrunt. Quod mirum prudentibus videri non debet, cùm internus mentis intuitus, corporei aspectûs lumen ad spiritualia cernenda accenderat, quem ab infimis rebus virtus continentiæ clauserat. Rerum quidem necessitas exigebat, vt venerabilis pater canonicos suos, qui Atrebati in beatæ Mariæ monasterio famulabantur, visitaturus adire deberet: qui locus olim & ambitu murorum, & frequentia ciuium celeberrimus fuerat, sed gentium infestatione à prisco statu deformatus, crebris ruinis hucusquè confluit. Vbi cùm de rebus ecclesiæ satis ad tempus tractâsset, quadam nocte, vt illi semper erat moris, fratribus adhuc quiescentibus, surgens, nocturnæ orationis tempus, vsque in lucis crepusculum continuauit. Necdùm verò cursum orationis expleuerat, cùm se foràs, quasi pro refocillandis aliquo releuamine artubus, suspensa interim oratione, contulit, & stans in mœnibus, cœpit piæ meditationis motibus pulsari, quamobrem Vedastus, tantorum spatio annorum vilis sepulcri cæspite clausus, debito honore careret, quem iam supernorum ciuium consortio exultantem, cælestis Hierusalem ceu gemmam virtutum fulgore micantem adsciuisset. Etenim à die depositionis eius, vsque ad tempus beati Autberti, sex fuêre Episcopi, quibus ipse septimus ad pontificij culmen successit, cùm tot labentibus annis gemma Dei preciosa subterraneo adhuc specu claudebatur, cuius sepulcrum haud longè à dextro cornu altaris beatæ Mariæ distabat. Cùm verò tot egregios Christi confessores illis fuisse temporibus audiamus, meritis sublimes, virtutibus illustres, minimis in rebus solicitiores: proculdubiò manifestum est, non eorum ignauia negligentiùs iacére tantum thesaurum, sed diuino iudicio & voluntate beati Vedasti, hoc exequendi muneris ministerium beato Autberto reseruatum. Cœpit igitur animo æstuare, quonàm transferri sanctus confessor debuisset, reputans secum, incongruum fore, duo luminaria magna, angusta vnius domûs sede cohiberi: videlicet, nè vbi præclara Dei genitricis memoria, primatum nominis tenebat, tanti patris gloria obscurior videretur: cùm repentè aurora rubente, Orientem versùs intendens, videt eminùs trans fluuiolum, qui Trientio vocatur, virum splendidum, virgam manu tenentem, basilicæ locum metiri: ceu quondàm Ezechiel secus fluenta Babylonis corpore positus, in spiritu venit ad terram Israël, vbi in visionibus Dei templum Domini manu hominis vidit metiri. Quod ille cernens, reuelante spiritu, visionem cognouit angelicam. Intellexit igitur vir Dei, beatum Vedastum illuc, annuente Christo transferendum.

Crebrò videt Angelos.

Huius Vedasti Episcopi Vita habetur To. 1. Februarij 6.

Visio S. Autberti. Ezech. 40.

Beatus igitur pontifex tali reuelatione certior factus, beatũ Audomarum, qui ea tempestate Taruanensis vrbis gregem cura peruigili regebat, ad tam solenne translationis officium inuitandum æstimauit. Qui licèt senio pressus, & amissione luminum debilior factus, imbecillioris tamen corporis tãtùm non formidabat laborem, quantum beati Autberti mandato satisfacere gaudebat. Difficultatem igitur corporis superabat charitas mentis, Christoque gressus regente, deuotus ad venerandum peruenit Episcopum. At ille cùm quid animo gereret, & quid sibi diuinitùs esset ostensum, referret, congratulabatur visioni, & se fraternæ sedulitatis studio obedienter accinxit.

Cap. 14. S. Audomarus Taruanensis Episcopus.

Eius vita est in To. 5. Septembris 9.

accinxit. Iam verò æstimari non potest, quanta confluentis populi turba eo die ad eum locum conuenerit: clerus videlicet, & vtriusque sexûs non ignobile vulgus. Parato igitur feretro, & omnibus, quæ necessaria videbantur, delecto sepulcro, & imposita antiphona, cum magna reuerentia sanctum thesaurum sustulerunt, paratisque Crucibus & cereis, & omnigenis solennis pompæ ornatibus, cum magna plebis exultatione sanctum corpus ad locum destinatum transferre cœperunt. Transeuntes autem prædictum fluuiolum, cùm iam suburbanos fines contingerent, & beatus Audomarus sancti Autberti vestigia pedetentim prosequeretur, statim supernę operationis in se agnouit virtutem: vt ei apertè daretur intelligi, quanti essent meriti, & is qui portabatur, & is, quem portando sequebatur. Nam depulsa longæ cæcitatis nocte, statim oculorum lumen recipit, in loco videlicet, vbi in memoriam beati Autberti ecclesia constructa, à præsentibus adhuc cernitur in testimonium præsentis miraculi. Sed quia venerandus vir Audomarus paruipendebat lumen carnalium oculorum, qui lumen certè ciuium desiderabat supernorum, ilicò precibus eandem quam vltroneus ferebat, rursùs impetrauit cæcitatem. Qua in exhibitione miraculi non latet virtus operantis, sed supereſt quærere meritum optatæ virtutis. Verùm subtiliùs speculantibus dubium esse non potest, quia præeuntibus meritis sancti Vedasti, fides, vt efficeretur, obtinuit beati Autberti. Stupentibus autem, qui aderant, vario euentu miraculi, beatum corpus ad locum ab angelo designatum honorificè transtulerunt. Quo in loco venerabilis Episcopus monasterium construxit, & ex rebus sui Episcopij in vsum famulantium pro rerum opportunitate donauit: vbi iuxta congruam rerum facultatem fratres in obsequia diuini cultûs deputauit. De obitu verò, quo tempore sancta beati Autberti anima carne soluta, supernam Hierusalem petijt, certum quid ad nostram notitiam non peruenit, nonnullis obsistentibus causis, quæ etiam maximam virtutum eius partem à nostra memoria sustulerunt. Fuit autem sanctum corpus eius tumulatum in ecclesia beati Petri, quæ extra muros ciuitatis tunc erat, nunc verò intra mœnia eius est. In qua requieuit vsque ad tempus Dadilonis Episcopi, qui ei decimusquartus in Episcopatu successit. Hic, cùm Nortmanni Galliam depopulati essent, cum magna diligentia sanctum corpus in ecclesiam beatæ Mariæ transtulit, vbi honorificè collocatum, multo tempore quieuit.

S. Vedasti corpus trãsfertur reuerenter.

S. Audomarus lumen recipit, sed precibus obtinet, vt redeat cęcitas

Monasterium S. Vedasti apud Atrebatenses.

S. Autberti sepultura.

Porrò Otho Imperator, Henrici Regis filius, à Fulberto Cameracensi Episcopo dari sibi petijt corpora sanctorum præsulum Autberti & Gaugerici. Ille verò quibusdam in consilium adhibitis, Theodorici Cameracensis Episcopi, & alterius sacerdotis corpora ei dedit, quibusdam adiunctis è corpore S. Autberti articulis: prudenter id quidem, nè ciuitas Cameracensis suis patronis orbaretur. Lætus igitur Imperator, præclaras reliquias in monasterio, quod ipse Magdeburgi construxit, reponendas curauit. Porrò autem fama Germaniam omnem occupârat, sanctos Autbertum & Gaugericum è Gallijs in Saxoniam translatos: sed secùs ipsa res habet. Nostris enim temporibus Herluinus præsul Cameracensis diligenter perscrutatus, beati Gaugerici corpus maxima ex parte reperit. Eius autem successor Gerardus monasterium, in quo sanctus Autbertus quiescit, ab Herluino amplificatum, in memoriam sancti Pauli solenniter consecrauit, sacrumque beati Autberti corpus suis sedibus restituit anno Christi decimoquinto supra millesimum. Qui locus haud procùl abest ab ecclesia sanctissimæ matris Dei, & perpetuæ Virginis Mariæ:

in eoque recta fide petentibus, beato Autberto intercedente, beneficia diuina præstantur.

Cap. 15. Hæc nostro stylo contraximus.

VITA

VITA SANCTI IVDOCI FILII REGIS BRITONVM ET CONFESSORIS, PER FLORENTIVM

Abbatem conscripta. nos eam in capita margini adiecta distinximus. Habetur in MS. codice Guilhelmitarum Brugensium.

PROLOGVS.

VNIVERSIS sacrosanctæ matris Ecclesiæ fidelibus,& præcipuè confratribus glorioſi confeſſoris Iudoci, per Francorum & Teutonicorum regna conſtitutis, Florentius diuina miſeratione Abbas indignus,totusque cõuentus beati Iudoci de ſupra mare, ſalutem mentis & corporis. Frequenti ac deuota nonnullorum de vobis poſtulatione deuicti,& non minùs charitatis mutuæ dilectione vobis deuincti : deuotioni veſtræ compendioſè ſcribere dignum duximus, cuius nationis, cuius conuerſationis, quantique meriti fuerit apud Deum dum adhuc eſſet in terris, inclytus ille ac glorioſus cõfeſſor Domini Iudocus, qui ſibi ſeruientibus,& vobis ipſum annuatim requirentibus non deſiſtit quotidiè patrocinari: cum Chriſto regnans in cælis, & meritò in cæleſti regno præ cęteris obtinet principatum,qui pro Chriſto, patris ſui regnum in terris, & terrenum contempſit dominatum.

VITA.

IPSE nanque eximius Chriſti confeſſor Iudocus, de illuſtri procedens genealogia Riouali, qui principabatur in tranſmarina ſiue maiori Britannia, quæ modò dicitur Anglia, & poſtmodùm in copioſa nauium multitudine ac manu valida exteriorem ſibi ſubiecit Britanniam : Filius fuit Rethaëli Regis Britonum, habuitque fratrem maiorem natu beatum Rodichaëlum, qui regnauit poſt patrem ipſorum Rethaëlum. Iſti duo fratres, immò duæ gemmæ cæleſtes,Rodichaëlus videlicet & Iudocus, contemporanei fuerunt Dagoberti Regis Francorum: cum quo poſt graues adinuicèm inimicitias, pacificatus eſt in palatio * Dippiaco amicus Dei Rex Britonum Rodichaëlus, magnisque honoratus muneribus ab ipſo Rege Dagoberto. Rogatus tamen à Dagoberto Francorum Rege,vt pranderet cum eo,voluntati eius & voto non acquieuit regio: ſed eligens mensam Dadonis,qui & Audoenus, poſtmodùm Rothomagenſis Epiſcopi, eius dignatus eſt intereſſe conuiuio : mâlens inter diuerſa fercula ſacris eruditionibus ipſius (qui vir erat ſanctiſſimus) informari, quàm ex ſuperfluis enxeniorum diuerſitatibus in menſa regia faſtidium ſibi generari.

13. Decẽbris Cap.1. S.Iudoci parentes & patria.

for.* Clipiaco Iudicaelem vocat Papirius Maſſonus lib.1. Annaliũ,in Dagoberto.

Iſtius Audoeni vita habetur 24. Auguſti.

Cap.2.

Regreſſus conſequenter vir Dei Rodichaëlus Rex in Britanniam,& regnum relinquere præmeditatus & patriam, ac vitam ducere monaſticam, fratrem ſuum iuniorem ſe, beatum ſcilicet Iudocum, conueniri fecit, de ſuſcipienda regni gubernatione, vt in ſuo permanere poſſet propoſito, & monachorum fratrum cohabitatione. Frater autẽ eius beatus Iudocus non minùs eo feruens in diuina dilectione, inducijs deliberandi per octo dies à Rege fratre ſuo vix impetratis: die noctuq; anxia cogitare cœpit intentione, quomodò relinquere poſſet, immò effugere, & regnũ & patriam, ac fratris ſui, qui regnabat, declinare maleuolẽtiam. Ipſo igitur in monaſterio * Lammilmon (in quo literas didicerat) moram faciente, & orationi frequentiùs hac de cauſa incumbente, contigit per illud monaſteriũ vndecim peregrinos præterire, præſidentes quòd Romã vellent proficiſci : Hos itaque inſecutus ſecretò & eis aſſociatus venit Pariſius: verùm vtrùm cum ijs vlterius progrederetur in dubio poſitus, conſilium tandèm à ſpiritu ſancto, qui greſſus eius dirigebat, in omnibus vtile conſequutus,abſtinere, tantum frequentato à populis,& à ſtrata declinauit publica, dimiſſisq; ſibi à Deo tranſmiſſis itineris comitibus, ad Pontini feſtinauit confinia, quæ antiquis piena nemoribus, deſerta erant & inuia, & ab hominum cohabitatione remota, beſtijs ſolummodò, feris,& auibus habitabilia.

Spernit terrenum regnũ S. Iudocus.

Latet in cõfinibus Põtini regionis Franciæ.

Cap.3. Delectatus igitur locorum vasta solitudine, super fluuium * Alteiam disposuit habere habitationē. Sed à Duce Haymone obuiàm ei facto, forsitan ad hoc à Deo missō, retardatus est ab hoc proposito per spatium septem annorum: infra quos, & literas magis addidicit, & sacros ordines susscepit. Qui tandèm sacerdos effectus, filium iam dicti Ducis, qui eum in maxima habebat veneratione, de sacro susscepit fonte, quem vocauit Vrsinum. Elapso autem septennio, iuxta desiderium iampridèm conceptum, ad vitam transiens solitariam, mansit in loco qui dicitur Brahic, fluminis riuulis vndiquè circundato: ædificatis ibidèm ecclesia & domuncula. Præter plurima quæ per ipsum & propter ipsum Dominus fecit mirabilia, veniebāt volucres, & pisces diuersi generis ad sacram eius manum, palpabiles, & receptis ab eo alimentis recedebant quasi domestici & intelligibiles.

Initiatur sacerdotio.

Extruit ecclesiam & cellam monasticam.

Cap.4. Quadam autem die, cùm ad victum quotidianum non haberet, nisi panem modi cum pro se & discipulo suo Vuulmaro: & Dominus in specie pauperis adueniret, eleemosynam petens, vir Domini Iudocus panē diuidi iussit in quadrantes, & petenti de quadrantibus vnum erogari. Iam vir egressus erat, & eccè reuertitur Dominus in forma egeni deficientis inedia, & de secundo panis quadrante satisfactum est eius petitioni. Nec mora, regressus tertiò, quasi esuriens ac deficiens fame, donatus est tertia panis parte. Consequenter visus est aduenire Dominus in altera inopis effigie, rogaturus eleemosynam sicut iam tertiò fecerat antè, nec erat vndè reficeretur, nisi de residuo panis quadrantē, eum quoquè vir Domini Iudocus pauperi erogari iussit. Cui ait Vuulmarus: Nihil nobis vis reseruare pater? Volo, inquit vir sanctus, totum tribui esurienti, quia potens est Dominus etiam hodiè nostræ prouidere necessitati. Vix recesserat Dominus, & interìm dum consolaretur verus Dei amicus discipulum, de panis erogatione commotum: eccè per fenestram visæ sunt & inuentæ in alueo fluminis quatuor nauiculæ victualibus onustæ, de quibus quis eas adduxerit, vel quò iam victualibus exoneratas reuexerit, nescitur vsque in hodiernum diem.

Eccè quan te fuerit misericordiæ erga pauperes ille sanctus.

Diuinitùs illi trāsmittuntur victualia.

Cap.5. Hæc & alia quæ erga beatum Iudocum Dominus quotidiè monstrare dignatus est ibidèm miracula, totam longè lateque commouerunt patriam, ad visitationem eius & impetranda ipsius apud Deum suffragia. Quod cùm diutiùs sustinere non posset, iam octo annis ibidèm elapsis, ad vlterius Domino duce processit desertum, vt populi nimiam declinaret frequentiam, construens oratorium in honorem beati Martini, in loco qui dicitur Rimacus super fluuium: vbi plurimas ab hoste antiquo, qui felicibus eius actibus inuidebat, passus est insidias per quatuordecim annos quibus ibidèm commoratus est. Eo in loco, aquilam cum gallo auolantem in sublime, post iniuriam sibi illatam de gallinis vndecim tot vicibus sigillatim deprædatis, per signum Crucis prostrauit ad pedes suos, gallum autem suum sanum recepit.

Aliud extruit templum in honorem S. Martini Episcopi.

Eccè virtutem signi S. Crucis.

Cap.6. Non longo tempore interlapso, diabolus terribilem mutatus in colubrum, grauiter sanctum Dei momordit in pede: qua læsione accepta, per sanctum edoctus spiritum vt aliò transmigraret, comitante se Duce Haymone, vastam circuibat eremum, vt inueniret in ea habitationis locum. In quærendo autem eo idem Dux post venandi exercitium, quo immanissimū ceperat aprum, graui torquebatur sitis molestia, ac præ sitis lassitudine obdormiuit. Electus interìm Domini Iudocus orationi incubuit, surgensque, baculo quo innitebatur terræ infixo, sicut alter Moyses, aquam produxit & fontem largiùs effluentem, quo exhilarati Dux & eius familia, suæ sitis extinxerunt ardorem: & transeuntibus perindè vsque in hodiernum diem aquam administrat indeficientem.

Oratione fontē oriri facit in loco arido.

Cap.7. Progressus indè versùs mare, in vallicula vmbrosa riuulum offendit paruum, quo delectatus, Hìc est, inquit, cathedra, hęc requies mea in seculum seculi. Haymoneque Duce ad propria reuerso, vir Dei duo ibì lignea manibus proprijs construxit oratoria, vnum S. Petro Apostolorum principi, aliud sancto Paulo gentium doctori. Deindè profectus est Romam ex mandato D. Martini sedis Apostolicæ Pontificis summi, qui longo tempore concupierat conspicere faciem eius, ac sanctissimo ipsius frui colloquio: à quo & receptus est cum honore debito ac multo dignationis obsequio. Verùm ibidèm edoctus est à spiritu sancto, quem in omnibus magistrum habebat & custodem, vt ad eremum suā reuerteretur, quam in terris sibi elegerat habitationem, indè in breui exiturus à corpore, & transmigraturus ad Angelorum collegiū, ac perpetua diuinæ maiestatis fruiturus contemplatione. Post sacra igitur & multa de æternitate

Iam tertiò locum mutat, & duo construit oratoria.

It Romam.

nitate colloquia, inter ipsum & Pōtificem habita, cum precioſiſſimis Sanctorum reliquijs à domino Apoſtolico ſibi collatis reuerſus eſt, cum totius patriæ gaudio, ad Pontini confinia. Cui in monte habitationi ſuæ proximo (vbì modò requieſcit ſanctum corpus eius) obuia facta eſt puella quædam, parentum obſequio adducta, non tantùm à natiuitate cæca, ſed prorsùs oculorum orbibus carens: Hîc vbì vir ſanctus manus de more abluiſſet, illa vt fuerat viſione nocturna præmonita, ex eadem aqua, quæ viri ſacras manus attigerat, faciem & concaua oculorum loca lauit: quæ ſtatìm receptis luminibus, maximam vniuerſis, qui aderant, cum admiratione lætitiam, & gratiarum actionis materiam ſubminiſtrauit.

Reuertitur in eremum ſuam.

Cæca, eius meritis illuminatur.

Duce itaque Haymone præſente cum innumera cleri plebisque caterua in occurſum eius congregata, ſanctiſſimas reliquias quas attulerat, cum ea qua decuit deuotione, vir ſanctus reuerenter depoſuit in noua beati Martini eccleſia, quam præfatus Dux lapidum ornatu iam reſtaurârat: ipſe verò Domini ſacerdos præparauit ſe ad diuina celebranda myſteria, ſtolam ac caſulam candidam indutus. Qui cùm adſtaret ſacro altari, tertio Idus Iulij, ac diuina cum ſumma veneratione tractaret ſacramenta, manus Domini viſibiliter apparuit inter ſacroſancta Miſſarum ſolennia, ſuumque ſacerdotem conſignauit & confirmauit benedictione perpetua, cum ſubſequente promiſſione ac voce mirabili cælitùs emiſſa: Quia contempſiſti diuitias, & paterni regni prome refutâſti culmina, ac elegiſti pauper eſſe, & latére abiectus in terra iſta deſerta & inuia, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum: pręparaui tibi coram inter Angelorum agmina, eroque loci huius, in quo reſoluéris, defenſor & iugis cuſtos: vniuerſique populi locum hunc cum pia deuotione, & pura cordis intentione viſitaturi in tuì memoriam, diuina non defraudabuntur gratia in terris, & poſtmodùm ad gaudia peruenient ſempiterna in cælis.

Cap. 8.

Eccè quanti fecerint ſanctorum reliquias patres noſtri.

Pſal. 83.

Merces renunciantiũ diuitijs & honoribus huius ſeculi quanta ſit.

Subſequente verò tempore precioſa Chriſti margarita Iudocus, in carne præter carnem viuens, Angelus eſſe videbatur non homo: qui tandèm cupiens diſſolui & eſſe cum Chriſto, Idibus Decembris obdormiuit in Domino, Angelorum obſequijs & Chriſto duce (cuius præſentiam indicabant intolerabilis claritas ſplendoris, & incomparabilis dulcedo diuini odoris) deductus in cælos. Cuius corpus quia virgo fuerat, ac immunis à carnalis commixtionis contagio, ità ſaluũ ac integrum permanſit in tumulo, ad ſexaginta ferè annos, acsì ſpiritus vitæ foret in eo. Nam à cuſtodibus corporis ſui, vngues manuum ipſius ac pedum, & capilli capitis barbæque, quasì viueret excreſcentes, præcidebantur & radebantur omni ſabbato, quouſquè ſucceſſor Ducis Haymonis, Doctricus nomine, minùs reuerenter ac præſumptuosè (immemor illius ſcripturę, Non tentabis Dominum) ſacrarium violenter irrupit cum ſatellitibus ſuis, ac intrauit locum vbì repoſitum erat corpus ſanctiſſimi confeſſoris Iudoci. Qui viſo miraculo ſtatìm cæcitate percuſſus, in amentiam incidit, ac miſerabiliter exclamans, Hà ſancte Iudoce, ſurdus permanſit ac mutus quoadusquè diem clauſit extremum: temeritatisque ſuę in preſenti ſeculo excepit pœnam, nè à Domino, bis qui non punit in idipſum, hac de cauſa damnaretur in futuro.

Cap. 9.

Felix obitus eius.

Eius corpus manet incorruptum 60. annis Poſt mortẽ.

Deut. 6. Matt. 4.

Vltio diuina in præſumptuoſum Ducẽ.

Hæc de libro vitæ ac geſtorum beati Iudoci breuiter excerpſimus, vt vobis, qui eius eſtis peregrini & confratres, eiusque ſub patrocinio degentes, aliquo modo ſatisfaceremus. Prolixitatem verò miraculorum, quæ per ipſius merita Dominus operari dignatus eſt, penitùs pertranſire dignum duximus, quia in enumerandis omnibus, nec memoria nec ſermo vires ſuppeditant. Hæc quoquè quæ noſtris vidimus temporibus miſſa facientes, pauca in medium proferemus: vtpotè de pluribus quos Dominus reſuſcitare voluit à morte ad vitam, partìm ſuſpendio, partìm aqua ſuffocatis, aut quouis alio mortis genere: quorum vnus Iohannes nomine, per biduum aliquando ſubmerſus, adhuc penès nos eſt monachus. Et alius quidam Deodatus nomine, quem multi noſtrûm hîc viderunt monachum, cùm adhuc infans iaceret in cunabulis, inaudito vſque ad noſtra tempora miraculo eſt ſaluatus. Pater huius Deodati, de quo loquimur, pro conſuetudine habebat viſitare annuatìm beatum Iudocum, ac vota ſua cum oblationibus offerre pro ſe ac ſua familia. Contigit autem tempore quodam eum rediſſe à ſua peregrinatione, & eccè incendium in caſtro prævaluit. Singulis igitur ſedulò occupatis in domorum ac facultatum conſeruatione, pater ſuarum quoquè rerum curam gerens, cunas in quibus iacebat infans, repoſuit in quodam latere eccleſiæ, ac ipſum relinquens, beati Iudoci commendauit cuſtodiæ. Tandèm igne conflagratis omnibus, & faſtigijs eccleſiæ cum

Cap. 10.

Biduò ſubmerſus reuocatur ad vitam.

lateribus incendio dirutis, atque in carbones resolutis, infantis sui memor beati Iudoci peregrinus & cultor, consternatus est mente præ doloris angustia: Sanctumque Dei de morte infantis (quasi eum occiderit) redarguens, filium suum constanter ab eo requirere cœpit: comminans, quòd eum decæterò non vellet visitare, nisi suam ei prolem restitueret. Sed nec ibi defuit diuina misericordia, beato Iudoco in

Dan.3. subsidium fideliter inuocato. nam qui tres Hebræos pueros olim conseruauit illæsos in camino ardenti, ipse quoquè modernis temporibus & hunc à tanto conseruauit incendio. Inuentus est enim infans incolumis in carbonum congerie, qui manu sua

Infans in medio igne conseruatur illæsus. tenella tangendo carbones, videbatur cum ipsis ludere. Exportato autem infante à patre eius extra incēdij locum, & à cunabulis leuato, cum omnium circumadstantium admiratione, tam ipsæ cunæ, quàm fasciæ & panni, quibus inuolutus fuerat, dissoluta sunt ac in cineres redacta: vt omnibus innotesceret euidenter, quòd edacitas flammæ, quæ lapidum ac lignorum duritiam valuit dissoluere, tenerum infantem custodiæ beati Iudoci commendatum non potuit lædere.

Cap.11. Innumera S. Iudoci miracula. De cæteris miraculis à Domino per beatum Iudocum operatis, in claudorum, surdorum, mutorum, cæcorum, paralyticorum, & aliorum diuersis infirmitatibus laborantium curatione, non est qui possit finem facere, aut ea numero colligere. Vnum tamen est, quod de summæ nobilitatis suæ origine, & de regio fastigio, etiam post mortem sibi voluit retinere, nè videlicet in ecclesia ipsius, vel vbicunquè fuerit eius sacrum corpus, aliud ardeat, nisi liquor ceræ. Quod infortunio suo experti sunt quondàm tres monachi, qui hæc probare volentes in ecclesia, vbi sacrum corpus eius fuerat delatum, non timuerant lucernas de sepo deferre: sed frustrà, quia nullo

Vltio cælestis in temerarios monachos. modo potuerunt eas accendere. Contigit verò in signum temeritatis suæ, duos ipsorum subitanea morte præoccupari: tertium autem nomine Petrum, qui à quibusdam contemporaneis nostris & visus & cognitus est, oris contractione puniri, qui ità deformis permansit omnibus diebus vitæ suæ, donèc spiritum redderet. Vobis itaque sanctum Iudocum annuatìm deuotè visitantibus, ac vniuersis ipsius cultoribus, sit pax, honor, & lætitia cordis: vosque & vestra Dei conseruet gratia, & post hanc vitam sempiterna coronet gloria: quod vobis secundùm suam promissionem præstare dignetur, qui viuit in secula, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM THYRSI, LVCII, CALLINICI, PHILEMONIS, APOLlonij & reliquorum: Authore Simeone Metaphraste. Habetur in Tomis Aloysij. Nos verò capita margini adiecimus.

Decébr.14. Cap.1. Tit.3. Gal.4. VM Dominus noster Iesus Christus, carnis inita societate, benignè, vt dicit Paulus, in terra esset versatus, (Misit enim filium suum, factum ex muliere, factum sub lege) vt & nos ad veritatis adduceret agnitionem per prodigia, per signa, per Apostolicum sermonem & doctrinam, per præclaros & admirabiles viros, qui posteà fuerunt: & omnibus modis procuraret, vt reuocaremur à vitio: qui statìm ab initio, nostro generi extitit inimicus, hæc videns, & nostram non ferens correctionem, mouit aduersùs nos omnem, vt dicitur, lapidem: & cùm ex se

Quandò nō valet per se, tunc per homines aduersùm nos bella diabolus excitat. nos non posset aggredi, prioribus rursùs vsus est machinis, & per alios excitauit seditiones, & bella commouit, & molitus est omne genus insidias. Nam cùm artificiosè subijsset Decium, qui tunc Romanis imperabat, vehementer conturbabat, Christianos lacerabat, trahebat ad iudicia, eos maximis afficiens supplicijs, & postremò ipsa morte. Causa autem, quòd non, relicto vero Deo, vanas & inanes deorum abominationes vt adorarent, persuaderi poterant. Quo tempore fortes pietatis athletæ, Lucius, inquam, & Thyrsus, & Callinicus, re vera Callinicus, nempe præclarus victor, mortem propter Christum elegerunt, priùs multis cruciati supplicijs: quæ omnia superârunt tolerantia: & deindè ipsa quoquè corpora, tanquàm sanctum sacrificium, consecrârunt ei, quem desiderabant. Eos tulit

tulit quidem inclyta regio Bithynorum: cùm essent autem clari & genere & gloria, multo magis studuerunt sibi parare splendorem ex pietate.

Cùm ergò, quæ in Christianos fiebat, persecutio adhuc duraret, atque adeò magis magisque cresceret: & per vniuersum orbem terræ mitterentur decreta impietatis, & permitteretur omnibus punire Christianos, maximè quibus erat commissa aliqua præfectura reipublicæ, adstiterunt hi, opem laturi Dei legibus, in quas exercebatur tyrannis, & pietatis veræque religionis ritibus, quibus fiebat iniuria: & per ea, quæ dixerunt, & quæ passi sunt, plurimum adiumenti attulerunt. Venit enim quidam ex Nicomedia per Niceam ad eam, quæ ipsos aluit, ciuitatem, quæ dicta est Cæsarea à quodam ex veteribus Cæsaribus, nomine Cumbricius: cui magnæ curæ erat templa simulacrorum, aræque & sacrificia, & si quid aliud erat gratum dæmonibus. Non ille autem hæc solus, sed etiam contendebat, vt vniuersus exercitus facti huius nefarij esset cum eo particeps: & alios quidem terrebat minis: alios verò promissis & spe bonorum inducebat. Lucius verò, qui inter ciues erat & prudentia & doctrina insignis, & erat etiam genere clarus, sicut diximus, & ex illustri familia, propter hæc valdè angebatur animo, diuinoque zelo eius inflammabatur animus. Hinc factum est, vt decæterò non ampliùs occultam haberet pietatem, neque ampliùs contineret dicendi libertatem: sed illam ostendendi opportunissimum hoc tempus esse ratus, & in lucem proferendi zelum, quem iamdiù parturiebat, ad impietatis defensorem continuò accedens, Cur, inquit, ô Cumbrici, tam miserè & infeliciter in tuam armaris animam, dæmonum insensilia & surda adorans simulacra, & multos assumens ad societatem infaustæ huius superstitionis, vt vel ipsis lapidibus & lignis, videamur homines minus habere sensûs, cùm oporteat potiùs agnoscere Deum verum & Seruatorem, & ambulare in luce veritatis, relicto errore tenebrarum & omni vanitate?

Cap. 2. Persecutio sub Decio vehemens & atrox.

Cæsarea vnde dicta.

Lucij insignis libertas aduersùs Cùbricium iudice.

Hæc cùm in principio dixisset Lucius Præsidi, insipiens ille, & planè amens, animo morsus, & tanquàm impium quid & sinistrum, liberè prolatam odio habens veritatem, eius tergo statim iussit infligi plagas, & nec eum priùs conueniens, nec tentans, an eum posset à sua traducere sententia: sed indicta causa & citra vllam examinationem, vt qui crederet nullam esse spem mutationis, tradidit cruciandum. Martyr itaque plagas illas lubenter accipiens, & propter eas Dominum laudans, incitauit Præsidem ad longè maiorem & grauiorem furorem. Ipse certè fuit sibi causa maiorum plagarum. Nam hoc etiam omninò volebat propter cupiditatem maiorum remunerationum, donèc & percutientes lictores defessi essent, & defatigatum esset eius corpus, quod plagis iam fuerat contritum. Ipse verò precabatur, vt ad Deum resolueretur, illum conuenire desiderans. Quamobrèm annuentem quoquè habuit Præsidem, vt qui desperaret se eum posse vincere in certamine, & illius linguæ non ferret libertatem. Quoniam ergò, inquit, ô Luci, mors est tibi grata, agè nos quoquè tibi largiamur, quod desideras, quomodò nos scimus esse largitos multis Christianis, qui fallebantur similiter. & statim iubet sancto ciuitate expulso caput amputari. Ducebatur itaque martyr à lictoribus, non mœstus, nec timens, neque vllum doloris vestigium vultu præ se ferens: sed totus lætus & alacris, perindè acsi abduceretur, non vt caput ei amputaretur, sed potiùs vt coronaretur: quod quidem erat in cælis consecuturus. Procùl ergò abductus à ciuitate, sic piè consummatur, & verè beatum ei caput amputatur. Sed eum quidem iam deincèps habet cælum, quæ non corrumpitur, corona coronatum.

Cap. 3. Iubetur flagellari.

Ducitur iucundus ad mortem.

Decollatur.

Cùm autem Cumbricij fama peruasisset in omnes partes, & laterent omnes Christiani propter illius crudelitatem, diuino zelo vndiquè armatus Thyrsus, (erat autem is quoquè honesto loco natus) & proficiscens ex regione Bithynorum, venit ei in conspectum, &: Salue, inquit, ô optime Præses. Cùm is verò ipsi quoquè parem reddisset salutationem, Licétne, dixit Thyrsus dicere vobis, qui geritis magistratus, ea quæ quis velit, an solùm oportet vestris se iussis submittere, & nec vocem quidē omnino emittere? Præses autem, vt videtur, oblitus quemadmodùm ante eum cum Lucio egit: Licet, inquit, neque vlli in hunc diem adempta fuit hæc libertas: & maximè si ea possis dicere, quæ in commune conferant. Thyrsus autem: Quænam, inquit, dici possunt viliora ijs, quæ prosunt animæ? Ego enim videns te multis damnum afferentem in eo, quod est salutis præcipuum: & à recta quidem abducentem sententia, miserabiliter autem adducentem ad errorem simulacrorum: & planè sciens te totam

Cap. 4. S. Thyrsus vltrò se offert Cumbricio.

Insignis eiº dicendi libertas.

ignis gehennam in tuum caput, aut in animam potiùs accendere, duxi expedire cum ea, qua par est, fiducia ac libertate liberè tecum agere, tecumque disserere, & ex te scire, quanam de causa relicto cæli & terræ & hominum opifice, opera manuum, quæ facta sunt ab hominibus, statuisti potiùs adorare, dicens, Pater meus es tu, vt dicam

Ierem. 2.

cum diuino Ieremia: & lapidi, Tu me genuisti: & ad Deum, qui te genuit, tergum vertens, & non faciem tuam: & omne studium conferens, nullamque vim aut necessitatem prætermittens, vt omnibus hominibus, si fieri possit, persuadeas, vt malæ opinionis sint tecum participes?

Cap. 5.

Ad hæc Præses: Importuna hæc & nimia dicendi libertas, ostendit te laborare morbo eorũ, qui dicuntur Christiani. Verumenimuerò inaniũ harum interrogationum & nugarũ solutiones mitte ijs, qui sedent in scholis, qui publicis scilicet sunt curis vacui. Illi enim singula horum apertè tibi soluent. In præsentia autẽ cede iussis Imperatoris, & accedens, dijs sacrifica. Sin minùs, importunorum verborũ opportunam inuenies tormentorum remunerationem. Ille verò, Cùm sitis, inquit, Dei figmenta ratione prædita, qua vos ille honorauit, nihil vos stultè facere oportet & contra rationem: sed iudicio & diligenti examinationi omnia permittere. Si autem vis ipse ea se-

Rationalis homo, oĩa quæque iudicio & diligenti examinatione ponderare debet.

qui, quę citra vllam rationem decreta sunt ab Imperatoribus, cùm mihi nunc non sit persuasum, vt abiurem Christianismum, fac ipse, quod est tibi constitutum. Cumbricius verò: Fortè, inquit, quòd tecum benignè & leniter agamus, ideò te arrogantiorem effecimus & insolentiorem. Sed cùm te videam adeò intelligentem, & tam acuti & solertis ingenij, suadeo vt páreas antequàm crucieris. Nam pulchra quidẽ res est mutatio in melius, quando cunquè ea facta fuerit. Sed neque ipsum id, quod oportet, intelligere, neque alteri dicenti parére: cùm multa autem priùs passus sis tormenta, deinde discere id, quod est vtile, non existimo id effugere suspicionẽ amentiæ. Vade ergò iam ad templũ, & dijs redde quæ iusta sunt. Sic enim & eorum, quæ præcesserunt, veniam consequéris, & magno Imperatori euades familiaris, & toto vitæ tempore à

Egregia illius constantia.

nobis in honore habeberis. Martyr autem: Ego, inquit, de rebus præsentibus diù deliberaui, neq; me omninò aggressus nunc es minimè pręmeditatum. Nam cùm rem priùs multis examinâssem ratiocinationibus, & vestra simulacra, immundaq; altaria & sacrificia summè irrisissem, puram & veram fidem elegi Christianorum. Quamobrèm si quid tibi contra nos permissum est ab Imperatore, nè sis negligens.

Cap. 6.

Statim ergò cùm illi iamdiù intumescęret animus, adolescentes aliquot manu va-

Dire pugnis cædĩtur.

lentes, vehementer insultantes, iussit pugnis cædere martyrem. Deindè cùm eum loris è summis manibus & pedibus fortiter alligâssent, vtrinquè violenter trahebant,

Vide immane supplicium.

adeò vt ei soluerentur compages articulorum, membratimque & particulatim is discerperetur. Ille autem etiamsì hæc pateretur, non modò vultu nullum signum doloris præ se tulit, sed visus est potiùs lætior, florentibusque genis ac purpureis. Qua de

Alij cruciatus.

causa hoc non sufficere ad cruciatum ille immitis arbitratus, & alioquì inuidens alacritati & flori vultûs, martyrem quidẽ soluit è vinculis: cilia verò & oculos iubet ferro confodi. Hoc autem facto, velutì diuina quadam audacia repletus Thyrsus, Præsi-

Martyr fit ipso robustior.

dem maiori arguebat libertate, & ijs, quæ ab illo patiebatur, vtebatur ad ea probãda, quæ ab eo dicebantur. Animum ad me attende, dicens, quem, quòd ad te quidẽ attinet, innumerabilibus tradidisti mortibus: & vide ineffabilem Christi mei potentiam, quemadmodùm nos impleat audacia, & virtute nos accingat cælitus: & permittat, vt sim particeps propriæ eius formositatis. Nam quo mihi corpus magis perdis, eo maiorem mihi adijcis pulchritudinem. Quæ enim pro Domino suscipiuntur stigmata, quouis ornamento pulchriùs adornant & animos & corpora: & sanguis, qui pro ipso funditur, velutì nos irrigans, efficit vt simus vultu lęto & alacri.

Cap. 7.

Ad hęc autẽ vir ille pestifer & exitiosus, cùm non haberet quid ageret, aut quomodò viri illius generosi reprimeret loquẽdi libertatem, & illius linguæ vitaret plagas: ei

Alij sæuissimi cruciatº.

verò cruciaretur animus, & ira ferueret, iubet glãdibus æneis eius verberatas maxillas vnà cum dẽtibus excuti martyri. Sed cùm hunc quoquè sustineret cruciatũ athleta, eadem quę priùs erat ei lætitia & alacritas, & in omni tempore benedicebat Domino, & perpetuò in ore eius canebatur eius laudatio: quæ quidẽ iræ fornacem accendebant, & flammam magis excitabant Præsidi. Quid ergò? Nè putes, inquit, ô Thyrse, fore vt hucusquè tibi sistantur, quæ sunt grauia & aspera. Nam quæ præcesserunt quidẽ, erant parua quædam, & quæ temerè tempus nobis suggessit: quę autem deincèps, ostendet tibi experientia, & scies decætero, qualia sunt præmia eorum, qui

non

non obediunt. Martyr autem, Eugè, inquit, nè hæc maxima nobis bona inuideris. Non inuidebo, inquit: sed illa tibi pro viribus suppeditabo affatim & munificè. Statim autem supra ignem liquefactum est plumbum, & lectus fuit propositus, & super eum pronus extensus fuit iustus. Hîc verò mihi considera, quàm esset Præses improbus & peruersus. Interim ad eum adducit quosdam præstigiatores, & qui erant apti ad persuadendum, tentans martyris dissoluere & eneruare constantiam: qui quidem cum eo iucundè colloquebantur, & consulebant, vt aliquid remitteret de hac nimia pertinacia, & tandem paréret Præsidi. Sic enim, inquiunt, & imminens effugies periculum, & magnorum eris bonorum particeps. ignoscet autem omninò Deus tuus imbecillitati naturæ, & hoc omninò non ægrè feret, cùm sit magna ex parte benignus & clemens, vt audimus.

O inuictum martyrem.

Fallacia diaboli.

Martyr verò: Propter hocipsum, inquit, stabo fortiter, & pro ipso tormenta sustinebo. Si enim vos, cùm auditis nunquàm terminanda, quæ vos manent, supplicia, nequaquàm cõuertimini, neque declinatis apertum animæ periculum: cur non ego hos, qui sunt ad tẽpus, magno & generoso animo sustinuerim cruciatus, qui regnum cælorum habent remunerationem, & bona, quæ sunt post finem nos exceptura, & perpetuò futura? Sed quandiù vos malignè vestra sponte vos geretis, contra tam manifestam contendentes veritatem? adeò vt vel hoc plumbum vestræ malitiæ ferat testimonium, & multos tradat igni, qui non potest extingui, vt impietatem vestram immedicabilem puniat in æternum? Atque ille quidem hæc dicebat, diuina eius cor implente gratia: Illi autem (vilia enim sunt, ait diuinus Iob, veri viri verba) eum nugari putantes & loqui temerè, feruens adhuc plumbum & valdè candens, in nudum eius tergum effundunt. Plumbum verò in superficie tantùm & leuiter id attingebat, nihil omninò eum offendens. Illinc autem repentè tanquàm fluentum aliquod profluens (opus est hoc, ó Christe, tuæ virtutis) interimit multos ex incredulis. Atque martyr quidem è lecto surgit illæsus: miraculum verò ingenti timore afficit eos, qui aderant: quinetiam ipsum Præsidem valdè obstupefacit.

Cap. 8.

Feruens plũbum in eius corpus funditur.

Nihil eum lædit.

Vide miraculum.

Cæterùm quum oporteret intelligere, & agnoscere quisnam esset, qui posset hæc facere, erat ille sua sponte verè cæcus, (Vidistis enim sæpè, inquit Esaias, & non custodistis: apertas aures vestras, & non audiuistis) & magis iratus fuit martyri, & eum vocauit præstigiatorẽ & veneficum, & quæ sunt huiusmodi. Deindè etiam eum acerbioribus affecit supplicijs. Sed ille permansit cõseruans adhuc eandẽ animi fortitudinem, & vox quædã ex alto est audita, quæ athletæ magis addebat animum: & impiorum quidem perturbabat animos, dubiosque reddebat & perplexos: pios autem fidei petra stabiliebat, maiusque & alacrius animi studium afferebat. Non ferẽs itaque Præses dedecus, sanctum statim vinctum mittit in custodiam, dicens opùs esse maiori deliberatione, & nouis tormentis aduersùs hunc monstrorum effectorem, cuius est insignis amentia & insolentia. Ille verò tunc Domino supplicabat vehementiùs, & rogabat, vt ei fieret coniunctior: precaburque, vt per baptismum ab eo adoptaretur in filium. Nondùm enim erat mysterijs initiatus, & nondùm absolutus in rebus Christianorum. Ille verò circa mediam noctem ad eum accedit, & baptismum dat ei dupliciter: nunc quidem per aquam: paulopòst autem etiam per martyrium, quo quidem ipse quoquè fuit baptizatus.

Cap. 9.

Esa. 42.

Cælitùs cõsolatur.

Iterùm mittitur in carcerem.

Statim ergò & ianuæ carceris sua sponte sunt apertæ, & solutus fuit martyr à vinculis: & egressus è carcere, venit ad quendam Phileam Cæsareensium Ecclesiæ Episcopum, qui propter terrores impiorum, & sedem & cœtus declinans, seipsum celabat & occultabat. Hic ergò Episcopus, qui olim de Thyrso, & de eius libertate & animi magnitudine audiuerat, eumque admirabatur, & in honore habebat, cùm eum nunc vidit ad se accedere, protinùs prócidit ad eius pedes. Ille quoquè cùm similiter procidisset ad pedes Episcopi, eum erigit, &, Noli, inquit, ó venerande pater prępripere id quod à nobis tibi debetur. accessimus enim, vt benedictionem assequeremur, non vt benediceremus. Cùm dixisset aũt Episcopus, oportere eum benedicere, vt qui præsset satis magnã virtutis probationem, & splendidiorẽ effecisset vestem spiritus per asperarum & difficilium rerum tolerantiam: Martyr, Propter hocipsum, inquit, huc accessi, vt induerer veste incorruptionis, & per aquam & spiritũ sanctum regenerarer. Nondum enim sum diuinum baptismũ consecutus. Nè cuncteris ergò, sed facias quæ desidero, & quæ pietati conueniunt. Cùm protinùs ergò peracta essent, quæ in eo fiunt, Thyrsus sanctum suscipit baptismum: & deindè adijciẽs, Domine Iesu Christe,

Cap. 10.

Diuinitùs ei carcer patescit.

Baptizatur à Phileæ episcopo Cęsareensi.

Deus meus, dicit, qui me dignatus es per aquam cõsummari & spiritum, dignare me, vt ego eodem, quo tu, baptizer baptismo, & bibam tuum calicem, & tuæ morti conformer. Deindè etiam cùm pauca esset locutus cum Episcopo, & se inuicèm impertiti essent benedictionibus, martyr reuertitur in carcerem, præeunte ei diuino lumine & sequentibus Angelis, vt ij apertè videbant, qui digni erant videre. Quo in loco rursùs consuetis inuigilabat precibus, & cum Deo loquebatur per ocium.

Cap. 11. Syluanus Comes crudelissimus.

Alio autem alium studente vincere in vitio, & Imperatori inprimìs impio volente gratificari maiore improbitate, Syluanus quoquè quidam, genere quidem Persa, dignitate autem Comes, in supplicijs verò de pijs sumendis crudelis & inexorabilis, petijt ab Imperatore, vt esset examinator eorum, quibus permissum est punire Christianos. Cùm ergò liberam, & reddendæ rationi non obnoxiam in eos accepisset potestatem, venit Niceam, libamina & sacrificia peragens dæmonibus, & eis conuiuia celebrans sanguine Christianorum. Hîc de magno Thyrso ei significatur, quòd & nullis vinci posset tormentis, miraculisque & prodigijs homines obstupefaceret. Statìm autem mittit quosdam ex suis, vt simul quidem & virum seruarent tutiùs, & verbis quoquè ipsi eum adorirentur, & compellerent ad negandam religionem, & terrore Comitis animum eius priùs labefactarent. Deindè ipse quoquè accedit: & primùm quidem magnificè sacrificat maximo, qui est apud eos, Ioui: Sequẽti autem die cùm simul cum Cumbricio sedisset pro tribunali, & Thyrsum sisti curâsset, omnibus audientibus ea iubet legi, quæ fuerant priùs examinata. Quod cùm factum esset: Nè existimes, inquit, ô Thyrse, ea quæ instant fore similia præcedentibus: sed quòd Imperatori futurus es coniunctior, & quo tibi maiores habebuntur honores, si illius decretis paruëris: eo rursùs acerbiora senties supplicia, si pergas hanc improbam tenere opinionem. Martyr verò: Qui me tui, inquit, confessoris supplicijs fecit potentiorem, Dominus meus Iesus Christus, ipse mihi quoquè nunc assistet, & à vestris manibus eripiet, qui ipsi soli seruio, & eum solum nôui Deum: simulacra autem & deos gentium apertum ludibrium voco & deceptionem. Sed si mittens vim afferre, màuis persuasione, & eius quod rectum est, iudicio contendere, dic mihi iam, cuinam & quemadmodùm me vis sacrificare? Ego autem si nihil potero contradicere, parebo omninò, & non aduersùs res validas inaniter decertabo.

Coram eo sistitur S. Thyrsus.

Cap. 12. Vide miram vim precum S. Thyrsi.

Excipiens itaque statìm Syluanus: Eamus, inquit, in templum, & tunc tibi erit manifestum, cui sis sacrificaturus. Cùm in proximum ergò templum iuissent, quod erat Apollinis, hîc Comes dixit, ostendens imaginem: Hic est deus, quem colimus: eum cùm placaueris, ô Thyrse, & obtuleris sacrificium, validum habebis custodem, & aliorum deorum parabis tibi benecuolentiam. Martyr autem, Vide, inquit, quodnam offeram sacrificium, & quemadmodùm eum placabo. Cùm omnes verò in eum animum attendissent, ille manus simul & oculos in cœlum tollens, Dei virtutem inuocat ineffabilem: & cùm tonitru repentè erupissent, in terram cecidit statua Apollinis, & resoluta fuit in cinerem. Conuersus ergò martyr ad eos, qui circunsistebant, Videte, inquit, quòd qui sunt apud vos dij, sunt solùm figmenta, qui nec veri Dei possunt vel solam sustinere inuocationem. Ad hæc ira inflammatus Syluanus: Ego tuas, inquit, præstigias omninò conteram & delebo, & ostendam quænam percipiatur ex eis vtilitas. Continuò autem iniectus est martyr in ferream quandam machinam, & eum ferrei discerpebant pectines: & auellebantur quidẽ fibræ corporis: carnes verò continuæ defluebant in terram: promptum autem & alacre eius animi studium non dissoluebant, sed eius zelum & ardorem magìs irritabant.

Horrendis afficitur cruciamentis.

Cap. 13. Præclara ei⁹ vox.

Quoniam autem visus erat deficere, & ne minimum quidem vitæ ei videbatur esse reliquum, relaxatur quidem è tormentis: Cùm eum autem sistendum curâsset Comes, Vis, inquit, rursùs vti prioribus tuis incantationibus & maleficijs contra deos, vt tibi quoquè rursùs largiamur secundas remunerationes? Atquì totum tuum corpus tormentis est consumptum: propemodùm verò tibi quoquè deficit anima. Ipse autem, quem colis, & quem tuum dicis adiutorem esse Deum, vbì est? Sed quandiù perseuerabis in ijs, quæ sunt inutilia, & non videbis vtile, quod est tibi propositum ante oculos? Martyr verò: Quid non sentis, inquit, Christi, quæ est in me, virtutem, quæ mihi adest manifestissimè, & me aduersùs hos insultus confirmat? Quomodò enim corpus terrenum & adeò imbecillum, posset talibus resistere difficultatibus, si non ei supernè diuinum daretur auxilium? Vt qui ergò certè scias esse immutabilem mihi confessionem, & nulla ratione meum posse animum conuerti, fac quod tibi

tibi visum fuerit, & à nullo abstine eorum, quæ statueris. Tunc cùm iussisset Syluanus maximum afferri lebetem: & eum quidem aqua impleuisset, & vehementer bullire fecisset, è Thyrsi autem pedibus funem alligâsset, eum demisit capite. Ille verò ne in tali quidem periculo constitutus, eguit defensore. Sed ille quidem Christum inuocabat, pro quo hæc pati elegerat: lebes autem protinùs est disruptus, & aqua est effusa: & illæsus conseruatus fuit martyr. Porrò autem Iudex tam apertè videntibus omnibus pudore affectus, arrogantioribus vtique & superbioribus verbis tegebat dedecus: In teipsum, dicens, ô Thyrse, vteris præstigijs & incantationibus. Nam quo magis contrà aliquid machinaris, mihi quidem iram magis accēdis: in teipsum verò acerbiora comparas supplicia.

Eccè tyrannum immanissimum.

Martyr diuinitùs liberatur.

Sed tunc quidem cùm esset alijs curis occupatus, martyrem rursùs tradit in custodiam. Posteà autem cùm Apameam maritimam quandam ciuitatem cum illius loci Præside esset profecturus, vinculis Thyrso iniectis, iubet eū per eos, qui ipsum sequebantur, ponè trahi. Cùm verò non procùl essent à ciuitate, arbitratus Syluanus primùm quidem turpe esse eum circunducere: deindè etiam & vinculorum & longæ viæ perpessionem, pietatis constantiam relaxâsse martyri, aliam rursùs ei adhibet pertentationem: & cùm ingressum paululùm sustinuisset, producit Thyrsum in suum conspectum, & dixit: Vel dic te sacrificaturum, vel à vita miserè excedes. Cùm is autem prioribus consequens dedisset responsum: quinetiam subiunxisset, Immò verò vestræ mox erumpent animæ, ad maiorem iram ipsi sunt incitati, & iubent eum cum plagis trahi Apameam vsque: Illic verò cum suis, aiunt, præstigijs in mare iaciatur: in quo malus malè peribit, & nec sepulturam quidem consequetur post mortem. Nondùm peruenerant in ciuitatem, & martyris euénit prędictio. Nam Syluanus quidem repentè fuit membris solutus: Cumbricius autem vehementi febre correptus, ambo miserabiliter vitam quarto die finiêre. Fertur verò, terram non admisisse eorum corpora, donèc martyr precatus, eam prosilientem & se vibrantem placauit, & miseris illis reconciliauit.

Cap. 14.

Prædicit tyrānis interitum ipsorū.

Tyranni pereunt.

Cùm isti iam infeliciter è vita excessissent, & suæ in martyrem insolentiæ iustas pœnas dedissent, in custodia & vinculis Thyrsus ab illo die vigintitres dies fuerat conseruatus. Deindè venit quidam alius Præses, non solius eius, quam prior habebat, potestatis, sed morum etiam successor: qui barbara lingua nominabatur Pandus. Is cùm venisset Apameam, & in medio concionis, quæ ipsi erat congregata, constitisset, & quę de Imperatore dici solent, dixisset, scrutans deindè quę facta fuerant ab ijs, qui ipsum præcesserunt, & acta illorum perlegens, incidit in ea, quæ de martyre Thyrso decreta fuerant. Et cùm partìm quidem ex actis, partìm autem ex circunstantibus omnia didicisset, publicum in diem sequentem ei theatrum congregat: & cùm examinandū Thyrsum produxisset in medium: Tu es, inquit, Thyrsus, qui Imperatorum iussa, contumelia afficis, & in ea te insolenter geris, & magni dei Apollinis contriuisti statuam? Ille verò, Ego sum, inquit, qui non pareo iniquis edictis, neque operibus manum hominum offero sacrificium: sed soli Christo sacrifico sacrificium laudis, & eum verum Deum nomino. Ille autem similiter nugans, atquè Iudices qui præcesserant, & putās se posse minis terrere eum, qui terreri non poterat: Tu fortasè, inquit, adeò secure magnificè loqueris, quòd putes te simile nunc quoquè habiturum esse iudicium, & cruciatus adeò tolerabiles: & audacter ac cōfidenter loqueris. Sed hæc te nihil iuuabunt, cùm nostrorum tormentorum feceris periculum. Quamobrèm vanis relictis sermonibus, accede & dijs sacrifica. Sin minùs, cùm passus fueris, scies, & fortasè obliuiscéris omnium præcedentium. Martyr autem: Scio, inquit, vnumquenque vestrùm contendere, vt præcedentes crudelitate & impietate superet. Sed mea est in Christo fidutia, fore vt & vestros insultus facilè feram ac superem, & martyris corona sim redimitus. Et sic quidem admirabilis athleta.

Cap. 15.

Eis succedit Præses æquè crudelis, nomine Pandus.

Coram illo exhibetur Thyrsus.

Hæc quidem valdè conturbabant & pungebant communem inimicum, nec ferre poterat pietatem resplendentem in martyre: sed ad eum latenter accedens, ei consilia, & qualia ei, qui eum præcesserat, suggesserat, etiamsì diuina è superis sententia eorum prohibuerat, talia huic quoquè nūc suggerit: & hinc cùm statuisset Iudex, esse laboriosissimum, qui in aquis accipitur, interitum: & hinc rursùs duo contingere grauissima, nempe quòd & martyris corpus careat sepultura, & Christiani hoc damnum patiantur, vt qui sic priuentur reliquijs in cōmune vtilibus: cùm eum tutò ex omni parte ligâsset, & in saccum immisisset, dimittit in mare triginta stadijs procùl à litore,

Cap. 16.

S. martyr in mare iactatur.

litore. Sed ignominiam rursùs, & dedecus rursùs apertè induerunt, qui magnificè & elatè aduersùs eum loquebãtur, & incassum visi sunt consilium cepisse. Nam cùm repentè saccus esset disruptus, chorus virorum candidatorum (ô miraculum) excipit martyrem: & tanquàm per siccum solum ingredientem, rursùs deduxerunt in terram. Cùm hoc ergò vidissent, qui eum in profundum iecerant, repentè tremebundi & timore affecti, veniunt ad Præsidem, & quod factum fuerat, renunciant. Ille autem citò venit ad litus, furioso & cædem spirante vultu intuens: & cùm solum stantem vidisset martyrem: Certè miræ sunt, inquit, vestræ præstigiæ & incantationes, per quas sic etiam mare, vt video, frenatis, & elementorum naturæ vim affertis. Sed eæ vobis nihil omninò proderunt: immò verò plures cruciatus afferent, & tandèm violentissimam mortem conciliabunt. Martyr autem: Quousquè non intueberis, inquit, tu qui es apertè cęcutiens, & dijs tuis patiens similia? Nam cuiusmodi, inquit, sunt hæ præstigiæ & incantatio, serua facere elementa, & ea accipere cedentia voluntati? Quis autem eorum, qui sunt apud vos præstigiatorum, aut eorum, quos vos deos esse censuistis, quorum sunt præstigiæ & deceptio, quorum visa & dolosa omnia figmenta & artificia: quis eorum omninò tale quid fecit, vt homo qui iacitur in profundum, Angelorum manibus suscipiatur, & pedes mare transmittat, illæsusque & sospes in terram veniat?

Præclara Christi virtus eum eripit.

Cap. 17. Hic quippiã deesse videtur.

Ad hæc Præses: Etiamsì sit planè difficile, ei, qui captus est errore Christianorum, vitam eripere eo modo, quo quis †, propter ea, quæ ipsi contrà callidè excogitãt: at ego tibi simul & difficilem & celerem mortem excogitabo. Inpręsentiarum autẽ me festinantem Cæsaream, hic quoquè me sequatur, dixit ijs qui adstabant, vi tractus, & virgis validè tergum cæsus: vt illic consequatur ea, quæ desiderat, prędia & remunerationes. Hoc autem facto, postquàm intellexissent Cæsareenses nouum ad eos aduentare Præsidem, qui Thyrsum adducebat in vinculis, omnes simul exiêrunt, specie quidem vt Præsidi irent obuiàm: re vera autem, visuri Thyrsum. Desiderabant enim eum videre, vt qui vel ex hoc solo possent consequi gratiam. Postquàm verò fuerunt in ciuitate, martyr quidem statìm coniectus est in carcerem: consultanti autem Præsidi, quibusnam modis eum consumeret, visum est eum in bestias immittere. hanc enim iudicauit mortem esse acerbissimam, & quæ vitari non poterat. Iubet ergò ad ipsum montẽ turrem ædificari ligneam, & sæuas feras omnis generis in eam immitti: fame verò multorum dierum iritari eas ad sæuitiam, & deindè in medium earum inijci martyrem. Cùm hæc autẽ perfecta fuissent triginta diebus, vniuersum populum in concionem congregat Comes ad templum Iouis, splendidumque & magnificum parat sacrificium: & sic è custodia educit Thyrsum tradendũ bestijs. Quod verò erat omnium grauissimum, & validum ad eius mouendum animum, & incitandum ad abnegationem, cùm hoc fortè excogitãsset inimicus, eum circunstans multitudo cognatorum & amicorum rogabat, vt sibi parceret, & effugeret horrẽdum illud genus supplicij, faciendo quod iubebatur. Sic enim, aiebant, non solùm nulla mala patieris: sed etiam honores consequéris, & eris Imperatori valdè familiaris. Ille autem nequaquàm ad hæc fecit, quod primi parentes: sed potiùs id, quod Dauid, non prębens aures acerbis serpentibus & malis consultoribus: surdus verò erat sicut ille, & mutus, non aures, non os omninò aperiens.

Martyr cruciatur & flagellatur.

Inimici hominis, domestici eius

Gen. 3. Psal. 37.

Cap. 18. Adducitur autem ad Præsidem, qui peragebat sacrificium. Ille verò cùm vidisset martyrem: Eccè, inquit, supra modum fuimus in te clementes, qui tibi ad deliberandum tantum temporis concessimus. Si ergò & ipse ea, quæ oportet, tibi consuluisti, & ex te cognouisti id, quod tibi futurum est vtile: cùm & totam patriam videas Ioui maximo deo sacrificantem, sacrifica ipse quoquè accedens, & liberare ab omnibus minis & periculis, & ab acerbo vitæ exitu. Sin minùs, te bestiarum discerpent vngues & dentes, propter quæ nullus erit omninò tibi adiutor, & qui te à malis líberet. Martyr verò fingens quandam vtiquè pœnitẽtiam: Ego quidem, inquit, iampridèm satis mihi consului, & nisì Apollo, vt qui sit despectui habitus, succenseret, cùm solus à me colatur Iupiter, non abscessissem nunc à meis ciuibus: sed de more cum eis sacrificâssem. His auditis, lætatus est Præses, vt qui iam generosum illum cepisset Thyrsum: & statìm cum eo lætus ad templum accedit, &, solùm, dicit ei, sacrifica. Ego enim sum tibi huius rei fideiussor idoneus, quòd tibi nullus deorum iratcetur. Cùm ergò attentus esset martyr, & ad verum Deum quasdam fudissет preces, repentè velùti quidam terribilis irruens terræmotus, conterit quidem ipsam Iouis imaginem, & humi

Martyr irridet Præsidem stultum.

Precibus euertit Iouis imaginẽ

& humi deijcit: metu autem labefecit animos infidelium, qui relicto sacrificio, fugerunt quàm potuêre celerrimè: in templo verò remansit solus athleta. Cùm itaque fraudem intellexisset Præses, suam quidem accusabat benignitatem & clementiam: efferabatur autem magis aduersùs martyrem, vt qui fuisset deceptus, & non solùm non persuasisset, sed etiã tam insigni affectus esset ignominia: & ideò acerba morte eum afficere studebat, qui & ipsum & illius deos tam graui affecisset iniuria.

Cùm ergò sciret fore, vt, quod iuberet, statim effectum redderetur, & turris fuisset Cap. 19.
edificata, & fame esset iritata bestiarum feritas, vt nec à lapidea quidem abstinuissent natura, iubet athletam proijci in medium earum. Solus ergò eis fuit martyr dimissus, foris oculis innumerabilibus omnia videntibus. Cæterùm non erat solus: sed quædam ei diuina à superis aderat gratia, quæ quidem faciebat, vt videretur is cum tribus ijs. Cùm eum ergò in orbem circundedissent bestiæ, placidè & mansuetè eum adspiciebant, & martyri amicè blandiebantur, perindè acsi iamdiù fuissent cicures & mansuetæ, & ei familiares. Ipse autẽ manibus in altum sublatis, Ago tibi, inquit, gratias Domine Iesu Christe, quòd in me tuum nomen sanctum effecisti glorioſum, & effecisti admirabiles tuas misericordias, bestiarum ora mihi obstruens, sicut olim Daniel tuo famulo. Tu ergò, qui & tunc & nũc facis res tam admirabiles, & tam præter opinionem, effice, ô Rex, efficaci tuo nutu, qui sub adspectum non cadit, vt hæ feræ agrestes redeant vnaquæque in sua habitacula, ex ijs, qui adsunt, neminem lædentes. Bestijs obiectus, blãdissimè ab eis accipitur. Dan. 6. & 14.

Hæc cùm Deum esset precatus, ad bestias conuersus, In nomine, inquit, veri Dei, remanete rursùs, vndè vnaquæque venerat, nemini damnum afferentes. Protinùs ergò bestiæ quidem erumpebant: Cùm verò timor inuasisset eos, qui circunstabant, & alij alio fugere contenderent, illæ magno cursu tendebant ad syluam. Miraculum autem multos induxit infidelium, qui Christi parti se adiunxerunt. Bestiæ ei obediunt. Multi viso miraculo confitentur Christum.

Cùm autem hæc cognouisset Præses, in dubio erat, quidnam esset sibi faciendum, Cap. 20.
& quemadmodùm eum vlciscereturpro meritis. Propterea omnibus corporis partibus ei iniectis vinculis, in præsentia quidem eum conijcit in carcerem. Cùm verò intra paucos dies abiturus esset Apolloniam, (ea autem ciuitas non procùl abest à Cæsarea) iubet Thyrsum sequi tractum à militibus. Cùm venisset ergò in ciuitatem, & ibi illic ordinâsset ex sententia, quoniam de omnibus, quæ in ea erant, volebat erigere trophæum impietatis: vt & sacrificij essent cum eo participes, & ad illius deos animum adiungerent, statuit oportere eos terrefacere per suam in Thyrsum crudelitatem: vt metu, nè eadem eis inferrentur, nemo esset qui non paréret. Nesciebat verò se, vt dicitur, gladium in seipsum acuere. Publicam quidẽ in templo Apollinis, quod omnibus, quæ illic erant, & alta magnificentia, & imaginum multitudine erat maxime insigne, congregat concionem. Iubet autem quosdam iuuenes, mente crudeles, manu valentes, ante illas idolorum imagines martyrem adducentes, grauibus eum virgis conscindere. Ille verò tanquàm in somnis ea patiens, ad ea quæ erant molesta & aspera, nihil se cõuertebat: sed ad verum Deum suam transmittens cogitationem, qui & abyssos exiccat, & montes solo adspectu liquefacit: Veniat manus tua super me, inquit, Domine, & nè procùl abesse velis auxilium tuum à me: sed attende ad defensionem meam, & nè pudore afficiar, quòd te inuocaui. Hæc ille quidem est precatus: Deus autem effecta reddidit è superis. Nam & repentè horribilis strepitus audiebatur in ciuitate: & acutissimis quidem dolorum stimulis Iudex feriebatur: solutæ sunt autem dexteræ martyris tortoribus, & humi deiecta est multitudo imaginum, & humi iacebat turpiter. Diuina ergò voluptate repletus Thyrsus: Cur non dijs tuis manum porrigis, irridens dicebat Præsidi, qui tam turpiter iacent, & tuo indigent auxilio: sed in medio eos despicis theatrò, ad irridendum expositos ijs, qui non cæcutiunt? Ille autem etsi grauibus tangeretur doloribus, non erat tamen eius vitium curabile. Sed, scelerati Thyrsi, aiebat, præstigiæ grauiorem mihi morte vitam omninò efficiunt. Virgis diriſſimè cæsus, fert trãquillissimè. Diuinitùs punitur præses & tortores.

Erat autem Apolloniæ vir quidam, nomine Callinicus, nobilitate clarus & intelligentia, & qui in patrios deos semper magnam ostendebat superstitionem: eratque illorum sacerdos & minister: & ideò æquè, atquè dij à Græcis omnibus habebatur in honore. Is iampridèm attendens ea, quæ mirabiliter & præter opinionem vi superna fiebant à martyre, cùm etiam imaginum interfuisset euersioni, & vidisset malum, quod ceciderat in Præsidem, deos quidem suos magnę condemnabat imbecillitatis: semine autem pietatis in animo susceptο, sensim apud se, Qui à Thyrso, inquit, prædicaris Cap. 21.

Callinicus vir nobilis ad Christũ cõuertitur.

caris Deus, qui tot & tanta per eum admirabiliter fecisti prodigia, tu quoquè me tanquàm recenter electum militem susci pe, & me iam confirma ac corrobora aduersùs inimicos veritatis. Hæc cùm apud se cum vniuersorum Deo disseruisset, accedit Præ-

Irridet Præsidem.

sidem artificiosè irridens: Clarissime, inquit, Præses, hic homo, qui tormentis miserè conteritur, Iouem supremum deorum in terram deiecit & cõtriuit, Phœbum Apollinem iam tertiò confregit. Quinetiam ipsum Herculem, qui in bellis est inuictus, prostrauit: non manibus, non armis, non ense aduersùs eum indigens: sed solo verbo nudo & Christi inuocatione: idque cùm ille crucem & mortem sustinuerit. Si ergò vestræ videtur potentiæ, accedamus, & Herculẽ, deum qui in malis fert opem, erigamus: & rogemus, vt respiciens ea, quæ iam olim de ipso iactantur, adsit tyrannide oppressis Ioui patri & diuino Apollini: (ij enim videntur dormire graui somno oppressi) & hoc ei quartumdecimum certamen adscribemus.

Cap. 22.

Irrisionem autem non intelligens Præses, Cùm ergò, inquit, me malè habeam, & sim infirma valetudine, vade ipse, & nobis placa deos, & aduersùm prodigiorum effectorem hunc Thyrsum citò eos excita. Callinicus verò: Sed arbitror, inquit, esse maximam potentiam Dei, qui eos deiecit: & vereor, nè sibi quidẽ ipsis possint opem ferre. Tunc Præses dolum intelligit: &, Num tu quoquè, inquit, ô Callinice, viri huius scelerati captus es præstigijs? Ille autem, cùm ne eum quidem ampliùs loqui sustinu-

Eximij Callinici feruor

isset, (neque enim decæterò pietatem celari patiebatur) statim excurrens in domunculam, tondet capillos, deponit barbam, exuit vestes: & cùm eas sustulisset manibus, portat vsque ad Præsidem: & cùm illas iecisset ante pedes: Accipe, inquit, pilos meos, ô Præses, & vestem quæ nidor sacrificiorum, & fumus, & torrens sanguinis, & mysteria dæmonum polluerunt. Nam cum eis quoquè priorem abijcio errorem, vt qui nouam viuendi formam acceperim, & iam factus sim Christianus.

Cap. 23.

Præses autem illa repẽtina obstupefactus mutatione: Quid verò, inquit, Callinice,

Eius repentina cõuersione obstupescit præses.

tantùm illius præstigiatoris valuerunt prodigia, vt te generosam animam, ministrum deorum, illorumque interpretem & sacerdotem, qui ab illis magnam assequeris beneuolentiam, abduxerint à patria religione, & ad extremum attraxerint interitum? Callinicus verò: Ex multis quidem, inquit, etiam alijs sum persuasus: maximè autem talis mutationis causa est ipse Hercules, qui tot quidem certamina, vt de eo narrant fabulæ, perfecit: nunc autem ne nudo quidem viri verbo restitit: sed adeò miserè cecidit, & ostendit esse iucundas fabulas, quæ de ipso & alijs dijs iactatæ sunt ab homi-

Obcæcatus iudex, ascribit virtutẽ diuinã præstigijs.

nibus. Rursùs autem Præses: Nequaquàm, inquit, sed illius præstigiarum, & similium prodigiorum amor id tibi persuasit, existimantem teipsum quoquè posse facere similia. Sed neque præstigiatorem illum & planum, neque te hæc inuerint, nisi te tuorum pœniteat delictorum, & pristinos honores rursùs dijs reddideris.

Cap. 24.

Ille verò volens apertè cõuincere ignorantiam Præsidis, (Sciebat enim apertè, sciebat ei quoquè adfuturum Thyrsi Deum, & sua in eum ostensurũ prodigia.) Quoniam, inquit, ô Præses, non rectè tibi se habet corpus, & putas me deceptum esse figmentis, & visis: accedamus, si videtur, ad magnum Aesculapium, & cõmuniter obsecremus, vt morbum tibi sedet, & líberet à doloribus: & tunc scies, nihil omninò fingere, nec visione quicquam appræhendere mihi vnquàm venisse in mentem. Eorum ergò, quę dicebantur, ille modũ non intelligens: sed hæc simpliciter dicta esse arbitrans, & iam Callinicum aliqua duci pœnitentia, eum statim assumẽs, lætus perrexit ad templum. Postquàm autem ingressi sunt execranda illa adyta, mente attenta Callinicus, Domine Iesu Christe, inquit, qui per famulũ tuum Thyrsum à me agnitus fuisti verus Deus, qui me, qui milliès te offendi, & legem tuam sum trãsgressus, non repulisti, tu quoquè

Callinicus cælitùs cõfirmatur.

surge nunc ad auxilium meum, & in me quoquè rursùs tuam ostende potẽtiam. Hæc dicebat, & eccè vox quædam ex alto audiebatur, quæ & eius animo addebat audaciam, & excitabat ad brauium supernæ vocationis. Ille autem, cùm ex eo esset repletus audacia, & nomen Christi esset effatus, vehemẽter & minaciter increpat simulacrum

Euertit statuã Aesculapij.

Aesculapij. Tanta verò statua paruam non tulit increpationem: sed statim cadit ad illius pedes, perindè ac si quædam manus ei vim attulisset. Ad Præsidem itaque intuens Callinicus: Hic, inquit, ne poterit quidem surgere, nisi ei manum præbueris adiutricem. Adspice ergò, & cognosce non esse præstigias nec artem, quæ adsunt: sed Deum aliquem in me operari, qui in te quoquè potest eadem facere miracula, si tantùm in eum credideris. Animo ergò valdè anxius Præses, quòd iam ipsius quoquè

Includitur in carcere.

Callinici fecisset iacturam, tunc quidem eum includit in carcere.

Cùm

Cùm manè autem surrexissет, quoniam malis, quæ infligerentur, eum nouerat fore superiorem, vt qui Thyrsi esset æmulator, in ambos talem pronunciat sententiam: Illum quidem, inquit, qui se à deorum abrupit coniunctione & familiaritate, & horum miserorum fraudi, quos Christianos vocant, se adiunxit, Callinicum iubeo ense mortem subire: Thyrsum verò, qui multis gloriatur prodigijs, & qui etiam procurauit, vt miser peruerteretur Callinicus, in quandã ligneam iniectum capsam, cum ea acutissima serra minutatim dissecari, vt prolixæ illius deceptionis & præstigiarum, dignas etiam post mortem luat pœnas. Atque ille quidem cùm in martyres hanc tulisset sententiam, rursùs cœpit vacare ijs, quæ se ad manum offerebant, negocijs. Cùm eos autem accepissent milites, Callinicum quidem è foro eluctum, cùm tempus petijsset & accepisset precationis, per ensem illata deindè morte consummant: Generosum verò Thyrsum cùm in quandam machinam immisissent ligneam, vt improbè iusserat Præses, cuidam Vitali & Sabino mandant, vt tormentum excquantur. Qui cùm sursùm serram trahere aggrederentur, ea quidem eis videbatur valdè grauis & ductu difficilis: in lignum verò descendebat admodùm leuis & sublimis: adeò vt illi quidem pondere laborarent, & multo sudore circunfluerent: lignum autem maneret integrum, id serra minimè attingente. Tandèm autem vrgentibus & instantibus illis vehementiùs, capsa quidem sua sponte aperitur: egreditur verò athleta lætus & alacris, perindè ac si diuinum quoddam gaudium illius inuasisset animum. Atque eos quidem, qui circũstabant, tam qui aderant, vt supplicium sumerent, quàm vt solùm spectarent, cepit omnes stupor & admiratio, & neque poterat vllus eum tangere propter insigne miraculum.

Cap. 25. Capite punitur. Vide magnum Dei miraculum in martyris conseruatione.

Martyr autem cùm sensisset cursum sui certaminis iam venire ad finem, & desuper audiuisset vocem quandam, eum ad brauia vocantem, manus simul & mentem in cælum tollens: Ago tibi gratias, Domine Iesu Christe, inquit, quòd me, qui sum indignus, acceperis, & tua hæreditate & choro eorum, qui tibi placuerunt, dignatus sis. Et nunc accipe animam meam in pace, & eam introduc ad sacrum tuum altare, ineffabilis apud te lætitiæ futuram participem. Hæc dixit, & cùm se vndiquè Christi signâsset signaculo, in manus illius sanctã deponit animam. Tam facilem & tam expeditam in rebus perplexis & dubijs inuenit viam ineffabilis Dei sapientia. Eccè enim qui ab inimicis tam multis fuerat traditus supplicijs, & ex eis nihil graue & molestum senserat, consentanea & naturali morte excedit è vita.

Cap. 26. S. Thyrsi precatio. Felicissimè expirat animam.

Multum intercessit temporis: & Diocletianus quidem tyrannicè Romanum inuadit imperium: edictum autem rursùs mittitur in omnes partes, vt vel omnes sint cum eo participes impietatis, aut pœnam mortis subeant. Arrianus ergò, qui tunc erat Præses Thebaidis, nihil cunctatus, cùm mox Asclam & Leonidem accepisset, qui colebant & tuebantur pietatem, eos multis & magnis subijcit tormentis: deindè etiam acerbissimè eos à vita liberat. Postquàm verò fuit peractum ab illis martyrium, iubet etiam omnes comprehendi Christianos, qui erant in ciuitate, & maximè, qui erant alijs pietate magis insignes: & ante ipsum quidem poni instrumenta suppliciorum. Deindè ipsos quoquè sisti ante illius faciem. Quæ cùm celerrimè facta essent, ipse superbo quidem vultu, superbiore autem spiritu: Hoc eũ, inquit, in manu vestra, & hanc rem vestræ potestati permittimus: vt vel sacrificantes, securè viuatis & liberè: aut, si non pareatis, varijs dedamini supplicijs, & deindè etiam ipsi morti. Hæc cùm dixisset Præses, & continuò tormenta eis fuissent ostensa, viri numero triginta & septem, viri & sententijs inuicti & animis, ea quæ dicebantur irridentes, quæ cernebantur, omnia despicientes, & sibi inuicèm animum addentes, cùm hoc solum dixissent: Non solùm, quàm impiè viuere, sed etiã, quàm rectè in pietate vitam degere, pro ipsa mori esse satius, in media prosiliunt pericula, & tempus continuò arripiũt. Sed alij quidem in eodem prompto & alacri animi studio adhuc persistebant, neque quicquam illos conturbabat eorum, quæ aderant.

Cap. 27. Asclas & Leonides martyres. Asclæ & Leonidis martyrium. 37. se offerunt cruciamentis.

Quidam autem, nomine quidem Apollonius, ordine verò lector, cùm vidisset tormentorum formam & multitudinem, timore completur eius animus, & dissoluitur promptum eius animi studium. Cùm autem duplex eum inuasisset metus, vnus quidem imminentium suppliciorum: alter autẽ abnegandæ impietatis, mediam inter vtrunque ingreditur: vt neque animam daret dæmonibus, neq; corpus

Cap. 28. Apollonius lector pertimescit.

lictoribus: sed ex æquo & illorum effugeret sacrificia, & horum cruciatus. Quem admodùm autem, iam parata est declarare oratio. Erat vir quidam stans prope illum, religione gentilis, nomine autem Philemon, arte tibicen, qui propter eam ab ijs quidem, qui habitabant in regione, vocabatur Choraules. Delectabat verò is quoquè Arrianum, quandò paululùm laxatus à curis, adspiciebat ad voluptates. Cùm eum autem propè vidisset Apollonius, ad se vocat, & pollicetur ei quatuor aureos, si pro illo sacrificet: & eum quidem liberet à tormentis: eos verò, qui videbant, & ipsum Arrianum deciperet, dicens se Apollonium. Páret his Philemon: & illius quidem vestem induens, & vultum, quoàd eius fieri potuit, operiens, perrexit ad sacrificium: Deus autem erat, qui hæc procurabat admirabiliter: & Philemonem quidem ad se attrahebat per Apollonium: per Philemonem autem Apollonio texebat coronam martyrij: & sic per se inuicèm dans ambobus occasionem, vt ei familiares euaderent.

Mirabilis Deus in operibus suis & in suorum vocatione.

Cap. 29. Philemon miro modo diuinitùs illuminatur.

Nam cùm Philemonem tunc illuminâsset, &, vt cum veste animum quoq; mutaret, effecisset, fecit vt hocipsum esset, quod simulabat. Nam cùm se quidem signo Crucis signâsset tanquàm Christianus, vt in hoc quoquè ostenderet Apollonium, profectus est rectà ad ipsum Præsidem. Ille autem cùm eum vidisset, eos qui aderãt rogabat, quisnam esset. Cùm illi verò dixissent, Est quidem vnus, vt videtur, ex Christianis: ille autem iussisset ilicò eum sacrificare: tunc Philemon, mente faciliùs mutata quàm veste, & perindè ac reueritus esset id, quod imitabatur, aut potiùs ei, quod est videri, vt esset etiam adiecisset, clara voce, quantùm poterat, clamabat:

Christianũ se proclamat.

Non sacrifico. Sum enim Christianus, Christi seruus, Christi Dei viui. Præses autẽ, Non vidisti pauloantè, inquit, qualia & quàm multa perpessi supplicia Asclas & Leonides, deindè etiam morte fuêre condemnati? Hocipsum, inquit, fuit mihi occasio, quæ me impulit ad martyrium, quòd Asclas & Leonides sic pauloantè decertârunt propter Christum: & maximæ tolerantiæ hinc percepi doctrinam, & argumentum fortitudinis. Et alioquì miraculũ, quod in * illa tua illi nuper ostenderunt, quam, cùm per medium fluminis alueum ferretur, stiterunt, quos non induxerit, vt se parent ad suscipiendum certamen pro pietate? Cùm desperaret itaque Præses se posse illum à sua traducere sententia, Mihi, inquit, accersite Choraulem Philemonem. fortassè tibiarum illarum dulcedine delinitus, faciliùs mutabitur: ignorans omninò stultus, huncipsum esse Philemonem, & eadem lingua vtentem: nisì quòd priùs quidem lyra & tibijs, tunc autem diuino loquebatur spiritu.

Locus mendosus. for. *naui

Stultus iudex eum nõ nouit ob ve latam faciẽ.

Cap. 30.

Cùm ergò tota ferè cohors eius apparitorũ obiret populum, & nusquàm posset inuenire Philemonẽ: illius, inquit, frater Theon est accersendus. ipse enim omninò docebit, vbì sit Philemon. Cùm autem adfuisset Theon, ille nihil sciens, qualis esset scopus Philemonis, Hic est, inquit, Philemon, ostendens fratrem. Statim ergò iussit Præses eum aperire faciem: & cùm vidisset, vehementer quidẽ cœpit & profusè ridere, arbitrans Philemonem hoc omninò facere, vt rideret Christianos: & ideò illam eum induisse personam, vt alios quoquè moueret ad risum. Deindè illum quidem iussit actum deponere & simulationem: accedentem verò cum illo sacrificare. Postquàm autem contrà dixit Philemon, se Christo quidem re vera seruire: illius autem deos habere pro ludo & ridiculo: Iudicem magnus inuasit stupor & dubitatio. Intuens itaque Philemonem, Per ipsam, inquit, Romanorum salutem, vera´ne sunt, quæ in præsentia, ô Philemon, à te fiunt, an comparata ad irridendum & ludificandum Christianos? Ille verò, Non Romanorum, inquit, ego, sed meam ipsius iuro salutem, & Dominum meum & Regem Christum, non esse irrisionem, nec lusionem, nec fictionem quæ videntur: sed veram cordis mutationem, & fidem esse in Christum certissimam: & me pro hac confessione, non vnam solam, sed innumerabiles, si fieri posset, paratum esse subire mortes.

Constanter confitetur Philemon Christum, subitò mutatus.

Cap. 31.

Hæc ira impleuêre Præsidem: & conuersus ad eos qui circunstabant, rogabat, an oporteret protinùs occídere Philemonem, qui deos apertè tanta affecerat contumelia, & euasisset tam insigniter impius: an ei tẽpus præbere, vt deliberaret, & eius quod fecerat duceretur pœnitentia. Atque populus quidem (Philemonis enim magno tenebatur desiderio, & pendebant omnes ab illius lingua & à tibijs) rogauit protinùs Præsidem, nè perderet communem voluptatem ciuitatis: Ille autem volens eius soluere constantiam, & promptum animi studium: Vides, inquit, ô Philemon,

Philemon, quanto tuî amore tenetur populus, & quemadmodùm communem te vocat voluptatem, communem autem existimat lætitiam? Tu ergò saltem eorum plausûs & laudum memor, & faciens quæ sunt & tibi & ijs cõsueta, sacrifica dijs seruatoribus. Eccè enim maximum festum mox peragitur, in quo tu quidem præclarè canes, & eorum laudibus tibi oblectabitur animus: aures verò nostras cantu tibiæ demulcebis. Ad hæc autem Philemon: Hoc, inquit, festum, ô Præses, mihi in memoriam reuocat festum, quod illic agitur: honor verò & laus musicæ facit, vt illisione apprehendam Angelicam hymnodiam. Scias ergò fore, vt frustrà labores, si me coneris à mea dimouere sententia. neq; verò solùm nihil proficies, sed etiam maius mihi in Christum accendes desiderium. Præses autem: Sed etsì omnia, vt dixisti, molesta & grauia propter Christum sustinueris, quid hinc lucrifacies? Neque enim, etsì omnia pati elegeris, res tibi succedet ad martyrium. Nam neque factus es omninò Christianus, neque accepisti baptismum, conuenienter illorum legibus.

En qualia promittit martyri stultus Præses.

Hoc postquàm audiuit Philemon, exclamauit: O ignem spiritalem, qui accensus es in meis præcordijs. Quantũ tibi debeo, ô Præses, quòd me etiam inuitus maximis affecisti beneficijs, sacrum baptismum in memoriam reuocans. Hæc cùm dixisset Præsidi, stetit in media turba: & rogo vos, vehementer exclamauit, Si quis inter vos præest Christianis, & contemnit tormenta propter pietatem, adsit citò, & me diuino impertiat baptismate. Postquàm autem vidit omnes victos timore, & qui, vt tempus postulabat, nihil poterant facere iuueniliter, dolore animi cruciatus, & continuò in vocem erumpens cum calidis lachrymis: Deus meus Christe, inquit, qui me benignè adspiciens, à profundo errore me reuocâsti, nè sic me despicias, diuinum baptismum minimè assecutum. Sed quo vis modo ostende mihi sacerdotem & aquam, à quo & in qua, similiter atquè alij Christiani, baptizabor. Cùm sic dixisset, nubes desuper continuò descendens, cùm eum stantem medium in orbem compræhendisset, baptizauit. Deindè nubes quidẽ sursùm ascendit: Ille autem, omnibus videntibus, fluento cælesti baptizatus: Vobis, inquit, omnibus videre licuit, qui Christiani quidem estis, nondùm autẽ vultis manifestam esse vestram pietatem, quemadmodùm cùm nullus vtiquè ad me ausus esset accedere, ipse veniens apertè Dominus, me maximo dono impertijt baptismatis. Videte ergò, & turpi ac illiberali timore liberemini. Quinetiam tu quoquè adspice Præses, relicta, quæ nihil habet vtile, insania: cognosce, cuinam Deo teipsum absque ratione feceris inimicum, & quemadmodùm, eo Iudice, sis luiturus pœnas.

Cap. 32.

Palàm petit se baptizari S. Philemon

Fluento cælesti miraculosè baptizatur.

Cùm martyr sic esset locutus, Præses neq; ea quę audijt, neq; ea quæ vidit admirabilia, omninò attendens: (res enim planè cæca, est vitium) Hęc quidem, inquit, mitte, ô Philemon. Nihil est enim aliud, nisì solùm oculorum deceptio & præstigiæ. Tu autem dic, quanam de causa res despicis adeò dulces: vt neq; tuarum tibiarum vllam ducas rationem, neque maximum nostrum festum vel tantillùm tibi veniat in mentem, neque vllum totius populi te capiat desiderium: qui postquàm venerint quidem in theatrum, te autem non adspexerint concinnè & modulatè canentem, sed alium pro te sumentem tibias, quantùm, putas, lugebunt, modorũ tuorum recordantes, & tuæ illicientis suauitatis & gratiæ? Sed hæc quidem Præses, quę magis fœminis, quàm viris, conueniunt, seruilibus blanditijs volens corrumpere generosum animũ. Philemoni autem tantæ curæ fuerunt ea, quæ dicta sunt, vt postquàm cognouit Præsidem ei tibias tanquàm escas proponẽtem, & sic eum conantem illicere, Deum rogârit ardentissimè, vt ignem immitteret in tibias, & eas in cinerem redigeret & puluerem: Exaudi me nunc quoquè Domine, dicens, Domine Rex, & quomodò supra me aqua, ità etiam supra meas tibias veniat ignis, & eas deuoret, quas, ad tuum currens martyriũ, deposui apud Apollonium. Ità Domine Iesu, vt vani huius mei artificij nullæ remaneant reliquiæ, neque eas videns quispiam ex infidelibus, dicat: Hæ sunt tibiæ Philemonis.

Cap. 33.

O ineptum præsidẽ, res vanissimas martyri proponentem.

Rogat Deũ Philemon, vt ignem in suas tibias immittat.

Nondùm finitæ erant preces, & descendit quidẽ fulmen supra manus Apollonij, & à manibus quidem abstinuit admirabiliter: combussit autem tibias, & eas continuò redegit in puluerẽ & cinerem: perindè ac si fulmen circunduceret quispiam, & à quibus nã quidẽ abstinere, quęnã verò tangere oporteat, ostenderet. Hinc vtrag. rectè successerunt. Nam & Philemonis votũ deductũ est ad effectũ: Apollonio autem iam aperta erat ianua ad martyrium. Nam Theon frater Philemonis,

Cap. 34.

Mirè exauditur à Deo.

tanquàm ab aliquo missus, currens omnem rem gestam significat Præsidi, quemadmodùm Philemonem sua veste induit Apollonius, & quemadmodùm effecerit, vt pro illo adiret ad certamen: & vt fuerit ipse præcipua causa illius exitij. Adducitur ergò mox quoquè Apollonius. Quem toruo & furioso vultu intuens Arrianus: Quid hoc est, inquit, ô omnium hominum sceleratissime, quod fecisti & nobis, & ciuitati, & huic misero: quòd propter arrogantiam quidem deos & leges despiciens, metu autem tormenta declinans, cum eo mutâsti vestem, & quibusdam maleficijs cor eius peruertisti, priuans ciuitatem maxima voluptate? Oportebat, si sic timebas supplicia, ad me accedere, & tuum animum aperire. Ego verò omninò id tibi remisissem lege humanitatis, & neque tibi fuisset exhibitum negocium, neque tu exhibuisses alijs: sed liberatus à metu & periculis, securè vixisses, & sine vlla molestia.

Apollonius ad Præsidē ducitur.

Cap. 55. Hæc cùm dixisset Præses, excipiens Apollonius: Quòd nos quidem contumelijs & maledictis iure insecteris, ne ipse quidem cōtradixerim, vt qui meipsum primus accusem: verùm non ideò, quòd tantorum bonorum illi causa fuerim, sed quòd non mihi multo priùs: & non quòd ipse meam vestem induerit, sed quòd ego vestem illius induerim. Quoniam tamen per ipsam ambo verè salutari indumento induti sumus, ijs iudicijs, quæ verus nouit Deus, certò scias, neq; posthàc Philemonem, neque Apollonium dijs sacrificaturos. Quòd si priùs timiditatis à te sum accusatus, nunc maximam & apertam ostendam fortitudinē. Propter hæc iram spirans Arrianus, ipsum quidē iubet maioribus reseruari cruciatibus, Philemoni autem à tribus militibus fortiter cædi oculos. Cùm verò populus ea, quę fiebant, ægrè tulisset, & clamaret, vt milites ab eo abstinerent: molestè enim ferebant illum pati, qui eos voluptate affecerat: dicebat Præses, Tuî saltē modò miserere Philemon. Sin minùs, at populi quidem, cuius pro te acerbè discerpuntur viscera. Te enim oportet considerare, quòd si te tam paruum & leue subeunte suppliciū, ostendunt tantam animi perturbationem: quid fiet, si maioribus malis afficiaris? Ego enim, vt tibi quoquè meam mentem aperiam, non temerè possum credere ijs, quæ videntur: sed hoc mihi das conijciendum, quòd populi volens in te amorem experiri, simulâsti te esse Christianum, & dijs sacrificare recusâsti. Si ergò hæc est vera causa tuæ mutationis, & pulchrè nósti, quantùm tibi benè velit populus: & quemadmodùm, cùm tibi cæditur facies, ipsi corde & animo magìs afficiuntur, sacrifica tu quoquè Philemon: & quem excussis tibi colaphis acceperunt dolorē, leni per gaudium, quod posteà consequetur: & prandeamus in templo Serapidis, & lætitia maxima fruamur & delicijs.

Apollonius antè timidus, nūc fortissimè se gerit.

Vide subdolam sataną linguam.

Cap. 36. Philemon autem Iudici: Mihi quidem, inquit, cœna parata est in cælis. Ad populum verò conuersus: Cur, inquit, si ego cædar, vobis est molestum? Atquì quandò eram Choraules, multi nos feriebant adulatores: & nonnunquàm faciebant etiam peiora & grauiora. Vos autem suauiter & profusè ridebatis: eamque rem vos reuerà esse vestras putabatis delicias. Sed nunc consentaneum est, vestrum dolorem esse lætitiam & gaudium Angelorum: quorum lætitia est mihi magnæ curæ, & quos ego volo per me delectare, cùm sim Christianus, & colam pietatē. Hæc cùm audijsset Præses, & de Philemone omnem spem abiecisset, tunc in eum grauiora aggreditur supplicia: & Philemoni & Apollonio iubet perfodi talos, & funes eis alligari: & sic per totam ciuitatem duci martyres. Cùm citò autem factum fuisset, quod iusserat, eos rursùs iubet ad se adduci. Qui cùm essent adducti, propiùs accedēs ad Philemonem: Vides, inquit, ô Philemon, quàm sint grauia & molesta, quæ inferuntur, supplicia? Vbì est autem vobis inuictus ille Deus: & cur non vos à præsenti liberauit calamitate? Ad hæc Philemon: Nondùm nósti, inquit, Arriane, quemadmodùm non verbis solùm, sed etiam factis ostendimus fortitudinem, & tormenta vicimus experientia? Nostri verò Dei virtutis multa quidē etiam alia vidisti in nobis signa: aquam de cælo, ignem de cælo: nè dicam ea, quæ vidisti per Asclam & Leonidam. Quòd si etiam plura quæris, ego tibi alia quoquè ostendam. Priùs autem, quomodò ab ipso custodiar, ego tanquàm figura quadam tibi ostendam. Hæc cùm dixisset, petit vt sibi construatur quidam Ocnus æneus. significat verò apud eos, qui in ea regione habitant, hoc vocabulum, speciem quandam currûs muliebris.

Immani inprimis supplicio afficiūtur martyres.

Cap. 37. Cùm Præses autem annuisset, & currus, vt ille petierat, esset constructus, iubet adduci

adduci puellum,& in eum immitti & diligenter includi: congregari verò omnes, qui erant in ciuitate periti sagittandi,& ad currum iaculari tanquàm ad scopum: & non cessare iaculari,donèc totus currus esset tectus sagittis. Atque illi quidem congregati sic faciebant: Aes autem(erat enim huiusmodi,vt ad resistendum aciei telorum,ictus acciperet extrinsecùs) intùs illæsum conseruabat puerum. Cùm verò ipsi sagittando essent defessi, & tela eis defecissent, puer educitur illæsus. Et stabat quidem Præses dubius, cur hæc fierent. Dicit autem martyr Arriano: Hoc, inquit,ô Præses,est tibi euidens imago meæ salutis. Quomodò enim hic puer, etiamsi sibi ad nihil possit esse vtilis,nihil tamen graue passus est à tam multis viris & iaculis,ære optimè munitus: eodem modo ego quoquè, etiamsì mihi innumerabilia inflicta fuerint supplicia,nullius horum curam geram. ea enim obtundit & hebetat mei Christi virtus,quæ me circuncircà muro munit adamantino. Propter hæc ira impletur Arrianus: & cùm vellet verba martyris conuincere, facit vt ea potiùs deducantur ad effectum. Nam cùm è quadam arbore suspendissent iustum, quæ stabat quidem iuxta tribunal, vocabatur autem Persei, circa eum ex omni parte statuit sagittarios. Et illi quidem fortiter torquebant: ille verò sua ad Dominum oratione omnia tela similiter depellebat. Nam alia quidem cadebant in terram, alia verò figebantur in arbore, alia autem admirabiliter pendebant ex ære.

Vide quid efficiat feruens Christi amor in sanctis martyribus.

Precibus pellit tela omnia.

Postquàm verò eis quidem fuerunt exinanitæ pharetræ, martyr autem nihil omninò graue patiebatur, Præses hæc videns, non poterat credere ijs, quæ cernebat: & præ admiratione accurrit ad miraculum. Nam ille quidem studebat scire, an vera essent quæ videbantur. Cùm ad locum autem accessisset, Philemonem vidit aperte in arbore. Interìm autem ex aëreis illis iaculis vnum aduolans, ferit ei dexterum oculum,eumque excæcat. hæc verò excæcatio, fuit Iudici principium illuminationis. Vide enim Dei sapientiam, quæ è longinquo contexit, & admirabiliter variat vtiles rerum dispensationes. Arrianus enim multùm quidem Christum,multùm autem etiam Christianos insectatus est maledictis, vt qui graui dolore irritaretur. A malo tamen victus, iussit deferri martyrem. Deindè etiam rogauit,vt curaret oculum,ex eo quod passus fuerat stultus,dicens, quòd quomodò admirabiliter fuerat potens ad percutiendum, ità sit etiam ad sanàdum admirabilis. Ille autem: Nunc quidem,inquit, tibi differo sanationẽ, nè beneficium acceptum rursùs voces præstigias,& ipse inconsideratè me tibi reum constituam. Sed quandò è corpore excessero,(iam autem finis appropinquat) veniens ad meum sepulcrum, & ex eo puluerem accipiens,eo vnge oculum,inuocãs tu quoquè Christi nomen: & non diù pòst, sed statìm sequentem habebis sanitatem.

Cap. 38.

Ecce quo medio æternaliter prædestinatos ad se vocet Christus

Post hoc non differt Arrianus: sed amborum simul, Philemonis & Apollonij, amputat capita. Nam siue mentiatur Philemon, inquit, iræ medebor: Sin minùs, mihi curabitur oculus. Tales quidem fuêre athletis occasiones martyrij: tales autem etiam exitus. Quoniam verò oportebat Arrianum quoquè non solùm esse oculo occæcatum, sed illum quoquè simul esse animo illuminatum, hoc quoquè consequitur ea,quæ præcesserunt. Nam cùm reliquiæ fuissent, vt par erat, à pijs habitæ in honore,& cum Ascla & Leonida diuinis Christi martyribus depositæ: Arrianus statìm (non sinebat enim oculus eum esse desidem) accedit ad eum, sicut fuerat ei prædictum: & cùm sustulisset puluerem, inungit oculum: In nomine tuo, Iesu Christe,dicens,propter quem isti mortem sua sponte elegerunt,impono pulueren meo oculo: & si rursùs adspexero,ipse quoquè dicam nõ esse alium Deum, præter te. Hæc cùm dixisset, statim duplicem inuenit curationem, nempe & oculi, & animæ. Nam illo quidem videt solem,hac verò veritatem. Egreditur ergò lætus & clamans,Sum Christianus, & coram multis testibus confitens acceptum beneficium. Domum autem reuersus,& omnes qui erant apud se baptizat, & triginta sex Christianos relaxat è vinculis. Tot enim tunc erant propter Christum in vinculis. Deindè cùm pretiosas accepisset sindones, cum multis aromatibus, cum multis aliis & duobus Episcopis, rursùs venit ad thecas sanctorum, & horum venerandas reliquias fideliter simul & piè terra tegit.

Cap. 39. Philemon & Apollonius decollantur.

Præclarum miraculum ex puluere sepulcri S. Philemonis

Cùm de eo autem fama iam fuisset delata ad Diocletianum, quòd Christianus ex Græco factus esset Arrianus,& quòd sacrificare nequaquàm in animum induceret, mittit ille quatuor protectores, iubens vt eum quamprimùm adducerent:

Cap. 40.

vt accuratè sciret, an vera essent, quæ dicebantur. Atque isti quidem cùm ipsum comprehendissent, vrgebant ad iter incundum. Ille autem persuadet ijs, qui tantoperè vrgebant, ductoribus, cùm id nummis emisset octingentis, vt paruo tempore sibi liceret accedere ad reliquias martyrum. Cùm ergò ei data facultate accessisset, rogabat, pronus cadebat, supplicabat, puluerem amplectebatur, & precabatur, vt ei opem ferrent in certamine. & vox statim audita est è sepulcro (videbatur autem vox esse Philemonis) dicens: Esto fortis, Arriane, & nullus metus te inuadat. Ecce enim Dominus tecum seipsum accersit, & ducit ad certamina, & incipit tibi contexere coronam martyrij. Habebis verò eos quoquè, qui tecum eam deducunt protectores, laborum simul socios & remunerationis. Illum, cùm hæc audijsset, subijt stupor & admiratio simul cum ijs, qui aderant, & ei potestate data à protectoribus, domum suam est reuersus. Quo in loco copiosiorē à superis gratiam consecutus, prædicit suis & tempus sui decessûs & modum. Nam cùm pueros, qui erant domi suæ, vocâsset: Nunc quidem, inquit, venietis nobiscum vsque ad Alexandriam. Deindè ego quidem ducar ad Imperatorem, & Deo à superis ferente auxilium, hoc mihi propositum certamē peragam octauo mensis Phamenoth, in saccum iniectus, & proiectus in mare. Vos autem (sit verò vobis curæ, quod dictum est) vndecimo eiusdem mensis circa horam sextam, venite ad litus: & cùm corpus meum inueneritis, quod vehetur à tergo delphini, id tollite, & deponite cum alijs martyribus.

Præses conuersus inuocat sanctos, & exauditur

Arrianus Præses futura prædicit.

Cap. 41. Hæc cùm dixisset, ducitur ad Imperatorem Diocletianum: & ipse primùm quidem cum eo agit benignè & placidè. Deindè paratur lauacrum, & ante lauacrum ara: ara autem erat Apollinis. Et simul quidem lauantur Imperator & Arrianus. Egressi autem è lauacro, cùm aræ appropinquâssent: Sacrifica, ô Arriane, inquit Diocletianus, maximo deo Apollini. Sic enim, vt par est, exhilarati, alacri deindè animo veniemus ad cœnam. Ille verò: Et quomodò possem ego, inquit, ô Imperator, post tot & tanta Christi, qui est solus Deus viuus, miracula, quorum non sunt inanes fabulæ & rumores, sed ipsi nobis testimonium præbuerunt oculi: Quomodò ergò ego, qui tot & tanta vidi, eum quidē relinquam, sacrificabo autem his inanimis, & nullo sensu præditis? Hîc fuit deprehensa & conuicta Diocletiani simulatio, & ficta quam induerat persona: & quam sibi illiuerat mansuetudinem exuens & benignitatem, ad suam redijt consuetudinem, & his excepit Arrianum, nempe vinculis manuum, catapultis pedum, profunda in agro fossa, magnorum & molarium lapidum magnitudine. His enim, cùm eum vinctum trusissent in hiatum, desuper obruebant.

Constanter apud Diocletianum confitetur Christum.

Malè accipitur à tyranno.

Cap. 42. Posteà autem ipse quoquè, vt qui deiecisset inimicum, thronum ponit excelsiorem. Et ille quidem seuerus cum grauitate sedebat & seueritate: iubebat autē milites eum ludificari, irridens miser, & dicens impia & blasphema: Videam, inquit, quid ei proderit Christus, & quēadmodùm liberabit eum è meis manibus: & quæ sunt similia, puluis marcidus insolenter iactitans. Deindè cùm equum superbè & gloriosè ascendisset, ipse quidem tanquàm qui fortia & præclara gessisset, venit in regiam: Dei autem prouidentia quàm sit ineffabilis, & vt ingrediatur per ea, quæ sunt contraria, non multò pòst euadit manifestum. Nam ingreditur quidem Imperator in cubiculum, vt paululùm requiescat: videt verò spectaculum terribile, (ô Domine & Rex omnium Christe, & quod est solùm tuæ infinitæ, & quæ inuestigari non potest potentiæ) nempe illos quidem compedes & lapides, cum quibus in fossam demiserat martyrem, lecto * apprehensus imperatorio: ipsum autē Arrianum iacentem in eodem cubili, & regaliter in eo quiescentem. Hæc cùm vidisset Diocletianus, fuit conturbatus & exterritus, existimans aliquem ex ijs, qui erāt in regia, inuadere tyrannidem. Clamabat itaque & cōuocabat eos, qui essent opem laturi: Arrianus verò ei leniter dixit è lecto: Nè conturberis. nemo ex ijs, qui sunt tuæ subiecti potestati, aduersùs te insurrexit, neque vllæ tibi sunt paratæ insidiæ: sed ego sum ille Arrianus, quem cùm in vastum illum iecisti hiatum, Videamus, dicebas, an Christus ipsum à meis liberabit manibus.

*appensos, legendum puto.

Christus suā declarat potentiam.

Cap. 43. Propter hæc Diocletianus fuit animo obstupefactus, sermoq; fuit ei impeditus, & neq; vocem quidem omninò poterat emittere. Vix tandèm ad se rediens, foràs processit, timore perturbatus, & clamore impleuit regiam: O improbam artem, dicens, ô præstigias. Nemo hucusquè tale quid fecit: & multas eiusmodi dicens nugas.

augas. Deindè etiam maiori ira accensus, iussit statim saccum afferri, in quo esset quidem arena, sed non esset ea plenus, immò esset magna ex parte vacuus. Vt ponderè quidem, aiebat, arenæ deorsùm trahatur: eo autem, quod est vacuum, suscipiat Arrianum. in quem iniectum, iubet eum dimitti in alto mari. Interim verò Protectores quoquè, vt quorum animi priore miraculo essent moti, confitentur se esse Christianos: & accedentes ad Diocletianum, Quanam de causa, aiebant, hominem, qui nihil mali quidem fecit, immò verò Deo vero est coniunctus & familiaris, & peripsum non pauca fecit miracula, adeò vt omnes qui ei Deo crediderunt, confidant quòd etiamsi quis mortuus fuerit, viuet: etsi in fossam fuerit proiectus, etiamsi lapidibus obrutus, etiamsi sit sub petris, etiamsi omnia simul fuerit passus grauia, possit rursùs seruari ex omnibus: Cur eum tanquàm malefi-cum quempiam iussisti in mare deijci? Cum ipso ergò nos quoquè nosipsos præbemus, & rogamus, vt eandem mortem, quam ipse, subeamus. Credimus enim Deum Arriani, qui eum eduxit ex profundo terræ, & vinculis, & tantis lapidibus, posse nos quoquè suscitare, & ad optimam vitam traducere, & longè beatissimam.

4. Protectores Christũ liberè confitentur.

Ad hæc ille admodùm ironicè: Ego etiam priùs, inquit, quandò eramus eiusdem sententiæ, & eratis studiosi, vt me obseruaretis, nullam, vt scitis, vestram repuli petitionem: sed semper vos exaudij, & vt pater filiorum, sic vestrí curam gessi. Quin etiam nunc quoquè, etsì in patrios deos impij, & in nos infideles extiteritis, ne sic quidem vos repellam. Sed quoniam sitis eandem mortem, quam Arrianus, ego eam quoquè vobis concedam lubentissimè. Theotychus autem, qui erat primus illorum, excipiens: Deus, inquit, ô Imperator, ad quem migramus, & in quem resolumur: qui nobis nomen præbuit admirabile, & cui placuit, vt nos mortem pro eo subiremus, ipse te remunerabitur pro meritis tuę in nos affectionis. Sed si hoc quoquè à te potest impetrari, rogo te, ô Imperator, vt meas facultates liceat in duas partes diuidere: & vna quidem pars aulæ consecretur regiæ: altera verò distribuatur orphanis & viduis. Cùm ipse autem adhuc plura vellet dicere, qui erant cum eo tres, dixerunt: Frater Theotyche, harum quidem rerum curam relinquamus Deo, qui curat res nostras: in præsentia verò nos nostri decessûs curam geramus. Propter quæ diù cogitabundus stetit Diocletianus, vt qui videretur admirari eorum in morte contemnenda magnum & excelsum animum.

Cap. 44.

Præclara vox martyrum.

Cùm eum aũt sic vidisset affectũ Arrianus: Sed noli, inquit, ô Imperator, nostram amplius differre migrationẽ. fortasse enim sunt hæ máligni insidiæ, vt nobis interrumpat cursum de certationis. Tunc cùm de eorum mutatione spem omnem abiecisset Diocletianus, iubet alios quatuor saccos afferri cum arena, & similem Arriano mortem subire Protectores. & sic ad effectum deducta est prædictio Philemonis. Ipsis verò in mare proiectis, statim accedens delphinus maior, quàm soleat esse delphinus, & robore & magnitudine, & ceto magna ex parte similis, & natura planè aliena & admiranda, quinque simul saccos admirabiliter securè fert humeris, & tanquàm quædam nauis, onus vehit Alexandriam. Pueri autem (expectabant enim adhuc in ipso litore, vt eis prædictum fuerat ab Arriano, & horam accuratè obseruabant) postquàm delphinum viderunt cum onere, stupent quidem rei ipsius magnitudinem: nihilominùs verò †, quòd sacci quoquè tutò fuissent adducti, adeò vt ei nullus caderet ex humeris, cùm natura essent leues & lubrici. Dubitantibus autem pueris, quemadmodùm dominus quidem Arrianus de solo suo corpore dixisset fore, vt id apportaretur à delphino, nunc verò præter ipsum vident alia quatuor, vox quædam diuinior ab eis est audita: Venite vos, dicens, & domini vestri, & Protectorum accepturi corpora. Qui enim illum ad suam vitam euocauit, eos quoquè vocauit cum eo similiter. Cùm ea ergò acceperitis, cum Ascla & Leonida honorificè deponite. Et sic quidem vox.

Cap. 45.

Martyres in mare proiecti, à delphino exportantur.

† videtur deesse, lætantur, aut aliquid tale.

Delphinus autem cùm saccos posuisset in litore, rursùs enatauit in mare. Pueri verò cùm ea honorificè sustulissent, & in nauem immisissent, per fluuiũ portabant. Cùm autem tres dies & totidèm noctes nauigâssent, appropinquant metropoli Antinoëtarum, vbi oportebat eas sacras deponi reliquias. Cùm eos verò somnus oppressisset, nauis plenis velis aduolans, momento temporis stetit in illo loco, & vox exaudita fuit admirabiliter: Theodotion, (Hoc enim erat nomen gubernatoris) hic est locus, qui est sanctorum corpora sortiturus. Ille ergò excitatus, cùm inuenisset nauem velutì vinctam compedibus, descendit quidem de naue: celeriter

Cap. 46.

En vt olim antiquitas exceperit sanctorum reliquias.

autem profectus in ciuitatem, significat miraculum. Protinùs verò publicè confluunt omnes, gestantes lampades & coronas, & diuinos hymnos canentes. Et cùm sic eas præclarè & magnificè illic deposuissent, vberes fructus miraculorũ quotidiè colligunt: Ad gloriam patris & filij & spiritus sancti, vnius diuinitatis & potentiæ, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE S. SPIRIDONE Episcopo quære suprà 12. Decembris.

MARTYRIVM SS. ARIS, PROMI ET ELIÆ, VT HABETVR OCTAVO LIBRO ECCLES. HISTORIÆ *Eusebij Cæsareensis cap. 20. nouæ versionis Iohannis Christophorsoni.*

14. Decẽbr.

DECIMOQVARTO die mensis Apellæi, proximè insequentis, hoc est, ad decimumnonum Calendas Ianuarij, quidam pij viri ex Aegypto profecti (in Ciliciã nanque iter susceperant, vt confessores qui ibì versabantur, sua curatione subleuarent Cæsareæ) ab his qui diligenter homines ad portas ciuitatis accedentes perscrutantur, capti sunt. Ex quibus alij eandem cum illis quibus erant inseruituri, sententiam & condemnationem subierunt: vt oculi nempe & pedes cruciatu illis labefactarentur. Tres autem illorum Ascaloni, vbì capti erant, admirabilem fortitudinis vim in fidei suæ confessione ostendentes, varijs martyrij generibus defuncti sunt. Nam vnus illorum in rogum coniectus fuit, cui nomen Ares: reliquis duobus, qui Promus & Elias appellabantur, capita amputata.

Aris, Promꝰ & Elias, pro Christo occiduntur.

DE SS. ARSENIO, Isidoro, Herone, & Dioscoro puero, quære suprà 8. Decembris in historia sanctorum martyrum Alexandrinorum.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS THEODORI STVDITAE ORATIO FVNEBRIS IN *S. Platonem patrem spiritualem. Habetur in 7. Tomo Aloysij Lipomani Episcopi Veronensis. Nos eam per capitula margini adiecta distinximus.*

16. Decẽbr. Cap. 1. Rhetorũ & sophistarũ studium.

ORATORVM quidem & sophistatum omne studium est, non vt ad scribendũ se conferentes, quod verum est assequantur, sed vt dictioni splendorem adhibeant, & poetarum versus concidentes, verbis illinc sumptis narrationem suam ornent, ac sublimem reddant, & eorum aures, à quibus audiuntur, orationis suauitate oblectent. Verborum enim concinnitate auditores demulcent, & probabilitate decipiunt, parùm curantes, vt vera dicant: quippè qui opiniones captant, & studio placendi hominibus omninò seruiũt. Quos verò amor veritatis tenet, illi vnum hoc curant, vt, quæ sunt, ea dicant, & veritatem ipsam honorent, quanuis oratio concinnitatem & elegantiam non sit habitura. Cùm enim veritatis pulchritudinem expetant, comptis dictionibus, quæ stragulis quibusdam pictis similes sunt, multam salutem dicunt. id enim veræ sapientiæ proprium est.

Cap. 2.

Ità certè & ego, qui mẽte sum exigua, oratione & spiritu valdè tenui patrem meum laudabo, non vt illi hac laudatione gratũ faciam: Quæ enim gratia illi hæc esset, qui nulla re ex his, quæ hîc sunt, delectatur, cùm cælestẽ conditionem sortitus sit, cuius qui compos fuerit, præsentia hæc irridet, cùm nihil in eis stabile sit, neque beatum: sed tanquàm vmbræ prætereant, & vt verni flores corrumpantur? Ad hęc si, cùm in terris esset, indignum se arbitrabatur, qui vel in monachorum numero

Sãcti in cælo terrenis rebus non delectãtur.

censc-

conferetur, (quæ res summam eius modestiam atque humilitatem, sanctęque illius animæ præstantiam indicabat) quomodò nunc cùm hinc ad ea migrauerit, quæ incorrupta sunt, quo loco falsæ gloriæ nulla est appetitio, hanc nostram laudationem ille appeteret? Sed hoc mihi faciendũ proposui, quòd iustissimè, vt quiuis alius hoc illi debeo, tum pro alijs ipsius in me officijs, tum maximè pro oratione ipsa, qualiscunque sit, illius labore ac diligentia in me exorta est, vt tanquàm meritem quandam orationis parenti hanc referam.

Quanuis autem intelligam paternam laudem ad filij gloriam redundare, (vt est sapiente illo dictum: Gloria hominis ex honore patris ipsius) non ob id tamen, Eccli.3. vt aliquis opinari posset, illum laudabo: cùm sciam vnumquenque, si è domo, & ex ipso gloriam habeat, gloriosiorem quidem esse, à patre etiam ipso splendorem accipientem: sin minùs, paternos honores nihil prodesse illi, qui est inglorius & honoris expers, qualis ego haberi possim: Sed quòd fas non sit, eius vitã cum virtute actam, velut lucernam quandam semper lucentem, silentio, & tanquàm Matth.5. sub modio aliquo occultari, immò in rationali candelabro effulgentem, non vni, aut alteri, sed omnibus (hoc enim audeo dicere) qui sunt in Dei Ecclesia, proponi debeat. Quoniam igitur ostensum est, orationem ipsam conducibilem esse, ac nobis necessariam, quæ non veritatem solùm, sed vtilitatem etiam magnam in se contineat, agè illinc, vndè conuenientissimum est, laudationem aggrediamur.

Beati Platonis parentes fuerunt Sergius & Euphemia, quorum nobilitas insignis, & mores non ignobiles extiterunt. ità enim se gesserunt, & diligenti domûs Cap.4. S. Platonis parentes. fæ gubernatione rem familiarem præter cæteros ità auxerunt, vt etiam consanguineis æmulationem sui concitârint. Quibus ad alias laudes ea quoquè accessit, quòd bonorum filiorum parentes esse datum illis fuerit. Post duas enim filias, velut germen quoddam rectissimum & illum genuerunt, quem nunc laudamus: quanuis neque filiæ ipsæ sine laude vixerint: illarum enim res gestæ multæ, & præclaræ narrari possunt: è quibus vnà in communi vita, qua vsa est, ità segessit, vt excelluerit: altera, ex qua & nos geniti sumus, monastico ordine illustrem se præstitit. Eius nepos fuit author huius vitæ.

Quoniam verò illis temporibus cælestis ira inflicta est, (Res enim me admonet, Cap.5. vt & de hac dicam: quippè quæ publicam intulerit calamitatem, non in paucis aliquibus regionibus ac ciuitatibus versans, sed velut Aegyptiacum quoddam flagellum, ex alia in aliam ciuitatem transiens) ac vel maximè in regia vrbe Byzantio malum illud fuit, hi viri, quos diximus, semper memorabiles, è vita excesserunt. Non alienum autem fortassè fuerit, vtilitatis causa mortis etiam ipsius genus conscribere. Narratio enim hæc talis est, quæ illorum animos terrere possit, qui prudenter eam intellexerint. Repentè in singulorum vestibus salutaris Crucis signum Crucis signũ in vestibus hominũ cernitur diuinitùs inscriptum. cæruleo colore velut à manu aliqua pulcherrimè pingente, vel Dei potiùs digito, & lucerna manu expressum cernebatur. Quicunque verò talis deprehensus fuerat, diuulgabatur, ac statim mors illi afferebatur. Eodemque die aliquis mortuum efferebat, & ipse mortuus efferebatur. Duo simul in feretro, quatuor in iumento portabantur, onera corporum miserabilium semper recèns cumulata. Lamentationes vbiquè, & voces miserabiles vndiquè resonantes. Qui mortuorum cadauera efferebant, tam multis oneribus sufficere non poterant. itaque deerant, qui tot mortuos sepelirent. Claudebantur domus, vrbis regiones inanes fiebant, sepulcra ipsa implebantur, cùm intra duos menses vrbs celeberrima, & multis millibus hominum habitata, iam deserta, & talis ferè sit facta, vt si à nullis habitaretur. Hæc illius impij Constantini temporibus acciderunt, à quo imago Christi contumeliosè spreta, & à nefario illo homine, ac populi corruptore, simulacrum erroris nominata: immò verò Christus ipse noster Deus ab eo despectus fuit. Siquidem honor imaginis ad eum refertur, cuius est ipsa imago, vt diuinus Basilius quodam loco ait. Hæc Dei virga, vt aliquis diceret, pœna fuit iustissima, qua peccantes homines instruerentur, nosque à summa nostra malitia reuocati emendaremur: ira, inquam, illa, quæ ad salutis viam his viris dux est, qui eius correctionem prudenter & æquo animo accipiunt. Sed ad Platonem ipsum nostra redeat oratio Vide pœnã Iconomachorum.

Cum esset ille orbus parentibus, & cum sororibus in ætate valdè puerili relictus, Cap.6.

ab

ab vno quodam cõsanguineo suo acceptus est, & ad ætatem vsque pubescentem educatus. Ac statim quidem, vigente illius iuuentute, tanquàm rectum quoddam germen optima rerum intelligendarum perspicientia efloruit: quam difficilè præstare possunt, qui sunt in orbitate educati, cùm nèminem habeant, qui tantum diligentiæ illis educandis, quantum parentes, adhibeat. Suo igitur studio & honesta æmulatione notitiam eius artis, quæ notariorum dicitur, ità fuit assecutus, vt nondùm aliquis eorum, quibus de paterna diligentia prouisum fuit, illam assequi potuit. Cùm enim ponderibus præfectus esset apud auunculum, qui regias pecunias custodiebat, & in ea re tam probatus extitisset, vt auunculus nomen tantùm muneris illius haberet, ipse verò munus illud re ipsa exerceret, ob idque in conseruandis pecunijs regijs valdè insignis esset, tam optimatibus, quàm Cæsari, erat vir ille notus atque optabilis.

Discit artẽ notariorũ Plato.

Cap. 7. Cùm igitur talis esset, atque arbitrij libertate vteretur, non incontinentibus iuuentutis affectibus mentem tradidit, vt aliquis licentiosior, & fractæ mentis homo faceret: sed velut optimus quidam equorum domitor ipse sibi existens, ab insipientium virorum consuetudine se abstinebat: cum illis autem, qui eruditi erãt, vnà versabatur, cum honoratioribus, non abiectioribus, viris se coniungens, hisque adhærens, qui ætate præstabant, non qui natu minores erant. Qua diligentia & virtutis exercitatione, animi nobilitatem ab externis honoribus ad honestam virtutis viam dirigebat. Non enim conuiuarum & sodalium communibus compotationibus seipsum tradens, vt aliquis eorum, qui adolescentes sunt, in epulis versari consueuit: neque in talorum ludo & ebrietatibus pecuniam consumebat, vt luxuriosi homines faciunt: sed laboriosis vacationibus ponderandæ pecuniæ dans operam, ex ea re diuitias sibi cumulauit, easque sic auxit, vt, præter paternam hæreditatem satis amplam, sibi alias etiam facultates comparauerit: quæ nunquàm accedere potuissent, nisi vir ille continentia & frugalitate in omni re vsus fuisset. Quarè honesti appetens, iuuenis ille temperantiæ ornamentum assequebatur, & prudentia insignis erat, in quo morum comitas inerat. Iuueniles appetitus à se lõgiùs remouebat, quibus capti qui fuerint, tantum abest, vt bona, quæ non habent, adipiscantur, vt etiam illa, quæ habent, exinanire soliti sint.

Vitat cõsortia malorũ.

Eius tẽperantia, prudentia, morũ comitas.

Cap. 8. Sed quidnam deindè consecutum est? Prudentia tam insignis vir ille, & *in his* bonis, quæ ad vitæ commoditates pertinent, talis euasit, (quæ res ab eis appetitur, qui terrenis rebus delectantur, & ab his studiosè quæritur, qui filias viris collocant) vt alius aliundè vel ex eorum numero, qui nobiles & locupletes erãt, ad vitæ communionem illum ad se inuitaret. Sed diuinarum rerum appetitio, quam meliori consilio vsus in animo accensam habebat, non permisit, vt in multo vitæ huius cœno infigeretur. Etenim pro ludo diuinas lectiones, quibus attentus erat: pro theatris & spectaculis Ecclesias frequentabat, pro inhonestis diuersorijs honesta collegia: quodque laudabilius est, occultas mentis cogitationes & acta cuidam eorum, qui præerant, sæpiùs cõfitebatur. Quæ res magnum religionis illius erat indicium: idque, cùm perfectè facere solitus esset, ei, qui confessionem ipsius audiebat, admirationem ac stuporem afferebat.

Cõfitetur sæpè sacerdoti peccata sua.

Cap. 9. Itaque factum est, vt cùm ille mentis oculos ad sempiternarum rerum contemplationem erexisset, & earum desiderio allectus, atque alacrior factus, eorum, quæ in terris sunt, cupiditatem extinxisset, fecit vir ille admirabilis, quod diuinus Antonius antè fecerat. Cùm enim omnia, & paternam etiam domum vendidisset, pauperibusque pecuniam distribuisset, ac seruos ipsos libertate donâsset, & duabus sororibus pauca quædam reliquisset, exijt è loco, in quo erat, eo proposito, quo Abraham olim exierat: non vt in villis, quæ propè erant, diuinam exercitationem obiret, sed longiùs aufugiens ad Olympi partes, ad eum peruenit locum, ac virum, qui diuinitùs monstratus ei fuerat: ad quendam, inquam, Archimandritam ex eorum numero, qui erant in regione illa. Locus, quem dicimus, Symbolus appellabatur: vir autem, Theoctistus: cuius mores boni, genus perspicuum, & finis sanctus fuit.

Omnia sua dat pauperibus.

Geñ. 12.

Cap. 10. Sed qualẽ eius secessum fuisse putamus? Ille quidẽ & mihi maximè memorabilis est, & auditoribus cõpunctionis occasionem afferre potest. Cùm enim è patria migrâsset, famulo quodã sibi gratissimo vsus comite, & ad eũ locum veniisset, qui Regum nomine appellatur, in densam quandam syluæ partem ingressus, eius manu,

qui

qui eum sequebatur, comam sibi totondit, & pulla veste, tanquàm purpurea quadam, se induit. Quod verò secutum est, quale spectaculum fuisse putamus, cùm comesille iussus fuisset ab eo discedere, domumque vnà cum vestibus, quibus seipsum exuerat, redire, ob idque luctibus, quia domino priuatus erat, repleretur: ipse verò solus cum Deo tantùm relictus esset, cuius causa & propter quem id ille agebat? Tàlis est amor diuinus, qui suî amatorem ab omnibus alijs rebus seiungit, eiusque animum suî desiderio inflammatum, ad se vnum contrahit.

Comâ sibi tõderi vult à famulo.

Amor Dei qd efficiat.

Postea verò, quàm ad magistrum veniens, ab eo interrogatus est, quisnam esset, & unde veniret, & qua de causa peregrinationem illam suscepisset, singulis interrogationibus apta quædam & iusta responsa reddebat. Ille autem, cùm patriam, genus, & educationem audiuisset: Nondùm, inquit, in hac loci regione, quæ non mediocrem vitæ duritiem in se habet, monachi laborem sustinere poteris. Cui respondit Christi pugil: Omnia tibi, pater, trado, mentem, voluntatem & corpus: vtere famulo tuo, vt vis, in omnibus tibi obtemperante. O admirabilem propositi, & eius voluntatis demonstrationem, sed longè admirabiliorem monasticæ professionis materiam: quarum vna in eo apparuit, quòd in ipso ætatis flore, cùm res prosperæ illi, & ex animo succedebant, ac meliores spes subijciebantur, diuitijs propositis, gloria effulgente, corporis habitudine vigente, atque ad hæc omnia accedente propriæ voluntatis potestate, omnibus tamen his potiorem habuit Dei amorem: altera apparuit in eo, quòd optimè de his rebus deliberauit, neque vt multi ex his, qui nunc in superficie, vel (vt veriùs dicam) aliter quàm professio requirit, profiteri soliti sunt, sed vt vera professionis ratio postulabat, ipse professus est.

Cap. 11.

Vera professio monastica quid sit.

Illi enim nescio quomodò obliti, quod Dominus dicit: Qui non renunciauerit omnibus his, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: item alio loco: Vende omnia, quæ possides, & habebis thesaurum in cælis: & veni, & sequere me: horum, inquam, omnium obliti, erigunt sibijpsis templa, & monasteria. Deindè professioni, quam susceperunt, multam salutem dicentes, proprijs bonis potiuntur, ac dominantur, seruos & diuersas materias ad se attrahentes, herì & nudiustertiùs professionis expertes, & hodiè tanquàm in ea veteres aliorum duces: herì tales, qui nescirent prudenter alijs ducendos se præbere, & hodiè aliorum duces esse imperitè sibi proponentes: quibus non virtus, sed eorum, quæ habent, possessio principatum dedit: quique cùm multos annos debuissent discere, quomodò primùm rectè imperio parére, deindè sic ad imperandum alijs ascendere deberent: antequàm illud, quod prius est, experti fuerint, quod posterius est, periculosè sibi assumunt, talis eos, quos sub manu habent, efficientes, quales nimirùm & ipsi sunt.

Cap. 12. Luc. 14. Matth. 19.

Quibus sit periculosum prælatione fungi.

Non autem sic ille fecit: sed posteaquàm verè terrenis rebus renunciauit, tunc & obedientiam non adulterinam, sed germanam & legitimam præstitit. Illud enim antecedit, hoc sequitur, vt fulgur tonitruo, & vt sole oriente lucifer priùs appareat. Nam qui optimè facultatibus, quas possidet, renunciauerit, optimè videlicet & obedientiam præstabit: at qui non rectè in alterutro se gesserit, in altero videlicet is claudicet necesse est. Multa quidem sunt virtutis exercendæ studia, extenuatio corporis, quæ continentiæ propria est: sobrietas in vigilando, macies, quæ à lachrymis proficiscitur, in precibus alacrem esse, humì cubando se affligere, tenui veste indui, proprijs manibus operari, crebrò genua flectere, mortem meditari, psalmos constanter canere, stationis tolerantiam ferre: sed nihil tale viro illi, qui obedientiam profitetur, quale est confessionis studium, & obedientiæ munus perfectum præstare: quibus rebus anima illuminatur, & propriæ voluntatis affectus extinguitur, perfectaque eius, qui per spiritum nascitur, in eum, à quo gignitur, adoptio efficitur. Nam qui non hæc alijs rebus prætulerit, is ad obedientiam præstandam imbecillis existet, & quibus rebus videtur salutem suam procurare, his deceptus, perniciem & exitium patietur. Continentia enim, vigiliæ & vnaquæque earum rerum, quas suprà diximus, ipsa quidem per se laudabilia esse concedet aliquis: sed nihil tamen expedire, immò verò & ruinæ causam illi esse affirmamus, qui suo arbitrio in his faciendis vtitur, nisi eius, qui præest, ductu & regula dirigatur. Quamobrèm qui confessionem cum obedientia coniunctam exercuerit, alijs, quæ suprà diximus, secundas partes tribuet, duobus his, quæ paulò antè dicta sunt, omnia concludens.

S. Plato integrã præstat obedientiam.

Exercitia virtutum.

Obedientiæ effectus.

Propria voluntas etiã bona studia corrumpit.

Hęc cùm beatus ille ità præstitisset, vt nescio si quis alius vnquàm præstitit, bo-

Cap. 14.

num

num fundamentum sibi iecit, atque in eo firmum ædificium construxit, omnem cogitationem suam subijciens, & in omnibus obedientem se præbens, ob idque (vt illud dicam, quod in literis diuinis scriptum est) dilectus erat in conspectu patris sui. Tanta enim fuit in viro illo tolerantia, vt adamanti ferè similis videretur. Idem in ministerijs obeundis erat admodùm dexter, & inter multos certaminum & laborum socios valdè insignis atque illustris: à quibus nō longè aberat, quòd ad cœnobij vitam pertineret: seorsùm verò cum vno quodam, ijsdem moribus prædito, quietè versabatur: cum Theoctisto, inquam, illo semper memorabili, modò exercitationi domi vacans, modò communiter versans, tum in psalmis canendis, tum in cibo sumendo, & opere perficiendo, atque (vt ità dicam) promiscuè communiterque, & in omnibus modestissimè se gerens. Non enim, quia genere insignis erat, quòd ad corpoream nobilitatem pertinet, propterea vnà cum agrestioribus vitam ducere: neque, quoniam famulorum anteà ministerio vtebatur, propterea ignobiliora officia tractare alienū à se putabat, aut ægrè ferebat. Quamobrèm & fimum humeris portabat, prædiumque stercorare atque irrigare iussus, id facere non grauabatur. Idem farinā patienter subigebat: eaque omnia faciens, multum studijac diligentiæ libris scribendis adhibebat.

5. Platonis humilitas.

Cap. 15. Vultis dicam & alia illius obedientiæ egregia facinora? Increpabatur quidèà patre ipso, præsentibus hospitibus: ille, inquam, qui ea, quæ suprà diximus, optimè faciebat: sed increpationem ipsam velut laudem quandam accipiens, laudatissimus ille vir nihil mouebatur. Ad hæc cùm fratribus audientibus legeret, idque rectè faceret, increpatus tanquàm perperàm legisset, vir prudentissimus verecundè actimidè se gerebat: cumque à seruili genere se ortum esse audiret, vrbano quodam more annuens patri assentiebatur, generosus ille tam animo, quàm corpore: qui cùm in manuum suarum opere faciendo esset tolerantissimus, & multum lucrifaceret, erat tamen ità modestus & humilis, vt si nulla in re vtilis fuisset, vir & disciplinæ acquirendæ cupidissimus, & diuinæ pietatis amator ardentissimus.

Gaudet obiurgatione sui.

Cap. 16. Cùm igitur aliquandò ad patris pedes flexis genibus se deiecisset, ab illoipso corrigebatur, quasi ad idem erratum relapsus fuisset: ille tamen non repugnabat, sed pergebat veniam petere. Itaque defessus erat, qui consultò eum virum increpabat, & conuicia in eum conijciebat: quibus saturabatur, qui per voluntariam illā ignominiam gloriam sibi comparabat sempiternam. Dicam aliquid ex his, quæ professionis propria esse non videntur, consentanea tamen ei rei sunt, si rectè fiant. Idem ille tanto humilitatis desiderio tenebatur, vt precibus ab alijs peteret, vt pugnis & alapis cæderetur. Cumque id impetrâsset, & à quodam viro, cui pater id præcepe-rat, verberaretur, muneris loco accipiens verbera, lætabatur. Quæ res erat valdè admirabilis, cùm alter inuitus id faceret, quod indecorum videbatur: alter læto animo id pateretur propter vtilitatem, quam ex ea re percipiebat. Erat etiā id videntibus & audientibus admodùm vtile, vnum aliquem inueniri, qui voluntariè illa patiens, Christum imitaretur. Num igitur talis ac tantus vir poterat non diligi & amari? Quæso, quomodò rationi consentaneum fuisset, eum, qui totum obedientiæ legibus tanquàm filium se tradiderat, non patri optabilem esse, & ex animo ab eo diligi? Propterea, vt dictum est, valdè amabatur.

Thren. 3.

Vult ab alijs percuti, eoque lætatur.

Abomnibus amatur.

Cap. 17. Itaque propter virtutis splendorem eius fama peruagata vbiquè celebrabatur, quippè qui patri suo talem se præbebat, vt esset instàr omnium rerum. nam vt oculus dexter omnia videns, vt manus rectè operans, vt pes benè incedens, in omnibus denique bonus erat illi consiliarius, & socius admodùm egregius, & in colloquendo suauis, eorum, quæ intùs erant, custos fidelissimus: quæ autem foris erant, ea diligentissimè obseruabat, partìm discipuli, partìm fratris faciens officiū. Illud quoque addiderim, eum virum etiam patris munere functum fuisse. Deniquè tantus in vtraque re ille fuit, vt si quādo aliqua de causa necesse fuisset, laudatissimum illum Platonem aliquò proficisci, vir semper memorabilis Theoctistus ob eam rem tristis esset, neque recreationem haberet, vt Apostoli sententia vtar, propter eius hominis absentiam, qui tam optabilis illi erat. Quis enim illo ad res futuras prospiciendas, & coniectura colligendas prudentior? Quis ad tristitiam leniendam curandamque accommodatior? Quis ad res necessarias comparandas expeditior? Quis ad honorem multifariàm impartiendum peritior? Talem denique ad perfectam veramque in patrem beneuolentiam ostendendam se præstabat, vt, cùm paterna

Charissimus est patri spirituali.

2. Cor. 2.

terna quidem omnia officia in potestate haberet, animum ipsum à terrenarum rerum amore sic alienũ seruaret, vt ne oboli quidem vnius esset dominus. His autem ipsis quisnam finis, quod've præmium fuit? Paterna scilicet benedictio in spirituali Iacob profecta, ex quo patriarchæ sacrarum rerum, & gregis duces extiterunt, ex quibus multi Deo grati filij & nunc sunt, & plures erunt, (certè scio) ex semine illo ita benedictione prædito. Talis fuit vir ille, qui sanctitatem verè amauit: tandemque finem habuit egregia illius obediẽtia, quam velut adumbratione quadam & perfecti coloris characterem & formam direxit. Gen. 27. & 28.

Posteà verò quàm ad cælestem Dominum Theoctistus eius dux transmissus est, Cap. 18.
ad illius locum ac mores se transtulit, & quietẽ ipsam legitimè amplexus fuit: non quemadmodùm multi ex his, qui nũc sunt, periculosè illam aggredientibus, quippe qui priusquàm carnem spiritui subiecerint, audent cum nequitiæ spiritibus singulari certamine congredi, sed cùm tempus vincendi est, palæstram meditantur. Eremus quibus necdũ expetenda.
Nam qui non priùs obedientiam didicit, quomodò ille hostiles affectus subijciet? Quíque obediendi regulam integram non seruauerit, quomodò ille ad quietis montem assendet? An non manifestum est eum, qui extra tempus eam rem attigerit, lapidibus feriendum, aut telo in se iacto percussum, animæ interitu perituru, vt aiunt quodam loco diuinæ literæ? Sed non ità fecit is, de quo nunc sermo Exod. 19.
habetur. Cùm enim obedientiam Deo placentem verbis ac moribus præstitisset, iuxtaque aptè ad quietem se contulit: & prope Deum accedens, mentem purgauit, eiusque contemplationibus delectabatur, mente ipsa in rebus sublimibus versans: quandoquidem nihil suauius est, quàm Deum contemplari: qui cùm sit suauitas ipsa, omni ex parte appetendus est his, qui eius gustum, & singularem charitatem aliquo modo senserunt, cuius satietas nulla est, ità vt qui hæc ipsa gustauerunt, vel ipsius cibi appetitum ferè obliuiscantur. Hæc igitur in seipsum attraxit, de virtute in virtutem transiens, & assensiones in corde suo disponens. Psal. 83.

Quoniam verò non satìs illi erat res suas considerare, cùm charitas ipsa & aliorum vtilitatem requirat, patris loco, vel potiùs tanquàm lumen quoddã, fratrum, quos suprà diximus, societati præfectus est, quæ virum hunc beati Theoctisti successorem, ac ducem habuit: quam societatem vterque & spiritu, & corpore ad eam conditionem & statum prouexerunt, vt mansio illa sanctissima & esset, & nominaretur. Duorum autem discipulorum dux separatìm fuit, à quibus ministerium ei præstabatur, quosque contubernales quidem, sed non sodales habebat. Eorum verò vnus adhuc supereſt, Antonius nomine, qui nobiscum vnà vsque ad senectutem obedientiæ subiectus vixit. Ipse nobis suggerat, quæ hoc loco in his, quæ non dicemus, desiderabuntur. Panis erat nostro illi patri esca, vt aiunt, & fabæ cum oleribus, Cibus eius.
& summis herbis. Talis, inquam, erat illi quotidianus cibus olei expers, ac nona diei hora sumptus, nisì Dominico, & festo aliquo die: his enim diebus solitus erat vnà cum fratrum societate communi mensa vti. Potus erat is, quem fontes emittunt, & quo mens ipsa colligitur, non vinolentiæ copia dispergitur. Neque hic ipse Itẽque potus parcissimus.
quotidianus semper erat, sed interdùm vltra diem vnum, interdùm in tota hebdomada bis, vel decimo quoque die sumptus, potus sumendi tarditate, vel, vt ità dicam, bibendi ieiunitate cum temperanti appetitu coniuncta, vel ex naturali temperatione ad habitum redacta atque constituta. Vestis erat tenuis ac vilis, calefa- Vestes illi.
ciendi corporis causa tantùm adhibita, non tenuibus filis contexta, neque coloribus varijs ac florentibus elaborata, quã, qui nimia elegantia se ornant, non monasticæ vitæ cultores, sectari student. Orationem & lectionem laboriosiùs exercebat, quas certis horis obire consueuerat, & pro delicijs ac suauibus condimentis, eo cibo delectabatur. Flectendorum genuum crebritas à patribus tradita, & callũ, quod eius manus contraxerant, ac terra, in qua genua sua ponebat, hucusque virtutem illius manifestè prædicant. Stratum, non mollis aut diffluens lectus, sed qui corpus Lectus.
affigere, & ad spiritalia ministeria firmum seruare posset. Ad hæc manibus propriis aliquid operari studebat: hoc enim ex illius rectè factis præter cæteros, nè dicam omnes homines, insigne admodùm habebatur: vel, vt magìs propriè loquar, cum sacro Apostolo illum id commune habuisse dixerim: Necessitatibus Actor. 20.
meis, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ: quoniam non gratis pa- 2. Thes. 3.
nem comedit.

Quis enim concinniùs aut rectiùs, quàm eius dextera, literarũ figuras scribebat? Cap. 20.

Aut quis laboriosiùs, quàm ille, alacriùs ac studiosiùs id, quod dixi, vel quoduis aliud opus accidisset, tractabat? Quomodò posset aliquis eos enumerare, qui eius labores, hoc est, libros, ex diuersis sanctorum Patrum scriptis, tanquàm flores quosdam collectos seruant? Quos qui possident, tantum vtilitatis percipiunt, quantum eis satis esse possit. Nostris autem monasterijs vndenàm tanta librorum abundantia suppeditata est? An non ex illius sanctis manibus & laboribus? quos adeuntes, & animo illustramur, & eius manum admiramur, cùm eam talem fuisse perspicimus. Sed orationis nostræ progressus quædam tacita præterijt. Redeat igitur ad ea, quæ prætermissa sunt, enarranda.

Libros colligit ex diuersis Patrũ scriptis.

Cap. 21. Cõstãtinus Copronymus pstringitur.

Erat temporibus illis summa quædam impietatis tẽpestas. Constantinus ille impijs cogitationibus feruens, malitiæ domicilium, multorum capitũ draco, eius hæresis propugnator, quæ sanctis imaginibus bellum indixit, monastici ordinis acerbissimus persecutor tunc regnabat: à quo quisnam nostrorum Nazaræorum non fuit exterminatus? aut quis latens, non in medium prolatus est? Quisve eorum, qui ei resistebant, non ad impietatis barathrum detractus? ità vt sicubi aliquis eorum, qui insignes erant, relictus fuisset, tanquàm scintilla quædam in occulto & obscuro loco iacens, ità latuerit, vt pro mortuo haberetur apud eos, qui adhuc supererant. Talis fuit noster Elias, à Domino ipso seruatus ijs in locis, in quibus exercitationi monasticæ operam nauabat, non eius manibus captus, qui nouus Áchab dici poterat, neque eius impietatis particeps factus, vt post caliginis tanquàm nocturnæ cuiusdam pugnæ tempora, velut lucifer quidã denuò nobis exoriretur: id quod factum vidimus. Dehinc enim necessarijs quibusdam de rebus Byzãtium ingressus est. Quo tempore videre licuit monachos ipsos, qui superfuerãt, tanquàm lumina quędam ab ijs, qui in vrbe Byzantio erant, conspectos fuisse.

S. Plato alter Elias.

Cap. 22.

Tunc & beatus ille, qui mortuus anteà putabatur, rediuiuus agnitus est. neque enim à cognatis superesse credebatur, ex eoq; nõ solùm cõsanguineis hominibus, sed toti Byzantio celeberrimus factus est, alijs aliundè illum attrahentibus, aciucũdissimè amplexantibus, & benignè eius dexterã apprehendentibus: deniquè nobili ipsius doctrina libentissimè fruentibus. Erat enim vir ille orationequidẽ suaui, ac moribus longè suauioribus, formaque tali, qualem vitæ monasticæ exercitatio commendat. Habebat & multiplicem docendi viam, omnibus omnia factus, vt, quod est ab Apostolo dictum, de illo etiam ipse dicam. Erat idem & coniugatorum hominum moderator, & earum, quæ virginitatem exercebant, propugnator. Quorum manibus imperia tenebantur, eos adhortationibus suis reprimebat. Infirmorum animos, tanquàm bonus medicus, sustentabat. Patribus filios concordes reddebat, patresque filijs reconciliabat. Precabatur seruos, vt dominis suis essent beneuoli: dominos verò, vt seruis se beneficos præberent. Alia deniquè omnia faciebat, quæ qui facit ac dicit, diuinus esse cognoscitur.

1. Cor. 9.

Cap. 23. Multũ affert fructũ Constantinopoli, vitijs affligãdis &c.

Vnum illud addam ad ea comprobanda, quæ dicta sunt, vt orationi fides habeatur. Quandiù cum ijs, qui in vrbe Byzantio erant, versatus fuit, domos totas in aliam vitæ formam mutauit, & ad virtutis statum conuertit. Quidnam hoc est, quod dico? Suæ, inquam, linguæ admonitionibus iurandi consuetudinem ab eius loci hominibus abstulit. Nimios ornandi corporis cultus modesta sua doctrina repressit. Sæpiùs de morum probitate disserens, vt charitatem in pauperes exercerent, hominibus persuasit. Quarè factum est, vt pecunię abundè conferrentur, & in ea loca, in quibus pietas exercebatur, publicè distribuerentur. Eosdem ad lectionem compositè exercendam instituit, & ad quoduis aliud bonum opus reduxit. Quæ omnia noctes & dies, magno studio, labore, tolerantia ac vigilijs perficiebat: pedibusque iter faciens, amicorum & consanguineorum illecebris labores, quos ipse patiebatur, libenter præferebat, reac factis illud Apostoli dictum obseruans: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: nè, cùm alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

1. Cor. 9.

Cap. 24.

Itaque in vrbe illa regia, tanquàm vexillum quoddam, erexit orationẽ, spectatæ vitæ testimonio comprobatam. Adde quòd tenui ac modesto habitu indutus, adspectu ipso eos, qui eum videbant, ad virtutem hortabatur. Quòd si cum politico aliquo viro negocium illi fuisset, orationem suauem adhibebat, ad eorum mores, qui eum audiebant, se componens. Neque quisquam hac in re ipsius institutum accusset, sed vtilitatem indè proficiscentem consideret. Et quænam, inquiunt, hæc est?

Peccan-

Peccantium hominum pœnitentia, & vitæ renunciantium multitudo. Primus enim, & solus fere (vt ità dicam) is apparuit, qui nostri generis homines & alienigenas ad virtutis exercitationem suscipiendam alacres reddidit: primus, inquam, nobis, vt sanctè viueremus, hortator diligens extitit. Quamobrèm & monasterio cuidam, quod in vrbe erat, præesse cogebatur quidem, sed noluit tamen. Quinetiam Nicomediensium Ecclesiæ præsidere eum hortabatur, qui tunc præsidebat: sed assentiri noluit, clerum fugiens is, qui clero erat dignus: & sacerdotij fastigium metuens, qui virtute sublimis & præstans erat. Non vult præesse monasterio neque clero.

Itaque ad iucundam sibi quietem reuersus est, vbi quædã memoratu digna constituit, pauperum se patronum præbens, & eorum, quibus iniuria fieret, propugnatorem. Ad hæc consolabatur eos, qui ærumnis premebantur, & quibus suis angustijs afflictos subleuabat, partim lingua, partim scriptis, vbi non habebat, quo alio remedio posset se adeuntes iuuare: (literæ enim ipsæ muneris loco erant, cùm eius viri tanta esset reuerentia, vt ad misericordiam eos flecteret, qui possent misereri) partim verò quarum rerum facultas ei suppetebat, eas alijs impartiebatur, cùm in eius potestatem multa conferrent ij, qui bona sua benè exhauriebant, vt inexhausta & sempiterna bona participarent. Quòd si eiusmodi rebus alios iuuare non poterat, consolatione saltem mœrorem adimebat, & longiore disquisitione ferociores animos eius, qui tristitia laborabat, mitiores efficiebat. Quid igitur mirum, si & ipse cum celeberrimo illo Iob hæc dicere poterat? Seruaui pauperem de manu potentis, & orphano, cui non erat adiutor, opem tuli. Os verò viduæ mihi benedixit, & causam, quam non noueram, inuestigaui. Quibus de causis patris loco ab eis habebatur, & vt eorum patronus magnificbat. Deniquè vt hominum curator beatus prædicabatur, à multis visebatur, eidem venienti homines occurrebant, eundem hospitio tam monachi, quàm coniugati accipiebant, cùm eius viri fama vltra eam, in qua versabatur, regionem peruagata esset, ac Platonem illum, velut magnum quempiam & admirabilem virum, omnes in ore haberent: quem certò scio neque in posterum silentio, aut obliuioni traditum iri: siquidem virtus ipsa, immortalis est. Cap. 25. S. Plato pauperũ & oppressorum propugnatorissimus. Iob 29.

Postea verò quàm cœpit regnare Christi cultrix Irene, quæ pacem ipsam vt cognomento, ità & re attulit, in cuius regno cum alijs bonis, & monasticæ vitæ adeundæ facultas, & ianua patefacta est, quæ olim ab impio Imperatore clausa fuerat, quemadmodùm ab ijs Imperatoribus, qui Græcorum superstitionem sequebantur, Christianæ fidei aditus præcludebatur: ex eo, inquam, tempore, quo Irene ipsa regnare cœpit, nostra tota eorum, qui rebus terrenis renunciauerant, familia monasticæ vitæ obedientiam profitebatur: cui vno omnium ore laudatus pater ille post solitudinis quietem præfuit, non quòd vellet, aut cuperet dominari, (Quomodò enim rerum minimarum desiderio capi potuisset, qui maximos fugerat principatus?) sed partim à cognatis hominibus victus, (dicam enim quod verũ est, etsi oratio ipsa inconcinnior videtur) partim sperans etiam in principatu ipso eandem seruaturum se quietem. Quod nequaquàm fieri potuit: neque enim, quod quæsiuit asperauit, illud assecutus est. Ex quo multæ in eum tentationes allatæ sunt: à quibus verò, & per quos homines, id factum fuerit, dicere omittam, vt eorum, qui hoc fecerunt, honori consulam. Illud tamen dicam, quòd tristem & inæqualem, suęque institutioni minimè consentaneam vitam ducebat. Cap. 26. Irene Imperatrix. S. Plato monasterij regimẽ suscipit.

Sed quidnam fecit generosus ille, & recti consilij vir? Cùm se captum ad præfecturam illam exercendam vidisset, neque sine periculo eam se fugere posse animaduerteret, quanuis sæpè id cogitâsset, tunc tamen vt prudens aliquis gubernator clauum tenens, in media fluctuatione nimiùm æstuante, segnitie omni ab animo remota, & mentis lumine in altum erecto atque intento, beatorum virorum vitas inuestigare cœpit, non ad recentia exempla, quæ praua & corrupta erant, sed ad exemplar, & Apostolicæ vitæ imaginem oculos erectos habens: id quod facere oportet omnes, qui virtutis sunt imitatores, si vitam patrijs moribus conuenientem, ac salutarem ducere velint. Primùm igitur dedit operam, vt studiosè magni & diuini Basilij constitutiones legeret: ex quibus sui temporis consuetudinem à monastica constitutione alienam esse didicit. Cùm enim fœminarum cœnobia gubernarentur à seruis maribus, atque ex ea re multa absurda gignerentur, & magnæ animarum iacturæ fierent, audite, quæso, quid ille vir egit. Cap. 27. S. Basilij cõstitutiones monasticæ.

Cùm benè peritorum hominum sententias anteà quæsiuisset, vt, quod bonum erat, exploratum haberet: (erat enim ab arrogantiæ studio satìs abhorrens, neque quicquam sine aliorum consilijs faciebat) illegitimas traditiones abscidit, vt pestilentes hæreses, suumque monasterium constituit, remotis seruis ac mulieribus, omnique alio mercaturæ censu: quæ cauponantium lucra idem diuinus Basilius appellans, fugienda esse præcepit. Id autem perfectum est non sine labore: cùm difficile fuerit his, qui eiusmodi exercitationi assueti non erant, alijs etiam extrinsecùs non paucis rebus proposito illi aduersantibus. Neque id mirum est, cùm consuetudo ipsa facilè & sine labore auferri non possit, neque quicquam ex ijs, quæ cum laude fiunt, inuidia careat. An non excelsæ atque erectæ mentis est, à pernicioſa consuetudine sese auellere, & rectum exemplar se illis proponere, qui non solùm nomine, sed etiam re monasticam regulam sequuntur, & opus vitæ suæ consentaneum habere cupiunt? Quomodò enim fieri potest, vt ille sit verus monachus, qui seruos habeat, à quibus, tanquàm dominus, timeatur? Quomodò non visu allectus & captus fuerit is, qui exercitationi monasticæ addictus, mulierem aliquam sibi ministrantem contemplatur: cùm illud euenire solitum sit, vt quamuis à muliere aliquis longè absit, intestino tamen bello vexetur, & aliquandò capiatur? Quamobrèm factum illud his, qui propè erant, desiderium attulit, vt idem & ipsi facerent, & diuinos homines pietatis studioſos ad eam rem imitandam prouocauit. Vndè sempiternam gloriam pater ipse assecutus est. Quòd si alium quempiam adiutorem, & in ea re socium habuit, eum, inquam, qui hæc dicit, & scribit, totum id patri nostro acceptum referendum est: decet enim filium in omni re patrem imitari, seque totum parenti tradere.

Fœminę, prosùs amouendæ à monachorũ consuetudine.

Cap. 28.

Iam verò à societate illorum, qui in vrbe versabantur, & cognatorum congressu, necnon principum consuetudine se disiunxit, intra spiritualem aulam se continens, & gregi rationali præsidens, doctrinæ cibo illum nutriens, & eruditionis potum abundè illi suppeditans. Ex quo factum est, vt Lia ipsa floreret, & grex cresceret, ac celebrior fieret, Deusque glorioſiùs laudaretur, à quo in omnes omne opus perfectum proficiscitur. Sed quale illud est, quod intereà hæc dicens, imprudens ferè præterij? Cùm iam regnaret pia illa fœmina Irene, multaque disceptatio de venerandarum imaginum argumento facta esset, idem pater ante multos alios, & cum paucis quibusdam libera oratione imagines prædicabat, cumque ijs, qui contra eiusmodi venerationem bellum gerebant, quantùm poterat, ipse pugnabat, quandoquidem ad disputandum de dogmatibus idoneus non erat: nam simplicem quidem orationem habebat, at amplam tamen, & nomini suo congruentem, & auditoribus probabilem. Cuius rei argumentum illud fuit, quòd in cathedra vrbis metropolitanæ Epiphanorum in synodo illa, quæ in Apostolorum templo habita fuit, à Præside, qui tempore illo erat, prouocatus est is, qui neque anteà hæreticorum militaris ordinis impetum timuit. Quo tempore ad magnum illud templum festinauit, aduersùs Præsidem clamans, & fallacem illum cœtum contra venerandas imagines coactum vituperans. Et paulò pòst cùm concilium illud falsum dissolutum fuisset, tam cœtus ille veritatis propugnator, quàm regina ipsa è medijs leonibus erepta fuit. Tunc sine sanguine (vt ità dicam) martyr apparuit noster præceptor, Pontificem ipsum sequens, neque quicquam ob ea, quæ ausus fuerat, veritus. Parùm enim est, quòd in ea synodo, quæ iterùm in vrbe Nicea habita est, inuentus fuerit, eò quòd tunc immitis & durus ille populus de medio sublatus fuerat. Posteà verò, quàm hæc ità se habuerunt, & rectæ fidei trophæum erectum est, pater ipse in suum monasterium reuersus est, præsidendi munus exercens. Quo tempore morbo detentus, qui vitæ desperationem significabat, idque pro lucro ducens, atque appetens, præsidendi officium in nos transtulit, qui neque digni eramus, quibus ille præsideret. Inuénit igitur humilitatem illam, quam optabat, & molestiarum velut inducias quasdam accepit, & à vexationibus, quæ illum detinebant, liberatus est, talis existens, qualis olìm fuerat à pecuniæ & possidendi cupiditate alienus, neque curiositatis amator. Non ampliùs autem aliquorum odia locum habebant ad eius virtutis splendorem contegendum. Nam & viri iusti affliguntur, vt, cùm rebus aduersis, velut igne quodam, probati fuerint, eorum animi illustriores fiant, rectèque incedentes, minimè delabantur, discantque benè agendi facultatem omnem à Deo se habere.

Iacob. 1.

Cõciliabulum Iconoclastarum.

Synodus Nicena 2.

S. Plato à pecuniæ & possidendi cupiditate alienus.

Tem-

Tempus igitur, quo præsidendi munus pater exercuerat, iam absoluimus. Ora- Cap.29.
tionem deinceps ad id, quod celebrius est, conuertemus. Sed in mentem mihi ve-
nit gemiscere, quę vera sunt dicere aggredienti quidem, sed harum tamen rerum
narrationem recusanti, eorum causa, qui ea fecerunt. Verùm cùm fieri non possit,
vt ea manifesta fiant, quæ occultari non debent, quanuis vbiquè ea vulgata sint,
veniam tamen ad eorum narrationem, non quòd velim his, qui hæc egérunt, ob-
trectare, sed vt viri beatissimi virtutem monumentis literarum cõsignem. Vę tibi, Eccles.10.
ciuitas, inquit Salomon, cuius Rex iunior est. Id quidem à literis diuinis olim au-
diueram, nunc etiam expertus sum. Constantinus Irenes filius, cuius fides quidem Constanti-
nus Irenes
filius taxa-
tur.
vera fuit, ex materna pietate formata, vita verò peruersa ex imperij potestate, in-
temperantia, velut stimulo quodam excitabatur. Cùm enim pubescente ætate nu-
per imperium habere cœpisset, partim maternæ reuerentiæ & custodiæ freno abie-
cto, partim diuinis legibus pro nihilo habitis, vxorem legitimè sibi copulatam eie-
cit, & Herodes exemplo mœchus factus est. Sed quorsum nam hęc spectat historia? Matth.14.
Vt nostrum hunc magistrum, Præcursoris illius Iohannis imitatorem quodãmo-
do fuisse intelligatis. Cùm enim omnes ferè iniquo illi facto assentirentur, solus
hic (vt ità dicã) cum suis pueris, hoc est, discipulis, stabilis permansit. Ob idque quot
& qualia per totum annum certamina eum subijsse putamus? Nuncia nuncijs, mi- Multa mi-
nantur S.Pla-
toni.
nis addebantur: flagella, exilia, membrorum mutilationes proponebantur.
Cùm verò nihil eorum, quæ Cæsar ipse studebat, perfici posset, (nam verbo quidem
alij eum persequebantur, re autem vera Imperatoris manus illi erat infesta.) Nõstis
monachos illos, & literas ad eum missas. Postremò cùm eaipsa inania atque infir-
ma deprehensa essent, viro illo sancto, quod decebat, faciente, & contrarias literas
mittente, tunc Imperatoris persona detecta fuit, cùm non ampliùs ficta species lo-
cum habere potuisset. Rem enim apertè ostenderunt, quæ à duobus illis exercitús
ducibus ab eo, velut, hostibus quibusdam, ad inermem Christi monachum, sola di-
uina lege armatum, missis facta sunt.

Pastor igitur è medio sublatus est, & oues gregis dispersæ sunt, alijs verberatis, Cap.30.
alijs in exilium missis, alijs persecutores fugientibus. Quodque miserabilius est, Expellit vi-
rũ sanctum.
regium edictum prohibebat, nè quis eorum, qui Dei causa persecutionem patie-
bantur, alicubì reciperetur. Eiusmodi edicto monasteriorum Præfecti obtempe-
rauerunt: ac quotusquisque inuentus est, qui virum illum accipere ausus fue-
rit? Interea Christus dormiebat ob eam, quam ipse nouit, rationem, probans
& explorans aliorum animum, num firmior esset: aliorum verò inhumanita-
tem patientia sua flectens ad misericordiam, & ad pœnitentiam prouocans. Il-
le igitur Christi athleta sponte à proprijs membris abscinditur, atque omninò
solus relinquitur, animam pro ouibus suis exponens, verè bonus pastor, vt in Iohan.10.
Euangelio dicitur. Idem ad Cæsarem Briarei manu ductus, coram ipso stetit (au-
deo dicere) velut Præcursor Domini Iohannes, nisi quòd ille vltrò, hic ab alio du-
ctus id fecit.

O fortem illius viri mentem & animum, qui non imperium formidauit, nõ mi- Cap.31.
nis cessit, non illecebris fractus est, cùm præsertim cognata illi esset fœmina, quæ
Herodiadis mentem habebat: quinimmò intrepida oratione vsus, ac nihil veritus,
id, quod verum erat, confessus fuit. Non licet tibi, inquit Præcursor, habere vxorem Mar. 6.
Philippi fratris tui. His similia & Præcursoris imitator ei dixit, qui Herodis erat si-
milis. Non ille quidem fuit securi percussus, quoniam noluit Cæsar ipse martyrem
eum virum esse, qui animo & proposito iam fuerat, & ijs, quæ dixerat anteà, se cer-
tisse satis ostenderat: sed imprudens tamen Christi confessorem eum esse proba-
uit, cùm in cellula quadam, vt maleficum hominem, illum veritatis thesaurũ con- Includit eũ
in cellula
quadam.
clusisset, clauibus alijs alias addens, ac cibum per foramen quoddam ei dari iubens,
vt nullo prorsùs videri posset, qui à Deo ipso videbatur. Hæc vnà cum Cæsare
agebant monachorum Præfecti quidam, quos pudet me nominatim proferre:
quodque miserabile est, carcer erat monasterium, Imperatoris palatio adhærens:
& eiusmodi custodiæ princeps erat is, qui adulteros coronauerat. Hei mihi, (vt cum Mich.7.
Propheta clamem) quoniam perijt vir Deum timens à terra, & qui rectè faciat, in
hominibus non est.

Quid dicam de illo, qui sanctum virum custodiendum ei tradidit, qui adulteros Cap.32.
ipsos coniugauit? Quid de illo, qui mãdato Imperatoris virũ nullis rationibus red-

dendis obnoxium, tanquàm reũ conquisiuit? Quid eos in mediũ afferã, quos Cęsar ipse sacrorum ministros insignes in carcerẽ misit, ad persuadendũ iusto illi viro, vt verbo tantùm assentiretur ijs, quæ fiebant, si à carcere dimitti vellet, & omnibus suis dominari? Quid deniq; illos proferã, qui ei valdè illudebant, atq; obtrectabant, tam consanguinei, quàm alieni: tam qui eodẽ, quàm qui diuerso habitu induebãtur? O rem absurdissimã, immò verò ô factum contra veritatem iniuriosum. Insimulabãt generosum hominem adulteriorũ comprobatores, quòd mente delira esset. Falsæ gloriæ studiosum esse iactabãt eũ, qui pro Christi gloria certamẽ subierat. Illi nimirùm homines hęc dicebãt, qui cùm ad Cæsaris voluntatẽ omnia loquerentur & faterent, à Deo ipso Domino exciderant. Eius tẽporis calamitosam inhumanitatem, Christi cultor ferebat, veritatẽ ipsam solùm propositam habens, & quę veritatem defendenti retribuẽda sunt, secum cogitans. Itaque erumnas illas ità transegit, vt si cum tranquillitate in aliquibus locis occultis requiesceret. Cuius enim viri studium Deus est, eius religionem & in Deum charitatem nihil superare potest.

Calumniæ in S. Platonem.

Cap. 33. Breue tempus interceſſit, & adulterinum illud Imperiũ, quod noluit intelligere vt benè ageret, de medio ſublatum fuit, vt & Imperatores ipſi diſcerent diuinas leges non violare, neque iniquas perſecutiones & carceres ſtruere, quanuis purpura nimirùm efferantur. Tunc fideliſſimus ille diuinarum legum cuſtos, confeſſionis brauio recepto, à carcere ipſo, tanquàm victor, exijt, multisque laudationibus & carminibus celebratus, felix dicebatur, eorum teſtimonijs comprobatus, qui anteà ipſi obtrectabant atque illudebant. Solent enim (vt eſt à Gregorio Theologo dictum) hominis alicuius virtutem vel hoſtes ipſi admirari, cùm, furore extincto, res ipſa per ſe probata fuerit. Licèt hoc loco diuerſo modo res ſe habeat, àc dici poſſit. Cùm enim Regina illa, quę pacis nomen habens, Irene dicta eſt, rurſùs impetrare cœpiſſet, & reuerentia virum hunc, tanquàm martyrem proſequeretur, tunc inſtàr fluuij retrofluentis, ſi quis inimicus anteà fuerat, in amicum & laudatorem conuerſus eſt, ità vt cuſtos carceris in terra proſtratus, ſibi veniam dari ſupplex petierit. Sed vir ille factis, aut dictis tam motus fuerat, quàm lapis ſenſûs expers.

Liberatur ex carcere S. Plato.

Irene redit ad imperiũ.

Cap. 34. Poſteà verò, quàm ab exilio reuerſi ſumus, alijque ex alijs locis, tãquàm volucres quædã aduolâſſent, factũ illud pijs hominibus admirationi erat, & cum capite ipſo membra copulabantur. Diceret fortaſsè & hoc loco (quanuis verbum hoc audax ſit) clariſſimus ille vates Eſaias: Leua in circuitu oculos tuos, & vide congregatos filios tuos: veniunt omnes filij tui de longè: videbis, & gaudebis, & metues, atque obſtupeſces corde. Ille quidem propheta hæc diceret: ego verò addiderim, illum etiam, qui ſacris præſidebat, & in ea re principem locum tenebat, ità fuiſſe affectum, vt eum, de quo dicimus, reuerentia proſequeretur: qui cùm ſe illi purgâſſet, ad concordiam etiam ipſum inuitauit. Quod factum fuit, eiecto illo, qui adulteros coniugatos coronauerat, vt diſſidium remoueretur, quod beatus ille vir maximè fugiebat. Quo facto, victoriæ præmium apud vniuerſos, qui conuenerant, aſſecutus eſt. Quid enim aliud Deo ipſi concordia & coniunctione charius, modò coniunctio ipſa hominem à diuinis præceptis non ſeiungat? Sed quidnam poſteà factum fuit?

Eſa. 60.

Cap. 35. E priore monaſterio gentis illius cauſa Byzantiũ migrauimus. Quo loco pater ipſe virtutis appetens, nè monaſterij gubernationem ſuſtineret, intra cellulam ſe claudens, eam vitam amplexus eſt. Sed vide etiam hîc admirabilis rei ſtudiũ. Tam multa eius erat humilitas, vt, cùm fratrum ſocietas ſub duobus principibus eſſe non poſſet, ſeipſum vir ille Dei ſtudioſus atque imitator, obedientię legibus ſubiecerit. Idque fecit illis ipſis præſentibus, & eius rei teſtibus, qui eodèm conuenerant. An non peregrinum & alienum hoc eſt, filium dici eum, qui anteà pater dicebatur, eius, inquam, filium, quem ipſe in ſpiritu genuerat? Quid, quòd ei ſubiectus erat, cui olìm imperauerat, cùm præſertìm tot eſſent illius egregia facta, vt ſatis illi ad laudem eſſe poſſit, ſi tãtarum rerum gloria non elatus, modeſtè ſe geſſerit? Sed admirabilis ille vir facilè & nullo negocio hoc perfecit, non fictè quodammodò & adulterinè, vt verbo tantùm imperanti ſubiectus eſſet: ſed ſyncerè, atque eo modo, quo Deus poſtulat, idipſum faciebat. Vbì enim confeſſio eſt, illic & fiducia: vbì fiducia, illic propriæ voluntatis remotio: vbì voluntatis remotio, illic & obedientiæ perfectio eſſe ſolet. Rectè factorum teſtes illi ſunt, quorum cauſa petitiones aliquot extiterunt. Supplicabat pro aliquo propinquo, & cùm petitionem aſſecutus eſſet, eius cauſa, qui petitionem obtinuerat, ipſe gaudebat. Quòd ſi petitionis com-

S. Platonis præclara humilitas.

pos

posnon fuisset, sed re infecta discessisset, nequaquàm id molestè ferebat, vnum illud propositum habens, vt re aliqua egenti vtilitatem afferret, non vt voluntatem suam expleret.

Hi mihi pater, (vt prophetæ voce vtar) quemnam me genuisti? Patrem te vocarnon erubesco, qui dignus non sum, qui filius tuus nominari possim. Quorsùm me ad hanc dignitatem extulisti, qui neque imperio parére aptus sum? Nouit Deus memadmodùm & tua sancta anima, huius rei rationem, quòd scilicet amicitia pia, vel obedientia potiùs, etiã illa, quæ supra vires sunt, ferre potest: vt breui oratione defensionem meam comprehendam, & hoc loco finem faciam. redeundum enim nobis est ad id, quod proposuimus. Clausus erat pater ipse in loco quidam angustissimo, qui æstate ità calefieri solitus erat, vt alter Chaldaicus camínus esse videretur, plumbei tecti inflammatione æstuans. At ille non solùm eam rem non molestè ferebat, sed etiam talem in posterum sibi requiem reseruari votis extorquebat, desiderio ipso laborem leuante, & spe difficultatem faciliorem reddente: ex quibus fit, vt magnæ aliquæ virtutes atque institutiones vires habeant. Neque his rebus vir ille laboris studiosus, contentus erat: sed constanter ac diligenter manibus laborabat, multam vim adhibens: diuinæ verò meditationi multo diligentiorem dans operam, & vbiquè aduersùs hostem diabolum pugnans, & frauum necessitati paratum se præbens, alios tristes consolans, alios animo deficientes recreans ac sustentans, multos lapsos erigens, quique acerbitate aliqua affecti erant, illorum mœrorem leniens. Deniquè multiplex ille animarum medicus ad eorum, qui aliquid patiebantur, habitus se accõmodabat, vt laborantes ipsos optimè curare posset.

Cap. 36. Iere 15.

Dan. 3. Itém singularis patiẽtia.

Verimonachi exercitia.

Non silentio prætereundũ mihi videtur, quod est admodùm memorabile. Cùm ferrea quadam catena valdè graui pedes circũdedisset, eiusmodi laborem fortiter sustinebat. Quàm verò laboriosum fuerit, catena illa indutum dormire, vigilare, & opus facere, licet eam rem considerantem intelligere. Neque id faciebat, vt se clausum ostentaret, neque tanquàm virtutis officinam, instàr Chironis illius, in Thessalonico antro habitantis, factum illud iactitabat: (ab eo enim affectu athleta ille multùm aberat) sed virtutem suam extenuabat, quasi eam non coleret, vt par erat: catenam verò illam submissione quadam artificiosè ità occultabat, vt omnibus ferè ignotum esset, quod diximus, quoàd à cella progressus, rem ipsam vel inuitus patefecit. Sed de his rebus satis diximus, cùm & auditor mediocritatem amet, & scriptor copiosiùs res ipsas enarrandi facultate non abundet.

Cap. 37. Ad pedes fert vltrò grauem catenam.

Cùm verò è vita excessisset diuinus ille vir, qui tunc Episcopatui præsidebat, quisnam Patriarcha futurus esset, suffragijs quærebatur: quæ quidẽ de multis ferebantur, cùm plerique alius alium cooptaret, prout beneuolentia aut veritate ducebatur. Quæsitum est & patris nostri suffragium, non solùm ab his, qui sacerdotio insignes erant, sed ab ipso etiam Imperatore. Quid igitur (vos quæso) faciendum illi erat? An non decebat eum, qui bonarum rerum causa certauerat, & accuratæ vitæ legem omnibus se proposuerat, liberè ac verè sententiam suam proferre, id, quod ad communem vtilitatem spectaret, considerantem? Minimè, inquiunt eius irrisores & obtrectatores, sed vel ignorationem simulare, vel ambientibus suffragium illud concedere oportebat: quorum alterum mendacium habet, alterum simulationem: vtrunque certè respuendum. Ille igitur suffragium suum misit. Cui autem illud detulerit, omitto dicere. Misit tamen, Deo ipso teste. Quod & illi liberanter acceperunt, nescio quomodò, quod scriptũ fuerat, confirmantes. Qui enim suffragium ipsum accepit, reuoluit calculos ipsos, ac peruertit. Et Plato quidẽ ipse, quoniam necesse erat, vt pro capite proponendo singula membra suo fungerentur officio, ad quendam eorum, qui eodem habitu induti erant, Cæsaris ipsius propinquum, communis vtilitatis causa egredi ex eo loco, in quo erat, nequaquàm recusauit, nocte adijt: cui cùm ea dixisset, quæ decebant, in cellam celeriter redijt. Ille verò cùm hæc audiuisset, in furorem versus est, ac paululùm moratus, quantùm ad id, quod consultauerat, perficiendũ satis esset, sanctum illum virum, & nos vnà cum illo comprehendit, & quatuor ac viginti dies munito quodam in carcere detentos, domum posteà redire permisit.

Cap. 38. Magnum pondus habet eius suffragium ad creandum Episcopum.

In carcerẽ conijcitur.

Quid opus est dicere, quot iniurijs virum illum, vel potiùs veritatem ipsam, affecerit, fratrum societatem furiosè oppugnans atque conturbans, & alios quidem in

Cap. 39.

carcere seruans, alios ad iudicia, tanquàm reos, trahens, quanuis in omnibus alijs rebus imbellis & ridiculus existeret? Quæ omnia erant apparatus quidam malitiæ, quam ille meditabatur, & velut iniquitatis cuiusdam exordium, necnon eius hominis nugarum, & apertæ petulantiæ significatio. Propediem vexatio ipsa illata est, eiusque causa fuit Ioseph ille, qui adulteros, quos diximus, coniugauerat, clandestinum, inquam, malum illud, & Ecclesiæ ipsius perturbatio. Cuius quoniam, tanquàm serpentis cuiusdam venenum, canonicè communionem effugimus, à Cæsare ipso minæ nobis proponebantur: quique instabant, parati erant. Sed quî possum paucis verbis comprehendere, quàm multos terrores, quot certamina & tentationes nobis attulerit, quàm sæpè nos abducendo vexârit? Scit hæc, tam qui ea passus fuit, quàm qui prope illum, qui hæc patiebatur, tunc erat. Profectò militaris phalanx locum, in quo manebamus, ità cinxit, vt neque aliquem hiscere, aut omninò caput efferre permitteret. Intùs timores, foris terror ac minæ proponebantur. A quibus autem hæc proposita fuerint, non dicam, eorum, qui hæc fecerunt, personam reueritus. Heu quanta fuit temporis illius calamitas? Nemo ferè impetum illum ferre potuit, nemo fuit qui recta consuleret, & diuinas partes sustineret. Quinimmò optabile erat, nè quis iracundiam principum magis excitaret. Hæc, & his miserabiliora faciebāt, qui eiusdem ordinis erant participes. Postremò (vt summatim rem perstringam) fratrum societas noctù abrepta est, & in carcere conclusa. Quo facto, synodi constitutus fuit dies: in quo vir ille sanctissimus à militari manu vnà cum tribus alijs, velut maleficus quispiam, ad ipsam synodum ductus fuit. Miserabile certè spectaculum erat, senem videre, propter imbecillitatem ingredi non valentem, sublatum portari catena vinctum, qua ipsius pedes circundabantur, & ab alijs humeris in alios velut piaculum quoddam indecora traiectione transmitti. Hei mihi: hæc ne fuit ordinationis synodo congruentis ratio? Hæc ne Imperij Christiani existimatio? Quæso, qua in re sunt hæc illis inferiora, quæ latrocinantium insidijs, & tyrannicè imperantium violentia, olim patrata sunt?

Multa patitur.

Fratres eius ducuntur in custodiam, & ipse ad synodum.

Cap. 40. Damnatur exilio.

Sed, vt quæ in medio sunt, ea velut ludicra quædam prætermittam, (illa enim historiæ modum implere possunt) exilium iam decretum fuit, & pater ipse circunscriptus est in vna quadam insula ex his, quæ ante vrbem sunt, quemadmodùm & frater noster in alia quadam valdè aspera, munito quodam carcere ad exilium accedente. O rerum mutationem. Monachis ipsis humaniores extiterūt hi, qui communi vita vtuntur, & priuati homines veriti non sunt iustum ferre iudicium, quod iudices debuissent: manifestum enim erat iniquum illud facinus. Missum facio balneum illud, in quo Imperator ipse militari acie omnium fratrum societatem inuadens, cùm ex monasterio illo singulos suæ voluntati subijcere conatus esset, spe deceptus est: suo enim imperio valentiores illos esse cognouit, qui diuina lege nitebantur. Missos facio carceres, in monasterijs constitutos, & monasteriorum Præfectos carceris duces factos, hisque quos clausos tenebant, plura, quàm iussi fuerant, tormenta inferentes. Prætereo quæ posteà consecuta sunt, quo tempore multi abducti, & in alium locum translati, persecutiones, inquisitiones, disiunctiones atque exterminationes pertulerunt: quo tempore multæ atque ingentes minæ, iræ, interrogationes & responsa, multaque per omnes vrbes inuestigatio facta est, necubì aliquis fratrum lateret, adeò, vt nonnulli timore persequentium in terræ foraminibus sese abdiderint, quô seruari possent. Hæc autem omnia eius rei causa facta sunt, (rursùs enim præ admiratione eadem tractare cogor) vt qui adulteros illos contra Euangelium & præcursorem Ioannem coronauerat, quasi salutarem aliquam dispensationem Ecclesiæ attulisset, impunè rebus sacris præesse posset: quique illum Euangelicis præceptis obtemperantes non admitterent, ex leges & à Deo alieni haberentur. O diuinas leges contemptas. O persecutorem acerbissimum, Christiani hominis appellationem habentem, & Christi leges conculcare gestientem. Quid ità insanus factus es, stolidus atque immitis vnà cum Leone tibi cómpare? An non vides contra inuictas Dei leges te armari, quas nemo ex his Imperatoribus, qui vnquàm fuerunt, superare potuit? Quinimmò quicunque se, vtru nunc, hisipsis legibus aduersarium ostendit, iure optimo perijt.

Sancti permulta patiuntur ab impio Imperatore.

Cap. 41.

Sed quonam modo Dei seruus abductus est? Ad illum enim ipsum redeo. Rursùs translatus, rursùs distractus, & à duobus hominibus hucatque illuc protrusus, eô quòd

eò quòd non ampliùs progredi posset, trahebatur & ità distractus vexabatur, vt iniquum illud facinus vel ipsis lapidibus sensûs expertibus lachrymas mouere posset. Huius rei testis est celebris illius martyris Mamantis regio, testis est & abrupta illa insula, quæ post primam fratris iam dicti custodiam, pietatis hũc custodem detinuit. O immites, & doloris sensu carentes illorum animos. Sed nescio certè, quo nomine ipsis congruente illos appellem, qui eádem opera monachi, & milites, & carceris erant custodes: qui iustum illum virum omninò desertum, tanquàm in loco profundissimo, in cella quadam concluserunt, hominemq́ue iam senio confectum, & morbo vexatum, sub vnius cuiusdam serui potestate, illi rerum terrenarum & Cæsaris serui reliquerunt, vt sanctus vir semèl in die, vel bìs, à ministro viseretur. Quo tempore senex eum rogabat, vt ad necessarium vsum corporis ducereretur, & iniquus ille seruus id ei exprobrabat. Petebat aliquid imbecillitati suæ consentaneum, & peruersus ille fores claudebat. Cumq́ue hæc pateretur, nihilominùs tamen stabilis permansit: quodq́ue coram Deo & hominibus cõfessus fuerat, nunquàm denegauit.

Inhumaniter sanè raptatur in exilium S. Plato.

Includitur in cella.

Posteà verò, quàm eius carceris causa eum in lethalem morbum incidisse Cæsar audiuit, animi duritiam leniorem faciens, in vrbem Byzantium ipsum transtulit: cumq́ue illum eò transtulisset, parabat se ad id, quod malè factum fuerat, corrigendum. Sed quoniam non recto proposito ac sententia mouebatur, quod proposuerat, ad finem non perduxit. Illũ enim diutiùs arrogantia ac temeritate suspensum, cùm fortis Dei manus ad Scythas exterminâsset, illic cum toto exercitu perdidit: vt posteris narratio quædam terribilis, & dictu horrenda, Deiq́ue iudiciorum, quæ compræhendi non possunt, eiusdemq́ue sapientissimæ prouidentię exemplum relinqueretur. Eum verò, qui anteà nobiscum vnà clausus tenebatur, cùm eorum, qui tunc Imperio potiebantur, & piè se gerebant, gratia proprio gregi restituisset, Confessorem ille seipsum esse probauit: idq́; quomodò factum sit, dicemus: neq; enim hoc præterire consentaneum est.

Cap. 42.

Sanctus transmittitur Byzantium.

Eorum cura, qui res nostras beneuolo potiùs, quàm inimico, animo disponebãt, de medio sublatum fuit scandalum: quo remoto, & dissidium, quod illi cum Episcopo intercesserat, sublatum fuit, cùm principes ipsi hoc ei persuasissent. Itaq; sanctissimus Patriarcha se purgauit, quòd, quæcunque acciderãt, Imperatoris violentia facta fuissent. Tunc igitur vnà conuenerunt, & vicissìm sibi satisfecerunt, (quandoquidem Deo ipsi nihil ità charum est, vt pax & concordia: modò concordia ipsa non sit fidei dissensio, neque diuini præcepti violatio, non deniquè Canonis alicuius reprobatio, quemadmodùm præsens coniunctio se habuit) quantùm ad nos pertinebat, ea, quæ intereà facta fuerant, prætermittentes, vt illis similia, quæ diuinorum patrũ memoria facta, & similiter dispensatione quadam neglecta fuerant: immò verò perfecta earum rerum examinatione in futuro illo seculo illi iusto atque incorrupto ludici reseruata.

Cap. 43.

Obserua qualis sit admittenda in religione concordia.

Sed quidnam consecutum posteà fuit? Non ampliùs pater ipse clausum se detinebat, quoniam propter infirmitatem non ampliùs corporis necessarium vsum per seipsum explere poterat: sed modò in lectulo recumbens superioris exercitationis & certaminis atque laboris relaxatione: modò in humili aliqua sede requiescens, Dauidis psalmos pronunciabat, & mente Deum ipsum precabatur: quæq́; ad fratrum societatem adiuuandam pertinebant, omnia conferebat, salutaria consilia, admonitiones, correctiones, adhortationes pro vetere & paterna beneuolentia, qua vti in eos consueuerat. Non tamen valebat opus facere, neque genuflectere, neque lectionibus vacare, nisì quantùm ministri alicuius prope se legentis opera vtebatur: nihilominùs his rebus dolebat, & tristis erat, quasì animam perdidisset, eô quòd diuina & sacra ministeria non obiret, sed à corporeis laboribus vacaret. Ac si quem cibum sumebat morbo congruentem, vel lauacro, vt iussis paréret, vtebatur, Deo quidem ipsi gratias agebat, sed ægrè ferebat tamen, quòd remissiùs viueret. Itaque verè stadium ipsum celeberrimus ille vir, & diuinum cursum exegit, quod dicitur, cum obediẽtia exoriens, & in obedientia desinens. Duodecimo enim, ac diurno horarum ambitui cùm parem annorum circulum in singulis certaminibus perfecisset, vitam illam sempiternam, & perenne lumen habiturus hinc migrauit. Numera certamina ipsa, & inuenies annos octo & quadraginta: adde duodecim illos, antequàm terrenis rebus renunciâsset,

Cap. 44.

Lõga corporis infirmitate grauatur.

ad

Anni vitæ eius 79. ad illa quatuor certamina, quæ in persecutionibus, decem itèm & nouem annos, quos in infirmitate corporis transegit, & celebrem virum vndeoctogesimo anno hinc migrâsse inuenies.

Cap. 45. Sed quomodò sine lachrymis eius viri finem enarrabo? Iacebat senex ille senio admodùm honorato, ad migrationem ipsam animum habens paratissimum. Illic & fratrum societas circũfusa, sanctarum eius orationum donum postulabat. Cùm igitur singulis benedixisset, eosdem amplexatus, ad sepulcrum abijt admodùm lætus, quod iampridèm videre concupiuerat, quanuis voti compos anteà factus non fuisset, cùm non pridèm assecutus esset, quod volebat. Cùm igitur valdè hilaris sepulcrum suum vidisset, Deo gratias agens: Hæc, inquit, requies mea in seculum seculi: eamque vocem adiunxit: Voluntatem timentium ipsum faciet Dominus. Psal. 144. Mouit & eorum, qui foris erant, non paucos: qui nullam temporis rationem habentes, (erat enim sacrorum ieiuniorum periodus) concursu ad eum venerunt, tam monachi, quàm in communi vita versantes. Quibus cùm ille benedixisset, reuersi sunt, sanctam illius commendationem, velut bonum quoddam viaticum accipientes. Quinetiam sanctissimus ille Patriarcha cùm ad eum venisset, eius orationum se participem fieri postulauit: quarum compos factus, amplexus illum fuit. Itaque omnis discordiæ suspicio remota est, cùm olim tristia illa, quæ inter eos acciderant, impedimẽto fuissent, quò minùs id credi posset. Omnes igitur admonuit, pro omnibus Deũ orauit, vniuersis veniam dedit, qui inimicè se in illum gesserant, qui eum persecuti fuerant, & molestijs affecerant. Hæc fecit diuinus ille vir, qui Christum ipsum etiam moriens imitatus est.

Patriarcha ad eum venit sub mortem eius.

Cap. 46. Quoniam verò & testamẽtum disponi oportebat, dicam, quodnam hoc fuerit: Orthodoxa, inquam, fides, & legitima vitæ institutio. hæc enim & viuens, & moriens seruauit. Hoc autem, vel illud distribuere, ad eum minimè pertinebat: quoniam neque de amictu ipso quicquam disponere in potestate habebat. Tunc & àme miserabili homine rogatus, an aliquid haberet, quod diceret, manu vestem meam apprehendit, eamque concussit, symbolum quoddam, hoc est, obedientię omninò liberæ ac promptę indicium relinquens, vocemque valdè summissam emittens, dixit, se nihil habere. Quo dicto, ad humilitatẽ meam omnia referebat. *Minimè* autem illud prætermittam, quod prædictionis apertam habet significationem. *Ipse* funebre canticũ sibi ante mortem modulatus est. Cùm enim thoracis morbo teneretur, & assiduo anhelitu laboraret, labia ipsa ex consueta diuinorum eloquiorum meditatione commouebat, summissaque voce illam præcipuè cantici partem canebat: Resurgent mortui, & exurgent qui sunt in monumentis, & lætabũtur qui sunt in terra. Quem versum hortabatur vt secum vnà canerent, qui præstò erant, quoàd loqui potuit, & vocem tenuissimam emittere. Canticum autem illud eius obitus consecutus est, qui iusti Lazari, eiusque diei festi memoriam aduentantem antecessit: ad quem Lazarum canticum illud referebatur, quo cum partem habiturus erat pater hic, cuius vitam scribimus. Postremò cùm insurrâsset, & Deum precatus esset, vt saluus fieret, decoro habitu iacens, caputque ad dexteram inclinans, ità leni & tacito corporis motu, tanquàm in proprium locum migrandũ sibi proponeret, cùm oculos ea hora clausisset, qua sol occidit, sanctam animam Angelis tradidit, qui eam ad iustitiæ solem perducerent.

Testamentum eius.

Festum S. Lazari.

Migrat ad Dominum.

Cap. 47. Et nunc ille quidem in cælis est, nõ solùm eo ordine ac statu (audeo hoc dicere) dignus habitus, qui viris exercitatione præstantibus assignatus est: sed in eorũ choro numeratus, qui Confessores extiterunt. Quorum enim certamina perpessus est, eorundem sortis manifestum est participem factum fuisse. Vel, si placet, cum ijs, qui terrenis rebus renunciârunt, numeretur: qui ea re probatissimus fuit, & multæ obedientiæ causa coronatus: cum his, qui vitam quietam egérunt, ille, qui legitimam quietem exercuit: cum doctoribus, doctor modestus atq; compositus: cum ijs, qui latentem vitam exercuerunt, ille, qui non solùm clausus mansit, sed tunc etiam obedientię subiectus fuit: quodque admodùm honorandum est, cum Confessoribus certus Confessor, re ipsa orationem comprobante.

Cap. 48. Ego verò miser, bono illo patre orbatus, & animo fluctuans, vbinàm consistam? Quem admonitorem inueniam, extra rationem me gerens? Quomodò praui dæmonis impetum fugiam, cùm eius admonitoris ac doctoris copia mihi non adsit? Sed ô diuinũ & sacrũ caput, tu me ex alto propitiùs respicias, & cadentem erigas,

Author inuocat eum.

gradi-

gradientem dirigas, incolumem conserues, & vnà mecum gregem hunc agas & pascas, quem multis laboribus & solicitudinibus constituisti, vt vestigia tua sequatur, vrbium orum mandatorum semitas teneat. Protegas, foueas, & tam magnos, quàm pauos greges tuos defendēs, eorum esto propugnator, sicut tuæ migrationis tempore pollicitus es: (Tui enim greges sunt omnes, quorum duces sunt filij tui, & filiorum progenies) vt te propugnatorem ac defensorem vniuersi oram Deo, & Deum habentes, incolumes permanere possimus, nullis hostibus corporeis aut corporeis nobis nocentibus, vt neque timoris causà nos à recta fide vel paululum subtrahamus, neque à diuinis mandatis deuiemus, neque ignauiæ, aut pernicio affectibus aditum patefaciamus, non denique exercitationem ipsam, cui studemus, vllo vnquàm tempore negligamus, in Christo Iesu Domino nostro: Cui sit gloria, honor & imperium cum omnipotente Patre, & vitæ auctore, ac sanctissimo Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SS. VALENTINI, CONCORDII, NOVALIS, ET AGRICOLAE, VT HABETVR SE-cundo libro historiarum Rauennatum Hieronymi Rubei viri doctissimi.

IN ea calamitate, quam Diocletianus Christianis intulit Rauennæ, Valētinus cum Nouali & Agricola, septimo decimo Calendas Ianuarij, ob Christum acerbissimam necem subiêrunt. De Valentino, in vita diui Dalmatij, Episcopi & martyris Ticinensis, in hanc sententiam legimus. Ad Dalmatium (cùm is esset in vrbe Alba, patre senatore, & occultè primùm Christianus, mox omnibus statim relictis, palàm Christum Deum prædicare, & miracula edere cœpisset) Valētinus magister militum, cùm ad eius aures fama peruenisset, Rauenna profectus, venit eum rogans, vt filio graui morbo laboranti, aciam desperato, suppetias ferret. Deum precatus Dalmatius, Valentino renūciat, Concordium filium suum, qui erat Rauennæ, conualuisse: virumq; sanctissimum, item Rauennatem, nomine Antoniū, eadem die obijsse. Quæ omnia, cùm Valentinus Rauennam regressus, vera comperisset, denuò ad Dalmatiū rediens, vnà cum Concordio filio, sacra baptismatis vnda ablutus est. Cœpit ab eo die Valentinus, Rauennæ Christum profiteri, multisque ad veram eius religionem adductis, tandem pariter cum filio Concordio, & Nouali, Agricolaque socijs, ob Christum (vti memorauimus) necatus est.

16. Decemb.

Dalmatij vitā quære suprà quinta Decēbris

S. Valētinus cū filio, credit in Christum, & baptizatur.

Cum socijs præmemoratis occiditur.

VITA BREVIS S. GATIANI PRIMI EPISCOPI TVRONENSIS, PER SANCTVM GREGORIVM æquè Episcopum Turonensem conscripta. Habetur cap. 30. decimi libri historiarum Gallicarum.

DE Episcopis Turonicis, licèt in superioribus libris quædam scripsisse visus sum, tamen propter ordinationem eorum, & supputationem, quo tempore primùm prædicator ad Turonicam accessit vrbem reciproca repleuit. Primus Gatianus Episcopus anno Imperij Decij primo, à Romanæ Sedis Papa transmissus est: in qua vrbe multitudo paganorum idololatrijs dedita commorabatur: de quibus nonnullos prædicatione sua conuerti fecit ad Dominum. Sed interdùm oculebat se, ob impugnationem potentum, eò quòd sepiùs eum iniurijs & contumelijs cùm reperirent, affecissent: ac per crypta & latibula, cum paucis Christianis, vt diximus, per eundem conuersis, mysterium solennitatis diei Dominicæ clanculò celebrabat.

18. Decemb.

S. Gatianus ad Christū multos paganos conuertit.

Erat autem valdè religiosus, & timens Deum, vt nisi fuisset talis, non vtiquè domos,

mos, parentes, & patriam ob Dominici amoris diligentiam reliquisset. In hac vrbe, sub tali conditione, plures, vt ferũt, annos commoratus, obijt in pace: & sepultus est in ipsius cœmeterio, quod erat Christianorum, & cessauit Episcopatus triginta septem annis.

Felix obitus eius.

S. Littorius ei succedit.

Secundus, anno Imperij Constantis primo, Littorius ordinatur Episcopus. Fuit autem ex ciuibus Turonicis, & his valdè religiosis. Hic ædificauit ecclesiã primam intra vrbem Turonicam, cùm iam multi Christiani essent. Primaque ab eo ex domo cuiusdam senatoris basilica facta est. Huius tempore, sanctus Martinus in Gallijs prædicare exorsus est. Sedit autem annis triginta tribus & obijt in pace, sepultusque est in suprascripta basilica, quæ hodiè quoquè eius nomine vocitatur. Tertius, sanctus Martinus anno nono Valentis, Episcopus fuit. Hic transtulit corpus beati Gatiani: sepeliuitque ipsum iuxta sepulcrum sancti Littorij in illa nominis sui præfata basilica.

S. Martinus Gatiani ossa sepelit iuxta S. Littorium.

DE S. NEMESIO, cuius festum in 19. diem Decembris incidit: ac de Ammone, Zenone & socijs, in 20. diem, Quære suprà in historia martyrum Alexandrinorum, 8. Decembris.

DE B. PHILOGONIO, QVI EX PATRONO CAVSARVM, EPISCOPVS FACTVS EST, D. IOHANNIS *Chrysostomi Constantinopolitani Episcopi Concio, quinque diebus ante natalem Domini ad populum habita. Nos eam in capita distinximus.*

20. Decẽb. Cap. 1.

EGO quidem & hodiè destinâram, aduersùs hæreticos luctaturus, vestes exuëre, quodque restabat debiti, vobis persoluere: Verùm B. Philogonij dies, cuius hodiè memoriam celebramus, ad ipsius benefactorum enarrationem linguam nostram euocauit. Et omninò parẽdum est. Etenim si qui patri matríve maledicit, morte moritur: profectò clarum est, eum, qui benedixerit illis, vitæ præmia recepturum: & si ijs, qui iuxta naturam parentes sunt, tantam debemus præstare beneuolentiam, multo magis id præstandum ijs, qui iuxta spiritum sunt parentes: potissimùm verò, quum iam vita defunctos nostra laudatio nihilo reddat illos gloriosiores: nos verò cõgregatos, tum qui loquimur, tũ qui audimus, reddat meliores. Nam ille quidẽ subuectus in cœlum, haud quaquàm egere potest humanis laudibus, ad feliciorem magisque duraturam quietem profectus. Cæterùm nos, qui hactenùs hîc versamur, multaque opùs habemus exhortatione, illius egemus encomijs, quô videlicet ad eius imitationem excitemur. Quapropter sapiens quidam hortatur, dicens: Memoria iusti cum laudibus. Non perindè quòd laudantur, qui decesserũt, sed quòd ij potiùs, qui res istas egregias laudibus vehunt.

Exod. 21. Leuit. 20.

Tã spiritualibus quàm corporalib⁹ parentibus præstanda beneuolentia.

Prou. 10.

Cap. 2.

Quoniam igitur hac ex re tanta nobis vtilitas proficiscitur, obtemperemus, neque recusemus. Nam & ipsum tempus huic narrationi congruit. Siquidem hodiè beatus ille ad tranquillam, omnisque turbationis expertem vitam translatus est: eoque nauigiũ appulit, vbi deincèps non poterit metuere naufragium, nec vllam animi deiectionem aut dolorem. Et quid mirum est, si locus ille purus est ab omni molestia animi, quum Paulus hominibus adhuc in hac vita degentibus loquens, dicat: Semper gaudete, sine intermissione orate? Quòd si hîc, vbi morbi, vbi infectationes, vbi præmaturæ mortes, vbi calumniæ, vbi inuidiæ, vbi desperationes, vbi iræ, vbi cupiditates, vbi innumerabiles insidiæ, vbi quotidianæ solicitudines, vbi perpetua sibique cohærentia mala sunt, innumeros ex omni parte dolores adferentia, Paulus dixit fieri posse, vt semper gaudeamus, si quis paululùm ex rerum mundanarum fluctibus erexerit caput, vitamque suam rectè moderetur composueritque: multo magis postquàm hinc demigrauerimus, facilè compores erimus eius boni, quum hæc omnia sublata fuerint, aduersa valetudo, morbi, peccãdi materia: vbi non est meum ac tuum, frigidum illud verbũ, & quicquid est malorum, in vi-

1. Thess. 5.

Vt possit qs semper gaudere.

Meũ & tuũ, causa malorum omniũ

in viram nostram inuehens, innumeraque gignens bella. Quamobrèm maximoperè gratulor huius sancti felicitati, quòd quanquàm translatus est, atque hanc, quæ apud nos est, ciuitatem reliquit, tamen in alteram transijt ciuitatem, nempe Dei, ac digressus ab hac Ecclesia, ad illam peruenit, quæ est primogenitorum descriptorum in cælis, ac relictis hisce festis, transijt ad celebritatem angelorum. Etenim quòd & superne sit ciuitas, Ecclesia ac celebritas, audi Paulum dicentem: Accessistis ad ciuitatem Dei viuentis, ad Hierosolymam cælestem, & ad Ecclesiam descriptorum in cælis, & ad innumerabilem Angelorum frequẽtiam. Non solùm autem ob multitudinem virtutum cælestium, verumetiam ob abundantiam bonorum, ac iuge gaudium & letitiam, panegyrim, hoc est, totius multitudinis cœtum, apellat totam illam vitam. Necenim alia res facere solet panegyrim, quàm mercium venalium copia, quum triticum, hordeum, & omnijugæ frugum species, ouium greges, boum armenta, vestes, aliaque id genus plurima importantur, alijs quidem vendẽtibus, alijs verò commercantibus. Hebr. 12.

Sed quid inquis, harum rerum est in cælis? Horum quidem nihil, sed sunt his multo magis præclara. Non enim illic sunt triticum, hordeum, ac frugum variæ species: sed illic vbiquè fructus spiritûs, gaudium, beneuolẽtia, bonitas, pax, ac mansuetudo summa exuberat copia. Non ouium greges, non boum armenta: sed spiritus iustorum perfectorum, animarum virtutes, vitæque recta facta per omnes cælos videre licet. Non vestes aut amictus, sed coronas quouis auro preciosiores, tum brabia, certaminum præmia, aliaque innumera bona reposita ijs, qui rectè fecerint: adhæc ibi est multitudo congregatorum, longè tum copiosior, tum honoratior. Neque enim constat ex viris vrbanis indigenisque, sed hîc sunt Angelorum infinita millia, illic sodalia prophetarum, alibì martyrum chori, Apostolorum ordines, cunei iustorum, omniumque qui fortiter rem gesserunt, varij cœtus. Profectò miranda panegyris est. Iamque id sanè maius est omnibus, quòd in media frequentia versatur horum omnium Rex. Etenim vbì dixisset, Ad innumerabilium Angelorum frequentiam, subiecit: Et iudicem vniuersorũ Deum. Quis vnquàm vidit in panegyrim prodeuntẽ Regem? Hic quidem nemo vidit, illic autem, qui adsunt, perpetuò vident, quatenùs illũ videre licet, non solùm præsentem, verumetiam suæ gloriæ splendore condecorantem vniuersum cœtum. Et nostræ quidem celebritates sub meridiem plerunquè soluuntur: illæ verò non item. Neque enim mensium in orbem recursus, neque annorum circuitus, neque dierum numerum expectat: sed stat perpetuò, illiusque bona finem non habent: nec senescere, nec marcescere possunt, sed sunt tum senij, tum mortis expertia. Nullus illic tumultus, quemadmodùm hîc: nulla turbatio, sed ingens omnium cum ordine decenti cõpositio, haud secùs atquè in cithara quapiam, modulatissimũ concentum & quauis musica suauiorem reddentium vtriusque creaturæ Domino, dum anima illic velut in sacris adytis, diuinisque mysterijs, diuinorum arcanorum celebrationem peragit. Ad hanc beatam requiem transijt beatus Philogonius. Hebr. 12. Præmia reposita in cœlis ijs, qui rectè fecerint. Cap. 3.

Quænam igitur oratio par sit viri laudibus, quem Deus tam felici sorte dignatus est? Non est vlla. Sed agè dic mihi, num idcircò silebimus? Et cuius rei gratia conuenimus? An dicemus nos haud posse magnitudinem gestorum oratione consequi? Atqui ob hocipsum necesse est dicere, quandoquidem hæc est præcipua laudũ illius pars, quòd factis verba æquiparari non possint. Nam quorum benefacta naturam etiam superant mortalem, perspicuum est, quòd horum laudes excedunt linguam humanam. Haud tamen ob id aspernabitur officium nostrum, quod pro viribus præstamus, sed suum imitabitur Dominum: Siquidem & ille viduæ duos tantùm obolos dejicienti in gazophylacium, non tantùm duorum obolorum mercedem reddidit. Quur ità tandèm? Quoniam non perpendebat pecuniæ modum, sed animi diuitias. Nam si pecuniæ modum expendas, magna paupertas est: sin voluntatem explices, inestimabilẽ videbis excelsi animi mercedem. Proindè quanuis nostræ facultates exiguæ sint, minimique precij, attamen quæ possumus, offerimus. Ea licèt non respondeant magnitudini meritorum animæ præclari iustique Philogonij, tamen hocipsum celsitudinis illius maximum fuerit argumẽtum, quòd nec pusilla repellat, sed idem faciat, quod solent diuites. Siquidem illi quum acceperint à tenuibus exigua, quibus non egent, suauissimè apponunt, remunerãtes eos, qui quod poterãt obtulerint: Itidèm & hic, quum acceperit à nobis laudem verbis peractam, qua nequaquàm eget, redonabit nobis per ipsa facta benedictionem, qua semper vti possimus. Luc. 21. Merces ineffabilis pauperi viduæ reddi. Vide quid sancti præstent nobis. Cap. 4.

Cap.5. Vndè igitur laudationem illius auſpicabimur? An à magiſtratu, quem ſpiritûs illi tradidit gratia? Nam mundani magiſtratus nequaquàm poſſunt Chriſtianorum demonſtrare virtutes: quin potiùs frequenter habent accuſationem malitiæ. Quam ob cauſam? Quoniam & ſolicitudines amicorum, & circuncurſationes, & adulationes, aliaque permulta his fœdiora, tales magiſtratus ſolent conciliare. Cæterùm vbi Deus ſuo ſuffragio deſignârit aliquem, illaque manus ſanctũ contigerit caput, incorrupum ſuffragium, alienum ab omni ſuſpicione iudicium, indubitata fuerit delecti comprobatio, propter eius, qui delegit, authoritatem. Porrò quòd elegerit illum Deus, vel ex ipſa morum integritate perſpicuum eſt: quippè quem ex medio abreptum foro, ad thronum hunc euexerit: adeò caſtam & inſignem priùs egit vitam, quum vxorem haberet ac filiam, & in forenſibus negocijs verſaretur, adeò ſolem ipſum ſplendore vicit, vt protinùs ab illo geſto, hoc magiſtratu dignus videretur, & à tribunali ad tribunal euectus ſit. Ac tum quidem hominibus patrocinabatur aduersùs homines, qui ſtruebant inſidias, * ijs qui afficiebantur iniuria, ſuperiores reddens ijs, qui iniuriam inferebant. Hîc autem adeſt hominibus, patrocinans aduersùs dæmones inuadentes.

S. Philogonius cũ vxore & filia iuſtiſſimè vixit.

* eos, legendũ videtur.

Cap.6. Quantum autem ſit pietatis argumentum, quòd Deus illum tanto magiſtratu dignum iudicârit, audi. Chriſtus excitatus à morte, quid dicit Petro? Poſtquàm enim illum interrogâſſet, Petre, amas me? Isque reſpondiſſet: Tu Domine ſcis, quòd amo te: Non dixit Chriſtus, Abijce pecunias, iciunium exerce, macera te laboribus, mortuos excita, dæmones abige: nihil vel horum, vel aliorum miraculorum rectèque factorum in medium adduxit: ſed omnibus illis prætermiſſis, dicit illi: Si diligis me, paſce oues meas. Hoc autẽ dicebat, non ſolùm vt nobis certiſſimè declararet, quantoperè ipſum diligeret Petrus: verumetiam vt palàm faceret, quantam haberet beneuolẽtiam erga ſuas oues, exemplum propoſuit Petri erga ipſum amoris, tantùm non dicens: Qui diligit oues meas, me diligit. Vide igitur, quàm multa propter hunc gregem paſſus ſit Chriſtus. Homo factus eſt, ſerui formam aſſumpſit, conſputus eſt, alapis cæſus eſt, poſtremò ne mortem quidem recuſauit, & quidem ignominioſiſſimam. Quin & ipſum ſanguinem ſuum effudit. Itaque ſi quis voluerit illi cõmendatus eſſe, curam habeat ouium illius, publicam quærat vtilitatem, fratrum ſuorũ ſaluti proſpiciat. Nullum enim officiũ hoc Deo charius eſt. Et ob id alicubì dicit: *Simon Simon*, expetiuit te ſatanas, vt cribraret te tanquàm triticum: ſed ego rogaui pro te, nè deficiat fides tua. Quod igitur huius ſolicitudinis curæque præmium mihi rependis? Sed quam tãdèm poſcit repenſationem? Eandem curam, quam nobis impẽdit, repoſcit. Nam & tu, inquit, aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos. Sic & Paulus ait: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Quomodò ille factus eſt Chriſti imitator? Omnibus per omnia placens, non quærens ſuam ipſius vtilitatem, ſed multorum, vt ſalui fierent. Rursùs alio loco dicit: Etenim Chriſtus non ſibijpſi placuit, ſed multis. Neque prorsùs alia res eſt, quæ perindè declaret doceatque, quis ſit fidelis & amans Chriſti, quàm ſi fratrum curam agat, proque illorum ſalute gerat ſolicitudinem. Hæc omnes audiant & monachi, qui montium occupârunt cacumina, quiq; modis omnibus ſeipſos mundo crucifixerunt, quò pro viribus Eccleſiarum præfectos adiuuent, horumque curas leniant precibus, concordia, charitate: ſcientes, quòd nî modis omnibus opitulentur ijs, qui tot periculis obijciuntur per gratiam Dei, totque negociorum curas ſuſtinent, quibuſcunq; poſſunt rationibus auxilientur, quanquàm procùl habitantes, & victûs ſors ipſis periſſet, & tota in ſcopulum impegiſſet ſapiẽtia. Verùm hoc eſſe maximum amicitiæ erga Chriſtum argumentum, declaratur & hinc.

Ioan.21.

Chriſti charitas erga homines.

Luc.22.

Ibidẽm.

1.Cor.4. & 11.

Rom.15.

Monachi quib⁹ rebus iuuare debeant Epiſcopos.

Cap.7. Videamus autem, quomodò munus hoc Epiſcopi adminiſtrârit. Quin potiùs non eſt opùs hîc pluribus verbis aut voce noſtra, quum veſter fauor veſtrumque ſtudium hoc vltrò declaret. Quemadmodùm enim aliquis ingreſſus vineam, vites ſque contemplatus, pampinis comantes, fructu grauidas, macerijs ac ſeptis vndiquè munitas, haudquaquàm deſiderat orationẽ cuiuſquam, qui demonſtret vinitoris induſtriam, & agricolæ virtutem: Itidèm & hîc, ſi quis ingreſſus conſpiciat vites ſpirituales, veſtrumque fructum contempletur, nil opus habuerit, vt ex cuiuſquam oratione diſcat, qualis ſit veſter præpoſitus. Sicut & Paulus ſcribit alicubì: Epiſtola mea vos eſtis, quæ inſcripta eſt, & legitur. Fluuius arguit, qualis ſit fons: & fructus indicat, qualis ſit radix. Dicendum igitur erat & tempus & initium, quandò vineã hanc ſuſcepit. Neque enim hoc minimum habebit momenti ad abſoluẽdam encomij partem, ſed omninò ſatis fuerit

2.Cor.3.

fuerit ad declarandam hominis virtutem. Res tum erat multæ difficultatis, quum nuper esset sedata persequutio, manentibus etiamnùm grauissimæ tempestatis illius reliquijs, quumque negocia plurimam desiderarent correctionem. His insuper illud adiungendum erat, quòd, quemadmodùm dicebam, hæreticorum factio sub illo nata, negocium exhibuit, illius sapientia cuncta prospiciente. S. Philogonius quo tempore sit factus Episcopus.

Verùm ad aliam necessariam materiam nobis festinat oratio, eoque communi patri, beatique Philogonij sectatori hæc dicenda relinquentes, vt qui melius nobis teneat, quicquid est antiquitatum, ad aliam concionandi rationē transeamus. Appetit enim festum omnium festorum maximè venerandum, adorandumque: quod si quis appellet omnium festorum metropolim, haudquaquàm aberret. Quod autem hoc est? Christi iuxta carnem natiuitas. Ab hoc enim illustratio Dei, festum videlicet Epiphaniorum, ac sacrum Pascha, Asscensio & Pentecoste, originem ac fundamentum ducunt. Nisi enim secundùm carnem natus esset Christus, nequaquàm baptizatus esset. nam id festū Theophaniorum. Nequaquàm fuisset crucifixus. nam hoc festum Paschæ. Nequaquàm misisset spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes. Itaque ab hoc ceu fonte quopiam, hi diuersi amnes orti, nata sunt nobis hæc festa. Verùm non ob hoc tantùm par est hunc diem cæteris anteponi, sed etiā ob id, quòd id, quod in hoc natum est, cęteris omnibus est venerabilius. Nam quòd Christus homo factus mortuus est, quum nullum omninò peccatum perpetrâsset, quid huic ampliùs poterat adiungi miraculo? Sed mortale corpus assumpsit. Erat quidem & hoc admirandum. Cęterùm quòd Deus quum esset, voluerit homo fieri, tātumque sese demittere sustinuerit, quantùm ne cogitatione quidem complecti queas, hoc est omnium maximè reuerendum, stuporisque plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, sine controuersia magnum pietatis mysterium. Quod magnum? Deus declaratus in carne. Acrursùm alibi: Non enim Angelos appræhendit Deus: semen Abrahæ apprehendit. Vndè debuit per omnia fratribus assimilari. Propter hoc potissimùm amplector diligoque diem hunc, & amorem eius in medium propono, vt vos huius amatorij pharmaci participes reddam. Eoque rogo vos omnes obsecroque, vt summo studio summaque cum alacritate velitis adesse: sed priùs suam quisque domum repurget, vt videamus Dominum nostrum in cunis iacentem, ac fascijs inuolutum, horrendum ac stupendum spectaculum. Festū natiuitatis Christi celeberrimum &c. 1. Tim. 3. Hebr. 2.

Quid enim excusabimus, aut quam veniam obtinebimus, si, quum ipse nostra causa descēderit è cælis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur? quum alienigenæ barbarique ex Perside accurrant, vt illum videant in præsepi iacentem, tu verò ne breue quidem spatium emetiri sustines, vt hoc felici spectaculo perfruaris? Nam si cum fide accesserimus, proculdubiò videbimus illum in præsepi iacentem. Siquidē hæc mensa vicem explet præsepis. Nam & hîc ponitur corpus Dominicum: non quidem fascijs inuolutum, sicuti tunc, sed vndiquaquè spiritu sancto conuestitum. Qui mysterijs initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidem nihil aliud, quàm adorârunt: tibi verò, si cum pura accesseris cōscientia, permittemus vt sumas, & sumpto, domum abeas. Accede igitur tu quoquè munera offerens, non qualia deferebant illi, sed multo religiosiora. Obtulerunt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrham, offer tu modestiam, & cor submissum cum eleemosyna. Quòd si hisce cum muneribus accesseris, multa cum fiducia particeps eris huius sacræ mensæ. Nam hæc ideò nunc loquor, quòd sciam certò futurum, quòd in illa die complures accedant, irruantque ad victimam hanc spiritualem. Id igitur nè faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ nostræ, sed ad salutem: iam nunc obtestor obsecroque, vt omnibus modis repurgatis animis vestris, ità demùm adeatis mysteria. Cap. 9. Matt. 2. Corpus Dominicum in altari ponitur. Quæmunera Christo offerre debeamus.

Neque mihi quisquam dixerit, Vereor, habeo conscientiam peccatis oppletam, fartinam circunfero grauissimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus: si sobrius fueris, si attentus, si vigilaueris, multitudinem peccatorum reddes contractiorem. Nec illud perpende, quòd breue tempus est: sed illud cōsidera, quòd benignus est Dominus. Quandoquidem & Niniuitæ tridui spatio tantam iram Dei à se depulerunt, nec obstitit illis temporis angustia: sed animi promptitudo, amplectēs Domini benignitatē, totum peragere valuit. Et meretrix illa breui temporis momento, quum ad Christum accessisset, omnia probra diluit. Quin & calumniantibus Iudæis, quòd illam admisisset, tantamque præbuisset fiditiam, Christus illis quidem silentium imposuit: Cap. 10. Ionæ 3. Luc. 7. Nunquàm sera est, vera de pecca-

tis cõmissis pœnitẽtia.

posuit: hanc verò malis omnibus liberatam, comprobatoq; illius studio, ità domum remisit. Quid ità tandèm? Quoniam feruenti animo, & flagranti corde, ardentique accessit fide, sanctosque illos ac sacros attigit pedes, solutis capillis, fontibus lachrymarum ex oculis emissis, vnguento profuso. Etenim per quę deceperat homines, per eadem parauit remedia pœnitentiæ: per quæ auocârat oculos intemperantium, per hæc emisit lachrymas: per capillos arte compositos multos illexerat ad peccatum, per eosdem pedes absterſit Iesu. Vnguento multos inescârat: per hoc pedes illius lauit. Proindè & tu quibus rebus prouocâsti Deum, per has rursùm facito propitium: Prouocâsti illum pecuniarum rapina? per easdem illum reconcilia: quumq; & rapta restitueris illis, quos iniuria affeceras, & alia insuper addideris, dicito iuxta Zacchæũ: Reddo, si quid rapui, quadruplum. Prouocâsti linguæ maledicentia, multis contumelia affectis? vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus annis ve, sed solo animi proposito vnico die perficiuntur. Discede à malo, virtutem amplectere, desiste à prauitate. Pollicetor te posthàc ista non commissurum, & istud sufficiet ad excusationem.

Vide, vt sit agenda pœnitentia.

Luc. 19.

Cap. 11. Hæc sanè accipienda sunt. Nam paulò antè dicit esse satisfaciendũ p̃ peccatis: hoc est enim dignos pœnitẽtiæ fructus facere, vt sancti patres docẽt. Matt. 16.

Ego testificor ac fideiubeo fore, vt si nostrûm quisque, qui peccatis obnoxij sumus, recedens à pristinis malis, ex animo vereque promittat Deo, se posteà nunquàm ad illa rediturum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactionẽ vlteriorem. Benignus enim est, & quemadmodùm parturiens cupit eniti fœtum, ità & ille cupit effundere suam misericordiam. Sed obstant peccata nostra. Diruamus igitur maceriem, atq; ex hoc iam tempore festum auspicemur, hosce dies quinque negocijs omnibus valere iussis. Valeat forum, valeat curia, facessant mundanæ curæ cum pactis & contractibus: animam meam seruare cupio. Quid lucrifecerit homo, si totum mundum lucrifaciens, animæ suæ iacturam faciat? Egressi sunt à Perside Magi: egredere tu è temporarijs negocijs, ad Iesum proficiscere: non est longum interuallum, si velimus. Non enim necesse est traijcere mare, neque montium superare cacumina: sed domi sedens si pietatem exhibeas, multamq; cordis compunctionem, potes illum videre, potes totam diruere maceriem, totum submouere obstaculum, abbreuiare viæ longitudinem. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non Deus procùl. Et Dominus propè est omnibus inuocantibus ipsum in veritate.

Ierc. 23. Psal. 144.

Cap. 12.

Nunc autem multi Christianorum in tantam vecordiam, tantumque venêre contemptum, vt, cùm innumeris scateant malis, nullam tamen vitæ suæ curam habeant: sed in diebus festis negligenter ac temerè ad mensam hanc accedãt, haud intelligentes, quòd communionis tempus non est festum, neque celebritas, sed conscientia pura, vitaque à peccatis repurgata. Quemadmodùm enim, qui sibi nullius mali conscius est, hunc oportet singulis diebus accedere: sic qui peccatis occupatus est, nec pœnitet, eum ne in festis quidem accedere tutum est. Neque enim semèl in anno accedere, liberat nos à peccatis, si indignè accesserimus: quin hocipsum potiùs auget damnationem, quòd, cùm semèl tantùm accedamus, ne tum quidẽ purè accedimus. Quapropter adhortor vos omnes, nè negligenter, velutì festo die cogente, ad diuina mysteria accedatis: sed si quandò parabitis huius sacræ hostiæ fieri participes, multis antè diebus repurgetis vosipsos per pœnitẽtiam, precationem & eleemosynam. Deniquè per hoc, vt vacetis spiritualibus, nec denuò conuertamini canis in morem ad proprium vomitum.

Ad sacram synaxim nõ est indignè accedendũ.

Cap. 13.

An non enim absurdum, tantam habere curam rerum corporalium, vt appetente festo, multis antè diebus vestem è scrinijs depromptam diligenter appares, emas calceamenta, mensa largior splẽdidiorque paretur, deniquè variam vndiquaquè rerum copiam excogites, omnibusque modis temetipsum ornes, nitidumque reddas: animæ verò neglectę, sordentis, squallidæ, fame contabescentis nullũ habere respectum, quum sola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamque? Atquì corpus quidem videt conseruus, neque quicquam est detrimenti, quomodocunquè fuerit habitum: illam autem videt Dominus, qui grauissimè punit negligentiam. An nescitis quòd hæc mensa plena est igni spirituali? Et quemadmodùm fontes aquæ vim exundant: ità hæc flammam quandam habet arcanam. Nè igitur accesseris stipulam adferens, non ligna, non fœnum, nè augeas incendium, exuratque animam ad communionem accedentem: sed accede ferens lapides preciosos, aurum, argentum, quò puriorem reddas materiam, multoque cum lucro

Ad sacram communionem vt accedendum.

1. Cor. 3.

luero discedas. Si quid mali est, abigas ab animo. Habet quis inimicum, grauiter lęsus, soluat simultatem, coërceat animum exardescentem, intumescentemque, nè quis sit tumultus aut perturbatio. Regem enim excepturus es per communionem: quum autem Rex ingreditur animam, oportet magnam esse tranquillitatem, multumque silentium, profundam cogitationum quietem. Sed atrociter læsus es, nec potes iram remittere. Quid igitur? An igitur teipsum magis etiam & grauiùs lædes? Neque enim tantis malis te afficiet inimicus, quæcunque fecerit, quibus teipsum afficis, si non illi reconcilieris, sed Dei leges conculcâris. Ille te contumelia affecit: dic mihi, num tu ideò Deum afficies contumelia? Etenim non recipere in gratiam eum, qui molestiam attulit, non tam est illum vlcisci, quàm Deum afficere contumelia, legis huius authorem, præcipientis vt inimicis reconciliemur, priusquàm accedamus ad altare. Propterea nè respicias ad cõseruum, neque ad magnitudinem iniuriarum, quas intulit ille: sed ad Deum, illiusque timore in animum demisso, illud expende, quòd quo maiorem vim admóueris animo tuo, post innumera mala cogens illum redire in gratiam cum eo, qui molestiam intulit, tanto maius præmium feres à Deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodùm hîc Deum excipis multo cum honore, sic & ipse te illic multa cum gloria excipiet, reddetque tibi millecuplam istius obedientię mercedem: quam nobis omnibus assequi contingat, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen. Matt. 5.

PASSIONEM SS. Eugenij & Macarij, quorum festiuitas in vigesimũ diem huius mensis incidit, quærat Lector in Vita S. Artemij 20. Octobris, Tomo 5.

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM SANCTI ET GLORIOSI APOSTOLI THOMAE,

Authore Simeone Metaphraste. Habetur 6. Tomo Aloysij.

Nos capita margini apposuimus.

SOLIM quidem in terra versantes Apostoli, & terram, quæ est sub cælo, obeuntes, ijs, qui impietati inseruiêrunt, prædicârunt libertatem, miraculis ad salutem ab errore abstrahentes, & fidei malagmate medicantes animas, quæ laborabant infidelitate. Postquàm autem migrârunt ad Dominum, pijs reliquerunt corpora, pignora salutis, vt quod cùm aderant faciebant, hoc etiam postquàm migrâssent, efficerent, cælestis illius publicæ celebritatis imagines, eorum memoriæ festa nobis largiẽtes: vt tanquàm cum præsentibus & dissentibus rursùs versantes, percipiamus gratiam Apostolicam. Vndè etiam nunc clarissimus Apostolorum Thomas, per eius memoriam nobiscum rursùm versatur: Thomas, qui est fidei nostræ pater ex incredulitate, & index perfectus veritatis: qui incredulitatis occasionem amputauit incredulis, & fidem Apostolorum per incredulitatem effecit firmiorem. Decemb. 21. Cap. 1. Sanctorum corpora, pignora salutis. Ioan. 20.

Quandò enim vnigenitus Dei filius, qui est in sinu patris, non ferens videre suum figmentum in peccati seruitutem redactum, suis hac in re inflexus visceribus, visus est sicut nos, si peccatum dempseris, tunc hic quoquè magnus Apostolus, post aliorum discipulorum electionem, qui Iesum sunt secuti, iussus est sequi Dominum. Nam cùm in Iudæa à matre esset in lucem editus, habens parentes, qui vitam tenuiter agebant, ab eis alebatur & educabatur, & ad vitam formabatur similem, velutì à quodam optimo pædagogo, paupertate eruditus, & ad Domini suscipiendũ pręceptum aptus redditus. Libros itaque legens Mosaicos, (ij enim diligenter proponebantur filijs Iudæorum) componebat quidem suos mores ad honestatem: doctrina autem formabatur ad res diuiniores, & à puerilibus procùl remotus ludibrijs, instituebatur & crescebat, donèc peruenisset ad perfectam mensuram ætatis Christi. Viuens enim, sicut priùs diximus, in vita paupere, & artem exercẽs piscatoriam, in vtroque potens est cognitus: ex vno quidem formatus ad tenuitatem, quæ sunt superuacanea, minimè admittentem, & doctus esse contentum solìs necessarijs: ab altero autem institutus ad patientiam in laboribus, & ad hoc, vt rebus molestis & asperis sua sponte prius exerceretur. Cap. 2. S. Thomas in Iudæa natus. Fuit piscator.

Cap.3. Sequitur Christum.

Protinùs itaque nulla dilatione vsus est nec cunctatione, nec tardauit ad vocationem: sed adeò celeriter fuit mutatus, & vinctus voce vocantis, vt dicto citiùs ostenderet obedientiam. Atque sic quidem fit Verbo familiaris, & refertur in numerum reliquorum, qui vocati fuerant: fitque discipulus animi studio promptissimus, minister fidelissimus, Apostolusque & œconomus probatissimus Apostolatûs gentium, qui fuit ei creditus. Statim autem & ad Apostolatum fuit corroboratus, & diuina impletus virtute, & miraculorum diues operatione, statuit cum Verbo versari perpetuò. Cum quo quidem degens toto tempore, quo vitam egit in carne, multas quidem cum eo subijt afflictiones, multas autem persecutiones & migrationes. Et aliquandò quidem cùm ipse à Iudæis expelleretur, simul quoquè cum eo expellebatur: & cùm lapidibus appeteretur, ipse quoquè simul appetebatur: aliquandò autem cùm ipsum vellent in suam redigere potestatem, & morte afficere, paratus erat alacriter cum ipso morte affici, desiderio plenam illam vocem emittens ad Dominum:

Ioan.11. Ibidem.

Eamus, & moriamur cum ipso. Quandò enim amicum Lazarum à mortuis suscitaturus pergebat Saluator, quandò per absentiam concessit morti superare naturam, quandò voluit ostendere sepulcrum somni locum, quandò vinctum mortuum voluit efficere ad vocationem viuis celeriorem, tunc accedentes discipuli metum prædicabant Iudæorum, lapides reuocabant in memoriam, dehortabantur nè accederet: Magister, dicentes, nunc quærebant Iudæi te occidere, & rursùs vadis illuc? Cùm autem illi non possent persuadere, (Non enim oportebat infantiam, quæ tunc erat, discipulorum, morti opem ferre aduersùs Lazarum, neque impedimentum liberationis ex sepulcris, illorum cerni timiditatem) metu & desiderio distractis eorum animis, conuertebantur ad animi ægritudinem. Sed Thomas promptè & alacriter solu-

Ioan.11. Eiº audacia ad mortem cũ Christo subeũdam.

uens Apostolis molestiam: Eamus & nos, inquit, & moriamur cum ipso. Est enim quauis vita melior, quæ cum Domino accipitur, occisio. Atque hæc quidem sic se habebant: & Apostolorum animos detinebat admiratio, cogitantes condiscipuli audaciam ad mortem subeundam.

Cap.4.

Sed cùm Crux fixa fuisset, & mors esset suspensa, & infernus traheretur captiuus, & mutata esset lex sepulcri, & mors Christi effecta esset mors mortis, surgens Saluator post erecta apud inferos aduersùs mortem trophæa, appáret suis amicis lugẽtibus & flentibus, in hoc quoquè fidem faciens victoriæ: qui rerum rectè gestarũ *illos faciens* spectatores, certè nec ipsum quidem permisit esse expertem primorũ *miraculorum*.

Ioan.20.

In quadam domuncula discipulos in arctum tunc metus cogebat Iudæorum: quo quidem in loco, periculum præuidentes, manebant. In medium ergò eorum latentium accedit Iesus, non vocẽ emittens antequàm adspiceretur, non pulsatione ostij

Matt.14. Clausis ostijs intrat Christus ad discipulos.

territis eorum animis: sed pedes, qui per mare sunt ingressi, ostijs quoquè non apertis intrârunt: (Negabat enim suas leges natura iussa à Domino) & qui omnia fecerat, in suum templum ingreditur clausis ostijs: & qui per lignum mortem contriuit, nunc vim affert ipsi ligni naturæ. Venit ergò Christus in medium eorum, miraculo ingressûs confirmans miraculũ resurrectionis. Et sic quidẽ discipuli ipsis oculis eius, quem desiderabant, fructum percipientes, lætitia afficiebantur. Solus autem Thomas abfuit à spectaculo: qui diuino quodam, vt videtur, consilio non aderat, vt cùm miraculum magis examinâsset, esset præclarior præco resurrectionis. Sed Saluator quidem cùm suî spectaculo impertijsset Apostolos, recessit protinùs, perfectiorem contemplationis visionem Thomæ amico, vt videtur, reseruans.

Cap.5. Ioan.20.

Cùm autem reuersus esset Thomas, & venisset in mentem discipulis ei dicere, Vidimus dominũ: ille propter id, quod audiebat, lętitia affectus, quod fieri desiderabat, hoc factum esse audiens, non credebat. Solent enim ingentis lætitiæ exuperationes,

S. Thomę de resurrectione Christi dubitatio.

esse tardiores ad ea credenda, quæ dicuntur. Discipulis igitur: Nisì, inquit, videro in manibus eius fissuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manũ meam in latus eius, non credam. Ad hęc fortè Apostoli: Quid sibi vult, ó Thoma, sermo incredulitatis? Si nõ credit discipulus, quomodò crediderint Iudęi? Si Apostolus & amicus non admittit resurrectionem, quomodò eam admiserint ij, qui cruci affixerunt? Qui Thomæ non persuaserunt, quomodò reputabuntur digni, qui admittantur à gentibus? Non te pudore afficiunt, & ad fidem attrahũt, præcedentium ingentes turbæ miraculorum? Leprosus mundatus: Paralyticus integris membrorum cõpagibus restitutus: Cęcus vidẽdi facultati redditus: Manus morte affecta, quæ rursùs fuit ad vitam reuocata: Fluctus, per quos inceditur pedibus: & Lazarus sepul-

sepulcrũ exuens, tanquàm vestem? Quomodò, cuius admiraris opera, eius suspectam habes resurrectionem? Non credat Caiphas: curiosè scrutetur Nicodemus: calumnietur Iudæus. Cur dubitat Thomas de resurrectione? Sed contrà discipulus videtur dicere iustiora: Cur mea dubitatio est à vobis reprehendenda, ô Apostoli? Ad Iudæos emittor præco resurrectionis: sicut vos, proficiscor Apostolus ad docendum gentes resurrectionem. Quomodò ergò, quibus non fui socius spectaculi, suscipiam aquè atquè ipsi legationem? Quomodò, quorum non habeo cognitionem, ea ego docebo alios? Quomodò lingua ea dicet confidenter, quorum testes non habet oculos? Verbis credam solis? Sed Iudæis ero in fide suspectus, meque facilitatis damnabunt & leuitatis. Gentiles quoquè verba non admittent: potiùs autem meum ridebunt testimonium, qui ex solo auditu prædico resurrectionem.

Cur Christũ rediuiuũ videre voluerit.

Non multum interfuit temporis, & rursùs affuit Dominus, ingressùs miraculum nunc quoquè similiter ostendens: vt quæ alijs simul discipulis, ea soli quoquè Thomæ largiatur. Ostẽdit ergò ei signa Crucis: ac vulneris, quod accepit in látere, ostendit signaculum. deindè, Quia vidisti me, inquit, credidisti. Beati qui non viderunt, & crediderunt: magnam nobis repositam ostendens beatitudinem, qui credidimus per sermonem discipulorum. Illud ergò diuinum & admirabile spectaculum cùm consecutus esset Thomas, fuit etiam causa Apostolis, vt illa discerent, quæ priùs non nouerant. Suum enim Deum & Dominum confessus est eum, quem adspexerat. Re vera enim Dei est pulchrum facinus resurrectionis. Cùm autem post hæc Christus à discipulis magna ex parte videri non posset, vt qui esset glorificatus incorruptione corporis, & non posset conspici mortalibus oculis, seipsum manifestum reddebat, quandò volebat, & quandò nouerat futurum vtile ijs, qui adspiciebant. Itaque cùm Domini eis deesset conspectus, curam gerebant veteris artis, in qua fuerant educati. Illa autem erat, scapham ascendere, & in profundum maris retia demittere. Quodam verò die, dum ipsi intenti erant piscationi, apparuit eis desideratus Iesus, stans in litore, & iubens ad dexteram partem nauis rete demittere. Capta est autem multitudo piscium innumerabilis: erat enim diuini iussùs operatio. Tunc simul cum ijs aderat etiam Thomas, & simul nauigabat, & simul operabatur, & diligenter curabat rebus, & se paratissimum ostendebat ad obediendum. Experientia enim didicerat ijs credere, quæ Deus fuerit operatus: & ideò vnà nauigabat, & simul operabatur cum discipulis.

Cap. 6.

Rursùs clausis ostijs, diuina virtũte Christus intrat ad suos.

Ioan. 21.

Cùm autem iam adesset tempus Assumptionis, quo cum eo, quod ex nobis assumpserat, oportebat Christum ascendere ad patrem, ipse educit mystas extra Bethaniam vsque ad Oliuetum: & illic de se disserens, & ex scripturis coniungens testimonia, cùm & coram eis comedisset, & confirmâsset se non esse spiritum, vt ipsi existimauerant, & deindè sublata manu eis immisisset benedictionem, ille quidem ascendit in cælos: ipsis autem cum magno gaudio fuit reditus in Hierusalem. Quidnì enim gauderet, & cum alijs lætaretur discipulis, sacrosanctus iste, & magnus Apostolus, videns verba deducta esse ad effectum, & susceptæ carnis verum esse mysterium, neque frustrà in eo versatam fuisse incredulitatem? Atque dies quidem ille à Domino præfinitus, iam finem accipiebat conuenienter ijs, quæ ille dixerat: & diuinus spiritus ad eos aduolans, tanquàm sonus quidam flatûs vehementis, statìm in linguas igneas diuidebatur. Qui cùm fuisset super vnumquenque, faciebat eos loqui linguis alienis, adeò vt, qui audiebant, afficerentur magna admiratione. Tunc ergò hic quoquè magnus Apostolus cùm sederet vnà cum reliquis discipulis, ipse quoquè in igneis linguis accepit gratiam: & cùm in suum habitaculum totum intromisisset spiritum, totus fuit illius instrumentum, valdè sapienter & opportunè pulsatum. Sic ergò Thomas ab alto confirmatus, fuit perpetuò accinctus, promptoque & alacri animo ad prædicationem, nihil timens eorum, quæ sunt terribilia, nec stupens aliquid eorum, quæ sunt clara & illustria.

Cap. 7.

Luc. 24.

Mar. vlt.

Act. 2.

Cùm ergò res Apostolis se haberent ex animi sententia, oporteret autẽ Domini iussum finẽ accipere, qui quidem erat: Euntes in mundum, docete omnes gẽtes, alius quidẽ ex Apostolis aliam orbis terræ partem sortitus est, sicut eis, qui aduenerat, spiritus, sortẽ definierat. Thomas igitur missus est in Indiam, quæ erat planè barbara, & in nefarijs versabatur actionibus. Ipsa autem sita est longissimè ab Aegypto: alluitur verò mari valdè nauigabili: & est quidem egena rerum necessariarum: abundat autem rebus preciosis, & ad luxum accommodatis. Eam habitat id genus, quod dictum

Cap. 8.

Matth. 28.

S. Thomas mittitur ad Indos.

est, quod est & frequentissimum, & deditum mercaturę, & magna ex parte nudum, & instàr ferarum, quæ degunt in montibus, vitam agens. Quam ob causam corporum superficiem radij solares inuadunt ardentiùs, valdeque incendunt, & denigrant, & efficiunt visu deformiores. Colebant autem isti simulacra facta ex omne genus materia: & quod in ea conferebatur studium, & cultura, longo tempore confirmata, inducebat consuetudinem, ratione quauis potentiorem. In hanc ergò regionem magnus ingrediens Apostolus, nullum præ se tulit fastum & arrogantiam: neque elatè aut gloriosè quippiam est locutus, neque aliud fecit superbè & insolenter ad ostentationem: sed ornatus Christi moderatione, & pro quouis alio ornamento & lorica, ea indutus, coma sordidus, vultu pallidus, totus aridus & exanguis, & planè succo carens, &, vt semèl dicam, non tam corpus, quàm vmbram corporis circunferens, sordido & trito amictus pallio, moribus lenis, sermone vtilis, factis valdè admirabilis, humilioribus se accommodabat, spiritus altiorum deprimens.

Indorum simulacra.

Cùm talibus moribus & vita præditus ad Indos venisset, visumque ei esset gentis ingredi interiora, postquàm vidit falsam dæmonum religionem eos comprehendisse, & imis eorum animis insedisse, non statìm processit ad eos refellendos, non induxit repræhensiones, non tanquàm medicamento vsus est austeritate: Sciebat enim, quòd quæ longa consuetudine in nostris confirmata sunt animis, non possunt facilè deleri, & persuasione magìs, quàm vi, mutantur. Propterea magìs vtitur mansuetudine, & bonis moribus, & blandis verbis, magnus & dignus, qui in honore haberetur, non ex fastu & tumore, & verbis magnificis, sed ex factis & signis eis apparēs, & insigni Christi, nempe humilitate, valdè ornatus: quo quidem eos magìs capiebat, & attrahebat ad agnitionem, quòd esset operibus quidem admirabilis, spiritu autem mitis & moderatus. Itaq; moti admiratione Indi, rogare cœperunt quisnam esset, & cuiàs genere, & quænam esset eius religio, & quod studium. Ille autem (habebat enim in se Christum magistrum) leniter & modestè respondit, quòd esset genere quidem Iudæus, discipulus autem insignis illius Mosis: illius, inquam Mosis, qui cum Deo est collocutus: deindè etiam Christi filij Dei discipulus, qui venit ad mundi salutem, & quòd vitam æternam, & animarum salutem veniret annunciatum: quibus qui crediderint, erunt ineffabilium bonorum participes. Præterea narrat Christi Dei Verbi demissionem: refertque miracula, quæ fecit, dum in terris in carne ageret: ipsamque passionem, quæ multis videtur probrosa: virtutem resurrectionis, & ad cælos ascensionem. Cuius discipulus, inquit, ego & minister admirabilium, quæ ipse fecit, miraculorum, atque œconomiæ, qua fuit Deus & homo, creatus sum præco. Cuius annuncians in homines benignitatem, & immensam in ipsos misericordiam, ad vos vsque accessi. Cuius factus sum Mysta & Apostolus. Et cùm ipsis oculis facta sit mihi fides eorum, quæ dicuntur, non vi eos, qui renuunt: sed omni charitate amplector eos, qui persuadentur.

Cap. 9. Qua prudētia vsus sit ad Indos conuertendos.

Christi insigne, humilitas.

Christum prędicat.

His, & pluribus alijs diuinitùs prolatis verbis, Indorum populus ad mysteriū introductus, suis animis suscepit verbi semen. Deindè (vt dicam cum diuino Euāgelio) Domino adiuuante, & sermonē confirmante per signa consequentia paulatìm quidem abducti sunt ab idolorum libaminibus & abominationibus: ad veram autem fidem accesserunt: & sic Apostolicis transformati doctrinis, Christo familiares euaserunt per baptismum: adeò, vt etiam vsque ad ipsum Regē peruenerit prædicatio, etiamsì non penetrârit vsque ad profundum eius mentis. Itaque qui genere quidē ad Regem attinebāt, cùm se totos dedidissent sermonibus Apostoli, ab eo auelli non poterant: Rex autem ipse detentus à profunda caligine ignorantiæ, & à quibus miraculis oportebat ad lucem traduci, ab eis voluntaria cæcitate ad maiorem accensus insaniam, consultabat de morte Apostoli. Quamobrèm dicto citiùs in eum fert sententiam: & lanceis de medio tollitur magnus hic Apostolus, qui propter Christum mortem lubenter suscepit. Eum beatum quidem iudicauit chorus eorum, qui per ipsum crediderunt: beatum autem censuit quoquè chorus eorum, qui sunt in excelsis: plausitque iustorum multitudo cum Apostolis, videntes sacram illam & diuinam animam in cælos ascendentem, & stipatam Angelorum ordinibus.

Cap. 10. Indi fidem Christi complectuntur. Mar. 16.

S. Thomas lanceis confoditur.

Quid autem deincèps consequitur, & quid è superis prouidet & dispensat bonitas, homines attrahens ad pietatem? Sacrum quidem illud corpus fidelium manibus decenter compositum, sepelitur: Regis autem filius incidit in grauem morbum, & qui erat arte humana validior. Pater ergò (quidnì enim, si pater?) inflectitur à natura fleti-

Cap. 11.

busque

busque & lachrymis irrigatur, lamentationibus laniatur. Sed nullàm inueniens malì solutionem, miraculorum Apostoli recordarur: & quærebat paruam aliquam partem ex eius reliquijs ad medendum ei, qui laborabat. Postquàm autem resciuit non comparére corpus Apostolicum, saltem puluerem, quem illud tetigit, iussit afferre. Quod quidem cùm factum esset, pater, ægrotanti filio puluere imposito, sanum vidit eum, quem putabat moriturum, etiamsì ille modicam lucem agnitionis, quam acceperat, sua sponte repulerat, & verè erat mortuus, vt qui acerbam mortem susceptasset impietatis. Et hæc quidem quantùm licuit non aberrando à veritate, composita fuerunt, & conscripta, & Apostoli laudi sunt dedicata. Tantæ nobis lætitiæ causa est hodiè Thomas. Per quem etiam Indorum barbaræ gentes didicerunt eam viam, quæ fert ad cælos: & quorum corpora erant Solis radijs denigrata, euaserunt candidis lætisque & alacribus animis, qui in intelligentiam cadit, Sole purè ac suauiter eis illucescente: Ad gloriam patris, & filij, & spiritûs sancti, vnius, & quæ diuidi non potest, diuinitatis: Quam decet gloria, honor & adoratio nunc, semper, & in secula seculorum, Amen.

Vide magnam vim puluerís, q tetigit corpus, S. Thomæ.

DE S. MEMMIO CHATALAVNENSI EPISCOPO, PER S. GREGORIVM TVRONENSEM IN *gloriam Confessorum, capitulo 66.*

CHATALAVNENSIS verò vrbis proprius extat patronus Memmius antistes, qui cùm adhuc maneret in corpore mortali, mortuum dicitur suscitâsse. Ad cuius nunc sepulcrum fæpiùs confractas miserorum catenas atque compedes vidimus: sed & nos propriè virtutem eius experti sumus. Quodam enim tempore, dum in vrbe illa cõmoraremur, puer vnus ex nostris à febre corripitur, fatigatur vomitu, ac cibum potumque simul exhorret: nobis verò magna molestia generatur, quòd huius pueri infirmitas, itineri nostro moras innecteret. Nec mora, basilicam Sancti adeo, sepulcro prosternor, pro puero effusis lachrymis deprecor, vt qui laborantibus vinctis, disruptis cõpedibus respectu pietatis plerunquè consolationem exhibuit, huic febricitanti medelæ refrigeria ministraret. Mirum dictu, in ipsa nocte à Sancti virtute visitatus infirmus: mane facto incolumis surrexit à lectulo.

21. Decẽbr.

S. Mẽmius mortuum suscitat.

S. Gregorius Turonẽsis à S. Memmio salutẽ ægro puero obtinet.

DE SCIRIDONE, Cheremone & innumerabilibus socijs, quæ re suprà 8. Decembris in historia sanctorum martyrum Alexandrinorum, circa finem.

CARMEN *ALTHELMI EPISCOPI OCCIDENTALIVM SAXONVM, VT BEDA AIT, DE S. VICTORIA *virgine & martyre, itemque S. Anatolia, Lib. 2. De Virginitate.*

*Adelmi

Empore quo Decius mundum ditione tenebat, 23. Decẽbr.
Militibus Christi mortis discrimina condens:
Extitit in Roma binarum fortè sororum
Fama nitens, validis pulsans rumoribus aures.
Quas nullus poterat tormentis vincere tortor,
Quanlibèt insontes mulctaret cæde cruenta,
Vt vitæ auctorem superata mente negarent.
Altera de geminis felix Anatolia dicta: S. Anatolia.
Altera sed tenuit verum Victoria nomen. S. Victoria.
Has igitur sponsi claris natalibus orti,
Ad prolem generis studuerunt iungere nuptis.
Sed mens virgineis ambarum torrida flammis
Stuppas luxuriæ combussit torre pudoris, Respuunt nuptias.
Spurcitias mundi contemnens corde caducas.
Spargebant gazam, simul & patrimonia dantes, Sua omnia dant pauperibus.
Aurea calcabant roscis crepundia gemmis,

Cunctaque

Cunctaque pauperibus mox ornamenta miſellis
Largitæ,ſibi nil ſeruantes,æthera vincunt.
Nuncius è claro pennatus lapſus Olympo,
Flammeus adſpectu, niueo ſplendore coruſcus,
Sceptrum qui nitidum dextra geſtabat in alma,
Ambas compellans tali cum voce puellas:
Angelus eis apparet. Nunc procùl à veſtro pallorem pellite vultu,
Pectore nec pauido quatiens timor ilia pulſet:
Dum vobis thalamus paradiſi ſede locetur:
In quo perpetui nunquàm conſortia ſponſi
Deficient penitùs,ſed gaudia longa manebunt:
Dum vos virginitas comes indefeſſa ſequetur.
Ambæ ſeruabant caſtæ conſortia vitæ,
Angelus vt dederat ſanctis præcepta pudoris,
Vſque fugam vitæ mors marcida lmen habebat,
Latrans & populans vitali pectora flatu.
His igitur geſtis ſtringuntur ſæua procorum
Pectora,lethifero zeli maculata veneno,
Dum cernunt amplum ſponſas expendere cenſum.
S.Victoriæ exilium. Intereà Romam linquens Victoria virgo,
Exul in exilium Tribulanæ ducitur vrbis,
Quo draco funeſtus ructabat flamina ventris
Lympida,lethifero corrumpens aëra flatu
Intantùm,vt ciues,vaſto crepitante tumultu,
Linquere iam vellent pollutam flatibus vrbem,
Exoſi latebras,horrens quas belua tenebat.
His igitur miſeris ſpondet Victoria virgo,
Credula ſi Domino pandant præcordia Chriſto,
Lurida peſtifero linquentes idola cultu,
for.* dipſam, Vt dicto citiùs truculentam flamine * Gypſam,
Quæ turmas vulgi mulctabat ſtrage cruenta,
Pelleret è populo,dum vellent credere Chriſto.
S.Victoria draconem profligat. Quod dum ſponderent concordi voce cateruæ,
Squamigerum proturbauit mox virgo chelydrum,
Et procùl in vacuas iuſſit ſe ferre ſalebras.
Mox draco crudelis ſermonum pondere preſſus,
Obſcurum liquit ſquamoſa pelle tigillum.
Sic virgo felix,æthrali freta triumpho,
Ingentem exploſit ſancta virtute colubrum,
Vt nunquàm poſthàc ſerpens irrumperet antrum:
Sed procùl abſcedens,incultis exulet aruis.
for.* dipſam, Iuſſerat vt * Gypſam verbo terrente migrare,
Ciuibus impendens expulſo natrice palmam:
Tunc petijt ciues felix vernacula Chriſti,
Quatenùs in Crypta ſibi,natrix vndè nefandus
Aufugit,pariter dignentur condere cellam.
Hic videtur verſus vnus deeſſe. Mox veneranda Dei ſupplex vt virgo popoſcit:
60. Virginibus præeſt S.Victoria. Inſupèr & deciès ſenas iunxêre puellas,
Quæ precibus crebris laudarent voce tonantem,
Odis Dauidicis modulantes carmina ſancta.
Tunc procus Eugenius delubri flamine fretus,
Thurificent iuſſit,munusque litare Dianæ.
Alma ſed imperium ſpreuit complere nefandum.
Gladio percutitur. Idcircò gladium ſtricto mucrone vibrabat
Crudelis tortor,fundendo fluenta cruenta:
Virgineos artus roſeo qui rore rigauit.
Vltio diuina in eius percuſſorẽ. Mox interfector ſenſit diſcrimina palmæ:
Arida marceſcens torpebat dextra lacerti.

Inſupèr

Insuper expertus calloso corpore lepram,
Vermibus atque scatens, efflauit flamen in auras.
Sic quoque famosis felix Anatolia signis
Claruit, exilium sæui perpessa Tyranni. S. Anatoliæ exilium.
Consulis en sobolem, constrictam nexibus arctis,
Expertem sensûs, cum bruta mente vagando,
Hostibus explosis, reparauit pectus anhelum. Sanat dæmoniacum.
Qui rumor fusus, diuersis pestibus ægros,
Conduci fecit, stipantes agmine sanctam.
Illis optatam reddebat virgo salutem.
Nec non & Marsum, qui toruam carmine * Gypsam *dipsam
Efferet ardebat, sanctos vt belua lacertos
Dentibus horrendis & rictu rodat aperto:
Curauit subitò, disrumpens vincla chelydri,
Qui priùs in spira Marsum sinuârat inertem.
Idcircò cursim pergebat credere Christo,
Agnoscens propriam tanta virtute salutem.
Insuper & meritum cumulauit sanguinis ostro,
Quem subijt binis sertis mox candida virgo.
Integritas nitidam, necnon & passio rubram, Occiditur S. Anatolia.
Pingebant variam celsa virtute coronam.

EIVSDEM S. VICTORIÆ HISTORIA BREVIS EX MARTYROLOGIO ADONIS *Treuirensis Episcopi.*

ROMAE natalis sanctæ Victoriæ virginis & martyris, persecutione Decij Cæsaris. Hæc desponsata Eugenio, viro pagano, rogante Tito Aurelio, qui sponsam Anatoliam virginem habebat, ad suadendam eam, vt ei nuberet, perrexit: cui & dixit: Audi me, domina soror Anatolia: & ego Christiana sum, & nóui, quia Deus nuptias non condemnat. Prophetæ & patriarchæ cõiuges habuerunt, & posteritas eorum à Deo benedicta est. Nunc ergò audi me, & accipe virum, qui te non prodat, quòd sis Christiana: sed per maritalẽ copulam fiat, vt ipse Christianis consentiat. Hæc dicenti Victoriæ virgo Anatolia respondit: O Victoria, vince diabolum, & esto vera Victoria. Tunc quandò tota terra vacua erat, dixit Deus hominibus: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra, postquàm filius Dei de cælo descendit, quotidiè clamat: Crescite in fide, multiplicamini in charitate, & replete cælos: quia appropinquauit regnum cælorum. 23. Decẽbr. Gen. 1. 8. & 9. Matth. 4.

Iterùm inter alia & post alia, sancta Anatolia intulit: Ego die, qua explicui precium ornamentorum meorum in pauperes Christi, vidi per visum iuuenem aureo diademate splendidum, in vestibus purpureis atque gemmatis: qui grata facie & læto vultu me inspiciens, ait: O virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, sed semper in lumine versaris. Hæc ego audiens, euigilaui, & cœpi flere: & proijciens me in pauimento, rogaui Dominum, vt is, qui mihi loquebatur, dulcissimos sermones iterùm prosequeretur. Sic mihi oranti & prostratę, idem qui antè loquebatur, talia mihi subsequitur: Virginitas purpura regalis est, quam qui induit, reliquis sit eminentior. Virginitas gemma est preciosa. Virginitas thesaurus est regis immensus. Huic fures insidias tendunt. Hanc tu euigilans solicitè custodi, quantumque te plus habere cognoscis, instantiùs custodi, nè perdas. Visio S. Anatoliæ. Virginitatis encomium.

His & similibus verbis & factis incitata Victoria, omne preciũ ornamentorum suorum & ipsa distraxit pauperibus. Sicque factum est, vt agentibus sponsis earum Aurelio & Eugenio, quia nubere illis virgines Christi noluerunt, à Decio Imperatore vrbe Roma pulsæ, ad prædia sponsorum ducerentur. Vbi fame & inedia ità afflictæ sunt, vt vix ad vesperũ modicus panis cibarius eis daretur: nulloq; pacto efficere sponsi potuerunt, vt vel ad nubendum, vel ad sacrificandum animi illarum inclinarentur. S. Victoria omnia sua dat pauperibus.

Beata

Cæditur gladio in pectore.

Beata igitur Victoria in virginitatis proposito inuincibiliter persistens, post multa facta miracula, inter quę plurimas virgines Domino aggregauerat, percussa est gladio in corde à carnifice Taliarcho, quem rogatu Eugenij sponsi sui Iulianus pontifex Capitolij & comes templorum, ad hoc opus direxerat. Passa est autem decimo Calendas Ianuarij. Corpus eius cum omni reuerentia curatum. Taliarchus verò percussor eius, leprosus factus, intra sex dies consumptus à vermibus, expirauit.

MARTYRIVM SANCTORVM DECEM MARTYRVM, QVI IN CRETA SVBIERE MARTYrium: *Authore Simeone Metaphraste. Habetur in Tomis Aloysij.*

Decēbr. 23.

Martyres, ornamentū patriæ suæ.

ALIVS quidem aliquid aliud persequatur oratione, illius quę vulgò iactatur, Cretę: alius quidem pulchritudinem, alius verò magnitudinem, & alius quidem mœnia & portus, alius autem aëris temperationem, & fructuum fertilitatem. Ego verò id, quod alia vincit omnia, & quā solam eius opifice dignam dixerim feracitatem, eam dicam ante alia. Quisnam est hic fructus, & quodnā est tantum insulæ ornamentum? Quid aliud, nisì diuinus chorus martyrum, & qui laudatur numerus, & quod omniū quidem est spectaculorum iucundissimum, & acroamatum omnium vtilissimum? Decem, inquam, illi pro Christo martyrij coronis redimíti: qui ex ea quidē processerunt, fortissimè autem pro Christo subiêre martyrium. qui eam pro alimentis reuerà pulchrè sunt remunerati, cùm eam tanto honore affecerint, vt in ea per martyrium fuerint consummati. Quomodò verò, paucis iam dicet oratio.

Decius ille, qui magno fuit furore pércitus, & ad puniendos Christianos omnium fuit violentissimus, is tunc sceptra tenens imperij Romanorū, huius insulæ constituit Proconsulem virum quendam, qui eodē quoquè nomine appellabatur, *nempe Decius*, non minùs autem, quàm in nomine, conueniebat in moribus. Qui cùm fuisset in Creta, rem paruā existimauit, & quæ nullā haberet immanitatem & sæuitiam, omnes qui sunt in ea Christianos, postquàm subiecisset innumerabilibus generibus tormentorū, deindè acerbè tollere de medio. Quærebantur ergò omnes, & inueniebantur: & compræhensi, ad ipsum ducebantur. Cum quibus hic quoq; sacer chorus, præstantissimorum virorum denarius, velutì ex optimis eximij selecti ciuitatibus: quorum alios quidem maxima omnium, quæ illic erant, præbuit ciuitas: alij autem orti erant ex alijs: cōmuniter verò simul omnes festinabāt ad vnam, quæ est in cęlis, ciuitatem.

Decem pręstantes viri compræhēduntur.

Ij cùm tunc stetissent ante Proconsulem, quos non tunc quidem sermones liberè habuerunt? quibusnam autem factis non obscurârunt sermones? & quodnam quidem tormentorum iter non peruaserunt? quodnam autem supplicium non superârunt tolerantia, cæsi, torti, per terram tracti, lapidibus appetiti, irrisi, consputati, & omne genus ferentes subsannationis? Sed erant hæc quidem illis futurorum gymnasia, & velutì quædam præexercitationes. Postquàm autem oportebat eos magna currere Olympia, temporis, inquam, tormentorum: erat verò dies præstitutus decimo Calendas Ianuarias: & paratum quidem erat tribunal, & præsidebat Proconsul: ducebantur autem athletæ: pleni verò erant ambo, hi quidem animi alacritate, ille verò furore & insania. Et ille quidem erat propensus ad puniendum vsque ad mortem, hi verò parati erant sustinere vsque ad extremum spiritum. iracundo & cædem spirante vultu eos intuens, Quænam est, inquit, tanta amentia, quòd neque ratio, neque tempus vos id docuit, quod est futurum conducibile? Deindè perindè àc si sola, quam præ se ferebat, ira eos perterrefecisset, & iam eis, vt parérent, persuasisset, Sacrificate, inquit. Sin minùs, ego quidem nihil dicam ampliùs. Vos autem scietis paulopòst, quisnam sit Decius, cui vos non vultis nunc morem gerere.

Multis excruciantur modis.

Decij proconsulis ferocitas ad inferenda supplicia.

Ad hæc martyres, Nos quidē, ô Pręses, responderunt, & verbis & factis, & etiā tempore satìs magnam dedimus experientiam, quòd neq; dijs sacrificabimus, neque ad hoc alicuius alterius cedemus sermonibus. Sed neque, interpellans dixit impius, vobis, ô impij, erunt curæ vlla tormenta? Nequaquàm, dixerunt sancti. propemodùm enim

enim hoc nomine tibi habemus gratias, quòd nobis dederis, vt his accipiamur epulis. Sed non sic, inquit Præses, erit deincèps. Sed scietis, quanta sit maximorũ deorum potentia, quos vos tam impudenter maledictis insectamini, neque hos qui adsunt, reuerentes, qui simul sunt multi & sapientes: qui inter deos quidem primùm Iouem, deindè Iunonem, & Rheam, & reliquos colunt. Quæ enim primùm sustinuistis, erant velutì solùm vmbræ suppliciorum. Nunc autem tam multis supplicijs cruciabimini, vt non vestra audacia ab eis solùm comprimatur, sed alijs quoquè metum incutiat, qui æquè ac vos sunt inobedientes, si modò vlli sint eiusmodi. Ecce mirabilem Sanctorum alacritatem ad ferẽdas pœnas.

Ad hæc rursùs viri fortissimi: De Ioue quidem, ô Præses, & illius matre Rhea nihil nobis dixeris. Neque enim apud eos, qui ignorant, verba facis. Scimus enim, vt qui à patribus nostris audiuerimus, genus eius & fortunam & mores. Sepulcrum autem, si vis, etiã præsentes indicabimus. Nam ipse quoquè in Creta ortus est. Fuit verò eorum, qui in ea habitabant, Tyrannus. Erat autem adeò intemperans & procliuis ad libidines, vt non solùm in fœminas, sed etiam insaniret in masculos: præstigijs verò vtebatur & malis artibus, se callidè mutans propter summam intemperantiam, & singulis horis se polluens nefarijs concubitibus. Quidam autem, qui eisdẽ laborabant vitijs, & imitati fuerant illius abominationem, (Quid est enim tam facile, quàm mali imitatio?) & eum Deum esse pronunciant, & ei templa excitant & sacrificant, vt quod eis placet, Deo quoquè videatur placere: & sic non solùm Deo non inuisum, sed etiam, proh dolor, diuinum existimetur, se libidinosè & intemperanter gerere. Iouis libido immanis.

Diuino hæc loquente choro, Proconsul quidẽ disrumpebatur, vt qui conuinceretur: multo autem magìs furebat etiã populus, & impetu ferebantur ad compræhendendos martyres: & eos manibus propemodùm discerpissent, nisì Decius & voce & manu eos cohibuisset. & cùm iussisset eos quiescere, acerbius illis mortis genus machinabatur. Et sanctos quidẽ statìm arripuère tormenta: alios quidem alia, sed acerbitate & magnitudine doloris similia. Nam alius quidem ex ipsis suspensus, ferreis lacerabatur vngulis: nerui verò diuellebantur, carnes autẽ illius in terram defluebant. Alij verò lapidibus & acutis sudibus sauciabantur latera vsq; ad ossa. Alij quidẽ graui plumbo verberato dissoluebãtur compages, ossaq; confringebantur & conterebantur. Alius item aliter. est enim vel solo auditu miserabilis acerbitas suppliciorum. Etenim quomodò ijs, qui sunt paulò misericordiores, hæc videre est intolerabile: ità etiam sigillatìm persequi & audire, est longè molestissimũ. Sed martyres hæc etiã patientes, adeò facilè, aut, vt veriùs dicam, iu cundè ferebãt, vt qui aderant, conijcerent eos non tam dolere propter ea, quæ sustinebant, quàm ægrè ferre, quòd non essent plura tormenta. Sancti martyres dirè cruciantur. Illorum stupenda fortitudo.

Omnes itaq; ad eos confluebant, tãquàm ad res nouas & admirabiles, tam fideles, quàm quibus manca erat pietas. Sed illi quidem, vt admirarentur athletarũ constantiam, & suam confirmarent pietatem: hi autem, vt irriderent eorum tolerantiam, & eorum plagis quodammodò lætarentur propter insignẽ crudelitatem. Quamobrèm non modò nulla mouebantur misericordia, sed etiam Præsidem & lictores magìs irritabant ad sæuitiam. Et hi quidem sic incitabant, ille verò iubebat, lictores autem exequebantur. Porrò autem Præco quoquè clamabat: Parcite vobisipsis. Patéte principibus. Sacrificate dijs. Martyres autem etiam in tanta copia rerum asperarum, erant omnibus simul superiores, turba, præcone, tormentis, ipso Præside, & ante eos, omnium principe satana, & vniuersis, quę eis subijciũtur, copijs. Omnes enim, velutì signo dato, vnam simul vocem tollunt: Sumus Christiani, Christi hostiæ, Christi victimæ: etiamsì milliès mori oporteat, libenter moriemur. Præclara martyrum vox.

Cùm autem martyrũ negocio omnia postponerentur, qui erat valdè promptus satanæ minister Decius, desperãs fieri posse, vt persuaderet adhuc & cogeret, fert in eos mortis sententiam. Ducebantur itaq; sancti, vt ense interficerentur, ad locum, qui paulùm quidẽ abest à ciuitate: ab incolis verò vocabatur Alonium. Ad eum festinantes martyres, ostenderunt nouum quid, & quod videbatur insolitum. In toto enim cursu martyrij, inter se vnanimes & simul conspirãtes, in hoc solùm cõtendebant, quisnam corũ primus ensem subiret, & primus coronam acciperet. Hanc autem litem componit Theodulus, qui erat vnus ex hoc diuino choro, dictitans quòd is futurus esset primus, qui omniũ vltimus excederet, cùm nihil turpe & indecorum ex spectaculo aliorum sustinuerit, sed sic reuerà multa certamina subiërit. Placuit omnibus, quod dixerat: & primùm quidem ad Deum communem hymnum canunt, Benedictus es Domine, Alij alios ad mortem anteuertere conantur. Psal. 143.

mine, dicentes, qui non dedisti nos in captionem dentibus eorum: & quæ deinceps scribit Psalmographus. Deindè etiam ad locum accedentes, fecerunt vnusquisque orationem: Parce Domine seruis tuis, dicentes, & susci pe sanguinem nostrum pro nobis, pro nostris, pro patria: vt ea liberetur à tenebris ignorationis, & puris oculis contempletur pietatem, & te veram lucem, ô Rex æterne.

Capita eis amputãtur.

Postquàm sic precati essent vnusquisque, sacra & victoria insignia eis sunt amputata capita, cùm se patrię distribuissent: & sanguinem quidem infernæ, nempe eum qui interit, intereunti: spiritũ autẽ dedissent supernę, ei quę semper manet, eum qui est permanens. Cùm verò post consummationẽ recessissent lictores, quidam ex eorum cognatis, qui in eo loco remanserant, horum sacras venerabiliter componunt & deponunt reliquias. Et tunc quidẽ mortuos habuit, quæ illos tulerat. Posteà autem, quando vis veritatis, velutì quædam zona aurea, comprehendit maximam partem orbis terrarum, Paulus mittitur in insulam, vt eas ad nouã Romam deduceret, ad reginam, inquam, vrbium: Paulus ille, cuius est magnum nomen sanctitatis, gloriosæ Romæ Pontifex, & qui moribus magìs quàm throno erat insignis, cuius vel sola appellatio erat flagellum ad pellendos dæmones. Is cùm accepisset aliquos delectos ab Imperatore, qui eius cœpto opem ferrent, venit ad gentem Cretensem: & cùm amouisset terram reliquijs impositam, inuenit eas, ô Rex Christe, similes viuentibus, & interitu superiores, perindè acsì inesset adhuc spiritus, & eis humor tanquàm ros insideret matutinus. Cùm eas ergò illinc sustulisset cum miraculo, eas tradit præclaræ & regiæ vrbium: & nunc sunt, vbì sunt repositæ reliquiæ martyrum Infantium, communes seruatores & præsides ciuitatis, & vigilantes custodes in omnibus rebus molestis. Quorum intercessionibus detur nobis consequi bona eis reposita, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri & sancto spiritui gloria & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Eorum sacræ & venerabiles reliquiæ componuntur.

Adhuc integri reperiũtur post annos multos.

DE S. SERVVLO, EX BEATISSIMI GREGORII PAPAE HOMILIA XV. IN EVANGELIA.

Decẽbr. 23.

TERRA bona fructum per patientiam reddit: quia videlicet nulla sunt bona, quę agimus, si non æquanimiter etiam proximorum mala toleremus. Quanto enim *quisq; altiùs* profecerit, tanto in hoc mundo inuenit *quod duriùs* portet: quia cum à præsenti seculo mentis nostræ dilectio deficit, eiusdẽ seculi aduersitas crescit. Hinc est enim, quòd plerosque cernimus & bona agere, & tamen sub graui tribulationũ fasce desudare. Terrena nanq; iam desideria fugiunt, & tamen flagellis durioribus fatigantur. Sed iuxta vocem Domini, fructũ per patientiam reddunt: quia cùm humiliter flagella suscipiunt, post flagella ad requiẽ sublimiter suscipiũtur. Sic vua calcibus tunditur, & in vini saporẽ liquatur. Sic oliua contusionibus expressa, amurcam suã deserit, & in olei liquorẽ pinguescit. Sic per trituram areæ à paleis grana separantur, & ad horreũ purgata perueniũt. Quisquis ergò appetit plenè vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare: vt tãto post ad iudicem mundior veniat, quanto nunc eius rubiginẽ ignis tribulationis purgat.

Optimi quique grauissimè affligũtur. Luc. 8.

S. Seruuli breuis historia.

In ea porticu, quæ euntibus ad ecclesiam beati Clementis est peruia, fuit quidam, Seruulus nomine, quem multi vestrũm mecum nouerunt: rebus pauper, meritis diues, quem longa ægritudo dissoluerat. Nam à primæua ætate vsque ad finem vitæ paralyticus iacebat. Quid dicam, quia stare non poterat? Nunquàm in lecto suo surgere vel ad sedendum valebat, nunquàm manũ suam ad os ducere, nunquàm se potuit in latus aliud declinare. Huic ad seruiendum mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemosyna potuisset accipere, hoc eorum manibus pauperibus erogabat. Nequaquàm literas nouerat: sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & religiosos quosque in hospitalitatem suscipiens, hos coram se legere sine intermissione faciebat. Factumque est, vt, quantùm ad mensuram propriam attinet, plenè sacram scripturam disceret, cùm, sicut dixi, literas funditùs ignoraret. Studebat in dolore semper gratias agere, hymnis Deo & laudibus diebus ac noctibus vacare.

Sed cùm iam tempus esset, vt tanta eius patientia remunerari debuisset, membrorum dolor ad vitalia redijt. Cumque iam se morti proximum agnouit, peregrinos vi-

ros

ros atque in hospitalitatem receptos admonuit vt surgerent, & cum eo Psalmos pro expectatione sui exitûs decantarent. Cumque cum eis & ipse moriens psalleret, voces psallentium repentè compescuit, cum terrore magni clamoris dicens: Tacete, tacete: nunquid non auditis, quantæ resonant laudes in cælo? Cumque ad easdem laudes, quas intùs audierat, aurem cordis intenderet, sancta illa anima carnis vinculis solata est. Sed exeunte illa, tanta illic fragrantia odoris aspersa est, vt omnes qui illic aderant, inæstimabili suauitate replerentur: ità vt per hoc patenter agnoscerent, quòd eam laudes in cælo suscepissent. Cui rei monachus noster interfuit, qui nunc usque viuit, & cum magno fletu attestari solet, quia quousquè corpus eius sepulturæ traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non recessit. S. Seruulus audit cantica cælestia, & sic expirat animã.

Eccè quo fine ex hac vita migrauit, qui hîc æquanimiter flagella tolerauit. Iuxtà vocem ergò Dominicam, bona terra fructum per patientiã reddidit, quę exarata disciplinæ vomere, ad remunerationis segetem peruenit. Sed vos rogo, fratres charissimi, attendite, quod excusationis argumentũ in illo districto iudicio habituri sumus nos, qui à bono opere torpentes, & res & manus accepimus, si præcepta Domini egenus & sine manibus potuit implere? Non contra nos Dominus tunc Apostolos ostendat, qui ad regnum secum fidelium turbas prædicando traxerunt: non contra nos martyres exhibeat, qui ad cælestem patriam, sanguinem fundendo, peruenerunt. Quid tunc dicturi sumus, cùm hunc, de quo locuti sumus, Seruulum viderimus, cui longus languor brachia tenuit, sed tamen hæc à bono opere non ligauit? Hęc vobiscum, fratres, agite: sic vos ad studiũ boni operis instigate: vt cùm vobis bonos modò ad imitandum proponitis, eorum tunc consortes esse valeatis. In desides, & bonorum operum neglectores.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN VIGILIA NATALIS DOMINI: HABETVR IN *Tomo 8. Aloysij Lipomani. Nos eum in capita distinximus.*

TANDEM de mari ad portum, de promisso ad præmium, de labore ad requiem, de desperatione ad spem, de via ad patriam peruenimus. Scripserat quidem nobis frequentibus epistolis calamus scribæ velociter scribentis, Expecta, reexpecta: sed nos, quod subiungitur, dicere poteramus: Modicum ibì, & modicum ibì. Præcurrerant cursores promissione diuites, sed exhibitione pauperrimi. Dicebat alius: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum: alter verò: Si moram fecerit, expecta eum: quia veniens veniet. Pari consilio exierant de sanctuario Dei, nihil secum nisì promissionũ multitudinem reportantes. Vndè & Citharista noster iam dormitauerat præ tædio, & in ipsum Deum tacitis obligationibus totam culpam modis flebilibus intorquebat: Tu verò, inquit, repulisti & despexisti, distulisti Christum tuum. De flebili quoquè ad imperatiuũ conuersus est, exagitante impatientia, quæ mater est impudentię & frontositatis. Qui sedes, inquit, super Cherubin, manifestare. Vt quid tandiù dominatrici sedens in cathedra, circunuolantibus & vallãtibus Angelis, non respicis super filios hominũ, quos absorbuit, & obsorbuit iniquitas, per Adam quidè cõmissa, sed à te permissa? Memorare quæ sit mea substantia, ad tuæ substantiæ similitudinẽ fabricata: quia etsì omnis homo viuens est vanitas, in imagine tamen tua pertransiens, vanitas esse non potest. Nunquìd ità vanè constituisti omnes filios hominum, de quibus dicis: Et deliciæ meæ cum filijs hominũ: vt eos verberet, & diuerberet à te malignissimus ille deceptor, qui decipere, nisì te permittẽte, non potuit? Inclina cælos tuos, & descende, & illos misericordes oculos miseris inflecte precantibus, nec saltem in perpetuũ obliuiscaris nos. Decẽbr. 24. Cap. 1. Psal. 44. Esa. 28. Psal. 26. Habac. 2. Psal. 88. Psal. 79. Psal. 38. Prouer. 8.

Hæc quidem iste: sed gemitibus & ærumnis intortus, tantæ præsumptionis sententiam abiurabat. Dixi, inquit, custodiã vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Verum ille vir nobilis, & profundi sermonis vrbanitate perlucidus, affectuosis excessibus incalescens: Propter Sion, inquit, non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donèc egrediatur vt splendor iustus eius. Vtinàm, ait, disrumperes cęlos, & descenderes: & alia multa, quæ fastidiosa prolixitas vetat inserere. Hic etiam morosioris gratię longinquitate suspensus, & nimietate doloris excedens, impatienter oblatrat, dicens: Cap. 2. Psal. 38. Esa. 62. Esa. 64.

Esa.40. Eccè gentes, quasì non sint, sic sunt coram eo: quasì nihilum & inane reputatæ sunt ei. Ieremias in vocem gratulabundæ laudis, aduerbio demonstrante prorumpens:
Iere.31. Eccè, inquit, faciet Dominus nouum super terram, & mulier circundabit virum. Sed tamen repentinæ subuersionis lachrymis edocetur, vt priùs lamentum suscipiens,
Dan.10. quàm aduentum, penitùs conticescat. Danieli dicitur: Visio est in dies, & in tempora longa. Et Ezechiel tantis caliginibus inuoluitur, vt vix dignosci possit, vndè veniat, aut quò vadat. Denique omnis ille Prophetalis conuentus, longa tardantis gratiæ morositate pertæsus, nunc rogando, nunc conquerendo, variat orationem, & plerunquè sermonibus exoratiuis indignatorios intermiscet. Nos quoquè satìs satisque
Exod.4. eos audiuimus, & nobis in fastidium releguntur. Iam fugiat Moyses: impeditioris si-
Esa.6. quidem linguæ factus est nobis. Esaiæ labia immunda sunt. Ieremias nescit loqui, quia
Iere.1. puer est. Ezechiel polluto pane vescitur. Oseas fornicariam, & adulteram ducit vxo-
Ezech.4. rem. Daniel post visionem grauiter infirmatur. Omnes Prophetæ, elingues sunt & muti. Iam lætari & exultare non possumus, nisì osculetur nos osculo oris sui. Auditi, & exauditi estis. Adest benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei, quæ vel differri, vel auferri non patiatur ampliùs amorem languentium.

Cap.3. Quid enim audistis? Sanctificamini filij Israël, & estote parati: quia crastina die descendet Dominus. Residuum diei huius, & superuenturæ noctis vix medianda progressio, dirimunt nos à vultu gloriæ, à puero Deo, à puerperio singulari. Currite celeres horæ, & rapidiori passu conficite metas vestras, vt liceat videre filium Dei, vagientem in cunis, & saluatrici natiuitati qualiacunque obsequia præparare. Credo vos esse filios Israël, sanctificatos ab omni inquinamento carnis & spiritûs, paratos ad diei crastinæ sacramenta, & solicita deuotione, & deuota solicitudine. Quid enim aliud his sacris diebus, eius aduentui dedicatis, egistis? Vidi ego senes senectutis oblitos, adstare vigilijs sacris iuuenili alacritate, & iuuenes, iuuentute sepulta, senili grauitate reuerentiæ diuinitatis assistere. Plena erant subsellia continentibus, & concentu parili voces in sublimibus resultabant, vt felici inuidia vos cernerem iubilare Deo in voce exultationis. Psalteria erant præ manibus, psalmi in labijs, in corde deuotio: solennitatem animi indicabāt hilaritas vultûs, discursio corporis, operis solicitudo. In-
Sacerdotes Missarū sacrificijs, Domini natiuitatē, solennem faciūt. spexi sacerdotes vigilantibus oculis primos diei ortus subtiliter indagare, sacramētalibus indui vestimentis, introire ad altare Dei, ad sacrificandum corpus & sanguinem redemptoris. Vidi assistentium turbam, ministeriali deuotione nunc flectere genua, nunc osculari manus, & ad imperantium nutum nutu citiùs obedire. Sed & pueros adspexi, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram, sibi adinuicēm psalteria inuidere, & deportare ad lectulos suos, furari somnum ab oculis suis, & in lectulo suo per noctes quærere, quem diligebat anima eorum. Quod licèt contra consuetudinem præsumptum sit, non tamen contra deuotionem.

Cap.4. Fateor, inter hæc omnia cogitabam: Castra Dei sunt hæc. Non est hîc aliud, nisì
Gen.28. domus Dei & porta cæli. Vellem, nollem, vestra deuotione trahebar, & vobis negociantibus, ociari non poteram. Sequebar vos, sed alongè, vel aberrans à via, vel claudicans à semitis meis, lugens & contristatus, quia non poteram æquare currentes. Nouit ille vnus, cum quo vno vnum esse cœpi in Domino, quàm frequentibus querelis impleuerim aures eius, quòd vos in meridie essetis cum sponso, & ego in vespertino frigore commorarer. Eià fratres, si aliquis adhuc influus humor de flumine mortalitatis huius vestras circunrorat affectiones, tergite, & tegite illū niueo confessionis
Ephes.6. amictu, & calceate vos in pręparatione Euāgelij pacis, vt sitis de quibus dicit sanctus:
Psal.65. In flumine pertransibunt pede. Quid autē post hæc? Ibì lætabimur in ipso. De flumine hoc, immò de fluminibus istis Esaias propheta in nocturnis lectionibus largiùs disputauit. Percutiet, inquit, Dominus fluuium Aegypti in septem riuis, ità vt transeant
Esa.11. per eum calceati. Volo de fluuio, & riuis eius pauliſpèr confabulari vobiscum, quomodò & qualiter percutiantur, & quid sit, transire per eum calceatos.

Cap.5. Per Aegyptum figuraliter exprimi mundum istum, diuinorū eloquiorum scrutatores affirmant, quì positus est in maligno, qui tenebris & confusionibus est repletus.
Aegyptus mundi typus. Flumen, fluxus humani generis est, qui de primis parentibus infelici vena prorumpēs, impetuosum torrentem per totam mundi latitudinē instagnauit: qui in septem torrētibus deriuatus, valles & cāpestria profunda voragine supersedit, ipsis quoq; montium cacuminibus eandē refusionem intentans. vndè vnus de altioribus clamat: Tor-
Psal.17. rentes iniquitatis conturbauerunt me, & intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam.
Psal.62.

Primus

Primus huius fluminis riuus est, cogitatio mala, riuus exundans, & qui nullis obicibus repellatur. Habet frequentiam pluuiarum, fenestras corporeorum sensuum, qui ei de mundanis cataractis mortiferos imbres infusiùs administrant. Occursat adspectuimentis, quod vidit & audiuit, quod odorauit & gustauit, quod palpauit & tetigit, & plerunquè quod simplici oculo adspeximus, versipellis cõtortor ad offendiculum retorquet & scandalum. Fingit similitudines, imagines pingit, colores aptat, & in thalamo mentis vniuersa conuoluit, si fortè consensum eliciat, & inficiat affectum. Offert horribilia de diuinitate, terribilia de fide, mirabilia de fidei institutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit potiones, quas vel in confessione euomere pector oneratus exhorret. Venit in oratorium, dormitorium occupat, insidet refectorio, circuit claustrum, reuisit officinas, nullam prætermittit artem nocendi: sed vbiquè suæ calliditatis assignat argutias, & in choro quidē inter orandum & psallendum mentem pertrahit in diuersa, præteritorum rememoratione puritatem intellectûs inuoluens. In toro verò multiformes libidinis sensûs inuoluit, insidians solitudini vestræ, & telis fortioribus oppugnans: vtinàm non expugnet: pungat, non vulneret. In refectorio autem gulam allicit ad videndum quæ perferantur, & ingenti auiditate onerat distentum ventrem, vt maiore opera ad egerendum egeas, quàm ad ingerendum. In claustro libros reuellit à manibus, memoriam resecat scripturarum, & nunc de illo adistũ cum signis & scurrilitate transuertit. Per officinarum multitudinem te facit excurrere, & vagabundo se comitem facit, donèc taciturnitatis ostium aut aperiat, aut confringat. Quid plura? In choro deuotionem, in toro castitatem, in refectorio parcitatem, in claustro lectionẽ, in officinis silentij virtutem, virtutis inimicus extirpat. Nec sufficit in vigilando subtilibus spiculis cordis terebrare muralia, sed dormiendo singulari se versat & reuersat astutia: quæ meliùs vestrę conscientiæ, quàm stylo scientiæ derelinquo. Sed & ad altare Domini virtutũ sequuntur vos spiritus isti, in ipsos mentis oculos inuolantes, & vix aliqua vel nascẽtis Dei, vel pendentis in Cruce possunt memoria deturbari. Magnus ille Patriarcha vix volucres huiusmodi à suis sacrificijs abigebat. Nos quid sumus, qui fugare præsumimus? Quis in hoc riuo vel mersum, vel submersum se esse negauerit? videtis quàm turbidus torrens, & limosa regurgitans cœnositate, qui vix, aut nunquàm ad hoc ducitur, vt penitùs exiccetur. Non puto quòd ille, qui clausit cælum oratione, clauserit animum à cogitatione: vt facilius sit cælum obserare, quàm animum.

Cap. 6. Cogitatio mala.

Multiplices dæmonum tẽtationes, præsertim in monasterijs.

Gen. 15.

Secundus riuus est, locutio peruersa. Linguam nullus hominum domare potest, ait Apostolus: membrum inquietum, membrum mortiferum, facilis ad loquendum, ad obloquendum procliuior. Et notandum, quòd nascitur alter ex altero, cùm malę cogitationi prauæ locutionis ianua sit aperta. Et est verbum, aliud falsum, vndè dicitur: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: aliud vanum, de quo scriptum est: Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suum: aliud maledicum, de quo Apostolus scribit: Nequè maledici regnum Dei possidebunt: aliud impudicum, de quo idem: Turpis sermo de ore vestro non procedat: aliud excusatorium, vndè Psalmista: Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis: aliud dolosum, de quo Propheta: Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa: aliud ociosum, de quo idem Dominus: De omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij: & si quæ alia sunt genera pestis huius, quę nos breui saltu transilire non possumus.

Cap. 7. Locutio peruersa. Iacob. 3.

Pſal. 5.

Pſal. 11.

1. Cor. 6.

Ephes. 4.

Pſal. 140.

Pſal. 11.

Matth. 12.

Tertius est, actio praua. Post cogitationẽ & locutionem venitur ad opera, quandò exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato, & cõtumelijs afficimus corpora nostra. Quid enim turpius, quàm membra Christi sanguine cõsecrata, & consepultacii in baptismate, libidinosis ardoribus maculare, nec attendere reuerentiã præsentis Dei minantis pœnam, gloriam promittentis? Absit vt aliquis vestrûm huic idolo substernatur, vt filiũ Virginis in Veneris templo suscipiat, vt arcam Dei iuxta Dagon collocet: nè nutritus in croceis, stercora complectatur. Quid Petro cum Mago? Quid Christo cum Antichristo? Quid virgini & libidini? Quid puritati & impuritati? Absit vt quisquã vestrûm ambulet in passione desiderij, sicut & gentes, quę ignorãt Deum, qui corpus Christi aut cõsecratis, aut Christi corpori ministratis, electi seruire Imperatori, vtcũ Imperatore sedeatis, cùm sederit in sede maiestatis suę. Qua fronte, quibus oculis videret nos, viueret nobiscum, qui tantis inter nos obscœnitatibus deseruiret? Qua mente, qua conscientia accederet ad sancta sanctorũ, immolare sanctum

Cap. 8. Actio praua.

1. Reg. 5.

Thre. 4.

sanctorum, cuius fama contemptibilis, vita notabilis, sermo reprehensibilis haberetur? Sed si fortè (humanum loquor) propter infirmitatem carnis nostræ, aliquis nostrûm tale aliquid in cubiculo conscientiæ complicauit, deplicet illud per confessionem & pœnitentiam, & ego ei de misericordia nascentis pueri repromitto, quia si confessus fuerit, & pœnituerit, nascetur in eo lux mundi, vt, dimotis fallacibus tenebris, splendorem veræ lucis accipiat. Quomodò enim miseris misericordia hac nocte negabitur, in qua misericorditer nascitur misericors & miserator Dominus? Adest Deus & homo, mater & virgo, caro & verbum, lux & illuminans, bonus & bonitas, misericordia & veritas, fœcunda virginitas, virginalis fœcunditas, æterna nouitas, noua æternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis sublimitas, & in his omnibus misericordia fabricatur. Cohibete igitur extollentiam ab oculis, loquacitatem à lingua, crudelitatem à manibus, voluptatem à lumbis, pedes ab itinere non trito, & venite, & arguite eum, si non hac nocte disrumpit cælos, si non descendit ad vos, & proijcit in profundum maris omnia peccata vestra. Quis enim est, qui huius tertij riuuli non sit mersus, & remersus instantia?

Peccatorũ confessio, q̃ sit salutifera.

Cap. 9. Peccati defensio q̃ inuisa Deo.

Quartus riuus est, defensio peccatorum. In veritate dico vobis, quia nihil sic exasperat iram diuinitatis, quàm iniquitatis defensio. Aequo enim certamine nos decertamus cum Domino, cùm defendimus quod odit, cùm nobis placet, quod displicet illi. Magna quippè differentia est inter superbum & humilẽ peccatorem, cùm illum despiciat, hunc respiciat, quia humilia respicit, & alta alongè cognoscit. Quandò sanari poterit, qui medicum spernit, medicinam conculcat, & infirmam substantiam contrariorum receptione succendit? Tu dicis malum bonum, amarum dulce, tenebras lucem, & in creatorem refundis iniurias, vt quod laudauerit, tu vituperes: quod vituperauerit, tu laudes. Non est hoc palpatiua dissimulatione tacendum, cùm viderim quosdam vestrûm tantis impatientiæ stimulis agitari, vt ad primas correptionis voces, non solùm excusationem, sed defensionẽ exhibeant: & nisi disciplinaris vigor obuiauerit, ad tumultus & iurgia prosilitur. Hæc est impietas maxima in Deum, delictum maximum, quæ vir simplex & rectus, & puer Domini summa circunspectione deuitat. Elegantissimam super his comparationem inducit propheta, quam de sacrario sancti spiritûs absportauit: Ibì, inquit, habuit foueam hericius. Hericius si apprehendi se sentiat vel cõtingi, ità confertissima spinositate dẽfatus est, vt vndiquè compunctionibus & aculeis vestiatur. Cùm verò se solitudinẽ adeptum putat, caput aperit, exerit pedes, & viuificatorios motus plana deambulatione demonstrat. Si quis superuenerit, statim celerrima velocitate caput cum pedibus ad interius absconditum reportatur, vt si illum tenere voluëris, priùs videas sanguinem tuum, quàm corpus suum. Sic & peccatoris caput cum pedibus, intentio cum actione, à pastorum solicitudine prospectatur, & quòd ferè omniũ peccantium vitium est, cùm ab omnibus videatur, à nemine æstimat se videri. Si vitium resecare studeas, & intentionis ingressus cum actionis egressibus, correctiuis manibus deprehendere, statim Ciceronis eloquentia renouatur: excusatur & defenditur, quod opponis: accusaris & offenderis, qui proponis. Interrogat de loco, de tempore, quandò factum fuerit, & nouus dialecticus exerta lingua prorumpit: in medium parentes aduocat, patrocinatores quærit, grauari se iudicat, indicat se recessurum, malleque mori, quàm pati talia: & quæ vidisti, negans: & quæ non vidit, in te conuicia retorquens. Sic spinam sentis, & culpam perdis: odium incurris, nec corrigis: & quem totum tenere putabas, totum amittis. Vides quàm multiplici cumulositate riuus iste omni homini, & maximè nostro ordini, se infundit?

Iob 31.

Esa. 36.

Natura hericij.

Cap. 10. Exultatio in peccatis.

Quintus est, exultatio in peccatis. O detestanda lætitia, & in sempiterni doloris tristitiam demutanda, in peccatis sicut in virtutibus exultare. Nónne latrocinantes & facinorosi quique, cùm votorum plenitudinem assequuntur, non se capiunt præ gaudio, ità etiam, vt audeant ipsi diuinitati gratias immutire? Qui cùm malefecerint, lætantur, & exultant in rebus pessimis, cadent super eos carbones, & in ignem deijcientur. Sed & riuus iste, quàm vndosa refluxione miseros animantes offundat, melius conscientia, quàm eloquentia, comprehendit.

Prou. 2. Psal. 139.

Cap. 11. Aliorũ euersores scelestissimi.

Sextus est, alios docere ad malum. Hæc doctrina de cathedra pestilẽtiæ deriuatur, quam detestatur & reprobat, qui docet hominem scientiam. O quàm in vano accipit animam suam, qui aliorum animas venatur ad mortem, qui trahit peccata sicut longam restem, qui miscet sanguinẽ sanguini, cui non sufficit vt intereat in seculum

seculi,

seculi, nisi & alios ad interitum pertrahat sempiternum. Scitis enim, quia multa vitia tenerrimis ætatibus imprimuntur, quę postea in magno corpore vix mitigare, nedùm extirpare quisquam possit. Infelices magistri, qui huiusmodi plantaria plantauerunt, quæ explantantur ab illa cælesti plantatione, quam plantauit pater ille cælestis. Quis gloriabitur, se huius riui torrentibus non fuisse vallatum?

Septimus est, in his omnibus perseuerare. Hîc peccator submersus est & absorptus, & clausit super eum puteus os suum. Cùm enim non leuat oculos ad cælum, nec recordatur iudiciorum iustorum, mortuus & sepultus est in sepulcro conscientiæ suæ. Tunc à mortuo, tanquàm qui non est, perit confessio. Tunc peccator, cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Hîc est in extremo fluminum Aegypti. Hîc multitudo miserationum Domini tollitur ab oculis eius. O flumen malum, riui pessimi, riui exterminantes. Hac nocte Dominus eos calceatus transiuit, cùm in virginali substantia puram carnem, & omnium prætaxatione pestium immunem accepit, illo calceamẽto calceatus, quod in Idumæam extendit, cuius corrigiam soluere non potuit magnus ille Baptista. Misit de summo filium suum, & accepit me in vtero Virginis, & sic tandem assumpsit me de aquis multis: quas vobis breuiter prælibauimus. Libera me, inquit, ab his, qui oderunt me, & de profundis aquarum.

Cap. 12. Perseuerantia in peccatis. Eccli. 17. Prou. 18. Psal. 59. Luc. 3. Psal. 68.

Percutiemus eos, si cogitemus pro peccato nostro, si prohibeamus linguam à dolo, si declinemus à malo, & faciamus bonum, si confiteamur aduersùm nos iniustitiam nostram Domino, si dolor noster sit semper in conspectu nostro, si doceamus iniquos vias Domini, & semper laus Dei sit in ore nostro. Et vt de arte sutoria nostris moribus aliquid consuamus, habeamus calceamenta densa, & subtiliter cõsuta, quæ possint aquas obuiantes excludere. Faciamus carnem nostram firmam, & confixam timore Domini, quæ libidinis humorẽ excludat, & excocta tribulationibus atq; densata, fiat vter nouus ad conseruandum vinum nouum, de quo dicitur: Quia factus sum sicut vter in pruina. Sed iam corda & corpora nostra, ad suscipiendum filium Virginis præparata, dimittamus in pace, & omnes in commune lumen ad reuelationem gentium innocentibus brachijs amplectamur: Qui est Deus benedictus in secula, Amen.

Cap. 13. Exhortatio ad pœnitentiam. Psal. 118.

MARTYRIVM SANCTI GREGORII SPOLETANI, PRESBYTERI ET MARTYRIS, EX QVOdam per antiquo MS. codice per F. Laur. Surium, paucis locis modicè correcto stylo, descriptum. Consentiunt vetustißima Martyrologia.

TEMPORIBVS Diocletiani & Maximiani Imperatorum talis furor in sacrilegis per cunctam Italiam exarsit, vt vna esset apud omnes idolorum cultura, & si quis non prostratus idolis immolaret, pœnis diuersis cruciaretur. Erat tum quidam vir impijssimus, Flaccus nomine, quem Maximianus Imperator direxerat, vt omnia idola erigeret. Cumque introisset is Flaccus in ciuitatẽ Spoletanam, iussit sibi tribunal collocari, & præcones per ômnes plateas ciuitatis mitti, vt omnes simul ciues ante vestigia eius in medio foro consisterent. Cumque congregatus fuisset omnis populus in medio foro, Flaccus dixit Tircano: Isti omnes dijs nostris deseruiunt? Cui Tircanus dixit: Isti omnes, quos conspicit pietas tua, deos colunt, Iouem, Mineruam & Asclepium, deos immortales, qui propitios se exhibent mundo vniuerso. Hæc audiens Flaccus, gauisus est gaudio magno, & continùo iussit turbas omnes dimitti.

Decẽbr. 24. Cultus dæmonum mirè feruet sub Diocletiano.

Beatus verò Gregorius erat tum in ciuitate Spoletana, ieiunijs & orationibus die ac nocte vacãs. Multos ille precibus suis sanos reddebat, spiritus immũdos eijciebat, lecto decumbentes sanabat, leprosos mundabat, cæcos illuminabat, & corda multorum paganorũ ad Dominum Iesum Christum cõuertebat: templa verò paganorum & simulacra in terrã deijciebat. Audiẽs hæc Tircanus, quòd beatus Gregorius multa templa idolorum euertisset, & paganorum animos ad Christi amorem conuertisset, iratus nimis, nunciauit hæc Flacco, dicens: Est quidam in vrbe seductor multorum,

S. Gregorii vacat ppetuò ieiunijs & precibus.

Gregorius nomine, aduersùs deos rebellis, & vestra iussa pro nihilo ducens. Hæc cùm audîsset Flaccus, exarsit à diabolo, & iussit quadraginta milites mitti, qui beatum Gregorium vinctum perducerent. Exiêrunt milites, & implentes iussa, beatum Gregorium præsentauerunt. Sedens autem Flaccus cum Tircano, & respiciens in faciem beati Gregorij, in hanc erupit vocem: Túne es Gregorius Spoletanus? Sanctus Gregorius dixit: Ego sum. Rursumque Flaccus: Túne es, inquit, aduersùs deos rebellis, & principum contemptor? Sanctus Gregorius respondit: Si verum scire vis, ego ab infantia mea nunquàm à Deo meo recessi, qui me ex limo terræ formauit. Flaccus dixit: Quis est iste Deus tuus? Sanctus Gregorius respondit: Qui fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam: ipse est Deus fortis, Deus immortalis, qui reddit vnicuiq; secundùm opera sua. Flaccus dixit: Noli esse verbosus, sed quod tibi præcipio, id facias. Sanctus Gregorius respondit: Quod præcipis, iam scio: quod me oportet facere, hoc ago. Flaccus dixit: Ergò si pro salute tua agis, ingredere templum mirabile, & sacrifica dijs magnis, Ioui, Mineruæ & Asclepio honorabili, & multa bona inuictissimorum principum consequéris, & noster amicus eris. Sanctus Gregorius respondit: Ego amicitias vestras non concupisco, nec sacrifico dæmonibus, sed Deo meo Iesu Christo. Flaccus dixit: Quæ est insania ista, miser Gregori, quę te possidet? Scias te tibi pœnas durissimas cumulare. Sanctus Gregorius respondit: Insanus ego nunquàm fui, sed tu potiùs, qui creatorem tuum non agnoscis Dominum Iesum Christum. Nam Iouem, Mineruam & Asclepium, quos dicis, dæmones esse manifestum est.

Sistitur ad tribunal.

Gen.1.

Rom.2.

Apoc.22.

Flaccus dixit: Colaphis contundite maxillas eius, dicentes ei: Noli deos blasphemare, nec contumax esse. Sanctus Gregorius respondit: Contimax nunquàm fui: vos verò ministri estis satanæ, facientes voluntatem eius. Tircanus dixit: Admoneo te, Gregori, immola dijs, antequàm corpus tuum exterminetur. Sanctus Gregorius respondit: Melius est mihi, exterminari corpus meum, quàm animam. Facite, quod vultis. Flaccus cum Tircano dixerunt: Accede, & sacrifica dijs, antequàm pœnis te excruciemus. Sanctus Gregorius respondit: Iam tibi dixi, & dico, non sacrifico dæmonijs vestris, sed Domino meo Iesu Christo, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Flaccus dixit: Fustes nodosos afferte, & dorsum eius verberibus rumpite, dicentes: Hæc patiuntur, qui sunt dijs rebelles, & principum contemptores. Sanctus Gregorius ait: Hoc scire te volo, Flacce, pro malis, quæ in meo exerces corpore, duplicia mihi bona restitui in cælo. Flaccus dixit: Vertite illum, & ventrem eius fustibus dissipate. Tum S. Gregorius intuens in cælum, ità orabat: Miserere seruo tuo Deus, sanctus Israel: à timore inimici eripe animam meam. Tircanus cum Flacco dixerunt: Miserere tuî, antequàm moriaris. id enim tibi consulimus vt amici. Sanctus Gregorius respondit: Recede à me minister satanæ: vacant oblationes tuæ. Adest mihi Dominus Iesus Christus ad confortandum me in vulneribus meis.

Maxillæ eiꝰ verberãtur colaphis.

Nodosis fustibus cæditur.

Flaccus dixit: Hæc est insania tua, miser, quæ te viuere non permittit. Sanctus Gregorius respondit: Etiamsì totũ corpus meum occídas, Dominus animã meam fouet & viuificat. Flaccus dixit: Ligate illi manus & pedes, & in craticulã igneam imponite, & ligna sub ipso construite. Fecerunt ministri, sicut præcepit illis Flaccus, & parauerunt ignem. Beatus verò Gregorius exclamabat ad Dominũ de medio ignis, dicens: Domine Iesu Chtiste, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum, qui non despicis preces famulorũ tuorum, qui ingressus es cum tribus pueris in camínum flammarum, adsis etiam mihi seruo tuo in medio pręsentium pressurarum. Hæc eo dicente, terræmotus magnus factus est intra ciuitatẽ Spoletanam, & cecidit vna regio, oppressitque plùs quàm quadringẽtas quinquaginta animas paganorum, qui idolis seruiebãt. Quod videns Flaccus, fremuit vt leo, & territus nimìs, fugit indè. Dixit autem Tircanus: Ferrum afferte, & eum stringite, atque in carcerem includite, ibique à militibus diligenter custodiatur. Cùm autẽ ingressus esset beatus Gregorius in carcerem, Angelus Domini apparuit illi, dicens: Pax tecum, Gregori: noli timere. & continuò vincula eius dirupta sunt, & claritas Domini circunfulsit eum. Videns id beatus Gregorius, cecidit in faciem suam, oransque dixit: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, qui misisti Angelum tuum sanctum ad confortandã animam meam: & ego confitebor tibi in toto corde meo, & honorificabo nomen tuũ in æternum, quia fecisti mecum misericordiam tuam. tu es enim Deus solus. Dixit autem ei Angelus:

In craticula assatur.

Dan.3.

Terræmotꝰ multos paganos opprimit.

Angelus eũ consolatur.

Eugè

Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Et hæc dicens, ablatus est ab oculis eius. Erexit autem se beatus Gregorius, laudans & benedicens Deum. Matt. 25.

Die altera subsequente iussit Flaccus in medio foro sedem sibi collocari, & beatum Gregorium coram se repræsentari. Quod cùm factum esset, dixit ei Flaccus: Vel nunc recede ab insania tua, accedensque sacrifica dijs magnis, quos vsque nunc negare cognosceris. Sanctus Gregorius respondit: Nunquàm dæmonibus sacrificaui, nec sacrifico, nisi Domino meo, qui me ad istam coronam iustitiæ perducere dignatus est. Flaccus dixit: Carduos ferreos afferte, & genua eius totis viribus percutite, vt vel sic possimus vincere omnem stultitiam eius. Sanctus Gregorius ait: Vide qualis sis tu, qui dæmonibus seruis, adorasque idola, opera manuum hominum. Nam si scires creatorem tuum Dominum Iesum Christum, ipsum adorares, coram quo omnes Angeli contremiscunt. Flaccus dixit: Ego dæmonibus seruio, furcifer? Sanctus Gregorius respondit: Verè à diabolo excæcatus es. Flaccus dixit: Lampades ardentes afferte, & latera eius inflammate, dicentes, Noli superbus esse. Sanctus Gregorius ait: Etiamsi totum corpus meum perdas, præstò mihi est medicus meus, Dominus Iesus Christus, qui me sanat & corroborat, vt ista omnia mala, quæ in me exercere vidéris, pro nihilo putem. Flaccus dixit: Accede, maledicte, & fac tibi deos immortales propitios, antequàm te morti tradam. Sanctus Gregorius respondit: Maledicti sunt omnes, qui confidunt in idolis. Audiens hoc Flaccus, exarsit vt ignis, dixitque: Tircanum celeriter accersite. Tircanus dixit: Eccè adsum. Alia ei dira supplicia adhibentur.

Tum verò impius Flaccus iussit beatum Gregorium, tractum in medium amphitheatrum, capite truncari. Sanctus verò Gregorius orabat ad Dominum in medio amphitheatro, dicens: Benedictus Dominus Deus meus & Rex meus, adiutor meus, & liberator meus, qui me hodiè de hoc seculo ad te vocare dignatus es. Et respiciens ad cælum, audiuit vocem magnam, dicentem sibi: Eccè, Gregori, coronatus es, in numerum sanctorum meorum adscriptus es: ingredere ad me, benedicte Domini: præparata est habitatio tua. Adhuc Angelo loquente, ab Aquilino spathario capite truncatus est. Tircanus verò iussit dimitti feras terribiles, vt corpus beati viri absorberent. At rabidæ feræ vbi ad corpus venerunt, flectentes capita sua, adorauerunt illud. Id turba cernens, voce magna exclamauit: Verè magnus est Deus Christianorum: & multi crediderunt in Dominum. Flaccus verò eodem die percussus ab Angelo, euomens interiora sua, expirauit. Corpus verò beati Gregorij iacebat in medio amphitheatro. Erat autem quædam mulier Christiana, Abundantia nomine. Ea accedens ad Tircanum, petijt corpus beati Gregorij, vt illud colligeret de medio amphitheatro. Tircanus dixit: Da mihi aureos trigintaquinque, & accipe corpus. Abundantia dixit: Quod iubes, libens dabo: hoc tantùm rogo, vt celeriter mihi corpus detur. Tircanus ait: Affer mihi quod dixi, & tolle corpus. Illa, numeratis ei aureis trigintaquinque, accepit corpus, gaudens & benedicens Deo, ficque dicens: Benedictus Dominus, qui non amouit deprecationem meam, & misericordiam suam à me. Et sepeliuit illud conditum balsamo, nardo & aromatibus preciosis, & posuit iuxta pontem lapideum & riuum, qui Sanguinarium appellatur, prope muros ciuitatis nono Calendas Ianuarij, cum hymnis & canticis, ità dicens: Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus. Iustus Dominus in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis: qui dat votum optandi, & benedicit annis iusti. Ipsi honor & gloria, laus & imperium in secula seculorum, Amen. Lampadibꝰ aduritur. Caput ei amputatur. Multi crediderunt in Christum. Pſal. 65. Pſal. 67. Pſal. 144.

Huius sanctissimi martyris reliquias religiosè colit ac seruat hodiè Ecclesia metropolitana Colonienſis summo in templo, collocatas super tumbam trium Regum, cum quibus eò sunt olim simul adductæ.

DE

DE NATIVITATE DOMINI ET SALVATORIS NOSTRI IESV CHRISTI MVLTAE EXTANT SANctorum Patrum insignes Conciones, ad quas Lectorem remittimus. Vnam Petri Damiani, vt in 8. Tomo reuerendissimi Aloysij Lipomani habetur, adscribemus, quòd non ità passim omnibus obuia sit: quanquàm ex ipsa satis constat, non esse Petri Damiani illius, qui Ostiensis fuit Episcopus.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE NATIVITATE SALVATORIS, ET PRAEclaris miraculis in ea factis.

Decẽbr. 25.

NON poterit explicari sermone, quod mente concepi. Stupor enim miraculorum opprimit me, & dum omnia replico, omnia complicantur. Quis poterit cogitare diem aduentûs eius? Ideò fit elinguis lingua, memoria immemor, insensibilis sensus. Insueta natiuitate relucent omnia, & omnia partui Virginis obsequuntur. Fiunt mirabilia in cælo sursùm, & in terra deorsùm, & vniuersa in nascẽtis Dei obsequium iurauerunt. Insigniuntur conuexa cælorũ stella lucentiori, & multo lumine loca flammantia præstringuntur. Diffunduntur per quadrifidum orbem radij rutilantiores, & pluralitatem stellariorum ignium nouus ignis obtundit. Miratur orbis, cælos nouum peperisse splendorem, & inconuertibilem eorum statum ad signa & prodigia fuisse conuersum. Vident Chaldæi in cælis, quod Balaam reliquit in scriptis: Orietur, inquit, stella ex Iacob, & consurget homo ex Israël, & erit omnis terra possessio eius. Nascitur stella *in excelsis*, & Deus in terris, cuius possessio à mari vsque ad mare. Præparant se Reges *Tharsis, vt* cum nouitate munerum videant nouam matrem, filij nouam natiuitatem. Fons olei de terra erumpit. Templum Romæ, quod vocabatur æternum, corruit, omnibus impensis & Vrbis, & orbis mirabiliter consummatum. Cùm enim Romani in victoriosæ antiquitatis memoriam templum singulari schemate facere decreuissent, ab omni illa deorum, immò dæmoniorum, multitudine quæsiêrunt, vsquequò durare posset tam excellentis operis operosa constructio. Responsum est: Donec virgo pareret. Illi ad impossibilitatem oraculum retorquentes, templum æternum solennem illam machinam vocauerunt. Nocte autem ista, cùm de virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus est, ità cecidit & confractum est illud murale, & columnarũ opus, vt vix appareant vestigia ruinarum.

Malac. 3.

Matt. 2.

Num. 24.

Mira quæ cõtigére na scente Christo.

O Bethleem ciuitas Dei summi, & in te, & in suburbijs tuis visa sunt mirabilia hodiè. Deus pendet ab vberibus, ponitur in præsepe, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis fasciolis, felices manus & sancta brachiola per cunarum paruitatẽ expandit. Alludit Virgini, matri arridet, & blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina cælorum, confert in corde suo salutationem Archangeli, conceptionem Dei, natiuitatem pueri, & miratur quòd ille, qui sic potuit ad nos venire, sic voluit subuenire. Adest & Ioseph, sed ab vtroque remotus, & in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest, qualiter sit ad tantæ dignationis admissus arcanum. Adest multitudo cælestis exercitûs, & vocibus gloriosis, Gloria in excelsis Deo, auditur. Pastores veniunt, & inueniunt puerũ & puellam. Procedit stella: Reges accedunt, adorant filium, matrem venerantur, offerunt munera, deferunt maiestati. Cruciatur Herodes: Hierosolyma turbatur: requiruntur scribæ: locus prædicitur: inducitur simulatio: simulator ad nihilum deducitur: deteguntur commenta fraudum. Magi per aliam viam reuertuntur: pax inaudita à seculo, regnat: vniuersus orbis ad censum describitur: riuus olei de terra persudat, & in diuitẽ venam liquor sanctificatus ebullit. Quid est hoc, nisi quia vera pax in terris apparuit, nisi quia ad supernum regnum

Luc. 2.

Matt. 2.

Luc. 2.

Pax in vniuerso orbe, tempore natiuitatis Domini.

regnum ciues adscribuntur, nisi quia fons misericordiæ de Virgine emanat, oleum effusum nomẽ tuum? Spiritus sanctus, scripturæ istius vnus & vnicus fabricator, non nullam suæ pinguedinis dulcedinem sub hoc capitulo dereliquit. Sed vos nocturnis vigiliis ità defatigati estis, vt vix possitis somnũ ab oculis remouere. Euigilate tamen paulispèr, & somni torporem excutite. Aderit ille, de cuius natiuitate loquimur, vt illuminet oculos nostros, nè obdormiamus. Totus autem sententiæ sensus ex illius arca mutuabitur, cuius cõsilium est, quasi consilium Dei. Ipse ille est, Dominus videlicet Clareuallensis, cuius religio & discretio, sapientia & eloquentia, vita & fama, per totam Latinitatem non immeritò decucurrit: libenter enim illius sarcinas adoro. Sed ad propositum reuertamur. Cant.1. S. Bernardũ dicit. Vide eius sermonem 15. in Cantica.

Benignus ille spiritus, de cuius secretiori fonte Canticorum flumen euadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit, videlicet nomen sponsi, quarè oleo comparetur, & quomodò effundatur: quia & nomen tacet, de comparatione nil loquitur, nihil dicit de effusione. Primùm de nomine videamus. Multa, vt arbitror, vocabula sponsi per diuinam scripturam sparsa leguntur, sed in duo vobis vniuersa complector. Nullum profectò reperietis, quod non sonet aut maiestatis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer Domini, de quo frequentiùs facio mentionem, ad Regis cubiculum introductus, duo quasi sublimiora de ipsius ore diuinitatis audiuit: Potestas Dei est, inquit, & tibi Domine misericordia. Sed & ipse Saluator propheticæ veritati astestans, ait: Vos vocatis me, Magister, & Domine, & benè dicitis. Sum etenim. Dominus, nomen est maiestatis: pietatis, Magister. Si enim pium est, præbere escam corpori: multo misericordius est, escam animę impartiri: quod est propriè magistrorum, qui mentes indisciplinatas sub disciplinæ rigore coërcent. Pſal.61. Ioan.13.

Videamus quod horum nominum effundatur, vtrùm nomen potentiæ in nomen gratiæ, vel nomen pietatis in maiestatis vocabulum. Absit, vt misericordia in potentiam includatur, quia miserationes eius super omnia opera eius. Certum est ergò, quia potestas Dei in maiorem hodiè pietatem effusa est, cùm cæli distillauerũt à facie Dei, & de virgineis membris vetustus dierum exoritur. Non est, qui se abscondat à calore illo: quia largior olei effusio à capite descẽdit in barbam: quæ etiam extremam vestimenti fimbriam largiùs irrorauit. Tanta est abundantia miserãtis, vt non solùm sub nomine effusionis, sed & exinanitionis censeatur. Exinaniuit semetipsum, (ait Apostolus) formam serui hodierna die accipiens, & cum tota multitudine miserationum suarum de thalamo prosilijt virginali: non enim habuit dulciorem modum ad redimendum nos abyssus illa consiliorũ Dei: quia quicquid in diuinitatis thesauro pietatis inuentum est, totum in vtero Virginis est aggestum. Non me capio præ lætitia, quòd illa maiestas naturam suam exinaniens, in naturam meæ carnis & sanguinis superueniat, & me miserum in diuitias gloriæ suæ non ad horam, sed in sempiternum includat. Fit frater meus, Dominus meus: & timorem Domini, fratris vincit affectus. Domine Iesu, libenter te audio regnantem in cælis, libentiùs nascentem in terris, libentissimè Crucem, clauos & lanceam sustinentem: hæc siquidem effusio rapit affectum meum, & istorum memoria conualescit cor meum, viuentis, & viuidæ potionis asperitate purgatum. Viuens est iste sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens ad diuisionem animæ, & spiritûs, compagum quoquè, ac medullarum scrutator. Pſal.144. Pſal.132. Philip.2. Hebr.4.

Vnus illorum, qui prophetalis chori aut magister, aut inter magistros est, sub senaria diuinorum nominum partitione, de hac effusione mirabiliter quidẽ, sed subtiliter prophetauit: Vocabitur, inquit, nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Erat quidem admirabilis Dominus meus inter Angelicos ordines, audiens hymnum gloriæ suæ, admirabilis illi mirabili creaturæ, faciẽs mirabilia in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Ego autem in luto fœcis & miseriæ obuolutus, miser & miserabilis, omnem spem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miseria: ille admirabilis, ego miserabilis. Sanctum & terribile nomen eius, quod vix audeat illa dignior nominare natura. Nomen istud clausum & integrũ quomodò capere poteram, quem vix Angelicus oculus prospicere, nedùm perspicere potest? Sed vide effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinat cælos, & fit cõsiliarius hominum. Maiestatiuum nomen in pietatiuum effunditur: & qui admirabilis est in cælis, consulere venit in terris: abscondit purpuram sub miseriæ vestimentis, & ad lutum, vbi iacebam, inclinatus, non mergitur. Is (audeo Esa.9. Pſal.110.

Psal.68. (audeo dicere) infixus in limo profundi, operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat,

Vide beneficia Dei, homini collata. reportatum confirmat. Porrigit dexteram cùm nascitur, cùm loquitur extrahit, abluit cùm moritur, induit cùm resurgit, cùm ascendit reportat, cõfirmat cùm spiritum

Matt.7. emittit de cælis. Bonus quidem consiliarius, qui consilium, quod voce dederit, & morte defendit. Erat enim docens, ait Euangeltsta, sicut potestatem habens, non sicut eorum scribæ & pharisæi.

Deus, & fortis, nomina sunt potestatis, sed Deus effunditur in patrem futuri seculi, fortis in principem pacis. Breuiter curro, quia & fatigatis, & scientibus legem loquor. Quid tibi, mussitabunde Lucifer, in tanta diffusione? Clausum est tibi totum itinerarium Dei, & malignans oculus tuus hîc nimiùm caligauit. Sed & Dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, consiliarius in prædicatione, Deus in miraculorum coruscatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in illa æterna beatitudine. Non terreamini nouitate verborum, quia nihil nouum introducitur.

Gen.17. Sic & olim nomina commutata, & effusa sunt, Abram in Abraham, Sarai in Saram, & si quas alias mutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis. Sed & ab ipsis penè mundi principijs, in arcano quodam scripturarum loco, diuini nominis effusionem inuenisse me recolo. Loquitur Deus ad Moysem de liberatione Israëlis, & post multã Dei & Moysi confabulationem, Propheta subtiliter inquirit nomen eius,

Exod.3. & Dominus dicit: Ego sum, qui sum: hoc mihi nomen in æternum. Hæc dices *filijs* Israël: Qui est, misit me ad vos. Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabuli, àc si diceret, Hoc excedit intellectum meum, non possum capere, nisi effundatur, audit à maiestate: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Vides effusi-

Vnus Deus Angelorum qui & hominum. onem? Eccè Deus Angelorum, vocat se Deum hominum. Curramus ergò, fratres, in odorem vnguentorum istorum. Curramus ad oleum de oliua speciosa in campis

Psal.103. expressum, nulla infectum amurca, nulla substantiatũ amaritudine, oleum quod exhilarat faciẽ hominis, quod sanat vulnera, dolorem tollit, reddit suauitatem. Non ne Samaritanus noster nobis à latrone pessimo vulneratis attulit oleum & vinum, ad purgandum & mitigandum vulneris magnitudinem: Sed multum olei, parùm vini: multum misericordiæ, iustitiæ parùm. Sic quippè decebat miserantem, *sic misero* ex-

Psal.142. pediebat. Non intres in iudicium cum seruo tuo, Domine, (ait iustus) *quia non iusti-*

Psal.102. *ficabitur* in conspectu tuo omnis viuens: sed corona me in misericordia, & miserati-

Esa 11. onibus. Veniens quippè hodiè, quinque vasa attulit olei, non nisi *duo vini*. Spiritus enim sapientiæ & intellectûs, consilij, scientiæ & pietatis, non ne dulcedinem sonat, misericordiam fragrat, eructat abundantiam suauitatis? Fortitudo & timor vinum sunt. Sed hoc vino potatus est potens ille, cùm Christus in spiritu fortitudinis descendit ad inferos, non timidus, sed timendus.

Videamus nunc, quarè oleo comparetur oleum. Si vos melius non habetis, lucet,

Nomen Iesu quid præstet. pascit & vngit. Idem facit Christi nomen, & per omnia consonat comparationi. Lucet prædicatum, pascit recogitatum, inuocatum lenit & vngit. Vide quandò præclara luminaria lumen nominis huius super eloquentiæ candelabrum portauerunt, si non

Act 3. eluxerunt coruscationes Dei orbi terræ, si non in splendore fulguris commota est & cõtremuit terra. In nomine Iesu Christi surge & ambula, dicit claudo princeps Apostolorum. Non ne quasi fulgur exiliuit ab ore Petri, cùm nominatum est nomẽ, quod os Domini nominauit? Et statim, inquit, consolidatæ sunt bases eius & plantæ. Vo-

Nomẽ Iesu ab Angelo decuit mũdo manifestari. cabulum Iesu (sicut Origenis lingua nobilior diffiniuit) dulce & glorioſum, omni adoratu, cultuque dignissimum, quod non priùs ab hominibus decuit efferri in mundum, sed à quadam sublimiori, excellentiorique natura. Omnes quippè Prophetæ

Luc.1. nomen istud aut nescierunt, aut penitùs tacuerunt, & reseruata est prærogatiuæ dignitas Archangelo Gabrieli, qui sancto ore sanctissimę Virgini illud primùm euoluit.

Esa.7. Non ne Esaias in excessus mentis raptatus, verbis Archangelicis, eisdem penè syllabis consentit vsque ad sancti nominis nouitatem.

Psal.22. Pascit reuerà, nec est felicior pastio in loco pascuæ, vbi nos Dominus collocauit.

Nomen Iesu in ore melos. Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Nomen Iesu mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Omnis cibus, qui non conditur hoc sale, infatuatus est. Scriptura, quæ non fuerit inlita oleo tantæ deuotionis, aut insipida est, aut amara. Olim mihi Tullius dulcescebat, blandiebantur carmina poëtarum, philosophi verbis aureis insplendebant, & sirenes vsque in exitium dulces, meum incantauerant intellectũ. Lex,

Pro-

Prophetæ, Euangelium, Epistolæ, & omnis gloria sentẽtiarum Domini mei, & seruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla. Nescio modò, quid dulcius immurmurat filius Iessæ, qui vario sermonum & sententiarum cõcentu omnes illos, quos diligere consueueram, ineloquentes reddit & mutos.

Lenit & vngit, quia nihil sic recreat in tribulatione. Deniquè & probare licet. Inuoca me, inquit, in die tribulationis: ẽruam te, & honorificabis me. Hoc est nomen, hoc est oleum, hæc olei effusio. Amen dico vobis, non deficiet hic lecythus olei, nec minuetur, donèc pluuiam voluntariam, quę segregata est hęreditati eius, diffusiùs instillet, donèc faciat cælum nouum, & terram nouam: quia misericordia eius ab æterno, & vsque in æternum super timentes eum. Pſal.49. 3.Reg.17. Pſal.67. Pſal.102.

Sed iam surgamus, & præparemus nos ad solennioris Missæ iubilationem, nec cordibus parcentes, nec vocibus, ad honorem pueri, qui natus est nobis, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

SANCTI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI SERMO IN DESCRIPTIONEM SANctissimæ Mariæ & beati Ioseph. *Habetur in Simeone Metaphraste, & septimo Tomo Aloysij. Nos eum in 12. capita distinximus.*

QVEMADMODVM qui terram effodiũt, aurum perscrutantes, cùm venam aliquã inuenerint, auream arenam præ se ferentem, in eam incumbunt, & magis magisque terram effodiunt, quippè qui venam illam lucri ducem inuenerint: quam prosequentes, non priùs è loco illo discedunt, quàm auri propositi latebram assecuti fuerint: ità & nos, vt Ecclesiasticæ negociationis operarij, beatum Euangelistam Lucam in manu habentes, Dominici ex Mariæ Virginis conceptione thesauri considerationem aggressi, non priùs ab huiusmodi perscrutatione desistemus, quàm propositas diuitias syncere colligamus. Quamobrèm &, ordine seruato, Euangelistam ità perscrutabimur, vt nihil eorum, quæ vtilitatem afferre possunt, derelinquamus. Nam etsì verba ipsa non sublimia sint, nihilominùs tamen magni gaudij mysterium in se continent. Nemo igitur propterea segnem ac negligentem se præbeat, quòd quæ modò lecta sunt de Iesu, parua quædam esse videantur, si auditu solo percipiantur. Quantùm enim ad geniti Domini potentiam pertinet, parua quidem sunt, & valde humilia, quæ lecta modò audiuimus, vt fasciæ, præsepe ac locus, qui tantæ maiestati videbatur minimè conuenire. Parua nimirùm sunt hęc, sed mystica & arcana quædam eiusdem Domini ortus nobis proponit, vt Mariæ ventrem, cuius gratia verbis explicari non potest: sinum, quem humana cogitatione compræhendere non valemus: mammas, naturæ consuetæ radicem non habentes: lac, peregrino & nouo modo fluens: vbera, longè à naturali consuetudine ac lege aliena: Matrem Domini descriptam: Ioseph sponsum Mariæ, communionem eius non re, sed nomine habentem. 15.Decẽb. Cap.1. Quę in Christo humilia videtur, nõ sunt pariipendenda.

Audistis paulò antè Lucam euangelistam, dicẽtem: In illis diebus exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc autem descriptio prima, facta est à Præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem, eò quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore, prægnante. Vides quàm exiguis verbis, quàm magna compræhendantur mysteria? Dominus conceptus erat in ventre Virginis, & prima gentium, Augusti edicto, instituebatur descriptio. Qui omnem naturam apud se descriptam habet, quique discipulis suis ait: Gaudete & exultate, quoniam nomina vestra scripta sunt in cælo: ille suam ipsius matrem paruis quibusdam Romanis codicibus describi voluit. Quis nõ loquetur, quis non admirabitur dispensationem illam, qua Dominus ad nostram se demisit humili- Cap.2. Luc.2. Luc.10.

Vide humilitatem filij Dei, & erubescę esse superbus.

tatem? Qui in excelsis liber est, in terris describitur. Illic Dei filius, hîc seruus. Illic Rex, hîc subditus. In cælis diues, in terris pauper. In cælis adoratur, in terris vectigal ab eo exigitur, ac soluitur. Illic diuino sedet in throno, hîc in agresti & rustica nascitur spelunca. Illic in paterno est & incomprænsibili sinu, hîc in paruo brutorum reclinatur præsepi. Quis non admiretur superna & sublimia illa, cum humilibus & paruis his collata? Inuoluitur fascijs, qui soluit omnia. Nutritur is, qui nutrit vniuersos. Qui nullo loco potest comprænhendi, puer angusto comprænhenditur præsepi. Qui emittit fontes, mammam sugit. Qui fert omnia, inexplicabili quodam modo ferebatur. Qui nusquàm non est, in exigua Iudaicæ regionis parte incircunscriptè circũscribitur. O res admirabiles, & omnium hominum cogitationem superantes. Elisabeth in domo illustri Iohannem peperit, & Virgo ipsa in parua spelunca Iesum parit. Iohannes in lecto, & Dominus in præsepi reclinatur.

Luc.1.

Cap.3.

Sed non simpliciter factum credamus, vt gigneretur Dominus Iesus, fascijs inuoluceretur, mammam sugeret, in præsepi reclinaretur. Non temerè factum existimemus, vt illa Cæsaris Augusti descriptione numeraretur. Omnia hæc certa de causa, & ad finem aliquem facta sunt, diuina quidem dispensatione, sed obscura.

Gen.2.

Ex Virgine gignitur, vt ex terra virgine formatum primum illum humani generis parentem Adam reformaret. Fascijs inuoluitur, vt peccatorum nostrorum catenas dissolueret, vinculis scilicet soluens vincula: peccata enim vinculorum nomine appellantur, vt ait scriptura: Vnusquisq; suorum peccatorum catenis constringitur. Suxit mammam, vt diuinum illud gratiæ lac nobis scaturiret, quod ex proprio latere profudit: nihil enim aliud est lac, nisi sanguis, albus effectus. Reclinatur in præsepi, vt naturæ humanæ deprauatam rationem corrigeret, & duorum animalium esca fieret, Gentilis & Iudaici populi, de quibus scriptum est: In medio duorum animalium cognoscéris. Augusti Cæsaris descriptionem suscepit, vt orbis terrarum confusionem ordinaret. Hæc enim descriptio, fuit ordinationis, quæ in orbe terrarum futura erat, pignus & imago quædam.

Prouer.5.

Ioan.19.

Haba.3.

Cap.4.

Quòd autem vera sint, quæ dicimus, paucis verbis explicabimus. Antequàm Dominus homo fieret, multa humanum genus tyrannide premebatur, & orbis terrarum homines, temerè ac sine ratione vitam degebant, & regalis dignitas dehonestabatur, cùm multi & copiosi extemplò crearentur Reges. Centum homines aliquis subiectos sibi habebat, & statim regni nomen ac specimen sibi vendicabat. Talis erat gentium concertatio, suarum regionum principatus appetentium, neque ex proprijs locis excedentium, nisi fortè aliquo modo in se vicissim arma sumerent. Cùm eiusmodi confusio diutiùs vigeret, & Dominus Iesus Christus solus ipse virginalem aulam in terris habitare contentus esset, statim multorum principatum extinguens, Romanæ gentis dominatum constituit, vt sub vno Principe, ad militiæ cælestis imitationem, omnes viuerent. Sicut enim in cælis sub vno Rege vniuersi continentur, dæmonibus ipsis more barbarorum imperij iugum recusantibus: ità & in terris, etsi multæ sunt gentes, quæ subijci noluerint, vnum tamen Romanorum Imperium potestatem tenet, quia supernæ potestatis ope adiuuatur.

Regiũ nomen quàm multi temerè sibi olim vsurpârint.

Cap.5.

Huius igitur ordinationis causa cælestis ille Rex, cùm adhuc in sanctissimæ Virginis vtero conceptus gestaretur, primam descriptionem orbis terrarum sub Augusto Cæsare fieri iussit, atque sub illa Imperij Romani descriptione, seipsum quoquè contineri voluit, vt legem illam diuina prouidentia latam confirmaret. Tunc enim Regis lex firmatur, cùm Rex, qui eam tulit, primus exequitur. Nam qui legem fert, & non obseruat, euersor potiùs est, quàm legislator. Eius igitur, quam suprà diximus, ordinationis gratia, sub Augusto Cæsare prima descriptio facta est, vt Iudaicæ gentis deprauata consuetudo reprimeretur, neque liceret deindè inordinatè viuentibus Iudæis sua deprauata lege innocentes homines interficere, sed necessitatis iugo compressi, alienis legibus seruirent. Necessaria igitur fuit sub Augusto descriptio. Illa Iudæorum gentem depressit, & Christianorum fidem amplificauit, cùm Iudaica natio, Romanorum imperantium timore, non ampliùs audeat superiorem insaniam atque immanitatem exercere.

Verus legislator quis sit.

Iudęorũ repressa temeritas.

Cap.6.

Quamobrèm post descriptionem illam, cùm Dominum Iesum comprænhendissent, & morti tradere festinarent, non ausi sunt pro sua libidine ac temeritate, quem-

quemadmodùm in alios Prophetas se gesserant, quibus iniustam cædem attulerãt, Dominum Iesum aggredi: sed ad Pilatum, Romanorum loco præsidentem, adduxerunt, pœnas ab illo exigẽtes. Quamobrèm Pilatus præses, vt vidit Iudæos cædem Domini cõmuniter flagitantes, dicebat illis, vt manifestè vos etiam ipsi cognouistis: Nihil dignum morte inuenio in hoc homine. O nefarios & iniquos Iudæos, Luc.23. cur tantoperè studetis Romanorum magistratum labefactare, iniusto iudicio iustum illum aggredientes, & dantes omnem operam, vt innocẽtissimus, & ab omni labe purissimus, tanquàm nocens condemnatus, de medio tollatur? Nihil, inquit, dignum morte inuenio in homine isto. Iure igitur Barabbas condemnetur, & Iesus absoluatur, cùm ille seditiosus sit & homicida, hic beneficus, & vitæ dator. An Ibidem. illi beneficia, tanquàm crimina, exprobrabitis? In hanc sententiam Pilatus respondit. Sed quidnam Iudæorum natio? Illa quidem nihilominùs sæuiens, Pilatum ipsum, vt Augusti Cæsaris inimicum, quippè quòd Christo patrocinaretur, his verbis præsentem insequebatur: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: siquidem il- Ioan.19. li vitam condonas, qui se Regem esse dicit. Hæc Iudæi.

At Pilatus neq; sic permisit Iudæos suo arbitratu, quicquid vellent, in Christum Cap.7. facere. Nam si per imperium Præsidis licuisset Iudaicæ genti facere, quæ volebat, Crux, olim lapidibus Dominũ Iesum obruissent, vel serra lignea dissecuissent. Quod si factum iudicij Romani proprium supplicium. fuisset, nos Crucis beneficio defraudati, damnum passi fuissemus. Crucis enim lignum, Romani iudicij proprium est supplicium. Quamobrèm Pilatus iterùm eos interrogans, aiebat: Quid vultis faciam ei, qui dicitur Christus? Illi verò clamabant: Tolle, tolle: crucifige eum. Quibus statim Pilatus assensus est. Datum enim ei fuerat desuper diuino nutu. Huius igitur rectæ ordinationis causa, instituta est prima sub Augusto Cæsare descriptio. Nisi enim lex hæc anteà lata fuisset, Domini Iesu Christi corpus sepulturæ integrum mandatum non esset. Nam Iudæorum natio nimio furore accensa, Dominicũ corpus in ignem, aut in mare deiecisset. Nam si Ieremiam, non sic inuisum, in lacum cœni plenum coniecerunt: quid in Christi Iere.37.& 38. summo peræ sibi exosi corpus facturi fuissent, nisi Romanæ legis pœnam timuissent? Quamobrèm cùm nulli Iudæorum Pilatus concessisset, vt Christi corpus de Cruce deponeret, Ioseph ab Arimathia Pilati amicus accessit, & petijt corpus Ie- Matth.27. su, quod & accepit, rem planè singularem atque incomparabilem. Necessaria igitur, vt sæpè diximus, descriptio fuit sub Augusto Cæsare, qua & sponsus Virginis, vt paulò antè audiuistis, census fuit: nam totus mundus descriptione illa rectè ordinationis primordia tunc accepit. Sed prosequamur Euangelicæ historiæ narrationem.

Ibat Ioseph cum Virgine, partìm adiutor, partìm spectator eorum, quæ futura Cap.8. erant: non quia Virgini adiutore opùs esset, vel ei, qui conceptus in vtero Virginis portabatur: ille enim est omnium adiutor, ad quem clamantis Prophetæ spectat oratio illa: Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram: sed quia Psal.120. eius dispensationis mysterio necessarius erat Ioseph, vt Virgo quasi sub viro esse crederetur, & res ipsa lateret diabolum, nè scilicet scire posset, quod futurum erat, id est, quemadmodùm Deus ipse cum hominibus versari contentus esset. Sed quidnam Euangelista Lucas ait? Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies, vt Luc.2. páreret: & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. O res admirabiles, & omnium cogitationem superantes. Papæ, quàm paucis verbis quàm magna continentur mysteria. Factum est, inquit, cùm essent ibi, impleti sunt dies, vt páreret. O res omninò admirabiles. Effector temporum, certum expectat tempus: qui certos temporibus præfigit terminos, præfinitam expectat diem, nè quis eius ortum specie quadam, non re vera fuisse suspicari posset.

Operæprecium autem est, huiusce rei mysteria considerare: ac primùm illud Cap.9. contemplemur, quemadmodùm parua illa domus, in qua Virgo peperit, Ecclesiæ figuram cõtinebat: Præsepe verò altaris, Ioseph sacerdotis, per vices munus suum exercentis, Pastores diaconorum, Angeli sacerdotum, & Dominus Iesus Pontificis formam in se gerebat. Thronus autem Dei, per virginem Mariam figurabatur. Quamobrèm supradicta omnia in Virginis partu præmonstrata esse cernens, admirare, cùm audis Euangelistam Lucam sic dicentem: Factum est in illis diebus, impleti sunt dies, vt páreret filium suum primogenitum, & inuoluit eum pannis,

Singulare Virginis matris priuilegium.

& reclinauit in præsepio. Vide admirabilem Virginis partum. Illa ipsa, quæ peperit, pannis inuoluit, & reclinauit in præsepio. Aliarum mulierum, quæ in mundo sunt, vna parit, & alia infantem pannis inuoluit. At non ità Virgo fecit, sed quæ peperit, illa eadem infantem pannis inuoluit. Quæ sine labore aliquo mater fuit, eadem & obstetricis munere functa est, cùm à nulla muliere didicisset. Non enim permisit quenquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum. Illa per se eum, qui ab ipsa, & pro ipsa genitus est, suscepit, pannis inuoluit, & in præsepio reclinauit, quoniam non erat ei locus in diuersorio.

Cap. 10.

Iam vidisti, amice, quemadmodùm Ecclesiæ figuram præmonstrabat humile illud habitaculum, in quo Virgo peperit. Quæ cùm semèl concepisset ac peperisset, nunquàm amplius genuit, neque virum cognouit: quanuis aliqui delirantes, eò quòd audiant Euangelistam Lucam dicentem: Et peperit filium suum primogenitum: audeant dicere, Virginem ipsam alteram conceptionem suscepisse, incorruptam atque ab omni labe puram Virginem, corruptioni subiectam fuisse temerè iactantes. Nunquàm, inquiunt, diceretur primogenitus, nisi & alter partus secutus fuisset. Non solùm autem aduersarij suæ temeritatis testem Lucam Euangelistam proferre audent, sed Matthæum etiam eadem scribentem proferunt: quin etiam manifestiùs hoc apud Matthæum Euangelistam esse contendunt, cùm his verbis in ipsius Euangelio scriptum legatur: Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natuum est, de Spiritu sancto est. Et post pauca: Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam: & non cognoscebat eam, donèc peperit filium suum primogenitum. Ex his verbis similiter aduersarij conantur probare, Mariam alios filios concepisse.

Luc. 2.

Hæreticorum deliramenta.

Matth. 1.

Cap. 11.

Sed caue hoc suspiceris: absurda enim omninò res est. Nam Virginale illud claustrum, in quo diuinus thesaurus repositus fuit, omni ex parte purum atque impollutum permansit. Non coinquinatum fuit secundum illud cælum, neque commaculatum, & tanquàm inutile factum est vas Mariæ, Dei capax effectum. Dominus autem, primogenitus Mariæ verè dictus est, non quia & alter ab eadem natus sit, sed quoniam primogenitus, hoc est, singularis atque incomparabilis genitus fuerit. Beatus item Paulus, licèt de Domini ex Patre, qui est *sine principio*, scribens origine, dicat illum primogenitum omnis creaturæ, non propterea & naturalem aliquem fratrem ei fuisse innuit: neque enim, cùm eundem appellat primogenitum mortuorum, iam similem aliquem introduxit infernum conculcantem. Quamobrèm hæc scripturæ verba prudenter intelligas, & piè credas. Dominus propterea vocatur primogenitus à mortuis, à Patre, & à Virgine, vt ex omnibus his notior fieret singularis eius dignitas, qua filius Dei est. Incōparabilis enim fuit Domini origo. Cuius enim mater ipsa Virgo est, eius origo qua ratione poterit explicari?

Christus vt primogenitus Virginis ppetuæ.

Colos. 1.

Ibidem.

Cap. 12. Matth. 1.

Quòd autem dicit beatus Matthæus: Non cognoscebat eam, donèc peperit filium suum primogenitum: non in eam sententiam accipiendum est, in quam isti prauè accipiunt. Verè non cognoscebat illam Ioseph, donèc peperit filium suum primogenitum, quandiù scilicet Virgo ipsa, quem conceperat, ferebat in ventre. Nanque Ioseph, quid in ea lateret, ignorabat, & quale, quantum'ue illud esset, & quem ad finem res spectaret, non anteà perspectum habuit, quàm Virgo peperit. Tunc enim, quanta esset eius virtus, ac dignitas diuinitùs ei collata, manifestè cognouit. Tunc vidit mammam infanti à Virgine datam, cuius virginalis flos intactus permanserat. Tunc vidit Virginem peperisse quidem, sed nihil eorum sensisse, quæ parturientes pati solent. Tunc cognouit petram illam è montis vertice absciissam, mammam sugendam dedisse petræ illi spiritali, quæ mentis lumine comprehenditur. Tunc cognouit Ioseph clarissimi præconij prophetam Esaiam de Virgine illa hoc scripsisse: Eccè Virgo concipiet. Propterea igitur primogenitus dicitur Iesus, quòd singulari & incomparabili modo genitus sit. Nam si verum dicere volumus, Dominus ipse vnigenitus verè est ex Patre. Solus enim ex solo sine principio genitus est. Idem Dominus, & vnigenitus, & primogenitus: vnigenitus ex Patre, vnigenitus ex Matre, propter dispensationis terminum. Habet

Maria absque dolore puerpera.

Esa. 7.

Cur Christus primogenitus vocetur.

beille quidem multos fratres non natura, sed gratia, & in Virgine, & in Patre. Et in resurrectione habet fratres Dominus Iesus. Sed quinam sunt isti? Ante omnes fuerunt sancti Apostoli, quibus dixit Dominus: Vado ad patrem meum, & patrem vestrum. Ipsi Patri simul cum Filio, & sancto ac viuificante Spiritu, sit gloria in omnia secula, Amen. Ioan. 20.

MARTYRIVM SANCTÆ MARTYRIS ANASTASIAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE,

vt habetur quinto Tomo Aloysij. Nos capita margini adiecimus.

ANASTASIA mulierũ pulcherrima, inclytæ quidem Romæ erat nata: generis autem splendore & corporis pulchritudine, & animæ nobilitate, & morum honestate & moderatione omnes vincebat, & labris omnium canebatur. Et erat quidem cuiusdam viri Prætextati filia: à quodam autem, nomine Chrysogono, fuit in rebus diuinis instituta, cui etiam fuit posteà caput ornatum corona martyrij, sicut etiam procedens declarabit oratio, cùm impius Diocletianus Romana sceptra tunc teneret. 25. Decẽb. Cap. 1. S. Anastasiæ patria.

Cùm ergò apud Chrysogonũ Anastasia falsam gentium opinionem verbis luculentis eluïsset, eum qui verè est Deus, pro ijs qui videntur, cognoscit. Et nunc quidem non liberè profitetur pietatem: à patre verò vel inuita in matrimonium data viro gentili, nomine Publio, conante, vt dicitur, miscere ea quæ misceri nequeunt, illa partim quidem omninò sibi vendicans virginitatem, partim autem abhorrens eius religionem, ne cum eo quidem omninò cohabitare in animum induxit: sed vt pura ad Christum accederet, & nullum ex eius præceptis despiceret, diù noctuque meditans, ad eum omnem direxit cogitationem. Vestem quidem certè sæpè mutans, & vili pro splendida se induens, & se habitu quodammodò celans, vna eam sequente ancilla, omnes obibat carceres, & custodibus emens ingressum pecunijs, eos qui in eis pro Christo erant inclusi, & corpore propter tormenta malè erant affecti, cum quanta potuit reuerentia & honore curabat, pedes lauans, manus abluens, comam sordidam, quoàd eius fieri poterat, expurgans, & quod pilorum erat superfluum, prolixum autem erat propter longam in carcere inclusionem, officiosè tondens, sanguinem diligenter abstergebat, vulnera mundabat: deindè etiam alligans linteis, & sanctis amplexibus suum in eos amorem indicans, & alimenta vnicuique præbens necessaria, sic erubat. Cap. 2. S. Anastasia cognoscit Christum. In vili habitu adit carceres, & ministrat sanctis.

Hæc cùm fierent assiduè, quoniam virum latére non potuit, rescisit etiam Publius: & protinùs multi sunt adhibiti custodes Anastasiæ, qui nõ sinebant eam domo egredi, neque vllum ad eam ingredi ex ijs, qui, vt illi dicebant, mores videbantur corrumpere, & poterant ei persuadere, vt à Publij abstineret consuetudine. Illam autem & hoc quidem malè habebat, quòd alios omnes, qui anteà ab ipsa curabantur, neque posset videre, nec ab ipsis videri: Quod verò plùs, quàm alia, eam cruciabat, & medium eius cor tangebat, erat præceptor Chrysogonus: qui cùm duobus annis integris multa & varia pro Christo tormenta sustinuisset, habitabat in carcere, ità iubente Diocletiano. Ad eum crebrò, quandò in sua erat potestate, veniebat. Tunc autem prohibita, per quandam anum ei significat ea, quæ euenerant: & per eam rogat, vt pro ipsa precetur. Precationis verò hæc sit summa, vt ab impio quidem euadat Publio, assequatur autem opportunitatem, vt, quod habet in animo, deducat ad effectum, & perseuéret curare eos, qui martyricis decorantur vulneribus, quoàd eius fieri poterit: quinetiam vt ipsa vitam finiat in pietatis scopo immutabili. Hæc cùm significâsset Chrysogono, postremò etiam de mariti profectione eum reddit certiorem. Fuerat enim illo tempore Publius missus legatus ab Imperatore ad Persas. Quæ cùm didicisset Chrysogonus, iubet eam gaudere & Cap. 3. Multi ei custodes adhibentur. S. Chrysogonus in carcere detinetur.

bona facere,& præsentia forti animo ferre, & in futurum voluntati quoquè consentaneum expectare exitum.

Cap.4. His confirmatur Anastasia,& hæcipsa duxit esse gaudij occasionem,& bonę spei principium existimauit esse calamitatem, nempe & mariti crudelitatē, & nimiam custodum sæuitiam. Qui erant similiter quidem omnes acerbi & immitigabiles; Codissius autem erat excellenti improbitate, qui & notus erat Publio,& cui proficiscens hoc maximè mandauerat, vt nec extra thalamum videre aërem, nec liberè,si fieri posset, respirare sineret Anastasiam. Graue enim ducebat, si reuertens à legatione, viuam videret mulierem, quæ fœdus cum eo initum iam violauerat. Prætereà verò sperabat sic quoquè fore,vt multarum pecuniarum & possessionum efficeretur dominus. Atque ille quidem inuenit in via, quem par erat, exitum. Moritur enim periculo perditus, quę se sperabat facturum, ipse priùs iustè passus: & effectus Anastasiæ conciliator viduitatis, quæ non luctum afferebat, sed exultationem. Anastasia autem liberata à vinculo, & à canibus qui eam custodiebant, (sic enim eos conuenit appellare) ad solitum gregem ferebatur, & ad consueta pietatis pascua: & modestum rursùs induēs habitum, obibat carceres, & magna cura ac diligentia non solùm vulnera ac saniem sanctis curabat: sed ad propositum quoquè certamen eos præclarè incitabat & præparabat. Qualem verò fructū hinc percipiat, declarabit eius finis: finem autem, oratio.

S. Anastasia lætatur re duris.

Maritus ei malè perit.

Cap.5. Hoc tempore impius quidem Diocletianus degebat Aquileiæ. Ei verò aliorum quidem cura erat posterior: hoc verò præcipuè erat curæ, vt nullus Christianus qui latebat, eum effugeret. Ad eum ergò defertur ab omnibus, qui Romæ erant, quòd maxima multitudo Christianorum, coniecta in carceres, & plurimis affecta supplicijs, nondùm potuit dedisce pietatem. Quorum esse præceptorem & institutorem Chrysogonum, qui habebat omnes sibi parentes & pendentes ab eius lingua. Ille autem alios quidem omnes iussit dedi tormentis, & deindè etiam morti, si non persuaderentur: Chrysogonum autem solum ad ipsum mitti: hoc apud se considerans, quòd si illum vicisset, omnes protinùs erat superaturus. Atque ei quidem, cùm duceretur ad Imperatorem, comes fuit Anastasia, vndiquè conferens & comparans ea, quæ pertinebant ad augendam animi *magnitudinem*: & ostendens sexûs imbecillitatem vinci à magnitudine *animi & spiritûs*.

S. Chrysogonus defertur ad Diocletianum.

Cap.6. Postquàm verò ante Imperatorem adstitit Chrysogonus, ille *quidem* statìm verbis vsus est mitioribus: Persuadeare,ô Chrysogone, nostris coniungi partibus: & dijs quidem gratificari: tibi autem ea, quæ sunt iucundissima, præferre tristissimis,& quæ sunt conducibilia, minimè vtilibus. Scias enim fore, vt tibi non solùm tormēta remittamus, & hanc pulcherrimam omnibus iucundissimam lucem largiamur: sed te etiam statìm efficiam magnæ vrbis Romæ Præfectum. Ille autē nec Imperatorię potestatis obstupefactus magnitudine, neque donorum flexus ingenti oblatione, liberè dixit: Ego vnum solum nóui Deū, & eum quidem iudico quauis luce suauiorem: quauis verò vita desiderabiliorem: omnibus autem pecunijs quæstuosiorē. Eum & anima colo,& labris confiteor: & omnibus videntibus adoro genibus. Deorum autem multitudinem & fabulas & dæmones, tantum abest vt colam, vt sim eiusdem cum Socrate sententiæ, oportere eos fugere pro viribus, vt qui sint hominum deceptio,& animarū aperta pernicies. Quæ verò à te mihi proponuntur munera & honores, nihil meliùs habere arbitror, quàm somnia & vmbras: & ea nihili facio.

Blanditur ei diabolus per Diocletianum.

Præclara martyris vox.

Socratis de dijs sentētia

Cap.7. Non tulit dicendi libertatem Imperator: sed perindè àc in prima prostratum congressione, eum abripuit impetus, vt soli iræ gratificaretur: iubetque vt cùm in desertum locum duxissent Chrysogonum, ei caput amputarēt, inuitus eum maiori afficiens beneficio, quàm quādò lubens dona offerebat: existimans fore, vt eum in suam traduceret sententiam. Atq; hoc quidem factum est, prout ipse decreuit: & sacrum illud corpus proijcitur in litore maris, vbi etiam tres sorores & animis, & corporibus,& pietate in Deum, suam habebant habitationem cum quodam Zoilo viro pio & presbytero. Sororibus autē erant nomina, Agape,& Chionia, & Irene. Hic verò Zoilus, cùm sibi reuelatas martyris Chrysogoni reliquias sustulisset vnà cum capite,& in quadam capsa cum quanto oportuit honore deposuisset, abscondit in sua domuncula. Atque tricesimus quidem erat dies, ex quo sitæ fuerant reliquiæ:

S. Chrysogonus capite cæditur.

Harum sororum martyriū quære 1. Aprilis Tom.2.

reliquiæ: in somnis autem presbytero Zoilo martyr appárens Chrysogonus, hæc ei visus est dicere: Scias impium Imperatorem Diocletianum, cùm de Christi ancillis & sororibus, Irene, Agape & Chionia fuerit factus certior, intra nouem dies illas quoquè velle compræhendere. Tu autem effice, vt Anastasia Dei ancilla eas curet pro viribus, & ad certamen suscipiendum eis addat animum, donèc fuerint relimitæ corona martyrij: Ipse verò bonam spem concipias fore, vt suauissimos fructus laborum accipias. Nam non multo pòst tempore, & à laboribus, qui hîc sunt, liberaberis, & ad Christum adducéris cum ijs, qui pro Christo decerárunt.

Cap. 8.

Fuerunt hæc quoquè cognita venerandæ in primis Anastasiæ, & diuino spiritu mota, venit statim ad domunculam, quam nondùm adspexerat: & accedens ad presbyterum Zoilum, quærebat sorores: & rogabat de ijs, quæ in somnis sibi visa fuerant. Cùm autem vidisset virgines, & locum in quo sitæ erant Chrysogoni reliquiæ, cùm illas quidem magna affectione & pietate adorâsset, cum eis autem vnam noctem transegisset, eisque congratulata, ad martyrij fortiter subeunda certamina animum satis addidisset, profecta est Aquileiam. Eas enim cum multis alijs sciebat cursum peracturas martyrij, prouidentia quoquè simul ipsam, cum bona & facili occasione, transmittente ad certamen. Atque ipsa quidem proficiscebatur, & qui prædictus Zoilo fuerat, vitæ finis contigit. Nam cùm hoc Deo ità visum esset, excessit à vita præsenti. Quoniam autem neque de Agape & Irene & Chionia oportebat me rè dictum esse à Chrysogono: cùm de ijs resciuisset, qui omnes impietate superauit, Diocletianus, eas statim accersit, & sistit ante tribunal: & admirans earum habitum & spiritum, & prætereà speciem, & quæ in earum vultu vigebat, gratiam, & alioquì cùm hoc sciret, quòd morum grauitas, & dignitate præditus ac generosus animus nunquàm vincitur ab asperitate: sed cedit potiùs verbis mollibus & placidis, & attrahitur officijs, ea via ipse quoquè ingreditur.

S. Anastasia magnâ præstat reuerẽtiã reliquijs S. Chrysogoni.

Cap. 9.

Et primùm quidem trium simul facit periculum, simul laudans & admonens: Cùm in vobis videam, dicens, & florem ætatis, & speciem corporis, & generosos prætereà spiritus, qui non minùs resplendent, quàm externa gratia: quinetiam audiuerim vos esse bonas, & bonis prognatas, & prætereà doctrina quoquè non mediocriter excultas, per deos, moueor non parua vestrî misericordia, si de his omnibus & de vestra quoquè vita venietis in periculum, & non priùs aliquod bonum de vobisipsis capietis consilium. Hac enim de causa vos quoquè voluï ante meum conspectum & vos conuenire, vt, cùm ex me, & ex vobisipsis ea, quæ oportet, potueritis intelligere, abstineatis quidem ab insipientibus cogitationibus, dijs autem offeratis sacrificium, & per hoc, quid non boni vobis ipsis comparetis, deorum amicitiam, meam beneuolentiam, gloriæ abundantiam, sponsos dignos vestra pulchritudine, diuitias & voluptates, & quicquid in vita felix bonumque est & videtur.

Diocletian⁹ tribus virginibus primò blãditur

Hæc sunt inania mũdi huius promissa.

Cap. 10.

Ad hæc autem ea, quę erat maior natu, vocabatur verò Agape, quæ studebat quoquè videri prima dilectione in Deum, cum verecundia miscens dicẽdi libertatem, & labra honestè aperiens: Nulla, inquit, ratio tibi persuadeat, ó Imperator, quòd nos vel metus perterruerit, aut persuasio inescauerit, aut intentatæ supplicium minæ, aut bona proposita, aut iuuentutis misericordia, aut commiseratio pulchritudinis, aut splendor generis, nobis omninò persuaserit, vt aliquid molle & delicatum omninò cogitemus, nedùm vt dicamus. Sed hæc quidem ipsa vel maximè persuadent mortem contemnere, quòd tot bonis à Deo ornatæ, & tam multis commodis præstantes, omnium absurdissima videremur cogitare, si Deum, qui ea dedit, nos inconsideratè admodùm & ingratè negauerimus: & non ea, quæ ab eo accepimus, in ijs quæ pro ipso passuræ sumus, occasionem beneuolentiæ, certæque & stabilis fidei duxerimus.

Vide cõstãtiã generosæ virginis Agapes.

Cap. 11.

Hanc loquendi libertatem supra modum admiratus Tyrannus, & ratus esse insaniam, & eam ità appellans, ex se planè faciens iudicium, Agapem quidem non tenauit ampliùs: secundò autem iussit sisti secundam, & verbis eam est adortus. Postquàm verò huius quoquè similiter, & deindè tertiæ desperauit mutationẽ, postremò dicens, Hæc audacia vestra responsa nulla re alia, quàm inflictis tormentis, curabuntur, illas quidem conijcit in carcerem: ipse autem in supplicio considerando ac

do ac exquirendo versabatur animo, nouam aliquam & longè grauissimam eis mortem inuenire contendens. Quæ verò vel ante certamina, animo & instituto erat eorum certationis socia, Anastasia, ea quæ consueuerat, non cessabat adhuc facere, verbis quidem accendens ad certamen, re ipsa autem earum curam gerens: & nō horum solùm, neque reliquorum omnium, qui similiter decertabant, similiter curam gerebat: sed eos etiam, qui alioquì erant inopes, Christianam autem amplectebantur religionem, minimè negligebat: illis quidem alimenta, his verò vestimenta, alijs autem vtraque præbens liberaliter: quorum & ab illis vnam petebat remunerationem, & ipsa quoquè precabatur, vt ei aureum imponeret signaculum, martyrij coronam. Et quòd ipsa quidem spe non sit falsa, statìm declarabit oratio.

S. Anastasiæ studiū erga martyres & inopes.

Cap. 12. Diocletianus autem cùm de martyribus multa animo agitâsset, & in dubio eius adhuc esset animus, & simul vt proficisceretur in Macedoniam, à quibusdam publicis vrgeretur negocijs, cùm Dulcitio Præfecto earum mandâsset examinationem, quòd eas oporteret punire, multa præcepit. Ille verò cùm malæ naturæ adiecisset malum Imperatoris mandatum, & iram maximè exacuisset, paratus erat suum inexplebilem animum exatiare. Cùm autem iam parata essent tormenta, & pro tribunali starent virgines, qui mente erat planè cæcutiente, repentè cœpit etiam esse cæcus oculis: vel potiùs cùm videretur adspicere, & non clausos haberet oculos, neminem videbat ex ijs, qui aderant. Quo factum est, vt maxima ira incensus, tunc quidem vel inuitus eas abduceret à tribunali: timuit enim, nè aliquid ampliùs pateretur, si adessent. Posteà verò cùm rursùs essent coniectæ in carcerem, & iam ad Deum hymnos dicere & cantica psallere aggressæ essent, in animo quidem habuit irrumpere, & ex improuiso accedens, illarum venari, vt putabat, præstigias & incantationes. Diuina autem voluntate ille quoquè ab hoc arcetur consilio. Cùm enim à recta declinâsset, & ad quandam propinquam delatus esset domunculam, quæ quidem custodibus erat loco culinæ, hìc cùm in vasa culinaria & ollas incidisset, & esset omninò emotæ mentis, & putaret se ipsas virgines habere in manibus, vultus quidem ei fuit repletus fuligine: vestis autem plena fauillis, fumo & tetro odore.

Præfectus cæcitate punitur.

Additur etiam amētia.

Cap. 13. Cùm autem quæ in animo habebat, fecisset, vt existimauit, illinc est egressus, omnibus ei subiectis extra fores eum expectantibus. Postquàm verò *illi eum viderunt*, esse aliquod spectrum aut monstrum opinati, in fugam sunt conuersi. Ille autem se contemptum putans, vt qui nondùm sensisset ea, quę sibi acciderant, nondùm quidem domum, sed in regiam magna ira & studio contendit, magnum risum mouens ijs, qui videbant. Cùm autem venisset in medium aulæ regiæ & satellitum, & totus conturbatus quæreret Imperatorem, vt qui de ijs, qui sibi subiecti erāt, esset aliquid dicturus, tanquàm ab eis extrema affectus iniuria, illi morionem aliquem & scurram & mente captum, & quenuis potiùs ipsum, quàm Præfectū existimantes Dulcitium, pugnis & calcibus eum extrudebant, & arcebant ab ingressu. Postquàm verò quidem ex eis, qui erant ei valdè familiares, cùm serò tandèm & vix virum agnouissent, & id quod acciderat coniecissent, & insaniæ miserti essent, cum domum abduxerunt, visum quidem est illic quoquè vxori & liberis, & omnibus qui domi erant, dedecus. Sed lucem adspicere, & veritatem agnoscere nec quidem ei venit in mentem: sed id quod factum fuerat attribuens incantationi, vehementiùs adhuc & insaniùs spirabat in virgines. Ei itaque parato tribunali, iubet adduci virgines.

Præfectus Dei vindictā sanctarum virginū adscribit incantationi.

Cap. 14. Postquàm autem adductæ sunt, iussit eas adstare nudas. Postquàm verò virgineis illis corporibus manus admouêre lictores, (ô Domine opifex rerum admirabilium) tunicæ, tanquàm secundæ carnes & pelles, circuncirca extensæ virginibus, inhærebant coalescentes & coniunctæ primis carnibus & ossibus. Cepit eos, qui videbant, admiratio propter rem admirabilem, & quæ erat præter opinionem: & stupor inuasit eos, qui audiebant. Tyrannus autem aliam rursùs accipit plagam. Nam cùm iam ij etiam, qui erant eiusdem sententiæ, reprænderent eius crudelitatem, & damnarent vno ore eius voluntariam cæcitatem & insaniam, eis quoquè est suffragata superna sententia. Protinùs enim quadam diuina & cælesti potestate priuatur videndi facultate: & perindè ac somno oppressus profundissimo, & nihil intelligens eorum, quæ fiebant, ità sedebat

Præclarum Dei miraculum.

Alia in præfectū vitio cælestis.

bat dormiens, tanquàm in lecto & stertens. Eum itaque rursùs domũ ducunt propinqui, tanquàm inanimum aliquod onus portantes. Deindè hæc etiam rescisscit Imperator: & eius quidem condemnat leuitatem: Sisinio autem cuidam Comiti permittit aduersùs virgines examinationem.

Cap.15. Ille verò ingressus est eádem vía, qua Imperator, aliquandò quidem tyrannicè, aliquandò verò blandè cum eis agens. Postquàm autem omnia dicens & faciens, vidit quidem virginum inter se differre corpora, vnã autem esse mentẽ, & omnes vnum & idem dicere, nempe: Neque minans nos terrebis, neque blandiens persuadebis: Nobis enim pro Christo mori, est vita: viuere autem non in Christo, mors. Postquàm hæc cognouit, de iuniori quidem Irene, ne sic quidem spem omnem abiicit: sed cùm eam separâsset à reliquis, ab Agape, inquam, & Chionia, eas postremò tentauit. Sed cùm multis consumptis sermonibus, se planè nouit ea venari, quę capi non poterant, & planè verberare aërem, eas condemnat vt igne mortem subirent. Et parata quidem erat fornax luculenta: virgines verò munitę pulcherrimis armis orationis, vna quidem voce ad canticum, vno autem prompto & alacri animo procedebant ad ignem: & sic simul canentes, in ignem insiluerunt. Ignis verò non erat ampliùs ignis, sed ros tener & mollis. Deus autem diuidit miraculũ: partim quidem illarum implens petitionem, partim verò suam ostendẽs potentiam. Nam illę quidem sine dolore suas animas in manus Dei deposuerunt, ignis autem fuit extinctus: & corpora virginea adeò illæsa & intacta apertè sunt cognita, vt neque vlla pars vestis, neque vllus deniquè pilus, vllo modo ferret aliquod signum exustionis. Rursùs verò harum generosarum virginum reliquias cùm vnguentis & aromatibus martyrum amans condijsset Anastasia, in quadam capsa deposuit cum pietate magna & reuerentia, vt earum esset in martyrio socia, semper precans.

Agape & Chionia sorores in fornace illesæ, reddunt spiritum.

Cap.16. Sic duabus virginibus in Christo consummatis, Comes productã virginem iussit sacrificare simulacris, nè mors, dicens, quæ tuas præoccupauit sorores, te comprehendat. Illa aũt ei dicit: Deum meum, inquit, rogo vt eas sequar in omnibus. Tyrannus verò cùm esset valdè callidus, & sciret quàm esset graue & detestandum, & vel ipsa morte acerbius Christi seruis, intemperantia: Te, inquit, in publico statuam prostibulo, cuiuis volenti prostituens: vt anima & corpore polluta, vt eloquia docent tuæ scripturę, malè pereas. Martyr autẽ cùm statìm in cęlum sustulisset oculos, & è profundo lamentabiliter suspirâsset: Confido, inquit, in Deo Seruatore meo, quòd pedes meos euellet è laqueo, & animam meam liberabit ab omni immunditia. Fidelis est enim, qui promisit, quòd non sinet nos tẽtari suprà, quàm possumus. Ego verò deos tuos nõ colam: neque eis offeram vnquàm sacrificiũ. Quod autem fit per vim, & repugnante voluntate, quandò turpe fuerit, ijs quidẽ qui sunt coacti, videtur potiùs esse supplicium, quàm peccatum: reos autem constituit eos, qui vim attulerunt. Meum itaque non fuerit hoc peccatum, quomodò nec ijs, qui me præcesserunt, martyribus, pollutæ carnes & vinum libaminum, per vim in os eorum iniectum, omninò obfuit. Si enim non persuadens, sed vim afferens, vis trahere ad cultum tuorum deorum, cur non citò vtens potestate, vel inuitos Christianos cogis genu flectere dæmonibus?

Eccè oratio cũ eleuatione oculorũ ad cælum & suspirio.

Cap.17. Hæc postquàm audijt Præfectus, tradens eam militibus, iussit abducere in prostibulum. Deus autem non sinit, suorum omninò curam gerens: sed protinùs ad milites accedentes Angeli, qui ipsi erant induti habitu & veste militari, & tanquàm secundi à Præfecto missi, & eam aliò transferre iussi, auferunt quidem ab ijs, qui eam detinebant. Cùm verò eam abduxissent in cacumen montis, mirum in modum alti, illic statuunt, metu quidem & perturbatione plenam, quòd ad ptiora attinet: deindè etiam Deo eloquentem verba gratiarum actionis. Postquàm autem, quod factum fuerat, accepit Comes, statìm ascendens equum, equitauit ad montem. Hìc verò vide mihi res Dei admirabiles, quæ mentem quidem vocant ad admirationem, linguam autem ad laudem. Vbi enim accessit ad locum, mente immutatus, videbatur quidem videre procùl virginem, & eam appropinquare: visam autem apprehendere, etsi maximè vellet, non poterat. adeò vt illud Esaiæ in eo quoquè impleretur, dicentis: Palpabunt tanquàm cęcus parietem, & tanquàm oculos non habeant, palpabunt. Talis ei murus firmus & validus obiectus fuerat ante virginem. Quamobrèm tumulum in orbem circumiens,

S. Irenẽ mirè liberat Deus à prostibulo.

Esa.59.

iens, mansit à matutino vsque ad occasum solis, frustrà laborans & circumerrans.

Cap. 18. Interim autem dum hæc fiebant, quidam ex ijs, qui erat cum eo, militibus arcum dirigens in martyrem, & iaculum emittens, ipsam quidem ferit, Deo concedente: Illa autem passis manibus cùm se ad preces composuisset: Gloria tibi, Christe Deus, effatur, quòd non solùm ab impio cultu, sed etiam à quibusuis alijs sordibus & inquinamentis me puram conseruaueris, & pro tuo nomine decertare voluëris. Cùm sic dixisset, in Angelorum manus emisit animam. Eius autem corpus, cùm illinc remotus esset Comes, tollens Anastasia, vnguentis condítum & linteis honorificè compositum, simul deponit cum sororibus, quæ fuerant sociæ certaminis.

S. Irene sagitta percussa migrat ad Christũ.

Cap. 19. Deindè ad Imperatorem Diocletianum defertur etiam martyr Theodote: quæ orta quidem erat ex Bithyniæ ciuitate Nicea: Christiana autem erat religione, & in eius zelo feruens: inquilina verò erat ipsa quoquè cum Anastasia & tribus liberis in Macedonia. Cùm ergò ipsa quoquè se stitisset ante Imperatorem, quidam nomine Leucadius, valdè captus eius pulchritudine, (erat enim Theodote quoquè facie venustissima) vehementer instabat apud Imperatorem, vt misereretur eius pulchritudinis, & non sic immaturam perderet puellam pulcherrimam. Quoniam autem ea petebatur ad nuptias, Imperator lubens dedit lubenti: existimabat enim fore, vt ex eius coniugio ei fieret disiunctio à Christi religione. Cùm ergò Theodotem accepisset Leucadius, quid non dicebat, quid non faciebat, studens ei persuadere, vt castitatem quidem & pietatem in Christum abiuraret: impietati autem assentiretur, & sic matrimonio cum eo coniungeretur?

Patria S. Theodoræ martyris.

Cap. 20. Postquàm verò hæc agens visus est in aquã scribere, & canere inania, cùm essent huiusmodi, quæ ei dicebat Theodote: Si meas quidem opes cupis & pecunias, & me ideò studes vxorem ducere, eccè tibi cedo omnibus, pro omnibus diuitijs solũ Christum sortita. Sin autem etiam corpoream amas pulchritudinem, scias te ea amare, quæ omninò fieri nequeunt. Priùs enim meam formam, quàm mentẽ, mutaueris, etiamsì me igne & ferro, & omnibus simul cõsumpseris supplicijs. Vbi hęc ergò audiuit Leucadius, quoniam paratus erat vnà cum egrediente exire Imperatore, domì quidem relinquit Theodotem: ipse verò iter est ingressus, Theodotæ negocium non leuiter & in transitu tractandum esse ducens, sed id *seruans* ad ocium & tempus conueniens. Cùm ergò relaxata fuisset Theodote, & *similem in* virtute & fide assumpsisset Anastasiã, vna animi alacritate & consensione, & quasì conspiratione, parique zelo peragebant solitum cursum pietatis Christianis, qui in carceribus publicis inclusi erant, effectæ omnia, medici vulnerum, suppeditatores pecuniarum, præteritorum malorum solatium, & ad futurum validissima consolatio. Et sic quidem virgines.

Immutabilis eius constantia.

Cap. 21. Cùm autem rursùs intellexisset Diocletianus, quàm essent quidem angusti carceres propter multitudinem piorum, qui in ijs detinebantur: essent verò inania quæuis excogitata tormenta, à confessione nemine eorum recedente: eos quidem iubet diuersis mortis illatis generibus de medio tolli ex hominibus, & ità locum dare carceribus: alios autem compræhendere, qui eadem sentiebant: & primùm quidem in vincula conijcere: deindè si sibi non persuaderent, vt suam abiurarent religionem, eos tormentis afficerent. Tanta erat impij contentio aduersùs Christianos, occulto tyranno, communi, inquam, hoste Christianorum, illum ad hoc incitante. Atque sanctis quidem multa & varia mortis genera sunt disperita: & alios quidem ignis, alios verò aqua, alios autem ensis, alios verò aliquid aliud ex nouis illis præter hæc inuentis repentè & in vna nocte omnes compræhendit.

Angusti sunt carceres propter multitudinem Christianorum captiuorũ.

Cap. 22. Martyrum autem amans, quæ ipsa quoquè mox martyr erat futura, Anastasia, cùm de his resciuisset, (manè enim aduenerat, eos more solito curatura) vbi intellexit vacuum esse carcerem, & aërem impleuit vociferatione, & vberes lachrymæ fluxêre ex oculis: eamque opprimebat gemitus, & lacerabant eiulatus. Rogata verò cur fleret, illa nihil verita, neque volens esse nocturna Christi discipula: sed timens potiùs, nè pro eo non pateretur nec moreretur, vociferans dixit: Quæro Dei mei seruos, qui modò erant in custodia. Postquàm autem intellexerunt eam esse Christianam, eam protinùs compræhensam duxerunt ad Florum Præfectum Illyrici, dicentes: Inuenimus hanc flentem in carcere: & cùm

Vide admirabilem S. Anastasiæ feruorem.

& cùm intellexissemus esse Christianam, & fiere propter Christianos, eam ad tuum iudiciale tribunal adduximus. Cùm verò Præfectus eam interrogâsset cum admiratione, Tu ergò es Christiana? illa clara voce: Certè, inquit, sum Christiana. Nam quod tibi videtur esse vnum ex nefarijs, hoc est mihi ornamentum, & nomen præcipuum. Itèm liberrimam confessionem.

Cap. 23.

Postquàm autem ille & vitæ eius conditionem, & patriã, & genus accepit, quòd scilicet in veteri vrbe Roma illustri loco esset nata: Quid verò, inquit, te persuasit, vt Romam quidem relinqueres, huc autem venires? Martyr verò, Quidnam aliud, inquit, nisi solùm vox mei Domini? Hanc enim solam sequens, parentibus simul & cognatis & opibus despectis, & amico patriæ solo relicto, mei Christi crucem sustuli, promptisque & alacribus eum sum secuta pedibus. Dicit autem Præfectus: Vbi est is, quem tu dicis, Christus? Vbiquè, inquit martyr, neque est vllus locus, qui eo careat. Est in cælo, est in mari, est in terra. Nihilosecius autem est etiam in omnibus, qui eum inuocant & timent, intelligenter eos illuminans, & cum eis versans. Ille verò, Vbinàm sunt, inquit, isti, vt eos cognoscamus? Illa verò, Hucusquè quidem, inquit, hîc sunt versati, & nobiscum egérunt in corpore. Nunc autem terra relicta, nos procùl vident, versantes in cælestibus. Mors enim suscepta propter Christum, hæc eis conciliauit. In quorum numerum cupio ego quoquè referri, & idem quod illi iter ingredi. Sancti versantes in cœlis nos videt, & quid circa nos agatur.

Cap. 24.

Postquàm autem intellexit Præfectus hæc dixisse martyrem de Christianis, qui interempti fuerant in carcere: Mihi vidéris, ait illi, multis opùs habere supplicijs. Eccè enim iniecisti nobis suspicionem, te illis fuisse causam mortis, vt quæ eos contra nos moueres, & eis persuaderes repugnare edictis Imperatorum. Sed non poteras latére deos, quos nihil latet: qui cùm tuæ menti magnam offudissent caliginem, retua non præuidentem ad hæc impulerunt, &, vt te nobis aperires, persuaserunt. Quoniam verò cùm illustri genere nata esset Anastasia, non fas erat Præfecto eam punire, antequàm de ea cognosceret Imperator, omnia refert ad Imperatorem. Ille autem (intellexerat enim quòd cùm à patre magnam accepisset hereditatem, eam omnem distribuerat pauperibus) iussit eam tutò custodiri, donèc veniret in ciuitatem. Cùm verò accessisset, in eius conspectum deducitur illa beata. Ille autem ante alia eam rogauit de facultatibus: eas enim magìs amabat, quàm deos. Vbi est, inquit, aurum, quod tibi obuénit à patre? Illa verò respondit magno & excelso animo: Si adhuc mihi reliquum esset aurum, per quod Christi quidẽ seruis, meis aût conseruis, possem subuenire, non me ijs, qui quærebant, tradidissem. Quoniam autem in eos, qui rectè agebant, omnia, vt oportet, sunt à me cõsumpta: quod mihi solùm est reliquũ, ipsum quoquè corpus studeo Christo meo offerre. Imperator verò cùm verba audijsset sapientia, specie quidẽ ipsam despiciens vt fœminam & iuuenem: reuerà autem timens, nè maiori afficeretur dedecore, quomodò verbis, ità etiam rebus ipsis magìs victus, quandò eius per tormẽta faceret periculum, ipse quidem dicens non par esse, vt cum muliere insana loqueretur, destitit ab examinatione: Præfecto autem eam mandat examinandam. S. Anastasia oña sua dat pauperibus

Cap. 25.

Ille verò cùm statìm pellem induisset vulpinam, blandis verbis eam conabatur inducere, dicens: Cur, ô mulier, non vis dijs offerre sacrificium, quomodò pater tuus obtulit? sed ijs relictis, colis Christum, quem nescis & ex Iudæis natum, & ab ijs ipsis, tanquàm maleficum, de medio sublatum? Anastasia autem respondit: Ego deos & deas, quas tu dicis, colebam aliquandò: Nunc verò rectiori susceptæ sententia, eos quidem ab ipsis impositis araneis & auibus, quæ eos afficiebant iniuria, & à muscis quæ in eis habitabant, liberans, igni tradidi: & cùm sic eos conuertissem in pecunias, satiaui multorum ventres esurientes, & alijs egentibus præbui vitæ adminicula. Sicque ea, quæ nulli erant vsui, effeci vt non essent ociosa, sed valdè vtilia. Præfectus autem statìm cum magna acerbitate, At ego, inquit, non patiar, vt hoc sacrilegum facinus ne auribus quidem accipiatur. Subridens verò martyr: Ingenitui acumen admiror, ô Iudex, quòd hanc rem voces sacrilegium. Si enim vllus sensus, aut vlla vis esset in his inanimis, quid obstaret, quô minùs sibi, dum franguntur & conuelluntur, & alia patiuntur, opem ferrent, & eos, qui insultant, vlciscerentur, aut alienum saltem & vestrum tunc implorarent auxilium? Nunc autem ne hoc ipsum quidem sciunt apertè se pati. Orationem verò interrumpens Præfectus, Diuinissimus, inquit, noster Imperator iussit, vt alia quidem iuberem valere: S. Anastasiæ in dicendo libertas.

lere: hoc autem solùm facerem, nempe vt vel persuaderem, vt sacrificares, aut tu alioquì malè perires.

Cap.26. Intrepida respondet Præfecto.

Postquàm verò dixit martyr, non esse perire, mori propter Christum, sed vitam potiùs æternam firmiter apprehendere: cùm Præfectus rursùs mouisset multa verborum examina, multos autem metus atque adeò ipsam mortem ei redegisset in memoriam, vbì vidit eam omnia ex æquo ridentem, omnia rursùs refert ad Imperatorem. Propter quæ cùm ille fuisset magis ad iram incitatus, & quidnam de ea oporteret fieri deliberaret, accedit aliquis ex ijs, qui cum eo versabantur, & ei studebant gratificari, &, Iube, inquit, ô Imperator eam tradi Vlpiano pontifici Capitolij. Ei enim vel maximè curæ erit, vt qui sit deorum pontifex: & vel omninò persuadebit, vel acerbissimè puniens tollet de medio: omnes autem eius facultates, si modò sint vllæ reliquiæ, dedicabit Capitolio. Placuerunt hæc Imperatori: & prout fuerat monitus, accersito Vlpiano, eã ei tradit. Ille verò faciens diuersum ab aspe-ritate Imperatoris: astu autem potiùs se eam esse superaturum, & ei persuasurum confidens, eam honorificè abducit in domum suam.

Cap.27. Vlpianus Capitolij pontifex nititur eam euertere.

Et primùm quidem multis ijsque probabilibus verbis, per auditum quodammodò infundere venenum contendebat. Deindè etiam per adspectum adhibuit deceptionem, valdè improbè & malitiosè opponens cõtraria contrarijs: hinc quidem mundos muliebres luculentos & sumptuosos, illinc autem omne genus tormenta: hinc lapides precioſos & grato nitore resplendentes, illinc enses micantes horribiliter. Hinc quidem lectos argento incrustatos, & stragulis elegantibus ornatos: illinc autem collaria & vincula maleficorum, & grauia flagella. Cur verò hoc faciebat vir ille callidus & astutus, & cur cum benignis coiungebat acerba & molesta? Vt vel rebus lætis illiceret, vel terrorem afferret rebus terribilibus. Sed seipsam fefellit iniustitia, vt dicit diuinus Dauid, & hæc sunt pro nihilo reputata à martyre.

Psal.26. Mẽtita est iniquitas sibi.

Dicit enim, liberalem præ se ferens spiritum, grauemque & honestum habitum: Inte hæc omnia, diabole, & tibi sint soli: quoniam cum eis tradéris ad interitum. Sin autem efficies, vt flagellorum quoquè faciam periculum, & his vinculis & collaribus grauabis collum meum, tunc tanquàm aliquod colli ornamentum, quod mihi impones, collare gestans, Christo apparebo gratior & venustior: quoniam ipse est Seruator meus & defensor meus, & in eo sperauit cor meum.

Psal.27.

Cap.28.

Martyris itaque animi magnitudinem admiratus Vlpianus, & ratus fore, vt eam molliret tempore, quæ cedere nolebat, in animo habebat eius causam differre in tertium diem. Illa verò ei propter moram indignans, Iam, inquit, existima hos tres dies mihi prẽterijsse, & meis verbis animum adhibe. Eccè enim eadem tibi nunc dicam, quę dictura sum post deliberationem. Deos tuos non colo, & tuę & Imperatoris repugno voluntati. Sacrificio autem sacrificium laudis seculorũ Regi Christo, qui est meus & solus immortalis Deus, pro quo etiam profundo animã, & tua tormenta despicio, vt solum Christum lucrifaciam, qui est vita æterna. Ille verò, Sciebam, inquit, fore, vt similem Christo mortem tu quoquè stulta eligeres. Illa autem cùm audijsset, & ex eo quod dictum erat, lætitiam accepisset, Amen Amen fiat mihi, inquit, Christe mî sponse & Rex. Pontifex autem interrogauit protinùs, Quid sibi vult illud Amen? Martyr verò, Sed tu non es, inquit, dignus qui hoc discas. Nemo enim, inquit, qui sapit, commiserit vnguentum vasi putri. Vlpianus autem fecit vt statuerat: & cùm ei dedisset terminum trium dierũ, tradit eam mulieribus gentilibus, & quæ genere ad eam attinebant, mulierum sermone & dierum longitudine fore, vt nonnihil sententiam mutaret, existimans. Illa verò cùm sibi persuasisset augere potiùs, quàm minuere suum in Christum desiderium, mulieres quidem illas, & illos sermones, existimabat esse inanes strepitus, qui temerè effundebantur in aures: manus autem & mentem simul in altum attollens, ad opem ei ferendam in certamine vocabat Christum, quem diligebat, nec cibũ nec potũ sumere omninò tribus diebus sustinens.

Nõ patitur differri martyriũ suum.

Ec cè fœminam, Christi amore ebriam.

Triduana eius inedia.

Cap.29.

Tertio autem die pòst venit rursùs Vlpianus, ex eo quod valdè vellet, minimè desperans: sed conijciens se prædam tenere propemodùm. Vbì verò eam interrogâsset, & resciuisset incrementum sumpsisse eius sententiam longitudine temporis, & non solùm bonorum promissione, sed etiam suppliciorum formidine mulierem esse superiorem: quinetiam naturali quoquè necessitati minimè concedentem, quæ tanto tempore nec cibum nec potum sumpsit: Postquàm hæc audiuit sacerdos

cerdos falsorum deorum, in aulam quidem prosilit, eam per se contendens trahere: cumque vellet aliquid facere inhonestum, & prophanis suis dijs dignum, feriturstatim plaga immissa diuinitùs, & oculorum luce orbatus, obibat totã domum, non potens videre ampliùs. Quinetiam præter cæcitatem, vehementissimus dolor eius inuadit oculos. Eo ergò dolore affectus, clamabat sceleratus, & suorũ deorum miserè inuocabat auxilium. Hæc autem non temerè administrauit prouidẽtia: sed vtcim ij qui erant extrà, sensissent, &, vt par erat, congregarentur ad opem ei ferendam, res euaderet manifesta, quanam ratione & quomodò accidisset, & nõ liceret sacerdoti causam in aliud conferre, aut mentiri aduersùs miraculum. Quod etiam factum est, & cùm multi adessent testes, deductus domum cæcus, & graui dolore affectus, & deindè grauioribus dolorum stimulis vexatus, iubet vt in execrandũ deorum suorũ templum deferretur, & illic deponeretur, putans fore, vt qui eos coleret, ab eis curaretur. Egregiam verò, & quam par erat, sui cultûs retulit mercedem. Doloribus enim adhuc vehementiùs eum inuadentibus, emittit etiam animam.

Põtifex idolorũ, lumine orbatur &c.

Vitã amittit sceleste.

Ex eo Anastasia libertatem consecuta, illinc quidem egreditur: venit autem ad Theodotem, quam priùs declarauimus habitare apud Comitem Leucadium: & sigillatim ei narrat omnia, tam quæ passa sit, quàm quæ per ipsam & cum ipsa Deus fecerit. Paucis pòst diebus Comes quoquè Leucadius ex Bithynia reuersus, cũ Theodote prioribus similes rursùs habuit sermones, tentans eam inducere. Postquàm autem multa loquens, cognouit se loqui litori, & cum ventis conferre fermonem, Anastasiam quoquè resciscit apud eum degere: & furore percitus, propterea quòd Theodote illius admonitionibus inducitur, vt eum magìs contemnat, Anastasiam quidem statìm vinctam tradit tribunali iudiciario. Quinetiam Theodotem vinctam transmittit ad Proconsulem Bithyniæ, de ea eum per literas, quamcitissimè fieri potuit, reddens certiorem.

Cap. 30.

S. Theodote mittitur captiua in Bithyniam.

Cùm autem in Bithyniam peruenisset Theodote, producta est ad tribunal Proconsulis: Agè, inquit ille, ô Theodote, iussis párens Imperatorijs, velis dijs offerre sacrificium. Sic enim simul & filijs viues, & particeps eris multorum bonorũ. Nam etsi non tua, at filiorum quidem certè tuorum causa, æquũ fuerit, vt id eligas quod est futurum tibi vtile. Dum hæc autem martyri diceret Proconsul, respondens illius filiorum primogenitus, cui nomen erat Euodius: At nos, inquit, ô Præses, hominum supplicia nequaquàm pertimescimus: quę corpori quidem incorruptionem, animæ autem potiùs immortalitatem solent conciliare: sed ijs, parùm abest quin dicam, æquè ac conuiuio delectamur. Deum verò potiùs timemus, qui potest animam & corpus punire in gehenna. Proconsul autem oculis in puerum coniectis, Cùm video te, inquit, ætate admodùm imperfectum, miror quomodò & à quo hæc sic didicisti, quæ vix multi & lõgo tempore & labore sunt cõsecuti. Quibus puer opportunè respondit: Seruator noster & Dominus Iesus Christus, ipse est qui dixit: Quandò ducemini ad Reges & præsides, nolite cogitare quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Nunc ergò sunt hæc non mea, neque humanæ sapientiæ verba: sed omninò quidem mea est lingua, apertè autem Dei sunt verba. Iudex verò velutì de matre spem abijciẽs, & de primo eius filio, se transfert ad alios tentandos, eos videns ætate esse imperfectiores, putans fore, vt eos ad suam traduceret sententiam. Postquàm autem visi sunt rami nihil differre à generosa radice: sed ostenderunt pueri se illius quidem filios, huius verò esse fratres, se rursùs transfert ad matrem, & filium eius primogenitum: Conuertimini, dicens, ad vestra viscera. Parcite teneris infantibus immaturis. Nolite videre eos ante vestros oculos malè pereuntes.

Cap. 31.

S. Euodij pueri & martyris constantia.

Matth. 10.

Ibidem.

Mira puerorũ virtus.

Cùm multa eiusmodi dixisset, & vidisset verba temerè fundi in aërem, iubet filium ante oculos matris crudeliter cædi virgis. Quod videns generosa mater, non modò nihil indecorum aut gessit, aut est locuta: sed etiam velutì gaudens plagis charissimi filij, adstitit alacris, annuens oculis, gestu incitans, verbis adhortans: Nè succumbas, dicens, ô fili: sta fortiter nate. has propter Christum plagas, honores & coronæ excipient. His Proconsul vel animo maximè incensus, maligni dæmonis suggestione improbum capit consilium. Viro enim petulanti, & ad amores incontinenti tradit hanc mulierem inprimìs venerandam. Sed non erat insolentis hominis futurum diuturnum gaudium. Nam postquàm eam vel solùm attigit Hyracus, (ità enim vocabatur) totus vultus protinùs est mutatus, & nec concessum qui-

Cap. 32.

S. Theodote lætatur plagis filij sui.

Vltio diuina in virum libidinosũ.

quidem est intueri martyrem sine timore. Itaque magna voce clamauit ad Proconsulem, dicens se, cùm primùm manum iniecit in Theodotem, vidisse quendam iuuenem, vultu formosum & habitu decorum, simul adesse cum Theodote, qui ei incusso colapho, & nares contriuit, & vt per eas sanguis manaret, effecit. Sed non videbat cæcus, & stultus Proconsul minimè intelligebat: & neque, si nihil aliud, miraculi reueritus fuit euidentiam, neque destitit aduersùs eam contendere. Sed cùm eam rursùs sisti curâsset, minatus est se ei esse illaturum, quæ videbantur omnium grauissima: Nisi deos, dicens, immortales colueris, interfecti cadent ante tuos oculos filij, Illa autem, Vel hoc, inquit, olim maximè sitio. Sic enim cùm meos filios viuens ad Christum præmisero, & tanquàm in tuto portu constituero, deindè ego sequar euestigiò, adeò vt aptè possim canere: Eccè ego & filij, quos mihi dedisti Deus.

Esa. 8.

Cap. 33. S. Theodote cũ tribus filijs in fornace reddit spiritum.

His magis conturbatus Proconsul, iussit eam igni tradi simul cũ filijs. Postquàm autem fornax fuit accensa citiùs, quàm iussum fuerat, illi tanquàm fontem aquæ cum gaudio fornacem subiêre: & Deum quidem benedicebat mater: collætabantur autem filij. & sic ambo læti & alacres animas suas in manibus Dei deposuerunt. Et illos quidem sic accepit beatus finis: Beata autem Christi martyr Anastasia custodiebatur apud Præfectum Illyrici: qui cùm de ea diligenter quæsisset, & eam illustri loco esse natam intellexisset, magnasque esse eius facultates, & ex ijs esse ortam, quorum magnæ erant opes, à lucro superatus, & captus amore pecuniæ, cùm eam seorsùm ad se adduci curâsset, Scio, ô mulier, inquit, te esse valdè diuitẽ: Christianam autem esse & tu dicis, & ego iam sum expertus. Agè ergò parens tuo sponso, qui lege cauet, vt omnes despicias diuitias, cede mihi pecunijs & possessionibus, & omnibus tuis facultatibus. Tu autem hæc faciens, vtrinquè lucraberis: vt quæ legem quidem sis impletura, & libera futura à nostrî metu. Deincèps enim tibi licebit & securè sacrificare, & liberè colere Deum, qui à te adoratur.

Cap. 36. Sapiens responsum S. Anastasiæ.

Ad hæc velutì quæ animum erexisset, supernæ sapientiæ plena Anastasia: Sed, ô Iudex, inquit, alicubì dictum est in Euangelijs à meo Christo, Vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis sic thesaurum in cælis: Tibi autem, qui es diues, quis est adeò miser & adeò demens, qui cùm velit succurrere indigentibus, diuiti præbeat res pauperum, & res esurientium ei, qui degit in delicijs? Quòd si te videro

Matth. 19.

esurientem, & sitientem, & nudum, & ægrotantem, & coniectum in carcerẽ, tunc

Matth. 25.

conuenienter ei, quod dicit meus Christus, te & nutriã, & potabo, & visitabo, & colligam, & suppeditabo quæ erunt necessaria. Sed enim secundùm carnem & mundum tu quidem es valdè diues: ea verò, quorum es pauper & valdè inops, & quæ oportet petere, cur non petis? Rogante autem Præfecto, Quænam ea sunt, & quanam ego laboro inopia? Maxima, inquit illa, in rebus maximis, nempe in fide, & cognitione, & veritate.

Cap. 25. Matth. 17.

Præfectus verò captans, vt videtur, gloriam acutioris ingenij, arripiens id quod dixerat: At tu quoniam, inquit, es fide diues: dic, inquit, verbo monti, Transmoue-

Exod. 14. Iosue 10. 3 Reg. 17. Act. 5. & 19.

re: &, si transmouebitur, conuenienter ijs, quæ tuus tibi promisit Magister, credemus. Illa autem, (erat enim satis erudita) Et hæc quidem, inquit, audet nostra fides & ea quæ sunt his longè maiora. Fert verò mihi testimonium, Moses quidem, non in terra solùm faciens miracula, sed etiam mare diuidens, & rursùs coniungẽs: Iosue autem sistens solem, qui est supra nos: & Elias ipsum totum cælum claudens: nè dicam Christi mei discipulos, quorum vel vestes & vmbræ solẽ mortuos suscitabant, &, qui sunt apud vos dij, dæmones expellebant: & quæ quotidiè vobis videntibus fiunt per eos, qui decertant pro nomine Christi, etiamsi nihil eorum, quę fiũt, conferat vobis ad intelligentiam, sed sponte propter vestram cæcutitis malitiam. Sed non cùm vobis visum fuerit, est diuina virtus inuocanda à Christianis, assentiendo

1. Cor. 1.

tentatoribus. Scriptum est enim, vos infideles partìm quidem signa, partìm autem quærere sapientiam: nos verò prædicare Dominum Iesum Christum, eumque crucifixum. Hoc, inquit, me conturbat, quòd fuerit crucifixus. Quomodò Christus tu-

Crux Christi omnibus Christianis gloriatio.

us, qui est, vt dicis, Deus, crucem subijt, & prætereà fuit punctus in latere? quod quidem Iouem, qui est deorũ nostrorum maximus & summus, passum esse non potes dicere. Quomodò ergò non eum potiùs adoras, repulso crucifixo? Martyr autem: Quoniam, inquit, crux & mors est Christo gloriatio, & omnibus Christianis: cùm ille quidem immortalitatem & gloriã per hæc dederit, hi verò acceperint. Tui verò

rò Iouis opera. Sed ego nihil de his. Tu ergò summum quidem illum tuum Iouem, si vis, sicut reuerà vis, imitare: me autem sine meum Deum imitari.

Cap. 36. His dictis, ira valdè fuit accensus Præses, & iubet eam in carcere quidem includi obscurissimo: omnia verò instrumenta tormentorum deduci in eius cõspectum, vt vel cùm vidisset, ei metu persuaderet, vt aliquid de sua remitteret constantia: aut si retineret suam animi magnitudinem, varium & multiplicem ei afferret dolorem, recordatione eorum, quæ molestia afficiunt. Porrò autem iubet etiam exiguum ei dari nutrimentum, idque post occasum solis. Martyr verò cùm & sic haberet, & hæc videret, & nollet omninò esse cibi particeps, pro omnibus apud se versabat suum in Christum desiderium. Id autem erat illi & cibus sufficiens, & solatium obscuritatis. Ei verò videbatur etiam singulis noctibus socia certaminis Theodote, & cor eius replens lætitia, viresque & animum addens ad certamina. Quam etiam sæpè ventitantem, quæ nullum fuit bonum non examinatum Anastasia, hoc quoquè interrogauit, quonam modo ad eam veniret post mortem. Illa autem dixit, hoc quoquè datum esse à Deo animabus martyrum, vt, postquàm hinc excesserint, veniant ad quos velint, & cum eis sermones conferant, & eos consolentur.

S. Theodote crebrò appàret S. Anastasiæ.

Singulare priuilegiũ martyrum.

Cap. 37. Cùm venisset verò dies tricesimus, existimans Præfectus fame & alia afflictione confectam esse martyrem, & aliquid de sua remisisse constantia, vbi eam accersisset, & alacriorem liberiusque quàm priùs loquentem vidisset, iratus fuit custodibus, vt qui ei dedissent aliquid, quo se reficeret. Illorum itaque benignitatem accusans tanquàm crimen, eos remouet à custodia: eam verò committit alijs, quos sciebat lubenter omnia facturos ex eius animi sententia. Cùm eos ergò ei præfecisset, & alijs triginta diebus eam custodire iussisset, & signaculis custodiam obsignâsset, abijt. Illa autem, etsi secum ità ageretur, non cessauit tamen facere ea quæ consueuerat: sed in vehementi oratione, & nocturna statione, & assidua extensione manuum perseuerabat. Deindè cùm Præfectus illinc eam eduxisset, condemnat cum multis alijs reis, vt in profundum maris proijceretur. Erat autem vnà cum ijs etiam quidam vir pius, nomine Eutychianus: qui ipse quoquè propter fidẽ in Christum, nudatus facultatibus, condemnatus fuit, vt iaceretur in mare.

Vide sanctę martyris in carcere exercitia.

Cap. 38. Posteaquàm verò in medio mari fuerunt, qui eos ducebant milites, ipsi quidem cymbam quandam ascendentes, in terram nauigârunt: nauem autem, quæ ducebat Christi martyrem cum Eutychiano & cæteris condemnatis, cùm vndiquè perforâssent, eam, cùm in tanto versaretur periculo, relinquunt fluctibus. Sic nauem mare tegebat, & eis parata à Deo adiutrix missa beata Theodote, & velo insidens cernebatur: & clauum dirigens securissimè, eis nauigantibus cursum præbebat secundissimum. Ad terram autem nauem duxit sine periculo. Quinetiam ostendit Eutychianum fuisse connumeratum inter Christi martyres. Tunc itaque, qui erant in naue condemnati, obstupefacti miraculo, ad Eutychiani pedes procidebant & martyris, & rogabant, vt docerentur rationem fidei. Ea ergò quæ petebant, consecuti, & in pietate vt oportet initiati, in Christi gregem sunt cooptati, qui erant omnes simul centum & viginti viri.

En qd possint Sancti post hãc vitam.

120 vi i credũt in Christum.

Cap. 39. Hæc tertio pòst die significantur Præfecto. Qui cùm statìm magno studio totum hunc chorum, nupèr initiatum, compræhendisset, & ad tribunal sistendos curâsset, eos arbitratus adhuc primam seruare sententiam, eis aurum obtulit & diuitias, & honores partìm quidem iam præbebat, partìm verò pollicebatur, si solùm vidisset mutatos, & rursùs gentilem seruantes religionem. Postquàm autem spe valdè fuit falsus, fortes & validos videns eorum animos, eis contrà ostendebat enses nudos, & ignem, & catapultas, & sartagines: Si nolitis, dicens, at hæc vos inuitos persuadebunt sacrificare. Postquàm autem illi ex æquo neque vincebantur à malis, nec ab iis quæ bona videbantur, conuertebantur, cùm eos priùs multis affecisset tormentis deindè etiam ĩniqua morte eos condemnat. Generosam verò Christi martyrem iubet tribus palis alligatam, & igne vndiquè circũdatam, sic finem subire martyrij. Quod quidem cùm celeriter factum esset, ipsa quoquè in manibus Dei sui deponit spiritum xxij. mensis Decembris.

S. Anastasia victrix migrat ad Dominum.

Cap. 40. Apollonia autem quædam mulier genere insignis, precata Præfecti vxorem, accipit sacrum corpus Anastasiæ: & cùm ipsum præclarè & vt oportebat honorâsset, deponit in horto domûs suæ. Posteà verò templum quoquè excitat martyri præ-

Templũ S. Anastasiæ conditur.

clarum & magnificum,& posteà anniuersarium ei festum celebrat. Post annos autem multos, ciuitatum felicissima,Constãtinopolis, inquam, eius ad se exportatas susçipit reliquias, & eas deponit in magnifico templo & ea digno, thesaurum bonorum,fontem miraculorum,corroborationem animæ & corporis: Ad gloriam patris,filij & spiritûs sancti,vnius diuinitatis & regni: Cui conuenit omnis honor, maiestas,& magnificentia,nunc & semper,& in secula seculorum,Amen.

EPISTOLÆ DVÆ S. ANASTASIÆ AD S. CHRYSOGONVM, ET TOTIDEM S. CHRYSOGONI AD S. Anastasiam, vti habentur in S. Anastasiæ vita, ab Anastasio Bibliothecario edita. Leguntur eædem etiam apud Suidam.

Mater S. Anastasiæ, Christianissima fuit.

SAncto Cõfessori Christi Chrysogono, Anastasia. Licèt pater mihi cultor idolorum fuerit, mater tamen Fausta,Christianissima semper vixisse probatur & casta.Hęc me inter ipsa cunabula fecit fieri Christianam. Post cuius excessum sacrilegi iugũ maritii susscepi: cuius,Deo miserante,torum mẽtita infirmitate declinans, die noctuq; Domini nostri Iesu Christi amplector vestigia. Cùm iste patrimonium meum,ex quo illustratur, cum indignis & turpibus idolatris exhauriat, me quoquè velutì magã atque sacrilegam custodiæ tam grauissimæ mancipauit,vt me vitam corporalem amittere suspicer. Nihil enim supereſt,nisì vt amisso spiritu, morti succumbam: in qua morte licèt glorier de confessione Domini mei Iesu Christi,tamen in eo mens valdè conteritur,quòd omnes meas opes,quas Deo deuoueram,alienis à Deo & turpibus erogari cõspicio. Et idcircò deprecor te, ô homo Dei,vt instanter Dominum depreceris, vt aut ad fidem suam si venturum præuidet, maritum Publium sinat viuere: aut si eum in hac incredulitatis peruersitate scit mansurum, iubeat eum locum dare suis cultoribus. Melius est enim spiritum exhalare, quàm Dei filium denegare, & eum confitentes impedire. Ipse enim testis est Christus,quoniam si liberata fuero,sanctorum vestigijs adhærebo,& curam eorum solicitè exercebo,vt cœperam. Vale vir Dei,& memento meî.

S. Anastasia in arctissima habetur custodia.

S. Chrysogoni responsum.

CHrysogonus Anastasiæ: Fluctuanti tibi inter procellas & turbines mundi,citò super vndas deambulans aduenier Christus, & diaboli aduersùm te stantem spiritum vno iussionis suę sermone compescet. Patienter ergò quasi in medio mari posita,crede Christum ad te venturum,& ad temetipsam cõuersa, exclama cum Propheta,dicens: Quarè tristis es anima mea,& quarè cõturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultûs mei,& Deus meus. Geminum diuini muneris probatur indicium,cùm tibi & terrena reddentur,& donabuntur cælestia. Dominus enim beneficium suum ob hoc protrahit per aduersa, vt non sit nobis vile,quod præstat. Vide nè turberis in hoc,quòd piè viuentibus inferantur aduersa. Non enim deciperis,sed probaris. Non est tuta defensio,quam tu putas posse per hominem constare,scriptura dicente,Maledictus homo,qui spem suam ponit in homine: & benedictus homo,qui spem suam ponit in Deo. Caue fortiter & vigilanter vniuersa peccata,& à Deo solo quære solatium,cuius iussa cõseruas. Citò enim ad te placidum conuertetur tempus, & quasì post noctis tenebras floridum diei lumen accipies: atque post glaciale frigus hyemis transeuntis,aurea tibi & serena tempora succedent,& vt omnibus, qui pro Christi nomine affliguntur, temporalem præbeas lætitiam,per quam sine dubio consequaris æternam. Vale in Domino,& ora pro me.

Matth. 14.

Psal. 44.

Piè viuentibus semper inferũtur aduersa. Iere. 17.

Alia S. Anastasiæ Epistola, cùm se putaret in custodia morituram.

COnfessori Christi Chrysogono, Anastasia. Finis venit corporis mei: memento meî, vt egredientem animam meam ille susçipiat,pro cuius amore ista sustineo,quæ ex ore huius vetulæ recognosces.

S. Chrysogoni responsum.

CHrysogonus Anastasiæ. Semper fit, vt lumen tenebræ præcedãt: Sic etiam post infirmitatem salus reuertitur,& post mortem vita promittitur. Vno fine claudun-

tur

duntur & aduersa mundi, & prospera: nè vel tristibus desperatio, vel lætis elatio dominetur. Vnum mare est, in quo nauiculæ corporis nostri velificant, & sub vno gubernatore animæ nostræ nautico funguntur officio. Quarundam igitur naues fortissimis carinarum nexibus solidatæ, tenebrosi æquoris concito cursu fluctus illæsæ prætereunt: quarundam verò fragilis iunctura etiam in tranquillo vicinum morti conficiunt cursum. Propè est enim vt pereant, qui non cogitant, vt ad salutis portum attingant. Tu autem, ô Christi irreprehensibilis famula, Crucis Christi trophæum tota mente constringe, & teipsam ad opus Domini præpara: in quo nuis desiderijs dum paruëris, cum martyrij palma ad Christum attinges.

Vno fine clauduntur aduersa mũdi & prospera.

Crucis Christi trophæũ complectẽdum.

DE templo in honorem S. Anastasiæ à sancto Martiano extructo, ac de miraculis quæ in eo fiunt, legat eiusdem Martiani vitam Lector, quæ habetur 10. die Ianuarij Tom. 1. folio 221. &c. nouæ editionis.

MARTYRIVM SANCTÆ MARTYRIS EVGENIAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE, VT *habetur quinto Tomo Aloysij. Nos numerum capitum margini adiecimus.*

COMMODO post Marcum suum patrem, Romanum tenente imperium, cùm iam septem annos in eo transegisset, quidam Philippus vir illustris Aegypto præficitur: qui simul cum vxore Claudia & filijs mittitur in Aegyptum. Ei erant duo quidam filij masculi, Auitas & Sergius: filia autem, nomine quidem Eugenia, animo verò generosa, sicut etiam corpore & forma insignis. De cuius vita propositum est dicere viris bonis & virtutis amatoribus. Atque Philippus quidem postquàm venit in magnam Alexandri ciuitatem, illic omnia administrabat, Romanos & patrios sequẽs mores. Et infestus quidem erat ijs, qui artem tractabant magicam: infestus autem & Iudæis: illorum quidem multos de medio tollens, Iudæos verò ne sinens quidem nominari. mitiùs autem agebat cum Christianis, ipsos quidem etiam expellens è ciuitate: sed ante muros, cùm ità iussisset Imperator, eos sinens degere & habitare. Apertè autem ostendebat, se Christianos quidem reuereri propter perfectam vitæ philosophiam: & ideò eos etiam præferens cultoribus simulacrorum. Ipse verò cùm rursùs teneretur à superstitione & falsa religione, quæ à patre ei fuerat tradita: amaret autem eruditionem & eloquentiam, Eugeniam quoquè suam filiam in disciplinis educauit liberaliter, vtrunque docens, nempe Romanam & Græcam orationem, & studens videre eam valdè prouectam in philosophia. Illa autem cùm docili ingenio addidisset etiam exercitationem, celeriter aduolauit ad doctrinam, animum quidem adhibens omnibus, quæ erant vtilia: omnia autem, quibus animum adhibebat, mente facilè apprehẽdens: quæ verò didicisset, ità tenens memoria, vt viderentur scripta esse in eius corde tanquàm in tabulis æneis.

Decemb. 25. Cap. 1.

S. Eugeniæ parentes.

Nota qualis fuerit olim vita christianorum.

Magni sanctæ Eugeniæ in literis profectus.

Cùm sic doctrinæ esset dedita, nihilo seciùs erat etiam suapte natura studiosa virtutis: & erat quidem digna, cuius cerneretur species: & digna, cuius audiretur oratio: ad imitandum autem erat omnibus vtilis & salutaris: &, quod est omnibus admirabilius, cùm nondùm excessisset ætatis annum decimumsextum, in morum honestate & studio virtutis superabat eos, qui erant ætatis longè prouectioris. Cùm autem latére non posset, omnia peruadente fama, hanc quæ erat virtute clarissima, in administratione reipublicæ clarissimus despondit Aquilinus, qui tunc erat Consul, & alioquì tenebat primum locum apud Romanos nobiles. Postquàm verò rogauerunt parentes, nunquìd ei cordi esset coniugium & gratus sponsus, hîc maximè Eugenia ostendit signum generosi animi. Quiduis enim potiùs pati sustinens, quàm sibi charam expellere virginitatem, & amittere castitatem, parentes arte decipit: & viri quidem genus laudauit, mores autem reprehendit: & oportet, inquit, vt plurimùm illos sponsos eligere, qui generi ornamentum afferunt, non qui volunt ornari à genere. Cùm autem multi etiam alij eam peterent

Cap. 2.

Respuit Cõsulis Aquilini & aliorũ coniugium.

rent à parentibus, clari opibus & genere, ne illi quidem omninò in omnibus defuit honesta excusatio. Sed specie quidem repellebat eum, qui nunc volebat ducere vxorem: re vera verò omninò recusabat matrimonium, & hoc erat, cuius solùm studio tenebatur, nempe vt esset casta. Sic vas, quod erat speciosum & mundum, paratum erat scilicet ad diuinum vnguentum suscipiendum. Propterea bona opera, bona quoquè fides mox est secuta, & pura accedit ad purum fontem pietatis. Rei autem hæc fuit occasio.

Studiũ castitatis in Eugenia, adhuc pagana.

Cap. 3. Venit ei in manus Pauli diuini præconis diuinus liber epistolarum, & cùm ad ea quæ dicebantur, intelligenda mentem suam defixisset, & cognouisset verè vnum esse Deũ, qui fecit hoc vniuersum, mente quidẽ statim illuminatur, vt quæ eam diù antè haberet purgatam, & parata esset ad diuinum spiritum suscipiendum. Cùm autem in præsentia mente Christo credidisset, in aperto parentum suorum celat furorem. Postquàm verò venit decretum Imperatoris, extra muros expellẽs Christianos, & Præfectus hoc iam aggrediebatur, ipsa desiderans securè frui Christianis & eorum doctrina, fingit quidem, se vt rure recreet, & bona fruatur aëris tẽperie, excedere è ciuitate, & vt parùm relaxet animũ à studijs doctrinæ. Postquàm autem nihil suspicati parentes, eam facilè dimiserunt, egreditur in vicos. Cùm veniisset autem in quoddam prædium, & in eo incidisset in multos monachos valdè honestos, & numerosè canentes, audit sacrosanctam illam vocem, Omnes dij gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Hoc cùm illa audiüisset, & tanquàm ob patrium errorem pudore perfusa esset, miserabilem quidem & profundum è corde emittit gemitum.

Credit in Christum.

Psal. 95.

Cap. 4. Conuersa verò ad Eunuchos, qui eam sequebantur, quorum vnus quidem vocabatur Protas, alter autem Hyacinthus: audiuerant verò ij quoquè philosophiam. Vos quidem scio, inquit, in disciplinis satis esse versatos, & philosophorum percepisse dogmata, quæ Socrates & Aristoteles & Plato, & clara tradit Stoicorum secta, & opinio Epicureorum: Similiter autem aliorum quoquè Sophistarum & Poëtarum, & quicunque gloriantur se non esse ignaros eorum, quæ sunt cognitionis. Sciatis ergò hæc omnia apertas esse fabulas, & nihil aliud, quàm probabilitatem, quæ potest multos decipere. Atque Græcorum quidem, *qui* se de sua valdè iactant doctrina, alij nec omninò esse Deum, alij verò multos *esse & maiores* & minores putauerunt. Hi verò omnes vno verbo excludunt, cùm dicunt, Omnes dij gentium dæmonia. Est enim impietatis hæc perfecta & *absoluta* delectio. Illud autem, Dominus autem cælos fecit, hoc vnum apertè *Deum* inducit, & communem nostrum Dominum reddit nobis cognitum. His conuenientia tradit etiam Apostolus Paulus. Inducunt enim me quoquè eius verba, quæ ipsa heri legi & nudiustertiùs, quæ declarant vnum esse Deum vniuersorum. Quibus nos quoquè credimus, vt quæ sint valdè clara, & fide digna, & quæ fidem faciant ex ipsis operibus.

Philosophorũ dogmata cõtemnit & confutat.

Psal. 95.

Cap. 5. Vobis ergò, si velitis, promptus est & expeditus modus salutis. Ego autem non me ampliùs in vos geram, tanquàm dominam: sed conserua ero & soror. Communem enim Dominum & patrem habebimus Deum. Vt qui ergò simus vnius Patroris, & tanquàm fratres vnum spirantes, communi sententia veniemus ad Christianos. Audio enim à quodam Heleno hîc factum esse monasteriũ: & illum quidem propter virtutis magnitudinem ascendisse gradum Episcopatûs: quendam autem Theodorum fuisse eius loco institutum, & præfectum administrationi monasterij: eumque tam præclarè suo gregi præfuisse, & ad eam diuinam gratiã peruenisse, vt & dæmoniacis & ægrotis, illis quidem vexantem spiritum, his verò morbum facilè expellat: quin etiam cæcis oculis desideratum Solem præbeat videndum: & ijs, qui ei subiecti sunt, monachis ità augeat exercitationem, vt nullam prætereant partem diei ac noctis, quæ non consumatur in perpetuis precibus & canticis. Horum monasterium nullis licet fœminis ingredi: neque fas est eum ab vlla adspici muliere. Sed vos mei capitis comam tondete, & hos crines auferte, & virili me veste induite, & noctũ ad eos ducite: vobis quidem me prope currum sequentibus, reliquis autem famulis simul præcedentibus & sequentibus: vt quandò fuerimus in ipso loco, eius quod factum est, nullum sensum omninò præbeamus. Decæterò vobis curæ sit, vt cùm portas ingressi fuerimus, salutem, vt par est, adipiscamur.

In monasterio Heleni monachi perpetuis vacabant precibus & canticis.

Pla-

Placuerunt Eunuchis, quæ dicta sunt, & ea studuerunt ad effectũ deducere. Cap. 6.
Porro autem felix quoquè signum consequuntur. Nondùm enim peruenerant, vt ingrederentur monasterium, & magnus inter Episcopos Helenus, venit ex Heliopoli, & cum multitudine virorum, hæc velutì signo dato canentium: Via iustorum directa est: via sanctorum parata est. Hoc & ijs, qui erant circa Eugeniam, auxit fidem, & effecit, vt illa mirandum in modum lætaretur. Tanquàm certè nacta occasionem, eos qui circa se erant, magìs accendit ad pietatem: & multa alia dicens, quæ ad tempus pertinebant, locoque conueniebant: & quòd non fortè fortuna, sed diuina quadam prouidentia hæc audiuisset, & ea, quæ priùs canebantur diuinitus: sed illa quidem esse, quæ eam inducant ad pietatem: quæ autem nunc canuntur, quæ adhortentur ad viam virtutis. Hęc cùm dixisset, & ijs qui psallebant, se ipsos admiscuisset, cum illis viam perfecit: quo quidem tempore & multa alia admirabilia audiuit turbas de Heleno narrantes, vt ostenderent quantus esset in miraculis, & quàm cùm is sæpè opùs habuisset igne, visus sit ardentes carbones ferre in vestibus, illis nihil ex igne læsis: prætereà autem & quæcunque alia assiduè faciebat miracula: cuiusmodi est hoc quoquè, dignum quod narretur, & mandetur memoriæ.

Eccè quomodò Spiritu sancto ducta sit.

S. Helenus in miraculis magnus.

Aiunt quendam magum, qui vocabatur Zareas, cùm maleficæ artis summum artigisset fastigium, in illis locis esse versatum ad multorum exitium, magna & varia fraude vtentem: quem inter cætera dicunt ausum esse aliquid ciusmodi Deo maximè inuisum, nempe, famam sparsisse inter eos, qui illic habitabant, quòd ipse quidem esset à Christo missus benefactor hominũ & doctor bonus, mendax autem Helenus, authoritatẽ docendi sibi falsò tribuens. Existimabat enim, quòd si pastorem aduersùs gregem ad bellum concitaret, eos deincèps, tanquàm oues quæ non sunt custoditæ, aggrediens, non contemnendam prædam præberet patri suo diabolo. Hæc ille dicens, fidem faciebat sua improbitate. Scitis enim, quàm fit malitia efficax, & quàm facilè multos attrahat: adeò, vt ad Helenum turba accedens, ei diceret, vt vel ipsum doctrinæ assumeret socium, aut certè inter se disputarent: vt ipsi ei qui vinceret, accederent. Lubens itaque Helenus adit periculum cum eo disputandi. Confidebat enim in Christo. Zaream autem assumere socium, hominem qui gloriabatur dæmonum præstigijs, hoc existimabat vel solo esse auditu abominandum. Postquàm ergò dies affuit præfinitus, accessit ad disputationem. Et primùm quidem eum acriter est adortus, & crebris magum inuasit argumentis. Postquàm autem vidit eum vti arrogantia & insolentia, tanquàm armis, & cõtendere sibi parare victoriam, non ex veritate, sed ex impudentia, permisit facto iudicium: & iubet magnum ignem accendi in media ciuitate: ambos autem flammam ingredi: & qui eorum maneret illæsus & igne fortior, eum esse apertè, qui à Christo est missus, & dignum esse, qui doceat illius clerum.

Zareæ magni in S. Helenum calumniæ.

S. Heleni cũ Zarea disputatio.

Cap. 7.

Postquàm verò verba ad rem sunt deducta, & flamma iam fuit in altum sublata, Cap. 8.
metus quidem statìm inuasit Zaream: & iubebat primum ingredi Helenum, hoc apud se, vt videtur, cogitans, quòd vel nõ audens, dedecore Helenus afficietur: aut si ausus fuerit, emittet animam: & sic facile fuerit ei vincere, cùm fortem amiserit aduersarium: & sic omnes poterit ad se trahere. Postquàm autem vir ille diuinus professus est se primum subiturum periculum: & cùm precatus esset, rogum est ingressus: illum verò non latuit, quisnam esset, & nec illius quidem pilum ausus est tangere: tunc aiunt magum illum metu & terrore repletum, recessisse quidem, & apertè ostendisse se vitare periculum, aut Plutonis paleam subeuntem latuisse: ã multitudine autem protrusum, fornacem vel inuitum intrâsse: quæ eum æquè facilèiam compræhendebat & depascebat, atquè quanuis aliam aptam ad vrendum materiam: & nisì magnus Helenus miseri calamitatis misertus, eum, cùm iam esset seminustus, seruâsset, ipsa magia & callidis suis inuentis omninò perijsset: sic pulchrè igne fraudem puniente cum veritate. Hæc illis dicẽtibus, beata illa præ gaudio vanè afficiebatur, lætabatur, admirabatur, eos, qui narrabant, rogabat, vt per ipsos adduceretur, & Episcopo commendaretur ipsa, & fratres quos adduxit: & sic in hoc monasterio communiter viuerent. Ità obnixè rogans, persuadet cuidam ex ijs, qui aderant, qui vocabatur Eutropius, vt hæc omnia ei fierẽt, & preces deferret ad Episcopum. Quandò, inquit, diuertit & paululùm requieuit, ille opportunè & in ocio præbet ei, qui dicit, audientiam.

S. Helenus in igne manet illæsus.

Cap. 9. Interìm autem dum hæc inter se loquebantur, appropinquârunt monasterio, & ipsi intrârunt cum Episcopo. Vnà verò cũ eis ingressa est Eugenia, adolescenti planè similis & coma & vestitu. Cùm iam autem incitatus fuisset Eutropius ad significandum de ea Episcopo, quoddam somnium se obtulit Heleno, qui post diuinam mysterij celebrationẽ ad somnum declinauerat. Erat verò huiusmodi somnium: Sculptum quoddam mulieris simulacrum videbatur à viris ferri honorificè, & ab eis tanquàm Deum reputari: illum autem ægrè ferentem, quòd homines deciperentur, dixisse ei deæ, quæ erat apud ipsos: Ita ne, cùm sis à Deo creata & nobis conserua, sustines ab ipsis adorari, & Deo parem reputari? Illa verò cùm hoc audijsset, protinùs cùm adhuc portaretur, à viris quidem recessit: eum autem est secuta, tales voces emittens: At ego à te minimè recedam, donèc me adduxeris ad creatorem. Hæc Helenus quidem vidit in somnis. Excitatus autẽ, apud se dubitabat, quonàm rediturum esset, quod à se visum fuerat. Statìm verò aduenit Eutropius, qui tanquàm de viro loquẽs de Eugenia: Viri, ait Episcopo, tres, fratres animis, fratres corporibus, abiuratis modò rebus gentilium, in tuo grege versantur, ad Christum accedentes, & diuinum baptismum rogantes assequi: & deindè tonderi, & referri in numerum horum monachorum. Cùm sint autem iuuenes, & à se inuicèm pendeant admirabiliter, hoc petunt præter cętera, vt se inuicèm nulla in re disiungantur, non in opere, non in habitatione, neque in aliqua alia conuersatione: sed diuidi non possint, qui sic sunt coniuncti in Christi nomine. Hæc mihi dixerunt, lachrymis vultum eorum rigantibus: &, vt omnia tibi declararem, vehementer rogârunt.

Visio S. Heleni.

S. Eugenia cum duobus eunuchis rogat baptizari & tõderi.

Cap. 10. Cùm ex his coniecisset somnium beatus Helenus, & vt oportebat, pro omnibus Deo egisset gratias, iubet eos tres simul ei sisti in conspectum. Postquàm autem accessissent, statìm dextra appræhendens Eugeniam, & eam alloquens hilariùs, placido & læto vultu rogauit eorum nomina, genus, & patriam. Illa verò verecundè, & cum eo, qui virginem maximè decet, rubore, Nobis quidem, inquit, ó diuinum caput, patria & genus est gloriosa Roma: Fratres autem sumus inuicèm. Nomen verò primo quidem est Protas: secundo autem, Hyacinthus: mihi verò, Eugenius. Iucundè autem eam intuens beatus Helenus: Meritò te Eugenium, *inquit*, vocas, ó Eugenia: vt nomen tuo respondeat spiritui, cùm virilem habeas *animam*, & valdè te masculam ostendas in omnibus: sed proposito adhuc vincas *naturam*, & in Christo confirmeris & inualescas: propter quem nunc, cùm *sis mulier*, te virum esse simulas, propter eius amorem mutato & habitu, & *nomine*. Hæc autem dico, non tibi sexum exprobrans fœmininum, nec te volens traducere: sed vt scias, quantæ sis Deo curæ: & quemadmodùm mihi hæc omnia, de te nihil celans, ostenderit, quisnam sis, & quemadmodùm véneris: & quinam sint ii, qui sunt tecum, & quænam tibi in hac vita gloria obtigerit & genus. Stude ergò ó Eugenia, non minùs te animo generosam ostendere, quàm corpore. Nam hoc quoquè non minùs, quàm alia, mihi Deus significauit, quòd te ei purum præparâris receptaculum, virginitatem quidem conseruans immaculatam: cor verò, in quod non cadit repræhensio: & huius mundi quidẽ gloriam reputans ignominiam, diuitias autem paupertatem: voluptates verò molestias, & nihil magni ac præclari habere eam, quæ est apud homines, nobilitatem: illam verò solam amans, à qua excidimus propter primum, & hæredes facti sumus per secundum Adam. Et hæc quidem Eugeniæ Helenus.

S. Eugenia sumpto virili habitu & mutato nomine, nõ poterat eum latére.

Eugenia, i. generosa.

Cap. 11. Protæ autem & Hyacintho: Vos verò, inquit, (neque enim placuit Christo, vt vos lateretis) qui fortuna quidem serui, mente autem estis liberi, & nulli domino subiectam conseruatis animæ dignitatem, virtutem extollentes, & magni facientes, quibus Christus quoq; dicit: Non vos voco ampliùs seruos, sed amicos: Beati propter libertatem, vel potiùs propter amicitiam & cum Christo coniunctionem: quòd cùm illius iugum subire elegeritis in vno inter vos consensu & conspiratione, huius beatæ cœpto nullum attulistis impedimentum: sed nunc quoquè cum ea estis prompto & alacri animo: & cum illa è vita excedente etiam illic simul eritis, & easdem quas illa coronas & præmia consequemini. Hæc cùm nullo alio præsente dixisset Episcopus, Eugeniam quidem permittit manere in habitu virili, cùm hoc nulli esset cognitum, neque primùm, neque postquàm eam allocutus est Episcopus. Quæ quidem simul cum Eunuchis, non priùs eum dimisit, quàm illius mani-

Iohan. 15.

manibus diuinum consecuti baptismum,& mutârunt habitum,& cooptati sunt in numerum monachorum. Quæ autem deincèps sunt cõsecuta, & quemadmodùm deincèps parentes propter eam sunt affecti, & quænam de ipsa quidem cogitârũt, & quantum dolorẽ acceperunt,cùm spe frustrati essent,(nam hæc quoquè,sat scio, scire estis) nequaquàm par est prætermittere.

S. Eugenia cum Prota & Hyacintho baptizatur,& mõnasticũ induit habitũ.

Cap.12.

Postquàm enim intempesta nocte,nemine quod factum fuerat sentiente, Eugenia quidem sine strepitu descendit de curru,Hyacinthus autem & Protas ab alijs similiter sunt separati: inane verò vehiculum secutum est eos,qui præcedebant, qui putabant famuli partim quidem propter tempus, partim autem quòd celatum sit id,quod gerebatur,nihil eorum,quæ ponè fiebant, sentientes,quoniam eos sequebatur animal, & maximè Deo huic rei prouidentia sua opem ferente, ità rectà ierunt Alexandriam.|Postquàm autem iam fuerunt prope ciuitatem, qui resciuerunt quidem, è domo exiêrunt, cum maximo gaudio suscepturi Eugeniam, antecambulonum videntes multitudinem, & alium deincèps conuentum puerorum. Cùm verò iam propè essent, & alacri animo ad vehiculum accurrissent, & cathedram quidem vidissent vacuam, nusquàm autem Eugeniam, re inopinata & quam nunquàm sperâssent, obstupefacti, ad lachrymas & luctum decæterò sunt conuersi, & communiter commune bonum deflebant. Quid factum est? Quid actum est? Quodnam malum inexpugnabile nobis accidit, dicentes. Deindè nomine vocabant Eugeniam, vultum ferientes manibus, plangentes, & planè temulenti dolore. Sed hæc quidem foris faciebant amici & noti, & quibus nulla cum ea intercedebat coniunctio sanguinis. Eorum autem, qui intùs erant, quis satis tragicè describerit calamitatem? Parentes enim propemodùm venerunt ad laqueum, & propemodùm se ense confixerunt,quid non loquentes miserabile? quid non facientes dignum lachrymis? Genas lacerabant,puluerem capiti infundebant,se humiturpiter prosternebant,acerbè exclamabant,parẽtes filiam, fratres germanam, seruidominam: nullus inuulneratus, nullus líber ab animi perturbatione: tam vehemens inuaserat domum absque igne incendium.

S. Eugenia latenter se subducit à domo parẽtum.

Incredibili dolore afficiuntur parẽtes recessu S. Eugeniæ.

Sed postquàm inutiles viderunt esse lachrymas, conuersi sunt ad quærendam charissimam. Interrogabant mercatores, percontabantur agricolas, prædiorum habitatores, & viarum custodes: scisitabantur vates ventriloquos, & omnia dæmonum oracula, & ea placabant & colebant sacrificijs. Cùm autem non inueniretur ea, quæ quærebatur, parentibus vnum excogitant, qui eius, quod est graue, videbantur quærere solatium. Fingunt quandam fabulam, nihil dissimilem ijs, quæ canuntur apud Græcos: quòd, cùm dij capti essent amore Eugeniæ, eam in cælum rapuerunt. Quod quidem patri, vt cuius aures talibus assueuissent, gratum erat & acceptum, & filiam insignibus afficiebat honoribus. Quamobrèm auream ei erexit statuam,& tanquàm nouæ deæ cœpit sacrificare. Mater autem & fratres Abitas & Sergius non ità se habebant: sed ijs, quæ dicebantur,dubitantes credere, valdè lugebant. Atque Eugeniæ quidem fuga, & quemadmodùm non solùm parentes, sed eos etiam, qui ei benè volebant, affecerit,ità habet.

Cap.13.

Vide ineptũ figmentum, & indè consecutam impietatem.

Eugenia autem in diuinis scripturis versabatur & meditabatur assiduè,& paran- Cap.14.
dæ virtutis magnam curam gerebat. Quo factum est,vt cùm non plusquàm duos annos transegisset in monasterio, omnes vinceret: mulier,inquam,viros. Quarè res communis est virtus,& sexus nullum affert impedimentum ei,qui se rectè velit gerere. Eugenia ergò primas partes gerebat in virtute: eius autem maximè erat propria modestia & moderatio: & quòd cùm prima esset in rebus honestis,nihilosecùs esset etiam prima in eo,quòd essent eius moderati spiritus.Eugenię hęc quoquè erant signa,quibus cognoscebatur,quòd cùm prima omnium veniret ad synaxes,rursùs vltima omnium recederet: prętereà verò misereretur etiam cuiuslibet, qualiqua afficiebatur molestia: verè autem & syncerè gauderet cum ijs, quibus erant res secundæ,quod quidem est factu difficilius propter malignitatem,quæ oritur ex inuidia: quòd haberet sermonem,ad cuiusuis irascentis cor sedandum,longè efficacissimum: adeò,vt qui non secùs àc feræ efferabatur, eius oui similem redderet mansuetudinem. Postremum hoc erat, & primum, & omnium reuerà capacissimum,non ficta in omnes charitas,& quæ non amorem ad labra vsque sistebat, sed etiam à media anima emanabat.

S. Eugeniæ perfectio.

Catalogus virtutum eius.

Non

Cap.15. Multos curat morbidos.

Non multum interceſſit temporis,& ad eam acceſſit gratia curationũ cum maxima copia. Et ideò ad quoſcunque accedebat morbi viſendi gratia, nõ ſolùm eos verbis conſolabatur,ſed etiam liberabat à morbo,qui eos cruciabat. Eam autẽ imitantur pro viribus Protas & Hyacinthus, de quibus anteà diximus. Cùm ſic viueret Eugenia, Præfectus monaſterij tertio pòſt anno excedit è viuis: ipſam verò vocabat ad Præfecturam fratrum commune ſuffragium. Eam enim pro viro habebant, & virtutem quidem videbant, quæ inerat: ignorabant autem id, quod apud eam latebat. Illam itaque metus inuadit & dubitatio. Neque enim æquum cenſebat, vt quæ eſſet fœmina, viris præeſſet: & communiter vocantem deſpicere fraternitatem, iudicabat eſſe peruicacis & obſtinati animi. Viſum eſt ergò ex Euangelio diſcere,quid agendum, Deo permittente id, quod erat incertum & obſcurum.

Matth.20. Luc.23. Cogitur p-eſſe fratribus, ſed extrema quæque miniſteria obit.

Poſtquàm autem fuit explicatum, admirabiliter hæc vox Domini reſonabat: Si quis vult inter vos eſſe primus, ſit omnium vltimus, & omnium miniſter. Hoc dicto, Præfecturam quidem ſubit vel inuita: ſe autem ſic etiam dat totam ad miniſtrandum, quid non faciens indignum, & quæ etiam, qui ſunt viles & abiecti, facere dedignantur? aquam è puteo effodiens, domum verrens, manibus ligna frangens, & alia omnia, quæ ſunt minima, diligenter faciens: adeò vt etiam eſſe ianitorem lubenter ſuſtineret, propterea quòd præcepto paréret lubentiſſimè.

Cap.16.

Cùm ſic ergò inſigniter exercuiſſet moderationẽ,& in Præfectura rursùs reſplẽduiſſet, inſiſtebat etiam in via, quæ ducit ad Deum: ad anteriora quidem, vt diuinus dicit Paulus, ſe extendens: eorum autem, quæ retrò erant, obliuiſcens propter promptam & alacrem operationem. Atque quàm multa quidem fecerit miracula, narrare eſt alterius temporis & operis, quod proprium poſtulat ocium: maximè cùm propter ſatietatem oratio vitet prolixitatem. Quod verò & dictu eſt facile, & cui conſequens eſt finis martyrij, & habet ſeriem conſequentem ijs, quæ deincèps ſequuntur, hoc iam dicetur. Erat Alexandriæ quædam mulier, nomine Melanthia, quæ facultates quidem habebat multorum talentorum, Dei autem timoris & virtutis erat inops. Ea cùm aliquandò à diuturno & graui morbo arrepta eſſet,(erat enim horror, quarto quoque die accedens) vbi fama ad eam peruaſit,eſſe virum quendam nomine quidem Eugenium, vita autem omnibus admirãdum, qui facilè ſoluit morbos difficiles: ſtatim omnibus alijs omiſſis, maxima celeritate venit ad monaſterium,& vehementer rogat, vt liberetur à plaga, quæ eam premit. Miſericordia itaque mouetur Eugenia: & cùm eam ſancto oleo ſanctis vnxiſſet manibus, protinùs efficit, vt euomat materiam morbi efficientem. Sicque Melanthia purè conſecuta ſanitatem, valẽs quidem reuertitur: venit autem ad quendam ex ſuis agris, qui etiam erat prope monaſterium, & non multo pòſt tempore, cùm ex pulchro & puro argento tria vaſa confeciſſet, ea mittit ad Eugeniam, monaſterij ædi oratoriæ ea dona dedicans pro gratiarum actione. Cùm autem munus oblatum non admitteret,(Dicebat enim non eſſe monachis vtilem, neque conuenientem argenti poſſeſſionem: ſed eam eſſe vendendam,& pauperibus diſtribuendam, aut ijs, qui alioquì opprimuntur pondere debitorum) ipſa cùm veniſſet ad Eugeniam,& quid non dixiſſet,aut feciſſet ad perſuadẽdum? perſuadet vt accipiat argentum,& reponat in templo dedicatum.

Philip.3. Claret miraculis.

Oleo ſacro curat febrẽ quartanam.

Cap.17. Virtuti maximè propinquum vitium.

Fuit autem pietas occaſio impietatis,& verum eſt id,quod olim dictum eſt, non eſſe vllam rem alteri tam propinquam, quàm virtutem vitio: & ſæpè aliquis iuxta eam vadens,imprudens ingreditur in contrarium. Quod etiam accidit Melanthiæ. Virtutis enim fortaſsè mediocrem curam gerens, imprudens, quoniam mentem non adhibuit,ad ſummam deducta fuit improbitatem. Iam enim effecta familiaris,cùm ad eam iret aſſiduè, & virum videret ſpecie iuuenem, & facie formoſum, eam ſubit amor nequaquàm quidem illiberalis: & paulatìm demulcebatur eius & deliniebatur animus: deindè etiam valdè accendebatur, vt quæ exiſtimaret Eugeniam ne poſſe quidem ſemper eſſe caſtam: ſed neque morbi propulſationem diuinæ fuiſſe gratiæ,ſed artis potiùs magicæ, & inimici potentiæ. Hæc quæ cor eius occupauerant,& vehemens flamma amoris,& grauis incredulitas, perſuadent, vt audax facinus aggrediatur, & res tenebrarum liberè eloquatur. Res enim grauis eſt amor,& impudentiſſima. Neque res eſt vlla adeò aditu difficilis, ad quam ſe non poſſe peruenire & eam conſequi exiſtimet.

Carnalis amor res impudentiſſima.

Cùm

Cùm itaque degeret in agris, vt dictum est, vicinis monasterio, & perturbatione animi valdè laboraret, simulat se corpore esse ægrotam, & incredibili celeritate accersit Eugeniam, non fictum hunc morbum curaturam, sed veri & occulti misereatur futuram participem. Postquàm autem ea, quam desiderabat, facies fuit intrà fores, Melanthia non ferens animi motum intùs æstuantem, statìm tanquàm ex malo thesauro malos promit sermones. Et primùm quidem ad nefarium incitabat coitum: Quòd si nolis, inquit, at ego te lege matrimonij palàm accipiam in maritum, erisque dominus multi auri, argenti, pretiosæ vestis, agrorum, iumentorum, mancipiorum: pro quibus me quoquè habebis ancillam pro libera, & tibi in honore æquali: & his omnibus ipse fruéris. Non est enim mihi maritus, nec filij, nec cognati. Quorsùm enim tam pulcher flos corporis, & venustissima species, se exercitatione perpetua tabefacit & laboribus? Hæc cùm acri & continenti spiritu persequeretur Melanthia, beata suspirabat quidem ad vnumquodque eorum, quę dicebātur, & animi perturbatione plenam valdè abhorrebat orationem. Tandèm autem ad multas eius nugas calígans, cera, vt dicitur, aures obstruens, & nec amplisquidem audire sustinens, Cohibe linguam, ô mulier, exclamauit, cohibe, & sint hæc procùl à nobis. Expuis enim in nos ipsum virus draconis veteris. Non prodemus castitatem, non corrumpemus virginitatem: Non, ô Dei mater & virgo, in quam ego confido, non fallam mea pacta conuenta. Vnum est nobis matrimonium, Christi desideriū: Vnicæ sunt diuitiæ, bona quæ sunt in cælis: vnica possessio, cognitio veritatis.

Cap. 18.

Melanthia fœmina opulenta, quo cat eā] ceu virum ad concubitum.

Eam illā detestatur.

Hæc cùm inhonesta audijsset Melanthia, ira, quæ dici non potest, incensa, (est enim grauis amor, & qui non potest omninò cohiberi) profecta est Alexandriam, valdè grauia parturiens aduersùs Eugeniam. Deindè cùm etiam difficilem in eam struxisset calumniam, venit ad Præfectū Philippum, nihil sciens ex ijs, quæ ei euenerant: neque quòd is esset pater Eugeniæ, neque quòd illa mutâsset habitum muliebrē in virilem. Ad eum ergò accedens, ab intemperantia transit ad calumniam: & eam incipit accusare admodùm malignè & improbè, dicēs: Quidam adolescēs, facie quidem formosus, sed moribus valdè sceleratus, Christianorum simulans pietatem, ad me est ingressus: & cùm me aliquam putâsset esse impudicam & inhonestam, primùm quidem verbis fallacibus, deindè etiam manibus ad vim vsus est vir audacissimus: & nisì altiùs exclamâssem, &, vt accurreret ancilla, effecissem, ego tanquàm captiua aliqua polluta essem. Irà impudens mulier illi puræ audebat suum adscribere flagitium. Hæc sic dicta, ad furorē valdè concitârunt Præfectum, & vinctos ad se iussit adduci, nō solam Eugeniam, sed etiam omnes simul, qui cum ea erant. Atque eos quidem, vt iussum fuerat, adductos, alium alibì diuersæ tenebant custodiæ. Existimabat enim Præfectus nunquàm talia confictura fuisse Melanthiam, mulierem adeò nobilem, opibusque & gloria insignem: Nesciens diuitiarum & claritatis esse vehementiorem animi perturbationem, & quæ potest persuadere, illa quidem parua reputare: propter id autem, quod ei videtur in præsentia gratum eligere mendacium. Omnes itaque iudices, absentes sanctos propemodùm condemnabant: Et ex ijs, alij quidem æquum censebant eos subijci dentibus ferarum: Alij verò in ligno suspendi: Alij autem acerbioribus generibus supplicium, vnà cum calumnia punientes pietatem.

Cap. 19.

Melanthia accusat S. Eugeniam apud Præfectum.

Postquàm autem adfuit domina, congregata quidem erat magna multitudo ex omnibus, quæ circuncircà erant, vrbibus: aderat verò etiā Præfectus, & in medium producebatur Eugenia, quæ grauibus tenebatur catenis: theatri autem clamores vndiquè erumpebant, & morte esse afficiendam Eugeniam communiter pronunciabant. Paratæ erant bestiæ, parata tormenta, rotæ, ignes, & alia genera supplicioru̇, & per omnia acerbi tortores, & ex æquo ad supplicia inferēda sæuissimi & acerrimi. In suum itaq; conspectum duci Eugeniam iussit Iudex. Quæ cùm adstitisset, Hoc, inquit, vobis, ô omnium hominū maximè impie, iubet vester Christus, vt nec eiam quidem faciatis ea, quæ sunt turpissima: sed tam impudenter & violenter aggrediamini ea, quæ sunt nefaria? Quis enim tuus erat animus, quādò tanquàm medicus ingrediens, & vt qui nō solùm esses medicus, sed qui etiam per te posses facere miracula, ea faciebas, quæ corruptores & adulteri: & mulierem tam nobili loco natam, tam diuitem, & tam honestis & moderatis moribus, tanquàm scenicam quampiam, aut ex hostium regione captam, probro & dedecore afficere voluisti?

Cap. 20.

S. Eugenia catenis vincta, sistitur coram Præfecto.

Auda-

Audacis itaque tu cœpti meritas lues pœnas, & malus malè peribis.

Cap.21. Cùm tam iracundè minatus esset ei Præfectus, Eugenia vultu in terram inclinato, nè in præsentia eius vultus patri euaderet manifestus: Meus, inquit, Deus non ea solùm, de quibus nunc à vobis accusor, prohibet: sed ea etiam lege sancit, quæ sunt his multo excelsiora: qui me etiam nunc volens perpetuò esse castam, prouidit vt viuerem cum his, qui in pietate se exercent, monachis, quomodò in hodiernum vsque diem me conseruauit, vt & ipsi est perspicuum, & vobis erit paulopòst. Quòd autem mihi & tormenta & mortem minitaris, imprudens incussisti mihi timorem, qui non opùs habet oratione. Erubescerem enim, si horum metu quærerem me defendere, & non quòd timeam, nè res Christianorum apud vos malè audiant & irrideantur. Verumenimuerò oportebat vos non tam faciles aures præbere accusatoribus, neque cùm primùm audijssetis, tam citò condemnare: sed ambobus priùs auditis, deindè ferre sententiam: & si manifestum quidem extiterit me talia fecisse, iustum luam supplicium: Sin autem hæc sunt falsa & aperta calumnia, vnam pro omnibus peto gratiam, vt hæc mulier nihil graue patiatur, nec si de nobis quidem his peiora dixerit. Sic enim nostra lex iubet, & nos obtemperamus, vt nũquàm mala pro malis, sed contrà bona potiùs reddamus. Huius rei solùm mihi dato fides fiat iusiurando, neque opùs habebimus vllis orationibus, neque contradictionibus: sed res ipsa apertè ostendet, & facilimè tui iudicabunt oculi.

Præclarè se purgat.

Arguit præfecti temeritatem.

Rom.12.

Cap.22. Cùm sic dixisset, seorsùm dixit Melanthiæ, (nam illa quoquè præsens aderat) Etiamsì fieri possit, vt omnes lateat: at tuam non latebit omninò conscientiam. Nè ergò teipsam videaris ignorare, & diuinos despicias oculos, qui omnia vident, & iustè puniunt calumniam. Cùm verò nihil cederet Melanthia, neque de impudentia aliquid remitteret, iubet statìm produci ancillam, quam dicebat Melanthia fuisse testem violentiæ. Iussit autem vocari, non vt quæ vera esset testificatura, (Quomodò enim ancilla restitisset dominæ?) sed vt abundantiùs falsum conuinceretur: & cerneretur Melanthia non sola, sed cum alijs instituisse calumniari. Cùm producta esset ergò ancilla, & volens dominæ gratificari, non imperitè mendacium mendacio contexeret: Me, dicens, sceleratus iste sæpè tentauit. Deindè consueta intemperantia ei persuasit, vt in ipsam quoquè furet *dominam*: cui nolenti vim afferebat, donèc illa quidem exclamauit: ego autẽ cùm accessissem, & alias euocâssem conseruas, à turpi conatu vix eum prohibuimus. Quas si velitis accersere, scietis quàm pulchrè ijs, quæ à me dicuntur, cóncinant. Tunc Præfectus quidem acerbissimè conturbatus, probris appetebat Eugeniam: & iam apertè ostendebat se esse prorupturum ad tormenta, vtpotè quòd nihil restaret ad eam conuincendam. Illa verò, (sed est attendendum, est enim auditu iucunda narratio,) Tempus est, dicens, liberè dicendi veritatem: nè de ipsa dictum mendacium nimiùm iactaretur, & Christiani malè audirent apud Gentiles, quid facit? Cogitur propter nimiam accusatricis impudentiam, etiam aliquid facere præter honestum & decorum: & supernè acceptam disrumpit tunicam, & cùm quasdam partes verè sacri nudâsset corporis, ostendit omnibus se esse sexu & re vera fœminam: & dicit Præfecto: Domine mi, tu quidem es meus secundùm carnem pater Philippus, Claudia autem mihi mater: & fratres hi, qui tecum sedent, Abitas & Sergius. Ego verò sum tua filia Eugenia: quæ cùm vniuersum mundum, & quæ sunt in mundo, facilè exuïssem, pro omnibus solum indui Christum. Eccè etiam quos vides Eunuchos, ij sunt Protas & Hyacinthus, qui mihi & doctrinæ & vitæ, quæ est ex Christo, fuêre socij.

Famula mẽtitur turpiter in gratiam heræ suæ.

S. Eugenia apertissimè coarguit calumniam.

Cap.23. Nondùm orationi finem imposuërat, & pater & similiter etiam fratres, cùm partìm quidem ex ijs, quæ dicebat: partìm autem, atque adeò multò magis ex signis, quæ erant in vultu, deprehendissent veritatẽ, (agnouerant enim in eam coniectis curiosiùs oculis, hancipsam esse Eugeniam) eis cor quidem voluptate ineffabili, præ voluptate autem manantibus lachrymis replentur oculi. Deindè cùm eam sustulissent in solium Præsidis, propemodùm in ipsam ipsas effundebant animas, & ei suum amorem dispertiebant, hinc pater, illinc fratres: & alia ex parte mater: (aderat enim ipsa quoquè, cùm id didicisset) & partìm amplexibus, partìm verbis amantibus inter se contendebant, quænam membra quidem non amplectentes? Quid autem non patientes, aut non agentes ex lætitia ineffabili? aut quid eorum,

Agnoscitur à parẽtibus & fratribus.

Ineffabili afficiuntur lætitia ob filiæ inuentionem parentes.

eorum, quæ voluptatem animi significant, cauentes facere propter multitudinem? Magistratûs enim maiestatem, & totam illam, quæ ex dignitatis splendore oritur, grauitatem superabat natura, & apertè repellebat. Clamabant itaque tanquàm diuino furore afflati, Ipsa est filia, ipsa est soror: oculorum voluptas, imago animæ: quam existimauimus fuisse à dijs raptam: quam nos non videntes, ne videre quidem lucem omninò sustinuimus. Hæc populus quoquè scilicet audiens & videns, Vnus Deus est verus Christus, clamabant. Quicunque autem ex Christianis paulò diligentioribus expectabant, vt post mortem, martyrum corpora tollerent, & conuenientem eis pararent sepulturam, ij cùm audijssent tam repentinam Præfecti & populi mutationem, cum turbis prosiliunt, Quis est magnus, sicut Deus noster, álta voce clamantes. Qui reuelat profunda & occulta, & in astutia ipsorum appræhendit sapientes. Pater autem cùm inuitam Eugeniam aurea veste induissет, (volebat enim omnes esse suæ participes lætitiæ) in alta eam sede collocauit, & fecit, vt videretur ab omnibus. Pſal. 76. Iob 5.

Dum hæc autem gerebantur, ipse quoquè, qui est in cælo Deus, aut vt potiùs dicam cum diuino Iob, Qui erat in cælis testis Eugeniæ, Qui erat in cælis eius conscius: repentinum ignem delupèr iaculatus, Melanthiæ domum consumpsit omninò. Illam enim æterno reseruauit. Hoc autem factum effecit, vt multi conuerterentur ad veritatem. Protinùs ergò à Christianis celebrabatur festum commune, & longa mutata est tristitia, cùm Præfectus quidem simul cum filia inuenisset pietatem, & ad Christum accessisset, & sancto fuisset obsignatus baptismate: Christianis verò protinùs sacræ redditæ essent ecclesiæ, & ij, quos priùs habebant, honores & priuilegia. Non solùm autem hæc fuerant consecuti, sed etiam eis licebat tutò habitare ciuitates. hoc enim eis procurauit Philippus, cùm retulisset ad Imperatores Seuerum & Pium Antoninum, esse inutile imperio Romanorum expelli Christianos, vt qui non in paucis sint communi vtiles. Eisque conuenientibus, rursùs videre licebat Alexandriam velutì denuò conditam. Similis quies, & similis successus erat etiam in ijs, quæ sunt in Aegypto, vrbibus: & florebant iterùm res Christianorum, claræque & excellæ fiebant. Cap. 24. Iob 16. Pater S. Eugeniæ cum multis alijs credit. Pax datur Christianis.

Sed quoniam cùm virtus adeò rectè se haberet, accidit vt contrà irreperet vitium, & qui est eius auctor, grauiter sauciaretur, res præsentes non patitur, qui est bonis aduersarius: sed tacitè se insinuans quibusdam Alexandrinis, qui erant diuitijs quidem & generis splendore insignes, simulacrorũ autem cultûs furori erant impensè dediti, persuadet eis, vt eant in regiam: & accedentes ad Imperatores, dicunt, toto quidem præcedẽti tempore se in magistratu pulchrè gessisse Philippum, & valdè pie affectum fuisse in deos. Nunc autem, inquiunt, nescimus quo motu, iam decem annis abhinc, & se & totam nostram ciuitatem in animo habuit euertere, honore maximorum deorum traducto ad cultum vnius hominis, quem dicunt in Palęstina fuisse crucifixum à Iudæis. Ità mores quidẽ soluit patrios: honorauit verò nouas leges: impios autem nobis prætulit: & vt semèl dicamus, nihil omninò omisit eorum, quæ pertinent ad nos & deos euertendos. Hæc cùm audijssent Imperatores, hæc scribunt ad Philippũ: Qui nos quidem prędecessit diuinissimus Augustus, cùm te sciret esse cultorem deorum, & honoris eorum esse studiosissimum, ipse quoquè tibi maximũ præbuit imperium: & tanquàm Regem potiùs, quàm Præfectum, elegit Præsidem Aegypti: nec te, quandiù vixit, ab hoc iussit remoueri magistratu, sed cum vitæ tempore tibi esse demensum. Nos autem tibi & hunc honorem conseruauimus, & non paucos alios adiecimus. Sed hæc, quandiù fuisti dijs amicus. Quoniam verò nunc de te iactatum est in vulgus, quòd & in religione deorum sis mutatus, nec nobis benè velis, iubemus, vt aut insistendo prioribus in honore permaneas: aut si deorum cultum repudiaueris, cesses etiam gerere magistratum: quinetiam facultatum subeas ablationem. Cap. 25. Præfectus accusatur apud Imperatores. Imperatorũ literę ad Philippũ S. Eugeniæ patrẽ

Hæc cùm accepisset & legisset Philippus, morbum simulauit, donèc venditis facultatibus, eas dupliciter diuiserit: & partem quidem ecclesijs, partem autẽ pauperibus distribuerit, qui erant per totam Alexandriam & ipsam Aegyptum. Erat verò Philippus non solùm lingua in dicẽdo facundus, adeò vt multi gentiles eius persuasione pietatem didicerint: sed etiam vita maximè pius & philosophus, adeò vt vniuersa Alexandria communi suffragio eum vocârit ad Episcopatum. Quòd autem in fide quoquè fuerit acerrimus & constantissimus, ex fine ostenderur. E vita enim excedit, capite redimito corona martyrij. Magistratûs itaque successor ei mittitur Terentius. Cap. 26. Præfectus Philippus creatur Episcopus Alexandrinus.

Qui cùm primùm veniſſet Alexandriam, omnem mouebat rudentem, moliens Philippum tollere de medio. Sed quoniam non poterat eum apertè interficere, (erat enim ciuitatis magnus amor in Philippum) clanculùm admittit parricidium: & cùm quibuſdam fictis Chriſtianis rem mandâſſet exequendam, ad cædem eſt impulſus, cùm hoc ei iuſſiſſent Imperatores. Ij autem cùm clàm ingreſſi eſſent ad Philippum, intentum precibus & orationi ad Deum, eum tollunt de medio. Timore verò affectus Terentius, nè populus factum ægrè ferens, aduersùs ipſum moueretur, maximè cùm eſſet tantus eius amor in Philippum, iubet compræhendi eos, qui ipſum occiderant, & conijci in carcerem, re ficta ſtudens rei celare veritatem: & ſeminans ſuſpicionem, quòd non proceſſiſſet cædes ex eius ſententia. Deindè cùm non multum præterijſſet temporis, Imperatoribus ſcilicet ità decernentibus, eos ſoluit à vinculis. Sic deceſſit Philippus, cùm tres dies vixiſſet poſt plagam acceptam. Intra ciuitatem verò ſepelitur in loco, qui dicitur Iſium: Vbi ipſe, cùm adhuc viueret, ædem ſacram ædificauit.

Interficitur ab impijs.

Cap. 27. Eugenia autem poſt agnitionem, cum alijs virginibus elegit caſtitatem, & vitam ſecundùm Chriſtum. Beata verò Claudia, quam Philippi quidem vxorem, Eugeniæ autem matrem anteà oſtendimus, aliam quoquè domum ædificauit ad excipiendos hoſpites, præter eam, quę iam facta fuerat à marito, magnam vim pecuniæ in ea conſecrans ad ea ſuppeditanda, quæ erant neceſſaria ijs, qui accipiebantur hoſpitio. Sed hæc quidem ſic, & hucuſquè Eugenia vitam ſuam ſic adminiſtrauit. Vult autem oratio eius quoquè præclariorem vitæ exitum oſtendere, vt qui inſignis fuerit corona martyrij. Aliquanto enim tempore poſt mortem Philippi, coniux eius Claudia cùm aſſumpſiſſet filios, Abitam, inquam, & Sergium, & prætereà Eugeniam, in magnam Romam reuertitur. Patria autem eam benignè excipit, & Senatus Romanorum eius filios eligit ad inſignes magiſtratus: Abitam quidem proconſulem Carthaginis, Sergium autem Aphricæ vicarium: Eugeniæ verò ſufficiebat hæc ſola dignitas omnium maxima, nempe virtus, & Deo parentem viuere, & habere alias ex filiabus Senatorum, quarum erat idem zelus & idem inſtitutum. Inter quas erat vna reliquis longè præſtantior, re vera admirabilis Baſilla, quæ ducebat originem ex genere Imperatoris: quæ etiam reſplenduit ſimiliter atquè Eugenia, ſicut ſtatìm dicetur. *Ipſa* enim cùm Chriſtum, & quæ ſunt eius admirabilia, auditione accepiſſet, quinetiam *audijſſet* de Eugenia, maximi quidem faciebat ad eam ventitare, & eſſe *diuinorum eius* verborum particeps.

S. Claudia poſt cædem mariti, Romam cum filijs reuertitur.

Fratres S. Eugeniæ ſummiis afficiũtur honoribus.

Cap. 28. Cùm ab eo autem arceretur, & propter ſponſum (Deſpõſa enim *fuerat* Pompeio) & propter perſecutionem, (iam enim magna perſecutio accendebatur Chriſtianis) inuenit quendam virum fidelem latorem ſuorum verborum, & per eum non ceſſat mittere, multùm rogans Eugeniam, vt de diuina fide omnia ei literis ſignificet. Illa autem cùm pulchrè ſciret, quantùm interſit inter ſcripturam & vocem, & quòd non ſimiliter quis perſuaſerit aut docuerit ſcribens, atquè de tantis rebus differens, quoniam multùm intereſt inter verba animata, & inanimam mortuamque inſtitutionem, prudens ſimul conſilium capit & iuuenile. Nam cùm Protæ & Hyacintho perſuaſiſſet, vt ſeruilem habitum induerent, per eos munus mittit Baſillæ: ſtudens, vt ij ei eſſent omnia pro epiſtola, vel illijpſi potiùs epiſtola animata. Cùm hos ergò admodùm lubenter excepiſſet Baſilla, adorabat tanquàm aliquos Chriſti Apoſtolos. Cùm de ea autem reſciuiſſet Cornelius, magna ſtella inter Epiſcopos, nocti venit ad eam propter perſecutionem, & eam diuino dignatur baptiſmate. Sic ergò Baſilla & Eugenia, ineffabili quodam vinculo colligatæ propter Chriſtum amicitiæ, fuerunt biga quædam coniuncta Domino, ipſis animis à ſe inuicèm pendentes, & intelligenter conuerſantes: quinetiam multas alias ad idem iugum trahentes. O quàm multas quidem illæ virgines: quot autem viros Protas & Hyacinthus communi Domino obtulerunt?

Baſilla credit & baptizatur.

Cap. 29. Sed cùm ſic mirandum in modum creſceret fides Chriſtianorum, maligni inuidia magis excitabatur aduersùs pios. Nam cùm Valerianus & Galienus Romanorum tenerent imperium, ipſe multos Romanos tacitè ſubiens, mala ſemina iniecit eorum mentibus: grauisque accenſa eſt ſeditio aduersùs Chriſtianos. Seditionis autem materia fuit Cornelius, & qui cum eo erant, quòd cùm tota manu & mente res Chriſtianorum dilatare inſtituiſſent, non ſolùm Romã ipſam ferè totam, ſed etiam vrbes & regiones, quæ erant circuncirca, à cultu deorum abduxerant, & qui ab ipſis nomina-

Perſecutio Chriſtianorum.

batur

batur Christus, vt ab eis communis Dominus & Deus asscriberetur, effecerant. Protinùs ergò imperatorij promulgatur edictum, & quoquouersùs peruasit per totam Romanorum regionem: vt quicunque erant eximij ex Christianis, & eorum dogmatis doctores, comprehensi, morte afficerentur. Interimebantur ergò alij quidem aliomodo: Cornelius autem latebat: maximè quidem, quòd in honore haberetur à Senatu: & ab ijs, qui erant in eo primi, tanquàm à propugnaculis quibusdam defenderetur. Porrò verò ipse quoquè seipsum conseruabat ad multorum salutem. Se inuicèm autem exhortabantur ad certamen Basilla & Eugenia: quæ à loco disiungi non ferentes, quoniam animis erant inter se vnitæ, loco quoquè coniunguntur, & sermonibus vicissìm impertiunt. Atque Eugenia quidem Basillæ & multa alia differt de proposito certamine, & quòd apertè ei reuelauit Dominus, ipsam martyrij cursum mox peracturam. Similiter autem Basilla quoquè ei respondit, quòd etiam de Eugenia Christus ei significauit, fore vt duplici corona ei caput exornetur: vna quidem pro periculis & laboribus, quos subijt Alexandriæ, & in reliqua Aegypto: Altera verò, pro martyrio & cæde, quæ propter illum facta est. Hæc cùm inter se conuiuissent, & pro se inuicèm precatæ essent: quinetiam virginibus, quæ erant apud Eugeniam, masculos animos addidissent, & persuasissent, vt mortem propter Christum negligerent, corpore quidem in præsentia disiunguntur, altera desiderio alterius, crebras ex oculis lachrymas emittentes: vtpotè quòd ferre non possent oculi eas separari à sui inuicèm spectaculo.

SS Eugenia & Basilla simul degũt.

Cùm autem finem accipere oporteret ea, quæ de ipsis prædicta fuerant à Domino, de Basilla quidem dixit Pompeio vna ex ijs, quę ipsam sequebantur, ancillis, quòd nisi omni studio & manu regia sibi desponsam Basillam, quæ iam erat nubilis, domum duxerit, non amplius in posterum eam habebit vxorem. Scias enim, inquit, eam factam esse Christianam sermonibus Eugeniæ: eamque non solùm matrimonio, sed etiam toti mundo renunciare. Ea de causa eius quoquè tutorem Helenum differre nuptias, qui est ipse quoquè Christianus, & eiusdem instituti. Quinetiam quos, inquit, Eunuchos Eugenia tanquàm seruos ad eam misit, ij vel omnium maximè artem sectantur magicam, & sic eam incantârunt, vt fateatur se nunc eos habere dominos, & eos colere tanquàm deos immortales. Cùm mala sic ancilla Pompeio renunciâsset, & linguam diabolo apertè tradidisset, & hæc locuta esset aduersùs Christianos, ira valdè fuit accensus Pompeius, & aduersùs Helenum grauia spirans est profectus. Et primùm quidem ei vim afferebat, vt sibi puellam ostenderet: Deindè etiam celebraret nuptias: nisi ipse apertè vellet esse hostis Imperatorum. Hæc cùm diceret Pompeius, non latuit quidem Helenum, vndenàm profecta esset proditio: ingenuum autem & iustum ei dedit responsum: Ego sum, cui obtigit, dicens, puellę tutela: quæ donèc quidem erat impubes, ea & à me alebatur, & viuebat vt volebam. Cùm verò iam ad plenam peruenerit ætatem, & iam tempus acceperit legitimum, ipsa non amplius meam sequetur voluntatem: sed suam sequens sententiam, faciet id quòd volet.

Cap. 30. Nequã ancilla prodit S. Basillam.

Pompeius ab Heleno petit suam sponsam Basillam.

Postquàm hoc responsum accepit Pompeius, ad Basillę ædes protinùs est profectus: & pulsato ostio, ianitori imperauit, vt ei annunciaret. Illa autem sensìm eum repulit per puerum, dicens nihil esse commune Basillæ cum Pompeio: sed neque eius aduentum omninò culpa carere. Quomodò enim, qui ad virginem accesserit, & cum ea seorsùm loqui quærit, quam propemodùm ne oculis quidem suis licet masculis intueri? His verbis furore comcitatur Pompeius: & primùm quidem veniens in senatum, cum rogat. Deindè cùm eos etiam assumpsisset, pedes Imperatoris præhendit non sine lachrymis, & suum tanquàm commune deflebat infortunium. Pro vobisipsis, dicens, ô diuinissimi Augusti, pro vobisipsis exurgite & vestris dijs, & quem ex Aegypto nouum Deum nunc introduxit Eugenia, ex vrbe vestra expellite. Nam in multis quidem etiam alijs damnum afferunt Christiani, irridentes Imperatores, leges despicientes, benignos & seruatores deos, tanquàm inania quędam manufacta conspuentes. Nunc autem hoc quoquè scelus impium est ab eis excogitatum. Soluunt etiam leges matrimonij, & prohibent coniugia. Eas enim, quæ sunt desponsæ, aut etiam despondendæ, à viris auellunt: vel potiùs eos quidem illis priuant: sibi verò vendicant, & eas turpiter corrumpunt. Quidnam ergò, quid reliquum est, quod fiat: aut quò se verterit quispiam, si nusquàm est matrimonium? Nam id quidem, quod fit præter legem, leges: quod est autem legitimum, Christiani prohibent: noui quidam,

Cap. 31. Basilla nec ad colloquium admittit sponsum Pompeium.

Vide calumniã Pompeij in Christianos.

vt videtur, irrumpentes cacodæmones, & hominum generationem tollentes de medio. Quod quidem cùm processerit, erit omninò terra vacua hominibus. Quomodò autem decæterò vobis se habebit exercitus, & quomodò non peribit? Quibusnam quidem imperabunt Imperatores, & cum quibus superabunt inimicos? Quomodò verò omninò constabit respublica & vita hominum?

Cap.32. Cùm sic valdè miserabiliter dixisset Pompeius, simul ètiam ei assensus est & suffragatus Senatus: adeò vt misertus Imperator, celerem tulerit sententiam, vt Basilla vel suo sponso matrimonij lege coniungeretur, aut gladio subiecta, vitam finiret. Postquàm autem audiuit etiam de Eugenia, de ea quoquè protinùs pronunciat, vt vel persuasa sacrificet, vel tormentis tradita, morte violenta moriatur: communiter verò omnes quoquè alios puniri iubet, non solùm Christianos, sed eos etiam, qui Christianos susciplunt, &, vt lateant, procurant. Hanc sententiam postquàm audiuit Basilla, quæ verè regia erat lingua & animo, acriore quoquè ipsa, quàm ille, voce sic est locuta, & suam tulit sententiam: Regi regum & creatori desponsa, viri in quem cadit interitus, non admitto coniunctionem, etiamsi hoc videatur Imperatori. Terribile enim est reuerà, terribile, incidere in manus veri Regis & Dei viuentis. Simul autem & hoc vocabulum Dei lingua emisit, & caput statùm fuit ei amputatum. Atque hunc quidem finem habuit Basilla. Comprænhenduntur verò Protas quoquè & Hyacinthus, & ad templum Iouis adducuntur, vt cogerentur sacrificare illi abominationi. Cùm autem stetissent in conspectu eius, qui videbatur deus, precatisunt, & statùm ante pedes eorũ cóncidit simulacrum, & admirabiliter & præter opinionem comminuitur, & in puluerem cineremque redigitur. Postquàm autem hoc cognouit Præfectus Nicetius, iubet eorum quoquè capita amputari: Eugeniam verò sisti iussu Imperatoris.

Heb.10. S. Basillæ amputatur caput.

Item Protę & Hyacinthi.

Cap.33. Postquàm autem adfuit, Vndenàm, inquit, artem magicam tam accuratè perfectèque didicistis, vt possitis dijs quoquè ipsis imperare maximis? Hoc cùm diceret, imprudens Protæ & Hyacintho euidens contexebat encomium: quoniam sola oratione maximum eorum, qui sunt apud eos, deorum repentè confregissent, & in cinerem ac puluerem comminuissent. Diuinitùs verò inspirata Eugenia, cum multa respondit prudentia: Hoc quidem, dicens, longè verissimum à te dictum est, ô Præfecte, nos vestris dijs imperare. Illud autem est planè absurdum, & ad arguendum facilimum, quod asscribas omnia arti magicæ: non autem alicui diuinæ & inexpugnabili potentiæ eius, qui verè est solus apud nos Deus. Si enim magi quidem, vt vos dicitis, immundos quosdam & materiales inuocant dæmones: isti verò eos, qui sunt apud vos, deos superant, vel potiùs primum ex cælestibus, non omnia rursùs inuertetis, & quæ sunt superna, inferna facietis, maioribus dijs inferiorem sortem attribuentes: & nec deos quidem, sed eos seruos facietis, & seruos dæmonum, dæmones autem deos, & primos deorum? Quod quidem etiam alio quoquè modo verum est, cùm vos eos tanquàm veros deos constitueritis, & bonos esse putetis: dubitetis autem, quanam de causa à malis vincantur dæmonibus, nescientes ipsos esse quidem malos & maleficos dæmones, vnum verò esse Deum in omnibus: cuius nomen solum isti non ferentes, sicut cera, vt ait diuinus Dauid, à facie ignis, liquefiunt & pereunt.

Veris rationibus ostendit simulacra falsos esse deos S. Eugenia.

Psal.67.

Cap.34. Hæc audiens Nicetius, eius quidem magnum & excelsum admirabatur animum. Sed cùm esset totus deditus insaniæ simulacrorum, & nihil aliud spectaret, quàm vt eis placeret, iubet eam duci in templum Dianæ: sequi autem spiculatorem, ei ensem intentantem: & partìm quidem admonem tem, partìm autem minitantem, quòd nisì sacrificet, eo quem habet in manu, transadiget, ostendendo ensem. Illa verò postquàm venit in templum, stans ex aduerso imaginis specie orantis, precata est interitum simulacrorum: Deus æterne, dicens, qui me tua voluntate & nasci & educari & virginem in hodiernum vsque diem conseruari dignatus es: & vt efficerer sponsa vnigeniti, & vt in me adesset sanctissimus spiritus, & in me regnaret, effecisti, ipse nunc quoquè mihi adsis in hac tuî confessione, efficiens admirabilia & quæ sint contra opinionem: vt qui te colunt quidem, sint in gloria: ignominia autẽ & dedecore afficiantur, qui hanc mutam & surdam adorant abominationem, & gloriantur in suis sculptilibus. Ea hæc orante, Deus quidem valdè mouet terram: templũ verò euertitur: conteritur autem simulacrum: reliqua verò simul conturbantur. Stupent, qui vident: peruadit etiam ad eos, qui procùl erant, miraculum. Alius autem aliun-

Ducitur ad templum Dianæ vt sacrificet.

S. Eugenia precibus euertit tẽplũ Dianæ.

aliundè confluentes, quicunque erant quidem sanæ mentis, id quod factum erat, dubebant miraculum, & putabant opus diuinæ potentiæ: quibuscunque verò præter id, quòd erant recta priuati opinione, deerat etiam sapientia, ij multis contumelijs afficientes Eugeniam, eam etiam vocabant magam.

Hæc audit etiam Imperator, & suorum deorum quodammodò vltor fieri propera- Cap.35.
rans, iubet lapidem quidem grauissimum suspendi à collo eius: ipsam autem iaci in fluuium Tyberim. Sed sic quidem, qui concipiunt laborem, & pariunt iniquitatem: Psal.7.
Deo autem curæ erat, vt eorum iussus esset irritus & inefficax. Vndè etiam lapis quidem ab eius collo est exolutus: ipsa verò non secùs ac magnus Petrus, citra vllam Ioan.21.
offensionem ingrediebatur supra vndas fluminis. Deindè cùm ea aqua visa esset po- Calcat vntentior, eam igne punire constituit, & magnam illam Eugeniam accepit fornax. Sed das pedibus suis.
qui eam custodiebat Dominus, hic quoquè nunc aderat: statimque ostensum fuit, In fornace
ignem protinùs amisisse naturam, & corpus eius conseruatũ est illæsum. Quid posteà? manet illęsa
Tenebris punitur profundissimis: præter tenebras autem etiam fame, & eam domus accepit obscura, nec cibi quicquam omninò sumentem. Nesciebant autem omninò esse cum ea Dominum lucis, à quo etiam matutinum, vt ait Propheta, lumen erupit, Esa.8.
& diuino lumine tota domus illustrabatur. Non solum verò lumen dabatur: sed etiã quoddam diuinum supernè suppeditabatur alimentum, panis qui quotidiè parabatur admirabiliter, niue quidem cãdidior, voluptate autem planè diuinus: & quod est omnium maximum, ille ipse accedit Seruator: Ego sum, dicens, Eugenia, qui propter Christus ei
te crucem & mortem sustinui, propter quem tu quoquè hæc pati constituisti. Ergò appãret.
& te maxima amiciam gloria, & multis implebo gratijs. Sit autẽ hoc quoquè signum tui honoris. Ipse enim dies te transmittit ad vitam supernam, qui me vidit infrà aduentãsse ad homines.

Cùm sic dixisset, ille quidem ab ea recessit: haud diù pòst autem effectum sortitã Cap.36.
sunt ea, quæ dicta fuerant. Mittitur enim quidam impius, monomachi habitum præ Capite cæseferens: qui cùm fuisset intra carcerem, ense facta cæde consummat martyrem eo ditur.
ipso die, quo celebrabatur festum natalis Seruatoris nostri. Cùm iusta autem fecissent tali filiæ & sorori, eius mater & fratres, sacras eius reliquias deponunt quidem in loco, qui non abest procùl à Roma: vocatur autem via Romana. Sic quidem vixit Εὐγένεια,
honorificè Eugenia, & sic è vita generosè excessit, conuenienter suo nomini: adeò nobilitas.
vt nesciamus, vtrum magìs admiremur, in Christo ne vitam, an mortem pro Christo. Vndè etiam, quantam sit pro vtrisque gloriam consecuta, euasit paulò pòst manifestum.

Nam cùm duobus animi motibus distraheretur mater, & partìm quidem lætare- Cap.37.
tur, quòd propter Christum esset sacrificata: fleret autem, quòd à filia tali disiungeretur, & non moderatè ferret separationem, martyr ei appãret in somnis, adeò qui- Appãret matri suę habidem splendidè vestita, vt nec in eam satìs posset conijcere oculos: talibus verò comi- tu splendidissimo.
tata virginibus, & tam præclaris, vt nulla Regina posset cum eis comparari. Cùm sic ergò accessisset, visa est dicere matri: Quorsùm, ó mater, ità te afflictas, multis pro nobis liquefacta lachrymis? Non sunt res nostræ prosequendæ fletibus, sed lætitia. Scias enim, quòd ego & pater Philippus, viuimus in quadam ineffabili martyrum lætitia, vnà cum Christo versantes & conregnantes: qui te etiam non ità multis pòst Sancti apud
diebus ad hanc vitam euocabit. Meis autem fratribus conserua firmum ac stabile, Christum viuunt.
quod est in Christo, signaculum, & assiduè exhortare, vt sint etiam mihi fratres animis: vt sic totum genus offeramur pulchrum donum Domino. Hæc mater audiuit ab Eugenia. Dicebatur autem etiam vidisse assistẽtes Angelos, quorum habitus, erat signum gaudij simul & pudoris, ipsis velutì indicantibus, quòd illi essent honore digni, & perpetui etiam gaudij participes. Quod detur nobis omnibus quoquè cõsequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quem decet
omnis gloria, honor & potentia nunc & semper, &
in secula seculorum, Amen.

DE SANCTO STEPHANO PROTOMARTYRE, D. GREGORII NYSSAE PONTIFICIS ORATIO,

Petro Franciſco Zino Veronenſi interprete. Nos eam in capita margini adiecta diſtinximus.

Decẽbr. 26. Celebritas natalis Domini & S. Stephani.

QVAM præclara bonorum ſeries, quàm dulcis lætitiæ ſucceſſio. Eccè enim celebritatem ex celebritate, & gratiam pro gratia ſuſcipimus. Herì nos excepit conuiuio rerum omniũ Dominus: hodiè excipit Domini imitator. Quomodò autem hic, & quomodò ille? Ille pro nobis hominem induens, hic pro illo hominem exuens. Ille propter nos vitę ſpeluncã ingrediens, hic è ſpelunca propter illum egrediens. Ille dum ſe pro nobis cruciatibus affici, hic autem pro illo lapidibus obrui ſinit. Ille mortẽ è medio tollens, hic ſuper iacentẽ mortem incedens. Ad hoc ſpectaculum, fratres, nos itèm animis concurramus, quo pugil egregius in ſtadio confeſſionis exutus, aduersùs improbũ humanæ vitæ aduerſarium certat. Stephanus enim verè, quemadmodùm Paulus ait, ſpectaculum factus eſt mundo, & Angelis, & hominibus. Primus martyrij corona redimítus eſt. Primus in martyrum choro iter arripuit. Primus aduersùs peccatum vſque ad ſanguinem reſtitit.

Cap. 1.

1. Cor. 4.

Cap. 2.

Tunc autem omnem ſupracæleſtes incolentium ſedes exercitum, & incredibilem omnium Angelorum tam miniſtrantium, quàm aſſiſtentium numerum, & quicquid honeſti præclariq́ue per ſupremam illam quietiſſimam regionem in Principatibus, & Virtutibus, & Thronis, & Poteſtatibus, & Dominationibus audimus, vniuerſam denique cælitum multitudinem ſpectâſſe pugilem hunc manus cum aduerſario conſerentem exiſtimo. Vita autem humana velutì ſtadium pugnantibus expoſita eſt. Congreſſi ſunt igitur, improbus quidem humanæ vitæ hoſtis, ex quo primi parentes ceciderunt, ad ea vſq́ue tempora ſuperandis hominibus exercitatus: magnus autem fidei propugnator, impetus illius contemnens, & pro nihilo ducens. Arma verò fuerunt, mortis quidem inuentori, mortem intentantes minæ: vitæ autem *diſcipulo*, confeſſio fidei. Ecquis non eſſet nouum hoc certaminis genus admiratus, cùm vita & morte veritas dijudicaretur, mors autẽ foret veritatis indicium? Vitæ enim ad eam vſque diem abſconditæ & incognitæ prædicator, re ipſa præconium hominibus denunciauit. Quid enim aliud tam promptè mortem oppetens ſignificabat, nisì vitam hanc, quæ relinquitur, cum vita precioſiori commutari?

Vita humana inſtàr ſtadij.

Arma ſatanæ & S. Stephani.

Cap. 3.

Act. 2.

Sed operę precium erit, vt certamen ipſum, oratione tanquàm in tabula diligẽter depicta, proponamus, vt recta ratione & via ex ipſa geſtorum ſerie, rerum admirabilium ordo nobis appareat. Nupèr igitur vehemẽs ſpiritus deſupèr veniens, omni aërea & impoſtrice dæmonũ poteſtate diſiecta ac diſſipata, Apoſtolorum domum impleuerat, & inſtàr ignis in linguas pro numero eorum, qui gratiam accipiebant, diſpertitus, in ſingulis ipſorum inhæſerat. Iamq́ue propter incredibile vocis & linguæ miraculum eos, & qui ex omni natione Hieroſolymis degebant, ſtupor inuaſerat & conturbatio. Nam licèt varijs diuerſisq́ue linguarum generibus diſtinguerentur, ſinguli tamen eãdem planè lingua, vno atque eodem tempore diſcipulos loquentes audiebant, quum ea loquendi facultas nullo eſſet præcedenti ſtudio aut diligentia comparata. Oportebat enim, vt qui in terrena turri exædificanda ſimilitudinem vocis amiſerant, eam in cæleſti Eccleſię conſtructione recuperarent. Hinc igitur gratiæ ſpiritus ſancti diſpenſatio duxit initium, vt quod in omnes homines beneficiũ conferebatur, hac ratione ad omnium cognitionẽ peruenìret, nè, ſi religionis promulgatio, vniuerſæ tantùm linguæ terminis concluderetur, hominibus eam linguam ignorantibus nihil prodeſſet. Quarè cùm Phariſæi nec proprijs auribus iam fidẽ haberent, & eos, qui rei tam admirandæ ſtuporę tenebantur, irriderent, quòd muſto eiuſmodi furorem Apoſtolis iniectum dicerent: Petrus autẽ vno orationis iactu tria animarũ millia Chriſto piſcatus eſſet, aſſiduaq; deincèps eorum, qui ſeruabantur, acceſſione creſceret Eccleſiæ multitudo, cùm & ille, qui iam indè ab ipſo ortu claudus erat, Specioſam templi portã ipſis aperiret. Tanquàm enim ei præſideret, ſuæ curationis ſpectaculo homines animo claudicantes ad fidẽ ducebat. Quamobrèm cùm ad fidei prædicationẽ confluerẽt, & *riſus Eccleſię pluriũ opera, qui gratię miniſtrarẽt, indigeret, ſpiritus ſanctus

Stupendum vocis & linguæ miraculũ in Apoſtolis.

Gen. 11.

Act. 2.

Act. 3.

for. *vſus

ad

adadiuuãdos Apostolos Stephanũ, multa sapientia gratiaq; præditum, aduocauit.

Nullus autem eum propter hoc ministrandi nomen Apostolica dignitate inferiorem existimet. Siquidem & Paulus mysteriorum Christi se ministrũ nouit, & omnium Dominus, dum per carnem salutem humanam disponeret, ministri nomen non erubuit, dicens, se in medio nostrûm esse, tanquàm qui ministrat, qui diuisiones ministrationum facit, vt inquit Apostolus. Nam sicut ignis idoneam nactus materiam, sublimem flammam tollit, & splendidiorem lucem efficit: ità spiritus sanctus ex magno Stephani animo clariores gratiæ radios emittebat. Quapropter omnes, qui alicuius erant cognitionis & disciplinæ participes, in eum spectabant, & cum illis, qui multitudine superiores videbantur, coniuratione facta, & tanquàm in phalanges instructi & densi, vim & impetum Stephani sustinere conabantur: Ille verò & cum pluribus, & cum paucioribus eodem tempore congrediens, à nullis poterat expugnari. In hoc autẽ certamine quanuis specie ipsa Alexandrini, & Libertini, & Cyrenæi, & ex omni parte homines inter se coniuncti, aduersùs fidei propugnatorem viderentur irruere, occultè tamen ipse pater mendacij, veritatẽ, quę in Stephano loquebatur, per homines oppugnabat. Sed omnibus fraudis defensoribus à viro strenuo profligatis, de mendacio victoriam & triumphum veritas reportauit. Hostis igitur veritatis criminabatur veritatis ministrum, quòd veritatẽ non quæ esset, indicaret: sed quæ non esset, assereret. Quid istas insidias aduersùs præconem hunc struis, ô diabole? dixissem ego. Si quid vales, si aliquid roboris est tibi, veritatem lædito, quæ in Stephano est. Sin dolis & machinis tuis illa sublimior est, cur in ipsius vas exerces odium & maleuolentiam tuam? cur eo relicto, quod continetur, id, quod continet, è medio tollis? Sic faciunt & canes. lapides, quibus petuntur, arripiunt & mordent: Eos, qui iecerunt, ne attingunt quidem.

Cap. 4. 1. Cor. 4. Luc. 22. 1. Cor. 12. Disputat S. Stephanus cum diuersę nationis Iudæis. Act. 6.

Cùm igitur rebus verissimis ac necessarijs mendacium coargueretur, & omnibus veritatis lucem intuentibus, nullum ampliùs fraudis propugnatorem improbus inueniret, confugit ad artes suas, & malitiæ suæ vim accusatoribus iudicibusque distribuens, atque in vtrosque ingressus, eos falsis criminibus Stephanum oppugnare, hos cum indignatione calumniam suscipere compellit: Iudæisque sese varijs modis insinuans, omnia ipse fit contra Stephanum, accusator, iudex, carnifex, & reliqua cædis instrumenta, nesciens, quo ipse casu post eam Stephani condemnationem præceps abiturus esset. Vt enim periti luctatores, subeuntes corpora colluctantium, grauiorem ipsis casum machinantur: sic magnus Stephanus humì prostratus, grauem aduersario ruinam molitus est. Ex eo enim tempore totum orbem terrarum Apostoli peragrárunt. Id Euangelij vbiquè gentium disseminandi principium fuit. Nisì enim Stephani cæde populus Iudæorum in Apostolos sæuijsset, solis fortasse Hierosolymis Euangelium inclusum permansisset. Nunc autem à Iudæis oppugnati, in alias orbis partes diuisi sunt, & mysteriorum doctrina diabolum vndiquè detruserunt. Sic excepit Samaria verbum Dei. Sic obiter per Philippum Eunuchus salutem adeptus est. Sic vas illud magnum Ecclesiæ Paulus, furore & minis armatus, à diabolo in ipsum armigerum tela conuertit. Nam dum ipsos ex omnibus regionibus expellere & exterminare conatur, fecit, vt nullus relinqueretur locus, ad quem Christi fides non peruenire. Hinc enim Aegyptios, Syros, Parthos, Mesopotamitas, Italos, Galatas, Illyrios, Macedonas, & omnes vndiquè gentes ad fidem confluere persuasit verbum Dei. Cernis, quantùm pugnandi scientia valeat Stephanus? & quàm multis casibus prostratum afflixerit aduersarium, qui calumniæ fraude superior videbatur? Sed ad ipsum stadium reuertamur.

Cap. 5. Iudæi veritate victi, ad mendacium & calumniã confugiunt. Act. 8. Ibidem. Act. 9.

Quibus verbis cõmouent populũ isti calumniatores? Homo iste non cessat, inquiunt, loqui verba impiè contumelioſa aduersùs locũ hunc sanctum & legem. Audiuimus enim eũ dicentem: Iesus Nazarenus ille destruet locũ istum, & mutabit instituta, quę tradidit nobis Moses. Hęc est oratorũ diaboli criminatio. Quæ porrò audientium amentia? Quid indignãtur, aut succensent huic reo? Quid in ea accusatione criminis deprehenderunt? Quę enim illi data sunt crimini, prænunciant ea, quę in posterum sunt euentura. Aiunt enim, eũ dixisse, locum destructũ iri, & mutatum iri Mosis instituta. Quodnam in his, seu verũ dicat, seu mentiatur, crimen existit? Si mentitur, quod triste denunciat, non eueniet. Sin vera loquitur, quã affert iniuriã oratio, quę futuros rerum exitus prædicit? Quæ futura sunt enim, siue taceantur, siue significentur, omninò contingent. Prędicentis autẽ cędes quam molestiarũ alleuationem afferat?

Cap. 6. Oratorum diaboli, in S. Stephanũ criminatio.

Quid? quòd Iesus Nazarenus accusatur, in Stephanum autem fertur sententia? At qui si iniuriam faciens, mouet indignationem: iniuria autem est, loci & institutorum euersio & immutatio: hæc verò non per Stephanum, sed per Iesum, vt asserit accusator, efficienda sunt, eum, qui accusatur, condemnari oportebat.

Cap.7. Iniqua Iudæorũ in S. Stephanum sententia.

O iniqua audientium sententia. Quoniam, inquiunt, Iesus mutabit leges, Stephanus lapidibus obruatur. Quo autem pacto legem abrogabit Iesus, qui legis adeò studiosus fuit? Qui instituta vetera tantoperè confirmauit? Qui véni, inquit, non legem vt soluerem, sed adimplerem? Qui legem eam, qua homicidium interdicitur, sic approbauit, vt discipulis initio ne irasci quidem permiserit? Qui pariter cum ipsa cupiditate adulterium conuulsit? Qui iubens, vt ne illos quidem vlciscerentur, à quibus essent iniuria lacessiti, inferendæ iniuriæ principium abstulit? Qui præcipiens, vt quæ

Matt.5. Ibidem.

Matt.19.

possiderent, omnia pauperibus distribuerent, auaritiæ vitium exterminauit? Cur hęc illi in eo iudicio non commemorârunt, non perpenderunt? Illorum mihi nunc iudicum parricidarum confessum adesse velim, & de locis, pro quibus indignantur, discere, vbinàm celebre templum illud, vbi incredibiles illę lapidum magnitudines, vbi aurum illud, quod reliquam materiam propemodùm exæquabat, vbi legitima sacrificia, hircus, vitulus, agnus, caprea, columba, turtur, hœdus repudiatus. Si propterea morte Stephanum affecerunt, vt earum calamitatum nulla contingeret, ostendant, quæso, quàm multa sibi propter homicidiũ illud integra conseruârunt. Quòd si nihil horum est, quamobrèm Stephanum condemnârint: cur ea cædes patrata sit, dicant. Sed in ipso certaminum ordine videamus, quomodò parricidas, à quibus densa lapidum instàr niuiũ multitudine obruitur, vlciscatur, quę dicta reijciat in eos, qui lapides in ipsum coniecerunt. Cognoscant Iudæorum filij, Christianorum arma, quibus magnus Stephanus iniurias suas persecutus, legẽ vitæ rem ipsam statuit. Nam illi quidem immani & ferina quadam rabie virum sanctum circunuenientes, ad eum vnum scopum respiciebant, vt quicquid in manus veniret, pro telo corripientes, in ipsum con-

S. Stephanus pro lapidatoribus Deum precatur.

torquerent: At ille tanquàm sacerdos quidã ex spiritali lege puram hostiam immolans, non alienum, sed proprium corpus adducebat, & loco libaminis sanguinem effundebat, & pro ijs, qui se tam nefario scelere obstringebant, Deum, quem *adspiciebat* in cælestibus adytis, precabatur, & pro cæde sua beneficium rependebat, *audientibus* homicidis clamans & dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum. *Acille* quidem scelus, quod parricidæ proprijs impuris manibus exarabant, *precatione* de-

Act.7.

Immanitas Iudæorum.

leuit: Ipsi verò ea precatione magis etiam concitati, non priùs *iaculari* destiterunt, quàm magnus Stephanus tanquàm mollibus floribus & leui quodam rore circunfusus, dulcissimo ac beatissimo somno consopitus est.

Cap.8.

Sed nos victoria pugnam anteuertimus, & ante certaminis finem, virum adspicimus coronatũ. Priusquàm enim pugnandi labores videremus, ad certaminis exitum oratione prouecti sumus. Neque enim illa, mea quidem sentẽtia, prætereunda erant, ex quibus maximè martyris virtus eluxit: Qualis videlicet interficientium confessus fuerit, & quomodò pariter vniuersos ad patrandam cædem furor incitârit: quanta ad facinus congregatis conspiratio, qui singulorum intuitus, quæ figura, quæ dentium affectio. Nam, vt scriptura testatur, dissecabantur cordibus, & stridebant dentibus in eum, qui tot taliumque corona circunseptus, & contra omnes aduersarias co-

Act.7.

S. Stephani præclara victoria.

pias parricidis opitulantes sese obijciens, animi prudentięque magnitudine in omnibus excelluit. Oppositum enim furori patientiam, minis contemptionem, mortis terrori despicientiam vitæ, beneuolentiam odio, maleuolentiæ charitatem, calumniæ veritatis declarationem. Veritatis enim defensor non vno tantummodò victor apparuit: sed omnibus malitiæ generibus, quæ exercebant Iudæi, varijs ipse virtutibus occurrit: cum omnibus congressus est, omnesque superauit. Sic in certaminũ ludis victores accipio factitare, vt per totum spè stadium nudi, cunctis aduersarijs victis, præmia victoriæ ferant. Itidèm in martyrum stadio se Stephanus gessit, qui omnem hostis vim atque impetum excipiens, illustrem in omnibus victoriam reportauit. Falsam enim Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum sapientiam, vera sapientia deuicit, metum dicendi libertate, comminationem despicientia, beneficentia crudelitatẽ, veritate mendacium. Illi quidẽ ad cædem spectabant, iamque manus armabant lapidibus, & anhelitu, adspectu, dentiũ collisione sæuitiam præ se ferebant:

Act.7.

Hic autem eos intuebatur vt fratres, vt patres demulcebat: Viri fratres, inquit, audite me. Illi calumniam adornabant: huic confessus interficientiũ erat veritatis schola.

Sermo-

Sermonem timore non intermisit, neque periculo territus despondit animum: sed morte rebusque præsentibus neglectis, & pro nihilo habitis, mentem in sublime tollens, eos tanquàm puerulos temerè desipientes erudiebat, ex rebus, quas ipsi certas & exploratas habebant, demonstrans, quibus in erroribus versarentur.

Adducit igitur Abrahæ testimonium, omnemque illius historiam breuiter eis ante oculos ponit. Tum sanctos viros, qui deinceps successerunt. Deindè genitũ Mosem, educatum, institutum, in monte percipientem mysteria, vexantem Aegyptum, Israëlem conseruantem, id quod Domini mysterium declarabat. Quarè confessus etiam maximè cõmotus est, & morbus eius inflãmatus, cùm Mosem, cuius se studiosissimos fingebant, pro Stephano stare perspicerent. Itaque consurgentes, rei finem & crudelitati suę, & Stephani desiderio dignum imponunt. Ipse enim naturã humanam egressus, etiam antequàm migret è corpore, puris oculis cæli fores sibi patefactas adspicit, & quæ in cælestibus adytis continentur, diuinamque gloriam, & gloriæ diuinæ splendorem contuetur. Ac paternæ quidẽ gloriæ nulla figura describitur, sed splendor in ea specie, quam homines viderant, ab athleta, quatenùs humana capiebat natura, perspicuus cernitur. Ex natura igitur hominis in angelicam transmutatus, adeò vt ipsis etiam homicidis esset admirationi, quòd facies eius Angelorum dignitate insignis fulgeret, vidit ea, quæ humanis oculis cerni non possunt, & gratiam à se perspectam declarauit. At illi occlusis auribus, quod narrabatur, non acceperunt. Qua quidem vna in re ex tam multis se rectè gesserunt. Profanorum enim aures non erant dignæ, quæ diuinæ rei perspectæ narrationem audirent. Ille quidem ea, quæ sibi soli concessa fuerant, explicatione in commune proponens, gratiam præsentibus impertiit, Eccè video, inquiens, cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Ipsi verò clamantes voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnaniter in eum. Benè historia, quę de ipsis loquitur, factis clamorem adiunxit, vt eorum propositum Sodomitarum proposito simile significaret. Siquidem & flagitium ipsorum, clamor irritantis appellatus est. Clamor enim, inquit, Sodomorum & Gomorrhæorum venit ad me. Clamauerunt igitur & isti, vt eorum in Stephanum clamor audiretur. Sed athleta sibi parricidarum crudelitatem prodesse non ignorabat. Etenim cùm ab ipsis vndiquè lapidibus peteretur, id factum tanquàm coronam, victorię prę-mium, in aduersariorum manibus contextam susçepit. Proindè benedictis eos remunerauit, indignum existimans, rem, quæ gerebatur, contrarios exitus ità partiri, vt sibi vitam, aduersarijs autem exitium páreret, & ex illis bonis, quibus ipse dignus efficeretur, hostes, qui eorum bonorum sibi authores essent, excíderent. Sic Christum respiciens, eis, à quibus oppugnabatur, prodesse didicit. Nam simulatquè tolerantię legislatorem adspexit, meminit earum legum, quibus iubemur inimicos diligere, & benefacere ijs, qui oderunt nos, & precari pro ijs, qui nos persequũtur. Verùm hic athleta non capitur humanis laudibus. Neque enim eum certaminis finem propositum habuit, vt ab hominibus gloriam assequeretur: sed animi virtutisque magnitudine totum mundum supergressus, posthabita & neglecta omni laudandi ratione, mensuram humanæ facultatis superauit.

Quamobrèm omnium hominum celebratione habeat victoriæ prędia, nobisque historia, quam de ipso conscriptam legimus, ad animorũ salutem opituletur. Quemadmodùm enim pugiles, qui donati rude, artem desiêrunt, in palæstra erudiunt iuuenes, quo agilitatis artificio colluctantium prehensiones euadant: ità nos etiã conueniet ad pietatem institui per magnum Stephanum oportere, vt hostium aduersùs spiritum pugnantium fallacias euitemus. Nam qui rabie inflammati, spiritûs gloriam oppugnant, aiunt, suæ ipsorum absurditatis Stephanum esse fautorem atque patronum. intentis enim in cælũ oculis, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Quapropter ad euertenda religionis decreta sic argumentantur: Si cum patre & filio spiritus omninò connumerandus est, cur in eo spectaculo Stephanus simul cum filio non conspexit & spiritũ? Quomodò igitur ijs, qui eiusmodi rationibus supplantantur, Stephanus manum præbebit, aut certandi artificio fractos eriget & confirmabit? An eodem ex loco feret auxilium, vt infidelitas oppugnantis infringatur? Quæris ergò tu, qui spiritum insectaris, cùm patris gloria filijque ad dexteram eius stantis conspecta sit, vbinàm spiritus? Si in te spiritus esset, non, quemadmodùm qui oculis capti sunt, aurum, quod ante pedes suos iacet, non cognoscentes prætereunt, de ipso spiritu sermonem propositum prætercurrisses. Sed nunc saltem audi, nisi fortè,

Cap. 9. Act. 7.

Sublimis visio S. Stephani.

Ibidem.

Act. 6.

Act. 7.

Ibidem.

Gen. 18. Peccatum clamans in cælum pro vindicta.

Matth. 5.

Cap. 10.

Aduersùs eos, qui sancti spiritus diuinitatẽ negant.

tè, vt Iudæi, aures obturâsti. Quo pacto vidit supercælestem gloriam Stephanus? Quis ei fores cælorum patefecit? Nunquid ea virtus humanarum virium fuit, aut cuiuspiam Angelorum, inferiorem naturam ad sublimitatem illam extollentis? Minimè verò. neque enim sic habet historia, quòd Stephanus multo robore præditus, aut Angelorum fultus auxilio, viderit ea, quæ vidit. Quid igitur dicit? Stephanus autem plenus spiritu sancto, vidit gloriam Dei, & vnigenitum filium Dei. Non enim, vt ait propheta, licet lumen intueri, nisi in lumine conspiciatur. Ideò, in lumine, inquit, tuo videbimus lumen. Non nisi in lumine lumen spectari potest. Quomodò enim solem adspiciat, qui extra radios ipsius positus sit? Cùm igitur in lumine patris, id est, in spiritu sancto ab eo procedente, vnigenitum videatur lumen, iccircò priùs gloria spiritûs illustratus, patris & filij gloriæ cognitionem assequitur. Alioquin quomodò sententiam illam Euangelij, Deum nemo vidit vnquàm, esse veram: aut Apostolum clamantem, Quem nullus hominum vidit, neque videre potest: non ijs, quæ in historia scripta sunt, dicemus aduersari? Etenim si natura & vi humana patris & filij gloria percipi potest, ille mentitur omninò, qui Deum negat posse comprehendi. sed neque illum mentiri, & historiam esse veram, necessarium est. Manifestè igitur malitia spiritum impugnantium, est deprehensa. Quandoquidem simile simili conspicuum esse, scriptura testatur. Stephanus enim non in natura vtiquè humana persistens Deum vidit, sed spiritûs sancti gratia confirmatus, per eum ad intelligentiam Dei sublatus est. Quamobrèm si, vt inquit Apostolus, sine spiritu Dominum Iesum intueri non licet, nec paternam gloriam percipere, planissimè constat, vbi spiritus est, illic & filium conspici, & patris gloriam comprehendi.

Act.7.
Psal.35.
Ioan.1.
1.Tim.6.
1.Cor.12.

Cæterùm ex ijs, quæ tacitè prætermissa sunt, alterum impietatis telum ab ijs, qui Christum oppugnant, contorquetur, Aiunt enim, vnigenitum inferiorem esse. Etenim cùm à dextris patris dicatur stare, ex his verbis asserunt demonstrari, eum obnoxium esse patris potestati. Quid igitur istis Paulus respondebit, aut ante Paulum Propheta Dauid? Vterque enim doctrina spiritûs, gloriam vnigeniti declarat. Nam Dauid ait, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Apostolus autem, ad dexteram throni Dei sedere Dominum dicit. Quarè si status inferiorem arguit, sessio prorsùs æqualem esse significat, aut contradicant ipsi. In vnoquoque enim horum eadem magistra spiritûs gratia. Siquidem & Stephanus plenus spiritu sancto vidit ea, quæ vidit: & quæ vidit, locutus est. Dauid autem in spiritu vocat ipsum Dominum, vt Euangelium testatur. Paulus verò, quemadmodùm ipsemet dicit, in spiritu loquitur mysteria. Quarè si magister vnus est, nulla re à seipso discrepans, & magister hic est spiritus veritatis in omnibus, qui diuinitùs afflati sunt, quomodò quispiam in eius decretis discrepantiam suspicabitur? At aliud est, inquies, sedere: aliud, stare. Si trita verborum significatio consideretur, ego quoquè ad sententiam tuam accedo. Sed non est fas, hæc verba sic accipere, vt eandem in natura corporis experte, quam in corporibus, vim habeant. Nam in homine quidem, sessio figuram corporis quiescentis describit, nè genua corpus ipsum sustinentia omninò defatigentur: è contratio autem, statio rectum hominem super genibus consistentem, non autem sedendo qui escentem, indicat. At in illa suprema natura, & sessio & status, ab eiusmodi significatione remouentur, & appositè ad rem ipsam explicandam adhibentur. Neque enim illam omni corporea figura vacantem, aut super genibus stare, aut vlla corporis parte sedere opinabimur. Sed per vtranque vocem, perpetuam & immutabilem in omni bono stabilitatem & quietem piè cogitabimus. Etenim qui Deum stare, & qui eundem sedere dicit, verborum varietate discordes sunt illi quidem, sed tamen re ipsa consentiunt: cùm & ille firmè progressum, & hic immobilem in omni bono insedisse Deum significet.

Matth.22.
1.Cor 2.

Deũ stare & sedere vt accipiendũ sit

Quemadmodùm autem Propheta Dauid & Apostolus Paulus vnigeniti sessionem exponentes, non effecerunt, vt patre stante, sedere filiũ cogitaremus, quanuis ipsius tantummodò filij sedentis mentionẽ fecerint: sic cùm ex Stephano filiũ stantem exaudis, haud rectè solius patris sessionẽ esse suspicaberis: sed vt ex Pauli & Dauidis oratione sedere patrem, quoniã filius ad dexteram ejus sedeat, confitemur, licèt nulla de patre fiat mẽtio. Sic enim imaginis ratio seruatur, si quicquid in hoc intelligitur & videtur, idẽ & in exemplari credatur. Et quemadmodùm in bonõ bonum, & in lumine lumen, & in omnibus ipsum pulchritudinis exemplar, per naturam propriã in imagine exprimitur: eodẽ pacto ex sede filij, quomodocunq; ea intelligatur, & patris sedes compræ-

comprænhenditur, itidemque ſtatus ex ſtatu, nè tollatur imaginis ratio, ſi in varietate proprietatum aliena ſit ab exemplari.

Hæc nobis obiter, fratres, ad quæſtionem propoſitam dicta ſint, quæ ex viſione Stephani orta eſt. Faxit autem Deus, vt Stephani non certaminis ſolùm ſpectatores, ſed etiam gratiæ participes ſimus, & ſancto ſpiritu ad profligandos & delendos aduerſarios impleamur, ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

SERMO BEATI PETRI DAMIANI DE EODEM S. PROTOMARTYRE STEPHANO, VT *habetur octauo Tomo Aloyſij.*

ADHVC filium Virginis habemus in manibus, & obſecutoria delinitione vagiētis Dei honoramus infantiam. Ducit nos Virgo ad veneranda cunabula, & ſpecioſa præ filiabus hominum, ad ſpecioſum forma præ filijs hominum: benedicta inter mulieres, ad benedictum inter homines nos conducit. Submurmurat nobis in aurem (nè fortè domus exaſperans audiat & concitetur) reuelata eſſe velamina Prophetarum, & completum conſilium Dei. Videte miraculum matris Domini, quia creatura creat, & creator creatur. Scintillat ſidus, magus adorat, exultat polus, tellus reſultat, gloriantur Angeli, paſtores adgaudent, virgo parit, naſcitur Deus, & cælorum luminaria clariori lumine lumen exortum in tenebris proſequuntur. In iſtis bonis verſamur. Beatus vir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis. Scio quia dulce vobis eſt, In principio erat verbum: dulciùs, Verbum caro factum: dulciſſimum, Verbum in Cruce ſuſpenſum. A tanto puerperio quis inſanus oculos ſuos amouere, nedùm auellere præſumat, nisì ipſe iubeat qui dicit: Auerte oculos tuos, à me, quia ipſi me auolare fecerunt?

26. Decēbr.

Pſal. 44.

Vides Deū & hominem ex beata virgine naſci?

Pſal. 126. Ioan. 1.

Cant. 6.

Ecce dum oſculatur nos oſculo oris ſui, dum tantis miraculis & ſtupidos nos facit & attentos, Stephanus plenus gratia & fortitudine, facit prodigia & ſigna magna in populo. Nunquid æquum eſt derelinquere Regem, & ad militem oculos retorquere? Nequaquàm, nisì imperauerit Imperator. Surgit ipſe Rex filius Regis, & lapidantium acies interrumpens, triumphatorio certamini non ſine dolore cordis aſſiſtit. Videt opprimi primum & primicerium purpuratæ cohortis, & grandinatia lapidum denſitate, fontes ſanguinis de corpore protomartyris ebullire. Videt quia vniuerſa debacchatio redundat in ipſum, & ipſi ſoli improperia exprobrantium cumulantur. Vbì pietas & miſericordia tua Domine, ſi non compateris patienti? Vbì æquitas, & iuſtitia, ſi non iudicas, & vindicas de populo lapidante? Curramus ad ſpectaculum, ad quod currit, qui exultat vt gigas ad currendam viam, & videamus quibus armis armatus vexillifer martyrum in campum pugnaturus deſcendit: & vt diligentiùs eluceſcat ſingularis martyrij prima prærogatiua, reuocemus ad memoriam Apoſtolicorum actuum deſcriptionem, in quibus hiſtoricis & figuralibus dictis conuerſatio & paſſio belligeri militis continetur.

Cant. 1.

Act. 6.

Pſal. 18.

Act. 6. & 7.

Stephanus, inquiunt, plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & ſigna magna in populo. Non paruum latet hìc myſterium, nec vilipendenda ſimplicioris ſcripturæ manifeſta poſitio. Ad Virginem quippè loquens Archangelus verba de cæleſtibus ſcrinijs ſumpta, nec alterius, nisì ipſius Dei ſpiritu fabricata, noua ſalutatione perorat. Nulli dubium, quin omnium verborum excedant altitudinem, vtpotè de melioribus diſciplinis ſancti Spiritûs euoluta, quorum enunciatione confœderandum erat illud vnicum ſacramentum Verbi & hominis, diuinitatis & carnis. Aue, inquit fortitudo Domini, gratia plena. Quid autem de Stephano? Stephanus plenus gratia & fortitudine. Nónne Lucas eiſdem penè literis de vtriſque loquitur? Sed licèt longè excellentior modus in Virgine prædicetur, ſecundariò tamen laudatur in Martyre. Habet igitur gratiam Stephanus ſublimiori genere quàm reliqua martyrum multitudo, plenus gratia, refertus videlicet, & cumulatus, quod rarò in ſcripturis canonicis ſubtilis inquiſitor inueniet. Iungitur gratiæ fortitudo, quia infuſio ſpiritu libertatis

Luc. 1.

De ipara virgo & Stephanus præ cęteris plenigratia.

bertatis ignitus animus in lucem veritatis erumpit, nec patitur vllo pacto rigorem iustitiæ vel submitti aliquandò, vel dimitti. Sic loricatus gratia, & hasta fortitudinis sapienter infrendens, faciebat prodigia & signa magna in populo. Ille potest signa & prodigia facere, in quo gratia & fortitudo sedem fortissimam statuerunt. Sic exit Stephanus ad homicidas, ad legis adulteros, ad crucifixores filij Dei patris: loquitur genti peccatrici in Aegypto, populo graui iniquitate in deserto, semini nequam in terra promissionis, filijs sceleratis in morte Saluatoris. Dura ceruice, inquit, & incircuncisi corde & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis, &c.

Esa. 1.

Surrexerunt autem quidam de synagoga, vtiquè satanæ, & vndiquè conglobantur, vel ad conuincendum, vel ad occidendum: faciunt parietem vnũ, impietatis squama squamæ coniungitur: sibilant sibi serpentes adinuicèm, & conueniunt in vnum aduersùs Dominum, & aduersùs seruum eius. Velit nolit, cedit impietas pietati, veritati error, stultitia sapiẽtiæ, Spiritui sancto præsumptio & vanitas spiritûs humani. Et non poterant, inquit, resistere sapientiæ & Spiritui, qui loquebatur. Non dixit, Non volebant, quod rationabiliũ est & perfectorum: sed, non poterant, vbi menti malæ facultas tollitur, non voluntas mutatur. Redarguebantur, ait, ab eo cum omni fiducia. Fiducialiter agit, nec mutat, nec mutatur mens imperterrita, quę magis amat iustitiam, quàm vitam, fidem, quàm sanguinẽ, mortem, quàm iustitiæ taciturnitatem. Concurrentes rapiunt eum, adducunt in concilium, & gaudent eum infra sua retiacula concluisse. Sed frustrà iacitur rete ante oculos pennatorum. Tunc vox liberior, & illorum cotibus sermo exacuitur veritatis, totumque martyrẽ rapit sibi Spiritus Dei, & ex eius ore sonantiori organo modulatur. Apparet ei vna facies scripturarum, & veteris instrumenti dispendia in compendiosam redigit breuitatem. Replicat promissiones & beneficia Dei, murmurationes & maleficia populi, bona præstita, reddita mala, & ad extremũ diuini sanguinis exprobrat effusionem: Vocat refractarios Spiritui, dura ceruice, incircuncisos corde & auribus: & sublimi voce homicidas & proditores appellat. Non veretur cõuenticula congregata de sanguinibus, & inter manus quærentium animã eius, deliberatione iustitiæ cacumen veritatis ascendit. Dissecantur cordibus, & strident dentibus in eum, concipiunt dolorem, & propè est vt pariãt iniquitatem. Mirum quia non reuocantur insueti nouitate miraculi, quòd luminosa protomartyris facies non refrenat insanos. Videbant, inquit, faciem eius tanquàm *vultum* Angeli stantis inter illos. Quid est, Iudæi? Lumine vultûs Dei insignitur *glorioſus* Leuita, & vibranti splendore Stephanus serenatur, reuerberantur *oculi veſtri*, & tamen inuidiæ magnitudo, visionis maiestatem occludit. Respondeant *mihi* diuinorum voluminum euolutores, vbi reuoluerint, hominem in terris positum, vultum Angelicum induisse, & cùm in vtrisque legibus vel rarò, vel nunquàm inuenerint, adstupeant gloriæ triumphantis.

S. Stephani constantia & immutabilitas.

Prou. 1.

Zelus eius.

Psal. 15.

Inuidia Iudæorũ, oculos mentis occlusit.

Sequitur: Cùm autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, &c. Mirum dictu, & totius supergressio creaturæ. Intendit in cælũ, videt iam non cælum, sed cælos apertos, videt gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Mouet me hæc intentio, quæ de cordis puritate refusa, vim facit cælis, & adipsius diuinitatis consistorium penetrat & attingit. Cæli aperiuntur, gloria Dei videtur, Iesus conspicitur, stans non solùm à dextris Dei, sed à dextris virtutis. Hanc intentionem fecerat abiectio mundi, contemptus suî, cordis munditia, dilectio Dei, amor proximi, veritatis defensio, desiderium Christi. Retorquenda essent hæc omnia ad communes flosculos moralitatis, nisi esset excellentia martyris commendanda. Felices oculi, subtilis visus, visio glorioſa. Simulque signanter recollige positionem verborum. Plenus est Spiritu, & sic intendit in cælum: quia qui Spiritu diuinitatis afflatur, conculcatis terrestribus, cælestibus inhiat & æternis. Post hæc aperiuntur cæli, nullaque prævalet obfirmatio vel clausura, quam non transuolet aut irrumpat mens illa summæ menti affectanter inhærens. Aperiuntur ergò cæli, & puto quòd omnes cæli, eorumque apertionem sequitur visio gloriæ Dei, & videtur Dominus Iesus stans à dextris virtutis Dei. Nè Patre minor esse putetur, stat cum stante, cum bellante belligerat, quia lapidatur in lapidato.

Ecce quib⁹ donis fruãtur, qui spiritu Dei agũtur.

Cur Dei filius à dextris patris sui stet.

Non mediocris stupor inuoluit me, vtrùm primitiuus flos martyrum corporeis, an incorporeis oculis ista prospexerit. Grande quidẽ miraculum, si mẽtali intuitu stellantibus se immersit arcanis, si mũdi corde oculi tam solennẽ inspexerint visionẽ. Quòd si corporalibus, certũ est hunc omne hominũ genus disparilitate glorię præuolâsse, & pennis

pennis fidei & virtutum, incorporea corporeis, & si non comprehendisse, apprehendisse tamen. Nihil audeo temerè diffinire, vel ex abrupto præcipitare sententiã, cùm finitiuam super huiusmodi regulam me non legerim inuenisse. Securiùs tamẽ sequor Apostolum, immò spiritum Dei in Apostolo, qui cum summa verborum deliberatione magis securæ ambiguitati, quàm periculosæ diffinitioni, ista committit. Siue, inquit, in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. 2. Cor. 12.

Exclamant statìm clamore horribili, continent aures suas, & eas obstruunt veritati. Impetũ fecerunt vnanimiter in eum, facti amici in morte illius, & eijcientes eum extra ciuitatem, lapidabant. Eijcitur martyr extra ciuitatem sanguinum, in qua priùs iustitia habitauerat, nunc autem homicidæ, de qua dicit sanctus: Quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Hæc est ciuitas, quam die ac nocte circundat iniquitas, ciuitas castellum despectiuè vocata, quod contra Apostolos & Apostolorum Dominum durissimis infidelitatis vectibus est munitum. Extra portam ciuitatis huius passus est Dominus, extra eam lapidatur seruus, exiens ad eum extra castra, & portans similitudinem improperij eius. Deponuntur vestimenta martyris ad pedes persecutoris, qui ad tactum sacrarum vestium, & orationibus lapidandi fuerat conuertendus. Et lapidabant, inquit, Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu accipe spiritum meum. Currunt illi ad lapides, & ille ad preces: lapides lapidem percutiunt, sed lapidem molliorem, de quo fluit oleum charitatis, & tinnitus redditur pietatis. Domine Iesu, inquit, nè statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt. Rogat suscipi spiritum suum, spiritum vtiquè, & spiritum illum, quem signanter quasì quoddam tertium Apostolus in homine præcipit conseruari. Vtinteger, inquit, anima, & spiritus, & corpus in diem Domini sine querela seruetur. Esa. 1. Psal. 54. Matth. 21. Luc. 19. Conuersio S. Pauli orationib⁹ Stephani asscribenda. 1. Thes. 5.

O quanta pietas, quantus affectus, & ardentissimæ charitatis integritas. Rectè martyrij florem iste sibi præuendicat, in quo similitudo Domini pendentis in Cruce, mirabilibus formulis est impressa. In ligno enim spinis, clauis, lancea affixus, & crucifixus, dissimulat illum vnicum dolorem, & obliuiscitur mortis vicinæ, nouum introducturus exemplum, aperit latitudinem charitatis, & apertiori campo terminos traditæ legis amplificat, non iam solùm amicus amicis, sed velint, nolint, amicus pariter inimicis. Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Non potuit esse *inefficax* oratio morientis, vndè & inimicorum numerositas ad numerum amicorum transiuit. Vide quàm recto cursu Stephanus, etsi non æquat, sequitur tamen Redemptorem. Volat saxorum imber, & fortissimis inuidorum manibus loca vulnerum duplicantur, sed patienter patitur coronatus noster, de corona nominis ad coronam regiminis transferendus. Nescit affectum carnis, & mortis horam ignorat: & vide quid deliberet faciendum. Positis autem genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt, quid faciunt. Clamat voce magna, quia magna vtiquè charitate: positis genibus, quia vera & humili simplicitate. Pro se orans stat, & erigitur: pro lapidantibus flectit genua. Quis audiuit vnquàm talem, & quis vidit huic similem? Plùs dolet persequentium peccata, quàm sua vulnera: illorum iniquitatem, quàm suam mortem. Et cùm hoc dixisset, obdormiuit in Domino. Felix somnus cùm requie, requies cum voluptate, voluptas cum satietate, satietas cum securitate, securitas cum æternitate. Obdormiuit, inquit, in Domino, absorptus in claritatis abyssum, & inter Dei sui brachia requiescens. Sedebat à dextris Dei Dominus Iesus, sed primo martyri martyrum caput. Recolitis quid illa Ecclesiæ lingua, Augustinum loquor, de hoc martyre senserit, quem post mortem septem mortuos asserit suscitâsse? Luc. 23. Charitas, proximi in Stephano quãta. S. Stephan⁹ post mortẽ septem mortuos resuscitat.

Eià vos, qui Leuitico ordine præfulgetis, cantate huic canticum nouum, & tantæ festiuitati festiuis vocibus incumbite. Fortassìs aderit canentibus, & suggeret de nobis Domino suo, iudici nostro: Nè statuas illis aliquid ad peccatum: qui est Deus benedictus in secula, Amen.

DE huius protomartyris Stephani miraculis multa sunt apud S. Augustinum & Euodium Episcopum, quę nimìs longum esset huc adscribere: Itaque Lectorem ad eos remittimus.

De inuentione verò reliquiarum eius, ac sociorum, scribunt Auitus & Lucianus: quærat Lector Tom. 4. die 3. Augusti, fol 501. &c. nouæ editionis.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM ET CONFESSORVM, THEODORI ET THEOPHANIS

inscriptorum, Authore Simeone Metaphraste, vt habetur 5. Tomo Aloysij.

Nos numerum capitum ad marginem apposuimus.

Decēbr. 26.

Cap. 1. Certamē cū ethnicis & hæreticis.

EX ijs, qui pro Christo certare constituerunt, alij quidem pro pietate solummodò decertârunt aduersùs gentiles, qui vendicabant & tuebantur errorem simulacrorum: Alij autem pro fide Orthodoxa, aduersùs Christianos quidem, sed non sanè in rectam fidē affectos, non minores, quàm illi, sudores subeuntes. Quamobrèm illis quoquè sunt pares coronas consecuti. Quorum vnus est, qui nunc est nobis propositus dicendi argumentum, mirabilis ille & magnus Theodorus, de quo sigillatim tractabit oratio. Eum tulit Palęstina, quam Deus dans Abrahę hęreditatem, pulchrè vocauit terram promissionis: ciuitas autem Hierusalem, cui quidē omninò sufficiet ad laudem, etiamsì nihil aliud haberet laudabile, quòd illinc est Christus secundùm carnem: quinetiam ex ea quoquè processit magnus prophetarū & patriarcharum chorus: ipse quoquè Apostolorum gratissimus à Deo electus numerus est illic ortus. Huius autem viri generosi parentes notos reddebat pietas: eisq; opes erant & facultates, ex Christo vocari & nominari. Ex quibus cùm vir ille sacrosanctus germinâssĕt, quid opùs est dicere, quantas statim ab ineunte ætate diuitias hâbuerit intelligentiæ? Nam cùm adhuc quidē esset puer, non erat eius ingenium, quale est puerorum, vt ad parua adspiceret, vt ludis delectaretur & rebus ludicris: sed nusquàm quidē libentiùs versabatur Theodorus, quàm in templis venerandis. Nullum erat ei iucundius spectaculum, quàm ad pulcherrimos & honestissimos mores intuentem, seipsum componere. Nulla re magis gloriabatur, & se magnificè circunspiciebat, quàm quòd videretur obedire parentibus. Et vt semèl dicam, statìm ab initio ostendit, sicut plantæ generosæ ex primo germine, qualisnam esset virtute euasurus.

Patria S. Theodori.

Pietas parē tum eius.

Sancta eius pueritia.

Cap. 2. Traditur S. Sabæ monasterio.

Cùm autē iam à puerili ætate excederet, iubetur à parentibus ventitare *ad Grammaticum*. Vt verò non solùm occuparetur in disciplinis, sed etiam *formaretur* ad virtutem, traditur diuini Sabæ monasterio, quendā assecutus magistrum *Presbyterum*, qui erat, inquam, vnus ex ecclesia, & simul quidem in doctrina & in virtute primas tunc partes obtinebat. Habebat autem fratrem quoquè Theophanem: qui, quòd ad ętatem quidem attinet, erat minor tempore, in virtute verò secundas habere non sustinebat: & frater esse volebat non tam ex carnis similitudine, quàm ex eo, quòd nihil differret in virtute: sed optimos imitans pictores, ad illum tanquàm ad archetypum exemplar intuebatur, & accuratè imitabatur. Atque illic quidem versabantur vtrique: sed diuinus Theodorus, cùm esset acerrimi ingenij, & breui tempore vniuersam peruasisset eruditionem, captus sublimiorum amore disciplinarum, egreditur quidem ex monasterio: accedit autem ad virum quendam, ætate quidem prouectum, sed qui conuenienter tempori virtutem exercuerat, & eruditionem comparauerat. Cùm illo ergò versans, & virtutis fit imitator, & ad capiendam disciplinam non multo opùs habet tempore: sed celeri & ardenti ingenio, acriq́ue & constanti studio, breui tempore omnia in sua collocauit anima. Huius autem rei testimonium ferunt libri, quos ipse posteà edidit pro pietate, etiamsì esset excelsior, quàm vt ex eis vllam laudem ambiret.

S. Theophanes frater eius, vitæ sanctitate ei persimilis.

Cap. 3. Catalogus virtutū eius.

Sed aliquandiù quidem est versatus in literis. Vincebat enim amor virtutis, volens eum totum ad se trahere, & eum in ea totum esse occupatum, & non propter illorum studium, eius perpetuam interrumpi cum eo consuetudinem. Se certè rursùs tradit diuini Sabæ monasterio, sicque sub Deo viuebat, & opera faciebat, quæ erant digna puris illius oculis. Hinc quis Theodoro quidem moderatior? Quis autem ad continendam iram generosior? Quis minùs propensus ad explendas cupiditates? Quis dicendi & tacendi tempus magìs obseruabat, & meliùs conijciebat tempus cuiusuis rei faciendæ? adeò vt nec silentium contemneret, neque dicendi libertatem omitteret, propter animi mollitiem, abiectumq; & demissum spiritum. Quis sic carnem castigauit, & oculum frenauit, & cogitationum repressit impetus? Ex quo quid

quid accidit? Nutu quidem Dei, suffragio autem omnium, qui erant in monasterio, ab eo qui tunc erat Antistes Sion, ordinatur presbyter. Et sic habebat eum magni Sabæmonasterium, sedulò operantem mel virtutis. Ordinatur presbyter.

Quod autem ex rebus illius præclaris me propemodùm effugit, & quod nec si velimquidem, facile est despicere, iam dicam. In eum enim fit tale quid, quale priùs in Ieremiam, cui dictũ est: Antequàm natus esses, te sanctificaui: & vnxi te priùs, quàm formatus esses in Israël. Nam cùm magnus ille senex & magister in diuini Sabæ monasterio, vt priùs indicauit oratio, hunc rerum diuinarum studiosum doceret Theodorum, & ad disciplinæ exercitationem & virtutem incitaret, hic autem lac virtutis quotidiè, vt ità dicam, exugeret & spiritaliter aleretur, magnus ille senex & homo Dei, ùm scilicet diuinitùs id resciuisset, prædicit apertissimè. Nè autem videretur discipulo gratificans fingere reuelationem, (est enim re vera suspecta laus amantium) ipsam quidem tunc occultat silentio: Posteà verò, vbì pueri quoquè fide dignam virtutem habuit, ijs, quæ dicebantur, suffragantem, enunciat, omnibus cum præclara & insigni prædicatione, alta voce clamans, quòd hic egregius adolescens, præter alia quæ propter Christum sustinebit, è vita etiam excedet martyrio. Quod huius esse potuerit à pueritia virtutis argumentum illo euidentius? adeò vt sufficiat, etiamsì nihil aliud ab eo rectè gestum esset, ad ostendendum eum qui laudatur, nulli esse secundum eorum, qui beati dicuntur. Cap. 4. Iere. 1. Senex quidam prædicit eum futurum martyrem, pro imaginum defensione.

Postquàm autem cum alijs bonis accepit etiam donum Sacerdotij, quid opùs est recensere, quæcunque ad illius honorem rectè ab eo gesta sunt, etiamsì æquè studeret latére, àc nullus alius ex ijs, qui res gerunt improbas? Nam cui quidem ad fidem, cui verò ad spem, cui autem ad charitatem fuit ille secundus? Sed lenitate, sed moderatione, sed benignitate, sed zelo qualis fuit? qui etiam vsque ad vincula, & plagas, & mortem, pro Christi imagine adijt pericula? Verumenimuerò satius est de imagine ex alto explicare, quomodò se habuerit. Generis nostri hostis & inimicus ab omni æuo, cùm multa iam aduersùs nos bella & sæpè suscitâsset, alia rursùs via ingreditur, & fortiter armatur aduersùs pietatem. Quoniam enim vidit Deum factum hominem, vt hominem Deum faceret, fit rursùs serpens, & rursùs diabolus, & diuinas leges & diuina iura conuellit sceleratus, & perperàm rursùs interpretatur voluntatem legislatoris: & cùm sciret se non posse homines à Deo abducere, esca temperat insidias: & cùm persuadere non posset, vt Christum negarent, diuinam eius imaginem omninò adorare prohibet: vt sic latéret, ab illo susceptæ carnis abolens confessionem, & paulatìm extinguens, quod est propter illam, nostrum in Seruatorem desiderium. Vbì autem ei insidiæ ex animi sententia processêre, (inuenit enim animos aptos ad excipienda semina) ô magnam tuam, ô Christe, patientiam, peruenit etiam vsque ad ipsos Imperatores: & fit valentior, inueniens vires ex potestate: & tanta adiuuatur potentia, vt propemodùm nos quoquè essemus, sicut ab initio, vt sacra docent eloquia, quandò Dominus nobis non imperabat. Virtutes eius. Aduertant Iconomachi, quẽ doctorem sequantur. Esa. 65.

Nam cùm eo tempore Leo, qui genus ducebat ex Armenia, tyrannica manu sceptra inuasisset, & pio Imperatori Michaëli imperium quidem ademisset: vt habitum autem & vitam susciperet monasticam, effecisset, ille quod erat inuoluntarium admisit, perindè acsì & cecidisset ex animi sententia. Ipse verò paululùm adhuc intùs inhabitantẽ habens impietatem, eam edit in lucem, tanquàm adulterinũ aliquem & malum fœtum: & paulopòst apertè ostendit truces suos spiritus aduersùs diuinas imagines, & earum tollit adorationem. Et primùm quidẽ simul cum Orthodoxo Pontifice pietatem exterminat: Deindè etiã deijcit pulchritudinẽ sacrarum imaginum, velutì quosdam oculos hebetans Ecclesiæ. Et Orthodoxus quidẽ, vt dixi, Pontifex mittitur in exilium: mercenarius autẽ eius loco inducitur, & non pastor, qui erat eiusdem, cuius Tyrannus, sententię, & concors in impietate, ara cum sacro, vt est in prouerbio: & olim mortuã in venerandas imagines hæresim contendebat excitare. Sed enim qualia sunt Dei iudicia? Virga peccatorum statìm in nos emittitur, vt vel sic intelligamus, qualem per magnam amentiam Dominum prouocamus ad iram. Arabes enim, qui habitant solitudinem ad Orientem, exercitu in expeditionem ducto contra Romanos, multas quidẽ eorum regiones populabantur, & ex vicis & agris prędas agebant. Faciebant autem etiam excursiones in monasteria, quæ erant in Palæstina: quorum primum & maximum, erat diuini Sabæ monasterium, in quo hic magnus, sicut priùs diximus, se exercebat Theodorus. Cap. 6. Leo Armẽnus Iconomachus. Nota imagines, oculos esse Ecclesiæ.

Cap. 7. Hæc videns diuinus ille Antistes & Pastor Hierosolymitanæ Ecclesiæ, & sciens hæc esse pœnam peccati, & iræ poculum, propterea quòd despicatui habetur & aboletur diuinarum adoratio imagnum, excitatur protinùs ad zelum, & quærit modum, quo poterit tantum extinguere incendium, & ostendere eos malè facere, qui sunt parati noua introducere, & prompti ad patrum transmouendos limites. Sic enim reuocabuntur captiui, & consequentur misericordiam sauciatæ animæ. Ad hoc ergò admodùm aptum sanctum inuenit Theodorum, vt qui & virtute esset celebratus, & in dicendo exercitatus, & zelum spiraret acrem & iuuenilem. Ille autem, Eccè me, dicit Pontifici: mitte me, & proficiscar, & tuis adiutus precibus, pudore afficiam impietatem. Ipsum ergò mittit Patriarcha, cùm precibus eum vndiquè munijsset, & spe in Christum totum corroborâsset. Vt autem prætermittamus ea, quæ intercesserunt, cùm venisset in regiam, fratrem habens Theophanem, qui eum sequebatur, & quæ erant fraterna sentiebat, & in zelo pro pietate cum eo conspirabat, primùm quidem se intrepidè sistit in conspectum eius, qui in Ecclesiam more prædonis inuaserat (vbinàm enim ille se gessit more sacerdotali?) & liberè arguit, quòd eos peruertat, quos pascit: & hæresim ei acerbè exprobrat. Deindè ipsi quoquè Imperatori ex aduerso occurrit tanquàm acutus quidam gladius: & non solùm eum criminatur, quòd suam perdat animam: sed etiam, quòd Dei populum impiè per fraudem euertat. Deindè etiam adhortatur, vt relicta hac profana & impia opinione, eius loco edisçat pietatem. Fortasse enim, inquit, tibi Deus placabitur, & non omnem iram Domini tanquàm fæcem aliquam ipse ebibes. Quamobrèm Imperator cùm & viri esset libertatem admiratus, & prætereà verborum opportunitatem, & morum moderationem, & quæ ex animo ad vultum emanabat, illius, vt poterat, animaduertisset alacritatem, eum est reueritus, & moderatè tulit eius reprehensiones. Deindè etiã eum accersijt, & familiariter eum est allocutus, rogãs quisnam esset, & vndè veniret, & quid sibi vellet illa mera & incauta dicendi libertas. Ille autem & significat patriam, & suum ex Palæstina aduentum renunciat, & quòd statuebat non oportere vel apud Imperatorem se à dicendo reprimere, quandò videret Regem, qui est in cælis, affectum iniuria. Deindè aperit dogmata, docet honorem diuinarum imaginum. Et cùm alia dixisset, & adiecisset hoc esse indicium nostri in Christum desiderij, & cõfessionem *ab eo* susceptæ carnis: Deindè destruit propositas ab illo quæstiones, fide *Christi, & virtute* sermonis & spiritûs. Postquàm autem post multa, quæ inter eos dicta sunt, *Theodori* oratio victoriam est adepta, primùm miratur Imperator. Deindè *etiam* ei incipit blandiri, toto animo contendens talem virum in suã redigere potestatem, per quem multos esset superaturus. Postquàm verò vidit eum à se capi non posse: nam tale quid etiam apud eum adiecerat, dicens: Oblitus es eorum, quæ Deo promisisti, ô Imperator, quorum intercessor fuit magnus Pontifex, quandò tuo capiti imperatoriam imposuit coronam. Parce tuæ animæ, & prius ornamentum restitue Ecclesiæ, & noli pugnare cum Deo iusto iudice & forti, etiamsì non quotidiè iram inferat propter summam benignitatem. Hæc ille quidem sic apud eum liberè est locutus.

Vtinàm hęc attenderẽt nouatores.

S. Theodori egregia animi fortitudo, zelus & constantia.

Vide quãta sit verę virtutis vis.

Liberè Imperatorẽ arguit S. Theodorus.

Cap. 8. Imperator autem soluto prætextu lenitatis, in iram & furorem erupit, & rogauit an esset aliquis eiusdem animi & sententiæ in pietate, cuius erat Theodorus. Postquàm verò intellexit de fratre eius Theophane, & quòd non minùs quàm naturam, conseruat in dogmatibus cognationẽ & fraternitatem, ambos diù flagris cæsos, condemnat vt relegentur ad ostium Ponti: iubens neminem eis impertire nec cibum, nec potum, nec vestimentum: vt mali, inquit, sic malè atterantur. Sed Tyrannum quidẽ improbitas sic docebat facere. Nihil est enim mali, quod non sit iniustus arrepturus. Cùm autem non diù distulisset iram Deus, qui iustè iudicat, non multum temporis intercessit, & iste, qui & nomen & rem habebat cum feris communem, vnà cum tyrannide finit vitam. De medio enim tollitur à Michaële, cui cognomen erat Traulos, id est, Balbus, malè, vt aiunt, malo remedium adferens. Erat autem diesnatalis Christi, eiusque sanguis effunditur, non vt alicuius ex infantibus, qui pro nobis Deo nato offerebatur: sed potiùs vt Herodis, vt lueret pœnas multarum sanctarum animarum, in quas ille exercuerat tyrannidem. Suscipit verò sanctus locus piaculum, & ô diuina Dei iudicia, ipsa, inquam, ara quam ipse fefellerat, promittens se nihil sacrorum dogmatum mutaturum, & cuius ille pulchrum sustulerat ornamentum imaginum.

SS. Theodorus & Theophanes flagris cæsi, in exilium relegantur.

Impius Imperator interficitur.

Cap. 9. Quod cùm factum esset, paululùm ab exilio & ab alijs malis relaxati viri generosissimi,

simi, veniunt in regiam noui Imperatoris, qui præ se ferebat, se ex humanitate permisisse reditum. Nam reuerà cùm impietate præcedenti nihil cederet, ei cedebat in persecutione. Atque illi quidem cùm venissent in ciuitatem, & pietatem liberè prædicassent, multos ex reliqua multitudine, & ex ipsis etiam magistratibus, in suam adduxerunt sententiam: partim quidē per expositionem canonum, quos germanus frater Theophanes cecinit versibus: partim autem per orationum quoquè oppositionem, quas magnus hic conscripsit Theodorus. Verumenimuerò cùm tantam virorum virtutē non ferret Iannes Magus Aegyptius & Iambre sodalis, tam apertè resplendere, eos includit in carcere: & postremò cum eis in sermone congressus, cùm non posset aduersùs illos decertare: sed, vt dicitur, caprea pugnam iniret cum leonibus: eos vi rursùs expellit è ciuitate, vt qui multùm posset apud Imperatorem, tum quòd esset eiusdem sententiæ, tum quòd esset indutus habitu monastico, & quandam præ se ferret pietatis speciem: per quam & Imperatorem & multos ex ijs qui gerebant magistratus, decepit sceleratus: & indignè paulopòst ascendit sedem patriarchalem. Et illi quidem sic expulsi ex ciuitate, externam regionem tanquàm patriam videbant, propter Christum versantes in loco, qui vocatur Sosthenium.

Multos cõuertunt ab hæresi sancti fratres.

Expellũtur è ciuitate.

Postquàm autē decessit impius Imperator Michaël, magis impio filio Theophilo relinquit imperium: qui malum dogma ità est amplexus, & ijs qui pietatem accuratè tenebant, extitit tam grauis, vt omnes, qui fuerunt anteà malæ opinionis, frigidos & molles redderet in impietate. Hinc rursùs in pios persecutiões, & sacrarũ rursùs imaginum euersiones: & rursùs tormenta, & iudicia, & carceres, & omne genus iniustitiæ commotum in pietatem. Hinc Theodorus cum fratre delatus, & quòd pius esset, accusatus. Qui pro pietate quidem, quod non sustinuit genus supplicij, vel potiùs quam non suscepit coronā martyrij? Non tolerantię? Non dicendi libertatis? Non zeli, quo pro Domino concitatus, quotidiè decertabat, martyr inter martyres, & confessor effectus per ipsa pro Christo certamina? Res autem illius magis ostendit multorum dierum carcer, quem sustinuit, & multiplicia supplicia: quę filius à patre in hodiernum vsque diem accipientes, effecerunt, vt & ea superârint obliuionem, & scriptis mandata sint.

Cap. 10. Theophilus Imperator impijssimus

Multa patitur S. Theodorus.

Ab his supplicijs, multi quidem ex ijs, qui fuerant compræhensi, victi sunt, etiamsi pœnitentia aduersùs victoriam rebellauit: complures autem propter spem & Christi desiderium, generoso & forti animo contempserunt. Cum quibus hic quoquè vir diuinus, cùm hoc, quòd nihil cessit ijs, quę promittebantur, beneficijs, loris prætercà cæsus, dici non potest quantā ostendit fortitudinem, socijs certaminis effectus exemplar non facile ad imitandum. Ipse certè cùm iam fuisset ei corpus laceratũ flagellis, & solum sanguine adspersisset, vt qui rerum grauium & asperarũ nullum sensum sustinuisset, nudus stetit in medio tribunali, de plagis tanquàm de aliquo ornamento glorians, & sic, vt ait diuus Paulus, effectus theatrum Angelis & hominibus. Cùm autem Præfectus ægrè tulisset hanc diuturnā nuditatem: Ego, inquit athleta, ideò sto nudus, vt, si aliquem viderim athletam defessum doloribus, illius defectum meo corpore alacri animo suppleam. O viri fortitudinem, ô dicendi libertatem, ô ardorem in Dominum. Rursùs ergò relegantur in insulā, quam solent appellare Aphusiam. Sed quid mihi opùs est enumerare ea, quæ deincèps sunt consecuta, carceres, naufragia, famem, solis ardorem, frigus nocturnũ, insidias, insurrectiones, quotidianas mortes, plagas rursùs, verbera & colaphos? Satìs sit dicere, quòd cùm in ijs ferendis voluptate affecti essent simul cum diuturno exilio, duobus pòst annis, soli ex alijs iussu Imperatoris veniunt Constantinopolim. Maiori enim, etsì planè inani, desiderio tenebatur Imperator habendi Theodorum & Theophanem eadem, quæ ille, sentientes, quàm imperandi omnibus, qui nulla in re ab eo dissentiebant.

Cap. 11. Multi cedũt supplicijs.

Cæsus loris atrociter S. Theodorus, gloriatur. 1. Cor. 4.

En quanta patitur cum fratre.

Verumenimuerò operæpreciũ est ea, quę deincèps sequuntur, declarare per illa ipsa verba epistolę, quę hic D. Theodorus, cõmunem simul cum fratre componens epistolā, mittit ad Iohannem, qui tũc erat Antistes Cyzicenæ Ecclesiæ, & ad reliquam orthodoxorum multitudinem: enumerans quæcunque eos pati accidit ab illo Dei inimico Theophilo, dum decertarent pro diuinis imaginibus, & quēadmodùm post multa tormenta eis crudeliter compuncti fuerunt oculi. Si autē in epistola sunt quædam simplicia & rudia, non ideò apud eos, qui rectè iudicant & sunt eruditi, dabunt ea testimonium, quòd qui scripsit, esset ineruditus: sed primùm quidem, quòd ipse veretur indifferenter dictione & nominibus, & non hoc magnum putaret, neque

Cap. 12.

dignum, in quo elaboraret. Deindè autem, quòd etiam vellet ipsa planè verba, sicut dicta sunt, in interrogationibus & responsionibus, simpliciter & inornatè adduci.

Epistola eorũ ad Episcopum Cyzici &c.

Sic autem habet ad verbum epistola: Maximam facerem iniuriam, si silentio traderem ea, quæ in nos facta sunt, cùm multi desiderẽt audire & discere, & maximè possunt esse ad Dei gloriam, & multorum vtilitatem, si dicantur & audiantur: neque parùm conferunt ad confutandos impios, & ad refellendam eorum dogmatum imbecillitatem, & telę aranearum similem. Deindè hęc quoq; dicit paulò pòst. Cùm ergò tunc venissem, qui iussis seruiebat imperatorijs, & ascendissem in insulam Aphusiam, nos magna celeritate abreptos duxit in ciuitatem, causam, cur traheremur, affirmans se ignorare, nisi quòd cum magna festinatione & celeritate dicebat se esse missum. Venimus itaque in ciuitatem, cùm esset octauus dies Iulij. Cùm autem Imperatori apparuisset solus is, qui nos duxerat, iussus est nos statim includere in Prætorio. Post sex verò dies, nempe quartodecimo eiusdem mensis, accersimur ad Imperatorem, nostro aduentu iam in omnium animis præcognito & expectato, quòd scilicet ad Imperatorem deducendi essemus, vt pœnas lueremus: neque licebat aliud videre aut audire, nisi terrores & minas, alijs quidem crudeliter dicentibus: Cedite vos quamprimùm & absque omni contradictione iussis Imperatorijs: alijs verò nos acerbissima passuros, si non pareremus, protestantibus: alijs verò dicentibus, Tenetur * dæmonum, & alia huiusmodi & his deteriora, quæ nostris auribus accipiebamus. Et hæc quidem audiebamus, priusquàm ad aureum, quod dicitur, adduceremur triclinium. Adductis autem & ostium ingressis, nos Præfecto præcedente, visus est à nobis Imperator valdè terribilis & iram spirans, multis hinc & illinc nos circunsistentibus. Erat hora circiter decima, & Præfectus, qui eousquè venerat, discessit, solos nos relinquens in conspectu Imperatoris. Is autem nos cùm adorâssemus, aspériore & acerbiore voce iussit accedere propiùs. Cùm ad eum ergò vsque venissemus, interrogauit, dicens: In quanam regione nati estis? Cùm nos autem respondissemus, In Moabitide: ille rursùs ijsdem verbis, Et cur huc venistis? inquit, & priusquàm responderemus, iussit nobis verberari oculos. Multas verò plagas & graues inflixerunt, qui percutiebant, adeò vt nos impleremur vertigine, & humì caderemus. etenim nisi eius, qui percutiebat, tunicam in pectore apprehendissem, ad scabellum Imperatoris statim essem deiectus. Tenens autem vestem, plagas accepi immorus, donèc Imperator iussit eum cessare percutere. Cùm cessâssent autem qui percutiebant, rursùs rogauit Imperator: Quanam de causa huc venistis? Hoc verò sibi volebat id, quod dicebat, Quanam de causa, nolentes eandem, quam nos, amplecti fidem, vestra sponte ingressi estis eandem, quam nos, habitationem? Cùm nos autem tacuissemus, & oculos humì deiecissemus, ad Præfectum qui propè stabat, impudenti oratione & toruo adspectu conuersus, cum magna ira & voce aspera hæc locutus est: Tolle eos, & in eorum facie inscribe & insculpe hos iambos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in terram suam. Propè verò adfuit, qui eos habebat iambos, qui eos etiam fuerat meditatus, nomine Christodulus: cui etiam iussit eos legere, hoc etiam adijciens: Etsi non sint pulchri, nè sit tibi curæ. Is autem dixit: In componendis versibus tam accuratè sumus exercitati, vt satis sit ad eos irridendos. Et ideò quidam qui aderat, ad gratiam loquens, ei dixit: Ne digni quidem sunt isti, ó Domine, vt sint Iambi pulchriores. Satius est autem, illos ipsos ità, vt se habebant, inserere narrationi.

for. * dęmonium

τρίκλινον dictũ à tribus lectis.

Sanctis fratribus verberantur oculi.

Cunctis ad vrbem adire eam volentibus,
Stetêre vbì verbi Dei casti pedes,
Terrarum vt orbis per id queat consistere,
Apparuerunt isti honorando in loco,
Erroris impij mala vasa & reproba.
Cùm multa fecissent ibì perturpia,
Grauiaque, quòd deesset eis recta fides,
Illinc abacti sunt sicut apostatæ:
Confugientes autem ad vrbem imperij,
Stultitiam haud reliquerunt nefariam.
Quarè notati & inscripti vt malefici,
Damnantur exigunturque improbi iterùm.

His

His lectis, iussit nos abduci in prætorium: & postquàm egressi essemus, & ad eam quę dicitur, Thermastram iam venissemus, accedēs quidam, iussit nos reuerti, & cum maxima celeritate sistit nos ante Imperatorem. Qui cùm nos vidisset, sic inquit: Verisimile est, vos, cùm recesseritis, esse dicturos, Imperatorem illusimus. Sed ego cùm vos priùs illusero, dimittam. Cùm sic dixisset, iussit nos exui. Cùm ambo autem exuti essemus, verberabar ego, sic assiduè clamante Imperatore, & eos, qui flagellabant, adiuuante: Sic te in me geris? da pulchrè. Verberabatur itaque & tergum, & pectus absque vlla clemētia & misericordia. Ego verò cùm diù flagris cæderer, vociferabar: Nihil peccauimus in tuum imperium. Et rursùs, Domine miserere: &, Sancta Deipara, veni ad nostrum auxilium. Deindè etiam verberârunt fratrē similiter clamantem, & dicentem: Sancta Deipara, ipsa quoquè fugisti in Aegyptum, portans tuum filium. Respice ad me, qui propter similem tibi fugam punior. Domine Domine, qui liberas pauperem à manu eius, qui sunt eo fortiores, nè diù differas tuum nobis dare auxilium. Et cùm sic ambos concidisset, quantùm volebat, iussit nos exire. Alius autem rursùs egressus, ad nos accurrit, iubens reuerti.

θέρμαιστρα fortè hypocaustū aut thermæ.

Vide neqssimum Tyrannum.

Matt.2.

Psal.34.

Quidam verò missus ab Imperatore, rogauit quanam de causa morte Leonis lætati estis, & cur, cùm ad eum accessissetis, non amplexi estis eandem, quam ille, fidem? Ad hæc nos: Neque morte Leonis lætati sumus, sed neq; ad ipsum accessimus, neque fidem propter vos, qui cum tempore mutamini, omninò abolere, aut etiā innouare sustinemus. Cùm is autē subiunxisset: Non venistis imperante Leone? Nequaquàm, diximus: sed eo imperante, qui te præcessit. Ille verò: Rectè, rectè, inquit. erat verò is exactor vectigalium. Rursùs tunc venimus in prætorium, cùm iam essent tenebræ. Cùm autem quatuor dies præterijssent, coram Præfecto præsidente sistimur. Is verò cùm nos multis minis tormentorū terruisset, & dixisset se priùs nos esse castigaturum: & deindè etiam oculos inscripturum, & Saracenis traditurum, iussit vt id faceremus, quod esset gratum Imperatori. Erat autem cum eo etiam Christodulus, & eius pater. Nobis verò fortiter recusantibus, & dicentibus nos esse paratos subire vel mille mortes: & nunquàm nos esse polluendos vel solo assensu, communione eorum, qui contempserunt & despicatui habuerunt Christianorum fidem & confessionem: etiamsì oculos effoderint, etiamsì corpus igni tradiderint. Cùm hęc diceremus, pater Christoduli loquens aduersarijs, quasì nobis gratificans: Nunquàm, dixit Pręfecto, isti adorârunt imaginem, neque scio quid fecerint, quòd huc venerunt. Cui ego asperè: Recede hinc, inquam: nescis quid dicas, neque de quibus affirmes.

Præclara vox.

Eccè cōstantiā sanctorū virorum intuēdis sacris Imaginibus

Præfectus autem rursùs vtens blanditijs: Semèl, inquit, semèl solùm cōmunicate, nec aliud exigimus, & ego ibo vobiscum in ecclesiam, & deindè ite, quò vobis placuerit. Ego verò ei dixi subridens: Simile quid dicis, ô domine Præfecte, vt si quis alium rogans, dicat: Nihil aliud peto, nisì semèl tuum caput amputare: & tunc posteà vade, quò velis. Scias ergò hoc quoquè nobis esse pudori, quòd audeat nos aliquis adhortari ad communionem: ad quam nescio quomodò suades vt accedamus, & non potiùs vt qui procùl est remotus, persuadeatur. Est enim ei facilius facere, vt terra & cælum sint sursùm & deorsùm, quàm nos traducere à pietate. Tunc iussit inscribi nostros vultus: & cùm adhuc in nobis inflammatæ essent plagæ, quas ex flagellis acceperamus, & graues afferrent dolores, extendentes super scamna, vultus nostros insculpebant. Cùm autem longo tempore vultus pungerent, occidente sole tenebræ factæ sunt. Quod quidem effecit, vt vel inuiti cessarent inscribere. Egressuri verò, diximus Præfecto & ijs qui aderant: Sciatis Cherubim, quæ has viderunt literas, esse cessura, & flammeam rhompheam, versis tergis, concessuram nobis ingressum in paradisum, vt quæ sit reueritura nostros vultus, pro communi Domino tam ignominiosè insculptos. Hoc enim à vobis solîs factum est à seculo: & est hoc nouum inuentum, & reddidistis omnes benignos & clementes, qui aduersùs diuinū nostrum dogma insaniêrunt. In facie autem Christi omninò agnoscemini, & vobis exhibebuntur legendæ hæ literæ. Ipse enim dixit: Quæcunque fecistis vni horum minimorum, mihi fecistis.

O linguam venenatam satanæ.

Vide crudelitatē Iconomachorū Gen.3.

Matt.25.

Hæc verba postquàm audijt Imperator per Præfectum, visus est dicere, attonitus, vt arbitror, à verborum operatione: Si scirem hoc esse verum, eas toti meo populo inscriberem. Atque nos quidem hæc, cùm multa sint alia, breuiùs declarauimus, eorum quæ gesta sunt, habentes multos testes, quos scio plura his & apertiùs narraturos ea, quæ tunc facta & dicta sunt, vt qui ea meliùs, quàm nos, obseruauerint. Neque

enim in angulo, neque in occulto hæc facta sunt: sed in theatro, & in medio orbis terrarum. Et sic quidem epistola.

Cap. 13. Post tam inhumanum autem & tam nouum supplicium, quod propter diuinarum imaginum adorationem isti beati subiërant, eorum vultu adhuc stillante sanguine, traduntur in custodiam. Deindè Iannæ improbis suggestionibus, qui cùm tunc esset eiusdem sententiæ, cuius iniquus Imperator, tenebat Ecclesiam, damnantur exilio. Eos autem suscipit Apamea Bithyniæ, cùm iussum esset ab Imperatore, vt ne sepulturam quidem eorum corpora consequerentur, partim quidem eos afficiente contumelia, partim verò communiter inuidente orthodoxis possessionem tam bonam, & tam desiderabilem. Illic ergò degit hæc generosa biga fraternitatis, & fidem docens orthodoxam, & adhortans ad operationem virtutis. Valdè autem persuadebant, vt qui non ex verbis, sed ex factis potiùs, facerēt adhortationem. Fidei enim orthodoxæ erant eis argumenta immobilia, quòd pro ea compūcti essent, & flagris grauiter cæsi essent. Virtutis verò, vita & continentia, quæ propemodùm contendebat cum natura immaterialium.

Iubētur sancti exulare Apameæ.

Cap. 14. Postquàm autem vocabat tempus resolutionis, & ad eum quem optabant, discessûs, Theodorus quidem & senio, & morbo, & præterea afflictione, quam in custodia passus erat, oppressus, in ipsa custodia in manus Dei Creatoris, suam deponit animā, cùm nulli quidem reprehensioni affinem in actione vitam, & in pietate rationem conseruâsset integram & inoffensam: reliquisset verò sui martyrij memoriam, quæ non potest dari obliuioni, vt qui ipso die vitę finem acceperit, quo Stephanus primus martyrum pari zelo susceperit consummationem. Theophanes autem cùm venerandum illud & fraternum tabernaculum cum alijs viris pijs, quos verisimile erat illo tempore concurrisse, vt ab ea, quæ illinc procedebat, sanctificatione & gratia non exciderent, multis honorâsset encomijs & canticis, deponit in arca lignea, & apud se conseruat: partim quidem procurans, nè corrumperetur: partim autem glorians memoria certaminum: iussum irridens impij, qui nec volebat quidem ea assequi sepulturam, quæ cælestibus digna sunt tabernaculis. Deindè etiam in canones eius refert certamina, partim quidem pro lamentatione, vt quæ non erat licita, adducens hymnodiam: partim verò eorum, qui conuenerant, consolans desiderium. Dicitur enim, quendam senem, cùm illo tempore ferretur multo zelo pietatis, *Imperatoris* quidem minas contempsisse, & nec ipsi quidem vitæ suæ parsisse, vt *fide prócidens* ad huius beati reliquias, ex eo fieret gratiæ particeps. Cùm ergò ad *locum* venisset in tempore excessûs, seu ad Deum resolutionis, & fuisset vnus ex canentibus, affirmabat posteà, se audiuisse quandam iucundissimam & admirabilem vocem supernè psallentium. An quis autem eam rectè cogitauerit Angelicam, an aliquam aliam, quæ fiat nutu Dei, Deo fuerit manifestum, & ijs, quos par est hæc perspicere. Atque sic quidem Theodori reliquias arca conseruabat, quæ assiduè copiosis ornabantur miraculis.

S. Theodorus moritur in carcere.

Senex quidam bonus, eius reliquas veneratur.

Ad S. Theodori reliquas multa fiunt miracula.

Cap. 15. Cùm Deus autem rursùs respexisset in benignitate & miserationibus, & veluti caligo dissoluta esset impietas, & vires rursùm assumeret rectum dogma, cùm iam è viuis excessisset Deo inuisus Theophilus, reuertuntur quidem ab exilio, qui propter Christum è patria & ex Ecclesijs eiecti fuerant. Reuersus est verò magnus quoquè Theophanes, cùm esset martyr, & gloriaretur susceptis pro Christo stigmatibus, mercedem confessionis aliam quidem à Deo magnam, & quæ auferri minimè potest, expectans: in præsentia autem Niceæ Bithyniæ sedem à pijs accipiens. Longum posteà fuit tempus, & thesaurus erat ignotus, corpus, inquam, beati Theodori, quod multa certamina subiërat. Vbi enim relictum fuerat à fratre, illic adhuc iacebat: sed vir quidam pius & religiosus, qui ipse quoquè volebat esse particeps confessionis cum athletis, transfert hoc beatum corpus Chalcedonem ex Apamea: quod quidem perpetuis hymnis prosequebantur, & manibus, vt par est, portabant sacerdotes & monachi. Quo in loco cùm sacrum ædificâsset monasterium, illic deponit thesaurum:

Pax Ecclesię redditur.

S. Theophanes fit Niceæ Episcopus.

Nota de reliquijs S. Theodori.

& nunc omnibus accedentibus præbet firmitatem animæ & corporis, & à morbis liberationem, ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, cum principij experte eius patre, & sanctissimo & bono & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amem.

MAR

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM INDAE ET DOMNAE, ET MVLTITVDINIS VIGINTI millium martyrum, qui paſsi ſunt martyrium Nicomediæ, per Simeonem Metaphraſten, vt habetur 5. Tomo Aloyſij.

MAXIMIANO iam ſecundũ annum agente in imperio Romanorum, & minitante grauem tempeſtatem impietatis, & mox in pios erupturo, ſic quoquè florebant quidem res Chriſtianorum, & lætæ erant tanquàm in iucundiſſimo vêre pietatis. Hoc autem vêr faciebant alij quoquè ex Orthodoxis, qui & temporibus erant ſuperiores, & pietatis dogma apertè canebant ſicut cicadæ: præ cæteris verò omnibus, Eccleſiæ noſtræ muſica hirundo, qui propter rectam in fide ſententiam, & in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam moribus magis ornans, quàm ſede Epiſcopali, & vitam orationi habens conſentientem, monaſteria conſtituebat, & eorum curam gerebat, & ea quæ iam facta fuerant continens, & noua præter vetera ædificans. Accenſus ergò, accenſus fuerat ignis ille pietatis, de quo etiam dicit vox regia: Ignem véni mittere in terram: & quid volo, niſi vt ardeat? Qui etiam tantùm eſt nutritus, & tantùm inualuit, vt etiam ad ipſam veniret regiam, & multis ex ijs qui erant in ipſa, perſuaderet, vt, reſecto auro & diuitijs, quæ hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum immitterent, Chriſtumque & eius partes omninò ſequerentur.

Horũ feſtũ ait Metaphraſtes ſeruari vno die poſt natalẽ Chriſti. Cap. 1.

Cyrillꝰ Epiſcopus Nicomediæ egregius.

Luc. 12.

Cùm hæc autem audiuiſſet Maximianus, non erant ea omninò tolerabilia: ſed cum etiam duplex ei bellum erupiſſet, quorum ipſe quidem vnum mouebat contra pietatem: alterum verò contra ipſum quædam gentes, ab eo bello deuictæ, eius diù diſtrahebatur animus. Cùm verò conſiderâſſet oportere priùs bellum conficere Barbarorum, vt quod eſſet terribilius: religionis, inquit, bellum reuerſus tutò mouebo, & pulchrè docebo cum maiorum meorum dijs, eos qui ipſos afficiunt contumelijs, nunquàm eis tam vehementer & tam temerè inſultare. Cùm is ſic quidem & ira in corde doloſa, & linguam mouiſſet magna & ſuperba loquentem, egreſſus eſt contra Barbaros. Piorum autem fax adhuc magis accendebatur, & Chriſti milites parabantur ad aciem. Inter eos floruit læta quædam & pulchra planta pietatis, virgo admodùm pulchra, Domna nomine, gloria inſignis, in thalamo educata imperatorio, ab impio Imperatore ijs, qui falsò nominantur, eius dijs cõſecrata, qui collocati erant intra regiam: & cõſtituta prima ſacerdotum, & præfecta ſacrificijs & myſterijs omnibus deorum inanium. Verumenimuerò bona arbor quærebat bonam terram, & ferax olea ſtare in domo Dei, & fructum reddere vtilem. Ipſa ergò, cùm fidei ſermo dilataretur, & ad diuinarum ſcripturarum veniſſet auditionem, & mẽtis aptitudine rapuiſſet ſcintillam pietatis, breui impletur amore ſpiritali: & cùm illum librum accepiſſet, Pauli, inquam, qui ſermone complexus eſt orbem terrę, & Actiones reliqui chori Apoſtolorum, diligenter & continenter ea percurrit: & cùm cognouiſſet ea, quę dicebantur, eſſe & vera, & delectabilia, & quod eſt omnium maximũ, animæ vtilia, variè afficiebatur: lætabatur, admirabatur, dolore animi implebatur. Lætabatur quidem, quòd in talem theſaurum incidiſſet: admirabatur autem, conſiderans fidem Chriſtianorum, eiusque veri ſtudium & coniunctionem cum virtute ſuſcipiens: angebatur verò, damnum quod eousquè acceperat, reputans, & noctem profundam ea, quæ præceſſerant, exiſtimans.

Domna virgo illuſtriſſima, & ſacerdos maxima.

Cap. 2.

Hanc certè piam fidem deſiderans, nihil omninò cunctata, accerſit quandam filiam vnius ex Senatoribus, (quæ opinione quidem erat Chriſtiana, erat autem ipſa quoquè virgo perfecta) verum cultum ſcire deſiderans, & vti ea duce ad religionem. A qua in myſterijs pulcherrimè inſtituta, properat ad baptiſmum: & media nocte, inſcientibus omnibus, venit ad Cyrillum Pontificem. Ille autem cùm modulatè diuinas recinniſſet ſcripturas, & veneranda Chriſti Cruce eam obſignâſſet, tunc quidem eam facit catechumenam: & iubet ea, quæ de more priùs fiunt, fieri à pio quodam Diacono: erat autem ei nomen Agapius. Illa verò cùm & his, & ieiunio & orationi ſimul vacaret, non minùs hæc agens ſtuduit latére, quàm hæc facere. Non erat itaque aliquis, qui horum eſſet conſcius, niſi ſolus quidam Eunuchus, qui erat ei virtute

Cap. 3.

Diſcit à virgine quadã, quæ noſtræ ſunt religionis.

Fit catechumena, vacatque ante baptiſmum ieiunio & precibus.

ſimilis,

similis, Indes quidem nomine, genere autem barbarus, etiamsì eius mores non essent barbaris similes, sed mites & mansueti, & qui significabant magnam internam quietem & tranquillitatem. Is non solùm æquè, atquè ipsa, ad fidem accessit: sed etiam, vocante occasione, se primùm tradidit martyrio. Ambo ergò, quandò venit tempus præstitutum, assequuntur baptismum: & sic post primam generationem, citò puella secundò quoquè regeneratur, cùm non nata esset plures, quàm quatuordecim, annos.

Baptizatur cum Inde Eunucho.

Cap. 4. Postquàm autem validè iactum fuit fundamentum, & in firma petra, nempe Christo, iam radices egerat, tunc alia quoquè superædificauit: alimentum quidem sensile & potum negligens: pani autem, qui intelligentia percipitur, & diuinis verbis adhærens: & præterea quærens non solùm, quomodò, quod dictum fuerat, in animo imprimeretur, sed etiam, quomodò exiret in opus: atque adeò ad ea non opùs fuit ei tempore. Simulatquè enim diuinam audiebat scripturam, statim, quod audiebat, producebat ad effectum. Cùm itaque aliquandò legeret librum Actionum Apostolicarum, vbì peruénit ad illum locum, in quo, qui vendebant possessiones, adferebant precia ad pedes Apostolorum, illa hoc quoquè facere constituit: & cùm collegisset, quicquid auri habebat & argenti & vestis pretiosæ, & ea suis imposuisset famulis, noctù abit, & sanctum rogat Cyrillum, vt ea accipiat, quoniam in illum Apostolicam seruat reuerentiam: & vt suis manibus ea distribuat pauperibus. Quæ quidem cùm, vt volebat, nemine sciente effecisset reuersa est: & solitus eam rursùs habebat thalamus.

Act. 4.

Omnia sua distribuit pauperibus

Cap. 5. Atque Cyrillus quidem eius pater secūdùm spiritum, paulò pòst excedit ad omnium patrem & Deum: Beata autem puella eius monita non leuiter audijt: sed etiam in animi profundo ea celauit. Toto itaque die illa, & qui virtuti erat similis Indes, animam ieiunio expurgantes, orationique & sacris eloquijs vacantes, noctù cibum sumebant. Alimentum autem erat panis siccus, & aqua potus. Quæ verò constitutum fuerat vt ab Imperatore acciperent, ijs ventres pauperum fruebantur: vt benignitatem simul rectè exercerent, & abstinentiam. Sic facientes, conabantur quidem multos latére: sed fieri non poterat, vt mons absconderetur, & lucerna poneretur sub modio, & thesaurus lateret in terra abditus. Sed cùm eo, quem dicam, modo apparuissent, Orthodoxis quidem fiunt exemplum salutare: impijs autem & improbis, validum ad eos conuincendos argumentum. Qui tantùm aberant, vt ex illorum virtute fructum perciperent, vt etiam pœnas ab eis expeterent, & eis crimen intenderent abstinentiam: eorum enim adhuc latebat pietas, nec ab ipsis adhuc deprehensi fuerant.

Vide ieiunia, preces, cibū & potū

Cap. 6. Postquàm autem manifestum euasit eorum ieiunium ei, qui gerebat curam sumptûs aulæ Imperatoris, cùm oporteret admirari benignitatem, & stupere abstinentiam, ille potiùs processit ad flagra, & eos diù cædens, vim afferebat vt dicerent, quonàm proficiscantur ea, quæ eis dantur. Cùm illi autem, qui didicerant celare rectè facta, ea forti & generoso animo sustinerent, mori malentes, quàm dicere, nè quod in egentes manabat, rescinderetur fluentum benignitatis, quidam Eunuchus accedens ad Præfectum, Persa genere & impietate, ac initio eorum virtutem defert & accusat tanquàm vitium: quòd scilicet ie castè gerant, & à cibis abstineant: & quæ accipiunt ad alimentum, ea pauperibus Christianis præbeant: & quòd, quæ ab Imperatore porficiscuntur, dantur ad alimentum ijs, qui sunt contrarij Imperatori. Quòd si velis id scire apertiùs, licet tibi aperto penario ex ijs, quæ apparebunt, intelligere ea, quæ sunt obscura. Audijt Præfectus, & cùm lubenter euidentem admisisset probationem, ab eis aufert claues: & cùm aperuisset, inuenit protinùs: sed nō vt ipse sperabat: sed ea, quæ verè erant veneranda, nempe & diuinæ Crucis figurā, & librum sacrosanctum, nempe Apostolorum Deo gratas Actiones: & prętereà possessionum vacuitatem eorum, qui in cælis magnum thesaurum recondebant: cuius præclaræ opes erant duæ storeæ, in nudo solo stratæ, verè * generosum, & beatorū Domnæ & Indæ magnifica supellex: fictile prætereà thuribulum & lucerna, & lignea arcula, in qua reposuerant sacram oblationem, cuius fiebant participes. Hunc ergò librum & arculam cùm impius accepisset Eunuchus, rogabat vbì esset eis aurum, vestisque pretiosa, & alia supellex elegans & magnifica. Cùm autem illi rursùs interrogationum nullam ducentes rationem, starent tacentes, eos tradidit torquēdos. Sed sic quoquè reipsa est expertus se frustrà pulsare adamantes. ab eis enim nihil omninò audiuit.

Sancta eorum supellex.

for. * generosorum

Illustre exēplum cōmunionis sub vna specie.

Olim autē persecutionis tempore fideles Eucharistiā do

Sacer

Sacer verò ille liber, & prætereà arcula, vt quæ nihil ei essent vtilia, illic ab eo relicta funtin penario. Eos autem iubet alibì includi, donèc retulisset ad Imperatorem. At- quevirgo quidem, cùm iam educeretur è penario, cùm inscientibus omnibus scitè librum sustulisset, (erat enim paruus, & qui poterat facilè abscondi) in sua eum veste reposuit. Eodem modo Indes quoquè admirabilis vas sustulit ligneum: & ità abducti sunt & inclusi. His sic inclusis longo tempore, solus panis viuus erat nutrimentum: & diuinæ gratiæ potio, erat potus. Quæ autem corpus necessè est sumere, ijs adeò priuati fuère, vt ne aquam quidem possent assequi. Erat enim hic immitis Præfecti iussus, vt propterea, quòd ipsi egentium ventres satiauerant, tali fame confecti interirent, & pro benignitate pœnas luerent sæuitia.

mũ secũ abs- portabant, & diù asser- uabant, & clàm sume- bant: quod de vini spe- cie fieri non poterat.

Tanta ergò fuit indigentia, & afflictio tam intolerabilis, vt virgo in morbum inci- deret, cùm iuuenile corpus non ferret tantam vexationem. Sed fieri non poterat, vt eos haberet despicatui ille, cui sunt curæ volucres & bestiæ: & qui aperit manum, & implet omne animal benedictione. Sed nox quidem erat: accedunt autem virtutes cælestium Angelorum: qui cùm multa luce eos circunfulsissent, & mensam cibis im- plessent, rursùs reuersi sunt in cælum. Illi autem ea, quæ erant proposita, statìm sum- pserunt, malorum quæ præcesserant, non ampliùs recordantes: & partìm quidem eorum quæ apparuerant, splendore: partìm verò eorum, quæ ipsis oblata sunt, vo- luptate exhilarati, illud Dauidicum admodùm opportunè cecinerunt: Tanquàm ex adipe & pinguedine repleta est anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Atque dies quidem iam aderat: aderat autē Præfectus quoquè, vt sciret an fame victi essent: vt sic eos haberet obtemperantes. Postquàm verò contrà eos vidit lætos & vultu alacres, animam autem multo alaciores, mittens vim afferre, vt quod in eis nihil prodesset, aggressus est persuadere: & simulans mansuetudinem, iussit eos deincèps degere nullis malis affectos, & abundè eis dari, quæ erant ad vsum necessaria, cibum, inquam, pecuniam & vestes, non minùs quàm anteà. Sed virgo nihil egebat pecunijs & vestibus: immò verò egebat quidem, sed non sua causa, sed pauperum: quibus eti- am vestimenta discindens, distribuebat: & quomodò existimabat esse necessarium corpori alimentum, ità etiam suæ animæ necessarium, alijs præbere nutrimentum. Quocircà multis diebus permanebat ieiuna, vt possent abundè alijs præberi nutri- menta. Et tunc quoquè cùm vidisset multitudinem pauperum ad se cõfluentium, & tanquàm charam nutricem, vt famem ab eis propulsaret, rogantium, dubia animi, vt quæ nihil posset impéndere, quod sufficeret tantę multitudini, ad suum mundum ad- spexit: & cùm zonam illam, quæ plena erat gemmis & margaritis, & alia quæ erant auro ornata & argento, omnia vinculo vno compræhẽdisset, demittit per feneſtram, & transmittit ad pium quendam Diaconum, cui nomen erat Alypius: rogatque vt vendat, & aurum, quod ex eo redibit, diuidat pauperibus. Dici non potest, quantæ pauperum multitudini hæc suffecerint ad alimẽtum: sed neque quàm multos diuites sui imitatione prouocauerit ad opem ferendam egentibus. Cùm autem non opor- teret eam, quæ erat adeò casta, & quæ sic alias exercebat virtutes, & quæ magno fe- rebatur fluento ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, & in aula regia, huic etiam rei prouidetur à superis. Videte autem quàm sapienter.

Cap. 7.

Pſal. 144.

Angelico ministerio in carcere pascuntur.

Pſal. 62.

S. Domna seipsam in- edia affligit vt pauperes alat.

Iremẽ; sua distrahit.

Dei parentem Dauidem in animo versans, & id quod ille simulauit eo tempore, quo fugerat à facie Saul, & quemadmodùm vultu suo mutato, se finxit esse emotæ mentis, & sic effugit manus eorum, qui erant verè insipientes, & de eis erexit trophæ- um: tale quid ipsa quoquè excogitat & fingit, inuertens oculos, & saliuam expuens, & manus percutiens, & voces emittens inordinatas: & aliquandò quidem lachry- mans: aliquandò autem ridens intempestiuè & indecorè. Hæc cùm viderent ij, qui erant in regia, alij quidem miserebantur, alij verò etiam mirabãtur: Nonnulli autem simul & misericordia mouebantur, & stupebant. Quod quidem cùm audijsset crude- lissimus Præfectus ab aliquo ex ijs, qui ei assidebant, & vidisset etiam id quod fiebat, vi- sus est dolere & animo ægrè ferre. Nam tunc virgo maximè morbũ simulabat, quan- do Præfectus in eam coniecisset oculos. Vndè etiã timore afficitur, & ei plures adhi- bet custodes, nè absente Imperatore, aliquid ei graue accederet, & se deorsùm præci- pitans, veniret in periculum. Postquàm autē multum temporis contritum est à custo- dibus: illa verò, quam susceperat, personam non dimittebat, sed prudẽti admodùm cogitatione simulabat se esse insipientem: & molesta erat ijs, qui eam custodiebant, eorum quidem vexans aures inconditis vocibus, stultis autem figuris eorum oculis adse-

Cap. 8. 1. Reg. 21.

Simulat amentiam; cũ Dauide.

adferens molestiam: & nonnunquàm eis somnum adimẽs clamoribus, & eis omninò molestiam adferens: non solùm vel inuiti eam mittunt ad Christianos, quod quidem ea iamdiù cupiebat: sed etiam fatentur, licèt nolentes, Christianorum potentiam. Accedentes enim ad Eunuchum, vehementer rogabant, vt ea mitteretur ad Christianos. Fore enim dicebant, vt & ipsi liberarentur à malo non tolerabili, & illa ab ipsis quamprimùm curaretur. Sunt enim, dicebant, apud nos alij quoquè ei insania similes, quos, nescimus quomodò, dicuntur sanare, & facere vt sint sanæ mentis. Hoc illi quidem pro se petiêrunt, cupientes liberari ab omni molestia: Deus autem id, quod virgo impensè cupiebat, facit vt ei succedat ex sui animi sententia. Nesciebant enim se, vt dicitur, equum in campum immittere, & delphinum in aquam. Audit hæc Præfectus, & cupiens ipse quoquè liberari hac eius cura, statìm sanctum Anthimum (erat autem hic tunc Nicomediæ Episcopus post Cyrillum) accersit. Qui cùm statim accessisset, &, vt qui à Deo accepisset notitiam eorum, quæ erant in profundo cordis, spiritu cognoscit de virgine: & cùm, quàm profunda sapientia subsimulatione stultitiæ latéret, intellexisset, ipse quidem tacens constitit: virgo verò cùm similiter vidisset Pontificem, nullum ampliùs præ se ferebat furorem aut amentiam: sed perindè ac ipsum illius adspectum reuerita, se moderatè gerebat & placidè, adeò vt ipsi qui aderant stuperent, considerantes quantam vim habeat vel solùm conspectus pius oculus. Præfectus ergò rogauit Episcopum, vt assumeret virginem, cum ea autem etiam Indem: & vt eos in sacra aliqua æde traderet in custodiam honestam. Simul etiam dedit pecunias, quæ ad alimentum sufficerẽt & vsus corporis necessarios. Ille autem hos quidem valdè lubenter suscepit, sed non etiam pecunias. Eos verò misit ad quoddam monasterium, dici non potest, quantùm lætantes, quòd successisset eis cœptum ex sententia.

Custodes carceris rogant eam dimitti.

Anthimus Cyrilli successor.

SS. Indes & Dõna mittũtur ab eo ad quoddã monasteriũ

Cap. 9. Iam autem Maximiano tunc erecta erant trophæa aduersùs inimicos, Deo eis sapienter viam aperiente ad salutem, vt cùm quæsijsset, cuiusnam manu hæc rectè gererentur, agnosceret veritatem. Sed ille in his planè cæcutiens, deorum qui falsò dicuntur, auxilio adscribebat victoriam: & tantùm aberat, vt vero Deo ageret gratias, vt etiam properaret aduersùs Deum bellum gerere: & alijs postpositis, acri animo armabatur aduersùs Christianos, dæmonibus festa peragens & sacrifica, etiamsì primò vulpinam pellem induens, donis & honoribus clàm se insinuabat *in populi* beneuolentiam, & suam esse tectam volebat improbitatem. Theatrum itaque frequentissimum ab eo fuit congregatum. Non apertè autem ostendebatur hoc certamen comparari aduersùs Christianos: sed obscurè, dolosè & malitiosè instruebatur. Simulacra enim, quæ auro quidem honorabantur ab impijs, fossam verò interitûs eis vicissìm largiebantur: hæc, inquam, aurea, & quæ rursùs facta fuerant ex argento, producens impius, posuit in sede regali, & coronis redimijt: & tandèm eis tauros sacrificans, iussit execrandis sacerdotibus adspergere populum, temporis quoquè ea in re vtens auxilio. Tunc enim ore hianti attendebant iucunda theatri acroamata. Quicunque ergò in pietate quidem erant firmi & stabiles, & quorum animos religio Christiana non solùm vsque ad nomina, sed etiam ad cor vsque penetrauerat: ij, cùm id, quod fiebat, depræhendissent, & nec eius quidem conspectum ferre potuissent, à theatro recesserunt, suum potiùs sanguinem profundere, quàm tali sanguine pollui, præclarè eligentes. Quibus autem pluris fiebat voluptas & recreatio, ijs polluebantur animæ & corpora, ex modica, pròh dolor, delectatione sibi grauissima recondentes supplicia.

Vide malignas Maximiani machinationes

Cap. 10. Sedènim Maximianus, qui toto animi impetu ferebatur ad impietatem, non ampliùs latenter, sed apertè volens se impiè gerere, hos habuit sermones apud eos, qui erant congregati, qui quidem grauissimam redolebant impietatem: Quò abitis, dicens, ó homines, luci tenebras præferentes, & non deos esse putãtes, à quibus dependet hoc vniuersum? Non videtis victorias & trophæa? Non videtis bona plurima, quę bonis adijciuntur: & quemadmodùm quæ sunt, rectè quidem se habent, & sunt in tuto: alia verò accedunt quotidiè: & quorum non eramus priùs domini, in ea nunc dominatum obtinemus? Non gloriam, quæ augetur? non imperium, quod dilatatur? Non ciuitates, quæ partìm quidem sunt tributariæ, partìm autem sunt futuræ: & partìm quidem iam captę sunt, partìm verò sunt iamiàm capiendæ? Non gentium Reges, qui sunt reputati pro mancipijs? Non omnia, quæ eueniunt nobis ex sententia? Cuiusnam ergò hæc contingunt prouidentia? Vobis persuadeant temporum tempe-

Eius pestilẽs oratio.

temperationes, moderatæ pluuiæ, fructuum fertilitates: immò verò vniuersum tempus fructus producens,& spectantia omnia ad abundantiam.

Cùm ille copiosa lingua sic loqueretur,& ijs,qui non sunt,ea quæ sunt, falsò adscriberet,& alia adhuc vellet contexere,non permisit ex alto is, cuius sunt iudicia veraiustificata,mendacium ampliùs gloriari aduersùs veritatem: nè alijs quoquè, qui erant ad peruertendum faciles,causa esset interitûs: sed interìm dum loqueretur, cùm esset dies serenus, & sol regionem vreret meridianam, repentè erupit sonus multorum tonitruum, & elisus fuit ignis ex nubibus, & profundæ simul tenebræ, & densa grando cum ventis vehementibus: & malum hoc horrendum, vocem propemodùm emittebat, esse grauem Dei commoti iram. Nam alij quidem solo tonitru auribus & animo perculsi, ibì in terram cadebant semimortui: alij verò in fugam quidem se coniecerunt, se autem multo grauiùs affecerunt, vt qui fuerint à se inuicèm conculcati, & sic vitæ violentum inuenerint exitum. Ipse quoquè impius Imperator propemodùm perijt, periturus fortassè, nisi Deus iudicâsset id minus esse supplicium, quàm quod ille dignus erat pati. Non vsque autem ad ea, quæ dicta sunt, stitit Deus terrores: sed fluuij quoquè aquarum impetu inundantes, & segetes funditùs euellentes, agricolarum labores in mare deportârunt: idque cùm esset æstas, & speraretur fore, vt longo tempore non plueret.Fuit tamen, quod factum est,admodùm leue & paruum ad penetrandum Maximiani animum, & persuadendum vt resipisceret ab impietate. Nam cùm posteà quæsisset schedulam,in qua erant nomina eorum, qui primis duodecim, qui falsò dicuntur dij,ministrabant,quoniam Domna & Indes non inueniebãtur cum alijs, dolore simul & ira implebatur: & diligenter percõtabatur, quomodò res eorum se haberent.

Cap.11. Psal.18.

Diuinitùs cõfunditur eius falsa persuasio.

Multi malè pereunt ex tonitru.

Postquàm autem audiuit ab Archieunucho, Domnæ quidẽ emotam esse mentem: eam verò nunc esse apud eos,qui ea sciunt curare: cum ea autem esse Indem, vt eam custodiat, & ei inseruiat: ille iam ira æstuans, & valdè vociferans, O pessime hominum,inquit: Domnam quidem, quæ vexabatur à dæmone, fortassè non immeritò amouisti à deorum ministerio: Quidnam autem te mouit, vt Indem quoquè, magnorum deorum cultorem, cum ea amandares, & quantùm in te fuit, eos à ministerio desertos dimitteres? Sed ipsos iuro deos, te iustas sceleris pœnas non esse euasurum. Dixit, neque quod dixerat neglexit: sed ministerium camelorum, qui erant in regione Claudiopolitana, ei tradi imperauit, ei authoritatem detrahens Præfecturæ, & eum ad extremã deducens ignominiam. Deindè Indem quoquè iussit adduci, & ea rursùs facere, quæ dijs consueuerat. Ille verò cùm accessisset, faciebat re vera,quæ consueuerat: deosque & deas & eorum sacerdotes valere, vel potiùs flere iubens, ipse soli Deo vacabat, in orationibus versans & ieiunijs: & non solùm ad eorum impietatem minimè se demittẽs, sed multos etiam ex ijs,qui decepti fuerant,ad veritatis agnitionem reuocans. Res est enim, quæ ad veritatem inducit oratio, quandò habet etiam vitam ei cõsentientem. Hac itaque ratione Indes multos ad Deum adduxit: & erat reuerà sal diuinus, qui & seipsum continebat,& alios poterat continere.Sed tales quidem erant res illius: Maximiano autem erat intolerabile, videri quidem omnes superâsse barbaros, & solo aspectu terrere populi multa millia: vinci verò à suis, idque cùm essent adeò iuuenes,& ætate imperfecta.

Cap.12.

S.Indes multos ad Christium traducit.

Cùm itaque paulatìm soluisset,quamcunq; habebat speciem humanitatis, aperte quidem pugnabat cum Christo,sacra templa diruens, & ædes dæmonibus ædificans: Præfectos autem, & in dicendo formidabiles, & in puniendo crudeles, mittens per vniuersum orbem terræ: quibus non sufficiebat sua aduersùs Christianos crudelitas,sed accedebat etiam immanitas Imperatoris. Iubebat enim, vt Christianis non obedientibus nihil cederent: sed sic punirent, tanquàm oculi illius vnà examinarent & spectarent tribunalis austeritatẽ, & in examinando curiositatem, & in puniendo nouam inuentionem atque vehementiam: dicens eum illi plurimum gratificaturũ, qui pluribus supplicijs afficeret Christianos. Sic incitatos emittebat Præfectos. verumenimuerò seipsum quoquè eis ostendebat exemplar archetypum ad inhumanitatem. Nam ipse quoquè erat primus occidens, puniens, de medio tollens, expellens, quid non violentum agens & tyrannicum? immò verò serpèquoquè non vim meram afferens, sed eam etiã miscens persuasione, & ipsam

Cap.13. Maximian' Christianorum templa diruit.

Christianos crudelissimè iubet puniri.

porrigens tanquàm escam: vt sic quoquè fieret sæuior, & haberet probabiliores puniẽdi occasiones, quòd nollent pij parére verbis solis. Is cùm sanctissimum Anthimum diù quæsitum non inuenisset, ipse ingressus ecclesiam, tãquàm fera aliqua varia & dolosa, cùm exercituum & satellitum multitudine eam circundedisset, & deindè etiam lenitatis personam subijsset, vt alij quidem formidarent vim & multitudinem, alij autem ad sibi vtilem intuentes benignitatem, abducerentur à persuasione: & cùm sic tanquàm duobus fortibus vinculis, timore & persuasione pios colligâsset, captiuos ducebat ad impietatem. Cùm hæc apud se cogitâsset, ad populum talem habuit orationem:

Ecclesiam Christianorum multo milite obsidet.

Cap. 14. Oratio eius ad populum Christianũ.

Ego etiam aduersùs gentes barbaras, quæ meum iugum ferre recusant, & non párent Romanorum legibus, non statim moueo hastam, neque vtor iaculis, neque gladio eis cædem affero: sed bonos imitor medicos, mollibus primùm verbis & benignis, perindè ac oleo, tumorem emolliens. Deindè postquàm videro eos esse valdè immedicabiles, vlcusque eorum valdè malignum & profundum, tunc vtor cauterio, & tam aspera & acerba sectione, vt neque ab initio me videatur aliquis humanior, neque post misericordiam & mansuetudinem violẽtior. Absit autem, vt vos me vnquàm sentiatis conturbatum & iratum: sed accedentes, libate magnis dijs, & rogate, vt vos benignis intueantur oculis: vt sic à nobis quoquè consequamini honores, magistratus & pecunias: & sitis inter meos primos amicos & familiares. Quemadmodùm enim non est absurdum, Barbaros quidem, qui sunt alterius linguæ, nostra tam æquo animo ferre: vos verò in Romanorum legibus educatos, & in rebus Græcorum eruditos, & mihi subiectos, non in omnibus seruare obedientiam: sed in rebus præcipuis videri inobedientes, & bellum apertè suscipere contra vestrum Imperatorem, vt ideò excidatis ab Imperatoris beneuolentia, & larga munificentia? Recedite ergò, recedite ab hac falsa religione. Sin minùs, pœna non procùl aberit. Videte hanc ædem, in qua confidistis. Eam igni mandans, vos quoquè simul perdam: & scietis omninò, quantum sit malum, à ratione aliena audacia, & mentis peruicacia.

Blanditijs subiungit minas.

Cap. 15. Glycerius presbyter ei præclarè respondet.

Cùm dirus Maximianus sic immanitati coniunxisset humanitatem, & malorum minis, & bonorum promissis variâsset orationem, qui instàr mellis *dulcem habebat* linguam sapiens Glycerius, qui erat reuerà diuinus sacrificus & *sacerdos, & sua* verba studebat sacrificare Christo, cui sacrificabat, breuem & *opportunam dans* responsionem, & linguam vinxit Maximiano, & cor eius conturbauit & *labefecit*, & simul cum ira eius animũ repleuit admiratione. Dixit enim: Neque tua promissa & dona desideramus, ô Imperator, neque tuas minas omninò curamus. Illa enim quomodò appeteremus, aut quomodò ea nostrum delinirent animum, qui, quæcunque sunt mundi, habemus pro somnijs? Malum autẽ quid ijs miniteris, qui pœnam potiùs existimant, non vel grauissima sustinere propter Christum? Quæ verò dicis, & de quibus gloriaris, de trophæis, inquam, aduersùs gentes erectis, ea magis stabũt à nobis, & meis verbis, suffragabũtur. Quandò enim tu, qui vicisti plurimos, mox conspectus es victus à fœminis & pueris, ab ijs, inquam, qui colunt religionem Christianam, quẽadmodùm non erit mei Christi virtus multo manifestior? Et præterea quis est adeò attonitus & stultus, vt sit oblitus tonitruum & fulminum, quæ paulò antè fuerunt, & illius horrendæ Dei significationis, mortisque violentæ, & eius, quæ propè fuit, submersionis & fructuum interitûs: & quòd hæc tuis dijs, non autẽ vero potiùs Deo adscripseris, qui opportunè, ô Imperator, infert iram aduersùs eos, qui illos honorant & colunt? Nè sic ergò bellũ contra nos susceperis. Sunt nobis arma quoq; desuper, quibus sicut hodiè tui à te satellites, ità nos à Rege munimur vniuersorum, per quæ & contra te in aciem prodibimus, & adipiscemur victoriam valdè admirabilem. Percussi enim, interimemus: & cadentes, contra te trophæum erigemus.

Cap. 16. Psal. 118.

Hæc audijt Imperator, & secantibus verbis in medio corde quodammodò saucitus, animi motum in præsentia celare habens in animo, & nihil ampliùs dicẽs aut faciens, è templo egreditur. Pius autem ille populus, Deo quidem gloriam, sapienti verò Glycerio, pro se quisque tales voces edidit: Quàm dulcia gutturi meo eloquia tua, supra mel ori meo? Non futurum autem erat, vt Maximianus iram diù cohiberet: sed apud se furore pércitus, iubet Glyceriũ euntem ad ecclesiam, comprehendi manu militari, & correptũ, ad se adduci. Qui cùm ad illius tribunal esset addu-

adductus, nihil interrogatum iussit verberari boum neruis tam vehementer, donèc verberantes quidem, vires: illum autem, qui cædebatur, vox deficeret. Pręconi quoquè ei, dum verberabatur, iussit dicere: Lingua parciùs vtere, ô Glyceri. Nè sis arrogans, nec seditiosus, nec insolens. In honore habe mores Romanorum: reuerére Imperatores. Sic quidem imperauit Maximianus: sed neque torquens persuasit, neque hæc cantans, eum affecit pudore: sed cùm esset martyr superior & manibus lictorum, & vocibus quæ ei incantabãtur, quærebat suum Regem, & tota voce & viribus illius inuocabat auxilium: Domine Iesu Christe, dicens, quomodò me, vt pro te dicerem, corroborâsti: ità etiam, ô bone, da mihi vires, vt pro te patiar: vt accessione eorum quæ sunt tristia, sit mihi præmiorum maior remuneratio. Hoc tanquàm ignis igni additum, Maximiano maiorem iram accendit: ipse autem eos, qui percutiebant, eousquè vt verberarent incitauit, donèc corpus martyris humì iacéret, nihil differens ab inanimis: sanguine quidem iam exinanito, pelle verò vento tumefacta, & ipsa carne priùs consumpta, & nudis solîs ossibus apparẽtibus. Quod quidem mouit misericordia non solùm pios & humanos animos, sed etiam animos infidelium. At non Maximianum, cuius animus erat lapide durior.

S. Glycerius immanissimè flagellatur.

Vides sæuissimum tyrannum.

Sed postquàm sic affectum Glyceriũ, & à mortuo quidem nihil propè differentem, solam autem linguam mouentem vehementi spiritu, & dicentem, Sum Christianus, seruus Christi, qui solũ est verus Deus: Vnus est mihi Dominus, vnus Rex. non ferens ille loquendi libertatem, iubet eum quidem solui à vinculis, abductum verò extra ciuitatem, igne crematum mortem subire. Ductus ergò generosus ille ad locum constitutum, & stans ad orientem, partìm quidem Christo egit gratias, qui eum à multis liberârat periculis: partìm autem pro se vehementer orauit, & pro pijs, qui erant vbiquè. Deindè cùm Christi signum suo adhibuisset corpori, fuit affixus ligno, sacra victima, aries carens omni vitio, ei qui ligno propter nos fuit affixus. Igne autem subtùs accenso, Iesu fuit oblatum holocaustum & sacrificium acceptabile, & diuina hostia aræ supernæ conueniens. Quid verò, hinc ne intellexit Maximianus pios esse immutabiles? Multùm abest: sed cùm execrandæ eius hostiæ ducerentur ad templum duodecim deorum, quod erat intra regiam, aderant quidẽ impij, candidis & magnificis vestibus celebrantes festum sui interitûs: Solus autem Indes atris indutus vestibus, & cùm hæc celebrarentur, maximo dolore affectus, cùm se in valdè tenebrosa inclusisset domuncula, impiorum deflebat interitum.

Cap. 17. Stupenda martyris fortitudo.

Signo Crucis se muniens, in igne efflat animã Glycerius.

Renunciãtur hæc quoquè Imperatori, & is statìm ab ipso arripitur, & sistitur ab illo Iudice iudicandus. Cùm autem etiam antequàm loqueretur, ei renunciaret vestis, quòd quæ fiebant, ab eo censebantur digna luctu & tristitia, iussit eius manibus & pedibus iniectis catenis, & collo collari, eum seruari inclusum in carcere. Atque Indem quidem habebat custodia: Maximianus verò Domnam quoq; quærebat: & furore perindè àc ebrietate lęsa ratione, & oblítus eorũ, quæ de ipsa audiuerat, dicebat assiduè: Vbì est Domna? Vbì est sacerdos Dianæ & Mineruæ? Rursùs ergò ei dicunt deintegrò, quæ videbantur accidisse virgini, & quę fecerat Eunuchus, ità vt res se habebat, significant. Ille autem cùm multa dixisset de Archieunucho, & valdè ægrè tulisset, quòd ei vita fuisset cõseruata, iubet ei quidem caput amputari: virginem verò quæri in monasterijs, & dijs illius seruari. Hæc cùm resciuisset ea, quæ monasterio præerat, in quo erat sancta, inprimìs virili suscepta cogitatione, virili tonsu & veste ornata virgine, & preces cum lachrymis ei præbens vię custodes & duces, eam clàm emittit ex sacro thalamo.

Cap. 18.

S. Indes degit in custodia.

Domna sub virili habitu latet.

Sed sceleratus non cessabat quærere: & cùm eam non inueniret, furebat communiter in omnia monasteria. Atque sacra quidem omnia monasteria crudeliter diruebantur: virgines verò turpiter probris afficiebantur: Virgines, proh dolor, quas ne masculorum quidem oculis videri erat vnquàm tolerandum: atque ità per omnia peruadebat calamitas, quasì capta esset ciuitas ab hostibus. Quibuscunque ergò earum erant corpora valentia, & neque senectus, neque morbus aliquis tardabat earum pedes, ipsæ statìm fugam spectabant, & ad montes & speluncas & ignotas solitudines celeriter abibant, malentes vitam degere cum feris, quàm habitare cum hominibus, feris longè immanioribus, & qui corpora virginitatem exercentia probro afficere inhonestum non esse existimant. Sed eo, quod cogitâras, frustratus es ô inimice omnium: & per quæ sperâsti tyrannidem exercere, per ea-

Cap. 19. Maximianꝰ sæuit in monasteria, eaque diruit: præclarus dux hæreticorum nostrorum.

ipsa fracta fuit tibi tyrannis. Non enim neglexit Deus, qui natus est ex Virgine, ipsas virgines vel in medio lictorum conseruare, & quomodò fidē, ità etiā continentiam ipsas prodere non permittere. Inter eas autem tanquàm inter claras & lucidas stellas, vna mirandum in modum resplendebat instàr lunæ, & pulchritudine & genere & virtute alijs præstans. Ea verò vocabatur Theophila. Hoc autem longè meliùs res ipsa ostendit.

Cap. 20. Theophila virgo sanctissima ducitur in lupanar.

Cùm enim illa esset vultu adeò formosa, traheretur autem à lictoribus, & iam ad probri ac contumeliæ officinam violēter introduceretur, manus simul & oculos in cælum tollens, & miserabiliter adspiciens, Mî Iesu, dixit, meus amor, mea lux, meus spiritus, meus custos castitatis & vitæ, vide eam, quæ est tibi desponsa. Vide, ô sponse, in quem nulla cadit reprehensio, & festina: quoniam nec est quidem tempus precandi: nè pactum conuētum fallam, nè prodas me bestijs, nè lupi tuam pecudem dilanient. Serua sponse sponsam: meam conserua castitatem fons castitatis: vt tuum quoquè nomen nūc maximè glorificetur, quod intelligenter glorificatur ab Angelis. Hæc illa quidē orauit cum lachrymis: effecta autem Deus reddidit. Sed est adhibendus animus narrationi. Introducitur virgo in prostibulum: Illa verò etiam in tali loco & tempore non est oblita eorū, quæ oportuit: sed protinùs eijciens id, quod habebat in sinu: id autem erat sacrosanctum Euangelium: aperuit, & dabat operam lectioni. Vnus verò ex intemperantibus, œstro insano pércitus, ad eam ingreditur: qui aliquantispèr quidem eam audijt legentem. Cùm autem iam propè esset, à maximo metu inuaditur, & tremore valdè agitatur, & humì procumbit mortuus, & sic iacebat ad pedes Theophilæ, non spirans. Multę horæ præterierant, & cùm alijs visum esset, quoniam non exibat, eum non posse satiari virgine, vbì alius quoquè ingreditur, ipse quoq; iam propè stans, lucis quidem, quæ verbis exprimi non potest, fulgore illustratur: deindè eum à luce tenebræ excipiunt, & obtutu orbatus, quærebat obiens, non ampliùs virginem: sed quemadmodùm citra offensionem exiret extra fores.

Malè perit homo petulans.

Alius occæcatur.

Cap. 21. Item alij multi.

Cùm multi quidem talia passi essent, & nonnulli etiam magis horribilia, nulli fuit ampliùs cordi ingredi: sed & si quis ingrediebatur, non ingrediebatur captus amore: sed solùm volens scire ea, quæ facta fuerant. Postquàm autem *ingressi sunt* complures, vident ea, quæ & ad videndum erant terribilia, & ad dicēdum *alijs* maximè admirabilia: puellam quidem honestè sedentem, & libro incumbentē: adolescentem autem quendam propè eam stantem, luce quidem ineffabili, pulchritudine verò incredibili, velutì quædam tela fulguris emittētem ex oculis. Hæc postquàm viderunt, & metu diriguerunt, & vix tandèm, Quis est sicut Christianorum Deus? exclamauerunt: & simul non ferentes spectaculum, rectè secum agi putabant, si fugerent: & celeritate maxima domo exibant: omnes quidem oblìti libidinis: nonnulli autem etiam ipsa impietate abiurata. Sed neque hæc ignorauit Maximianus: sed cùm resciuisset virginem quidem non posse capi ab ijs, qui ipsam seruabant, militibus, quinetiam multos ex suis esse victos, & didicisse Deum pie colere, Dei gratiam adscribebat incantationi: dicens Christianos vti artificijs ad vulgus decipiendum. Sed ille quidem hæc dicens, seipsum potiùs decipiebat, & quicunque his nugis animum adhibebant.

Plerique; credūt in Christum.

Cap. 22. S. Angelus S. Theophilā liberat.

Ille autē plenus lumine, qui videbatur virgini assistere, cùm eam domo eduxisset, suo lumine præcedens deducebat. Deindè cùm etiam adduxisset vsq; ad sacram ecclesiam, eam statuit in vestibulo: & cùm, Pax tibi, dixisset, recessit. Eam autē inuasit & metus, & gaudium. Metus quidem, quòd ille eam reliquisset: Gaudium verò, quòd libidinosorum manus sic effugisset, nihil passa indecorum. Accedens ergò, pulsat ostium populi iam congregati, & nocturna de more Deo canentis. Cùm autem ianuæ strepitum sensisset quidam Diaconus, & quænam esset resciuisset, renunciauit ijs, qui erant intra ecclesiam. Omnes itaq; ad eam confluunt. Nam aliquì erat etiam illustri genere, sicut audiuimus: virtute autem multo illustrior. Cùm eam ergò vidissent, & quos & quidnam volentes effugisset, intellexissent, & quænam illa in eos fecisset miracula, quosnam quidem fontes lachrymarum non mouerunt? quasnam autem voces ad Deum non emiserunt? in principio quidem raptum virginis miserantes: in fine verò impios quidem miseros ducentes: illam verò quibusnam non persequuntur beatitudinibus? Illa autem seipsam quidem iacit humì, & aræ sacros tangit cancellos: flet verò tam vehementer, vt eos etiam qu

Obserua, vt antiquitùs nocturnæ preces & laudes Deo deprōptæ sint.

qui videbant, ad similem moueret affectionem, & fluenta lachrymarum: fitque communis ad Deum gratiarum actio toto pectore. Sed ità quidem se habebant res virginis.

Improbo autem Maximiano oportebat improbos etiam esse ministros, & ex eá- Cap.23.
dem, vt aiunt, fidelia. Quicunque ergò piè Deum colentes latebant Maximianum, illos non secùs ac venatici canes inuestigantes, significabant. Qui quidem etiam S. Dorotheus cũ socijs apud Imperatorem accusatur.
aduersùs Dorotheum, qui gloria quidem & ciuili dignitate erat insignis, vt qui Prę-
positus vocaretur ab Italis, pietate autẽ erat insignior: aduersùs eum ergò, & Mar-
donium, & Mygdonium, &, qui priùs dictus est, Indem, & quosdam alios, fide qui-
dem in Christum acerrimos, Imperatoris autem honore claros, immittũt tela ca-
lumniæ: Hi scilicet, quorum dentes arma & sagittæ, & lingua, vt dicam cum sacra Psal.56.
scriptura, gladius acutus, dicentes: Si seruos, ô Imperator, & eos qui in tua regia ha-
bitant, & sunt tibi subiecti, non potes subiugare: cur alijs conaris persuadere, inu-
tiliter laborans, & frustrà te crucians? Ij enim ægrè potuerint abduci à dogmate, il-
los videntes nos suauiter irridentes, & tui tribunalis austeritatem nihili facientes.
Vide enim, quousquè procedit eorum contemptus. Non solùm ipsi contemnunt
contraria sentientes: sed alijs quoquè, qui latent, qui eadem quæ ipsi sentiũt, & ali-
menta suppeditant, & ad certamina parant & instruunt. Quinetiam mittunt lite-
ras ad eos, qui procùl distant, simul & eos confirmantes in sententia, & exhortãtes
ad constantiam. Et alioquì quicquid aduersùs ipsos, & quam habent religionem,
tua excogitauerit potentia, id statim per illos ab ipsis depræhenditur.

His fuit ad iram accensus Maximianus, & dicto citiùs iussit sanctos ad se adduci. Cap.24.
Et aderant quidem illi nihil timentes, neq; vllum formidinis vestigium vultu præ Sistũtur corã Maximiano Indes, Dorotheus &c.
se ferentes: Ille autem toruis ipsos oculis intuens, O pessimè perdendi, inquit, ô
omnium hominũ ingratissimi. Cur tantam à nobis adepti claritatem, & soli pro-
pemodùm sceptris præfecti imperatorijs, tam mali depræhensi estis in benefacto-
rem: qui pro multis nostris in vos beneficijs qualem refertis gratiam, Iesum quen-
dam vobis & alijs Regem adscribere dictitantes, & nouæ huius religionis duces se-
dulò celantes, & eis omni studio prouidentes, eosque fouentes, quos funditùs in-
terire, & ne nomen quidem eorum remanere, reputaui esse pulcherrimum & pri-
mum meorum trophæorum? An non hæc sunt vera, & quæ factis magis arguũtur,
quàm verbis? Illi autem tanquàm latrantem canem ne tantillùm quidem curan-
tes, neque existimantes esse tempus responsionis, steterunt silentes. Maximianus
verò, cùm silentio magìs esset eius irritatus animus: Non per deos immortales, in-
quit, non vobis parcam: sed cùm omne genus supplicij vobis intulero, & carnes
consumpsero, & ossa contriuero, & igne combussero, relinquam insepultos, à ca-
nibus & auibus comedendos: & vos ipsos puniens pro meritis, & alijs metum in-
cutiens, nè talia aggrediantur.

Nec hæc quidem sanctis timorem attulerũt: sed statìm & solutis zonis, & chla- Cap.25.
mydibus exutis, stabant parati ad cursum martyrij, vno ore & animo se esse Christi- Illorum insignis magnanimitas
anos & Christi seruos audacter nominantes. Deindè etiam Maximiano: Nobis, ô
Tyranne, dixerunt, honores tui, & vanæ hæ dignitates ne tantillùm quidẽ vnquàm
curæ fuerunt. Quid enim opùs fuerit tali honore, qui à Deo disiungens, est redactu-
rus in seruitutem dæmonum? Sunt enim talia vestra impiorum dona, quæ fugien-
tes, tantũ abest vt persequentes, non solùm ijs tibi cedimus, sed etiam ipso corpore
& vita. Cùm ij ità essent parati, & tales essent eorum spiritus, iussit Maximianus, vt
extensis simul manibus & pedibus, crudelibus boum neruis fortiter verberarẽtur. Cæduntur neruis boũ.
Et statim sex vnumquenq; circunsistentes lictores, magna parte diei eos perpetuò
verberabant, nulla scelerati moti cõmunis naturæ misericordia, idq; cùm viderẽt
terram eorum sanguine effectam purpuream. Martyres autẽ hæc quidem ferebant
fortiter, ne vocem quidẽ emittẽtes: internis verò animi motibus glorificabãt eum,
propter quem hæc sustinebant. Flagella excipiebat carcer, cùm essent eorum colla
vincta collaribus, manus autem catenis, & pedes compedibus. Maximianus verò Vincti truduntur in carcerem.
tanquàm torrens, qui fertur per segetes, per omnes deincèps pios peruadebat.
Et ad hæc quidem iubebantur inseruire Præsides ac Præfecti, qui erant impietate
eximii. Quicunque autem eius parebant imperio, qui Christum esse Deum confi-
rebantur, tortoribus simul tradebantur & varijs tormentis laniabantur miserabi-
liter. Et sic quidem quotidiè ei, qui seipsum pro nobis sacrificauit, rationalia offe-

rebantur sacrificia, piè martyrio effecta holocaustum.

Cap.26. Oportebat autem festorum maximum Christi natalem, ei qui nascebatur, copiosiora offerre sacrificia. Nam ortûs quidem Christi dies festus agebatur: quicquid autem est pium, congregabatur ad glorificationē. Prophani verò Maximiani profani ministri accendentes, Quoniam, inquiunt, ô Imperator, hodiè festorum quæ nôrunt, maximum celebrant Christiani, vt qui hodiè Deum suum natum esse fabulentur, & celeberrimo totius populi concursu ad festum cōueniunt, agè nè ex media sagena nos præda effugiat. Sed militibus quidem præoccupētur templi aditus: stet autem ara ante portas: accedentes verò præcones, iubeant quidem omnes è templo egredi, & nihil cunctantes aræ sacrificare. Sin autem non pareant, quid sit deincèps agendū, statuere, tui est imperij & iudicij. Quòd si hoc quoquè nobis permittis dicere, igne templum circuncircà compræhendentes milites, protinùs perdant eos, qui non obtemperant. Et sic illos quidē de medio tolles, qui in rebus præcipuis perniciem afferunt tuis populis: te autem liberabis à cura, quæ tuū animum premit non mediocriter, sicut nos non ignoramus. Nondùm finem acceperat oratio: excipiens autem Maximianus, Iuro, inquit, maximos deos, me hæc iamdiù versâsse in animo. Nescio verò, quî factum sit, vt ea quæ cogitâram, nōdùm sim executus. Sed vobis magnas, ô dij, ago gratias, quòd effeceritis, vt his quoq; opportunè veniret in mentem, quod esset conducibile. & simul iubet, vt primi ex Protectoribus, cùm magna manu militum ecclesiam circundedissent, sarmentis & quacunq; alia materia, quæ facilè accenditur, in orbem cōgesta & apposita, ad templi portâram statuerent: Deindè, vt prædones clara voce proclamarent, vt omnes exirent, & ad aram accederent sacrificaturi. Quòd si non parérent, portis statim optimè clausis, & omni alio eis obstructo exitu, ignem accenderent: vt sic omnes vnà cum ipso templo perirent, & vt digni sunt, ab igne consumerentur. Et hæc quidē Imperator.

Impij regis, impij satellites.

Christiani omnes, ipso natiuitatis Dominicæ die, in tēplo suo circunuallantur.

Cap.27. Nuncius autem statìm mittitur ad ecclesiam, vt diceret, quæ iussus fuerat ab Imperatore. In medium itaque accedens, & magna voce clamans, O homines, Maximianus, inquit, orbis terræ dominus, me ad vos misso, alterius ex duobus dat vobis optionem: Vt aut dijs sacrificetis: adest enim ara parata: aut, si nō pareatis, omnes simul pereatis: præstò est enim ignis. Quod ergò vultis, quamprimùm eligite. Cessauit ille, cùm hæc dixisset: Ecclesiæ autem Archidiaconus, cùm ei esset cor accensum igne diuinæ gratiæ, stans ad cornu altaris, O vos, inquit, mei fratres, & inter vos inuicèm vnanimes, nescitis quemadmodùm quæ à tribus pueris facta sunt, paulò antè persequentes, dicì non potest, quātùm eorum admirabamur virtutem, & eorum in pietate stupebamus fortitudinem. & quemadmodùm non tanquàm stantes in medio ignis, sed in molli aliqua herba choros ducentes, ipsi & hymnum canebant, & omnem creatam naturam ad vniuersorum Deum laudandum vocabant? Hos nos non solùm iudicabamus beatos, sed eorum quoquè coronarum cupiebamus esse socij. Quoniam ergò & nunc nos vocat tempus, & sunt mores Imperatorum similes: Nam etsì nominibus differunt, at crudelitate & impietate maximè conueniunt: efficiamur nos quoquè pietate similes ijs, qui tunc decertârunt. Quomodò enim non esset absurdum, illos quidem, cùm essent pueri, & nec plures tribus, & alioquì cùm nullum adhuc accepissent exemplum animi magnitudinis in tuenda pietate, tam præclarè decertâsse: Nos verò, qui & multitudine sumus propè innumerabiles, & multi, quibus nihil deest ad perfectam ætatem, & quibus est etiam tanta exemplorū copia, videri vitæ cupidos, & ignauo abiectoq; esse animo: & non oblatam occasionem tāquàm lucrum arripere, & hanc, quæ est ad tempus, vitam despicere pro Deo, qui nos fecit, & suam animā dedit pro nobis ad mortem: testimonium autem firmę & infractæ nostrę fidei, nostram præbere mortem? Hæc autem dico, etiamsì nulla esset pro his remuneratio. Cùm verò sint valdè paruæ huius temporis passiones, si conferantur cum ijs, quæ sunt illic, remunerationibus: & vita quidē expers molestiæ & æterna, pro hac breui & laboriosa: gloria autem nunquàm cessans, pro infida, & quę facilè excidit: & diuitiæ, quæ surripi nequeunt, & voluptas, quę nūquàm transit ad molestiā, nos adhuc in præsentibus manere concupiscemus, & non potiùs, cùm ad eam quæ est illic, gloriam, pro Christo subeundo mortem, inuenerimus perueniēdi occasionē, quamprimùm transibimus? Et quidnā aliud faciētes, ab ijs qui sapiunt, iudicabimur, nisì digni, qui lugeamur? Mementote, immò verò adspicite ad arā. Verus enim noster Dominus fuit pro nobis

Dan.3. Archidiaconus egregiè accēdit animos Christianorum.

sacri-

crificatus. Non nos quoquè pro eo in loco sancto animas profundemus, & velutì quoddam sacrificium eas illi igni offeremus in holocaustum?

Cùm sic dixissent, omnes incitauit, & effecit vt moriendi vehementi tenerentur desiderio. Simul itaque cum illo beatam illam vocem exclamauerunt, Christiani sumus, Christiani, & deos tuos, ô Imperator, non colemus. Hæc Maximiano quidem annunciabantur: ille autem cùm ne finem quidem expectâsset orationis, iussit in eos ignem accendi, & eos vnà cum templo exuri: vt nullus eorum nec misericordiam consecutus, neque latens posset effugere. Pij verò cùm omnes congressent simul catechumenos, viros & mulieres, & pueros, eosque in quatuor diuisissent, vtpotè quòd tempus postularet celeritatem, eos diuino baptismo perficiunt, & Chrismate vngunt, & eos intemeratis impertiunt sacramentis. Protinùs autem aderant ministri quoquè Imperatoris, & ignem accendebant: illeque omni ex parte tollebatur in altum: & cùm totam compræhendisset ecclesiam, in vnum ascendebat verticem, omnia tam quæ erant extra eam, quàm quæ intra, depascens. Fremens itaque malum ingruebat grauissimum: illi autem intùs magna voce ad Deum clamabant, & canebant canticum puerorum, omnem creatam naturam vocantes ad choream: neque priùs cessârunt glorificare, quàm oblata essent accepta sacrificia, castæ hostiæ agno, qui fuit pro mundo mactatus.

Cap. 28. Multa Christianorũ milia cũ templo combũruntur.

Vide vsum Chrismatis in baptismo antiquissimum.

Quinque dies transierant, & ignis depascebat materiam. Cùm verò flamma iam cessâsset, nullus quidem teter odor sentiebatur, nec ex corporibus, nec ex fumo: spirabat autem potiùs quidam suauis & mirè fragrans odor. Apparebat verò quidam radius, auri rutilantis speciem præ se ferens, variũm quendam edens & valdè gratum splendorem: quomodò Sol lucet, qui modò appáret in Oriente. Maximianus autem existimans se iam omnes vicisse, & relaxatum esse à curis certaminis, theatris pascebat oculos, & equorum scilicet & hominũ curriculis. Illud verò non erat vincere, sed potiùs victum esse: idque magis induxit pios, vt liberè loquerentur. Ostendent autem, quæ consequuntur. Ante theatrum quidem erat ædificatum maximum fanum Cereris, quæ erat apud eos dea maxima. Accedens autẽ ille cum vniuerso populo & exercitu, execranda peragebat sacrificia. Quidam verò ex numero militari, Zeno nomine, zelo plenus aduersùs impios, non ferẽs sic pietatem affici contumelia, stans in alto: Erras, inquit, ô Imperator, insensibilibus sacrificans lapidibus, & mutis lignis. hoc enim est, quod apparet: id autem, quod est reuerà & intelligitur, est fraus dæmonum, quæ suos cultores abducit ad interitum. Intellige, ô Maximiane, & hos oculos & internos in cælum tollens, quære ex ijs, quæ videntur, creatorem: qualis sit opifex, disce ex operibus, & disce Deũ piè colere, qui non sanguine & nidore rationis expertium animantium, sed mundis hominum delectatur animis, & mundo corde.

Cap. 29.

Zenõis militis eximij pro pietate zelus.

Hæc cùm audijsset Maximianus, iubet pondere lapidum eius maxillas confringi: & simul clamabat, lictoribus quidem, vt fortiter percuterent: sancto autem, nè deos maledictis appeteret. Sic ergò patienti sancto omnes quidem dentes sunt immaniter excussi, maxillæ verò sunt contritæ: & iam parùm spirantem, & mox moriturum iubet abduci extra ciuitatẽ, & amputari caput, quod liberè erat locutum. Et sic Zeno generosissimus, cùm magna celeritate peregisset beatum stadium martyrij, truncatur capite, & sursùm fertur ad Christum caput omnium. Sacer quoquè chorus, qui erat circa Dorotheum, qui à tam bono instituebatur magistro, diuino, inquam, Anthimo, non sic erat habiturus capita incoronata: sed hæc quoquè supernè dispensabantur ac prouidebantur à diuina gratia. Et à sacrosancto quidem Anthimo ad eos mittebantur literæ, ipso quidem in quodam vico delitescente, illos autem apertè decertantes, ad suscipienda strenuè certamina precibus adiuuante. Hoc postquàm euasit manifestum scelerati Imperatoris satellitibus, & ipsas literas, & eum, cui erant datæ, adducunt ad Imperatorem. Ille autem cùm eum vidisset, & legisset quæ scripta erant: scripta verò erant, vt est verisimile, quæ ille quidem nolebat, pulchra autem erant & salutaria, ira æstuans, iussit eos quamprimùm abduci. Illi ergò statim sunt abducti.

Cap. 30. Crudelissimè ei dentes omnes excutiũtur.

Capite cæditur.

Reuocãtur è carcere ad tribunal Imperatoris cæteri martyres.

Imperator autem: Vanáne, inquit, fuit mea coniectura, cùm prædicerem, vos à me defecisse? Immò verò execrandi, iam etiam aduersùs me insurrexistis: ad alium autem, cum quo nos acre bellum gerimus, transfugistis. Et simul dat eis legendam Epistolam. Iussit verò eum quoquè, qui adductus erat, introduci. Quem cùm vidisset

Cap. 31.

sent martyres, valdè lætati sunt animo, eumque, & si procùl starent, vultu & nutu salutârunt. Maximianus autem fastum quendam & spiritum suscipiens principis, & immaniter eum intuens, Dic mihi, inquit, infelix, quis est, qui hæc tibi tradidit, & vbinàm latet terrarum? Diaconus verò, cùm magna voce tacitè ad Deum priùs
Psal.80. clamâsset, & petijsset, vt conueniêter verissimæ promissioni, daretur sibi oris apertio: Qui literas, inquit, dedit, cùm sit Pastor, & procùl absit, gregem cohortatur & incitat ad pietatem: & maximè cùm senserit incursionem luporum & ferarũ. Tunc enim alta & clara voce suo gregi imperat, & quæ sint facienda, significat. Quæ au-
Matth.10. tem dicit, non sunt sua, sed ea accepit à primo pastore, qui dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Atque dixi quidem, quisnam dederit literas: Vbinàm autem sit, non dicam. Aperta enim fuerit insania, Pastoris esse proditorem, eum qui ex illo maximam accepit vtilitatem: qui
Matth.5. etiam absque nobis mox fiet manifestus. Non posse enim abscondi ciuitatem supra montem positam, vox diuina dixit, & veri amatrix.

Cap.32. Diaconus, lingua præcisa, lapidibus opprimitur. Hæc cùm fortissimè dixisset lingua sancta, non ferens Maximianus dicendi libertatem, vt ipsa amputetur, eum condemnat. Deindè sic iubet eum obrui lapidibus. Et ille quidem post sacræ linguæ oblationem sic obrutus lapidibus, tela quidem nihil curabat: sed corpore quidem iam partim attrito iaculationibus, partim autem obruto lapidibus, adhuc magis erigebatur, & in cælos extollebatur anima, Christo angulari lapidi coniungenda. Adhuc vehementer irascebatur Maximianus. Quocircà Dorotheum cum suis multiplicia excepêre supplicia. Illis verò minimè perpetua defuit constantia, Christum inuocantibus, & tormenta & leuia & imbecilla minimè curantibus, vel potiùs reputantibus illa pro delicijs, & Tyranno impietatem acerbiùs exprobrantibus. Quamobrèm ille iam defessus, communiter quidem omnes morte condemnat: diuersas autem pronunciat sententias.

VI. illustres martyres perimũtur. Dorotheo quidem ense caput amputari, Mardonium autem viuum cremari, & Mygdonium in fossam proiectum obrui: Gorgonium verò & Indem & Petrum, molaribus lapidibus eorum collis alligatis, in mare iaci. Et ità sunt, consummatis victorijs insignes Christi martyres vario genere mortis, vna via ingressi ad Dominum. Hæc cùm casta resciuisset Domna, partim quidem lætabatur animo, & maximè propter Indem, qui erat vnius cum ipsa animi & spiritûs. Partim autem ad imitationem quoquè incitabatur, & eadem, quæ ipsi euenerant, cupiebat certamina & præmia. Vndè nec despexit Dominus suam sponsam: quæ vestem quidem habebat mundam à nuptijs, sic autem eam etiam lachrymis quotidiè dealbabat, quòd non eam sanguine martyrij redderet purpuream, & totam sponsam efficeret dignam eius pulchritudine, etsi præsens eius vita nihil abesset à dignitate martyrij, vt quæ tam & diuturnitate exercitationis & aspera viuendi ratione eam pretimeret, cùm ipsa & in antro lateret subterraneo, eoque eiusmodi, vt terrestre dici

S. Dõnæ cibus & potus vilissimus. posset sepulcrum: & potus eius esset fons, qui in eo erat: & cibus similiter herbæ, quæ erant in margine speluncæ.

Cap.33. Cùm ea sic se gereret in exercitatione, tunc descendit de monte: & veniens in ciuitatem adhuc in veste virili, (ea enim ipsam indutam Agape eius mater secundùm spiritum, suffurata est ab illis impudicis & intemperantibus manibus) beatam hanc quærebat Agapem. Postquàm autem intellexit eam quoquè cursum confecisse martyrij, effectam holocaustum Domino cum multis alijs virginibus in templo, quod fuerat exustum, magnum animo dolorem accipit, non ægrè ferens quòd mortua esset Agape, sed potiùs quòd non cum ipsa Agape esset mortua, & paris fu-
for.* Diù isset mortis socia: stansque ad templum exustum, fletu miscebat cinerem.* Die verò iam diuina gratia eam vocante ad viam martyrij, illuminata & ad id omni ex parte ducta, descendit ad mare. Eccè autem piscatores in litore stantes, iam paran-

Diuino nutu descẽdit ad mare ad sepeliendũ sanctorum corpora. tes retia, & habentes remos paratos. Quam cùm illi tunc vidissent veste virili sicindutam, non ex eo quod erat, sed ex eo potiùs, quod videbatur, eam vocârunt: Veni, dicentes, adolescens nobis opem laturus, vt te etiam prædæ faciamus participem. Illa autem alacri animo eis obtemperauit. Ingressa verò, piscatorum statim conturbauit oculos & animos, cùm viderent eam videri quidẽ virum: mores autem, & virginalẽ pulchritudinẽ & pudorem in eius oculis insidere. Verum enim uerò cùm ad piscandũ retia demisissent, cum magno labore ea à terra auellerunt, perindè acsi magnũ aliquod põdus in eis sentirẽt. Iam verò cùm prope litus venissent,

sent, noctù vident, luna depellente caliginem, & comprehensam piscium multitudinem, & corpora mortua in ventre retis.

Cap.34. Atque illi quidem visione conturbati, cùm præ dolore & metu corpora excussissent, & in terra deposuissent, retibus collectis, contendebant transmittere in regionem, quæ erat ex aduerso, volêtes in naui secum vehere virginem. Cùm autem non persuaderent, dato ei pro mercede pane & piscibus, abiêrunt. Illa verò cùm Indæ & illius sociorum & mortem & genus mortis, vt priùs diximus, iam accepisset, accessit quidem ad corpora: diligenter autem ea considerauit & versauit: & deindè etiam singula accuratè didicit. Postquàm verò figuræ & totius corporis signa illos esse sanctos apertè significabant, ea manibus accipiens, & eis labra magno admouens desiderio, ardenter amplectebatur, tota eius anima simul quoquè amplectente. Cùm hæc faceret, videt nauem iam ferri ad ipsum litus, velo iam demisso, & solis remis sensim ad terram appellere. Accedens itaque virgo, cùm nautas, vt decebat, appellâsset, ostendit etiam pisces. Nauclerus autem eam illos vendere existimans, statim rogauit quanti venderet. Illa verò dixit se eos dare gratis. Cùm autem ille quidem non credens, rursùs meminisset precij, illa verò staret tacens, & manum porrigeret, quæ videbatur velle gratificari, Per ipsum Christum, inquit nauclerus, quanti vendis? Tunc ex iureiurando intelligens generosa virgo eum esse pium, nihil voluit eum celare: sed cùm eum foràs euocâsset ad litus, ostendit ei corpora sanctorum, & adhibuit eum in societatem pulcherrimi ministerij, aperiens quorumnam essent, & narrans quemadmodùm pro Christo mortui essent martyres.

Sanctorum Indæ, Gorgonij & Petri corpora miro modo à piscatoribus capiuntur.

Cap.35. Nauclerus autem cùm hæc audijsset, nouas sindonas, & vestes candidas, vnguentaque & suffitus è naui statim attulit, & in eis deponendis laborauit. Domna verò cùm ijs, quas habebat, aquis mundis, & lachrymis priùs lauâsset corpora, & cum nauclero honorificè & cum omni reuerentia ea composuisset, & ea deindè communiter portâssent ad murum ciuitatis, qui est proximus torrenti, ad portam ciuitatis, vbi etiam Dorotheus cum suis finem vitæ acceperat, illic ea in fossa posuerũt.

Honorificè adhibitis cæremonijs sepeliuntur.

Atque nauclerus quidem virginem, vt qui iudicâsset eam esse fratrem eiusdẽ, cuius ipse in Christo sententiæ, (eam enim adhuc virum esse putabat) rogauit vt secum esset, & toto vitæ tempore nunquàm ab eo discederet. Illa verò non admisit: sed eum quidem rogauit, vt cœptum iter persequeretur: se autem dixit mansuram: quoniam, inquit, propè est vitæ finis. Quarè nec meum corpus ab his corporibus, nec animam omninò decet ab his animis seiungi. Cùm illic ergò remansisset, indiuulsa adhærebat reliquijs, aromatibus & suffitibus eis honorem exhibens, nauclero satis pecuniæ suppeditante ad ea comparanda.

S. Dõna indiuulsa adhæret sanctorum reliquijs eas colens.

Cap.36. Fieri autem non poterat, vt eos, qui erant in tenebris, lateret opus lucis: neque martyrij, quo Domna tenebatur, desiderium videretur imperfectum. Quamobrẽ deferuntur hæc ad Maximianum. qui cùm intellexisset, quòd illa sanctorum tanto amore capta esset, magnum edens cachinnum, qui multo risu, vel plurimis potiùs lachrymis erat dignus, Par est, inquit, vt ea quoquè parem illis mortem subeat, & sic reipsa discat, quòd hominibus nihil post mortem ampliùs habentibus, illa frustrà tantos honores exhibet. Dixit, & statim misit, qui eam interficerent. Quàm cùm etiam comprehendissent in illo loco orantem, caput ense amputant, idque igni tradunt. Ei paulopòst adiungitur sapiens quoquè Euthymius, qui doctrinis & monitis multos priùs Christo martyres obtulerat. Nam propter illius magnum zelum ad pietatem, valdè vexatus Maximianus, iraque & furore animo plenus, multis quidem tormentis eum ptiùs conatur omninò abducere à confessione. Cùm autem ille puniens esset defessus, ense mortem affert athletæ. Licet verò in manus sumendo eius historiam, omnia ad verbum percurrere.

S. Domna amputato capite comburitur.

S. Euthymij martyrium.

Cap.37. His velutì quibusdam astris Nicomedia magnum iucundumq; & gratum emittit splendorem, & maius ex eis ornamentum accipit, quàm ex auro, & gemmis, & ex margaritarum nitoribus ac splendoribus: qui sunt quidem numero viginti millia: sunt autem in choro martyrum multitudine & pulchritudine insignes. Quorum peragitur memoria vno die post Christi natalem, ante festũ Infantium, vt qui, quomodo illi ense, ità etiam ipsi igne Deo, qui carnem induit, sunt oblati. Quibus etiam accessit admirabilis Glycerius, & sacrosanctus Zeno, & Theophilus: præ-

20000. Martyrum Nicomediæ.

prætereà autem cum Mardonio Dorotheus, & beati Indes & Petrus simul cum Mygdonio, & tres virgines, Agape, inquam, & Theophila, & Domna, quæ erat longè pulcherrima, & maximè veneranda : Ad gloriam Christi veri Dei nostri : Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in sæcula sæculorum, Amen.

VITA BEATI IOHANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTAE, PER SIMEONEM METAPHRASTEN

scripta. Habetur in Oecumenio post Apocalypsis expositionem, vt ait Aloysius primo Tomo operum eius fol. 17. Nos capita marginis pro more adiecimus.

Decẽbr. 27. Cap. 1.

QVAM parùm absit homo ab Angelis, quodque ipsi possibile sit vnà cum illis versari, viciniusque assistere, immò etiam Deum imitari possit, quodque multo maius est, filius illius iuxta gratiam effici, ostendit prę omnibus magnus hic Euangelista & Apostolus, matre quidem Virgine ditatus : dignus autem habitus, qui Christi frater vocaretur, ipsique factus socius & particeps arcanorum. Verùm ipsamet diuina oracula voce maxima prædicant Dei in seipso magnalia. Attamen id manifestiùs sermo nobis explicabit. Hic enim verbi vox, filius tonitrui, vniuersum prædicatione comprehendens orbem : & quod omnium maius est, solumque in se sufficiens, dilectus ab ipso Christo meo, patriam quidem non habuit ciuitatem aliquam, sed ex vili quodam pago, & abiecta regione natus est. Confirmant hunc sermonem scribæ, dicentes : Prophetam ex Galilæa non surrexisse : Confirmat & ille verè Israëlita, contendens nullum bonum esse posse à Nazareth. Ex hac igitur hic, & ex tali tantus sacerdos, velutì ramus quidam productus : patre quoquè, conformiter ad patriam abiectus & obscurus, nempe piscatore, ac paupere. Et hic quidem puerilem iam ætatem egressus erat : porrò pater filium ad idem opificium assumit, piscatoriæ artis hæredem ipsum efficiens. Artis itaque socius erat filius patri, & familiaris ac domestica erat vtrique paupertas. Quid enim pauperius & abiectius dicere quispiam poterit, quàm sint piscatores ? quorum hic vnus erat præco veritatis, ac præceptor. Quodque maius est ad abiectionis demonstrationem, non in mari piscabatur, sed in breui quodam lacu, vnà cum patre, & fratre Iacobo versabatur, rupta sarciens retia, (quod & ipsum extremæ paupertatis erat) ac manuum artificio consolans necessariorum indigentiam. Itaque Græcanicæ disciplinæ ne in modico quidem particeps erat. Cuius rei testis est diuus Lucas, qui ipsum idiotam vocat, & alienum à literis. Vnum hoc solùm habebat insigne, quo agnosceretur, & bonum hoc vinculum à patribus trahebat, nempe pietatem.

Ioan. 19.

Marc. 3.

Ioan. 13. 19. 20. & 21.

Ioan. 7.

Ioan. 1.

S. Iohannes primò fuit piscator.

Matth. 4.

Actor. 4.

Cap. 2.

Vbì autem vmbraticæ nebulæ eleuatæ sunt, & ea, quæ figurarum erant, transire in veritatem cœperunt : & tu Domine, qui singulatim finxisti corda nostra, non disperisti testamentum tuum, quod nobiscum pactum erat, sed videns vidisti afflictionem Israel : & non exutus diuinitate, propter nos factus es id, quod nos, sine peccato : & throno patris non relicto, Virginem inhabitâsti propter me, vt ego cælos inhabitarem, & ex veteri casu reuocatus, & liber à peccato, ac primam adoptionem suscipiens : oportuit sanè esse & discipulos, qui mysterio dispensationis ministrarent. Tunc quidem vocatur Andreas & Petrus : aduocatur autem & hic, qui circa pisces & retia ac lacus versabatur : & iussus verbi voce, vt hominum piscator constitueretur, protinùs patre scaphaque relictis, ei qui se vocabat, adiungitur : & terreno homine exuitur propter cælestẽ, ac piscationem animarum transmutatus addiscit, & præceptoris vestigia secutus, inimicos diligit, persequentibus benedicit.

Psal. 32.

Matth. 4.

Quid à Christo filio Dei didicerit.

Cap. 3.

Vtque vno verbo absoluam, in huius lege exactè instruitur, talemque nactus præceptorem, similem demonstrat disciplinã : & assensiones in corde disponens, disci-

discipulus familiarissimus, ac præco maximè theologus efficitur : omnes sensus moderatur, familiaris omninò virginitati efficitur, tali vtendo alimenti ratione, vt summa parsimonia viuere duntaxàt possit, sacrumque corpus, vt subsisteret, conseruare. Hinc etiam virginitatis appellatione ditatur, & amicus eius, qui imperium tenet, efficitur: magis autem & ipsum habet in seipso loquentem : & rursùm ab eo audit, quæ ille à patre audierat : cumque in montem ascenderet, ipse vnà conscendit, ac dignus habetur visione admiranda, & maiori, quàm dici possit, ipsam verbi diuinitatem denudatam intuitus, & cælestem audiuit vocem, qua dilectum filium declarat pater, ac veteri testamento præponit Euangelium.

Vide magnã victus parsimoniã in S. Iohanne. Matt. 17.

Decens ac honorifica cœna subsequitur, & ne tunc quidem Iohannes relinquitur. Deindè cùm Petro opùs esset discere, quisnam is esset, qui horrendam illã proditionem parturiret, nec ipse auderet interrogare, quanquàm primas teneret in choro discipulorum, Iohãni hoc committit. Nouerat enim id, quod Christus erat apud ipsum, hoc Iohannem esse apud Christum : & quòd ipse quidem diligeret, illeautem dilectus esset. Et vide quanta accedat ipsi libertas loquendi. Neque enim vulgari modo interrogat, neque primùm excusans, quòd metu accederet : sed sciens quanto ipsum amore prosequeretur, sedenti adhæret præceptori, & in huius pectus recumbens, ait: Domine, quis est qui tradit te? Ille autem libenti etiam animo accipit, quod ille fecerat, & quasi opportunè fuerit liberè locutus, gratum habet. Ex eo enim, quòd protinùs quæstionem soluat, ac pane designet proditorem, significat se non ægrè ferre eam libertatem. Itaque hinc etiam manifestum est, quòd cathedram, quam proximè Christũ cum fratre petiuit, non gloriæ, sed Christi amore petiuerit, & quòd nollet hic alium esse sibi dilecto viciniorem.

Cap. 4. Ioan. 13.

S. Iohannes vt fuerit à Christo dilectus.

Matt. 20.

Condemnatur Iesus, & adest Iohannes, ac ad atrium Pontificis, cùm notus esset Pontifici, vnà congreditur, loquiturque ostiariæ, & Petrum pro foribus stantem introducit. Imminet tempus salutaris passionis, & verbum permanet, vt procedat ad patrem, ac Iohannes cum matre adstat cruci, materque audit à filio ac suo conditore: Eccè filius tuus dilectus : & rursùm hic, Eccè mater tua. Ab hoc igitur tempore virgo hic mente & corpore, matrem ac Virginem sibi vendicat : nec multò post Christum, qui resurrexerat, videt, vidensque agnoscit, & cum Petro ad sepulcrum venit, ac prior procurrit, & postquàm sepulcralia vidit, spiritûs inflationem suscipit, eiusque donis ditatur, ac diuinis manibus consecratur vniuersi orbis Apostolus.

Cap. 5. Ioan. 18.

Ioan. 19.

Ioãnes virgo mente & corpore. Ioan. 21. & 20.

Quoniam autem præceptorem audiuerat alias quoquè oues habere, quæ licèt ex hoc non essent ouili, oportet tamen & illas congregare, & ab eodem regi pastore, fierique vnum ouile, & eas rectè ac liberè ipsum sequi, neque aliena fistula rapi & dispergi, ac corrumpi : hæc, quantùm æquũ est, anxiè curat, & in iter ad hoc mittitur, vt dispersas oues in vnum congregaret, & eam quæ errâsset, fistula veritatis reuocaret, ac sub vno vero pastore ouile repararet : si quis duram ac repugnantem haberet animam, hoc eodem igne succulentam redditurus ac teneram. Vndè, relicta Palæstina, in Asiam proficiscitur : Cumque ea, quæ ipsam concernebant, rectè disposuisset, Iõniam occupat, ac Ephesum aggreditur, vbi plures ac crudeliores fere erant, & talia, quæ periculo quouis longè periculosiora essent. Et primùm quidem templum Amazonum, ipsis idolis cõsecratum, vna prece subuertit, ac veluti plateæ lutum diruit. Deindè sacrificorũ, qui à sacrificiorum appellatione cognomen sortiti sunt, hos quidem sermonibus, illos autem signis, rationibus ac necessitatibus transfert ab errore : & huiusmodi exuberãtibus modis efficit, vt transmutentur ad discendam pietatem, & ipsi etiam alijs constituantur deinceps veritatis duces ac præceptores. Ac ità partim quidem alios obiurgando, partim verò, quæ conueniunt, etiam admonendo, omnibusque omnia factus, in sortem eorum, qui saluifiunt, omnes pellicit : vt hinc factum cognosceretur, quod à Paulo dictum est: Vbi abundauit iniquitas, ibi superabundauit & gratia.

Cap. 6. Ioan. 10.

S. Iohannes Ephesi Christum prædicat.

Rom. 5.

Verùm maligno illi non dabatur inter hæc requies. Certè oculis inuidis intuitus pietatem adeò succrescere, cognita huius rei causa, omnem aduersùs illud mouet lapidem. Quid ergò sumit consilij? Domitianum Vespasiani filium ingressus, qui post Titum obtinuit imperium, cum illo aduersùs pietatem decernit. Ante omnia autem Iohannem, qui robur vniuersorum erat, tollere conatur: statimque ipsum

Cap. 7.

Relegatur in exilium.

ipsum ab Asia ducit in Europam,& in exilium relégat,quemadmodùm insequens sermo manifestare poterit. Vbì enim in conspectum Imperatoris venisset,& quis, & vndè ortus esset, quamque profiteretur religionem, & quemnam diceret esse venturum,interrogatus esset: Iohannem quidem se vocatum esse,& à Iudæorum genere prodijsse,ac sodalitij Chtistianorum esse respondet: se autem annunciare hunc esse venturum,cuius thronus velutì luna præparatus,ac perfectus esset in seculum. Vbì autem dixisset Imperator: Et quibus modis hæc confirmare poteris? Neque enim hæc sufficientia sunt ad faciendam fidem eorum,de quibus non est in promptu demonstratio: Morbi protinùs (ó ineffabilem Domine tuam potentiam) & dæmoniorum legiones pelluntur: reuiuiscuut autē mortui,iussum sequendo velociùs,quàm viuentes.Quibus ô Rex(aiunt Iohannem dixisse) nè dubites, ab his,quæ apparent,coniecturam faciens eorum,quæ manifesta non sunt. Porrò quę de Saturno,& Ioue,cæterisque dijs vestris feruntur,nisì sufficientes essent,qui ante nos demonstrâssent,vtiquè & ego facilè ostenderem nihil esse,sed plena potiùs ingenti vituperio,risuque ac dementia. Verumenimuerò deceptionis sallugine abiecta,satiare potiùs fonte potabili ac dulcissimo.

Miraculis confirmat doctrinam suam apud Domitianū.

Cap.8.

Hunc autem stupore simul & ira correptum aiunt,hinc quidem ob portenta ab ipso peracta: illinc verò ob id,quòd deos suos calumniaretur.Itaque ad sermonis splendorem non accessit ob tenebrarum,quæ in eius corde erant,crassitiē. Quòd autem hunc non occíderit,dictus ad Petrum sermo prohibuit,putà: Si eum velim manere donèc veniam, quid ad te? Sed virum perpetuo exilio condemnauit, in vnam Sporadum insularum relegans,(Patmos huic nomen erat) cùm olim apud Romanos æquaretur morti exilium. Ductus est igitur ad exilij terminum magnus Apostolus, & insulam appræhendit. Non longo postmodùm tempore insulares seruatorem ac patronum ducunt tonitrui filium,& ad æquitatem transeunt, sesequè ad pietatem componunt. Itaque cùm hìc esset Apostolus,& admirandus Dionysius fermè iam nonaginta esset annorum,ex Athenis scribit ei in hunc modum: Tuam saluto sacram animam,dilecte,& erit mihi id peculiarius præ multis.Salue igitur verè Christo dilecte. Consequenter autem etiam hęc addit: Quid admirandum, si Christus verum loquatur, & iniqui discipulos è ciuitatibus expellant, ipsi sibijpsis condigna distribuentes,& execrandi à sanctis se segregātes ac separantes? Deindè etiam ad ipsum finem Epistolæ hæc de futuris subscribit: Omninò enim fidignus sum,inquit,vt qui à Deo didicerim, quæ decreta sunt,vt tibi contingant, & dico etiā,quòd liberandus sis è custodia, qua in Patmo seruaris,& in Asiaticam terrā reuersurus, ibique facturus boni Dei imitationes,& his,quite sequentur,traditiones. Sed hæc quidem postmodùm suo tempore contigerunt, ac terminum accepit vaticinium, (quemadmodùm in sequentibus sermo manifestare poterit) cùm iam Dionysius sub Domitiano pro Christo vitam martyrio finisset.

Exilij grauis pœna.

Patmos credit in Christum.

S.Dionysij Areopagitæ ,pphetia de reditu eius ex Patmo.

Traditiōes Ioānis Apostoli.

Cap.9.

Quæ sunt autem facta post hæc ? Domitiano ex hominibus sublato,Nerua in Imperio succedit, & condemnatis in exilium, tanquàm benignus & humanus donat reuocationem.Nec multo pòst tempore Traianus sceptra Romana suscipit,& consecutiuè humanum confirmat edictum,reuocans eos,qui in exilio erant. Venerunt ergò & in Patmon Imperatoris edicta,vénit & ad Iohannem reuocatio.Et ille quidem decreuit nauigare in Ephesum: porrò qui in insula erant,dicebant,nè se desereret,sed apud ipsos permaneret,non aliter quàm qui ferre non possunt,vt à pio patre derelinquantur.Hinc autem lamenta,luctus,ac lachrymæ. Quis,inquiunt,nobis tuum explebit ordinem? Cui verò tali patri ac pastori subiecti esse poterimus? Quid desiderij, quid flammæ ex ipso procedentis, solatium efficiemus? Quum autem persuadere non possent,dum supplicarent vt virum apud se retinerent,secundæ fuit supplicationis initium, & secundas rursùm faciunt petitiones, nè totum seipsum auferret,neque vniuersa tristitiæ mole eos* ostenderet,sed vel pro re vmbram,suos,inquam,sermones pro se apud ipsos relinqueret, ac mysterium, quod apud nos factum est, vniuersæ dispensationis Christi describeret. Cedit igitur illorum petitioni, immò cedit potiùs paternis visceribus, quibus hic erga ipsos vtebatur,præsertìm cùm superna prouidentia ità disposuisset multorum salutem ac Euangelij prædicationem. Et primùm quidem ipse ieiuniū sibi imperat, ieiunus ipse ac propemodùm corpore exhaustus,alijsque hoc ipsum constituit,ac abstinentiam à malis,& hos quidem in tali quiete relinquit.

Reuocatur cum cęteris ab exilio.

for.* offenderet,

Scripturus Euangeliū, & sibi & alijs ieiunium indicit.

Cære-

Cærerùm vnum quendam è septem se sequi iubet, (Prochorus hic erat) vt ipse quidem ea, quæ à Deo essent: iste autem, quæ ab ipso, notaret. Porrò ipse montis verticem capessit, & more Samuelis quidem rectus erigitur: sicut Moyses autem manibus eleuatis effiguratur, & mentem à sensibus abstractam, totam refert in id, quod exoptat. Quid ergò hinc secutum est? Horrenda tonitrua, & terrores, ac fulgura continuè vehementi fragore elisa, & repentè effulgentia: quorum si quis imagines ac figuras dixerit ea, quæ multo anteà sub Moyse contigerant, quandò Deo aderat, & ab eo tabulas accipiebat, nequaquàm à veritate aberrauerit. At Prochorus interìm pronus quidem, & velut exanimis non ferebat inter huiusce modi versari spectacula: ipse verò stat imperterritus, cùm charitas procùl abiecisset timorem. Ad extremum tonitru in vocem exprimitur, ac dilucidè resonat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Prochorus, qui diuina institutione proximus erat, lumen quidem videbat, quanquàm subtremulus, porrò neminem audiebat: quia neque hi, qui cum Paulo & Moyse quondàm erant, eos audiêrunt, qui illos in sacris instituebant. Lingua tonitrui, theologus est. Et sacrarum rerum discipulus, repressò paululùm timore, subtremula manu, quæ indè sumpta sunt, éxarat, donèc perfectum est Euangeliũ. Deniquè cedunt pauperes, ac terrenis reuelantur cælestia.

Cap. 10. Exod. 17. Exod. 19. Ioan. 1. Actor. 22. Exod. 24.

Tandèm etiam à monte descendit Iohannes, nouam legem sibi creditam habens, quemadmodùm olìm tabulas Moyses Dei inspector, illamque ferens dat his, qui periuerant. Ità ergò vbì nouam legem, quam acceperat, illis tradidisset, ipse visanè, & inuitis quidẽ Insularibus, nauigabat tamẽ Ephesum versùs. Porrò illi, velutì quioculorum cæcitate longo tempore detinentur, si quandò possint morbum repellere, longè iucundiùs solem intuentur: ità & Ephesij recipientes Christi dilectum, quodam etiam modo desiderabiliùs, quàm priùs, afficiuntur. Quid autem ille? Quanquàm vehementer fuisset frequenter fatigatus, nõ dat oculis somnum, nec palpebris dormitationem, nec requiem temporibus: sed populum quidẽ exhortatur, aduersùs autem incredulos zelum ostendit: errore supplantatos reducit ad veritatem, feras arcet, quæ post suum discessum impudẽter in ouile se ingesserant, ac gregem reuocat. Ità dispositis his, quæ circa Ephesum erant, ad propinquas gentes discedit, hîc quidem Episcopos constituturus, illic verò integras quoquè docturus Ecclesias spiritu obsignari.

Cap. 11. Exod. 32.

Redit Ephesum, & strenuè curat salutẽ animarum.

Verùm me huc sermonis progressum, factum illud animæ generosæ ac humanæ occupat, quod etiam altiùs repetens (velutì narrat Clemens ille Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, vir & in alijs admirandus, & eloquentia sanè laudabilis, in sermone: Quis diues saluus fiat?) retexam. Quum enim peruenisset Iohannes post reditum ex Patmo ad quandam vicinarum ciuitatum, cuius etiam appellationem nonnulli dicunt, & fratres, qui in hac erant, opportunè recreâsset, quendã ibì adolescentem reperit magnitudine mediocrem, adspectu ciuilem: cumque perspicacis spiritûs efficacia generositatem animæ illius, ac morum liberalitatem obseruâsset, benedictiones dat adolescenti, & sufficienter ipsum inungit ac excitat. Quoniam autem iam discessurus erat, & aliò accessurus, vt & terram prædicatione, & mare, ac insulas accederet, ciuitatis Episcopo adolescentem in ecclesia coram Christo teste commendat, vbì multa de illius disciplina, & educatione præcepisset. Ille verò prompto suscepit animo, pollicitus multa quoquè se adiecturum in cura circa adolescentem. Deindè ille quidem Ephesum discedit: hic autem assumptum in domum adolescentem alebat, instruebat, curam eius habebat, tandèm etiam baptizauit. Porrò vbì Domini signaculum, nempe firmum munimentum ipsi addidisset, deincèps custodia liberum esse dimisit. Ad hunc autem, qui ante tempus remissionem acceperat, subeunt nonnulli coætanei, effrenes ac indisciplinati in cupiditatibus. Et primùm quidem adolescentem ad vitia persuasibilem, preciosis conuiuijs ac mensis sibi conciliant. Quæ autem hinc sequuta sunt? Facilis enim ac proclinis est via, quæ ducit ad vitia, & eum, qui primum eius attigit gradum, facile admodùm est per omnem æqualitatem detrahi protinùs vsque ad extremum. Hac via dum etiam nocte ad furta accederent, adolescentem vnà protrahunt. Ille verò iam amore latrocinij succensus, & spe diuitiarum cupiditatem exacuẽs, nihil iam meditabatur, quod esset exiguum, propter naturæ ac indolis generositatem. Deniquè etiam latronum sodalitatem his, qui secum erant, demonstrauit, atque hic latronum

Hanchistoriam præter alios, etiam Chrysostomus ad Theodorũ lapsũ recitat.

Adolescens benè institutus, à malis socijs euertitur.

Fit princeps latronum.

tronum princeps, primusque raptor erat vehementissimus. Post hæc verò vbi Iohannes rursùm ad eam ciuitatem remeâsset, cæteris, propter quæ eò venerat, dispositis, vt æquum erat: age sanè, inquit, ad Episcopum, depositum nobis redde, quod ego & Christus loco testis in ecclesia apud te deposuimus. At ille cùm existimaret pecunias esse, quæ repeterentur, primùm quidem obstupuit, cùm sibi nõ esset conscius se id, quod repetebatur, accepisse, & neque credere posset fieri repetitionem ob ea, quæ non haberet, neque Iohanni non credere. Vbi autem dixisset: Adolescentem repeto, & fratris animam, intimiùs suspirans senex, ardentiori spiritu, ac sublachrymatione miseriam indicans: Ille, inquit, mortuus est. Porrò interrogatus, quandò, & quomodò, quáve morte: Deo, inquit, mortuus est, cùm latrocinium exercere elegerit, & montem loco ecclesiæ inhabitare, perditorum conuersationem amplexus potiùs, quàm nostram erga ipsum solicitudinem ac curam. At ille ob hoc dolore vehementi oppressus, Re vera, inquit, egregium te custodem animæ fratris reliqui: verùm equus iam adsit, ac viæ ductor mihi detur. Statimque conscenso equo, totas laxabat habenas, minorem esse existimans equi velocitatem pro sua festinatione. Iamque monte apprehenso, à latronum custodia, nihil deprecans, neque fugiens, capitur. Et in hoc, inquit, véni: itaque ad principẽ vestrum me ducite. Porrò vbi ille hunc esse ipsum Iohannem cognouit, certè pudore suffusus fugit. At hic obliuioni tradita senectute, ac motione, quæ mundum consequi solet, persequitur. Deindè magna quadam grauique voce clamans: Quid, inquit, fili fugis me patrem tuum? meam reuerere canitiem, ac floris ætatis tuæ miserere: adhuc tibi spes vitæ relinquitur: ego pro te rationem reddam: Consiste in loco fili: Christus me misit ad te. Hæc cùm audîsset adolescens, primùm quidem constitit, terræ pauimentum intentis oculis intuens, præ pudore oculos non potens sursùm erigere. Deindè proiectis in terram armis, miserabili quodammodo cum magno dolore eiulatur, ac venientem amplexatur senem, propter gemitus quidem efficiens, nè fletibus dignus esset: propter lachrymas verò, nè vel lamentis: solam occultat dexteram: verebatur enim & hanc ipsi porrigere, quam tot sceleribus ac latrocinijs fœdauerat. Porrò ille velutì pater vehementi amore viscera sauciatus, spondet veniam, misericordem pollicetur *iudicem*, & apprehensa dextera, deosculatur, & ad ecclesiam reducit adolescentem. Deindè abundanti vtens oratione, perseuérat ieiunijs annitens, & *adolescentis* animam varijs sermonum cantilenis velut vnguentis quibusdam *deliniens*, non priùs abscessit, quàm hunc priori sanitate donaret, magnum quoddam vitæ relinquens exemplum ad pœnitentiam. Et hoc quidem tale est, & adeò dignum, quod non occultetur.

S. Iohannes eum ab Episcopo repetit, cui commẽdauerat.

Ecce dignã tanto Apostolo erga perditũ adolescentẽ charitatem.

Resipiscit latronum princeps, & integrè curatur à S. Iohanne.

Cap. 18. Porro illud longè maius est, longeque magis admirandum, & ex eádem benigna illa anima compassionem simul & potentiam ostendens. Dicitur enim quidam fidelis eo tempore, qui priùs vitæ necessaria sufficienter habuerat, nec aliqua pressus fuerat indigentia, ad extremam inopiam postmodùm recidisse, vt & debitorum multitudine circunuallaretur, & innumeris fœneratoribus suspectus esset, ac velut fera quædam à tergo sagaciter inuestigaretur ab illis & inquireretur, ac in ipsarũ rerum necessariarum inopiã vagaretur. At enim cum pudore, quem ob fœneratorum exactiones miserè sustinebat, iam etiam necessitatem ex indigentia non ferens homo, ad mortem decreuit confugere, idque conabatur, vt hæc quantocyùs ad se veniret, si fortè hinc & egestatem, & debitorum multitudinem dissolueret. Verùm quoniam hæc vltrò non veniebat, compendiosam viam ad hanc inuénit, & quem tunc peritissimum esse sciebat conficiendis venenis ac præstigiatorem, cultu Hebræum, hunc accessit, eique reuelat, quid in animo haberet, ac orat cum, vt qui possit sibi auxilio esse in eo, quod mente conceperat, & suæ mortis fieri particeps. Atque hic confestìm promptus inuenitur minister, ac venenum illi tradit, vitæque subuersionem consulit. Porrò miser ille, accepto veneno, domum redit. Cum varijs autem luctans cogitationibus, curisque duplicibus anxius, & nunc quidem præsentibus delectationibus huiusque vitæ concupiscentia allectus, nunc verò fœneratorum multitudinem, aliasque ex indigentia procedentes molestias considerans, medius stabat inter extremam consilij inopiam. Siquidem cùm ad dulcem hanc lucem respiciebat, venenum respuebat: quandò verò ad circunstantem vndiquè egestatem, animoque insidentem anxietatem, ausum sumebat ac-

Quidã Christianus ex desperatione veneno seipsum nititur extinguere.

ucr-

uersùs mortem : victus tamen est à necessitate, & vt hinc liberaretur à molestijs, elegit ab ipsa vita liberari. Deniquè infuso veneno, sumptoq; extremis digitis crateræ, quandoquidem animus ad id non accedebat, sed timidè admodùm se habebat, intusque sibi cor continuè palpitabat: tandèm Crucis signaculo Christianis consueto venenum consignat, statimque vbì clausis oculis bibisset, (ô magnam ac admirandam, Christe, tuam potentiam) illæsus permansit, Cruce veneno suam tollente vim.

Crucis signaculum, Christianis consuetum, veneno vim abstulit.

Cùm autem simili rursùm necessitate opprimeretur, & ab ipsis creditoribus obsideretur, animamque haberet priori oppressam inopia, & quæ omni modo quæreret è præsentibus liberationem, labefactabatur tamen ad sumendum alterum venenum, & ad mortem accedere recusabat. Verùm cùm è præsentibus non liberaretur difficultatibus, grauius esse malum iudicans iterata etiam morte, accedit ad veneficum, rursumque ab illo poscit aliud pharmacum, vt malum malo mederetur, cùm id, quod priùs acceperat, nihil ad id, quod necessè erat, tulisset auxilij, vtpotè sua natura illud vincente. Nam id impedimento fuisse veneni efficaciæ demens dicebat, non intelligens Crucem fuisse, quæ hîc mortem abstulisset, quæ etiam anteà serpentem, longè hoc veneno potentiorem, sustulerat. Itaque præstigiator ille ac veneficus, & ipse pharmaci debilitatem damnans, aliud ipsi porrigit, quod priore multo efficacius erat. Cumque rursùm domum venisset, ac illud bibiturus esset, cum priori timore & agonia, duplicibusque illis anxietatibus luctabatur, & sudore vndiquè circunfluebat, ac tremebat. Deindè vbì rursùm consueto Crucis signaculo calicem consignâsset, ac bibisset, iterùm illæsus permãsit, ipseque obstupuit, sanè cùm causam coniectare non posset, ac mirum in modum desperationis stimulis iactabatur. nondùm enim intelligere poterat, quòd Crucis efficacia esset, quæ veneni vires extingueret. Cumque homo animi angustiæ ac calamitatum pelago immersus, nec vel paululùm ad saniorem mentem redire, nec ea quæ (vt aiunt) ante pedes erant, cognoscere posset, hinc iteratò abit ad Hebræum, & eadem, quæ priùs, exponit. Cùm autem & ille consternatus esset, longoque tempore super ea re consilio destitueretur, deindè etiam causam aliquam deprehendere cuperet, propter quam in veneno falsus esset, (ipse enim veneficus erat, & huiusmodi rerum artifex) quo pacto & in quem modum, vbì domum redijsset, venenum acciperet, minutatim per singula interrogabat. Hic autem, Nihil, inquit, aliud ago domum veniens, quàm quòd infuso crateri veneno, deindè paululùm etiam labefactatus, & anxietate in corde concussus, Crucis signo, vt quod à Christianis ex consuetudine fieri solet, propter timorem calice obsignato, oculis clausis illud bibo. Vbì primùm Crucis nomen hic audîsset Hebræus, intellexit statim quod erat, nempe Crucem esse, quæ vim tolleret veneni. Porrò nè res nudæ solùm hæreret suspicioni, quandam etiam requirit fidem : cuidam illius cani tradito veneno, hunc protinùs interimit.

Rursùs Crucis signaculum in calice factũ, eũ, qui venenũ biberat, preseruauit.

Mira signi Crucis virtus, quo antiquitùs fæpissimè vtebãtur Christiani.

Hebræus autem nullas ampliùs requirens demonstrationes, abiurata patria secta, ad veritatem accedit. Idque primum tollit errorem, & venenum ei, qui alio modo vsus fuerat, verè mortiferum ostensum est prioris veneficij, ipsius signum mutationis idoneum. Accedit ad Christi discipulum, ducem errantium : tubæ variarum spiritus linguarum mentis conceptum indicat, arguit insipientiam, publicat prauum illud mysterium, manifestat prioris erroris insensibilitatem. Porrò ille & accedentem susc ipit, & laudat resipiscentiam, ipsumque adhortationibus munit ac consilijs. Deindè & baptismate regenerat, & vniuersorum Domino conciliat. Verùm neque communis salutis dispensator eum, qui Hebræo fuerat occasio mutationis, ità malè habentem neglexit : sed causa cognita, quæ ipsum ad id periculi duxerat, & propter quam, vltrò propria quoquè vita miserè priuandus erat, & paternis ipsum refouet colloquijs, & illius animam, quæ iam conciderat, erigit, ac tristitiam & desperationem abijcit. Deindè opere etiam affert consolationem, quandoquidem & hoc poterat efficere. Quoniam enim & debitorum repetitione, & rerum necessariarum inopia oppressum illum vidit, & ob id ipsam vitam miserè abijcientem, quid facit? Atque hinc mihi considerate, quibus donis ille dotatus fuerat. Quod enim anteà Petrus, cum ipso templum ingressurus ad horam precationis nonam, qua (vt inquit Lucas) vsus est in claudo, qui ad speciosam templi portam sedebat, ac eleemosynam petebat, dicens, Argentum & aurum

Cap. 14.

Iudæus veneficus credit & baptizatur.

Act. 3.

non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, simul & pedes ipsi sanos reddens: hoc sanè & iste hîc facit. Sciens enim nihil sibi argenti esse vel auri, vt hinc illius indigentiæ necessitatem consolari posset, herbæ, quæ in proximo erat, quantum ambabus manibus comprehendere posset, iussit homini accipere. Ille verò cùm ignoraret, quænam esset causa, & quidnam hac re sibi vellet Apostolus, ac herbam, quantum totis manibus assequebatur, comprehendisset, ipse, facta duntaxàt oratione ac signo Crucis, ipsam restituit, & protinùs correptam herbam aurum esse ostendit, aurumque purissimum: atque hunc confestim tollere iussit, simulque & consilij inopiam ac desperationem ex præsenti egestate contractam dissoluere, & debita reddere, ac residuæ vitæ occasionibus prouidere, Deoque gratiarum actiones reddere. Quid igitur fieri posset, quod huic æquaretur miraculo? Siquidem in templi introitu forsan & hic quodammodò fuerat Petro auxilio, & abundantiorem ambo spiritûs gratiam postulauerant: Hîc autem solam Iohannis vim ac fortitudinem est intueri, quantaque erga Deum spiritûs familiaritate ditatus sit.

Oratione & Crucis signo herbã Apostolus in aurum vertit, & creditorib' solui iubet.

Cap. 15. Sed hæc quidem exhibebat, dum adhuc in terra conuersaretur, errores abigens, & pietatis prædicationem disseminans, ac reuocans veritatem. Postquàm autem omnes, quod suarum erat partium, Deo adduxerat, cælum quidem efficiens proscenium, terræ autem orbem theatrum, ac Angelos spectatores, qui

Psal. 18. stupefacti erant ad decorem virtutis illius ac prudentiam, (Desiderabilia nanque super aurum & lapidem precio sum multum, ac dulciora super mel & fauum, erant doctrinæ ipsius diuina eloquia) ciuitatem egressus est, discipulis præcipiens, vt ligonem ac sarculum secum conferrent: ac protinùs in montem quendam ascendens, vbi nunc huius templum extructum est eximiæ cùm pulchritudinis, tum magnitudinis, stansque in ipso: Hîc, inquit, filij mihi fodite. Deindè vbi se totum consignâsset, ac dixisset, Et tu mecum esto Domine Iesu Christe: adstantibusque subiunxisset, Pax vobis, fratres: in foueam demisit pallium, & ipse quoquè in eam descendit, ac corpore mediam obtinuit Asiam, vbi olìm, qui è Græcanico cœtu erant, philosophabantur. Porrò discipuli comas euellebant, genasque percutiebant, ac orbationem miserabiliter deplorabant, pastorem, gubernatorem, seruatorem, denique eum, qui *omnibus omnia* erat, inclamabant. Deindè etiam ciuitatem accedentes, his, qui *in ciuitate* erant, manifestant id quod factum erat. Interìm autem die illucescente, concurrunt ad monumentum, discere cupientes, num præceptor adhuc superuiueret, & ouile accesserunt. Porrò pastor nusquàm comparebat, solæ iacebant crepidæ: is autem, qui has abiecerat, disparuerat. Discurrunt huc & illuc, quemadmodùm hi, qui cum Eliseo erant, scrutantur, inuestigant, verùm incassus efficitur ipsis labor. Deindè vix tandèm illius vocis recordati: Si eum volo manere, donèc veniam, quid ad te? ad mentem alacriorem redeunt. Et ille quidem Enoch & Eliæ Thesbitæ coniungitur: hi autem à lamentis discedentes, Deum vniuersorum laudabant, qui suum dilectum adeò magnificauerat.

Templum eximium in honorem S. Iohannis.

S. Iohannes viuus in fossam descendit.

In eius sepulcro corpus eius nõ inuenitur. 4. Reg. 2. Ioan. 21.

Cap. 16. Hoc itaque die, quo hæc contigerunt, splendidus huic Theologo celebratur Ephesi conuentus ex omni genere ac vniuersa ætate, qui astrorum splendorem imitetur. Prætereà in hoc sacro loco, ad quem hic cum pallio declinauit, minutus quidam puluis manat ac exoritur, cuiuis accedenti medelam ab omni morbo suppeditans. Cùm igitur in nocturnis laudibus festi ipsius, ab his qui in eo ministrant, tradatur cœtibus ad hoc congregatis, non facilè exhauritur; sed quo ampliùs hauriunt, tanto magìs manat, veluti perpetuus quidam thesaurus, qui simul & participantes reddit ditiores, ac seipso abundantior semper efficitur, gratia ac benignitate Domini nostri Iesu Christi: cum quo patri simul ac spiritui sancto gloria, imperium, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Nota de puluere sepulcri eius.

SERMO

SERMO BEATI PETRI DAMIANI PRIMVS DE EXCELLENTIA SANCTI IOHANNIS EVANGELISTÆ, *vt habetur* 8. *Tomo Aloysij.*

HOdiè dilectissimi nobis lætitiæ gaudia geminantur, quia recenti adhuc natiuitate Dominica, beati Iohannis occurrit solennitas glorioſa. Hodiè discipulus quem diligebat Iesus, dilectoris sui amplexibus stringitur, societate perfruitur, & quod viderat, quod audierat, quod manibus attrectauerat de verbo vitæ, tanto iam liquidiùs, quanto sublimiùs contemplatur. Hodiè scilicet illa mirabilis aquila, quam & olim Ezechiel eminere cæteris quatuor animalibus vidit, & ipse Iohannes suimet (vt ità loquar) propheta factus, volantem in mystica visione conspexit, ad vnicam Angelorum & hominum escam, librata pennis sublimium meritorum, feliciter euolauit. Licèt enim vbicunquè fuerit corpus, illic necessariò congregentur & aquilæ: iste tamen tanto familiariùs ad vitæ pabulum, corruptionis vinculis iam solutus, accedit, quanto & in carne adhuc positus, in ipsum æterni Solis orbem, hoc est in diuinæ substantiæ claritatem, radios purificatæ mentis infixit.

S. Iohannis Euangelistæ solennitas.

1. Iohan. 1.

Ezech. 1.

Cur Ioānes aquilæ vocatus sit cō paratus. Luc. 17.

O quàm miranda super nos cælestis consilij dispensatio. O quàm profunda diuinæ sapientiæ est altitudo. Descendit Deus ad hominem, vt occultam hominibus patefaceret Deitatem. Ad humanæ mortalitatis exire dignatus est publicum, vt nobis æternitatis suæ reuelaret arcanum. Sed si mox vt in Euangelicæ doctrinæ cœpit verba prorumpere, ac nouæ gratiæ mysteria rudibus adhuc imperitorum cordibus aperire, statim diuinitatis suæ panderet sacramentum, cuius, quæso, ferret auditus, cuius vnquàm caperet intellectus? Nam vt de diuinitate nunc taceam, cùm Dominus diceret: Quia nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, & qui manducat me, ipse viuet propter me: protinùs aspernati sunt verbum, & exhoruêre dicentes: *Durus est hic sermo.* Quis potest eum audire? Deindè scriptura subiungit: *Ex hoc multi discipulorum abiêrunt retrò*, & iam cum illo non ambulabant: videlicet non de turba, non quilibet imperiti, sed ipsi etiam discipuli nequiuerunt capere verbum mysterij. Quid ergò isti facerent ante solem, qui cæcati sunt ad lucernam? Quomodò tonitrui sustineant sonitum, qui clangentis tubæ pondus ferre nequeunt, immò qui suppressæ ac temperatæ humanæ vocis exilitate surdescunt.

Iohan. 6.

Propterea igitur Redemptor noster dilectum sibi speciali prærogatiua discipulum, ad declarandam suæ diuinitatis essentiam quoddam quasi organum fecit, atque vt hic suppleret, quod ad tempus ipse Dominus dispensatiuè suppresserat, sibimet vicarium dereliquit, quatenùs expleto passionis, ac resurrectionis, ascensionisque mysterio, post tredecim ferè annorum lustra, cùm iam videlicet homines liberiorem ad capessendam veritatem haberent mentis obtutum, hic coessentiali & coæterni Deo Verbi panderet sacramentum, dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.

Iohānes organum diuinorum mysteriorum.

Iohan. 1.

Humanæ quippè imbecillitatis ordo poscebat, vt priùs Christi humanitatis primordia, cursum, consummationemque pernosceret, miracula etiam, quæ in hominem gessit, addisceret, sicque paulatìm ad comprehendendum diuinitatis occultæ mysterium, suis vegetata prouectibus adspiraret. Quapropter diuini fuit causa consilij, vt cæteri Euangelistæ, qui in describenda Saluatoris humanitate versati sunt, longè præcederent: Iohannes verò, cùm homines tanquàm primò lactantes firmiora iam in via veritatis vestigia figerent, eos ad conscendendam diuinæ scientiæ gratiam promoueret. Hanc denique supereminentem diuinæ scientiæ celsitudinem tunc diuinitùs illustrata mente concepit, cùm in sacrosanctæ mysticæ cœnæ conuiuio supra pectus recubuit Redemptoris. Et quia in pectore Iesu sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, ex illo cælesti gazophylacio summam traxit, vndè nostræ paupertatis inopiam copiosa liberalitate ditauit. Ex illo (inquam) nobis ærario diuitiarum copias attulit, & in communem totius mundi salutem benè prodigus erogauit: immò super fon-

Iohan. 13. Iohannes in cœna ex pectore Domini omnis scientiæ & sapientiæ sūmam traxit.

tem perennis vitæ recubuit, vt & ipse tunc semper manantia fluenta diuinæ doctrinæ hauriret, & eadem nobis postmodùm præfixo certi temporis articulo propinaret.

Iohannes magnus paradisi filius.

Magnus videlicet paradisi fluuius, qui ex principali sui fontis origine profluens, ac vberiori cælestium charismatum inundatione procedens, squalentia deserta humanarum mentium irrigat, & ad proferenda bonorum operum tanquàm nouarum frugum germina, vberrima fertilitate fœcundat. Et non immeritò tam profunda, tam supereminens reuelatio Deitatis virgini debebatur, vt qui carnis sibimet amputauit illecebras, felici commercio, pro carnali dulcedine, cælestium epularum diuitijs frueretur. Ad tantum scilicet gratiæ prouectus est priuilegium, vt omnem transgrediens creaturam, illuc acie mentis attingeret, quò non Propheta, non Patriarcha, non denique quisquam ab ipso primordio cognoscatur in carne positus adspirâsse. Nec mirum si Redemptor noster beato Iohanni vicem suam ad declarandum diuinitatis suæ mysterium delegauit, quem ad custodiendam venerabilem matrem suam, perpetuam scilicet Virginem, quasi alterum filium sui loco supposuit: Mulier, inquiens, eccè filius tuus: ad Discipulum autem: Eccè mater tua. Dignum quippè fuerat, vt cui potissimùm commisit cælestia, committeret & terrena.

Iohan.19. Christus venerabilem matrẽ suam perpetuam virginẽ, virgini discipulo in Cruce commendauit.

Et quia mediator Dei & hominum ex duabus naturis, diuina scilicet & humana, consistit, vnus Emmanuel, æquum admodùm visum fuit, vt beatus Iohannes vtriusque naturæ fidelis minister existeret, qui & diuinitatis sacramenta conscriberet, & beatæ genitrici, perpetuæ custodiæ ac sedulitatis suæ ministerium exhiberet. Cuius vtriusque, excellentissimi videlicet sacramenti, quodammodò ministrum se esse testatur, cùm per omnem Euangelici textûs sui seriem, sic styli modum temperat, & quadam vicissitudine mysticæ varietatis alternat, vt modò humana pronunciet, modò diuina: modò quæ humanitatis sunt, historialiter inferat: modò quæ sunt diuinitatis, quadam sublimium ac subtilium verborum maiestate depromat. Tantaque locutionis arte verborum vim temperat, ac librata moderationis sobrietate dispensat, vt nec diuinitatis arcana vulgari, nec ea, quæ fidei nostræ necessaria sunt, patiatur abscondi. Proindè cùm historiæ verba contexit, velut per tenuissimas rimas diuinitatis fulgorem ad oculos hominum coruscare permittit: sicque dum tenuissimo lucis æternę radio oculus mentis nostræ perstringitur, ad indagandum mox illud inaccessibile summæ veritatis lumen perspicaciùs aperitur. Quia verò beatus Iohannes alternato suæ narrationis ordine, modò diuinitatem Christi sublimiter intonat, modò quæ humanitatis sunt, planè quodammodò atque humiliter asseuerat, sicut ipse in Euangelij sui principio cœpit, ità seriatim vsque ad finem, hunc eundem modum per omnem suæ descriptionis articulum tenuit. Nam, sicut nôstis, in capite sui libri deificum illud ac singulare ponit exordium: In principio, inquiens, erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Eccè aquila Dei ad cæli verticem sublimiter euolat, sed ad escam carnis necessè est, vt pressis alis aliquandò in imum submissa descendat. Vndè & paulò pòst quid subdat, audite: Et verbum, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis.

Iohan.1.

Hanc itaque diuersitatem humanitatis, atque diuinitatis vnitæ sibimet, atque inconfusæ, sponsa de sponso dicit in Canticis: Venter, inquit, eius eburneus, distinctus sapphiris. In membris quippè humani corporis vix aliquid vẽtre fragilius, siue tenerius inuenitur, ideoque per ventrem rectè fragilitas in Christo assumptæ humanitatis accipitur. Ebur autem os est Elephantis, quod videlicet animal fertur esse castissimum, frigidissimæque naturæ. Venter ergò eburneus est sponsi, quia susceptæ Redemptoris humanitas, ab omni peccatorum contagio casta prorsùs & inuiolata permansit. Siquidem peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Sapphirus autem lapis est, sereni cæli habens colorem, vndè & in visione Domini dicitur: Erat sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphiri, & quasi cælum, cùm serenum est. Per sapphiros ergò opera diuinitatis intelliguntur, quæ in carne Dominus ostendebat. Venter ergò sponsi distinctus erat sapphiris, quia Christi humanitas diuinis virtutibus refulgebat. Nec plenus sapphiris esse dicitur, sed distinctus, ità videlicet, vt inter sapphiros candor eboris appareret, quia sic Dominus ex parte hominis assumpti operabatur humana, vt aliquan-

Cant.5.

Christi humanitas ab omni peccatorũ contagio aliena. 1.Pet.2

Exod.24.

quandò nihilominùs ex parte deitatis ostenderet & diuina. Nam esurire, sitire, flere, postremò crucifigi, & mori, humanitatis erant opera: miracula verò facere, & non solùm alios, sed etiam semetipsum à mortuis suscitare, euidentissima erant diuinitatis indicia. Hoc itaque modo beatus Iohannes quasi eburneum ventrem sponsi sapphiris distinguit, dum aliquādò diuinitatis alta, aliquandò humanitatis infirma describit.

Quia igitur hic beatus Iohannes de Deo mirabiliter atque incomparabiliter cæteris mortalibus loquitur, iurè factum est, vt non solùm à Græcis, sed etiam à Latinis vndiquè Theologus appelletur. Theotocos Maria, quia Deum veraciter genuit: Theologus Iohānes, quia Dei Verbum ante secula apud Patrem esse, & Deum esse, non solùm inenarrabiliter vidit, sed & profunda sublimitate descripsit. Vndè non immeritò potest dicere cum Propheta: Eructauit cor meū verbum bonum. Rectè ergò Virgo virgini ad obsequium traditur, & pro Domino seruus vice filij subrogatur: vt virginalis pudicitiæ splendor, ex vtraque persona sibimet inuicèm congruat, & floridus intimi candoris adspectus, quod in vno virere considerat, hoc vernare & in altero deprehendat.

Theologus Iohannes, Maria verò cur Theotocos nominetur.

Psal. 44.

Libet hîc, fratres mei, pulchram varietatem diuinæ dispositionis coram charitate vestra perpendere, & egregios duos Redemptoris nostri discipulos, qualiter inter se quadam dignitatis similitudine congruant, comparare, Petrum videlicet, & Iohannem. Commisit nanque Dominus Petro claues Ecclesiæ, voluit & beato Iohanni custodiam Mariæ delegare. Vtraque nimirùm mater, mater Maria, mater Ecclesia. Sed Maria mater Christi, Ecclesia mater populi Christiani. De Maria Christus carnem susceptt, Ecclesiam verò de lateris sui carne produxit. Ex ista prodijt secundùm carnem natus, illam protulit carne iam mortuus. Ex ista voluit nasci, pro illa dignatus est mori. Ex vna semèl natus est in persona sua, ex altera quotidiè nascuntur membra sua. Traxit ex altera quod pro altera moreretur, & quo vtraque communiter saluaretur. Magna igitur & felix mater est beata virgo Maria, ex cuius visceribus caro Christi assumpta est, ex qua rursus per aquam & sanguinem profluxit Ecclesia. Hoc itaque modo & ex Maria prodijsse videtur Ecclesia. Vtraque tamen casta, vtraque munda, vtraque perpetuæ virginitatis signaculo præmunita.

Matth. 16.

Iohan. 19.

Ecclesia mater populi Christiani.

Harum itaque duarum matrum, duarum perpetuò virginum, alteram Petro, alteram Iohanni voluit commendare, vt propensò diligenter vtriusque pondere ministerij, excellentium meritorum dignitas in duobus cæli senatoribus videatur æquari. Dicit Dominus Petro: Tibi dabo claues Regni cælorum. Nunquid & beata Maria cælum non fuit, in cuius vtero virginali nouem mensibus tota diuinitatis plenitudo permansit? Ex ipsius quippè castis mundisque visceribus, Dei Verbum, per quod facta sunt omnia, immaculata se carne vestiuit. In angusto scilicet aluo conclusus, totius orbis iura regebat immensus. In breuissimo, inquam, virginalis vteri domicilio constitutus, & cæli gubernabat imperium, & terrenorum omnium non amiserat principatum. Non ergò præsumptiuè cælum dicitur venerabilis virgo Maria? Atque ideò beatum Iohannem Dominus quodammodò cæli clauicularium esse constituit, cùm beatæ genitricis suæ eum decreuit esse custodem?

Matth. 16.

S. Maria præsumptiuè cælum dicitur.

Proindè vt beato Petro Iohannes multipliciter comparetur, cùm discipulos suos Redemptor noster inquireret, qua circa se homines opinione ducerentur, illique protinùs respondissent, alij Iohannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Hieremiam, aut vnum ex Prophetis, donèc ad Petrum ventum est, nutabat assertio, nec ambiguitatis vinculum soluebatur. At vbi quid habeat discipulorum sensus exigitur, præcedit in veritatis confessionem, qui primus erat in Apostolica dignitate, Petrus videlicet: Tu es, inquiens, Christus filius Dei viui. Inter nutantis adhuc fidei sinuosa volumina, inter procellosas ambiguitatum fluctuantium tempestates, piscator ille veritatis anchoram fixit, & nauiculam fidei in tutissimo trāquilli portus gremio collocauit.

Matth. 16.

Sed videamus vtrùm Iohannes & huic operi aliquam cum Petro similitudinem habeat. Constantissimæ itaque prædicationis arguitur, sicque à Domitiano tunc Cæsare in exilium destinatur. Protinùs hæretici Marcion, Cerinthus, & Ebion, cæterique quamplurimi, quos ipse conuenienter Antichristos appellat, causas Ec-

Hæretici Apostolorum tēpore qui fuerint.

cleſiaſtici gregis irrumpunt, & velut lupi graues ſuper ouilia paſtoris adminiculo deſtituta graſſantur, Chriſtum ſcilicet ante Mariam non fuiſſe dogmatizantes, & ità ſimplicem Euangelicæ fidei puritatem, perfidiæ ſuæ ſqualoribus corrumpentes. Confunditur mundus, turbatur Eccleſia, vacillat fides, & velut inhorreſcente tempeſtate perfidiæ, plurimi naufragantur. Quid plura? Tandèm perempto Domitiano, diuina duce gratia, redijt Iohannes Epheſum, turbatamque gemit Eccleſiam. Sed quicquid inuenit erroris turbine atque tempeſtate turbatum, ſolidiùs atque robuſtiùs ad priſtinæ fidei reuocat ſacramentum. Nam rogatus (vt ab hiſtoriographis traditur) à charitate ferè totiùs vniuerſalis Eccleſiæ, in illius tandèm erupit diuinæ inſpirationis elogium: In principio, inquiens, erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc itaque ſignaculo veritatis, & hæreticorum tergiuerſationibus metam fixit, & catholicorũ fidem perpetua ex tunc & deincèps certitudine roborauit.

Iohãnes rogatus ab eccleſia ſuum conſcripſit Euangeliũ.

Petrus igitur petra. Tu es, inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Petra quoquè factus eſt & Iohannes, ſupra cuius fidei fundamentum totius Eccleſiæ ſtructura conſurgit, quam videlicet, ſiue hæreticorum furor impingat, ſiue tentationum irruat impetus, non euertit. Hæc petra veri Dauid fundamplet, qua Philiſtæum Goliad ſignanter in fronte percutiat, vbi videlicet profanus & impius Crucis vexillum non habebat. Hæc ſiquidem petra omnes Eccleſiaſticæ doctrinæ aduerſarios deſtruxit, hæc Iudaicam perfidiam cum omni prorsùs hæreticorum prauitate proſtrauit. Nec mirum ſi inſtàr Petri & Iohannes petra dicatur, cùm hæc ad Ezechielem Dominus dicat: Eccè dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum, & vt adamantem, & vt ſilicem dedi faciem tuam. Planè quod vterque diſcipulus protulit de ſacramento Dominicæ fidei, quanquàm profundiſſimum ſit, atque omninò diuinum, & vtrunque pari modo vires humanæ mentis excedat, nec videatur diuerſum in excellentię diuinitate, quod eodem prolatum eſt Spiritu dictante: illud tamen beati Iohannis ſingularitatis locum ſibi vendicare cõſpicitur, quia neque ante illum, neque poſt illum hoc idem ſcripſiſſe aliquis inuenitur. Nam illam beati Petri Apoſtoli ſententiam & Martham ſororẽ Lazari, eiſdem ferè verbis legimus protuliſſe. Cui nimirùm cùm Saluator diceret: Omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum: atque ſubiungeret: Credis hoc? ilicò eodem Spiritu, quo & Petrus, inſpirante reſpondit: Ego credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.

Matth.16.

S. Iohannes per ſuũ Euãgelium Petra dicitur.

1.Reg.17.

Ezech.3.

Iohan.11.

Quid autem mirum, ſi Iohannem de diuinitate loquentem, beato Petro præferimus, cùm illud Euangelij ſui ſingulare principium ipſa etiam Dominica verba ſi dici liceat) excedere videamus? Nec iniuria ſit Redemptori noſtro, ſi dicatur aliquid ipſe ſublimiùs depromere per diſcipulum, quàm per ſemetipſum, & per illius linguam manifeſtè proferre, quod per ſemetipſum liquidò noluit aperire. Nam & hoc beato Iohanni Dominus conceſſit in verbis, quod & Petro contulit in miraculis, videlicet vt & iſte altiora proferret, & ille maioribus virtutum prodigijs coruſcaret. In Apoſtolorum enim Actibus inuenimus, quia in plateis eijciebant infirmos, & ponebant in lectulis, & in grabatis, vt veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Quod vtiquè Dominum feciſſe nuſquàm legimus, vt per vmbram videlicet ſui corporis, remedium ſanitatis alicui attulerit. Sed quod prædixit, exhibuit: quod promiſit, impleuit. Nam in eiuſdem Iohannis Euangelio dicit: Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora eorum faciet, quia ego ad Patrem vado. Enimuerò ipſe operabatur in Petro, ipſe loquebatur in Iohãne. Non enim, inquit, vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Meritò nempe beatus Iohannes & præcedentes omnes, & ſubſequentes diuinorum ſcriptores voluminum, gloria ſingularis eloquij præcedit, quem non luxuria polluit, non libido corrupit, ſed virginalis integritas perpetuæ incorruptionis titulo decorauit. Qui nimirùm nuptialis copulæ thalamum deſerens, omnem illecebræ carnalis ardorem in cæleſtium deliciarum voluptatem tranſtulit, arctiſſimeque ſe in ſui Redemptoris ac dilectoris amore coniunxit, propter quem ſilicet coniugalis tori fœdera abdicauit.

S. Iohannes de diuinitate loquutus profundiùs quàm Petrus aut alij Apoſtoli.

Act.5.

Iohan.14.

Matth.10.

S. Iohannes virgo perpetuò permanſit.

Vndè diuinitùs illi conceſſum eſt, vt tanta cor eius circa fratres charitatis gratia reple-

repleretur, vt sacrosanctum pectoris eius templum, velut caminus quidam diuini videretur incendij. Quod profectò in quibusdam scripturis eius patenter agnoscitur, in quibus vtiquè per omnem ferè paginam, quasi per quasdam rimas, charitatis vapores effundere, charitatis videtur ardoribus æstuare. Modò enim patres nominatim ad charitatē prouocat, modò nō filios, sed filiolos, quasi tenerè diligens, appellat. Modò proprijs ætatū vocabulis infantes, modò iuuenes, modò singillatim admonet adolescentes. Modò etiam mulieribus epistolas destinat, easque ad cautelam fidei, & studium syncerę dilectionis inuitat. Hic itaque inenarrabilis charitatis ardore succensus, huc illucque se vertens, vndiquè circumiens, vbiquè discurrens, omnia hominum genera ad salutem concitat, omnia ætatum incremēta perlustrat, omnes humanæ conditionis ordines oculo curiosæ solicitudinis inuestigat, & tanquàm arcus vniuersalis Ecclesiæ factus, totius humani generis summam, vlnis paternæ dilectionis amplectitur, atque ad Redemptoris sui consortium trahere, vnumquenq; singillatim admonendo, conatur. Amor quippè Domini, quo eum præ cunctis mortalibus dilexit, & ei pondus fraternæ dilectionis exhibuit, vt nimirùm plùs amaret, qui plùs amabatur, & qui primus erat in Redemptoris amore, præcipuus fieret in fraterna charitate.

Charitas eius in proximū quanta.

Qualem autem apud Dominum impetrandi locum, præcipuæ familiaritatis Iohannis obtinuerit priuilegium, hinc manifestiùs colligere possumus, quòd idem beatus Iohannes Euangelista testatur, quia in ipso vitalis cœnę conuiuio Iesus conturbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me. Deindè sequitur: Adspiciebāt ergò adinuicèm discipuli hæsitantes, de quo diceret. Moxque subiungit: Erat ergò recumbens vnus ex discipulis Iesu in sinu Iesu, quē diligebat Iesus. Innuit ergò huic Simon Petrus, & dicit ei: Quis est, de quo dicit? Atque vt historiæ stylo non tenear, Iohanni interroganti Dominus mox respondit: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. O admirabilem, ó incomparabilem virum, & omni Christianæ deuotionis præconio præferēdum. Ecce verbum profertur in medium, & totus tacet ac sub silentij censura reprimitur senatus Apostolorum. Tanta siquidem Magistri præsidentis videbatur authoritas, vt sub districta se compesceret beata discipulorum concio disciplina. Hæsitant, ambigunt, atque inter se inuicèm oculorum nutibus quodammodò interrogantes adspiciunt: veruntamen lingua referre quod gestiunt, vel Dominum consulentes inquirere non præsumūt. Tacet Petrus, tacet cæli clauicularius. Tacet deniquè lingua, quæ clauis facta cælorum, cęlum simul & terram ligat, & soluit. Tacet is, inquam, cui portæ inferi non prævalent, qui ligandi animas atque soluendi obtinet principatum. Silet Andreas, qui ipsi fratri ad fontem vitæ prævius fuit. Non loquitur Thomas, qui viam se nescire professus, eundem esse viam, veritatem, & vitam, ipso referēte, cognouit. Non præsumit os aperire Philippus, qui dum Patrem sibi popposcit ostendi, profunda mysteria indiuiduæ Trinitatis audiuit. Omnes tacent, omnes dubitant, & latenter inquirunt, non quidem prolatione verborum, sed tantùm nutibus oculorum. Sed cùm res diù sub hac ambiguitate penderet, nec nodum dubietatis quispiam absolueret, tandèm Iohannis patrocinium quæritur, & sic ad rei dubiæ notitiam peruenitur. Ille nimirùm, condiscipulorum persona in se susceptā, consultor accedit, qui de ampliori familiaritatis atque dilectionis prærogatiua confidit.

Soli Iohāni Iudas proditor indicatur.

Iohan. 13.

Matth. 16.

Iohan. 1.

Iohan. 14.

Vndè considerandum est, fratres mei, quantæ deuotionis instantia beati Iohannis idiđæ Dei flagitare debemus auxilium, quem sibimet interuentorē & ipsi Apostoli quæsiērunt. Quantùm apud iustum iudicem pro peccatoribus poterit, qui & pro ipsis cælestis curiæ senatoribus interuenit? Et qui aduocatus factus est summis, quàm humiliter implorādus est à minimis? Hanc nimirùm hominis eminentiam, hanc meritorum sublimium celsitudinem Angelus ille cognouit, qui se ab illo adorari prohibuit. Vide, inquit, nè feceris, conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Refugit obsequium ab illo suscipere, quem nouerat apud communem iudicem locum gratiæ familiariter obtinere. Noluit adoratorem, quem decernebat æqualem. Fratrē recognouit, socium iudicauit, subiectionis obedientiam non accepit. Quanuis enim in omnibus sanctis semper sit Angelicæ munditiæ contubernalis, & cognata virginitas, beatus tamen Iohannes tanto reliquos virgines superat, quanto virginitati beatæ

Vides hîc, sanctos esse inuocādos.

Apoc. 22.

Mariæ

Eccè quãta virginitatis commendatio.

Mariæ per ſedulitatis ac perpetuæ cuſtodiæ meritum appropinquat. A qua ſola videlicet præceditur, quia fœcunditas virginalis, quæ eſt in Maria, nullis eſt omninò meritis comparanda, & non ſolùm quia fœcunda eſt, ſed quia Deifica. Virginem enim parere, nouum ac ſingulare eſt: Deum verò parere, ità nouitatẽ ſingularitatis exuperat, ità omnia, quæ miranda ſunt, antecedit, atq; incomparabiliter ſuperemínet, vt nec mente concipi, nec lingua valeat aliquatenùs explicari. Sed ſicut venerandæ matris Domini virginitas, beati Iohãnis virginitatem excedit, ſic ipſe pro glorioſo eius contubernio cæteros à mundi primordio virgines antecellit.

Deum parere: & virginem, ſtupẽdum planè & admirandum.

Huc accedit, quòd ille recubitus in pectore Saluatoris, ille diuinus ardor, quem ex arcana eius inſpiratione concepit, ità in eius viſceribus omnium libidinum fomenta decoxit, vt corpus eius, tanquàm re vera Spiritûs ſancti templum, à cunctis vernaret æſtuantis luxuriæ ſqualoribus defæcatum. Nec vllum locum in eo vendicabat flamma libidinis, cuius templum gratia ſancti Spiritûs iugiter obumbrabat. Quo circà dignum fuit, vt beatus Iohannes Apoſtolus Archangelo Gabrieli ad cuſtodiam matris Domini ſocius haberetur, quatenùs ille cæleſtis olim paranymphus intactam Virginem inuiſibiliter cuſtodiret, & iſte forinſecùs fragilitati fœmineæ, obedientiæ ſuæ miniſterium exhiberet. Et congruum erat, vt quæ talem genuit, qui cæli ſimul & terræ Dominus eſſet, vtriuſque patriæ ciues in ſuo conſortio haberet, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtaret omne verbũ. Quapropter beatus Iohannes quanto familiarior cum matre Verbi verſatur, tanto & ipſi vicinior Verbo inuenitur. Et quoniam non ab alio, ſed ab ipſa Veritate Mariæ dictus eſt filius (Mulier enim, inquit, eccè filius tuus: atque idipſum iterando confirmat, ad diſcipulum dicens: Eccè mater tua) nemo iurè videtur maior meritis eo, qui ſpeciali quadam gloria frater eſt Saluatoris.

Matth. 18. 2. Cor. 13.

Iohan. 19.

Nota neminẽ eſſe maiorem meritis Iohanne Euãgeliſta.

Huius igitur tam ſublimis, tam pij, tam caſti, tamque præcellentiſſimi Deo dilecti, fratres chariſſimi, laboremus præcepta ſeruare: per huius veſtigia, inquantùm poſſumus, duce diuina gratia ſtudeamus incedere. Sed ſi omnes cum Iohanne virginitatem habere iam in carne non poſſumus, quia poſt naufragium ſecunda reſtat tabula, ſtudeamus florere virtutibus, & ſic virginitatis amiſſæ diſpendium optimè compenſabimus. Non igitur nobis auaritiæ ardor incandeat, non *iracundiæ* nos furor impellat. Non in nobis flãma libidinis æſtuet, nõ turpis *cogitatio pulchram* animæ noſtræ coram Deo ſpeciem fœdet. Non nos terrenæ *facultatis* abundantia in ſuperbiam erigat, nõ tenacitas miſericordiæ viſcera *pauperibus* claudat. Vigeat in nobis perpetua caſtitas, humilitas, patientia, ſobrietas, iuſtitia cum pietate, ſeueritas cum manſuetudine. Inter hæc, fratres chariſſimi, cæterarumque dona virtutum, charitas, quæ mater eſt omniũ, in ſacrario pectoris noſtri ſemper teneat principatum: quia, ſicut Iohannes dicit, Deus charitas eſt, vt qui per charitatem Dei filius deſcendit in Virginem, per eam nos exaltet ad paternæ glorię claritatem, qui viuit & regnat in Trinitate perfecta, vnus & verus Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Charitas mater virtutum. 1. Iohan. 4.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO SECVNDVS DE EODEM SANCTO *Iohanne Euangeliſta.*

Eccè ſolennem cõuentũ ad teſtimoniũ ſancti Iohãnis Euãgeliſtæ.

Gaudeamus, fratres chariſſimi, copioſum noſtræ fraternitatis adeſſe conuentum, quia dum nos ad hodiernam feſtiuitatem, beati Iohannis gloria prouocat, etiam Spiritus ſanctus, vt tam reuerenter, tam pacificè, tam deuotè conueniatis, indubitanter inſpirat. Dignum quippè eſt, vt qui à Chriſto præ cunctis mortalibus ſpecialiter eſt dilectus, à Chriſti dilectoribus permaximè diligatur, præſertim cùm & ipſe circa nos tantæ charitatis extiterit, vt diuinitùs ſibi traditis ſapientiæ & ſcientiæ clauibus, omnes ſacramentorum cæleſtium theſauros expenderet, & æternæ vitæ diuitias, quas ſolus acceperat, nobiſcum participando largiretur, & fideliter erogaret. Quid enim diuinæ ſapiẽtiæ quæris, quod apud Iohannem reperire non poſſis? Quæ enim hæretica prauitas, quæ Arriana perfidia, quæ Iudæorum veſana calumnia, quæ gentilium Philoſophorum verſutia, quæ denique ſchiſmaticorum abominanda ſciſſura, beati Iohannis non eſt eloquio

quio superata, eiusque doctrinis euidenter attrita? Si quandò enim ab inimicis veritatis obijciuntur nobis volumina quæstionum, ilicò Iohannes accedit in medium, Iohannes occurrit, Iohannes silentium verbosis imponit. Quotiès siquidem de vera humanitate ac diuinitate Christi certamẽ quæstionis oboritur, quę videlicet omnibus pacis inimicis communis est materia dimicandi, protinùs ad Iohannis Euangelium curritur, Iohannis in pugna patrocinium quæritur, & sic mox cuncta litigiosi certaminis iurgia conquiescunt. Quid igitur necessarium in doctrinis, quod Iohannis volumina sacrosancta nõ teneant? Quid in virtutibus, quid in meritis, quo beatissimus incomparabiliter non excellat? Apostolus siquidem in Epistolis, Euangelista in Euangelio, Propheta in Apocalypsi. Propheta, inquam, & nõ qualiscunque, sed mirabilis, atque ad similitudinem alterius, & plusquàm Prophetæ. Nam quia Prophetæ officium est, futura prædicere, nõ etiam præsentia demonstrare, beatus Iohannes Baptista idcircò cæteris Prophetis enituit, quia Dominum digito, quem prophetabat, ostendit. Nunquid & iste Iohannes plusquàm Propheta non est, qui præter consuetudinem omnium Prophetarum, semetipsum præuidit in spiritu, & inter plurima reuelationum cælestium sacramenta, dum aquilæ volantis similitudinem vidit, semetipsum veraciter agnouit? Ezechiel autem eandem aquilam spiritu reuelante conspexit, non quidem volantem, sed cæteris animalibus desuper eminentem. Cum quo videlicet Propheta beatus Iohannes, considerato vtriusque volumine, in multis non ambigitur concordare. Cum eo nimirùm & librũ, qui quasi mel dulcis erat, in ore comedit, & sanctuarij loca describit, atque in pluribus alijs Propheta cum Apostolo consonanter incedit.

S. Iohannis doctrina, hęreticis omnibus silentiũ imponit

S. Iohãnes, Apostolus, Euãgelista, & Propheta Iohan. 1.

Ezech. 1.

Apoc. 10.

Quàm admirabilis est mutatio dexteræ excelsi, ô quam terribilis Dominus in consilijs super filios hominum? Quis enim dignè consideret, de tanta humilitate iste piscator ad quantæ celsitudinis culmen meruerit sublimari? Enimuerò qui olim vili nauicula contentus, & retibus, maris profunda simpliciter scrutabatur, nunc illustratæ mẽtis radio secreta cælestia penetrat, mysteria intonat, diuini consilij occulta hominibus reuelat, prophetica depromit oracula, Apostolica tradit hominibus documenta, immò in speculanda summæ diuinitatis essentia præcedit Prophetas, supergreditur Patriarchas, Apostolos superat. Postremò totius humanitatis transcendit ingenia, & illucusq; mentis aciem tendit, quò vix & Angelica valet attingere creatura. O Dei plene gratia (Pax enim Dei, sicut dicit Apostolus, exuperat omnem sensum) vt illud sponsæ dicere non immeritò videatur: Introduxit me Rex in cellaria sua: exultabimus, & lætabimur in te.

Psal. 76. & 65.

Excellentia eius.

Philip. 4.

Cant. 1.

Pensemus itaque, fratres, quantùm ab eo, qui nunc est, homo iste tunc differebat, quando matre interueniente rogabat, vt ipsum cum fratre Dominus, alterum à dextris, alterum sedere concederet à sinistris. Nam quantùm ad verba, hoc petere visus est, vt vnum ex eis Dominus cum dextris eligeret, alterũ à sinistris cum peccatoribus reprobaret. Sed quia insipienter petijt, repulsam patiens, ilicò cum filijs quod merebatur audiuit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Respondentibus autem, Possumus, statim subiungit: Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexterã & ad sinistrã, non est meum dare vobis. Eccè hîc in verbis Dominicis patenter ostẽditur, quia & Iohannes martyr fuit, dum constat, quia calicem Domini biberit. Et reuerà martyr fuit, quia multa pro Domino persecutionum supplicia pertulit. Martyr vtiquè fuit, quia Crucem Domini per sui corporis afflictionem, & proximorum errantium compassionem diù viuendo portauit, & quo cæteris Apostolis in carne prolixiùs mansit, eo durioris martyrij tormenta sustinuit. Vnde piè credendum est, quòd inter centum illa quadraginta quatuor millia virginum, qui habent nomen Agni, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis, qui empti sunt de terra, & cantant canticum nouum ante eidem Dei & Agni, hic beatus Iohannes egregius sit & insignis: atque cum his omnibus tanto propinquior Agnum quocunquè ierit, sequitur, quanto & eidem Agnò dilectior ac familiarior extitit, & insuper matri eius, quæ Virgo est virginũ, perpetua filij sub dilectione permansit. Nam ex vtriusque, matris videlicet, filijque consortio, Iohannis virginitas excellenter enituit, & quousquè possunt merita humana prouehi, quasi meta virtutum factus indesinenter excreuit.

S. Iohannes verus martyr fuit

Apoc. 14.

Item virgo.

Neque enim illa verba, quæ Saluator noster in Cruce positus protulit: Mulier, inquiens, eccè filius tuus: ad Discipulũ autem, Eccè mater tua: sic simpliciter sunt accipien-

Iohan. 19.

accipienda, vt humano tantùm videantur more prolata, sed prorsùs efficacia sunt, & diuinis virtutibus fulta, atque ineuitabili veritatis authoritate subnixa. Illud enim, quod in Cruce Patris vnicum pendebat, subſtantiuum, & cõsubſtantiale Patri, ac sempiternum est: atq; idcircò verba, quę locutus est, quia spiritus & vita sunt, inaniter transire non potuerunt. Cælum, inquit ipse pius Iesus, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Sicut enim dixit matri: Hic est filius tuus: ità dixit discipulis: Hoc est corpus meum. Et tantus fuit in illis verbis effectus, vt ilicò panis ille, quem dabat, Dominicum fieret corpus. Dixit enim, & omnia facta sunt: mandauit, & creata sunt. Ex quadam itaque similitudine, si dicere audemus, & beatus Iohannes non solùm filij potitus est nomine, sed propter verba illa Dominica, quoddam maius necessitudinis sacramentum apud beatam Virginem meruit obtinere.

Matth.24 Mar.13. Matth.26. Luc.22.

Ecce quomodò per verba Dominica ex pane verum Domini corpus effectũ est.

Consideremus itaque, dilectissimi, quantæ gloriæ vir iste credendus est, qui per quoddam adoptionis arcanæ mysterium, & filius Virginis, & frater est Saluatoris. Hinc est, quòd mentem eius omnipotens Deus ad tantum puritatis ac mysticæ reuelationis culmen euexit, vt ei non modò statum præsentis Ecclesiæ ostẽderet, sed etiam quid deincèps futurum esset vsque in perpetuum reuelaret. Vndè & illam suam nobilem Apocalypsim scripsit, quæ nimirùm tantis creditur redundare mysterijs, vt tot videatur habere sacramẽta, quot verba: immò in verbis singulis multiplices latent intellectus. Quæ profectò cùm septem Asiæ ecclesijs mittitur, omni vniuersali Ecclesiæ, quæ sub septiformi Spiritûs sancti magisterio regitur, destinatur. Vndè consequens est, vt omnes Ecclesiæ per orbem terrarum circunfusæ non dubitent beatum Iohannem communem se habere doctorem. Quibus videlicet tanquàm egregius quidam regalis imperij nuncius, à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus viuorum & mortuorum, & princeps Regum terræ, cælitùs destinatus, gratiam simul & pacem ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est, attulit, ac multa secreti cælestis mysteria patefecit.

Vides Apocalypsim beati Iohãnis Apostoli ab illo esse cõscriptam.

Apoc.1.

Iam verò illa beatæ migrationis eius nouitas mirabilis quem non moueat? Quis felicissimæ consummationis gloriam non obstupescat? Quia enim mirabiliter vixit, mirabiliter obijt: & quia non communem cum hominibus vitam *duxit*, non communi hominum morte transiuit. Nam vt historiæ continent, *quadratam in* ecclesia foueam fieri iussit, moxque in eam descendens, *extensis manibus*, post prolixa fusæ orationis verba migrauit. Mox autem tanta super *eum* lux cælitùs est immissa, vt nullus eam ferret adspectus. Postmodùm verò inuenta est fouea nihil aliud in se continens, nisi manna, quod videlicet, sicut dicitur, vsque hodiè scaturire non desinit. Sic nimirùm, sic, sic dilectum authori vitæ Discipulum transire de seculo dignum fuit, vt tam fieret à dolore mortis extraneus, quàm à corruptione carnis fuerat alienus. In sepultura in Crucis modum iacere voluit, quia Crucem in suo corpore piè viuendo semper portauit: & sicut Petrus magistrum secutus est à persecutoribus crucifixus, ità quodammodò & Iohannes in Ecclesiastica pace sepultus.

Eius migrationis inaudita nouitas.

Sed Dominus inter eos fortè diuersitatem docuit, cùm Petro dixit: Sic eum volo manere, donèc veniam. Quid ad te? Tu me sequere. Qui enim Petrum voluit secum in crucis patibulo triumphare, ipse decreuit Iohannem in Ecclesiastica pace quiescere: quatenus & ille subeundi martyrij præberet exemplum, & iste erecta supra fundamentum fidei Ecclesiæ fabrica, quietus migraret ad cælum. Ille secuturis martyribus fuit cõstantiæ forma, iste nouiter in fide plantatis extitit morum atque virtutum spiritualium disciplina. Sic eum volo manere, donèc veniam, inquit, vt eum vinculo carnis absoluam. Veniam, vt eum ad gloriæ meæ consortium transferam. Veniam, vt laboribus eius dignæ remunerationis præmium reddam. Ad huius deniquè promissionis effectum clarum dedit indicium, cùm in eius obitu radiantem fecit enitescere lucem, per quam liquidò patuit, ipsum videlicet aduenisse lucis authorem. Affuit itaque Dominus promissionis suæ non immemor, qui & animam eius in illa supernæ Hierusalem quiete suscipe-ret, & sacratissimum corpus in ea, quæ ipse nouit, secreta transferret. Nam & debe-ato Enoch legitur, quia ambulauerit cum Deo, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus.

Iohan.21.

Habes hic sancti Iohãnis animam receptã fuisse in cælo. Gen.5.

Iam verò illud quis dignè miretur, quòd in sepulcro eius manna reperitur, & in terra

terræ ſpecu panis cæli non ſemèl, ſed quotidiè naſcitur? De manna quippè, ſaluo altiori myſterio, ſcriptum eſt: Panem de cælo dediſti eis, Domine, habentem omne delectamentum. Veniant igitur omnes nationes gentium, & obſtupeſcant miraculum omnibus inauditum. Veniant, inquam, & admirantes adſpiciant, quia in ſepulcro, quod proculdubiò domus eſt vermium, panis oritur Angelorum, adeò vt cùm Propheta in magni muneris admiratione pronunciet, quòd Iſraëlitico populo manna Deus conceſſit in cibum, dicens: Panem cæli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo: quod illis tunc mittebatur è cælo, nunc ſcaturire conſpiciatur è ſepulcro. Si enim magnum miraculum manna non eſſet, nequaquàm Moyſi Dominus ſeruari per ſecula illud præcepiſſet. Imple, inquit, Gomor ex eo, & cuſtodiatur in futuras retrò generationes, vt nouerint panem, quo aluï eos in ſolitudine, quandò eduxi eos de terra Aegypti. Eccè quid meretur pudicitiæ virginalis. Eccè quantæ magnitudinis eſt integritas inuiolatæ carnis. Videte, fratres mei, conſiderate, perpendite, quid deliciarum incorruptio carnis habet in cælo, ſi cibum cæli germinat in ſepulcro? Quantis illic honoribus ſublimatur beata virginitas, vbì nimirùm ſola eſt gloria, ſi & in loco fœtoris atque putredinis tam mirabiliter eſt glorioſa.

Sap. 16.

Manna ſcaturire è ſepulcro eius conſpicitur. Pſal. 77.

Exod. 16.

Vide quàm hic fiat virginitatis cõmendatio.

Vndè & ſi non audeamus pleniter diffinire, pium tamen eſt arbitrari, vt ſicut de beata Dei genitrice creditur, ità etiam beatus Iohannes iam reſurrexiſſe probabiliter aſſeratur, quatenùs ſicut in virginea fuerunt integritate participes, ità nihilominùs in anticipata reſurrectione meritò videantur æquales, nec ſit in reſurrectione diuerſitas, quibus tanta fuerat vnanimitas conuerſationis in vita. Si enim beatiſſimi virgines iſti, videlicet Iohannes & Maria, nullatenùs ſurrexiſſent, cur in eorum tumulis ſepulta cadauera non iacerent, cùm ſcilicet beatorum Petri & Pauli, cæterorumque Apoſtolorum ac martyrum corpora ſuis quæque noſcantur mauſoleis tumulata? Nam quòd verè beatus Iohannes obierit, ac proculdubiò mortis iura perſoluerit, nullomodo meliùs, quàm per eius verba valet probari. Cùm enim exiſſet ſermo inter fratres, quòd diſcipulus ille non moritur, cur ipſe vera dicentibus obuiâſſet, dicens: Et non dixit Ieſus, non moritur? Fruſtrà nimirùm hîc moram texere, ac verba multiplicare videretur, ſi dum illi vera dicerent, vt non moreretur, iſte protinùs obſtitiſſet dicens: Non dixit Ieſus, non moritur: ac per hoc veritati quodammodò contradiceret, ſi vera referentibus contrairet. Sed dum ſe non moriturum, Saluatorem diuiſſe negauit, moriturum ſe indubitanter aſſeruit. Porrò autem quòd in ſepulcro ſanctum corpus eius vlteriùs non apparuit, diuinæ ſine dubio virtutis operatio fuit.

De reſurrectione eius, authoris opinio.

Iohan. 21.

Scriptum eſt in Deuteronomio: Mortuus eſt Moyſes famulus Domini in terra Moab, iubente Domino, & ſepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor, & non cognouit homo ſepulcrum eius vſque in præſentem diem. Renouatum eſt itaque illud de corpore Moyſi nunc etiam in Iohanne miraculum. Et qui legiſlatorem tunc dignatus eſt, nullis ſcientibus, ſepelire, ipſe etiam corpus Euangeliſtæ ſui ſecreto quodam myſterio voluit ſepulturæ ſubducere. Vterque ſcilicet lux mundi, vterque cæleſtium mandatorum baiulus, vterque diuini conſilij reuelator. Nec immeritò in dignitate ſuis delata cadaueribus congruunt, qui & in ſublimibus vitæ ſuæ meritis, licèt diuerſis temporibus, concorditer claruerunt.

Deut. 34.

Moyſi & Iohannis corpora Dominus abſcondit.

Verùm ſi res diligenti conſideratione perpenditur (cum beati Moyſi pace loquar) Iohannes potior inuenitur. Ille ſiquidem miniſter extitit legis, hic prædicator eſt gratiæ. Ille præcepta tradidit, quibus peccata punirentur: iſte pœnitentiæ baptiſmum contulit, quo omnia crimina delerentur. Ille annunciator eſt vmbræ, hic miniſter eſt veritatis. Ille dixit Domino: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, vt ſciam te: ſed protinùs audiuit: Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo, & viuet: iſte verò Deum incarnatum, non ſolùm vidit, & audiuit, ſed etiam manibus contrectauit, ſicut ipſe teſtatur, dicens: Quod fuit ab initio, quod vidimus, quod audiuimus, quod oculis noſtris perſpeximus, & manus noſtræ tractauerunt de Verbo vitæ, & vidimus, & teſtamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis. Et non ſolùm Deum hominem factum oculis carnalibus vidit, ſed & ipſum Verbum, quod erat apud Patrem, per quod facta ſunt omnia, illuſtrata diuinitùs mente conſpexit. Atque vt adhuc comparatio producatur, Moyſes tabernaculo præerat, quod nubes operiebat, ità vt aliquandò nec ipſe Moyſes poſſet intrare, ſicut in Exodo legitur: Quia operuit nubes tabernaculum teſtimonij, & gloria Domini impleuit illud, nec poterat ingredi Moyſes

Exod. 33.

1. Iohan. 1.

Iohan. 1.

Exod. 40.

Egregia Iohannis cum Moyse cõparatio.

ſes tectum fœderis, nube operiente omnia: Iohannes verò melioris tabernaculi cuſtos factus, beatæ Mariæ miniſter extitit, quam non videlicet corporea huius aëris nubes obtexit, ſed Spiritus ſanctus inuiſibiliter obumbrauit. Et gloria Domini, hoc eſt filius Dei, qui hoc tabernaculum, non mox diſceſſurus, ſed veram carnem ſuſceпturus impleuit, non manſit ſub aëris caligine, ſed potiùs in Solis lumine, ſicut per

Pſal.18. Prophetam dicitur: In ſole poſuit tabernaculum ſuum. Per illum manna datum eſt

Exod.34. tunc Iſraëlitico populo: eccè quanto glorioſius habet iſte manna in ſepulcro. Et quid plura? Ille faciem ſuam obnubit, nè videatur à populo: iſte eiam diuinitatis reuelat eſſentiam, vt Deus ab hominibus agnoſcatur. Atque vt idem repetam, ille

Iohan.1. ſplendorem ſui vultûs obtexit, nè ab illa plebe conſpiceretur: iſte Dei Verbum, quod eſt imago Patris, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, perſpicuè reuelauit, vt à nobis agnoſceretur. Poſtremò Dei filium, quem iſte præ manibus habuit, cum quo diutiſſimè conuerſatus eſt, à quo vnicè atque ſpecialiter dilectus eſt, ille quidem ob-

Exod.4. nixè ac deſiderabiliter petijt, dicens: Obſecro, Domine, mitte quem miſſurus es: ſed impetrare non valuit. Veruntamen dum magnis, ſummisque apud Deum meritis ambo claruiſſent, vno vterque ſpiritu plenus fuit, vno vterque deſiderio concorditer æſtuabat. Nec nos alterum alteri præferre præſumimus, ſi diuerſitatem pro ſui cuiuſque dignitate penſamus. Duorum quippè viatorum viuacitate parium, qui orto ſole graditur, clariùs quælibet oppoſita conſpicit, quàm is, qui antelucanus exurgit. Et ditior eſt, qui autumnalem fructuum maturitatem carpit eo, qui vernæ propaginis arbuſta plantauit. Conuenienter igitur factum eſt, vt ſicut Moyſi, ità & Iohannis glebam omnipotens Deus abſconderet, & in duobus mirabilibus viris vnum miraculum exhiberet.

Et notandum, quàm affectuosè, quàm piè, quàm paternè, quàm amabilimè, Sal-

Dominus Ieſus obitui S. Iohannis interfuit.

uator, Sic, inquit, eum volo manere, donèc veniam. Veniam, inquit, non mittam. Non mittam videlicet aliquam ſupernam virtutem, non Angelicam poteſtatem, quę huius miniſterij mihi fungatur officio, quæ obedientiæ huius exequatur effectum. Ipſe per memetipſum veniam, ipſe egredientem eius animam in gloriæ meæ claritate ſuſcipiam, quam & in carne manentem diuinitùs illuſtrabam. Quantæ igitur reuerentiæ habendus eſt hominibus beatus iſte Iohannes, quem ipſe author vitæ ho-

Pſal.138. norauit in carne viuentem, honorauit & de ſeculo recedentem? Nimis enim honorati ſunt amici tui Deus. Honorauit ſiquidem eum in vita, dum de ſacroſancto pectore ſuo ſibi reclinatorium fecit. Honorauit rursùs in morte, cùm ad ſuſcipiendam felicem meritis animam dignatus eſt aduenire. Nec mirum ſi diuerſis eum

Nota felicẽ meritis animam.

honoribus cumulauit, quem & in conſortium ſibimet adoptiuæ fraternitatis aſciuit.

Dictus eſt etiam frater Domini beatus Iacobus: ſed ille frater ex natura, iſte frater ex gratia: ille ex cognatione, iſte ex præcipua dilectione: ille per lineam maternæ conſanguinitatis, iſte per vinculum paternæ charitatis. Si quis, inquit, diligit me, ſer-

Iohan.14. monem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Et quid ampliùs dicam? Frater Domini fuit ille carnalis, iſte ſpiritualis. Sed quantùm cognatio ſpiritualis carnalem neceſſitudinem proba-

Iacobꝰ frater Domini ſecundùm carnem, Iohãnes verò ſecundùm ſpiritum.

tur excedere, in ipſius Domini verbis poſſumus luce clariùs inuenire. Ait enim: Spiritus eſt, qui viuificat, nam caro non prodeſt quicquam. Iacobum itaque, vt frater eſſet Domini, natura carnalis inſtituit: Iohannes autem tanto nobiliùs frater eſt, quanto & ipſius naturæ Dominus eum in affinitatẽ ſibi ſpiritualis adoptionis aſſumpſit. Quanquàm & ipſe Iacobus idcircò beatus ſit, quia eiuſdem ſpiritualis affinitatis

Ioan.6. cum Domino participium tenet. Alioquin niſi Domino per ſpiritum iungeretur, per illud terrenæ vinculum conſanguinitatis à Domino nullatenùs ſaluaretur. Quod

Iohan.19. tanto excellentiùs Iohannes, quanto & ante Crucem conſtitutus audiuit: Eccè mater tua. Meritò ergò quô eum cæteris plùs dilexit, ſublimiùs cum cæteris honorauit. Et nos, fratres, pro modulo noſtro dignis eum ſtudeamus efferre præconijs, dignis veneremur ſemper obſequijs.

Notandum tamen, quia nunquàm tam dignè, tam reuerenter beatos Apoſtolos

Eccè quomodo cum recta fide oportet nos etiam vitæ ſanctitatem

colimus, quàm cùm Apoſtolica præcepta ſeruamus, cùm eos in via Dei præcedentes ſemper attendimus, cùm eorum veſtigia ſequimur, cùm eorum anguſtam & arctam ſemitam ſine offenſione tenemus. Enimuerò in baptiſmo Apoſtolorum ducatum ſecuti ſumus, quia per eoſdem fidem ſanctæ Trinitatis inter ipſa regenerationis rudi-

menta

menta didicimus. Sub cuius videlicet figuræ mysterio, sacerdotes Israëliticæ plebis olim transeundo Iordanem præcedebant, & populus sequebatur. Sed non sufficere illis visum est, si sacerdotum tantummodò vestigia in transitu sequerentur, nisi & duodecim lapides de Iordanis alueo tollerent, atque in Galgalis pro testimonio ponerent. Elige, inquit Dominus ad Iosue, duodecim viros, singulos per singulas tribus, & præcipe eis, vt tollant de medio aluei Iordanis, vbi fixerunt sacerdotes pedes, duodecim lapides durissimos, quos ponetis in loco castrorum, vbi fixeritis tentoria hac nocte. Vt autem non omnia, licèt plena mysterijs, verba discutiam, quid per hoc factum nobis innuitur, nisi vt postquàm mystici Iordanis fluenta transimus, postquàm de lauacri salutaris fonte consurgimus, durissimos duodecim lapides, ideſt firmissima Apostolorum exempla ad imitationem nobis proponere studeamus? Lapides quippè, vbi sacerdotes pedes fixerant, in loco castrorum ponimus, si in procinctu spiritualis nequitiæ positi, Apostolorum vestigia constanter & firmiter teneamus. Nam iuxta Salomonis sententiam, qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. Nimirùm qui in moribus suis præcipites ac fluidi sunt, more aquæ præcipites ad ima defluunt. Qui verò constantes ac firmi, in arcem quotidiè virtutis excrescunt. Quod nimirùm & illud eiusdem historiæ significare perpenditur. nam transeunte eodem populo, aquæ superiores instàr montis intumescunt, inferiores verò in mare mortuum delabuntur: quia profectò ex eis, qui baptizantur, alij in accepta cælestis gratiæ dulcedine perseuerant, alij in peccatorum amaritudinem defluere, reprobè viuendo, non cessant, & velut in maris mortui salsuginem corruunt, dum sapiendo terrena, per prauæ vitæ decliuia ad mortem tendunt.

& innocentiã habere. Iosu. 4. SS. Apostolorũ doctrina 12. lapidibus comparatur. Prou 18. Iosu. 3.

Nos autem non sic, dilectissimi, non sic, sed ad veram sapientiam tendentes, ità per Dei misericordiam in virtutum studeamus alta proficere, vt in vitiorum pudeat voraginem declinare. Sic perseueremus semper ad superna properare, quò tendimus, vt diuini amoris dulcedinem in nostris iugiter mentibus conseruemus. Illius itaque sapientiæ laboremus participes fieri, qua beatus Iohannes per amplioris gratiæ cumulum meruit incomparabiliter illustrari. Cuius nimirùm splendore concepto, cælum velut aquila penetrat, ità vt creata cuncta transgrediens, ad ipsum rerum omnium verticem, mentis contemplatione pertingat. Nôstis fratres mei, quia in mundi nascentis origine, tertio die germinauerit terra, quarto cæli facta sunt luminaria, quinto volatilia sunt creata. Quarè autem in creandis rebus hic ordo decucurrit, nisi vt nos instrueremur, quia priùs necesse est, vt mens nostra virentium virtutum opera germinet, quatenùs sic mereatur cælestis gratiam luminis, ac postremò euolare valeat ad contemplandam speciem veritatis? Germinemus itaque, fratres, vt illuminemur, quatenùs illuminati, virtutum pennis ad cælestia subleuemur. Non nos mundi huius dulcedo falsa demulceat, non carnalis illecebræ voluptas luxuriosa resoluat.

Exhortatio Authoris ad vitam spiritualem amplectẽdam. Gen. 1.

Nusquàm certè præceptum in veteris testamenti cęremonijs inuenitur, vt mel sacrificijs misceatur. Per quod intelligitur, quia his, qui Deo vitæ suæ sacrificium offerunt, nullam Deus carnalem vult inesse dulcedinem, nihil in eis viuere, quod ad carnalem pertineat voluptatem. Oleum autem frequenter immittitur, vt omnis nostræ operationis oblatio hilariter offeratur. Hilarem enim datorem diligit Deus. In omnibus etiam sal iubetur admisceri, vt omne boni operis sacrificium, rationis, discretionis, ac cælestis sapientiæ sale sit condítum.

Cur in sacrificijs veteris testamẽti oleũ & sal nunq̃ verò mel sit oblatum.

Hoc autem diuinæ sapientiæ sale ità omnis beati Iohannis doctrina videtur respersa, vt meritò dicatur os Dei, lingua Spiritûs sancti, cedrus paradisi, lux Ecclesiæ, decus orbis, præco cæli, lumen mundi, sidus hominum, specimen Angelorum, lapis viuus, speculum lucis, logotheta diuinitatis, forma fidei, columna cæli, architectus veri tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo. Nam & Cherubin iurè perhibetur, qui scientiæ plenitudinem ex ipso Redemptoris pectore percepisse cognoscitur. Verumtamen eum nos quantumlibèt efferre contendamus, celsitudinis eius merita non æquamus: quia qui diuinæ laudis præconia meruit, ad eius dignè laudãda merita humanæ linguę fragilitas non assurgit. Ipse quippè eius laus est, qui illi & olim precium, & nunc factus est præmium. Per huius ergò vestigia, dilectissimi, ad Redemptorem nostrum pleno cordis amore tendamus, huius doctrinam velut coruscam in tenebris lampadem nostris semper gressibus præferamus. Pudeat iam terrenis incumbere, quiper spei desiderium ad cælestem cœpimus gloriam festinare. Qui ad cęlestium nuptiarum desiderium properat, terrenæ voluptatis cœno volutari erubescat. Qui

S. Iohannis Præconia. Iohan. 13. Huius Apostoli vita necessariò imitanda.

titulis Angelicæ dignitatis emicat, locum in exilio non requirat. Incassum porrò terrena lucra congerimus, qui diuitias immortales in regni cælestis palatio possidemus. Quem ergò pondus terrenæ corruptionis aggrauat, rerum extrinsecùs affluentium copia non extollat. Qui ad hoc constitutus est, vt totis viribus iugiter cum aduersario dimicet, torporis hunc & negligentiæ dissolutio non eneruet. Sic, sic per diuinæ pietatis auxilium, & florentes virtutibus, & vitijs repudium dantes, si hîc eum sequimur, qui nobis iter Crucis ostendit, illuc perueniemus ad eum, qui calcato mortis imperio, cælum cum triumphali gloria penetrauit, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM HYMNVS DE IPSO SANCTO IOHANNE EVANGELISTA *ad Vesperas.*

S. Iohannes virgo.

VIrginis virgo venerande custos,
Magnus æterni logotheta Verbi,
Dele seruorum facinus tuorum,
Sancte Iohannes.
Tu patrem carnis subitò relinquis,
Sicque cælestem sequeris Parentem,
Piscibus spretis, hominum iuberis
Claudere turbam.

Itèm fluui' paradisi, & iubar cæli.

Fonte prorumpens fluuius perenni
Curris, arentis satiator orbis.
Hausit ex pleno modò quod propinat
Pectore pectus.
Tu decus mundi, iubar atque cæli,
Impetra nostris veniam ruinis.
Da sacramentum penetrare summum
Quod docuisti.
Patris arcanum speculando Verbum,
Tollis errorem fidei per orbem.

Hæresum interẽptor.

Nos ad æternam speciem fruendam,
Dux bone transfer.
Laus honor Patri, parilique proli,
Vna maiestas, eadem potestas:
Cùm quibus sanctus simul implet omnem
Spiritus orbem.
Amen.

BASI

BASILII SELEVCIÆ, DE SANCTIS INFANTIBVS, QVI FVERVNT INTERFECTI AB HERODE,

Oratio, quam ex Simeone Metaphraſte, 5. ſuo Tomo inſeruit Aloyſius Lipomanus.

RVRSVS ſenex ego deducor ad ſtadium orationũ. Rurſùs perindè ac mater, quæ laborauit in multis nutriendis filijs, imbecillum & egenum vber meæ humilitatis cogor exprimere ad tantum populum. Et quis eſt, qui me cogit? Hic magnus fluuius Euphrates: & ideò páreo. Poteſt enim ex ſua inundatione, dicẽdi in me aliquã deriuare copiam: & tantam, quantam poteſt capere animæ meæ capacitas. Sunt enim, ô fratres, pleni quidem melle faui ſcripturarum, & dulci rore abundè ſcatent aluei: adeò vt liceat ſtudioſis, eos abſque vllo labore exprimentibus, virtutum ebrietatem in ſuis locare animis, quę eſt mater temperantiæ: ebrietatem, quæ vigilantem ſeruat obtutum animæ: ebrietatem, quæ lucem veritatis reponit in animis, qui ſemper complentur: ebrietatem, quæ non facit amentes, nec eos, qui bibunt, imbecillos reddit ex ſatietate: ſed membra potiùs corroborat, & armis iuſtitiæ armat aduersùs peccatum: ebrietatem, qua fuit repletus chorus Apoſtolorum, quandò rore ſpiritûs, qui è cælis fluxerat, in ſua lingua accepto, congregatarum gentium auribus diſtribuit oris operationem, vniuſcuiuſque vocem ad omnium gentium ſenſus accommodante & adaptante gratia: adeò, vt fluentum ſermonis, quod profundebatur ex labris, fieret familiare omnium auribus, à ſpiritu ſuo transformato in id, quod erat cognatum vocis vniuſcuiuſque eorum, qui audiebant.

Decẽbr. 28.

Virtutum ebrietas.

Act. 2.

Me autem infantium adhuc voces circunſonant, & me eos adhuc videre arbitror, voce quidem clamantes nihil ſignificante cum ſtupore, & ad enſium ſplendorem conniuentes, & cum timore ſe ad matris vlnas, tanquàm tutas, inclinantes: deindè in ipſos ſinus ſubeuntes. Videor verò ipſas quoquè videre matres, aliam aliò, per vrbem currentes cum illis miſerabilibus & dulcibus oneribus, & locum fugæ quærentes: & illam quidem, quę nec honeſtum ſumpſerat tegumentum in vigore malorum: hanc autem, quæ quod habebat in curſu alieno proiecerat: aliam verò temerè & confuſè comas filio inijcientem, & tali tegumento ſperantem ſe poſſe infantem ſuffurari: aliam, quæ comprehendebatur ab ijs, qui vehementer perſequebantur, & deindè à curſu deſiſtebat, & timore dirigebat, & flentibus oculis ad gladij fulgorem adſpiciebat, & adſpectum diuidebat, nunc ad ſtricti enſis impetum, nunc ad filium qui erat feriendus, & ſe feſtinanter opponebat ferri violento motui: & rurſùs aliam, quæ ne moueri quidem poterat, & nec parùm quidem reſpirare, cùm ſtupor vinxiſſet eius pedes: ſed ante ſuum filium timore perierat, & cum exili eiulatu expectabat percuſſurum: & iam remiſſis trementibus manibus, infantẽ vehementer portabat: quæ quidem ignorabat ex vlnis lapſum infantem, caſu morte ei allata, præueniſſe mortem gladij.

Hypotypoſis elegans cæſorũ infantium.

O Herodis inſaniam. Quibuſnam ex conſilij egeſtate actibus repleuit orbem terræ? Quis erat ille longè infeliciſſimus, quandò tam acerbam tulit ſententiam in eos, qui eum nulla affecerant iniuria? Omninò certè ſpeciem induerat regiam, & faſtûs ac pompæ ſcenam ſibi fixerat: & ſedebat in aureo throno, gemmarum collucẽte ſplendoribus: & pectora ira dilatans, inuidia cogebatur in arctum: & capulo enſis innitebatur dextera: & viros ſapientia inſignes adhibebat in conſilium, quorum linguas mouebat diabolus, illius vrgens interitum: & alia quidem furioſè accipiens: alia autem ſtatuens audire & iudicare, & improbis grauiter annuens conſilijs, meditatus eſt meſſem immaturarum ſegetum. Poſtquàm autẽ ſæuo decreto illud inhumanum confirmauit conſilium, & totum iam in armis iuſſit eſſe exercitum, eumque ferro munijt, eique centuriones & tribunos diuiſit, & duces elegit, qui præclarè poterant intelligere, quid oporteret facere in tempore, & optimè ſciebant vti armis, huiuſmodi verbis eos eſt allocutus, nullo pudore affectus eorum, quæ dicebat:

Herodis inmanis crudelitas in pueros innocentes.

In multos quidem, ô milites, belligerantes, vos fortiſſimè geſſiſtis, & mœnia trophæorum meis circundediſtis finibus. Nunc autem, ſi vnquàm, maximè oportet vos

Oratio eius ad milites.

qua eos ad cædem inflammat.

magno ſtudio incumbere ad victoriam. Nè ſitis pigri & ignaui. Magnum eſt enim certamen, & ingens periculum. Domi mihi naſcitur malum. Latenter aguntur cuniculi ad ſubruendam mei regni potentiam. Nullus me apertus inuadit inimicus. Puer qui adhuc ignoratur, mihi ſceptra eripit. Scitis Bethleem. In ea intellexi natum eſſe filium, qui à Deo regni accepit ſuffragium. Nondùm circumagitur tempus duorum annorum, ex quo natus eſt: & nullus quidem, qui appáreat, me terret apparatus: ſed timeo Prophetarum voces, quæ de eo extiterunt. Etenim Magi (meminiſtis autem, quandò nupèr ad nos venerunt) ex quadam ſtella, quæ eis apparuerat, renunciárunt ſe intellexiſſe ortum pueri, & requiſijſſe Bethleem, vt viderent puerum, & Regem natum, eo, quo par erat, honore afficerent. Ego verò volebam ex eis ſcire, quiſnam is eſſet, vt mihi eſſet facile & expeditum diſſoluere tyrannidem. Sed cùm illi, neſcio quanam de cauſa, fefellerunt, quæ mihi promiſerant, & in ſuam rediêrunt regionem, timeo, conturbor, exiſtimo adeſſe periculum. Decæterò vos intueor: liberate me ab hoc metu. Properate cum armis, omnes hos fines retibus cædis circunſidete: à ſenibus abſtineat enſis: ijs qui iam pubeſcunt, nullum afferte periculum: aduersùs paruos tātùm infantes armemini. Omnem primam ætatem demetite miſerabiliter. Nullius lachrymæ matris miſereamini: meum inimicum ſcrutemini in ſinu vniuſcuiuſque. In eos, qui ad matrum vbera confugerunt, ferrum trudite, & cędis ſanguis miſceatur cum lacte. Etiam matres ipſas cum infantibus adactas transfigite, vi victûs ferri, à mollibus corporibus ad illas delapſi. Nullus huius cædis erit vobis accuſator. Solùm feſtinate, inſtàr leonum in ciuitatem irruite. Nulla vos cædis capiat ſatietas, dolòre à vobis exiſtimatur aliquis puer reſtare. Si nulli vitam conceſſeritis, ille quoquè inter omnes videbitur cecidiſſe. Et ille quidem non benè, nec tutò fruetur honore Magorum: mihi autem lætam dabitis vitam, & à cura liberam.

Matt. 2.

Iubet occidi infantes.

Credit inſenſatus Herodes Chriſtum cū cæteris infantibus caſurum.

Hæc cùm illi audijſſent, & à ſuis animis omnem amputâſſent miſericordiam, & ſcelere ſtatuiſſent alter alterum vincere, curſu ferebantur in ciuitatem, manus armatas extendentes: & in greges vrbis Bethleem irruentes, teneros agnos dilacerabant: & ſanguinis fontes omni ex parte emanantes, abundè inquinabant terræ ſuperficiem, & nihil videbatur pereuntibus ſufficere ad ſalutem: Non domus, quæ celare poſſet eam, quæ ſubiërat: non templum, afferens parricidis aliquam Dei reuerentiam, non ſpeluncæ clandeſtinus ingreſſus: ſed infantes tanquàm hoſtes omni ex parte inueſtigabantur, neque latuit vllus eorum gladium, cùm vnuſquiſque, tanquàm qui eſſet ipſe Chriſtus, in vniuſcuiuſque quæreretur ſanguine. Quæ autem erant audaces matres, opponentes manus aciei gladiorum, à ſeipſis quidem feriebantur pro pueris: ſed nihil eis proderat: neque aliud efficiebant, quàm vt eſſet eis temporis lōgius periculum. Aliæ verò violenter appræhendentes pueros, qui contrà trahebantur, quæ membra manibus conſtrinxerant, ea ſolùm habentes poſteà conſpectæ ſunt, ferro matri diuidente infantem, & ijs qui trahebant: & ille quidem, verbi cauſa, manum, hæc verò crus, illa autem aliquam aliam partem, tanquàm totum tenens filium, excurrebat. Multæ autem dum curſu fugerēt, in ea quæ iam iacebant, corpora incidentes, & ſolo teneros ſuos fœtus allidentes, enſe nihil opùs habebant ad eorum interitum. Iam verò aliqua ſtans ante eum, qui erat percuſſurus, & pro ſuo filio multùm obſecrans, flens ſic vociferabatur:

Quid hac crudelitate inhumanius?

Matrū pugna pro cōſeruatione ſuorum infantium.

Concede mihi, ó miles, eorum quæ à te fiunt, ignorationem, & me occide ante filium, & nè matris offendas oculos tam acerbo ſpectaculo. Eſt tibi omninò vtiquè mater, eſt etiam vxor, quę habet filium. Scis quemadmodùm propter mala filiorum, parentum dilacerantur viſcera. Illi autem flectebatur quidem animus, & per genas fluebant lachrymæ: Herodis verò ſeruiens rabiei, verbis adhuc fluentibus, in vlnis matris infantem occidebat, & ſupplicationem interrumpebat cædis lamētatio. Hisque hæc agentibus, magis fuit iritata inſania. In ipſas domos irruebāt, & omnia ſcrutabantur furētibus & cædem ſpirantibus oculis, & in excelſos thalamos excurrebāt. Deindè cùm ſub lecto, aut ſub aliquo alio eiuſmodi infantem inueniſſent latentem, quem ſolus fletus indicauerat, ex ædibus tanquàm lapidem in vicos deuoluebant, ita Regis mortem largientes tam impiam. Confuſa verò exiſtebat vociferatio, & inualeſcebat varius ſonus luctûs: maioribus quidem pueris fratres ſuos deflentibus: parentibus deplorantibus eos, quos genuerant: matribus autē propter calamitates ſonoros eiulatus edentibus: ſenibus verò ſe nihil vnquàm tale vidiſſe clamantibus, neiu hoſtium quidē in curſionibus: conquerentibus omnibus de acerba luce illius diei.

Vox in Rama audita eſt, ploratus & vlulatus multus.

Cùm

Cùm finem accepisset præclara hęc expeditio, & dimissus esset exercitus tanquàm parta insigni victoria, rursùs excitata est matrum lamentatio: & cùm flendi deincèps eis facta esset potestas, vnaquæque sui filij membra, alia alibì colligebat cum lachrymis, & violenter discissa in vnum coniungens, & quod restabat inquirens, & quod inuentum erat sæpè amplectens, & totũ corpus in sinu imponens, valdè clamabat: Hei mihi, fili mî, hei mihi, qui nõ ad talẽ spem nobis satus & productus fueras: Quomodò cùm tãquàm ramus germinâsses, & magna ornatus esses pulchritudine, & bonæ spei nobis pulchra prębuisses semina, repẽtè à meis abscessisti manibus? Exurge parumpèr, excute somnum, quem tibi Regis attulit inuidia: me voce imperti iucundissima: apręhende miseras mammillas eius, quæ te peperit: trahe vbera, quæ olìm diligebas: facvt tu pendeas à collo matris. taces? quiescis? Heu me miseram, quomodò rursùs contexam membra, quæ ensis dissecuit immaniter? Quisnam autem vterus mihi fiet administer, vt sis rursùs corporatus? Quibusnam verò manibus necessariam tibi terram congeram? Quomodò autem à tua me forma separabo? Talibus fletibus completa fuerat ciuitas, singulis singulas ad fletum incitantibus, & suã propter mortuos filios lamentationem, adspectus viuentium in dies incitabat. Coronatus autem erat Rex tãquàm propter erecta trophæa, & se existimabat adeptũ esse victoriam, qualem nunquàm anteà: & cùm se tãto cædis contaminâsset crimine, & sui imperij tot plantas excidisset, magnos spiritus conceperat, & de securitate maximam acceperat fiduciam: nescíens homo planè stolidus, quò reciderat illa callida eius machinatio. Quem enim quæsijt, non potuit laqueis includere: quos verò, si fuisset adhuc sanæ mentis, noluisset sic afficere, malè perdidit, ipse sibi afferens exitium.

Nouus matrum planctus.

Christus autem Dominus vniuersorum, tam sæuo nefariorum scelerum artifici, morbum immisit acutissimum, cùm innocentium infantium animas reposuisset in sinum patris Abrahæ, ipse liberè proficiscitur in Aegyptum, expurgare volens arcem impietatis, & qui erat abditus in adytis idolorum errorem, suis radijs aperire, & reddere manifestum ijs, qui iam olim decipiebantur, & diabolo luctum afferre grauissimum. Nam cùm paucos Iudæorum infantes se existimâsset perdidisse propter Christum, se illos quidẽ non aduertit collocâsse in pratis, vt pulcherrimis, ità longè tutissimis, & nihil eos læsisse: se autem iam vidit sua nudatum tyrannide, & priuatum antiquissima potestatis suæ hæreditate: Esaiæ impleta prædictione, quam ipse Christus in labris eius posuerat, longo antè tempore talem suum aduentum apertè significans, & per illius linguam clamans: Eccè Dominus sedet super nubem leuem, & venietin Aegyptum, & soluentur manufacta Aegypti à facie eius: Eum decet gloria in secula seculorum, Amen.

Diuinitùs punitur sæuissimus infanticida.

Puer Iesus fugit in Aegyptum.

Esa. 19.

SERMO D. CÆCILII CYPRIANI CARTHAGINENSIS EPISCOPI, DE STELLA, MAGIS, AC *Innocentum morte. Habetur* 3. *Tomo operum eius, nunc recèns opera D. Iacobi Pamelij recognitorum.*

ARGVMENTVM.

Primùm latissimè prosequitur solennitatis Epiphaniæ historiam & mysteria, deinpro Christo Innocentium martyrium, atque adeò & baptismum sanguinis celebrat: hinc eorum beatitudinem cumulatam comprobans, quòd protomartyres primum in ordine sanctorum locum habeant, & secretorum conscij diuinorum propinquitate familiarissima, clementiam Dei pro nostris exorent laboribus, & nonnullis veniam obtineant immeritis.

NATO in Bethleem Saluatore, audita est in Ephrata eius in terris præsentia, & vsque ad syluas, camposque gentium nouæ huius natiuitatis est fama porrecta: in Iudęa à pastoribus & Angelis primò sunt hæc gaudia celebrata, nec multò pòst Arabum fines huius rei notitia penetrauit, & incolis Sabba præclari stella luminis cęleste numen nouis splendoribus indicauit. Erant in illis regionibus viri syderũ inspectionibus assueti, qui arte mathematica vim discursumque nouerant planetarum: qui ex elementorum natura rationem temporum metientes, astrorum ministeria certis experimentis proprijs didicerant effecti-

Stella quæ apparuit, gẽtibus natiuitatem Christi indicauit.

Num.23. & 24. bus assignata. Hi ex vaticinijs Balaam olim audierant stellam oriri in Iacob, & hominem in Israel, cuius fortitudo quasi rhinocerotis, ad quem in tricribus de Italia venirent, qui superarent Assyrios, & vastarent Hebræos, quo temporum nec in Iacob idolum, nec in Israel simulacrum esset. Diù homines illi huius prophetiæ prouentum expectauerant, & vbi venit plenitudo temporis, orto repentè nouo sidere, ad antiqua recurrentes volumina, tam testimonio muniti quàm signo, dromadis inuecti in ludæam stella duce perueniunt. Nec potuêre Palęstinæ incolas latere tanti nominis

Matth.2. personæ: sed vbi auditum est quòd stellam indicem nati in Bethleem paruuli sequerentur, Herodi noui Regis inquisitio nunciatur. Euocatis itaque Magis, rei huius ordinem cum omni diligentia scisciatur. Audit natum in Bethleem esse paruulum, quem profitentes Regem & Deum qui de Sabba venerant, adorare & venerari festinant: intimatum est ei quod ab antiquis temporibus Moabites propheta, licèt gentilis, prædixerat: & contulit cum literis gentium, sanctorum vaticinia prophetarum,

Act.13. quorum scripta per omne sabbatum legebantur: de quibus nulla in populo Iudæorum ambignitas erat quin rata essent, quæ illi vel asseruissent præterita, vel prædixissent futura: à fortitudine eius qui quasi vnicornis obuios penetraret, in cuius obsequium vltrices de Italia trieres in Iudęæ terminos aduentarent, & vsque ad finem

Fruſtrà timet Herodes natum Regē Christum, qui non venerat tollere regnū terrestre. mundi dilatarent imperium, anxius expauit & timuit. Conturbabat quoquè aliud quod in Michæa scriptum est testimonium: Quoniam de Bethleem quæ est Effrata, egrederetur paruulus, qui dominator esset in Israel, cuius egressus esset ab initio à

Mich.5. diebus æternitatis. Cumque ea quæ domestici codices continebant, cum his quæ ab alienigenis dicebantur intelligeret conuenire: diuinis tentans reluctari consilijs,

Herodis callida simulatio. simulat perfidus religionis assensum, promittens Magis sese ad adorandum paruulum cum omni deuotione ilicò affuturum, cùm per reuertentes certitudinem de puero accepisset. Turbatur cum Rege maligno Hierosolyma, non lætatur: expa-

Mich.5. uescit & tabescit & negare erubescit quod scriptura testatur. Nec minùs horrendum

Scribarum horrendum sacrilegium Psal.2. scribarum sacrilegium quàm Herodis impietas: quia proprio Iudæi abutentes priuilegio, cùm visitationi diuinæ inuenirentur ingrati, causam sibi cum Herode fecêre communem: cùm hinc & indè impietas & infidelitas aduersùs Dominum & Christum eius fremerent, & pariter in eius odio consentirent. Eccè alienigenæ à fluminibus Aethiopiæ ad paruulum Christum supplices veniunt, & filij dispersorum deferunt munera, accedunt qui longè erant, & qui propè recedunt: in loco *humili & supellectile* vili Rex regum & Dominus dominantium inuenitur, *cognoscitur*, & ab

Exod.23. alijs adoratur. Quia verò neminem in conspectu Dei apparére *vacuum* antiqua lex edocet: præuaricatoribus legis abeuntibus vacuis, primitiæ gentium sacramenta-

Munere, qd de Christo sentirent, Magi profitentur. lia munera proferunt de thesauris, & Domino aurum & odoramenta præsentant, profitentes ex ratione munerum de eo quem adorabant quid crederent, quid sentirent. In auro Regem, in thure sacerdotem, in myrrha incorruptibilem, quanuis passibilem profitentur. Oblatio ista incarnati Verbi & exponit mysteria, & breui subtilique indicio vtriusque naturæ humanæ diuinæque exprimit vnitatem, quod & proprium est vnicuique, singulatim distinguens. Nam Deo patri cuius regnum & imperium suis mundum replet splendoribus, in odorem suauitatis summus sacerdos &

Nota. pontifex Christus se obtulit: cuius caro passionis cremata carbonibus, incensionis suæ fragrantiam transmisit ad cælos, & vsque hodiè odor ille suauissimus in terrestri cælestique Ecclesia indeficiens perseuerat. Quòd autem passibilitas quam obediens Deo voluntariè suscepit, incorruptione firmata sit: virtus myrrhæ obuians corruptelæ suo probat effectu, & visibilium ratione munerum immortalitatis solidæ constat euidens argumentum.

Adorato Domino Magi hilares alio tramite in suam patriam reuertuntur: quia

Rom.10. Matt.5. Psal.16. necesse est vt qui credunt ad iustitiam, ore etiam confessi sunt ad salutem, deindè vias eligant arctiores, & se districtioribus mandatis obligent: quoniam per vias latas, descensusque præcipites itur ad inferos, per arctas verò & difficiles reditur ad superos. Propter verba labiorum Dei religiosus quisque vias duras ingreditur, & iugulator voluptatum stantem ex diuerso hostem securus aggreditur. Arcta via est castitas, trames strictus humilitas: ieiunio affligi, & carnem in seruitutem redigere, scopulosæ sunt semitæ, sed ad patriam superiorem non nisi per meatus difficiles armati milites reuertuntur. Non est tutus ad Herodem regressus: nec expedit cum his qui oderunt Deum fœdera iungere: nec de religione cum malignantibus inire consilia,

Religiosus quisque debet cū Magis per arctam viam incedere, nec ad Herodem mūdanum reuerti.

quorum

quorum familiaritas infantiam Christi studiosè persequitur: & antequàm formetur Christus in nobis, in ipso piæ conuersationis initio, vt extinguatur spiritus, & suffocetur vita iustitiæ, penitùs elaborat.

Delusum se Herodes conqueritur, cùm Magos alias comperit diuertisse: quia molestissimum est principi tenebrarum cùm excogitatis laqueis tentatos quoslibet nouerit euasisse: & acriori inflammatus rabie, in neces innocentium debacchatur. Sic sanctorum persecutionibus tyrannus crudelis illuditur, qui dum putat perdere quos occidit, melioris vitæ statum eis procurat: & quod ille in perditionem molitur, hi vruntur pro beneficio, quibus lucra vitæ perpetuæ per hæc momentanea damna celeri compendio acquiruntur. Saeuit in infantium neces Herodes sicarius. Eccè paruuli isti, quos hostis naturæ, pietatis inimicus, bestialis sæuitiæ, inauditæ crudelitatis monstrum Herodes occidit, subitò fiunt martyres, & dum vice Christi, & pro Christo aulsi à matrum vberibus detruncantur, testimonium quod necdùm poterant sermone, perhibent passione: & sufficit causa testimonio, licèt nondùm eloquio distinguatur. Infantes nõ sermone sed passione Christũ confessi sunt. Ilicò spiritus infantilis vasculi receptaculum deserens, iam non tenelli corporis ætatisque nouitiæ tempore tenetur: sed ab illis infantilibus coagulis anima expedita, adepta rationis & intellectûs plenitudinem in occursum Christi festinat: à quo militiæ suæ quærens stipendium, ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia: & Epiphaniæ solennia in cælestibus celebrat, nec in stellæ alicuius lumine, sed in ipsa claritate diuinæ præsentiæ gloriatur. Acta est natiuitatis solennitas sursùm iubilantibus Angelis, deorsùm ex ore infantium & lactentium laus est perfecta, resonantibus vsque ad cælos victoriæ tubis: & versus est paruulorum vagitus in gaudium, & luctus in iubilum, sequente non stellam, sed Agnum exercitu innocentium, & baiulante glorioſissimi triumphi solenne vexillum. Apoc.14. Nec potuit mundus inficere nuperè agonem ingressum infantilem exercitum: & pedes qui nondùm lutum calcauerant, vrgens citatusque transitus non est passus vllis sordibus inquinari: sed in ipso vitæ initio tota illa innocua phalanx, sine vllo integritatis detrimento, ad solidioris vitæ translata est gloriam. Et quæ expectari poterat annorum elapsu rationis discretio, repentè nullis iam ætate illa temporibus subiecta, omnis consummationis reperit finem, & casuum accidentium mutabilitatis euasit. Euigilauerunt sensus quos sopor infantiæ opprimebat: dissolutisque palpebris intuiti lucem, in momento assecuti sunt, quæ pacificis & mundo corde debetur, beatitudinem: & assendendes per omnium virtutũ gradus sine doctrinæ humanæ exercitio cumulatam inuenêre mensuram: Matt.5. Sãcti innocẽtes in ordine sanctorum, protomartyrum habẽt locũ. ità vt in ordine sanctorum protomartyres primum habeant locum, & secretorum conscij diuinorum, propinquitate familiarissima clementiam Dei pro nostris exorent laboribus, quos vsque hodiè furens Herodes persequitur, quorum sanguine & morte diabolus delectatur. Hi itaque à cunabulis in cælum translati facti sunt superni Capitolij senatores & iudices, nonnullis veniam obtinentes immeritis: assistuntq; miserationibus & vltionibus diuinis, sed sæpiùs Agni, quem quocunquè ierit prosequuntur, mansuetudine, quàm ira vel furore vtuntur. Apoc.14. Sãcti innocentes primitię baptismo sanguinis baptizatorum martyrum. Hi nuperè cruore lacteo loti, primitias baptismi martyrio consecrârunt, tradentes posteris formam, vbi necessitatis articulus excluserit moram, non minùs ad lauacrum animæ sanguinem efficacem, quàm sanctificatas verbis solennibus aquas, maximè cùm nec sanguis hoc elemento careat, sed aquarum motu per totum corporis alueum fluat. En habes hic cõsecrationẽ aquæ baptismi. Gen.1. Spiritus verò sanctus & aquis & sanguini superfertur, qui subiectos sibi fouet & abluit: Baptismus sancti spiritus. quo baptizante idem occisio quod mersio operatur, qua extinctam peccati vitam virtutemque emortuam vtriusque rei continet sacramentum. Ipse enim est qui vel hoc, vel alio modo, quicunque est ille modus, baptizat, & ad idem refertur quod pura fide agitur per Christum Dominum nostrum.

VITA

VITA SANCTORVM EVTHYCHII ET FLORENTII, SERVORVM DEI, PER DIVVM GREGORIVM PAPAM scripta, tertio libro Dialogorum eiusdem, cap. 15.

28. Decebr.

NON hoc fileam quod ex regione Tusciæ venerabilis viri Sãctuli presbyteri narratiõe cognoui, de cuius verbis ipse non dubitas Petre, quia eius vitam fidemq; minimè ignoras. Eodem quoquè tempore in Nursinę partibus prouincię duo viri in vita atque habitu sanctę conuersationis habitabant: quorum vnus Euthychius, alter verò Florentius dicebatur. Sed idem Euthychius in spiritali zelo, atque in feruore virtutis se exercuerat: multorumque animas ad Deum perducere exhortãdo satagebat. Florentius verò simplicitati atque orationi deditam ducebat vitam. Non longè autem erat monasterium, quod rectoris sui morte erat destitutum: ex quo sibi monachi eundem Euthychium præesse voluerunt. Qui eorum precibus acquiescens, multis annis monasterium rexit, discipulorumque animas in studio sanctæ conuersationis exercuit. Ac nè oratorium in quo priùs habitauerat, solum remanere potuisset, illic venerabilem virum Florentium reliquit. In quo dum solus habitaret, die quadam sese in orationem dedit, atque ab omnipotẽti Domino petijt, vt ei illic ad habitandum aliquod solatium donare dignaretur. Qui mox vt impleuit orationem, oratorium egressus, ante fores vrsum reperit stantem. Qui dum ad terram caput deprimeret, nihilque feritatis in suis moribus demõstraret, apertè dabat intelligi, quòd ad viri Dei obsequium venisset. quod vir Domini quoquè protinùs agnouit. Et quia in eadem cella quatuor vel quinque pecudes remanserant, quibus omninò deerat qui pasceret & custodiret, eidem vrso præcepit, dicens: Vade, atque oues has ad pastum eijce, ad horam verò sextam reuertere. Cœpit itaque hoc indesinenter agere. Iniungebatur vrso cura pastoris, & *quas manducare* consueuerat, pascebat oues bestia ieiuna. Cùm vir Domini *ieiunare volebat* ad nonam, præcipiebat vrso eadem hora cum ouibus reuerti: cùm *vero* noluisset, ad sextam. In omnibus itaque mandatis viri Dei obtemperabat *vrsus*, vt neq; ad sextam iussus redire, veniret ad nonam, neq; ad nonam iussus redire, veniret ad sextam. Cumque diù hoc ageretur, cœpit in loco eodem tantæ virtutis fama longè lateque crebrescere. Sed quia antiquus hostis vndè bonos cernit enitescere ad gloriam, indè peruersos per inuidiam rapit ad pœnam: quatuor viri ex discipulis venerabilis Euthychij vehementer inuidentes quòd eorum magister signa non faceret, & is qui solus ab eo relictus fuerat, tanto hoc miraculo clarus appareret, eundem vrsum insidiantes occiderunt. Cumque hora qua iussus fuerat non rediret, vir Dei Florentius suspectus est redditus, & vsque ad horam vesperam expectans, affligi cœpit quòd is quem ex simplicitate multa fratrem vocare cõsueuerat, vrsus minimè reuerteretur. Die verò altera perrexit ad agrum, vrsum pariter ouesque quæsiturus, quem occisum reperit. Sed solicitè inquirens, citiùs à quibus fuerat occisus, inuenit. Tunc sese in lamentum dedit, fratrum malitiam magis quàm vrsi mortem deplorans. Quem venerandus vir Euthychius ad se deductum consolari studuit, sed idem vir Domini coram eo doloris magni stimulis accensus, imprecatus est, dicens: Spero in omnipotenti Deo, quia in hac vita ante oculos omnium ex sua malitia vindictam recipiant, qui nihil se lædentem vrsum meum occiderunt. Cuius vocem protinùs vltio diuina secuta est. Nam quatuor monachi qui eundem vrsum occiderant, statim elephantino morbo percussi sunt, vt membris putrescentibus interirent. Quod factum vir Dei Florentius vehementer expauit, seque ità fratribus maledixisse pertimuit. Omni enim vitæ suæ tempore flebat, quia exauditus fuerat, se crudelem, se in eorum morte clamauit homicidam. Quod idcircò omnipotentem Dominum fecisse credimus: nè vir miræ simplicitatis quantolibet dolore commotus, intorquere vltrà præsumeret iaculum maledictionis.

S. Euthychius multis monachis præficitur.

S. Florẽtius eius oratoriu inhabitat.

Vrsus pastor ouium efficitur.

Vrsus ab inuidis occiditur.

Diuinitùs elephantico morbo percutiuntur occisores.

Petrus.

Petrus. Nunquidnam valdè graue esse credimus, si fortasse cuilibet exagitante iracundia maledicamus?

Gregorius. De hoc peccato cur me percunctaris an graue sit, cùm Paulus dicat: Neque maledici regnum Dei possidebunt? Pensa itaque quàm grauis culpa est, quæ separat à regno cælestis vitæ. 1.Cor.6.

Petrus. Quid si homo non fortasse ex malitia, sed ex linguæ incuria maledictionis verbum iaculatur in proximum?

Gregorius. Si apud districtum iudicem Petre ociosus sermo reprehenditur, quanto magis & noxius? Pensa ergò quantùm sit damnabilis qui à malitia non vacat, si & ille sermo pœnalis est, qui à bonitate vtilitatis vacat? Matth.12.

Petrus. Assentio.

Gregorius. Idem vir Dei egit aliud, quod silere non debeo. Cùm enim magna eius opinio longè lateque crebresceret, quidam diaconus longè positus ad eum pergere studuit, vt eius se orationibus commendaret. Qui ad eius cellulam veniens, omnem locum per circuitum inuenit innumeris serpentibus plenum. Cumque vehementer expauesceret, clamauit dicens: Serue Dei ora. Erat autem tunc mira serenitas. Egressus verò Florentius, ad cælum oculos & palmas tetendit, vt illam pestem sicut sciret Dominus auferret. Ad cuius vocem subitò cælum intonuit, atque idem tonitru omnes illos qui eundem locum occupauerant, serpentes interemit. Quos cùm vir Dei Florentius interemptos adspiceret, dixit: Eccè illos occidisti Domine, quis eos hinc leuabit? Moxque ad eius vocem tantæ aues venerunt, quanti serpentes occisi fuerant: quæ absportantes singulos, & longiùs proijcientes, locum habitationis illius mundum à serpentibus omnimodò reddiderunt. S. Florẽtius oratione serpentes occisos, per aues exportari curat.

Petrus. Quid virtutis, quid fuisse meriti dicimus, quòd eius ori tantùm factus est Deus proximus?

Gregorius. Apud omnipotentis Dei singularem munditiam atque eius simplicem naturam multùm Petre humani cordis munditia atque simplicitas valet. Hoc ipsum nanque quòd eius famuli à terrenis actionibus segregati, ociosa loqui nesciunt, & mentem per verba spargere atque inquinare deuitant, authoris sui præ cæteris exauditionem impetrant. Cui inquantùm est possibile, ipsa puritate ac simplicitate cogitationis quasi ex quadam iam similitudine concordant. Nos autem turbis popularibus admixti, dum frequenter ociosa, nonnunquàm verò etiam (quod est grauius) noxia loquimur, os nostrum omnipotenti Deo tanto longinquum fit, quanto huic mundo proximum. Multùm quippè deorsùm ducimur, dum locutione continua secularibus admiscemur. Quod benè Esaias postquàm Regem Dominum exercituum vidit, in semetipso reprehendit, & pœnitui, dicens: Væ mihi, quia tacui: quia vir pollutus labijs ego sum. Qui cur polluta labia haberet, ostendit, cùm subiunxit: In medio populi polluta labia habentis ego habito. Pollutionem nanque labiorum habere se doluit: sed vndè hanc contraxerit indicauit, cùm in medio populi polluta labia habentis se habitare perhibuit. Valdè enim difficile est, vt lingua secularium mentem non inquinet quam tangit: quia dum plerunquè eis ad quædam loquenda condescendimus, paulisper assueti, hanc ipsam locutionem quæ nobis indigna est, etiam delectabiliter tenemus, vt ex ea iam redire non libeat, ad quam velut ex condescensione deducti venimus inuiti. Sicque fit vt ab ociosis ad noxia, à leuioribus ad grauiora verba veniamus: & os nostrum ab omnipotenti Domino tanto iam minùs exauditur in prece, quanto ampliùs inquinatur stulta locutione: quia sicut scriptum est: Qui auertit aurem suam nè audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quid ergò mirum, si postulantes tardè à Domino audimur, qui præcipientem Dominum aut tardè, aut nullo modo audimus? Et quid mirum, si Florentius in prece sua citiùs est auditus, qui in præceptis suis Dominum citiùs audiuit? Deus ori eorum proximus, qui ociosa verba deuitant. Esa.6. Ibidem. Secularium colloquia deuitanda. Prou.28.

Petrus. Nihil est quod responderi valeat apertæ rationi.

Gregorius. Euthychius verò qui prædicti Florentij in via Domini socius fuerat, magis post mortem claruit in virtute signorum. Nam cùm multa ciues vrbis illius de eo soleant narrare miracula, illud tamen est præcipuum, quod vsque ad hæc Longobardorum tempora omnipotens Deus per vestimentum illius assiduè dignabatur operari. Nam quotiès pluuia deerat, & æstu nimio terram longa siccitas exurebat, collecti in vnum ciues vrbis illius, eius tunicam leuare, atque in conspe- Euthychius post mortẽ claruit virtute signorum. Euthychij tunica elata aut pluuiam aut solẽ adducebat.

conſpectu Domini cum precibus offerre conſueuerant. Cum qua dum per agros pergerent exorantes, repentè pluuia tribuebatur, quæ plenè terram ſatiare potuiſſet. Ex qua re patuit, eius anima quid virtutis intùs, quid meriti haberet: cuius foris oſtenſa veſtis iram conditoris auerteret.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ET AR CHIMANDRITAE MARCELLI, MONASTERII ACOE-

metorum, id eſt, non dormientium: Authore Simeone Metaphraſte, vt habetur 5. Tomo Aloyſij Lipomani. Nos capita margini adiecimus.

Decẽbr. 29. Cap. 1.

MIHI ſæpè venit in mẽtem cogitare, quanam de cauſa Poëtæ innumerabiles, alij quidem bella & inimicitias, & quæ ex eis oriuntur calamitates, compoſuerunt: alij autem omninò fabuloſa & aliena, quæ neque ipſis prodeſſe poſſunt, quòd attinet ad animæ ſalutem: neque ijs, qui ea legunt, quibus ipſi compoſuerunt, vllam præbent vtilitatem. Quid enim iuuat ſcire, quàm multæ quidem naues è Græcia nauigârunt in Aegyptum: quot autem duces & milites duxerit vnaquæque earum: & quòd alijs quidem maior erat Aiax, Achilles verò erat eo fortior: & quòd Nireus erat omnium forma pulcherrimus. Ad equos autem vſque, hoc ſuperuacaneũ & inane deducere, & Eumeli quidem equos dicere cæteris eſſe meliores, Achillis autem equos ipſis præſtantiores, & eos immortales dicere & vocales, quàm ſuperuacaneã efficit narrationem, & quàm parùm fide dignum ſimul & ridiculum efficit ſcriptorem? Sed illi quidem hæc ſcribere, & his etiam deteriora, nempe deorum amores, & quas inter ſe agitârunt ſeditiones, pugnaſque & lites, minimè dubitârunt. Hæc autem quidnam conferunt ad morum honeſtatem ac moderationem, & animæ vtilitatem: & non potiùs detrimentum afferunt, & vitiorum malas impreſſiones inſculpunt in animis eorum, qui verſantur *in ijs legendis?* Mihi enim nihil perſuadet inanis labor eorum, qui hæc volunt abſurda *mitigare*, & ea reducunt ad alimenta & partes animæ. Aut enim cùm non fuerint, *fruſtrà* & falsò dicuntur: aut, etiamsì fuerint, par eſt ea potiùs ridere, & odio habere, quàm laudare.

Scripta poëtarum pleraque fabuloſa & vana

Sanctorum hiſtoriæ vtiles & fructuoſæ.

Exiſtimo autem boni viri vitam, qui legi Dei vixit conuenienter, dignam eſſe quæ elaboretur, & literis mandetur: ex qua ipſe qui componit, tam ſibi quàm alijs poteſt magnam conciliare vtilitatem: qualis eſt vita Marcelli admirabilis, qui ortus quidem eſt ex ciuitate Apamea: ea eſt autem ciuitas Orientalis, quæ bonis abundat plurimis. Nobili verò loco natus, per ſe reddidit nobiliorem ſeriem ſui generis. Nam cùm iam in ipſo flore iuuentutis amiſiſſet parentes, & ætatem ageret iucundiſſimam, non ſicut iuuenis declinauit ad voluptates: neque delectabatur iuuenum conſuetudine, æqualis æquali volens placere, vt dicitur: ſed in iuuenili corpore, imitabatur canitiei prudentiam & vitæ inſtitutionem. Quanquàm ei aderant diuitiæ, quæ ſunt materia ad explendas voluptates igni adoleſcentiæ. Sed nihil horum illum coëgit negligere temperantiam, quæ erat ei chara à pueritia. Sed & orbitas, & ætas, & diuitiæ, hæc omnia ſimul, à profunda vincebãtur prudentia. Propter externam verò eruditionem, in magnam venit Antiochiam. Ventitat autem ad quendam, in dicendi facultate pulchrè exercitatum. Ingenij verò celeritas, à vehementi eius ſtudio adiuta, ei breuì largitur magna dona ſapientiæ.

S. Marcelli patria.

Adhuc iuuenis viuit piè & religioſè.

Antiochiæ dat operam literis.

Cap 2.

Poſtquàm autem externæ ſapientię viſus eſt ſibi habere, quod ſufficeret: Neque enim ea erat eius principale ſtudiũ, niſi ad hoc, vt externis illis imbutus, deindè initiaretur in ijs, quę ſolà ſunt ſacra myſteria: nempe vera, & quę ad Deum deducit, ſapientia: vitę, inquam, inſtitutione, quę verſatur in exercitatione & vera philoſophia. Opus autem ei quoquè erat aliquo ad eam duce. Cùm verò eum non præberet, vt ei placebat, Antiochia, cogitauit ire Epheſum, cùm audiſſet in ea eſſe magnam virorũ copiam, qui ad ſummam virtutem peruenerant. Satìm ergò contemptui quidem eſt habita pulchra Antiochia: deſpectum autem fuit iucundum ſolum patriæ, neglectæ verò verborum contentiones, & inane ocium, & tota externa illa ſcena. Diuiſa autem

Cõtemptui habet ſolum patrium.

autem sunt pauperibus opes illæ ingentes & magnificæ, & eum excepit Ephesus nudum alijs omnibus. Cùm sic aduentâsset, inuénit sibi conueniens hospitium. Nam virquidam cum vxore eum accepit hospitio, qui non magis communis mensæ & salis erant socij, quàm morum & virtutis, & in omni re moderationis. Omnibus suis in paupères collatis, venit Ephesum.

Huic autem pulchræ bigæ erat etiam seruus, qui virtutis ratione erat dominis multo venerabilior: cui tanta inerat animi ingenuitas & nobilitas, vt huius dominorum virtutis ille, vt aiunt, esse auctor, & visus sit seruus tam multa dominis bona conciliâsse. Cuius & alia quidem multa laudantur, & hoc inter cætera, quòd in monasterijs, quę erant in ciuitate, portis clauibus rectè clausis, is intempesta nocte, nemine ei aperiente, adstabat in medio monachorum canentium. Idque cùm non semèl, sed sæpè fieret, euasit manifestum, & de hac re sermo totam impleuit ciuitatem. Huic autem ingenuo, vel vero potiùs Dei seruo, nomen erat Promotus. Hic ergò Promotus, Marcello quoquè non pauca ad virtutem dedit incitamenta. In hoc enim ab eo ponebatur opera, vt, quæ honesta sunt, vndiquè colligeret, & tanquàm ex multis floribus sibi virtutis coronam contexeret. Cum alijs autem bonis, quæ habebat Marcellus, hoc quoquè ei inerat, quòd scribebat pulcherrimè. Scribebat ergò, & laborabat manibus: & mercedis, quæ illinc ei suppeditabatur, partem aliquam consumebat ad vsus corporis: reliquam verò præbebat egentibus. Vnà autem cum misericordia, se rectè quoquè gerebat in iustitia. Nam si maior ei soluta esset merces, quàm pro scripturæ opera, ille non sustinebat: sed si quid erat ampliùs reddebat ei qui dederat. Et sic interdiù quidem perseuerabat laborare in scribendo, & sicut aiunt diuina eloquia, opus manuum suarum dirigens: totam autem ferè noctem consumebat in oratione, & per eam cum Deo iucundè loquebatur, & ei vniebatur. Si verò parùm quid somno quoquè tribueret propter necessitatem corporis, ne hoc quidē erat remissum, sed laboriosum & castigatum. Sic ei vniuersum tempus erat laboribus plenū & certaminibus. Promot⁹ seruus S. Marcellū ad virtutes quasque excitat. S. Marcell⁹ scribendo sibi parat victum. Psal. 89. Tota ferè nocte orat.

Cùm autem audijsset Alexandrum, virum quendam virtute incomparabilem, plenum quidem sapientia, plenum & pastorali solicitudine & diligentia curaque animarum, ad multorum tunc salutem degere Byzantij, non duxit esse sibi manendum in præsentibus: sed desiderans meliorem vitæ institutionem, ad eum venit quamcelerrimè. Et tunc quidem diuinus Alexander in templo magni martyris. Menæ exercebatur: postea autem in ipso quoquè ostio Ponti venerandum statuit monasterium. In quo nouam quidem, sed longè omnium pulcherrimam, legem imposuit, vt hymnorum ad Deum nunquàm interrumperetur perpetuitas: sed per vices mutatis ministris, hæc nunquàm silens & nunquàm conquiescens tribueretur Deo glorificatio. Diuino ergò Alexandro Marcellum, cùm illuc accessisset, bonus commendat Iacobus: qui priùs quidem Marcello fuerat familiaris: cùm ventitâsset autem ad Alexandrum, erat ei primus inter discipulos. Is verò gaudebat quidem se esse Alexandri discipulum: malè autem eum habebat, quòd non ad ipsum quoquè ventitaret Marcellus. Cap. 4. Perpetui canuntur hymni in monasterio Alexādri.

Postquàm ergò eum vidit venientē, eum lubēter adducit ad magistrum, &, Hic est, inquit, ô pater, qui nos non persequentes fugiebat, sed potiùs latebat persequens. Sic diuinus Marcellus fuit Alexandro cōmendatus, & illius manibus sacrū induitur habitum, tempore quidē Iacobo secundus, moribus autem longè prior. Quamobrèm tale quid fertur etiā dixisse præceptor, nempe quòd etiamsì Andreas prior secutus sit Magistrum, Iohannes tamen eum quoquè est assecutus: per hęc alterum quidem vocans Iacobum, per alterum autem Marcellum admirabilem, cùm ambos quidē sciret esse fratres propter virtutem, & eodē tenore simul currere: Marcellum autem assimilaret Iohanni, vt qui esset ipse quoquè virgo, & cum doctrina magnā haberet coniunctionem. Atq; inter alios quidem, primas partes obtinuit Iacobus, ipsum verò rursùs superauit Marcellus. Erant autem ambo par æquè bonum, & quodammodò in vno & eodem corpore fraternitatis locum tenentes oculorum. Quoniam verò eos sic mente purgatos, non oportebat non etiam futurum intueri sicut præsens, non latuit Marcellum mors præceptoris: sed cùm hoc quidem cognouisset, non minùs autem illud quoquè præsciuisset, quòd futurum erat, vt in eum caderet suffragium, & cùm ipse pasceretur, accerseretur ad pascendos alios: hoc vtiquè veritus, nè seni iuuenis imperaret: & simul cùm esset amicus modestiæ, & lætaretur subiectione, nullo conscio recedit è monasterio, apis, vt aiunt, ad flores. In orbem itaq; obibat sanctos, & in colligendis ex vnoquoque bonis, augebat sibi ceram virtutum. Cap. 5. S. Marcell⁹ induit habitum monachi. Spiritu prophetico prę uidet futura Fugit, nè creetur Abbas.

Cap.6. Interim verò dum is viros obibat virtutis studiosos, è vita migrat sacrosanctus Alexander. Cùm is autẽ excessisset, Marcellus protinùs erat in ore omnium, & quoniam non aderat, duplicem afferebat molestiam: & quòd illo tempore abesset, & quòd moriente Alexandro non erat Marcellus, cui post illum credebatur Præfectura. Electus ergò fuit Iohannes vt præesset, vir & canîs capillis, & prudentia: cui etiam celebratus ille Iacobus propter ętatem lubẽs cessit. Cùm hæc autẽ sic processissent, Marcellum nequaquàm latére potuêre. Sed postquàm finẽ acceperunt, & ipse est reuersus, & Iohanni fuit coniunctus, effectus ei manus dextera, & optimè simul ferens onus administrationis: cùm ille quidem propter Pręfecturam nihil esset factus insolentior: hic verò esset purus ab omni inuidia, & ei vero amore colligatus. Sic ergò ambos habebat Alexandri monasterium.

Reuertitur post noui Abbatis creationem.

Cap.7. Post aliquod autem tempus à Philotheo persuasus Iohannes, recedit quidem ab hoc loco. Venit autem ad quendam locum, ex æquo liberum à turba ciuium, & à difficultate solitudinis. Locus verò est Bythinorum quidem regionis: situs est autem in faucibus maris, cui ex aduerso situm cernitur, quod vocatur Sosthenium. Hoc siue propterea, quòd sit remotum à strepitu, siue propter aliquid aliud, tunc quidẽ nominabatur Irenæum. cùm Iohannes autẽ rem ipsam nomen loco dedisset, propter perpetua quæ ad Deum fiunt cantica, in hodiernũ vsque diem nominatur monasterium ἀκοιμήτων, hoc est, Non dormientium. Nam cùm eandem formam, quam Alexander, imitatus esset Iohannes, eorum qui per vices canebant, nullo somno interruptam faciebat glorificationem. Cùm huc autem ille sacrũ transtulisset monasterium, (locum enim iã dono acceperat ab illo, qui priùs dictus est Philotheus) dici non potest, quantis officijs & honoribus sibi promerebatur & in suam redigebat potestatem Marcellum, sciens se quidem esse ætate prouectum: illum verò & exercitatione, & doctrina, & ingenij acumine, & alijs omnibus bonis lõgè excellere. Quamobrèm cõmunium omnium cura Marcelli fidei erat credita. Nam hunc quoquè Iohannis futurum successorem diuina nouerat prouidentia, & volebat eum pulchrè erudire in ijs, quæ pertinent ad regendum. Hoc verò & alijs quidem indicijs significabatur: hac reautem vel maximè euasit manifestum, quòd ambo eodem die, Iohannes quidem ascendit ad gradum presbyterij, Marcellus autem ad gradum Diaconatûs.

In monasterio Iohãnis perpetuus itidem agitur cultus diuinus.

Cap.8. Non hæc verò solùm futurũ significabant: sed etiam vir quidam, qui *ipse quoquè* præerat gregi participi rationis, qui non longè aberat à monasterio *Iohannis*, cui nomen erat Macedonius, vita autem purissima, & diuina quædam & *prophetica* anima. Is quoniam non latebat Marcellum, sed & ille videbat videntem, & cùm esset prophetа, non ignorabat eum, qui erat similis, & assiduè ad eum veniebat. Is prędixit futurum, vt non solùm gregi præesset, sed simul omnia: quòd scilicet futurus esset clarus propter virtutem, & quòd vniuersam ferè terrã & mare impletura esset eius gloria: quòd multi Græci & barbari ab illius lingua pendentes patriam quidem abiuraturi essent impietatem, Deo autem essent consecrandi: quòd Deus valdè in ipso & per ipsum esset glorificandus, & multi filij Dei per illum essent futuri, & digni essent censendi paterna hæreditate. Hæc ille quidem dicebat: an autem effectum sint consecuta, ostendet id, quod est posteà consecutum.

Multa Marcello futura prędicit Macedonius.

Cap.9. Marcellus verò hæc audiens, quinetiam ea quæ audijt faciens, nihil vnquàm deseruit magnum aut mente concepit, aut est locutus: sed hoc potiùs, quòd cùm alios excelleret, & esset primus, seipsum existimaret & nominaret omnium vltimum. Id autem ex illo quoquè significatur. Is cùm aliquandò delectaretur sermone senis huius admirabilis, diù quasi quibusdã fruebatur delicijs, & ab illius lingua pendens, non aderat monasterio. Apud monachos, cùm abesset, inciderat iucundissima de eo narratio, & de eo habebantur sermones quidam apud Iohannem. Atque ex monachis quidem ij, qui erant probiores, & alia huius viri admirabantur: quinetiam hoc quoquè addebant, quòd à Præfectura se remouisset, & sedem tam facilè reliquisset, rem, quæ solet fieri à valdè paucis. Improbi autẽ, & qui ignorabant Marcelli animi magnitudinem, hocipsum, quòd fugisset gloriam, dicebant in se habere quandam materiam & occasionem gloriæ cupiditatis. Neque enim cùm liceret Marcello imperare, maluit ipse parére alijs: sed quòd non ignoraret futurum, vt Iohannes ei in honore præferretur, & eum esse, qui erat in hac Præfectura successurus, mâluit se fuga subducere, quàm videri illi secundum: nec facilè sustinere potuit eum esse prælatum.

Insignis S. Marcelli humilitas.

Habet suos obtrectatores.

Cap.10. Hæc etsì essent confutatu facilia, accuratiùs tamen docebit experientia. Iohannes enim

enim volens declarare, ad quàm profundam veniſſet Marcellus humilitatem, & perſuadere monachis, nè facilè condemnarent: Rebus, inquit, ipſis, ó filij, committendum eſt iudicium. cumque nihil aliud dixiſſet, in animo verſabat redeunti Marcello viliſſimum ordinem miniſterij, nempe aſinorum curam, ei credere. Poſtquàm ergò illi credidit, & hoc quod videbatur maximè ignominioſum, in conſpectu omnium iuſſit Præfectus, Marcellus hîc manifeſtum dedit argumentum ſuæ modeſtiæ & demiſſi ſpiritus. Non ſolùm enim iuſſum lubens accepit, ſed fecit etiam aliquid elegantius. Adeò enim lubenter dixit ſe ſubire hoc onus miniſterij, vt id etiam poneret in loco beneficij, & rogaret vt datis ſcriptis ſibi caueretur, vt nec, ſi vellet quidem, poſſet ab eo recedere. Et non ſic dixit quidem, non autē fecit. Neque fecit quidem, ſed paruo tempore: ſed in factis ipſis viſus eſt longè acrior. Tandiù autem perſeuerat in hoc miniſterio, donèc omnes multis precibus ſupplices ab eo contenderunt, vt eis quidem ignoſceret: ab hoc verò ſeruitio diſcederet. Abſurdum enim eſſe, talem virum tam vilia ſubire miniſteria, qui gregi rationis compoti dignus erat præeſſe.

Viliſſimum miniſteriū ei demandatur.

Reipſa oſtēdit ſyncerā animi ſui modeſtiam & humilitatem.

Non multum temporis interceſſit, & Iohannes ipſe, qui monaſterio præerat, migrauit ad Dominum: ſtatimque D. Marcellus fratrum ſuſcipit Præfecturam, & charismatum radij quales & quanti in eo eſſent, omnibus euasêre manifeſti. Sed quidnam eius quiſpiā primùm fuerit admiratus, inſignem´ne eius in pauperes miſericordiam, an, quæ propter eam facta ſunt, miracula? qui ſic quidem communia (nihil enim habebat proprium) conſumebat, vt videretur paulopòſt & ipſe, & monachi, redigendi ad egeſtatem. Tam abundè autem aſſiduè ſuppeditabat, vt non minùs, quàm quod fecit Dominus, conſpiceretur etiam in ſeruo fieri. Quomodò enim tunc non plures quàm quinque panes, & duo piſces, aluērunt multitudinē hominum ad ſatietatem: ità nunc quoquè paucis quotidiè alebatur multitudo egentium: & ea rursùs eis minimè deficiebant. Sed hæc quidem ità ſe habebant. Quemadmodùm autem ex rebus difficilimis, & quarum nullus ſperabatur exitus, à ſuperis ei data ſit ſolutio, & quæ ei dicta ſunt, finem acceperint, par eſt paucis dicere.

Cap. 11. Fit Abbas.

Mira eius in pauperes benignitas.

Matt. 14. Ioan. 6.

Auctus quidem erat ei grex quotidianis acceſſionibus: & multitudine quotidiè dilatatus, efficiebat pecoribus arctā habitationem. Opùs ergò erat Paſtori, maiori quidem atrio: maiori autē domo orationis, maiori & alimento, & reliquo ſumptu ijs, qui collecti fuerant. Illæ autem tunc quidē vel maximè omnia exhauſerat in egentes. Erat verò ei opùs pluribus ſumptibus, & maximè ad tantam virorum multitudinem. Fuerunt autem hæc Deo curæ: & rem, vt ſolet, traducit ad abundantiam. Erat enim quidam Pharetrius, optimus ex optimis, & longè ditiſſimus. Is cùm acrem quendā conceptſſet amorē eius, quæ eſt ex Deo, philoſophiæ, ſecum acceptis illis ſuis ingentibus diuitijs, & filijs adhuc téneris, venit ad Marcellum: & omnia ſimul, nempe & pecunias, & filios, & ſeipſum, Deo conſecrat: ſeipſum quidē & filios ſacra veſte induens monaſtica, opes autem conuertens ad vſum monaſterij. Et primùm quidem ſacram domum orationis eis & latiorem, & excelſiorem, & ità, vt nunc ſe habet, cōſtruxit: vt & multitudo colligeretur, & in nullas redacta angustias, opus Dei perageret. Deindè reliqua omnia, fratrum domos, androues, tam qui peregrinos, quàm qui ægrotos excipiebant: & ad ſummam, domos, alias quidem quæ laborabant & ruinam minabantur, renouauit: alias autem magnificè excitauit: & aliorum omnium, quæ huiuſmodi vitæ communi opùs erant, præbuit abundantiam.

Cap. 12.

Pharetrius vir ditiſſimus & ſe, & filios, & res ſuas Deo conſecrat.

Hæc quidem ità ſe habebāt: magno autē Marcello grex in dies creſcebat, & augumentum accipiebat. Omnes enim attrahebat illius Siren, nempe ſuauis oratio, coniuncta cum vita puriſſima. Porrò autem cùm etiam credidiſſet ſalem diuinum eſſe factum eum, qui ei parebat, gregem, eos mittebat, vt alios quoquè diuino ſale implerent & voluptate. Et quomodò ex magna Edem quatuor dicunt manare fluuios: ità etiam ex Marcelli tabernaculo cœpit per vniuerſum ferè orbem terræ profundi purum & iucundiſſimum & ſalutare fluentum, illa, inquam, accuratiſſima vitæ, quæ ab eo agebatur, imitatio. Prætereà autem ſupernarum poteſtatum miniſterij, quod nullo ſomno interrumpitur, zelus, cùm hinc cœpiſſet initium, venit ad primam & vrbium reginam. Deindè ad alia quoq; loca tranſijt imitatio. Et ſiue quis templa extruebat, aut monaſteria, ſiue aliquid aliud ſacrum faciebat, à Marcello etiam accipiebat curatores & duces. Sic monaſteriorum & templorum, quæ erant vbiquè, per ſuos diſcipulos communis extructor fuit, & communis curator. Perſuaſum enim habebant, qui hæc ab illo quærebant, non ſolùm ſe fore illius doctrinæ participes, ſed etiā quan-

Cap. 13.

Gen. 2.

Multa monaſteria imitantur perpetuò diuinas promēdi laudes ſtudium.

quandam gratiam & sanctificationem ab illo etiam ad eos esse venturam, quomodò qui sunt sacrarum aquarum participes. Ei verò, cùm hæc ageret, dolore & voluptate distrahebatur animus. Nam vt pater amans filiorum, cùm ei auferrentur filij, dolore afficiebatur. Vt qui autem seruator multorum, & per illos multis esset vtilis, lætus eos emittebat: tum etiam, quòd illius quidem secundùm Deum filij, aliorum patres: eorum autem oues, fuerunt pastores aliorum.

Eius filij monasterijs præficiũtur.

Cap. 14. Neque tamen temerè ac leuiter emittebat discipulos: sed cùm eos priùs multis confirmâsset sermonibus, & Deum testem in eos inuocâsset, quòd neque mores dissoluerent, neque habitum mutarent, nec de accurata ac perfecta viuendi ratione aliquid remitterent: sed & illi mores, qui erant ab initio, tanquàm legem perpetuò conseruarent, & maximè concinnę & per omnia optimè compositę viuendi formæ, alijs causæ essent. Illi autem quę ab illo acceperãt munera & mandata, tam pulchrè conseruârunt, vt, quod ipse illis, hoc ipsi essent alijs, & per omnem ferè terram & mare hæc bona sementis ab eis distribueretur. Sed de illius quidem viuendi ratione, & prætereà de eius insigni gloria propter virtutem, & quòd omnium maximè eam fugiens, longè magis suæ famæ celebritate impleuit omnem terrã, & præterea de eius solertia, de humanitate, de eorum, qui vbiquè erant, cura & solicitudine, De his, inquam, omnibus, velutì quædam solùm indicia & vestigia significauit oratio. Vult autem pauca quoquè ex eius miraculis in medium adducere, & non iniucundam cum vtilitate narrationem largiri pijs auribus.

Quo plùs fugit gloriã S. Marcellus, eo fit celebrior.

Cap. 15. Quidam tres Episcopi, qui fuerant apud hostes captiui, & modò liberati erant calamitate, accedunt ad Marcellum, & rogant, vt daret, quod eis ad reficiendum erat necessarium. Ille autem cùm & eorum curam gessisset, & eam, quam sperabant, dedisset eis consolationem, ipsique, quoniam multum temporis præterierat, vnusquisque domûs suæ & Ecclesiæ meminerant, eis abundè suppeditat viaticum. Viaticum verò erat aurum: & iubet eum, qui impensis præerat, (erat autem ei nomen Iulianus) auro donatos Episcopos emittere. Is verò ex decem, quos tunc habebat, flateribus, solùm tot affert, quot erant viri numero. Magnus autem ille (nihil enim eum ex ijs, quæ erant, latebat) iubet, vt citra vllam parcitatem det omnia. Sed ille nec quidem se purè gessit. Sed cùm dedisset nouem, vnum detinebat, volens vtiquè fungi officio boni œconomi, vt ijs, qui, vt solebant, veniebant, pauperibus *aliquid haberet* quod daret. Quid ergò accidit, & quomodò vtrunque docetur *Iulianus*, neque de futuro esse solicitum, nec existimare, magnum Marcellum *aliquid* latére eorum, quæ fiunt? Venit ad Marcellum homo quidam motus à superis, & donat eum nonaginta talentis. Ille autem eum qui susceperat dispensationem, arguens, vt par erat, vt qui non rectè esset vsus dispensatione: Eccè, inquit, ô parce, quis sit exitus tuæ parsimoniæ. effeciſti enim, vt totis decem talentis nobis minor esset, quàm erat futura donatio. Cùm enim essemus accepturi decuplum eorum quæ dedimus, propterea quòd vnum dare noluisti, ijs quæ præterea accepturi eramus, decem priuati sumus. Sed hoc quidem fortasse fuerit euidens argumentum, non solùm quòd præuideret, sed etiam quòd non oporteat esse solicitum de futuro, & quòd magna esset eius in egenos benignitas.

Liberalitas eius in tres Episcopos.

Obiurgat œconomi sui tenacitatem.

Cap. 16. Quoniam autem de prophetico eius dono parùm quid significauimus, tempus est, vt bibamus etiam de fonte curationum. Quidam ex monachis nomine quidem Elpidius: morbo autem erat implicatus, qui omnem spem superabat. nam totum quidem os eius graue vlcus depascebat: tota verò ea pars, quæ linguæ subest, habebat ingentem, qui excreuerat, carnis tumorem: quod quidem ei reddebat mutum & inane instrumentum. & hoc accedebat intolerabilibus illius doloribus, quòd nec ipsos quidem dolores posset enunciare. Ambo autem hæc, vlcus, inquam, & tumor, cùm probrum etiam & dedecus accepissent, efficiebant vt mors esset ei optanda. Hic ergò cùm accedente aliquandò sancto, toto pectore ingemuisset, & vix eloquutus, tantùm dixit: Hei mihi, me nunc despicit magister. Ille autem tantum aberat, vt despiceret, vt statìm commotus sit ad preces, & clementiæ lachrymas ex oculis emiserit. Deindè cùm tumorem & vlcus tetigisset, hoc quidem sanat, illum verò facit euanescere: & os ei purum reddit & mundum, & aptum vt alioquì loqueretur absque vllo impedimento, & esset ei vtile instrumentum ad agendas gratias.

Tactu & precibus sanat morbũ horridum.

Cap. 17. Quidam alius monachus, nomine Stephanus, qui secundùm naturam quidem admir-

admittebat alimentum: vt id autem per naturalem exitum procederet, hoc minimè habebat: extremis cruciabatur doloribus. Cùm ars autem medendi ea in re diù esset versata, dolores quidem augebat vulnerum acerbitate: quæ verò sunt apud eos elateria & purgationes, probabat esse inania, studiumque & operam frustrà in eis consumi. Cùm ergò videretur malum inexpugnabile, & non multùm abesset, quin is disrumperetur, id renunciant Marcello. Ille autem precatus quidem est, sicut consueuerat: cùm verò venisset ad laborantem, partim quidem ventrem manu tangens, partim autem dorsum, tanquàm propellens, & ad inferiores partes agens materiam, illiquidem concessit progressum, qui est secundùm naturam: viro autem, vt ea liberaretur, & vitam ageret sine molestia. Aliũ periculosè laborãtem curat.

Porrò autem is quoquè, qui paulò antè dictus est Iulianus, qui conuictus fuit non rectè dispensare, sicut priùs donum perspicacitatis, ità etiam Marcelli curationum donum fuit expertus. Nam is quoquè morbo laborabat, qui & medicina, & omni precatione erat, vt ille putabat, superior, & citra vllam dubitationem mortem minitabatur. Accersitum autem rogat adesse Marcellum, non vt acciperet curationem, (nam hoc ne sperabat quidem) sed vt ei decedenti preces concederet viatici. Ille verò cùm accessisset, primùm quidem eius medetur animæ: Nè, inquit, ô fili, tam humiliter & abiectè & tam humano more de Deo sentias, neque rebus nostris metiaris res illius. Nam nostrûm quidem aliquis, hoc quidem fortasse potest, illud verò minimè: Deus autem omnibus & magnis & paruis ex æquo est potentior. Quomodò ergò nos quidem paulò antè pusillum & sordidum animum, Deus verò suam ostendit munificentiam: ità etiam in morbo existima, illum præclarè, vt Deum decet, omnia & magna virtute facere: qui etiam nobis data venia incredulitatis, largietur salutem. Cùm sic dixisset, animæ curationem corporis quoquè sanitas est consecuta. adeò vt posteà cùm non tam temerè vixisset, sed vt eum decet, qui est Dei amicus, fuerit sacerdos, dignus Marcelli doctrina & sacerdotio. Sed quale est hoc, quod sequitur? quàm est incredulis quidem valdè terribile, apud fideles autem in magna habetur admiratione? Cap. 18. Itém alium restituit, nihil minùs sperantem.

Vir quidam, qui laborabat morbo sectæ Samaritanorum, laborabat corporis morbo immedicabili. In eius enim corpore erat enatum vulnus. Vnguenta autem, & medicamenta, & quæcunque ab arte adhibebantur, conuincebantur nihil posse. Ad extremam itaque spem adspexit Marcellum: & cùm ad eum venisset, statìm cum eo egit precibus. Ille autem, & quisnam esset, rogauit, & vndè, & quænam ei esset religio. Omninò verò hæc non fecisset, nisi ad eius adspexisset animam. Cùm ille autem dixisset, se quidem esse Samaritanum: polliceretur verò, quòd si morbo liberaretur, & protinùs suam mutaret opinionem, & ad Christianorum lubens accederet sententiam: precatur senex, & preces consequitur sanitas. Cùm ergò statìm edidisset confessionem, & viam rectam esset ingressus, nondùm quatuor diebus præteritis, statìm ad priorem reuertitur falsam religionem, Canis, aiunt, ad vomitum. Quomodò autem fidei rectitudine curatio corporis, ità vitiosa fide morbus est accensus. Hæc verò nequaquàm latebant Marcellum: sed cùm rursùs ad ipsum redijsset Samaritanus, ei quidem exprobrat mutationem: rursùs autem ignoscens, morbo medetur. Cùm verò iam bis & tèr & sæpiùs, corporis quidem morbus cessâsset, reuersus autem esset morbus animæ, & illum rursùs reuocâsset, Christus est, inquit, qui te curat, non ego. Tua verò de opinione pacta conuenta, non mecum, sed cum illo fieri existima, quem nemo latére potest, neque decipere. Omni ergò deposita fraude & impostura, puram illi confitere religionem, & certò scias fore, vt purè carnis sequatur curatio. Cùm autem ille infelix & amens dixisset, se, quicquid accidisset, nunquàm posse patriam relinquere religionem, ipse quidem abijt nihil locutus: Ille verò infelix cùm parùm processisset à monasterio, & violentiùs morbus eum esset aggressus, duplici, proh dolor, morte moritur, nempe carnis & animæ. Hæc cùm magnus ille audiuisset, & lachrymas emisit, rem esse luctu dignam arbitratus: & hoc solùm dixit, Non tentabis Dominum Deum tuum: tanquàm propter illum dans præceptum omnibus. Cap. 19. Iudæum sanat, isque credit in Christum. Redit mox ad vomitũ, & morbus redit: idque crebrò fit. Perfidus Iudæus miserè perit. Deut. 6.

Nobis autem conuertenda est hæc oratio ad aliam fidelis hominis curationem, quæ vt fuit celerrima, ità etiam iucundissima. Quidam nomine Cyrus, priùs quidem corpore robustus, & ad pugilatum valdè bonus, posteà autem inter monachos quoquè admirabilis: hic ergò cùm paulò antè subijsset monachatum, tanquàm alius Iob, Cap. 20.

Iob 2. malo vlcere percutitur à maligno. Totum enim eius dorsum graui ferit vulnere. Id autem desuper à collo incipiens, & carnem totam depascens deperdidit, & quæ sub ea erant, ossa purè nudauit. Acres verò, & qui verbis exprimi nequeunt, dolores hominem penetrantes, neque rectum stare, nec accumbere, sed neque sedere sinebant sine cruciatu. Hic ergò, omnibus & medicis & artibus præteritis, ad Marcellum solum, & per illum ad Deum confugit, & ab eo petit curationem. Ille autem cùm manus & mentem statìm in altum sustulisset, & vt solitus erat, orâsset, deindè manu vlcus tractans: O vir optime, inquit, te quidem ab his non oportet superari. Neque enim eum, qui pugnat cum ijs, qui non sunt adspectabiles, oportet gerere curam carnis. Sed confide. Nam si tibi altissimum posueris refugium, fugiet hæc plaga à tuo tabernaculo. Dictum fuerat, & omnia simul protinùs videbantur, ossa, carnes, pellis, illa quidem tecta, hæ verò repletæ: pellis autem extensa: doloresque cessauerant: adeò vt in eo propemodùm impletum fuerit sacrum prædictum Ezechielis: Adspexi, & eccè super ea nerui & carnes nascebantur: & pellis super ea ascendebat.

Repentina curatio morbi immedicabilis.

Ezech. 37.

Cap. 21. Quòd autem non solùm præsens hic vir diuinus, sed etiam absens similiter faciebat miracula, declarabit id quod sequitur. Cuidam viro, Eugenio quidem nomine, Diacono autem sacra authoritate, vxor parturiebat. Cùm verò adesset tempus partûs, vehemens eam inuasit febris. Atque erant quidem acres dolores, febris autem violēta. ociosis itaque esse obstetricibus licebat & medicis, & vna spes deincèps erat Marcellus. Et sanctus quidem orabat: Eugenius autem eius pedes prænsabat, quiei omnia simul dicit, partum, inflammationem, super nouaculæ, vt aiunt, aciem stare mulierem. Quid deindè? Cùm panem benedixisset magnus ille Marcellus, ei donat, & jubet eum poni supra pectus mulieris. Ille verò fecit, quod ei imperatum fuerat: & protinùs infans egreditur ex vtero, & febris è corpore. Illa autem tanquàm ex fossa aliqua aut ex inferis esset reuersa, Vbì est, inquit, qui mihi adfuit monachus, & me curauit? Vbì est, inquit, qui meam animam extraxit ab inferis? Cùm autem interrogaretur, quisnam & quali forma is esset, statìm omnia retulit, figuram, capillos, vestem, formam, & omnia descripsit oratione: adeò, vt vel ij, quinon erant admodùm sapientes, intelligerent illumipsum esse Marcellum admirabilem. Atque illa quidem ex Marcello vel absente tantum fructum est consecuta, vt peripsum & vixerit & pepererit.

Obserua vim panis benedicti.

Cap. 22. Eudoxij curatio. Quid verò Eudoxius, qui ipse quoquè non paruus, & non parua est *consecutus*, nec eiusmodi, vt sint leuiter considerandа? Sed fuit ille quidem vir, qui se exercebat: sed erat ei totum corpus relaxatum, & solutę erant omnes eius compages: precibus autem & lachrymis magni Marcelli, & adstricta fuit membrorum solutio: & quod est longè maius, qui paulò antè iacebat in lecto, missus est vt seruiret alijs. Quòd verò Angeli quoquè simul erant cum Marcello, & maximè cùm ad preces accederet, declarabunt quæ mox sequuntur. Quidam Sergius, qui ipse quoquè præerat gregi capaci rationis, & ad flumē habitabat Euphratem, illuc quoquè fama veniente de Marcello, efficitur ardens amator illius virtutis. Cùm autem fama illius magis crescceret, ad eius quoquè conspectum venire desiderat. Itaque postquàm venit, & rem ipsam experiētia inuenit esse fama maiorem, precatus est ipse quoquè cum Marcello, stante ad orationem. Cùm ergò ille inclinaret caput, & genu flecteret, ille quidem iacebat: hic verò videt illud admirabile, duos quosdam veste candidos, forma verò coruscantes, Angelos scilicet vtrinquè stantes, & eum humo tollere & subleuare. Atque statìm quidem vultus eius luce tanquàm fulgure est illustratus: admiratione autem perculsus fuit eius animus, voxque est ei ablata, & manabat sudore, & propemodùm deductus est ad mortem: adeò vt qui aderant, nihil ex ijs quæ ille videbat, videntes, mirarentur & dubitarent, & virum interrogarent cum stupore. Cùm autem audiissent, non minùs quidē admirati sunt Marcellum propter suam in Deum fiduciam: Deum verò, propter ineffabilem charitatem in homines.

Visio Sergij Abbatis circa S. Marcellum.

Cap. 23. Ex his & similibus tantus fuit omnium amor in Marcellum cum admiratione, vt instàr rei alicuius diuinæ, per eius nomen iusiurandum conciperent, non solùm alij, sed etiam primi ex ijs, qui se exercebant: & vel illum solùm videre, magnum esse ducerent, & de quo esset acriter contendendum. Cùm ab Eliseo aliquandò, qui monasterio, quod erat in Dessa, præerat, & virtutis magnam ducebat rationem, ex Marcelli discipulis fuisset quidam hospitio acceptus, (erat autem ei nomen Petrus) hic ergò postquàm deductus fuit ad sermonem, & multùm versatus est in laudando magi-

magistro suo apud Eliseum: Superuacaneum est, inquit Eliseus, ô frater, de Marcello apud nos producere orationem. Nam ego horum tibi ero testis idoneus etiam apud alios: qui de eo multùm Deum precatus, & eius virtutis nóui altitudinem, & animi motiones: quinetiam ipsam formam eius corporis. Cùm hæc audijsset Petrus & miratus fuisset, reuersus est: & sancto omnia narrauit, rem quidem faciens importunam & molestam ei, qui à gloria captanda adeò erat alienus: narrauit tamen. Narrationi autem intererat etiam quidam Pontifex, sed inops & egenus rerum necessariarum. Atque magnus quidem Marcellus, qui laudes non minùs ægrè ferebat, quàm probra, sistit quidem cursum eius orationis: petit autem, cùm sciret eum habere, vt det ei mutuò duos aureos, vt pauca elargiatur pauperi. Ille verò cùm esset valdè parcus, eos dare recusauit. At non longo ab hinc tempore, inquit magnus, nec ipsum tibi corpus remanebit: sed id quidem sepulcrum, aurum autem accipiet commune monasterij. Nondùm duo dies præterierant, & ille quidem vitam finijt, pecunias verò accepit commune. Atque multa quidem fortasse coniecerint homines, in multis autem etiam aberrauerint, si hoc tentent quærere, cuinam quidem æqualis, quonam autem inferior, & quonam superior fuerit sanctus. Deus verò ne hoc quidem reliquit obscurum. Quomodò autem, ijs qui volunt, iam significabit oratio.

Eliseus Abbas diuinitùs discit & virtutes S. Marcelli, & formã corporis.

Prædicit cuidam põtifici suam mortem.

Est quædam ciuitas, quæ nomen accepit à Pompeio: incolitur autem ad Pontum Euxinum. In ea vir quidam præfuit monasterio, nomine quidem Gaudiolus, plenus autem diuino spiritu & repletus gratijs. Cum eo propter aliquod negocium congressus Thalassius, (erat verò hic quoquè vnus ex magni Marcelli discipulis) hic ergò cum aliquandò vidisset Gaudiolum, iustè quidem, irascentem tamen in aliquos sui gregis, & cùm priùs resilijssent, reuertentes ipsos non admittentem, petijt vt admitterentur: & exemplum dedit, quod erat propinquum, Marcelli mansuetudinem. Is autem ei statim dixit: O vir præclare, non est idem Gaudiolus, quod Marcellus: sed quantum intersit, hinc scies. Nam cùm Mosem posueris, ei etiam oppone Marcellum. Deus enim mihi ostendit euidentissimè, quòd quæcunque legislatori, ea etiam inspirauit Marcello.

Cap. 24.

Gaudiolo Abbati à Deo reuelatur S. Marcelli excellens virtus.

Nos verò alia quoquè adijciamus: non vt virum ex his rectè videamus, sed nè pulcherrimis priuemur narrationibus. Quidam discipuli ab eo aliquandò missi ad Euxinum, retrò nauigare statuerunt. Cùm autem, vbi à terra soluissent, nocte tota fretum secâssent, defessi priusquàm mare transmisissent, appellunt in quendam locum valdè asperum, & in quo nauibus nullus erat portus, nec fida statio: cumq; ventus spirâsset vehementiùs, fieri non poterat, vt salui essent. Atque illos quidem somnus opprimit: ille autem appáret vni eorum dormienti. Páret is visioni, párent etiam reliqui: soluunt nauem, à loco illo recedũt, in ostium ponti nauigant: & cùm in tuto essent, caligo occupat aërem, & procella pontum furore agitat, & ità insurgunt fluctus, & mare conturbatur, & naues obruuntur, vt aër quidem fletibus, mare autem esset impletum naufragijs. Alij aliâs mittebantur ad Orientem, & Marcelli adiuti precibus, tunc quidem nauigârunt: cùm verò visum eis esset reuerti, in terram appulerũt: & alios quidem sanos accepit ciuitas Ancyra: Paulum autem vnum ex his, grauis morbus inuasit. Comitibus autem illum quidem ægrotantem relinquere erat impium: vt eum verò secum ducerent, fieri non poterat: vt illi autem rursùs cum eo manerent, erat valdè difficile. Ille valdè suspirans & eiulans, Vbi sunt, inquit, ô pater Marcelle, tuæ preces? Nam tu quidem me Deo commendâsti, ego autem iam pereo. Neque hoc quidem mihi graue, etsi sit graue, sed quòd extra tuum gregem, & procùl à meis fratribus. Hæc ille quidem dixit Ancyræ cum lachrymis: ille verò cùm esset in monastetio, audiuit: & statim Paulus quidem conualuit: magnus autem Marcellus accersito Cæsario, iussit horam signari: Vnus, dicens, ex fratribus, qui est procùl à nobis, & est graui morbo oppressus, asserit se nihil accepisse vtilitatis ex mea ad Dominum commendatione. Sed propè est Dominus omnibus, qui eum inuocant in veritate, & eorum, qui ipsum timent, faciet voluntatem, & eorum preces exaudiet, & eis dabit salutem. Hæc is quidem descripsit: ille verò conualuit, & reuersus est. Offensa est autem scriptura, & eádem hora inuentum est, Paulum conualuisse Ancyræ, & Cæsarium scripsisse in monasterio.

S. Marcellus appáret cuidam in somnis.

Sanat Paulũ monachũ infirmitate laborãtem, absens.

Pſal. 144.

Deus aliquandò terram vexabat fame, eaque fame, qua nescio an vlla vnquàm fuerit deterior. Monasterij autem horrei Præfectus Malchus, qui frumentum suppeditabat

Cap. 26. Ingens fames.

ditabat pistoribus, postquàm vniuersum ferè consumptum fuerat, (sufficiebat enim ne ad totos quidem decem dies, & necessè erat fame perire monachos) accedit ad præclarum Marcellum, & ei renunciat frumentum esse consumptum. A quo audiuit, vt faceret quæ consueuerat, & hoc ei nulli esset curæ. Ille arbitratus eum sperare alicundè soluendam esse inopiam, absque vlla solicitudine suppeditauit sicut consueuerat. Quinque deincèps dies præteriérunt: & cùm nihil euenisset eorum quæ sperabat, rursùs dicit, & ei causam reuocat in memoriam. Audit verò eadem. Postquàm autē ad alios quoquè duos consumpsit, & non multùm abesse videretur, quin esset vniuersum consumptum, ille quidem rursùs accedit conturbatus: Marcellus verò statìm accedens ad horreum, parturiens id statìm implet, & incipit párere: & quod est admirabile, & omnem superat rationem, quandiù dictus quidem Malchus metiebatur, frumētum videbatur diminui, & minari futuram mox egestatem. Cùm autem postridiè ingrederetur, eadem magnitudo erat & idem cumulus: & apparebat perindè, àc si ne parùm quid ablatum esset pridiè. Quòd verò hæc non essent deceptio oculorum, fidem facit tempus. Tandiù enim frumenti fuit hoc admirabile augmentum & acceptio, quandiù mansit grauis illa & infinita fames. Sed his quidem ostenditur, sanctum & nutrijsse viuos, & conseruâsse eos, qui erant in periculo. Quemadmodùm autem se gesserit sanctus in excitandis mortuis, & fugandis dæmonibus, statìm dicetur.

Miro modo vir sanctus auget frumentum.

Cap. 27. Aegrotabat quidam, & in lecto decumbebat, nomine Paulus, habitu monachus. Is cùm extremum iam duceret spiritum, mittit ad sanctum, & rogat vt veniat. Postquàm autem, via confecta, qui missus fuerat, venit ad monasterium, & fuit coram magno Marcello, quoniam ille tunc de rebus disserebat grauibus, & de sacris tractabat dogmatibus, contendens cum Antistite Chalcedonis, & qui missus fuerat, est reuersus, & qui ægrotabat, erat mortuus. Cùm ergò iam peracta essent, quæ fiunt mortuo, & paratus esset ad efferendum, (hoc autem non alia de causa prouisum fuerat à superis, quàm vt maiorem casum, & maius miraculum, & Marcelli virtutē maiorem ostenderet) vbì factus fuit differendi finis, venit ad ægrotum: & cùm illum vidisset mortuum, & iam paratum ad efferendum, motus quidem est animo, & ex eius genis fluebant lachrymæ: neque remisit tamen suam ad Deum fidutiam: sed cùm manus simul & oculos & animam ad eum sustulisset, est aliquandiù precatus. *Deindè non* 3. Reg. 18. septiès quidem inspirat, sicut olim zelator Elias: sed solùm manū *imponit* mortuo. Qui autem aderant, aliâs eum velle putantes, & non vt mortuum *tentare*, dicunt: Est mortuus. Simulatquè verò illi hoc dixerunt, surrexit mortuus: videnscque ostensus est & loquens, & eorum, quæ illic erant, meminit spectaculorum. Sic ille, qui, si audendum sit dicere, vel Sole clarior apparuerat, nolebat, quòd ad se attinebat, multis apertum fieri miraculum: sed & ei qui surrexerat, & ijs qui adspexerant, sicut meus Iesus, præcipit silentium; tantum adferens studium fugiendæ gloriæ, quæ est ab hominibus, quantam ipse erat à Deo consecuturus. Quocircà nec permisit vt lateret id, quod factum fuerat, is qui gloria semper circundat eos, qui ipsum glorificare voluerunt. Nam qui ea suis oculis adspexerant, eius iussa parùm curantes, cùm nec vellent celare, nec alijs tantum bonum inuidere, ea quæ viderant, ad multorum aures transmittunt: nec hocipsum quidem celantes, quòd cùm rem tam magnam fecisset, eos iusserat silere.

Tractat vir sanctus de sacris dogmatibus cū Episcopo Chalcedonensi.

Mortuum excitat, iubetq; haberi rē tacitā.

Mar. 1.

1. Reg. 2.

Cap. 28. Oportet autē eius quoquè virtutem ostendere aduersùs dæmones. Attulerunt ad eum aliquandò quatuor simul dæmoniacos, quos sæuissimi & pessimi inuaserant dæmones. Et ille quidem precari: illi autem statim cœperunt insanire. Atque primùm quidem in eum loquebantur blasphema, & homines vehementer cōturbabant. Deindè cùm preces magìs vigerent & inualescerent, illi etsì non viderentur plagas accipientes, dolores in publicū proferunt, & clamare incipiunt: Iube nos exire, quoniam in nos accepisti potestatem: insidiosè quidem illi hoc & malignè. etenim ostendent hæc, quæ deincèps sequuntur. Cùm itaque intellexisset insidias magnus Marcellus, neque conuersus est ad id, quod dictum fuerat, neque eos increpauit: sed ad cælum solùm intuens, perseuerabat in oratione: & nihil aliud quàm, Serua tuum figmētum, ô Christe, diù rogans dicebat. Et illi quidem rursùs rogabant, vt iuberet: ille autem non obtemperabat, sed in eos diuinam virtutē inuocabat: sicque expulsi sunt, & viri simul liberati sunt à plaga. Cùm autem causam rogarent, qui tunc aderant, cur dæmonibus se cessuros confitentibus ab initio nihil præcepit, ille respondit: Quoniam dicen-

Quatuor dæmoniacos sanat.

dicentes me in eos accepisse potestatem, non aliud agebant, quàm quòd vanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare. Et illorum quidem quatuor virorum res ità se habuerunt. Paulò pòst autem Lazarus quoquè quidam, qui corripiebatur furore dæmoniaco, & linguam diù ore exertam & pẽdentem habebat, sicut canes, & spumã deindè expuebat, eandem quoquè consecutus fuit curationem. Nam cùm primùm cum sanctus benignis vidit oculis, & precatus est ei suæ plagæ curationem, statìm conspectus est sanus, & liberatus est à dæmone, qui eum occupabat. Et quid opùs est illius cuncta dicere? Facilius enim est stellas numerare, aut maris fluctus metiri, aut aliquid aliud aggredi, quod fieri non potest, quàm illius res omnes inuenire. Verumenimuerò pauca quędam de illius etiam moribus adducenda sunt in medium, vt sciamus, quòd à quo hæc gerebantur, illa quoquè ei omninò debebantur: & simul quæ in longum producitur oratio, varietate vitabit satietatem.

Præclarè eludit fraudem malignorũ dæmonum.

Aliũ curat dæmoniacum.

Hic magnus Marcellus cum alijs bonis quæ habebat, sanctorum quoquè reliquiarum tenebatur magno & vehementi amore, eas existimans esse dona cælestia, & reuerà plurimi facienda: & qui aliquid tale ad eum deferebat, appellabatur seruator & benefactor, & videbatur esse missus ex ipsis cælis. Deus itaque, qui in hoc prompto & alacri animi studio ei opem ferebat, multos ex multis locis adducebat, qui hunc eius amorem consolarentur, & dona quæ erant maximè optanda, offerebant ei tanquàm amico: partìm quidem ex Persis, partìm autem ex Illyrico, partìm ex ijs, quæ erant vbiquè, regionibus. Ille verò quemadmodùm, & cum quanta sua delectatione, & cum quanto honore & reuerentia ea excipiebat: simul quidem hinc ostendẽs suum amorem in communem Dominum, eorumque mortem laudans & beatam prædicans, & similem, si fieri potuisset, cupiens consummationem. Quale autem esset eius desiderium sciens Deus, & volens ei gratificari, ei sæpè priùs ostendit, & priùs significauit, hoc aut illo die venturum aliquem, qui ei sit allaturus ea, quæ desiderat. Ille verò & ipse se præparabat, & curabat vt esset totus eius grex paratus, & ità vehementi ardentique motu cordis, & supinis, vt aiunt, manibus preciosas suscipiebat reliquias. Verumenimuerò ne hoc quidem æquum est prætermittere. Ad eum venit aliquando quispiam, & quasdam ei sacras tradidit reliquias, dicens eas esse martyris Vrsicini. Ille autem magnificè quidem eas excepit, & consuetum eis festum celebrauit. Cùm verò staret ad preces nocturnas, talis eum subijt cogitatio, nè qui hoc donum ei attulerat, de eo esset mentitus, & non essent reliquiæ martyris Vrsicini. Simulatquè hæc cogitauit, quidam ex ijs, qui vnà cum eo fungebantur officio, tanquàm à Deo afflatus accurrens: Nè temerè, inquit, ô pater, dubites. Magni enim Vrsicini hæ sunt veræ reliquiæ. Ità diuina prouídit gratia, vt curaretur quod is animo dubitabat, nè dubitatione eius ardor frigesceret. Atque hæc erat quidem eius diligentia in parandis reliquijs.

Cap. 29. Plurimi facit Sanctorum reliquas

Eas aliundè allatas accipit summo studio.

Diuitias autem & pecunias ità despiciebat, vt & quæ præcessit, & quæ nunc sequitur, apertiùs declaratura est oratio. Nam cùm Marcellus ab initio omnes reliquisset facultates, atque adeò ab ipsa etiam domo discessisset, & qui erat ei frater secundùm carnem, accepisset illius hæreditatem, & paternorum omnium bonorum effectus esset dominus, & tota sua vita eis esset vsus, is cùm esset moriturus, relinquit Marcellum hæredem omniũ suarum diuitiarum. Ille autem ea, quæ sibi relicta fuerant, non solùm sua non esse duxit: sed nec ijs vtendum sibi censuit ad commune monasterij. Hinc cùm monachi peterent, vt agrum emeret, ille eis dixit se nullum nôsse agrum vberiorem & fertiliorem, quàm spem in Christum. De bonis ergò paternis quid statuit, & de ijs, quæ ad illum pertinebant, quonam modo prouidet? Ea consumit, offerens alijs monasterijs, quæ laborabant inopia, tam virorum quàm mulierum. Et hæc quidem illis adimunt egestatem.

Cap. 30. Pecunias planè contemnit & opes.

Patrimoniũ suũ dat alijs monasterijs

Quæ verò fecit in magna Dei ira, in qua totam ciuitatem, Constantinopolim, inquam, conseruauit, quis sustinuerit quidem silentio prætermittere? Quis est autem adeò tardus & hebes, qui non cupiat audire? Magno illo Leone imperij sceptra administrante, in hac ciuitate oritur incendium, & incendium eorum, de quibus vlla fit mentio, maximum & sæuissimum. Cùm autem iam incepissent calamitas, de ea audirione accipit magnus Marcellus: & cùm statìm cęlum suspexisset, & multùm lachrymãsset, diuidit supplicium: immò verò maximam eius partem alleuat. Nam partem quidem ignis eius extinguunt lachrymæ: altera verò pars relicta est Byzantinis ad disciplinam. existimatum enim fuerat fore, vt totam depasceret ciuitatem. Ille verò cùm

Cap. 31.

Cõstãtinopolis ardet.

Ignem suis lachrymis extinguit S. Marcellus.

cùm partem quidem repressisset, partem autem præsciuisset, Hei mihi, dicit tristi voce. Dolebat enim, quòd non totum cessare fecisset, sicut magnam nostrorum peccatorum multitudinem: & quòd visum esset Deo, serpere ignem à mari vsque ad mare: & tanquàm telum, medium quidem dissecare: ab ijs autem, quæ sunt ex transuerso, abstinere: quod etiam factum est. & ignis cùm accepisset initium ab eo, quod dicitur Neocorium, instàr cinguli totam cinxit ciuitatem: cessauit verò ad mare, quod est ex aduerso, velutì ostendens, quòd is quidem totam peruasisset ciuitatem, ad hoc autem redactus esset per Marcellum.

Cap. 32. Cùm duorum adhuc aut trium meminerimus, reliqua linguis aliorum, prout potuerint, dicenda relinquemus. Et primùm, quàm ingentes essent ei spiritus, quiin potentes quidem deprimi non poterant: in eos verò, qui erant modesti ac moderati, facilè inclinabantur. Ijs autem, quibus fiebat iniuria, erat adiutor inuictus. De Ardaburij & Asparis, quæ erat illo tempore, potentia nihil est dicendum: neque de crudelitate æquali potentiæ, atque adeò maiori. Hic ergò, qui erat adeò potens & crudelis, Ardaburius irascebatur cuidam ex ijs, qui erãt in eius potestate, nomine Iohanni. Ille verò omnibus alijs, atque adeò ipso Imperatore prætermissis, vt qui non essent satis potentes, vnum nouit refugium Marcelli tabernaculum: & id subit, & sub eo latet, tanquàm sub aliquo tuto propugnaculo. Ille autẽ cùm resciuisset, petebat, ad ipsum mittens, hominem sibi tradi. Cùm verò non obtemperaret, cœpit minari. Cùm Marcellus autẽ minas non curaret, ei vim attulit: missísque militibus, qui & viribus valebant, & erant multi numero, iussit quærere eum, qui confugerat: &, si non paréret, vti armis. Atque ille quidem cùm sic iussisset, eos dimisit. Illi autem profecti, & verbis, vt iussi fuerant, vsi, quoniam non parebat, monasterium circunsidebant. Hæc facta sunt vespere: Magnus verò Marcellus rogauit eos, an vellent manere, & se eis dixit alimenta daturum. Cùm autem mansissent, suppeditauit alimenta. Et res quidem ità transijt vsquè ad vesperam. Cùm nox autem aduentâsset, qui foris quidem erant, enses iam quatiebant terribiliter. Monachi autem hæc videntes & audientes, sanctum circunsistentes, pro ensibus eum verbis feriebant: Quid ergò, dicentes, tibi omnes propter vnum peribimus? idque morte violenta & acerba? & tuis filijs erit tibi præferendus externus? & tibi à fundamentis cum templo peribit monasterium? *Non dimittes, non citò præbebis eum, qui quæritur, qui malis huc peruénit pedibus? Cùm* sic per totam noctem eum & hostes & amici etiam acriter inuaderent, tempusque frustrà contereretur, & supplex non traderetur, manè autem starent milites vti gladijs, & iam essent aggressuri, tunc Christi athleta suam contrà obiecit potentiam. Eis verò præter opinionem apparet aduersaria, non phalanx quidem, sed diuina quędam & cælestis potentia, in orbem ab igne circunscripta, & arma inexpugnabilia, nempe Crucis Christi imaginem in medio referens, longè magis refulgentem, quàm ignis, qui erat circuncircà. Hæc ergò terribilis potentia, quæ apparuerat ex ipso fastigio monasterij, emittebat grauia tela aduersùs milites: quæ quidem erant ignis fulgura intolerabilia. Quibus cùm non solùm resistere, sed ne ea quidem contrà intueri possent, gladios in terram proiecerunt, & ipsi ceciderunt, & voces ad Deum placandum accommodatas, prout vnusquisque poterat, emittebat. Quas cùm ij, qui erant intùs, sensissent, canere cœperunt, & fuerunt ipsi quoquè testes miraculi, quod euenerat præter opinionem. Hoc effecit, vt crudelissimus Ardaburius suorum morum obliuisceretur: & causa fuit, vt præter sententiam benignus videretur, ira sua in Iohannem remissa.

Eius monasterium ab hostib⁹ circunsessum.

Milites Ardaburij diuinitùs terrẽtur & cõprimuntur, dum S. Marcelli monasteriũ vexãt.

Cap. 33. Cùm in Ardaburij inciderim mentionem, illius quoquè meminero, quemadmodùm vir ille diuinus futurum quoquè eius vitæ exitum prædixerit. Cùm se post orationem somno aliquandò dedisset, ei appáret visio. Illa autem erat huiusmodi: Pugnabant inter se leo & draco. Sed draco quidem cùm esset ingenti magnitudine, cauda leonem verberabat & torquebat: leo verò dolebat quidem, & ad se cauda defendendum excitabatur, & draconem obiens, inaniter depugnabat, & eum nihil lædebat, quousquè ipse quidem defessus plagis, humì totus iacebat afflictus & imbecillus. Deindè cùm se rursùs paululùm recreâsset, & velutì à quodã somno surrexisset, magno & vehementi impetu in draconem insilijt, eumque pronum in ventrem prostrauit.

Visio S. Marcelli.

Prędicit casum Asparis & Ardaburij. Hoc cùm diuinus vidisset Marcellus, & accuratissimè cõiecisset, prædixit haud ità diù pòst Asparem & Ardaburium esse cum toto genere interituros ab Imperatore. Sed hæc quidem posteà. Quæ autem interìm facta sunt, sunt huiusmodi:

Cùm

Cùm multa accidissent inter eum & Imperatorem, quæ inter se inuicèm inimicitias alebant & suspiciones, ex vtrisque quidem natum est odium: cùm autē vtrinquè magnum à se inuicèm immineret periculum, neutri verò eorum facilis esset victoria, conuertuntur ad communia ineunda fœdera: nempe, vt Asparis quidem filius, frater autem Ardaburij, cùm duxisset vxorem filiam Imperatoris, Cæsar crearetur. Hoc autem qui accepit, est alius, vt dixerit quispiam, Subimperator. est enim ei & aurata purpura, & alia insignia imperij, nisi solùm, quòd aurea corona non habet omnia signa imperij. Is itaque accepta hac dignitate, cum viuēte quidem Imperatore erat omnia facturus communiter: eo autem mortuo, ipse primus & solus acceptur us imperium, & tanquàm debita sibi sceptra sumpturus. Ea res verò non parùm cōturbabat Ecclesiam, si rursùs sit imperiū Arrianus inuasurus. Aspar enim, & eius filij, & tota domus, Arrij insaniam mirādum in modum amplectebatur. Cùm itaque essent pleni tumultu, communiter conuenerunt, & ducibus Geladio & Marcello venerunt in Hippodromum, vt ab inhonesto & indigno hoc cœpto arcerēt Imperatorem: qui ipse quidem ad hoc quoquè erat prompto & alacri animo, sed cedebat tempori Asparis & Ardaburij. Cùm ergò sic paratus esset Christi exercitus, eis quoquè Deus ostendit Ducem: & tantum interesse inter Marcellum & alios sacerdotes & Pontifices, quantum inter exercitūs Ducem & Imperatorem: atque adeò, si velis, inter militem & Ducem, hoc fuit euidens signum. Nam inter ambulandum, videbant ij qui digni erant ea videre, iuuenem quidem statura maximum, forma verò pulcherrimum, & zona cinctum aurea, adspectu quidem tam candidum, vt niuem videretur superare: tam lucidum autem, vt luce coruscaret. Læna verò ei erat & tunica, eaque niue candidiora. Eum ergò videbant à sinistris simul cum magno Marcello ambulantem, velutì quendā satellitem, simul terribilem, & manum velutì supponentē, sustinuisse senem, & cum maxima reuerentia non destitisse ei inseruire. Cùm autem ingressi essent in eum locum, in quo solebat sedere Imperator, erat quidē sic quoquè Marcellus omnia ijs, qui erant Ecclesiæ: quinetiam ipse quoquè liberè loquebatur ad Imperatorem, & illis addebat animum, & quodammodò eos adhortabatur ad certamen pro Christo suscipiendum. Atque illi quidem cùm omnia effecissent propter quæ venerant, quæ quidem erant, vt Asparis filius aut rectam disceret opinionem, aut nec dignitatē Cæsaris acciperet, (hæc enim eis pollicitus est Imperator) lætantes exiērunt. Ille autem tursùs adolescens, & altissimus, & splēdidissimus, visus quidem est ahuc adesse & versari cum Marcello: Cùm verò eum deduxisset vsque ad portas, decæterò euanuit ex oculis. De quo nullus dubitauit ex ijs qui aderant, sed euidens fuit omnibus, eum fuisse Dei ministrum, virili habitu indutum, qui missus fuerat, vt esset custos & satelles Marcelli. Sed ab eo quidem fuit habitus in tanto honore. Haud ità multò pòst acceperunt finem ea, quæ is prædixit. Ardaburius enim simul cum patre & fratre, & alijs non paucis ex ijs, qui erant eiusdem sententiæ, cùm ebibissent vltimam fæcem iræ Domini, raptus est ab hominibus, leoni draco, Imperatori iustē traditus impius.

Cap. 34. Inimicitiæ inter Leonē Imperatorē & Ardaburium.

Asparis familia Arrij dogmate corrupta.

Visio quo rundam.

Custos & satelles S. Marcelli Angel⁹ Domini.

Ardaburius perit cū suis

Vnum adhuc restat conuenienter meæ promissioni: quod vbi adiecero, finem imponam orationi. Lucianus quidam Constantis filius, viri qui multùm poterat consilio, despectis humanis omnibus, monasterium ingressus, breui tempore per Marcellum multos eorum, qui cōsenuerant in exercitatione, longè à tergo reliquit: quem dicunt à nullo vnquàm esse visum nec irascentem, neque multa loquentem, sed neque vlli præbentem iræ occasionem. Is, quandò bonus pater Marcellus excedebat, adstans, & plusquàm alij lachrymans, rogabat hanc sibi dari gratiam: ea autem erat, nè eum despiceret hîc solum, neque sineret eum esse ipsi longo tempore superstitem. neque enim se posse amplius rectè viuere: sicut neque nauem tutò nauigare, quæ amisit gubernatorem. Et ille quidem hæc: Marcellus verò cùm vidit eum magna affectum tristitia: Esto, inquit, bono animo. Nam cùm ego excessero, tu quoquè consequēris, & insistes vestigijs eius, quem desideras. Cùm sic dixisset, paulò pòst finem accepit, quod dictum fuerat. Nam cùm ille decessum ægrè ferret, & totos deincèps quinque dies & noctes ad fossam magni Marcelli mansisset, post illum mori, vitam, sine eo autem esse superstitem, mortem acerbam existimās, ad eum in somnis venit magnus Marcellus, conuersum ad sepulcrum: &, Cur, inquit, te afflictas & quereris de tarditate, & non credis? Ego Deum pro te precatus, effeci id quod tibi expedit, & statim ad me venies. Fuit ità: & tertio pòst die è vita excedit Lucianus, cùm solos octo dies fuisset magno Marcello superstes.

Cap. 35. Magna perfectio Luciani.

Eius obitū prædicit S. Marcellus.

Ei S. Marcellus appāret.

Quàm

Cap.36. Quàm multa Marcelli, quæ sunt huiusmodi, alia quidem maiora, alia autem non omninò inferiora, quot linguæ suffecerint ad narrādum, & quot libri ad ea quæ scriberentur, suscipienda? Qui cùm exercitationem vltra sexaginta annos produxerit, miracula assiduè faciebat. Quo non fuit quidē ille in certaminibus fortior? Quo non autem ad certamina vtilior? & quo non fuit in eos qui labebantur, mitior, & in præstando officio diligentior? Quis sic defendit eos, qui afficiebantur iniuria? ijs autem, qui iniuriam faciebant, omninò non permittens, sed resistens, & eorum voluntati minimè assentiens? Sic in tota vita, totam quidem noctem, diei verò plurimum, dabat canticis & precibus, & alijs Dei ministerijs. reliquum autem his tribus dispertiebat. Et primi quidem ad eum accedebant, qui vexabantur cogitationibus: quibus dabat vnicuique medicamentum conueniens, ei partim quidem diuina scriptura ea suppeditante: partim autem prudentia ex experientia. Post illos accedebant, qui erant affecti iniuria. Cùm verò pro eis literas scripsisset ad præsides, iudices, ad ipsos, qui faciebant iniuriam, & si opus erat, etiam ad ipsum Imperatorem, (nam illi quoquè erat reuerendus, & obtemperabat ad id, quod magnus volebat Marcellus) conuertebat deindè ad ægrotantes, & omnes obiens, eis exhibebat quæ eis erant necessaria ad alimentum, & ad curandum corpus. Sic nihil omninò aberat Marcello, quod aderat ijs, qui olim laudabantur. Sed erat ei Prophetarum quidem gratia omnia præuidendi: Patriarcharum autem fides, quæ efficiebat, vt fidenti esset animo in omnibus: Mosis quidem mansuetudo, Iosue autem zelus, & iusta ira aduersus eos, qui faciunt iniuriam: Discipulorum verò, Petri quidem ardor: Iohannis autē lingua theologica, & quod cum virginitate est verborum tonitru, & Pauli vehemens in dogmate studium, & per terram & mare prædicationis disseminario. Omnium verò simul, fons miraculorum, & quòd ea semper fluerent, non secùs àc perennes fluuij.

Vide exercitia S. Marcelli.

Catalogus virtutū ei⁹.

Cap.37. Huius vel solum dicere decessum, quàm fuerit optandum? Quàm multorum reconciliauit inimicitias? Quàm multorum composuit controuersias? Quàm multa bona vno die fecit in extremo spiritu? Quandò certè ei carnis dissoluebantur vincula, & ei quem desiderabat, erat appropinquaturus, & primæ pulchritudinis primas susceperturus illuminationes: aderant autem multi ex ijs, qui se in pietate exercebant, & multi monachi, & multi ex ijs, qui erant consecrati: non pauci verò ex *ijs, qui* mundanis opibus & gloria erāt insignes. Cum quibus postquàm multùm est *philosophatus* & locutus de anima & corpore, & de ea quæ est illic vita, & *vnumquenque* est adhortatus, prout cōueniebat vniuscuiusque ætati & dignitati, & *deindè* est etiam precatus, & postremò dixit se velle parùm dormitare, & eos iussit secedere, sacram illam sic emisit animam: cuius mundum corpus & venerādum, sanctis manibus compositum, sacrum illud templū suscipit, quod ipse excitauit à fundamentis, & verè sacrum constituit monasterium: Ad gloriam patris, filij, & spiritūs sancti, nunc & in secula seculorum, Amen.

Feliciter migrat ad Dominum.

VITA S. THOMÆ ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, ET CLARISSIMI MARTYRIS, EDITA A *M. Eduardo eius contemporaneo: quam totam, vt ab illo conscripta est, hoc loco adscribere, nimia temporis angustia non patiebatur. (valdè enim prolixa est) Itaque coactus sum meo stylo eam redigere in compendium: quod tamen spero absque Lectoris magno detrimento me feciſſe.*

PROLOGVS Authoris, sed per me contractus.

OMNES mundi huius artes & disciplinas profitentur, habent singuli conatus suos, quibus ad altiora contendant: laboresque suos duros & molestos contemplatione fructûs & vtilitatis indè nascituræ solantur. Et quid non illi molestiarum deuorāt, quos non labores suscipiunt, quas recusant iniurias, modò possint consequi quod venantur? Quid verò est isthuc? Corona corruptibilis, sic enim Apostolus vocat. Perit igitur omnis talis & labor, & præmium, quia temporaria sunt. Nobis verò, quibus Christus via est: & merces laborum, vita sempiterna, inter varios mundi casus vt multa opùs est vigilantia, ità magna sunt ad

1.Cor.9.

Ioan.14.

ad viriliter perseuerandũ incitamenta, quæ nos accendant ad contemnenda mollioris vitæ lenocinia, negligendam malorum hominum æmulationẽ, dura omnia perferenda, vt felici commercio pro caducis æterna, pro terrenis cælestia nobis comparemus. Inflammat nos ad hæc vita & conuersatio sanctorum. E quibus tamen si fortè minùs mouent prisci illi heroës ob vetustatem temporis: pudeat sanè vel hunc nolle imitari, quem licuit intueri. En procedit in medium nouus Christi miles, & martyr egregius beatus Thomas, sanctitatis speculum, iustitiæ norma, incentiuum patientiæ, virtutis exemplar, inuictissimus assertor veritatis. In quo tamen, nè hoc infirmos animos absterreat, non martyrium, non miracula imitanda proponimus, sed vitam martyrio plenam. Is enim inter ea omnia, quæ mundus hic admiratur & in precio habet, tanta fuit animi constantia, vt nec prosperis molesceret, nec vllis rebus aduersis à Christo abstraheretur. Passus exilium, dignitate & bonis suis omnibus priuatus, charorum iniurijs, lachrymis & desolatione valdè afflictus, excelso animo ea omnia negligens, in dies Deo deuotior & addictior efficiebatur, haud quaquàm similis stulto illi, de quo Propheta dicit: Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei. Cuius nos vitam, vt partim ab ijs accepimus, qui viuenti familiariùs adhæserunt: partim ipsi nostris oculis vidimus, piorum adducti precibus, scribendam suscipimus, Lectorem admonentes, vt si qua ab alijs scripta sunt, aut fortasis scribentur, quæ cum nostris pugnent, ea nouerit esse à vero aliena.

Præclara laus sancti Thomæ.

Psal. 48.

HISTORIA.

ORTVS est beatus Thomas Londini in Britannia, quam nunc Angliam vocant, eamque vrbem, quæ Britanniæ caput est, suo ortu illustrauit. Patrem habuit Gillebertum, matrem Mathildem, vtrunque genere & opibus nulli ciuium suorum cedentem, morum verò integritate & innocentia illis superiorem. Cùm mater eum gestaret vtero, non semèl ei oblatæ sunt visiones quædam de eius futura sanctitate & dignitate. Quo die in lucem editus est, vt eius propinqui aiunt, è domo eius paterna ignis egressus, magnã Londini partem inflammauit. Vbi primùm per ætatem licuit, prima literarum elementa discere iussus est. Indè liberalibus admotus disciplinis, multùm in illis breui profecisse fertur. Nec tamẽ rerum mutatio passa est diù eum hærere in schoIis. Parentes enim crebris incendijs & multis casibus aduersis afflicti, illi instituendo minorem adhibuêre curam. Accessit eò vtriusque obitus, qui magnam filio attulit cum orbitate calamitatem. Solebat autem patris hospitio sæpè vti Richerius, vir nobilis & opulentus. Illi ergò Thomas se commisit iam adolescens. Erat sanè optimis moribus, præclaro ingenio, iucundo vultu, sed mixta grauitate, sermone gratus, forma eleganti. Delectabatur quidem canibus & auibus, vt solet illa ætas, atque id genus alijs vitæ huius oblectamentis: sed mansit corpore integer, & veri intantùm amans, vt aut vix, aut nunquàm quicquam ioco vel seriò dixerit, quod esset cum mendacio coniunctum. Ità ergò per id tempus venatione & aucupijs sese oblectans, pro suo arbitratu modò domi erat cum patre, modò rure apud Richerium, quem diximus: iamque constituerat literarum studijs nuncium remittere. Accidit interim, vt cum Richerio equitans, videret accipitrem, dum vult anatem rapere, penè mergi in vndis. Eius misertus, ab equo desiliẽs, in flumen insilit auem extracturus: sed raptus ipse aquarum vi, parùm à summo abfuit periculo. Tandem appulso illo ad molendinum, rota stetit immobilis, donèc extraheretur ex aquis, Domino illum iam desperatum conseruante, nè extingueretur lucerna in Israël, cuius preciosa morte tanta cernimus beneficia prouenisse. Habuit postea illum apud se ferè trienniò Osbernus quidam, vir insignis & valdè diues, ei sanguine iunctus, cui ille operam nauabat in eius acceptis & expensis referendis.

Dat operã literis.

Post mortẽ parẽtum vt vixerit.

Corpore castus, & veri est amantissimus.

Cõseruatur diuinitus à submersione.

Iam verò etiam videbatur adspirare ad honores & mundi huius dignitates: ad quæ obtinenda plurimùm illi suffragabatur & animi prudentia, & vitæ honestas. Singularis enim in eo cernebatur sapientia, & consiliorum maturitas, morumque iucunda grauitas, vt non immeritò omnibus & admirationi esset, & charus. Sed dicit tum, quod ipse posteà fatebatur, non esse in homine viam eius. Aliud enim

Cap. 2.

Ierem. 10.

ipse proponebat, aliud diuinitùs disponebatur. Venit interim ad Cantuariensem Archiepiscopum Theobaldum, & honorificè ab eo acceptus, ludis & leuitate reiecta, inter homines maturos & sapientes versabatur, eorumque sermonibus ad meliora informabatur. Animaduersa autem breui eius prudentia & perspicacitate, Archiepiscopi consilijs, itemque negocijs tum publicis, tum priuatis interesse cogitur. Sensu enim peruigil, consilio prouidus, in responsis prudens, sermone cautus & moderatus, Archiepiscopo charus & omnibus gratus fuit, vt maleuolum se probaret, si quis tot gratiæ dona in illo nō diligeret. Certè de illo Archiepiscopus testabatur palàm, se nullum vnquàm anteà tam fidum rebus suis & integrum comperisse. Sed id vidit hostis, serpens antiquus, & planè inuidit, excitauitque ei æmulum, Rogerium scilicet Archidiaconum Cantuariensem, qui quoàd Thomas superuixit, tunc quidem conceptum virus in eum quibus potuit modis effudit. Interim autē vt ab aula Archiepiscopi eum excluderet, tum per se, tum per alios illum insectari, modò conuicijs, modò scommatibus appetere tentauit, crebrò illum per cōtumeliam vocitans clericum cum ascia, quod erat cognomen illius, qui eum ad Archiepiscopi ædes inuitârat. Sed vir prudens eiusmodi iniurijs non retardabatur à sedulis Archiepiscopo præstandis officijs & obsequijs. Excessit tum è rebus humanis Vuilhelmus venerandæ memoriæ Eboracensis Episcopus, eique opera Theobaldi Cantuariensis Archiepiscopi substitutus est Rogerius iste. Thomas verò factus est Cantuariæ Archidiaconus, quòd illo se neminem fideliorem habiturum sentiret Archiepiscopus Theobaldus, qui etiam obtinuit ei Beuerlacensem Preposituram. Sed vir ingenio liberali, sciens esse melius nomē bonum, quàm thesauros plurimos, diuitijs suis sic vti studuit, vt illis sibi bonam pararet existimationē. Sed quid moras nectimus, cùm ille nullas passus sit ad superiorā proficiscens? Neque enim humili loco hærere potuit flamma tam excelsi animi, & quod magis mirandum est, in tanta sublimitate tanta integritas vitæ.

Degit in aula Cantuariensis Archiepiscopi.

Æmulus eius.

Fit Archidiaconus Cātuariensis. Eccli. 41.

Cap. 3. Rex eū facit suum cancellarium.

Itaque Archiepiscopus Theobaldus, volens eum ad altiora euehere, commendat eum Regi, commemorat eius prudentiam, fidem & veritatem. Confestim Rex facit eum suum cancellarium, qui in illo regno est secundus à Rege. Augentur interìm honores, prædia, possessiones: pro more sequuntur eum innumeri mancipiorum greges, stipant electi milites, nec minor cancellario quàm Regi adest comitatus, ità vt interdùm Rex ei obiecerit, suum hospitium illum euacuâsse. At tamen Regi fidus permansit animo & actione, ad eius gloriam omnia illa referens. Rex autem tantum ei honoris, amoris & libertatis impendit, quantum nulli alteri vnquàm impenderit. Quicquid statuisset, sanxisset, mutâsset, quod ad Regis dominium pertineret, pro lege habebatur. Sed in his omnibus, licèt quidam diuersum senserint, sed falsò, corpore castus fuit, animo humilis, sed inter humiles: nam inter potētes potētior ipse & sublimior apparebat. Nullus eo disertior, nullus munificentior, nemo prudentior habebatur. Pauperibus incredibili benignitate prębebat res necessarias: sed dona gratiæ exteriori pompa ità tegebantur, vt etiam tum, cùm esset Archiepiscopus, nemo id eum, nisi pro mundi fastu & ostentatione facere existimaret. Tantam sibi & Regis & totius regni cōciliârat gratiam, vt ij soli beati putarētur, qui illi placere potuissent: vt tanto magis prædicāda sit misericordia redemptoris, cp mundo illum eripuit, qui tot mūdi nexibus videbatur implicatus.

Benignitas eius in pauperes.

Desijt interim esse in humanis Theobaldus Archiepiscopus, Rexque sibi persuadens, ad omnia sibi in Episcopatu obsecuturū Thomam, illum curauit Theobaldo subrogandum. Coactum est Londini cōcilium, electus est in Archiepiscopū Thomas cancellarius, confirmata electio est, nec erat qui non haberet gratā & ratam, præter Londinēsem Episcopum, qui tamen citò repressus est. Indè Thomas introducitur Cantuariam, solenni deuotione à Clero populoque excipitur, moreque ecclesiastico consecratur, & in sede collocatur. Postquàm autem consecratus est, & omnes ad sua redirent, mox in seipsum reuersus, & ad Deū toto corde conuersus est: &, quod dictu mirabile est, non citiùs sacra illa delibutus est vnctione, quàm animus eius multiplici spiritu sancti gratia est perfusus & inebriatus. Etsi autē non statim habitum, at animum ex toto mutauit: immò non illius hæc, sed mutatio dexteræ excelsi fuit. Porrò nè ex honore inflaretur, posteà carnem suam ferrum diuersis pœnitentiæ laboribus afflixisse. Amplexus quoquè est & habitum & institutum eorum, quos vocant Canonicos regulares, & tum muneri Archiepiscopi, tum illi

Cap. 4. Fit Archiepiscopus Cantuariensis.

Amplectitur institutum Canonicorum regularium.

illi instituto perfectè satisfecit, cùm ægrè quisquam possit alterutrum ità, vt par est, exequi. Alia quoquè his difficiliora adiunxit. Vt autem sanctitatem suam occultaret, noluit statim mutare habitum, donèc esset in virtute cõfirmatior. Cùm autem mussitarent monachi, quòd contra morem in seculari habitu visitaret chorũ, quidam ex domesticis eius ait illi, adstetisse ipsi quendam vultu terribili, & minacibus verbis ità dixisse: Vade, dic cancellario, (Archiepiscopum enim præ indignatione dicere noluit) vt sine cunctatione mutet habitum: alioquì me perpetuò aduersarium habiturus. Id audiens vir venerabilis, amarissimè lachrymatus est: cœpitq́ue tum quotidiè proponere sibi ob oculos onus susceptì honoris & muneris, acriter vrgere & extimulare seipsum ad satisfaciendum officio suo, ad prælucendum subditis suis virtutum & bonorum operum exemplis. Dicebat sibi: Fuerit ignorantiæ & iuuenilis animi, quòd hactenùs viximus remissè: deincèps nullum manet nobis excusationis velamen. Præuenerat eum Dominus in benedictionibus suis, ità vt terrena omnia contemnens, ad cælestia contenderet, & sæuus in seipsum exactor, hostiam viuam, sanctam, Deo placentem seſe mactaret & immolaret. Gulam domabat victu tenui, illicitos animi motus, sacræ lectionis & orationis assiduitate comprimebat, naturalis incẽdij flammas somno breuiori & cilicio asperiori coërcebat. Et vt multa præteream, carnẽ suam crucifigens cum vitijs & concupiscentijs, totum se intra necessitatis metas continuit, totus mutatus in virum alterum. Quicquid sanctum, quicquid honestum & iustum esset, & fecit & docuit: ijs contraria prorsùs reiecit & propudiauit. Ab ipsa mox ordinatione sua tantus in eo extitit amor & deuotio erga Deum, tantus iustitiæ zelus, vt nulli, quantacunq; dignitate is esset, parceret, si quid contra iustitiam attentâsset. Sed neq; Regi ipsi contra summi Regis voluntatem vlla in re obsequi voluit, neque vt id vellet, vllis vel minis, vel blanditijs adduci potuit. Ecquis verò pro dignitate prædicare, immò vel admirari possit diuinæ misericordiæ viscera, in tam subita, tam perfecta mutatione humanæ mentis? Quicquid anteà mundanum & fluxum senserat venerabilis Christi martyr Thomas, largo lachrymarum imbre diluit, & pij amoris incendio in ara cordis concremauit, grauecque sibi bellum indicens, exegit à seipso per pœnitentiam, quicquid in se culpæ meminerat admisisse: quæq; priùs desiderio complexus videbatur, iam opportunè importunè prædicauit contemnenda. Regis quoquè terreni posthabita voluntate & obsequijs, summum sibi Regem conciliare studebat sacris vigilijs, ieiunijs, precibus, lectionibus, meditationibus, largissimis eleemosynis. Tot enim pauperibus quotidiè victum vestitumq́ue suppeditabat, vt licèt innumeri ad eum mendici confluerent, citiùs tamen deesse videretur quibus præberet, quàm quibus præbere ipse vellet. Vt autem suppeteret, vndè largiri posset, possessiones Ecclesiæ conseruabat, abalienatas recuperabat, pristinumq́ue Ecclesiæ suæ ius reformare connitebatur.

Rom. 12.

Sibi ipsi acre bellum indicit. Phil. 5.

Zelus iustitiæ.

Innumeros fouet pauperes.

Indè factum est, vt sacrilegi quidam rerum ecclesiasticarum vsurpatores, adiunctis sibi quibusdam Episcopis, Regem & omnem eius familiã in eum concitarent, dicentes eum regias consuetudines & donationes velle abolere, & ad prescriptum Canonum clerum populumq́ue moderari. Interìm Rex suspicatus ab illo se contemni, quem tanti ipse fecisset, animi sensìm crescente acerbitate, eum à secretis consilijs suis amouit. Satan quoquè Episcopos & proceres regni incitabat in eum, virile pectus eius frangere modis omnibus pertentans. Sed ille sciens beatos eos, qui propter iustitiam persecutionem paterẽtur, exiguum putabat, quicquid mundus & diabolus ob iustitiæ & veritatis assertionem posset inferre. Itaque Regi quędam in procerum conuentu contra ius fasq́ue exigenti palàm restitit. Etsì autem eius dicendi libertate compressus Rex, tum sileret, at tamen animi indignatione concepta, in quendam è Clero, quòd id putaret in Archiepiscopi contumeliam cedere, quædam præter fas moliri cœpit: sed cum tuendum Archiepiscopus suscepit. Rex iratus, cõuocat Episcopos omnes, ijsq́ue, præsente Archiepiscopo & proceribus regni, imperat, vt consuetudines regni, quas sanxisset auus eius, quasq; ipse propositurus esset, confirment. Respondent vna voce Episcopi: Legibus tuis obtemperabimus, sed salua professione ordinis nostri. Vrgebat Rex iratus, vt leges regni seruarent & confirmarent, quippè quæ essent, vt ipse aiebat, pacis tuędæ causa promulgatæ. Tum venerabilis Archiepiscopus suspectum habens pacis nomen, constanter respondit Regi, nullius se velle parére legibus, quę cum diuinis pugna-

Cap. 5.

Patitur persecutiones.

Matth. 5.

Cõtradicit Regi quædã præter fas exigenti.

rent. Idem cæteris dicentibus, conuentus ille inimica quadam contentione solutus est. Erat tum Episcopus quidam, cui aliquandiù infensus fuerat Rex. Is, vt Regem sibi conciliaret, loquebatur placẽtia: docebat, qua via posset Archiepiscopus in eius pertrahi sententiam: nempe, vt quidam Episcopi ab eo abstraherentur, qui Regis partes fouerent. Fecit ità Rex, & tres persuasi Episcopi, Regi adhæserũt, vndè Regis error putatur non parùm auctus & cõfirmatus. Illis posteà summus Pon-

Quidã Episcopi malè persuasi adhęrẽt Regi.

tifex obiecit, quòd quasì arietes non habentes cornua, abijssent absque fortitudine ante faciem subsequentis. Illi ergò promiserunt se regias consuetudines seruaturos. Promisit quoquè Rex, se nihil contra illorum ordinem moliturum. Horum ergò opera adiutus Rex, acriùs in Archiepiscopum inuectus est. Nam & illi acuerunt linguas suas aduersùs Christum Domini, & nunc minis, nunc blanditijs pulsabant illud robustum pectus. Respondebat vni ex illis vir sanctus: Certus esto frustrà te conari, vt me in vestram trahas sententiam. Vos videritis, num expediat præstare, quod polliciti estis: ego nulla ratione consentio.

Cap. 6.

Intereà Abbas quidam magnæ existimationis è regionibus transmarinis superueniens, attulit literas, vt ipse dicebat, Pontificis & Cardinalium, hortantium Archiepiscopum, vt Regi consentiret, quandoquidem certos ipsos Rex fecisset, nihil eum contra ordinem ab illo exacturum. Addebat Abbas, vt erat potens in persuadendo, se culpam omnem in se recipere, si quid hac in parte erratum sit ab Archiepiscopo: multaque alia commemorans, nõ cessauit, donèc persuasibilibus humanæ sapiẽtiæ verbis eò adduxit Archiepiscopum, vt verbo promitteret Regi, se auditas consuetudines seruaturum: nullum suspicans dolum, quòd ei fides data esset, nihil ampliùs ea de rẽ se auditurum. Sed Rex voluit, vt palàm idem coram omnibus polliceretur. Tum Archiepiscopus animaduertẽs isthuc cedere in Ecclesiasticæ libertatis iniuriam, grauiter ingemuit, multumq; doluit se Regi assensisse, quippè cuius studium & conatum eò spectare videret, vt Ecclesiæ libertas in ius regium redigeretur. Id quod testatum efficient vel sola sex eius tum oblatæ constitutionis capita, quæ iam subiungimus, quæ sanctus Episcopus in suis literis damnauit. Sunt autem hæc ad verbum descripta, vt in authore ipso habentur: Quòd non appelle-

Abbatis cuiusdã nefarij dolus.

Auitas dicit, ab auo Regis institutas.

Sex iniquæ constitutionis articuli, siue capita.

tur ad sedem Apostolicam sine licentia Regis. Quòd non liceat Archiepiscopo & Episcopo exire de regno, & venire ad vocationem domini Papæ sine licentia Regis. Quòd non liceat Episcopo excommunicare aliquem, qui tenear de Rege in capite, sine licentia Regis: vel terram illius, vel officialium suorum sub interdicto ponere. Quòd non liceat Episcopo coërcere aliquem de periurio, vel læsa fide. Quòd clerici trahantur ad secularia iudicia. Quòd laici, seu Rex, seu alij tractẽt causas de decimis vel ecclesijs.

Cap. 7.

Videant iam, qui hodieque calumniantur, sanctum Archiepiscopum nimis pertinaciter restitisse Regi, an iustum fuerit ad hęc & pleraque id genus alia conniuere. Rex verò cernens, illum pœnitẽtia ductum, resilire ab eo, quod dixerat, non ferens seipsum præ ira, minas Clero intentabat, quibus tamen nihil potuit efficere apud Archiepiscopum. At tamen duo Episcopi, qui eum adhuc vtcunquè sequi videbantur, itemque duo Regis consiliarij præsentissimum illum adire discrimen dictitabant, nisì prospiceret illo die sibijpsi: misereretur Ecclesiæ, & suorũ curam gereret. Verùm ille nec precibus, nec minis flectebatur, inter medios hostium cuneos festinans ad palmam martyrij. Eccè autem duo Templarij milites magni nominis hortantur eum valdè, vt assentiat Regi: aiunt se pro comperto habere, interponuntque fidenter fidem suam, nihil petere Regem, quod Archiepiscopum deceat, aut sit contra ordinem. Aiunt se libenter pati, vt planè dispereant ipsi, si vllus malus dolus sit in animo Regis aduersùs eum: multaque his alia adijciũt cum lachrymis, quibus ille non parùm motus fuit, quòd sciret illos esse fidei & veritatis amantes. Credens ergò tantis viris, publicè spopondit, se bona fide seruaturum leges & consuetudines regni. Rex confestim: Audistis, inquit, quid promiserit Archiepiscopus. Volo ergò, vt idem præcipiat etiam alijs Episcopis. Ait ille, Permitto, inquit. moxque assensère omnes. Porrò autem Rex etiam adiecit, vt aui ipsius Henrici Regis leges recitarentur, & sigillo Archiepiscopi munirentur. Tum demùm sentiẽs Archiepiscopus dolum, quem suspicatus erat, interposita fide, quam debebat Deo, Isthuc, inquit, haudquaquàm fiet, quãdiù in hoc vasculo spirabit hæc anima. Aduertit planè, quàm vanum & commentitium esset, quod dixerant do-

Eius constantia.

Malè persuasus à bonis viris, assentit Regi.

Sentiens sibi imponi, mox resilit.

mestici

mestici Regis, qui eum ad consentiendum hortati erant, nunquàm illas leges in scripta redactum iri, nunquàm illarum deincèps mentionem fore, sed Regem, si verbo tantùm coram proceribus honoratus esset ab eo, omninò cessurum Archiepiscopi voluntati. Itaque deprehensa fraude, medullitùs contristabatur: nec id quòd deceptus fecerat, impunè abire volēs, ab officio Missæ se suspendit, supra modum iratus sibijpsi. Aiebat verò ad suos: Scio damnationi obnoxiū, quod fecimus, si sana intentio id non excusaret. Noluit autem Missæ facere sacrificium, nisi priùs esset à domino Papa absolutus. Sibijpsi interdicit Missę sacrificiū.

Quantas autem habuerit lites, quantas à Rege & ministris eius pertulerit iniurias ob Ecclesiasticæ libertatis defensionem, silentio præterimus. Multa tum in Clerum fiebant contra Canonum præscripta. Erāt sanè per id tempus mores quorundam è Clero, valdè dissoluti: sed vt illi ad secularia iudicia raperentur, & à laicis condemnarentur, id Archiepiscopus ferre non sustinuit. Volebat Rex, vt sacris initiati priùs degradarentur, atque ità pœnas luerent pro meritis. Contrà Archiepiscopus: Ego, inquit, Dei ministros laicæ potestati nō exponam: sed si peccent, ego eos sic puniam, vt leges diuinæ & patrum decreta sanxerunt. Obijciebat ei Rex coram alijs, quòd homicidas, fures & sacrilegos ipse tueretur, cùm tamē sub auo ipsius sancti Archiepiscopi & Episcopi permisissent tales puniri secūdùm regni communes leges. At Archiepiscopus: Poterat istud, inquit, castigatiùs à te dici, domine mi Rex. Ego enim homicidas & fures tueri nō soleo, sed persequi: verùm id nefas dixi, diuino cultui mancipatos, laicis legibus, in sanctę matris Ecclesiæ contēptum, condemnari. Quòd autem dicis auum tuum, vel alium quemlibet in clericorum sæuisse necem, nos quidem subita quadam temeritate semèl id factū cognouimus. Sed valdè absurdum est, ab illis petere exempla iustitiæ, qui quicquid suapte voluntate elegissent, pro legibus ducebant. Cap. 8.

Ego verò, qui diuina dispensatione ad id assumptus sum, vt Dei Ecclesiam & Clerum tuear, in ea voluntate, dum spiritus hos reget artus, permanebo. Tum Rex valdè excandescens, Comprimā, inquit, Archiepiscopi superbiam, & ob pertinaciam eò illum redigam, vndè ad tantum culmen euexi. Iam penè solus relictus videbatur sanctus vir, Episcopis ferè omnibus Regē sequentibus: sed non erat solus, à quo iustitia stabat. Alij gladiū verbi Dei distringere formidantes, illic trepidauerunt timore, vbi nō erat timor. Improperatū illis fuit à Romano Pontifice, cp maiorē homini, quàm Deo, reuerentiā præstitissent. Ecclesiæ & Cleri libertatem se ait dum vixerit conseruaturum. Psal. 13. & 52

Sentiens autem vir sanctus Regis indignationem nulla posse ratione leniri, nec vllum pacis apparere vestigium, statuit ad tempus subducere sese, tum vt Rex vel desolatæ Ecclesiæ misereretur, tum vt ope & authoritate summi Pōtificis oppresso gregi subueniret. Itaq; paucis assumptis intrat nauem, itur secundis ventis, sed nautæ Regis iram veriti, si illum abducerent, aiunt illi, se non posse hoc vento eò pertingere, quò ipse velit. At ille comiter: Si etiam venti, inquit, nobis aduersantur, Domini voluntas fiat. Ità mox in Angliam reducitur. Rex vt audiuit eum profectum, indoluit, donèc didicit reuersum. Timuit enim non mediocriter, nè illo ad Pontificem eunte, regnum sub interdicto maneret. Conuentus tum ab eo publicus indictus est Norhantumæ: sed ante eum cōuentum quidam miles è Regis domesticis, & qui multùm valeret apud Regem, accusauit Archiepiscopum per calumniam. Mandat Rex, vt Norhantumam veniat Archiepiscopus, & se purget. Excusat se vir sanctus, quòd id grauis morbus non sinat. Rex nullam admittit excusationem, putat eum subterfugere iudicium. Citatur ergò Archiepiscopus ad tribunal Regis. Aduenit vir sanctus, adit Regem, orat submissè, vt pro vtriusque salute patiatur ipsum ire ad Pontificē. Iratus Rex, iubet ocyùs decerni, qua sit pœna mulctandus, quòd contempserit venire citatus à Rege. Condemnatur quingentarum librarum. Ingemiscit vir sanctus, videns in loco iudicij iniquitatem. Agitur indè de eo, quod miles ei intentârat. At Archiepiscopus magna libertate respondet, eam rem pertinere ad Ecclesiæ iudicium, nec probare potuisse militem, quod obijciebat. Is miles eodem anno mortuus est cum duobus filijs, quòd non esset veritus mittere manum in Christum Domini. Nautæ eum nolunt traducere. Falsò accusatur apud Regem. Citatur ad tribunal Regis. Vide vltionem in accusatorem impium.

Cùm hac re nihil proficerent eius aduersarij, aliud tentatum est, vt redderet rationem eorum, quæ tum, cùm esset cancellarius, custodienda accepisset, & vt ea expendisset: licèt iam antè publicè pronunciatū esset, ab eiusmodi liberum eum fore. Decubuit vir sanctus ex graui dolore splenis, & tamen vrgebatur quamprimùm Cap. 10.

reddere rationem. Ferebatur tum pro certo, quosdam ex regijs in eius conspirâsse necem, latamque fuisse sententiam, si in curiam venisset, vt aut capite plecteretur, aut in carcerem duceretur. Altero de iturus ad curiam, priùs obtulit Missæ sacrificium cum multa animi pietate & lachrymis. Deindè stolam accepit in humeros, manu dextra tenebat crucem: quam quidē Episcopi duo, vt deponeret à manibus, hortabantur, sed non assensit. Objiciebāt illi, quòd gladiū ferret aduersùs Regem.

Colos. 1. At ille: Crux, inquit, pacem adfert, non gladium, pacificans quæ in cælis & quæ in terra sunt. & ego pacem volo, nec crucem depono. Interìm audit à quibusdam, qui Regis consilio interfuerant, nî consulat sibi, eodē die aut caput ipsum amissurum, aut iturum in carcerē. Ille verò pro se intrepidus, anxius pro Ecclesia, ad summum

Prouocat ad Pontificem. Pontificem prouocat. Ea res multos perturbauit & commouit. Episcopus autem Vuintonien sis, timens nè in præsens ille vitæ discrimen conijceretur, hortabatur eum, vt Episcopatu se abdicans, Regi illum permitteret. Ille verò: Non ea, inquit, cōditione Episcopatū suscepi, vt eum Regi tradam, sed vt pro illo etiam meipsum impendam. Tum verò quidam ex Episcopis veriti, nè occideretur, & ea res ad ipsorum omnium & totius regni dedecus & non mediocrem perturbationē pertineret, à Rege impetrârunt, vt liceret ipsis contra Archiepiscopum appellare Rom.

Idem faciunt alij. Pontificem: aiebant hac via se illum compressurū. Id autē fiebat, vt è præsenti periculo eū extraherent. Permisit Rex, lętabatur Archiepiscopus, quippè qui nihil magìs cuperet, q̄ audiri. Sed rursùs excogitatū est, vndè ille vexaretur. Deniq; maligni quidam id tandē effecerunt, vt lata in eum sententia sit, vt constrictus vinculis, truderetur in carcerem, tanquàm proditor cōmunis pacis. Vbì id illi denunciatū est, non stans, nè derogaret dignitati sacerdotij, sed sedens, respōdit mirificè, maiorem à minoribus non debere iudicari: se illorū non teneri sententia. Ordo, inquit, con-

Sacerdotiū præstantius regia dignitate. funditur, si pastorem ouis, magistrū discipulus, patrem filius verberet. Non tantùm aurum ferro antecellit, quantùm sacerdotium regiam potestatem. Addidit etiam, post interpositam appellationem nolle se audire iudiciū. Quibusdam dicentibus, Amplas hæreditates à Rege obtines, & in Regis curia non vis iudicari? ille respondit: Non est, ait, hæreditas, quam teneo: nec à Rege, sed à Deo sunt, cui in eleemosynam data sunt, quæ obtineo. Grauissimè deindè præcipiens, nè ea die in ipsum ferrent sententiam, sedemq; Apostolicā appellans, nihilominùs cōdemnatus est. Abeuntem illū è concilio, vndiq; conuicijs insectantur, clamitant: *Ecce proditor Regis abit: ecce proditor Regis abit:* iactantq; in illum contorta stramina, & id genus alia. Cūq; immanis existeret tumultus, suggestū est Regi, sempiternæ illi ignominię fore, si intra aulā suā sineret Archiepis. discerpi. Itaq; Rex iussit eū illæsum dimitti.

Cap. 11. Tum vir Domini ad monasterium abiens, ex tam numerosa familia sua non nisi sex ministros reperit, cæteris metu Regis dispersis. Iussit autem multos introduci pauperes, & cum illis cibum sumpsit. Postea iubet sibi lectū parari in oratorio retrò altare, tanquàm illic tutò quieturus. Profundis autem imminentibus tenebris

Excedit clā è regno. cum duobus fratribus & famulo fideli ex vrbe egressus est, nemine quicquam suspicante de abitu illius propter largissimos imbres, & hyemales tempestates. Proc certo enim didicerat, si in crastinum diem maneret, in carcerem se coniectum iri. Tota verò nocte iter agens, aurora prodeunte Lincolniam venit, vbì mutato & habitu & nomine, (Nam frater Hermannus dictus est) aliò se contulit, aliquandiù latitans in quodam loco, quem Dominus posteà multis miraculis illustrauit. Deindè noctibus ambulans, diebus delitescens cum suis, tandèm ad portum Sanuuicū peruenit: vbì in nauicula mari transmissō, portum publicum deuitans, in arenam se exponi voluit. Festinus autem per arenam ingrediens, humì collapsus est, insolita vestium & calceorum crassitudine præpeditus: & qui paulò antè abundârat multis equis, iam vix habuit iumentum vilissimum, idq̄ue conductitium, & absque freno & ephippio, vt in Christi paupertate, & ipse iam pauper factus pro Christo, inci-

In Flandria non est sine periculo. peret gloriari. Vbì ad S. Audomarum vēntum est, nobilem quendam Anglū offendit: qui eum agnoscens, hortabatur vt in Angliam rediret: sed recusauit. Illo minas intentante, sanctus Episcopus à comite Flandriæ petijt fidem publicam. Sed illo quoquè minante, Taruanensis Episcopi auxilio euasit.

Cap. 12. Postquàm autē Rex Angliæ comperit eum è regno excessisse, à Rege Franciæ petijt, nè eum sineret in ditione sua recipi. Rex Franciæ primùm simulauit se nescire quid legati vellēt. Illis verò dicētibus, Archiepiscopū Thomā furtim ex Anglia se subduxisse

subduxisse malè sibi consciũ, Rex ait: Noui Thomã Archiepiscopum, scio qua fide, cùm esset Cãcellarius, Regi Angliæ seruierit: & eccè hęc ei merces refunditur, vt nec cum ipso pacẽ, nec hîc perfugiũ eum obtinere sinat. Digna planè merces, vt regno suo pulsum, etiã in alieno persequatur. Legatis aũt eum in Archiepiscopum commouere nitentibus, ille ait etiam cum iureiurando: Si ille mihi ità inseruijsset, haudquaquàm ingratus essem: & nunc, si scirẽ vbinàm sit, festinus occurrerem venienti. Orant igitur legati, vt Romano Pontifici scribat, nè etiã illum circunueniat. Sed illis abeuntibus, Rex scripsit Pontifici, vt eum paterna dilectione complectatur, nec quenquam audiat contra iustitiæ sectatorẽ. Rex Angliæ vbi cognouit, quid Franciæ Rex nuncijs suis respondisset, ilicò misit Episcopos aliquot & viros nobiles ac celebres ad summũ Pontificem, vt ij S. Thomã anteuerterent. Veniunt illi, & argutè satìs agunt negocium Regis, persuasum habentes, se pectus illud sapientia plenum sermone composito posse circunuenire. At Pontifex sanctissimus vnum ex Episcopis, duriùs calumniantẽ S. Thomam, sic cõpellat: Frater, nè male dixeris proximo tuo: neq; enim ego maledicentẽ Archiepiscopo auscultare sustineo. Orant tum legati illi, vt mittat duos in Angliã Cardinales, qui pacẽ inter Regem & Archiepiscopũ componant. At Pontifex in verbis illorum fraudẽ subodoratus, negat se id facturũ. Maiorem enim illis Cardinalibus volebant potestatẽ adiungi, quàm æquũ videretur. Hoc illi responso accepto, in Angliã redeunt, non expectato Archiepiscopo Thoma, qui quarto indè die venit Senones, Põtifici obtulit Regis Angliæ chirographum, aitq; eam esse causam expulsionis & exilij sui. In illo enim chirographo habebãtur leges, quibus ipse subscribere noluit. Vt autem mihi pro certo relatũ est, Archiepiscopatum Pontifici resignans, orauit vt fortiorẽ atq; eruditiorem Anglis daret Archiepiscopum. Eum verò Pontifex cõplexatur, oscu-latur, lachrymas iungit lachrymis, gratias agit Deo, quòd tam bonum pastorẽ haberet Anglia, inuitumq; cogit suam retinere dignitatẽ & sedem. Satìs tum luculenter à sancto viro ostensum est coram Pontifice & Cardinalibus, quàm non essent tolerandæ leges illæ Regis Angliæ. Nec tamen deerant quidam ex Cardinalibus, qui causam Regis tuerentur. Ad medium ferè diem certatum est, sed tandèm ità illi confutati sunt à sancto viro, vt non haberẽt, quod porrò obijci posset. Tum Pontifex iussit Archiepiscopum sibi assistere, cunctis mirantibus prudentiam & constantiam responsionum illius. Addidit Pontifex, vt sit bono animo: se curaturum, vt tanti labores pro dignitate compensentur. Scriptum aũt illud & omnes ei assentientes percussit anathemate. Exacto indè mense, misit sanctũ virum ad Pontiniacense monasterium, Abbati eum cõmendans, vt res necessarias ei suppeditaret.

Rex Fraciæ eum cuetur.

Legati Regis Angliæ ad Roman. Pontificem mittuntur.

Eorũ accusationẽ inaudita parte non recipit Põtifex.

S. Thomas chirographũ Regis Papæ offert.

Humanissimè eum accipit summus Pontifex.

Vtaũt percepit Angliæ Rex, illum iam in tuto esse, omnes cognatos eius, nulla neque ordinis, neque ætatis, neque sexũs habita ratione, nudatos facultatibus suis, è toto regno proscripsit, vt illi maiorem afferret animi dolorem: ministros autem eius in vinculis haberi iussit. Archiepiscopatum in suas manus reuocatum, cõmisit alteri, quem sciret iam olim hostili in eum esse animo. Fuit ea cognatorũ suorum calamitas sancto martyri perquàm acerba, cùm videret ex opulentis repẽtè factos planè inopes, nec haberet, vndè illorum inopiam subleuaret. Sed tamen non deseruit Deus afflictum propter se & propter iustitiam martyrem suum. permouit enim Franciæ Regem regniq́ue proceres, vt liberaliter ei suppeditarent, quod & ipsi & omnibus cognatis eius sufficeret. Verùm ille sciens beatos, qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiam, totum se ad cælestes capiendas consolationes cõuertebat: contemplansq́ue sanctorum exempla, damna rerum labẽtium magno animo ferebat. Multa interìm insolenter in Angliæ regno fiebant, & inter alia, licèt id Alexander Pontifex vetuisset, Regis filius coronatus est ab Episcopo quodã, cùm tamen ea Regum vnctio iure antiquo Archiepiscopo Cantuariensi seruanda esset. Suspensi sunt autem ab officio Episcopi omnes, qui illi coronationi irregulariter interfuissent. Erant in Episcopis nonnulli, qui Ecclesię libertatem euertere conantes, Regem concitarent in sanctum martyrem, nihil magis, quàm pacem formidantes. Scripserunt quoquè mordaces literas sancto viro, quibus ille egregiè respondit, inter alia scribens, terrenis potestatibus non esse commissas claues regni cælorum, sed sacerdotio. & post pauca: Non obliuiscamur districtum iudicem, ante cuius tribunal constitutos sola nos veritas iudicabit.

Cap. 13.

Cognati eius malè mulctantur.

Francię Rex & proceres ei multa largiuntur.

Et ille quidem dum esset Põtiniaci, corpus suum multis afflixit modis, sed cela-

Cap. 14.

In Pontiniacēsi monasterio vt vixerit sanctus Thomas.

bat,quātùm potuit,alios. Contentus enim oleribus & vilioribus magisq; parabilibus cibis,delicatiores sibi subtrahebat,& indigētibus ministrādos curabat.In amnē quoquè, qui per monasterij officinas decurrebat,descēdens, incredibili se dolore afficiebat, diù in frigidis aquis immoratus. Declarauit id morbus indè secutus. Nam nō multò pòst altera ex genis intumuit, & vsq; ad interiores fauces cōputruit,vndè fistulæ morbus enatus,diù eū cruciauit.Tandē duobus ossibus nō sine multo dolore euulsis,sanatus est. Oblata quoq; ei fuit visio quædā terribilis, cùm fatigatus multis precibus & genuū curuationibus obdormijsset,quę futurā eius cędem significaret.Quamobrèm magis magisq; ille se diuinis mancipauit obsequijs,& ad

Eccè Regis Angliæ inuidiā,qui non patiebatur eum manere Pontiniaci.

tolerādas iniurias omnes animū confirmauit. Porrò Angliæ Rex molestè ferens Pontiniaci eum degere, scribit ad Abbatē Cistertiensem,cui Pontiniacēses æquè, vt alij eiusdem instituti monachi, parebant) si illum patiatur manere vel Pontiniaci,vel alibì in suo Ordine, se monachos omnes eius ordinis vel instituti, qui sint in Angliæ regno, ad ipsum transmissurum. Id vbì ex Abbate Cistertiensi resciuit vir sanctus, Absit,inquit,hæc à me transgressio,vt mea causa patiar tot viros virtutis in hanc calamitatem incidere, & tot monasteria in sempiternas redigi solitudines.Reddat vobis pater misericordiarum pro officijs charitatis,quæ mihi præstitistis. Deindè scripsit ad Ludouicum Franciæ Regem,qua arte Angliæ Rex è Pontiniaco ipsum eiecisset,indicauitq; se iam paratum vti ipsius Regis beneuolentia. Ille enim Rex iam antè summoperè rogauerat eum,vt apud ipsum maneret,vbicunquè sibi visum esset. Sed id tum recusauit, nè Regi Angliæ molestiam exhiberet,aut illum iniuria affecisse videretur.Vt autem ad Ludouicum Regem hęc perlata sunt, ocyùs properauit Pontiniacum, conuocatis fratribus gratias egit, quòd

E Pontiniaco recedit.

tanto colligendo hospite Franciam honorâssent. Cùm autem Rex illum secum abduceret,lachrymis eum prosecuti sunt monachi, memores qua mansuetudine & humilitate inter ipsos,& quasì vnus ex ipsis,vixisset annis duobus.

Cap.15.

Perductus est aūt ad aliud monasteriū S.Columbæ,propinquū Senonibus,atque illic officiosissimè exceptus à ministris Regis,qui eò præmissi fuerāt, quatuor illic annis regijs impensis sustētatus est. Licuisset illi hoc spatio apud Episcopos & Archiepiscopos demorari, vtì etiā oblatum ei fuit,sed ignē diuini amoris, *quo totus iam ardebat*, in silentio fouere cupiens,vitabat publicum, omne tēpus,*noctis præsertim*, sacris impendens meditationibus,orationibus, compunctioni & lachrymis,quibus multùm abundauit. Sed hanc eius pacem & vidit & *inuidit* virulentus satan,rursusq; commouit Regem aduersùs eum consilijs *impiorū*,quibus hāc discordiam potiùs adscribendā esse, quàm Regi,& ipse vir sanctus scripsit, & nos credimus.Conatus est Rex Ludouicū Francię Regem abalienare ab eo.Videbat enim nihil se ei nocere posse,nisì ille consentiret.Instituitur duorum Regum colloquium,tractatur de pace & concordia deincèps seruanda : iuratur vtrinquè,neutrum alterius hostem in suo regno toleraturum.Posteà aliud voluit Rex Angliæ cū Ludouico Rege habere colloquiū : sed cùm non sinerent Ludouici Regis consiliarij eum illi colloquio adesse,videns Anglię Rex frustrà se niti,scribit Ludouico Regi, ipsum cōtra pacta conuenta suū & regni sui hostem publicum fouere. Ludouicus Rex respondet, nullā Archiepiscopi in ijs pactis conuentis habitā mentionem.

Machinę adhibentur,vt eū Rex Franciæ è regno expellat.

Cap.16.

Sed iam viri sancti conuersatio describenda est,qualis ea fuerit in hoc exilio,vt videat lector, dignam eam fuisse, quæ martyrio consummaretur. Nullus eum dies dormientem reperit : rarò in lecto cubauit, nisì grauis immineret morbus. Primum ei studium, diuinis interesse laudibus, cum summa deuotione & reuerentia diuina mysteria celebrare. Post absolutas preces communes, intra cubiculum suum corde contrito & humiliato vacabat gemitibus, orationi & lachrymis, seipsum quotidiè hostiam viuam immolans Deo. Sub prandij horam egressus,cum pauperibus & familia sumebat cibum. A nullo quidem abstinuit cibo, qui esset propositus, vt vitaret hominum laudes : sed ex omnibus sumpsit parcissimè. Surgens à mēsa,non ocio aut fabulis,sed sacra lectione pascebat animam, vel loquebatur de rebus necessarijs, & familiares suos instituebat. Nocte cùm lectus, vt decebat Archiepiscopum, mundis & preciosis instratus esset pannis & operimentis, putarentque alij eum cubare in illo, in oratorio suo pernoctabat in precibus. Deindè excitato capellano, quem solum habebat secum in cubiculo, vbì ipse quiescebat, amouebat cilicium à dorso, cogebatq; inuitum illum flagello

Vita eius in exilio digna certè martyrio.

Duriter accipit corpus suum.

cæde-

cedere vsq; ad sanguinẽ, ità vt capellanus corpore nonnunquàm delassaretur. Ad lectum autẽ reuerso capellano, vnguibus lacerauit corpus suũ: deindè tertiã noctis partem, vt sensit ille, qui his interfuit, flectendis genibus & precibus trãsegit: cumq; iam nimia corporis fatigatio cogeret captare quietẽ, humi cubans, capiti lapidem supposuit, tantumq; molestiæ ex veste aspera & copia vermiũ persensit, vt somnus tenuissimus affligeret potiùs, quàm recrearet. Testis horum & relator fuit venerabilis Robertus Meritonensis, eius capellanus, qui omnia vel ab eo didicit, vel suis oculis vidit, quæ neminem præter illum scire voluit. Is enim promiserat ei, se nihil horum dicturum vlli homini, donèc ipse superesset. Idem testatus est, sanctum virum ab eo die, quo Episcopus ordinatus est, nullum prætermisisse diem, quo non quinquiès, vel quatèr, aut certè tèr, die quolibet grauiter flagellaretur. Nota Lector.

Inter hęc aũt cùm aliquandò post sacrificiũ Missæ, prostratus corã altari, præmio feruore spiritũs supra se raptus, solito vigilantiùs in preces incumberet, Saluator ei appãrẽs visione manifestus: Thoma, Thoma, inquit, tuo sanguine illustrabis Ecclesiam meam. At ille: Quisnam es, Domine? Et Christus, Ego, ait, sum frater & Saluator tuus, qui Ecclesiã meam illustrabo sanguine tuo. Et ille: Vtinàm, inquit, ità fiat, vt locutus est Dominus meus. Multùm verò conabatur Franciæ Rex inter illum & Angliæ Regem pacem conciliare, & hac causa crebra inter Reges habita sunt colloquia. Recitabantur etiã illic mandata summi Pontificis: sed Rex Anglię aliquãdiù dissimulãter egit: Itaq; sanctus Archiepiscopus scripsit ei hunc in modũ: Cap.17. Christus ei appãret.

Desiderio desideraui videre faciẽ vestram, & loqui vobiscum: multùm quidem propter me, sed maximè propter vos. Propter me, vt visa facie vestra, reduceretis ad memoriam seruitia, quæ, dum essem in obsequio vestro, exhibui vobis deuotè, iuxta animi mei conscientiam: sic me Deus adiuuet in examine supremo, quando omnes stabunt ante tribunal ipsius, recepturi prout gesserint in corpore, siue bonum, siue malũ: & commoueremini pietate super me, quem oportet mendicãdo viuere inter alienos: licèt tamen Dei gratia cum abundantia victualia ad sufficientiã habeamus: estq; nobis solatio, quod dicit Apostolus: Omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionẽ patientur. & Propheta: Non vidi iustũ derelictũ, nec semen eius quęrẽs panẽ. Propter vos, tribus ex causis, quia dominus meus estis, tum quia Rex, tum quia filius meus spiritualis. Eô quòd dominus, debeo & offero vobis consiliũ meum, quodcunq; debet Episcopus, ad honorẽ Dei & sanctæ Ecclesiæ, domino. Eô quòd Rex, tencor vobis ad reuerentiã & cõmonitionem. Eô quòd filius, officiũ ratione ad castigationem & coërcitionem. Corripit enim pater filium, nunc blandis, nunc asperis, vt vel sic, vel sic prouocet eum ad benefaciendum. Nósse deberis, vos Dei gratia esse Regẽ, primò, quia vosipsum regere debetis, vitamq; vestrã optimis informare moribus, vt vestro exẽplo cæteri prouocentur ad melius, iuxtà illud sapientis, Cõponitur orbis Regis ad exemplũ. * Secundò, alios demulcendo, alios puniendo potestatis authoritate, quã ab Ecclesia accepistis, tum sacramento vnctionis, tum gladij officio, quẽ gestatis ad malefactores Ecclesiæ conterẽdos. Inunguntur enim Reges tribus in locis: in capite, in pectore, in brachijs: quod significat gloriam, scientiã, & fortitudinẽ. Qui antiquis temporibus iustificationes Dei non obseruabant, sed præuaricati sunt mandata eius, ijs sublata est gloria, scientia, & fortitudo, & eorũ generationi, exemplo reprobationis Saulis, Nabuchodonosor, & aliorum quamplurium. Qui post delictum suum humiliauerunt se Domino suo, ijs gratia Dei accessit abundantiùs & perfectiùs cum omnibus supradictis, sicut Dauid, Ezechiæ & alijs quampluribus. Christus fundauit Ecclesiam, eiq; compauit libertatem proprio sanguine suo, sustinendo flagella, sputa, clauos, mortis angustias: nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius. vndè dicit Apostolus: Si compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & consurgemus. Epistola sancti martyris ad regẽ, in qua nihil mutauimus stylum. 2.Cor.5. 2.Tim.3. Psal.36. Regis officium. * Secũdariò Regestribus locis inunguntur. 1.Reg.15. 2 Reg.12. 4.Reg.20. 2.Tim.2.

Ecclesia Dei in duobus consistit ordinibus, in Clero & populo. In Clero sunt Apostoli & Apostolici viri, Episcopi & cæteri rectores Ecclesiæ, quibus commissa est cura & regimen ipsius Ecclesiæ, qui tractare habent negocia ecclesiastica, vt totum reducant ad salutẽ animarum. Vndè & Petro dictũ est, & in Petro alijs Ecclesiæ rectoribus, non Regibus & principibus: Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam: & tibi dabo claues regni cælorum. In populo sunt Reges, duces & comites, & aliæ potestates, quæ secularia habent tractare negocia, vt totum reducant ad pacẽ & vnitatem Matth.16.

Eccle-

Ecclesiæ. Et quia certum est, Reges potestatem suam ab Ecclesia accipere, nō ipsam ab illis, sed à Christo: vt salua pace vestra loquar, non habetis Episcopis præcipere, absoluere aliquē, vel excōmunicare, trahere clericos ad secularia iudicia, iudicare de decimis, de ecclesijs, interdicere Episcopis, nè tractent de transgressione fidei, vel iuramenti, & multa, quæ in hunc modum scripta sunt inter consuetudines vestras, quas dicitis auitas. Dominus enim dicit, Leges meas custodite. & iterum per Prophetam: Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes scripserunt iniustitias, vt opprimerent pauperem in iudicio, & vim facerent causæ humilium populi mei.

Leuit. 19.
Esa. 10.

Audiat itaque dominus meus consilium fidelis sui, si placet, commonitionem Episcopi sui, castigationem patris sui, vt non cum schismaticis aliquam decæterò habeat familiaritatem vel communionem. Notum est ferè toti mundo, quàm deuotè, quàm honorificè Dominum Papam receperitis, quantùm Romanam Ecclesiam foueritis & honorauerit: quantùm etiam Dominus Papa & Ecclesia Romana personam vestram dilexerint, & honorauerint, & in quibuscunque potuerint secundùm Deum, vos exaudierint. Nolite ergò domine, si salutem animæ vestræ desideratis, eidē Ecclesiæ, quod suū est, aliqua ratione subtrahere, seu in aliquo iustitiæ contraire: immò eandem ei in regno vestro permittatis libertatem, quam in alijs habere dignoscitur. Memorq; sitis professionis, quam feciſtis, & posuistis scriptam super altare apud Vuestmonasteriū, de seruanda Ecclesiæ Dei libertate sua, quandò cōsecratus fuistis & inunctus in Regē à prædecessore nostro. Ecclesiā quoquè Cantuariæ, à qua promotionē & consecrationem accepistis, in eum statum restituatis & dignitatem, in quibus fuit temporibus prædecessorum vestrorum. Possessiones etiā ad ipsam pertinentes, ecclesias, villas, & prædia, quæ pro volūtate vestra distribuistis, res omnes ablatas, tā nostras, quàm clericorū nostrorū & laicorū, in integrū restituatis. Permittatis etiā nos liberè & in pace redire ad sedē nostram, & nos vobis tanquā charissimo domino & Regi fideliter & deuotè seruire parati sumus in quibuscunq; poterimus, saluo honore Dei & Ecclesiæ Romanę, & ordine nostro. Alioquin pro certo sciatis, quia diuinā seueritatem & vltionem sentietis.

Iustū est, vt sua libertate in omnibus regnis Ecclesia fruatur.

Cap. 19.

Hac perlecta Epistola Archiepiscopi, Rex tum quidē nec abnuere, nec annuere voluit, sed in diē tertium distulit responsum. Tandèm in vnū conuenientibus Rege & Archiepiscopo, per summū Pontificem & Franciæ Regē pax, vt quidem videbatur, cōciliata est: promisitq; Rex se restituturum ablata omnia, & quæ Archiepiscopatûs esse probarētur: ipsi quoq; Archiepiscopo & suis omnibus potestatem fecit in regnū reuertendi. Cur aūt non statìm redierit vir sanctus in Angliam, ipse Pontifici maximo scripsit post reditum suum: quę quidē literæ extant, sed propter temporis angustiā eas quoq; coacti sumus omittere. Queritur in ijs inter alia, Regē Angliæ à pactis conuentis resilijsse, quod tamen non tā illi imputandū sentit, q̄ quibusdā Episcopis, quos totius discordię incētores vocat: quorū machinis effectū dicit, vt Rex omnes ipsius & suorū redditus post pacem in ferijs S. Mariæ Magdalenæ factam, vsq; ad S. Martini festū detinuerit, & tum demùm domos vacuas & horrea demolita ipsi reddid erit: plures etiam Ecclesiæ Cantuariēsis possessiones, vt promiserat, minimè restituerit. Multa quoquè alia commemorat insolenter admissa, cùm esset Angliā ingressurus, à quibusdam Episcopis: & nisi decanus Sarisbirienſis impediuisset, quosdā vim ipsi & socijs adferre voluisse. Populū aūt dicit ipsius reditu lętatū fuisse, seq; in suaEcclesia à clero & populo cū magna deuotione exceptū.

Inter S. Thomā & Regē pax conciliatur.

Eccè quales habuerit suffraganeos Archiepiscopus iste iustiſs.

Cap. 20.

Et hęc quidem, multaque alia ijs literis continentur, è quibus satìs constat, non sine periculo eum in Angliam reuertisse septimo anno exilij sui. Et ille sanè tanto feruentiùs ad futuram properabat vitā, quanto certiùs cognouit, nihil in hac præsenti præter tentationes & pericula sibi superesse. Atq; etiamsì fortassis pax arrisisset, adeò tamen graue iampridèm sibijpsi bellum indixerat, vt inter mundi delicias posito, asperioris eremi molestia, vel potiùs martyrium non deesset. Valdè autem ei in quadam ad Regis filium suscepta legatione molestus fuit suus Archidiaconus, cui præ cæteris fidere debuisset. Quidam etiam inimici iustitiæ calumniabantur eum leonina feritate reuersum in regnum, vt Regis propositū & institutа dissolueret, cùm ex fine satis patuerit, agnina lenitate præditum, ceruicem obiecisse percussori. At vir magnanimus ad futurum certamen se præparans, instabat orationi, sacræ lectioni & prædicationi, largissimisque præstandis eleemosynis. Porrò ob quædam Ecclesiæ negocia Regis filium paulò ante Christi natalem ad ire

Redit in Angliam.

adire volens, Londinum profectus est. Necdùm autem vrbem ingresso denunciatur Regis nomine, nè vltrà procedat, nec vllas Regis vel vrbes vel villas ingredi ausus sit. Obstupescenti viro Dei ad tam insperatum Regis mandatum, dictum est, illum rupisse pacis fœdera, quæ cum Rege pepigisset: iubere Regem, vt ad sedem suam redeat, & iniuncto officio diligenter incumbat. Animaduertit vir sanctus, quorsùm hæc spectarent, tantoq́ue ad omnem Dei exequendam voluntatem factus est alacrior, quanto se sensit propiùs ad palmam accedere. Quanto autem tum fidei feruore, tum cælestium amore inflammatus redierit, testem tenemus gratiam curationum, quæ per illud iter cælitùs exhibitæ sunt, postquàm martyr ad superos migrauit.

Recrudescũt persecutiões sancti viri.

Reuersus domum, cum summa animi deuotione ac puritate celebrauit Christi natalẽ, atque eo ipso die post concionem terribili sentẽtia perculit vnum ex regijs ministris propter facinus quoddã, & cæsos ministros suos: iremq́; Randulphũ hominem scelestũ, totius malitiæ incentorẽ. Tandem adiecit: A Iesu Christo maledicti sint, & à cœtu sanctorũ deleatur eorum memoria, quicunque inter me & dominum meũ Regem, odium & discordias seminabunt. Abiêrunt tum quidam magni viri ad Regẽ, & sanctum martyrẽ apud eum detulerunt, ità vt Rex grauissimè commotus, iteratis vocibus ità dixisse feratur: Inertes ac miseros homines enutriui & erexi in regno meo, qui nec fidẽ seruant domino suo, quẽ à plebeio quodã clerico tam probrosè patiũtur illudi. Aderant ibì nobiles quatuor, genere conspicui, & è familia Regis. Ij hæc verba ex ore Regis rapientes, secùs ea, quàm Rex vellet, interpretati sunt: moxq́; in necẽ sancti viri conspirârunt: nescienteq́; Rege, mare celerrimè traiecerũt, Rege, vbì id cõperit, suspicante mali quippiã illos moliri, mittenteq́; nuncios, qui eos reuocarẽt: sed illi iam longiùs antecesserãt, quàm vt possent reuocari. Inuito quidẽ Rege cæsum ab illis fuisse Archiepiscopum, vel indè satìs liquet, quòd vbì cõmperit crudelissimũ facinus, incredibili dolore & horrore correptus fuit. Voluërat ille vel in carcerẽ eum cõijcere, aut alio modo coërcere, vt à sententia illũ deduceret. Sed illi homines nefarij postquàm in Angliã venerũt, adiunctis sibi quibusdã ministris Regis, quos Archiepiscopus excõmunicârat, & militum satellitumq́; coacta manu, mentiebantur se iussos à Rege, tollere è medio Archiepiscopũ. Itaque die illo, qui sanctorũ Innocentum festum sequitur, absoluto iam prandio, sese colligunt aduersùs virũ pium & innocentẽ, qui iam in interiorẽ domum secesserat cum domesticis, de negocijs tractaturus. Soli aũt quatuor cum vno satellite ingressi sunt, itumq́ue illis obuiàm est honorificè, tanquàm domesticis Regis. Illi iubent dici Archiepiscopo, velle se cum ipso Regis nomine colloqui. Annuit vir sanctus, vt introducãtur. Introducti diù sedent taciti, & neq; salutant, neque appellant Archiepiscopũ. Tacet etiam ipse aliquandiù: posteà salutat pacificè. Illi pro salutatione reddunt maledicta, adeoq́ue in necẽ eius ferebantur præcipites, vt nisì ostiarius clericos, quos vir sanctus exire iusserat, reuocâsset, hasta quadam, quæ illic stabat, illum confodere voluerint, vtì posteà ipsi confessi sunt.

Cap. 21.

Rex cõmotus ea dicit, quæ necem sancto viro attulerunt.

Quatuor Regis aulici Cantuariam veniunt ad occidẽdum Archiepiscopum.

Intrò autem reuersis clericis, qui primarius erat in his quatuor viris, ita ait: Rex controuersijs omnibus consopitis, te ad tuam sedem remisit: tu maleficijs beneficia compensans, eos, quorũ opera filius Regis coronatus est, à suo ministerio suspendisti, ministros Regis anathemate percussisti: vt satìs appareat, te filio Regis, modò possis, coronã auferre constituisse. De his vtrùm coram Rege purgare te velis, edicito. Ea enim causa nos huc missi sumus. Respondit vir sanctus: Testis est Deus, nunquàm me filio Regis coronam eripere voluisse, cui ego mâllem tres alias adiungere cum regnis amplissimis, modò id rectè atque ordine fieri possit. Neq; verò ego suspendi à ministerio Episcopos, sed dominus Papa id fecit: nec me decet absoluere, vt vos vultis, quos ille ligauit. Tum illi: Iubet, inquiũt, Rex, vt cum omnibus tuis è regno excedas. Contrà Archiepiscopus: Sed me deincèps, ait, Deo propitio, nemo inter Ecclesiã meam & mare conspiciet. Non véni vt fugerem: hîc me reperiet, si quis quæsiërit. Illis obijcientibus, quòd animi furore pércitus, ministros Regis ex ecclesia turpiter eiecisset, vir sanctus cum multo spiritûs feruore illis respõdit: Quisquis ausus fuerit sanctæ Romanæ sedis instituta, vel Ecclesię Christi iura violare, nec vltrò satisfecerit, non parcam, nec differam ecclesiastica censura coërcere peccantem. Hac illi viri Dei constantia perculsi, propiùs accedunt, dicuntq́ue ei: In capitis tui periculum hæc prolocutus es. At vir sanctus: Non me, inquit,

Cap. 22.

Mentiũtur turpiter, in præsentia eius.

Præliaturũ se dicit, non armis, sed patiẽtia aduersùs percussores suos.

quit, terrent minæ vestræ: nec gladij vestri promptiores sunt ad feriendum, quàm ego ad martyrium obeũdum. Alium quærite, qui vos fugiat: me collato pede pro Domino meo prœliaturum comperietis. Illis cum clamore & contumelijs exeuntibus, vir Dei suos consolabatur, & vt nobis visum est, qui præsentes adfuimus, ità sedebat imperterritus, acsì ad nuptias inuitatus esset ab illis.

Cap. 23.

Mox reuertũtur illi loricati, accinctiq; gladijs, & securibus armati. Fores autem clausæ erant, nec pulsantibus aperiebatur. Tum illi occultiore via per pomariũ ad sepem ligneã diuertunt, ferroq; & magna vi sibi aditũ parant. Eo horribili strepitu ministri & clerici penè omnes territi fugerunt. Hortantibus illis, qui remanserant, vt vir sanctus in ecclesiã se conferret, planè recusauit. Non enim tali casu fugiendũ erat, sed dandum potiùs subditis exemplũ, vt mâllet quisque feriri gladio, quàm videre legis diuinæ contemptũ, & sacrorum canonũ euersionem. Instabãt verò monachi, aiebant indecorũ esse, à vespertinis laudibus, quæ tum celebrabantur, ipsum abesse. Ille verò non cessit, veritus se priuatum iri optata martyrij corona, si in templum esset ingressus, cuius reuerentia arceri possent à tanto scelere parricidæ illi.

Prædicit martyriũ suum.

Sanè postquàm ab exilio reuersus fuit, sic dixisse fertur, tanquàm certus iam se per martyriũ hinc emigraturũ: Habetis hîc dilectũ Deo ac verè martyrẽ Elphegum: alium quoquè vobis sine mora diuina miseratio prouidebit. Monachi autem cùm eum permouere non possent, valdè inuitũ absportârunt in ecclesiam: quam cùm ingressi essent, quatuor illi nobiles cursu rapidissimo secuti sunt cum Hugone subdiacono deploratæ nequitiæ, quem malum clericũ appellabant. Volentes autem monachi obserare fores ecclesiæ, prohibiti sunt à sancto viro, qui tum præclarè dicebat: Nos patiendo potiùs, quàm pugnando, ex hoste triumphabimus: neque eò huc venimus, vt repugnemus, sed vt patiamur. Adsunt mox sacrilegi carnifices, exclamantq; furibundi: Vbi est Thomas Beketh, Regis & regni proditor? Eo respondente, maiori contentione vociferantur: Vbi est Archiepiscopus? Tum ille planè intrepidus & imperterritus, Eccè adsum, inquit, non proditor regni, sed sacerdos. Paratus sum pro illo mori, qui me redemit sanguine suo. Absit, vt propter enses vestros aut fugiam, aut à iustitia recedam. At illi, Absolue, inquiunt, quos excõmunicâsti & suspẽdisti à suo officio. Nulla, ait vir sanctus, ab illis exhibita est satisfactio, itaque non absoluam. Rursus illi: Nũc igitur morieris, & recipies *pro meritis*. Ego verò, ait sanctus martyr, pro Domino meo mori paratus sum, vt *Ecclesia meo* sanguine pacem & libertatem assequatur. Præcipio autem ex parte *omnipotẽtis* Dei, nè quenquam ex meis lædatis. Mox illi, facto impetu, in eum *irruunt*, conanturque extra fores extrahere, illic eum aut iugulaturi, aut vinctum absportaturi, vtì postea confessi sunt. Sed cùm difficilè posset loco moueri, & vnũ ex eis acriùs insistentem à se remouisset, is terribili incensus furore, ensem contra eius verticem vibrauit.

Intrãt scelerati ecclesiam vt illũ occidant.

Offert cerui cẽ percussoribus.

Tum verò pius & sanctus vir cernens adesse horã, qua promissam perciperet martyrij coronam, ceruicem instãr orantis inclinauit, iunctisq; & sursùm erectis manibus, Deo & S. Mariæ, beatoq; martyri Dionysio suam & Ecclesiæ causam cõmendauit. Vix ea prolocutum, nefandus vir, metuens nè populus eum eriperet ex manibus ipsorum, coronam capitis eius, vulnere capiti inflicto, tanta vi amputauit, vt pariter secaret & prœcideret brachium isthæc referentis, qui solus, cunctis & monachis & clericis præ metu fugientibus, sancto martyri constanter adhæsit, & inter vlnas eum continuit, donèc altera earum amputata est. Additus indè est alter ictus in sacrum corpus eius, & ille mansit immotus, nihil se commouens. Tertiò percussus, genua flexit, dicens submissa voce, Pro nomine Iesu & Ecclesiæ defensione mori paratus sum. Tum verò tertius ex illis sacrilegis percussoribus, ità procumbenti graue inflixit vulnus, vt cum sanguine pariter è capite cerebrum in eius faciem defluueret. Quartus interim abigebat superuenientes, vt cæteri possent in ea horrenda cæde liberiùs versari. Quinto loco accessit is, quem antè diximus, Hugo subdiaconus execrabilis, & posito pede in collum sanctissimi martyris, quod sine horrore dici non potest, cerebrum cum sanguine per pauimentum sparsit, aitque ad illos quatuor: Abeamus hinc: iste posthàc non resurget.

Hîc videtur Author seipsum significare.

Tertio ictu fũditur martyris cerebrum.

Cap. 24.

In his omnibus incredibilem licebat sancti martyris videre constantiam, vt qui neque manum, neq; vestem opponeret percussoribus illis, nec vllum vel verbũ, vel clamorem ederet, immò ne gemitum quidẽ, aut aliquã doloris significationẽ exprimeret: sed caput gladijs oblatũ teneret immotum, donèc cerebro cum sangui-

ne

ne erumpente, tanquàm oraturus, corpus in terram, spiritum in sinum Abrahę deposuit. Cæsus est vir pius à cruentissimis illis carnificibus tempore sacro & loco sacro, in ipsa domo Dei, quarto Calendas Ianuarij anno Christi millesimo cẽtesimo septuagesimo. Cæde perpetrata, infelices illi, & cęteris homicidis immaniores, gloriabundi per ædes & officinas Archiepiscopi discurrunt, aurum, argentum, vestes, vasa preciosa, libros & Ecclesiæ chartas atque priuilegia, permultaque alia diripiunt. Indè in eius clericos, clientes & parentes suam exercet tyrannidem publicatq; potestas, diuersisq; affectos contumelijs, priuat facultatibus, ità vt miseri & mendici per ignotas prouincias dispersi sint. Nemo verò satis explicare queat, quantus mœror ciuitatẽ occupârit, postquàm audita est beati viri cædes. Magno sanè omnibus horrori fuit tam crudele facinus in ecclesia designatum. Celauerat vir sanctus magno studio, quoàd vixit, sanctitatem suam: sed eam non passus est diutiùs latére omnipotens Deus: sed post fusum sanguinem multis eam miraculis declarauit: verùm ea initio occultabantur, tanquàm non habitura fidem: donèc ijs multiplicatis cessit aduersariorum impietas, & obstructum est os loquentium iniqua.

Res eius diripiuntur.

Similiter parentum & Cleri.

Postero die martyris corpus mundissimum quidã loturi, ad nudam carnem inueniunt ciliciũ adeò pediculis refertũ, vt martyrium, quod pridiè vir sanctus perpessus erat, isto tolerabilius videretur. Porrigebatur autem illud ciliciũ vsque ad genua, eoque admodùm strictè femur cinctum erat. Ea res cõspecta, largos ex præsentium oculis lachrymarum imbres expressit. Apparebat enim tunc rigor pœnitentiæ, & vitæ asperitas atque sanctitas, quæ anteà vix paucissimis familiaribus cognita fuerat. Conditum indè est venerãdum corpus in crypta admodùm honorificè & reuerenter. Tanta verò secuta sunt miracula, vt si singulatim scriberentur, infirmi vix sint credituri. Toto verò anno, demptis diebus decẽ, in eius ecclesia conticuêre laudes diuinæ & Missarum solennia. Subitò autem & præter omnium expectationem, Deo vlciscente fusum sanguinem martyris sui, pax regni perturbata est, excitatæ sunt seditiones, & bellum extitit intestinum. Filius incurrit in patrem, & pater in filium, regnumque in seipsum diuisum, celerem desolationem minabatur. Nortmannia hostili gladio ferienda tradita est. Anglia contremuit & commota est à facie cladis imminentis. Obsidebant eam hostes vndiquè, & intùs vastabant exitiales seditiones, alijs patrem, alijs filium causam iustiorem fouere asserentibus. Sed tandèm sancti martyris meritis pax reddita est, & eius aduersarij propensiori studio illum venerati sunt defunctum, quàm viuentem fuerant persecuti.

Vide de ciliicio eius &c.

Cap. 25.

Extant aliquot libri de miraculis sancti viri, sed manuscripti.

Deus castigat Anglos ob cædem Archiepiscopi.

Deniquè Rex ipse, cùm per visionem significatum esset, nullam aliam via sperãdam esse pacem, nisi conciliato martyre, corde contrito & humiliato ad monumẽtum beati martyris, veniam petiturus, properauit: cumque Cantuariam venisset, ab ęde B. Dunstanni vsque ad summum templum, in quo S. Thomas cõditus est, nudis pedibus & communi veste lachrymabundus ingrediebatur, non viarum asperitate, non pedum teneritudine retardatus. Vbi ad ecclesiæ fores venit, prócidit & adorauit: porrò ingressus, locum illum, in quo vir beatus occisus est, lachrymis infudit: deindè dicta confessione corã Episcopis, cũ multo tremore ac reuerentia accessit ad loculum martyris: atque illic toto prostratus corpore, quos gemitus, quæ suspiria ediderit, quos lachrymarum profuderit imbres, dici satis nõ potest. Posteà cùm palàm reum se proclamâsset, veniamque precatus esset, quòd sanctum virum tam pertinaciter esset persecutus, non tamen occídi voluisset: restituit in integrum Ecclesiæ Cantuariensis iura & dignitates, quæ anteà habuisset, addiditque è suo triginta librarum redditus, vt sanctum martyrem posset habere propitium. Deindè exteriori veste se nudans, scapulas & caput in tumuli fenestram magna humilitate submisit, ità vt omnes eo spectaculo ad lachrymas permouerentur: primoque ab Episcopis quinquiès cæsus est: deindè à monachis ampliùs octoginta, ternos accepit ictus, atque ità solenniter absolutus est. Post hæc nuda humo residens, nudis pedibus, vt venerat, atque ieiunus totam noctem in precibus exegit. Deniquè ità se tunc gessit, vt non facilè in historijs reperire liceat, quenquam è Christianis principibus humiliùs atque deuotiùs hoc Rege egisse pœnitentiam. Vt verò satis constet, sancti Thomæ martyris meritis ab illo regno diuinæ seueritatis animaduersionem amotam, eodem die, quo Rex venit Cantuariam, pro suis in martyrem peccatis satisfacturus, Comes Flandriæ, qui cum immenso exercitu in Angliam traijcere statuerat, mutata ilicò sententia, recessit. Altero die Rex Scotiæ Angliam va-

Obserua singularẽ regis pœnitentiã.

Cap. 26.

Rex omnia iura & dignitates ecclesiæ restituit Cantuarien.

ſtaturus, in acie compræhenſus eſt: & breuì omnes conticuêre hoſtes, & pacem regni perturbantes, humiliati ſunt, redijtq́ue tranquillitas: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

EPISTOLA LVDOVICI REGIS FRANCORVM AD ALEXANDRVM PONTIFICEM.

Norent hæc hoſtes Romanæ Eccleſiæ.

DOmino ſuo & patri ſanctiſſimo Alexandro, Dei gratia ſummo Pontifici, Ludouicus Francorum Rex ſalutem & debitam reuerentiam. Ab humanæ pietatis lege recedit filius, qui matrem deturpat: neque creatoris beneficij reminiſcitur, qui de ſanctæ Sedi Apoſtolicæ illata turpitudine non contriſtatur. Verùm ſpecialiùs eſt condolendum, & nouitatem doloris excitat inauditæ nouitas crudelitatis: quoniam in ſanctum Dei inſurgens malignitas, in pupillum Chriſti gladiũ infixit, & lucernã Cantuarienſis Eccleſiæ non tam crudeliter, quàm turpiter iugulauit. Excitetur ergò exquiſitę genus iuſtitię: denudetur gladius Petri in vltionem Cantuarienſis martyris: quia ſanguis eius clamat pro vniuerſali Eccleſia, non tam ſibi, quàm vniuerſæ Eccleſiæ conquerens de vindicta. Eccè ad tumulum agoniſtæ, vt relatum eſt nobis, reuelatur diuina in miraculis gloria: & diuinitas demonſtratur, vbì humatus requieſcit, pro cuius nomine certauit. Latores verò præſentium patre orbati, pietati veſtræ ſeriem indicabunt: & teſtimõnio veritatis aurem mitiſſimam adhibete, & tam de iſto negocio, quàm de aliis, tanquàm nobis credite. Valete.

VITA S. EBRVLPHI CONFESSORIS, A QVODAM EIVS DISCIPVLO, AVT AMICO FAMILIARI *conſcripta, ſed per F. Laur. Surium mutato ſtylo, abſque hiſtoriæ detrimento, redacta in compendium.*

Decẽb. 29. Cap. 1. S. Ebrulphi humilitas.

EBRVLPHVS vir nobilis, parentes habuit illuſtres. Nutritus eſt autẽ in aula Regis Franciæ, tantamq́ue prę-ſe tulit modeſtiam & humilitatem, vt in palatio magnum obtineret locũ, quẽ ad modùm ipſe nobis exhortationis cauſa dicere conſueuit. Cùm autem eſſet opulentus, & literis benè eruditus, atque ſapientiæ ſtudioſus, diuino in ipſo creſcente feruore, libros ſcripturæ diuinæ cœpit euoluere, vt ſciret ſanctorum patrum res geſtas, atque indè diſceret, qua ratione poſſet ipſe quoquè placere Deo. Vbì autem in ſancto Euangelio legit ea verba Saluatoris, Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. itemq́ue illa, Qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit: ille animo compunctus, relictis omnibus, pauperibus ea elargitus eſt. Vxorem autem ſuam Chriſti ancillis commendauit, vt eam cæleſtibus imbuerent diſciplinis. Nec verò contentus reliquiſſe patriam charosq́ue parentes, & facultates omnes, etiam barba & capite raſo, cum tribus religioſis viris celerrimè ad eremum properauit, & inter opaca nemorum, loco, quem * Oximenſem vocant, latitauit. Et quidem Angelo duce, repererunt fontes egregios, quæ eis cauſa fuit Deo vberes gratias agendi, qui nunquàm ſpernit ſperantes in ſe.

Luc. 9. Matth. 19.

Omnia ſua dat egenis.

* Oxonienſem

Cap. 2. In eremo degit cum paucis.

Cœperunt autem ex virgultis conſtruere ſepem, & intra illam tuguriolum, in quo commorarentur. Erat verò locus procùl ab hominum habitatione ſeparatus: cumq́ue ad eos veniſſet vir quidam, miratus eſt conatum eorum, quòd ſciret Sueuos crebras illic facere irruptiones, & prædas agere: tum quoquè locum eſſe incultum, ſed nec opportunum culturæ. Quod cùm eis objiceret, illi reſponderunt: Nos huc, mî frater, acceſſimus, vt ploremus peccata noſtra, fretiq́ue auxilio Domini noſtri Ieſu Chriſti, non timemus incurſus hominum. Tu verò, ſi ſapis, reſipiſce iam, & ad meliorem frugem te recipe. Tum ille compunctus corde, domũ abijt, & manè reuertens, tres eis panes ſubcinericeos attulit, & fauum mellis: iunctusque illis, monachus effectus eſt. Sed cùm latére non poſſet gratia Dei, per illos operans, qui-

quidam ad eos crebrò veniebant, resque necessarias apportabant, atque illorum sermonibus piè instituti, domum redibant. Permulti autem facti sunt perfectissimi monachi. Multi apud eum fiunt sanctissimi monachi.

Accidit interìm, vt pane deficiente, pauper quidam eleemosynam peteret. Iubenti beato Ebrulpho, vt ei daretur eleemosyna, minister respondit: Non habeo, pater, nisì dimidium panem. At ille: Nihil hæsites, fili: sed memineris propheticæ illius sententiæ, Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Datus est igitur panis pauperi, nec diù pòst adest quidam præfloribus cum iumento, pane, vino & caseo onusto. Atque ab illo die nihil defuit eis, quod esset necessarium. Porrò duo sæui latrones alterius prouinciæ eò aduentantes, porcos furari nitebantur: sed interìm dum per eremum cursitant, eos inquirentes, iam defessi, audiunt signo dato euocari monachos ad laudes Domino promendas. Itaque tremefacti, relictis porcis, ocyùs se conferunt ad virum Dei, confitenturque crimen suum: factique sunt egregij monachi. Postquàm autem longè lateque peruagari cœpit fama sanctitatis Ebrulphi & monachorum eius, & quanto studio colerēt Deum, homines locupletes & religiosi aliarum regionum, illorum exemplis compuncti petiērunt à venerabili patre Ebrulpho, vt ipsorum impensis monasteria exædificaret. Ille non impiger, sed cupiens augere talenta à Domino ipsi tradita, quindecim monasteria virorum & fœminarum condidit. Cap. 3. Psal. 40. xv. monasteria extruit.

Deindè ad monasterium suum reuersus, cum permultis monachis in Dei seruitio permansit immobilis. Domicilium autem eius nihil à pastorum tugurio differre videbatur. Per eius circuitum degebant monachi à dextris & sinistris, ità vt vtrinquè essent cellulæ mille quingentæ: quas ille crebrò inuisere solebat, mulo vel asino subuectus.

Cumque annos viginti & vnum illic habitâssent, fœua pestis locum inuasit. Tum verò sanctus vir nequaquàm, vt solent mercenarij, fugit, sed fratrum animos confirmabat, hortaturque eos, vt pararent se venienti iudici, qui redditurus est vnicuique iuxta opera sua. Videte, inquit, nè sponsus reuertens à nuptijs, inueniat vos dormientes, sed vigilantes in operibus bonis. Cumque grassaretur pestis, vnus ex fratribus sublatus est sine communione. dicebatur autem Ausbertus. Vbì autem eum obijsse didicit B. Ebrulphus, scisscitabatur num Eucharistiam percepisset. Ministro eius id negante, infremuit spiritu, oransque & lachrymans venit ad lectum eius, atque ad defunctum: Eheu frater, cur abijsti sine communione? Ille tāquàm à somno expergefactus, paululùm apertis oculis, Tu es, inquit, domine? Vir Dei respondit: Ego sum: sed dic mihi, vbì interìm fueris, & quid videris. Et ille: Reuocâstime, inquit, à labore itineris, quo me cruciabat aduersarius. Et vir sanctus, Vis, ait, Eucharistiam accipere? Respondit: Volo. Cumque corpus & sanguinem Dominiaccepisset, rursùs pacis somno obdormiuit. Alius quidam ex famulis, sacro natiuitatis Domini nostri Iesu Christi die, vita functus, à sanctissimo patre iussus est ad cœmeterium sepeliendus deferri: qui cùm expletis Missarum solennijs feretro exportaretur, rediuiuus apparuit: apertisque oculis petiit reduci ad suum monasterium. Credo, inquiens, virtute natiuitatis Iesu Christi ac interuenientibus patris nostri Ebrulphi meritis, vitæ spatium mihi prolongatum esse. Quj à patre perhumaniter exceptus, & pristinæ vocationi restitutus, permultos ibidem superuixit annos. Migrârunt tunc ad Dominum septuaginta & octo fratres: ex familia verò innumeri: sed Domino miserante, pestis sopita est. Non cessauit autem beatus Ebrulphus pro animabus illis Dominum nocte ac die deprecari. Cap. 4. Rom. 2. Videre ē admirandam, defunctus reuiuiscit. Item alius.

Solebat vir sanctus, post collectas fratrum in lecto quieturus, clàm accire ministrum suum, qui ei legeret quippiā. Summo enim studio tenebatur intelligēdi scripturas vtriusque Testamenti, vt in eum quoquè quadraret illud propheticum, In lege Domini meditabitur die ac nocte. Prolixas quotidiè Domino preces offerebat, spem suam in illo defigens. Cum sacerdotibus quoquè oblationes suas quotidiè Domino offerre studebat: porrò Dominicis diebus sacerdotes coram illo tria faciebant sacrificia. Erat ei vultus præclarus, canitie fuit venerabilis, charitate plenus, fortis in vigilijs, in abstinentia iucundus & hilaris, in rebus duris patiens, erga peccantes humanus & misericors, corpore castus, sobrius & humilis. Annis singulis ter caput tondebat: nunquàm reddidit malum pro malo: prospera & aduersa æquo ferebat animo. Si quod ei illatū esset damnū, semper illud erat in ore, Domi- Cap. 5. Psal. 1. Virtutes eius. Iob 1.

nus dedit, Dominus abstulit. sit nomen Domini benedictum in secula. Cùm accederent eum, qui inter se discordes essent, optimis sermonibus ità eos demulcebat, vt concordes recederent. Omnes ad ipsum venientes, nobiles, ignobiles, pauperes & peregrinos iucundo vultu & cum gratiarum actione excipiebat, nec facilè sine aliquo quanuis exiguo munusculo à se dimittebat. Multi homines seculares febre correpti, petebāt à ministro eius funiculos, quibus vir beatus se cingeret, aut quippiam ex vestimentis eius: & quotquot cum fide accipiebant, sanabātur. Quædam religiosa fœmina morbo affecta, per nuncios petijt fimbrias vestimenti eius. Ijs acceptis, cum multis venit ad eum incolumis.

Nota vim etiam viliū rerum, quibus ipse esset vsus.

Cap. 6. Bis in anno pendebat ex voto tributum Domino Deo, putà in Christi natiuitate, & tertio die ante Pascha: quibus diebus centum argenti solidos dabat pauperibus: quod tamen etiam aliàs pro viribus faciebat. Pauperculus quidam ex alia regione, morbo valdè confectus, venit ad eum eleemosynam petiturus. Illum vir Dei conspicatus, Et quomodò, inquit, frater, tantum potuisti explicare iter exhausto corpore? Illo dicente, se inopia compulsum id fecisse, ait vir Dei: Præstat te hic manere, quàm alicubi canibus lacerandum offerri. Mansit igitur, & breui proficiens, cœpit hortum colere: deindè verus factus est monachus. Alius quidam rebus pauper, sed corpore incolumis, contractum se simulauit, vt plus cæteris acciperet à viro Dei. Vbi autem accepit aliquid ab eo, mox febre percussus, intra paucos dies expirauit.

Punitur diuinitùs homo simulator.

Cap. 7. Cùm iam vir sanctus octogesimum ætatis annum excessisset, sicut ab ipso didicimus, cupiebat dissolui, & esse cum Christo. dicebat enim infidelem esse seruum, qui nolit venire in conspectum Domini sui. Incidit autem in morbum grauem, sed corroborante eum spiritu sancto, non sensit dolorem, sed iacebat afflictus. Nec verò quicquam esculentum aut poculentum sumere potuit, præter aquam solā. Paulò pòst venerunt ad eum quidam viri spectabiles, vinum secum afferentes, vndè parùm hausit, atque ità sine cibo vixit dies quadraginta septem, nisi quòd Christi corpus & sanguinem percipiebat. Et nihilominùs tanquàm benè saturnon cessabat prædicare fratribus verbum Dei. Rogantibus eum fratribus, vt parùm cibi caperet, ille respondit: Quæso, fratres, nè huius rei mentio sit: mihi enim fastidium parit. Vt autem liceat mihi paululùm quiescere, foràs egredimini. Deindè vertens se ad parietem, Dominum deprecabatur, mente ad cælestia subleuata. Quas autem preces solebat sanus fundere, eas volebat ab alijs coram se persolui. Dicentibus verò fratribus, Cur nos, pater, in alienas tradis manus? aut quid nos, te decedente, facturi sumus? ille respondit sententia memorabili: Maneat inter vos animorum coniunctio & charitas, nec quisquam vos diripere poterit. Sit in vobis spiritalis dilectio, & quod promisistis Deo, id implere studeatis. Precum vestrarum pensum lubentes persoluite, castitatem sectemini, iracundiam fugite, inuicèm vos ad bonum cohortemini, hospites & peregrinos benigno animo excipite propter eum, qui dicturus est, Hospes fui, & collegistis me.

Sola Eucharistia sustētatur vir sanctus.

Hortatur fratres, vt maneant in charitate

Matth. 25.

Cap. 8. Cumque appropinquaret migrationis eius tempus, die quintodecimo ante Christi natalem, hora diei tertia, anima eius excessit è corpore. Orantibus autem fratribus pro anima eius cum lachrymis, paulò pòst reuixit. quod quidem illo die ter ità accidit. Deindè diebus octodecim superuiuens, in pauperes multa contulit, itemque in monasteria, pro cuiusque ratione & conditione. Porrò quarto Calendas Ianuarij temporibus Rodoberti Episcopi * Sagiensis, anno duodecimo Childeberti Regis, fratribus valedicens, alacri & angelico vultu, Abrahæ sinu receptus, migrauit ad Dominum, conditusque honorificè est in ecclesia beati Petri Apostolorum principis, quam ipse extruxerat. Contigit tum miraculum minimè reticendum. Diaconus quidam, qui viro sancto charus fuerat ob vitæ sanctimoniam & virtutes, cum multis lachrymis dixit: Cur me, pater, deseruisti? Cur mihi non licuit priùs sepeliri, quàm tu exires à corpore? Eádem verò nocte, cùm esset postridiè sepeliēdus beatus Ebrulphus, meritis illius Domino spiritum ille tradidit, & sunt ambo pariter ad sepulcrū deportati. Magna deindè per seruum suum Ebrulphum Dominus miracula effecit in laudem & gloriam nominis sui: qui viuit & regnat per infinita secula, Amen.

Moritur, & iterùm reuiuiscit.

Migrat ad Christum & sepelitur.

Miracula.

MAR.

MARTYRIVM SANCTÆ MARTYRIS ANYSIAE, QVAE EST THESSALONICAE, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte: vt habetur 5. Tomo Aloyſij.*

TEMPORE Tyranni Maximiani, puella quædam nomine Anyſia, nobili loco nata Theſſalonicæ, alebatur apud diuites & fideles parentes, erudita in timore Domini, magis virtutibus quàm ætate proficiens. Et primùm quidē parentes eā magis dogmatibus pietatis nutriuêre, quàm lacte. Poſtquàm autem ętatē tranſijt puellarē, videreturque puellę grauitas & decus maius quàm ſperâſſent, eam ſolidioribus diſciplinis erudiebant. Illi verò cùm, vt quæ bono eſſet ingenio prædita, facilè apprænderet, fructus dignos diſciplinis actione profe-
rebat: cumque verè cæleſtes & Angelicos planè habe-
ret ſpiritus, inſignis pulchritudo micabat ex oculis. Magna autem ex parte domi latebat. De iuuentute verò ſæpiſſimè conquerebatur, dicens: O inſidioſam ætatem, quæ aut lædit, aut læditur. Pulchra res eſt ſenectus. Hei mihi: longitudo temporis me mœſtitia afficit, quæ tandiù ſeparat à cæleſtibus. Et vt ſemèl dicam, nunquàm intermittebat Chriſtum vocare ad ſuum auxilium, & genua flectens, ſolum adſpergebat lachrymis.

Decēb. 30. Cap. 1. Patria S. Anyſiæ.

Dolet ſe differri à cæleſtibus.

Interea autem cùm parētes deceſſiſſent, accepta hæreditate, cogitabat, quomodò vteretur ijs, quas habebat, diuitijs. Erant verò congeſti maximi auri & argenti theſauri, amplæ poſſeſſiones, multi pecorum greges, ſeruorum & ancillarum multitudo innumerabilis, veſtis ſumptuoſa & magnifica, & ex auro contexta, & ſerica, mundus aureus, exornatus omni genere gemmarum, magnitudine reſplendens & pulchritudine. Hæc videns ſanctiſſima Anyſia, dicebat: Quomodò ſaluæ eſſe poterimus in tantis terrenis copijs? Quomodò caput draconis exuemus? Agè aduersùs ipſum vtar eius inuentione. Ille quotannis ſe exuens, renouatur: exuamus ergò nos quoquè varias diuitias. Eæ enim diuitiæ magis puniunt eos, qui illis malè vtuntur: eos, qui ipſas accumulauerunt, mulctant rabie immedicabili: parcos autem & illiberales ſuis laqueis & retibus implicant. Agrorum poſſeſſio ſuggerit indignationem, & infidam vectigalium exactionem, proferens trutinas falſas & falſa pondera. Veſtes docent ſe perperàm & nequiter gerere, reſoluique & diffundi delicijs. Torques & monilia efficiunt, vt ceruix ſuperbè erigatur, & vt quæ laudibus περιθέματα trahitur, videri deſideret. Agè ergò ijs piè vtamur, beato Matthæo parentes. Dominatum in eas obtineamus ſecundùm naturam, priuſquàm eæ dominentur nobis præter naturam: efficiar verè domina, eas ſanctè adminiſtrans: ſimul & declinans ea, quæ ex eis oriuntur, vitia, & cuſtodiam excogitans tutiſſimam, in viduarum, orphanorum & mendicorum ventrem tanquàm theſaurum eas recondens. Idoneus fideiuſſor, Dominus vniuerſorum, nō ad duplum vſque ſolummodò augebit ſortem, ſed ad cētuplum vſque cum vita æterna mihi fœnus adijciet. Piè conſumamus: tutò enim recipiemus. Venundatis omnibus, crucem acquiramus: Chriſtum expediti ſequamur: ipſam terram ſtatim cum terra relinquamus, cælos cum Angelis habitemus. Fugiamus periculoſam vitam, & probris plenam: & deſideremus certamen, quod ſuperat rationem. Cum ijs, quæ non patiuntur interitum, permutemus ea, in quæ cadit interitus. Maximè venerandæ ſunt nuptiæ, quæ corruptionem nequaquàm conciliant: permaneamus integræ: ei qui formauit, purum figmentum conſeruemus: à reprehenſione alienum Chriſti cuſtodiamus ſignaculum. Agnoſcat Dominus ſigilla virginitatis: clauſum inueniat hortum, cùm acceſſerit. Præbeamus fontis fluenta minimè perturbata. Nunc cùm ſunt nundinæ, negociemur. Perſecutio & afflictio mihi gloriam concilient. Præſides & ſupplicia, in paradiſi delicias: cuſtodia & flagella, in Chriſti nuptialem thalamum introducant. Non ſolùm ſunt virorum coronæ, ſed etiam mulierum.

Cap. 2. Ingentes ei à parētibus relinquūtur opes.

Seipſam hortatur ad exuēdas diuitias.

Hortatur ſeipſam ad ſeruandam virginitatē.

Et hæc dicens, orabat cum lachrymis: Domine Ieſu Chriſte, lux vera, fons immortalitatis, radix incorruptionis: qui myſterium virginitatis in vtero concepiſti: qui matris nomen nulla labe inquinatum cuſtodijſti: bone Domine, præſta nè

Cap. 3. Precatio eius ad Chriſtum.

virginum chorum deseram, nè excludar thalamo: sed me refer in numerum virginum prudentum, & dignare me Domine, vt lampadem ferens, victis, quę inquinari nequeunt, certaminibus glorificer. Hæc cùm dixisset sanctissima Anysia, statim omnia venundedit, non tanti quanti erat vnumquodque, nec vt solet fieri in contractibus, exquisitè examinans: sed hoc solùm dicebat emptori: Est mendicorum & egenorum: da iustum precium, vt simul quoquè aliquam tibi afferas mercedem emens, & effectus iustus dominus. Hæc autem dicebat, non quòd vellet multiplicatum accipere precium: sed in hoc quoquè habens zelum pietatis, & ei qui emebat, mercedem concilians. Non enim tantam curam gerebat venditionis, quàtùm curabat, vt rectè & ex virtute nil possideret. Cumque omnia in aurum redegisset, illa ea per se dabat, non solùm præbens, sed alia etiam officia adhibens: in omnem custodiam ingrediens, & quemlibet qui in vinculis erat damnatus, consolans: eius qui tortus fuerat, vibices infusionibus curans & vnctionibus: quemlibet ægrotantem & in lecto decumbentem inuisens, & eius curam gerens: compita & vicos obiens, & ijs qui in eis iacebant, manum prębens, dicebat: Nè delicię sint mihi diuitiæ, quæ ne aquæ quidem gutta dignæ habentur in tempore iudicij. Non sationis laborem, sed messis diuitias, visione appræhendebat. Et cùm ad obolum vsque omnia distribuisset, & nihil sibi reliquisset, se in quadam continebat domuncula, quæ superiùs habebat tabulatum, operans manibus, & quo opùs habebat, sibi alimentum suppeditans, conuenienter sententiæ beati Pauli Apostoli, qui dicebat: Ociosus autem non manducet. Christiano verò germanum, & quod impediri non potest, nutrimentum, sit labor suarum manuum.

Vendit oĩa sua.

Vide in quos vsus suas expendit facultates.

2. Thess. 3.

Hæc cùm dixisset, precibus deincèps vacabat & orationi, ieiunium quasi carnis quodammodò expers producẽs. Deindè validissimæ se assuefaciens exercitationi, diem quidem consumebat in lectionibus, noctem autem in psalmis & precibus: pro lecto, solo: pro veste stragula, storea & sacco vtens: breuissimo somno cõtenta, à phantasia libero & insomnijs. Dicebat enim: Malum est mihi, dormire, cùm meus inimicus vigilat. Plures verò fundebat lachrymas, quàm erat potus quem bibebat: & gemitus ac suspiria erant plura, quàm verba. Vincta autem erat tanto Domini desiderio, vt existimaret ipsa dum genu flecteret, & in nudam terram figeret oculos, se pedes tenere Seruatoris: & genibus labra admouens, illius genua osculari: & capillos pandens, se puluerem qui inerat, excutere. Horum verò cogitatio ei fontes mouebat lachrymarum. Tanto autem studio contendebat ad Christum, vt vellet resolui, & esse cum Domino. Quoniam autem nolebat seipsam occidere, & rursùs properabat ad cælestia, quid facit? Ieiunio corpus paulatim consumebat, multum de vita suffurans abstinentia.

Cap. 4. Obserua eius exercitia.

Magno ardet Christi desiderio.

Manu aũt pectus pulsans, orabat, dicens: Domine Deus omnipotens, pater vnigeniti tui filij Iesu Christi, Domini & Dei & Seruatoris nostri, qui sedes in throno glorię, cui assistũt mille millia Archangelorũ ministrantiũ, & decies mille millia seruientiũ tuo nutui, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates: quẽ laudant Cherubim, & glorificant Seraphim, ter sanctum hymnum sine fine dicentes: qui spiritus, qui non obediêrunt, in tartari profundum condemnâsti: qui draconẽ qui defecit, alligâsti catenis, qui proprio suo reti eum implicâsti, qui eius sedem interram deiecisti, qui à cælestibus mysterijs eum exterminâsti, qui à beata vita eum alienâsti, qui insolentem eius exultationem depressisti & abiecisti, qui de eius pompa per ignominiam Crucis triumphâsti, qui ex impolluto tuo sinu Deum verbũ, qui est ante secula, & seruator animarum nostrarum, ex spiritu sancto & Maria virgine natum, ad nos misisti: qui id quod errabat, per ipsum conuertisti: & quod erat imbecillum, confirmâsti: & quod contritũ, curâsti: te inuoco ego humilis & peccatrix ancilla tua ex toto corde meo, qui nouisti quæ erãt in corde vniuscuiusque: qui ignem, qui iactus erat in mundum ab vnigenito tuo filio, & in corde meo accendisti: qui fidei, quæ in me est, scintillam in lampadem eius, quæ est erga te, dilectionis mutâsti: adsis mihi indignæ, & serua me, quoniam te desidero, & te quæro, & te sequor totis meis viribus. Domine, suscipe precationem meam, quam offero tibi corde contrito & spiritu humili: propter quàm, ô Domine Iesu Christe, fuisti in crucem actus, propter quam colaphis cæsus, propter quam acetum & fel bibisti, & tertio die surrexisti, & in cælos ascendisti, & sedisti à dextris patris: nè me dedecore affeceris, nè me à tuarum ancillarum numero reieceris: sed dignare me fieri

Cap. 5. Oratio eius.

Dan. 7.

Ezech. 34.

Luc. 12.

fieri perfectam Christianã,& consummari in signaculo sanctæ Crucis tuæ: imperti mihi tua passione,voluntatem tuam in me operans,vt digna reddar, quæ appareamante tuũ tribunal.Tu me tuam conserua: confige à timore tuo carnes meas. à iudiciis enim tuis timui. Auerte oculos meos, nè videant vanitatẽ: sed potiùs eos aperi,rogo te,& considerabo mirabilia de lege tua. In te proiecta sum ab vtero matris meæ. Tu es Deus meus: pater meus, & mater mea dereliquerunt me. Tu susCepisti me Domine. Dirige gressus meos, nè dedecore afficiar ancilla tua: sed fac mecum signum in bonum, & imple desiderium meum. Quoniam ante te est omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Adiuua me, & non inueniatur macula in ancilla tua. Tibi enim meipsam offero per aram confessionis & humilitatis meæ, tanquàm in holocaustis arietum & taurorum, nempe eorum, qui priùs decertârunt propter nomen tuum: & in denis millibus agnorum pinguium, qui secuti sunt agnum tuum immaculatum: Per quem tibi, & cum quo tibi, cum spiritu sancto, gloria & honor & potentia in secula seculorum, Amen.

Pſal.118. Pſal.26. Pſal.37. Dan.3.

Postquàm autem precata esset, surrexit, & totum corpus suum cruce signauit. Hæc videns maculosus draco, non tulit puellæ angelicam & cælestem vitam, videns eam iam spiritu in cælis habitantem, & ad passionem martyrij toto animo accensam: sed in eam stridebat dentibus,& eius cellam mouere assiduè cogitabat, & vt eam euerteret, furebat: sed videns eam signo crucis vndiquè munitam, plagis quæ sub obtutum non cadebant, pulsatus, refugiebat,eique torporis & desidiæ morbum immittebat. Illa autem intensa & perpetua oratione, perindè ac septa palæstræ, eius statim infringebat insidias. Rursùs verò dicebat veritatis inimicus: Heu quid mihi accidit infelici? Qui Angelos è superis detraxi, & gigantes subieci, nunc illudor à pueris & puellis. Morte enim tanquàm vita lætantes, & per ipsam coronati currentes ad cælos,decæterò mihi fecerunt mundum inhabitabilem.Me consolabatur sanguis martyrum,qui interimebantur: sed fides eorum decertationis,& eorum quæ geruntur prædicatio, transmutauit integras ciuitates & gentes. Templa diruuntur,conticescunt oracula, abolita sunt mysteria, torpescũt mystæ, qui priùs exultabant: ad meum,vt videtur, exitiũ Crucem fixerunt. Iam mihi præsagit animus futurum,vt regia mea planè dissoluatur. Nam qui sunt in tormentis hilares,& in sepulcris terribiles, vrunt, flagellant,& me vndiquè persequuntur: & quod à me fuerat excogitatum,euasit accessio maioris supplicij. Inuéni tamẽ quid agam.Protinùs ergò tale quid in eam excogitat, existimans se sua inuidia ac malignitate,eius,quæ extollebatur,gloriam obscuraturum: Vt cùm essent viles & abiectæ personæ,quæ eam interimerent,vilem quoquè & abiectam videretur efficere eius decertationem: & quòd nec scriptis mandata essent,& carerent forma iudiciorum,obliterarentur etiam trophæa encomiorum. Non intelligens malignus, apud Deum magis opùs esse bono proposito,quàm verbis: atque adeò in eam incitat eos,qui tunc rerum potiebantur.

Cap.6. Totum corpus suũ cõsignat Crucẽ. Vide vim S.Crucis. Ecce diaboli aduersùs sanctã Anysiam machinationes.

Maximianus itaque,cùm magnam occidisset multitudinem,per se quidẽ interficiendo satiatus,& non secùs atquè immanes feræ, quæ homines deuorant, præ carnium multitudine nauseans & calígans,speciem parcentis præ se tulit,dicens indignos esse Christianos,qui occidantur ante oculos Imperatoris.Cur enim prębeam occasionem,vt scriptis mandẽtur eorum supplicia, & eorum instruam scriptores, qui ea ad perpetuam transmittunt memoriam,& eos,qui eodem morbo laborant, ad eandem fidem deducam? Cur non instàr pecudum eos trado ijs, qui debent occidere, simul & sceleratos dijsque inimicos exterminans,& efficiens, vt mortis eorum memoria mandetur silentio? Hæc cùm dixisset,proponit edicta,quæ iubebãt, vt liceret volenti sine periculo occidere quemlibet Christianum. Occidebantur itaque innumerabiles,& propheticum implebatur elogium, quod dicit: Propter te morte afficimur toto die: reputati sumus tanquàm oues occisionis. Tũc autem cogitatio venit in mentem Anysiæ,vt iret ad Dominicum.Id autem erat Angelus, qui eam vocabat ad passionem martyrij.

Cap.7. Maximiani immanis crudelitas. Vide mandatum plagę barbarũ. Pſal.43.

Cumque ingrederetur portam Casandrioticam,excitatus est tumultus in populo.Deindè cum eam vidisset quidã ex satellitibus Imperatoris,& esset ab eius saciatus pulchritudine, vel ab ipso potiùs diabolo incitatus, ei factus obuiàm, Sta, inquit,& dic, quò vadis. Illa autem videns eius insolentiam & immoderationem,

Cap.8.

Eccè Christianorum laudabilem vsum, signādi se sanctæ Crucis signo.

& mente agitans tentationem, digito fecit in fronte signum Crucis. Ille verò planè fera, & quauis fera sæuior, non reueritus est generosum & decorum silentium: sed se cōtumelia affectum & despectum arbitratus, cùm eam apprehendisset, cum voce aspera eam agrestiùs interrogabat, quænā esset, & quò proficisceretur. Agna autem Christi, volens non solitum deuitare cōspectum, voluit eum breui responso superare: Sum Christi ancilla, & vado ad Dominicum. Ille autem insolens impulsus ab eo, qui in ipso habitabat, dæmone, dixit: Sed nō sinam te illuc proficisci: sed te adducam ad dijs libandum. Solem enim hodiè colimus: & simul hoc dicēs, velum traxit, volens eius vultum detegere. Illa autem generosè & fortiter resistēs, & in eius faciem inspirans, dixit, Increpabit te Christus Iesus, diabole. Ille verò illa

S. Anysia à petulanti nebulone interficitur.

sufflatione & nomine Christi motus ad irā, quę cohiberi non poterat, stricto quem ferebat gladio, eius latus eo transadegit. Quæ statim cum tremore & palpitatione membrorum in terram cadens, eam sancto sanguine reddidit purpuream. Quotquot autem adstabant, eam circundantes, primùm quidem eam deplorabant, miserti eius ætatis, &, tale quid posse sibi accidere, cogitantes. Deindè apud se murmurabant, Imperatorem & impium eius decretum vituperantes. Venerandas autem & sanctas sanctæ reliquias, qui harum rerum studio tenebātur, viri pij Christiani, & qui in sanctos zelo erant incitati, cùm sustulissent, & iusta eis, vt par erat, fecissent,

Basilica ei extruitur.

deposuerunt circiter duobus stadijs à porta Casandriotica, à sinistra viæ publicæ domum oratoriam ei ædificantes.

Hæc autem sustinuit sancta, imperante Maximiano: in nos verò regnante in infinita secula Christo Iesu Domino nostro: Cum quo patri cum sancto spiritu honor & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum Amen.

MARTYRIVM SS. SABINI EPISCOPI, EXVPERANTII ET MARCELLI DIACONORVM, &c.

vt in Martyrologio Bedæ habetur, itemq; Adonis.

Decemb. 30

APVD Spoletum passio S. Sabini Episcopi, Exuperantij & Marcelli diaconorum, & Venustiani cum vxore & filijs sub Maximiano Augusto. Qui B. Sabinus cùm esset in omnibus diuinis instrūctionibus clarus, & sermone eloquētissimus, tentus est à Præside Tusciæ *Venustiano*, cum duobus diaconibus Exuperantio & Marcello, & multis clericis. Cui Venustianus deum suum Iouem, quem habebat in cubiculo ex lapide mirè formatum, in vestimentis aureis ad adorandum obtulit. Quem B. Sabinus in manibus acceptum, facta oratione continuò illisit in pauimētum, & confregit. Quod factum videns Venustianus, cum furore iussit, vt præciderētur ei manus, & in conspectu eius Marcellum & Exuperantium eculeo suspendi, ac fustibus macerari, vnguibusque radi latera eorum, & ignem supponi. Hoc facto, in confessione Domini spiritū emiserunt. Quorum corpora iussit iactari in fluuium, Sabinum verò Episcopum in carcerem retrudi.

S. Sabinus confringit Iouis simulacrum.

SS. Marcellus & Exuperantius reddunt spiritum.

Audientes hoc quidam piscator & presbyter, collegerunt corpora sanctorum, & sepeliērunt iuxta viam * pridiè Calendas Ianuarij. Serena verò Christianissima vidua, curam habens S. Sabini Episcopi, adduxit ad eum in carcerem nepotē suum Priscianum, qui erat cæcus. Tum S. Sabinus truncas manus super oculos eius posuit, & in fide Christi, oratione facta, illuminauit. Videntes autem, qui in custodia erant, miserunt se ad pedes eius, numero * vndecim, & baptizati sunt. Quod cùm nunciatum esset Venustiano præsidi, (indoluerant enim ei oculi, & prædolore neque cibum, neque potum, neque somnum capere poterat) misit vxorem suam, & duos filios, vt adducerent beatum Sabinum ad domum eius de carcere. Adductus itaque, prostrauit se ad pedes eius Venustianus cum fletu, vxorque eius & filij agentes pœnitentiam, & rogantes se baptizari. Mox baptizatus vt de pelui leuatus est, nullum dolorem oculorum sensit.

*tertio

S. Sabinus cæcū sanat.

*decem

Venustianꝰ credit.

Nunciatum est autem hoc Maximiano: qui iratus, præcepit Sabinū damnari, & ipsum Venustianum capite truncari. Veniens autē Lucius tribunus, sine auditione beatum

Occiditur cum suis.

beatum Venustianum cum vxore & filijs necauit in ciuitate * Assisinate: sanctum verò Sabinum adduxit in ciuitatem Spoletum, & tandiù præcepit cædi, donèc deficeret. Cuius corpus collegit venerabilis Serena, quæ iam manus eius in dolio vireo cum aromatibus condiderat, & infra domum suam posuerat, & sepeliuit eum à ciuitate Spoletana milliario plùs minùs vno, septimo Idus Decembris. Festiuitas tamen eius, & suprà nominatorum martyrum, tertio Calendas Ianuarij agitur.

* Assisina Item S. Sabinus.

ITEM DE EODEM SANCTO SABINO INSIGNE MIRACVLVM, VT HABETVR IN PAVLI *Diaconi, de gestis Longobardorum libro quarto, cap. quinto.*

SEquenti anno quàm Theodebertus Francorum Rex, cum Clothario patruele suo bellum gerens, eius exercitum vehementer affligit: Ariulphus Dux, qui Faroaldo apud Spoletũ succesſerat, moritur. Hic Ariulphus cùm bellum cõtra Romanos in Camerino gessisset, victoriamque patrâsset, requirere à suis hominibus cœpit, quisnam vir ille fuisset quem in prælio quod gesserat, tam strenuè pugnantem vidisset. Cui cùm sui respondent, se illic nullum fortiùs bellantem, quàm Ducem ipsum vidisse, ille ait: Certè multò per omnia me meliorem ibi alium vidi: qui quotiès me aduersæ partis aliquis percutere voluit, me semper suo clypeo protexit. Cumque Dux ipse prope Spoletum, vbi basilica beati martyris Sabini Episcopi sita est, in qua eiusdem venerabile corpus quiescit, aduenisset, interrogauit cuius illa tam ampla domus esset. Responsumque est ei à viris fidelibus, Sabinum ibi martyrem quiescere: quem Christiani quoties in bello contra hostes irent, præsidiũ haberent, ac eum propterea in suum auxilium vocarent. Ariulphus verò cùm adhuc esset gentilis, ità respondit: Et potest fieri vt homo mortuus aliquod viuentibus auxilium præstet? Qui cùm hoc dixisset, equo desiliens, eandem basilicam conspecturus intrauit. Tunc alijs orantibus, ipse picturas eiusdem basilicæ mirari cœpit. Qui cùm figuram beati martyris Sabini depictam conspexisset, mox cum iuramẽto affirmauit, talem omninò eum virum qui se in bello protexerat, formam, habitumque habuisse. Tuncque intellectum est, beatum martyrem Sabinum eidem in prælio adiutorium contulisse.

Hæc contigerunt tempore 3. Gregorij Papæ.

S. Sabinus Ariulpho Duci prælianti opem fert.

S. Sabinus Christianis in bello præsidium.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI SYLVESTRI, PAPAE ROMANI, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste: vt habetur 5. Tomo Aloysij. Nos capita margini adiecimus.*

VENERANDI quidem, & qui Deum viderunt Apostoli, omnem orbem terræ obeuntes, in hominum animis salutarem seminârunt prædicationem, & multos traduxerunt ab errore ad Dei cognitionem: sed nondùm liberè & fidenter se gerebat pietas, donèc insignis Imperator, & vel ipsis æquiparandus Apostolis, Cõstantinus ille Magnus, Dei prouidentia ex agresti olea insereretur in satiuam. Qui autem ab infidelitate eum traduxit ad fidem, is iurè iudicetur esse causa, vt se liberè gerat pietas, & omnes ferè se submiserint diuinæ prædicationi. Is est autem diuinus Syluester, cui vel hoc solum suffecerit ad eius laudes celebrandas. Ei autem est vniuersa vita & laudabilis & Deo grata, & quæ ijs, qui virum volunt laudare, præbet amplam encomij materiã. Et ijs quidem, qui sunt amantes virtutis, laus illius lætitiam adferet & vtilitatem. Nam iuuabuntur quidem, qui ab illius vita incitati fuerint ad imitationem bonorum illius operum. Conuenienter autem ei, quod dicit sapientissimus Solomon, etiam lætabuntur. Cùm laudatur iustus, inquit ille, lætabũtur multi populi. Sunt ergò diuini huius patris res narrandæ & laudandæ pro viribus.

Decemb. 31. Cap. 1.

Constantinus Magnus à S. Syluestro cõuersus.

Atque

Cap.2. Atque quinam quidem fuerint magni illius viri parẽtes, & à quibus sit in lucem editus, veteri libro de eo tractante, in quem incidimus, non fuit declaratum, qui prisce admodùm & simpliciter est compositus. Quocirca ea quoque sunt à nobis

S. Syluester à quo institutus. prætermissa. Cùm autem esset adhuc iuuenis, secutus est quendam Curionem presbyterum, virum & fide rectum, & in rebus diuinis eruditum, & vita pium: à quo etiam fuit confirmatus & stabilitus in diuinissimis nostræ fidei decretis, compositique sunt eius mores, & formatus animus ad institutum virtutis. Cùm iam autẽ superâsset adolescentiam, erat præ cæteris deditus virtuti hospitalitatis: & quos offendebat Romam ex externa venientes regione, eos hospitio lubẽter excipiebat:

Eius hospitalitas. eis mensam hilariter apponens, & aqua illorum pedes abluens, & ad quiescendum eos in stragulis collocans. Quo factum est, vt Timotheus quidam vir diuinus, qui ex Antiochia Romæ peregrinabatur, & sanctum prædicabat Euangelium, fortè ab hoc diuino patre hospitio acciperetur, & cum hospes perfectiùs imbueret, & institueret in verbo rectæ fidei. Non enim timuit, vt reliqui fideles, præconem salutaris dogmatis excipere: sed lætus hospitio excepit eum, qui erat æqualis Apostolis: &, si cognitum fuisset eum hoc facere, pro ea re pati, lucrum existimans.

Cap.3. Cùm autem Timotheus anno vno & paulò ampliùs Romę diuinam prędicâsset prædicationem, & multos ab errore conuertisset ad pietatem, deindè propterea

S. Timotheus interficitur. fuisset compræhensus, & valdè punitus, & longo tempore traditus in custodiam, & in illa maceratus, & tandèm truncatus capite: beatus Syluester ne post decessum quidem destitit à sua in martyrẽ affectione: sed multum posuit studij, vt eius corpus tolleret. Tyrannorum itaque crudelitatem non extimescens, nec eorum, qui obseruabant, nè martyrum corpora mandarentur sepulturæ, vllam ducens rationem, profunda nocte vadens, vbi situm erat corpus martyris, insciẽtibus omnibus

Eius corpus à beato Syluestro sepelitur. id rapuit, & domum tulit. Et tunc quidem tota nocte cum alijs sanctis cecinit hymnos, qui canuntur in sepultura. Post hæc autem, fideli quadam muliere impensas suppeditante, sanctissimus Romæ Episcopus Milciades, Timotheo ædificauit martyrium, in quo deposuit illud corpus martyris.

Cap.4. Vrbis autem Præfectus cùm sanctissimum appræhendisset Syluestrum, *ab eo exigebat Timothei facultates, vt qui eum apud se hospitio exciperet: & nisi eas, ei dicebat, dederis, & accedens dijs sacrificaueris, tuum corpus consumam omni genere suppliciorum*, & postremò te subijciam morti miserabili. *Sanctus* autem men-

Præfecto suam mortem prædicit Syluester. tis oculis Præfecti mortem præuidens, Euangelicum ei dedit *responsum*: Hac nocte, dicens, animam à te repetunt: quæ autem minatus es, non licebit ad effectum deducere. His vrbis Præfectus conturbatus, iubet sanctum ferreis vinciri vinculis,

Luc.12. & tutò in interiori seruari custodia. Et ille quidem fuerat inclusus: Præfectus autem vrbis prandens, cùm ei piscis fuisset appositus, comedebat: os autem gutturi

S. Syluester ducitur in custodiam. illius infixum, cùm nec arte medicinæ posset euelli, nec præstigijs incantatorum, cum magno dolore velocem ei mortem attulit. Media enim nocte, cùm non posset ampliùs ferre dolorem, expirauit. Hoc ijs quidem, qui simulacra adorabant, timorem attulit: vt Christiani autem bono & confidenti animo essent, effecit: sanctum autem soluit à vinculis. & sic liberatus fuit à custodia. Qui autem Præfecto ministrabant, cùm ex eo, quod illi acciderat, sibi timuissent, sancto procidebãt supplices, & prouoluti ad illius pedes, rogabant vt diuina ira ab eis auerteretur. Eius autem virtute sic omnes adducẽte in admirationem, ille non solùm erat venerandus fidelibus, sed etiam ipsis infidelibus.

Cap.5. Iam autem triceſimum annum agens ætatis, à sacrosancto Milciade, quem priùs diximus tũc fuisse Episcopum Romanæ Ecclesiæ, ordinatur Diaconus, & refertur in cleri catalogum: & erat tanquàm quædam fax lucens in tenebris, & multos deducens ad viam pietatis. Oportet autẽ lumen imponi candelabro, vt sic eius splendore plures illuminarentur: atq; adeò fuit positum, sic diuina prouidẽte à superis

Fit Romanus Pontifex. administratione. Nam cùm Milciades è vita excessisset, omnium suffragijs sanctissimus Syluester fuit electus Romanorũ Episcopus. Is autẽ dicebat illud munus esse maius, quàm vt id posset sustinere, & se excusabat propter iuuenilem ætatem. Qui autem ferebãt suffragia, quoniã ille non currebat ad magistratum, immò verò cũ modis omnibus repellebat, eũ magìs ei suis mandabant suffragijs: & tandèm vicit instans populi cõstantia: & in Episcopatûs sede fuit collocatus, qui eo erat dignus:

& verè

& verè erat ciuitas supra montem posita, & lucerna in alto collocata, & lucens omnibus, quibus non fuerat extincta mentis videndi facultas, nec tenebris impietatis erant animæ oculi omninò occæcati. Matth. 5.

Cùm autem sic fuisset dignatus Archiepiscopatu, & præfectus esset pascēdis ouibus Domini, sicut Petrus summus Apostolus, cuius etiam sedis, vel potiùs zeli & ardoris fuit successor, eas ad salutaria adducebat pascua, Dei, inquam, & Seruatoris nostri mandata: & ad aquas poculentas, nempe dogmatum rectitudinem, & quæ non participant salsam eorum, qui malè sentiunt, qualitatē. Deindè etiam curam gessit boni in Ecclesia ordinis: & cùm inuenisset clericos mundanis ac secularibus vacantes administrationibus, intentosque mercaturis, emptionibusque & venditionibus, ille primus legem tulit, vt qui sacrati erant, ab ijs abstinerent: vacarent autem precibus, eis dictitans id, quod dictum fuerat à vase electionis: Nemo militans implicatur negocijs, quæ ad victū pertinent, vt Duci placeat exercitûs. & quod dixit Dauid, Vacate & cognoscite. Huius etiam diuini patris fuit inuentum, vt primus dies hebdomadis, nominaretur Dominicus. Cùm enim Iudæi eum primum vocarent, & secundum & tertiū eos, qui sequebantur, & deincèps reliquos: sextum autem & septimum, si spectes eam, quæ à primo fit, enumerationem, illum quidem nominarent parasceuen, cō quòd in eo ab eis parabantur, quæ erant ad septimum necessaria: quoniam in illo vetitum erat Iudæis operari, septimo autem propter quietem ab operibus, sabbati nomen imposuissent: quoniam in eo cessauit Deus à creatione eorum, quæ videntur: Romani autem vocarent, primum quidem, diem Solis: eos autem qui deincèps consequuntur, Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris & Saturni: ipse beatus Syluester, dierum nomina, quæ à gentilibus erant imposita, abrogauit propter illorum impietatem: quæ apud Hebræos autem erant eorum nomina, vt quæ à Mose scripta erāt, qui Deum vidit, admisit, solius primi mutato nomine, & eo vocato Dominico, propterea quòd in eo à mortuis surrexisset Dominus. Ab eo quoquè est constitutum, nè ieiunaretur sabbatis. Nam cùm Occidentales ieiunarent sabbatis, hoc minimè placuit Orientalibus, dicentibus eos, qui sic faciunt, sequi morem Iudaicum. Hic autem magnus pater, cùm decreuisset vt in vno sabbato ieiunarent fideles, in quo Dominus adhuc situs erat in sepulcro, ieiunium abrogauit in reliquis. Hinc in eum sunt exortæ apud Romanos calumniæ, vt qui patrios eorum ritus tolleret. Cap. 6. Rom. Pontifex successor est Petri. 2. Tim. 2. Psal. 45. Hoc inuētū B. Syluester ab Apostolis accepit. ita D. Iohānes in Apocal. cap. 1. asserit se fuisse in spiritu Dominica die.

Cùm autem congrederetur cum gentilibus, & argueret eos non rectè sentire de Deo, cùm fabulis crederent, & eos qui non essent, deos putarent, illi signum ab eo petierunt in nomine eius, qui ab eo prædicabatur. Signum autem tale fuit: Draco maximus habitabat in profunda spelunca iuxta montem, qui ab eis nominatus fuerat Tarpeius, in quo etiam collocatum Capitolium. Ei autem draconi quotoquomense alimenta ab eis largè suppeditabātur: quæ quidam præstigiatores cum virginibus incantatricibus assumentes, in illam speluncam per multos gradus descendebant, & in ea execranda peragentes mysteria, in quibus nulla insignis deerat abominatio, illic cibis relictis, reuertebantur. Certis autem temporibus draco repentè assendens, foràs quidem non egrediebatur: sed iacens in ingressu cauernæ, venenato anhelitu corrumpebat aërem, ex quo mors afferebatur vicinis, magis autem imminebat interitus infantibus. Huic ergò beluæ, aiebāt, si Dei tui inuocatione assēsum prohibueris, & si non omninò, at eo certè tempore, te esse veri Dei prædicatorem reputabimus, & ad eum accedemus, & ipsum esse Deum nos quoq; confitebimur. Apostolicus autem vir ille eis respondit: A Deo quidem, qui à me prædicatur, nihil est omninò, quod non possit fieri. Quocircà facilimè hanc nostram implebit precationem. Ex vobis autem plurimi ne sic quidem abstinebunt ab impietate, sed rursùs retinebunt & amplectentur impietatem. Cap. 7. Romani colunt draconem. Draco suo anhelitu multos occidit.

Cùm itaq; conuocâsset quotquot erant Romæ fideles, & omnibus triduarū præcepisset ieiunium, & vt rogarent Dominum, vt admirabilem faceret suam misericordiam cum seruis suis, & eis daret materiam & occasionem salutis: Ipse autē animalios precationi vacabat & ieiunio. Iam autem peracto, quod præstitutum fuerat, ieiunio, Petrus summus Apostolorū huic sanctissimo patri appáret in somnis, iubens vt ex Sacerdotibus & Diaconis ab eo assumerentur ij, quos vocabat nominatim, & cum illis veniret ad ingressum speluncæ, & illic Deo incruentū offerret cultū: Deindè sic subiret per eos, qui sunt in ipsa, gradus: dicensq; vt alloqueretur draco- Cap. 8. S. Syluester triduanum indicit ieiuniū & preces contra draconem. S. Petrus ei appáret.

draconem,qui dicebatur,& portas habebat in ore,præcepit vt clauem ferret manibus,& nomine Domini Iesu Christi inuocato,ad se portas traheret,& in adaptatos annulos clauem injceret: & cùm clausisset, diceret: Hæc dicit Apostolus Petrus: Hæ portæ non aperientur vsque ad vespere carentem & horribilem diem iudicij.

S. Syluester recludit draconẽ in suo antro nẽ hominib⁹ noceat.

Atque hæc quidem sic noctù mandata fuerant sancto Syluestro ab Apostolo.Is autem,vt iussus fuerat,& cultum peregit,& descendit,& portis clauem intulit.Videntes autem Gentiles cum descendentem in spelunçam, expectabant fore, vt ipse & qui cum eo erant, statim vorarentur à dracone,aut mortifero interirent anhelitu. Postquàm autem Syluester & qui cum eo erant ascenderunt illæsi, eos qui spectabant cepit admiratio,& fatebantur vim quandam diuinam sequi Episcopum.Cùm itaque ab eo tempore satis transijsset temporis, & cessâsset qui à dracone afferebatur interitus,& illæsa mansisset ciuitas,multi ex infidelibus,& ipsi qui nupèr seruiebant draconi,accurrerunt ad sanctum,& fatebãtur esse magnum Deum,quem ipse prædicabat,& rogabant vt diuinum baptismum assequerentur. Quem quidẽ sunt assecuti, & ab impietate traducti ad pietatem. Sic quidem fuit vir ille sanctus multis causa salutis.

Multi Romani amplectuntur fidem.

Cap.9. Cùm autem adhuc vigeret error gentilium,& qui imperabant,errori seruiebãt: & hominibus quidem dominabantur, subiecti verò erant dæmonibus: decretum vbiquè proponerent,vt colerentur simulacra,& eis ab omnibus offerrentur sacrificia: & magnus inter Imperatores & inclytus Constantinus, modò imperio potitus,& errori adhuc seruiens, ipse quoquè æquè atquè ij, qui eum præcesserant, plánè in errore versaretur gentilium,& decreta proposuisset, vt punirentur Christiani,nisì persuaderentur libamina offerre simulacris: Tunc ergò hic quoq; magnus pater,cùm iudicâsset nõ oportere seipsum obijcere persecutoribus,non quòd non posset ipse ferre supplicia pro pietate,sed parcens persecutoribus,Roma quidẽ excedit: in montem autem abiens,ibì se abscondit,illic solus cum Deo versans. Qui autem vnicuique salutem procurat Dominus, volens sedare tempestatem & calamitatem ijs,qui in ipsum credunt,& efficere vt liberè & confidenter se gereret pietas,malo vlcere ferit Imperatorem à pedibus ad caput vsque, & malè ei affectum erat vniuersum corpus.Ei enim sacer morbus incubuit,& floruit lepra per vniuersam carnem. Aduersùs quam neque valuit ars medicorum, nec præstigiæ & magicæ artes incantatorum.Eius enim curationis & sanitatis spem omnem abieceranr, & medici indigenæ,& qui ducti fuerant à Perside. Cùm autem ab eis deplorata esset eius curatio, sacerdotes Iouis ad eum accedunt ex Capitolio, dicentes fore, vt nõ aliter curaretur,nisì facta esset piscina plena sanguine infantium, eoque adhuc bulliente & exhalante in ipso lauaretur. hoc autem si factum esset, fore vt citò curaretur,& è piscina mundus & sanus exiret.

S.Syluester latitat,dum sæuit persecutio, non timore,sed parcẽs persecutoribus

Vide barbariem.

Cap.10. Hæc cùm execrandi illi & scelerati sacerdotes suggessissent Imperatori, per vniuersam missi sunt regionem,qui infantes colligerent,& ferrẽt in Capitolium. His ablatis,iam dies quoquè cædis erat præstitutus,& in Capitolium ascensus Imperatori. Et illo quidem die abijt Imperator ad locum definitum: & qui erant mactaturi infantes,parati erant ad occisionem. Eorum autẽ matres cùm Imperatori occurrissent,lugentes & eiulantes,comas vellebant,& facies pulsabant,& genas lacerabant vnguibus,vestesque discerpebant,& vbera ostendebant quibus lactabãt infantes,molestisque & miserabilibus vocibus implebant aërem.erantque ijs,qui videbant,argumentum mœroris & tristitiæ. Quidnì enim essent, cùm essent matres, quibus nihil est magìs misericors? Imperator autem cùm fletum audijsset & eiulatum,rogauit eos qui aderant,quænam esset eorum causa. Postquàm autem audiuit lugentes esse matres infantium, qui erant interimendi, quorum sanguine erat lauandus,& vsurus purgatione morborum,quibus detinebatur,tanquàm ab ebrietate ad se reuersus,& mente quieta & trãquilla effectus,Actionis quidem,inquit,impietas est euidens & manifesta: incertum est autem, an sit euenturum, vt pollicitus sunt,qui hoc impium facinus suggesserunt. Quòd si etiam esset manifestum,satius esse duco,vt ipse patiar morbis vexatus,quàm tot infantiũ,qui nihil mali fecerunt, volens cædem faciam,& matrum eorum animis doloris flammam accendam,quæ nunquàm poterit marcescere. Hæc cùm dixisset, reuersus est in regiam, & infantes reddi iussit matribus: statuit autem,vt vnicuique eorum præberentur pecuniæ: vt eorum dolori ex æquo respondentem afferret lętitiam,gaudentibus quòd non so-

Lamẽtatio matrũ haud dissimilis ei quæ cõtigit tẽpore Herodis.

Constantinus detestatur cruentũ consilium.

Ium

lùm filios recepissent, sed præter eos etiam accepissent pecuniam.

Cap.11.

Atque Imperator quidem sic euasit scelus: Deus autem ei duplicem procurauit salutem, & summos ad eum mittit discipulos, qui ei suggererent quæ sunt salutaria. Noctù enim dormienti Imperatori visi sunt ei adstare duo viri. Rogati autem, quinam essent, responderunt se esse Petrum & Paulum Apostolos Iesu Christi: missos autem esse ab illo, vt ei viam salutis ostenderent, corporisq; & animæ salutis consequendæ ratione docerent, & vitam darent, quæ non potest dissolui, propterea quòd ipse vitam quæ est ad tempus, dederit infantibus. Si hæc ergò vis consequi, accerse Episcopum Syluestrum, qui in monte propter tuî metum delitescit: & si illius monitis paruëris, ille tibi ostendet piscinam, quæ & carnis purgabit vitia, & animæ sordes eluet. Hæc cùm ei dixissent, recesserũt ab oculis Imperatoris, & simul etiam eum dimisit somnus. Eo autem de somnio cum animo cogitante, & visum admirante, accessit medicus, qui de more ei medicabatur vlcera. Ille autem eum dimisit, dicens se non ampliùs egére auxilio artificioso. Diuinitùs enim ad me venit auxilium in somnis, & me diuinum somnium adiuit. Hæc cùm dixisset, mittit quamprimùm, qui beatum Syluestrum in monte quærerent, & eum ad ipsum adducerent cum omni reuerentia.

Visio Constantini Magni.

Vocat S. Syluestrũ Constantinus.

Cap.12.

Postquàm autem inuẽtus esset ab ijs, qui missi fuerant, & iam esset adductus, eum & lubẽter vidit, & ei iuit obuiàm, & eum est complexus. Deindè, Adiuro te, inquit, per Crucifixum, quem tu colis, vt dicas mihi, an aliqui apud vos dij colantur, nomine Petrus & Paulus. Ille autem contrà respondit: Vnus à nobis Deus cognoscitur, ô Imperator, qui creauit cælũ & terram, & omnia quæ sunt in eis. Quos autem ipse nominâsti, non dij, sed Dei sunt ministri, qui vbiquè Christi nomen annunciârũt, & postremò pro illo sunt mortui, vt quos ambos interemerit Nero propter salutarem prædicationẽ. Propter hæc lætitia affectus Imperator, Rogo te, inquit, Episcope Syluester, horum Christi discipulorum ostende mihi effigies, si habeas, vt sciam an ij reuerà sint illi, qui noctù mihi apparuerunt. Ille autem statim iussit Diacono, vt summorum Apostolorum afferret imagines, & eas ostenderet Imperatori. Cùm in eas autem allatas oculos iniecisset Imperator, hos esse exclamauit, & non alios, qui ad eum in somnis accesserunt: & visum narrauit Pontifici, rogauit vt ei ostenderet piscinam, quam, qui ei visi sunt, sunt polliciti esse purgaturã & animam & corpus. Magnus autem ille pater, Non aliter tibi, inquit, ô Imperator, licebit illa frui piscina, nisì eum, qui tibi ab ijs, qui visi sunt, est prædicatus, verum esse Deum ex animo credideris. Ille autem, Nisi, inquit, verum Deum credidissem esse Christum, nequaquàm tuam accersiuissem sanctitatem. Ei autem dicit sanctus: Oportet ergò te priùs ieiunare, ô Imperator, & Deum placare lachrymis, quęcunq; peccâsti confitentem. Depone ergò purpuram & diadema septem diebus, & tuæ regiæ penetrale ingressus, clausis ianuis, in sacco & cinere humi iacens, in luctu age pœnitẽtiam: & iube claudi templa idolorum, & cessare eorum sacrificia: qui sunt in exilio, & ad metalla damnati, & in carceres coniecti, libera Christianos. Largire relaxationem ijs, qui sunt in vinculis, & omnibus alijs afflictionibus. Sis benignus in eos, qui te rogant, & iustas imple petitiones: ijs, quas habes, facultatibus impertire pauperes. Hæc ille quidem dixit: Ipse autem affirmauit se omnia impleturum.

S. Syluester vocatus venit ad Cõstantinum.

Vsus Imaginũ in Ecclesia antiquissimus.

S. Syluester indicit Imperatori ieiunium &c.

Cap.13.

Cùm autem imposuisset sanctus manum capiti Imperatoris, & preces deindè direxisset, & eum fecisset catechumenum, recessit: & cùm accersijsset quicquid erat sacri ordinis, & ex populo eos, qui Christum confitebantur, præcepit omnibus ieiunium & preces. Cùm ij autem vnanimes eius iussui paruïssent, fusæ sunt communes & intensæ preces ad Dominum, vt Ecclesijs cesset persecutio, & pax eis concilietur, & tandèm finis imponatur dæmonum libaminibus, & ijs, qui per ipsos errãt, illucescat lux salutaris. Cùm iam autem aduenisset dies septimus, diuinus Syluester venit ad magnum Constãtinum: & cùm eum catechesi instituisset, & in sanctę Trinitatis mysterio eum initiâsset, & diuinæ œconomiæ vniuersum docuisset mysterium: Tempus est, inquit, ô Imperator, vt tibi paretur piscina. Cùm ea autem iam esset parata: Hæc est, inquit, piscina, quam dixerunt ij qui à te visi sunt: & aqua, quæ est in ipsa, sanctificata inuocatione Trinitatis, purgat animas, tibi autem ea erit & carnis curatio ac purgatio, & morbum tuum fugabit, vt tibi sacrosancti prædixerũt Apostoli. Ingredere ergò diuinum lauacrum, primùm quidem purgandus à peccatis & delictis tuis: deindè etiam à morbo, qui in tuo corpore pullulauit,

Constantinus fit catechumenus.

uit, teque vexat, & probro & dedecore afficit.

Cap.14. S.Syluester eum vngit chrismate, & baptizat Romæ.

Hæc cùm audiuisset Imperator, & lætus vltimam exuisset tunicam, & probrum carnis subiecisset oculis, & vnctus fuisset sancto chrismate, ingressus est piscinam. Cùm autē Syluester eius caput tetigisset, & eum in aquam immersisset, & sanctam simulq; venerādam inuocâsset Trinitatem, lux repentè totam domū circunfulsit, & lucis splēdor plusquàm Sol enituit. Exijt itaq; Imperator ex diuino lauacro, habens carnem puram & sanam, neq; plaga, nec vlla apparēte cicatrice. Aqua autem

Illustre miraculum.

piscinæ erat plena ijs, quæ ex vlceribus exciderant, membranis ac pelliculis, non secùs àc squammis piscium. Ille autē cùm se vidisset tam repentè sanatum, nesciebat quemadmodùm satis ostenderet gaudij sui magnitudinem. Cùm autem vestē candidam induisset luminosam, dixit ijs qui aderant, se sensisse manum desupèr extensam, quæ eum tetigit immersum in piscina. Et statim edidit decretū, nè quis auderet blasphemare Christum, aut molestiam exhibere Christiano: eius aūt, qui conuictus fuisset tale quid fecisse, publicari dimidium bonorū. Iussit autem templum quoq; in regia ædificari Christo Seruatori, cùm ipse suis manibus eius figuram descripsisset. Decreuit autem, vt qui vellent, securè possent religionem eligere Christianam, & ad Christi fidem accedere & baptizari, impensis quæ fiebant ad illumi-

Permulti credunt in Christum.

nationem, & veste suppeditata ex thesauris Imperatoris. Exhinc magna quædam multitudo accedit ad fidem & diuinum baptismum: & non ex diametro erat quidem gregi Christi quotidiè accessio, idolorū autem cultoribus diminutio: sed pietatem longè magis superabat prædicatio, ipso diuino Cōstantino quotidianis sermonibus incitante plurimos ad persuasionem prædicationis, & quod in ipsum fàctum fuerat miraculum, deducente ad fidem Seruatoris nostri Iesu Christi.

Cap.15.

Cùm multi autem verè Deum esse Christū alta voce clamâssent, & eos qui non sic sentirent, exclamarent oportere exterminari ex ciuitate, Imperator silentium populo præcipiens, dixit, Dominum velle sua voluntate ipsum confiteri eos, qui ad eum accedunt, & sua sponte sacrificare: non autē vi eis & metu intentato. Quocircà ipse quoquè dixit: Neminem volo inuitum cogi ad susciendam prædicationem: illos autem admitti, qui pura ac syncera mente credunt Domino, & admittunt prædicationem. Hoc dictum ab Imperatore, mouit omnibus lætitiā, vt quod

Decretum Constātini.

conseruaret libertatem & liberum arbitrium. Et sic quidem se habebat *populus*: Imperator autem proposuit decretum, vt omnes, qui erāt in *carceribus, in metalli* fodinis, in vinculis propter cultum Christi, soluerentur quidem à *vinculis*, reducerentur ab exilio, educerentur ex carceribus, liberarentur à *metalli* operibus, & puram reciperēt libertatem & relaxationem. Licebat ergò videre Christi Ecclesiam exultantem, & Domino confitentem, qui eius tempestatem sedauerat, & Tyrānorum mare, quod in ipsum rugiebat, sopiērat. Per hæc malignus, & ab initio homi-

Dæmon rursùs machinatur aduersùs Ecclesiā.

num inimicus, accepit certum vulnus. Non erat autem illius malitiæ vulnus ferre tacitè: sed rursùs machinatur aduersùs Orthodoxum: & quomodò serpentē priùs

Iudæi incitare moliūtur matrem eius in illū. Gen.3.

misit in expeditionem aduersùs primam matrem, & per illam primum parentem est suffuratus: ità nunc quoquè mittit in expeditionem serpentes & fœtus viperarum, Iudæos, inquam, aduersùs inclytam matrem Imperatoris. Nam cùm in Bithynia tunc versaretur, vndè orta erat, quidam Iudæi ad eam accesserunt, dicentes ab Imperatore quidem effectam esse rem bonā, quòd sint abolita simulacra: sed non sinere, vt esset bonum syncerum & impermistū, sed ei etiam ex errore aliquid mali & auersandi admiscere, nempe credere Iesum esse Deū filium & verum Deum, qui fuit homo Iudæus, & tanquàm maleficus ac veneficus fuit de medio sublatus. Non enim oportere Imperatorem illi ascribere sanitatē, sed æterno & soli Deo omnipotenti, qui eius pietatem remuneratur, quòd primus diruisset simulacra. Oportet ergò, ô Imperatrix, aiebant, te Imperatorem tuum filiū ab errore auertere, nè quid ei mali contingat propter errorem superstitionis, cælesti Rege ei irato.

Cap.16.

Hæc illi quidē dixerunt: Ea verò hæc significauit literis Imperatori suo filio. qui cùm has matris accepisset literas, ad eam scripsit, oportere eos, qui hæc dicunt, Iudæos, congredi cū Episcopis Christianorū, & eis resistere in disputatione ipsis audientibus: & eum qui visus fuerit dicere meliora & veriora, victoriam esse consecuturū, & se esse secuturos illius opinionē. Hæc inclyta Helena significauit Iudæis, & hortata est, vt quidā ex eis cum ipsa Romam proficiscerentur. Illi autem, cùm viros elegissent, qui totius veteris legis scripturas summè didicerant, & voces nouerant

Prophe-

Prophetarum,& versati erant etiam in doctrina gentiliũ,eos mittunt cum Helena Imperatrice,vt in disserẽdo Christianis resisterent. Qui aũt missi erant, ad satìs magnam redibãt multitudinẽ: cum quibus erat etiã quidam ex Iudæis presbyteris,qui vocabatur Zambres, qui erat in arte magica summè exercitatus, & per eam multa ostẽdebat prodigiosa: cui plusquàm alijs fidebat Iudæorũ sodalitas. Etsì enim victi essent in disputando,existimabant se Zambræ præstigijs certã habituros victoriam. Cùm ij autem Romam venissent,eorum aduentum sancto significat Syluestro Imperator,& rogat,vt de fide cum eis contendat. Ille autem lubens certamẽ suscipit. Dies itaq; præfinitus fuit disputationi,& diuinus Syluester alios quoq; accersit Episcopos,vt disputationem secum aggrediantur.Cùm adesset autem dies prestitutus, venit & ipse Syluester in regiam,& quidam Episcopi,& multitudo Iudæorum: certaminis autem auditores & dijudicatores,& ipse pius præsidebat Constantinus, & præclarus senatus. Eius autem mater Imperatrix sedebat intra velum.

Zambre Iudæus veneficus.

Diuisi autem quidam ex Iudæis, dicebãt oportere aliquos ex Episcopis, secretos ab alijs,cum eis decertare. Quibus Syluester: Non sunt, inquit,nobis vires in multitudine,sed in Deo,qui omnia corroborat: quem inuocãtes ad hoc certamen, dicimus: Exurge Deus,& iudica causam tuam. Iudæi autẽ,Nostra, dixerunt, sunt hæc verba,& nostrę scripturæ.Te autẽ oportet tuis vti,& non nostris,ô Episcope.Syluester autem: Vobis quidem,inquit,ab initio locuta est scriptura veteris testamẽti & præconia Prophetarum.Nihilominùs autem ea quoq; ad nos pertinent: quoniam horum plurima de Christo sunt prædicta: & alioquì necessè est ex his vobiscũ disserere.Nam vestri quidem libri nobis euasêre proprij, sed non nostri quoq; vobis, & sicubi ex illis à nobis aliquid adductũ fuerit,id à vobis circunscribitur.Quocircà vestris libris vtemur ad demonstrationem: quorum hoc nobis vendicamus, quod est magìs admirabile,& clariorem efficit victoriã, quòd sumptis armis aduersariorum,ijs eos,qui resistunt,percutiẽtes,bello euademus superiores,& purè potiemur victoria.Ad hæc dixit Imperator,aduersùs id,quod dixit Episcopus,non posse contradici.Si enim,ô Iudæi,vestras adducunt scripturas ij,qui Christum colũt,ad suam probandam opinionẽ,eis citra cõtrouersiam tribuetur omninò victoria.Hæc cùm dixisset Imperator,& senatus ei esset suffragatus,Iudæi cœperũt loqui, dicentes:

Cap.17.

S. Syluester disputat cũ Iudęis corã Cõstãtino.

Psal.73.

Imperator & senatus disputationis iudices.

Cùm omnipotẽs Deus dixerit in Deuteronomio, Videte quòd ego sum, & non est Deus præter me: quomodò ipsi Iesum,qui est homo,Deum existimatis & nominatis,& tres Deos inducitis,nempe & eum,qui à nobis colitur,& Iesum,eum decernentes esse Dei filium,& præter hos spiritum? Num enim sic opinantes,non apertè aduersamini ei,qui docuit non esse alios deos,qui est Deus productor vniuersorum? Ad hæc à Deo inspiratus contradixit Syluester: Si citra vllam animi perturbationem mentem vestris adhiberetis scripturis, nihil nos noui diceretis opinari,si Dei filium & sanctum spiritum statuamus. Hæc enim non nobis à nobis ipsis dicta sunt,sed inuenta sunt à diuinis Prophetis. Et ante alios quidem dicit Dauid Propheta & Rex,patrum vestrorum in Seruatorem nostrum prænuncians insaniam: Quarè fremuerũt gentes,& populi meditati sunt inania aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius? Eccè ergò Dominũ & Christum eius dicens,non vnam personam inducit,sed duas. Quòd autẽ Dei filius sit Christus, significat idem Propheta,dicendo: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodiè genui te. Alius est ergò,qui genuit,& alius,qui est genitus.

Cap.18.

Deut.32.

Psal.2.

Ibidèm.

His Iudæi opposuerunt: Quoniã ergò, vt dicis, genuit Deus, eum qui est impatibilis,statuis patibilem,& ei tribuis affectionẽ.Quomodò autẽ filius est Deus,qui in tempore est genitus,& vt esset,habuit in tempore? Illud enim Hodiè,est temporis, & non sinit Deum existimari æternum. Non patibilem generationem,ô Iudæi, in Deo dicimus,dixit à Deo afflatus Syluester: sed diuinã & impatibilem & Deo conuenientẽ: & quomodò dixerit quispiam verbũ nasci ex mente.Neq; introducimus temporalem ex Deo filij eius generationẽ, sed temporis expertẽ & æternam.Nam temporum quoq; effectorem cum alijs nouimus esse filium. Effector autẽ temporum,non est sub tempore.Illud autem,Hodiè genui te,dictum à Dauide, nõ supernam & quæ est ante secula,& ei cónuenit, diuinitatis significat generationem: sed eam,quę est inferiùs,quæ est in tempore & in carne, quã suscepit propter nostram salutem.Nam nouit quidẽ hic Propheta,Christũ & Deũ ante secula. Quamobrèm dicit etiam:Sedes tua Deus in secula.Prædicit autẽ eius quoq; in extremis tempori-

Cap.19.

Duæ Christi natiuitates: vna in tempore,altera in ęternitate.

Psal.44.

bus generationem, propter mysterium susceptæ carnis dispẽsationis. Quamobrèm
Psal.2. subiungit, Filius meus es tu: ego hodiè genui te. Per hoc quidem, Filius meus es tu, temporis expertẽ & quę est ante secula, significans generationem. Per hoc autem, Ego hodiè genui te, inferiorẽ & eam quæ est sub tempore. Hoc autẽ, Ego hodiè genui te, introductũ est à Propheta, ostendente patrẽ, eam quoq; quę inferiùs facta est generationem, tanquàm propriam sibi attribuere, vt quæ illius volũtate facta sit.

Cap.20. Quòd autẽ vestra scriptura spiritũs quoq; meminit, idem Propheta Dauid testa-
Psal.32. tur, dicens: Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorũ. Hìc ergò trium facit mentionẽ, Patris, inquam, & filij, quem vocat verbũ, propter supernam generationẽ, eam ostendens esse impatibilem, & sanctũ spiritũs. Porrò aũt
Psal.50. alibì quoq; meminit spiritũs, Spiritũ tuum sanctum, dicens, nè auferas à me. Et rur-
Psal.138. sùs: Quò ibo à spiritu tuo? qui est scilicet, & implet vniuersa. Et rursùs: Emittes spi-
Psal.103. ritum tuũ, & creabuntur. An non hæc dicta sunt à diuino Dauide? Non Moses etiã,
Gen.1. qui Deum vidit, in libro Geneseos Deum introducit dicentem, Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã? Cum quo ergò differens est Deus introductus, si nõ dixerimus esse aliam, cum qua loquebatur, personam? Non hoc autem omninò dixerit qui spiam dictũ esse ad virtutes cælestes. Illud enim, Ad imaginẽ nostram, non concedit tale quid cogitari. Nõ est enim eadem imago & similitudo Dei & Angelorũ: quoniã non est eadem natura. Necessariò ergò sequitur, alium esse cum, cum quo differebat, vt qui sit eiusdem cum illo naturę & similitudinis, vel, vt magis propriè dicã, identitatis. Quisnam aũt is existimari possit, nisi filius, qui est eiusdẽ essentiæ, gloriæ & potẽtiæ, & vt semèl dicam, imago patris immutabilis? Quidnam ergò
Filius imago Dei patris immutabilis. noui sumus opinati, qui decernimus esse patrem, filium & spiritum? Etsi gentilibus hæc esse incredibilia videantur & inania, non est nouum: quoniã illi nostris libris non sunt imbuti. Vobis autẽ quomodò hæc putentur inania, qui diuinorum Prophetarũ voces meditamini: quorũ nullus est, qui de Seruatore nõ prænunciauerit?

Cap.21. Cùm autem diuinus pater pergeret adhuc dicere, orationem interrumpens Imperator, dicit Iudęis: Dicta quæ nobis proposuit scriptura & Episcopus, ô Iudæi, ità ne, vt dixit, se habent in vestra quoq; scriptura? Illi autem, Ità se habent, dixerunt, ô Imperator. Ergò, quod, inquit, attinet ad Trinitatem, mihi videmini vinci, & dare Syluestro calculum victoriæ. Non, si nos quoq; ad hæc obiecerimus, *ô optime Imperator*, quæ contradicere potuerimus, esse iudicabitur Syluester *superior*. *Plurima* autem habemus quæ contradicamus, & ea statìm dixissemus, *nisi nobis* videretur superflua oratio, & inanis conatus. Non enim nunc agitur, *sit ne* vnus Deus, an tres, sed quòd Nazarenus non sit Deus. Nam etsi concessum fuerit oportere tres opinari Deos, non tamen propterea sequitur, vt Iesus, qui natus est homo, & ortus
Matth.9. est ex hominibus, & conuersatus cum hominibus peccatoribus & publicanis, & cum illis conuiuia inijt, & tandẽ fuit cõdemnatus propter maleficia, & ligno Crucis affixus, & sic mortuus, Deus existimetur & nominetur. De hoc ergò nunc aduersùs illos decertatur, qui nouũ hũc Deũ introducũt: &, si de eo aliqua possint dicere, aut aliqua habeãt testimonia, ea dicãt. His sic dictis, præclarus Syluester, Nõ tres, in-
Docet Syluester Trinitatẽ vnũ esse Deum. quit, deos nos esse dicimus, ô Iudęi, vt vos putâstis: sed vnũ Deũ, q̃ in tribus personis aut hypostasibus colitur & adoratur. Cęterũ de hac re differatur oratio, quoniã nominata est à vobis superuacanea, & inanis laboris. Consequẽs aũt erat, ea quę aduersùs vestrã ab initio, ꝓpositã quęstionẽ à nobis sunt adducta ex libris vestris, ostendere nõ fuisse rectè dicta, & sic, ꝓcedere nobis disputationẽ. Sed quoniã de his modò dicere recusâstis, de Domino nostro Iesu Christo, vt vobis videtur, verba faciamus.

Cap.22. Hinc autẽ est incipiendum: Deus qui produxit omnia, cùm ad bona opera produxisset & formâsset hominem, vbì eum vidit declinare ad omne vitium, non neglexit suarum manuũ figmẽtum, quod peribat: sed ei placuit, vt suus filius, qui manet ab illo inseparabilis, (est enim vbiquè Deus) ad nostros quoquè veniret fines, fa-
Galat.4. ctus ex muliere, factus sub lege, vt eos qui erant sub lege, redimeret. Quòd autem ex muliere pariendũ esse Dominũ, responsum fuerat, prædixit diuinus Propheta Esa-
Esa.7. ias, dicens: Eccè virgo concipiet in vtero, & pariet filium: & vocabitur nomen eius Emmanuel. Hoc aũt nomen, vt vos quoq; scitis, significat Dei aduentum ad homi-
Matth.1. nes. In Græcam enim vocem traductum ex Hebræa, significat, Nobiscum Deus. Deum ergò ex virgine nasciturũ, hic Propheta longo antè tempore prænũciauit. Sed dicunt Iudæi, librum Esaiæ non habere virginem, sed adolescentulam: corruptam au-

autem esse à nobis scripturam, vt qui in nostris libris scripserimus virginem pro adolescentula. Quòd nomen quidem adolescentulæ, inquit diuinus Sylvester, vestra scriptura soleat accipere pro virgine, multis in locis possumus ostendere, ô aduersarij: interim autem hoc quoquè aliundè ostendetur. Stultam enim Prophetæ orationem, vel potiùs ipsius Dei dixerit quispiam, nisi intelligamus adolescentulam dictam esse virginem. Nam cùm Esaias tanquàm ex persona Dei dicat Achaz, Petis ne tibi signum in profundo, aut in alto? Cùm is autem dixisset, se non petiturum, nec Dominum Deum tentaturum, Propheta Deum inducit loquentem: Ipse dabo vobis signum. Iam verò ipsum signum quale erit? inquit, Ecce virgo in vtero concipiet. Si non ergò dicendum sit, adolescentulam à Propheta dictam esse virginem, quomodò signum esse reputabitur? Eam enim, quæ est viro coniuncta, vt à vobis acceptum est nomen adolescentulæ, in vtero concepisse, non est signum, sed naturalis consequentiæ, & eorum quæ fiunt assiduè. Signum autem est eorũ quæ fieri non solent. Quòd si etiam dederimus, in libro Prophetico scriptum esse adolescentulam, sic quoquè adolescentula virgo esse intelliget ur: vt signum sit id, quod est promissum, & non ex ijs, quæ fiunt naturaliter, neque habent aliquid alienum & insuetum. Conuenienter ergò huic promissioni, virgo concepit in vtero. Nullus autẽ homo inuentus est, qui natus non sit ex virili semine post primum parentẽ, & eam quę est ex illius látere constituta: neq; absque cum viro congressione auditum est vnquàm peperisse mulierẽ. Cùm autẽ sancta Virgo conceperit ex sancto spiritu, & pepererit absque corruptione, fuit nobiscũ Deus ex promissione.

Esa. 7.

Ostẽdit Deum ex virgine natum.

Gen. 2.

Atquì non Emmanuel, sed Iesus est nominatus, qui natus est ex Maria, Iudęi contrà dixerunt. Restat ergò, vt non qui est promissus à Propheta, sit is, qui à vobis colitur Iesus, sed alius. Hinc fit, vt neque fuerit cum hominibus Deus. A Deo aũt motus Sylvester, intulit aduersùs hanc obiectionem, dictũ esse, quòd populi scilicet eum vocabunt. Videntes enim ea, quæ ab ipso fiunt mirabilia, Deũ vocabunt, & credent secum esse Deũ. Mos est autem scripturæ, pro nominibus nonnunquàm vti rerum euentibus: quomodò etiam est illud, Vocabunt puerum, Citò spolia, Velociter prædare. Atquì nusquàm inuentus est aliquis, qui sic fuerit vocatus. Quòd autẽ deprædario inimicorum, & distributio spoliorum facta sit per Christum, propterea dictum est à Propheta tanquàm nomen, id quod per ipsum est euenturum. Quinetiam dicit de Hierusalem: Vocabitur ciuitas iustitiæ. Atquì nusquàm inuẽta est in tota nostra scriptura ciuitas nominata iustitiæ: sed vocata est perpetuò Hierusalem. Quoniam autem mutanda erat in melius, propterea dicta est ciuitas iustitiæ à Prophetæ responso. Alia quoquè inuenerit quispiam dicta hoc modo in scriptura. Tale quid etiam prædixit Esaias de eo, qui erat nasciturus de Virgine. Rerũ enim euentũ, dixit futuram ei vocationem, non à matre, neque ab eo qui putabatur pater, sed à multis. Quinetiam ipsum quoquè nomen, quo vocatus est, scilicet Dominus, rem ostendit euenturam. Iesus enim, sicut vos non ignoratis, populi salutem significat. Seruator autem fuit ijs, qui cum crediderunt esse Christum.

Esa. 8.

Esa. 1.

Non solùm aũt Esaias dixit, Deũ nobiscum futurum: sed Ieremias quoq; eius ad nos aduentũ prenũciauit. Hic est Deus noster: non reputabitur alius pręter ipsum. Et post nõnulla: Post hęc in terra visus est, & cũ hominibus conuersatus est. Atquì dixerũt Iudęi: Nõ quomodò dixit de futuro Esaias, ità etiã prędixit Ieremias: sed de eo, quod iam factũ fuerat, & in tempus præteritum, non in futurũ, refertur. Quo fit, vt nõ sit iudicandũ eũ loqui de Nazareno. Mihi videmini, ô Iudęi, ait Sylvester par Apostolis, vestra spõte conniuere ad veritatẽ, & nolle lucẽ intuéri. Nõ enim dixerim vos ignorare proprietates responsorũ Propheticorũ, & quòd sępè mos sit Prophetis futura prędicere, perindè acsì iã facta essent, propterea quòd omninò futura sit Prophetia, & nõ possit excidere. Quomodò enim, quę iam facta sunt, quin facta sint, fieri nõ potest: ità etiam diuina respõsa nõ possunt excidere. & propterea, quæ futura sunt, nonnunq; tanquàm facta, sunt à sacris introducta Prophetis. Et his plena est vestra scriptura. Atq; si Deũ quidem in terris visum ante Ieremiã, & conuersatũ cum hominibus nobis possetis ostẽdere, aliquã rationem haberet cõtradictio. Sed quoniam hoc fieri non potest, oportet deincèps in futuro accipi dicta Prophetæ, quomodò sunt etiam alia eiusmodi in vestris libris, & præ cæteris in libro Psalmorum, in quo de Christo prædixit Dei parens Dauid, & tanquàm iam facta prædicauit: Nunc quidem discipuli ingratum animi crimen perpetua notans ignomi-

Cap. 24. Baruch 3.

Ibidem.

Prophetæ sæpè ità dicũt futura, tanquàm iã facta.

Psal.40. nia,dicendo: Qui comedit panes meos,magnificauit super me supplantationem. Nunc autem populorum deplorans amentiam,& gentium audaciam. Fuerint au-
Psal.2. tem populi quidem,vestra synagoga: gentes autem,exercitus Romanorum. Quarè fremuerunt gentes, dicens, & populi meditati sunt inania? & alia quæ sequun-
Psal.21. tur. Modò autem Crucis passionem,cùm dixit,Foderunt manus meas & pedes me-
Ibidem. os. Et quæ facturi erant milites, dicendo: Diuiserunt sibi vestimenta mea,& super
Psal.68. vestem meam miserunt sortem. &,Dederunt in escam meam fel,& in siti mea potauerunt me aceto. Rursùs autem prædicens sepulturam, dum diceret propheti-
Psal.87. cè: Posuerunt me in lacu inferiori. modò autem asscensum in cælos priùs con-
Psal.46. templans,& priùs annuncians, & clamans: Asscendit Deus in iubilo. Quinetiam antiquus vester parens Iacob,dum deficeret benedicens suis filijs, quoniam Deo afflatus præsciuerat Dominum venturum ex Iuda,& multa quidem alia ei dixit, Domino conuenientia,& præter cætera eius quoquè ostendens sepulturam & re-
Gen.49. surrectionem,Prócidens dormijt,inquit,vt leo,& tanquàm catulus. Quis excitabit eum? Porrò autem Esdras quoquè prædicens passionem, sic inuentus est figurâsse orationem,& conscripsisse ea quæ erant futura,tanquàm quæ iam euenissent: Alligauistis me,clamantes super tribunal iudicis,me humiliauistis: vt supra lignum pendérem,me tradidistis. An non,inquit,hæc omnia,ô Iudæi, sunt voces Prophetarum? An à vobis dicentur esse falsa dicta Prophetarum?

Cap.25. Hæc quidem sic scripta esse in libris Hebraicis,dixerunt Iudęi,nos quoquè assentimur. Tu autem nobiscum agis sophisticè, & nos conaris decipere: & dubia vis probare per dubia: & per ignota ignota ostendere: & eam adducis demonstrationem,quam Dialecticus nominauerit διάλληλον,id est,mutuam,& se inuicèm probantem. Nam cùm pollicitus esses te ostensurum illud de Iesu dictum esse à Propheta
Baruch 3. Ieremia,In terra visus est,& cum hominibus conuersatus est: etiamsì oratio relationem fecerit in futurum,dubia adduxisti testimonia, & quæ certum sit non dicta esse de Iesu. Sed nos non decipies,ô Episcope. Nam neque nos sumus Græcæ ignari sapientiæ,neque sophisticorum imperiti argumentorum. Non sum ego sophista, ait à Deo inspiratus Syluester,nec accuratè Græcam teneo eruditionem: sed sermone imperitus,Dei autem confisus sapientia,verbo quod est Deus & homo,& viuifico spiritu, non autem sophisticorum verborum persuasione, *subij vobiscum* differendi certamen, & dixi vobis vera,firmaque ac stabilia. *Quoniam autem quæ* dicta sunt,non reprimunt vestram curiositatem, aliundè quoquè ostendam in vestra scriptura hanc esse consuetudinem,vt præteritum tempus accipiatur pro futuro. Sufficiunt autem ad demonstrationem psalmi graduum. In his enim eam,quæ ex Babylone tempore Cyri facta est,liberationem captiuorum Hebræorum, & secundum in Hierusalem asscensum,& templi reædificationem priùs significat diuinus pater Dauid. Nam vt Propheta,& homo à Deo inspiratus, multis antè seculis vidit mentis oculis ea,quæ futura erant,& tanquàm iam facta,priùs scripsit ea,quæ euentura erant plurimo pòst tempore. In primo autem psalmo graduum statim
Psal.119. dicit ex persona populi captiui: Ad Dominum,cùm tribularer,clamaui, & exaudiuit me. Et post aliquantum: Hei mihi quòd incolatus meus. & deinceps psalmi graduum euocant auditorem ad tempus præteritum. Et sic non in his solùm, sed etiam in pluribus alijs inuenta est oratio figurata à Dauide. Videntúrne hæc vobis sufficere ad probandum,an adhuc mihi opùs erit alijs?

Cap.26. Si ità haberent,dixerunt Iudæi,vt tu dicis, Episcope,sufficerent. Nunc autem & de psalmis falsum dicis, & de eorum scriptore Dauide. Non enim loquuntur de reditu, qui fuit ex Babylone post captiuitatem: sed de liberatione ex Aegypto, quæ fuit tempore Mosis: & meritò in præteritum tempus sunt compositi. Facile quidem est,ait vir diuinus,ex ijs,qui dicti sunt,psalmis ostendere,vos vestra sponte esse malos. Non enim vos ignorare dixerim,quòd de reditu ex Babylone hos psalmos Dauid propheticè composuerit: sed in hoc non immorabor, sed ex alio euidentiùs ostendam id, quod quæritur. Mihi autem roganti respondete: Quandò dominata est gens vestra Hierosolymis, nónne postquàm egressa est Aegypto? Hoc verum dixisti, dixerunt Iudæi. Non Iebus primùm nominata est, & Salem? Ne hoc quidem est falsum. Non,qui vestrî habuit administrationem, Propheta & rex Dauid, cùm multis prælijs fudisset eos, qui ipsam habitabant, illam propri-
2.Reg.5. am ciuitatem esse duxit & nominauit? Assentimur. Non capta fuit ciuitas tempore

pore Nabuchodonosor: & diruta quidem sunt mœnia, illud autem ditissimum & celeberrimum templũ Solomonis fuit euersum, & abductus fuit populus Babylonem captiuus? Hæc sic acciderunt. Propterea ergò factus est Dauidi cẽtesimus tricesimus sextus psalmus, qui dicit: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tuî Sion. Et paulò pòst: Si oblítus fuero tuî Hierusalem, obliuioni detur dextera mea: & quæ deincèps consequuntur in psalmo. Eccè ergò hic quoquè Propheta ea, quæ multis pòst seculis euentura fuerant, non tanquàm futura prædixit, sed ea tanquàm quę iam facta fuerant, narrauit. Nec poteritis dicere eum hæc prædixisse de reditu ex Aegypto. Nondùm enim vestra facta fuerat ciuitas Hierusalem: nec hoc nomine appellata fuerat, vt vos confessi estis. De hoc reditu loquuntur etiã psalmi graduum, etiamsì vos eos circunscripsistis: & hoc est manifestum ex hoc tertio psalmo, qui factus est ex persona bello capti populi Hebræorum, qui erat in Babylone, qui dicit: Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem. Quinetiã in septuagesimo octauo psalmo, eam quæ tempore Antiochi accidit Hierusalem depopulationem prædicens Propheta Dauid, Deus, inquit, venerũt gentes in hæreditatẽ tuam: & in templo cernens mactatas hostias, quas tunc sacrificabant, & introducta in ipsum simulacra, & eam, quæ alioquì facta est, sanctorum inquinationem, Polluerunt templum sanctum tuum, prędixit, & reliqua quæ sunt in psalmo, priùs enunciauit, & tanquàm iam facta defleuit, quæ erant ventura: & ijs qui erant facturi, perindè àc ijs, qui iam fecerant, malè est precatus. Cùm ergò sic in multis figuretur oratio in diuina scriptura, non fuerit nouum, si quædam de Christo sic dicta sunt à Prophetis, & hoc modo figurata fuit ab eis oratio.

4.Reg.25. Psal.136. Psal.121. Psal.78.

Hæc cùm in rebus diuinis sapiens disseruisset Syluester, Iudæi, Nihil, aiebant, est horum falsum: sed tu, quę dicta sunt de alijs, Iesu improbè tribuis: & sic mentẽ simpliciorum surripis. Ergò, inquit sanctus, aliquem alium à virgine conceptum & natum datis, aut ante Seruatorem Christum, Deum in terra visum, & cum hominibus conuersatum demonstrare potestis, aut alias gentes fremuisse, & populos esse inania meditatos aduersùs Dominum & aduersùs Christum eius? Cuinam autem alij accommodabitis illud, Foderunt manus meas & pedes meos: & illud, Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem: & in escam datum ei esse fel, & potatum eum esse aceto: & positum esse in lacu, & surrexisse in iubilo, vt Deum, qui vicit inimicum. Canticum enim est pro victoria, iubilatio. Dicite ergò, an hæc possitis alicui alij tribuere.

Cap.27. Psal.21. Ibidèm. Psal.68.

Hæc cùm audijsset Imperator, Mihi, inquit, videmini, ô Iudæi, esse victi. Illi autẽ, Nè sic, aiebãt, feras cõtra nos sententiam, ô optime Auguste. possumus enim adhuc multa alia opponere Episcopo. Et iam dicat, quanã de causa Iesus, cùm esset Deus, vt ipse dicit, natus est ex Virgine, & carnẽ suscepit. An enim non poterat omnipotens aliter reuocare genus hominũ, & efficere vt ex casu surgeret? Quomodò autem Deo quoq; à diabolo fuit adhibita tentatio, dum modò quidẽ exigeret, vt esuriẽs faceret panes ex lapidibus: modò aũt iuberet, vt se ex alto deorsùm deijceret, vt id quod cerneretur, probaret esse Dei filiũ: & rursùs eum impelleret ad adorationẽ, & polliceretur se ei daturũ regna terræ? Ad hæc dicit beatissimus Syluester: Nihil est quidem, ô Iudæi, quod nõ possit à Deo fieri, & vt res est, ità creditur. Oportebat autẽ diabolum vinci ab eo, qui ab ipso victus fuerat. Homo autem ab illo victus fuit: & homo, qui non factus est ex naturæ consequentia, neq; ex coïtu & congressu viri, sed ex terra formatus incorrupta: incorrupta enim tunc erat terra, vt quæ nondùm fuisset maledicta, neq; polluta sanguine fratris, aut cædibus aliorum animaliũ, neq; mortuorum corporũ, vt posteà vocata esset sepulcrũ, aut profanis actionibus inquinata & sceleribus. Atq; ex terra quidem talis caro formata fuerat Adamo primo parenti: ipsa autem diuina insufflatio facta est in animam. Eum ergò hominẽ, qui sic natus fuerat, cùm vicisset malignus, se insolẽter iactabat, vt qui diuino insultâsset figmẽto. Oportet ergò, vt dictum est, à tali rursùs homine vinci, & cadere eum, qui est princeps & author mali. Talis autẽ est Dominus Iesus, nõ natus naturæ legibus, sed vt ille ex terra incorrupta, ità Dominus ex vtero incorrupto, & ventre virgineo & sancto. Et quomodò ille fuit viuificatus diuina insufflatione: ità hic etiam sanctissimo & viuifico spiritu constitit perfectus homo in omnibus sine peccato. Qui ergò quomodò Adam non naturaliter, sed supra naturam fa-

Cap.28. Matth.4. Cur Deus factus sit homo. Cur à diabolo tentatus.

ctus

ctus fuerat homo,& alius vocatus Adam,vicit eum,qui primum Adam deceperat & vicerat: & per quę maleuolus & hostis hominibus primum nostrum deuicit parentem,per ea nouum quoquè Adam inescare aggressus,non potuit. Per intemperantiam enim & gloriæ cupiditatem illum decepit. Si ex ligno prohibito comederis,eris tanquàm Deus,cognoscens bonum & malum : & aduersùs Christum quoquè per eadem conatus & gloriari, cùm videret eum tanquàm Adamum propter id,quod apparebat,& esurienti apposuit lapides,petens vt eos mutaret in panes:& pollicitus est se illi daturũ regna terræ,si prócidens eum adoraret. Illud enim erat gulæ: hoc autem primi loci cupiditatis,& dominandi desiderij. Vndiquè autẽ depulsus fuit malignus : & cùm primum vicisset Adam, secundum aggressus,apertè victus est hostis. Propter hæc Deus est inter homines,& mater Virgo, & hostis tentator. Non diuina autem natura,sed humana fuit tentata: & in passione similiter passa est humanitas,impatibili remanente diuinitate.

Gen.3.

Cap.29.

Aliena dicis,ô Episcope,respondêre Iudæi,& ab ijs,qui intelligunt, omninò non admittenda. Quomodò enim vnquàm admiserit intelligentia,duarũ rerum vnitarum vnã quidem pati,alteram verò effugere perpessionẽ? & vnam quidem dolere, alterã verò non sentire dolorẽ? & hanc quidem mori,illam verò manere immortalem? Etenim nos quoq; constamus ex duabus naturis,nempe ex anima & corpore,ex quibus anima quidẽ est immortalis,corpus verò subiectum mortalitati: sed corpore patiente, animam quoquè simul pati cum eo cognoscimus: & eo dolente,illam quoquè simul dolere: & quandiù carni vnita est anima,fieri non potest,vt si ea crucietur, non anima quoquè sit particeps cruciatûs. Est autem hoc euidens. Nam cùm ex carne euolauit anima,illa nihil sentit omninò molestiæ.

Cap.30.

In Christo duæ naturæ, vna persona.

Iohan.11.

Mar.4.

Non duarum naturarum in Christo commixtionem, neque confusionem opinamur, ô Iudæi, diuinus dixit Syluester: sed vnionem quidem, vtraque autem natura suas inconfusas seruante proprietates. Nam comedebat quidem & dormiebat, vt homo, & fleuit propter Lazarũ mortuum. Vt Deus autem, viuificauit mortuos, curauit paralyticos, per mare ingressus est pedibus, violentis ventorum flatibus assurgens mare depressit, strauit & sedauit: mari agitato fluctibus, Sile, dixit, compesce: & statim euasit placidum & tranquillum,& non transilijt increpationem. Ità etiam perpessiones & tentationes applicandę sunt carni, *cui innatũ erat*, vt pateretur & tentaretur : non autem diuinitati. Nam cùm *perfectum hominem* suscepisset Dominus noster Iesus Christus, & anima quoquè *& mẽs in ea* est assumpta: & carne patiente, vnà quoquè dolere animam, *humanæ naturæ* legibus nos quoquè dicimus : cum carne autem Domini pati id, cui non est innatum vt patiatur, dico autem diuinitatem, nunquàm dixerimus. Sed quomodò, rursùs dixerunt Iudæi, potuerit hoc vnquàm fieri? Quomodò, quod à te affertur, potuerit concipere cogitatio ? Si autem in rebus materialibus & ijs, quæ apud nos fiunt, hoc fieri ostenderimus, dixit à Deo inspiratus Syluester, non fuerit hoc à nobis admittendum etiam in diuinitate, in quam non cadit interitus?

Cap.31.

Exẽplo purpuræ docet S. Syluester, patiẽte carne in Christo, non passam diuinitatem.

Post hæc dixit Imperator & Senatus: A ratione alienum fuerit, ô sancte Syluester, si ei quod dicis, non assentiantur Iudæi: Si duo quædam vnita, à te adducta fuerint, quorum vno patiente, alterum non fuerit simul particeps perpessionis. Tibi quidem, ô optime Imperator, & illustri Senatui, respondit admirabilis Syluester, hæc sic videntur, & in alteram partem non propendet calculus. Dicant autem Iudæi quoquè, an illis placeat id, quod dicitur, & an huic quoquè sententiæ illi assentiantur. Dicite, ait Imperator Iudęis, quid vobis videtur, si id quod dixit, confirmauerit Episcopus? Illi autem, Fieri quidem non potest, dicebant, ô Imperator, vt tale exemplum nãcisc atur Syluester. Sin autem mactus fuerit, & impleuerit id, quod est pollicitus, si contra illius dicta nos nihil dicere potuerimus, nos quoquè lubenter tuam sequemur sententiam. Sit mihi ergò exemplum, ô Imperator, ait sanctus, purpura tuæ potentiæ. Non est ea fila serica, quæ natura quidem vilia, & ante purpuram non in magno precio habita, purpuræ autem sanguine colorata, & magni sunt precij, & fiunt ornamentum Imperatoris? Quandò ergò ea nebantur à textoribus, & vel extendebantur ad stamen, vel ab eis parabantur ad subtegmen, & aliquandò quidem secabantur, aliquandò autem inter se colligabantur, vtrùm erat id, quod nebatur, aut secabatur, aut ligabatur, fila serica, an id quod ea colorauit, color, inquam, purpuræ ? Augustus & Senatus, Serica fila, dixerunt, ô Episcope, neban-

bantur & secabantur. Sint ergò, dixit sanctus, imago, fila quidem serica, carnis Domini: Purpura autem, diuinæ & impatibilis naturæ: & quomodò fila, quæ priùs parui erant precij, colorans purpura flore suo, longè facit pretiosiora: ità etiam diuinitas carni vnita, quam suscepit Dominus, eam fecit longè pretiosiorem: sed illa patiente, non passa est diuinitas: quomodò neque purpura, dum fila secabantur serica, aut quę ex eis contexta fuerant, fuit concisa. His applauserunt Imperator & Senatus. Et optimum est, dixerunt, exemplum, & ratio quæ seruat promissum, & apertè ostendit solam passam esse Iesu carnem, non autem diuinitatem.

Imperator autem orationem conuertens ad Iudæos, Quid vos ad hæc dicitis, inquit? Magnæ quidem est audaciæ, dixerunt, ô Imperator, tuæ repugnare sententię. Vbi autem de Deo agitur & contenditur, ne tua quidem potentia erit nobis impedimento, quo minùs contradicamus. Nobis enim non solùm videntur hæc fila serica neri & scindi, sed etiam simul neri & scindi purpura: & ità Syluestro non succedere quod dixerat, & non præstitisse, quod erat pollicitus. Cùm autem contradiceret Imperator & Senatus, à Deo inspiratus Syluester: Peruicax, ô Imperator, inquit, est hoc genus, & semper duræ ceruicis. Nè ergò tua laboret potentia. sed his quoquè adhuc alia adijciantur exempla: adiuuante fortè sancto & intelligente spiritu, qui hominem docet scientiam, eorum obstruentur ora & persuadebuntur. & ad Iudæos conuersus, Solis, inquit, radius, qui arbori applicatur & eam illustrat, non est, inquit, ei vnitus, quandiù eam illustrat? Omninò, affirmârunt Iudæi. Si ergò securis aliqua arborem excíderit, dum illuminatur, num etiam simul excisum solarem radium putabitis? Si autem splendor quoquè solis cum luto congreditur, erit'ne eius fœtoris, aut etiam sordium vllo modo particeps, & non potiùs diù cum eo versans, & lutum exicebit, & exhauriet humiditatem, & salubre reddet id, quod est putrefactum? Quomodò ergò is, qui ligna secat, non vnà secat solarem radium secans arborem: ità nec passa est diuinitas patiente Seruatore in humanitate: neque fuit particeps carnis proprietatũ ei vnita: sicut nec sol appropinquans rebus sordidis & putrefactis, impletur immunditia, quæ ex illis contrahitur.

Cap.32. Iudæi peruicaces & dura ceruice. Psal.93. Alio exemplo idẽ probat.

Cùm hæc sic dicta essent ab illo egregio rerum diuinarũ interprete, Imperator quidem, & vniuersum applausit auditorium, & eum laudauit, illius verba admirãs, & eorum parentem: Iudæi autem steterunt silentes, & se inuicèm fixis oculis intuentes. Sanctus autem dixit Imperatori: Hæc exempla dixi, ô Imperator, non vt quæ rei naturam attingant: Quæ enim oratio rebus potuerit exæquari? sed quæ conuenienter nostræ imbecillitati, exilem quandam & obscuram præbent imaginem eius, quæ comprehendi non potest, susceptæ carnis œconomiæ. Reliquis autem Iudæis tacentibus, Zambres solis suis fretus præstigijs, & prodigiosum aliquid per eas auens ostendere, & per id venari spectatores: Si verbis, inquit, ô Imperator, & copiosus Syluester, & aptus ad persuadendum in disputationibus, propterea'ne nos, relicta patria religione, eum sequemur, & homini credemus, quem patres nostri communi consensu condemnârunt? Quòd autem Deus est solus, qui à nobis colitur, & non alius, ego non verbis, vt Syluester, sed rebus ostenderim. Iube ergò huc magnum & agrestem taurum adduci, & manifestum erit tuæ potentiæ, & omnibus qui adsunt, non esse Deum, præter Deum nostrum. Cùm itaque quæreretur agrestis taurus, dixit quidam ex ijs, qui assistebant Imperatori, apud se esse talem ferum & immansuetum taurum, quem neque posset aliquis efficere, vt iugum subiret, neque eum manu demulcere. Iussit itaque Imperator taurum adduci.

Cap.33. Cõuicti Iudæi, præstigijs nitũtur eidem Christianam offuscare.

Cùm abirent autem, qui iussi fuerant taurum adducere, venerandus Syluester rogauit Zambrem, Cur à te quæsitus fuit taurus? Cùm is autem aduenerit, quidnam à te fiet? Ille autem, Nomen, inquit Dei, qui à nobis colitur, audiri non sustinet natura: neque si quis id audiuerit, potest ampliùs viuere. Nostri enim maiores, ad sacrificia tauros maximos offerẽtes, in taurorum aures hoc nomen dicebant: & statim tauri magnum & flebilem edentes mugitum, cadebant, & erant parati, vt sacrificarentur. Syluester autem, Si hoc, inquit, nomen, vt dicis, cùm auditur, eum qui audit, interimit, quomodò tu hoc didicisti? Zambres verò, Non licet, inquit, tibi nósse modum, neque huius rei arcano imbui mysterio, cùm sis in nos malè affectus, & hostili animo in Iudæos. Hæc cùm dixisset Zambres præstigiator, dicit ei Imperator: Si non vis Episcopo aperire mysterium, at nobis interim oportet dis-

Cap.34. Vide commentũ præstigiatoris Iudæi.

ſoluere dubium. Eſt enim re vera dubium quod dicitur, nisì quis dixerit hoc diſci, dum legitur. Zambres autem, Non pellis, inquit, non alia charta, non lignum, non lapis, non vllum aliud corpus poteſt hoc nomen ſcriptum continere. Nam protinùs & qui ſcribit, & corpus, in quo ſcribitur, interit. Imperator verò, Dic ergò, inquit, quomodò ipſe hoc didiciſti? Etenim fieri non poteſt, vt hoc diſcatur, ſi neque dicatur, neque ſcribatur. Zambres autem: Ego, inquit, ô Imperator, ſeptem dies vacaui ieiunijs. Deindè noua peluis argentea, qua nemo adhuc vſus fuerat, impleta fuit aqua fontana: & cùm aqua fuiſſet benedicta, literæ fuerunt in ea inſculptæ quodam digito, quæ vacantem mentem myſticè nomen Dei docebãt. Dixit autem ingenioſus Syluester: Sic quidem, vt dicis, ô Zambre, myſticè didiciſti nomẽ, quod non auditur? Quid autem, quandò in aurem ſubmurmuras hoc alicui, non ipſe quoquè hoc nomen audis, ſicut is, cui hoc dicis? Quomodò ergò non tu quoquè moreris? Non apud te de hac re verba feci Syluester, reſpondit præſtigiator. Iam enim priùs tibi dixi, me tibi nolle modum & cauſam aperire. Sed quid verbis opùs eſt, cùm liceat rebus ipſis confirmare, quod dicitur? Ex duobus vnum elige: Aut enim ipſe Nazarẽi inuocato nomine, taurum ſtatìm mortuum oſtende, & eum eſſe Deum nos quoquè admittemus: aut cùm ego in aurem eius dixero nomen Dei noſtri, ſi cadet ſtatìm taurus mortuus, oportet vt tu quoquè aſſentiaris non eſſe alium Deum, nisì eum quem colimus. Laudâ runt, quæ dicta fuerant, ij qui audiebant, & anxij fuêre Chriſtiani. Diuus autem Syluester iubebat eos eſſe bono animo, & minimè perturbari: & promittebat fore, vt viderentur ab omnibus Dei mirabilia. Tunc ergò Zambræ dixit Imperator: Oportet te priùs implere tuam promiſſionem. Pollicitus enim es, te taurum poſſe verbo occidere. Ille verò dicit, Quoniam iubes me hoc facere, ô Auguſte, vide vires Dei, qui à nobis colitur, quàm ſint inexpugnabiles. Hæc cùm dixiſſet, appropinquauit tauro, qui trahebatur à multis fortibus adoleſcentibus, validis funibus eius cornibus & collo alligatis. Quorum alij quidem hinc, alij verò illinc eum trahebant, in vtranuis partem inclinaret. Si enim ad dexteram partem irruebat taurus, eum trahebant ad ſiniſtram. Si eum autem impetus ferebat ad ſiniſtram, eum retrahebant ij, qui ſtabant ad dexteram. Cùm ergò acceſſiſſet, & in aurem eius valdè inſuſurrâſſet, taurus magnum & horrendum edens mugitum, & cum tremore membris in orbem circumactus, cecidit protinùs, & videbatur mortuus. Propterea Iudæi quidem *exiliérunt*, & plauſerunt manibus, &, Vicimus, exclamauerunt. Vniuerſum autem theatrum obſtupuerat, & erat plenum tumultu. Sanctus autem cùm indixiſſet omnibus ſilentium, & ſedâſſet tumultum, dicit Iudæis: Non ſunt verba veſtræ ſcripturæ, Ego occidam, & viuere faciam, vt in qua ſit Deus omnipotẽs introductus hoc dicere? Illi autem, hæc ità ſe habere, aſſenſi ſunt. Si ergò, dixit Syluester, ex Deo à Zambre perfectum fuit vt moreretur, per eiuſdem rursùs inuocationẽ fiet, vt ipſe quoquè reuiuiſcat. Eſt enim beneficus Deus, non maleficus. Illud eſt enim ei natura, hoc verò præter naturam. Et benefacere quidem eſt ei voluntarium: malefacere autem, violentum & inuoluntarium. Fit autem nonnunquàm propter aliquorum vtilitatem. Si ergò, quod eſt præter naturam, & quod à Deo non ſua ſponte ſuſcipitur, tam facilè perfectum eſt à Zambre, faciliùs efficietur id, quod eſt ei ſecundùm naturam, & decæterò quem nomine Dei, vt ipſe dicit, occídit taurum, ſi rursùs viuificauerit inuocatione omnipotentis, me quoquè habebit eius verbis aſſentientem.

Itẽm aliud planè ridiculum.

Taurum interficit opera dæmonis præſtigiator

Deut. 32.

Cap. 35. His ſic dictis à Dei interprete, Zambres, Strophis verborum, inquit, fretus Syluester, ô Imperator, per ea vult adumbrare id, quod modò factum eſt miraculum, Dei nominis inuocatione. Sed non opùs eſt nunc verbis, nec eorum ornatu ac probabilitate: factis autem opùs eſt. Et ſi qua eſt tibi virtus, ô Epiſcope, & Ieſu, qui à te colitur, eam factis oſtende. Et vis, inquit ille beatiſſimus, oſtendam Chriſti virtutem, inuocatione eius bouem viuificans, quem tu interfeciſti? Verba ſunt hæc, ô Syluester, inquit Zambres, & inanis iactatio. Non poteſt enim fieri, vt taurus viuificetur. Ei autem dicit magnus Conſtantinus: Si ergò, quod tu dicis fieri non poſſe, poſſit Epiſcopus ad opus deducere, eius ne verbis aſſentieris, & Deum eſſe confiteberis eum, qui ab ipſo prædicatur? Certè, inquit, ô Imperator, iuro per ſalutem, ſi videro hunc taurum reſurgere, ipſe quoquè Chriſtum fatebor Deum, & me ſubmittam Syluestri dogmati. Hoc omnes quoquè affirmârunt Iudæi. Tunc ergò ſanctus, cùm genu flexiſſet, & ſolo caput demiſiſſet, & oculos irrigâſſet fluxione calidarũ lachrymarum,

Eũm vitæ reddere non poteſt.

marum, Deum per se orauit. Deindè surgens, & manus in altum tollens, dixit cunctis audientibus: Domine Iesu Christe, qui es Dei filius & Deus, cui facile est viuificare & morte afficere, percutere & sanare, tibi placeat, vt hic bos, qui dæmonis inuocatione morte fuit affectus, à sancto & viuifico & venerando tuo nomine viuificetur. Iam enim tempus est, vt tua ostendãtur miracula ad salutem multorũ, propter quam ipse in terram descendisti. exaudi me seruum tuum in hac hora, vt sanctissimum tuum nomen sit in maiori adhuc admiratione.

Et cùm hæc dixisset, prope taurum accedens, voce sublata exclamauit: Si est verus Deus, quem ego prædico, Iesus Christus, qui natus est ex Maria Virgine, surge & sta supra pedes tuos, tua abiecta feritate. Protinùs itaque motus taurus, exilijt, & stetit à nullo detentus. & ad eum accedens mirificus ille pater, cùm ab impositis eum soluisset vinculis, Abi, inquit, vndè venisti, ostendens deincèps omnem mansuetudinem, neminem lædens, neque contra vllum insurgens. hæc tibi iubet Iesus Christus, omnium Deus. Ille autem statim sensim abijt & quieto pede, qui priùs erat immitis & immansuetus. Hæc eos qui videbant, obstupefecerunt, &, Verè magnus est, qui à Syluestro prædicatur, Deus, clamabant. Iudæi autem ad sanctum accurrentes, illius pedes prehensârunt, & rogârunt vt oraret pro ipsis, & eis Deum placaret. Et inclyta Imperatrix Helena, velis ablatis, intra quæ sedebat, audiens ea quæ dicebantur, & spectans ea quæ fiebant, egressa est & prócidit ad sancti pedes, Credo Christo, dicens, & rogans, vt diuinum baptismũ consequeretur. Vir autem ille Apostolicus, omnibus in Dominum nostrum Iesum Christum credentibus eum propitium futurum pollicitus, cùm ijs, qui diuinum volebant assequi baptismum, ieiunium præcepisset & sanctificationem, dissoluit conuẽtum. Deindè cùm eos catechesi imbuisset, qui erant illuminandi, & in ijs, quæ de more fiunt, priùs eos initiâsset, baptizat primùm quidem Imperatricem: post eam autem Romanorum quoquè multitudinem, quæ non facilè numerari poterat, & eos qui illic aderant Iudæos, qui omnes crediderunt.

Cap. 36. Eũ, Christo inuocato, restituit S. Syluester.

Eccè quomodò ieiunio & catechismo de more S. Ecclesiæ baptizandos præparat.

Hęc autem cùm piè administrâsset, & fidem dilatâsset, fidutiamque & libertatem dedisset prædicationi, & deindè vnà cum Imperatrice profectus esset Hierusalẽ, & ad quærendam salutarẽ Christi Crucem ei collaborâsset, & propter inuentionem eius esset collætatus, & multos illic quoquè Iudæos ad Christi fidem adduxisset, & eos diuino baptismo initiâsset in nomine sanctæ Trinitatis, & euasisset plenus diebus spiritus, terram quidem terræ reddidit, spiritum autem deposuit in manibus Angelorum, abducendum ad Christum, qui fuerat ab eo prædicatus, & multorum laborum, quos propter illum susceperat, accepturum remunerationes, quandò veniet vnicuique redditurus secundùm sua opera: quem decet omnis honor & adoratio, cum patre principij experte, & increato & honore ei æquali spiritu, nũc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 37.

S. Syluestri felix obitus.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN FESTIVITATE SANCTI BARBATIANI *presbyteri & confessoris.*

NVPER celebrauimus, fratres charissimi, ineffabilem Redemptoris nostri natiuitatem, nunc geminato solennitatis gaudio venerabilem colimus beatissimi sacerdotis eius assumptionem. In illa festiuitate Saluator noster, obumbrata maiestatis suæ specie, descendit in mundum: in ista gloriosissimus eius famulus, deposito corruptibili carnis pondere, líber ascendit. In illa vnigenitus Dei filius humanitatis nostræ formam pro nostra salute suscepit: in ista beatus confessor eius ad Angelicæ beatitudinis speciem felici morte peruénit. In illa solennitate Redemptor noster trophæo carnis indutus, ad debellandas aëreas potestates in mundum prælaturus accessit: in ista verò egregius miles eius, triumphato mundi principe, cæleste palatium victor intrauit. Idcircò quippè Deus descendit, vt homo ascenderet: idcircò humiliari dignatus est, vt hominem exaltaret. In natiuitate Dominica vox Angeli-

Decẽb. 31. Cap. 1.

Cur Deus p natiuitatẽ de cælo descenderit.

Luc.2. ca sonuit: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis:
Matth.25. hodiè dilecto suo suauissima vox diuinæ maiestatis intonuit, dicens: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. In illa festiuitate Dominus exiuit de vtero Virginis: in ista venerabilis eius famulus egressus est de ergastulo carnis. In illa Christus pro nobis est pannis inuolutus: in ista sacerdos eius stola est ab eo immortalitatis indutus. Ille angustias intrare non dedignatus est vteri, vt istius animam latitudo susciperet cæli. Ille descendit carne velatus, vt iste assenderet stola gloriæ decoratus.

Cap 2. Considerate, fratres charissimi, quantus vir iste fuerit, quàm pleniter illum, vt reuerà sacratissimum templum, Spiritus sanctus inhabitauerit, qui & in pace sanctæ Ecclesiæ tot miraculis coruscauit. In initio quippè nascentis Ecclesiæ illi etiam miracula faciebant, qui facere signa digni non fuerant, & sine virtutibus morum, plerique excellebant virtute signorum. Vndè & ipsa Veritas dicit: Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus? nónne in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia non nóui vos: discedite à me operarij iniquitatis. Vt enim ad fidem crescceret sancta Ecclesia, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cùm arbusta plantamus, tandiù eis aquam fundimus, quousquè ea in terra conualuisse videmus: at si semèl radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc est enim, quod Paulus dicit: Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus. Sed cùm ista dicimus, quæstionem nobis oriri non sine aliqua difficultate videmus. Si enim signa propter infideles data esse dicuntur, quid est hoc, quòd Redemptor noster in patria sua propter incredulitatem hominum vix paucas virtutes facere potuisse perhibetur? Sicut enim Marcus Euangelista testatur, multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes: Vndè huic hæc omnia? Et quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nónne hic est fabri filius & Mariæ, frater Iacobi & Ioseph, & Iudæ & Simonis? Nónne & sorores eius nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Vndè & paulopòst subditur: Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi quòd paucos infirmos impositis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem illorum. Quid est hoc, fratres, quia Paulus affirmat signa pro infidelibus data, Marcus asserit propter infideles fuisse subtracta? Nunquid contrarias inter se inuicèm proferre sententias possunt, qui vno Spiritu pleni sunt?

Hęc Gregorius similiter sentit Hom.29. super Euang. Marci. Matth.7. 1.Cor.14. Matth.13. Mar.6.

Cap.3. Sed notandum est, quia in ipsis infidelibus erat quidam diuersitatis modus. Par quidem error fuerat omnium non credentium, sed magna diuersitas causarum. Aliud est enim, si sola quis fallatur ignorantia: aliud, si adiuncta quoquè erret malitia. Ignorantia Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus: sed ideò misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Per malitiam Iudas peccauit, & ideò nequaquàm venire ad indulgentiam meruit. Pro illis ergò infidelibus signa data sunt, quos diuina prouidentia misericorditer saluare decreuerat. Propter illos verò subtracta sunt, quos ab electorum sorte, exigentibus eorum peccatis, * descriptæ seueritatis iustitia repellebat. Christianis autem temporibus, cùm iam penè totus vbiquè terrarum orbis in catholica fide persisteret, & pacem sanctæ Ecclesiæ vix vlla persecutorum sæuitia perturbaret, cur beatissimus confessor Christi Barbatianus tot miraculorum virtutibus claruit, nisi quia ante diuinæ maiestatis oculos excellentium meritorum virtutibus fulsit? Erat, sicut de Iohanne dicitur, lucerna ardens & lucens: ardens videlicet per amorem cordis, lucens splendore eximiæ conuersationis. Sed tunc lucerna sub modo occultari voluerat, cùm, sicut in sanctissimæ vitæ eius narratur historia, latens in cellula, manifestari principibus deuitabat. Nolebat mundi regibus innotescere, vt Regi regum potuisset familiarius adhærere: recusabat ab hominibus temporalem suscipere gloriam, vt cum Angelis acquirere mereretur æternam. Ad hoc quippè pertinet, quòd his, quibus sanitatem restituere cupiebat, sæpè superponendū quid, velut emplastrum, sæpè comedendum aliquid, quasi medicinale antidotum, conferebat: eo nimirùm, vt opinor, studio, vt, dum herbarum virtus, vel medicinalium specierum potentia creditur, nequaquàm sanctitatis suæ viribus restituta sanitas asscribatur: & dum ab eo medicina suscipitur, magis medicus, quàm sanctus, esse videatur. Sed dic mihi, ô bone

Signa quibus sint data, q bus negata infidelibus. for.* distri ctæ

S. Barbatianus celat sanctitatē suā.

bone medice, dic venerabilis medice, vndè confectionem tam efficacis, tam subitæ virtutis nostris finibus attulisti, vt non triduo, non biduo, non vel vnius momenti spatio expectetur, sed mox vt adhibita fuerit, statim omnis languor, omne vulnus pristinæ saluti restituatur? Epithema siquidem curare nō potest, nisi tandiù tumori adiaceat superpositum, donèc vel vigorem suum per occultos meatus in corporis interiora transfundat, vel humorem pestiferum virtutis suæ potentia ad exteriora traijciat. Antidotum verò, quod ore percipitur, necesse est vt eatenùs moras faciat, quousquè per venas & poros occulta viscerum funditùs penetret, & vel corrupta solidet, vel tumefacta noxijs humoribus purget. Tua verò venerabilis medicina non moras innectit, nō quæ à medicis custoditur, diætæ discretionem quærit: sed mox vt summotenùs tangitur, salus integerrima reparatur. Solue ergò, pater, solue, obsecro, ligaturam, & tam incomparabilis medicinæ nobis trade notitiam. Videamus & nos inæstimabiles pigmentorum tuorum species, odoremus iucundissimas fragrantium aromatum suauitates. Eià fratres, audite, libellus sacratissimæ eius vitæ coram cunctis aperiat, quas aromatum species eius in se medicina contineat, saluberrima illa confectio, quibus aromatibus constet. Dicit enim inter cætera, quia cuiusdam Iuliani filium guttur grauabat miserabiliter tumidum: qui cùm beato viro delatus fuisset, & cùm pater pro filio lachrymabiliter postularet, venerabilis vir quandam confectionem, de pane videlicet, & cera, & oleo faciens, super eius vulnera posuit, & facto Crucis signaculo, statim in ipsius horæ puncto omnem pestem de eius gutture mirabiliter effugauit. Audistis, fratres charissimi, quæ pigmentorū genera egregius noster medicus habuit, qui mortale vulnus tanta velocitate sanauit: Panem, ceram, & oleum, quę sustentandæ vitæ habebant vsum, in medicinalis curæ transtulit instrumētum. Et vndè vitam alebat suam, indè mortem repulit alienam. Speciebus videlicet vtens domesticis, æstimationem precij minuit peregrinis. Aliquandò ægrotanti citri peciam, aliquādò caricam porrigebat: & huiusmodi curationis genere illos ad perfectæ valetudinis robur, expulsa omni languoris molestia, reuocabat: ea, nisi fallor, intentione, vt quia vterque hic fructus in Romanis finibus apud quosdam rarior cernitur, medicinale aliquid fuisse crederetur: sicque dum reparata salus medicinæ tribuitur, in æstimatione hominum sanctitatis eius opinio minueretur.

Medicina supercælestis moras nō innectit.

Vide genus curationis.

Quid ergò nos miseri dicturi, quid facturi in districto examine tremendi iudicis sumus, qui & virtutes non habemus, & tamen de meritorū excellentia ante humanos oculos superbimus? qui sanctitatem habere ante interni arbitri oculos nullo desiderio quærimus, & sanctitatis nomen apud humana iudicia nobis fallaciter vsurpare gaudemus? Quot enim hodiè cernimus, qui, si de virtutibus admirabilis huius viri vel vltimam particulam attingere potuissent, ad cælum se in superbiæ cornibus exaltarent: qui quādoquè aliquid virtuosum operantur, verùm per hoc non cælum, sed terram petunt. Affectantes nimirùm laudes hominum, in semetipsis dissipant fructus laborum. Cumque se ostendere alienis oculis appetunt, ante diuinæ maiestatis intuitum damnant omne quod agunt. Sæpè etiam sacræ legis eruditione & alios instruunt, omne quod sentiunt, testimonijs attingunt: nec tamen per hoc vitam audientium, sed proprios fauores quærunt: quia nec proferre alia cupiunt, nisi quæ auditorum corda ad repetendas laudes excutiunt, non autē ad lachrymas tendunt. Mens quippè exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet: & idcircò ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba, quæ frigido corde proferuntur. Neque enim res, quæ & in semetipsa non arserit, aliud accendit. Vndè fit plerūquè, vt hypocritarum dicta & audientes non erudiant, & eosdem ipsos, qui proferunt, elatos laudibus, deteriores reddant. Attestante etenim Paulo, scientia inflat, charitas ædificat. Cùm ergò charitas auditores ædificando non erigit, scientia proferentes inflando peruertit.

En quantū officit, velle laudari ab hominibus.

Hypocritarū dicta raro audiētes erudiunt. 1. Cor. 8.

Plerunquè hypocritæ, fratres mei, se abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis vitam funditùs in carne viuentes extinguunt, sicq; per abstinentiam morti appropiant, vt penè quotidiè morientes viuant: sed per hoc humanos oculos quærūt, admirationis gloriam expetūt, Veritate attestante, quæ ait: Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus suspirijs vrgetur: sed inter hæc ab ore proximorū sermo admirationis quæritur, nihilq; pro tanto labore

Matth. 6.

aliud,nisi æstimatio humana cogitatur. Perpendite,dilectissimi fratres mei, quàm miserabilis vecordiæ est,laboriosè agere,& ab ore hominũ laudibus inhiare: forti opere præceptis cælestibus inseruire,sed terrenæ retributionis præmium quærere. Sicut enim beatus ait Gregorius,qui pro virtute,quam agit,humanũ fauorem desiderat,rem magni meriti vili precio venalem portat. Vndè cęli regnum mereri potuit, indè famam transitorij fauoris quærit. Intùs ergò, fratres mei, intùs seruanda sunt bona,quæ agimus, si ab interno iudice vicem recipere nostri operis expectamus. Hinc est enim, quod in Euangelio Veritas dicit: Nesciat siniſtra tua, quid faciat dextera tua,vt sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Hinc est, quod de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur: Omnis gloria eius filia Regum abintùs. Filia quippè Regum, est sancta Ecclesia: quæ in bono est opere spiritualium principum prædicatione generata: quæ dum se in virtutibus sanctæ conuersationis exercet, quia per hoc soli Deo placere studet,non foris gloriam,sed intùs habet. Hinc Paulus ait: Gloria nostra hęc est,testimonium conscientiæ nostræ. Gloriam suam Apostolus testimonium conscientiæ memorat,quia fanores oris alieni nõ appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorabat. Occultanda sunt ergò, fratres charissimi, bona quæ agimus, nè hæc in huius vitæ itinere incautè portantes,latrocinantium spirituum incursione perdamus. Eccè enim hic beatissimus vir Barbatianus,cuius hodiè nobis festiuus natalis illuxit,non humanæ laudis gloriam petijt, non fauores hominum affectauit,non de ostensis tot miraculis apparere ipse mirabilis voluit, nõ de collatis tot in languidos beneficijs humanæ retributionis præmium expectauit: quin etiam medicinalis exercitij prætendebat speciem, vt clarissimum virtutis suæ posset obfuscare nitorem. Et velut magnum cæli astrum nubem virtutibus suis curabat opponere, vt dum minùs ad exteriora radios suæ lucis expanderet,quasi vndiquè in semetipso collectus,in conspectu æterni Solis pleniùs eluceret.

Humanæ laudes in virtutis operibus fugiẽdæ.

Ibidẽm.

Psal.44.

2.Cor.1.

Festum S. Barbatiani.

Libet autem, dilectissimi, pulchrum diuinæ dispensationis ordinem studiosè perpendere, videlicet qualiter omnipotens Deus ad illuminandam nostem vitæ præsentis,stellas suas in cæli faciem mittere,& per eas totius mundi decernat caliginem illustrare: vt dum fulgẽtia astra radiare per cęli climata cernimus, inoffenso pede operis iter nostræ noctis ambulemus. Sicut enim matutinus *lucifer, solem* præcedens,ab orientali priùs plaga consurgit, deindè meridiani *climatis superiora* conscendit,ad extremum quoquè pronus in occiduũ axem *vergit, sic* nimirùm, sic beatissimus Confessor Christi Barbatianus,de Antiochenis *finibus*,vndè oriundus fuerat,exijt,& Romam pertransiens, multa eam miraculorum luce perfudit. Postremò Rauennam vsque peruenies, Christum, qui est sol iustitiæ, plurimis hominum mentibus introduxit. Antiochiæ scilicet splendore sui ortùs emicuit, Romæ plurimos signorum igniculos sparsit, vrbem verò Rauennam velut occasu sacratissimi sui obitùs illustrauit. Ità meritis sacratissimi huius viri, velut noui splendore luciferi, in tribus suis præcipuis regionibus totus rutilat mundus, dum in alia mundi plaga eius cernitur ortus, in alia quodammodò videtur asscensus, in tertia celebratur occasus. Et, sicut de compatriota eius beatissimo Apollinare in alio sermone iam diximus, quàm rectè huic luciferi nomen congruit, qui Romam ingressus, primum virtutis suæ miraculum de lumine fecit? Regina enim Galla Placidia, vt audîstis, suppliciter eius flagitabat auxilium pro quadam sua pedisequa, quæ intolerabilibus cruciabatur doloribus oculorum: qui mox pallio suo eius oculos tangi præcepit,& sic ab ea protinùs omnẽ pestiferę ęgritudinis molestiã effugauit.

Patria S. Barbatiani.

Vide Tomo 4. Iulij 23.

Vide miraculũ ex tactu pallij eius.

Quapropter cùm dignitatem tuam,felicissima vrbs Rauenna, subtili meditatione considero, largissimis te misericordiæ diuinæ beneficijs ditatam esse perpendo. Video enim,quia ex ipso originali fonte Christianæ religionis, perpetuæ meruisti poculum haurire salutis. In Antiochia nanque, sicut in Actibus Apostolorũ legitur, primùm Christiani discipuli sunt vocati. Ex ipso igitur sanctæ Ecclesiæ fundamento quadratos lapides susceptisti, super quos velut firmissimas bases erecta, immobili es fide & sanctitatis soliditate fundata. Indè enim habes Apollinarẽ Apostolicum martyrem, indè etiam Barbatianum egregiũ Confessorem: qui velut duę excellentissimæ cedri paradisi, sic te ramis suæ protectionis obumbrant: vt si sub eis humiliter manere voluëris, omnẽ à te turbinem aduersariæ tempestatis expellant. Et vt eis deesse nil valeat, quod ad cumulũ tuæ felicitatis attineat, mox vt de

Act.11.

Anto-

Antiochenis finibus exeunt, Romæ, quæ absq; dubio caput est & principalis sedes totius sanctæ Ecclesiæ, commorantur: nimirùm vt in schola Petri primitùs discãt, quod te postmodùm de doctrina veritatis erudiant: & de purissimo fonte abundanter bibant, quod in te salutaris doctrinæ magisterio velut eructando transfundant. Tanquàm enim iterùm Paulus, iterùm Apollo, quos ille in fide plãtauit, iste largissimo miraculorum & prædicationis imbre rigauit. Sed quia neque qui plantat, ex ipso est aliquid, neque qui rigat, nos etiam Apostolica sequentes verba, dicamus: Deus autem incrementum dedit.

Roma caput totius Ecclesiæ.

1. Cor. 3.

Hos igitur tam præclaros cælestis curiæ senatores, fratres charissimi, perfecto cordis amore diligite, horum imitari exempla tota animi deuotione curate. Nam si vultis esse quod sunt, necesse est etiam vos facere, quod fecerũt. Per angustam ergò & asperam laboris viam, dilectissimi, in hoc seculo cum sanctis incedite, vt postmodùm valeatis ad eorum gaudij latitudinẽ peruenire. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Proculdubiò autem à vestigijs Christi exorbitat, qui angustam fugiens, latitudinis viam calcat. Iste nanque beatissimus vir, cuius hodierna solennia frequentare gaudemus, non terrenos honores voluit, non fallaces diuitias congregauit, non mundi gloriam petijt, non transitoriæ possessionis prædia dilatauit, propinquos spreuit, patriam dereliquit, semetipsum quoq; pro amore Christi funditùs abnegauit. Nemo ergò dicat, quòd illi solummodò cælestibus digni præmijs habeantur, qui persecutorum gladijs pro Christi nomine feriuntur. Concluſit Deus omnẽ nostræ tergiuersationis aditum, obstruxit omne excusationis humanæ confugium. Eccè iam non valemus cum beato Apollinare pro Deo mortem subire, possumus saltem cum beato Barbatiano vitam Deo placentem ducere. Magnum quippè est mori pro Christo, sed non est inferius viuere Christo. Vtrunque enim in statera Paulus æqua lance pendebat, cùm diceret: Nemo enim nostrùm sibi viuit, & nemo sibi moritur: siue enim viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur. Siue ergò viuimus, siue morimur, Domini sumus. Quisquis igitur amat martyrium, exhibeat se martyrio dignum, & martyrij consequetur proculdubiò præmium. Non potest sanguinem fundere: potest semetipsum pœnitentiæ telo percutere, & in cordis contritione mactare. Præparetur ad feriendum iugulus, non deerit remunerator, etiamsi defuerit gladius. Deest carnifex, qui ceruicem exteriùs feriat: adest iudex, qui bonæ voluntatis præmium reddat.

1. Iohan. 2.

Duæ viæ; angusta scilicet & lata.

Rom. 14.

Studeamus igitur, dilectissimi, cum beatissimo confessore Christi Barbatiano seculi huius blandimenta despicere, rerum temporalium affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere, crucem post Christum etiam in pace Ecclesiastica baiulare: quatenùs qui nunc eius mirabilem sequimur vitam, cum ipso postmodùm desiderabilem perducamur ad gloriam: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & gloriatur, per infinita secula seculorum, Amen.

Habes hîc, in quo debeas Sanctos imitari.

S. MELANAE Romanæ historia est Tomo 1. Ianuarij die 31.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

SURIL
ober
RVIII
5